LE SEUL QUOTIDIEN ARMÊNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.350

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ԱՊՐԻԼ 1931

1 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1533 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՏՐԱՆԿ ՆԱԽ ՕՍԹԷՆ,,!

Տեղական մամուլը կը շարունակէ փրփուր տեղալ գերմանաւստրիական համաձայնութեան առթիւ։

Երբ առաջին անգամ հրապարակ գրուեցաւ լուրը, թերթերը ծանուցին թէ Ֆրանսա, Իտալիա եւ Չեխօսլովաքիա բողոքներ ուղղած են թէ՛ Գերմանիոյ եւ թէ Աւստրիոյ։ Եւ կը սպասուէր որ Անգլիան ալ միանայ բողոքողներուն։

Լոնտոն վերապահ դիրք մը բռնեց։ Հէնտըրսըն անձամբ այստեղ եկաւ, «լուսաբանութիւններ» ստանալու համար։

Յետոյ, երբ Ֆրանսացիները կը սաստկացնէին աղմուկը, Իտալիա յանկարծ ամփոփուեցաւ իր պատեանին մէջ, եւ միւսներն ալ սպասողական դիրք մը բռնեցին։ Իսկ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, առանց կորսնցնելու իր պաղարիւնը, հարցին մօտեցաւ բոլորովին տարբեր ուղղութեամբ։ Առաջարկեց որ խնդիրը յանձնուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին քննութեան, յառաջիկայ մայիսին։

Այս նախաձեռնութիւնը պաղ ջուր լեցուց Ֆրանսայի անհամբերութեան վրայ։ Հէնտըրսըն յանձն չառաւ գոնէ արտակարգ նիստի հրաւիրել Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը, այլ յանձնարարեց սպասել անոր հերթական նստաշրջանին։

Միւս կողմէ, աւելի քան ամուր է Աւստրիոյ եւ մանաւանդ Գերմանիոյ դիրքը՝ այս հարցին մէջ։

Պերլին ակներեւ չկամութեամբ լսեց Անգլիոյ առաջարկը՝ խնդիրը Ժընեւ տանելու մասին։ Այն աստիճան որ, Մաքտոնըլտի օրկանը հարկադրուեցաւ կծու սաստ մը ուղղել Գերմանիոյ, միեւնոյն ատեն մեղադրելով Փարիզը որ միայն իր իրաւունքներու մասին կը խորհի, եւ միշտ պարտական կը համարէ Գերմանիան։

Գործերու այս վիճակին մէջ, հետզհետէ աւելի կը շղագրգռուին Ֆրանսայի աջակողմեան շրջանակները։

Անոնք այլեւս չեն հանդուրժեր Պրիանի չափաւոր քաղաքականութեան, եւ ատոր իբրեւ կը ծաղրեն անոր միամտութիւնը։ Ան է, կ'ըսեն, այս բոլոր չարիքներուն պատճառը, իր խաղաղութեան եւ հաշտեցման քաղաքականութեամբ։ Եւ կ'աւելցնեն,— որքան ատեն որ Պրիան կը մնայ իշխանութեան գլուխ, Գերմանիա հետզհետէ քուրջի կտորի մը պիտի վերածէ Վերսայլի դաշնագիրը։

Իրենց այս իրարանցումը արդարացնելու համար, աջակողմեան օրկանները շռնդալից լուրեր ալ կը տարածեն։

Իբրեւ թէ Գերմանիա՝ միեւնոյն սկզբունքներով համաձայնութիւններ պիտի կնքէ նաեւ Չեխօսլովաքիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ հետ։ Ինչ որ կը նշանակէ շարունակել «Տրանկ նախ Օսթէն»ի քաղաքականութիւնը,— խաղաղօրէն արշաւել դէպի Արեւելք»։

Երեւոյթներէն դատելով, Գերմանիա ոչ միայն կը ձգտի կատարուած իրողութեան վերածել Աւստրիոյ հետ միացումը (Անշլուս), այլ եւ իր թաթին տակ առնել Միջին Եւրոպան, ինչպէս փորձեց պատերազմէն առաջ։

Արդ, այս քաղաքականութիւնը բոլորովին կը խանգարէ Ֆրանսայի հաշիւները, միեւնոյն ատեն խախտելով Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը։

Այս հեռանկարը ինքնին բաւական է խուճապի մատնելու Փարիզի ազգայնական շրջանակները, քանի որ կը սպառնայ մեկուսացնել Ֆրանսան։

Այդ մտահոգութեամբ ալ, անոնք փոխանակ սպասելու Ժընեւի ժողովին, կը թելադրեն որ կառավարութիւնը հիմակուընէ ճնշում բանեցնէ Աւստրիոյ վրայ, կտրէ իր վարկերը, եւ ուրիշ տնտեսական-ելմտական պատիժներ անօրինէ։

Անոնք չեն հաւատար որ Ժընեւի ժողովը կարենայ վճռական եզրակացութեան մը յանգիլ եւ խելքի բերել Գերմանիան։

Իսկ Անգլիա, ինչպէս կը հաստատէ Հէնտըրսընի ճառն ալ, առայժմ ուրիշ բանով չի հետաքրքրուիր բայց միայն իր առեւտրական շահերով։ Եթէ աւստրեւգերման համաձայնութիւնը վնաս չի տար իր շահերուն, լաւ է. եթէ ոչ—կարելի է մտածել յառաջիկային...։

Բրիտանական քաղաքականութիւնը կը պահանջէ հաւասարակշռութեան մէջ պահել Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ յաւակնութիւնները, եւ թոյլ չտալ որ մէկը կամ միւսը սպառնան իր գերակշռութեան։

Այդ է պատճառը որ, վերջին տարիները, Լոնտոն ընդ առաջ գնաց Գերմանիոյ արտունջներուն, եւ շօշափելի զիջումներ կատարել տուաւ Ֆրանսայի, թէ՛ հատուցումներու հարցին եւ թէ հրաւեալ գաւառներու պարպումին առթիւ։ Անգլիան էր, դարձեալ, որ ճամբայ բացաւ Գերմանիան Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունելու։ Ուրիշ խօսքով, օգնեց պարտեալի, միայն զիջումներ լսելու նուաստացումէն հանելու եւ հաւասարէ հաւասար խօսելու, խորհրդակցելու։

Ի՞նչ կ'ապացուցանեն այս բոլոր հոլովումներն ու խմորումները։

— Անհանգստութիւն եւ մրցակցութիւն՝ Եւրոպայի սրտին վրայ։ Հին ախորժակներ՝ նոր ակռաներով։

Եւ մանաւանդ՝ Գերմանիոյ յամր այլ ստոյգ վերելքը։ Եթէ ոչ դէպի արեւելք, գոնէ դէպի Ադրիական եւ Պալքաններ։

Շ.

ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախորդ օրուան թիւով, հաղորդեր էինք թէ կառավարական յայտարարութեան մը համաձայն, 22 տարեկանը լրացուցած յունահայ երիտասարդները պէտք է զինծառայութեան, արձանագրուելու համար։ Այս յայտարարութիւնը շփոթի մատնած ըլլալով շատերը, «Հորիզոն» հետեւեալ մանրամասնութիւնները քաղած է Սելանիկի քաղաքապետութեան զինուորական ճիւղի պետէն։

12 Օգոստոս 1927ին հրատարակուած օրէնքի մը համաձայն, քաղաքապետութեանց զինուորագրական ճիւղը ներկայանալով արձանագրուելու պարտաւորուած են Թուրքիա ծնած եւ այժմ Յունաստան բնակող այն բոլոր հայ տղաքը, որոնք լրացուցած են իրենց 22րդ տարիքը։

Սելանիկի մէջ, 1927էն մինչեւ այսօր, շատ քիչերն են որ ընթացք տուած են այս հրամանին, որ ամէն տարի յայտարարուած է մամուլով։ Զինուորագրական պիւրօն, այժմ, այդ միեւնոյն յիշեցումն է որ կ'ընէ։

Հետեւաբար, պարտաւոր են զինուորական իշխանութեանց ներկայանալով յայտարարագրեր յանձնել արտասահման ծնած այն հայ տղաքը, որոնք այսօր կը գտնուին իրենց 22րդ տարիքի լրումին մէջ (այսինքն ծնած են 1909ին) եւ կամ այդ տարիքէն վար են, 1906, 1907 եւ 1908 տարիներու ծնունդները։

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐ. ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ֆրանսական Ծերակոյտին մէջ, արտաքին նախարարութեան ելեւմուտքի քուէարկութեան առթիւ, մէկ քանի ծերակուտականներ, հարց ուղղեցին արտաքին նախարարին աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան մասին։ Պ. Պրիան պատասխանելով հարցերուն յայտնեց ի միջի այլոց.—

Եթէ այս դէպքը ունենար արդի կարելիութիւնները յեղաշրջելու չափ կարեւորութիւն, պիտի արժէր որ անոր դէմ մասնաւոր եւ աւելի ազդու միջոցներու դիմէինք, փոխանակ պարզ զեկոյց մը տալու, ելեւմուտքի վիճաբանութեան ընթացքին։ Ֆրանսայի դիրքը կը նշանակէ փոքրացնել, եթէ կարծենք թէ ան կը վտանգուի դիւանագիտական որեւէ վատ միջոցի մը հետեւանքով։ Մեր քաղաքականութեան հետապնդումը չի ժխտեր կարգ մը երաշխիքներ եւ ազդու միջոցներ։

«Այս գործին մէջ, ամէնէն աւելի ծանրը կիրարկուած եղանակն է որ մտահոգիչ է։ Այն պահուն որ Ժընեւի եւ Փարիզի մէջ հանդիպումներ ունենանք խորհրդակցելու համար կեդրոնական Եւրոպայի տնտեսական կացութեան մասին, լաւ չէ որ մէկ քանիներու մտքին մէջ այս տեսակ բան մը բոյն դրած ըլլայ»։

Պ. Պրիանի ճառը մեծ տպաւորութիւն գործած է Վիէննայի քաղաքական շրջանակներուն վրայ։ Օրաթերթերը կը գոհանան արտագրելով Պրիանի ճառին գլխաւոր հատուածները առանց որեւէ մեկնաբանութիւն տալու։ Միայն կէս-պաշտօնական «Ռայխսփոսթ»ն է որ երկչոտ ընդդիմախօսութիւն մը կը փորձէ եւ հակառակութիւններ կը գտնէ Պրիանի ճառին մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մաքսային դաշինքը եւ Անգլիա

Անգլիոյ խորհրդարանին առջեւ, արտաքին նախարար Հէնտըրսըն, ճառի մը մէջ յստակօրէն յայտնեց թէ, «իրենց տնտեսական դաշինքին հիմերը հաստատելու համար, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ ընտրած եղանակը կոչուած է կասկածներ արթնցնելու եւ ջնջելու այն առաւելութիւնները որոնք կը բխէին Ժընեւի մէջ՝ կարծիքներու ազատ փոխանակութենէն»։

Ու յայտնելէ վերջ, իր կողմէ Պերլին կատարուած դիմումներուն արդիւնքը՝ մաքսային համաձայնութեան յայտնումէն ի վեր, Հէնտըրսըն շարունակեց.—Մտադիր եմ յայտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան թէ կը փափաքիմ Խորհուրդի յառաջիկայ նիստին վիճաբանութեան դնել նախատեսուած համաձայնութեան արժէքը, նկատի ունենալով Աւստրիոյ նախկին յանձնառութիւնները»։

Յետոյ անդրադառնալով վերջին դէպքերուն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը եզրակացուց.—Այս դէպքերէն կը բխին չորս կարեւոր եւ շահեկան կէտեր, որոնց մասին անշուշտ խորհրդարանը պիտի ուզէ լուսաբանութիւններ ստանալ։

1) Հարց տրուած է թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը կրնա՞յ ըլլալ այն կրկէսը ուր նախնական քննութիւնն ու վիճաբանութիւնը կատարուի մտադրուած մաքսային համաձայնութեան։ Լաւագոյն պատճառներն ունիմ հաստատելու թէ Ազգերու Դաշնակցութեան կազմական կանոններն ու կանոնագրութիւնները կը պահանջեն որ այդ կրկէսը դառնայ Խորհուրդը որուն հովանաւորութեամբ էր որ բանակցութիւնները կատարուեցան 1922ի փրոթոքոլին։

2) Խնդրոյ առարկայ իրաւական զանազան կէտերու հանդէպ՝ կայ նաեւ անգլիական կառավարութեան դիրքի հարցը։ Այս հարցերը ենթարկուեցան իրաւագէտ խորհրդականներու քննութեան։ Արդէն հաղորդած եմ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ վարչապետներուն թէ Անգլիա ամբողջովին վերապահ ընթացք մը պիտի բռնէ։

3) Կան նաեւ մաքսային այս մտադրուած միութեան եւ Աւստրիոյ ու Գերմանիոյ հետ Անգլիոյ կողմէ՝ «ամենէն նպաստաւորեալ ազգի» սկզբունքի հիման վրայ կնքուած դաշնագրերու միջեւ յարաբերութեան հարցը,

4) Պարտաւոր ենք գիտնալ նաեւ թէ ի՞նչ չափով պիտի վնասուի անգլիական առեւտուրը, եթէ մաքսային այս համաձայնութիւնը իրագործուի եւ կիրարկութեան դրուի։ Առ այժմ սակայն, այս հարցին պատասխանը միայն ենթադրական կրնայ ըլլալ։

Վերջացնելով, Հէնտըրսըն յայտնեց թէ Անգլիոյ առաջարկը կը ներկայացնէ լուծման լաւագոյն եղանակը հարցին, որ արդէն բաւական խռովեց Եւրոպան։

Պուլկարիա եւ Պալքանեան միութիւնը

Պալքանեան միութեան Բ. Խորհրդաժողովը պիտի գումարուի Պոլսոյ մէջ, այս տարի Հոկտեմբերին։ Գրեր էինք նախապէս թէ պուլկար պատուիրակութեան անդամները բոլորովին փոխուած են եւ անոնց տեղ նշանակուած են աւելի անհաշտ տարրեր։ Այս առթիւ, նոյն պատուիրակութեան զիւանը կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը՝ պուլկար պատուիրակութեան դիրքին եւ ընթացքին մասին.—

«Դիւանը պարտք կը սեպէ բացարձակապէս հերքել այս մասին շրջող որ եւ է լուր եւ կը յայտնէ թէ մշակելու վրայ է կարգ մը յիշատակագրեր, որոնք պիտի ներկայացուին յառաջիկայ խորհրդաժողովը պատրաստելու պաշտօն ունեցող 12 հոգինոց յանձնախումբին։ Պուլկար պատուիրակութիւնը կը ներշնչուի միջպալքանեան համաձայնութեան եւ գործակցութեան գաղափարէն, վերցնելով ամէն խոչընդոտ որ կրնայ արգիլել անոր իրականացումը։

Խորհրդ. վաճառամարտը Թուրքիոյ մէջ

Թուրքիոյ ազգ. խորհուրդին մէջ, երեսփոխան մը հարցուցած ըլլալով թէ կառավարութիւնը կը մտածէ՞ միջոցներ ձեռք առնել ընդդէմ խորհրդ. վաճառամարտին, ստացաւ հետեւեալ պատասխանը։ «Կառավարութիւնը կը պահէ իր իրաւունքը չարժելու ընդդէմ այն ձեռնարկներուն, որոնք Թուրքիոյ մէջ կը խափանեն մրցակցութիւնը։ Այս իրաւունքը սահմանափակող ոեւէ դաշնագիր չէ կնքուած։

«Կարգ մը լուրեր հրատարակուեցան չափէն աւելի աժան ապրանքներու վաճառման եւ զանազան երկիրներու կողմէ, անոր դէմ առնուած միջոցներու մասին։ Կատարուած քննութիւնները յայտնեցին թէ առայժմ փոխադարձ միջոցներու դիմելու պէտք չկայ։ Միւս կողմէ, կառավարութիւնը չի տեսներ թէ ո՞ր երկիրն է որ բանի աշխատանքով արտադրուած ապրանք կը ներածէ Թուրքիա։

Այս կերպով ուրեմն, մինչ Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ մէկ քանի կրադիւսի գործարաններ չտոկալով խորհրդային վաճառամարտին, ստիպուած են փակել իրենց դռները, կառավարութիւնը կ'անգիտանայ վաճառամարտը եւ կը ժխտէ «բռնի աշխատանք»ի կիրարկումն ու գոյութիւնը։

Պուլկար քոմիթէճիները եւ Յունաստան

Յոյնեւպուլկար սահմանագլուխէն տրուած լուրերու համաձայն, պուլկար քոմիթէճիները յայտարարած են թէ մօտերս կարեւոր գործունէութեան մը պիտի ձեռնարկեն Մակեդոնիոյ մէջ։ Այս լուրին վրայ, յոյն կառավարութիւնը զանազան խիստ միջոցներու դիմած է արդէն, որեւէ խռովարար ձեռնարկի առաջքն առնելու համար։

«ՄԱՄՈՒԼ»

Օրուան լուրերուն աւելի լայն տեղ տալու համար, այսուհետեւ մեր Մամուլի բաժինը պիտի հրատարակենք երկրորդ էջին վերջին երկու սիւնակներուն վրայ։ Փոխն ի փոխ հայկական եւ միջազգային։

ԹՈՒՐՔ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ...

Էնկիւրիի խորհրդարանը վերջացնելով իր օրակարգի ստիպողական հարցերը, փակեց իր նստաշրջանը։ Այս առթիւ հետեւեալ վիճակագրութիւնը պատրաստուած է Ազգ. Ժողովի դիւանին կողմէ։

Ժողովին առաջին շրջանին 437 երեսփոխան մասնակցած են, ասոնցմէ 26ը մեռած են, 30ն ալ հրաժարած, երկրորդ ժողովը 333 երեսփոխան ունեցած է, որոնցմէ 24ը մեռած, 23 ալ հրաժարած են, երրորդ շրջանին, երեսփոխաններուն թիւը եղած է 316, որոնցմէ 16ը մեռած, 12ն ալ հրաժարած են։

Առաջին շրջանին վերընտրուած երեսփոխանները եղած են 72, երկրորդին 122 եւ երրորդին 134 հոգի։

.˙. Ամէն օր բազմաթիւ դիմումներ կը կատարուին երեսփոխանական թեկնածութեան համար։ Այս առթիւ Սօն Փօսթա կը գրէ.—

«Կուսակցութեան կեդրոնին առջեւ մըլոն գլխարկով եւ ֆրաքով այցելուներ լեցուած են։ Երեսփոխաններուն մէջտեղ, այս այցելուները կը նմանին այն հին ձեւով նշանուածներուն որոնք իրենց սիրած աղջկան շուրջը կը դարպասեն»։

ԽԱԼՔ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Էնկիւրիի շրջանակները մեծ շահագրգռութեամբ կը սպասեն խալքի համաժողովին, որ նոր ճամբաներ պիտի բանայ եղեր վարչական ու տնտեսական գետիններուն վրայ։

Հաւանական է որ համաժողովը բացուի Մայիս 4ին։ Ժողովը, քննելէ յետոյ Մուսթաֆա Քէմալի կողմէ ճշդուելիք սկզբունքները, պիտի զբաղի գիւղացիին, վաճառականին եւ հանրութեան հոգերով։

Կ'ըսուի թէ Մ. Քէմալի տեղեկագիրը ամէնէն աւելի ընտրական հարցերը պիտի շօշափէ։ Ժողովրդապետութեան ամրացման եւ վարչական անկանոնութիւններու վերացման տեսակէտով ալ, Մ. Քէմալ նոր յեղափոխութիւն մը առաջ պիտի բերէ եղեր...։

ՑՈՐԵՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ

Ցորենի միջազգային խորհրդաժողովին մէջ որ կը գումարուի Հռոմ, Արժանթինի ներկայացուցիչը հարց տուաւ թէ պետութիւնները պիտի շարունակե՞ն գնել խորհրդային ցորեն եւ Ռուսիա պիտի շարունակէ՞ ցորենի վաճառամարտը։

Արժանթինի ներկայացուցիչը չկրցաւ յստակ պատասխան մը ստանալ խորհ. ներկայացուցիչէն որ մամուլին ներկայացուցիչներուն բրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնները.

«Տագնապը ընդհանուր կերպարանք ստացած է։ Ոչ ոք կրնայ հակառակը պնդել թէ այն նիւթերը որոնք Ռուսիոյ մէջ չեն արտադրուիր, հետեւաբար չեն կրնար Ռուսիայէն արտածուիլ, ինչպէս սուրճ, շաքար, բամպակ եւ նոյնիսկ քաուչուկ, շատ աւելի ծանր տագնապի մատնուած են քան ցորենը։ Ներկայիս Ռուսիա ցորեն կ'արտածէ ցարական կառավարութեան արտածման 50 առ հարիւր համեմատութեամբ միայն, եւ ամբողջ խորհ. Միութեան ցորենի արտադրութեան 10րդն է միայն որ կ'արտածուի։ Իրականութեան մէջ, ցորեն կ'արտածենք ինչ չափով որ պէտք է միայն վճարելու համար մեր ներածումները։

ՃԱՐ ՄԸ, ՃԱՐ ՄԸ...

Հին խաչ մը, մէջէն զոյգ մը
կեղտոտ մոմ,
երկու խեղճ տէրտէր ամբողջ
օրը ծոմ,
Ոսգա ֆիտքով ալ չորս պանդուխտ խեղճուկ.
Առեր կը տանին դագաղ մը
անշուք...

Այսպէս, մօտ քառասուն տարի առաջ։ Այսօր նոյնը հազար-հազար ծագերն աշխարհի. ամբողջ ժողովուրդ մը գաղթական ու անտէր։ Լուռ ցաւերով անճրկող դժբախտ ազգ մը, որուն շատ մը բեկորները թերեւս չունին, այդ «հին խաչն» ալ կամ սփոփանքը իրենց վերջին յիշատակին։ Ոչ ոք գիտէ իրենց ըլլալն ու չըլլալը։ Ոչ մէկ յիշատակութիւն։ Անծանօթ երր...

Յաճախ կը պարծենանք թէ հակառակ Սփիւռքին գալուն, հայ ժողովուրդը ունի բարձր մշակոյթ, յառաջդիմական կիրք եւ գովելի ձգտումներ դէպի քաղաքակրթութիւն եւն.։ Բայց չենք ուզեր տեսնել թէ չունինք իր գոյութիւնն իսկ ցոյց տուող գէթ պարզ մէկ պաշտօնական մարմին։

Բացի քաղաքական կարեւոր հարցերէ, զորս առ այժմ կրնանք մէկ կողմ դնել, կան ազգային կեանքի բազմազան պահանջներ, մշակութային եւ համայնական, որոնց գոհացում տալ անհրաժեշտ է։ Մեր անգլուխ իրականութեան մէջ, ուրախառիթ է կարենալ ըսել թէ գէթ այս կէտը ամէն ոք կ'ընդունի։ Ընդդէմնք. արեւմտահայ դատը անկարելի է մոռնալ, բայց այժմ խօսքը ներքին կազմակերպութեան մասին է։

Պալքանեան, ամերիկեան եւ արեւելքի զանազան շրջաններու հայ գաղութները ունին իրենց տեղական կազմակերպութիւնները հինէն ի վեր, թէեւ ոչ այնքան յաջող եւ արդի պահանջներուն յարմարելու տեսակէ։ Իսկ արեւմտեան եւ կեդրոնական Եւրոպա, իր մօտ 80,000 հայութիւնով կ'ապրի բոլորովին անկազմակերպ։ Տեղ-տեղ կան փոքրիկ կայծեր կրակը վառ պահելու չափ։ Մինչյն Փարիզը իր դիրքով կը ներկայացնէ ուրիշ կարեւոր ֆանգամանք, զոր երբեք չէ իրականացուցած ըլլալով երկու նախկին պատուիրակութեանց եւ ֆայ կուսակցութեանց կեդրոնատեղին, ըլլալով մեր մտաւորականութեան մեծ մասին ժամադրավայրը, ըլլալով մանաւանդ ֆամաշխարհային քաղաքականութեան որոշ կեդրոն, փարիզ իր վրայ կը պահէ դեռ ամբողջ գաղթական ֆայութեան աչքը։ Ինչպէս զինադադարի օրերուն, այսօր ալ ամէն ծաղէ Փարիզէն բան մը կը սպասեն։

∴ Կ'ընդունինք որ նենգ քաղաքականութիւնը, անոր պսակ Լօզանի դաշնագիրը, շատերը յուսախաբ ըրաւ։ Բայց ո՛չ մեր պատուիրակութիւնները, ո՛չ ալ կուսակցութիւններն ու մտաւորական դասը իրաւունք ունէին լքելու ազգը իր բախտին...

Անուններն ու ձեւերը կրնային փոխուիլ, բայց դատը շարունակելը այլ ժամանակ ինքնապաշտպանութեան ճակատը պահելը իրենց հիմն պարտքն էր։ Արդէն ժողովուրդը շատով պիտի հետեւէր վերին ուղղութեան, անգամ մը որ իր հացին ճամբան գտնէր իր նոր միջավայրին մէջ։ Որովհետեւ ազգային աշխատանքի լծուելու անպատրաստ ժողովուրդ մը չէ այս։ Վկայ 1925-29ին կազմուած Միութիւններուն շարքը, ի հեճուկս քնացող վերին իշխանութիւններուն։ Իսկ այսօ՞ր. թմրեր է դարձեալ ամէն տեղ, նոյնինքն այդ կեդրոնի պակասէն։

Ժամանակին, երբ այս նիւթը կ'արծարծէի, դարձեալ «Յառաջ»ի մէջ, կը դնէի պարզ եւ թանձրացեալ ծրագիր սկզբնական քայլերու համար։ Այսօր աւելի շատ ծեծուած է արդէն հարցը. շատեր կը դըպչին անով եւ կը մնայ... սկսիլը։

«Յառաջ» վերջերս յաճախ անդրադարձաւ «սկսիլ»ին եւ կը թուի թէ զինք ֆետաքրքրողը իսկապէս եւ միայն գործն է. փոյթ չէ թէ որո՛ւ կողմէ սկսի անի. Գավալայի դէպքին առթիւ կ'ըսէր.

— «Այս «պաշը-պոզուք» արշաւը դէպի խորխորատ չէ՛ տանիր մեզ։ Եւ ինչո՞ւ կը մեղադրենք օտարը, երբ հեզահոտ կը պրկէ օղակները, ամէն տեղ ցոյց տալով իր թաթը. Օտա՞րն է յանցաւոր, երբ մենք մեր ձեռքով կը կը կտրենք ընդհ, կապերը։ Ահա Երուսաղէմը իր ափ մը պորտաբոյծներով։ Պուլկարիան, Յունաստանը, Սուրիան եւ Միջագետքը իրենց ներքին յուզումներով։ Հարիւրին ինսուն հայկական խելագարութեամբ առեղծուած միջադէպերով։ Չպիտի գտնենք արդեօ՞ք բանաձեւ մը...»

Ուրեմն ցաւը անգամ մըն ալ դրուած է մէջտեղ, ու դարման մը, «ճա՛ր մը, ճա՛ր մը...» կը խորհուի։ Այսքանը բաւական է արդէն գաղափար մը կազմելու համար «Յառաջ»ի,եւ իրեն հետ անշուշտ ամբողջ կուսակցութեան, անխտիր տրամադրութեանց, այս հարցին մասին։

∴

Բայց, լսենք Վահան Մալէզեանն ալ, երբ ուրիշ կուսակցութեան մը պետերէն մէկը եւ մանաւանդ իբր մեր ամէնէն մեծ Միութեան, Բարեգործականի, վարիչ-անօրէնը, որ «Հայաստանի Կոչնակ»ի Երեսնամեակին թիւին մէջ կը գրէ, խորհրդածելով համերաշխութեան շուրջ.

...— Համերաշխութի՛ւն, ամէնուն ուզածը։ Գեղեցիկ բառ մըն է, բայց բառերուն ամէնէն անամէջ եւ ամէնէն ալ խաբէպատիրը։ Որովհետեւ ի՞նչպէս կրնան համերաշխ գործել հակոտնեայ տարրեր, ինչպէս են ընկերվարականն ու ռամկավարը, պահպանողականն ու համայնավարը։ Հոս համերաշխութիւնը կեղծ պիտակ մըն է։ Ի՞նչպէս կարելի է եւ ներելի որոշ ծրագրի մը հետամտողութեան, յանուն համերաշխութեան յանձնել տրամագծօրէն հակոտնեայ սկզբունքներու վրայ կանգնող երկու ծայրայեղ հոսանքներու։ Ասիկա անտանելի միամտութիւն է եւ ոչ նուազ տհասութիւն կամ անհեռատեսութիւն։ Մեր ազգը դառն փորձառութեամբ ճաշակեր է անտանելի բարիքները «ամէն գինով համերաշխութեան»։ Այդ գեղեցիկ բառը կախարդի դեր կը կատարէ մեր կտորակուած ազգին մէջ։ Վէրքը ուրիշ է։ Առանց ծեծկուելու ընտրութիւն մը չունինք։ Հայ թերթերը իրար կը բզկտեն։ Մեր ժողովուրդին մէջ կարգ չկայ, կիրք կայ։ Ամէն բանէ առաջ օրուան կարգախօսը ըլլալու է պայքար՝ այդ կրքոտութեան դէմ։ Երբ այդ հուր կիրքը թեթեւնայ եւ ամէն ոք սորվի իր տարակարծութիւնը քաղաքավարօրէն յայտնել, այն ատեն թերեւս համերաշխութիւն ըլլայ...

Այսքան մէջբերումը անոր համար խնդրեցի «Յառաջ»էն երկու կարծիքներուն մասին, որպէս զի, եթէ չէզոք մէկը, կարենամ ընթերցողին ցոյց տալ խորհրդածելի առարկան երկու կողմէ տեսնուած...։ Եւ առանց վերլուծումի կարելի՞ է հարց տալ՝

Մինչեւ ե՞րբ պիտի սպասեն մարդիկ, որ կուսակցութիւններու կիրքերը խաղաղած ըլլան, ըստ կարծեաց ամենայնի...

Չէ՞ որ կրնայ մինչեւ «խաղաղած» կարծել, բայց ուրիշ մըն ալ կրնայ նոյնպէս չխորհիլ... եւ [illegible]։ Եթէ ժամանակի դէպքերու կամ քուէտուփի կռիւներու վրայ ենթադրութիւն ընելով, ամբողջ ազգի մը գործը սպառման ու ճակատագրի պիտի ձգենք. «վա՜յ քեզ քաղաք»...

∴

Բայց իրականութիւն է որ մեր կուսակցութիւնները մէկ կերպ չեն կրնար գործակցիլ, որքան ալ հարցը լուրջ ըլլայ։ Տասը տարուան վերջին մեր թշուառ պատմութիւնը աւելի եւս ցոյց տուաւ հաւաքական կեանքի մասին ունեցած մեր թոյլ կողմը։ Ո՛չ կուսակցութիւնները առանձին իրենցմով, ո՛չ ալ ժողովուրդը ինքնիրմէն կրնայ սկսիլ եւ յաջողիլ։ Ուղեցոյցնե՞ր անհրաժեշտ են։ Եւ մէկ ելք կայ։

1.— Եթէ կուսակցութիւնները գէթ կամք ունին, ոչ-շեշտուած գործիչներու առաջարկով կոչ կ'ուղղեն անկուսակցական աւագանիի մը, սրտցաւ մարդոց (ոչ-անպատճառ հարուստի)։

2.— կազմել կուտան առժամեայ ժողով մը եւ կը դնեն սկիզբը «խորհրդակցական մարմին»ին։

3.— Որմէ երեք ամսուան պաշտօնով ընտրուած յանձնախումբ մը ֆրաւէրներ կ'ուղղէ գաղութներուն եւ կը գումարէ ֆամագաղթային ժողովը։

Եւ ահա այդ համագաղթային ժողովն է որ իր կարգին պիտի տայ մեզի նոր Սահմանադրութիւնը։ Ուրիշ խօսքով պիտի մշակէ ծրագիր, պիտի սրբէ լուծում տալ համայնական կրօնական եւ ընտանեկան հարցերու. վերջապէս օրէնք եւ ուղղութիւն հայրենի երկրէն դուրս գտնուած հայ գաղութներուն։

...Հին խաչ մը, մէջէն զոյգ մը
կեղտոտ մոմ
երկու խեղճ տէրտէր ամբողջ
օրը ծոմ
Ոսգա ֆիտքով ալ չորս պանդուխտ խեղճուկ
Առեր կը տանին դագաղ մը
անշուք...

Այլապէս, տասնեակ մը տարիէն այդ ալ պիտի փնտռենք։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Պերլին

Ի՞ՆՉ ԱՐԺԵՑ 1914 - 1918 Թ. ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԻՍԿ ՎԱՂՈՒԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ...

Քանի մարդկութիւնը հեռանում է համաշխարհային պատերազմից, որպէս պատմական հիւանդագին, խոշորագոյն երեւոյթ, այնքան աւելի է զգում նրա ահաւորութիւնը։

Վերջին տասը տարուայ համաշխարհային գրականութիւնը, գեղարուեստը, մամուլը եւ ամբողջ հասարակ մշակութային հիմնարկութիւններով անդրադառնում են չորսամեայ համաշխարհային սպանդի հետեւանքներին, բայց դեռ չեն կարողացել հետեւեր պատկերացում տալ այն կորուստներին — մարդկային եւ նիւթական, — որ տակաւին մնում են անգարմանելի։ Եւ մարդկութիւնը, ի տես այս ամենի, վերադառնալութեան է ենթարկւում անցեալ, ձգտում է՝ պատկերացնել այն սարսափազդեցիկ դժոխքը, որի մէջ ապրեց չորս ամբողջ տարի, զրկանք եւ պայքարից իբր թէ յանուն ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան գեղեցիկ սկզբունքների։

Լատին առակը — Մարդը՝ մարդուն գայլ — դեռ պահում է իր իմաստն ու բովանդակութիւնը։ Փոխուել են միայն նրա գործադրութեան ձեւն ու եղանակը։

Վերջերս, Փարիզում, Ռասփայլ փողոցի վրայ, «Երիտասարդ Հանրապետութեան» տան մէջ ցուցադրուած են պատերազմի բարիքները, որոշ վիճակագրական տեղեկութիւններով։

Ռուս թերթը, այդ առթիւ, հաշիւ է ներկայացնում իր ընթերցողներին, որից կարելի է միայն զարհուրանք զգալ։

Ըստ այդ ցուցահանդէսի տուեալներին, համաշխարհային պատերազմին զորակոչի են ենթարկւած 60 միլիոն մարդ, որից 12 միլիոն սպանւած է կամ մեռած՝ ռազմադաշտում ստացած վէրքերից։

Պատերազմի ընթացքին, ռմբակոծութիւնից, տարափոխիկ հիւանդութիւններից, զրկանքներից եւայլն, մեռած են 60 միլիոն քաղաքացիներ թիկունքում, այսինքն՝ հինգ անգամ աւելի, քան կռիւներում ընկածները։ Համաշխարհային պատերազմը վարելու համար՝ ծախսւած է 337 միլիառ տոլար։ Այս թւերը առնւած են զօրավար Դենվինիանոյի գրքից. հաւանաբար աւելի պակաս քան իրապէս մխսուած գումարը։ Ձեռյաց անցել է տասը տարի բայց դեռ մինչեւ հիմա էլ բազմաթիւ մեռնողներ կան, պատերազմի մէջ ստացած վէրքերից կամ թունաւորումից։

Դեռ երէկ էր, որ ֆրանսական խորհրդարանը որոշեց 50 միլիոն ֆրանք յատկացնել թաղման այն զինւորների, որոնք ինկած էին Ֆրանսայի հողի վրայ եւ որոնց կմախքները դեռ մնում են բաց երկնքի տակ։

Եթէ բոլոր սպանւածների դիակները փռէին գետին, կողք-կողքի, պիտի բռնէր Եւրոպայի ամբողջ ցամաքամասը եւ Ասիայի մի մասը, սկսած Փարիզից մինչեւ Պեկին։

Ուրիշ համեմատութիւն։

Փարիզի յաղթական կամարը ունի 49 կանգուն բարձրութիւն, իսկ սպանւածների ոսկորներից կարելի է կանգնել 70 այդպիսի յաղթական կամարներ։

Իսկ 337 միլիառ տոլա՛ր... Կատակ չէ։ Եթէ այդ գումարը ոսկիի վերածէինք, փոխադրութեան համար անհրաժեշտ կը լինէր 400 կառաշար, իւրաքանչիւրը բաղկացած 30 վագոնից։

Սակայն վերջին պատերազմի պատճառած մարդկային եւ նիւթական վնասները ոչինչ են, բաղդատմամբ ապագայ պատերազմի աղէտներին։

Հետագայ պատերազմը,— շարունակում է թերթը,— պիտի լինի անազմուկ, չպիտի դառան թնդանօթներն ու զնդացիրները. անպէտ պիտի լինեն հրացաններն ու սւինները. անհրաժեշտ պիտի լինեն միայն օդանաւերը եւ քիմիական հեղձուցիչ նիւթերով։ Ֆրանսացի հռչակաւոր գիտնական Լանժըվէն հաստատում է, որ ամբողջ Փարիզը, իր միլիոնաւոր բնակչութեամբ, թշնամին կարող է ոչնչացնել մէկ ժամւան մէջ։

Այդ անելու համար անհրաժեշտ է ոչ աւել, քան 100 օդանաւ, 100 թոնոնոց հեղձուցիչ կազերով ռումբեր։ Պաշտպանողական ոչ մի զինակ, ոչ մի գետնայարկ չպիտի կարողանան պաշտպանել բնակչութիւնը թշնամու ռումբերից։

Նկարչութիւնը նոյնպէս մնացած է այս չարիքներէն, որ սպառնում է անուղղայ մարդկութեան։

Մի նկարիչ ներկայացրել է Փարիզը յարձակման պահուն։ Նկարը բաժանւած է երկու մասի — առաջինը պատկերացնում է համաշխարհային մայրաքաղաքը խաղաղ ժամանակ — «Փարիզը կէսօրին», երկրորդ մասը, Փարիզը յարձակման ժամանակ — «Փարիզը ցերեկւան ժամը 12.30ին»։

Առաջին մասում պայծառ արեւ, գեղեցիկ եղանակ, կենդանի, առոյգ քաղաք, որ ապրում է իր առօրեայ, աշխատաւոր կեանքը։

Երկրորդ մասում քաղաքը անհետացած է. ամէն կողմ սպիտակ ամպ-ծածկոց, որի միջից հազիւ նշմարելի են «Նօտր-Տամ»ի, «Էֆէլի» եւ «Պանթէոն»ի գագաթները։

Իսկ վերեւ սաւառնում է օդատարմիզը, մէկը միւսի ետեւից ռումբեր ձգելով։

Նոյն մտահոգութիւնը ունի մամուլի ներկայացուցիչները։

Փարիզի «Վիւ» պատկերազարդ թերթը յատուկ համար է նւիրել քիմիական պատերազմին։

Պատկերացնում է խորհրդարանը, ուր պատգամաւորները դիմակներով նստած, անօրինում են երկրի ճակատագիրը։ Նոյն արգելիչ դիմակներով երեխաները խաղում են փողոցներում, ինչպէս եւ մայրերը դիմակներով դիեցնում են ծծկերները։

Սարսափելի է տեսարանը։

Ժամանակակից մարդկութիւնը իր իսկ ձեռքով ստեղծած մշակոյթով, քաղաքակրթութեամբ եւ մանաւանդ ճարտարարուեստական աներեւակայելի թռիչքով, դիմում է դէպի ոչն... չացումը։

Ո՞ւր են մարդկութեան ... կանները, երբ 19րդ դ... յայտարարում էին, թէ քաղաքակրթութիւնը կեղծ է, ... սաբեր, նրա բարիքները ... մարհելի են, համեմատած ... գործած ու գործելիք չար... ներին։

Նրանք չկան, բայց նրա ... մարգարէաշունչ խօսքերը ... տարւում են, համայն մարդ... թիւնը մատնելով սարսափ... զարհուրանքի։

Ռուսօն եղաւ առաջին ... զանգ տուողը։

«Գեղեցիկ է ամէն բան, ստեղծւում է Արարչի ձեռ... բայց փճանում եւ այլանդ... ւում է մարդու ձեռքով»։

Ռ. ...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՒՀԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անդրադառնալով ընկ. Մ. Վարանդեանի յօդուածին՝ հայ դատի եւ հայ ժողովուրդի իրաւունքներու պաշտպանութեան ֆանդէպ ունեւորներու անտարբերութեան, «Յուսաբեր» կը գրէ (19 Մարտ).—

Մենք հայ ունեւոր խաւին հանրային արժէքը միշտ փորձած ենք չափել իր գրպանին վրայ, փոխանակ սրտին վրայ չափելու։ Միշտ մոռցած ենք այն հին ու մեծ ճշմարտութիւնը, թէ լեցուն գրպանն իսկ դատարկ է՝ երբ սիրտը պարապ է, ու դատարկ գրպանն իսկ լեցուն է՝ երբ սիրտը ջերմ է, մեծ, զգացումներով հարուստ ու փարթամ։

Հայկական հարստութիւնը արտասահմանի մէջ անթիւ միլիոններու կը հասնի։ Գաղութաբնակ հայութեան ունեւոր խաւը տէր է առասպելական հարստութեանց։ Այս ոսկիներու հսկայ դէզերէն ան փշրանքներ իսկ բաժին չի հաներ հանրային անթիւ կարօտութեանց։ Ու ո՛չ միայն անոր համար՝ որ հայ կրեսոսը հեռու է իր ժողովուրդէն գրպանով, այլ եւ անոր համար՝ որ ան անկէ հեռու է սրտով։

Եթէ կ'ուզենք, որ այս խաւին գրպա՛նը բացուի հայ կարօտութեանց ու Հայ Դատին առջեւ, պէտք չունինք անոնց առջեւ նախ անոր սիրտը բանալ։

Երբ չէ եղած այս վերջինը, զուր է սպասել առաջինը։

համար ճակատագրական թոխուծ են։

Ջօր. Նազարբէկեան որ ... կուսակցութեան չէր պատկ... եւ մեր ներքին քաղաք... պայքարներէն հեռու էր մ... պարկեշտ եւ առաքինի հայ մ... մըն էր, որ օտար մեծ բա... մը մէջ ձեռք բերած իր զի... րական բովանդակ փորձառութ... նը իր կեանքի վերջին շրջ... նուիրեց հայ ժողովուրդին եւ ... անգնահատելի ծառայութիւ... մատուցանել իր մայր հայր... քին՝ անջնջելի յիշատակ մը ... լով ազատատենչ հայութ... սրտին, ինչպէս եւ Հայոց ... գոյն պատմութեան էջեր... մէջ։

ՋՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Ջօր. Նազարբէկեանի մահուան առթիւ «Հայրենիք» կը գրէ) 8 մարտ).—

Հակառակ անոր, որ Ջօր. Նազարբէկեան հազիւ հայերէն կը խօսէր եւ իր կեանքի միայն իրիկնամուտին հաղորդակից եղած էր հայ ժողովուրդի պայքարին, ազգային ոգին իր մէջ մեռած չէր եւ Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն գմայլելի հայրենասիրութիւն կրցաւ հրապարակ բերել։ Հակառակ իր ոչ փայլուն ռազմական վիճակին ու առաջացած տարիքին, իր զինուորական ամբողջ փորձառութիւնը եւ սագանդը ի սպաս դրաւ իր մայր հայրենիքին, անսպառ եռանդ եւ աննկուն արիութիւն ցոյց տալու հայ ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութեան սպառնացող մահացու վըտանգի օրերուն։

Ճիշդ է, հայ-թրքական պատերազմի ատեն, իբրեւ հայ բանակի սպարապետը, ան չկրցաւ փրկել Հայաստանի Հանրապետութիւնը, սակայն իր լաւագոյն ըրաւ՝ հայ ժողովուրդը նուազագոյն կորուստներով դուրս բերելու

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ...
(ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹ...)

Հ. Կ. Խաչի քսանամե... առթիւ, Պուլկարիոյ «Նո... րաքս»ը կը գրէ (19 մարտ)—

Եթէ կարմիր խաչի ... ու գաղափարը բնաւ գոյու... չունենային աշխարհի վրայ ... մարդոց մաքին մէջ, հայ ժո... վուրդը ինքը պիտի ստեղծէր ... կարմիր խաչը եւ գաղափա... պիտի սեփականացնէր գոյու... աշխարհի բոլոր ժողովուրդն... պահ մը հրաժարէին ... խաչեր կազմակերպելու եւ ... լերելու մտքէն ու գործէն, ... ժողովուրդը դարձեալ բախտ... պիտի համարէր ինքզինք, ... բացառութիւն մը կը կազմէ ... մոլորակին վրայ եւ իր ... զումի ու եռանդի ամբող... կարմիր խաչ կը կազմակերպ... կ'օգնէ անոր, կ'օգտուի անկէ, ... քաջալերէ եւ իր աչքի լոյսին ... կը պահէ զայն։

Հայ կինն է, որ կը պատ... գարուսը չէզոքացման գերեզ... նոյին պատանքը եւ հանր... բեռ կը ներառուի ահա, Հայ ... միր խաչի անունով եւ գաղա... բապաշտ ու գերազանցօրէն ... բենանուէր առաքելութեամբ ... իր առաջին երկու տասնամեա... րու բեղմնաւոր գործունէութեա... իսկ, հայ կինը ցոյց կուտայ ... կենդանի աշխատանքի, զոհա... րութեան եւ նիւթական ու ... կան բարձրարժէքներու ստեղ... ի՛նչ հսկայական կարելիութ... ներ ունի ինք։

ԾԻԾԱՂ

Զուգայեցի մը պանդ... մը հիւր կ'երթայ գիւղացի... տունը։ Տանտիկինը ... բակուր կ'եփէ հիւրին համա...

— Եթէ միայն ինծի ... կ'եփես շատ է, կ'ըսէ հիւրը։

— Մի՛ վախնար, կը ... տանտիկինը. ... չէ, մեր չունն ալ պահ... պահեր, ինչ որ աւելնայ ...

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ
ՊԱՄՊԱՆԸ ՖՐԷԶ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մօվաձայնեաց [illegible] գեղեցիկ ու բարձր բլրակի մը [illegible] աղիւսէ կառուցուած պզ[illegible] անունն է Գաղթական հայ [illegible] արդար քրտինքի ար[illegible]։

Անոնք՝ այդ չարքաշ բանուորները ուղիղ ժառանգած են [illegible] հայրերէն ու եթէ ժա[illegible] են, Թուրք բռնակալու[թիւնը] խլած է ամէն բան, տուն, [illegible] այգի ու անհաշիւ կահ [illegible] վանքեր, դպրոցներ եւ եկեղեցիներ, բոլորը [illegible] գոյք։

Թուրքը անպատկառօրէն մեզ [illegible] վերջ, վտարած է իր [illegible] դուրս, միանգամ ընդ[միշտ] ազատելու համար հայ[կական] մղձաւանջէն։ Սակայն [illegible] է չարաչար։ Ահա [illegible] վկայ մը եւս, Ֆրէզի [illegible] եւ գիւղին հայ ժողո[վուրդը] իր պզտիկ անպաճոյճ [illegible] մէջ, ազատ օդի եւ ա[illegible] տակ, յարատեւ աշխա[տանքի] լծուած։

Ուրեմն Թուրքը չէ կրցած [illegible] ազատագրական [illegible] ձեռներէցութիւնն ու [illegible]ութիւնը։

Պամպանը Ֆրէզի մեր հայ[րենակ]իցները 5-6 տարի առաջ [illegible] Օտտոմի տախտակէ տաղա[վար]ներուն, մէջ պատսպարուած [illegible] ապրուստը հազիւ [illegible] ընտանիքներ էին. իսկ [illegible] նոյն ընտանիքները [illegible] օտար վարձուորներ ու[նին] իրենց սեփական տուն[երուն] մէջ։

Այս գիւղի բարձր դիրքէն եւ [illegible] գեղեցիկ տեսարանէն հը[illegible], քաղաքին մէջ բնա[կող] բարեկեցիկ ընտանիքներ [illegible] հաստատուելով, հայ [illegible] թիւը կը հասնի 80ի։

Հայկական տուներու ճիշդ [illegible] կը զարնէ մեծ [illegible] մը, ներկայանալի եւ ձե[illegible] Ֆրէզցիներու Մասուու-մանկապարտէզն է այդ, կա[ռուց]ուած 1928ին։ Անոր ամէն [illegible] քարն ու աղիւսը բան մը [illegible] Ֆրէզցի երկսեռ ժողո[վուրդ]ին, որովհետեւ անխտիր [illegible] մեծով պզտիկով, ջուր [illegible], քար ու կղմինտր կրած [illegible] բլուրն ի վեր, բլուրն ի վար [illegible]։

Երկու տարի առաջ, մասնա[ւորապէս] Ֆրէզի մասնակցութեամբ մանրա[մասն]օրէն նկարագրեր էի Ֆրէզի [մէջ] սկսած ազգային շարժումը [illegible] գնահատական տողեր էի [illegible]։ Այսօր քանի մը դի[տող]ութիւններ ունիմ։

Մասուու-մանկապարտէզի շի[նութ]եան գուլղնթաց գաղտնի [աջակ]ցութեամբ եւ Մարսէյլի [illegible] վարչութեան հո[վանաւոր]ութեամբ ընտրուած էր Թաղականութիւն մը, մէկ տարուան պայմանաժամով։ Ամէն տարի ընդհ. ժողով մը մէջ Թաղականութիւնը [illegible] զեկուցումը տալէ վերջ, գնահատութեան կ'արժանանար եւ վստահութեան քուէ կը ստանար, շարունակելու համար իր պաշտօնը։ Առաջին տարին 50, ապա 80, իսկ այս տարի 90ի մօտեցած էր երկսեռ աշակերտութեան թիւը։

Մարդ խանդավառ կը ոգեւորուէր, տեսնելով իր ցեղին պզտիկները, որոնք առտուները կ'արտասանէին, հայերէն երգեր կ'երգէին այս օտար ու փարթամ նաւահանգստին վրայ, իրենց սեփական դպրոցի շէնքին մէջ։

Բայց ափսոս հոս ալ գտնուեցան խամաճիկներ, որոնք իրենց հաւն յագուրդ տալու համար տունէ տուն մտան ելան, [illegible] պզտորելու եւ անձնական հաշիւները ազգային գործի վերածելով, սկսան անխնայ ու ագահ պայքար մը ազգային կրթական վարչութեան, առաջնորդարանի եւ նոյնիսկ իրենց քուէներով ընտրուած Թաղականութեան դէմ։ Մինչդեռ այս մարմինը երեք տարի անձնական զոհողութիւններով պահած է մասուու եւ մանկապարտէզը։ Ըմբոստները, որոնք [illegible] թելադրանքով կը գործեն, չեն վարանած ամէնէն ստոր միջոցներով փակել տալ մասուու-մանկապարտէզը եւ իրենց պզտիկներուն համար առանձին շէնք մը վարձելով, առանձին վարժուհի մը պաշտօնի կոչել։ Իսկ Թաղականութիւնը իր կարգին շէնք մը վարձելով, իրեն եւ համախոհներուն պզտիկները կը կրթէ։

Ուրեմն, Ֆրէզի մասուու-մանկապարտէզի շէնքը կը մնայ թափուր, խոշոր կղպանք մը դուռին վրայ։ Անդին, վերի եւ վարի թաղերուն մէջ երկու մանկապարտէզներ կան, 25ական աշակերտներով։

Վերջին պահուն լսեցինք թէ խառնակիչներու պարագլուխները տուն մը մէջ ժողով գումարելով, իրենք զիրենք Թաղական հռչակած եւ կառավարութեան ալ վաւերացնել տուած են ու ատեանին դիմելով աշխատած են մասուուն գրաւել։

Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս...

Եթէ առաջնորդն ու քահանաները չեն կրնար հաշտեցնել ձեզ, գոնէ ներշնչուեցէք մեր որբ ու պզտիկ սկաուտներու նշանաբանէն.— «Բարձրացի՛ր, Բարձրացուր»։ Եւ անոնց նմանուեցէք։

Ս. ՄԻՐՏՈՆԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Զուգայեցի մը կը հանդիպի գեղջուկի մը որ էշը մօտը կապած, կէկլակ (նարկիլէ) կը ծխէր։

— Բեռի, ինչո՞ւ ընկերոջդ կէկլակ չես տար որ ծխէ։

Գիւղացին.— Ընկերս Զուգայեցի է, քթախոտ կը քաշէ։

ՀԱՅԵՐԸ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Երէկ կէս օրէ վերջ, Սէվրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին մէջ տեղի ունեցաւ հաւաքոյթ մը, որուն նպատակն էր սերտ միջոցում մը փորձել հայ գաղութին եւ հիւրընկալ ժողովուրդին միջեւ։

Գործազրկութեան ներկայ տագնապին առթիւ, Մխիթարեան Հայերը գաղափարը յղացած էին հրաւիրելու Ֆրանսայի Աշխատանքի Նախարար Պ. Լանտրին եւ Լիոնի ծերակուտական Պ. Ժիւսթէն-Կոտառը, անոնց առջեւ պարզելու համար հայ-ֆրանսական յարաբերութեանց դարաւոր պատմութիւնը, հայ տարրին օգտակարութիւնը իբրեւ աշխատաւոր Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ մէջ եւ խնդրելու համար, որ հանրապետական կառավարութիւնը իբրեւ օտար չնկատէ հայ աշխատաւորները եւ թոյլ չտայ որ գործատէրերը ճամբայ տան իրենց հայ գործաւորներուն իբրեւ օտար։

Հանդէսը սկսաւ «Մարսէյեզ»ով եւ «Բամ Փորոտան»ով, զորս երգեցին դպրոցին սաները։

Ցետոյ նախագահ Պ. Ժիւսթէն-Կոտառ յայտնեց թէ Աշխատանքի Նախարարը Պ. Լանտրի զբաղումի պատճառով չկրնար ներկայ ըլլալ հանդէսին, սակայն սրտովին կը համակրի Հայերուն եւ իր ողջոյնները կը ղրկէ։ Համակրանքի նամակ ղրկած էին նաեւ Քուրպըվուայի քաղաքապետը, որուն կողմէ ներկայացուցիչ մըն ալ կար։ Վենետիկի աբբահայր Հ. Յովհ. Աւգերեան ալ երախտագիտական հեռագիր մը ուղղած էր։

Պ. Զաւրիկ խանդավառ դըրպրոցին քաղաքային անօրէնը, ֆրանսերէն գրական ճառով մը եւ պատմական փաստերով, ցոյց տուաւ թէ ի՛նչպէս հին դարերէ ի վեր Հայեր եւ Ֆրանսացիներ յարաբերութեան մէջ գտնուած են։ Մասնաւորապէս ծանրացաւ խաչակիրներու շրջանին վրայ, երբ Ֆրանկներ ու Հայեր կը տիրէին Սուրիոյ, Պաղեստինի ու Կիլիկիոյ վրայ։ Յայտարարեց թէ նոյնիսկ Թուրքիոյ մէջ Հայերն էին որ ֆրանսական ապրանքները կը նախընտրէին ուրիշ երկիրներու նման ապրանքներէն։ Ցետոյ ըսաւ թէ Մխիթարեան Հայերը, ֆրանքօ-հայկական յարաբերութիւններուն մշակութային գետնի վրայ եւս զարկ տալու համար, որոշած են Յ. Ղազարոս Աֆոգեմեան[?] անուամբ արձանագրել Ֆրանսացի ականաւոր դէմքեր, ինչպէս Պ. Պ. Լուիթօրթու, Հանրի Ռուլէն, Ժան Քէօփ, Փրոֆ. Մէյէ, Կուտայեօ եւայլն։

Վերջացնելով, խնդրեց որ ծերակուտական Պ. Ժիւսթէն-Կոտառ բարի ըլլայ Ֆրանս. կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու Հայերուն վրայ, որպէսզի մեր հայրենակիցները ո եւ է ձեւով չտուժեն գործազրկութեան տագնապէն։

Պ. Ժիւսթէն-Կոտառ խօսեցաւ խիստ գեղեցիկ ճառ մը։ Պատրաստակամութիւն յայտնեց Զատկի արձակուրդէն ամիջապէս վերջ, Ծերակոյտին մէջ, ի հարկին հարցապնդումի ձեւին տակ, կառավարութեան լուրջ ուշադրութիւնը հրաւիրել հայ գործաւորներուն վրայ։ Ու ինք ալ, իր կարգին, պատմական անեկդոտներ տուաւ ֆրանքօ-հայկական յարաբերութեանց մասին, սկսեալ Ժ. դարէն, երբ Հայեր կային արդէն Ֆրանսայի մէջ. վկայ այն հայերէն խօսակցութիւնը, որ գտնուած է ֆրանսական Մատենադարանի մը մէջ։

Խօսեցաւ նաեւ Մարսիլիա Մոնփէլիէ Նարպոն Ավինեոն եկող գաղթող հայ վաճառականներուն մասին։ Ցիշեց Երեւանցի Ոսկան վարդապետը, որ տպարան հաստատած էր Մարսիլիոյ մէջ, Ցովհ. Ալթունը, որ Ավինեոնի մէջ տարածեց մշակութիւնը [illegible] եւ այսօր արձան մը ունի հարաւային Ֆրանսայի այդ քաղաքին մէջ։

Անդրադառնալով ներկայ շըրջանին, ըսաւ թէ ներկայիս 75 հազար Հայեր կան Ֆրանսայի, 150,000 ալ Սուրիոյ մէջ։ Պատմեց թէ ինչպէս, երբ ինք Աշխատանքի նախարար էր, Սուրիա ղրկած էր Պ. Ցիւկէն, որ հայկական գաղթակայաններուն վրայ հսկելու պաշտօն ունէր։ Պ. Ցիւկէ, որ օրը օրին կը հետեւէր հայ գաղթականներու շինարարական աշխատանքներուն, երբ անոնց հող տուած էին եւ տուն շինելու կարելիութիւն, հիացումով կ'արտայայտէր մեր հայրենակիցներու աշխատասիրութեան եւ ձեռներէցութեան մասին։

Ցիշեց թէ 1929ի վիճակագրութեան համաձայն, Փարիզի մէջ կային շուրջ 13 հազար Հայեր։ Ասոնցմէ հարիւրին 30ը գործատէրեր են, հարիւրին 4ը ազատ ասպարէզի հետեւողներ, հարիւրին 30ը պաշտօնեայ եւ հարիւրին 30ը գործաւոր։ Ձկայ ո եւ է ազգ, ըսաւ Պ. Կոտառ, որուն մէջ գործատէրերը (patron) այսքան մեծ համեմատութիւն ներկայացնեն։ Ասիկա ցոյց կուտայ թէ Հայերը որքա՛ն ձեռներէց են եւ գիտեն ապահովել իրենց տնտեսական անկախութիւնը։ Ո՛րքան տառապանքներէ եւ զրկանքներէ վերջ, երբ հազիւ շունչ քաշելու հնարաւորութիւն ունենան Հայերը ինքնաբար եւ բարեկեցիկ կը դառնան։

Հայկական Դատը, ըսաւ, անցեալին մէջ պաշտպաններ ունեցած է Ֆրանսայի մէջ — ինչպէս Ժ. Քլէմանսօ, Անաթօլ Ֆրանս, Ժան Ժորէս, Փրէսանսէ, Փիեռ Քիյառ եւայլն. —, ներկայիս ալ նոր փաղանգ մը պիտի կազմուի։ Լոզանի մէջ Հայկական Դատը մոռցուեցաւ։ Շատ ցաւալի է։ Սակայն հայ ժողովուրդը երբեք պէտք չէ յուսահատի, իր դատը պիտի յաղթանակէ անպատճառ։

Ցիշեց 1860ի ազգային Սահմանադրութեան մէկ յօդուածը, ճշդուած են ազգին եւ անհատին փոխադարձ պարտականութիւնները։ Զառածելով անոր մէջ բովանդակուած մտքերը, իբրեւ խիստ ժողովրդավարական։

Ի վերջոյ, յուզուած շեշտերով, կոչ ուղղեց հայ Ցեղին, պահել ազգային ինքնուրոյնութիւնը։ Ֆրանսա երբեք միտքէն չանցըներ, ըսաւ՝ ձուլել հոս գտնուող 75,000 Հայերը։ Եթէ կ'ուզէք, Ֆրանս. քաղաքացի դարձէք, բայց երբեք մի կորսնցնէք ձեր հայութիւնը, այդ ձեւով աւելի օգտակար կ'ըլլաք թէ՛ ձեզի եւ թէ քաղաքակիրթ աշխարհին։ Իր այս խօսքերը բուռն ծափերով ընդունուեցան։ Ուրիշ յուսադրիչ խօսքերէ վերջ, Պ. Ժիւսթէն-Կոտառ վերջացուց իր ճառը՝ մեծ խանդավառութեան մէջ։

Սաները քանի մը քառաձայն խմբերգներ երգեցին, Պ. Ալէմշահի ղեկավարութեամբ։ Հանդէսէն վերջ հիւրերը պատուասիրուեցան յարակից սրահին մէջ։

Երջուն Թղթակից

ԾԻԾԱՂ

Զուգայեցի մը խնճոյք կը սարքէ եւ ծաղրելու եւ զուարճանալու համար կը հրաւիրէ նաեւ գիւղացի իշապան մը։

Այս վերջինը հասկնալով որ զինքը ծաղրելու համար բերած են, երբ հիւրերը գաւաթները բանած թէլ կը խմեն, կը սկսի սուլել եւ էշ քշելու շղթան շարժել։

— Բեռի, այդ ի՞նչ է կ'ընես։

Գիւղացին.— Ոչինչ, էշերս ջուր կուտամ։

⁂ Զուգայեցի մը կը հանդիպի գիւղացիի մը որուն քթին վրայ վէրք էր ելած։

— Բեռի, քիթդ ի՞նչ է եղեր։

Գիւղացին.— Պարոն, կնոջդ թուշը պագի, քիթս խածաւ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18»Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ (Սեփ. Թղթ.)— Մարտ 21ին, Մաալէնի Սիկօլ սրճարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Փետրուար 18ի առթիւ հրապարակային բանախօսութիւն մը Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» խումբի նախաձեռնութեամբ։

Հակառակ երեք օր անընդհատ տեղացող անձրեւին եւ տեղի հեռաւորութեան, ճիշդ ժամանակին կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր սրահ։ Այս անգամ եւս տարբեր հոսանքներէ, նոյն իսկ հօկէն երիտասարդներ կային։

«Անդրանիկ» խումբի կողմէ բացման խօսքն ըրաւ ընկ. Հմայեակը։ Օրուան արեւարձին մասին մէկուկէս ժամ խօսեցաւ ընկ. Արսլեանը, իբրեւ [illegible]։

Ընկ. բանախօսը մանրազնին փաստերով վերլուծեց Հայաստանի անտանելի ու քաղաքական պայմանները բոլշեւիկեան իշխանութեան նախօրեակին, երբ ժողովուրդը իր փրկութիւնն ու բարօրութիւնը կը սպասէր ռուսական ուժէն, որով եւ ամփոփապէս անկեղծութեամբ իր բախտը կապեց բոլշեւիկեան իշխանութեան հետ։

Ուրեմն ի՞նչն էր պատճառը որ Ձուլեւ ամիս յետոյ այս ժողովուրդը անտեսելով ամէն ինչ, կը ըմբոստանար իշխանութեան դէմ, պատասխանը կարճ է «Հալած թալան, բռնագրաւումը, կիսամերկ ժողովուրդի խաշա մերկացումը, անօրինակ ահաբեկչութիւն։ Ցարերային ձերբակալութիւններն ու անհասկնալի աքսորները»։

Առանձնապէս յուզիչ էր բանախօսին մէջ կատարուած բաղդատութիւններու նկարագրութիւնը, Համազասպի, բանուոր Սերգոյի, Արտաշէսի, Ալեքսանդրապոլցի Աղասիի գազանաբար կացնահարումը Ալեխներու ներկայութեամբ՝ Թուրք «Չէքա»ներու ձեռքով։

Բանախօսութիւնը վերջացաւ ժամը 11ու կէսին, որմէ վերջ ընկ. Գեղամ Ըէհրերեան երգեց քանի մը ազգային երգեր։

Հանդէսը այնքան ոգեւորիչ էր որ երիտասարդները ինքնաբերաբար կազմակերպեցին եւրոպական պարեր։ Ընկեր Հմայեակ մաղթեց որ այս տօնն ալ մեր հայրենիքին մէջ տօնելու բախտն ունենանք։ Ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Հ. Անդրոնիկ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՈՒՐԻՇ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐ

Անմիջապէս Սուլթանի ներկայութեան կանչուեցայ, Պոլսոն [illegible] ինձ Օսման փաշան եւս բերելու համար։ Հեռագրի գլուխը բա[illegible]ութեան սկսայ։ Օսման փաշան յամառօրէն կը պնդէր։ Մինչեւ [illegible] շարունակուեցաւ մեր խօսակցութիւնը։ Հետեւեալ օրը արդէն Համիտ Օսման փաշային համաձայնութեան լուրը չառած, [illegible] կառքը տաք կոխել։ Ոչ մէկ կապ ունէր Օսման փաշայի պատասխանը Սէլամլըքի արարողութիւններուն հետ։

Միայն թէ կազի Օսման փաշայի պէս, Սուլթանի կառքին մէջ [illegible] դիմացընող մարդու մը Նըրողա փախած ըլլալու լուրը Սուլ[թան] Համիտի չտիրած բանն էր։ Ճամբու երկայնքին զինուորներ պատ[illegible] կը սպասէին եւ ամէն ոք կը զարմանար թէ ինչո՞ւ Սուլթանը [Սէ]լամլըք չէր երթար։ Համիտ կը յամառէր տաք չցնել կառքը, մինչեւ որ Օսման փաշայէն համակերպութեան հեռագիրը գար։

Վերջապէս Օսման փաշայէն համակերպութեան եւ դէպի Պոլիս [մեկ]նումի լուրը առի եւ իսկոյն հաղորդեցի Համիտին։ Շատ գոհ մնաց [illegible] կառք նստաւ։

Սուլթան Համիտի այսքան կասկածոտութիւնն ու վախկոտութիւնը որքան որ զարմանալի է, իր այս վիճակը գիտցող պաշտօնատարներուն համ զինուորականներուն երկու քէն մէկ Նըրողա փախչելու սպառնալիքներով նոյնքան եւ աւելի ագեց ու զարմանալի էին։ Այս Նըրողա փախչելու խնդիրը Սուլթան Համիտի շրջանին չհինցող նորոյթ մը պէս շարունակուած է։

Ռուսական պատերազմի միջոցին, բանակի բոլոր պէտքերն ու գինամթերքը ցամաքի ճամբով կը ղրկուէին։ Պուլկարները այս առիթէն օգուտ քաղելով, կրնային բազմաթիւ դժուարութիւններ պատճառել Թուրքիոյ։ Սուլթան Համիտ հասկցաւ սանկ կառավարելու անհրաժեշտութիւնը։

Ալի փաշայի Մեծ Եպարքոսութեան ժամանակ Րումէլիի կարգ մը շրջաններու մէջ մետրապոլիտութեանց կողմէ հաստատուող հրովարտակներ տրուած էին, որ հաղորդուեցաւ Պուլկարներուն, իրենց Պոլսոյ ներկայացուցիչ Պ. Մարքոֆի միջոցաւ։ Ան, սակայն, այդ հրովարտակը իբրեւ քաղաքական յաջողութիւն մը հաղորդեց իր կառավարութեան։ Յոյները այս արտօնութենէն շատ դժգոհ էին ու չէին ուզեր որ Պուլկարները կրօնական այնքան գերակշռութիւն ունենային։

Պուլկարները սիրաշահելու եւ Յոյներուն հետ անոնց հաւանական միացումը արգիլելու նպատակով, իրիկուն մը, Թաղարին մէջ, Սուլթան Համիտ զիս քովը կանչեց եւ հրամայեց Ուսքիւպի մէջ գտնուող Պուլկարներու թիւին ճշդումը։

Ուսքիւպի մէջ Հաֆըզ փաշա անուն կուսակալ մը կար։ Իսկոյն գաղտնի հեռագիր գլուխ կանչելով, հաղորդեցի Սուլթանական հրամանը։ Հետեւեալ առտու պատասխան եկաւ։ Ուսքիւպի մէջ 3000ի մօտ Պուլկար ընտանիքներ կան եղեր։ Ասոր վրայ, Ուսքիւպի Մետրապոլիտութեան իբրեւ փոխանորդ, [illegible] անուն Պուլկար մը նշանակուեցաւ։

Ասոր վրայ յոյն Պատրիարքարանը աղմուկի սկսաւ։ Բողոքներ, դիմումներ, միջամտութիւններ իրարու կը յաջորդէին։ Գործին խառնուեցաւ նաեւ Գարատոդի իշխանը, մինչեւ անգամ Փեթերպուրկէն ալ դիմումներ տեղի ունեցան։ Բայց բոլորին ձեւով մը պատասխանուելով, [illegible] երեք տարի պաշտօնի վրայ մնաց։

Իրականին մէջ պուլկար ժողովուրդը Թուրքերու հանդէպ անկեղծ եւ վստահելի է եւ իրենց մէջ ճշմարիտ Թրքասէրներ կային. այս պատճառով, պուլկար քաղաքականութեան ի նպաստ Թուրքիոյ դառնալը կարելի էր։ Երկու երկիրներու միջեւ հաւատարմութեան գալու որոշ կէտեր կային։

Մինչեւ անգամ ատեն մը այս ուղղութեամբ բանակցութիւններ ալ տեղի ունեցան։ Նոյնիսկ Պուլկարիոյ իշխանին կողմէ առաջադրուած պայմանագրութիւն մը գոյութիւն ունէր մեր քով, ի հարկին զինուորական օգնութիւն ընելու համար Թուրքիոյ։ Սակայն այդ միջոցին Ներքին նախարար Մէմտուհ փաշայի կողմէ Սուլթանին ներկայացուած կարգ մը բամբասանքներու պատճառով, այդ պայմանագրութիւնը անգործադրելի մնաց։

* *

Սուլթան Համիտ գլխաւորաբար երկու պետութիւններէն վերջին ծայր կը վախնար, մէկը Անգլիա միւսը Ռուսիա։ Թուրքիոյ գլխէն փորձանքներու անպակաս ըլլալուն եւ միշտ ակար մնալուն պատճառը անոնք էին։

(Տար.)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ — ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերները այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Փլաս Շաթլէ Սառա Պէռնարի քովի սրճարանը։

Կը խօսի՝ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ. Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը քառասնամեակի ընթացքին եւ յետոյ։ Կը վիճաբանին ընկերներ ԵՐԻՑԱՆՑ, ՏԵՒՈՆԵԱՆ, ՄՕՁԵԱՆ ԵՒ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ԽՆԹ. ընդհ. ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Գատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Դրազարանի սրահը, 11 Rue Dunoir.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ Գ. Մ. Տէրպէտէրեան Այնշթայնի մասին (շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան)։ Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու մէջ բնակող «Սուրբիա եւ Լիբանանի» Նպաստամ բոլոր Հայերը կը հրաւիրուին 12 Ապրիլի, կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 2.30ին Փլաս Սէն Միշէլի Թիւ 8, Գիւրօ Թապայի վերնայարկը, զիրենք հետաքրքրող խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար։

Ա Զ Դ

*Հրաշափառ Ս. Յարութեան Կիրակին 5 Ապրիլ ժամը 11ին, Սէն Բըմի եկեղեցւոյն մէջ (*Bld. du Jubilé, Bruxelles*), իսկ Զատկի Երկուշաբթին, 6 Ապրիլ ժամը 10ին Սէն Ժագ տաճարին մէջ (*Rue Saint Jacques, Anvers*) հանդիսաւոր Պատարագներ պիտի մատուցուին։ Երգեցողութիւնները եռաձայն եւ Եկմալեան եղանակաւ պիտի կատարուին պէյժ երկսեռ երգչախումբերուն կողմէն։*

Այրի տիկ. Աննա Նաթանեան, Օր. Վանուհի Մ. Նաթանեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Նաթանեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Թէլեան, Այրի Տիկին Վասիլիկ Մելիքեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Գէորգ եւ Շուշանիկ Նաթանեան (Խարկով), Տէր եւ Տիկ. Ասքանազ Նաթանեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Հայկ Աճէմեան (Թաւրիզ), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ջանօեան (Ռոստով), Այրի Տիկին Քենովարէ Մանդակունեան եւ զաւակունք (Թիֆլիս), Տէր եւ Տիկ. Բաբունակ Սուրէնեան եւ եղբայրք, ինչպէս նաեւ Ճիտէճեան եւ Արապեան ընտանիքները, ցաւով կը ծանուցանեն

ՄԱՐԿՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆԻ
(ՌՈՒՍՈՒԹԻՒՆ եւ ՆԱԽԿԻՆ ԱԶԳ. ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ)

յանկարծական եւ դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 29 Մարտ առաւօտեան ժամը 6.30ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ։

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ եւ ներկայս իբր մահազդ ընդունիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Սրբուհի եւ Աւետիս Խլղաթեաններ կը փնտռեն Խոյի Սէյդավար գիւղացի Աբրահամ Եղիաեան, որ Թուրքերու կողմէ 1918ին գերի է տարուած։ Իմացնել Աւետիս Խլղաթեանի «Շիրը» ոսկերչատուն Թաւրիզ, Գալուստան։

Արտասահմանի Թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

— Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէրքէնտեցի. Սերաստիա) Սիմոն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են։ Իմացնել Յառաջի վարչութեան։

Վարձու են 1.—փոքր տ'Օր լէանէն 10 վայրկեան հեռու եւ 88 Թիւ հանրակառքի կայարանին մօտ օդասուն յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց W. C. սալ մը պէն, մառան (cave).

2.— խանութ մը որ ունի մէկ սենեակ, W. C. եւ մառան (Cave). Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Գիները դիւրամատչելի: Դիմել ամէն օր տեղւոյն վրայ Գ. Մ. Տէր Ցակոբեանի, 13 Rue Lavoisier, Cachan, (Seine).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռանչօռ, Յ. Գ.— 329 Ֆր.։
Ռանկուն, Ch. Ar.*— 250։*
Տէարն, Գարծ.— 750։
Փարիզ, Գ. Զ.— 50։
Անվէրս, Մ. Ի.— 200։
Վարշավիա, Ա. Ա.— 50։
Լապլաշէա, Տ. Փ.— 35։
Լա Թուր Փէն, Գ. Հ.— 105։
Պուէնոս Այրէս, Մ. Զ.—10 տոլ.։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արտաք եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարակի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ.։ Կ'ընդունին ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

EMPIRE Սինեմա՝ 37 Av. Wagram

ՌԱՖԱԷԼ ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ

Պ Ա Ր Ի Դ Ա Ս Ե Ր

Գրել՝ 2 rue d'Alsace. ASNIÈRES, (Seine)

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. Փարիզ (3) Մէթրօ՝ République

Թէլէֆոն՝ Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌ Ն. ՊՈՒՏԱԳԵԱՆ

Պոլսոյ հանրածանօթ ԽՓՐԵՄ տան մէջ տարիներով աշխատելէ վերջ, Փարիզի մէջ կատարելագործած է արհեստը եւ այժմ ունի իր սեփական վաճառատունը

ԿԸ ՇԻՆԷ ՉԱՓՈՒ ՎՐԱՅ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԷ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՀԱՍԱԾ ԱՂՈՒԷՍՆԵՐԷՆ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

15 Rue Henri Monnier, Paris (9e)

Métro Pigalle *Հեռաձայն* Trudaine *07—90*

8, RUE CHATEAUDUN Ի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

Չ Ա Տ Կ Ա Կ Ա Ն Չ Է Օ Ր Է Կ Ն Ե Ր

Ուղղակի մեր կողմանէ անարատ իւղով պատրաստուած եւ ամենադժուարահաճներուն անգամ գոհացնելու երաշխաւորութեամբ ՉԱՏԿԱԿԱՆ ՉԷՕՐԷԿՆԵՐ (շաքարով եւ առանց շաքարի) եւ ԽԱՂԱՆՃԻ ՏՕԼՄԱ:

ՆՄԱՆԸ ՉԵՂԱԾ ՄԹԵՐՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՉԵՂՉԵԱԼ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ա Ր Ա Պ Ե Ա Ն Ե Ւ Հ Ա Ճ Ի Մ Ա Ն Ո Ւ Կ Ե Ա Ն

30 rue Bouret Paris (19). Tél. Botzaris 22—12 Métro: Jaurès կամ Bolivar

Ապսպրանքները կ'ընդունուին այժմէն

Կ'ուզուին entrepreneuseներ (անթրըփրընէօզներ) եւ վարժ կարուհիներ ռոպի եւայլնի համար: Դիմել Խուպէսէրեանի 96 Ave. Mozart. Փարիզ: Հեռաձայն Auteuil 96—46:

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LLOYD

13 Bld. Malesherbes. Paris (8)

Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd

Տոմսակներ ամէն երկիրներու համար։

Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չինաստան, Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, եւայլն:

Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար.

Հայրենակի՛ցներ, օգտուեցէ՛ք առիթէն

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 25 ԶԵՂՉ

Փարիզէն վկայեալ եւ Պոլսոյ հրապարակին հանրածանօթ դերձակ

ԺՈՐԺ ՃԷՊԷՅԵԱՆԻ, "Օ'ՄԻՋՕ Տ'ՕՐ,,

դերձակատան մէջ, 20 Ավընիւ Քամիլ Փէլլթան, Մարսէյլ, կը գտնուին անգլիական եւ ֆրանսական ամենալաւ կերպասներ։ Արանց եւ կանանց հագուստներ կը ձեւէ եւ կը կարէ վերջին նորաձեւութեանց վրայ։ Առաջին իսկ այցելութիւնով, պիտի տեսնէք եւ համոզուիք մեր յաջողութեան ճշմարտութեան։

20 Ave. Camille Pelletan, Marseille. *Հեռաձայն Քոլպէռ 71—10*

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste. PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն Քաէֆ տը Շինի։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՀՈՂԻ ԵՒ ՇԷՆՔԻ ՎՐԱՅ ՓՈԽԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

Հողի եւ շէնքի այն բոլոր սեփականատէրերը, որ անմիջական պէտք ունին դրամի, կրնան դիմել Գ. ՄԱԹՈՍԵԱՆԻ, 11bis rue du Chemin de Fer, Clamart, *Բշ. Դշ. եւ Շբ. օրերը իրիկուան ժամը 6.30էն 9, Կիրակի՝ առտուրնէ կէսօր։*

ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

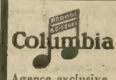
M. HABIAN

31 rue Cramme 31, Bois Colombes Tél. Charlebourg 16-29

Թրամ. 40, 45 օթօպ.

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններու թարմ եւ ճոխ մթերք։ Ամանորդժուարահաճներն իսկ գոհ կը ձգենք։ Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում։ Գիները անմրցելի։ Ապսպրանքները արագ կը յանձնուին բնակարանները

Agence exclusive REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են, նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնոները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maître*ի* Courant continu*ն, գին՝ 478 ֆր. 75։ Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Ծախուած նէրը ետ չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9։*

Գ Ր Ա Ս Ե Ն Ե Ա Կ

Վ Ա Հ Ա Ն Չ Օ Լ Ա Ք (SCHOLAK)

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ՝ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ
ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1906ԻՆ ՓԱՐԻԶ

6 rue Adolphe Focillon, Paris Tél. Gobelins 19-...

Ներկայիս՝

1. Brunoyի մէջ՝ վարձու երկու յարկաբաժիններ 2—3 սենեակնոց, լոգարան, Նոր շէնք:

2. Brunoyի մէջ՝ ծախու երկու հողեր շահաբեր կալուածներու շինութեան յատուկ, խանութով, քառակ. մեթրը 90 ֆր.

3. La Bauleի մէջ՝ ծախու ծովեզերեայ արդիական villa մը շինուած 1930ին։

4. Հարիւրին 5 տոկոսով փոխառութիւն՝ այն յաճախորդներուն որոնք կ'ուզեն շահաբեր կալուածներ կամ վիլլաներ շինել: Շինութիւններու համար վերջին գին:

5. Փորթ տ'Օրլէանի մօտ 10 պզտիկ հողամասեր փոքր շէնքերու շինութեան համար. վճարման դիւրութիւններ, եւ պատեհութիւն:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Տիադէռմի (diathermie), (ուլթրա-վիօլէ) ultra-violets

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 3...

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 3...

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

GRANDE EPICERIE INTERNATIONALE
ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

215 Rue Vendôme (Լիոն), Փլաս Կիշառի մօտիկը

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր վաճառատան սկզբունքն է ծախել աժան գնով եւ շահիլ արագ շրջանառութենէն:

Այս երկրորդ անգամն է, երկու ամսուան ընթացքին, մեր ծախած արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններու վրայ զգալի զեղչ կ'ընենք։

Մեր սկզբունքն է աժանութիւն, մաքրութիւն, ուղղամտութիւն։ Այս պատճառով մեր գիները անմրցելի են, ապրանքը լաւ եւ սպասարկութիւնը անթերի։

Ծանօթացէք մեր նոր զեղչերուն եւ բաղդատեցէք ուրիշներու գիներուն եւ մեր նախորդ գիներուն հետ:

Կրնաք համոզուիլ միայն փորձելով եւ գոհ պիտի մնաք։

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու, պատուոյ մետայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50։ Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գերմանիշակագոյն, ժեռ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde) *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրականութեան բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ լաւ ազդակներն են:*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակառակ ծախսային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կառավարութեան արտօնուած)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննչական, բժշկական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:

Assurance Sociale*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։*

Դարմանատան առանձնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07-...

Métro: Place de Clichy—La Fourche, Autobus H. R. Rbis

Tramway 39, 40, 42, 5:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.366

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ԱՊՐԻԼ 1931
2 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1534

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵԼՔ ՄԸ, ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ...

Պերլինի մեր անկուսակցական աշխատակիցը երէկ, իր յօդուածին մէջ արծարծելով գաղութներու կազմակերպութեան խնդիրը, կ'առաջարկէր հետեւեալ ելքը.

1.— Եթէ կուսակցութիւնները գէթ կամք ունին, ոչ-չէզոք կուսակցական գործիչներու առաջարկով կոչ կ'ուղղեն անկուսակցական աւագանիի մը, սրտցաւ մարդոց (ոչ անպատճառ հարուստի):

2.— կազմել կուտան առժամեայ ժողով մը եւ կը դնեն սկիզբը փոքրերդակցական մարմինի։

3.— Որմէ երեք ամսուան պաշտօնով ընտրուած յանձնախումբ մը ցրուէքներ կ'ուղղէ գաղութներուն եւ կը գումարէ համագաղթային ժողովը («Յառաջ», 1 ապրիլ):

Անհաւասիկ առողջ ձայն մը, հարեւան Պերլինէն, ուր ոչ խոշոր գանգուած ունինք, ոչ ալ կուսակցական վէճեր։

Անշուշտ ամէն գաղութի մէջ ալ կան շատ սրտցաւ մարդիկ, այս հասկացողութեամբ։ Կան տարրեր որ չեն հանդուրժեր մեր այս անկերպարան, անիշխանական, «պաշըպօզուք» վիճակին, եւ ելք մը կը փնտռեն։

Դժբախտաբար, ամէն սրտցաւ մարդ հրապարակ չիջներ. եւ իր իմաստութեան գոհարները կը ցանէ չորս պատի մէջ, մտերիմներու առջեւ, եւ կը քաշուի անկիւն մը։ Այլապէս, մենք պատճառ չպիտի ունենայինք տարին տասներկու ամիս անհանգիստ ընելու, եւ ճար մը փնտռելու։

Խելքը չէ որ կը պակսի, այլ կամքը։ Սիրտերը բոլորովին չեն ցամքած։ Մարդիկ բաներ մը կ'ուզեն ընել։ Բայց, կը պակսի քաջութիւնը հրապարակ իջնելու, նախաձեռնութիւն մըստանձնելու, ճամբայ մը բանալու։

Պերլինի առաջարկին մէջ ալ, կը նշմարենք վարանում, եթէ ոչ ամերիկեան գլտողի դիրք։

Մեր չէզոք բարեկամները ինչո՞ւ կ'ուզեն որ անպատճառ կուսակցութիւններն ստանձնեն այս տարրական գործին նախաձեռնութիւնը։ Գործ մը որ կապ չունի քաղաքական ծրագիրներու կամ դաւանանքներու հետ։

Միգի համար ալ ցանկալի էր որ քաղաքական կուսակցութիւններն ստանձնէին այդ նախաձեռնութիւնը, այո՛, ոչ-չէզոք գործիչներու միջոցաւ։ Այդպէսով, կարելի կ'ըլլար քանի մը հոսանքներու խուռէն քաշել ուրիշ օրկաններ, եւ հիմը դնել գաղութներու կազմակերպութեան։

Բայց,— կը տեսնենք իրականութիւնը։ Ինչ որ Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ, ռամկավարները կը մերժեն։ Կը մերժեն քինախնդրութեամբ։ Կը մերժեն կանխակալ կարծիքներով։ Կը մերժեն՝ վախնալով որ տհաճութիւն կը պատճառեն Երեւանի, ուր կը գտնուի իրենց զօտին։

Եւ մերժելով մէկտեղ, յանդգնութիւնն ունին բոլորովին անմեղ ձեւանալու, ամէն մեղք նետելու մեր վզին։

Հարցուցէք անգամ մը թէ, որո՞նք էին որ, 1926ին, երբ նախնական փորձ մը կը կատարուէր Փարիզի մէջ, «Երեւան»ի խմբագրին հետ զացին եւ ապառնալիք տեղացին կաթող. պատուիրակին։ Եւ բոլոր անները միջոցներով հասան իրենց նպատակին, Փարիզի եկեղեցին ալ վերածել տալով կրօնական ընկերակցութեան, մնացորդ՝ 50-60 հոգիի (այժմ (147):

Արդեօք խելքի եկա՞ծ են հիմա։ Դժուար է պատասխանել։

Ծիշդ ատոր համար ալ, մենք պիտի նախընտրէինք որ չէզոքները իրենք ստանձնէին խորհրդակցական ժողովի նախաձեռնութիւնը, Պերլինի առաջարկին հիման վրայ, կամ ուրիշ ձեւով մը։

Եւ ինչպէս պէտք չկայ անպատճառ հարուստներ նկատի ունենալու, նոյնպէս աւելորդ է «աւագանի» կամ «երեւելեաց ժողով» կազմելու։ Այս գործը կը պահանջէ գիտակցութիւն, զգալու եւ գործելու ընդունակութիւն։ Ժողովուրդի զաւակներուն մէջ հարիւրներով կարելի է գտնել այդ շարքէն մարդիկ։ Պոլսոյ «էսնաֆ»ներն էին որ ճամբայ բացին ազգ. սահմանադրութեան, սահման դնելով ամիրաներու եւ Դրան էֆէնտիներու կամայականութեանց։

Ուրեմն, անհրաժեշտ է կազմել ընդունակ եւ ուղղամիտ չէզոքներէ յանձնախումբ մը, որ հրաւէր կ'ուղղէ ոչ միայն կուսակցութեանց, այլեւ ուրիշ բոլոր հաստատութեանց, խորհրդակցական ժողով կազմելու եւ գործը կազմակերպելու համար։

Առանց այս նախաձեռնութեան, կը կարծենք թէ տակաւին երկար պիտի տեւէ քաշքշուքը, եւ իւրաքանչիւր գաղութ պիտի հարկադրուի իր գլխուն ճարը նայիլ աւելի քան երբեք։

Ցաւը այնքան խոր է որ, Դաշնակցութիւնը ինքն ալ կրնար ստանձնել նախաձեռնութիւնը, արհամարհելով աջէն եւ ձախէն տեղացող փափաուքները։

Բայց լա՛ւ է որ այս մէկ փորձն ալ կատարուի։ Կատարուի Միջօրէն եւ հաւատքով։

Չէզոքները այս ժողովուրդին 100ին 90ը կը կազմեն։ Երկու երրորդը ջուրին տալով, անդին կը մնայ 100ին 30ը, որ ՊԱՐՏԱԿԱՆ է շարժիլ վերջապէս, եւ ապացուցանել իր գոյութիւնը։

Չի բաւեր օրն իրիկուն ընել խելք ծախելով կամ կուսակցութիւնները մեղադրելով։

Հարկ է ասպարէզ իջնել եւ գործ ստեղծել։ Մանաւանդ որ, ոչ բարոյական կարողութիւնը կը պակսի, ոչ ալ նիւթականը։

Շ.

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐԺԻՆ

Թէհրանէն տանուած լուրերու համաձայն Թուրք-պարսկական սահմանին վրայ սկսած են քրտական շարժումները եւ շուտով տարածուած ամբողջ սահմանի երկայնքին։ Արարատի առջեւ մեծ ուժեր հաւաքած են Քիւրտերը եւ իրենց կեդրոնատեղին ըրած Էգրին։

«Էլ Ահրամ»ի տեղեկութեանց համաձայն դեռ զարունը չհասած, քրտական այս շարժումները Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ մեծ մտահոգութիւն յառաջ բերած են եւ ցնցած մտքերը։ Շատ հաւանական կը նկատուի որ կը գրէ «Էլ Ահրամ», այս նոր շարժումներու եւ հետզհետէ ծաւալող դէպքերու հետեւանքով խզուի յառաջ գայ Թուրքերու եւ Պարսիկներու միջեւ։

«Էլ Ահրամ» կը տեղեկանայ նաեւ որ ապստամբութիւն մը ծագած է Թուրքիոյ մէջ։ Այս ապստամբութեան բնոյթն ու պատճառը դեռ յայտնի չէ եղած։

Իրաքի սահմաններուն վրայ գործող քիւրտ շէյխ Մահմուտ օրէ օր աւելի կը զօրանայ եւ նորանոր շարժումներ եւ դէպքեր կը յարուցանէ։ Բազմաթիւ քիւրտ աշիրէթներ միացած են անոր եւ սկսած կազմակերպուիլ։ 10,000է աւելի զինուած ուժեր կը գտնուին ներկայիս շէյխ Մահմուտի ձեռքին տակ, որոնք յարաբերութեան մէջ կը գտնուին Պարսկաստանի ապըստամբներուն հետ։

Անհախընթաց դէպքեր եւ սոսկալի կռիւներ կը նախատեսուին յառաջիկայ ամրան սկիզբները։ Թուրքիա եւս սկսած է զինուորական կեդրոնացումներ ընել Անատոլուի ներքին գաւառներուն մէջ։

ԳԱՐՆԱՆ ՔՐՏ. ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐՈՒ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ

Մուսուլէն հետեւեալը կը գրեն ՍՕՆ ֆօսթայի.— Այսօր Միջագետքը մտահոգող խնդիրներէն մէկն ալ քրտական հարցն է։ Այս գործը ծնելուն պատճառ եղած են վերջին ընտրութեանց միջոցին Սիւլէյմանիէի մէջ պատահած կարգ մը դէպքեր, որոնց ընթացքին քանի մը քիւրտեր սպաննուած են։

Առիթը շահագործող կարգ կը օտարականներ ձեքիտակէ Քիւրտերը գրգռած եւ վերջին վիճակը առաջ բերած են։ Ներկայիս, Սիւլէյմանիէի շրջանակին մէջ եւ մօտերը տեւական շարժումներ եւ ընդհարումներ կ'ըլլան։ Այս շրջանակի ապահովութեան համար բանակին կէսէն աւելին այդ կողմերը հաւաքուած է։

Գարնան սկիզբէն իսկ, կը սպասուի որ այս կողմերը զինուորական կարեւոր շարժումներ ըլլան։ Կարելի է ըսել թէ այս շարժումին արդիւնքին տատիճանը կապ ունի օտարներու ունենալիք դերին կարեւորութեան հետ։ Սոսկ իրողութիւնը այն է որ Քիւրտերը տեւական վըտանգ մըն են Արեւելքի մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոր Ազգ. Ժողովի կազմութեան համար Էնկիւրիի մէջ շրջան ըրող վերջին զրոյցներուն համաձայն, երեսփոխաններու թիւը 322 պիտի ըլլայ, որոնց 150ը նորեր պիտի ըլլան։ Այս հաշուով ներկայ երեսփոխաններէն 150ը վերընտրելի չեն։ Նոր երեսփոխանները բոլորն ալ երկրագործներ պիտի ըլլան։ Դիւանը կատարող հաշուէ աւելի թեկնածուներուն մէջէն ամէնէն աւելի հետաքրքրութիւն արթնցուցած են երկրագործութեամբ զբաղողները։

Պոլսէն, Իզմիրէն եւ Ատանայէն ներկայացուելիք թեկնածուները առեւտուրով եւ երկրագործութեամբ զբաղող անձեր պիտի ըլլան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՒՍՏՐԵՒԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

Աւստրեւգերման համաձայնութեան առթիւ, զանազան պետութեանց առարկութիւններուն եւ ընդդիմութիւններուն անդրադառնալով, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը Քուրցիուս ճառ մը արտասանեց պետական խորհուրդին առջեւ։

Յայտնելէ յետոյ թէ մաքսային համաձայնութեան շուրջ միջազգային վիճաբանութիւնը նոր փուլի մէջ մտած է, այն պահէն ի վեր որ յայտնի եղաւ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի զբաղի անով, մի առ մի քննեց հետեւեալ հարցերը.—

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Այս վերջին տարիները, յաճախ պարզուեցաւ թէ Եւրոպայի տնտեսական թշուառութիւնը պէտք է վերագրել անոր բաժանման, որուն հետեւանքով տնտեսապէս փոքր երկիրները ստիպուեցան իրենք իրենց մէջ ստեղծել երկրագործական եւ ճարտարարուեստական ուրոյն գոյավիճակ մը։ Ասկից, առաջ եկան շատ բարձր մաքսային տուրքեր եւ առեւտուրի արգելքներ։ Այս բաժանումը արգիլեց եւրոպական տնտեսութեան բանաւոր կազմակերպումը։ Անհրաժեշտ է միանալ տնտեսական աւելի մեծ շրջանակներով, ցարդ իրարմէ բաժնուած տնտեսական զանազան գրութիւններու միջեւ, խորտակել մաքսային պատնէշները եւ ստեղծել՝ ներքին աւելի մեծ եւ աւելի տոկուն շուկաներ։

ՏԵՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քուրցիուս յիշելէ վերջ տնտեսական համաձայնութեանց համար սահմանափակ շրջանակներու միջեւ կատարած փորձերը, որոնք այս վերջին տարիներու ընթացքին, յաջողութեան էին, ըսաւ.—

«Գերման և աւստրիական կառավարութիւնները վստահ են թէ իրենց ծրագիրը կը զարգանայ այս ճամբով։ Եթէ անոնք պատրաստ են նման համաձայնութեանց համար բանակցելու նաեւ ուրիշ պետութեանց հետ, պատճառն այն է որ համոզուած են թէ այս կերպով կը հետեւին եւրոպական տնտեսութեան օրէնքներուն։ Մեր ծրագրերը աւելի ժխտական են քան չեխօսլովաք նախարարին ծրագիրը, որոնց համաձայն, ան կանխաւ մերժեց մեր առաջարկը եւ կը ձգտի փոքր համաձայնական մաքսային միութեան մը, մէջն առնելով Աւստրիան եւ դուրս ձգելով Գերմանիան։»

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

«Բանակցութեանց սկիզբէն իսկ, գիտէինք թէ Աւստրիոյ անկախութեան բնաբարձան առնելու երեւոյթէն անգամ պէտք է խուսափինք։

«Ահա թէ ինչո՞ւ նախատեսուեցաւ դաշնագիր մը, որուն մէջ երկու պետութիւնները երեւան կուգան իբր հաւասար իրաւունքի տէր կողմեր, դաշնագիր մը որ երկու կողմերու պետական գործունէութեան ազատութիւնը ո՛չ մէկ կերպով կը սահմանափակէ եւ կը բովանդակէ հաշտութեան պայմաններ, որոնք պիտի կրնային յարմարիլ որեւէ առեւտրական պարզ դաշնագրի։

«Ըսողներ կան թէ ծրագիրը հակառակ է դաշնագրերու, բայց դեռ այս խօսքը փաստելու որ եւ է փորձ չեղաւ։ Դեռ չլսեցինք թէ աւստրեւգերման ծրագրին ո՞ր կէտերը կընկատուին ոտնակոխում Ժընեւի փրոթոքոլին»։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Պարզ է թէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, 1922ի փրոթոքոլը ստորագրող կողմերուն վիճաբանութենէն չենք խուսափիր։ Որ եւ է կերպով փախչելու պատճառ մը չունինք, միայն կ'առարկենք անոր համար որ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ, մեր տնտեսական համաձայնութիւնը կ'ուզեն վիճաբանութեան ենթարկել քաղաքական ըմբռնումներով եւ զայն ցոյց տալով իբր խաղաղութեան դէմ վտանգ մը»։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆՊԱՏԱԿԸ

«Դաշնագրերու սահմանին մէջ եւ կարելի արագութեամբ, կ'ուզենք տնտեսական շրջանի զարգացման առաւելութիւնները ապահովել մեր երկու երկիրներուն, որոնք ծանր թշուառութեան մատնուած են։ Միեւնոյն ատեն, կ'ուզենք մղում տալ այն ճիգերուն, որ կը կատարուին եւրոպական նոր տնտեսութեան կազմակերպութեան համար։

«Եթէ հակառակ ատոր, աւստրեւգերման ծրագիրը յուզում առաջ բերաւ, պատճառը Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մտադրութիւնները չէին։ Տնտեսական պատճառները շեղեցուցին եւ փնտռեցին քաղաքական պատճառներ, որոնց հետ ո՛չ մէկ կապ ունի ծրագիրը։

«Աշխարհի մէջ, ո՛չ մէկ երկիր այնքան շահագրգռուած է Եւրոպայի խաղաղութեամբ եւ անոր բարձրացումով, որքան Գերմանիան, ինչպէս նաեւ Աւստրիան։ Եթէ աւստրեւգերման ծրագիրը զատուի եւ հասկցուի այնպէս, ինչպէս յղացեր են երկու կողմերը, պիտի հասկնան ի վերջոյ թէ ան յարմար է Եւրոպայի ճիգերուն։»

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԱՐՁԵԱԼ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Լիբանանի ընդհ. ապահովութեան պետը կը շարունակէ իր խուզարկութիւնները՝ երեւան հանելու համար համայնավար բջիջները։ Կարգ մը համայնավարներ ձերբ անցուցեր էին ֆրանսական զինուորական համազգեստներ եւ այդ կերպով ծպտուած կը գործէին, Ոստիկանութիւնը իր քննութեան ընթացքին, երեւան հանեց որ անոնք կը պատկանին Յակոբ Տէր Պետրոսեան անուն հայու մը, որ իբր օժանդակ զինուոր կը ծառայէ Պէյրութի զինուորական ինքնաշարժի կայքին մէջ։ Տէր Պետրոսեանի հետ ձերբակալուած է նաեւ Ծովային դիւանատան պաշտօնեաներէն Միսաք Երամեան անուն մէկը։ Անոնց երկուքին ալ դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ զինուորական ատեանին առջեւ։

ՎԱՃՌԱՄԱՐՏԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Բոլշեւիքները սկսած են գործել նաեւ Իրաքի մէջ ուր առեւտրական գրասենեակ մը հաստատելով ծախած են 40 հազար պարկ ռուսական շաքար, մեծ քանակութեամբ շինուեան տապաձ եւ պէնզին, շատ ցած գիներով։ Այս ապրանքներու ներածումով Անկլօ-Պարսիկ քարիւղի ընկերութիւնը պիտի ստիպուի զեղչել գիները։

Կ'ըսուի նաեւ որ Օտէսա Պուշիր խորհրդային գիծը պիտի երկարի մինչեւ Պասրա, փոխադրելով ապրանք եւ ճամբորդներ աժան գիներով, այս կերպով, մեծ մրցում մը պիտի սկսի անգլիական շոգենաւերու դէմ։

ՑՈՐԵՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Հռոմի մէջ գումարուող ցորենի համաշխարհային խորհրդաժողովին կողմէ կազմուած յանձնախումբը քննեց ցորենի արտադրութեան եւ առեւտուրի հարցը։ Քանատայի պատուիրակը առաջարկեց բանաձեւ մը, որուն համաձայն, ցորեն արտադրող բոլոր երկիրներու ներկայացուցիչները, մէջը ըլլալով անգլիական Հնդկաստանն ու Ռուսիա, պէտք է հաւաքուին որոշելու համար 1031-32ի ընթացքին կիրարկելի ուղեգիծ մը։ Յանձնախումբը ընդունած ըլլալով այս առաջարկը, հարցը պիտի ներկայացուի խորհրդաժողովին։

ՔԱՂԱՔ ՄԸ ՔԱՐՈՒՔԱՆԴ

Ուժգին երկրաշարժ մը քարուքանդ ըրաւ Նիքարակուայի մայրաքաղաքը՝ Մանակուա, որ 60.000նոց քաղաք մըն է։ Առաջին ցնցում մը աւերակ էր քաղաքին մեծ մասը, երբ կեդրոնէն հրդեհ ծագեցաւ. հրդեհը տարածուեցաւ եւ լրացուց երկրաշարժին պակասը։

Կը կարծուի թէ մօտ 2500 անձեր մեռած են աւերակներուն տակ։

Լուրը առնուելուն, ամերիկեան կառավարութիւնը սկսաւ օգնութիւններ կազմակերպել։ Նախագահ Հուվըրի հրամանով 4 պատերազմական նաւեր օգնութեան փութացին։

Նիւթական վնասները կը գնահատուին մէկ միլիառ։

12,000 ՔԻԼՕ ՁՈՒԿ ՓՃԱՑԱԾ

Ձարակատութեան մը հետեւանքով Փարիզի Հալերուն մէջ, 12,000 քիլօ իշխանաձուկ (սաղան պալըղը) փճացան հետեւեալ պարագաներով։ Ձուկի երկու վաճառականներ, հրէական զատկի առթիւ, այլ ձուկ բերել տուած եւ յատուկ ընդունարաններու մէջ պահեր էին։ Իսկ հակառակորդներ խայծղան լեցուցեր էին ընդունարաններու ջուրին վրայ։ Խայծղանի այս խառնուրդին տակ, ձուկերը շնչահեղձ եղեր էին։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

«ԹԻՒՐՔ ՕՃԱՂԸ»ՆԵՐԸ ԿԸ ՋՆՋՈՒԻՆ

Օրուան կարեւոր լուրն է «Թիւրք Օճաղը»ներու ջնջումը։

Շաբթուս Էնկիւրիի մէջ պիտի գումարուի «Օճախ»ներու արտակարգ համագումարը եւ պիտի որոշէ համաթուրանականութեան այս բոյներուն ձեւափոխումը։

Ինչպէս ամէն բան Թուրքիոյ մէջ, այս կարեւոր դէպքն ալ անակնկալ եւ արագ կերպով տեղի կ'ունենայ։

«Թիւրք Օճաղը»ները կը պատրաստէին իրենց հիմնարկութեան տարեդարձը հանդիսաւորապէս տօնել Էնկիւրիի մէջ մարտ 26ին, սակայն յանկարծական այս որոշումին պատճառաւ, յետաձգուած է այդ հանդէսն ալ անորոշ պայմանաժամով։

Այս առթիւ թուրք թերթերը զանազան հրատարակութիւններ կ'ընեն։ Այսպէս, կը գրեն թէ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ «Թիւրք Օճաղը»ները 300,000 անդամ ունին։ Ասոնք բոլորն ալ «Խալք» կուսակցութեան մէջ պիտի մտնեն։ Մէկ խօսքով, նոր Թուրքիան կառավարող միակ կուսակցութիւնը իր մէջ պիտի ձուլէ երիտասարդական այս կազմակերպութիւնը, որ ցարդ անկախ էր եւ կը կառավարուէր առանձին վարչութիւնով, առանց հաշիւ տալու որեւէ ուրիշ մարմնի։

«Խալք» կուսակցութեան պիտի փոխանցուին նաեւ «Օճախ»ներու բոլոր գոյքերը։

Յետոյ, «Թիւրք Օճաղը»ները ձուլուելով հանդերձ «Խալք»ի մէջ, պիտի պահեն իրենց ուրոյն կազմակերպութիւնը, իբրեւ «մշակութային մասնաճիւղերը» քաղաքական այդ մեծ կուսակցութեան։ «Թիւրք Օճաղը»ներու կեդրոնատեղիներուն մէջ «ժողովրդային մտաւորական, ընկերային եւ տնտեսական բարձրացման համար անհրաժեշտ միջոցները ձեռք պիտի առնուին»։

Ուրիշ տեղեկութեան մը համաձայն («Ազգամ», 22 մարտ), «Օճախ»ներու ջնջումէն վերջ, «Խալք» կուսակցութիւնը երկրին մէջ փաշիստ կազմակերպութեան պէս բան մը պիտի ըլլայ։

Այս ենթադրութիւնը կը հերքուի եւ կ'ըսուի թէ՝ «Խալքը» երկու պատճառներով կ'ուզէ կլանել Օճախները։ Նախ՝ կուսակցութիւնը որոշած է մօտէն հետաքրքրուիլ երիտասարդներով եւ առաջնորդ հանդիսանալ անոնց մտաւորական եւ քաղաքական դաստիարակութեան։ Երկրորդ՝ կուսակցութիւնը արդէն իր ծրագրին մէջ ունի մշակութային այն կէտերը, որոնք «Թիւրք Օճաղը»ներու նպատակները կը կազմեն։ Այժմ կ'ուզուի մէկ կեդրոնէ ղեկավարել միեւնոյն նպատակներու գործադրութիւնը։

Զուլումէն վերջ, կուսակցութիւնը իբրեւ խնամակալ, պաշտօնապէս իր հովանիին տակ պիտի առնէ երիտասարդութիւնը։ Ամէն տեղ ուր կուսակցութիւնը մասնաճիւղ ունի, իր կողքին պիտի ունենայ նաեւ երիտասարդական կազմակերպութիւն մը («կէնճլիք Եուրտու»)։ Այստեղ մեծ խմբով պիտի տարուի երիտասարդներու «ազգային, քաղաքական եւ մշակութական կրթութեան»։ Այս մասին ո՛չ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ պիտի առնուի։ Կուսակցութեան նպատակն է հանրապետական …ձեւի հիմունքներուն սահմանին մէջ, արագ թափ տալ երիտասարդութեան զարգացման։

Այս բոլորը ցոյց կու տան թէ բան մը փոխուելու վրայ է Թուրքիոյ ներքին կեանքին մէջ։ Փոփոխութիւն մը, որ առաջին ակնարկով երեւցածէն աւելի խոր է ու կարեւոր։

«Թիւրք Օճաղը»ները նոր շրջան մը բացին մեր հարեւաններու պատմութեան մէջ։ Դարաւոր «Օսմանցին» համաթուրանական այդ ուսարաններուն պատճառով է որ մէկ օրէն միւսը դարձաւ «Թուրք»։

Այս վերջին անուանափոխումը, որ մինչ այդ անարգական կը նկատուէր, քանի տարի առաջ, «Թիւրք օճաղը»ներու կազմութեան վաղորդայնին, դարձաւ պատուանդան մը, փառքի ու պարծանքի տիտղոս մը՝ տաճիկ երիտասարդութեան համար։ Այդ «օճախ»ներէն ծնաւ «Թուրան»ը, որ քաղաքական նոր ուղեգիծ մը բացաւ Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութեան մէջ։ Դարձեալ այդ «օճախ»ներու կրակն է որ մեր տունը այրեց։

Ո՞նչ է պատճառը այս անակնկալ որոշումին։

Ներկայ Թուրքիոյ մէջ ամէն բան վերէն կը տնօրինուի։ Եւ ինչ որ կը հրամայուի, անմիջապէս կը գործադրուի։ Ինչպէս որ «քուրուլթայ»ը չգումարուած, արդէն առոյգ է «օճախ»ներու ջնջումը։ Իսկ համագումարին պիտի ներկայացուի նոր ծրագիրը, որուն կանխաւ ընդունումը ապահովուած է արդէն։

Ուրեմն այս կարեւոր որոշումին հեղինակներն են Մուսթաֆա Քէմալ եւ իր կառավարութիւնը։ Կը կարծենք թէ ասոնք ո՛չ մէկ պատճառ ունէին թուրանական այս կազմակերպութիւնը ջնջելու «ինքնաբերաբար»։ Ցարդ իրենց հետապնդած քաղաքականութեան նոր հակասութիւն մը կը կազմէ այս քայլը։

Այդ իսկ պատճառով կը տարուինք մտածելու թէ այս որոշումին իսկական հեղինակները իրենք չեն։ Պարզապէս պարտադրութիւն մըն է այս, զոր իրենք ստիպուած են գործադրել ակամայ։

«Թիւրք Օճաղը»ներու արտակարգ համագումարին այս յանկարծական հրաւէրը, տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, տեղի կ'ունենայ ռուսեւթուրք նաւային եւ առեւտրական դաշնագրերու կնքումի վաղորդայնին։ Անկարելի է կապ չտեսնել այս վերջիններուն եւ ջնջումի որոշումին միջեւ։ Թերեւս յիշեալ դաշնագրերու գաղտնի պայմաններէն մէկն ալ «Թիւրք օճաղը»ներու ջնջումն էր։

Արդարեւ այս կազմակերպութիւնը, իր ծրագրով ու գործելակերպով կը ձգտի համաթուրանականութեան։ Թուրք երիտասարդութիւնը այդ «օճախ»ներուն մէջ կը պատրաստուի համաթրքական մեծ կայսրութիւն մը հիմնելու երազներով. կայսրութիւն՝ որուն մաս կազմելիք հողամասերն ու ցեղերը մեծ մասամբ կը գտնուին ռուսական տիրապետութեան տակ։ «Օճախ»ները երբեք չեն դադրած պրոպագանտիստներ ղրկելէ այդ ցեղերուն մէջ, անոնց մէջ ազգայնական ջիղը արթնցնելու եւ զանոնք շարժման մէջ դնելու համար։ Բոլշեւիկ Ռուսիա, որքան ալ բարեկամ ըլլայ քէմալական Թուրքիոյ, երբեք թոյլ չի տար նման վտանգաւոր խաղեր։

Այդ էր պատճառը, որ երկու տարի առաջ, անկասկած Մոսկուայի ստիպումին տակ, «Թիւրք Օճաղը»ները կարեւոր սրբագրութիւն մը կատարեցին իրենց ծրագրին մէջ, այն իմաստով թէ՝ «իրենց գործունէութիւնը կը սահմանափակուի միայն Թուրքիոյ մէջ»։ Այսինքն թէ՝ կը հրաժարին թուրանական ձգտումներէն...

Կը թուի թէ ծրագրային այս սրբագրութիւնը յուսացուած արդիւնքը չէ տուած, քանի որ այս անգամ արմատական քայլ մը կ'առնուի, միանգամ ընդ միշտ հրապարակէն քշելով այդ կազմակերպութիւնը։ Ուրեմն Մոսկուա աչալուրջ կը հսկէ Էնկիւրիցիներու վտանգաւոր խաղերուն վրայ եւ սանձը կը քաշէ, երբ կը տեսնէ թէ ատոնք վտանգաւոր հանգամանք կը ստանան։

Ո՛չ մէկ երաշխիք՝ թէ Թուրքերը անուն ջնջելով, պիտի հրաժարին իրենց ա՛յնքան քնքշօրէն փայփայած երազներէն։ Տարբեր երանգներով եւ անմեղ անուններու տակ պիտի շարունակեն անշուշտ նոյն խաղը։ Սակայն պիտի գիտնան միշտ թէ հիւսիսի Արջին աչքը շարունակ իրենց վրայ է եւ անոր ահարկու թաթը յախուռնական սարսափի մէջ պիտի պահէ զիրենք։

Հայկական տեսակէտէ խիստ կարեւոր է այս հարցը եւ լուրջ խորհրդածութիւններ կը ներշնչէ։

ՀՐԱՆՏ. ՍԱՄՈՒԷԼ

ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ՍԵՒԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Սեւան լճին հարցը այնքան կարեւոր է, որ ռուս գիտական յանձնախումբ մը կ'ուսումնասիրէ զայն երկար տարիէ ի վեր։ Հարցը նկատի առնուեցաւ նոյնիսկ Հայաստանի խորհուրդներու համաժողովին մէջ։

Երկու գլխաւոր տեսակէտներ կան Սեւանի մասին,— չորցնել լիճը եւ օգտագործել իր հողը, կամ ջրաբաշխական նոր մեթոտներով օգտագործել ջուրը։

Ս. Տէր Գաբրիէլեան եւս, իր «Նախագահական ճառ»ին մէջ անդրադառնալով այս հարցին, կողմնակից կը թուէր Սեւանի ջուրին օգտագործման։ Այսուհանդերձ զրոյցներ կան թէ պիտի չորցուի այս գեղեցիկ լիճը, «կապոյտ հրեղէն» հայ երիտասարդ բանաստեղծի մը բացատրութեամբ։

«Յառաջ» շատ է գրած Սեւանի լիճին շուրջ կատարուած ուսումնասիրութիւններու մասին։ Քաղուածքներ կատարած է լոյս տեսած կարծիքներէ։ Այս անգամ, կարդալով ճարտարագէտ Գրիգոր Շիրմազեանի կարճ ուսումնասիրութիւնը («Խորհ. Հայաստան»), կ'առնենք անոր գլխաւոր տեսակէտները.—

Սեւան իր առանձնայատուկ աշխարհագրական դիրքով, իր ջրային հսկայ պաշարով, ու բնական գեղեցկութեամբ հին հին դարերէ ի վեր գրաւած է թէ մեր երկրի բնակչութեան եւ թէ ճանապարհորդներու եւ գիտնականներու ուշադրութիւնը։

Սեւանի լճին երկրաբանական ծագման մասին կան քանի մը տեսակէտներ։ Մէկն այն է թէ Սեւանը աւազան մըն է, որ կազմուած է Ազմաղան լեռներէն հոսած լաւայէ։ Երկրորդ տեսակէտն այն է թէ Սեւանը կազմուած է շնորհիւ ընդերկրեայ փլուզումներու։ Երրորդ տեսակէտի մը համաձայն, Սեւանի աւազանը հրաբխային ծագում ունի։

Սեւան կը գտնուի բարձրաւանդակի մը վրայ, հարաւային կողմը կ'իյնայ Արաքսի ցած հովիտը, իսկ հիւսիսային կողմը՝ Կուր գետին հովիտը։

Այս դիրքն իսկ կը թելադրէ Սեւանի ջրի պաշարն օգտագործել՝ ոռոգելու համար այդ երկու հովիտները, նոյն ատեն դարձնելով ելեկտրական ուժի աղբիւր։

Լիճը կարեւորութիւն ունի նաեւ իր ձուկի պաշարով եւ շրջակայ լեռներու հանքային հարստութիւններով։

Ահա այս կարեւոր լիճը, ուսումնասիրուած չէր մինչեւ հիմա, միայն նկարագրութիւններ ու պատմական տեղեկութիւններ։ Գիտական ուսումնասիրութեան առաջին փորձը կատարուեցաւ 1889 - 1890 թուականներուն, երբ պէտք եղաւ ստուգել Գեանի Բասարի հողերը։ Զօրավար Քեյլիսկիի նախագահութեան տակ մասնաւոր մարմին մը գիտական քննութիւններ կատարեց։ Յիշենք նաեւ Միրզէյի փոքրիկ աշխատութիւնը (1896), Ե. Ս. Միրկովի գործը (1911), Անգլիացի ճարտարագէտ Չ. Սկուարսի ծրագիրը, որ կը թելադրէր լիճին ջուրը տանիլ մինչեւ Կուրի աւազանը (Թորտաչայ), այնտեղ կանգնելու համար ջրաելեկտրակայան մը, լոյս տալու համար Անդրկովկասեան քաղաքներուն։

Սեւանը ոռոգման աշխատանքներու համար օգտագործելու առաջին ծրագիրը կը պատկանի ճարտարագէտ Մանասերեանի, որ 1909ին կ'առաջարկէր լիճը իջեցնել մօտաւորապէս 55 մեթր, ոռոգելու համար 130,000 հեկտար հող։ Յետոյ ճարտարագէտ Զավալիշինի ծրագիրը, որ ոռոգման հետ կ'ուզէր ստանալ նաեւ ելեկտրական ուժ։ Եւ դեռ կան ուրիշ ծրագիրներ ալ, որոնք անհետեւանք մնացին։

Ներկայիս նախընտրութիւն կը տրուի ոռոգման հետ ելեկտրական ուժ տալու ծրագրին։

1924 — 1925ին ծրագրուեցաւ Զանգուի (Հրազդան) ակունքին վրայ ջրարգել (vanne) մը դնելով, ձմեռուան ջուրը պահել եւ ամառը օգտագործել ոռոգման համար։ Թէեւ այդ նպատակով կատարուեցան կարգ մը աշխատանքներ, բայց յետոյ հրաժարեցան։ Այստեղ յիշենք, որ պատմական տեղեկութիւններու համաձայն, Զանգուն եւս փորուած է արհեստական եղանակով։

1926ին լճին ուսումնասիրութիւնը յանձնուեցաւ Մոսկուայի գիտութեանց կաճառին, որ ակադեմիկոս Ֆ Լէվինսոն - Լէսինգի նախագահութեան տակ յանձնախումբ մը ղրկեց Հայաստան, ուսումնասիրելու համար թէ Սեւանը եւ թէ Արագածը։ Արդէն երեք տարի է, որ կ'աշխատի այս յանձնախումբը։ Աշխատանքին մեծ մասը աւարտած եւ որոշ եզրակացութեան հասած կը թուի ան։ Այդ մասին հրատարակեց 500 էջնոց ուսումնասիրութիւն մը։

Սեւանի մակերեսը ծովէն բարձր է մօտ 1925 մեթր։ Սակայն կը ներկայացնէ տարեկան եւ ամսական ելեւէջներ։ Սովորաբար գարնան ամբողջ ջուրը կը բարձրանայ, իսկ ձմեռը կ'իջնէ։ Տարեկան ելեւէջները երբեմն կը հասնին մեծ չափերու։ Առեն մը ցած մակերեսին տարբերութիւնը հասաւ մէկ մեթրի։ Վերջին տարիներուն, լիճը կը ցածնայ։ Ցածնալուն պատճառը երկուք է, — մակերեսէն ջուրը կը պակսի Զանգու գետին բերնով։ Բայց յայտակային ճամբաներ ալ կան, որ ջուրը կը քաշեն։ Այս պատճառով էր, որ տարի մը Զանգու գետին բերանը բոլորովին կորուեցաւ լճին մակերեսէն։ Եւ Սեւանի վանքն ու գիւղերու բնակչութիւնը միջոցներ ձեռք առին օգտուելու համար ջուրէն։

1925ին, երբ Սեւանի ջրարգիլին շինութիւնները կը կատարուէին, մէկ մեթր խորութեան մէջ երեւան ելաւ քարաշէն պատ մը, որ շինուած էր ուրարտական թուականներուն։ Այդ պատը ծածկուած էր կարծր աւազի հաստ խաւով մը։ (Սեւանի եզերքները միշտ այսպէս ծածկուած են տեսակ մը կարծր աւազով, որ կը կոչուի travertin)։

Սեւանայ լճին մակերեսը 1413 քառակուսի մեթր է։ Լճին երկարութիւնը 70 քիլոմեթր, ամենալայն տեղը լայնութիւնը կը հասնի 40 քիլոմեթրի։ Եզերքները չորս կողմէն շրջապատուած են լեռներով, որոնք հիւսիսէն եւ հիւսիս-արեւելքէն կ'իջնեն, կը հասնին մինչեւ լճին եզերքը։ Իսկ միւս կողմէն 20-40 քիլոմեթր բարձր կը մնան։ Շրջակայքը այժմ բոլորովին զուրկ է բուսականութենէ, առենօք տեղ տեղ ծածկուած էր խիտ անտառներով։ Սեւանի շրջակայքը պեղումներու ընթացքին գտնուեցան ազնիւ եղջերուներու ոսկորներ, կը նշանակէ թէ այդ անտառներուն մէջ կը բնակէին այսպիսի ազնիւ կենդանիներ։ Յետոյ Սեւանի ջրարգելը փորուած ատեն երեւան ելաւ վայրի ցուլի կմախք մը։ Ապացոյց մը եւս թէ շրջակայքը անտառներ կային։

Սեւան կը թափին 28 գետեր։

Գիտական յանձնախումբին տեղեկագրին համաձայն, մէկ վայրկեանի ընթացքին Սեւան կը թափի մօտ 23,02 խորանարդ մեթր ջուր։ Զանգուէն դուրս կը հոսի մէկ վայրկեանի մէջ 20 խորանարդ մեթր։ Ակադեմիկոս Լէվինսոն - Լէսսինգ պատրաստած է հետեւեալ ցուցակը՝

Մուտք	տարեկան
գետերէ	638 միլ. խոր. մեթր
անձրեւներէ	542 » » »
	1180 միլ. խոր. մեթր
Ելք	
Շոգիացում	1040 միլ. խոր. մեթր
Ոռոգում	58 » » »
	1008 միլ. խոր. մեթր.

Ուրեմն կը մնայ 85 միլ. խոր. մեթր։ Լէվինսոն - Լէսսինգ այս թիւերէն կ'եզրակացնէ թէ ոռոգման համար առանց լճին պաշարին ձեռք զպցնելու կարելի է վերցնել մօտ 143 միլ. խոր. մեթր։ Այսքան ջուրով կարելի է ոռոգել 26,006 հեկտար։ Ճարտարագէտ Տէր Աստուածատրեան եւս ծրագիր մը ներկայացուցած է պատկան մարմնին։ Այս ծրագիրը ուշադրութիւն գրաւեց։ Այդ ծրագիրը եւս կը թելադրէ Սեւանը օգտագործել թէ ոռոգման (Արարատեան դաշտը եւ մեծ Սարդարապատը), թէ ելեկտրական ուժի ստացման համար։

Ըստ Տէր Աստուածատրեանի ծրագրին, լիճը պէտք է աստիճանաբար իջեցուի մօտ 50 մեթր (50 տարուան աշխատանք)։ Վերի ցուցակը կը բացատրէ թէ ի՛նչ մեծ քանակութեամբ ջուր կը շոգիանայ մակերեսին լայնութեան պատճառաւ (գրեթէ 10 անգամ աւելի քան ոռոգման համար անհրաժեշտ ջուրը)։ Երբ լիճին մակերեսը իջեցուի, լայնութիւնը պիտի նուազի, հետեւաբար շոգիացումն ալ աւելի քիչ տեղի պիտի ունենայ։ Այս ձեւով լիճին մեծ մասը պիտի չորնայ, եւ ջուրէն պիտի ազատուի 100,000 հեկտար հող։ Առաջին տասնեակ մը տարիներուն, երբ դեռ կարելի է օգտուիլ լճի ջուրին դարաւոր… շարէն, կարելի է Զանգու… վրայ կառուցանել վեց ելեկտր… յաններ։

Ցամքար կը նկատուի ջուր… նել փապուղիով, վրան հիմն… ռաջին ելեկտրակայանը։ Ն… Քաղսի գիւղին մօտ, ուրի… ակսի Մեծ - Սարդարապատի… Յետոյ Սոլակինը, Քանաքեռի… բեւանինը։

Երբ կը սպառի լճի… դարաւոր պաշարը եւ լճին մ… մնայ ներկայ մակերեսէն 50… պակաս ջուր, այնքանը կը… միայն ոռոգելու 120,000… հող, այլ տալու 50,000… ելեկտրական ուժ։

Տէր Աստուածատրեանի… ջարկած ձեւով, ելեկտրական… աւելի աժան կը նուազի, … այն առաւելութիւնը որ էլէ… ուին բոլոր կայանները, կարել… ըլլայ ստանալ մեծ… կութեամբ ելեկտրական… ուժ, կարելի է տալ նոյնիսկ… գուի, որ ելեկտրական ուժի… հանջ կը զգայ։

Ոմանք կը գանգատին, … ծրագիրները կը փճացնեն… գեղեցկութիւնը եւ կը… ձուկի պաշարը։ Մասնագէտներ… պնդեն որ ձկնարուծութիւնը… ժեր, բայց Սեւանի գեղեցկ… կը զոհեն երկրին օգտա… թեան։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱՆՇԼՈՒՍԻ

Յայտնի չէ տակաւին թէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին Գրիանի ճառը Ծերակոյտի մէջ՝ աւստրօգերման համաձայնութեան մասին, ինչ գործնական հետեւանքներ պիտի ունենայ։ Մինչ այդ՝ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մասնագէտները այդ համաձայնութեան մէջ չեն գտներ որեւէ կէտ որ կարենայ արդարօրէն բողոքի տեղի տալ, եւ առանց խախտէ նախկին յանձնառութիւնները, իսկ մամուլի մէկ մասը գրեթէ ի նպաստ կ'արտայայտուի աւստրօգերման ձեռնարկին։

Սփէքթաթօր կը գրէ.—

— Թող Գերմանները քիչ մը աւելի ճկունութիւն ցոյց տան եւ ո՛չ միայն պիտի շահին խաղը, այլեւ Ֆրանսա պիտի փրկուի վախի սատանայէն, որ իր մէջը կը բանի.

Թերթը կը յուսայ թէ անգլ. կառավարութիւնը չպիտի միանայ Ֆրանսայի եւ Չեխօսլովաքիոյ բողոքներուն, այլ պիտի ջանայ հաշտեցնել Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ այս շատ բնական ձգտումները՝ ուրիշ երկիրներու անհրաժեշտութեանց եւ ֆրանսական ապահովութեան նկատումներուն հետ։

Իսկ ելեւմտական մեծ հանդէսը *Էքոնոմիսթ* կը գրէ.

— Ամուր պատճառներ կան կարծելու թէ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ ինչպէս քաղաքական, նոյնպէս եւ տնտեսական միացումը ո՛չ միայն Աւստրիոյ, այլ եւ ամբողջ Եւրոպայի համար ալ լաւ պիտի ըլլայ։

Օպսէրվըր բացէ ի բաց համակրութիւն կը յայտնէ մաքսային համաձայնութեան։ Իսկ *Մանչեսթըր Կարտիըն* կը գրէ.

— Գերմանիա Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ է միայն կարգ մը իրապաշտ պատճառներու համար։ Եթէ ընդունի որ Ազգերու Դաշնակցութեան իր մասնակցութիւնը իրեն համար օգտակար չէ, չպիտի վարանի հրաժարելու։

Այս թերթը կը գտնէ նաեւ թէ որ եւ է գերման կառավարութիւն ուրիշ կերպ չպիտի գործէ, եթէ Աւստրիոյ հետ իր համաձայնութեան ծրագիրը փճանայ արտաքին ճնշումներով, ու կը հաւատայ թէ մաքսային համաձայնութեան պահպանումը նուազ վտանգաւոր պիտի… լայ Եւրոպայի խաղաղութ… համար, քան անոր ջնջում…

ԳՐԻԱՆԻ ՃԱՌԸ

Պերլինի բոլոր թերթերը… տեղ տուին Գ. Գրիանի ճա… առանց մեկնաբանութի… տալու։ Միայն *Գերմանիա* թ… որ կընկատուի վարչապետ… Պրիւնինկի թերթը, կուսակ… եալ մեկնաբանութիւնները…

— Երկար ատեն կ… նման խօսքեր չէին հն… մեզ Փարիզէն եւ կը ցանկ… լաւագոյն յարաբերութիւն… որոնք դանդաղօրէն հաստ… ուէր էին Ֆրանսայի ու Գեր… նիոյ միջեւ, նման հաւա… տաւանւ։ Աւսր պատասխա… տուութիւնը չենք ստանձ… մենք հետապնդեցինք ի… սկսեր էին ժընեւի եւ Փա… մէջ, յետոյ սակայն ընդհա… անյաջողութեան հետեւան…

«Գ. Գրիան չվախցաւ… նալէ իր համեւրոպական… գիրը, երբ ուրիշներ սկսան… ջօրէն նայիլ անոր։ Մենք… ոչ-հետեւողական յանցանք… ծած պիտի ըլլայինք, եթէ… տայինք եւ կամ ուշացնէ… ինչ որ սկսեր ենք ընել… յետին մտքի։»

Իսկ *Պերլինէր Թակէպլ…* տնօրէնը, կրկին անդրադառն… յով գերմանաւստրիական… ձայնութեան, կը գրէ.— *…քաղաքականութիւն որ կը… Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ… քական կամ տնտեսական… ձացման, անշուշտ կը… շատ կողմնակիցներ, մասնա… Գերմանիոյ մէջ։ Իրակա… թեան մէջ, անոնք որ այս… ղաքականութեան յաջողութ… մասին թերահաւատ կը գտնո… բազմաթիւ են, առանց… ընելու անոնց որ այժմէն… հակառակ են Աւստրիոյ… մաքսային ամէն համաձայն… թեան։*

«Գերմանիոյ համար նախը… րելի պիտի ըլլար որ Ազգե… Դաշնակցութեան խորհ… նիստէն առաջ, կարգադրութ… մը փորձէր Ֆրանսայի… Եթէ նման կարգադրութիւն… կարելի չէ, գերման կառավ… րութիւնը պարտաւոր է… ձգել իր վերջնական որոշ… արժեցնելով տնտեսական պա… ճառներ, որպէսզի Ֆրանսա… բացարձակ արգելքին… ւանքով, չձախողին… բանակցութիւնները։»

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ պատերազմը ի՛նչ վնաս հասցուց ծնունդներու աճման։ Նախ սպանուողներու երիտասարդութիւնը եւ նուազեցուց ժողովուրդներու թիւը։ Մասնաւորաբար Ֆրանսայ 1914-1918ին կորսնցուց 1.500.000 հոգի, որոնք նախապատերազմեան բնակչութեան թիւին հարիւրին 3.6ը։

Այս ուղղակի կորուստն է միայն. կայ անուղղակի կորո՞ւստը։

Պատերազմէն առաջ, Ֆրանսայի ծնունդներու տարեկան թիւը միշտ աւելի կ'ըլլար մահերու թիւէն։ Արդ, 1914էն ի վեր Ֆրանսայի բնակչութիւնը ոչ թէ զարգացած է աճելէ, այլ սկսած է նուազիլ։ Այսպէս 78 նահանգներու մէջ մահերու թիւը ծնունդներու թիւէն աւելի էին՝

1914ին	30,000
1915ին	230,000
1916ին	262,000
1917ին	241,000
1918ին	323,000
1919ին	214,000

որով 1914-1919 մահերուն թիւը ծնունդներու թիւէն 1,300,000 աւելի եղած է։

Այսպէս Ֆրանսայի մարդկային կորուստն է մօտ 3 միլիոն։ Բարեբախտաբար Ալզաս-Լորէնի դրաւումով շահեցաւ 1,710,000 հոգի։ Սակայն 1920էն սկսեալ ծնունդները սկսան շատնալ։ 90 նահանգներու մէջ ծնունդներու թիւը մահերու թիւէն աւելի էին՝

1920ին	162,500
1921ին	118,600
1922ին	72,100
1923ին	95,600
1924ին	74,600
1925ին	62,200
1926ին	54,700
1927ին	68,300
1928ին	70,200

Իսկ 1929ին ծնունդներուն թիւը մահերուն թիւէն պակաս էին 12.600։ Այս հաշիւով, 1920-1929ին աճում 766.200։

Սակայն այս աճումը իսկ նկատի առնելով, Ֆրանսա տակաւին 320,000 հոգի պակաս ունի 1913ի բնակչութեան թիւէն։

Քանի՞ տարի պէտք է, լեցնելու համար այդ բացն ալ։ 1924-1929 շրջանը ցոյց կուտայ միջին հաշիւով տարեկան 53,000 աճում։ Եթէ այսպէս շարունակուի, 6 տարի յետոյ միայն Ֆրանսա կրնայ գոցել պատերազմի բացը։ Իսկ ընդհանուր հաշիւով մը, մեծ պատերազմը 25 տարուան չափով կեցուց Ֆրանսայի աճումը։

Օտարականներու ներգաղթը օգնական պիտի ըլլա՞յ Ֆրանսայի աճման, տակաւին ուսումնասիրութեան արժանի նիւթ մըն է։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳԵՐԵԶՄԱՆՆՈՑԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Պանկալթիի Հայոց գերեզմանատան խնդրին առթիւ, Թրքական Աքշամը կը գրէ.— Հայոց Պատրիարքարանը կը պնդէ թէ մինչեւ վերջ մեռնիլ կը թաղուէր Պանկալթիի գերեզմանատան մէջ։ Մինչդեռ Քաղաքապետութիւնը առաջած է 1292ին կառավարութիւնը թաղումի կանոնագիր մը պատրաստած եւ անով արգիլած է քաղաքին մէջ մեռնիլ թաղելը։

Ասոր վրայ, Ս. Յակոբի (Պանկալթի) գերեզմանատան մէջ մեռնիլ թաղելն ալ խստիւ կ'արգիլուի։ Միւս կողմէ, կառավարութիւնը ինչպէս Հայերուն, նոյնպէս ալ միւս համայնքներուն համար գերեզմանատուններ կը հաստատէ Շիշլի, Պէօյիւք Տէրէի ճամբուն վրայ, Ազատութեան բլուրին մօտերը։

Մինչեւ Սահմանադրութեան հռչակումը, կայսերական իրատէով կարելի էր մեռնիլ թաղել քաղաքամիջի գերեզմանատուններուն մէջ։ Սահմանադրութենէն յետոյ, այդ իրաւունքը վարչապետներուն (սատրազամ) տրուեցաւ, իսկ նոր կանոնագրով՝ Նախարարական խորհուրդին։

Ս. Յակոբի գերեզմանատունը փրկելէ յետոյ, Քաղաքապետութիւնը գայն հողի պիտի վերածէ եւ մաս մաս պիտի ծախէ։ Թէեւ նախապէս մտադրած էր հողին մէկ մասին վրայ շինել քաղաքապետական թատրոնը, բայց յետոյ մէկ կողմ թողած է այս ծրագիրը, նկատելով որ թատրոնը կեդրոն տեղ մը գտնուելու է, մինչեւ թաքսիմ վայր մը։

Պանկալթիի գերեզմանատունը ծախելէ յետոյ, Քաղաքապետութիւնը անոր փոխարէնքով արդիական գերեզմանատուններ պիտի շինէ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ ԲԵՐՆՈՎ...

Աթէնքի Նոր Շարժում համայնավարական շաբաթաթերթը, Մարտ 22ի իր թիւով կը գրէ.—

«Լիփազմայի մէջ երբ թաուցիկ կը բաժնէր, կը ձերբակալուի ընկեր Մուրատ Մակարեան, որ դատարանի կողմէ դատապարտուած է 6 ամիս բանտարկութեան եւ 6 ամիս աքսորի Անաֆի կղզին։

Լիփազմայի մէջ թռուցիկ բաժնած ատեն, կը ձերբակալուին երկու բանուորներ, եւ լուրջ չարչարանքներու կ'ենթարկուին։ Ասոնք տեսնելով, բանուոր խորէն ճլըղեան կը բողոքէ ոստիկանութեան վանտալիզմին դէմ։ Ոստիկանները կը ձերբակալեն զայն եւ լուրջ չարչարանքներու կ'ենթարկեն։ Դատարանի կողմէ աքսոր կ'արձակուի»։

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՕՏԱՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԷՆ ՆԵՐՍ

Փրովիտէնսի գաղութի մասին «Հայրենիք»ի Թղթակիցը կը գրէ.

«Ամէն անգամ, երբ առիթ կ'ունենամ ներկայ ըլլալու օտար դպրոցներու հանդէսներուն, յուսախաբութիւնս մեծ կ'ըլլայ, թէ ծանօթ հայ աղջիկ մը կամ տղայ մը բեմ կուգայ ճանօրն, թոմսըն, Հէյզըլ, Ռօզ, Էթըլ անուններով։

Զարմանալի չէ այս։ Պաշտօնական հետեւեալ խօսակցութիւնը օր մը ականջիս հասաւ հանրակառքին մէջ։ 3 տարեկան փոքրիկ մը անուշ հայ լեզուով հարցումներ կ'ընէր իր մօր՝ օրուան տեսածներուն մասին։ Հայ մայրը պատասխանեց. «Պուպրիկս, անգլիերէն խօսիր, հայերէն մի խօսիր»։

ՀՈՅՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Երկու խօսք ալ հայ դպրոցներու մասին։ Ունինք երկու դպրոցներ հովանաւորութեամբ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ։ Քրէնսթընի կողմը ուր աշակերտութեան թիւը կը հասնի 67ի. իսկ Տուկլէզի եկեղեցւոյ սրահին մէջ 130 աշակերտութիւն՝ 6-17 տարեկան, որուն մեծագոյն թիւը կը կազմեն 6-10 տարեկանները։

Օրուան դասերուն կը մասնակցի հայրը ռուս, մայրը լեհացի փոքրիկ աղջիկ մը։

Դպրոցը ունի երկու պաշտօնեաներ՝ ուսուցչուհին եւ օգնական մը։ Բաժնուած է 3 կարգերու։ Կ'աւանդուին հայերէն լեզու, Հայոց պատմութիւն։ Ունին նաեւ կիրակնօրեայ դպրոց։

Այս աշակերտութիւնը կը հաւաքուի սրահին մէկ անկիւնը բաժնուած սենեակի մը մէջ, ուր միեւնոյն ժամուն կը դասախօսեն թէ՛ ուսուցչուհին եւ թէ ուսուցիչը։

Վերջերս հայ դպրոց մըն ալ բացուած է Իսթ Փրովիտէնս 30 աշակերտներով։

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

Եգիպտական կառավարութիւնը հրատարակած է իր կատարած մարդահամարին արդիւնքը։ Ասոր մէջ տեղական հպատակ Հայերուն թիւը արձանագրուած է 13.833։ Օտարահպատակներու կամ ոչ եգիպտահպատակներու կարգին Հայերուն համար մասնաւոր գլուխ մը չկայ, բայց հաւանօրէն իբր թրքական հպատակ նշանակուած 9284 հոգիին գարեւոր մէկ մասը նոյնպէս Հայեր ըլլալու են։

Վերոյիշեալ 13 833 տեղական հպատակ ցոյց տրուած Հայերը կը բնակին հետեւեալ վայրերուն մէջ.— Գահիրէ՝ 7866, Աղեքսանդրիա՝ 4964, Սուէզ՝ 35, Փոր Սայիտ՝ 100, Կիզէ՝ 212, Պէնի Սուէֆ՝ 8, Մէնուֆիէ՝ 2, Կալիուպիէ՝ 17, Տաքահլիէ՝ 96, Ղարպիյէ՝ 141, Պէհէրա՝ 57, Կարմիր Ծովի շրջանակը՝ 9, Ասուան՝ 7, Քէնէհ՝ 13, Արեւմտեան անապատը՝ 1, Կիրկէ՝ 2, Ասիութ՝ 37, Մինիէ՝ 50, Ֆէյում՝ 30 եւ Շարքիէ 183 հոգի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԷԿ ՃԱԿԱՏ

ՎԱԼԱՍ.— Հ. Ե. Դ. Վալանսի Երջ. Կոմիտէն համաձայնութեան եկած էր Պ. Կօրգանեանի հետ, «Երգն Հայաստանի» ֆիլմին ներկայացումէն անմիջապէս յետոյ հրապարակային բանախօսութիւն մը տալու համար։

«Երգն Հայաստանի» ֆիլմը տեսնելու փափաք չունէի, «Անդրանիկ» շարժանկարին անյաջողութիւնը տեսնելէ վերջը։ Աւելի լաւ բախտ մը չէի երեւակայեր «Երգն Հայաստան»ի համար որ առնէ մը ի վեր կը ներկայացուէր։ Աւելի շատ պարտադրաբար գացի, որովհետեւ, Վալանսի մեր Կոմիտէին ձեռնարկը միացուած էր Պ. Կօրգանեանի բանախօսութեան։

Ինծի համար խիստ հաճելի անակնկալ մը եղաւ հաստատելը որ կանխակալ կարծիքը լաւ չէ, արդար չի կրնար ըլլալ։ Բարեբախտաբար սխալած էի։ «Երգն Հայաստանի» շարժանկարը յաջողած է պատմական տեսակէտով, յաջողած է իբրեւ յղացում, իբրեւ մեր տարագիր պայմանները խորապէս ըմբռնող շարայարող։ Ան յաջողած է գաղթահայ շինարարական գանազան ձեռնարկներու միջեւ հաստատուն կապ ու արմատականութիւն ստեղծելով, գաղութներու մէջ տեսնելու մեր պայքարին, գինարարական մեր կորովին մէկ ամբողջական պատկերը տալ։ Մեր կեանքէն ընթացիկ պատկերներ վերցնելով, ճեծապէս ծառայած է ոչ միայն շահեկանը ներկային, այլ մանաւանդ գալիքին։

Եթէ Պ. Կօրգանեան բաջալերուի եւ ուրիշներ ալ գտնուին, ան պիտի կրնայ պատրաստել փոխադարձ ուրիշ ֆիլմեր։

Անմիջապէս յետոյ խօսք առաւ ընկեր Ռ. Հանըմեան։ Նիւթն էր՝ Ազգ. Միութեան անհրաժեշտութիւնը։ Զափազանց մաքուր լեզուով ան պատկերացուց մեր գաղութներու ներկայ ցրուած, փոխադարձ կապէ զուրկ, պառակտուած վիճակը։ Այս վիճակի հետեւանքով այլասերման ուծացման վտանգը։ Աշխարհային ասպարէզին վրայ տիրող խի՛ստ ազգային անտարբերութիւնը ցոյց տալէ յետոյ, աւելի ազդու եւ աւելի կսկծալի գտաւ մեր քաղաքական պահանջներու խնդիրը։ Մենք Թուրքիայէն առնելիքներ ունինք, Թուրքիոյ հետ դատ ունինք։ Երեւանը տէրը չէ այս դատին եւ չի կրնար ըլլալ, գաղութները անկազմակերպ են ու իրենց գլուխը կորսնցուցած, ո՞վ պիտի ըլլայ տէրը մեր արդար դատին։

Այնպէս ինչպէս որ են մեր գաղութները, ներկայիս մենք մեր դատին տէր չունինք։ Անտրբութիւն եւ անիշխանութիւն կը տիրէ ամենուրեք։ Ինչ որ ալ ըսեն, ինչ որ խօսին, փաստ է որ Թուրքիոյ քաղաքական գործօնութիւնը որ սկսաւ 19րդ դարուն, կը շարունակուի յամրաբար։ Այսքանը սակայն բաւական չէ։ Մեզ չի կրնար մխիթարել, որովհետեւ գրեթէ նոյն թափով կը շարունակուի մեր ազգային քայքայումը։ Տրամաբանօրէն այս երկու թշնամիներու միջեւ (մեր ու Թուրքերու) աւելի գիմանալու կռիւն է որ կը շարունակուի։ Պիտի յաղթէ ան որ քանաղդ ժամ աւելի կը դիմանայ, կը տոկայ։

Թուրքիան իր պետականութեամբ կատարի դիմադրութիւն ցոյց կուտայ, վերանորոգուիլ եւ ապրիլ կ'ուզէ։ Մենք ենք որ բացարձակապէս թոյլ ու անուշադիր ձգած ենք մեր ազգային դիմադրութեան ճակատը Թոյներ եւ հետանկարներ շատ կան։ Դիմանալ պէտք է, դիմանալու համար անհրաժեշտ է որ գաղթահայութիւնը մէկ ճակատ կազմէ, Ազգային միութիւն ստեղծէ։

Մ. Դ.

ԽՄԵԼՈՎ ՄԵՌԱՆ

Նիւ-Եորքի առողջապահական տնօրէնին տուած վիճակագրական տեղեկութեանց համաձայն, 1930ին Նիւ-Եորքի մէջ մեռած են 1295 հոգի, ալքոլամոլութեան պատճառով։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 3)

Այլասերման դէմ դիմանալու գլխաւոր միջոցն է ամուսնութիւն՝ ազգակիցներու միջեւ, իսկ միւս գործնական եւ ընդհանուր միջոցներն են.—

I — Օտար սանտուխ (նունու) չտալ երախաները։

2 — Ամէն ընտանիք որ զաւակներ ունի, պարտաւոր է տանը մէջ հայերէն խօսելու։

3.— Բարեգործականը պէտք է աւելցնէ իր դասընթացքներու վայրերը եւ փոխանակ միայն հինգշաբթի օրերը դաս տալու, պէտք է կիրակի օրերն ալ երկու ժամ յատկացնէ պատմութեան դաս տալու համար։

4 — Պէտք է ամէն ծնողք իր զաւակը 5 6 տարեկան հասակին յանձնէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, դայլուկներ պատրաստելու համար։

5.— Մեր մտաւորականները պարտաւոր են, իրենց շրջանը գտնուած երիտասարդներն ու պատանիները հաւաքելով կազմել երիտասարդական եւ պատանեկան միութիւններ եւ անոնց մէջ վառ պահել հայրենիքի եւ ազգութեան սէրը։

6.— Հայրենակցական Միութիւնները պէտք է ջանան ամէն գնով իրենց հայրենակիցները ամփոփելու, որովհետեւ Բարեգործականը ամէն մէկ ընտանիքի համար ուսուցիչ մը չի կրնար տրամադրել։

Եթէ ամէն մէկս մեր վրայ ինկած պարտականութիւնները կատարենք, վստահ եմ որ յառաջիկային պիտի կրնանք ունենալ թէ մաքրով եւ թէ կազմով առողջ երիտասարդներ։

Յ. Գույումճեան

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ, 28 Մարտ.— Ահա թէ ի՛նչ տարրին միջոցներու դիմելով, կարելի է խառնակել գաղութը ու պղտորել տեղական իշխանութեանց տրամադրութիւնները՝ հանդէպ հայութեան.

Տեղւոյս Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղը ձեռնարկած էր Զատկի առթիւ հանդէս մը տալու, ի նպաստ տեղւոյն փոքրիկներու դպրոցին։

Վարչութիւնը սրահի համար դիմում կատարած էր տեղիս կրօնաւորներու դպրոցի տնօրէնին։

Սակայն դեռ պատասխանը չստացած, քանի մը կոմբինիշներ... ալ դիմում կը կատարեն Զ. Ե. Ռ. Միութեան անունով։ Եւ տնօրէնը կը զարմանայ թէ նոյն միութեան անունով քանի՞ հոգի դիմում կը կատարեն։ «Դուք իմացէք ... կը հարցնէ։ Այս պարոնները կը հաւատան թէ նոյն միութեան կողմէ է որ կուգան։ Ասոր վրայ տնօրէնը, որանը կը խոստանայ այս վերջիններուն, կարծելով որ Զ. Ռ. Միութեան է որ կը տրամադրէ։ Խնդիրը սակայն երեւան կ'ելլէ անշուշտ։

Տնօրէնը ցաւ յայտնելով մէկտեղպատահարին համարկը հաղորդէ նաեւ թէ Վալանսի կեդրոնէն, նահանգապետութենէն հրահանգ տրուած է որ Հայերուն սրահ չտրուի։

Ձենք գիտեր թէ ո՞ւր պիտի հասնի այս խառնակչութեան վերջը։

.˙. Տեղւոյս Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը խորհրդակցական ժողովի հրաւիրած է բոլոր կազմակերպութիւնները եւ Միութիւնները, նպատակ ունենալով խորհրդակցիլ տեղիս մատաղ սերունդի դաստիարակութեան մասին։

Խ. Չաթըրեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՈՒՐԻՇ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐ

Յայտնի էր որ ամէն գործի մէջ Ռուսիոյ ձեռքը կար եւ ռուս ծարաւներու Վոսփոր գալու սարսափը կը տիրէր։ Իսկ Անգլիացիները Եգիպտոսի եւ Հնդկաստանի իրենց տիրապետութեան ապահովութեան համար միշտ կը փափաքէին որ Թուրքիա տկար եւ շարունակ զբաղած մնայ։

Սուլթան Համիտ Անգլիան աւելի վտանգաւոր կը տեսնէր։ Մինչեւ անգամ առիթ մը, Անգլիացիներու հետ համակերպութեան գալու համար, արտաքին նախարար Թէվֆիք փաշա Անգլիոյ դեսպան Սըր Օքօնըրի հետ տեսակցութիւն ունեցաւ։ Թէվֆիք փաշա շատ գաղտնի կերպով, քանի մը անգամ անգլիական դեսպանին հետ տեսակցեցաւ, սակայն արդիւնք մը չգոյացաւ։

Այս կացութեան առջեւ, Սուլթան Համիտ տեսաւ որ Գերմանիոյ հետ համակերպութեան գալէն զատ միջոց չմնաց։ Գերմանիոյ օժանդակութեամբ Թուրք զինուորականութեան բարձրացման վստահ էր Համիտ։ Գերման քաղաքականութեան Պոլսոյ մէջ տիրելը եւ գերման տնտեսութեան առանց արգելքի Թուրքիոյ մէջ տարածուիլը Համիտի այս մտածման արդիւնքն էր։

Ինչպէս շատ կարող եւ քաղաքագէտ դեսպան մը, Պարոն Մարշալը այս գործին մէջ մեծ դեր ունեցաւ։

Թուրքիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ տիրող բարեկամութեան աւելի ամրապնդման կարեւոր պատճառ մը եղաւ գերման կայսեր Պոլիս կատարած երկրորդ այցելութիւնը։ Սուլթան Համիտ գերման քաղաքականութեան հետեւելու որոշումը տալուն պատճառով, կայսեր այցելութիւնը շատ փայլուն անցած էր։

ՎԻԼՀԵԼՄ Բ. ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Գերման կայսեր Պոլիս այցելութիւնը տեղի կ'ունենար Պալքանեան փաշայի Եպարքոսութեան օրով։ Արքայական կայսրն եւ կայսրուհին այս ճամբորդութենէն զոհ մնան ոչ մէկ գոհութիւն կը խնայուէր։ Սուլթան Համիտ կրկնակի հրամաններ տուած էր որեւէ ծախք չխնայելու ընդունելութեան համար։

Սուլթան Համիտ իր մեծ հիւրերը Եըլտըզ Պաշէի ծովեզերքը դիմաւորած եւ անոնց բնակութեան համար յատկացուցած էր Եըլտըզի պարտէզներուն մէջ վերջէն Եըլտըզի կազինօ եղած շէնքը, զոր մասնաւորաբար գերման հիւրերը հիւրասիրելու նպատակով շինել տուած էր։

Գերման կայսրը, իր այս ճամբորդութեան քաղաքական գոյն մը տալու համար արտաքին նախարարն ալ հետը բերած էր։

Կայսեր Պոլիս գտնուած միջոցին ամէն օր քաղաքի բոլոր նշանաւոր եւ հնագիտական մասերը պտտելով, կէսօրները կայսրուհիին հետ կը ճաշէր։ Անոր այս պտոյտներուն եւ ձեռք առնուելիք միջոցներուն հսկելու պաշտօնը ինծի յանձնուած էր։

Կայսեր թարգմանը իրիկուընէ ինծի կը տեղեկացնէր անոր պտտելիք տեղերը եւ ես ալ իմ կարգիս պէտք եղած հրամանները կուտայի։

Կայսրը իր այս այցելութեան ընթացքին բազմաթիւ անգամներ տեսնուեցաւ Սուլթան Համիտի հետ։ Այդ խօսակցութեանց ընթացքին միշտ քաղաքականութեան, երկու երկիրներու բարեկամութեան ամրապնդման եւ թրքական բանակի կազմակերպութեան կարեւորութեան մասին կը խօսուէր։

Օր մը կայսրը Սուլթան Համիտին ըսած էր որ ռուս բանակը օրէ օր կը զօրանայ, հետեւաբար Թուրքիան հիմակուընէ պէտք է մտածէ եւ միջոցներ ձեռք առնէ եւ ի հարկին նեղուցները պէտք է փակէ անոնց առջեւ։ Ուրիշ խօսակցութեան մը ընթացքին, Սուլթան Համիտ կայսեր պարզած էր Կրետէի խնդիրը եւ յայտնելով Ռուսիոյ այդ խնդրին մէջ Յոյներուն ի նպաստ ընթացքը, խնդրած էր օժանդակութիւնը։ Վիլհելմ կայսր, որ Թուրքիոյ հանդէպ տնտեսական նկատումներ ունէր եւ զանոնք գործադրութեան դնել կ'ուզէր եւ իրականին մէջ այդ նպատակով կը ճամբորդէր, Սուլթան Համիտի այս պահանջը սիրով ընդունեց եւ միեւնոյն օր նամակ մը գրեց Ռուսիոյ կայսեր որ իր քրոջ որդին էր։ Այս նամակը Պոլսոյ ռուսական դեսպան Զինովիեւի միջոցաւ Ռուսիա ղրկուեցաւ։

Ինչպէս շատ բնական էր, այդ նամակէն որեւէ արդիւնք առաջ չեկաւ։

Գերման կայսեր այս ճամբորդութեամբ շահած ամենակարեւոր յաջողութիւնը Պաղտատի երկաթուղագծին գերման ընկերութեան մը տրուիլը ապահովելն էր։ Կայսրը, այս գծին շինութեան Գերմաններուն տրուելէն գերման ժողովուրդին շատ գոհ մնալը եւ երկու պետութեանց յարաբերութեանց եւ բարեկամութեանց անխզելի ըլլալը յայտարարելով, ըսած էր թէ այս կերպով Գերմանները Թուրքիոյ քաղաքական ճակատագրով պիտի հետաքրքրուին եւ անոր բանակը պիտի կազմակերպեն։

Սուլթան Համիտ հանդարտած էր եւ հաւատացած։ Օր մը զիս իր ներկայութեան կանչելով ըսաւ.

— Հիմա կայսեր քով գացէք եւ ըսէք որ Անատոլուի երկաթուղագծի Գերմաններու տրուիլը հրահանգեցի Բ. Դրան։ Մէկ ալ Ն. վեհափառութեան կայսրը Երուսաղէմի մէջ բողոքականներու համար եկեղեցի մը շինել տալ կ'ուզէր, անմիջապէս հեռագրեցէք Երուսաղէմի կառավարիչին եւ հասկցէք թէ յարմար տեղ մը կը գտնուի՞ այդ նպատակին համար։ Այս կէտն ալ հաղորդեցէք կայսեր։

(Շար.)

Ռումանիա եւ մախայրին համաձայնութիւնը

Հռոմի թերթերը կը հրատարակեն Ռումանիոյ պատուիրակութեան հետեւեալ զեկոյցը.— Աւստրիոյ վարչապետին Շուշնիկի յայտարարութիւնները, որոնք լոյս տեսան ժամուլին մէջ, պարզապէս կը հաստատեն թէ, տանէ մը ի վեր առեւտրական դաշնագրի մը կնքման համար Ռումանիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ բացուած բանակցութիւնները, վերսկսած են Վիեննայի մէջ, երկու երկիրներու պատուիրակներուն կողմէ։ Այս հաստատումը որեւէ կապ չունի աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան հետ եւ չարդարացներ այն զրոյցը թէ Ռումանիա պիտի կապուի այդ համաձայնութեան։

Ռուսեւգերման յարձեւնական դաշինք

ԼՈՆՏՈՆ, 31 Մարտ.— Ստոյգ աղբիւրէ, Մոսկուայէն առնուած լուրերու համաձայն, Գերմանիա կը պատրաստուի, ո՛չ միայն վերանորոգել Խորհրդ. Միութեան հետ կնքած չէզոքութեան դաշնագիրը, այլ առաջարկել Մոսկուայի որ այդ դաշնագիրը դառնայ «յարձակողական չէզոքութեան դաշինք մը»։

Ռուս պաշտօնական կարգ մը շրջանակներու մէջ, չեն ծածկեր կարեւորութիւնը այս առաջարկին, որ եթէ ընդունուի, Գերմանիա առ յաւէտ դուրս կը մնայ հակախորհրդային ու եւ է խմբակցութենէ։

Մոսկուայի գործավարներու խորհուրդը, պատճառներ ունի կարծելու թէ արտաքին գործերու մարզին մէջ, Գերմանիոյ վերջին գործունէութիւնը ուրիշ նպատակ չունի, եթէ ոչ համոզել դաշնակից պետութիւնները որ աւելի հաշտ ընթացք մը բռնեն իրեն հանդէպ, մանաւանդ հատուցումներու եւ զինաթափութեան հարցերուն մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕ Պիյեանքուրի «Վռամեան» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գառ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, 11 Rue Dunoir.

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ, Նուպար, Փոթորիկ, Վիշապեան խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 142 rue du Ménil (Asnières) Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսութիւնը այսօր հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ Գ. Մ. Տէրպէտէրեան Ալնթայնի մասին (շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան)։ Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Զատկին երկուշաբթի օրը, երեկոյեան ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, Յքթ. Գ.— 140։

Սէն Շամոն, Թադ.— 201.75։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

. Le Gérant H. STEPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէքէնտեցի. Սեբաստիա) Սիմոն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են։ Իմացնել Յառաջի վարչութեան։

— Սնեւերեկցի, Յակոբ Հազարվարդեան, Սեւօ վանեցի որդին, կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ Հազարվարդեան, որ 23 տարիէ ի վեր կորսուած է։ Կը կարծուի ըլլալ Լիվրբուլ, ամուսնացած անգլուհիի մը հետ եւ ունի երեք զաւակներու կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին, Bakkal Agop Hazarvartian, Arabe Pounar, Alep, (Syrie).

— Տիկ. Արշալոյս Փէնտիքեան կը փնտռէ իր ազգականներէն Տիկ. Մարիամ Փենտիկեան եւ զաւակները՝ Կարապետ, Մանուկ եւ Թագւոր, որոնց Փարէզ ըլլալը կ'ենթադրուի։ Կը խնդրուի գրել Archaluysse Pendikianի. Karagheuzian Home, La Gaudinière, Ville aux-Clercs, (Loir et Cher), France.

— Կը փնտռուի Մարաշի Ջաւուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սաֆեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ։ Տեղգօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Ճէտաատիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
3
ԱՊՐԻԼ
1931

3 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1535

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ընկեր Մ. Վարանդեան շատ անուշ յիշատակներ ունի անցեալէն։ Եւ կը սիրէ ոգեւորել ու ոգեւորուիլ այդ օրերու յէպքերով ու դէմքերով, որոնց հետ սերտ կապ ունեցած է։

Իր գրութիւններուն մէջ ալ, այդ անցեալն է որ կը տիրապետէ դառնութեան, բայց մանաւանդ քաղցրութեան եւ կարօտի զգացումներով։

Այդ զգացումները կրնան խանդաղատել մեզ, բայց չեն կրնար կախարդել։ Պէտք չէ որ կախարդեն։

Մեր վաստակաւոր ընկերը վերջերս շարք մը յօդուածներ գրեց «Հայրենիք»ի մէջ, առօրեայ նիւթերու մասին,— հայկական դատի քարոզչութիւն, հայանպաստ օրկան, ընկերվարութիւն եւն.։

Յօդուածի մը մէջ, որ կը կրէ «Նոր Պրօ Արմենիա» խորագիրը, ընկ. Վարանդեան կ'ողբայ.

—«Ֆրանսերէն Թերթի մը հրատարակութիւնը Փարիզի մէջ մեր ամէնէն այժմէական պահանջներէն մին է։ Վաղուց չկայ «Պրօ Արմենիա»ն։ Ոչ իսկ ողբացեալ Ջերագի «Լ'Առժէնի»ի պէս Թերթ մը։

«Որքա՛ն. սակայն անհրաժեշտ է։ Եւ քանի գնայ, այդ պակասը պիտի զգացուի աւելի եւ աւելի սուր կերպով։ Զգալի գաղութ մը ստեղծուեցաւ Ֆրանսայի մէջ. 60—70.000ի կը հասնի անոր համրանքը։ Աւելի խոշոր գաղութ մը ունինք Սուրիոյ մէջ, նոյն Ֆրանսայի հովանիին տակ։ Հազարաւոր հարցեր կը ծագին հոս ու հոն, մեր եւ Ֆրանսայի, մեր եւ արաբ կառավարութեանց ու ժողովուրդի միջեւ, ստէպ ծանր Թիւրիմացութիւններ յառաջ կուգան...

Իսկ, իբրեւ եզրակացութիւն.

— «Ո՞ր օրուան արդեօք կը սպասեն մեր ունեւոր ազգայինները՝ նոր *Պրօ Արմենիա* ստեղծելու համար՝ խոշոր եւ լուրջ օրգան մը՝ հայ դատը արծարծելու, կամ գէթ հայ տարագիր զանգուածներու առօրեայ շահերը պաշտպանելու, հայկական մշակոյթի արտադրութիւնները ցուցադրելու համար։

«...Միթէ՞ դարձեալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դատապարտուած պիտի լինի ստանձնելու այդպիսի աշխատանք մը» (*Հայրենիք*, 26 փետրուար)։

Եւ յետոյ կարգ մը փաղաքշական խօսքեր՝ Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի մասին, «որ լաւ «տէպիւ» մը ունեցաւ, իբրեւ Բարեգործականի նախագահ, որուն ընտրութիւնը գոհունակութիւն պատճառեց նաեւ մեր շարքերուն եւ Գ. Կիւլպէնկեան յայտնուեցաւ տեսակ մը մարդ, ազգի ընտրեալը», Բարեգործականի «մաքրագործման աշխատանքի ակնկալութեամբ»։

Ինչպէս կը տեսնէք, նորէն անցեալն է որ կը խօսի մեր աշխատակից ընկերոջ մէջ։

Եւ արդէն, ուրիշ յօդուածներով, կ'ոգեկոչէ Փիէռ Քիյառները, Փրէսանսէները, Ժոռէսները, Քլէմանսօները, Տընի Քոշէնները.— փաղանգ մը փայլուն դէմքերու որ այսպէս կամ այնպէս հետաքրքրուեցան հայ ժողովուրդի տառապանքով։ Անոր բաղձանքներով եւ մարմնչումներով։

Ուրեմն, ընկեր Վարանդեան տարբերութիւն չի գտներ երէկուան եւ այսօրուան միջեւ։ Կը մոռնայ պատերազմը եւ կը հաւատայ թէ նոյն միջոցները նոյն արդիւնքը կուտան ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ։

Տակաւին ուրիշ խնդիր թէ, պատերազմէն առաջ վառնուած այդ ճիգերը ո՛րքան համապատասխանած են մեր ակնկալութեանց։

Տարիներով քանի մը հարիւր օրինակ «Լ'Առժէնի» կամ «Պրօ Արմենիա», բաժնուած են չափազանց սահմանափակ, միանման շրջանի մը մէջ։ Յաճախ սեղանի վրայ, գրադարանի մը անկիւնը մնալու դատապարտուած։ Եւ մանաւանդ բաժնուած այնպիսի դէմքերու, որոնք քաղաքական կեանքի գեղապաշտներն են, եւ կը խորհին ու կը խօսին իբրեւ մարդասէրներ, իբրեւ փիլիսոփաներ կամ ուսումնասիրողներ։

Ըսել կ'ուզենք թէ՝ անմիջական, իրական օգուտ մը չկայ այդ փորձուած ճամբան նորոգելուն մէջ։

Զենք ուրանար քարոզչութեան արժէքը, բայց, ներկայ պայմաններուն մէջ, ուժերու անօգուտ մսխում է այդ։ Իսկ ընկ. Վարանդեանի երազած «խոշոր եւ լուրջ օրգանը» միլիոններու գործ է։ Բոլորովին վեր՝ մեր ուժերէն։

Մենք միամտութիւններ չունինք մեր ունեւորներու հասկացողութեան եւ բարեհաճութեան մասին։ Անոնք «Etudes Arméniennes»ը անգամ երեսի վրայ ձգած են (պարբերական մը որ կը հրատարակուի տարին երկու անգամ, եւ 15—20,000 ֆրանքի կը կարօտի)։ Անոնց սրտին չի խօսիր քաղաքական որեւէ գործ։ Ո՛ւր կը մնայ որ դրամ տան թուղթի համար, եւ թուղթի վրայ մնալու սահմանուած գործերու։

Եւ թող ընկեր Վարանդեան միամտութիւնը չունենայ թէ օտարները ձրի կը տրամադրեն իրենց գրիչը. Հայոց ազգի սեւ աչքերուն համար։ Ինք շատ աւելի պերճախօս դրուագներ գիտէ, այսպէս կոչուած «հայասէր»ներու, նոյնիսկ ընկերվարականներու մասին։

Ուրեմն այսպէս երեսի վրա՞յ ձգենք հայկական պրոպագանդի գործը։

Ոչ։ Փորձենք բացատրել թէ ի՛նչ կրնանք ընել։ Թէ ո՛րն է աւելի գործնական՝ այդ ճակատին վրայ, համաձայն օրուան պահանջներուն, եւ աչքի առջեւ ունենալով անցեալը։

Շ.

ԱՐԱՐԱՏԻ ՇԱՐԺՈՒՄԸ Ի՛ՆՉ ԱՐԺԵՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Արարատի ըմբոստութեան պատճառով եղած պարտքը վճարելու համար, քէմալականկառավարութիւնը Ազգ. Պաշտպանութեան պիւտճէին մէջ 450 հազար ոսկի յատկացուցած է։ Յամաքային փոխադրութեան համար ժողովուրդին եղած պարտքին եւ պետական ու օտար երկաթուղիներուն ու Սէյրը Սէֆայինի պահանջները յետոյն պիտի վճարուին։

ԽՈՐՀՐԴ. ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԵՒ ՑՈՐԵՆԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

Թուրք Անատոլական սակարանին քաղած տեղեկութեանց համաձայն, խորհրդային ցորեները կեղը. Եւրոպայի հրապարակը բռնած են։ Մէկ շաբթուան միջոցին, բազմաթիւ նաւեր Վոսփորէն անցած են, Իտալիա եւ Յունաստան ցորեն տանելով, նորվեկիական շոգենաւ մը նաբոլիի նաւահանգիստը քիլօն 5 գրուշէն ռուսական ցորեն յանձնած է։

Միւս կողմէ, Ռէվալի հրապարակն ալ ռուսական ցորենի մատուցում եղած, ու Ամերիկա արտածումը աւելցած է։ Մէկ շաբթուան մէջ միայն Մերսինէյի 34.800 թօնօ ցորեն ծախուած է։

Այս վաճառումները, որոնք միջազգային հրապարակը կը կտրեն, Թրքական ցորենին վաճառման վրայ ալ ազդած են։ Բոլշեւիկները Յունաստանի մէջ [illegible] *խեցին եւ այս պատճառով Պոլիս եւ Իզմիր եղած ապրանքները դադրած են։*

Յունաստանի շուկային փակումը պատճառ եղած է որ ցորենին գինը 10 փարա իյնայ առեւտրական սակարանին մէջ։ Սակարանին մէջ գրոյց ելած է թէ բոլշեւիկները Իզմիր ցորեն պիտի բերեն, բայց քննութեամբ յայտնի եղեր է որ այս լուրը ճիշդ չէ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խալք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը երեսփոխանական թեկնածութեան համար դիմող անձերուն առաջին ցանկը պատրաստած է։ Բայց, նկատելով որ դիմումները դեռ չեն վերջացած, հաւանական է որ երկրորդ եւ երրորդ ցուցակներ ալ պատրաստուին։

Ցուցակները պատրաստելէ վերջ Մ. Քէմալի պիտի ներկայացուին։ Կուսակցութեան թեկնածուներուն ցանկը շատ հաւանական է որ ապրիլ 21ին ամբողջ երկրին մէջ միեւնոյն տանն հրատարակուի։

Թեկնածութեան համար դիմումները անդադար կը շարունակուին։ Դիմողներուն մէջ շատեր կան որ մինչեւ հիմա անծանօթ մարդիկ են, եւ այն տպաւորութիւնը առաջ եկած է թէ շատեր Ազգ. Ժողովը գրասենեակ կը նկատեն։

Հետզհետէ կը զօրանան այն զրոյցները թէ նոր ժողովին մէջ կարեւոր թիւ մը պիտի կազմեն երկրագործական ու առեւտրական դէմքեր։ Այս առթիւ կ'աւելցուի թէ Իզմիրի երեսփոխան Վասըֆ պէյ երկրագործական նոր հոսանքին գլուխը պիտի գտնուի։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՐՖԻՆԸ

Ապրիլ 13ին, Ժընեւի մէջ ափիոնի մնայուն յանձնախումբին ցրդ. նիստը պիտի բացուի, զբաղելու համար Թուրքիոյ վիճակով եւ Թուրքիոյ մէջ, մեծ քանակութեամբ մորֆինի պատրաստութեան վտանգաւոր հետեւանքներով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մախայջին դաշինքը եւ Իտալիա

Յայտնի եղաւ որ Իտալիա ուղղակի չպիտի միջամտէ աւստրիագերման մաքսային համաձայնութեան գործին։ Արդէն վճռը Ազգերու Դաշնակցութեան տանելու համար Անգլիոյ առաջարկը, թոյլ կուտայ որ Իտալիա սպասէ, աւելի յստակօրէն ճշդել կարենալու համար իր դիրքը։

Օտար քաղաքական ու դիւանագիտական շրջանակները զանազան ենթադրութիւններու կը մղուին Իտալիոյ այս վերապահ ընթացքին հետեւանքով, որովհետեւ, ցարդ այն կարծիքը կը տիրէր թէ Անգլիոյ իրականացումը փութացնող որեւէ դէպք պիտի մղէր զայն մտահոգուելու։ Իտալիոյ այս ընթացքը, կարգ մը շրջանակներ կը մեկնաբանեն անով որ աւստրիագերման մաքսային համաձայնութիւնը կրնայ տկարացնել Փոքր-Համաձայնութիւնը, ուր Եուկոսլաւիա մեծ ազդեցութիւն կը գործէ եւ, ինչ որ ուրեմն կը նպաստէ Փոքր-Համաձայնութեան տկարացման, հաճոյ աչքով կը դիտուի Իտալիոյ կողմէ։

Հռոմի մէջ, այն կարծիքը կը տիրէ թէ աւստրիագերման համաձայնութիւնը պիտի հմայէ նաեւ Հունգարիան, եւ թերեւս Ռումանիան ալ, եւ արդէն, երէկ իրիկուն լուր կար թէ Հունգարիա կը պատրաստուի համամտութիւն յայտնելու մաքսային համաձայնութեան։

Պէտք չէ մոռնալ թէ Փոքր Համաձայնութեան ուժը կոտրելու համար էր որ հետապնդուեցաւ Իտալիոյ, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ մերձեցման քաղաքականութիւնը եւ փորձ կատարուեցաւ նոյն մաքով ազդելու Ռումանիոյ եւ Յունաստանի վրայ։

Հնդկաստան անկախութիւն կ'ուզէ

Հնդիկ համագումարը որ տեղի կ'ունենայ Քարաշիի մէջ, քուէարկեց կարգ մը որոշումներ որոնք հաւասար են անկախ [illegible] *յայտարարութեան։*

Համագումարը ո'չ միայն կը պահանջէ [illegible] *անկախութիւնը՝ բանակի, ելեւմուտքի եւ արտաքին գործերու ազատութեամբ, այլ նաեւ կը թելադրէ որ անգլիական բանակի ծախքերը գեղչուին հարիւրին 50 առնուազն։ Անկախ Հնդկաստանի մէջ, կառավարական ոչ մէկ պաշտօնատար պիտի ստանայ տարեկան 62500 ֆրանքէն աւելի։ Փոխ-արքան իսկ, յայտարարեց կանոնը, պէտք չէ ստանայ 500 ռուփիէն աւելի (4,600 ֆրանք) ամսական։*

Քուէարկուած որոշումները կը պահանջեն նաեւ դադրեցնել ժողովրդային զանգուածներու շահագործումը, պետութեան կրօնական չէզոքութիւնը, ոճնտիքներ կազմելու իրաւունք, վարձքերու եւ տուրքերու վրայ զեղչ, նախնական ձրի կրթութիւն, եւայլն։

.˙. Կանոնի կը հերքէ այն լուրը թէ յունիսին Լոնտոն պիտի երթայ պատուիրակութեան մը հետ եւ կը հաւաստէ թէ Լոնտոնի նոր խորհրդաժողովին մասնակցութեան մասին, հնդիկ համագումարը որեւէ վերջնական որոշում չէ տուած։

Նահաս փաշա միշտ Սըտքիի դէմ

Եգիպտական Վաֆտ կուսակցութեան պետը Նահաս փաշա եւ Մուհամմէտ Մահմուտ փաշա՝ ազատականներու կողմէ կնքեցին դաշինք մը, որուն համաձայն, երկու կուսակցութիւնները յանձն կ'առնեն գործակցիլ՝ վերահաստատելու համար 1923ի սահմանադրութիւնը, ինչպէս նաեւ լուծելու համար անգլօեգիպտական հարցը։ Ըստ այս դաշինքին երկու կողմերը չպիտի ճանչնան Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի արդի վարչապետին Սըտքը փաշայի միջեւ կնքուած որեւէ համաձայնութիւն. միասին պիտի պայքարին ընդդէմ Սըտքը փաշայի պատրաստած Սահմանադրութեան եւ պոյքոթի պիտի ենթարկեն երեսփոխանական եւ նահանգային ընտրութիւնները՝ որոնց յաջողութեան համար՝ մեծ ջանք կը թափէ Սըտքը փաշա։

Երկու կողմերը յանձն կ'առնեն նաեւ, 1923ի սահմանադրութեան վերահաստատումէն յետոյ, բարեփոխել 1924ի ընտրական օրէնքը եւ դաշինքին քաղաքական ծրագիրը վաւերացնելու համար պիտի հրաւիրեն ազգային մեծ համագումար մը։ Նախատեսուած է նաեւ գաւառներու մէջ փրոփականտի մեծ գործունէութիւն մը։

Կ'ըսուի թէ Սըտքը-փաշա զինուորական եւ ոստիկանական ուժեր ղրկած է Գէնի-Սուէֆ, ուր ընդդիմադիրները կը պատրաստուին բանալ փրոփականտի շարքը։

Աշխատանքը Ռուսիոյ մէջ

Խորհրդ. կառավարութիւնը որոշեց մշակել բանուորներու օրավարձքերու յատուկ նոր քաղաքականութիւն մը՝ ամբողջ խորհրդային ճարտարարուեստին համար։ Միօրինակ օրավարձքի եղանակը բոլորովին պիտի լքուի։

Օրավարձքը պիտի աւելնայ արտադրութեան յաւելման համեմատութեամբ. խնամուած աշխատանքներու յատուկ նիշեր պիտի պատրաստուին եւ այս նիշերուն վճարման համար, 6 միլիոն ռուբլիի պահեստի գումար մը պիտի հիմնուի։

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄԸ

Երէկ գրեր էինք թէ Պէյրութի մէջ ձերբակալուած են երկու հայ կարմիրներ, որոնց մէկը զինուոր։ Վերջերս Լիբանանի ոստիկանութիւնը խիստ պրպըտումներու ձեռնարկեր էր եւ կատարուած խուզարկութեանց հետեւանքով է որ երեւան ելած են երկու Հայերը։ «Ազդակ» այս մասին կուտայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները։

Խուզարկութեան ընթացքին, որ յանգեցաւ բազմաթիւ համայնավարներու ձերբակալման, Ապահովութեան Տնօրէնը դարմանքով նշմարեց բլէյէին մէկ անկիւնը, ֆրանսական զինուորներու քանի մը համազգեստներ։

Համազգեստները հոն ձգեց դիտմամբ, մինչդեռ ձերբակալուած համայնավարները բանտին ճամբան կը բռնէին։

Բայց հսկողութիւնը կը կրկնապատկուէր։

Վախնալով իր գլխուն գալիքէն, անծանօթ զինուորը — վասն զի խնդիրը զինուորի մը շուրջ կը դառնար — կ'ուշանար երեւան գալու։ Վերջապէս, մղուած անտարակոյս պարտականութենէն, եկաւ կասկածելի զգեստներակը ուր զինքը ձերբակալեցին ընդհ. ապահովութեան պաշտօնեաները։

Այս անձը Յակոբ Տէր Պետրոսեան անուն հայ մըն է, ինքնաշարժի կայքին մէջ աշխատող օժանդակ զինուոր մը, որ մտած է այս երկրի համայնավարներու շարքերուն մէջ եւ որ կը խաղայ առաջին կարգի դեր [illegible] *եւ իր քով կը պահէ մեծ մասը քարոզչութեան համար յատկացուած դրամին։ Իրեն հետ միաժամանակ ձերբակալուեցաւ իր ընկերներէն մէկը, նաւալինդիւանի պաշտօնեաներէն Միսաք Երամեան որ իրեն կ'ընկերանար։*

Այս զոյգ ձերբակալումը, կրնայ լոյս սփռել Սուրիոյ եւ Լիբանանի համայնավար կուսակցութեանց օգտագործած դրամի ծագումին ու քանակութեան վրայ։

Այս երկու անձերն ալ զինուորական դատարանին պիտի յանձնուին. Յակոբ Տէր Պետրոսեանի զինուորական հանգամանքին պատճառաւ։

Անկէ զատ, աւելորդ չըլլար ընդգծել որ այս վերջինը, ժամանակ չկորսնցնելու համար, իր պարապ ժամերը կը գործածէր կարմիր աւետարանը քարոզելու իր ընկերներուն։

ԻՐԱՔԻ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՇՈՒՐՋ

Երուսաղէմէն հեռագիր մը կը հաստատէ այն լուրը թէ Իրաքի կառավարութեան եւ քարիւղի ընկերութեան միջեւ համաձայնութիւնը կնքուած է։ Համաձայնագիրը հրատարակութեան պիտի տրուի Իրաքի վարչապետին վերադարձէն յետոյ։ Նուրի փաշա ներկայիս կը գտնուի Հիճազ, մասնաւոր պաշտօնով։

Մաթէն *այս լուրը հաղորդելով, իր կողմէն կ'աւելցնէ.—* Հաւանական է որ այս համաձայնութիւնը իր կարգին դիւրացնէ ֆրանքօ-անգլիական համաձայնութիւն մը՝ քարիւղի երկու ճիւղերու շինութեան եւ շահագործման մասին։

Յայտնի է թէ խողովակներէն մէկը պիտի յանգի Տրիպոլի (Սուրիա), միւսը՝ Հայֆա (Պաղեստին)։

ՌԻՔՈՖ ՊԱՇՏՕՆԻ ԿԸ ԿՈՉՈՒԻ

«Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ Գործավարներու Խորհուրդին նախկին նախագահը Ռիքով, նշանակուեցաւ թղթատարական գործավար, Անթիփոֆի տեղ, որ նշանակուեցաւ փոխ-գործավար ուրիշ ճիւղի մը մէջ։

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻԾԷՆ ԴՈՒՐՍ

ՏԵՂԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

«Եւ այսպէս անցաւ Ներոնը. ինչպէս կ'անցնի սովը, փոթորիկը, պատերազմը, ժանտախտը կամ վուլկանը»։

Սենկեւիչի այս խօսքերը, ասուած Ներոնի մասին, այժմէական են եւ յարմար նաեւ մեծամասնականների համար։

Երջանիկ մի ժամանակ կար, երբ ժողովուրդներն ու պատմագրերը, որոնք դեռ չէին ճաշակել բոլշեւիզմի ազնուալի պտուղները, անհամբեր սպասում էին մեծամասնականների գալուն, ինչպէս ծովում խեղդւողը սպասում է փրկարար ձեռքի։

Այդպէս էր ռուս ժողովուրդը, այդ կերպ էին մտածում փոքրիկ ու ճնշուած ազգերն ու ժողովուրդները։

Սակայն այդպէս չէ հիմայ, խղճացած Ռուսները վայ են տալիս իրենց գլխին ու երազում ցարական օրերը. գետից դուրս գալով ծովի հանդիպեցին։

Այդ նոյն միամտութիւնն ունէին արեւմտեան համարեա բոլոր ժողովուրդները, մանաւանդ պարտուած երկիրները։

Այդ լաւագոյն առիթն էր, որ մեծամասնականները ուժեղացնէին քարոզչութիւնը Ռուսաստանի սահմաններից դուրս, առաջ բերելով խռովութիւններ, ցոյցեր եւ զինուած ապստամբութիւններ, համաշխարհային յեղափոխութեան ճանապարհ հարթելու ցնորամտութեամբ։

Ոչ մի երկրում, ոչ մի ժողովրդի ծոցում յաջողութիւն չունեցան, մեծամասնականները, չնայած միլիոնաւոր գումարների վատնման, հազարաւոր մարդկային կորուստների։ Եւրոպայի՝ մանաւանդ գերման ժողովրդի համար անարգանք էր՝ իր ուղեղից դուրս եկած, իր ծոցում սնած ու մեծցած գաղափարները երկրորդ ձեռքից առնել եւ կիրառել։ Մի գաղափար, որ նա [illegible] համարելով նրա գոյութիւնը եւ գործադրութիւնը։

Առաջին տարիներին, մէկ շօշափումով, եւրոպական ժողովուրդները լիովին ըմբռնեցին, որ բոլշեւիզմը սիրտ խառնող մի պտուղ է, յետոյ՝ նա սպառնացող վտանգ չէ, ո՛չ իր բովանդակութեամբ եւ ո՛չ էլ իր գործելակերպով։ կամել նրա դէմ վիշապային միջոցներով չարժէ, ճանչնալ նրա գոյութիւնը, իբրեւ պետական նոր մեքենայի, վտանգաւոր է։ Թողնել որ նա ինքն իր վրայ փուլ գայ, ինքը իր գործունէութեամբ, ախտական իր հազար ու բազմական նկարագրով վարկաբեկի թէ ժողովուրդների եւ թէ՝ մանաւանդ ընչազուրկների աչքին, որոնք, դեռ չճանաչած բոլշեւիզմը, մեծ ակնկալութիւններ ունէին։

Թաղաղ մարտաման այս գործելակերպի հռչակաւոր հեղինակն է Չեխոսլովաքիայի հանրապետութեան նախագահ Թոմաս Մասարիկը։ Մասարիկը որպէս Մարքսի քննադատ գիտնական, հմուտ ռուս ժողովրդին, նրա գրականութեան, հոգեբանութեան, կենցաղին, յատակօրէն տեսնում էր, որ օրէնքից դուրս հռչակել բոլշեւիկները՝ նշանակում է բարձրացնել նրանց վարկը, սատանի շէքը դնել նրանց վրայ, եւ ժողովուրդին պահել սպասողական վիճակի մէջ, միշտ ակնկալիքներով, միշտ գաղափարական կապով դէպի բոլշեւիզմը։

Ու հաւասարօրէն ազատութիւն տրուեց մեծամասնականներին։ Թող անեն, նրանք գործեն, խօսեն ու գրեն ինչպէս ազատ ու անկախ, ինչպէս մի քաղաքական կուսակցութիւնը։

Ու արդիւնքը պերճախօս է։

Կարճ ժամանակում ժողովուրդը տեսաւ, լսեց ու շօշափեց բոլշեւիզմը իր բովանդակ այլանդակութեամբ, իր ախտաւոր երեւոյթներով։

Առաջին տարիներում մեծամասնականները կարողացան խորհրդարան մտցնել մօտ 40 պատգամաւոր՝ Ամէն տեղ կազմեցին կոմիտէներ, բջիջներ, հրատարակեցին թերթեր, գրքեր, բացայայտօրէն հայհոյելով Մասարիկին եւ նրա կառավարութեան ու պետութեանը։

Բայց ծերունի մարդասէրը, պետական մեծագոյն մարդը չյուսահատուեց ու ոչինչ համարեց այդ բոլորը։ Նա իր գրչով խախտել էր Մարքսի վարդապետութեան գաղափարական հիմունքները, կամեցաւ հարուած հասցնել նաեւ նրան փորձնականապէս, իրականութեան մէջ։ Եւ այդ փաստաւոր օրը չուշացաւ։

Չեխոսլովաքիոյ կոմունիստ կուսակցութիւնը, չնայած Ռուսաստանի վճարումներին, որ հեռաւոր յոյսի փարոս կարող էր լինել նրանց, չնայած անդրդուելիութեան ծառայման, մանաւանդ Չեխիայում, ապրում է իր քայքայման եւ կործանման օրերը։

Չեխական թերթերը հետաքրքիր մանրամասնութիւններ են հաղորդում, օգտուելով մեծամասնական համագումարից յետոյ հրատարակուած վիճակագրութիւնից։

Այսպէս, օրինակ, 1928 թուականին, մեծամասնականները ենթադրում էին, որ Պրագայում եւ նրա շրջանում ունեն 166 բջիջներ, կազմուած գլխաւորապէս գործարաններում, եւ 553 «թաղամասային բջիջներ», ընդհանուր գումար՝ 17541 մարդ, որոնց 5721ը կին։ Իսկ այս տարի, դարձեալ վիճակագրութեամբ, բջիջների թիւը իջած է 353ի, 6416 անդամով, որոնց 1449 հոգի կանայք են։

Եւ այս ամէնը միայն երկու տարուայ մէջ, եւ այն էլ մեծամասնականների տուած վիճակագրութեամբ։ Երիտասարդ կոմունիստները (կոմսոմոլ) նոյնպէս դատալիք են դառնում։

1927 թ. Պրագայի կոմսոմոլների միութեան մէջ կային 1547 հոգի, 86 բջիջներով, իսկ 1930 թ. վերջը անդամների թիւը իջել է 859ի. իսկ 86 բջիջներից մնացել են միայն 10։

Սակայն, ինչպէս ասացինք, համայնավարների վիճակագրութիւնը հետեւոր պատկերն անգամ չի կարող տալ իրենց կուսակցութեան քայքայման։ Ներկայացուած անդամների կէսը չի մասնակցում կուսակցական աշխատանքներին եւ հետեւաբար հրաժարում է անդամավճար տալուց։

Իրական պատկերը տալիս է նրանց մամուլի անկումը։

Պրագայում հրատարակւում էր Չեխիոյ կոմունիստ կուսակցութեան պաշտօնական օրգանը — «Կարմիր Իրաւունքը» եւ իր յաւելուած «Երեկոյեան» թերթը, որոնք 1927 թուին տարածւում էին ամէն օր 12,000 եւ կիրակիները 15,000 օրինակ։

Երեք տարի յետոյ տարածւում են, երկուսը միասին, հազիւ 7500 օրինակ։ Այս թիւերից էլ կարելի է պակսեցնել 50 առ հարիւր, որովհետեւ, մեծամասնականները իրենց հրատարակած թերթերի եւ գրքերի կէսը բաժանում են ձրի, ինչպէս անում են բոլոր քաղաքական պատուէրները եւ «Փրկութեան Բանակի» անդամները։

Տոկոսային մէջ յարաբերութեամբ, բոլշեւիկների իսկ հրատարակած վիճակագրութեան տուեալներով, Չեխոսլովաքիոյ կոմունիստ կուսակցութեան անդամների թիւը իջել է 65 առ հարիւրի։ Մի սարսափելի անկում, որ կատարուել է ընդամենը երկու եւ կէս-երեք տարուայ ընթացքում։

Այս ցոյց է տալիս, որ բոլշեւիկները, արեւմտեան Եւրոպայում ընդհանրապէս, նրա սիրտը կազմող Չեխիայում մասնաւորապէս, ապրում են իրենց բնական, եւ ոչ ոքի չզարմացնող անկումը, հետեւաբար մահը։

Բռնութիւն չսիրողը՝ ազատութեան մէջ չի կարող ապրել...

Թ. ԿԱՐԱԳԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԻԱԿԱՄ ՃԻԳ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սեփ. Թղթ.).— 29 Մարտ, կիրակի կէս օրէ առաջ, Սինեմա Ռուայեալ Պլոի մէջ խօսեցաւ ընկեր Ա. Հանքեան, նիւթ ունենալով՝ «Համազգային կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը»։

Բանախօսը, մեղմ եւ ծանրակշիռ լեզուով ներկաները պահեց նիւթին վրայ, որուն էական կէտերը կը փութամ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն եւս տալ։

— Շատ մը, որ Հայերը մօտէն կը ճանչնայ, զարմանքով կը հարցնէ որ մենք Բիւզանդական կայսրութեան թագաւորներ եւ ականաւոր դէմքեր տուած ենք, որ իմացականութիւն ունեցող ազգ ենք, ունինք համապատասխան ուժեր, բայց մինչեւ հիմա չենք կրցած ստեղծել հայ պետութիւն մը, լաւ եւ հաստատուն հիմերու վրայ։

«Այո՛, ունինք անցեալ մը շքեղ ու հերոսական, ունինք պատմութիւն մը, դէպքեր ու դէմքեր որ միեւնոյն մտածումը կը ներշնչեն մեզի։ Բայց մենք ունեցած ենք խոշոր թերութիւն մը որ վտանգաւոր եղած է մեզի եւ շատ մը պարագաներու մէջ կատարած են բախտորոշ դեր. այդ մեր «անմիաբանութիւնն է եւ կազմակերպութեան պակասը»։ Այս երկու պատճառներն են որ կը հալածեն, կը տկարացնեն մեր ազգային յատկութիւններն ու արժէքները։

Այսօր շատ ցաւեր ունինք։ Անկազմակերպ ենք, անզեկ, ցիրուցան, առաջին անգամ չէ որ Հայը պանդուխտ է։ Ուրիշ ժամանակներ ալ ճանչցած ենք պանդխտութիւնը։ Իսկ այսօր ժողովուրդ մը ունինք, 700 հազար թիւով, թափառական, այս անհիւրընկալ ափերուն վրայ, կէսը մեր ժողովուրդին, որ պիտի կորսուի, պիտի կործանի։

«[illegible] Թորքամանի ճամբով անցան Հնդկաստան, Իրանի վրայէն՝ Ռուսաստան, Լեհաստան։ Աշխարհի թուերը չունինք, սակայն անոնք շինած են քաղաքներ, գիւղեր, եկեղեցիներ, ապրած են տուն մը եւ հետզհետէ մարած։ Ոչինչ կը մնայ անոնցմէ այսօր մեզի, բացի քանի մը պատմական յիշատակներէ եւ աւերակներէ։

Նոյն դժբախտ պիտի պատահի նաեւ մեզ. չկայ փրկութիւն առանց հայրենիքի։ Թէեւ ունինք կազմակերպութիւններ, հայր. միութիւններ, սակայն անոնք անզօր են եւ սահմանափակ, ճիւղաւորուած։

Ցրուած ջանքեր չեն բաւեր կենդանացնելու համար գաղթահայ գաղութը։ Անհրաժեշտ է ուժեղ՝ բոլորին խօսող մարմին մը, ներկայացուցչութիւն մը որ արժեցնէ մեր ձայնը, մէկ ձայնով խօսի, մէկ բերնով խօսի։

Այդ գաղթահայ համազգային մարմինն է, որուն մասին կը գրեն ու կը խօսին մեր մամուլի մէջ ամէն օր եւ որ հրամայական եւ հրատապ դարձած է այլեւս։

Երկու գլխաւոր ազդակներ կան, մէկը նպատակն է, միւսը յոյսը։

Նպատակը.— Ստեղծել հայրենիքը, կազմակերպելով հայը հայ պահելով գաղութներու մէջ։ Աւելորդ է 10 տարի է ի վեր կը քարոզենք, կը գրենք, կը խօսինք թէ Թուրքիա կը քայքայուի, Թուրքիա այսօր կայ վաղը չպիտի ըլլայ, բայց փաստօրէն այսօր կ'ապրի։ Միայն մեր մէջ չէր որ գոյութիւն ունէր այս կարծիքը։ Եւրոպական ազգերն ու մասնագէտներն ալ կը խօսէին որ Թուրքիան ապագայ չունի։

Նախկին վիճակը հիմնովին փոխուած է այսօր, նոր երեւոյթներ կուգան անդրադառնալու Թուրքիոյ վրայ։ Պէտք է ըսել, հապա ինչպէս դիմացաւ իր փոխուիլ։

Դիմացաւ որովհետեւ նոր կառավարութիւնը եկաւ եւ նստաւ անհաստատ կայսրութեան մը հարստութիւններուն վրայ։ Մեծ պետութիւն մըն էր որ տարիներու ընթացքին մաս-մաս գնաց քայքայուեցաւ։ Այսօր իր ձեռքին մէջ չեն ափրիկեան հողամասերը, եւրոպականը, դարձած է ասիական։ Իր հողէն դուրս հանեց երկու միլիոն Հայեր եւ Յոյներ, եւ տիրացաւ անոնց հարստութիւններուն։ Պաշար ունեցաւ. ուտելիք։ Լքուած գոյքերը կարգով, յաջորդաբար 100ներով ծախուեցան։ Բայց պատրաստ ապրանքն ու դրամը շուտ կը հատնի։ Սպառեցաւ։ Հիմա ալ նոր կալուածներու վրայ դրած են յոյսերը։

Գլխաւոր վտանգը տնտեսական հողի վրայ է։

Պետութիւն մը որ աղբիւրներ չունի, կը սնանկանայ։ Ըսենք որ առաջ կրնար եւ հիմա չի կրնար ապրիլ եւ ապրեցնել։ Ինչո՞ւ։ Պատերազմէն վերջ Թուրքերը մեծ յիմարութիւնը գործեցին իրենց երկրէն վտարելով քրիստոնեայ աշխատաւոր տարրերը։ Հեռացող տարրն էր ստեղծագործողը, շինողը, հերկողն ու գլխաւոր արտադրողը։ Ջարդերին տարիները, վերջին մնացեալ մասն ալ եւ ունեցան տարամերժօրէն Թուրք պետութիւն մը, իրենց միակ ձգտումը։

Իշխող տարրերը միայն տնտեսական տարածութիւններու վրայ, պակասեցան արտադրող ձեռքերը եւ պետութիւնը մէկէն չէր կրնար արտադրողներ ստեղծել։ Վաճառականութիւնը սկսաւ, փակուեցաւ, մենաշնորհներ ստեղծեցին. սակայն հրապարակը եւ տնտեսական ասպարէզը միայն անպարման, եւ առին հետզհետէ սուր համեմատներ։

Այս վիճակին նպաստեցին հեռացող տարրերը որոնք իրենց ձեռքին մէջ առած էին գլխաւոր աղբիւրները։ Անոնք հաստատուեցան ուրիշ երկիրներու մէջ, ու քանի մը տարիներու նկարումն վերջ գործ ստեղծեցին, սկսան արտադրել։ Տուժեց Թրքական հրապարակը եւ օգտուեցաւ, կը սկզբնաւորեցաւ արտաքին մրցակցութենէն։

«Թուրքերը ուզեցին Թուրք «մուհաճիր»ներով մեղմել հողերու անմշակութիւնը, սակայն անոնք անկարող պայմաններու տակ փճացուցին ինչ որ կար։ Վանեցին տուներու մէջ գտնուած փայտերը, պղպջուն ծառերը կտրեցին ցուրտին դէմ պաշտպանուելու համար։

«Այս կացութիւնը ի հարկէ չի կրնար տեւել երկար, եւ վերջի վերջոյ պիտի գայ ուրիշ կառավարութիւն մը եւ ըսէ.— Դուն չես կրնար կառավարել։

Քաղաքական ճակատի վրայ եւս ծանր է Թուրքիոյ վիճակը։ Քրտական ապստամբութիւնը նոր էջ մը բացաւ։ Իր եւ քրիստոնեայ տարրերը չկային խլրտումներու համար, սակայն այժմ ալ Քիւրտերը նիւթապէս եւ մարդերով սուրի հանան։ Գիտէք, Գոնիայէն հասած թէթեւ արձագանգները եւ Մէնէմէնի դէպքերը որ դեռ թարմ են եւ վտանգաւոր խմորումներու ազդանշաններ։ Այս ներքին հիւծումը պիտի խորանայ հող գտնէ, որքան ալ լուծը ճնշող եւ ծանր ըլլայ եւ բռնութիւնը անիրաւ։ Կան նաեւ արտաքին գործիքները։ Թուրքերու համար միշտ տանելի մղձաւանջ է Խորհրդային դէպի արեւելք ձգումը, խաղաղ թափանցումը։ Մտահոգ է Ֆրանսան որ մարդ չունի զետեղելու։ Պիտի հասնի օր մը, որ Թուրքիոյ դատը պիտի գայ սեղանի, որուն կողքին նաեւ հայկական հարցը։

Սակայն այս ժողովուրդին անունով ո՞վ պիտի ներկայանայ եւ ըսէ, որ ես եմ տէրը այս հողերուն, իսկական տէրը։

Ո՞վ սեղանի պիտի բերէ թրքական դատը։ Ե՞րբ։

Ըսողներ կան որ չսպասուած ժամուն կրնայ գալ։ Ե՞րբ պիտի գայ չենք գիտեր. կրնայ վաղը գալ կամ աւելի ուշանալ։ Ու սպասողի ներկայանանք օր մը մեր իրաւունքներուն համար պէտք է որ ունենք։ Արգահատութիւն մը բացուած է մեր եւ Թուրքիոյ միջեւ եւ միջոց մը պիտի գտնենք որ կազմակերպուինք։ Դիմաւորելու համար ճակատ կազմենք։

Այդ համազգային կազմակերպութիւնն է։ Մարմին մը որ իրար պիտի կապէ այս անկանոն բազմութիւնները, իրար պիտի շղթայէ, պիտի դարմանէ անոր ցաւերը. ներկայով ու ապագայով, տնտեսական, կրթական վիճակով, բոլոր հոգերով։

Եւրոպական պետութիւններու առջեւ մէկ ճակատ պէտք է կազմել։

Դաշնակցութիւնը մենատիրութիւն չունի։ Մենք խորապէս մտահոգ ենք ժողովուրդով ու այս գետնի վրայ մեր բոլոր կարելին ու անկարելին կը միացնենք, միայն թէ գոյութիւն առնէ բաղձացուած կազմակերպութիւնը։

Մինչեւ հիմա վերի հոսանքէն սկսած են առնուիլ նախաքայլերը, այս անգամ այլեւս անօգուտ է եւ դժուար։ Վերէն անհնար է։ Վարէն պէտք է սկսիլ այս անգամ, վարերէն։

Պէտք է կազմակերպել համազգային միութիւններ գիւղէն, քաղաքէն։ Մեծերը [illegible] գլուխ պիտի [illegible] միացնեն այս միութիւնները, [illegible] ելով վերին մարմինը, համ[illegible] միութիւնը։

Նոյն ուղղութեամբ [illegible] նաեւ ընկ. Մ. Գույումճեան բացատրելով այն խոշոր նիւ[illegible] եւ բարոյական հնարաւորութ[illegible] ներուն վրայ որ կան արտասահ[illegible] մէջ, պարզելով նաեւ այն [illegible] արգելքներն ու հիմնական [illegible] կարծութիւնները որ կը [illegible] գանազան հոսանքներու եւ [illegible] փորձերու կողմէ։ Շեշտեց [illegible] ժումը պէտք է ծնի խոնարհ [illegible] ստեղծելով ուժեղ հանրային կարծ[illegible] որ մինչեւ այժմ գրեթէ գո[illegible] չէ ունեցած։

Գ. Մ[illegible]

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

ՍՕՈՒԿ—ՍՈՒ

Դըրդըլամէն չորս քիլոմէթր դէպի արեւմուտք, Դըրդըլամ-Ալէքսանտրէթ ճամբուն վրայ, մէկ կողմը Պէյլանի լեռները եւ միւսէն Ամբը մեծ դաշտը, բլրակի մը վրայ տեղաւորուած է Սօուգ-Սու գիւղը։

Բնակուած ամբողջութեամբ Տէօրթ-Եօլցիներէ, Սօուգ-Սու հիւսիսային Սուրիոյ նորահաստատ հայկական գիւղերու ամենաչքնաղներէն է եւ ունի 40 բնտանիք՝ 165 հոգի։ 46 բնակարաններ, 10 վրան եւ մէկ դպրոցի շէնք մը, շինուած Գաղթականաց Յանձնախումբի կողմէ։ Դպրոցը այժմ ունի 45 աշակերտ, 25 մանչ, 20 աղջիկ եւ փթթեալ կարող ուսուցչուհի մը։

Այս գիւղը արդէն բնականոն վիճակ մը առած է եւ գիւղացիները դարձած ինքնաբաւ։ Գաղափարակրութիւնը [illegible] հիւ Տէօրթ-Եօլցիներու այդ գործին մէջ ունեցած փորձառութիւններուն։

Տնկուած են 7,300 պտղատու ծառեր ու թթենի եւ 4000 բարտի։ Այժմ կը փորձեն նարինջենիի մշակութիւն. ցարդ տնկուածները արդիւնք չեն տուած։ Եթէ նարինջի մշակութիւնը եւ ջուրը նպաստաւոր ըլլան [illegible] փայլուն ապագայ մը պիտի [illegible] նայ Սօուգ-Սուն, որովհետեւ Տէ[illegible] Եօլցիներ իրենց հայրենիքի[illegible] միայն նարինջի մշակութեա[illegible] զբաղէին եւ իրենց ապրուստ[illegible] աղբիւրը նարինջի բերքն էր։

Սօուգ-Սուի հողը շատ [illegible] բեր է եւ ջրառատ։ Տնկուած [illegible] ները քանի մը տարուան [illegible] սկսած են պտուղ տալ։ 1930[illegible] գաղթները արտադրած են [illegible] քանակութեամբ պտուղներ.

Միրոն	[illegible]
Խնձոր	[illegible]
Սալոր	[illegible]
Դեղձ	[illegible]
Գումար	[illegible]

Այս յառաջդիմական երեւոյթ[illegible] յուսացուի որ այս բերքը [illegible] պատիկ։

Բանջարանոցները եղական [illegible] Հայ բնակիչները մեծ կարեւ[illegible]

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ»

ԱԹԷՆքի «Նոր Օր»ը կը գրէ իր խմբագրին ստորագրութեան տակ (27 Մարտ).

Քաղաքական տրամադրութիւնը Դաշնակցութեան ներկայ գործունէութիւնը կ'որդարացնէ։ Հաշիւի եւ չափուած ուժերու քաղաքականութիւն է այդ գործունէութիւնը, զոր պէտք է շարունակել՝ մինչեւ որ ստեղծուին նոր պատեհութիւններ ու առիթներ գործունէութեան սահմանը ընդարձակելու տարբեր ուղղութեամբ։

Առարկայական վերլուծումը իրողութիւններու լոյսին տակ՝ մեզ կը բերէ մէկ եզրակացութեան, պրկել ջիղերը, լարել ուժերը, մութ վարագոյրներու ետին տեսնել լուսաւոր ապագան ու մանաւանդ՝ գիտնալ համբերել ու համբերելով՝ մտածել միջոցներ՝ տոկալու համար ժամանակին։

Կը ձուլուինք, կը հալինք ու կը սպառինք աղաղակելը ոչ մէկ օգուտ ունենալէ զատ, մեր տոկալու կարողութեան կը հարուածէ։

Ո՛չ ուղեգիծի փոփոխութիւնը, ո՛չ ծրագրի վերաքննութիւնը, ոչ ուժերու վերակազմութիւնը չեն տար մեզի այն՝ ինչ որ կ'ուզենք։ Բայց հետեւողական ու յարատեւ պայքարը շահուած իրաւունքները պահելու համար, կրնայ արդիւնաւոր ըլլալ եթէ ոչ այսօր, գոնէ վաղը՝ տարիներ յետոյ։

Դաշնակցութեան եւ դաշնակցականներուն ընելիքը այս է։ Ամուր կենալ մեր քաղաքական նպատակներուն վրայ, պատրաստել ժողովուրդը վաղուան համար, մեր ունեցած յատկութիւններուն վրայ աւելցնել համբերելու եւ տոկալու յատկութիւնը ու կամաց կամաց քայլ առ քայլ մօտենալ [illegible] ցանկութիւններուն ու նպատակներուն։

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ[illegible]

Մարտ 25ի տարեդարձին [illegible] թիւ, որ խորհրդանշանն է [illegible] յենական ազատագրութեան [illegible] յանիկի «Հորիզոն»ը կը շեշ[illegible] (25 Մարտ).

— «Յոյն ժողովուրդը [illegible] կողմէն յուսահատիլ չգիտց[illegible] Ամբողջ երկուհարիւր մը տեւ[illegible] յեղափոխական շարժումը (17[illegible]-1821), բայց այդ երկարեն [illegible] րինները, երբեմն կաթիլ յա[illegible] լքման թոյն իսկ չկրցան [illegible] թեցնել ժողովուրդի սրտին մէջ որ պահեց միշտ իր կորովն ու կենսունակութիւնը։

Այսքան առնական յատկութիւններով օժտուած ժողովուրդի մը պայքարը չէր կրնար [illegible] խողութեան մատնուիլ։ Բա[illegible] բարոս թշնամիին սուրը [illegible] տապարուած էր փշրուելու [illegible] բոստացած ժողովուրդի ժա[illegible] ռանման կամքին վրայ։ Եւ փշ[illegible] րուեցաւ։ Կատարուեցաւ անխու[illegible] սափելին։ Դրուեցաւ Հելլէն ան[illegible] կախութեան հերոսամարտի [illegible] յակապ պատմութիւնը։

Ի՛նչ խօսք որ այդ պատմ[illegible] թիւնը միշտ միեւնոյն ձեւով [illegible] գրուի ամէնուն համար։ Եւ միե[illegible] նոյն ազդակներն են որ իրենց [illegible] ճակատագրական դերը կը խա[illegible] ղան միշտ, վերջնական յա[illegible] թանակներու խմորման ու [illegible] ւորման մէջ։ Այսպէս պիտի [illegible] գրուի պատմութիւնը եւ մե[illegible] ժողովուրդին, որ քաղաքական մահու գոյամարտի մը հերոսական ու [illegible] փառաւոր տաժանքը ունի [illegible] ուսերուն վրայ։

...մէ ու կուսան բանջարեղէն... ...ընդհանուր ...ութեան։ 1930 տարուան ...արտադրած են 7000 օխա ...5000 օխա սոխ, 1500 օխա ...1000 օխա վարունգ, 300 ...ալ լուբիա եւ ուրիշ զանազան ...ջարեղէններ։

...բոլոր տեղեկութիւնները քա... ...ին գիւղացիներէն եւ միշտ ...ային թիւերը նկատի առած։

...ՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

...Սաւէ բնակիչները միա... ...պէս, ամէն լծկան կեն... ...Գիւղացիները կ'աշխատին ...շատցնել իրենց կենդա... ...թիւը։

...գիւղը ունի հետեւեալ կեն...

	Հատ
...կով	62
...եզ	40
...ոչխար	42
...էշ	15
...ձի	4
Գումար	163

...բանջարեղէն ջուրը առատ է։ ...գիւղէն կ'անցնի առու մը, ...կողմէ մասնաւոր ջրաղացներէն ...Ֆրզզ-Խանի անմիջական ...թեան հովիւոր միջնորդու... ...կանոնաւոր կերպով տեղի ...ունենայ։

ՖՐԸԶԳ—ԽԱՆԻ ...ԵՐՈՒԻՔ ԳԱՂՈՒԹԸ

...կը լքէին մեր ընթերցող... ...հայերը իրենց ...Ֆրզզ-Խանի մօտ գտնուող բնակա... ...արտածուած էին Ազգերու ...թեան Գաղթականաց Յա... ...Թանձնախումբին, սկզբնա... ...վրայ մի միայն հայ ...բնակարաններ բնակեցուեցին։ ...Թանձնախումբը բնակեցնելով այդ ...35 հայ կալուածին բնակա... ...արտածուած էր այդ հովին ...կը բաղկանան 152

...բնակիչները տար... ...12 ամենէն հայ պարտէզի... ...ութեան համար։ Բանը գրեթէ, ...արդիւնաւորութեան ...եւ բա... ...մէջ զանազան արշաւներու ...կը հոգան իրենց ապ...

Միայն թէ մինչեւ որ ...իրենց գիւղը շահին, Յե... ...Թանձնախումբը հոգացած ...իրենց պարտէզը եւ արածագրած ...բնակարաններու շինութեան ծախ...

Այժմ բոլորն ալ ինքնապահ գար... ...եւ հանգիստ կ'ապրին։ 1930ի ...ընթացքին ունեցած են 13 ծնունդ ...3 մահ։ ...եւ հովիւոր ...կը հոգացուին շնորհիւ ...Ֆրզզ-Խանի լաւին հայերու զօ... ...Ասոնք նաեւ բանջա... ...ներ, որոնք լաւ բերքեր տուած ...

3.

(Շար.)

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

...Դաշնակցութեան խոր... ...63րդ նիստը պիտի բացուի ...18ին։ Անկէ առաջ, Մայիս ...պիտի բացուի Համեւրոպայի ...յանձնախումբին ...

ԲԱԶՄԱԾՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ֆրանսական քաղաքական շրջանակներու մեծագոյն հոգն է ծնունդներու հարցը. — ինչո՞ւ քիչ կը ծնին Ֆրանսացիները։ Արդարեւ ծնունդներու թիւը միշտ քիչ է Ֆրանսայի մէջ։ Ընդհակառակն մահերու թիւը շատ։ Երբեմն կը պատահի, որ ծնունդները կ'աւելնան, ինչպէս պատահեցաւ քանի մը անգամ վերջին տարիներուն։

Սակայն ընդհանուր առմամբ ծնունդները քիչ են Ֆրանսայի մէջ։ 1929ին մահերու թիւը 13.000 աւելի էր ծնունդներու թիւէն։ 1928ին մահերու թիւն էր 675.000, իսկ 1929ին՝ 741.000։ Ուրեմն մահերու թիւը աւելցած էր 66.000։ Ծնունդներու թիւը 1928ին 745.000 էր, իսկ 1929ին՝ 728.000, ուրեմն 17 հազար պակաս։

Ֆրանսացի քաղաքագէտին համար անհաւոր է տեսնել այս թիւը, երբ միւս կողմէ կը յիշէ թէ 1863ին Ֆրանսայի ծնունդներու թիւը կը հասնէր 1012000ի։ Եւ դեռ պէտք է նկատի ունենալ, որ 1935ին Ֆրանսա աւելի եւս քիչ պիտի ծնանի, իբրեւ անդրադարձ պատերազմի ընթացքին ծնած երիտասարդներու նուազութեան։

Ի՞նչ ընել։ Չի բաւեր միայն պակսեցնել մահերու թիւը։ Անհրաժեշտ է գտնել բազմածնութեան ազդակներ։ Քաջալերել բազմածնութիւնը, նպաստ յատկացնել բազմանդամ ընտանիքներու։ Եւ մանաւանդ չմոռնալ բնակարան տալ նոր ամուսնացող զոյգերուն։ Արդարեւ բնակարանին յարմարութիւնը կարեւոր ազդակ մըն է ծնունդներու յաւելման։ Առողջարար, օդասուն եւ արեւոտ բնակարանները քաջեր են, ուր զոյգերը կը մղուին զաւակ ունենալու։

Այս պարագան նոր չէ, որ նկատի կ'առնուի։ Ֆրանսական օրինագիծ մը (5 դեկտ. 1922) իր 57, 58, 59 յօդուածներով կը թելադրէ նիւթական կարեւոր գումար մը յատկացնել աժան բնակարաններու շինութեան, միայն ու միայն բազմանդամ ընտանիքներու համար։ Ըստ այս օրինագիծին, ուրեմն, օժանդակելու համար բազմածնութեան, պէտք է ոչ միայն կենսապարգեւ բնակարաններ շինել, այլ նաեւ աժան շինել, որպէս զի ամուսնացող զոյգը չխորհի ծնողբրախաններուն անհնակ մը եւս գտնելու հոգով։ Եւ ուրիշ օրինագիծ մը (13 յուլիս 1928) կը թելադրէ 11րդ յօդուածով 2,50—15,000 ֆր. նպաստ տալ այն բազմանդամ ընտանիքներուն, որոնք կ'ուզեն բնակարան շինել։ Նոր կարգադրութեամբ մը, բազմածնութեան ի խնդիր փոխանակ նոր ամուսնացողներուն նպաստ յատկացնելու, որպէս զի անոնք տուն շինեն, յարմար նկատուեցաւ պատրաստ եւ հանգստաւէտ բնակարաններ շնորհել՝ անշուշտ փոքրիկ վարձքի մը փոխարէն։

Կը թուի թէ այս օրինագիծը լաւ արդիւնք ցոյց տուած է։ Այսօր այդ տրամադրութիւններէն օգտուողներուն թիւը շատցած է արդէն։ Սակայն պէտք է գիտնալ, որ այդ օրէնքէն օգտուելու համար պէտք է ունենալ առնուազն 3 զաւակ, ամէնէն մեծը 18 տարեկանէն վար։ Երբ ընտանիք մը 3 զաւակ ունի, իր բնակարանի վարձքին վրայ կը կատարուի 20 առ հարիւր զեղչ մը, 4 զաւակ ունեցողին՝ 30 առ հարիւր, 5 զաւակ ունեցողին՝ 40 առ հարիւր, 6 զաւակ ունեցողին՝ 50 առ հարիւր, 7 զաւակ ունեցողին՝ 60 առ հարիւր, 8 զաւակ ունեցողին՝ 70 առ հարիւր։

Դարձեալ որոշուած է, որ այսպիսի զաստակարգներու մէջ 6 անդամէ բաղկացած ընտանիք մը ունենայ բնակարան մը 4 սենեակով, եւ այսպէս աւելցնելով մէկ սենեակ 2 անդամի դէմ։

Այս ամէնը օտարականներուն համար չէ սակայն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՔԱՂԱՂՆԵՐԸ

Մարգկային մի դասակարգ կայ, որ ձգտում բաւական մեծ տոկոս է ներկայացնում։ Այդ ծարգկանց հնում ժողովուրդը ասում էր «խաբողլամիշ» եղող։ Անգամ հեքեաթներ ու սուր ծաղրող պատմուածքներ էին յօրինել նրանց շուրջը։ Մնաց է Թացել այդ կարգի պատմուածքներից օրինակ յայտնի «Քաջ Նազարը»

Այսօր այդ տիպը նոր կեանքի ֆոնի վրայ մի փոքր գունափոխուել է, բայց էութիւնը յաճախ տակն է խոսցել։

Մտնում ես հիմնարկ, առաջին պատահած սեղանին դէմ առնում։ Վերեւը գրած կայ, կարդում ես. «գործերի վարիչ՝ Մ. Մեղրակեան»։ Սա է, մտածում ես։

Այդ իմ գործը չի, չէ՞ք տեսնում, ո՞վ եմ ես (ցոյց է տալիս գլխավերեւի գրածը)։ Գործավարին դիմեցէք, մի խանգարէք եւ առհասարակ իմացէք՝ ում հետ գործ ունէք...

Այսպէս «խաբողլամիշ» լինում են Երեւանի պաշտօնական ծառայողը։

Մի փոքր իրաւունք տուր փոքրիկ սահմաններում «խաբողլամիշ» եղողին։ Պրծաւ, վերջացաւ։ Նա դառնում է մի տեսակ ինքնակալ, արտառոց պահանջներ է սկսում ունենալ ու արտակարգ յաճառութիւն է ձեռք բերում բոլոր այլանդակ ցանկութիւնները գործադրելու համար։

Ներեցէ՛ք, ճանաչո՞ւմ էք Մարտիրոսեանին. «Ի՞նչպէս թէ ո՞ր Մարտիրոսեանին...»։ Ի հարկէ ոչ Երեւանի Քաղխորհրդի Մարտիրոսեանին, եւ ոչ այլ Մարտիրոսեաններին մասին է խօսքս...։ Եթէ անունը չեմ յիշատակում, այլ եւս պարզ պիտի լինի, որ խօսքս շա՜տ յայտնի, վարիչ բաժ... մով խելաց, բերան ճշմարտութեան, կենտրոն տիեզերաց, քիմք նրբաճաշակութեան, փոթորիկ բարկութեան, պատկեր գեղեցկութեան, գագաթ իմաստութեան, շեփոր հրամանի Մարտիրոսեանի մասին է։ Հանգստեան տան վարիչ՝ ամենակարող Մարտիրոսեանի մասին է... Ի՞նչ, է՞լի չէք ճանաչում...։ Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ... Այժմ արդէն աններելի է այդ, եթէ կ'ուզէք՝ քաղաքագրագիտութիւն է, եթէ կը հաճիք օպորտունիզմ է, ծեղմ արտայայտած՝ պասսիվութիւն է, բաղքենիութիւն է...։ Ի՞նչպէս կարելի է չճանաչել իրեն, նորին մեծութեան մեծ վարիչ՝ մեծ Մարտիրոսեանին, որ ի Ղարաքիլիսա, ի տիրակալութեանն իր՝ ի հանգստեան տան։

Արդ ուրեմն, անծանօթներդ հաճեցէք ծանօթանալ նրա հետ, լսելով նրա փառաշուք կեանքից մի պատմութիւն։

Ցուեւարին Լուսաշխի Միութիւն Ուժողկոմատից 3 արտօնագիր է ստանում եւ յատկացնում Համալսարանի Թաշախուտ ուսանողներին։ Ուսանողները մեկնում են հանգստեան տուն։ Ներկայանում են ինքնակալ տէր, նորին «խաբողութեան» Մարտիրոսեանին։

— Ձեզ տալիս եմ մի օր ժամանակ. ներկայացէք ինձ ուսանողական արտօնագրով։

— Ուսանողական առանձին արտօնագիր գոյութիւն չունի եւ չի ունեցել։

— Չգիտեմ։

— Միշտ այս թուղթերով ենք...

— Եղ, հիմա չէք լինի. չի եղել, հիմա պիտի լինի։

— Բայց ի՞նչպէս մի օրում Երեւան գնանք, նոր տեսակի արտօնագիր հանենք վերադառնանք։

— Չգիտեմ, իմ իշխանութիւնից դուրս է երկաթուղին։

Ուսանողները հեռագրերով են ուզում խնդիրը հարթել։ Չի յաջողւում։ Էլի են ներկայանում նորին «խաբողութեան»։

— Եթէ Լուսաշխից ուղարկած չլինէիք, ես ձեզ կ'ընդունէի. յետ եմ ուղարկում, որովհետեւ Լուսաշխում Գէորգ Քոցախեանն է աշխատում։ Երեւի նա կարծում է, որ ես այստեղ ոչինչ եմ։ Ձեզ յետ կ'ուղարկեմ...

— Բայց մենք ի՞նչ...

— Սո՛ւսս... եւ թող նա իմանայ, որ հանգստեան տան վարիչը Մարտիրոսեանն է եւ որ նա կայ...

Երեք ուսանողները չորս օր Ղարաքիլիսայում թափառելուց յետոյ ստիպուած են վերադառնալ նորին «խաբողութիւն» Մարտիրոսեանի բռնաձա՛ւրով։

«Խորհ. Հայաստան»

ՄԱՐԿՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հանգուցեալ վաստակաւոր ուսուցչին յուղարկաւորութիւնը երէկ, Դշ. կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին տեղի ունեցաւ Հայոց եկեղեցիին մէջ, ուր ընտրեալ բազմութիւն մը հաւաքուած էր ամէն դասակարգէ։ Գովելի շարժումով մը եկեղեցիի վարչութիւնը ինք ստանձնած էր յուղարկաւորութեան բովանդակ ծախքը։ Վռամշապուհ եպ. իր դամբանին մէջ ամփոփեց հանգուցեալին կենսագրութիւնը։ Վաթսուն տարի նուիրուած էր, բառ., ազգային դաստիարակութեան գործին, սկսեալ Վասպուրականէն, ուր ծնած, սնած եւ կրթութիւնն էր ստացած, յանուն աշխատող մը ըլլալով հետզհետէ աւելցուց իր հմուտ պատմաբանի պաշարը, զոր կը գործածէր միշտ յօգուտ հանրութեան, գրեթէ բոլոր ծանօթ թերթերուն մէջ հրատարակելով հին ու նոր պատմութեան էջեր։ Դամբանախօս եպ.ը շեշտեց նաեւ Նաթանեանի բնած դիրքը ի նպաստ Խրիմեանի Վասպուրականի մէջ, ուր Հայոց մեծ Հայրիկը առնէ մը նշաւակ եղած էր խմբակի մը հակառակութեան։ Գոլսոյ գրեթէ բոլոր ազգային եւ ծառնաւոր վարժարաններուն մէջ երկար տարիներ պաշտօնավարած եւ ունեցած է բազմաթիւ աշակերտներ թէ՛ գաւառի եւ թէ մայրաքաղաքի մէջ։

Դամբանականներ խօսեցան նաեւ ի դիմաց հայ ուսուցչութեան Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան, և Պ. Ա. Չօպանեան յանուն իր կուսակցութեան յարգանքի խօսք ուղղեց հանգուցեալին, որ կը պատկանէր նոյն կուսակցութեան։ Ցետոյ բոլոր ներկաները իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին վշտահար այրիին եւ աղջկան՝ Օր. Վանուհիի եւ պարագաներուն։

Մարմինը փոխադրուեցաւ Պանթէոնի գերեզմանատունը, ուր կը հանգչի արդէն ողբացեալին փառամեծ դուստրը՝ Անուշաւան։ Տ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ.- (29 Մարտ.) Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակ. Կարտանի ենթակոմիտէի, կիրակի օր տօնուեցաւ Փետրուար 18ի ժողովրդային ապստամբութեան 10րդ տարեդարձը՝ Հ. Յ. Դ. Կարտանի Տան մէջ։

Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ մը։ Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյներով եւ պատշաճ նկարներով։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիքով» որմէ յետոյ ընկեր Յով. Չէրճեան քանի մը խօսքով բացատրեց թէ ինչո՞ւ կը տօնենք Փետրուար 18ը։

Արտասանութիւններ ըրին ընկեր Հ. Ներկարեան, Վալարշ Ռաշեան... շրջանաւարտներէն Նահապետ Էօքսիւզեան եւ ուրիշներ, մինչեւ գեղջին Տիկին Դեղձանիկ Ղուկասեան «Հողը Ամպերը», Օր. Մանուշակ Մարտիրոսեան «Էրեբէկ»ը, «Զինչ ու զինչ տամ»ը։

Բանախօս ընկեր Ազգէն Մարտիրոսեան ցոյց տուաւ այն բոլոր դէպքերը, որոնք ծնունդ տուին ժողովրդային պոռթկումին։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուորով» եւ հանդիսականները ցրուեցան գոհ տպաւորութեամբ եւ ապստամբութեան վեհ գաղափարը միշտ վառ իրենց սրտերուն մէջ։

կարտանցի

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերութեան 40 ամեայ գործունէութեան Յոբելեանի հանդիսաւորութիւնները տեղի պիտի ունենան 1931 Մայիս 17 Կիրակի օրը։

Ա. — Յոբելեանի նախորդ օրը (շաբաթ գիշեր) Էնժէնիէօր Սիվիլի սրահներուն մէջ մասնաւոր հանդէս մը (պարանցիկ երեկոյթ) պիտի տրուի որուն բո՛ւն նպատակը պիտի ըլլայ երախտագիտութեան եւ մեծարանքի արտայայտութիւն մը ընծայել Աղքատախնամ Բարեգործական Ընկերութեան հիմնադիրներուն, բարերարներուն եւայլն։

Բ. — Փարիզի հոգեւոր հովիւ եւ Ընկերութեան պատուակալ նախագահ Վռամշապուհ Եպ. կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ, պիտի նախագահէ ընկերութեան հանգուցեալ հիմնադիրներուն հոգեհանգստեան։ Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին Դպրոցասէրի Սանուհիներուն կողմէ քառաձայն եւ երգեհոնի մասնակցութեամբ։

Գ. — Եկեղեցական արարողութիւններէն վերջ Օրհնութիւն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ եւ յետոյ պիտի բաշխուի ժողովրդեան։

Դ. — Երեսունէ աւելի կարօտեալներու հագեճաշ պիտի տրուի։

(Կնիք

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԹԱՆՖՕՐՏԻՆԵՐՈՒ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Սթանֆօրտ Երիտ. Միութեան ֆութպոլի խումբը, կիրակի օր մրցում մը ունեցաւ 18րդ թաղամասի Օթաւ Օլէնփիք խումբին հետ, (Երկրորդ Jōnior) Սթանֆօրտինները յաղթեցին 9 0 ով։

Ցաւալիկայ կիրակի կրկին կը մրցին նոյնին Ա. խումբին դէմ մասնաւոր հրաւէրով։

Սթանֆօրտիններու այս խումբը առջեւ առաջ եւս նման մրցումներ ունեցած է ինչպէս Լըֆէբանս Ռէօյերի պահեստին հետ, յաղթած՝ 6 1ով (8 մարտ)։ Ինչպէս նաեւ U. S. Թրամպլէյի պահեստին հետ 5 3ով, (15 Մարտ)։ A. C. S. Էփինէի հետ, 2 1ով, (22 մարտ)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՎԻԼՀԷԼՄ Բ.Ի ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Հետեւեալ օրը, Պոլսէն պիտի մեկնէր կայսրը։ Իրիկուան խնջոյքէն ...կայսեր քով գացի եւ իր քարտուղարին միջոցաւ ընդունուեցայ։ ...Ռ. Թարգման Պաւոն Նէօթա թարգմանութեան պաշտօնը ...Սուլթան Համիտի հրամանը հաղորդեցի։ Կայսրը շատ գոհ եւ ...Յանց եւ խնդրեց որ Սուլթանին հաղորդեմ թէ այս խնդիրը ...լաւ ընդունելութիւն պիտի գտնէ Գերմանիոյ մէջ։

Հետեւեալ օր երկաթուղիի գծին շուրջ Սուլթանին հրամանը Բ. Դուռ ...հաղորդեցի։ Հանդերձ, պալատ կանչեցի հանրօգուտ շինութեանց նախարար ...իւր փաշան Համիտի հրամանին համաձայն, անոր թելադրեցի որ պայ... ...թեան մէջ չմոռնայ աւելցնել թէ Օսմանեան կառավարութիւնը ...առանձ ծախքը վճարելով կրնայ տիրանալ գծին։ Եւ թելադրուեցաւ ...մասին գերման կայսեր կողմէ երաշխաւորագիր մը ստացուի։

Այս երաշխաւորագիրը առնուած էր։ Եւ վերջին անգամ այդ գծին ...հանրապետութեան կողմէ գնումը այս փաստաթուղթն էր որ յա...

...

Պատրաստ երկաթուղագծին վերջին կայարանը պիտի ըլլար Քովէյթը, ...Ծոցի ներքին մէջ։ Հոս Միւպարեք Իպնէլսապէն անուն շէյխ մը կար։ ...Անգլիացիներու պաշտպանեալն էր։ Ինչ որ կը նշանակէր թէ ...դրամագլուխով շինուած գծի մը վերջին կայարանը Անգլիացիներու հակակշռին տակ պիտի մնար։ Գերմանները այս կէտին շատ կարեւորութիւն կուտային։ Կայսրը Սուլթանէն շատ խնդրած էր որ Քովէյթը Միւպարեք Իպնէսապէն, այսինքն անգլիական ազդեցութենէն ազատուէր։ Կայսրն ալ իր դեսպաններուն հետ, Սուլթան Համիտի պէս, զաղտնի ծածկագիրներ ունէր, որով իր դեսպանին միջոցաւ երկար առեն աշխատեցաւ Միւպարեք Իպնէսապէնի գինուորական ուժով Քովէյթէն հեռացման համար։

Սուլթան Համիտ անգլիական քաղաքականութիւնը ի դէմս մեզի պարծենալէն շատ վախնալով հանդերձ, խօսքեցաւ Գերմաններէն եւ այդ թուականին Հայլի գտնուող Նէճտի Էմիր Իպնիւր Րեշիտին գաղտնի հեռագիր մը գրեց եւ թելադրեց յարձակիլ Քովէյթի վրայ։ Իպնիւր Րեշիտ Ճէզիրէթ Իւլ Արապի ամէնէն զօրաւոր էմիրներէն էր եւ Սուլթան Համիտին հաւատարիմ։

Հրամանը առնելուն պէս շարժեցաւ Ճեանարկեց Իպնիւր Րեշիտ եւ քիչ ժամանակէն Քովէյթին մօտեցաւ։ Միայն թէ այս շարժումը Անգլիոյ մէջ շատ գէշ ազդեցութիւն յառաջ բերաւ։ Լոնտոնի մամուլը կրակ կը ժայթքէր։ Կայսրը այս վիճակէն շատ մտահոգուելով, Սուլթան Համիտէն խնդրեց որ ետ կանչէ Իպնիւր Րեշիտը։

Այդ թուականներուն գերման կայսրը մեծ կարեւորութիւն կուտար ծարտանաւերուն։ Ապագայ պատերազմին գերման նաւերը առանց ածուխի չմնալու համար, հեռաւոր ծովերու մէջ ածուխի մթերքներ կը փնտռէր։ Եւ Սուլթան Համիտէն պահանջեց Թաշօզ կղզի մը՝ Հայաթէի մօտերը։

— Եէմէնի կուսակալ Ֆէյզի փաշային հիմա հեռագրեցէք որ այդ կղզին վրայ բաւականաչափ զօրք կեցնէ. եւ պէտք եղած ամրութիւնները հաստատելէ վերջ մեզի իմացնէ արդիւնքը։

Երկու օր վերջ, Ֆէյզի փաշային պատասխանը եկաւ։ Գերման դեսպանին հաղորդուեցաւ որ Հաաթէի կողմերը պարապ կղզի չկայ, միայն մէկ կղզի կայ որ զինուորական ամրութեանց յատկացուած է։ Դեսպանը չհամարձակեցաւ պարպելէք խնդրել։

321 (1905) տարուան ապստամբին ուրբաթ օր մը, Սուլթան Համիտի մզկիթէն պալատ վերադարձին սարսափելի բոմբով ռումբ մը պայթեցաւ որ 23 հոգիի մահուան եւ 58 հոգիի ալ վիրաւորուելուն պատճառ եղաւ։

Սուլթան Համիտը մեռցնելու նպատակով գործուած այս մահափորձը, հասկցուեցաւ որ հայ յեղափոխականներու կողմէ կազմակերպուած էր։ Այդ մահափորձի քննութեան համար կազմուած յանձնաժողովը կարելի է հազար էջէ բաղկացած տեղեկագիր մը պատրաստած էր, որմէ կը հասկցուէր որ յեղափոխականները Եըլտըզի մէջ Սուլթան Համիտը պիտի սպաննէին, անկէ վերջ ծագած իրարանցումէն եւ կառավարական ուժերու շփոթութենէն օգտուելով Բ. Դուռը, դրամատուները, պաշտօնականներու ... եւ անոնց նման ուրիշ պաշտօնական եւ հանրային հաստատութիւնները օդը պիտի հանէին եւ երկրի մէջ ապահովութիւնն ու կարգապահութիւնը խանգարուած պիտի ներկայացնէին օտարներու, յաջողցնելու համար իրենց երեւակայած ծրագիրները։

Թուրքիոյ մէջ հայկական խնդիրը շատ հին է։ Հայերը հանգուցեալ Ալի փաշայի օրերէն ի վեր, արտաքին պետութիւններէ երես առած եւ խափուած ճանապարհարար մէկ երկու պետութեանց գրգռութիւններէն, հայկական թագաւորութիւն մը ստեղծելու երեւակայութեամբ տարուած էին։ Եւ այդ երազը իրականացնելու յոյսով, տարիներ շարունակ խառնակչութեամբ զբաղած էին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԿԸ ՊԱՅԹԻ ԵԸԼՏԸԶԻ ՄԷՋ

Գերման դեսպանը բազմաթիւ անգամներ այդ մասին Բ. Դուռ. դիմելէ վերջ, օր մըն ալ, ուրբաթի արարողութիւններէն վերջ Սուլթանին ներկայութեան ընդունուելով, կրկնեց այդ կղզիի պահանջը։ Սուլթան Համիտ գլուխը կանչելով բսաւ.

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕ Գիլխանքուրի «Վռամեան» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԳԱՐԱՌ

Անիէթի Զէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ, նուագոյն, փոթորիկ, վիշապեան խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 142 rue du Ménil (Asnières). Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Զատկին երկուշաբթի օրը, երեկոյեան ժամը 9ին ֆլորիայի մէջ: կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

« "HARATCH" »

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 4 ԱՊՐԻԼ 1931

4 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1536

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայկական դատի եւ մշակոյթի քարոզութիւնը (պրոպագանդ) Եւրոպայի մէջ — խնդիր մըն է որ յաճախ զբաղեցուցած է զանազան շրջանակներ։

Ինչ որ եղած է Մեծ պատերազմէն առաջ, այլեւս չի կըրնար կրկնուիլ միեւնոյն ձեւերով։ Մանաւանդ այնքան աշխարհասասան ցնցումներէ եւ սթափումներէ յետոյ։

Եւ սթափողներու առաջին կարգին վրայ պէտք է դանուինք մենք, Դաշնակցականներս։

«Քրիստոնեայ աշխարհ», «քաղաքակիրթ մարդկութիւն», «հայասիրական» տրամադրութիւններ, մարդկային խիղճ,— այս բոլոր բացատրութիւնները կը ծառայեն — միայն թանգարանները ճոխացնելու։

Աւելի քան ո՛րեւէ ատեն, կ՚ապրինք չափազանց դրձակցական աշխարհի մը մէջ, ուր զգացումները կը սակարկուին դրամագլուխներով եւ դատերն ու իրաւունքները կ՚առնեն մրցակցութեամբ եւ պայքարով։ Փոխանակութեան օրէնքով։ Ի՞նչ կուտաս եւ ի՞նչ կ՚առնես— Ես երկաթ եւ բամպակ ունիմ, իսկ դո՞ւն... Կը տրամադրե՞ս բազուկդ, պարկ մը շաքանակ հանելու ինծի համար, այն ատեն տասը հատ ալ քեզի կուտամ... Քու թափած արիւնդ գին չի հետաքրքրեր. քարիւղ ունի՞ս...

Անշուշտ մարդկութիւնը չի կրնար ապրիլ առանց գաղափարական թռիչքներու, առանց բարոյական շաղկապի եւ խիղճի։ Եւ մենք այնքան ալ յոռետես չենք այս տեսակէտէն։

Բայց, այդ բոլորը դեր չունին քաղաքական կեանքին մէջ։ Եւ այդ առաքինութեամբ օժտուած մարդիկը չեն որ կը վարեն միջազգային կեանքը.

Ի՞նչ արժէք ունի հայկական պրոպագանդի օրկան մը Փարիզի մէջ, օրուան այս ժամուն։

Որո՞ւ համար այդ քարոզութիւնը։ Այսպէս կոչուած համբային կարծիքի՞ն որ պապղուն պատրանք մըն է, թէ՞ «ի պէտս զարգացելոց», որոնք եւ՛ «Պրօ Արմենիա» կը կարդային, եւ՛ միթինկներու մէջ ճարտասանական շանթեր կ՚արձակէին, եւ՛ Սէվրը տեսան ու կարդացին, եւ սակայն...

Իսկ մեր հիմնական մէկ սխալն եղաւ այն, որ մենք վարդագոյն յոյսեր կապեցինք այդ կարգի երեւելիներու։ Կարծեցինք թէ քանի որ անոնք մեզի հետ են, ուրեմն ամբողջ աշխարհը մեզի հետ է։

Եւ չմոռնանք որ այն ատեն կը գտնուէինք ոչ թէ Փարիզի պողոտաներուն վրայ, այլ խաւարակուռ եւ բարբարոս երկրի մը մէջ որ կը կոչուի Թուրքիա։

Մնաց որ, հայկական պրօպագանդի ո՛րեւէ օրգան, այս քաղաքին մէջ, հազիւ թէ պիտի տարածուի քանի մը հարիւր, ըսէք հինգ հարիւր կամ հազար օրինակ։ Այն ալ ձրի բաժնելու պայմանով, և միեւնոյն շրջանակին համար։ Պաշտօնատարը, փարիզը չի կարդար, գոտին անգամ չի քակեր. իսկ անպաշտօնը, «հայասէրը» թերեւս պիտի թղթատէ եւ հառաչէ։

Աւելի գործնական կ՚ըլլար, այդպիսի օրկանի մը ծախքը յատկացնել ֆրանսական տարածուն թերթի մը, եւ պարբերաբար հրատարակութիւններ ընել տալ հայկական, առհասարակ արեւելեան անցուդարձերու մասին։

Գործ մը, որ դարձեալ կը պահանջէ մեծագումար դրամ։ Եթէ չենք սխալիր, հայկական անկախութեան օրերուն, Փարիզի կէս պաշտօնական օրկանը մէկ երկու տասնեակ հազար ֆրանքի սակարկած էր համեստ գեկոյցի մը հրատարակութիւնը։ Նոյնը՝ Անգլիոյ մէջ, ուր այսօր իսկ թրքական դեսպանատունը 4—5000 ստերլին կապած է տիրապետող թերթերուն, որպէսզի «անուշ ընեն» եւ տեղ չտան հակաթուրք հրատարակութեանց...

Քանի մը ամիս առաջ, մենք էինք որ կը գանգատէինք մեր կղզիացումէն, ամէն երկրի մէջ։ Այդ կղզիացումը շեղտուած երեւոյթ է նաեւ այստեղ, եւ մենք պարտաւոր ենք ճամբել դարմանի մասին։ Այնքան ընելիքներ ունինք, ֆրանսերէն «խոշոր եւ լուրջ օրկանի մը հրատարակութենէն առաջ։

Իսկ տասն անգամ աւելին ընելու պարտականութիւն՝ Եւրոպայէն դուրս։ Արեւելքի մէջ։ Պալքաններէն մինչեւ Պարսկաստան, անցնելով Սուրիայէն եւ Միջագետքէն։

Աւելի յստակ խօսելով, մենք այստեղ կը բաժնուինք ընկ. Վարանդեանէն, եւ կը կարծենք թէ մեր աչքերը պիտի ուղղենք դէպի մեր դրացի, սահմանակից երկիրները։ Մեր պրոպագանդի եւ քաղաքական աշխատանքի կեդրոնը պէտք է դարձնենք արեւելեան կողմն աշխարհի։

Մնաց որ, ընկեր Վարանդեան ինքն ալ կ՚ափսոսայ.

— «Ամօթանք մըն է որ մինչեւ՝ օրս չունինք Պէյրութի մէջ— 130 հազար հայ գաղութի կեդրոնում— գէթ համեստ օրգան մը ֆրանսերէն լեզուով, զոր, անշուշտ, պիտի կարդային Հայոց գործով հետաքրքրուող Սուրիայի, նոյնիսկ Եգիպտոսի ու Պաղեստինի արաբ, հրեայ ու այլ մտաւորական ղեկավար տարրերը... Չկայ ֆրանսատառ հայ մամուլ ամբողջ Արեւելքում»։

Կը խօսինք այդ մասին ալ։

Շ.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Մէկ քանի օր առաջ, հաղորդեցինք Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին մէջ՝ առեւտրական գործավարին տուած բացատրութիւնները՝ խորհրդային վաճառամարտին մասին։ Այս առթիւ Թրքական «Ազգային» կը գրէ.—

«Ռուսական վաճառամարտին շուրջ Ազգ. Ժողովին մէջ տրուած վերջին բացատրութիւնները մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած են շահագրգռուող շրջանակներուն մէջ։ Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, խորհրդային արտածումը Թուրքիոյ ներքին հրապարակին վրայ ամէնէն աւելի վնաս պատճառած է կտաւի (չիմէնթօ) եւ ածուխի առեւտուրին։ Ռուսական սիման կրագիւը պատճառ եղած է որ տեղական կրագիւի վաճառումը կէսի իջնէ։ Ասոր հետեւանքով գործարաններէն մէկ քանին ատենէ մը վեր դադրեցուցած են իրենց գործունէութիւնը։

«Ռուսական ածուխին մեր հրապարակին վրայ վաճառումը նոր դէպք մը չէ, որովհետեւ ռուսական ածուխները երկու տարիէ ի վեր կը մրցին Զօնկուլտաքի արտադրութեան դէմ։

«Ասկէ զատ, ռուսական փոշի շաքարն ալ տեղականին դէմ մրցումի սկսած է։ Բոլշեւիկները, հրապարակը բռնելու համար, մէկ քիլօ փոշի շաքարին գինը 7 ղրուշ իջեցուցած են։

«Անոնք ասկէ առաջ ալ բերին, բայց իրենց յուսացած արդիւնքը չունեցաւ ասպի վաճառամարտը։

«Հրապարակի վրայ միւս օտար ապրանքներուն դէմ կը մրցին նաեւ խորհրդային կրկնակօշիկները եւ մանիֆաթուրայի վերաբերեալ ապրանքները։

«Օտար շուկաներու վրայ խորհրդային ապրանքներըլխիստ մրցակցութիւն մը կ՚ընեն Թուրքիոյ ծխախոտին, օտար կենդանի մորթերուն եւ ողջ կենդանիներու վաճառման դէմ։ Այս առթիւ կը յիշուի որ Ռուսերը Գերմանիոյ մէջ 31 ղրուշէն 5 միլիոն քիլօ ծխախոտ ծախած են։ Իմ՛ք ցորենի մրցակցութիւնը ամէնէն աւելի զգալի եղած է Յունաստանի մէջ ուր Ռուսերը առատ ապրանք տարած են վերջերս»։

.˙. «Սօն Փօսթա» ալ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.—

Հակառակ բարձր մաքսատուրքին, ռուսական կրագիւը 50 ղրուշ պակաս կը ծախուի մեր տեղական կրագիւէն։

«Ասկէ զատ Ռուսերը Սեւ Ծովի եզերքի շրջանակներուն մէջ սկսած են ծախել տեսակ մը ամերիկեան կտաւ, մեթրը 15-20 ղրուշի։ Կ՚ըսուի թէ Ռուսերը մօտ ատենէն Պոլիս ալ պիտի բերեն այս կտաւէն։

«Արտաքին առեւտուրի գիւանը կ՚ըսէ թէ ռուսական ծխախոտը չի վնասեր Թրքականին, քանի որ աւելի վար տեսակ է։

«Ռուսերը հանքածուխ կ՚արտածեն Յունաստան, բայց ասոր կա ամէնէն աւելի անգլիական ածուխին կը վնասէ, որովհետեւ ռուսական ածուխը շատ կը նմանի անգլիականին։

«Կ՚ըսուի թէ Ռուսերը կը շինեն նաեւ Պրուսայի մէջ շինուող գեղջկական քառանիւ կառքերը, եւ կտոր կտոր Թուրքիա բերելով պիտի ծախեն աժան գինով։ Այս դրոյթի մասին քննութիւն կատարեցինք, բայց հիմնական տեղեկութիւն մը չկրցանք առնել»։

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

Էնկիւրիի մէջ Համալսարանի հիմնադրութիւնը որոշուած է։ Առաջին, առթիւ պիտի հաստատուին բժշկական եւ իրաւաբանական համալսարաններ, որոնք ապագայ ընդարձակ համալսարանին հիմը պիտի կազմեն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Աւստրօ-գերման համաձայնութիւնը

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻՆ

Վիեննայի Առեւտրական Սենեակի ներկայացուցիչները Պերլին գացին, բանակցութեան մտնելու համար այնտեղի Առեւտրական Սենեակի ներկայացուցիչներուն հետ, գլխաւորաբար խորհրդակցելու համար մաքսային համաձայնութեան կապուած գործնական հարցերու շուրջ։ Առեւտրական երկու սենեակները նշանակեցին յանձնախումբ մը որ պիտի լուծէ կարգ մը նախնական հարցեր։

Միեւնոյն ատեն վերաքննութիւնը կը կատարուի մաքսատուրքերու, ժենաշնորհներու օրէնքին, եւայլն։

ՍՊԱՌՆԱՑ ԱՆՇԼՈՒՍԸ

ՎԱՐՇԱՒԻԱ, 2 ապրիլ,— «Կազէթա Փոլսքա» թերթը «Տընտեսական համաձայնութեան դիմակին տակ՝ Անշլուսը» խորագրով յօդուածի մը մէջ կը գրէ.— Գերմանական եւ աւստրիական փաստերը թէ մաքսային համաձայնութիւնը դուրս չելլեր դաշնագրերու գծած սահմանէն, անհիմն են», եւ կը մերժէ այն տեսակէտը թէ տեղական սահմանափակ բնոյթ ունեցող ձեռնարկի մը շուրջ կը դառնայ հարցը։ Ամէնէն՝ ճարտար առփեստութիւններն իսկ կը գրէ թերթը, չպիտի կրնան ծածկել այս համաձայնութեան քաղաքական նպատակները, իսկ այդ համաձայնութիւնը չի յարմարիր համեւրապական միութեան իմաստով միջազգային գործակցութեան գաղափարին։

Իսկ Փրակա հրատարակուող թերթ մը, յօդուածի մը մէջ կը յայտնէ թէ աւստրօ-գերման համաձայնութիւնը ճշգրիտ ընդօրինակութիւնն է մաքսային միութեան պայմանագրութեան որ 1828ին կնքուեցաւ Փրուսիոյ եւ Հէսսէ-Տարմշթատի իշխանութեան միջեւ եւ որ կազմեց հիմը Ցոլֆէրայնի, ուրկէ ծնաւ Պիզմարքի գերմանական կայսրութիւնը։

Հիթլէրականները կը պառակտին

Ատոլֆ Հիթլէրի եւ Պերլինի, արեւելեան եւ հիւսիսային Գերմանիոյ մարտական միութիւններու միջեւ ծագած՝ վէճը հասաւ իր գագաթնակէտին։ Հիթլէր իր կուսակցութենէն վտարեց մարտական այս միութիւններու պետը Շթէննէս եւ բոլոր սպաները որոնք այս վերջինին կուսակից էին։ Այս միութեանց 16 հրամատարները որոնք իրենց տրամադրութեան տակ ունին 18000 մարդեր, հրապարակաւ մերժեցին հպատակիլ Հիթլէրի զոր կը մերժեն ճանչնալ իբրեւ իրենց գերագոյն պետը։

«Ըմբոստները» գրաւեցին Պերլինի կուսակցութեան կեդրոնատեղին, ինչպէս նաեւ պաշտօնաթերթը։ Ասոնք Հիթլէրը կը մեղադրեն իբրեւ ուխտադրուժ։

— Խորհրդարանական բարքերն ու սովորութիւնները զօրս ցեղապաշտ շարժումը այպանել էր ցարդ, կը գրեն ըմբոստները իրենց կոչին մէջ, կուսակցութեան պետերուն համար, հիմա, բնական բաներ դարձած են։ 1918ի, 21ի եւ 23ի մարտիկներէն խլեցին իրենց յաղթանակներուն պտուղները, բայց ալ, կը բաւէ։ Աչքերնիս բացած ենք։

Հիթլէր այս կոչին պատասխանեց, պաշտօն յանձնելով իր տեղակալին՝ երեսփոխան Կէօպպէլսի որ մաքրագործէ կուսակցութիւնը։ Հիթլէր կը մեղադրէ ըմբոստները թէ բոլշեւիկեան եւ հակադրամատիրական փրոփականտ կատարած են, որուն հետեւանքով, դրամատուները եւ գործատէրերը խրտչած են, մինչ նախապէս, իրենց լայն նպաստներով կ՚օժանդակէին շարժումին։ Ասկից զատ, Հիթլէր Միւնիխի իր թերթին մէջ կը յայտնէ թէ ատենն եկած է որ ցեղապաշտները հրաժարին պարզ ընդդիմութենէ եւ ձեռք առնեն կառավարութեան ղեկը։ Մինչ ցարդ, մարտական միութիւնները դէմ ելած են այս ձգտումին։

Միւս կողմէ սակայն, կ՚ըսուի թէ աջ ու ձախ ծայրայեղներու դէմ կառավարութեան ձեռք առած խիստ միջոցները վախ ազդած են Հիթլէրի, որ կուսակցութենէն վտարելով Շթէննէսը եւ լուծելով մարտական միութիւնները, կը փորձէ փափուկ Պրիւնինկը որ տէրը կը մնայ կացութեան։

Հնդիկ ազգային խորհուրդը

Հնդիկ ազգային խորհուրդը որկը գումարուէր Քարաչիի մէջ, ընտրեց 15 հոգիէ բաղկացած նոր գործադիր մարմին մը, որուն մէջ է նաեւ Կանտի։ Գործադիրի անդամներէն շատերը պիտի մասնակցին պատուիրակութեան որ պիտի մեկնի Լոնտոն, նոր Կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան համար։

Կանտի կրկին հերքեց այն լուրը թէ Ցուրիխէն Լոնտոն պիտի մեկնի իբր հնդկական պատուիրակութեան պետ եւ յայտնեց թէ կանխահաս է ըսել թէ ո՞վ որ եւ է պատուիրակութիւն պիտի մեկնի Լոնտոն։

Անգլիա պիտի օժանդակէ Ռուսիոյ

Մոսկուայի բոլշեւիկեան թերթերը կը հրատարակեն Լոնտոնէն հեռագիր մը, որուն համաձայն Անգլիոյ կառավարութիւնը որոշած է հիմնել միջազգային դրամատուն մը՝ նիւթապէս օժանդակելու համար խորհրդային Ռուսիոյ հետ առեւտուրին։

Ըստ բոլշեւիկեան թերթերու, իբր թէ Անգլիոյ Դրամատան տնօրէնը մեկնած է Ամերիկա, բանակցելու համար այս ձեռնարկին իրագործման մասին։

ՆԻՔԱՐԱԿՈՒԱՅԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ 5000 ԶՈՀԵՐ

Հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը տրուին Նիքարակուայի երկրաշարժին մասին, որ քարուքանդ ըրաւ մայրաքաղաքը Մանակուան եւ 5000 զոհեր արժեց.— Երկրաշարժին եւ հրդեհին զոհ գացող անձերու թիւը կը գնահատուի 5000։ 1000է աւելի դիակներ արդէն գտնուած են միայն քաղաքի շուկային աւերակներուն տակ։ 700 անձեր որոնք երկրաշարժի պահուն կը գտնուէին հիւանդանոցին եւ բանտին մէջ, մնացած են փլատակներուն տակ։ Նախագահական պալատէն փլելու ժամ աւերակները միայն մնացած են։

Նոր ցնցումներ եւս տեղի կ՚ունենան պարբերաբար։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Էնկիւրիէն կը հաղորդուի թէ երեսփոխանական թեկնածութեան համար դիմումները վերջացնելու միջոցներ ձեռք առնուած են։ Մինչեւ հիմա դիմողները 1100 հոգիի հասած են։

Թեկնածուներու ցանկի պատրաստութեան աշխատանքները սկսած են Քէմալի ներկայացուցելու համար։

ԲԱՆՈՒՈՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ

Խալք կուսակցութիւնը իր վերջին ընդհ. ժողովին մէջ բանուորներու վիճակով մօտէն հետաքրքրուելու որոշում տուած է։ Այս պատճառով, կուսակցութեան երեսփոխան թեկնածուներու կարգին բանուորներու անուններ ալ պիտի գտնուին։

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Գրեր էինք թէ Ուսթրիքի գայթակղութեան քննութեան համար կազմուած քննիչ յանձնախումբին պահանջին վրայ, որոշուեր էր Գերագոյն Ատեանի յանձնել նախկին նախարարներ Ռաուլ Փէրէն, Ռընէ Պէնարը եւ նախկին փոխ-նախարարներ Կասթօն Վիտալն ու Ալպէռ Ֆավրը։ Այս որոշումը քուէարկեր էր Երեսփ. Ժողովը կողմէ մարտ 25ին։

Ծերակոյտը իբր Գերագոյն Ատեան բացուեցաւ նախորդ օր։ Նախագահը կարդալ տուաւ մեղադրագիրը, որմէ յետոյ, կատարուեցաւ ծերակուտականներու ներկայութեան ստուգումը։

Երեսունի չափ ծերակուտականներ կը բացակայէին։ Ստուգումէն յետոյ, ներս մտան դատական պաշտօնատարները, որոնց յանձնուեցաւ Երեսփ. Ժողովի որոշման բնագիրը։

Ծերակոյտը՝ վերածուած գերագոյն ատեանի, պիտի վերաբացուի մայիս 19ին, լսելու համար ընդհ. դատախազին նախաքննական ամբաստանագիրը։ Ընդհ. դատախազին եզրակացութիւնները եւ ամբաստանեալներուն ու անոնց պաշտպան փաստաբաններուն դիտողութիւնները լսելէ վերջ է, որ ծերակոյտը պիտի որոշէ թէ իրաւասո՞ւ է եւ կրնայ ընթացք տալ երեսփ. ժողովի որոշման։

ՖՐԱՆՍԱ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Ցէյլի Թէլէկրաֆի քաղաքական խմբագիրը կը գրէ.— Երբ Ազգերու Դաշնակցութիւնը հաւաքուի քննելու համար աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութիւնը, Պ. Պրիան, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ պիտի ներկայացնէ հակառաջարկ մը՝ տնտեսական աւելի լայն դաշնակցութեան մը համար, որուն մէջ պիտի կրնան մտնել այս երկու երկիրներուն հետ նաեւ ուրիշներ եւ Ֆրանսա։

Փարիզի մէջ, կը վախցուի որ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ իր շուկաները չկորսնցնելու համար, Իտալիա ինքնաստ աւստրօ-գերման համաձայնութեան արտայայտուի։ Կարգ մը շրջանակներու մէջ, կը կարծեն նոյնիսկ թէ, այդ պարագային, Իտալիոյ ընթացքին դէմ իբր փոխ վրէժ, Ֆրանսա պիտի խզէ Իտալիոյ հետ իր բանակցութիւնները համաձայնութեան մը համար։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

„ԱՀԱԶԱՆԳՈՂ ՃԵՂՔՈՒԱԾՆԵՐ„

«Խորհրդային Հայաստանը Բ. Ա. Հ. Մ. գործավարներու խորհրդի նախագահ՝ Գ. Մոլոտովէն փոխ առած, կը կրկնէ օրուան նոր կարգախօսը — սոցիալիզմի յաղթանակն ապահովուած — խորհրդային գրականութեան մէջ։

Ներքին դրժնութիւններէն տարբեր զգացմունք մը դժուար թէ ունենար հայ մարդը, եթէ իրապէս «սոցիալիզմի յաղթանակ»ը ի վերջոյ ապահովուէր այն հսկայածաւալ երկրին մէջ, որու մէկ փոքրիկ մասը կը կազմէ մեր հայրենիքը։ Որովհետեւ այդ յաղթանակով ոչ միայն ոչինչ ունի կորսնցնելիք Հայաստանը, այլ ընդհակառակն շատ ունի եւ ապահովութեան երաշխիք իր պահպանման համար։

Բայց արդեօք ճի՞շդ են շրջանառութեան տրուած այս նոր նշանախօսքերը եւ ուղի՞ղ է այն բացատրութիւնը թէ «սոցիալիզմ»ը յաղթանակած է։

Վերապահում մը ե՛ւ առաջին ե՛ւ երկրորդ հարցերու մասին կը դառնայ բնական ու անխուսափելի, ոչ միայն անոր համար որ նշանախօսքերու դասական երկրին մէջ ծրագիրն ու իրականութիւնը ընդհանրապէս կը նոյնացուին, այլեւ անոր համար, որ «սոցիալիզմ»ը այնպէս ինչպէս ծանօթ է արեւմտեան մտքի համար, դժբախտաբար աղճատուած ու փոխուած է իր բովանդակութեամբ։

Բայց հարցին այս կողմը չէ մեզ հետաքրքրողը, այն բնական պատճառով որ մենք չպիտի փոխենք դէպքերու ընթացքը հսկայածաւալ այն երկրին մէջ, ուր տասնեակ մը տարիներէ ի վեր շարունակական փորձարկութեան են տրուած նոր կեանքի համայնավար ծրագիրները։

Կարեւորը սակայն այն է՝ թէ, այն ժամանակ երբ Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան մէկ շունչով կ'աղմկեն հասարակական եւ ինքնաբաւ «յաղթանակ»ի մասին, հիմք ընդունելով հնգամեակի անցած երկու տարիներուն «ձեռք բերուած աննախընթաց յաջողութիւնները», ճիշդ այդ նոյն աղմուկի մէջէն կը լսուին «ահազանգ»ի աղաղակներ։

Այսպէս օրինակ, մարտի սկիզբները Թիֆլիսի մէջ գումարուած Անդրկովկասեան Խորհուրդներու Համագումարի համայնավար հատուածի 7 նիստերէն մէկուն մէջ, Անդրերկրի քարտուղար Քարթվելաշվիլին խօսելով 1931 առաջին ամիսներու ճեղքուածքներու մասին, կը յայտարարէր.

«Մենք արդէն բոլորեցինք հնգամեակի 3րդ, վճռական տարւայ երկու ամիսները եւ մեր աշխատանքն այնպիսի խայտառակ արդիւնքներ է տուել, որ անյապաղ պէտք է ահազանգ տանք»։

(«Խորհ. Հայաստան Մարտ 10»)

Մտքերու վրայ ազդելու համար չեն անշուշտ այս խօսքերը։ Այլ բերեն արդիւնք դառն եւ ճշմարիտ իրողութիւններուն։ «Խորհ. Հայաստան»ի Մարտ 11ի մէջ տպագրուած պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը կը հաստատէ, ամբողջութեամբ ահազանգ ; հնչեցնելու անհրաժեշտութիւնը։ Փոխանակ ծրագիրներու գերակատարման «բոլշեւիկեան մարտական հրահանգին»բոլոր ձեռնարկներու մէջ թերակատարման փաստերն են արձանագրուած։

Հայաստանի Ժողովրդային Տնտեսութեան Խորհուրդի 12 ձեռնարկները (տնտեսական) նախատեսուած ծրագիրը գործադրած են 20.5 տոկոս թերակատարումով։

—«Կրի եւ գաճի նոր գործարանները փետրուարի պլանները թերակատարեցին կիրի ը՝ 41,7 իսկ գաճինը՝ 7.2 տոկոսով։ Լեռշինարդն իր ծրագիրը թերակատարեց 17,5 տոկոսով։

... Հայպեմզան փետրուարի պլանը թերակատարեց՝ 4.5 տոկոսով։

Կարբիդի գործարանը փետրուարի պլանը թերակատարեց 23.8 տոկոսով. կաշեգործարանը 74 8 տոկոսով։»

Այս թերակատարումներէն Հայաստանի տնտեսութիւնը 1,031,600 րուբլի փոխարէն ստացած է 819,800 րուբլի եկամուտ. պակաս 211,000 րուբլի։

Աւելի մխիթարական չէ պատկերը «ֆետերատիւ գործարաններու» մէջ։ Այսինքն այն ձեռնարկները որոնք Հայաստանի մէջ ըլլալով հանդերձ, կը պատկանին Անդրկովկասեան միութեան։

—Երգէս,Լենգէս, Հայանտառտրեստ փետրուարի ծրագիրն ընդհանուր առմամբ կատարել են 94.7 տոկոսով, դրանցից զգալի թերակատարում ունեցել են Լենտեքստիլի գործուածքային եւ մանուածքային գործարանները 7.5 տոկոս, Հայանտառտրեստ 8.5 տոկոս, Երեւանի ճիտրոկայանը՝ 22.1 տոկոս։»

Ծանր արդիւնաբերութիւնը կամ ինչպէս իրենք կ'ըսեն, միութենական նշանակութիւն ունեցող գործարանները շատ աւելի խոշոր թերակատարման տոկոսներով են փակած իրենց հաշիւները։

—«Շիրակականում իրենց փետրուարի պլանը թերակատարել են Ջանգեզուրի պղնձահանքերը 28 տոկոսով, Ալլավերդու պղնձաձուլարանը՝ 18 տոկոսով, Զանգեզուրի ձուլարանը՝ 61 տոկոսով, իսկ բամբակազտիչ գործարանը 66.8 տոկոսով»

Այսքանով չի վերջանար բուն տագնապը։ Նոյնքան եւ աւելի լուրջ մտահոգութիւններ կը ծագին, երբ նկատի ունենանք այն բազմաթիւ բացերը, որոնք կը նուազեցնեն բուն արտադրութեան արժէքը։

—«Պլանների թերակատարման զուգընթաց՝ իջել է նաեւ բանւորների արտադրողականութիւնը, բանւորի մի ամսուայ միջին արտադրողականութիւնը 750 ռուբ. 70 կոպեկից իջել է 601 ռուբ. 90 կոպ. թերակատարում 14 4 տոկոս»

Արտադրութեան որակական արժէքը նոյնպէս կ'իյնայ արագօրէն՝

Այս առթիւ դեռ անցեալ տարուընէ շատ փաստեր արձանագրուեցան, որոնք բոլորը մէկ ցոյց կուտային թէ մարդիկ շահագրգռուած են քանակը բարձրացնելու ի հաշիւ որակին անկման։ Եւ ճիշդ այս պատճառով ալ, համայնավար 16րդ համագումարը անհրաժեշտ կը գտնէր կրկնել.

—«Որ արտադրութեան որակի վերաբերեալ պէտք է սահմանեն տնտեսական օրգանների համար ոչ պակաս պատասխանատուութիւն, քան քանակական ցուցանիշների թերակատարման համար։»

«Ինքնաքննադատութեան»ձեւով յայտնաբերուած այս իրողութիւնները դժբախտաբար չեն դարմանուիր։

Վերը ծանօթագրուած Քարթվելաշվիլին իր զեկոյցին մէջ իրաւամբ դիտել կուտայ.

—«Մենք չենք սովորել մեր տնտեսական քաղաքական կամպանիաները շաղկապել եւ դարձնել մարտական գործողութեան միասնական պլան, եթէ այդ հիւանդութիւնն ունեն մեր կենտրոնական կազմակերպութիւնները, ապա նա քրոնիկական բնոյթ է ստացել շրջաններում։ Շրջանային աշխատողները կարծում են տենդօրէն, ոչ պլանաչափ. նրանք այս կամ այն կամպանիայում զբաղւում են անչափ, որչափ ճիւղ են տալիս վերեւից»

Ընդհանրապէս մեկնաբանութիւններու այս շարքը, որքան ալ անոնք ըլլան հետաքրքրական, մանաւանդ նկատի ունենալով զեկուցանողի պատասխանատու հանգամանքը։

Հիմնական կէտ մը, որ առանձնապէս կը շեշտուի, այդ «արմատական վերակառուցման» անհրաժեշտութիւնն է վերէն վար. «կենտրոնի եւ շրջանների խորհրդներից սկսած մինչեւ գիւղխորհուրդները»։

Իսկ մինչ այդ, փաստը կը մնայ փաստ. այն իմաստով որ հնգամեակի երրորդ տարուան առաջին երկու ամիսները Հայաստանի տնտեսական բոլոր ձեռնարկներուն մէջ թերակատարումը կը կազմէ 20,5 տոկոս։

Այս չարիքը դարմանելու համար որոշուած է «Մարտը ճեղքուածքներու վերացման ամիս» յայտարարել։

«Խորհ. Հայաստան»ը իր թիւ 58ի խմբագրականը նուիրելով այս հարցին, հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ մարտ ամսուան նշանակութիւնը

«Ահազանգող ճեղքուածքները վերացնելու համար մեզանում մարտ ամիսը պէտք է դարձնել արժէքի մաքսիմալ յարման. յուն. փետրւար ամիսների ճեղքուածքների վերացման առաջին եռամսեակի ծրագրերի լրիւ կատարման ամիս»։

Թէ որչափո՞վ կը յաջողին ընթացիկ մարտ ամսը, այդ մասին տոկոսին փաստեր ու չափանիշներ չունինք։ Սակայն դատելով նախընթաց փորձերէն, կասկածելի է դժբախտաբար յաջողութիւն սպասել։

Նոյն կասկածը չէ՞ արդեօ՞ք որ կը մղէ Քարթվելաշվիլին յայտարարելու.

—«...յուն. եւ փետրւար ամիսներին մեր կատարած աշխատանքի խայտառակ ցուցանիշները վկայում են, որ մենք շարունակ գրաւուած ենք վերակառուցման խօսակցութիւններով եւ աւելի քիչ մեր առաջադրանքները կատարելու գործնական աշխատանքով»։

Ս. ԹԻՖՈՒԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑԸ ՊԻՏԻ ԳՆՈՒԻ, ԵԹԷ...

(ԿՈՉ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ)

Հայրենակիցներ,

Ծանօթ է ձեզ, որ Մարսէյլի հայաշատ կեդրոնին մէջ, ազգային սեփական դպրոց մը ունենալու եւ մեր մատաղ սերունդը փողոցներու թափառական վիճակէն ու այլասերումէն փրկելու համար ձեռնարկած էինք հանգանակութեան մը։

Հպա՛րտ ենք յայտնելու որ, Մարսէյլի բոլոր Հայրենակցական Միութիւնները, մեր առաջին կոչին ու հրաւէրին պատասխանեցին խանդավառութեամբ, ու մեզի հետ գործին կապուելով բարոյական կողմին հետ եւ նիւթական արդիւնքը հասցուցին այնպիսի վիճակի մը որ որեւէ է նման գաղութի պատիւ պիտի բերէր։

Քանի մը շաբթուան ընթացքին մէջ էր, որ կրցանք կազմակերպել այն սիրո՜ւն հայրենաւանդ - յիշատակարան հանդէսը ու հանգանակութիւնը՝ որոնք ապահովեցին մեզ մօտ 40,000 ֆրանք. այն ալ միայն մեր համեստ աշխատաւոր ժողովուրդին որ դեռ երէկ հալածական՝ բարձ մը չունէր իր դարիպ գլուխը հանգչեցնելու։

Հոս պէտք է երախտագիտութեամբ յիշենք սակայն որ, դպրոցի հանգանակիչ յանձնախումբին կազմուելուն, ու մանաւանդ գործելու եռանդ ու հաւատք ներշնչող պատճառ եղաւ ա՛յն որ, նախապէս երկու բարեսէր հայրենակիցներ, սոյն նպատակին՝ դպրոցի շէնքի մը գնման համար նուիրած էին՝ — Գ. Ներսէս Կիւլպէնկեան 60,000 ֆրանք, բարեյիշատակ հանգուցեալ տիկին Ա. Կիւլպէնկեան (ծնեալ Հայկուհի Թիւրապեան) 50,000 ֆրանք։

Ու յետոյ — ինչպէս առաջնորդ Գալաքեան եպսկ. եւս, դպրոցի շէնքի գնման առթիւ իր հանած երկու բացառիկ կոչերուն մէջ յիշատակած էր — Փարիզէն ուրիշ կրթասէր հայրենակից մը, դարձեալ նոյն նպատակին համար 100,000 Ֆր.ի խոստումը, եթէ նոյնքան գումար մը Մարսէյլի հայ ժողովուրդը հանգանակէր։ Այսինքն կը խոստանար տալ 100,000 ֆրանք, պայմանաւ որ ժողովուրդը եւս, եւ նախապէս 100,000 ֆրանք հանգանակէ «իր դպրոցի» գնման համար։

Յանձնախումբս քաջալերուած այս երեք բարեսէր հայրենակիցներու ազգասիրական ոգիէն, ու նա՛եւ այն ջերմ խանդավառ վերաբերումէն որ ցոյց տուաւ Մարսէյլի մեր գաղութը, արդէն իսկ առաջին օրէն գործին ձեռնեցաւ բոլորովին վստահ եւ ապահով։

Այսօր արդէն շէնքին տիրոջ հետ ամէն սակարկութիւն վերջացած եւ գնումի գործողութեան սկզբնական համաձայնագիրը ստորագրուած՝ եւ առ այդ 20,000 Ֆրանք ալ կանխավճար եղած է, յառաջիկայ 30 ապրիլ 1931ին վերջնական կերպով գնման պաշտօնական գործողութիւնը լրացնելու եւ շէնքին տիրանալու համար։

Յանձնախումբս, ինչպէս եւ մանաւանդ մեր երեք բարեբար հայրենակիցները, նախանձախնդիր օրինական եւ պաշտօնական ձեւակերպութեանց, ահա շուրջ երկու ամիս է, որ մեր դուրսի հանգանակութեան գործին դադար տուած, աշխատանք կը տանէինք շէնքի բարոյական, անունի եւ այլ իրաւական խնդիրներու կարգադրութեան, ապագային ո՛ եւ է անհաճոյ եւ դիւրազգածութիւն վիրաւորող դէպքի տեղի չտալու համար։

Այժմ ի վիճակի ենք յայտարարելու որ այս փափուկ պարագան եւս հարթուած է։

Ու թող ներուի մեզ, երբ գերագոյն խանդավառութեան անձնատուր, անապարենք յայտնելու կրկնակի երախտագիտութեամբ որ Փարիզէն 100,000 ֆրանք նուիրող անծանօթ բարեսէրը, նորակառոյց եկեղեցւոյ ծանօթ բարերար Գ. Վահան Խորասանճեանն է, որ ահա այս կերպով, դէպի Մարսէյլի հայ գաղութը տածած իր համակրանքին երկրորդ ու փառաւոր ապացոյցը կուտայ, որքան հաճելի ու վայելուչ ձեւով։

Սիրելի հայրենակիցներ, Մարսիլահայեր.

Հերթը ձերն է այժմ ապացուցանելու որ, արժանի էք իրաւամբ դէպի ձեզ եւ դէպի ձեր մատաղ սերունդը տիրող այս համակրանքին ու բերուած զոհողութեանց։ Մեզ բոլորիս, Մարսիլահայութեան կը մնայ այժմ արագ կերպով, ներկայ Ապրիլի ընթացքին, մեր մասնակցութիւնը բերելու այս կենսական ձեռնարկին, որուն ընդհանուր արժէքէն միայն մէկ չորրորդ բաժինն է մեր բաժինը, 100,000 ֆրանք, որով պիտի կարենանք տիրանալ շէնքին մինչեւ 1 մայիս։

Մենք վստահ ենք մեր ժողովուրդին, մեր համեստ եւ աշխատաւոր գործունեայ ժողովուրդին զոհողութեանց ու կամքին, այն ոգիին որ զինքը հորիզոնէ հորիզոն, անծանօթէ անծանօթ, անլուր եւ անպատմելի եղեռներէն փրկած՝ եւ ապրեցուցած է դարձեալ։ Այո, մեր ժողովուրդի այն կրանիթեայ կամքին եւ եւ կամեցողութեանը վստահ, մենք կը կրկնենք թէ Մայիս 1ը Մարսէյլի մեր «Հայ Դպրոցի» գնման կամ սեփականացման օրը պիտի ըլլայ։

Արդէն, ինչպէս ըսինք, 40,000 ֆրանքի արձանագրութիւնը կատարուած է. [illegible] հայրենակիցներ [illegible] մեր այս դիմումին մը եւ կայք միանգամայն, որպէս զի զօտեպինդ ու միակամ նոր եռանդով մը ցոյց տանք այո՛, որ մենք արժանի ենք մեզի եղած համակրանքին։ Ցոյց տանք որ մեր բարերարներուն [illegible], եթէ [illegible] ենք մեր իսկ հոգեհատոր զաւակներուն մայրենի դաստիարակութեան, հայեցի կրթութեան։

Տուէ՛ք ծնողներ, ազնի՛ւ Հայեր, ա՛հա սրտաբաց կո՛չ մը, աղաղա՛կ մը ի դիմաց 500—1000 մատաղ պատանիներու, ի դիմաց ձեր զաւակներուն։ Մինչեւ 30 Ապրիլ, ձեր բոլոր տրամադրելի խնայողութիւնը, ի խնդիր ձեր իսկ զաւակներուն կրթութեան։

Այսպէս, մեր ձեռք բերած այս վերջին պայմանաժամին, 30 ապրիլին, եթէ չգոյացնենք պահանջուած գումարը պիտի կորսնցնենք ո՛չ միայն շէնքը —որ այդ պարագային ուրիշի պիտի ծախուի, այլ ե՛ւ շէնքին համար մեր տուած 20,000 Ֆր. կանխավճարը։

Պէտք կա՞յ յիշեցնելու եւ կրկնելու թէ ձեր մանուկները ահա տարի մըն է շէնքի չգոյութեան պատճառաւ փողոցները մնացած են թափառական... ու եթէ այս վերջին լաւագոյն պատեհութիւնն ալ չօգտագործենք, այն ատեն մեր [illegible] փրկարար ձեռնարկը ընդմիշտ պիտի վիժի, պիտի մեռնի խորունկ հիասթափութեան ու անօգուտ զղջումի [illegible] մեզ վար, ու ամօթահար [illegible] մեզ մեր զաւակներուն, մեր գալիք սերունդին առջեւ....

Ո՛ն, հայրենակիցներ, տուէք ապացոյցը ձեր հայրական, ձեր հայու նախանձախնդիր զգացումներուն։

Բերէք ձեր բաժինը, հայ խօսքի, հայ երգի՛, հայ գիրի՛ տաճարին՝ մեր ազգային դպրոցի վերաբացման նուիրական ձեռնարկին։

Մարսէյլ, 29 Մարտ

Դպրոցի շէնքի գնման կեդրոնական հանգանակիչ յանձնախումբ

Նախագահ՝ Գ. եպիսկ. Գալաքեան, **ատենադպիր՝** Գ. Խաչիկեան, **ատենադպիր՝** Գ. Զամարեան, **գանձապահ՝** Ա. Կիւլպէնկեան։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԿԵՑՑԷ՛ ԳԻՆԻՆ, ԱՆԿՑԻ՛ ԳԻՆԻՆ

Արբէք ի դմանէ ամենեքին, այդ է արիւն իմ նորոյ ուխտի
Մատթ. (Գլ. ԻԶ. 28

— Խմէ՛։

— Մի՛ խմեր։

— Ողջա՛յն, որո՞ւն հաւատամ, մէկը «խմէ՛» կ'ըսէ, միւսը՝ «մի՛ խմեր»։

— Վաղը Զատիկ է, առանց գինիի Զատիկ չեն տօներ։ Յիսուս անգամ, Բաղարջակերաց այս տօնին՝ գինի հրամցուց իր աշակերտներուն։ Ուրեմն, խմէ՛։

Կ'ըսեն թէ Յիսուս էւէլ-էւէլօք կը խմէր, ահա թէ ինչո՛ւ «այր արբեցող» կ'անուանէ զայն Մատթէոս Աւետարանիչը (Գլ. ԺԹ. 18)։ Ճշմարիտն այն է, որ ոչ միայն Յիսուս, այլ բոլոր Հրեաները կը խմէին։ Յիսուսի ծննդավայրը, Նազարէթ, աւան մըն էր ճերմակ տուներով, ձիթենիի, թզենիի, նռնենիի պարտէզներու մէջ ծփուն։ Բնակիչները, մեծով պզտիկով, վկայեալ խմողներ էին։ Իրենց հարուստ այգիներէն, բարկ գինի մը կը պատրաստէին։ Ընթրիք մը ունէին, զոր կ'անուանէին «մեշթէ» (թարգմանի «արբեցում»), երբ աւելի բաժակներով կը տօնէին քան թէ ճաշ կ'ընէին։ Գինիէն զատ կը խմէին «շէշար», որ օղի մըն է պտուղէ մը պատրաստուած։ Կանայի հարսանիքին կը յիշուի, որ կոչնականներէն խրախճանիքը վեց կուժ գինի խմած էր։

Այսպէս ուրեմն գինեմոլութիւնը սովորական երեւոյթ մըն էր Հրէաստանի մէջ, մարգարէները յաճախ կը խօսին այդ մասին։ Ղեւտական գիրքը կ'արգիլէ խորանին մօտենալ գինովցած քահանաներուն։ Եւ կը թուի թէ, Առաքեալ երբեմն քահանաներուն բերանը կը հոտուըտար, հաւկնալու համար թէ, խմա՛ծ են։ Ցեղ մը կը հարցնէ. «Պատանեկան Հիւծոյ, մինչեւ յե՞րբ կայցես յարբեցութեան, թափեա ի քէն զգինիդ քո, եւ գնա յերեսաց Տեառն» (Թագ. Ա. Գլ. Ա. 14)։

Հրէաստանի գինին բարկ էր, երբեմն լեղի կամ զմուռ կը խառնէին։ Այս «խառնեալ գինին» շուտով կը թմրեցնէր, այդ պատճառով մահապարտներուն կու տային։ Սովորաբար ջուր չէին խմեր, բայց գինին ջրախառն կ'ըմպէին. «Այսուհետեւ մի՛ ջուր եւ եթ ըմպեսցես, այլ սակաւիկ մի եւ գինի խառնեսջիր վասն ստամոքսի եւ սակաւ հիւանդութեանց» (Թուղթ առ Տիմոթէոս Ա. Գլ. Ե. 28)։

Այսպէս քրիստոնէութիւնը եւս շարունակեց գործածութիւնը «ուրախարար գինիին», «արիւն խաղողի», որուն գովքը կը հիւսուի նաեւ շարականներուն մէջ։

Արդէն Հայաստան աշխ[արհ] կը ծանչնար գինին, [illegible] նէն առաջ։ Նոյ նահապետ [illegible] տնկեց իր այգին, կ'ըսէ [illegible] թիւնը։ Եւ մեր գինի բառն [illegible] րին ուրիշ կարգ ազգերու [illegible] գինիի մասին։ Հայ մեր [illegible] քա՞ն հարուստ է խաղողի [illegible] ներու անուններով, կը նշանակ[illegible] լաւ գինին ալ Հայաստանէն [illegible] Վաստակոց գիրքին մեծ մասը [illegible] ուած է գինիի մասին։ Ն[illegible] պէս մեր երգիչներն ալ հիւ[illegible] գովքը կ'երգեն գինիին։ Եր[illegible] կու գար, մատուշ գառները [illegible] թէին եւ գարնան հասուն[illegible] խաղողէն զգայացրիչ՝ [illegible] ցինները կ'երգէին աշուղ Նաղաշ [illegible] Նաթանին հետ.

Ժամանակ է Թագայ գառան[illegible]
Անուշ հոտ կուգայ ամռան[illegible]
Մէջլիսըն ծրգեցէք առ[illegible]
Կարմիր գինով լցէք բա[illegible]
Գինդ լցէք տոլու ի Թասն[illegible]
Ջոլնի մարդոյ սաք վըն[illegible]
Քուփթան պիպարով յամ[illegible]
Ուրախացէք տեղով տանով
Աճէ՛ք խմէք կարմիր կթ[illegible]
Գնա լից բեր գինու շուշ[illegible]

Եւ ուրիշ գովեստի [illegible]
որ կը նկարագրէ թէ, ի՛ն[illegible]
նուշ անուշ կը խմէին գինի[illegible]
երկրին սիրահար երիտասարդներ[illegible]

Ջարդարեց ոսկուն սեղան,
Հաւ խորոված, կաքաւ ի [illegible]
Շարեց ֆէրֆառու ֆինճան
Մէջն ի կայ նռան ճամ [illegible]
Ուր գունք գունոց կու մ[illegible]
Սերը սիրողին վայլէ,
Աս գինին անուշ խմող[illegible]
Խմէ՛ ուր ըսեմ անո՛ւշ,
Ես մէվգա բռնիմ քեզի նո[illegible]
Անտունի մ'ըսեմ ուշէ ու[illegible]
Ինչե՛ղ անտունի մ'ըսեմ,
Ուր Թնտայ խէտէճն ի ափ[illegible]
Խէտէճն ի ափիդ Թնտայ,
Սըրմաթէլ պըյըխն՝ երեսի[illegible]

Մեր գրոցին, Գաթաթի[illegible] գիտէ։ Եւ ի՛նչ հրաշալի [illegible] տեղծութիւններ տուած է, [illegible] փա՛ռս գինիին։

Բանանք Հաֆըզը.

Աճա նորէն գինին գի[illegible] ռեց: նորէ՛ն գինին յաղթ[illegible] ծի՛ իր քաղցրութեամբ:

Հազար անգամ օրհնեա[illegible] լայ կարմիր գինին, որ [illegible] սիս կու տայ ուրախու[illegible] գոյնը:

Օրհնեա՛լ ըլլայ ձեռքը [illegible] խաղող քաղեց: Թող երբե[illegible] թի ոտքը, որ խաղողը [illegible]

Եւ բանանք Օմար-Խայեամ[illegible]

Գինի՛ տուէք Հիւանդ [illegible] գինի կ'ուզէ իբրեւ դեղ [illegible] մըշկահո՛տ գինի. գինի՛, [illegible] կարմիր գինի:

Գինի՛ տուէք, որպէս [illegible] ըսմ տխրութեանս ճրա[illegible] նի՛, գինի՛, եւ քու տա[illegible] մետաքսէ լաթերով, [illegible] բականս:

Ինչո՞ւ կ'արգիլեն [illegible] տու բժիշկները

[illegible] տարբան կ'ըսէր թէ [illegible] թիւնը աւելի շատ [illegible] քան մահուամբ [illegible] միանգամայն

Ժամանակ, մը ի վեր կը հաւատայ թէ, ալքո[illegible] քը։ Բժշկական պաշտօնակա[illegible] ջանակներ իրենց ընծա[illegible] եւ վիճակագրութիւններով [illegible] տասեն աչքառանքը։ Երկա[illegible] տայի մէջ ալքոլամոլութիւն[illegible] րակ երեւոյթ մըն է։ Ջա[illegible] գինի կը խմեն Ֆրանսացի[illegible] ռէին ու կը զարմանայի[illegible] Ֆրանսա եկանք, եւ գինի[illegible] կը խմէին, իրենց կարգ[illegible] կը զարմանայինք մեր վրայ[illegible] «Մէն գետը պիտի յանձ[illegible]

Այսօր ալքոլամոլութ[illegible]

...գորը չափազանց սաստկացած է, ...ալքոլը կը Ֆեայ նոյնը։ Թի... ...ւ փանգը կը լեցուն են ալքոլամո... ...անցները լեցուն են ալքոլամո... ...մեան գոհերով եւ բանտերը խը... ...ուած են ալքոլամոլ ոճրագործ... ...ով։ Եւ մինչ ալքոլամոլութեան ...ով գոտեպնդ է յայտարարուած, ...մը ծարաւարարութեամբ չափազա... ...կը յաւաջդիմէ։ Այդ ձայնագր... ...ին կ'օժանդակեն երբեմն ...եր ալ։ Այսպէս, ամանք գինիին ...ներուն մասին կը խօսին, ու... ...բարիքներուն մասին։ Թու... ...ներ կը հարցնէ.— «Տոքթէօ՛ր, ...ը կը հարցնէ.— «Տոքթէօ՛ր, ...խմե՞նք»։ Բժիշկ մը կը պա... ...ւանէ.— «Մի՛ խմեր»։ Ուրիշ ...մը կը թելադրէ.— «Խմէ՛»։ ...ֆ. Լէֆէր նախագահն է «Ֆրան... ...ի գինիի բարեկամներ» ընկերու... ...ն, փոխ-նախագահն է տոքթ. ...ն, 99 տարեկան, որ կը յանձ... ...է 100 տարի ապրելու հա... ...գինի խմել։ Այդ ընկերութեան ...անդամակցի նաեւ փրոֆ. Շ. Ֆի... ...էնժ, սիրտի մասնագէտ բժիշկ, որ կը ...յայտարարէ.

— «Իմ ուսուցիչներս են յանձ... ...ներս։ Ջանանք քննելով, եկայ ...ու սպառողութեան թէ գինին կը ...կանոնէ ներծոր գեղձերու, մտաւո... ...բար փոխանորդութեան գործունէ... ...ութեան։ Այդ, փախանորդութիւն դերն ...է օժանդակել սնունդներու ձգած ...ւրդի եւ վնասակար տարրերու ...ուղծման։ Մասնաւորական մը պէտք ...օրական խմէ 60 սանթիլիթր գինի, ...մասնաւոր մը՝ մէկ լիթր, եւ ոչ ...աւելի։ Կը կարծեմ թէ 45 տարե... ...կանէն վեր ամէն մարդ պէտք չէ ...գինի գինիէն, քանի տարիքը յա... ...նայ, գինին սպառող մը կը ...։ Գինին ծերերուն կաթն է։ ...ի մէջ գինիի գործածու... ...ներ արգիլեցին, եւ այդ օրէն ի ...ակի գտնուած են արիւ... ...նութիւնները ուղեղին մէջ, հե... ...ար կաթուածի դէպքերը»։

...չունինք։ Ներկայացնենք ...ու դէմ կարծիքները։ Եւ պատկե... ...ու համար այս յօդուածը, ...գինովութիւնէն, որ կապուած ...ալքոլամոլութեան։ Պատասխանենք ...գինովին երգը, եւ աւելի գեղեցիկ ...կարենայի նկարագրել խը... ...մը

...ղիղ գինետունից ես տուն եմ գնում,
Փողո՛ց, ա՛յ փողոց, էդ ի՞նչ եմ տեսնում,
Այ գնամ թէ ծախ՝ ծո ռ են երկուսն էլ,
Փողո՛ց, տեսնում եմ դու էլ ես հարբել.
Ա՛ւ, էստեղ, էստեղ տե՛ս լապտերներն էլ,
...ն կարող ուղիղ ոտքի վրայ կանգնել,
Մէկ պարզ են կանգնում, մէկ՝ սաստիկ խաւար,
Կամ թէ պատից պատ կպչում անդադար,
Ողբէ՛ր, էս գիշեր ամէնքն են հարբել.

Ի՞նչ բան է մենակ մնակ ծոմ պահել։
Չէ՛, էդ կը լինի իստակ գժութիւն,
Ուրեմն նորից դառնամ գինետուն.
Ու գինովը կը վերադառնայ գինետուն,

Հազա՛ր ապրիս, Թօփալ Եօրկի,
Որ ինծ կուտաս կրամբանքուլի,
Ու կը խմէ՛, կը խմէ՛.
Թող բժիշկներ մեզ պատուիրեն,
Եւ օղիին արգելք դընեն,
Գաւաթ մ'էւել պէտք է տնկենք,
Իրենք մեզմէ շատ կը խմեն,
Եւ կը սկսի ողբերգութիւնը.
Թէ կինս, տղաքս, բոլոր օրը
Ջոլլան պատառ մ'հաց կերած,
Ցաւ չեմ զգար, զի իմ փորը
Շաբաթով հաց չէ մտած,
Առանց հացի թող սովորին
Ցղաքս խմել կրամբանքուլին։
Կինս աշխատի ու տայ ինծի
Եինչ մ'օրական կրամբանքուլի։
Դեղ է, կ'ըսեն ու կը խմեն.
Գատիւ չընենք դեղագործին
Խմենք, չփենք կրամբանքուլին։

Ու կը խմեն մոռնալու համար տխրութիւնը կամ սուգը, չափելու համար ազգին գործերը։ Ի՞նչ կը պատահի ի վերջոյ։

∴

Նպատակ չունիմ ուսումնասիրութիւն մը գրելու։ Կարելի է հատորներ գրել գինիին գործածութեան դէմ կամ բոլորովին թէր։ Ծանուն արգարութեան, թուելէ առաջ ալքոլամոլութեան վնասները, կ'ուզեմ յիշել արդի բժշկութեան խօսքը։ Ալքոլը թոյնի դեր կը կատարէ, եւ ալքոլամոլութիւնը թունաւորման մը ախտանշաններուն ամբողջութիւնն է, լա՛ւ։ Բայց այդ թունաւորման մէջ գերանիւթական նիւթական ներքին ազդակներ եւս։ Ըհա թէ ինչո՞ւ ալքոլը նոյն վնասակար դերը չի կրնար կատարել ամէն մարդու մէջ հաւասարապէս։ Ինչպէս Գլօտ Պէրնար կ'ըսէ թէ «մանրէն՝ արժէք չունի, գետինն է կարեւորը», այնպէս ալ ալքոլը արժէք չունի, մարդուն կենսաբանական վիճակն է կարեւորը։

Գոնտացի Միհրդատ կրնար գործածել կարգ մը բուսական թոյներ։ Եւ այսօր մարդիկ կան, որ միհրդատականութիւն մը կրնան ստանալ որոշ թոյներու դէմ։ Բայց ոչ ամէն մարդու կը նշանակէ թէ ներքին դիմադրութեան սահմանները կը տարբերին անհատէ անհատ, անկախ՝ իրենց փորձութեան փորձերէն։ Ուրեմն, իմ կարծիքովս, կենսաբանական թաքուն ուժեր կան, որ անհատներուն կուտան դիմադրութեան ուժեր ինչպէս այս կամ այն հիւանդութեան հանդէպ, նոյնպէս ալքոլի ազդեցութեան դէմ։ Կան զօրաւոր մարդիկ, որ կը դիմադրեն կարգ մը ախտածին պատճառներու, կան դիւրաբեկ մարդիկ, որ առաջին իսկ առթիւ զոհ կ'երթան։

Այսպէս են ալքոլամոլները։ Բայց ո՞վ կրնայ պնդել թէ ալքոլը չի փնտռեր իրեն ապահովագոյն փորձ մըն է թոյներու հետ խաղալը։ Եւ ալքոլը թոյն մըն է։ Միշտ է, ալքոլը նըկատուած է խնայողական սննդի, որովհետեւ շնորհիւ ալքոլին սնունդները կը մարսուին մինչեւ իրենց յետին տարրերը։ Սակայն նման կամաց կամաց կը խարէ եւ կ'առաջնորդէ իր դրախտը։ Այլեւս զոհը չի կրնար հեռանալ այդ հաճոյքներէն։ Եւ ալքոլը հետզհետէ կը քայքայէ մարմինը եւ բնախօսական կշռոյթը։ Ահա այս ձեւով է, որ զոհը կը բանայ բազմաթիւ հիւանդութիւններու։

1.— Ստամոքսի եւ լեարդի հիւանդութիւններ, (ամէն մարդ ծանօթ է)։

2.— Գետին կը պատրաստէ հիւծախտի, (գրկելով սնունդէ եւ տկարացնելով կազմը)։

3.— Կազմախօսութեան մէջ ժառանգ կը ձգէ ցեղային վատասերման ախտաբանական հետքեր։ (Ալքոլամոլներու զաւակները հարիւրին 15-20 պարուշ կ'ըլլան, 3-4ը յուռնոտ, 40-45ը տկարամիտ, մեծ մասը սեռային ախտաւոր հոգեբանութեան մը ենթարկուած, ամլութեան դատապարտուած, ոճրագործութեան պատրաստ, անձնասպանութեան մղեալ)։

4.— Ցիմարութեան կ'ենթարկուին։ (Ցիմարութեան զանազան տեսակներ կան, որոնց իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի միշտ ալքոլամոլութիւնը)։

Բժիշկներ կան, որ ալքոլի խոբանչիւր տեսակին կը վերագրեն մասնաւոր գինովութեան ձեւ մը։ Կարեւորն այն է, որ բոլոր ըմպելիները, երբ ալքոլ կը պարունակեն, նոյն վախճանին կը հասցնեն ենթական։ Ուրիշ առթիւ մը պիտի տամ ալքոլամոլութեան պատճառած զանազան հիւանդութիւններուն նկարագրութիւնը առանձնակի։ Այժմ, յիշեցնեմ միայն, որ ալքոլամոլութեան սարսափելի մէկ վախճանն է «տէլիրիոմ թրէմէնս», որուն մասին պատմութիւն մը ունի Թուբէն Սեւակ իր «Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր»ուն մէջ։ Կարդացէք անգամ մը, անպայմա՛ն, եւ պիտի դողաք։

ԲԺ. Ճ. ԵԺՎԱՋԵԱՆ

Ծ. Ձ.— Այս անգամ «բժշկական այս ասուլիսը» շատ երկար ըլլալով, կարելի չեղաւ պատասխանել կարգ մը հարցումներու, «Բժշկական Նամակատուփ»ը, ուրեմն, յաջորդ անգամ։

ՊՐԻՒՍԷԼԻ Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 1 ապրիլ.— Հ. Կ. Խ.ի տարեկան պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Մարտ 28ին, Résidence Palaceի շքեղ սրահներուն մէջ։ Պրիւսէլէն, Անվէրսէն, Փարիզէն եւ Լոնտոնէն ծանօթ հայրենակիցներ փութացած էին ներկայ ըլլալ հաւաքոյթին, որ սկսաւ ժամը 10ին եւ շարունակուեցաւ մինչեւ առաւօտ, տաք ու օգեւորեալ մթնոլորտի մը մէջ։

Եղան հայկական տարազով երգեր, զուգերգեր, պարեր, վիճակահանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ։

Կարգադիր Մասնախումբին

ՕՐ. ԶԱՊԷԼ ԲԱՐԱԳԵԱՆ ԵՒ Պ. ԱՐԱՄ ԵՐԿԱՆԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

15 Փետր. Փուէնոս Այրէս

անդամուհիները ջանք չէին խնայած երեկոյթը փայլուն ու հաճելի ընծայելու համար։ Մասնաւոր գնահատութեան արժանի են Միութեան ատենապետուհի՝ Տիկին Արմենուհի Մարեանի եռանդուն եւ անձնուէր ջանքերը։

Պարահանդէսը կարեւոր հասոյթ մը ապահովեց Միութեան սնտուկին։

Վերջերս արուած որոշման մը համաձայն, Պրիւսէլի Հ. Կ. Խաչը իր հասոյթին մեծագոյն մասը պիտի յատկացնէ տեղական կարիքներու, ինչ որ աւելի նպատակայարմար է։ Նկատի առնելով որ Պրիւսէլի պէս փոքր գաղութ մը պարտաւոր է իր նպաստները յատկացնել նախատեղացի հիւանդներուն ու կարօտեալներուն, եւապա իր եղբայրական աջակցութիւնը նուիրել Հայաստանի։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 29 մարտ.— Անցեալ կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին, «Սալոն Վէնսան»ի ընդարձակ սրահին մէջ, Հ. Ց. Դ. Վռամեան Ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ, տրուեցաւ հրապարակային բանախօսութիւն մը։

Սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ մը։ Բեմին երկու եզերքները կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները։ Միջադիմացը կախուած էր «Մայր Հայաստան»ի մեծադիր նկարը շրջապատուած եռագոյն դրօշակներով։

Հանդէսը բացուեցաւ յոտնկայս «Մեր Հայրենիք»ով։ Օրուան բանախօս յայտարարուած էր ընկեր Արտաւազդ Հանըմեանը, որ, դժբախտաբար կը բացակայէր, անհանգստութեան պատճառաւ։ Բեմ բարձրացաւ գաղութիս հայութենէն շատ սիրուած ընկեր Մեսրոպ Գույումճեան, որ ըսաւ, եթէ բոլոր կուսակցութիւնները «կլոր սեղանի մը շուրջ» հաւաքուելով կազմեն գերագոյն մարմին մը, եւ եղբայրաբար գործեն, առանց կուսակցական սրեւէ խտրութեան, մենք յետագային չպիտի ունենանք ներկայի անտանելի կացութիւնը։

Բանախօսութենէն վերջ արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Աշոտ Ցախոբեան եւ Գր. Քէնտէրեան։

«Մշակ Բանուոր»էն վերջ, հաւաքոյթը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Գ. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փարիզէն գորգավաճառ Պ. Արշաւիր Մինասեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Մուսուլի Ազգային վարժարանին։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 4)

ԼԻՈՆ.— Զուր չէ երբ ըսենք որ «Յառաջ»ը Ֆրանսահայ գաղութին մտաւոր արօրն է, եւ իր խափին տակէն անսպառելի բաներ դուրս կուգան... «Ես եկայ աւելի մոլորեալները փըրկելու», պարծանքով կրնայ ըսել «Յառաջ»ը իր ընթերցողներուն։

Նոր սերունդը փրկելու «գործնական եւ ընդհ. միջոցներն են.—

1.— Նախ եւ առաջ քաղաքական երրեակ հոսանքները իրար կապել, որոնք եթէ գիտակցին թէ այս վտանգը համազգային բնոյթ ունի եւ ո՛չ թէ այս կամ այն դասակարգին, իրենց համերաշխութեան գլանին կրնան կապել նոյնիսկ սա բազմաթիւ Միութիւնները, որոնց անդամները տոհմաբակ կուսակցականներ են եւ լոկ գաղափարի տարբերութեամբ յաճախ իրարու դէմ կ'ելլեն։

2.—Անշուշտ, եթէ մեր հարուստները ազգային այս հրատապ խնդիրը խորապէս ուսումնասիրէին եւ նիւթապէս օգնէին, կարելի էր հայկական պատմութիւնն ու դասագրքերը թարգմանութեան ենթարկել եւ պզտիկներուն սորվել, որպէս զի շաբթուան երկու օրերն ալ հայերէն դասաւանդէին, բայց քանի որ կուզենք մենք մեր բիզով տապկուիլ, հինգշաբթի օրերը ֆրանսական դպրոցները փակ կ'ըլլան, կրնանք օգտագործել, քանի մը ֆրանք տրամադրելով։ Վստահաբար կարելի է ըսել, որ մէկ տարուան ընթացքին որեւէ հայ պզտիկ որ ֆրանսերէն կ'ուսանի, կրնայ հայերէն ալ սորվիլ երբ պզտիկներուն տէրերը քիչ մը հոգ տանին անոնց։

3.— Կը պատահի որ «այր եւ կին գործի կ'երթան», իրենց երախաները փոխանակ փողոց ձգելու, երկու երեք հայ դրացիներ իրարու թող խորհրդակցին, իրենց մէկին սենեակը տրամադրելով պզտիկներուն, անոնց առնելով մատիտ, թուղթ, գրենական զանազան պիտոյքներ։

- Պիտի պատուիրեն իրենց զաւակներուն որ, դուրս չելլեն ալլ տունը նստին։ Հայկական որ եւ է նկար անոնց առջեւ դնել ու ըսել որ գծեն Մասիսը, Մայր-Հայաստանի նկարը եւ մեր թագաւորներուն նկարները, որոնց կարգին փոքրիկը սախպուած է Մեսրոպեան տառերն ալ գծել, երբ հարկ ըլլայ թագաւորի մը անունը տալ։ Այսպիսով, թէ՛ խօսակցութիւնը հայերէն կ'ըլլայ, եւ թէ տառերու գծագրութեամբ հայկական տառերուն կը ծանօթանան, թէեւ դժուարին գործ է, բայց քանի որ մեր խօսքը սերունդի մը փրկութեան համար է, ներելի չէ գործը մեծ ներկայացնել եւ խուսափիլ աշխատանքէ։

4.— Հայ թերթերը, օրինակ՝ կրնան իրենց «Թերթօն»ներուն տեղ, բացառաբար տեղ տալ մանկական պատմուածքներու, աւանդութիւններու, հէքեաթներու, եւ զանազան վէպիկներու, զորս յղկելով կարելի է պատշաճեցնել փոքրիկներուն համար։ Այդ պատմուածքները փոքրիկներուն տէրերն են որ պիտի պատմեն իրենց զաւակներուն.

5.— Հայկական զանազան Միութիւններէն Բարեգործականը միայն կրնայ այս գործը գլուխ հանել։ Գործին բուն առանցքը պիտի կազմէ Բարեգործականը, իրեն գործօն աջակից ունենալով քաղաքական կազմակերպութիւնները եւ Հայրենակցական Միութիւնները։ Անկից զատ, Բարեգործականը կրնայ ծաղկոցի մը պահպանման ի նպաստ անգամ արձանագրել որեւէ հայ, առանց սեռի խտրութեան, ամսական 5 ֆրանք տուրք գանձելով։ Եթէ այս միջոցները կիրարկուին Բարեգործականի կողմէ, առանց տատամսելու կարելի է պնդել, որ գործը ինքնին կը քալէ, եթէ մանաւանդ նկատի ունենանք որ բոլոր հայ օրկանները հաւաքականօրէն պիտի աջակցին այս անխտրաձգելի գործին։

6.— Արդէն հինգերորդ կէտին մէջ որոշակի ճշդեցինք մեր «Թելադրութիւնները»։ Միայն պէտք է բոլոր կարծիքները, այս աւալն հաւաքածին համադրել, զօդել, գտնել գործելու բուն ճամբան եւ անյապաղ ձեռնարկել աշխատանքի, երբ բոլորս ալ գիտենք որ մեր պզտիկներուն սրտին ու հոգիին վրայ օտար պատմուճան է որ կը հագցնեն...։

Գ. ՀԷՐՈՅԵԱՆ

ԱԼՔՈԼԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին պարբերական վերջին դասախօսութեան նիւթն էր «Ալքոլամոլութիւնը իբրեւ ընկերային ախտ»։ Դասախօսը, տոքթ. Գ. Ամատեան, յստակութեամբ ներկայացուց ալքոլամոլութեան ազդեցութիւնը աշխատանքին վրայ, վիճակագրական պատկերներով ցոյց տուաւ թէ ի՛նչպէս ալքոլի ազդեցութեան տակ աշխատաւորները աւելի նուազ կ'արտադրեն։ Ցետոյ խօսեցաւ ալքոլամոլութեան այն ազդեցութիւններուն մասին, որ կը տեսնուին միտքին վրայ։ Արդարեւ յիմարանոցներու բնակչութեան, ոճիրներու թեկնածուներուն, եւ ապաշխրած ծընունդներու մեծամասնութեան պատճառը նկատուած է ալքոլամոլութիւնը։

Այս հետաքրքրական դասախօսութիւնը արթնցուց կարգ մը հարցեր, մանաւորաբար գինիի գործածութեան դէմ, զոր բժիշկ դասախօսը արգիլեց։

Ա.

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԿԸ ՊԱՅԹԻ ԵԼԼՏԸԶԻ ՄԷՋ

Հայերը եւրոպական կարգ մը շրջանակներէ պաշտպանութիւն եւ օգնութիւն տեսնելէ զատ, իրենց ստացած առատ նիւթական օժանդակութեան շնորհիւ, Թուրքիոյ մէջ թէ դուրսը կոմիտէներ կազմելով, ամէն տեսակ ձեռնարկներու եւ հրատարակութիւններու սկսած էին։ Անոնց ծրագիրն էր Թուրքիոյ մէջ դէպքեր եւ խառնակութիւններ յառաջ բերելով, Եւրոպայի միջամտութիւնը ապահովել եւ յառաջ քշել իրենց բուն նպատակները։ Հայ յեղափոխականները դրսում քաղաքական շրջանակները համոզուած էին որ իրենց ազգային նպատակները ապահովելու համար տարբեր միջոց չէր մնացած։

Հայերը ամենաշատ պաշտպանողները կը գտնուէին Անգլիոյ մէջ։ Յեղափոխական կոմիտէներու ամէնէն ազդեցիկ պետերն ալ Լոնտոնի մէջ կը գտնուէին։ Այս մասին եւրոպական կարգ մը թերթեր հայ յեղափոխութեան շատ օգնած են եւ եւրոպական հանրային կարծիքին մէկ մասը ի Ֆաւ ...ի դարձնելու յաջողած էին։ Հայ յեղափոխական կոմիտէն արտասահմանի մէջ այսպէս աշխատելով հանդերձ, Թուրքիոյ մէջ տեղ տեղ Հայերը ապստամբութեան մղելու համար ալ պէտք եղած աշխատանքները չէր զլանար, եւրոպական թերթերու մէջ մեզի անհամար հրատարակութիւններ ընել տալու համար։ Մարզուանի, Սասնի, Զէյթունի եւ Սամսոնի ապստամբութիւններն այս նպատակով կազմակերպուած էին։ Գում Գափուի դէպքը, Բ. Դրան դէպքը, Օսմանեան Դրամատան վրայ գործուած յարձակումը միեւնոյն նպատակով կազմակերպուած էին։

Հնչակ եւ Դրօշակ կոմիտէները, ...մեր արգելքներուն, կը յաջողէին իրենց գրգռիչ թերթերը մեր սահմաններէն ներս մտցնել եւ հայ ժողովուրդին բաժնելով անոնց միտքերը թունաւորել։

Հայ յեղափոխականները իրենց Ելտըզի մէջ պայթեցնելիք ռումբին հետ, միեւնոյն ժամանակ Պոլսոյ մէջ կարգ մը հասարակութիւններ օգը հանելով, մեծ խառնաշփոթութիւն մը յառաջ բերած պահուն, արտասահմանի մէջ ծանօթ ժողովներ գումարած էին, օտար պետութեանց միջամտութիւնը ապահովելու համար։

Յեղափոխականութեամբ եւ անիշխանութեամբ ծանօթ գրագէտներէն Փիէռ Քիյառ եւ ուրիշ կարգ մը հայ յեղափոխական պետեր կը մասնակցէին այդ ժողովներուն։ Փիէռ Քիյառ Հայերու խռովարարական միտքերը հրատարակելու եւ տարածելու նպատակով «Փրօ Արմէնիա» անունով խմբագրած թերթին մէջ, այդ ժողովի որոշումներուն վճռական եւ վերջնական ըլլալը կը գրէր։ Հայերը ամէն տեղ զէնքի պիտի դիմէին եւ երկիրը արիւն եւ կրակի մէջ ձգելով, իրենց նպատակները յառաջ պիտի տանէին։

Ելտըզի մէջ ռումբը պայթելէն վերջ, Սուլթանին հրամանով կազմուեցաւ քննիչ յանձնախումբ մը, մասնակցութեամբ վճռաբեկ ատեանի ընդհ. դատախազ Նէճէճէտտին Մոլլա պէյի եւ Նէճիպ Մէլհամէ փաշայի։ Այս յանձնախումբին Ելտըզի մօտ պաշտօնատեղի մը յատկացուեցաւ։

Յանձնախումբը երկար ատեն աշխատեցաւ, բազմաթիւ մարդիկ բանտարկեց եւ հարցաքննեց եւ հազար էջնոց տեղեկագիր մը պատրաստեց։ Այդ տեղեկագիրը հայ յեղափոխականներու Ելտըզի դէպքէն առաջ հետապնդած նպատակները, երկրէն դուրս եւ ներս անոնց ունեցած գործունէութիւնները եւ ուրկէ անոնց օգնութիւն եւ քաջալերութիւն ստանալը մանրամասնօրէն կը բացատրէր։

Յանձնախումբին տեղեկագիրը այնքան ընդարձակ եւ մանրամասն է որ կարելի չէ հոս հրատարակել եւ պէտք ալ չկայ։ Այսու ամենայնիւ գաղափար մը ունենալու համար այդ խնդրին շուրջ, աւելորդ չէ քանի մը խօսքով բացատրել այդ մերկացումները։

Ելտըզի դէպքը կազմակերպելու եւ պէտք եղած կարգադրութիւնները ընելու համար 321 (1904) հոկտեմբերին Պոլիս եկած էին երեք Հայեր։ Ասոնց մէկը Պագուի Հայերէն եւ Դրօշակ կուսակցութեան կեդրոնական մարմնի պետերէն Քրիստափոր Միքայէլեանն էր որ Սամուէլ Ֆային կեղծ անունով կը կոչուէր։ Երկրորդը ռուսահայ մը՝ Խոստանդին Գաբուլեանն էր որ Սաֆօ անունով մը ճանչցուէր, իսկ երրորդը իբր թէ Քրիստափորի աղջիկը՝ Ռուբինան էր։

Ասոնք Պոլիս եկած ատեն, Բերայի մէջ Մօրավիշ ափարթմանը վարձած եւ մէկ ամսու չափ մնացած էին։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԵՒ ՌՈՒԲԻՆԱ ՊՈԼԻՍ ԿՈՒԳԱՆ ՊԵԼԺԻՔԱՑԻ ԺՕՌԻՍ ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻ ԱՄԷՆ ԲԱՆ

Այս երեք հայ յեղափոխականներուն, որոնք իրենց ինքնութիւնն ու անունները կեղծած էին, միացած էր պելժիքացի անիշխանական մը, Սինկէր ընկերութեան պաշտօնեաներէն Ժօռիս։

Այս Ժօռիսը ռումբի դէպքին հոգին, բուն գործակատարը եւ գործին հնարիչն էր։ (Բ «Յառաջ»)

Արտասահմանէն եկած երեք Հայերը եւ Պոլիս իրենց միացող Ժօռիս ամիս մը Պոլսոյ մէջ գաղտնի խորհրդակցութիւններ ընելով, աշխատած են եւ պատրաստելէ վերջ իրենց ծրագիրներուն ծառայելիք անձերը, մեկնած են եւ երկու ամիս վերջ նորէն վերադարձած։

Ժօռիսի եւ իր ընկերներուն Պոլսոյ մէջ պատրաստած եւ նշանակած կոմիտէն կը բաղկանար հետեւեալներէն. -

(Շար.)

Ն. ԿՈՐԳԱՆԵԱՆԻ ԲԵՄԱԴՐԱԾ

"ԵՐԳԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ„ ՖԻԼՄԸ ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻ 4 ԱՆԳԱՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Salle Dom Basco, 78 Rue Stanislas Torrents, (Հայոց ժամատունին եւ առաջնորդարանին կից)

1.— 5 Ապրիլ Զատկին կիրակի օրը կէսօրէ վերջ ժամը 3ին | 3.—6 Ապրիլ Երկուշաբթի օր կէսօրէ վերջ ժամը 3ին
2.— » » » » ժամը 5.15ին | 4.— » « » » ժամը 5.15ին

Հաղորդակց. միջոցներ.— Հանրակառք. Թիւ 41. 42. 43. 44 եւ 88

ԳԻՆԵՐԸ 10, 7 ԵՒ 5 ՖՐ., ԼՕԺ 20 ՖՐԱՆՔ

ԽՆՋՈՅՔ ՋԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Ց. Դ. ՎԻԷՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ
Այս իրիկուն ժամը 7ին «Խաժակ» ակումբին մէջ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» հայրենակցական Միութեան կողմէ, Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Société Française de Photographieի սրահներուն մէջ, 51 Rue de Clichy, Paris, (Casino de Parisի դիմացը), մեթրօ Place Clichy կամ Trinité.

Կը ներկայացուին՝ ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ
եւ ԱԶԳԻՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԸ (զաւեշտ)
ԱՔՍՈՐԷՆ ՎԵՐՋ (ողբերգութիւն)

Եւրոպական պար, ճազ պանտ, հայկական պարեր կով-կասեան նուագով ժամանոր սրահներու մէջ,
Հաւկթախաղ, attraction եւայլն, ճոխ եւ աժան պիւֆէ
Մուտք 10 Ֆրանք

ԿՈՉ ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Վաղը կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, փութացէք Սալոն Հափ վայելելու համար աննախընթաց ցերեկոյթ մը, կազմակերպուած Քէօթահիոյ հայրենակցական երկսեռ միութեան կողմէ:

40 հոգիէ բաղկացած երկսեռ երգչախումբը պիտի երգէ քառաձայն երգեր:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍ

Վանի Ապրիլեան հերոսամարտի 16րդ. տարեդարձի առթիւ
Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Վասպ. Հայր. միութեան
եւ մասնակցութեամբ «Կոմիտաս» երկսեռ երգչախումբին
6 Ապրիլ երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սինէմա Նովէլթի մէջ
Կը խօսին՝ Գ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ Գ. ՌԷՆ
Մեներգ, արտասանութիւն, ջութակ եւ զաւեշտ
Մուտքը ազատ է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 ԷՋ

Գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր.
Փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ

Կեդրոն.—«Արփի»գրատուն, L. Moziani 5 rue Champlaine, Paris (20).

Լիոնի շրջանին համար դիմել Գ. Մահաթճեանի, 4—6, Rue de la Part-Dieu, Lyon.

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել Մերիկեանցի, Կը գտնուի նաեւ Լ. Գեւոնեանի մօտ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ,

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շավիլ, Վ. Տ.— 70 ֆր.,
Ռէթէլ, Աղ.— 35,
Բլամառ, Գ. Ա.— 35,
Մարսէյլ, Գործ.— 1246.60,
Ռուան, Գործ.— 116.40.
Փարիզ, Մ. Ուն.— 35,
Իսի լէ Մուլինօ, Ց. Տ. Թ.— 35,
Բրիւառ, Գ. Խ.— 35,

COUSSAINVILLE, Gare du Nordէն երկաթուղիով 20 վայրկեան, հող գնելէ առաջ անգամ մը այցելեցէք վերոյիշեալ գիւղը կայարանէն 3 վայրկեան, մաքուր օդ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, Բնակարանի եւ խանութի յարմար հողեր, 200 ֆրանք առաջավճարով, Կանխիկ վճարում չկայ, Դիմել կիրակի եւ տօն օրերը Կուսէնվիլի կայարանին մօտ «Կրան Փրէ»ի գրասենեակը,

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ, Արմատ. եւ նոր մեթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի. Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12,

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, Փարիզ, Մէթ. Réaumur Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ., Կ'ընդունին ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները,

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Կ'ուզուի լուսանկարչութեան համար 17—20 տարեկան աշկերտ (apprenti) մը որ գիտնայ ֆրանսերէն: Դիմել Samand, 16 Rue Geoffroy Marie, Փարիզ,

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՌԱՖԱԷԼ ՔԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՊԱՐԻ ԴԱՍԵՐ

Գրել՝ 2 rue d'Alsace. ASNIÈRES, (Seine)

8, RUE CHATEAUDUN-Ի MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՎԱՐՁՈՒ Է յարկաբաժին մը Սիթէ Ժիլէի մէջ (Ռուան, Լուարի նահանգ), տակը 2 խանութ, մէկը՝ սրճարան, միւսը՝ սափրիչի խանութ, ետեւի կողմը երկու սենեակ, իսկ վրան 5 հատ սենեակներ: Մեծ մառան (cave), օթօյի կառած մը եւ պարտէզ, ելեկտրականութիւն, ջուր եւայլն: Գայլ՝ 8 տարի: Գինը դիւրամատչելի:

Յարկաբաժինը կը գտնուի հայաշատ կեդրոնին մէջ գործարանին մօտը: Դիմել՝ Khedichian Ohannèsի, Rue Président Wilson, Cité Gilet, Roanne (Loire):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐԸ

1 Bld. du Nord, Le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172

Կը գոհացնեն ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները, դիւրամատչելի պայմաններով:

Հագուստեղէններ եւ ճերմակեղէններ, նուրբ ձեռագործի աշխատանքներ, օժիտի պատրաստութիւն: Վարիչ խնամակալութիւն այցելութիւններ կ'ընդունի երեքշաբթի օրերը,

Օգտուեցէք առիթէն,

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ԵՒ ՄԱՌՇԷԻ ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐ

կանացի գլխարկներու մեծաքանակ գնումներու համար դիմեցէք

ETABLISSEMANT

Օ. ԵՒ Ա. ԽԱԶՄԱՃԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

37 Rue Eugène Martin, Fontenay s)Bois, Seine

Փոքրաքանակ գնումներու համար դիմեցէք մեր մասնաճիւղերուն՝ MAISON ԼՈՒԻԶ.— 12 Rue Ronde Point Montfermeil, Le Raincy.

MAISON MARCELLE.— 41bis Rue Paul Cavaré, Rosny s)Bois, ուր պիտի գտնէք վերջին նորաձեւութեամբ ամէն տեսակի կանանց եւ արանց գլխարկներ եւ maroquinerie,

Կ'ուզուին ներկայացուցիչներ արտասահմանի մէջ:

Հայրենակից'ներ, օգտուեցէք առիթէն

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 25 ԶԵՂՉ

Փարիզէն վկայեալ եւ Պոլսոյ հրապարակին ծանօթ դերձակ

ԺՕՐԺ ՃԷՊԷՅԵԱՆԻ "Օ'ՍԻԶՕ Տ'ՕՐ„

դերձակատան մէջ, 20 Ավընիւ Քամիլ Փէլթան, Մարսէյլ, կը գտնուին անգլիական եւ ֆրանսական ամենալաւ կերպասներ: Արանց եւ կանանց հագուստներ կը ձեւէ եւ կը կարէ վերջին նորաձեւութեանց վրայ: Առաջին իսկ այցելութիւնով, պիտի տեսնէք եւ համոզուիք մեր յաջողութեան ճշմարտութեան:

20 Ave. Camille Pelletan, Marseille. Հեռաձայն Բալպէռ 71—10

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ · Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՃԻՃԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մետալ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50, Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12, Հոն կը կատարուին Ռ. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), ելեկտրաբուժութիւն, լուսաբուժութիւն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կերպերը եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են,

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակաճիւթախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելագէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ ճնէածական, ելեկտրական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներական հիւանդութիւններու համար

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատան տոմսակաւորները կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէճիճեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ գործ հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro: Place de Clichy—La Fourche, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ՎԱՀԱՆ ԶՕԼԱՔ (SCHOLAK)

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ՝ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ
ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1906ԻՆ ՓԱՐԻԶ

6 rue Adolphe Focillon, Paris Tél. Gobelins ..

Ներկայիս՝

1. Brunoyի մէջ՝ վարձու երկու յարկաբաժիններ 2—3 սենեակով, լոգարան, նոր շէնք:
2. Brunoyի մէջ՝ ծախու երկու հողեր շաբաթը կալուածներու շինութեան յատուկ, խանութով, քառակ. մեթրը 90 ..
3. La Bauleի մէջ՝ ծախու ծովեզերեայ արդիական villa շինուած 1930ին,
4. Հարիւրին 5 տոկոսով փոխառութիւն՝ այն յաճախորդներուն որոնք կ'ուզեն շաբաթը կալուածներ կամ վիլլա շինել: Շինութիւններու համար վերջին գին:
5. Փորթ տ'Օրլէանի մօտ 10 պզտիկ հողամասեր փոքր ... ներու շինութեան համար. վճարման դիւրութիւններ, ... պատեհութիւն.

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DENIS Tél. Nord ..

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսթի մէջտեղը)

GRANDE EPICERIE INTERNATIONALE

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

315 Rue Vendôme (Լիոն), Փլաս Կիշառի մօտիկը

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր վաճառատան սկզբունքն է ծախել աժան գնով, շահիլ արագ շրջանառութիւնէն:

Այս երկրորդ անգամն է, երկու ամսուան ընթացքին մեր ծախած արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններուն վրայ զգալի զեղչ կ'ընենք,

Մեր սկզբունքն է աժանութիւն, մաքրութիւն, ուղղամտութիւն, Այս պատճառով մեր գինները անմրցելի են, ապրանքներու լաւ եւ սպասարկութիւնը անթերի,

Ծանօթացէք մեր նոր զեղչերուն եւ բաղդատեցէք ուրիշներու գիներուն եւ մեր նախորդ գիներուն հետ:

Կրնաք համոզուիլ միայն փորձելով եւ գոհ պիտի մնաք:

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

M. HABIAN

31 rue Cramme 31, Bois Colombes Tél. Charlebourg ..

Թրամ. 40, 45 օթօպ.

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ: Թարմ եւ ճոխ մթերք: Ամանորդի ... բոլոր գոյնէն: Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում: Գիները անմրցելի: Ապսպրանքները արագ կը յանձնուին բնակարաններուն

ՌԱՏԻՕ ՄԱՍՆԱԳԷՏ Պ. Ա. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
2 rue des Fossés St. Jacques. Paris (5)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20	21-40	21
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN · Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration · Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն · 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 378.356

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 5 ԱՊՐԻԼ 1931

5 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1537

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

Մեր ժամանակակից պատմութեան համար շատ հարուստ նիւթեր կը պարունակեն Թահսին փաշայի Յիշատակները, որոնք մեծ հետաքրքրութիւն շարժած են։

Թուրք թերթերը, զանոնք իրենց լեզուով տպելէ յետոյ, այժմ ֆրանսերէնն ալ կը հրատարակեն։

«Յիշատակները» ուշագրաւ են ոչ միայն իրենց բովանդակութեամբ, այլ եւ արտայայտութեան ձեւերով։ Համիտի Ա. քարտուղարը դէպքերը կը վերլուծէ բաւական լրջութեամբ, և կարգ մը դէմքեր կը ներկայացնէ յաջող գիծերով։

Այս տեսակէտէն, աչքի կը զարնեն իր մեծաւորին՝ Համիտի դիմագիծը, իրարու յաջորդող մեծ—եպարքոսներու կերպարանքը, Եըլտըզի անմիջական շրջապատը եւ մանաւանդ օտար տիպարները։

Տեղ մը, նկարագրելով հայ յեղափոխականներուն ազդած սարսափը, կը մերկացնէ հռչակաւոր Սայիտ փաշայի էութիւնը.

— «Երբ հայկական ապստամբութիւնը տարածուեցաւ Պոլսոյ դանազան մասերուն մէջ, արիւնալի ընդհարումներով, Սայիտ փաշա փախչելով Դուռ երթալէ։ Իր կեանքն ու հոգին շատ սիրող Սայիտ փաշան, որ մը յայտնեց թէ հայ յեղափոխականներու կողմէ իր անձին դէմ մահափորձ մը չաւանական ըլլալով, հարկ է զգոյշ ըլլալ։ Հետեւաբար խնդրեց որ Սուլթանին հաշուրդեան եւ կայսերական թիկնապահներէն մէկ-երկու հոգի իրեն ընկերանան, Բ. Դուռ երթալ-գալու ատեն»։

Խնդիրը կը կատարուի եւ Թուրքիոյ Մեծ—Եպարքոսը այնուհետեւ Բ. Դուռ կ'երթայ... երկու կառքերով շրջապատուած։ Սուլթանին թիկնապահն է որ կը պատմէ.

— «Սայիտ փաշա առաջինքէն ելաւ եւ դուրսէն վարձու կառք մը բերելով նստաւ. իսկ մենք ալ հրամայեց որ իր պաշտօնական պարապ կառքին հետեւելով երթանք։ Այսպէս ինք վարձուած կառքով առջեւէն գնաց, իսկ մենք ալ պարապ կառքը հետապնդելով Բ. Դուռ գացինք»։

Թահսին փաշա կը նկարագրէ Օսմ. Դրամատան գրաւումը հայ յեղափոխականներուն կողմէ, եւ կարճ գիծերով կը ներկայացնէ հայ յեղափոխականի տիպարներ.

— «Տնօրէն Սըր Էտկար Վինսընտ սարսափի մատնուած՝ եկաւ պալատ եւ հանգստացուց խնդիրը։ Սուլթան Համիտ իսկոյն պալատ հրաւիրեց դեսպաններուն անդամները։ Բոլորն ալ կը պահանջէին վճռական ուժերով պատժել յեղափոխականները։ Այդ ալ կէս ժամուան խնդիր էր։ Միայն թէ կը վախնային դրամատան օդը հանուելէն։ Հայ յեղափոխականները անձնազոհութեան, չէին քաշուեր։ Թերայի մէջ պահուած յեղափոխականներէն մէկը, երբ տեսաւ որ իրենց վրայ զինուորներ կուգան, անոնց ձեռքը չիյնալու եւ իրենց գաղտնիքները խոստովանելու սարսափէն չենթարկուելու համար, անձնասպան եղաւ ոստիկաններու աչքին առջեւ»։

Իսկ ո՛րքան յաջող է պատկերացումը հրէշային տիպարի մը, ցարական դեսպանատան Ա. քարտուղար Գ. Մաքսիմօֆի։

Եըլտըզը շփոթութեան մատնուած է՝ Օսմ. Դրամատան գրաւման հետեւանքով։ Մաքսիմօֆ պալատ կ'երթայ, անտեղեակ ձեւանալով ամէն բանի։ Կ'առաջարկեն որ Դրամատունէն հանէ հայ յեղափոխականները.

— «Մաքսիմօֆը սիրաշահել շատ դժուար բան չէր։ Անոր, հետ շատ բարեկամ խօսեցի։ Նոյնին անգամ չուզեց ընդունիլ մեր առաջարկը, սակայն երբ իր հասկցած լեզուով խօսեցայ... ընդունեց»։

×

Ինչո՞ւ կը կատարենք այս մէջբերումները։

— Թարմացնելու համար յիշողութիւնները։ Աւելի ճիշդ, լուրջ խորհրդածութեան մղելու համար մենք մեզ, զանազան դէպքերու եւ դէմքերու մասին։ Իրագիտական գասեր են այս «Յիշատակները», իրենց թրքաբարոյ շարադրութեան մէջ իսկ։

Ահաւասիկ Թուրք պաշտօնատար մը, Կարմիր Սուլթանին քարտուղարը, որ աւելի յստակօրէն կը ներկայացնէ հայկական յեղափոխութեան դրուագները, քան մեր շատ մըբանգէտները։ Աւելի խորութեամբ կ'ըմբռնէ անոր արժէքը, քան շատերը մեր մէջ։

Մենք «բանիմաց» դասակարգ մը ունինք, որ կը սիրէ՝ քիչ մը շատ վերէն, գրեթէ արհամարհանքով նայիլ հայկական յեղափոխութեան հերոսական անցքերուն։ Կը սիրէ՝ փաստարկել ո՛ր եւ է օտար արժէք, բայց ոչ հայկականը։

Գոնէ այս «Յիշատակները», Թուրքի մը բերնով եւ անոր հարազատ արտայայտութեամբ, պիտի օգնե՞ն յարգանքի հրաւիրելու այդպիսիները։

Գոնէ Եըլտըզի դէպքին այնքան մանրամասն նկարագրութիւնը, որ պիտի երեւայ հետզհետէ, պիտի արթնցնէ՞ թմրած խղճմտանքները։

Աննախընթաց դէպքեր, հերոսական դէմքեր են որ իրարու կը յաջորդեն շարժանկարի արագութեամբ։ Աւելի կենդանի քան այսօրուան խօսուն, հնչուն շարժանկարը։

Հպարտանալու իրաւո՞ւնքն ալ դաշնակցական մենաշնորհ է...

Եւ պատմողը Թահսին փաշան է, նոյնքան հակահայ որքան իր «փատիշահ»ը, կամ անոր յաջորդները։ Աւելի քան հակայեղափոխական եւ հակադաշնակցական։

Ոչ բանի խանդավառութիւն, ոչ ալ քարոզ՝ այս «Յիշատակներ»ուն առթիւ։

Բայց, իրաւունք չունի՞նք սպասելու գոնէ այնքան լըջութիւն մեր ազատագրական պայքարի դէպքերը եւ դէմքերը գտած ատեն, որքան կ'երեւայ Թուրք փաշայի մը պատմութեան զանազան դրուագներուն մէջ։

Մեզ վարկաբեկելու և հարուածելու տրամադրութեան տակ ալ, Համիտի քարտուղարը աւելի ճիշդ կը տեսնէ շատ մըներ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅԱԽԱՓԻ ԴԷՊՔ ՄԸ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թէհրանէն կը գրեն մեզի Մարտ 21 Թուականով.—

Մարտ 15ի կէս գիշերին, տուն դարձած ատեն, իր բնակարանի նախասենեակին մէջ սպաննուեցաւ Կարնեցի վաճառական Պ. Գառնիկ Ասլանեան, գանակի չորս հարուածներ ստանալով երկու անծանօթներու կողմէ։

Կառավարութեան հրամանով, ոստիկանութիւնը խիստ քննութեան ձեռնարկած է եւ գործը կը հետապնդէ քանի մը ուղղութեամբ։ Կասկածի վրայ ձերբակալուած են 20—30 հայ տարագիրներ եւ 40—50 Ռուսեր եւ Վրացիներ։

Կը կարծուի թէ ոճիրը կատարուած է առեւտրական-դրամական շարժառիթներով։

ԱՒՍՏՐԵՒԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԵՒ ԱՆՇԼՈՒՍԸ

Խորհրդարանական նստաշրջանի փակման հետեւանքով, ֆրանսական խորհրդարանը չկրցաւ վիճաբանութեան դնել աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութիւնը։ Այս պատճառաւ ալ, կարգ մը ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ հաւաքոյթներ ունեցան խորհրդակցելու համար։ Այս խմբակին կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին ու պահանջեց որ կառավարութիւնը չգոհանայ բացասական դիրք մը բռնելով, այլ Անշլուսին դէմ դնէ Եւրոպայի տնտեսական կազմակերպութեան ի նպաստ դրական քաղաքականութիւն մը։

Վարչապետ Պ. Փիէր Լավալ, խորհրդարանի մաքսային յանձնախումբի նախագահին ուղղած նամակով մը կը յայտնէ թէ աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան շուրջ խորհրդարանին մէջ վիճաբանութիւններ տեղի պիտի ունենան նստաշրջանի վերաբացման։

ԱՒՍՏՐԻԱ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Ֆրանսական թերթ մը կը տեղեկանայ թէ, Աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան շուրջ, Ժընեւի վիճաբանութիւնները եւ անոնց արդիւնքը տկարացնելու համար, Զատկուան արձակուրդէն անմիջապէս յետոյ, Աւստրիոյ կառավարութիւնը մտադիր է պաշտօնապէս հրաւիրել Ռումանիան, Հունգարիան եւ Չեխոսլովաքիան որ միանան մաքսային դաշինքին։ Նման հրաւէր մը պիտի ուղղուի Լեհաստանի՝ Գերլինի կառավարութեան կողմէ։ Հաւանական կը նկատուի որ եթէ հրաւիրուած կառավարութիւններէն մէկը ընդունի առաջարկը, Յուգոսլաւիան ալ սախպուրին հետեւելու անոր օրինակին, անտեսապէս չխեղդուելու համար։ Կը յիշուի թէ դեռ երկու օր առաջ, Աւստրիոյ վարչապետը Շոպէռ յոյս կը յայտնէր թէ Հունգարիա պիտի միանայ մաքսային դաշինքին։ Այս կէտը կը մտահոգէ Փոքր-Համաձայնականները։ Եւ այս պայմաններուն մէջ, հարց կը ծագի թէ ի՞նչ կրնայ ըլլալ կացութիւնը Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ, որոնք ամենէն աւելի, ուղղակի կրնան վնասուիլ։

Այս տեղեկութիւնները տալէ յետոյ, թերթը կ'եզրակացնէ.
— Եթէ գերմանական փորձը յաջողի, հետեւանքը պիտի ըլլայ հետը. Եւրոպայի պետութեանց տնտեսական խմբակցութեան կազմութիւնը՝ Գերմանիոյ հովանիին տակ, իբր առաջին հանգրուանը՝ դէպի քաղաքական խմբակցութիւն։

«Գերմանիոյ միւս նպատակն է յաւիտենական համաձայնութիւն մը կնքել Ռուսիոյ հետ։

«Վտանգը՝ Փոքր- Համաձայնութեան համար նշմարելի է. գերմանեւխորհրդային երկու գլաններուն միջեւ պիտի ճզմուի»։

Իսկ «Էնթրանսիժան» հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ մաքսային համաձայնութեան կնքման մասին և կը հաւաստէ թէ Աւստրիա՝ համաձայնութիւնը կնքած էսկամտական ուժեղ խմբակցութեան մը ճնշումով։

— կառավարութեան եւ քաղաքական մարդոց, դեսպանութեանց եւ ժողովներուն ետեւը, կը գտնուի աճարկու զօրութիւն մը, որ իր ձեռքերուն մէջ բռնած է նախկին Հապսպուրկեան կայսրութեան մնացորդ այս երկրին ճակատագրին թելերը։

«Տնտեսական տեսակէտով, Աւստրիան, թերեւս աշխարհի միակ երկիրն է ուր կը տիրապետէ — գրեթէ բացարձակ կերպով — ելեւմտական խմբակ մը. «Էօսթէրրայխիշէ Քրէտիթանշթալթ» հաստատութիւնն է որ ներկայիս, իր ճնկողութեան ու հսկակշռին տակ ունի աւստրիական դրամատուններու եւ ճարտարարուեստի կէսէն աւելին, 10 միլիառ 92 միլիոն ֆրանք դրամագլուխով (պաշտօնական գումար)։ Նիւթական, քաղաքական ու բարոյական զօրութիւն մը, որուն նմանը եւրոպական ո՛չ մէկ արքայական տուն, ո՛չ մէկ Թագաւոր, ո՛չ մէկ իշխան ունի»։

Ըստ «Էնթրանսիժան»ի թղթակցին, այս հաստատութիւնն է որ կը հովանաւորէ մաքսային համաձայնութիւնը, որուն մէջ կը տեսնէ «յայն կարելիութիւններ»։

Եգիպտոսի կացութիւնը

Վերին-Եգիպտոսի մէջ կատարած իր ուղեւորութեանց ընթացքին, վարչապետ Սըտքը փաշա, քաղաքական պայման-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ

Զատկական տօնին առթիւ, տպարանը փակ ըլլալով, «Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի օր։

ները նպաստաւոր գտած ըլլալով, որոշեց մայիսին կատարել ընտրութիւնները՝ համաձայն ընտրական նոր օրէնքին եւ վերամշակուած սահմանադրութեան։ Այս որոշումը գրգռած է Վաֆտ կուսակցութիւնը որ իր կարգին ձեռնարկած է պոյքոթի ենթարկելու ընտրութիւններն ու սահմանադրութիւնը։

Սըտքը փաշա Գէնի-Սուէֆի մէջ պարզեց իր քաղաքականութիւնը եւ յայտնեց թէ ի՛նչ դիրք պիտի բռնէ Վաֆտի հանդէպ եթէ փորձէ խափանել ընտրութիւնները։ Ցայտնեց թէ կը փափաքի կարելի եղածին չափ շուտ վերահաստատել խորհրդարանական կարգերը եւ թէ, տրամադիր է նպաստելու ընտրական ամէն անկեղծ պայքարի եւ սակայն ամէն կերպ պիտի ջանայ զսպել յեղափոխական գրգռութիւնները եւ պաշտպանել քաղաքական ազատութիւնը։

Անգլիա եւ Պալքանները

Սոֆիայի անգլիական դեսպանը որ երկու օր առաջ, Զատկուան արձակուրդով մեկներ էր դէպի Լոնտոն, վերադարձաւ Սոֆիա, միայն մինչեւ Պելկրատ ճամբորդելէ յետոյ։ Պելկրատի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է արտաքին նախարարին Մարինքովիչի հետ։

Սոֆիայի մէջ, անգլիական դեսպանը երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պուլկարիոյ արտաքին նախարարին Պ. Պուրոֆի հետ։ Կը կարծուի թէ Անգլիոյ դեսպանին այս յանկարծական վերադարձը հետեւանքն է Անգլիոյ փափաքին՝ մերձեցում մը ստեղծելու Պուլկարիոյ, Եուկօսլաւիոյ եւ Յունաստանի միջեւ։

Սէրպէնթի 150 անդամներ կը դատուին

Քէմալ կը գործէ։ 150 հոգինոց խումբ մը, որ Սէրպէնթ կուսակցութեան ի նպաստ ցոյց ընելու ամբաստանութեան տակ կը գտնուի, Անթալիայէն Տէնիզլի ղրկուեցաւ, այնտեղ դատուելու համար։

Ձերբակալուածներուն մէջ կը գտնուին լուծուած Սէրպէնթ կուսակցութեան Անթալիոյ անդամները եւ այն անձերը որոնք ամբաստանուած են թէ Թաղապետական ընտրութեան միջոցին անզօրութիւնը խանգարելու ձգտող գրգռութիւններ ըրած են։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

«Էնթրանսիժան»ի մէկ աշխատակիցը պարզելով օտար աշխատաւորներու Ֆրանսա մուտքի պայմանները կը գրէ.—

Ամէն տարի Ֆրանսա կը մտնեն բազմաթիւ օտարականներ, որոնք նախապէս չեն ստացած աշխատանքի արտօնութիւն։ Բայց անգամ մը որ Ֆրանսա մտնեն, տեղական իշխանութիւններուն կը դիմեն, աշխատաւորի ինքնութեան թուղթ ստանալու համար։

«Այս կերպ դիմօղ կատարող օտարականը պէտք է ներկայացնէ գործատիրոջ մը կողմէ տրուած աշխատանքի ապահովագիր մը։ որ կ'ենթարկուի աշխատանքի նախարարութեան եւ տեղական պաշտօնական դիւաններու գնահատութեան։ Այս հաստատութիւնները քննութենէ յետոյ կուտան նպաստաւոր կամ աննպաստ կարծիք։»

«Էնթրանսիժան»ի աշխատակիցը ցուցնելով որ այս կարգի օտարականներու բնակութիւնն ու աշխատանքի իրաւունքը կանոնաւորելու այս եղանակը ընդհանրացած է, աւելի տպաւորիչ դարձնելու համար իր պրպտումները, կուտայ հետեւեալ թիւերը. որոնք կը ներկայացնեն, անկանոն թուղթերով Ֆրանսա մտնելէ վերջ, իրենց ինքնութեան թուղթերը կանոնաւորող օտար աշխատաւորներու գումարը. 1927ին՝ 19243, — 1928ին՝ 21505,— 1929ին՝ 43928, · 1930ին՝ մօտ 70000։ Մինչ նոյն շրջաններուն, աշխատանքի իրաւունքով Ֆրանսա մտնող օտարներուն թիւն էր. 1927ին՝ 18778,— 1928ին՝ 36055,— 1929ին՝ 110871,— 1930ին՝ 125000։

«Էնթրանսիժան» անշուշտ կը քննադատէ այս եղանակը որ կերպով մը կը կերարկուի ընդհ. կանոնադրութենէն դուրս եւ կը նպաստէ որ աշխատանքի շուկան ծանրանայ։

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 28ին, պաշտօնապէս արձանագրուած, այսինքն կառավարական սնտուկներէ նպաստ ստացող անգործներու թիւն էր 50,815, որոնց 10,516ը կիներ։ Այդ Թուականէն մէկ շաբաթ առաջ, անգործներու թիւը ցոյց կը տրուէր 50,744, ուրեմն մէկ շաբաթէն միւսը միայն 71 հոգիի յաւելում մը, ինչ որ կը նշանակէ թէ, անգործութիւնը սկսած է կայունութեան շրջան մը բոլորել։

Անցեալ տարի նոյն այդ շրջանին ընդամէնը 1630 անգործներ կային։

1926 1927ի մեծ տագնապի ընթացքին, նոյն այս շրջանին Ֆրանսա կը համրէր 75,159 անգործ։

Մարտ 28ին փարիզ քաղաքին անգործներու թիւն էր 22,172 (5588 կիներ)։ Սէնի նահանգի մնացեալ վայրերուն անգործներու թիւն է 14,396, ընդհ. գումար Սէն նահանգի անգործներու 36,568, անցեալ շաբթուան 36,502ին դէմ։ Մէկ շաբթուան մէջ յաւելում 66 հոգիի։

Ֆրանսայի մնացեալ նահանգներուն մէջ անգործներու ընդհ. թիւն է 14,247, անցեալ շաբթուան 14,242ին դէմ։ Ամէնէն աւելի անգործներ կը համրէն Ռոնի նահանգը 3679, որոնց 2799 Լիոն քաղաքին մէջ, Նոռի նահանգը՝ 1851, Հռն վիէն 1310 հոգի։ Մարսէյլի նահանգ 1128, որոնց 1113ը միայն Մարսէյլ քաղաքին մէջ, Լուարի նահանգ 842, եւայլն։

Մարտի 23-28, մէկ շաբթուան ընթացքին Ֆրանսա մտած են 756 օտար աշխատաւորներ, իսկ Ֆրանսայէն իրենց երկիրները մեկնած են 1723 օտարականներ։

⁂ Ռընոյի գործարանը սկսած է վերստին ընդունիլ ասկէ առաջ ճամբած բանուորները։

⁂ Մարտ 24ի հրատարակուած պաշտօնական վիճակագրութիւնները Գերմանիոյ մէջ անգործներու թիւը մարտ 15ին ցոյց կուտան 4 միլիոն 980 հազար, ուրեմն, փետր. 28էն ի վեր 8000ի յաւելում մը։

ՆՈՐ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՎԷՊԻՆ ՄԷՋ
ԵՒ
"ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻ ԱՆԹԱՌԱՄ"

Հոգեբանական վէպը ֆրանսական գրականութեան մէջ ազգային բնոյթի մը արտայայտութիւնն է։ Մարդն է անոր հերոսը իր ներքին խորունկ կեանքով։

Բնութիւնը կը բացակայի դասական գրականութենէն, որովհետեւ ան ենթակայ է տեւական բնաշրջումի։ Մարդն է յաւիտենական ճշմարտութիւնը։

18րդ դարու մէջ, գրագէտ մը որուն համար այսօր գիտուններն ու հոգեբանները խենդ է, կ'ըսեն, յեղաշրջեց այս գրական աւանդութիւնը «բնութեան զգացումով»։

Ռուսօ սիրեց բնութիւնը, որովհետեւ իր հոգեկան առանձնութեան մէջ, հոն գտաւ մտերիմ մը, խորհրդակից մը՝ Իր «La Nouvelle Héloïse» վէպը գեղեցիկ ու զուիցերական լեռներու եւ լիճերու գեղեցիկ «տեւքօր»ի մը մէջ, ուր բնութիւնը ներկայացուած իբրեւ հոգեկան վիճակ մը, որ կ'ազդէ վէպի հերոսներուն վրայ ու կը կազմուի, անոնց հոգին իր գիծերով։

Ասոր այս գործով լեռը կը յայտնուի ֆրանսական գրականութեան մէջ։ Ալպեանները կը դադրին ըլլալէ ծննաւոր ու վայրի հսկաներ, որոնք սարսափ եւ յուսահատութիւն կուտան դասական մարդուն, ու կը դառնան ներշնչումի նոր աղբիւրներ։ Ֆրանսացին պիտի սիրէ լեռներու առանձնութիւնը, անոնց մէջ պիտի փնտռէ ուժգին եւ ծնլամացիկ յուզումներ։

Բայց սահմանափակ է Ռուսոյի բնութիւնը։ Լեռներու մէջ կծկուած հովիտներու կամ ժայռերու եւ ծաղկով կորսուած լիճերու սեղմ հորիզոնն ունի ան։ Անոր յաջորդները պիտի ընդարձակեն զայն, ընդարձակելով նաեւ վէպի սահմանները։ «Ջերէք մեր բանաստեղծները իրենց սիրահարները հանգչեցնեն գետակներու ափը, դաշտերու մէջ, փեկոններու ծառերուն տակ», կ'ըսէ Պէրնարտէն տը Սէն Փիէր։ «Ես ուզեցի զանոնք նստեցնել ծովուն եզերքը, ժայռերու ստորոտը, հնդկական ընկուզենիներու, սալորենիներու եւ ծաղկած լիմոնի ծառերու շուքին տակ», ակնարկելով «Paul et Virginie» հովուերգութեան հասարակածային գօտիին մէջ։

Այս վէպով «ծովը» կը յայտնուի ֆրանսական գրականութեան մէջ, անհուն ծովը՝ անծանօթ հորիզոններու, կոյս աշխարհներու հեռանկարով։ Բայց ֆրանսացի վիպասանը կը դիտէ ու կը նկարագրէ բնութիւնը իր եւրոպացիի աչքերով, եւրոպացիի հոգեբանութիւնով։ Անոր հերոսները պիտի ըլլան Եւրոպայի առանձնաշնորհեալ բնակիչները, դիւանագէտներ, քաղաքացիներ, զինուորական կցորդներ, ծովային սպաներ, գաղթային զինուորներ, զբօսաշրջիկներ եւայլն։ Եւ այսպէս մինչեւ 1914։

Նափոլէոնեան պատերազմները ազգային գրականութենէն վեր առեր էին եւրոպական գրականութիւն մը։ Stendhal, Gobineau, Mérimée թարգմաններն էին եւրոպական հոգիին։

Ու դար մը ետքը, պատմութիւնը կը կրկնուի քաղաքական ու ընկերային նման պայմաններու մէջ։ Ընդհ. Պատերազմը կը ստեղծէ միջազգային գրականութիւն մը, արդէն աշխարհահռչակ սահմանները երկրագունդին հինգ մասերուն մէջ։ Եւրոպան, երկրի այս առանձնաշնորհեալ մասը, կը կորսնցնէ իր նախկին հրապոյրը, ուժ եւ Եւրոպացին՝ իր առաջնորդի դերը։

Եւրոպան ծերացեր է, կ'ըսէ Իզաստրա Տրրիէն ու կը մեկնի Ռուսիա։ Եւրոպան հիւծեր է, կը յայտարարէ Փիրանտէլլօ, ու կը պատրաստուի մեկնիլ Ամերիկա, հասատուելու համար առողջ ու երիտասարդ ժողովուրդի մը մէջ։ Զզուած է Փոլ Մորան Եւրոպայի նիւթապաշտ քաղաքակրթութենէն, որ չի ճանչնար մեր հոգեկան կեանքի խորունկ պահանջները ու կ'երթայ հաղորդուելու Արեւելքի ժողովուրդներու միսթիք իմաստասիրութեան։ Զգոյշ, կը յայտարարէ Քայզէրլինկ, իր «Ամերիկայի հոգեփոխութիւնը» գործով, վտանգ կը սպառնայ Եւրոպայի, եթէ ան չվերանորոգէ ինքզինքը։

Փոլ Վալէրի կը խօսի պատերազմի աւերներուն մասին, կը վերյիշէ Նինուէններու եւ Բաբելոններու կործանումը ու կ'եզրակացնէ իմաստակի մը դառնութիւնով։

— «Մենք, քաղաքակրթութիւններս, հիմա գիտենք որ մահկանացու ենք... կը զգանք որ քաղաքակրթութիւն մը կեանքի մը դիւրաբեկութիւնն ունի»։

Բայց, կը հարցնէ անձկութեամբ, պիտի թոյլ տա՞նք որ «Եւրոպան դառնայ ինչ որ է իրականին մէջ, այսինքն ասիական հողամասին մէկ փոքրիկ հրուանդանը։— Եւ կամ Եւրոպան պիտի մնա՞յ ինչպէս որ յայտնուած է, այսինքն երկրային տիեզերքի թանկարժէք մասը, հողագունտին մարգարիտը, հսկայ մարմինի մը ուղեղը»։

Բայց շարժումը զօրաւոր է ու կարելի չէ ետ դառնալ։ Ու կը մեկնին բոլորը եւ երկրախոյզը եւ իմաստասէրը, եւ գիտունը եւ արուեստագէտը, կոյս աշխարհներու, առողջ ժողովուրդներու, անծանօթ բարքերու եւ քաղաքակրթութիւններու տենչանքով յափշտակուած։

. .

Փոլ-Անրի-Պորտոյի վէպը, «Տրապիզոնցի Անթառամ»ը, ֆրանսական վէպի այս նոր ձգտումը կը ներկայացնէ։ «Արարծիլը է Եւրոպան», կ'ըսէ անոր հերոսներէն մէկը «...Աւելին կը պահած է իր զարմանալի հրապոյրը բոլոր անոնց համար որ ունին վտանգին ճաշակը, ստրուկական ճակատագիրներու արհամարհանքը, առեղծուածի հմայքը... բոլոր անոնց համար որ ունին քաջութիւնը իր ամէնէն հագուագիւտ ձեւին մէջ... Ցեղնակեացներու քաջութիւնը։ Անոնց համար անհրաժեշտ է անապատը, ուր անոնք կարենան ձեւել թագաւորութիւն մը, իրենց երազներու չափովը։ Պատերազմը վերականգնեցուց բոլոր այս քնացող փափաքները»։

Բայց ինչո՞ւ Փոլ-Անրի Պորտօ իր վէպին միջավայրը կազմեց Հայոց աշխարհով, այսինքն այն երկիրներով ուր թափառական Հայը իր պատմութիւնը թափեց։

Մէկուր Սամուէլ-Մուրատ վարժարանին մրցանակաբաշխութեան հանդէսին կը նախագահէր ֆրանսացի ակադեմական ու վիպասան Անրի Պորտօ, հայրը «Տրապիզոնցի Անթառամ»ին հեղինակին։ Ան կարդաց գեղեցիկ ճառ մը, ուր կը յայտնուի վէպին ծնունդը։ «Պատմական ունէ ծանօթութենէ առաջ, հայկական ախրութիւնն ու թախիծը ինծի եկան Լամարթինի մէկ հատուածէն, բաւ ան։ Զիս Սուրիա տանող շոգենաւին մէջ հետս առած էի անոր «Արեւելքի մէջ ճամբորդութիւն»ը։ Այցելի ինծի կ'ընկերանար։ «Տրապիզոնցի Անթառամ»ին ապագայ հեղինակը որ այն ատեն տասնը ութ տարուան մը հազիւ կը հաշուէր, յափշտակեր էր գիրքը։ Օր մը «Լօթիւս»ի կամրջակին վրայ ինծի կարդացուց սա էջը, ուր բանաստեղծը, Դամասկոսի մէջ, կը նկարագրէ ձեր ցեղի աղջիկներուն գեղեցկութիւնը։

«Գրեթէ ամէն տեղ, մենք գտանք դէմքեր, զորս եւրոպացի վրձինը երբեք չէ գծած. աչքեր ուր ծոգիին խաղաղ լոյսը կը վերածուի մութ կապոյտ լոյսի մը ու կ'արձակէ խոնաւ թաւշային ճառագայթներ, որոնց փայլիլը երբեք չեմ տեսած կնոջ աչքերու մէջ, դիմագծեր այնպիսի նրբութիւնով մը եւ այնքան քնքուշ ողորկութիւնով մը, որ ամէնէն թեթեւ, ամէնէն նուրբ ձեռքը պիտի չկրնար օրինակել. թափանցիկ դէմք մը, երանգաւորուածութիւնոյն ատեն այնքան կենդանի գոյներով որ վարդի թերթին ամէնէն փափուկ երանգներն անգամ չեն կրնար արտայայտել անոր տժգոյն թարմութիւնը. ակռաները, ժպիտը, ձեւերու եւ շարժումներու բնական փափկութիւնը, ձայնին մետաղեայ, ծիչուն եւ չինչ շեշտը. ամէն ինչ ներդաշնակ է այս հիանալի յայտնութիւններուն մէջ...»։

Ով քաղցրութիւն երգող քանի մը վանկերու, որոնք այլեւս պիտի չհեռանան յիշողութենէն։ Մշուշապատ և դեռ անորոշ Անթառամը կը յայտնուէր իր ապագայ Արարչուհիին.

Փոլ-Անրի Պորտօ պիտի արտօնէ իր վէպին մէջ Հայոց աղջիկներու գեղեցկութիւնը խորհրդանշող այս հատուածը եւ իր հերոսուհիին, Անթառամ Միվանեանի աչքերուն մէջ պիտի փնտռէ այն «թաւշային խոնաւութիւնը», զոր Լամարթին կը նկարագրէ սիրահարի մը յափշտակութիւնով.

Ռոմանթիք բանաստեղծին ազդեցութիւնով կը կաղապարուի ուրեմն Հայոց պատմութեան եղերական մէկ էջը խորհրդանշող · այս · վէպը, անոր առաջնորդութիւնով վիպասանուհին կ'այցելէ Արեւելք, կը ճանչնայ ու կը սիրէ հայ ժողովուրդը։ «Ես ալ անոր կը պարգեւեմ այն հրապոյրը, որ զիս դէպի ձեզ կը քաշէ» կ'ըսէր Անրի Պորտօ, իր ճառին մէջ։

Ու այս ազդեցութիւնը իր վիպական շունչով պիտի խմորէ։

ԱՐՓԻՆԷ ՔՕՐՍԱՄԵԱՆ

ԹԱՄԱՐ

(ՊԱԼԱՔԻՐԷՎԻ ՀԱՄԵՐԳԻՆ ՎՐԱՅ)

Ա.

Տարիալի նեղ ու մշուշապատ կիրճին մէջ դղեակ մը կար ժամանակին, ուր կ'ապրէր Թամար, իշխանուհի մը հրեշտակային գեղեցկութեամբ ու հրէշային մտածումներով։ Անգութ, տարփալի եւ նուիրական էր ան միեւնոյն ատեն։ Իշխանուհին կոյս էր մնացած, սակայն շատեր եկած էին արդէն այդ մահուան տաճարին առջեւ իրենց սիրոյ երգումը ընելու։ Ու Թամարին կուրծքը խարանի մը պէս, նուիրական մնաց երկար ատեն։

Տարիներու հետ սակայն, տարփանքը ծաղկեցաւ Թամարի մարմնին մէջ, ու ան՝ գեղեցկին լռաղայն անհնակը մեղքալ գիշերներուն յատկացուց...

Ու հէքեաթային կեանքը սկսաւ։

Ամէն անցորդ, ըլլար զինուորական, հովիւ թէ վաճառական, հրապուրուած անբացատրելի գեղեցկութենէն, կ'երթար դղեակ, չկրնալով մերժել դիւթիչ հրաւէրը իշխանուհի Թամարին։ Իրիկուան դէմ կրքոտ ճիչեր կը լսուէին դղեակէն, ուր կեանքն ու մահուան անզուսպ խնդութիւնները իրենց լրումին կը հասնէին։

Կիներ ու մարդիկ, գինովցած հացկերոյթի սեղաններուն առջեւ, կը փաթթուէին իրարու իրենց ծոցերը իրար փակցնելով, մինչ գինիի բաժակները կը լեցուէին անընդհատ կենացներու ըմպելիքով։ Իշխանուհին սեղանին գլուխը կը նստէր, եւ իր լեցուն մարմնով, հոլանի կուրծքին հմայքով կ'այրէր հովնականներուն փափուկ շրթները։

— Խմեցէ՛ք, կը պոռար իշխանուհին, խմեցէ՛ք որչափ կրնաք։ Աշխարհի ցաւը չպիտի կրնաք երբեք փոխարինել։ Սիրոյ ժամերը շուտ կ'անցնին ու մեր կեանքը գարնանային օրուան մը նման կը վերջանայ շուտով, խմեցէ՛ք Թամարին առնու, Թամարին կեանքին համար։

Ու բաժակները յորդահոսան, կը պարպուէին շռնդալից աղմուկով։

Երբ հոյնականները կ'արբենային ու յոգնած մարմինները անկարող կ'ըլլային շարժելու, Թամար կը դառնէր ի՛ր գեղեցիկ հրաւիրեալներուն ու կ'առաջնորդէր իր սենեակը։ Ժանեկազարդ անկողնին վրայ կը փռուէին միասին ու Թամար կը քամէր գինով երիտասարդին ամբողջ ջերմութիւնը։ Յետոյ կը պառկեցնէր զայն անկողնին մէջ ու կ'երթար մեռելային հեղուկը բերելու։ Երիտասարդը արդէն քնացած կ'ըլլար։ Բոց կինը կը թափէր մէջքի գօտին, կը հանուէր ու մերկ մարմինով կը մտնէր վերմակին տակ, ի խնդիր նորանոր սարսուռներու։

Ու գիշերը կ'անցնէր։

Երբ առտուն կանուխ, արշալոյսը հազիւ լեռներուն գագաթները կ'ոսկեզօծէր ու ամէն ինչ խորունկ լռութեան մէջ թաղուած կը մնար, Թէրէք գետի ջուրերուն թախծագին շառաչիւնը կը լսուէր միայն, որ անշունչ դիակ մը կը տանէր դէպի ծով...

Այն ատեն կ'երեւար դղեակին պատուհանէն սպիտակ ստուեր մը, որ վերջին հրաժեշտը կը զրկէր իր թշուառ սիրածին։

Բ.

Երկար ժամանակ, Թամար այսպէս ցոփ կեանք մը վարեց։ Իր դղեակը միեւնոյն ատեն հանրատուն եւ գերեզման եղաւ։ Իսկ իշխանուհին՝ բոց եւ մարդասպան։ Հանրութիւնը գիտցաւ թէ խորհրդաւոր, արտակարգ բան մը կ'անցնէր այդ դղեակին մէջ, սակայն անցորդը միշտ հրապուրուած մնաց ու հաւանեցաւ ամէն անգամ իշխանուհիին հրաւէրին։

Անցորդը ըլլար զինուորական, հովիւ թէ վաճառական, կը մտնէր ներս ու կը մասնակցէր գիշերային խրախճանքին։

Թամար մնաց միշտ գեղեցիկ, միշտ լեցուն ու տաք արիւնով, զոր անհամար սիրահարներ ժանեկազարդ մահճակալներու վրայ իրեն ներարկեցին։ Թամար եղաւ նախանձոտ ուրիշներու գեղեցկութեան ու մինչեւ վերջին օրը, անգութ, բոց եւ մարդասպան։

Գ.

Տարիալի կիրճէն աշուղ մը անցաւ այդ օրերուն։ Վերջալոյսի ժամանակ էր։ Աշուղը յոգնած, նստաւ դղեակին մօտ, ծառի մը տակ ու վաղեմի սիրահարական երգ մը թրթռացուց կիթառին լարերուն վրայ։ Այնքա՛ն լաւ կը հնչէր այդ մեղեդին իրիկնային խաղաղութեան մէջ։

Իշխանուհին զարմացած, պատուհանէն դուրս կախուեցաւ։ Տեսաւ ծառին տակ նստած հրաշալի աշուղը ու այդ հմայախորհուրդ գեղեցկութեան առջեւ պահ մը արձանացած մնաց։ Ի՞նչ աղուոր աչքեր են, մտածեց Թամար։ Մարմնին վրայէն սարսուռ մը անցաւ։ Ու ներս կանչեց զինքը։

Աշուղը անշարժ մնաց իր հրաւէրին վրայ։ Տեսաւ պատուհանէն կախուած իշխանուհին, անոր կուրծքը հասուն, լեցուն սպասող ծիծերով, որոնք կը թրթռային բարակ, մետաքսեայ հագուստին տակ։ Նախ երազ կարծեց։ Աչքերը ուժով մը շփեց շուարելէն ետքը։ Չէ՛, իրականութիւն էր, բացարձակ իրականութիւն։ Ոտքի ելաւ, պահ մը վարանեցաւ, վերջ մտաւ դղեակ։

Թամար պատուհանէն կախուած իրեն կը սպասէր։

Գիշերային խրախճանքը սովորականէն աւելի փայլուն անցաւ։ Աշուղը երգեց անդադար կինը, սէրն ու գինին, ու գրեթէ տառապեցուց Թամար իշխանուհին։

Ուշ ատեն գացին միասին անկողին։

Լիալուսին էր։

Անսահման լռութեան մէջ, Թէրէքին ձայնը կը լսուէր միայն որ շառաչելով կը վազէր կիրճին մէջ, ապառներու խարանին առջեւ։

Թամար եւ աշուղ պառկած էին միասին, փաթթուած իրարու տարփալի մարմիններով։ Իշխանուհիին շրթները հեղքուած ամբողջ կարմրութեամբ, մեղր կը կաթեցնէին անոր բերնէն ներս ու սէրը իր լրումին կը հասնէր։

Յետոյ աշուղին քունը տարաւ։

Թամար ելաւ անկողնէն, գնաց բերաւ հեղուկը։ Ամբողջ մարմինով կը դողդղար։ Մօտեցուց զայն քթին, սակայն ձեռքը երերաց։ Չկրցաւ շիշը բանալ։ Սիրտն ու միտքը պայքարի մէջ էին։

— Մեռցնե՞լ, թէ չմեռցնել։

Վարանեցաւ։ Մեռցնել այդքան ծաղկատի մարմին մը։ Ո՛չ, կարելի չէր։ Ու առաջին անգամ ըլլալով, հանրակինը պարտուեցաւ իր մտածումներէն։

Մտաւ անկողին ու քնացաւ։

Երկրորդ գիշերը նոյն հոգեբանական պայքարը տեղի ունեցաւ։ Իշխանուհին խնայեց տղուն։

Երրորդ գիշերն էր։

Թամար խորհեցաւ մեռելային լրջութեամբ։ Կատղեցաւ։ Ինչպէ՞ս, ինք, այդքան գեղեցիկ կին, կը պարտուէ՞ր աշուղին հմայքին առջեւ։ Այս մտածումը տանջեց զինք։ Իսկ բոց կին, ամէն գիշեր տարբեր մէկը պէտք էր ունենար իրեն հետ. այս էր իր սկզբունքը։

Ու սպաննեց անմեղ աշուղը։

Առտուան դէմ, Թէրէքին ջուրերը կը տանէին շառաչելով, անշունչ դիակ մը դէպի ծով։

Դ.

Վերջին ողբերգութիւնը կատարուած էր։

Իշխանուհին տառապեցաւ խղճի խայթէն, ու առաջին անգամ ըլլալով կեանքին մէջ սրտի խորէն լացաւ։ Փոխեց հիմնովին կեանքին ուղեգիծը, գոցեց դռները անցորդներուն առջեւ ու խրախճանքը վերջացաւ ընդմիշտ։

Փոխարէն՝ վանքի վերածեց այդ փառաւոր ապարանքը եւ ինք ճգնաւորի նման ապրեցաւ։

Աստուածավախ ճգնաւորներ կ'աղօթէին ամէն իրիկուն փայլփլուն մոմերուն առջեւ, ու խնկարկուած խորանին քով Թամար, ծնրադիր, իր մեղքերը կը քաւէր։

Ու առտու իրիկուն, կանոնաւորաբար, վանքին հսկայ զանգակները կը զօղանջէին յամրօրէն, երկար ու երկար, մառախլապատ կիրճին մէջէն, աստուածային մեղեդի մը սփռելով անհունութեան մէջ տիեզերքին...

Ժընեւ Թ. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

ՆՇԽԱՐԸ

(Զատկի պատմութիւն)

Սարսութեան առաւօտուն, Տիրան առնէն դուրս չելած՝ ձեռքերը գրպանին տարաւ անգամ մը։ Թէեւ սովորական օրերու վախը դրպանակութենէն տարբեր՝ լեցուն ու պարապ դատեց զայն, բայց ի՛նչ կ'ըլլայ, ի՛նչ չըլլար մտածեց, ու վճռականի գացող պարտատէրի մը պէս սկսաւ հաշուել,

— Ես պատարագէս առաջնորդ հայր սուրբին ա՛ռ ժամուն, ա՛ռ ժամկոչին, ա՛ռ աղքատներուն... Ու տեսաւ թէ դեռ անդին կը մնայ գումար մը, ամէն պատահականութեան հանդէպ։

Տօնին օրը, որ կուգար տարին քանի մը անգամ միայն։ Ու պէտք էր որ ինքն ալ տար անպայման։ Դռնէ, ու յարգելով լաւ, տեսած ու վարժուած էր իր պապերէն, հին ունեցող օրերէն մինչեւ նոր ու նոր չքաւոր օրերը։ Բայց այսօր... Իր մէկը հանդիսաւորական էր իր որդին ու քահանայ Մէհի՛ հօրսամ ու լեցուն, միայն նիւթեր ու սպասումած, որ իր թեթեւութեամբը կը ձնշէր սակայն միտքին վրայ։ Մեծ բեռան մը պէս ծանրակշիռ։ Բայց որը սուրբ էր ու հոգեկան մխիթարութիւններով բեռնաւոր։ Ձէ, որ Քրիստոսն ալ իր ունեցածն էր տուած աշխարհին — միտն ու արիւնը։ Հետեւաբար ինքն ալ կը տրամադրէ իր ունեցածը, սիրտը բացած բերան հոգին հանգոյց իր հանգստեան բաժինն

Այս բոլոր արտայայտ…
ձուծիւր պզտիկ Հէքիան …
իր մէջ Ռանիի կարծ քան …
շրջանը իր ծծկուած …
զգաց թէ քանի մը կաթիլ …
թիւն հոսեցաւ իր կեանքէն …
զուարթ առաւօտ մը որ իր …
անհունօրէն բացած կը …
խորհուրդը …
Եկեղեցիին զանգակը կը …
փորականէն աւելի ուժեղ …
գոռ ու երկար, որուն ձայնը …
արձագանգը նման էր …
կաթողիկ զանգերուն …
խորտակած ու փշրած …
եալը, յաղթութիւն առած էր …
ներէն, միաշաբաթի …
Բայց զմխիքին զանգերը …
կը բացուին ու կը գոցուին …
ւորներու եռուէն։ Ամէն …
ժամ եւ ժամահարութիւն …
ապաշխարութիւնը յաղթութեան …
ինչո՞ւ այսօրուանը թեթեւ …
պէս կը պայթէր …
երկար, երկար …
Ցանկալի յիշեց թէ …
առաջնորդ հայր սուրբն էր …
համար պէտք կար …
տարբեր հանդիսութեամբ։
Եւ սակայն Տիրան …
քաշեց վարագոյրը …
որ կրնար մտածել …
յուզեալ, զգացած, առաջնորդ …
պատրաստուածեան իր …
թեան հասուցումին։ …
դիւ թէ ամէնէն դուրս …
զանէն դառնալով, …
ու յանկարծ հարցուց իր …
— Հայր սուրբերէն …
կա՞ւ թէ ոչ…
— Դեռ չեկաւ… …
լոյս է.
Բայց դուն քովը …
Տիրան լռեց։ Բայց …
ձիւներ կային ու …
կասկածանքի փուշերուն …
առաջնորդը կրնար ամէն …
սիրալ ու ծնդանչել …
ատ մէկը ո՛չ մոռացած …
ո՛չ ալ թերիմացութիւն …
նշխարին առաջան մը …
Անունին ու Զատկին …
կը կատարէր մասնաւոր …
ցանկի մը վրայէն, ուր իր …
նաւոր կար։ Երկրորդ …
իր մասնակցութեան հանդ…
գնորդ։ Ու … թէ …
բանի, այլ …
միայն
Ամէն անգամ որ …
զար, հայր սուրբը Առաջնորդ …
աշխատանքի Առաջին …
ծանր … նշխարի պատրաստ…
ո՞ւրեէ կուգար … Երկրորդ …
իր անունին ու պաշտօնին …
վրայ, նշխարներու …
քերուն, քարերու …
փառած …
բակին մէջ. …
Զատկին դուրս …
վրան հասցէները …
Դեռ կար աւելի …
անմիաձայնութեան. «…
Սարսութեան …
բարեկան Առաջնորդ …
տարազի, քաղաքիս …
նիստ … մէջ…»
… յայտարարութիւն …
պատերուն վրայ փակցուած …
Ս. Պատարագէն վերջ …
կան ընդունելութիւն Առաջնորդ…
նի մէջ … եւ …
բան փոխարէնը …
բերկրութեան ու հաշտութ…

Տիրանին ուշքերուն առջեւէն այս բոլորը շարժանկարի մը պէս սրա՛ց, ...ին ու անցան, ու այն երկրակա-... յանկնցաւ թէ՝ Նուաջնորդ... Սովէ՛ր յաճախորդներու ան-... դուրս ձգած էր զինք ... Պատմո՛ւ.... Սանկա բծ, ... ինքն ի մէջ դարձան, դի-... արթնցաւ ու յիշողու-... օգնութեան։ Բայց կինը ... խուցը անոր ուշքերուն մէջ ... գլխադծին վրայ եւ ա-... ...

— Նոյնատեսա Նուաջնորդին ան-... բան մը գրած ըլլալու են թերթերուն մէջ ..

— Վա՞յ...։

— Բայց յաջորդ բառը — բուն ... տակերուն տակ առած ... ուղղեց, փշրեց ու կոտր, ... որ միայն ծնօտները ու ... շարժեցան անձայն ու լուռ ... կինը չլսեց դայն մինչեւ անգամ գիտցաւ։

Տունէն եկեղեցի՝ ճանապարհը ... Տիրան, խռոված ու սասա-... մինչ էր։ Այդ տարուան լոյս ... տարեդարձներէն մէկին մէջ, ... ընդհանուր տեսութեան մը ... հոմառօտ անցքապատմու ... գրած էր Նուաջնորդի մասին։

Այսքան միայն։ Եւ այսքանն իսկ ... եղած էր գրելու զինք ... նշխարէն, որ անգամ մըն ... կը մերժանար իր սրբութեննէն ու ... պարտականութեննէն, ... շոշափուած ձեռքին ... կը քալէր ան դէպի ... Չամիի ... , բայց ... մէջ ... ու երկոյնքին ... Ասկէ այն նշխարը չէ՞, զոր բա-... ... իր ... միայն կ'ընդունէին բարեհամբոյր ... բարձրացած ... ... , իսկ ... ու ... պահէ ... ... որուն շրջապատու-... դարձած է մենաշնորհը պա-... մը, որ ... կը վա-... կը մերժէ բացէ ի բաց։

Տիրան շարունակեց իր ճամբան ... ժամուն բակը, պատրաստու-... ու հրաշքով, այս տխուր խո-... տակ ամփոփուած։ Բայց յան-... անկարելի հով մը, որ սովոր է ... , արշամարհելի ամիրէն, ... զինք բակին մէջ, ... ժամուն գանկը իր առջեւ ... ... իր աչքերէն։ Եւ պար-... իր գրպանը ժամուն շըր-... գրուած պնակներուն մէջ, ... նշխարին ... ամենաներու ... մէջ նետած։

Եւ որպէս թէ հոգեկան բեռնաւորում, մը թեթեւցած ու մխի-... ։

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

Մարսէյլ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈՒԽԵԱՆԻՆ

Ծովերուդ քո՛վ էի, ծովերուդ
մէջն էի քիչ մ'առաջ.
Բայց հիմա,
Անհրջանակ ծովին մօտն եմ
նորէն եւ
...Դեռ ջուրերուդ խանդութիւնը
կը մնայ
Ճակտիս վրայ.
Դեռ կը լսեմ ձայնչն անվերջ
փոթորիկիդ,
Սպառնական փոթփոթումը ա-
ալիքներուդ
Խռովայոյզ
Կը տեսնե՛մ,
Աղջամուղջը, վազքն ամպերուդ
կայծակնաթեւ,
Ուր բանտուած լոյսի շերտեր
շուարուն,
Կուլին մէջ տարերքներուն
Կը հեւան.
Ուր ժայռերուդ ծանրութիւնը
հաստատ ու վէս,
Անհունութեան սեւեռակէտ՝ ան-
պարտելի ուժի պէս
Սահմանն է անհունին...
Երեւակայութիւնս չշմեցուցիր,
դեռ կը զգամ,
Պիտի զգամ տիրող յուզումն
արուեստիդ.
...Արեւներդ ոսկեղօծ, արեւներդ
վարդալոյս,
Արեւներն հուր ժպիտէ, արիւ-
նախանձ հրճուանքէ.
Արեւ տուին, սրսկեցին նոր
գոյներ
Մտածումիս երկնքին...
... Լուսիններդ սիրաթաթաւ,
Որ շղարշին մէջէն նուրբ ամ-
պերուդ,
Հորիզոնէն մեղմօրէն,
Դէպի ծովին խաղաղութիւնն
անսահման,
Ալեակներուն քնաթաթախ, շը-
շուկներուն, շուքերուն,
Դէպի քունը գիշերին՝
Համբոյրի պէս, օրհնութեան
պէս, աղօթքի պէս
Կ'երկարի՛ն, կ'արծաթե՛ն...
— Ի՛նչ երգ էր ան, ի՛նչ մեղե-
դի,
Դեռ կ'ապրի, պիտի ապրի սր-
տիս մէջ...!
Անհրջանակ ծովին մօտն եմ նո-
րէն եւ,
Ուխտի եկեր եմ այս անգամ,—
Օտարական ու մինակ...
Շատ բան ունիմ ազատօրէն,
առատօրէն
Ոտքերուս քով, աւազին հետ
խառն ու խարխուլ դաշնակող
Փրփրապիտակ ալիքներուն
խառնելու:
Կուրծքիս վրայ, կուրծքիս տակ
Իր պարուրող գալարուանքն է,
—Ուժեղ բուրմունքը ադի,—
Որ կ'օրօրէ,
— Բով մը վէճի, յոյսի,
տենչի, զգայութեանց բա-
ցարձակ
Լութիւնս..
Մորս անուշ ձայնն է կարծես,
երազանքին կանչն է կարծես
Մահուան գուժը՝ յարութեան
մը լուրն է կարծես...
Ծո՛վ կայ,
Աչքերուս մէջ ծո՛վ մը կայ...
Հպարտութեան, երախտիքի,
Մեծ սիրոյ մը արցունքներն են՝
Ծովի՛ն համար
Որ իր հոգին, մութ ծալքերն ու
գաղտնիքներն իր կեանքին,
Կիրքերն անզուսպ,
Անչափելի գեղեցկութիւնն իր
վեհութեան
Գիտցաւ միայն հայ հանճարին
Վստահիլ...
— Չէ՞ նմաններն են որ կուգան,
կը միանան
Մէկզմէկով կ'ամբողջանան,
Լոկ ովկէան մը
կրնալ ովկեան մը ցոլանալ...,
Ո՛ վարպետ.
Աստուածային գործիդ առջեւ,
Թո՛ղ խոնարհիմ.
Փառ՛ք, պաշտամու՛նք,
Եւ աշխարհին որ քեզ ծնաւ,
Ե՛ւ ծովերուդ, ե՛ւ հոգիիդ, ե՛ւ
անունիդ
Յաւերժական...:

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՐԶԱՅԵԼԵԱՆ

Նիս

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆՈՐԱՀԱՍ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

La Nouvelle Revue Françaiseի մէջ Մաքս Ժաքոպ նոր կեղծ անունով մը (Մորվէն լը Կայէլիք) կը ստորագրէ հետեւեալ ոտանաւորը, որ կը պատկերացնէ Ֆրանսացի նորահաս աղջիկներուն հոգեբանութիւնը։

Դպրոցականի մը վկայական
նոր
Մեզի ձուկով ճաշ չեն տար
այլեւս,
Եթէ տիկնութիւն չընենք.
Երթաք բարով նեղ գլխարկներ
եւ կարմիր գոգնոցներ,
Ես քաղաքապետին կնոջ պէս
պիտի ըլլամ։
Ես բժիշկին կնոջ պէս պիտի
ըլլամ,
Ես գործարանատէրին կնոջ պէս
պիտի ըլլամ.
Ես ալ ծովագնաց աղջիկներու
շրջազգեստ կ'ուզեմ,
Եւ ափոցներ Թէնիս խաղալու,
Քովիկս սիրահար մը կամ երկու,
Եթէ ծարուստ են՝ կը նստիմ ի-
րենց ինքնաշարժին մէջ։
Իսկ մինչ այդ կը ծառայեմ
իբրեւ գրագիր,
կամ իբրեւ ծիանդապահուհի,
կամ իբրեւ վարժուհի գիւղի մը
մէջ,
Ագարակէն՝ իրկունը պարահան-
դէս կը փախչիմ
Հիմա մինակ եմ, մեն մինակ,
Հայելիիս եւ գլխարկիս հետ:
Ափսո՛ս, սիրտս չէ փոխուած
երբեք,
Կը բաբախէ՝ երբ մանչ մը
կ'անցնի,
կամ կը դողայ՝ երբ ծովը կը փչէ։

ԺԻՏԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Շարունակութիւն ծանօթ հարցարանին պատասխաններուն: Այս անգամ Անգլիացիները եւ Ռումանացիները։ Գէրնըրտ Շօ կը գրէ.—

«Ափսո՛ս, Ժիտի գործերէն ոչ իսկ տող մը կարդացած եմ։ Սակայն կը տեսնեմ որ ուշը ծնացեր եմ, եւ պէտք է աճապարեմ կարդալ, ծակառակ ծերութեանս»։

Մարդ չի գիտեր թէ Գէրնըրտ Շօ ի՛նչ կարծիք ունի Ժիտի մասին, ինչ զգացմունքը ծածկած է գոյն։

Առնենք ուրիշ դրողի մը կարծիքը. Փանթիլէ Մայքարու, որ ամէնէն է Ռումանիոյ օրաթերթին.—

«Ժիտի ազդեցութիւնը մեր սահմաններէն ներս զէրօ է: Այս վիճակը չեն կրնար փոխել ոչ գովասանական յօդուած մը՝ խմբակի մը պարբերականին մէջ, ոչ ալ փառաբանական ելոյթ մը՝ ծամակիրներու մէկ վիճաբանութեան մէջ: Ո՛չ մէկ գործ, ձեզի կ'ըսեմ ո՛չ մէկ գործ, առանց երբեք ըսելու «արժէքաւոր գործ», կը ճանչնամ ռումանական գրականութեան մէջ, որազդուած ըլլայ Անտրէ Ժիտէն։ Երբ փարիզեան խմբակցական կամ պաշտօնական պարբերականներու մէջ կը կարդանք թէ Ժիտ ճանչցուած է իբրեւ վարպետը ֆրանսական նոր սերունդին, կը ժպտինք զարմանքի եւ ծիծաղի արտայայտութիւններու, իսկ երբ նոյն սաղմոսերգուներէն կ'իմանանք թէ Ժիտ ճանչցուած է իբրեւ գլխաւոր ներկայացուցիչը ֆրանսական մշակոյթին յարտասահման, կը ստիպուինք սուլել»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԵՂԵՂԻ ՎՏԱՆԳԸ

Կարեւոր լուրերն են։

Ինչպէս ամէն տարի, ահա նորէն Հայաստանի գետերը հեղեղեցան կ'ուռին, սպառնալով յորդիլ եւ աւերել ցանքերն ու գիւղերը։

Ղամարլուէն կը հեռագրեն «Խորհ. Հայաստան»ի (22 մարտ) թէ Արաքս գետը բարձրացած ըլլալով, կը սպառնայ հեղեղել Սարաջալար գիւղը: Մարտ 20ին, երեկոյեան Սարաջալար ղրկուեցաւ երեք նաւակ, գիւղին բնակչութիւնը փոխադրելու համար Սարուխջլի։ Միջոցներ ձեռք առնուեցան՝ վտանգէն ազատելու համար կափարլուի ջրահան մեքենաները:

Թալինի շրջանին մէջ Մաստարա գիւղին բնակչութիւնը մէկ սիրտ մէկ հոգի աշխատեցան եւ ծաքրեցին առուն:

ՈՌՈԳՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Հայաստանի գիւղատնտեսութեան վարիչները նկատի ունին այն տեսակէտը թէ երկրին շրջանները պէտք է մասնագիտականացնել համաձայն իրենց մշակոյթի կարելիութիւններուն։ Այս ձեւով կը կատարուի նաեւ ջրային հարստութեան խնայողութիւն մը։

Միւս կողմէ անհրաժեշտ կը համարուի մեքենայականացնել ոռոգման դրութիւնը։ Այդ նպատակով, լծուած են ջրարաշխական մեծ շինարարութեան գործին։ Արդէն կատարուած են հետեւեալ ջրարաշխական շինարարութիւնները.— Այգըր լիճին ջրհանի կայանը, փոքր Սարդարապատի, Կարմիւանի ջրանցքը։ Արագածոյանի, Լամբալուի, Դարաճայի, Զանգիբասարի աշխատանքները։

Դժբախտաբար, ինչպէս ջրային տնտեսութեան պետը, Արվազեանն ալ կը խոստովանի, երբեք ուշադրութիւն չեն դարձուցած տեղական առոգման գործին, այսինքն փոքր ջրաբաշխութեան։

Նոյն ատեն ուժի աւելորդ սպառումներ։ Այսպէս Իջեւանի շրջանին մէջ Ջողազ գիւղը ընկերութիւն մը կազմելով, ծրագրած էր բանալ ջրանցք մը, առոգելու համար 300 հեկտար հող։ Աշխատանքներ կատարուեցան 1927-1928։ Պեղումի գործերը աւարտած էին արդէն, գրեթէ նաեւ 14 խողովակ։ Սակայն յանկարծ հրահանգ տրուեցաւ դադրեցնել աշխատանքները։

Այստեղ ծախսուած էր 4000 ռուբլի, 3800 բանուորական օր։ Այս ամէնը պարապը երթալէն զատ, խողովակներն ալ կը փտին փոսերուն մէջ։

ԳԵՏԵՐՆ ՅՈՐԴԱԾ ԵՆ ԱՐԴԷՆ

Համաձայն վերջին տեղեկութիւններու, Հայաստանի կարգ մը գետերը յորդած են արդէն, սովորական եղանակէն առաջ։ Ճարտարագէտ Դր. Տէրմազեան կ'ըսէ թէ Հայաստանի մէջ ողողումները կը սկսէին ապրիլի առաջին շաբթուան վերջը։

Այս տարի սակայն կանուխ յորդեցան, որովհետեւ ձիւնը թանձր նստած էր այս ձմեռ, եւ ձիւնհալը կանուխ սկսաւ։ Զանգու, Քասախ, Արաքս բաւական բարձրացած են։ Մարտ 15ին Քասախ մէկուկէս մեթր բարձրացած էր արդէն։

Դոխս գիւղը կը գտնուէր վտանգին առջեւ, բայց ձեռք առնուած միջոցներու շնորհիւ, կարելի եղաւ վտանգը փարատել։ Նախընթաց Քասախը կ'աւերէր Հայ-Ջէլալի շրջակայքը։ Այդ լիճին կամուրջներուն եւ գետին եզերքներուն վրայ կատարուած աշխատանքներուն շնորհիւ, այս տարի Հայ-Ջէլալ ազատ մնաց։ Բայց Սեւ ջուրն ու Քասախը իրարու խառնուած տեղը, հեղեղը ջուրով ծածկեց Հայ-Ջէլալի հողերը եւ Ներքին Ալնալուի շրջակայքը։

Զանգու գետը եւս բարձրացած ըլլալով, կը սպառնայ Արգելի պատնէշի աշխատանքներուն եւ Զանգիբասարի գիւղերուն։ Աշխատանքներ կը կատարուին հեղեղէն ազատելու համար Շաղլու-Դէհքըզի եւ Բիալարա գիւղերը: Զանգու գետը քանի մը անգամ պատռեց թումբերը եւ թըրջեց յիշեալ գիւղերուն հողերը, բայց հաւաքական վերականգնուեցան թումբերը։

Արաքս գետը բարձրացած է մէկուկէս մեթր, կը սպառնայ կարգ մը գիւղերու։ Արդէն ջուրը ծածկած է Չիխանլու եւ կաֆարլու գիւղերուն մօտ գտնուած ջրհան կայաններուն աւազաններն ու մեքենաները: Դեռ վնաս չէ պատճառած։ Սարաջալար գիւղը կղզիացած է եւ կտրուած շրջակայ գիւղերէն։

Գեառնի եւ Վէդի գետերը չեն բարձրացած։ Սակայն անոնց ափերուն վրայ եւս վտանգ կը նշմարուի։

Թէեւ կարեւոր աշխատանքներ են կատարուած ջուրի վտանգին դէմ, բայց ատոնք բաւական չեն համարուիր։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Անցեալ Կիրակի ինչպէս տեղեկացուցած էինք, Վիռոֆլէյի դաշտին վրայ տեղի պիտի ունենար S. S. Saisy 1erի եւ Ե. Ե. Մ. Շավիլի գնդախաղի մրցումը։ S. S. S.ի խումբը բացակայած ըլլալով, Շավիլցիք յաղթական կը նկատուին «ֆօրֆէ»ով։

Առաջին 12 Կիրակի օր Վիռովլէյի դաշտին վրայ հայ մարզիկները կը մրցին U. S. Kutch 1erի դէմ։

Կ. Թ.

«ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ»

Բոլշեւիկները կը շարունակեն մաքրագործել ոչ միայն շարքերը, ոչ միայն խորհրդային պետական մեքենան, այլ նաեւ թերթերը կը նշանակէ թէ խիստ գրաքննութիւն մը կը տիրէ բոլշեւիկ թերթերուն վրայ։

Այսպէս «Պոդ Զնամինիմ Մարքսիզմա» թերթին խմբագրութիւնը պատասխանատուութեան կանչուած է, արդէն համաձայն բոլշեւիկ աղբիւրներու, կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն նկատած է, որ այդ թերթին խմբագիրները, Կարեւ, Ստոն եւ Դեբորին, լենինեան օրէնքը դարձուցած էին իրենց խմբագրութեան օճախը: Այդ խմբագիրներուն կը վերագրուի փորձ մը դէպի Բ. Միջազգային նոյնիսկ դէպի մենշեւիկեան փարատակութիւն։

Ի՞նչ են ըրած ամբաստանեալները, — կորած են տեսութեան եւ գործնականութեան կապը, անջատած են փիլիսոփայութիւնը քաղաքականութենէն, եւ բնագիտութեան ու փիլիսոփայութեան մէջ կուսակցականութիւն չեն կատարած։ Այդ խմբագիրները չէին հասկցած «մարտնչող մատերիալիզմի նշանակութիւնը»։

Ուստի, կեդր. կոմիտէն փոխելով այդ երեք խմբագիրները, նոյն թերթին խմբագրութեան կը կոչէ Պակրովսկիյ, Ադորատսկիյ, Միտին, Կոլման, Ռալցին, Մաքսիմով, Տիմիրեազեւ, անոնց տալով պայքարի հետեւեալ ուղղութիւնը.—

Թերթը դարձնել մարքսիզմ-լենինիզմի մարտական օրկանը, փիլիսոփայութեան մէջ ցոյց տալ կուսակցականութիւն, առաջնորդել պայքարը թէ «մարքսիզմի մեխանիստական ռեվիզիայի դէմ» եւ՛ թէ «մարքսիզմի իդէալիստական խեղաթիւրման դէմ», մշակել «դիալեկտիկական մատերիալիզմի զարգացման լենինեան էտապը», քննադատել հակալենինեան բոլոր «դրոյթները փիլիսոփայութեան եւ հասարակական-բնագիտական բնագաւառներում, ինչով էլ քողարկուած լինեն նրանք»։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԵՒ ՌՈՒԲԻՆԱ ՊՈԼԻՍ ԿՈՒԳԱՆ
ՊԵԼԺԻՔԱՑԻ ԺՕՌԻՍ ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻ ԱՄԷՆ ԲԱՆ

Երեւանսալքեոյցի Վառաճապեան Քէնտիրեան, կառապան Ժորժ Փէթրի Վարչամոֆ՝ (բուն անունը Գրիգոր Վարչամ), Շարլ Եուվանովիչ Նշան (կամբաներ Ցովհաննէս), Թրասս Եուվանովիչ Թորգոմ (Արտաշ Բոչիկ Թաքթաքեան), Թիֆլիսցի մասոն Անծավա, Սիլվիօ Րիչի Բելով, Արխիմիտ, Թորգ. (Աֆոնս Կալցան), կառապան Միհրան Դարիտեան, Երուանդ Պրամկեան, Սէրքիզ տ'Օրիանի ծառայողներէն Գիլիլեցի Մանուկ, եւայլն։

Ասոնց բուն կազմակերպիչը Քրիստափոր Միքայէլեան եւ իբրեւ աջակից ներկայացուցած Ռուբինա, Լիբա Րիփս եւ տիկին Մասամ Սօֆի: Լիբա Րիփս դէպքէն առաջ երկու անգամ, չափազանց լաւ հագուած եւ արիստոկրատի երեւոյթով, ... մեծածախ ... Սէլամլըքին եկած եւ ... յատուկ տեղէն դիտած էին արարողութիւնները ... Սուլթանը իրենց յայտարարութեանց համաձայն, այս երեք յեղափոխականները հետեւեալ եզրակացութեան եկած էին. -

Սուլթան Համիտ Պինէք Թաշըէն կառք նստելէն մէկ վայրկեան եւ 42 երկվայրկեան վերջ, մզկիթէն դուրս գալով առջեւ կը հասնէր, հետեւաբար ժամով գործող ռումբի մեքենան Սուլթան Համիտի Պինէք Թաշըէն կառք նստած վայրկեանին շարժման մէջ դրուելով, մէկ վայրկեան եւ 42 երկվայրկեան վերջ ժամացոյցի սահմանին կրակ առնելով կէտին պայթելով, Սուլթան Համիտ ճիշդ այդ պայթիւնին մօտ եկած կ'ըլլար եւ իր բոլոր հետեւորդներով օդը կը հանուէր

Յեղափոխականները այս քննութիւնները կատարելէ եւ երկրորդ անգամ Սէլամլըքի ձեւակերպութիւնները գիտելու պատրուակին տակ, միեւնոյն տեղ գալով իրենց փորձերը կրկնելէ եւ համոզուելէ վերջ, Վիեննա գացած էին։ Հոն «Նէշէլտօրֆէր» կառքի գործատունը երթալով, Մէյլօր կառքի տեսակէն եւ իրենց յատակագծին համաձայն կառք մը ապսպրած էին։

ՍԻԼՎԻՕ ՐԻՉԻ կամ ՔԵՕՍԷ ԱՐԻՍԹԻՏԻ, Եւն. (Քրիս Ճէնէրեան), որ Թոքախտէն մեռաւ Փարիզի մէջ, 1926ին եւ թաղուեցաւ Յոնթէնէպլոյի գերեզմանատունը).

Կառքի Պոլիս հանուելու պաշտօնը Պոլսոյ կօմիսէօններուն մէջ ծանօթ եւ վեց տարբեր անուններ կրող եւ տեսակ տեսակ ձեւեր եւ դիմակներ ունեցող Սիլվիօ Րիչիի յանձնուած էր, որ շատ յաջողութեամբ կրցաւ կատարել իրեն յանձնուած պաշտօնը

Վիեննայի մէջ շինուած կառքին բեռնագիրը ֆրանսական նաւակատան միջոցաւ Բանթէր անունին արձանագրուելով, անոր հասցէին ղրկուած էր։ Վիեննայի մէջ ... հաղորդած էր կառքի որոնց կողմէ ապսպրուած եւ ինչ կերպով շինուած եւ ո՛ր անունին ղրկուած ըլլալը

Վերջէն հաստատուեցաւ որ Սիլվիօ Րիչիի եւ իր նշանածին՝ Մարի Փառքալի նստած տան մէջ տեսակ տեսակ լեզուի ծրարներ կը գտնուին, որոնք կառքը մաքսատունէն հանուելէն վերջ Միհրանի եղբօր Յովհաննէսին տրուած էին։ Յովհաննէս եւ Յովսէփ կառքը Շիշլիի մէջ ախոռ մը դրած էին։

Ռումբի դէպքէն առաջ յեղափոխականները Պէյօղլուցի Ժօռիսին տան մէջ կրկին ու կրկին ժողով գումարած էին։

Ժօռիս ի ծնէ անիշխանական մը ըլլալով, քննիչ յանձնախումբին առջեւ ամէն բան խոստովանած եւ պարզած է, Ժօռիս բնական կառավարութեանց եւ թագաւորներուն դէմ ատելութեան ... մը քննելու պատճառաւ, ... Սուլթան մը մեռցնելու համար իրեն եղած դիմումը եւ յանձն առած է տրամադրել իր ձեռքէն եկած օգնութիւնը։

Ժօռիսի կինն ալ այս գործին մէջ մեծ դեր մը ունեցած է։

Եւրոպի դէպքը կազմակերպող եւ կառքը Եըլտըզ պէտք եղած տեղը տանելէ վերջ, ռումբի մեքենան լարող Երուանդ, Ժորժ Փէթրի, Վարչամոֆ, Լիբա Րիփս, Մասամ Սօֆի, օրիորդ Ռուբինա եւ Միհրան նախապէս պատրաստուած անցագիրներով կրցած էին փախչիլ, ոմանք ծովու ճամբով եւ ոմանք ալ ցամաքէն։

Կառքին մէջ գտնուող դժոխային մեքենային հրձիգ նիւթերը ամենազօրաւոր տինամիթէն շինուած էին։ Յեղափոխականները յաջողած էին 140 քիլօ Պոլիս մտցնել։ Արտասահմանէն բերուած այդ տինամիթներուն մէկ մասը ... հիւանդանոցի գանձատուն ... մէջ եւ ... Պերա, Սէրքիզ տ'Օրիանի եւ Քրօլէր ... տնակներու մէջ դրուած էին

Յեղափոխականները Օսմանեան Դրամատունը, Թիւնէլը, Սէրքիզ տ'Օրիանը եւ Կալաթայի կամուրջը օդը հանելու համար պատրաստուած ծրագիրը հաստատուեցաւ քննիչ յանձնախումբին կողմէ։

(Շար.)

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

18 Ապրիլ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Pleyel ցան, Salle Chopinի մէջ, 8 Rue Daru, (Métro: Ternes)
կը մասնակցին՝ Paul Fauchet, ուսուցիչ պետական երաժշտանոցի, Roger Boulmé, (violoncelliste), Արա Պարթեւեան, Julien Brun (flûtiste):
Տոմսերու գինը՝ 50, 30, 20, 10 եւ 5 ֆրանք
Դիմել.— Maison Pleyel, 252 Rue du Fbg. St. Honoré, M. Weiler, 111 Bld. Saint Michel, Հրանդ Ցամուէլ, 51 Rue Mr. le Prince. եւ «Յառաջ»ի խմբագրատուն:
ԾԱՆՕԹ.— Սրահին դուռները կը փակուին ժամը 9ին:

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱԶԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝
1.— փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ ծախուելիք գետիններու ...
2.— Ամսավճարով տուներ շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած ծրագրեր ...
3.— վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու,
4.— ցուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:
5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք
ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱՐՐԱՀԱՄԵԱՆ
Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussée d'Aantin, ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտները եւ 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—1: Հեռաձայն Provence 87—32 եւ 82—48:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի(էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին միթոդներով:
Ցիաթէրմի (diathermie), (ուլթրա-վիօլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DENIS Tél. Nord 31-49
(կառ. տիւ Նորդի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէտրոյէն)

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LLOYD
13 Bld. Malesherbes, Paris (8)
Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd
Յոմսակներ ամէն երկիրներու համար,
Արժանթին, Բրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չինաստան, Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, եւայլն:
Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

COUSSAINVILLE, Gare du Nordէն երկաթուղիով 20 վայրկեան: Հող գնել ուզող անձամբ մը այցելեցէք վերջակէտով գիւղը կայարանէն 3 վայրկեան, մաքուր օդ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Բնակարանի եւ խանութի յարմար հողեր, 200 ֆրանք ամսավճարով: Կանխիկ վճարում չկայ: Դիմել կիրակի եւ տօն օրերը Կուսէնվիլ կայարանին մօտ «Կրան Փըէզի գրասենեակը:

ՍԱՄՍՈՆՑԻ—ԹԺԻՇԿ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ
Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը գամէ ակռաները, Ոսկէ առամներ, ոսկեղէ ակռաներ: Զմայլելի գինով. Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8, 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

Գուշակուհին
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՔԷՆԻ

կը գուշակէ անցեալը, ներկան եւ ապագան ... ամէն օր (կիրակի ալ մէջը) ժ. 3 7, 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD ... Բ. յարկ, աջ կողմը. MÉTROPIGALLE.

ՄԱՄՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ. Աղտահանումներ ... ժ. 9-12,2-8, կիր. 9-12.

ՄԱՄՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, Փարիզ, Մէթ. Réaumur ... կիրակի ամէն օր 9—12 եւ 2 8 եւ ...

Կ'ուզուի լուսանկարչութեան համար 17—20 տարեկան աշկերտ (apprenti) մը որ գիտնայ ֆրանսերէն: Դիմել Samand, 16 Rue Geoffroy Marie, փարիզ:

Կ'ուզուին ասեղնագործութիւն եւ ճերմակեղէնի գործող կիներ ... Ներկայանալ առաւօտները, Marceline, 10 Rue Montholon, Փարիզ:

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է
MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

BOURSE Benéfices intérêts **ՊՈՒՐՍ**
peuvent être réalisés par opérations journal. avec provis. (titres ou espèces) déposés chez banquier membre du syndicat. Notice et Circulaire hebdomad sur demande. R. Lorilleux, remisier accredité 16, rue Drouot, Paris, Téléph.: Provence 49-76

ԴԵՐՁԱԿ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԷՐԵԱՆ
71—73 Route d'Orléans. Cachan, (Seine)
ԾԱՆՕԹ.— Գանուիլ 88 Թիւ Հանրակառքին կայարանին մէջը, դիմացի պարտէզ ...

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, ծառորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ, վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ: Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLEANS, CACHAN.
Հաղորդ. միջոց.— փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 Թիւ Թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը: Ձեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար:

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet & Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET. Ճառագայթներով կը դարմանէ Ռըխիթ, Քոսերը, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ:
Ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ:
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՀՈՂԻ ԵՒ ՇԷՆՔԻ ՎՐԱՅ ՓՈԽԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ
Հողի եւ շէնքի այն բոլոր սեփականատէրերը, որ անմիջական պէտք ունին դրամի, կրնան դիմել Գ. ՄԱԹՈՍԵԱՆԻ, 11bis rue du Chemin de Fer, Clamart, Բշ. Դշ. եւ Շբ. օրերը իրիկուան ժամը 6.30էն 9, կիրակի՝ առաւօտեան կէսօր:

ԴԵՐՁԱԿ

Հեռաձ. Provence 67—07
ՌԻՆՃԵԱՆ
66 Rue d'Hauteville PARIS (10e)

GRANDE EPICERIE INTERNATIONALE

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
215 Rue Vendôme (Լիոն), փլաս կիշարի մօտիկը
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
Մեր վաճառատան սկզբունքն է ծախել ամեն գնով եւ շահիլ արագ շրջանառութեամբ:
Այս երկրորդ անգամն է, երկու ամսուան ընթացքին, որ մեր ծախած պրեւանդեան եւ եւրոպական նպարեղէններու վրայ զգալի զեղչ կ'ընենք:
Մեր սկզբունքն է աժանութիւն, մաքրութիւն, ուղղամտութիւն: Այս պատճառով մեր գիները անմրցելի են, ապրանքը լաւ եւ սպասարկութիւնը անթերի:
Ցանկացեք մեր նոր զեղչերուն եւ քաղդատեցէք ուրիշներու գիներուն եւ մեր նախորդ գիներուն հետ:
Կրնաք համոզուիլ միայն փորձելով եւ գոհ պիտի մնաք:
ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

Agence exclusive
H. ARTINIAN, 36 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85
1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամենավերջին փլաքները հասած են. Ձայնագրուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ. Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.
Ունինք նաեւ ամենաճոխ գործարաններու ֆօնոները (երաժշտական) 300—2000 ֆր. կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maître *Courant continu, գին՝ 478 ֆր.*
75: Մեր գիները զարմանալիօրէն նշանաւոր ... ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1920ին
INSTITUT POLYTECHNIQUE
66 Bld. Exelmans, Paris (16)
Արհեստագիտական բարձրագոյն վարժարան որ կ'ընդունի ուսանողներ հեռուէն՝ ամսագրութեամբ համար:

ԵԼԵՏՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ	ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Մոնթէօր, օգնական ճարտարագէտ եւ ճարտարապետ պատրաստելու ծրագրով.	(Շէնքերու շինութիւն) Ճարտարապետ եւ օգնական ճարտարապետ պատրաստելու ծրագրով

Դասընթացքը աւարտողներուն կը տրուին համապատասխան վկայականներ: Այն ուսանողները որոնք կը փափաքին ունենալ համալսարանական վկայական, կ'ընդունուին ... արհեստագիտական ֆաքիւլթէի վերջին դասարանին ... Ծրագիրը եւ պայմանները կը ղրկուին ձրի: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ռուսերէն լեզուով:

ԻՆՉՊԷՍ ՊԱՀԵԼ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ԸՆԴՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ մարդու մը գործարանները կը ստանան ... աւելորդ եւ օգ. արեան շրջանառութիւնը կ'ըլլայ ... Տկարութեան եւ հիւանդութեան առթեն մարդս ... պակսի եւ արեան մէջ յաւելք կուգան թոյներ, որոնք ... ճաշ կը դառնան անմամանակ ծերութեան եւ երբեմն ... Ցաւերի գխտանկաններ Զրաւմն, Ծնկար, Քարեր ... տեսած են, որ արեան մաքրումէն վերջ, տկար եւ ... ծերացածները կը վերստանան իրենց բնականոն վիճակը ... բարեխառնութիւն հիւանդին ...
Այս պատճառաւ Kalefluide կը ծառայէ հիմնական ... ծառայութեան ... գրքոյկները (ձրի):
Kalefluide կը ծախուի ամէն տեղ, եթէ չգտնէք, ... մեր հասցէին՝ ստանալու համար contre remboursement. Sté. KALEFLUID, 49 rue Balagny, Bureau 21, Paris (17).

ETUDE DE Mᴱ BERNARD WAHÉ (ՊԵՕՐԻՆ)

(11e année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire
18. Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-..
Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փոքրոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ծաշտարար դատարաններու առջեւ ... certificats de coutumesներ. կը կատարէ ... աժուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները ... կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին — ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6 ուկէսէն 7 ուկէս — եւ անկէ զատ ժամադրութեամբ:
ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամը, Հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին:

ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

M. HABIAN
31 rue Cramme 31, Bois Colombes Tél. Charlebourg 15-..
Թրամ. 40. 45 օթօպ.
Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ ... Թարմ եւ ճոխ մթերք: ... Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում ... Ապրանքները արագ կը յանձնուին բնակարանին:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
112 Rue de Turenne, Փարիզ (3) Մէթրօ՝ République
Թէլէֆօն՝ Archive 50 - 61
Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌ Ն. ՊՈՒՏԱՅԵԱՆ

Զոյտոյ ծանրաժանօթ երբեմն տան մէջ տարիներով աշխատելէ վերջ, փարիզի մէջ կատարելագործած է արհեստը այժմ ունի իր սեփական վաճառատունը
ԿԸ ՇԻՆԷ ՁԱՓՈՒ ՎՐԱՅ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԷ
ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՀԱՍԱԾ ԱՂՈՒԷՍՆԵՐԷՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԶԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ
15 Rue Henri Mounier, Paris (9e)
Métro Pigalle Հեռաձայն Trudaine 07—90

BRASSERIE HAROLA
3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88
ՎԱՐԶՈՒԹ ՍՐԱՀՆԵՐ
Զարմանալիէ, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլն համար
Մատչելի գին Հայերու

EMPIRE Մեծաջ-ու 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ.	40 շ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ԱՊՐԻԼ 1931

8 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1538 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուրբաթ օր, հրատարակեր էինք ընդարձակ ամփոփումը բանախօսութեան մը, որ տեղի ունեցած է Մարսէյլի մէջ, ընկեր Ա. Հանըմեանի կողմէ։

Պարզելով գաղութներու անկերպարան վիճակը, Թուրքիոյ քաղաքական եւ տնտեսական ճգնաժամը եւ զանազան հաւանականութիւններ, ընկեր Հանըմեան ալ իր կարգին կը շեշտէ անհրաժեշտութիւնը գաղութներու կազմակերպութեան։

Բայց, մենք թիւրիմացութիւն մը կը տեսնենք իր պարզած տեսակէտին մէջ — անշուշտ ընդունելով որ թղթակիցը ճշդութեամբ գրի առած է արտասանուած խօսքերը։

Ընկեր բանախօսը կ'ըսէ.

— «Պիտի հասնի օր մը, ուր Թուրքիոյ դատը պիտի գայ սեղանի վրայ, որուն կողքին նաեւ հայկական հարցը։

«Սակայն, այս ժողովուրդին անունով ո՞վ պիտի ներկայանայ եւ ըսէ որ ես եմ տէրը այս հողերուն, իսկական տէրը։

«Լաողներ կան որ չսպասուած ժամուն կրնայ գալ՝ ե՞րբ պիտի գայ չենք գիտեր. կրնայ վաղը գալ կամ աւելի ուշանալ։ Եւ որպէս զի ներկայանանք օր մը մեր իրաւունքներուն համար, պէտք է որ տեսնենք՝ Մրցակցութիւն մը բացուած է մեր եւ Թուրքիոյ միջեւ եւ միջոց մը պիտի գտնենք որ կազմակերպուինք՝ դիմաւորելու համար ճակատ կազմենք։

Այդ՝ համազգային կազմակերպութիւնն է։ Մարմին մը որ իրար պիտի կապէ այս անկանոն բազմութիւնները, պիտի զբաղի անոր ցաւերովը, ներկայովն ու ապագայովը, կրթական, տնտեսական վիճակով, բոլոր հոգերովը։

«Եւրոպական պետութիւններու առջեւ մէկ ճակատ պէտք է կազմենք»։ (*Յառաջ, 3 ապրիլ*)։

Ո՞ւր է թիւրիմացութիւնը։

Ընկեր բանախօսը ճիշդ կը բանաձեւէ օրուան պահանջը — կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը։ Պահանջ մը, որուն համար անա տարիներէ ի վեր մելան եւ շունչ կը սպառենք։ Յոլորս մէկ բերան։ Գրիչով եւ խօսքով։

– Համազգային կազմակերպութիւն։ «Մարմին մը որ իրար պիտի կապէ այս անկանոն բազմութիւնները, պիտի զբաղի անոր ցաւերովը» եւ այլն.։

Մէկ խօսքով, մեր գլխուն ճարը նայինք։ Ապահովենք մեր ինքնապաշտպանութիւնը աշխարհի պաղոտաներուն վրայ։

Աւելի շեշտակի խօսելով, փրկենք արեւմտահայ վերջին զանգուածը, որ ոչ հայրենիք ունի, ոչ հովանաւոր իշխանութիւն, ոչ իրաւական հանգամանք, ոչ ալ հաստատուն վիճակ։

Այս մասին ոչ մէկ վէճ։

Եւ եթէ մեր հակառակորդներ իրենց անսպա՛ռ իմաստութեան խառնէքին պուտ մըն ալ խիղճեւ կամք, շատոնց իրականացած էր այս տարրական պահանջը։

Տակաւին երէկ, Եգիպտոսի «Արեւը» պատասխանելով մեր մարտ 18 թուակիր խմբագրականին, կ'ըսէր անցողակի. «Սկզբամբ մենք կը մնանք համոզուած այդպիսի ընդհանուր կապի մը եւ մարմինի մը օգտակարութեան, գաղութները իրարմով լրացնելու եւ բարոյապէս եւ նիւթապէս իրարու եւ Հայաստանի օգտակար ընծայելու համար»։ («Արեւ», 27 Մարտ)։

Այս տեսակէտը մերն է եղած սկիզբէն ի վեր։ Ոչ թէ «սկզբամբ», իբրեւ տեսական խնդիր, այլ իբրեւ իրական պահանջ եւ գործ։ Եւ ճիշդատոր համար է որ հրապարակաւ հրաւիրեցինք դէմ դիմաց նստիլ կլոր սեղանի մը շուրջը։

Բայց, մեր հակառակորդները միտք չունին խօսքէն գործի անցնելու։ Կ'ըսեն ու կ'անցնին։

Արդ, ընկ. Հանըմեան ցաւը եւ պահանջը յաջողութեամբ ներկայացնելէ յետոյ, կը մոլորի եւ կը դնէ նաեւ քաղաքական խնդիր.

— «Սակայն այս ժողովուրդին անունով ո՞վ պիտի ներկայանայ եւ ըսէ որ ես իմ տէրը այս հողերուն, իսկական տէրը։

«Ո՞վ սեղանի վրայ պիտի բերէ թրքական դատը։ Ե՞րբ»։

Խոստովանինք թէ բոլորովին ուրիշ բան է այս խնդիրը, եւ կապ չունի գաղութներու կազմակերպութեան հետ։ Ընդհակառակն, կը բարդացնէ զայն։

Նախ որ, մենք այնքան ալ վարդագոյն հեռանկար մը չենք տեսներ քաղաքական հորիզոնին վրայ։

Երկրորդ, իբրեւ քաղաքական օրկան, կարգ մը հոսանքներ իրենց յոյսը կապած են Երեւանի։ Իսկ մենք ունինք առանձին տեսակէտ, եւ զուտ քաղաքական-դիւանագիտական հետապնդումներու համար ալ՝ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, որ աւանդապահն է Սէվրի դաշնագրին։

Արդեօք ընկեր Հանըմեան կ'ուզէ փոփոխել, զօրացնել եւ աւելի գործօ՞ն դարձնել այդ օրկանը։

Կարելի է վիճիլ այդ մասին։

Բայց անոր հետ չկապենք ցիրուցան գաղութներու կազմակերպութեան խնդիրը, որ, ինչպէս ըսինք, բոլորովին ուրիշ բան է։ Մեր կուսակցութիւնը յստակ բանաձեւ ունի այդ մասին, եւ մենք ո՛ր եւ է պատճառ չենք տեսներ փոխելու զայն։

Իրաւունք ալ չունինք փոխելու, առանց նոր ազդակի մը եւ նոր բանաձեւի մը։

Շ.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՆ

«Ագշամ» կը գրէ.— Խորհրդային վաճառամարտին թրքական ապրանքներուն վրայ ըրած ազդեցութեան շուրջ քննութիւն կը կատարէ արտաքին առեւտուրի պաշտօնատունը։ Այս քննութեան մէջ սակայն, առեւտրական պաշտօնատան եւ վաճառականներու կարծիքներուն միջեւ մեծ տարբերութիւն մը կայ։ Արտաքին առեւտուրի պաշտօնատունը այն համոզումը ունի թէ խորհրդային ապրանքները արտաքին շուկաներուն մէջ թրքական ապրանքներուն վրայ ազդեցութիւն չունին։ Վաճառականները, սակայն, հակառակը կը պնդեն։ Անոնց կարծիքով, Ռուսիոյ աժան ցորենին երեսէն չպիտի կրնան Թուրքիոյ ցորենն արտածել։ Առեւտուրի պաշտօնատունը կ'ըսէ թէ Ռուսիոյ Գերմանիա ծխախոտի արտածումը թրքական ծխախոտներուն վրայ ոչ մէկ ազդեցութիւն չի կրնար ունենալ։ Մինչդեռ, Պերլինի Թուրք Առեւտր. Սենեակը կը տեղեկացնէ թէ Ռուսիա Գերմանիոյ մէջ անցեալ ամիս 8 միլիոն քիլօ ծխախոտ ծախած է 31 դրուշէն։ Ասիկա պատճառ եղած է որ ծխախոտի գինները իջնան, եւ Թուրք վաճառականները մտմտուքի մէջ են։

Շահագրգռուող անձերը այնքան արժէք չեն տար արտաքին առեւտուրի պաշտօնատան կարծիքին, դիտել տալով թէ անոր տեղեկատուութեան կազմակերպութիւնը թերի է։

«Փօլիթիքա» հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կուտայ վաճառամարտին մասին.— Ռուսական տըմփինկին համաշխարհային հրապարակին վրայ տարածած սարսափին ազդեցութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ։ Մեր երկիրն ալ թաւական ազդուած է այս տագնապէն։ Հրապարակին վրայ ելած նոր զրոյց մըն ալ մանիֆաթուրայի վաճառականները մտահոգութեան մատնած է։ Այս վաճառականները որոշեր են կառավարութեան դիմել։

Ռուսիոյ միջազգային հրապարակը հանած ցորենը մեր ցորեններուն ալ ազդած է եւ մասնաւորաբար Թրակիոյ ցորենները եղածին պէս իրենց տեղերը մնացած են։ Ցորենին յաջորդեց կրադիւսի (չիմէնթօ) գործը որուն հետեւանքով բազմաթիւ վաճառականներ ու գործարաններ սկսան նեղը մնալ։ Կ'ըսուի թէ այս գործին մէջ եղած վնասը 40—50 միլիոն ոսկիի կը հասնի։

Մանիֆաթուրայի մասին եղած զրոյցներն ալ հրապարակը ուժգին ցնցած են։ Կ'ըսուի թէ Ռուսերը որոշած են մանիֆաթուրայի վաճառումներ ընել, եւ թէ այս գործին համար Թուրք մը գործակալ նշանակած են։ Անցեալ տարի մաքսային նոր սակացոյցին գործադրութեան առթիւ, քանի մը տարուան մթերք ներածուած էր, որուն կարեւոր մէկ մասը դեռ մթերանոցները կը մնայ։ Բնական է որ այս կացութեան մէջ մեծ մտահոգութիւն առաջ կը բերէ ռուսական վաճառամարտի լուրը։ Մանիֆաթուրայի վաճառականները որոշած են էնկիւրի պատուիրակութիւն մը ղրկել, որպէսզի կառավարութիւնը զիրենք պաշտպանելու ձեռնարկներ ընէ, եթէ ճիշդ է այս լուրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քրտական խլրտումները Իրաքի մէջ

Պասրայէն կը հեռագրեն թէ լուրջ ընդհարումներ տեղի կ'ունենան քիւրտ ըմբոստներուն եւ Իրաքի կառավարական ուժերուն միջեւ։ Կռիւներուն կը մասնակցին անգլիական օդանաւերը։ Կռիւները կը մղուին Սիւլէյմանիէյի շուրջ։

Իսկ Պաղտատէն «Մօն փօսթ»այի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.—

Իրաքի սահմանին վրայ հինգ ինքնաշարժեր յարձակման ենթարկուած են 100 քիւրտ ըմբոստներու կողմէ։ Ինքնաշարժերուն մէջ կը գտնուէր անգլիացի երկրաչափ մը ինչպէս նաեւ երեք գնդացիր եւ զինուորներ։ Անգլիացիները թէեւ կրակած են, բայց ստիպուեր են ետ քաշուիլ, որովհետեւ Քիւրտերը ժայռոտ տեղեր դիրք բռնած էին։

Ետ դարձած միջոցին, ինքնաշարժին մէկը ցեխին մէջ կը խրի եւ միւսներն ալ կը ստիպուին կենալ եւ կռիւը շարունակել։ Այս միջոցին, անգլիացի յիսնապետ մը կը մեռնի, զինուոր մըն ալ կը վիրաւորուի։

Տեսնելով որ առանձին կրակը պէտք եղածին պէս չազդեր, Անգլիացիները կը փորձեն համախմբել երեք գնդացիրները։ Քիւրտերը կ'օգտուին առիթէն եւ ճամբուն վրայ թողուած ինքնաշարժը կը քանդեն ու մէջի ապրանքները ամբողջութեամբ կը տանին։

Պաղտատէն Սիւլէյմանիէ եկող անգլիական երեք սաւառնակներ օգնութեան կը փութան եւ կը յաջողին ազատել Անգլիացիները։ Կը կարծուի թէ յարձակում գործողները Շէյխ Մահմուտի մարդիկն են։

Հրաժարում Ռումէն դահլիճին

Ռումանիոյ վարչապետը Գ. Միրոնէսքօ դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց թագաւորին, որ ընդունեց։ Միրոնէսքօ հրաժարման պատճառ ցոյց կուտայ քաղաքական բոլոր կազմակերպութեանց գործակցութիւնը դիւրացած տեսնելու իր փափաքը։

Թագաւորը դահլիճիկազմութիւնը յանձնեց Թիթուլէսքոյի որ Լոնտոնէն մեկնելով այսօր կը հասնի Պուքրէշ, ուր անմիջապէս նոր դահլիճի կազմութեան համար, բանակցութեանց պիտի սկսի քաղաքական կուսակցութեանց պետերուն հետ, համերաշխական դահլիճ մը կազմելու համար։

Պուքրէշի քաղաքական շրջանակները կը հաւատան որ եթէ Թիթուլէսքօ յաջողի կազմել միացեալ ուժերով դահլիճ մը, խորհրդարանը չպիտի լուծուի եւ այդ պարագային նիստի պիտի հրաւիրուի յառաջիկայ ամիս, մէկ քանի օրուան մէջ քուէարկելու համար կարգ մը էական օրինագծեր։

Գլխաւոր կուսակցութիւնները իրենց կարծիքը յայտնած են արդէն։ Ո՛չ մէկը դէմ կ'արտայայտուի Թիթուլէսքոյի վարչապետութեամբ կազմուած համերաշխ դահլիճի մը։

Եգիպտոսի կացութիւնը

Գրեր էինք թէ եգիպտական Վաֆտ եւ ազատական կուսակցութիւնները դաշնակցած են նոր ընտրութիւնները եւ վարչապետ Սըտքը փաշայի մշակած սահմանադրութիւնը խափանելու համար։ Երկու կուսակցութիւնները որ միասին կը կազմեն ընտրողներու մեծամասնութիւնը, արդէն ձեռնարկած են գործի եւ ընտրութիւնները խափանելու իրենց առաջին քայլը առին, ի պատասխան վարչապետ Սըտքը Փաշայի՝ երկրին մէջ կատարած ընտրական պտոյտներուն եւ քարոզութեանց։

Կառավարութիւնը որոշած է արգիլել ընդդիմադիրներու եւ ժողովուրդին միջեւ ամէն յարաբերութիւն։ Հակառակ այս արգելքին սակայն, Գահիրէէն դէպի Պէնի-Սուէֆ մեկնեցաւ կառախումբ մը, ուր տեղ գրաւած էին Վաֆտի պետը Նահաս փաշա, ազատականներու պետը Մուհամմէտ Մահմուտ եւ 80 նախկին նախարարներ, երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ։

Գահիրէէն մինչեւ Պէնի - Սուէֆ ամբողջ երկաթուղին կը գտնուի զինուորական հսկողութեան տակ. իսկ Պէնի-Սուէֆ քաղաքը, ուր ընդունելութիւն մը տեղի պիտի ունենար ընդդիմադիրներուն, պաշարուած է 4000նոց զօրախումբով մը։

Քաղաք մտնելու այս արգելքին առջեւ, ընդդիմադիրները որոշեցին կայարան մնալ, մինչեւ որ թոյլ տրուի իրենց քաղաք մտնել եւ կամ մինչեւ որ բռնի ուժով վտարուին։

Նահաս փաշա, եւրոպական թերթի մը թղթակցին յայտարարեց թէ ժողովուրդը ընդդիմադիրներու հետ է եւ թէ պէտք է որ ընդդիմադիրներուն թոյլ տրուի ընտրական պայքարի մէջ մտնելու։ Վարչապետ Սըտքը փաշա իր կարգին, կը յաւակնի թէ ժողովուրդը կառավարութեան հետ է. սակայն, հակառակ ատոր, աւելորդ չէ նկատած զինուորական ուժեր շարժման մէջ դնելու, ընդդէմ Վաֆտի եւ ազատականներուն։

Ընդդիմադիրները որոշեցին գիշերը անցընել Պէնի-Սուէֆի կայարանին քարափին վրայ։

ՅՈՅՑ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Պէյրութի մէջ, ելեկտրական լոյսի եւ հանրակառքի գիներու սղութիւնը չափազանց դժգոհ ձգած ըլլալով ժողովուրդը, կարգ մը խռովութիւններ ծագեցան անցեալ շաբթու։ Կառավարութեան եւ հանրակառքի ընկերութեան միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացած էր ելեկտրական լոյսի բաշխման մասին։ Սակայն այս համաձայնութեան մէջ հանրակառքի գիներու գեղչման մասին ոեւէ արամադրութիւն չկայ, ինչ որ դժգոհ թողած է ժողովուրդը եւ ըստ՝ պոյքոթի կօմիտէին նախօրօք առած որոշման պոյքոթի ենթարկուեցան հանրակառքերը։ Ոչ ոք հանրակառք կը նստի եւ բոլոր վակոնները կ'երթեւեկեն պարապ։ Ցուցարարներու խումբեր նախատինքի կ'ենթարկեն հեծնողները։ Կոմիտէի կողմէ կազմակերպուած ծրագրի համաձայն ամէն տեղ ինքնաշարժեր պատրաստ կ'սպասեն ժողովուրդը փոխադրելու համար։

Այս պոյքոթը կը շարունակուի նաեւ ելեկտրական լոյսի դէմ։ Ոչ ոք իր տան մէջ ելեկտրական լոյս չպիտի վառէ, մինչեւ որ ընկերութիւնը ընդունի ժողովուրդին պահանջքը։

Անկէ զատ, ժողովուրդը յարձակում գործեց պարապ երթեւեկող վակոններու վրայ եւ քարերով ու փայտերով սկսաւ [illegible] ու փշուր ընել ապակիները [illegible] հրապարակին [illegible] Հօրիւրաւոր ձիաւոր ժանտարմաներու եւ ոստիկաններու առջեւ ժողովուրդը կարգ մը վակոններ բոլորովին ջարդ ու փշուր ըրաւ եւ մեծ ցոյցեր կատարեց։ Մէկ քանի վիրաւորներ կան։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ ԱՆՇԼՈՒՍԻ ԴԷՄ

Ազգ. ընկերվարական կուսակցութեան համագումարին մէջ, Չեխոսլովաքիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին իր տեղեկագիրը ներկայացնելով, Գ. Պէնէշ պարզեց այն պատճառները, որոնք Չեխոսլովաքիան հեռու կը պահեն աւստրիագերման մաքսային համաձայնութենէն։

— Ներկայ ըմբռնումով, ըսաւ ծրագիրը մշակուած ըլլալով միմիայն ի նպաստ երկու երկիրներու քաղաքականութեան, կրնայ վնասել եւրոպական գործակցութեան մեծ գաղափարին։

Ցայտնելէ յետոյ թէ անտեսապէս աւստրագերման մաքսային համաձայնութիւնը կը հարուածէ Չեխոսլովաքիոյ կենսական շահերը, իսկ քաղաքական տեսակէտով, կը յիշեցնէ նախապատերազմեան եղանակները եւ դէմ է Ազգերու Դաշնակցութեան ոգիին եւ 1922ի ժընեւի փրոթոքոլին, Գ. Պէնէշ ըսաւ նաեւ.— Հանդարտօրէն եւ հաստատամտութեամբ կը պաշտպանենք մեր շահերը։ Ֆրանսայի եւ Փոքր Համաձայնութեան հետ, համաձայնութիւն գոյացաւ անմիջապէս Լեհաստանի հետ կը հետեւինք նոյն ուղեգծին։

Համաձայն ենք Անգլիոյ հետ թէ հարցը պէտք է լուծուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, որ միայն, համեւրոպական խմառով լուծում մը կրնայ տալ։ Բայց չէ բաւեր ժխտական դիրք մը բռնել։ Պէտք է նաեւ ունենալ հաւաքական գործակցութեան ծրագիր մը։ Սակայն առանց Փարիզի, Պերլինի, Լոնտոնի ինչպէս նաեւ Հռոմի կառավարութեանց միջեւ համաձայնութեան, կարելի չէ Եւրոպայի մէջ դրական գործ կատարել։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԴՐԱՄԱՏԻՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԵՐՈՒ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի մը տարին անգամ մը, պարբերաբար, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու ժողովուրդը կը դիմագրաւէ տնտեսական տագնապներ։

Դրամատիրական կարգերու հետ սերտօրէն կապուած այս երեւոյթը տեսակ մը անխուսափելի հանգամանք է առացեր այս երկրի բազմաթոր բնակչութեան համար, որուն խոնարհ խաւերն անգամ յօրիներ են իրենց յատուկ տնտեսական օրէնքները։

Այսպէս, օրինակ, այս փարիածը թէ նախագահական ընտրութեան նախորդող տարին անպայման գործի առատութիւն եւ ճոխութիւն կը բերէ, իսկ նոր նախագահին պաշտօնի գլուխ անցնելէն քանի մը ամիս յետոյ կը սկսին գործերը թուլնալ, նոր ընարապայքարէն առաջ կրկին կենդանութեան նշաններ ցոյց տալու համար։

Որքան ալ ծանկունակ երեւի նման եզրակացութիւն մը, այնուամենայնիւ ան իր մէջ ունի ճշմարտութեան կորիզ մը այն իմաստով թէ՝ այս երկրին մէջ ալ պարբերաբար առաջ կուգան տնտեսական տագնապներ, որոնց միջոցին տիրող թշուառութիւնը համեմատական կ'ըլլայ տագնապին տեւողութեան։

Բոլոր նշանները կը ցուցնեն որ մեր օրերու տագնապը գլած անցած է բոլոր իր նախորդները։ Ամերիկան հարկաւ իր պատմութեան մէջ առաջ այն որ այս անգամուանը տեղական բնոյթ չունի եւ կապուած է մասամբ ու հետեւաբար բազմաթիւ այլ երկիրներու տնտեսական վիճակին հետ։

Ներկայ տագնապը աւելի խոր ու լայն ազդեցութիւն կ'ունենայ այս երկրի բնակչութեան վրայ նաեւ այն պատճառով որ կը յաջորդէ տնտեսական անհամեմատ բարգաւաճումի մը, որ հետեւանքն էր մեծ պատերազմէն ծանր վնասներով դուրս եկած եւրոպական երկիրներու պայմաններուն։ Մինչ ուրիշ մեծ ու փոքր երկիրներ զբաղած էին իրենց կրած վնասները դարմանելով, Մ. Նահանգներու երկրագործական ու ճարտարարուեստական արտադրութիւնները իրենց առջեւ կը գտնէին բազմաթիւ բաց շուկաներ, որոնց հրապարակներուն վրայ մրցակից դրեթէ գոյութիւն չունէր։ Պատերազմի ընթացքին ալ այս երկիրը դիզեց անհաշիւ հարստութիւն, որով հետեւ հեռու էր ռազմաճակատներէն։ Իր գործնական ծանակցութիւնն ալ եղաւ շատ կարճատեւ, որով համեմատաբար սակաւաթիւ մարդիկ զրկուեցան արտադրելու հնարաւորութենէն։

Մինչ եւրոպական երկիրները հետզհետէ կը վերագտնէին նախապատերազմեան իրենց վիճակը, այս երկիրը կը սկսէր աստիճանաբար կորսնցնել իր շուկաները։ Թուրքիոյ եւ արեւելեան այլ երկիրներու խառնակութեան պայմանների կայացուցած ալ կը նպաստէր նահանգի արդիւնաբերութեան։ Այսպէս է որ պատերազմի տնտեսական թարմութեան եւ տեւական մը յետոյ, 1924-25էն ի վեր Միացեալ Նահանգներու տնտեսական կեանքը կը ցուցնէ աստիճանական անկում մը։

Վերջին տարիներուն, 1925-1927, այս երեւոյթը նկատուեցաւ տնտեսական կեանքի պարբերական փայլեցքներէն մէկը։ Հոգեբանական այս աղդակի կողքին մեծ դեր կատարեց այն փաստը որ ամէն մարդ ներ բարեհաճաչափ խնայողութիւն միացած բարգաւաճ տարիներէն, հետեւաբար պէտք չունէր նախկին տարիներու ընթացքին արվեստուած ապրելակերպը փոխելու։ Ժողովուրդին տասար մեծամասնութիւնը կը պահէր իր այն համոզը թէ՝ եղածը ժամանակաւոր բնոյթ ունեցող տնտեսական տագնապ մըն է եւ գործերը աւելի լաւ ընթացք մը պիտի ստանան 1928ի նախագահական ընտրութիւններէն առաջ ու յետոյ։ Որքան ատեն կը տիրէր այս ծառայնութիւնը, նախկին ձեւով դրամը շրջան կ'ընէր ներքին շուկային մէջ եւ սովորական դիտող մը չէր նշմարէր որեւէ փոփոխութիւն։

Խնդիրը տարբեր կերպարանք ստացաւ, երբ նախագահ Հուվըրի ընտրութենէն յետոյ ոչ միայն բարելաւում չնկատուեցաւ, այլեւ վատթարացումը ստացաւ մեծ համեմատութիւններ։ Ճարտարարուեստի կեդրոնները սկսան մեծ խումբերով փողոց նետել բանուորները։ Արեւմուտքի երկրագործական նահանգներէն ոմանք վերջին երկու տարիներու երաշտէն այնպէս ազդուեցան, որ իրենց ունեցած-չունեցածը սպառեցին։ Դրութիւնը հասաւ այն աստիճանին որ անցեալ աշնան կարմիր Խաչի նախաձեռնութեամբ տասը միլիոն տոլար հանգանակուեցաւ, երաշտահար շրջաններուն բնակչութիւնը սովի մահուանէն ազատելու համար։

1929ի աշնան Նիւ Եորքի սակարանին թաւալոր անկումները բացին բոլորին աչքերը։ Անկէ ի վեր սկսաւ ազդուիլ ներքին շուկան եւս։ Մարդիկ սկսան ծամծել խնայողութեան մասին։ Գործազրկութիւնը մեծ չափերու հասաւ եւ միլիոնաւոր բանուորներ ձեռք զարկին տարիներու իրենց խնայողութիւններուն, որոնց դիմադրականութիւնն ալ շատ գօրաւոր չէր։

1930ի աշնան սկսաւ արագօրէն աճիլ հանրային օժանդակութեան դիմող ընտանիքներու թիւը։ Մեծ քաղաքներու եկեղեցիներու եւ հանրային այլ հաստատութիւններու առջեւ՝ գաւաթ մը տաք խմիչք եւ պատառ մը հաց ստանալու համար կազմուած «պոչ»երը օրըստօրէ երկարեցան, պարզելով ողբալի կացութիւն մը։ Եւ դեռ պէտք է նկատի ունենալ որ այս երկրին մէջ գործունէութեան ընդարձակ դաշտ մը գրաւած են ընկերային ծառայութեան (social service) նուիրուած կազմակերպութիւնները, որոնց գործը կը կատարուի հանրութեան աչքերուն անտեսանելի եղանակով մը։

Բանուորական միութիւններու վարիչ շրջանակներուն կողմէ 1930 դեկտեմբերին եղած յայտարարութեանց համաձայն՝ այս երկրի անգործներուն թիւը հինգ միլիոնը կ'անցնէր այդ միջոցին։ Անկէ իվեր աւելի աճած է անոնց թիւը։

Անկէ զատ՝ պէտք է նկատի ունենալ որ յայտարարուած այդ թիւն ալ իրականէն շատ պակաս է, որովհետեւ աչքի առաջ ունեցած է միայն արձանագրուած անգործները, որոնք կապուած են որ եւ է Միութեան։

Անցին դեռ կան նման Միութիւններէ դուրս գտնուող աշխատաւորները, մասնաւորներու մօտ ծառայողները, ագատ արհեստներով ապրուստ ճարողները, որոնց մէկ կարեւոր մասը վերջին ամիսներու ընթացքին կորսնցուցած է իր աշխատանքը։

Այսպիսով, անգործներու ներկայ թիւը պէտք է հաշուել տասը միլիոն, ինչպէս կը հաւաստեն իրազեկներ։ Աս կը նշանակէ որ ներկայ տագնապէն անմիջական ազդուողներու թիւը կը հասնի տասնեակ միլիոններու, եթէ նկատի ունենանք անգործներու ընտանիքի անդամները։

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԾԱՂԿԱԽՕՏԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի հիւսիսային թաղամասին մէջ ծաղկախտ ծագեցաւ։ Դպրոցի մը մէջ 18 հոգի վարակուեցան մէկ շաբթուան ընթացքին։ Ամէն կողմ սկսան պատուաստ ընել։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

La Revue de Parisի մէջ, Լիւսիէն տը Վիսէք, այս խորագրին տակ ստորագրած է գրութիւն մը, որ իր շահեկանութեան համար, յաջորդաբար պիտի տանք ամբողջութեամբ, կարգ մը սխալ մտքերուն կ'անդրադառնանք առանձին:

Համաշխարհային պատերազմի վաղորդայնին, երբ դաշնակից պետութիւնները կը պատրաստուէին իրենց միջեւ բաժնել «Հիւանդ Մարդուն Ժառանգորդները», յանկարծ՝ դզեսնուած Թուրքիոյ ներկայացաւ փրկարար մը եւ Մուսթաֆա Քէմալի հանճարեղ առաջնորդութեամբ, վերակենդանացաւ արագութեամբ մը որ զարմացուց աշխարհը։ Ամենէն բուռն հիացումը զգացած ենք միշտ մեծ հայրենասէրին, միանգամայն զինուորական եւ քաղաքական պետին հանդէպ, որ հեղինակը հանդիսացաւ «Թրքական հրաշքին եւ ժամանակակից պատմութեան ամէնէն նշանակելի դէպքերէն մէկը պիտի մնայ։ Բայց, խոր իրարանցման հետեւանքով որուն թատր պիտի ըլլար վերածնող երկիրը, եւ բազմազան անդրադարձումներուն միջեւ, որոնց վերջին օղակը կը կազմեն Մէնէմէնի եղերական դէպքերը, ինչ պիտի ըլլայ վիճակը օտար համայնքներուն որոնք դարերէ ի վեր հաստատուած էին օսմանեան կայսրութեան մէջ։ Անոնց մէջ են նաեւ Արեւելքի մեր հայրենակիցները, որովհետեւ սկիզբէն իսկ, Ֆրանսա հոն գրաւած է առաջին դիրքերէն մէկը, ոչ թէ թուի տեսակէտով, այլ իր շահերուն կարեւորութեամբը։ Հակառակ մեր անկեղծ բարեկամութեանը հանդէպ Թուրքերուն, որոնցմէ պատերազմը մեզ հեռացուցեր էր առժամաբար, թող ներուի մեզ որ մտահոգուինք։

Զբօսաշրջիկը որ Պոլսոյ կը յառակացնէ կարճ բնակութեան մը ժամանակը միայն, տռուելապէս քաղաքին մէջ կը փնտռէ ինչ որ հոն կայ տարաշխարհիկ եւ կը մեկնի առանց կասկած մը ունենալու վրդովիչ ողբերգութեան՝ մասին որ ներկայիս կը կատարուի հոն։ Ի՜նչ տարաշխարհիկ նիւթեր։ Ոչինչ այնքան տհաճելի է Թուրքերուն, որքան լսել թէ իրենց երկիրը շատ բան կորսնցուցած է արդիացումէն ի վեր։ Անոնց հոգը չէ թէ այլեւս չեն կրնար ամերիկեան խցիկները անուցանել գեղանկարներով։ Թուրքիան Թուրքերունն։ Այս է ձգտումը բոլոր արտերուն, պետութեան բնութանը որ կրնայ դրուիլ բոլոր հանրային յիշատակարաններուն վրայ։

Չկայ ուրիշ երկիր մը ուր ազգայնականութեան տենդը որ գրեթէ ամէն տեղ զգացուեցաւ պատերազմի հետեւանքով, այնքան ուժգնութեամբ պայթած ըլլայ։ Բայց հոս, փոխանակ պաշտպանելու ազգայնական աւանդութիւնները, շարժումը ընդհակառակն, կը ձգտի ջանջել քանդելու միաւմի եւ անոնց տեղը դնելու հաստատութիւններն այն երկիրներուն որոնց լուծը ուզեց թօթափել։ Այսպէս է որ իբր մեծ հիացող մը 1789ի յեղափոխութեան եւ վճռած ըլլալով անոր սկզբունքները կիրարկել իր երկրին մէջ, Մուսթաֆա Քէմալ ջնջեց Խալիֆայութիւնը, յայտարարեց կրօնքի եւ պետութեան բաժանումը, հրամայեց լատինական տառերու գործածութիւնը, զուիցերիական օրինագիրքին վրայ պատրաստած քաղաքային օրէնքը հաստատեց, բարեկարգեց օրացոյցը, եւայլն։

Եւրոպայի նմանիլ. ահա հեռանկարը այս ազգին որ կը փորձէ փրկուիլ անկէ։ Միայն թէ՝ աչքէդ չէ որ կրօնական կը շինէ։ կաղին շատ լաւ գիտէր թէ գլուխները բարեփոխելու համար, ձի բաւեր գլխարկը փոխել։ Ֆէսը ջնջելով, ուզեց Թուրքը դնել արդի կեանքին հանդէպ եւ անոր բսել.— Ցարդ, օտարականը ամէն տեղ քու տեղդ բռնած էր։ Ան վարեց քու երկաթուղիդ, շինեց քու երկաթուղիներդ, քու նաւահանգիստներդ, քու հօդէդ հանեց ածուխ եւ մետաղներ, վարեց նաեւ քու վարչութիւններդ։ Հիմա, կարգը եկաւ որ տեղդ դուն բռնես։ Այնքան որ 1929ին օրէնք մը հրատարակեցաւ որ ոչ-Թուրքերուն կ'արգիլէր բոլոր արհեստներն առանց բացառութեան, ամենէն բարձր արհեստներէն սկսեալ, մինչեւ բեռնակրութիւն եւ կօշկակարութիւն։ Եւ ահա, թէ ինչպէս Պոլսոյ մէջ, չկայ ո՛չ մէկ Ֆրանսացի բժիշկ որ արհեստը կիրարկէ, բացի երկու բժիշկներէ, զորս Լօզանի դաշնագիրը իրաւունք կուտայ մեզ պահելու Ֆրանսական Հիւանդանոցին մէջ։

Եթէ Բերայի բարձունքներէն իջնանք Ղալաթիա, կ'անցնինք մեծ խաներուն առջեւէն, որոնք գրաւուած են դրամատուններէ, ապահովագրական եւ նաւային ընկերութիւններէ, եւայլն. Ոսկեղջիւրէն եթէ անցնինք, Քարաքէօյի կամուրջէն կը նշմարենք քարափներն ու մաքսային մթերանոցները եւ դործի թաղամասը կ'երկարի դէպ մինչեւ Ոթմանոյ, Սիրքէճիի կայարանը։ Այս բոլոր հաստատութիւնները արդիւնք են եւրոպական դրամագլուխներու, Ֆրանսայի լայն մասնակցութեամբ։ Այս բոլոր գրասենեակները դեռ ունին պաշտօնէութիւն մը որ մասամբ օտարական է եւ այդ է որ Թուրքերը կ'ուզեն մեղմէ խլել, աստիճանաբար։

Ամբողջ դարերու ընթացքին, բացառապէս անոնք եղած են գիտուոր կամ պաշտօնեայ եւ որովհետեւ կը զգան թէ կարող չեն մէկ անգամէն տեղը գրաւելու Եւրոպացիներուն, ահա թէ ինչպէս կը պատրաստուին։ Պոլսոյ մէջ գործող 80 ապահովագրական ընկերութիւնները ստիպեցին որ վերածուին թրքական ընկերութիւններու եւ հետեւաբար, իրենց վարիչներուն կցելու տեղացի վարիչներ, որոնք առաջիններուն տեղը պիտի անցնին երբ գործին վարժուին։

Իրօք, այս ընկերութիւնները, իրաւունքն իսկ չունին պահելու ոչ-Թուրք պաշտօնեաներ, սահմանափակ թուով, ինչպէս իրաւունքն ունէին ընելու առենօք։ Ջանալով փոխարինելու այս եղանակը կը կիրարկուէր արդէն պատերազմին։ Փերա Փալասի տնօրէնը որ Ֆրանսացի էր, որ եւ է ներութեան չենթարկուեցաւ թշնամութեանց սկիզբները։ Թուրքերը անոր տուին փոխ-տնօրէն մը, որ վարժուեցաւ գործին, յետոյ բռնեցին անոր օձիքէն եւ արտաքսեցին։

Այս կատարեալ ազգայնականութեան յաղթանակը ապահովելու համար, բոլոր միջոցները նախատեսուած են, եթէ ոչ արդէն կիրարկուած,—հաստատուած պետական դրամատուն մը, որ տեղը պիտի բռնէ Օսմանեան Դրամատան, և որուն մենաշնորհը կը վերջանայ 1935ին. ստեղծում թրքական դրամատուններու, որոնք շնորհիւ տնտեսական տագնապներու, հրապարակէն քշեցին բազմաթիւ օտար դրամատուններ, յաւելում մաքսատուրքերու, մինչեւ 75 առհարիւր, սնրծանքի սատարկաներու արժէքին վրայ, այսինքն՝ տուրքեր, որոնք Ֆրանսական կասեներուն, գինիներուն անուշահոտութեանց առջեւ արգելք կը դնեն. պարտադրութիւն բոլորին Թրքերէն լեզուի գործածութեան։ Նամակ մը որուն հասցէն Թրքերէն չէ գրուած, թղթատարը կը մերժէ տեղը հասցնել։ Լատինական տառերու իւրացումէն առաջ իսկ, դրամատուն մը չէր կրնար որեւ է պարտաթուղթ գրել օտար լեզուով։ Ստիպուած էր Թրքերէն գրել։ Ստորաձկանները բաւական դիւրութեամբ կը վարժուէին Թրքերէն խօսիլ, բայց շատ դժուարութեամբ կը սորվէին գրել ու կարդալ։ Սակայն ժամանակները փոխուեցան։ Պատերազմէն առաջ, պետական պաշտօնի մը մէջ մտնելու համար, Թուրքերէն կը պահանջուէր որ Ֆրանսերէն գիտնան։ Հիմա, բոլոր Ֆրանսացիները պարտաւոր են Թրքերէն գիտնալ։ Բայց ամէնէն վրդովեցնող հաւանականութիւնը, փակումն է Ֆրանսական կրօնական վարժարաններուն, 1931ի վերջերը։ Մինչեւ այսօր, իշխանութիւնները շատ խիստ հսկողութեան մը կ'ենթարկեն բոլոր օտար վարժարանները, անոնց կրթական ծրագիրը, գիրքերու ընտրութիւնը եւ անոնց հանդէպ կը դիմեն պատժական կարգադրութիւններու, ինչպէս ժամանակաւոր փակում։

(1)

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Դ.

ՄՈՒՇԱՇԷՆ

Ալէքսանտրէթի երկրին մէջ, Մուսաֆի մօտ շինուած գիւղն է այս որ կոչուած է Մուշաշէն, լեցուած ըլլալով Մշեցիներէ։

Այս գիւղը Տեղաւորման Յանձնախումբի վերջին շինել տուած գիւղերէն մէկն է, ուր կառուցուած են 52 տուներ, որոնց մէկը այժմ իբրեւ դարմանատուն կը ծառայէ։ Ունին 24 ախոռներ։ Այժմ 49 Մշեցի ընտանիքներ կը բնակին հոն (կարծեմ մէկ երկու Եօզղատցի ընտանիքներ ալ կան)։ Կանոնաւոր աշխատանքի սկսած են արդէն։ Ունին հետեւեալ կենդանիները.

Ձի	27
Ջորի	5
Եզ	17
Էշ	9
Կով	4
Ոչխար	74
Հորթ	5
Այծ	130
Ճագար	20
Գումար	291

Ունին նաեւ հարիւրաւոր աղաւնիներ, հաւեր եւայլն։ Հաւ ձիերն ու ջորիներն ալ որպէս լծկան կը գործածուին։ Գիւղի դիրքն ու տեղը շատ նպաստաւորեն կենդանիներ արածելու համար։

Մուշաշէն շատ հարուստ է հողի տեսակէտով։ Հազարաւոր տէօնիւմ տարածութիւն ունեցող ընդարձակ դաշտ մը տրամադրուած է իրենց եւ իւրաքանչիւր գիւղացի կը հերկէ այնքան տեղ, որքան կրնայ։ Մօտաւորապէս հարիւրական տէօնիւմ կրնան հերկել եթէ ուզեն։ Անցեալ տարի գացած ընտանիքներ, հակառակ անոր որ բաւական ուշ հասած էին հոն, իրենց քիչ մշակուած հողով ապրուստը ապահոված են։ Այս տարի արդէն կանուխէն հերկելու բռնկած են իրենց արտերը։

Այս գիւղը դեռ դպրոցի շէնք չունի, որու հետեւանքով կրթական գործը դեռ չէ սկսած։ Յառաջիկայ գարնան ընթացքին դպրոցի շէնքը պիտի կառուցուի, որովհետեւ այժմէն պատրաստութիւններ կը տեսնուին։

ՆՈՐ ԶԷՅԹՈՒՆ

Դժբախտաբարանձամբ պըտտիլ կարելի չեղաւ այս գիւղը ձմրան հետեւանքով։ Անտիոքէն Գիթիա եւ Նոր Զէյթուն երկարող ճամբան, որ դեռ վերջերս շինուած է, մի միայն ամրան լաւ օդերուն թոյլատու է ինքնաշարժերու երթեւեկին։ Ներկայիս մի միայն ձիով երթալ կարելի է հոն։ Մօտաւորապէս 4 5 ժամուան ճամբայ մըն է Անտիոքէն անդին։

Մեր քննութիւնները լրիւ կատարուած ըլլալու համար, սակայն, յիշեալ գիւղի բնակիչներէն քանի մը հոգի, որոնք Անտիոք կը գտնուէին, գոհացում տուին մեր հետաքրքրութեան եւ կրցանք ծանօթանալ Նոր Զէյթունի ընդհանուր վիճակին։

Նոր Զէյթուն հաստատուած է Սուէտիոյ շրջանին մէջ, արեւելեան ծայրը, նշանաւոր ամառանոց Գիթի, աս գիւղէն հազիւ ժամ մը հեռու։ Գաղթականաց Տեղաւորման Յանձնախումբի կողմէ հիմնուած առաջին գիւղն է այս, ուր ժամանակին ընտանիքներ գացած էին, կային վերջէն անոնց մասը հեռացուած է, իսկ մասն ալ իրենց կամքով [illegible] նած ու հաստատուած են [illegible] խան։ Այդ հեռացումներու պատճառը անոնց գործելու անընդունակ ըլլալը եղած է։

Տեղաւորման Յանձնախում[բը] որոշած է 25 ընտանիքներ [...] չպահել Նոր Զէյթունի մէջ [...] 18 ընտանիքներ կան հոն [...] մօտ օրէն մեկնողներէն 7 [...] տանիք ալ պիտի վերա[դառ]նան։ Հակառակ որ կարգ [...] թերթեր չարամտութեամբ [...] ցին թէ՝ մալարիան մեծ [...] ներ կը գործէ այս գիւղին [...] գիւղացիները շատ առողջ [...] յայտնի եղած է որ մալար[իա] անոնք իրենց հետ բերած [...] Ալէքսանտրէթէն։ Ներկայիս [...] բողջ գիւղին մէջ մալարայի [...] մէկ դէպք կայ։ Կարմիր [...] անդամները, որոնք նորա[...] տատ գիւղերու առողջապա[...] կան այցելութիւնը կը [...] գան, երբեք պէտք չեն տես[...] Նոր Զէյթուն երթալու, որով[հե]տեւ ոչ մէկ հիւանդութիւ[ն] դէպք պատահած է հոն եր[...] ատենէ ի վեր։

1930ի ընթացքին, Նոր Զ[էյ]թունի մէջ պատահած [...] ծնունդ, որոնց 5ը մանչ [...] աղջիկ։ Մահ չէ պատահած [...] ղովուրդը ընդհանրապէս [...] գրագի պարտիզպանութեամբ [...] խաշնարածութեամբ, ջերմ[...] նութեամբ։ Ունի 500 այ[...] ուրիշ կենդանիներ։ Տարին [...] իվեր արդէն ինքնապահ [...] ձած են։

Դպրոցի մեծ սրահ մը [...] Իւրաքանչիւր ընտանիք [...] տուն մը եւ ախոռ մը ունին [...] ները քարաշէն են եւ հաս[տա]տուն։ Վարժարանի ուսուցի[չը] Զէյթունի իշխաններէն Նո[...] րէթ Զավուշի տղան Թ. [...] Նոր Աշխարհեան, որուն ամս[...] կանը կը հոգացուի տեղա[որ]ման Յանձնախումբին կողմ[էն]։

ՊԷՅ ՍԷՔԻ

Տակաւին կազմուելու վր[այ] է այս գիւղը։ Հրաշալի տեղ[...] դիրք ունի։ Ալէքսանտրէ[թի] հայ գիւղերուն եւ Սուէտի[ոյ] հայաբնակ շրջանի միջեւ, [...] ուղ Օլուգ նշանաւոր ամառան[ոց]էն քիչ հեռու, այս գիւղը [...] օղակ մըն է Ալեքսանտրէթի [...] Սուէտիոյ հայաբնակ գիւղ[երը] իրար միացնող։

Պէյ Սէքին պզտիկ գիւղ[ը] պիտի ըլլայ 15 ընտանիքներ [...] որոնք պիտի ընտրուին կի[...] կիոյ լեռնային շրջաններու [...] նակիչներէն։ Մինչեւ այժմ [...] ընտանիքներ հաստատուած [...] որոնց լծկան եզներ տրուած [...] Տեղաւորման Յանձնախումբի կողմէ։

Այս գիւղը անտառներու [...] հաստատուած, ծովահայեաց [...] րաշալի ամառանոց մըն է [...] ռաջիկային լաւագոյն ամառանոցը կրնայ դառնալ։

ԽԵԼՔԻ ՉԱՓ

Գինին կը չափեն կու[...] ցորենը կը չափեն գրիւ[ով] ահա խելքին ալ չափ գտա[ծ] ամերիկացի խելօք գիտունն[եր]

Տեսակ մը սաղաւարտ [...] գլխուդ կը դնես, եւ անմիջապ[էս] վրան կ'արձանագրուի գանկ[իդ] գծագրութիւնը։ Համաձայն [...] արձանագրութիւններուն, [...] նագէտը պիտի ճշդէ թէ ինչ[...] սի գանկ մը ունիք դուք եւ [...] նկարագիր կամ... ո՞րքան խել[ք]

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ շաբթու Փարի[զի] ոստիկանութիւնը պաշտա[...] կատարելով 2րդ, 9րդ, 10[րդ] 17րդ եւ 18րդ թաղամասեր[ուն] ինչպէս նաեւ Պուլոնեի [...] ուին մէջ, ձերբակալեց 85 [...]

Երկու համայնավար[...] որոնք համայնավարական [...] կը ցրուէին գործարանի մը [...] ջեւ, ձերբակալուեցան եւ [...] առաջնորդուեցան։

[…]ՅԱՆ ԱՅՈՒԼԻՍ

[…] ԲԵՒԵՌ ԸՆԴԾՈՎԵԱՅՈՎ

…Եւրոպական թերթերը վեր… մեծագանգ եղան դէպի … ընդծովեայով ճամբորդե… յանդուգն ծրագրին, զոր … ամերիկացի խուզարկու … Ուիլքինս։

…հական այդ ծրագրին ներ… ացուցած ինչ ինչ դժուարու… թեանց, ձեռնարկը ինքնին ի… …րծելի է։

…ները այն միտք համոզումն … են թէ առաւցելու ծովերու … …երեսային սառոյցներուն …աութիւնը հարիւրաւոր մեթ… … կը հասնի, մինչդեռ այ… … խորաչափական հետազօ… …թիւնները հաստատած են … բեւեռային ծովին երեսը … սառոյցի խաւերուն … թանձրութիւնը 5-6 մեթր … առաւելագոյն թանձրու… …ը 7-8 մեթր։ Բնականա… խնդրոյ առարկայ չեն այն … …ցալեռները, որոնք կը … Ատլանտեան ծովի հիւ… …յին մասերուն մէջ, առանց … …ցի վիթխարի կտորներ …, որոնք Շփիցպէրկի եւ Կրէօն… …նդի սառնակոյտներէն կ՚ան… …ուին եւ ծովակին հոսանք… …րէն քշուելով, ամենալուրջ … …նց կը սպառնան նաւագնա… …թեան։ Թիթանիկ անդրատ… …եան նաւուն … այէտին սարսռազդեցիկ …րամանութիւնները թարմ … ամենուն յիշողութեան մէջ։

Ուիլքինս իր ընդծովեայ ար… …անքը կատարելէ առաջ, … …ին ճամբորդութիւն մը ըրաւ … …ի բեւեռային ովկիանոս, … …ելու համար սառոյցի տա… …առանները, այդ առթիւ քա… …ած լուսանկարչական ժապէն… …րը կը ցուցնեն թէ ամառ … … սառնակոյտները միակտուր … միապաղաղ չեն, այլ տեղ … կը ներկայացնեն խոշոր …ոչքուածքներ, որոնց մէջէն կը … …նչմարուին չսառած ջուրի ապա… …ներ։ Այնպէս որ այդ սառ… …նակոյտներուն տակէն նաւարկ… … ընդծովեայ մը պիտի կրնայ … …րին մակերեսը բարձրանալ, … …ն սառոյցին վրայ ցամաք … …ելու քննելու համար հիւսի… …յին երկիրներուն ովկիանո… …գրական, օդերեւութաբանա… … եւ մագնիսական երեւոյթ… …ները։

Այս նպատակաւ ամերիկեան … կառավարութիւնը տրամադրած … ծանաւոր ընդծովեայ մը, զոր … Ուիլքինս յարմարած ու կահա… …ւորած է իր կատարելիք ճամ… …բորդութեան պահանջներուն հա… …մաձայն։

Նաւի կողերուն վրայ բաց… …ուած պզտիկ պատուհաններէն … …երկի պիտի ըլլայ ելեկտրա… …ն լուսարձակներու լոյսով … …ննել հեռաւոր ջուրին մէջ … …գած գարձածը, եւ ուսումնա… …սել ովկիանոսներու մէջ ապ… … ծանօթ ու անծանօթ կեն… …դանիներուն կեանքը։

Ընդծովեան զօրաւոր անթել … …ագրով մը հաղորդակցութեան … մէջ պիտի դրուի հին ու նոր աշխարհի կարեւոր կայաններուն հետ։ Առաքելութեան մաս պիտի կազմեն գիտական զանազան ճիւղերու մասնագէտներ։ Բազմաթիւ ընկերակցութիւններ խորապէս շահագրգռուած են այս ձեռնարկով եւ տրամադրած իրենց բարոյական ու նիւթական ամենալայն աջակցութիւնը։

Ներկայիս ամէն ինչ կազմ ու պատրաստ վիճակի մը մէջ կը գտնուի։

Ընդծովեան Նիւ-Եորքի նաւահանգիստէն պիտի մեկնի ապրիլին վերջը, երթալու համար ուղղակի Շփիցպէրկ, ուր բաւական երկար ատեն կանգ պիտի առնէ։ Անկէ պիտի մեկնի յուլիս ամսուն սկիզբները, հասնելու համար հիւսիսային բեւեռ, անցնելով սառնակոյտերու տակէն եւ կատարելով յաջորդական պարենաւորումներ։ Շփիցպէրկէն մինչեւ բեւեռ հեռաւորութիւնը 600 ծովային մղոն է այսինքն մօտաւորապէս 1100 քիլոմեթր։ Ընդծովեայ մը ուղղակի երթալով՝ այդ տարածութիւնը կրնայ կտրել 60 ժամուան մէջ։ Բեւեռին մէջ ան ջուրին մակերեսը ելլելէ վերջ, կրկին պիտի խորասուզուի սառնակոյտերուն տակ եւ պիտի ուղղուի դէպի Ալասքա։ Հո՛ն կրկին ջուրին երեսէն պիտի ընթանայ, պիտի անցնի Փանամայի ջրանցքէն եւ պիտի հասնի վերջապէս իր մեկնակէտը՝ Նիւ Եորք։

Առայժմ այս է ամերիկացի խուզարկուին հետեւելիք ուղեգիծը, որ կրնայ անշուշտ փոփոխութիւններ կամ յապաւումներ կրել՝ համաձայն անակնկալ դէպքերու։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՄԿԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ԺՈՂՈՎԸ ԻՆՉ ԴԻՄԱԳԻԾ ԿՐՆԱՅ ՈՒՆԵՆԱԼ

Թրքական Անատոլու գործակալութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալը.—

Թերթերուն մէջ լուրեր եւ խմբագրականներ կը հրատարակուին այն մասին թէ նոր Ժողովին մէջ ամէն ասպարէզէ համեմատական թիւով ներկայացուցիչներ պիտի գտնուին։ Այս առթիւ, աչքի առջեւ կը բերուի 1927ի մարդահամարի պատկերը որուն համաձայն, 12 տարեկանէն վեր այր անհատները հետեւեալ համեմատութեամբ կը բաժնուին ասպարէզներուն մէջ.—

Երկրագործներ հարիւրին 32.05, արհեստաւորներ 2.20, առեւտրականներ 1.89, պետութենէն թոշակ առնողներ 1.84, ազատ արուեստի հետեւողներ 1.28, արհեստ չունեցողներ 60.74։ Եթէ այս համեմատութեամբ ներկայացուցիչներ ունենայ Ազգ. Ժողովը, արհեստ չունեցողներէն 194, երկրագործներէն 103, արհեստաւորներէն 7, վաճառականներէն 6, պաշտօնեաներէն 0, ազատ արուեստի հետեւողներէն 4 երեսփոխան պէտք է գտնուին։

Իսկ եթէ արհեստ չունեցողները նկատի չառնուին, երկրագործներէն 253, արհեստաւորներէն 17, վաճառականներէն 15, պաշտօնեաներէն 15, ազատ արուեստի հետեւողներէն 10 ներկայացուցիչներ պէտք է գտնուին։

Ցրուած Ժողովը ասպարէզներու համաձայն չէր կազմուած բայց հետեւեալ դասաւորումը կարելի է ընել զբաղման համաձայն.— 54 զինուորական, 52 իրաւաբանական, 49 միւլքիյէ, 38 մասնաւոր, 23 բժշկական, 19 նախակրթարան, 18 իմամ, 14 մէտրէսէ, 8 վարժապետանոց, 8 երկրագործական, 6 ծովային, 5 գրական համալսարան, 5 լիսէ, 5 երկրաչափական, 3 առեւտրական դպրոցի մէջ ուսածներ։

Բայց եւ այնպէս պէտք է արձանագրել որ մինչեւ հիմա տրուած լուրերը բոլորն ալ ենթադրութիւններ են միայն, եւ կարելի չէ որոշ բան մը ըսել նոր Ժողովի դիմագիծի մասին մինչեւ որ թեկնածուներու ցանկը չհրատարակուի։

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻՆ

Վերջերս հրատարակուած կատարեալ վիճակագրութեան մը համաձայն, ամբողջ երկրին մէջ, 1927ին 52,005, 1928ին 53,060 եւ 1929ին ալ 44,337 ամուսնութիւններ կնքուած են։

Նոյն վիճակագրութեանց համաձայն, Պոլսոյ մէջ 1924ին 260, 1925ին 223, 1926ին 444, 927ին 452, 1928ին 285 եւ 1929ին 528 հրդեհներ պատահած են։

ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

Կրթական գործավար Մահմուտ Էսատ, Ծալքի խորհրդարանական հատուածի ժողովին մէջ բացատրութիւններ տուած է կրթական վիճակին շուրջ։ Գործավարը յայտարարած է թէ միջնակարգ վարժարաններու մէջ խառն դասախօսութիւնը կը շարունակուի, բայց լիսէներուն մէջ ալ նոյն դրութիւնը կիրարկուելու մասին չէ մտածուած։ Ինարկին, եթէ պէտք ըլլայ, երկսեռ դրութիւնը այնտեղ գործադրելու պիտի աշխատուի։ Գործավարը կը խորհի աստուածաբանական վարժարանին տեղ անտեսաբանական վարժարան մը բանալ։ Դատաբարակչական եղանակին համար յարմար կը տեսնուի արդիացնել գերման եւ անկլօսաքսոն մեթոտները, ազգային կրթութեան հիմերը պահելով։

Գործավարը ըսած է թէ ինք համաձայն է որ Թրքերէնը ազգայնացուի եւ նախադաս ու յետադաս մասնիկներով ճոխացուի։ Յարմար կը նկատուի որ օտար լեզուներու ուսուցման համար մասնաւոր դպրոցներ բացուին, որովհետեւ պետական վարժարանները չեն կրնար այս ուսուցումը փափաքուած աստիճանով կատարել։ Գործավարը բացարձակապէս հակառակ է այն կարծիքին թէ օտար լեզու մը օժանդակ պէտք է առնել։

Նոյն ատեն համաձայն է որ կրթական գործունէութեան համար 15ամեայ ծրագիր մը պատրաստուի, եւ ներդաշնակուի կուսակցութեանց հնգամեայ ծրագիրներուն։ Կրթական ծրագրին գլխաւոր գիծերուն նպատակը պիտի ըլլան,— ազգային ոգի, բարոյական, առաքինութիւն։

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օր. Արաքսի Թաքուհեանի դասախօսութիւնը «Տրապիզոնցի Անթառամ» վէպին մասին իբրեւ յօդուած առնուած ըլլալով «Յառաջ»էն, կ՚անցնիմ ուղղակի վերջին շաբթուան դասախօսութեան, Այնշթայնի մասին, զոր կատարեց Պ. Մ. Տէրպէտէրեան։

Դասախօսը, նախորդ անգամ ներկայացուցած էր մինչ-Այնշթայն յայտնուած գիտուններու տեսութիւնները։ Այս անգամ անցաւ ուղղակի Այնշթայնի տեսութիւններուն, որ հիմն ի վեր կը յեղաշրջէին հին փորձերը։ Այսպէս բանաձեւեց Այնշթայնի յարաբերականութեան վարդապետութիւնը։

⁂ Պանթեոյի Չ. Ե. Ո. Միութեան մասնաճիւղը եւս ձեռնարկած է պարբերական դասախօսութիւններու շարքի մը։

Անցեալ Կիրակի Շ. Նարդունի բացումը կատարելով, խօսեցաւ Որբերու Միութեան ապագայ դերին մասին։ Յետոյ հրաւիրեց տեղւոյն Յառաջդիմասիրաց Միութիւնը որբերուն հետ միասնաբար լծուիլ աշխատանքի։ Յառաջդիմասիրաց Միութիւնը ունի մանկապարտէզի փոքրիկ սրահ մը,— հարստութի՛ւն մըն է այդ, նկատի ունենալով գիւղին մէջ հայերուն ամփոփ դիրքը։ Ու երբ մէկ կողմէ Յառաջդիմասիրացը կ՚աշխատի մանուկներուն մէջ, չափահաս որբերը պիտի աշխատին երիտասարդներուն մէջ։ Եւ գաղութը չափազանց բախտաւոր պիտի զգայ ինքզինք։

Յետոյ ներկայացուեցաւ շարժանկարի քանի մը ժապաւէն, մեծ ուրախութիւն պատճառելով ներկայ մանուկներուն։

Այսպէս պարբերաբար պիտի շարունակուին դասախօսութիւնները, որոնց հետ ամէն անգամ շարժանկարի նոր ու գեղեցիկ ժապաւէններ։

Հ. Վ.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՇՈՒՐՋ

Զրոյցներ կը շրջին թէ Յունաստանի վարչապետ Պ. Վէնիզէլօս մտադրած է առաջարկել լայն ժողովրդական կուսակցութեան՝ զինադադար մը կնքել կառավարական վարչաձեւի շուրջ։ Այս զրոյցներուն մասին, Վէնիզէլօս յայտնեց թէ տակաւին որոշ բան չկայ։ Ամէն պարագայի մէջ ըսաւ, նախ պիտի խորհրդակցի հանրապետական կուսակցութեանց պետերուն հետ, եւ երբ տեսնուի թէ բոլորը համակիր են, թէ այն ատեն միայն առաջարկը պիտի ներկացնէ ժողովրդային կուսակցութեան պետին՝ Պ. Ցալտարիսի։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 5)

Սակայն չէ՞ որ «Յառաջ» ամէն օր կ՚արծարծէ նոր սերունդին փրկութեան խնդիրը։

Ուրախալի է որ հարցը ուղղուած է այժմ բոլոր անոնց որ չեն ուզեր քար անտարբերութեամբ ականջ գոցել, այլ գլուխ գլխի, խելք խելքի տալով միջոցներ կը փնտռեն։

Նոր սերունդը փրկելու համար անհրաժեշտ է ամենուրեք ուր որ հայ կայ (անշուշտ գաղութ մը) ունենալ ծաղկոցներ եւ մանկապարտէզներ։ Գանէ ծանօթացնել հայ մանուկներուն ա. բ. գ.ը։ Սակայն այդ ունենալու համար ներկայ ամէնէն փափուկ եւ դժուարին հարցը կը գտնեմ նիւթականը։

Ի՞նչպէս պէտք է առեղծել այդ հսկայ գումարը։

1. «Յառաջ»ի միջոցաւ հրաւիրել բոլոր հոսանքներէն ներկայացուցիչներ, ըլլան Հայրենակցական Միութիւններ, Կ. Խաչեր, Բարեգործական, Չ. Ե. Որբեր, Աղքատախնամներ։ Անոնց խորհրդեան ու գոնէ այս մէկ խնդրի շուրջ համագործակցութեան ճամբայ մը գտնել իրարու հետ եւ կազմել լիազօր մարմին մը, կոչելով զայն «Կրթական Տեսչութիւն»։ Այս հաստատութիւնը պիտի ունենայ (ամէն ուր որ հայ մարմին մը) իր ներկայացուցիչը։ Տարուան մէջ օր մը կամ մշակոյթի օրը առեղծել շարժում ի նպաստ այս գործին։

2. Հրապարակ հանել դրոշմաթուղթեր միջին գին 4 Ֆր. ամիսը, բացի մուտքի տուրքէն եւ սպառել զայն պարտաւորիչ կերպով։

Դրոշմաթուղթը կը կրէ հետեւեալ արձանագրութիւնը.— Կրթական պարտք կամ տուրք եւ կը նկարուի մեր Վարագի, Աղթամարի, Անիի եւայլն խորհրդանիշերով։

3. Մշակոյթի տօնին առթիւ հրապարակ հանել մեր հեթանոս նախնիքներու նկարները եւ սպառել։

4. Դիմումներ ընել հայասէր օտար մարմիններու, հայ հարուստներու եւ այս ամբողջ գումարը կեդրոնացնել Կրթական Տեսչութեան գրասենեակը։ Տեսչութիւնը իր ներկայացուցիչներուն միջոցաւ ուր որ կարիք կայ կը բանայ ծաղկոցներ, համաձայն տեղական պահանջներուն։

5. Քննել աշակերտներու ծնողներուն նիւթական կարողութիւնը եւ որոշել ամսաթոշակ մը։

6. Կրթական Տեսչութիւնը պէտք է հայթայթէ մանկավարժուհիներ, ուսուցիչներ եւ որոշէ յատկացուելիք ամսական գումարները։ Եւ որպէսզի լաւ աշխատանք տանին, անհրաժեշտ է որ Կրթական Տեսչութեան քարտուղարն ու նախագահը վճարովի ըլլան։

7. Սարքել բանախօսութիւններ ճիշդ որոշ ժամանակին հրաւիրելով բանախօսներ բոլոր հոսանքներէն եւ բանալ ժապաւէնեալ տոմարի ցանկ մը, հանգանակութեան համար։

Նախաքայլի յաջողութեան պարագային լայնցնել գործը։ Միայն համերաշխ ոգին է որ կրնայ այս ժողովուրդը իր բովանդակ կարողութեամբ գործի դնել եւ սպասուած գումարն ալ տալու պատրաստ է հայ ժողովուրդը։

8. Զարդարեանի «Մեղրագետը» Լ. Շանթի «Հուսաբերը» տպագրել եւ ուղարկել պահանջներուն համաձայն եւ գինը կանխիկ գանձել աշակերտներէն։

Ներկայացուցիչները պարտաւոր են գանձումները կատարել եւ դրամը ղրկել կեդրոնին։

Աւետիս Եիրոյեան

ԱՌԱՆՑ ԱՆՑԱԳԻՐԻ

Ներքին Նախարարութիւնը կը հաղորդէ.—

Գաղթային ցուցահանդէսին առթիւ եւ ամբողջ տեւողութեանը, օտար գրօսաշրջիկներուն դիւրութիւն տալու համար, Ֆրանսական կառավարութիւնը հրահանգ տուած է առժամապէս ջնջել անցագիրի դրութիւնը։

Ֆրանսական հիւպատոսին պարզ կնիքը, օտարականներու ինքնութեան թուղթին վրայ, անոնց ծախքի եւ կանոնական ձեւակերպութիւններուն, բաւական է մտնելու համար Ֆրանսա,

Միւս կողմէ կը հաղորդուի որ Ֆրանսական ոստիկանութիւնը ձեռք առած է բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, որպէսզի անբաղձալի տարրեր ներս չմտնեն սահմաններէն։

Ֆրանսական կառավարութիւնը օտար մասնաւորականներուն համար հրահանգ տուած է նաեւ ընծայել նաեւ հետեւեալ առաւելութիւնները.—

Անոնք Ֆրանսա մտնելէն յետոյ պիտի կարենան բնակիլ լիսէներուն մէջ, ուր իրենց տրամադրութեան տակ պիտի դրուին գաղթային ցուցահանդէսին վերաբերեալ բոլոր տեղեկութիւնները։

Այս ձեւով Ֆրանսա մտած օտարականները իրաւունք պիտի ունենան ժուռ գալ Ֆրանսայի մէջ ազատ եւ համարձակ։ Այս կարգադրութիւնները միայն հինգ ամսուան համար են։

ԵՐԿՐԻ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ճափոնական կղզիներէն Բակոշիմայի վրայ հրաբուխը պայթեցաւ։ Կղզեբնակ գիւղացիները փախան։

Արժանթինի մէջ երկրաշարժի զօրաւոր ցնցումներ եղան։ Զոհերու թիւը ճշդուած չէ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԼԽՏԸԶԻ ՌՈՒՄԲԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԳՏԱՆ ՀԵՏՔԸ

…Յեղափոխականներէն մէկը որ բոլոր գաղտնիքներուն տեղեակ էր եւ …ձերբակալուած, քննիչ մարմնի կողմէ, քանիցս հարցաքննուեցաւ, բայց ոչ … բան ըսաւ. եւ տեսնելով որ դեռ շատ նեղը պիտի դրուի խոստովանելու համար, բանտի արտաքնոցին մէջ անձնասպան եղաւ. (Սամաթիացի [illegible] Գալֆայեանն էր)։

Դժոխային մեքենան Եըլտըզի մզկիթին դրան քով բերող յեղափոխականները մեքենան այնպէս մը լարած էին որ, Սուլթան Համիտի ուրբաթ արարողութիւններէն վերադարձին, իր ծանաւոր կառքով ճիշդ … հասած պահուն պիտի պայթէր եւ Սուլթանը իր բոլոր հետեւորդներով պիտի հանէր։ Սակայն պատահմամբ այդ օր Սուլթան Համիտ …մզկիթէն ելած պահուն, դրան առջեւ Շէյխ իւլ Իսլամ Ճէմալէտտին էֆէնտիին հետ տեսակցութիւնը սովորականէն քիչ մը աւելի տեւած էր։

Յեղափոխականներու հաշիւը սխալ ելաւ. Սուլթան Համիտ իրենց … վայրկեանին մզկիթի դրան առջեւ պիտի չգտնուէր։ Շէյխ իւլ Իսլամին հետ ունեցած զոյգ մը խօսակցութիւնն էր որ Համիտը ուշացուց … պայթած պահուն ան դեռ կառք նստելու համար դէպի սանդուղները կ՚իջնէր։

…Եւ չեմ գիտեր թէ Սուլթան Համիտ ռումբի պայթած միջոցին … թէ ոչ, սակայն արտաքնապէս շատ յանդուգն ու անվախ կը …ուէր։

Այդ միջոցին Սուլթան Համիտը բարկացնող միակ դէպքը այն էր որ, ռումբի պայթիւնէն յառաջ եկած խառնակութեան միջոցին, արքական գունդի զինուորներէն մէկը խուճապի մատնուելով, օդին մէջ ձեռք մը զէնք պարպած էր։

Կրնամ ըսել որ Համիտը ռումբի վախէն աւելի այս դէպքը զբաղեցուցած էր։ Պաշտպան գունդերու այս կերպ զէնքով խաղալը Սուլթանին երբեք հաճելի չէր երեւար։ Ռումբի պայթիւնէն եւ առաջին խառնաշփոթի դադրելէն քիչ վերջ, Սուլթան Համիտ ըստ իր սովորութեան կառք նստաւ եւ իր ձեռքով քշելով, ներկայ բազմութեան եւ զինուորներու ծափահարութեանց մէջ դէպի Եըլտըզ ուղղուեցաւ։

Այդ միջոցին իսկ, Սուլթան Համիտ Չիթ Քէօշկի առջեւ կենալով, դեսպանները բարեւելու սովորութիւնը չմոռցաւ։

Այդ դէպքէն անմիջապէս վերջ, բոլոր իշխանները եւ նախարարները դեսպաններն ու իրենց թարգմանները Սուլթանին մօտ եկան շնորհաւորելու համար։ Օտար պետութեանց թագաւորներէն բազմաթիւ հեռագիրներ եկան այդ ուղղութեամբ։

Եըլտըզի դէպքէն անմիջապէս վերջ, իբրեւ առաջին միջոց հրամայուեցաւ դադրեցնել երկաթուղիի եւ ծովային փոխադրութիւնները եւ խուզարկութիւններ կատարել անոնց մէջ։ Միեւնոյն ժամանակ քննութեանց ձեռնարկուելով կազմակերպիչներուն ձերբակալութեան համար միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Ընտրուած յանձնախումբը իսկոյն գործի ձեռնարկեց։

Դէպքին հանգոյցը առաջին օրն իսկ բացուեցաւ. դատախազն ու Նէճիպ … Մոլա պէյ լուծած էին։ Անոնք այդ օր Եըլտըզէն Պոլիսթաշ իջնելու ատեն ճամբուն քառաջուի կտոր մը գտած էին։ Այս քառաջուն կառքի մը անիւին կը պատկանէր, որուն նմանը մինչեւ այդ օր տեսնուած չէր։ Այս ծայրէն սկսելով խնդիրը ամբողջութեամբ երեւան հանուած էր եւ ձեռք անցուած փաստերը իրականութիւնը պարզած էին։

Ֆէհմի փաշա ի հարկէ այս տեսակ պատեհութիւն մը ձեռքէ փախցնել չէր ուզեր։ Օր մըն ալ Սուլթանին «ժուռնալ» մը տալով առաջարկեց ոճրագործները ներսէն փնտռել։ Մահափորձին հայ յեղափոխականներու կողմէ կազմակերպուած ըլլալը այնքան որոշ ըլլալէ վերջ, ոճրագործները պալատի մէջ փնտռելու առաջարկը կրնայ ցոյց տալ Ֆէհմի փաշայի արիւնածարաւ հակումները։

Ֆէհմի փաշա ուզեց շահագործել այս պատեհութիւնը, սակայն իր «ժուռնալ»ին կարեւորութիւն տուող չգտնուեցաւ։

ԺՕՐԻՍ ԼՐՏԵՍ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Եըլտըզի մահափորձին մէջ ամէնէն կարեւոր դերակատարը Ժօրիսն էր։ Կարգ մը ուրիշ աչքաբացներու հետ միասին, Ժօրիսն ալ մահուան դատապարտուած էր։

Գիշեր մը Պրիւքսէլէն Եըլտըզ հեռագիր մը եկաւ, որ կը խնդրէր ներում շնորհել Ժօրիսին։ Հեռագիրը ստորագրուած … խառն էր։

Այս հեռագիրէն վերջ Սուլթան Համիտի կատարած գիրը շատ ուշագրաւ է։ Իր կեանքին դէմ մահափորձ ընող, ռումբը կրակող եւ վերջապէս բոլոր գաղտնիքները ու կարգադրութիւնները խոստովանող եւ մահուան վճիռ ստացող Ժօրիս ոչ միայն չսպաննուեցաւ եւ չբանտարկուեցաւ, այլեւ սահմանէն դուրս ալ չարտաքսուեցաւ։ Ընդհակառակն ներման արժանացաւ, բանտէն պալատ բերուեցաւ, Սուլթանին հետ տեսակցութիւն ունեցաւ եւ հայ յեղափոխականներու ի վնաս աշխատելու եւ անոնց վիճակն ու շարժումները Սուլթանին տեղեկացնելու պաշտօնին կոչուեցաւ։ 500 ոսկի ճամբու ծախք տրուեցաւ անոր եւ Եըլտըզէն շքեղ կառքով նստելով գնաց։

Ժօրիս անկէ վերջ իբրեւ լրտես ծառայեց Սուլթան Համիտին եւ բազմաթիւ «ժուռնալ»ներ ղրկեց անոր Եւրոպայէն։

(Շար.)

Հ. Կ. ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Հովանաւորութեամբ եւ Նախագահութեամբ

Դ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Ապրիլ 19ին կիրակի օր: Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)

51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS (VIe)

Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մեթրօ՝ Odéon

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ, ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ եւ ԿԱԶՄԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ, ՏՊԱՐԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ.— Մ. Կիւրճեան (Հրանդ)՝ *Պանդուխտի կեանքէն* (20 ֆր.), Կ. Զարեան՝ *Երեք երգեր* (60 եւ 75), Վ. Շուշանեան՝ *Ամրան գիշերներ* (25), *Ամէնուն հասցէն* (6), Կ. Սասունի՝ *Ապրիլեան եղեռնը* (5), Ղ. Մելոյեան՝ *Երեք ընկերները* (10), *Սայեաթ Նովայ* (6):

Գրատանս մէջ կան Հայաստանի Պետհրատին բոլոր գործերը: Հայաստանէն հասած են մեծ քանակութեամբ երաժշտական կտորներ: Ունինք Աճարոնեանի, Վարանդեանի, Րաֆֆիի *եւայլ ծանօթ հեղինակներու բոլոր երկերը:* Կոմիտաս Վրդ.ի, Սպենդիարեանի, Ռ. Մելիքեանի *եւն. երաժշտական գործերը:*

ՎԱՐՁՈՒ ԿԸ ՏՐՈՒԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

ընդարձակ Գրացուցակը լոյս կը տեսնէ շուտով

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՄՑԷՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՐՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 էջ

գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր.

փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ

Կեդրոն.—«Արփի»գրատուն, L. Mozian, 5 rueChamplaine, Paris (20).

Լիոնի շրջանին համար դիմել Գ. Սահաթճեանի, 4—6. Rue de la Part-Dieu, Lyon.

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել Տերիկեանցի: Կը գտնուի նաեւ Հ. Գէւոնեանի մօտ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ՀՈՂԻ ԵՒ ՇԷՆՔԻ ՎՐԱՅ ՓՈԽԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ
ՇԱՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

Հողի եւ շէնքի այն բոլոր սեփականատէրերը, որ անմիջական պէտք ունին դրամի, կրնան դիմել Գ. ՄԱԹՈՍԵԱՆԻ, 11bis rue du Chemin de Fer, Clamart, *Բշ. Դշ. եւ Շբ. օրերը իրիկուան ժամը 6.30էն 9, Կիրակի՝ առտուընէ կէսօր:*

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԱՌ

Լիոնի կայծակ խումբի ժողովը այսօրչորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ:

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30-ին, 181 Cours Lafayette, Café de la Gareի սրահին մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը: Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի աղահանքներուն մէջ: Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France: *Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր:*

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու մէջ բնակող «Սուրիոյ եւ Լիբանանի» նպաստակ բոլոր Հայերը կը հրաւիրուին 12 Ապրիլի, կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 2.30ին Փլաս Սէն Միշէլի Թիւ 8, Պիւրօ Թապայի վերնայարկը, զիրենք հետաքրքրող խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար:

— Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէրքէնտեցի. Սեբաստիա) Սիմոն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են: Իմացնել Յառաջի վարչութեան:

— Սեւերեկցի, Յակոբ Հազարվարդեան, Սեւօ վանէսի որդին, կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ Հազարվարդեան, որ 23 տարիէ ի վեր կորսուած է: կը կարծուի ըլլալ Լիվըրբուլ, ամուսնացած անգլիուհիի մը հետ եւ ունի երեք զաւակներու կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին, Bakkal Agop Hazarvartian, Arabe Pounar, Alep, (Syrie).

— Կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սաֆաքեան, հօր անուն՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անուն՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անուն՝ Սամուէլ, Տեղահանութեան ժամանակ 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Ճէտտա Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աննա Տիգրանուհի Նաթանեան եւ Օր. Նաթանեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ նամակով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ՄԱՐԿՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

Մասնաւոր շնորհակալութիւններ նաեւ Հայոց եկեղեցիի իշխանութեան եւ ազգային կազմակերպութիւններուն իրենց աջակցութեան եւ համակրութեան համար:

COUSSAINVILLE, Gare du Nordէն *երկաթուղիով 20 վայրկեան: Հող գնելէ առաջ անգամ մը այցելեցէք վերոյիշեալ գիւղը կայարանէն 3 վայրկեան, մաքուր օդ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Բնակարանի եւ խանութի յարմար հողեր: 200 ֆրանք առաջվճարով: Կանխիկ վճարում չկայ: Դիմել Կիրակի եւ տօն օրերը Կուսէնվիլի կայարանին մօտ «Կրան Փրէ»ի գրասենեակը:*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12,*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդութիւններու: Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները:*

Կ'ուզուի լուսանկարչութեան համար 17—20 տարեկան աշկերտ (apprenti) մը որ գիտնայ ֆրանսերէն: Դիմել Samand, 16 Rue Geoffroy Marie, Փարիզ:

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUNԻ
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

Հայրենակից, օգտուեցէք առիթէն

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 25 ԶԵՂՉ

Փարիզէն վկայեալ եւ Պոլսոյ հրապարակին ծանրածանօթ դերձակ

ԺՕՐԺ ՃԷՊԷՅԵԱՆ, "Օ'ՍԻԶՕ Տ'ՕՐ,,

դերձակատան մէջ, 20 Ավընիւ Քամիլ Փէլթան, Մարսէյլ, կը գտնուին անգլիական եւ ֆրանսական ամենալաւ կերպասներ: Արանց եւ կանանց հագուստներ կը ձեւէ եւ կը կարէ վերջին նորաձեւութեանց վրայ: Առաջին իսկ այցելութիւնով, պիտի տեսնէք եւ համոզուիք մեր յաջողութեան ճշմարտութեան:

20 Ave. Camille Pelletan, Marseille, *Հեռաձայն Քոլպէռ71 – 10*

LE COMPTOIR DE PROVENCE, 37 RUE PARADIS, MARSEILLE

1. կը ծանուցանէ իր հայ յաճախորդներուն թէ՝ կը ծախէ բազմաթիւ տուներ, հողեր, ինչպէս նաեւ կալուածներ արուարձաններուն մէջ նպաստաւոր գիներով:

2. խորհրդակցութիւն ամէն տեսակ շէնքերու կառուցման եւ գրաւականով փոխառութեանց համար:

3. փոխատուութիւն դրամական որեւէ գումարի:

4. կը կատարէ ամէն տեսակի քննութիւններ (expertisses) եւկը կարգադրէ ամէն տեսակ վիճելի գործեր:

5. փոխատուներու միջոցաւ le Comptoir de Provence, իր յաճախորդներու համար, կը ստանձնէ ձեռնարկել մեծ արժէքով գործեր, գնում եւ վաճառում հողերու, կառուցում տուներու, գիւղերու մէջ, գրաւականով փոխատուութիւն՝ (hypothèque) պանդոկներու եւ վաճառատուններու համար:

CORDONNERIE « A K A P »

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մեթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն *Քաէփ թը Շինիի*: Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մետալ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50, Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12, Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *ջերմանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:*

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax*ի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:

Assurance Social*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:*

Դարմանատան ատամնաբուժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro: Place de Clichy—La Fourche, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ · Հեռաձայն Littré 36—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Agence exclusive

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ: Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.: Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.: Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maître*ի* Courant continu*, գին՝ 478 ֆր. 75: Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են: Մախուած ները ետ չենք առներ: Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9:*

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹ...

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի(էմոռոյիտ) արմատա... դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին ... թոտներով:

Ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա·վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵ...

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ ... օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 3...

(կառ տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը,

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌ Ն. ՊՈՒՏԱԳԵԱՆ

Պոլսոյ ծանրածանօթ ՆՓՐԵՄ տան մէջ տարիներով ... տելէ վերջ, փարիզի մէջ կատարելագործած է արհեստ... այժմ ունի իր սեփական վաճառատունը

ԿԸ ՇԻՆԷ ՉԱՓՈՒ ՎՐԱՅ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԷ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՀԱՍԱԾ ԱՂՈՒԷՍՆԵՐ...

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

15 Rue Henri Monnier, Paris (9e)

Métro Pigalle *Հեռաձայն* Trudaine 07-...

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ
ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

TAILOR

Georges Cherbetian

Métro Poissonnière 94 RUE LAFAYETTE ...

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne, Փարիզ (3) Մէթրօ՝ Républ...

Թէլէֆօն՝ Archive 50 – 61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

M. HABIAN

31 rue Cramme 31, Bois Colombes Tél. Charlebourg ...

Թրամ. 40, 45 օթօպ.

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ թարմ եւ ճոխ մթերք: Ամանորգծուահաճերն իսկ ... ձգենք: Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում Գիներ *անմրցելի:* Ապսպրանքները արագ կը յանձնուին բնակա...

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ԵՒ ՄԱՌՇԷԻ ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐ

կանացի գլխարկներու մեծաքանակ գնումներու համար դի...

ETABLISSEMANT

Օ. եւ Ա. ԵԱԶՄԱՃԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

37 Rue Eugène Martin, Fontenay s)Bois, Seine

փոքրաքանակ գնումներու համար դիմեցէք մեր մասնաճ... ղերուն՝ MAISON ԼՈՒԻԶ.— 12 Rue Ronde Point Montferm... Le Raincy.

MAISON MARCELLE.— 41bis Rue Paul Cavaré, ... s)Bois, ուր պիտի գտնէք վերջին Նորաձեւութեամբ ... տեսակի կանանց եւ արանց գլխարկներ եւ maroquinerie

Կ'ուզուին ներկայացուցիչներ արտասահմանի մէջ:

GRANDE EPICERIE INTERNATIONALE
ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

215 Rue Vendôme (Լիոն), փլաս կիշառի մօտիկը

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵ...

Մեր վաճառատան սկզբունքն է ծախել աժան գնով ... շահիլ արագ շրջանառութենէն:

Այս երկրորդ անգամն է, երկու ամսուան ընթացքին ... մեր ծախած արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ ... վրայ զգալի զեղչ կ'ընենք:

Մեր սկզբունքն է աժանութիւն, մաքրութիւն, ուղղամ... թիւն: Այս պատճառով մեր գիները անմրցելի են, ապրան... յաւ եւ սպասարկութիւնը անթերի:

Ծանօթացէք մեր նոր զեղչերուն եւ բաղդատեցէք ... րու գիներուն եւ մեր նախորդ գիներուն հետ:

Կրնաք համոզուիլ միայն փորձելով եւ գոհ պիտի ...

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱ...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

Métro : Louis Blanc ou Jaurès
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 378.256

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ԱՊՐԻԼ 1931
9 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1539

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ

Երկու խօսք եւս՝ ընկեր Վարանդեանի յուզած հարցերուն առթիւ։

Ըսինք արդէն, — մեր պրոպագանդի եւ քաղաքական աշխատանքի կեդրոնը պէտք է դարձնենք «արեւելեան կողմն աշխարհի»։ («Յառաջ», 4 ապրիլ)։

Շատ ընդարձակ ծրագիր մըն է այս, եւ դուրս՝ մեր Նիւթի սահմանէն։

Ամփոփուինք միայն պրոպագանդի կէտին վրայ, լրացնելու համար մեր դիտողութիւնները։

Ֆրանսաբարբառ համեստ օրկան մը Պէյրութի մէջ՝ խելքի մօտ է։ Բայց այստեղ ալ, շատ աւելի գործնական կ'ըլլար օգտուիլ տեղական ֆրանսերէն եւ արաբերէն թերթերէն։ Եթէ ոչ բաժին մը ապահովելով, գոնէ պարբերաբար, կանոնաւորապէս տեղեկութիւններ հաղորդելով հայկական կեանքի եւ պահանջներու մասին։

Նպատակի չեն ծառայեր մասնակի, ներ—ազգային ձեռնարկները։ Արեւելքն անգամ հին Արեւելքը չէ, եւ մեր սահմանափակ հրատարակութիւնները դատապարտուած են սեննակի մը չորս պատերուն զարնուելու, մինչդեռ հազարաւոր «Հաւերի»ներու, «Ահրամ»ներու եւ «Էլիֆպա»ներու շեփորը կը տիրապետէ փողոցներուն մէջ։

Միւս կողմէ, նոր փոփոխութիւն մըն ալ յառաջ եկած է մեր կեանքին մէջ, երբ կը բաղդատենք երէկն ու այսօրը։

Առաջ, գոնէ Եւրոպայի՝ արտասահմանի մէջ՝ ո՛ր եւ է օտարալեզու թերթ հրատարակած ատեն, գիտէինք թէ ի՛նչ կ'ընենք, ի՛նչ կ'ուզենք։

Այն ատեն Հայկական Դատը ամփոփեր էինք 61րդ յօդուածին մէջ, եւ կ'աղաղակէինք ջարդերու եւ հարստահարութեանց դէմ։ Թաղոքելով, արտայա՛յտ կոչեր ուղղելով։ Երբեմն ողբելով, երբեմն մռնչելով։

Ըսել կ'ուզենք թէ՝ օտարը կը գտնուէր քիչ—շատ համերաշխ, միացեալ ճակատի մը առջեւ։

Իսկ այսօ՞ր.... Ո՞ր տեսակէտը պիտի պաշտպանուի, օրինակ, Փարիզ կամ Պէյրութ հրատարակուած ֆրանսերէն թերթին մէջ։ Եթէ թերթը գտնուի Դաշնակցութեան ձեռքը, անշուշտ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի բանաձեւն է որ պիտի տիրապետէ, իբրեւ քաղաքական դատ, իբրեւ նշանախօսք։ Իսկ եթէ հակամարտ հոսանք մը վարէ զայն, կամ տժգոյն, անուշ—ապուր խառնուածք մը, դո՛ւք երեւակայեցէք թէ ի՛նչ կ'ունենանք իբրեւ տեսակէտ, իբրեւ հայկական դատ։

Ակամայ կը յիշենք Նիւ Եորքի «New Armenia»ն, որ տարիներով թուղթ ազգայնական էր, ծովէրէ ծով քարտէս մըն ալ կողքին վրայ։ Բայց քանի մը տարի առաջ հովերը փոխուեցան եւ Նոր գոյն առաւ Երեւանէն, միշտ կողքին վրայ պահելով ծովէրէ ծով Հայաստանը....։

Աչքի պոչեւ է, նաեւ, Լոնտոնի «Massis»ը, բոլորովին միակողմանի եւ Փարիզի «Le Foyer»ն, միականի։

Առանց հայկական օրկանի ալ, արդէն պարբերաբար կը կը փոխենք մեր անկերպարան կերպարանքը՝ զանազան օտար թերթերու մէջ, շուարման մատնելով այսպէս կոչուած «հայասէր»ները — աշխարհի ամէնէն յեղյեղուկ տարրերը։

×

Այո՛, գոնէ ներկայ պարագաներուն մէջ, ամէնէն իրական ծառայութիւնը մատուցած կ'ըլլանք մեր դատին, հետզհետէ աւելի մօտենալով, խառնուելով արեւելեան երկիրներու մտաւորական տարրերուն։ Մամուլին։ Ժողովուրդին։ Խօսելով, լուսաբանելով, ձեւակերպելով մեր պահանջները եւ արժէքները, մեր պատմութիւնն ու դատը, մեր բաղձանքներն ու ճիգերը։

Պէտք է վերջ տանք մեր պատեանին մէջ կծկուած՝ աշխարհը մեր վրայ չափելու իմաստակութեան։ Մեր դիւրամատ գլուխով աշխարհներ յօրինելու մարզանքին։

Պալքաններ, Սուրիա, Եգիպտոս, Միջագետք, Պարսկաստան, Կովկաս,—ահա այն աշխարհամասը ուր ո՛ր եւ է լուրջ աշխատանք՝ անպայման հետք մը կը ձգէ։

Եւ եթէ կը հաւատանք թէ Եւրոպան օր մը պիտի օգնէ մեզի — այդ հետքերը տեսնելէ յետոյ միայն կրնայ շարժիլ ան, այս կամ այն ուղղութեամբ։

Մեր պրօբը ամէնէն աւելի պիտի բանի ա՛յն կողմ, մանաւանդ այս օրերուն, երբ Եւրոպան գլխուն լաչակ մը կապած՝ անձկութեամբ կը հսկէ իր դրան սեմին վրայ։

Մերձեցում եւ հասկացողութիւն Արաբին, Պարսիկին, Թիւրքին եւ Ասորիին հետ, փոխադարձ շահերու հիման վրայ։ Աշխատանք՝ հարթելու թիւրիմացութիւնները եւ խորացնելու ծանօթութիւնները։ Միգ՝ փոխադարձաբար տարածելու գործնական գիտելիքներ, առանց բարձր դիւանագիտութեան եւ տաւանութեւ ճախրանքներու։

Կարճ,—ծանրութեան կեդրոնը դարձնելով Արեւելքը, մեր երէկուան եւ այսօրուան բախտակիցները վարժեցնել մեր համբոյն։

Եւրոպան ալ իր կարգին, բայց փոխելով մեթոտները։ Այլ մանաւանդ խորապէս ըմբռնելով 1914էն յետոյ պատահած վերիվայրումները։

Շ.

«ԲՈՒՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԽՕՂՈՒԹԻՒՆ Է»

Ռուսիոյ զանազան շրջաններուն մէջ կատարուած բռնի աշխատանքին շուրջ, շատ գրուեցաւ եւ որովհետեւ, անկարելի է տեղին վրայ քննութիւն կատարել եւ ստուգել, պոլշեւիկները միշտ ալ հերքեցին։ Սակայն այս անգամ, պոլշեւիկեան հրատարակութիւն մըն է, Մոսկուայի մէկ հանդէսը ընտանիներու Ճարտարարուեստի ու տնտեսութիւնը, որ կուտայ անհերքելի փաստը իր 10րդ թիւին 78րդ էջին վրայ, հետեւեալ խորագրով գրութեամբ.— Անտառներու շահագործման մէջ, բռնի աշխատանքի վերաբերեալ կանոնագրութիւնը»։ Այս կանոնագրութիւնը հիմնուած է գործավարին մէկ հրամանագրին վրայ։

Խորհրդային քաղաքացի մը կրնայ այս տեսակի աշխատանքի դատապարտուիլ՝ ըլլայ վարչական որոշումով, ըլլայ դատական վճռով։ Եթէ արդէն չի բնակիր այնտեղ ուր բռնի աշխատանք կատարելու դատապարտուած է, (այսինքն եթէ չէ աքսորուած) որեւէ օրավարձք չի ստանար, բայց կը ստանայ բնակարան, սնունդ, զգեստ, այսինքն ինչ որ խստօրէն անհրաժեշտ է իր աշխատանքը կարենալ կատարելու համար։ Եթէ չի պատկանիր միջակ կամ աղքատ գիւղացիներու դասա- [illegible] ճարել իր աշխատանքին յատուկ գործիքները եւ նոյնիսկ հայթայթել գրաստ մը։ Բացառիկ շնորհով մը միայն, այս տաժանակիր աշխատաւորները կրնան նուազագոյն օրավարձք մը ստանալ, համաձայն շրջանին ուր կ'աշխատին։ Իսկ այն քաղաքացիները որ արդէն տեղին վրայ կը բնակին, կը ստանան սովորական օրավարձքերու հարիւրին 50ը։ «Մնացեալը կերթայ բռնի աշխատանքի գիւանի ստացուկը»։ Վերջապէս, օրական աշխատանքը խստօրէն ենթարկուած է կանոնագրութեան։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարտ 24ին Գաւփուրի մէջ, Հնդիկներու եւ Մահմետականներու միջեւ ծագած խռովութիւններն իրենց նմանը չեն ունեցած 1857էն ի վեր, հնդիկ պատմութեան մէջ։

Կարիններու մանրամասնութիւնները արգիլուած է հաղորդել գրաքննութեան կողմէ, այն վախով որ կրնան ուրիշ շրջաններ եւս վարակուիլ ու գրգռուիլ։ Բայց կարելի է ստոյգ նկատել թէ կատարեալ թրքավարի ջարդ մը տեղի ունեցած է։ Մօտ հազար այրեր, կիներ ու մանուկներ, անընդհատ երեք օր ջարդուեցան կանոնաւոր կերպով ու վայրագ պաղարիւնով։ Իսկ վիրաւորներու թիւը անհամար է։

ՑՈՅՆԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՃՌՆԵՒՑՈՒՐԸ

ԽՃՈՒՄ ՄԸ

Աթէնքի թերթերը կը գրեն թէ յոյն կառավարութիւնը հաղորդած է ֆրանսական կառավարութեան թէ Ֆրանսայի եւ Յունաստանի միջեւ առեւտրական նոր պայմանագրութեան մը կնքումը անկարելի կը դառնայ այն պատճառով որ Ֆրանսայի մաքսային վերջին օրէնքը աւելցուցած է գինիի վրայ մաքսատուրքը։

Աթէնքի թերթերը կը կարծեն որ եթէ այսպէս շարունակուի, Յունաստան պիտի ստիպուի իր գինիներուն համար աւելի կայուն շուկաներ փնտռել։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիոյ հրաւէրը Գերմանիոյ

Անգլիոյ հրաւէրով՝ Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ և արտաքին նախարարը Քուրցիուս մայիսի սկիզբները պիտի մեկնին Լոնտոն, խորհրդակցելու համար աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան, ինչպէս նաեւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին վերաբերեալ հարցերու շուրջ։ Խորհրդակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ մայիս 2էն 4։ Վերջին հեռագիր մը որ տակաւին պաշտօնապէս չէ հաստատուած, կը յայտնէ թէ տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ մայիսի վերջերը, այսինքն՝ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի փակումէն յետոյ։

Պերլինի քաղաքական շրջանակները չափազանց գոհ ըլլալ կը թուին այս հրաւէրէն. բայց չեն գիտեր թէ ուրիշ երկիրներ ալ հրաւիրուա՞ծ են։

Գերման թերթ մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ այս հրաւէրին մասին.—

Քանի մը շաբաթ առաջ, երբ դեռ մաքսային համաձայնութիւնը չէր յայտնուած պետութեանց, Անգլիոյ Պերլինի դեսպանը հաղորդած էր բերանացի հրաւէր մը։ Այս հրաւէրին պատճառ ցոյց կը տրուէր Հէնտըրսընի փափաքը գերման կառավարութեան մանրամասնօրէն հաղորդելու նաւային զինաթափութեան վերաբերեալ համաձայնութիւնը որ կնքուած էր Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ, որովհետեւ, Պերլինի մէջ կը գանգատէին թէ միայն պաշտօնական տեղեկութիւններ հաղորդուած են դեսպաններու տրուած տեղեկութեանց ընթացքին։

Գերման վարչապետն ու արտաքին նախարարը այն օրէն ընդունեցին հրաւէրը որուն թուականը չէր ճշդուած, մինչ այդ յայտնուեցաւ գերմանեւաւստրիական մաքսային համաձայնութիւնը, որուն հետեւանքով բողոքներ ուղղեցին Անգլիա եւ Ֆրանսա։ Անցեալ շաբթու Անգլիոյ արտաքին նախարարը հարց տուաւ կրկին թէ վերջնապէս կ'ընդունի՞ն Լոնտոն երթալու համար ուղղուած հրաւէրը։ Պերլին հաստատական պատասխան տուաւ եւ թուականն ալ ինք ուզեց։

[illegible] սակայն, կը գրէ ֆրանսական թերթ մը, ցաւ յայտնած է թէ նման տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ։

Կ'ըսուի նաեւ թէ Լոնտոնի այս տեսակցութեան ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Մուսոլինի եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարը Կրանտի։

Տեսակցութեան լուրը հաղորդելով մէկտեղ, «Փալի Մոլաու» դիտել կուտայ թէ «Եւրոպայի առանցքը հետզհետէ կը տեղափոխուի։ Մինչ մէկ կողմէ քաղաքական կեդրոնները կ'երթան դէպի արեւմուտք, միւս կողմէ ցամաքամասի կեդրոնը շատ չանցած պիտի դառնայ Լոնտոնը։ Մեծն Բրիտանիա իր արդի արտաքին քաղաքականութեամբ ամէն օր, քիչ մը աւելի կը ձգտի դառնալ ընթացիկ վէճերու իրաւարարը»։

Զինաթափութեան ժողովէն առաջ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը խորհուրդի անդամներուն ուղղեց գերման կառավարութեան մէկ նամակը՝ զինաթափութեան ընդհ. խորհրդաժողովի պատրաստութեան համար։

Այս նամակով, Գերմանիա կ'առաջարկէ որ Խորհուրդը պատրաստէ շատ մանրամասն եւ միօրինակ հարցարան մը, սպառազինութիւններու ներկայ վիճակին մասին եւ ուղղուի խորհրդաժողովին մասնակցելու հրաւիրուած պետութեանց։

Գերմանիա կ'առաջարկէ որ այս հարցարանի խնդիրը վերաքննուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կողմէ, յառաջիկայ նիստերու ընթացքին։

Ուրեմն, Գերմանիա մտադրած է կրկին հարց բարձրացնել Ազգերու Խորհուրդին մէջ՝ պետութեանց սպառազինման մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու եղանակներուն վրայ, ինչ որ արդէն նախապէս, երկար վիճաբանութիւններու տեղի տուած էր զինաթափութեան նախապատրաստական ժողովին մէջ։

Պուլկար դահլիճը կը հրաժարի

Պուլկար կառավարական շրջանակներէ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, վարչապետը Լիափչէֆ իր հրաժարականը պիտի տայ խորհրդարանի լուծումէն առաջ, որպէսզի թագաւորը կարենայ ազատօրէն կատարել յաջորդին նշանակումը։ Պուլկար Խորհրդարանի շրջանակները կը կարծեն թէ նախ պիտի կազմուի դահլիճ մը որ պիտի կատարէ ընտրութիւնները։ Հաւանական է որ վարչապետութիւնը յանձնուի ժողովրդավարներու պետին Մալինովի։

Կանտիի համաձայնութենէն վերջ

Կանտի երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ փոխարքային հետ, Լոնտոնի Խորհրդաժողովին ծրագրին մասին։ Կանտի կրկին պահանջեց Հնդկաստանի անկախութիւնը ու յայտնեց թէ Հնդկաստան ոչ մէկ նմանութիւն ունի անգլիական գաղթապետութեանց, ո՛չ ցեղային, ոչ ալ մշակութային տեսակէտով։ Կանտի կը նախընտրէ Անգլիոյ հետ կնքուած դաշնակցային քաղաքական վիճակ մը Հնդկաստանի համար։

∴ Հնդիկ առեւտրական սենեակներու դաշնակցութիւնը որ պոյքոթի ենթարկած էր Լոնտոնի խորհրդաժողովը, որոշեց մասնակցիլ յառաջիկայ ընդհանուր խորհրդակցութեան եւ իր կողմէ նշանակեց երկու պատգամաւորներ։

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«Ճիւմհուրիէթ» կը գրէ Ռուսերը յաջողած են գրաւել Էրզրումի եւ արեւելեան նահանգներուն հրապարակը, որովհետեւ իրենց մանիֆաթուրան թէ աւելի աժան է, եւ թէ աւելի լաւ։ Մանաւանդ որ եւրոպական գործարանները սկսած են խարդախութեան դիմել, թէ՛ կտորներուն լայքը պակսեցնելով եւ թէ երկայնքը։

«Հայ վաճառատուն մը, տեսնելով որ ժողովուրդը աւելի հակամէտ է ռուսական եւ ճափոնական ապրանքները գնելու, դիմած է Պոլսոյ խորհրդային առեւտր. ներկայացուցչին եւ բանակցութեան սկսած, մէկ միլիոն ոսկիի ապրանք գնելու համար։ Հրապարակը մտահոգուած է ասկէ, նկատելով որ հայ վաճառատուն մը այս ձեւով կ'ուզէ ներքին վաճառաժարտ մը ստեղծել։ Բայց եւ այնպէս, կը յուսացուի թէ այս ձեռնարկը չպիտի յաջողի, քանի որ Ռուսերը որոշ չափով մը միայն ներածում կ'ընեն Թուրքիա»։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՆԴՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ծերակուտական Պօրահպայքար կը մղէ ստիպելու համար Ամերիկայի նախագահը, որ յատուկ նիստի հրաւիրէ խորհրդարանը՝ անգործութեան դէմ մար։ Ծերակուտականը կը նկատէ որ ցարդ քուէարկուած օրէնքները անբաւական են եւ կը մեղադրէ կառավարութիւնը թէ սպասեց խորհրդարանի փակման, անգործներու թիւը յայտնելու համար։

Ներկայ տարուան համար, կը նախատեսուի 750 միլիոն տոլարի նուազում մը, եկամուտի վրայ գանձուած տուրքերէն, հակառակ տուրքի յաւելման՝ հարիւրին 1 համեմատութեամբ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Մօտ 10,000 Հրեաներ ներկայ եղան յուղարկաւորութեանը կնոջ մը եւ երկու այրերու, որոնք սպաննուած էին երբ Եաֆայի մօտ հրէական Եակկուր գիւղը կը վերադառնային աշխատանքէ։ Հրէական խորհուրդը խիստ բողոքներ ներկայացուց տեղական տասիկանապետին, պահանջելով որ ամէն միջոց ձեռք առնուի ոճրագործները երեւան հանելու համար։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ։

ԽՄԲԱԿԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄՆԵՐ ՈՒԿՐԱՅԻՆԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, ներկայիս, Ուկրայինայի մէջ կը կատարուին խմբական ձերբակալումներ։ Այս վերջին օրերս ձերբակալուեցան եւ Մոսկուա ղրկուեցան 24 սպաներ եւ Խարքովի համալսարանէն 16 ուսուցիչներ եւ 150 ուսանողներ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Անցեալ հոկտեմբերին, Պուքրէշի մէջ երեւան հանուած պոլշեւիկ լրտեսական մեծ կազմակերպութեան մասին բացուած քննութիւնները վերջացան։

Հարցաքննիչ դատաւորին տեղեկագիրը կը բաղկանայ 260 մեծադիր էջերէ եւ ամբաստանուած են 65 անձեր։

Ռումէն Բ. զօրաբանակի պատերազմական ատեանը որ պիտի դատէ ամբաստանեալները, դատավարութեան բացման թուականը նշանակեց ապրիլ 26ը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԴՐԱՄԱՏԻՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԵՐՈՒ ՃԳՆԱԺԱՄԸ
ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄԻ ԱՊԱՐԴԻՒՆ ՋԱՆՔԵՐ

Տիրող ընտեսական տագնապը արտակարգ ճիգերու մղեց այս երկրին բարեսիրական եւ պետական հաստատութիւնները։ Առաջիններուն նպատակն էր որքան կարելի է մեղմել աղէտին հետեւանքները, մինչ երկրորդները կը փորձէին չէզոքացնել բուն իսկ չարիքը։

Թէեւ ինքնին շատ հետաքրքրական ու խրատական, այս յօդուածին հետապնդած նպատակէն դուրս է բարեսիրական հիմնարկներու կատարած կարեւոր դերը, որուն թերեւս կ'անդրադառնանք առանձինն։

Ինչ կը վերաբերի բուն աղէտը վերցնելու համար թափուած ջանքերուն, պէտք է լսել որ անոնք չանցան խորհրդակցութիւններու եւ ծրագիրներու սահմանը։ Թէ՛ նահանգային մայրաքաղաքներու եւ թէ Ուաշինկթընի մէջ ուրուագծուեցան շինարարական աշխատանքներ (ճամբաներ ու շէնքեր), աշխատանքի օրերու եւ ժամերու կրճատում, գործարանային աշխատանքներու ընդլայնում, անգործներու եւ ծերերու ապահովագրութիւն եւն։

Հանրօգուտ շինութիւններ սկսան զանազան կեդրոններու մէջ, սակայն մինչեւ այժմ անոնք շատ քիչ անցան նախորդ տարիներու սահմանը։

Աշխատանքի օրերու եւ ժամերու կրճատումը, որ հնարաւորութիւն պիտի տայ գործ հոյթայթելու նոր մարդոց, դուրս չելաւ պարզ խօսքի սահմանէն, մանաւանդ որ ասոր հետ կապել փորձուեցաւ վճարումներու կրճատումը։

Ուաշինկթընի խորհրդակցութեանց յաջորդեց գործարանային աշխատանքներու կենդանացում մը, պէտ, օրինակ, Ուաշինկթընի խորհրդակցութիւններէն մէկուն մասնակցելէ յետոյ՝ Տիթրոյթի հռչակաւոր մեծահարուստը, Ֆորտ, կարգադրեց նոր բանուորներ առնել ինքնաշարժի իր գործարաններուն մէջ։ Այս պարագան ծանուցին տեղական թերթերը, որոնցմէ առնելով նաեւ Ամերիկայի հայ թերթերը, միաժամանակ շռայլելով գովասանքներ եւ ուետելով տնտեսական կեանքի վերադարթնումը, առանց հետաքրքրուելու թէ՛ նախապէս դուրս հանուածներուն ո՞ր տոկոսը կը կազմէին այդ միջոցին նորս առնուածները, ասոնք ալ շաբթուան քանի՛ օրը պիտի աշխատէին ի՛նչ օրավարձ պիտի ստանային եւ ո՛րքան ատեն։ Շատ կարճ տեւեց այս շարժումը, նոր բազմութիւններ հանուեցան դործէ, բայց այս մասին որեւէ վիճակագրական տեղեկատուութիւն չեղաւ մամուլի մէջ։ Այսօր փաստ է, սակայն, որ Տիթրոյթի մէջ համատարած է անգործութիւնը։

Կասկած չկայ որ պետական պաշտօնատարները կը շարունակեն շղթայել ընկերային այս մեծ աղէտին վերջ տալու հարցով, բայց արդիւնք մը երեւցած չունի դեռ։

Նման պայմաններու մէջ կարելի ալ չէ սպասել որեւէ դրական ու տեւական արդիւնք, քանի չաբրիլի արմատը դրամատիրական շահագիտութեան հոգեբանութիւնը կը մնայ անփոփոխ ու տիրապետող։

Յատուկ այն է, որ այդ հոգեբանութիւնը տիրական է, ոչ միայն անհատ արդիւնաբերողներու եւ գործատէրերու, այլեւ ուելի կամ նուազ չափով պետական կամ քաղաքապետական իշխանութիւններու հակակշռին ենթակայ ընկերութիւններու, մինչեւ իսկ պետական հիմնարկներու մէջ։

Մէկ կողմ դնենք անհատական հիմնարկները։ Առնենք երկու օրինակ քաղաքապետական ու պետական իշխանութիւններու հակակշռին ենթակայ շրջանակէն։

Գործերու ամէնէն գէշ շրջանին 1930 օգոստոս-սեպտեմբերէն սկսեալ, երբ անգործներու թիւը կ'ա... ճէր ժամէ ժամ, Նիւ-Եորքի հանրակառքերու ընկերութիւնները սկսան կրճատել ծառայողներու թիւը՝ ծեքենավարին վրայ բարդելով վճարումներուն հակող պաշտօնեային պարտականութիւններն ալ։ Եւ այս այն միջոցին, երբ Նիւ-Եորքի բոլոր կարեւոր փողոցներու անկիւնները մէկէ աւելի մարդիկ, առտուընէ մինչեւ իրիկուն ոտքի կեցած, անձրեւին ու ձիւնին տակ կը ջանային խնձոր ու նարինջ ծախել՝ հացագին մը հանելու համար իրենց ընտանիքի անդամներուն։

Նոյն շրջանին պետական հիմնարկ մը, Թղթատարական վարչութիւնը, որուն կեդրոնը Ուաշինկթըն կը գտնուի, բոլոր նահանգներու մէջ բազմաթիւ ծառայողներ հանեց պաշտօնէ՝ անգործներու նոր բանակ մըն ալ աւելցնելով արդէն գոյութիւն ունեցածներուն վրայ,

Երբ պետական հաստատութիւն մը մէկ օրէն միւսը փողոց կը նետէ իր ծառայողներէն բազմութիւններ եւ օրէնք մըն ալ չի պաշտպաներ վերջիններուն իրաւունքները, այս կը նշանակէ որ չարիքը դարմանելու համար անհրաժեշտ են արմատական միջոցներ։

Գործիքներու կատարելագործումը փոխանակ ծառայելու նաեւ եւ ամէնէն առաջ աշխատաւոր դասակարգի շահերուն, ընդհակառակը նոր բազմութիւններ կը զրկէ աշխատանքէ եւ օրէնքը չի նախատեսեր որ եւ է պաշտպանութիւն։

Երիտասարդ աղջիկներու եւ անչափահասներու աշխատիլը պատճառ կ'ըլլայ որ ընտանիքի հայրեր միան անգործ։ Թօսքը չի վերաբերիր [illegible] բուն, որոնք հարկադրուած են աշխատիլ՝ օգնելու համար իրենց ընտանիքի գոյապայքարին, այլ անոնց՝ որ պէտք չունին իրենց շահած դրամին։ Եւ ասոնց թիւը բաւական մեծ է։ Նոյնչափ սովորական է այս երկրին մէջ անչափահաս պզտիկներու աշխատանքը։ Անշուշտ, չքաւոր ծնողներու զաւակները հարկադրուած են առտուն կանուխ թերթ ծախել կամ դպրոցէն յետոյ նպարավաճառներու, դեղագործներու օգնել, որպէս զի գէթ իրենց ծախքը հանեն։ Բայց այսպիսի բարգաւած երկիր մը պէտք է նախատեսած ըլլար նման պարագաներ եւ հիմնադրամ ունենար՝ այդ նպատակին յատկացուած, ինչպէս միլիոններու հիմնադրամներ կան համալսարաններու վարչութեանց տրամադրութեան տակ։

Վերջերս Ֆորտ մամուլի ներկայացուցիչներուն տուած մէկ ուղեկցութեան միջոցին, յայտարարեց թէ՛ ինք 16 տարի առաջ հաստատած է դպրոց մը, որուն աշակերտները 12 տարեկանէն սկսած թէ՛ կը սորվին եւ թէ կ'աշխատին՝ հանելով իրենց ապրուստը։ Ամերիկացի կրեսոսը տեսակ մը պարծանքով կը շեշտէ որ իր գործարաններուն մէջ կ'աշխատին մօտ 2900 աշակերտներ, առանց մտածելու թէ այդ կերպով նոյնքան, կամ գէթ այդ թիւին կէսին հասակաւոր չափահասներ զրկուած կը միան աշխատանք գտնելու կարելիութենէն։

Եւ վերջապէս, մասնաւոր գործատէրերու աշխատանքի չափազանց երկար ժամերը, որոնց համար որ և է ընդհանուր օրէնք չկայ եւ նահանգներէն շատերն ալ չեն զբաղիր այդ խնդրով։ Դերձակ, նպարավաճառ, պաղպաճառ, դեղագործ, ամէն կարգի խանութպան կը բանան իրենց գործատեղիները առտուան ժամը 6-7 եւ կը գոցեն երեկոյեան 11-12։ Այսինքն, ասոնցմէ իւրաքանչիւրը կը տեսնէ երկու մարդու գործ, որպէսզի որքան կարելի է շատ դրամ շահի, առանց խորհելու որ իր մարդկայնութիւնը եւ առողջութիւնը կը տուժեն չարաչար։ Կիրակի և տօն օրերու հանգիստ ու բացարձակ պահանջ չէ։

Երբ իւրաքանչիւր նահանգի եւ մանաւանդ կեդրոնական իշխանութիւնները կը սկսին մտածել այս սանձարձակ ազատութեան դատապարտուած չարիքներու մասին եւ կը մշակեն համապատասխան օրէնքներ, այն ատեն անտեսական տագնապները այսքան ծանր կերպով չեն ճնշեր այս մեծ երկրին բնակչութիւնը

ԴՈԿՏ. Ռ. ԲԱՐՍՈՒՄԵԱՆ

ՍՓՈՓԱՆՔ ՄԸ ՅՍԻԱԾ ՄՐՏԵՐՈՒ
ԱՌԹԻՒ ԵՂԻՇԷԻ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Յայտնուած փափաքին վրայ, անփոփոխ կը հրատարակենք այս գրութիւնը, ամէն պատասխանատուութիւն ձգելով հեղինակին։

Լուեցան հրապարակի վրայ դասու զանգատներ, նաեւ բաւն բողոքներ, որոնց առիթ էր տուած իմ մէկ բանախօսութիւնս ի Փարիզ, յունուար 12ին, Եղիշէի անձին եւ ժամանակին մասին։

Անոնք զանգատներ էին, բղխած հայու ազնիւ սրտէն, որովհետեւ Եղիշէի համբաւը վտանգուած էր. որովհետեւ Ե. Դարու սքանչացուած մատենագիր մը խախտած էր իր ժամանակէն. Վարդանի սպառաւորն եւ դպրապետը նոյնացուած էր Թաբոր լերան վրայ, նոյնիսկ Մինայի բարձունքը աղօթող միանձնաւորին հետ, որ կը յայտնուէր հօն Է. դարու սկիզբները։

Այդ զանգատները գեղեցիկ ցոյցեր էին, թէ ինչպէս Եղիշէ նաեւ քսաներորդ դարուն կը վայելէր հայ սրտերու մէջ սէր, համակրանք եւ հիացում

Եթէ իմ ընդդիմախօսներս այսպէս հրապարակ ելան իբրեւ հայրենասէրներ, նախահայրերիները հայրենի սուացուածներու, կը յայտարարեմ, որ իմ մէջ հայրենասէր ոգին աւելի կենդանի կը խօսի, այդ ոգին է որ ինծ բարբառել կուտայ ու կը մղէ միջամուխ ըլլալ հնադարեան հորիզոններ, հայ հոմաստեղութեան մէջ ասողեր որոնելու, ասողե՛ր ինքնալոյս։ Վտանգաւոր է ճանապարհը, առապարներու եւ զահավեժներու վրայէն է գնացքս Բայց թեւ կուտայ հայրենասիրութիւնս, հայրենի անաղարտ փառքին նախանձախնդրութիւնս։ Կը յարգեմ, կը պաշտեմ իսկ իմ նախահայրերուս յիշատակը, անոնց չնաշխարհիկ ստեղծագործութիւնները. բայց [illegible] նաեւ գիտակցութիւնը, թէ հեռաւոր ճանապարհին վրայ կարող են այդ ստեղծագործութիւնները խաթարուած, վթարուած ըլլալ դարանամուտ յելուզակներէ, կարող են սպրդած, մուտ գործած ըլլալ անոնց մէջ զանազգեաւ ծակոյներ, թէպէտ հարց օրհնութեան արժանացած, բայց ոչ հարազատ անդրանիկներ։ Հայրենի տաճարին մէջ կ'երկրպագեմ ես ճշմարտութեան, բայց առելի է ինծ կեղծիքը, հայրենի հաստատութեան մէջ կը փնտռեմ ինքնալոյս աստղեր, բայց կը խուսեմ աստղը, որ ուրիշ լուսավառներու ճառագայթներէն ունի իւր լոյսը մուրացածոյ։

Անկեղծ պիտի չհամարիմ հայրենասէրին զգացումները, եթէ անոնք խանդավառուած են պատրանքով, եթէ կը հրճուին աստղերով, որոնք փողփողուն կ'երեւան լուսին լոյսին տակ, եւ կը խուսին, եթէ անոնց արեւու ճառագայթներու տակ այլագունուած տեսնուին։ Հաճելի է անշուշտ երազներու աշխարհը, ցորքան թմրութիւնը տիրացած է մեր զգայարաններուն, բայց վաղ կամ անագան պիտի երեւայ ծայրակարմիրը հորիզոնին վրայ եւ պիտի շոյին մեր արտեւանունքը անոր նշոյլները, այն ատեն պիտի բացուին մեր աչքերը եւ պիտի տեսնենք չքացած յուշկապարիկներու պարերը։

Կ'ակնէն հրճուանք մեր յոյսերներուն հին հին դարերու արձագանգները, որոնք կը բերեն իրենց թեւերու վրայ հնչիւններ հայրենի փառաւոր անցեալէն, շաչիւններ զէնքերու, գոչիւններ հերոսներու... Բայց չէ՞ն բախած անոնք ճանապարհին սարերու, չէ՞ն խառնուած օտար ալիքներու հետ, չէ՞ն տուժած իրենց հնչականութենէն։ Պիտի չըլլա՞ր ինքնախաբէութիւն, եթէ առանց փորձելու այդ ձայներու հարազատութիւնը, ենթարկուէինք անոնց ազդեցութեան ոգեւորուէինք եւ ոգեւորէինք

Եւ ո՞վ է աւելի անկեղծ հայրենասէրը, ա՞ն որ կը պարուրի կեղծիքներով, հիպնոզացած է լուսնի լուսով, թէ ա՛ն որ կը փարի հարազատին, արեգակի ճառագայթներու տակ կ'ընտրէ հայրենին։

Ամէկեցին հրապարակը նախնեաց փառքին մոլեռանդ վրէժխնդիրները. որովհետեւ Մովսէս Խորենացի, որ յարգուած էր որպէս պատմահայր Ե. դարու, հռչակուեցաւ Թ. դարու պատմագիր. որ վայելած էր ատուգաբան պատմագրի համբաւ, ձաղուեցաւ անձնիշդ իր տեղեկութիւններուն մէջ։ Եւ Եղիշէ որ սիրած էր բազմիլ նախաթոռն. դարու բազմականինմէջ, հրաւիրուեցաւ իջնել իր աթոռէն եւ նստիլ Է՛ դարու մատենագիրներու շարքին։ Հայրենի պատուին նախանձախնդիրները բողոքեցին գործուածներու դէմ, բայց չհերքեցին պատճառաբանումները, աղաղակեցին բայց չուղեցին լսել։ Անբռնավարութեա՞մբ պիտի պաշտպանուի զրական դատը. աղաղակո՞վ պիտի խեղդուի արդարութեան ձայնը։ Եւ ինչո՞ւ այսքան յուզում,, սրտայուզութիւն։ Մըշմարտախօսք իր հողի՞ն վրայ միայն ճշմարտաբան է. Ե. դարո՞ւն միայն մենաշնորհն է Հայոց պատմութեան ճշմարտախօսութիւնը, եւ կամ Ե. դարո՞ւն միայն կրնայ ստեղծել հանճարներ։ Եթէ ճշմարտախօս է Մովսէս, կարող էր նոյնն ըլլալ նաեւ Թ. դարուն. իսկ եթէ բանդագուշանք մըն է անոր պատմութիւնը, բանդագուշող պիտի նկատուի հեղինակը ինչպէս Ե., նոյնպէս Թ. դարուն. ժամանակի տեւականութիւնը չի կրնար փոխել բովանդակութեան նկարագիրը, որուն հաճեմատութեան եզրը տիեզերական պատմութիւնն է։ Նոյնպէս Եղիշէ աւելի՞ յարգ պիտի ստանայ, եթէ նկատուի Ե. դարու հեղինակ նոյն իսկ «ականատես պատմիչ», եթէ իր տեղեկութիւններն անմիջաբան կը հնչուին սքանչելի Ղազարի նկարագրութիւններուն եւ ժամանակակից ընդհանուր պատմութեան։ Եթէ կեղծիք չէ իր ժամանակակցութիւնը, բայց կեղծիք է իր պատմութիւնը Ե. դարու համար. այս աւելի՞ պատիւ պիտի բերէ հայ մատենագրութեան եւ փառք հայ ազգին։

Զխաբենք մենք զմեզ։ Ո՛չ Մ. Խորենացի եւ ոչ Եղիշէ տեղ ունին Ե. դարու հայ մատենագրութեան մէջ։ Անոնք իրենց նկարագիրներով նախատիպք միայն ԺՆ դասական ժամանակի համար։ Անոնք կը կողոպտեն դափնիները Փաւստոսի եւ Ղազար Փարպեցւոյ։ Կը շահի՞ հայ մատենագրութիւնը, եթէ ի սէր Մովսէսի եւ Եղիշէի հրաշալին Փաւստոս կորսնցնէ իւր հրապոյրը կամ հաւատարիմն Ղազար տուժէ իւր հաւատարմութենէն։ Կործանել չէ՞ այս։ Բայց Մովսէս Խորենացի Թ. դարուն եւ Եղիշէ Զ. դարու երկրորդ կէսին եւ կեղծ Եղիշէն Է. կամ Ը. դարուն կը գտնեն իրենց արժէքը իբրեւ ժամանակին ծնունդներ, կ'ըլլան իմանալի. կը վայելեն պատշաճ յարգանքը։

Ոչ ազգային ինքնասիրութիւնը, այլ ուղիղ քննադատութիւնը. պիտի ուշէ մատենագրութեան պատմութեան մէջ իւրաքանչիւր հեղինակին գահոյքը։ Երբ անկաշառ է դատաւորը, կը տանի արդարութիւնը յաղթութեան։

Եթէ մեր նախորդները անփոյթ եղան Հայոց պատմութեան շէնքը կառուցանել հաստատուն հողի վրայ հարազատ ատաղձներով, եթէ իրենց միամիտ՝ փորձեցին իրենց միամտութեամբ մեր միամտութիւնը, մենք պիտի գտնուինք անարգար հանդէպ նոր եւ ապագայ սերունդներուն, եթէ նոյն տարրերով առանց ազդիբերներու քննութեան, շարունակենք բարձրացնել ազգային պատմութեան շէնքը։ Անոր յանկարծական փլուզումը պիտի հիասթափէ մեր յաջորդները անոնց արդար անէծքը պիտի բերէ մեր շիրիմներու վրայ։ Եթէ մենք խաբուեցանք, չխաբեցնենք գոնէ մենք ուրիշները։

Հ. Ն. ԱԿԻՆԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 6)

ԱՄԱՍԻԱ.— Կ'ապրիմ անծանօթ անկիւն մը։ Միակ երկիրը զոր կարելի չէ հայկական գաղութ կոչել։ Երկիր մը ուր չկան բազմաթիւ Հայեր, որպէս զի ստեղծուէր ճակատագրական պահանջը՝ Հայը հայ պահելու, հայ մանուկին հայեցի կրթութիւն տալու։

Բայց եթէ հոծ բազմութիւն եւ բանակներով հայ երախաներ եղած քաղաքներու մէջ կան Հայեր որոնք անտարբեր են հանդէպ սոսրացման պատուհասին ու իրենց ձոխ սեղանն է իրենց մտահոգութիւնը, կան նաեւ վայրեր, ուր հայ երախաներ չունինք, բայց որդը կը կրծէ անոնց սիրտէն մինչեւ կարծր ոսկորը։

— Հայը հայ պահել։ Ի՞նչպէս...

Այն գլխագիր հարցումը որ կուտայ «Յառաջ» իր ընթերցողներուն, չի նմանիր նախորդ հարցարաններուն։

Գործադրութեան առթիւ բացուած հարցարանի մը մտահոգութեան հորիզոնը շատ-շատ մէկ երկու տարի է։ Անկէ յետոյ ամէն բան կրնայ շտկուիլ։ Այդ մէկ-երկու տարին անգործ գործաւորը քիչ կ'ուտէ, գէշ կը հագուի, աժան տեղ կը բնակի, թատրոն, սինեմա չերթար ու կ'ապրի։ Բայց հայ մանուկի հայեցի կրթութեան մտահոգութեան հորիզոնը կը հասնի մինչեւ հայ ժողովուրդի եւ հայ անուան վերջակէտը, եթէ միջոցը չգտնուի։

Ուստի, քառ այնմ պէտք է մօտենալ այս հրամայական պահանջին։

Թաղող յեղափոխութեան տարճանակի, մի վախնալ[illegible] պանդղականներ, առաջարկը վրայ կը դնեն «Յառաջ» [illegible] յէն, «Հայրենիք» Ամերիկայէն [illegible] մարդ պէտք է անտեսէ որ [illegible] թերը Դաշնակցական թերթ[illegible] Ձեզի ի՞նչ, իրենց [illegible] դաշնակցական հարց է՞։ [illegible]

Ես կը ճանչնամ մեր [illegible] բաել կ'ուզեմ դաշնակցական թերը։ Անոնք կուտան իրենց [illegible] թին ամէնէն պատասխանատու [illegible] հակասական ժամանակին [illegible] նման հանրային եւ կրթական մը մասին կարծիք յայտնել[illegible]

Արեւմտ հրապարակ [illegible] ժողովուրդի վկայութեամբ [illegible] նութիւն կը դնեմ դաշնակցա[illegible] ոչ-դաշնակցական [illegible] թեան որ անկեղծութեամբ [illegible] յայտնէ այս հարցի մասին [illegible] կամ մէկ ժամու համար գէթ [illegible] գնելով ամէն քէն ու ոխ։

Սա կը նմանի այն երկրին եղբայրներուն որոնք [illegible] ալ իրենց կարգին կաթոգին [illegible] բեն իրենց երրորդ եղբայրը [illegible] ողջացուրելու համար կը հանգ[illegible] նոյն սենեակին մէջ հանգիստ[illegible] րու։

Եւ արդէն ի՞նչ կայ [illegible] սական հարց մը, հայրենասէր[illegible] յերուն ըլլան անոնք դաշնակ[illegible] ռամկավար, հնչակեան կամ [illegible] քան հայ մանուկին [illegible] հարցը։ Ինչ. հարց չէ՞ մի[illegible]

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՒՍՏՐԵՒԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ի՞նչպէս արգիլել աւստրեւգերման համաձայնութիւնը։ Ո՞րո՞նք են պատասխանատու այս ծրագրին։ Ինչո՞ւ Իտալիան որեւէ բողոք չի յայտներ Պերլինի եւ Վիէննայի դէմ։ Եւ ինչո՞ւ Ֆրանսայի դաշինքը լուռ կը մնայ։

Այս հարցերն է որ սկսած է քրքրել ֆրանսական մամուլը։

ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Կ'ուզեն քնացնել Ֆրանսայի ծանրային կարծիքը, կը գրէ Տէպա.

— Կը հրաւիրեն հանրային կարծիքը որ չվրդովի, իբր յաջողութիւն կ'արձանագրեն այն իրողութիւնը թէ Պ. Քուրցիուս չի մերժեր լոկ իրաւաբանական քննութեան մը ենթարկել մարտ 19ի համաձայնութիւնը, կը հաւատան թէ պէտք չէ մտահոգուիլ Իտալիոյ բռնած դիրքով. կը յաւակնին թէ Գերմանիա եւ Աւստրիա չեն կրնար յղացուիլ իրենց բանակցութիւնները։ Միակ մտահոգութիւնն է ուրեմն արգիլել ֆրանսական թերթերու ընթերցողներուն՝ դէպքերու ստոյգ ծանօթացումը։ Դիւանագիտական գլխաւոր աշխատանքը կը կատարուի երկրին ներսը։ Արտաքին գործունէութեան վրայ մտածող չկայ։

ՀԻՄԱ ԳԻՏԵՆՔ

Ալ հիմա գիտենք թէ ի՛նչ են գերմանիոյ մտադրութիւնները, կը գրէ Թան.

— Կուսակցութեանց բուռն վէճերը, որոնք ծայրայեղ բռնութիւններու ալ յանգեցան, ցոյց տուին իր նպատակներուն մէջ [illegible] ման ժողովրդ[illegible] իր [illegible] նման 1914 Օգոստոսի [illegible] զավարդին։ Գերման քայ[illegible] ցութիւնները, որոնցմէ [illegible] բառ են քաղաքացիական [illegible] յարուցանելու, համաձայն [illegible] նագրերը պատուելու եւ [illegible] սատնելու մեծ Գերմանիա [illegible] նէն մեծը։ Անոնց եզանակ[illegible] մարքի եղանակն է, մերթ [illegible] բան խօսքեր, մերթ [illegible] նուած կռուփի ազմուկներ [illegible] յարգանք հանդէպ յանձնառու[illegible] ներու, եթէ Գերմանիոյ [illegible] պահանջէ բռնաբարել զանոնք

ՀԱՊԱ՞ ԽԵԼ[illegible]

Պէտք է որ Ֆրանսա [illegible] ծոգուի Իտալիոյ ծոտ իր [illegible] բերութիւններով, կը գրէ [illegible] պէոթէ.

— Այն պահուն երբ [illegible] գերման համաձայնութիւնը [illegible] ատարկայ կը դարձնէ [illegible] գայափմիակը, Մուսոլինի [illegible] աւեղծուածային ընթացք [illegible] դէպ Անգլիոյ, այն [illegible] մտադրութեամբ թէ, [illegible] յարմար առիթ մը կը [illegible] Ֆրանսան սակարկելու որ [illegible] ընէ նաւային հարցին մէջ [illegible] զանցութիւն պիտի ըլլար [illegible] այս աղուոր կացութեան [illegible] նևրը շնորհալապատութեան [illegible] են.

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵ[illegible]

Որո՞նք են պատասխանատու[illegible] ները, կը հարցնէ Լա Թէ[illegible] լէր.

— Անոնք են որ [illegible] անվերջ երկարաձգել [illegible] պ սրտութեան հետեւանքներ[illegible] խառնակ վիրակազմելու [illegible] անոնք որ բնագրերու [illegible] փոխանակ հետեւելու [illegible] թեան եւ իրողութիւններ[illegible] եւ երեւակայեցին թէ [illegible] յաղթութիւն մը Թող [illegible] անդիտանալու պատմութիւն[illegible] գելու ամեհապատմութիւնը [illegible] ո՛չ կրցան բաղդատին հա[illegible] ժին, ո՛չ ալ հաշտութեան [illegible] ամէն մարդու դէմ կը [illegible] ցնորքներ առաջարկեցին եւ [illegible] բնկերութիւններ կնքեցին։

...ուղարկել ... Հետաքրքրական ... Դաշնակցականը ...

Այս ձեւով միայն կարելի է գտնել միութիւն մը ստեղծել բոլոր հայ անկներուն միջեւ։ Եւ ով որ կը կարծէ, պէտք ենթարկուի հայ Ազգային Նպաստ, ըլլայ Դաշնակցական, Ռամկավար կամ Հնչակեան։

Ընկեր ... «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ, հայ հարցի առթիւ, ... մը չափազանց դժգոհ ... կարծիք ... ամիսներէ ի վեր, ... գրութիւններու տակ ... չէ կրցած տեսնել յայտնի ... մը կամ ուսուցչի մը, ... սոսկալի մը ստորագրութիւնը, ... միայն պարզ ժողովուրդը, ... ռազմավարն է, որ առաւելապէս կ՚արտայայտուի։

Ահա յանուն մը, աչա խոշոր ... մը կ՚ըլլայ հայ ժողովրդական ...։

Եւ արդէն, այս հարցերանը իր ... արդիւնքը կրնայ տալ միայն եւ միայն համազգային ... մը, բոլոր հաւաքականութեանց միացումով, բոլոր ուժերը ... մէջ դնելով։

Մայր ... գպրոց մը, Վալանս ... մը, ուրիշ տեղ նախակրթարան մը, կամ Սուրիա ձեւ ... մը,— ասոնք մեծ արժէքներ ... Այս ... չեն փրկեր նոյնիսկ հայ մանուկ ... հինգ առ. հարիւրը։ Իսկ մեզի ... անհրաժեշտ է փրկել գոնէ 60 առ. հարիւրը։

Ուրեմն գինոգացա՞ր կիրքերու, ... ։

Ու գինակոչ հայ մանուկի փրկութեան համար։

Իսկ դուն, հայ ընթերցող, ամէն օր պիտի ... որ այս ... մէջ ստորագրեն ոչ միայն Դաշնակցական ..., այլեւ անոնց ամէնէն ... ։

Դարձեալ ... վրայ ... հեր, ... ալ ... վրայ։

Յ. ՔՈՒՌՆԱՋԵԱՆ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի Գործադիրը որոշեց որ կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան ընթացքին իրեն միակ ներկայացուցիչը ըլլայ Կանտի։ Հաւանական կը նկատուի սակայն որ Կանտի իր հետ Լոնտոն տանի նաեւ Գործադիրի անդամները եւ իր կուսակցութեան գլխաւոր դէմքերէն ոմանք, որպէսզի կարենայ անոնց հետ խորհրդակցիլ այն հարցերուն շուրջ, որոնց հաւանութիւն պէտք է տայ։

Համիսլամական կուսակցութեանց Գործադիրը Նիստ գումարեց քննելու համար Կանտիի հետ բանակցութեանց մտնելու ծրագիրը։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԼՈՒՐԵՐ ԿՈՎԿԱՍԷՆ

(Խ. Քաղաք, 23 Մարտ)

Ըմբոստութիւններ եւ գնդակահարում.— կռիւ Զանձակի շրջանին մէջ.— փախստական ներուն գոյքերը կը ծախուին.— Ռուսերը Հայաստան կուգան... ի խնդիր ուտելիքի.—

Նոր եկած Թաթարները պատմում են, որ Շարուրի եւ Ղարաբաղի շրջանում ապստամբները լեռներն են բարձրացել եւ պատահած կոմունիստներին գնդակահարում են։ Իբր թէ Բաքուից զօրամաս են շարժել դէպի Ղարաբաղ։

Նախիջեւանի շրջանում երկու Թաթարներ, Քալլայի Հաքիբ բէկը եւ Աղիզ բէկը (եղբայրներ) իրենց մարդկանցով մօտ մի տարի է այդ շրջանը աչքառու վիճակի մէջ էին պահում։ Բոլշեւիկները խորամանկ միջոցների դիմելով նրանց խոստումներ են տալիս եւ նոյնիսկ պաշտօններ են առաջարկում, պայմանով, որ վար դնեն իրենց զէնքերը եւ յանձնուեն կառավարութեան։ Ըմբոստները հաւատում են բոլշեւիկների խոստումներին եւ իրենց մարդկանցից մի քանի հոգով անձնատուր են լինում։

Անցած մէկ օր, Չէկան երկու եղբայրներին Նախիջեւանում հրապարակով գնդակահարում է։ Այս դէպքը մեծ աղմուկ է առաջ բերում։ Հաքիբի եւ Աղիզ բէկի մարդիկ յարձակւում են Նախիջեւանից Երեւան գնացող պատասխանատու կոմունիստների վրայ եւ երկուսին խփում են։

⁘ Անցեալ աշնանից Գանձակի շրջանում ապստամբներ մնացել էին (թէ լեռներում եւ թէ անտառներում)։ Հէնց որ գարունը բացւում է, նրանք գործի են անցնում եւ ահ ու սարսափ են առաջ բերում։ Այնպէս որ մի գիւղից միւս գիւղը բոլշեւիկները դժուարութեամբ են ճամբորդում։ Ապստամբներից ամենայայտնին Օթերվերդին իր 15 զինակից ընկերներով գնում է իրենց գիւղը եւ գիշերը մտում է իր բնակիչի եւ ծնողների մօտ։ Ինչպէս կը լինի հարեւան Թաթարները կ՚իմանան եւ անմիջապէս լուր կուտան գիւղի ոստիկանապետին։ Վերջինս էլ իր ուժերը հաւաքելով կը շրջապատէ Փիրվերտու տունը, մօտ երեք ժամ կռիւ տեղի կ՚ունենայ, Փիրվերտու ընկերները բոլշեւիկների շղթան կը պատռեն եւ կ՚ազատուեն։ Իսկ Փիրվերտին կը մնայ իր տան մէջ եւ մինակ մօտ մէկ ժամ կռուելէ յետոյ, երբ կը վերջանայ փամփուշտը, կը սպանէ իր ձեռքով կնոջը եւ ապա ատրճանակը ձեռքին ճերմակ թաշկինակ բռնած դուրս կուգայ բակը։

Այդտեղ բոլշեւիկները այլեւս չեն կրակի եւ կը մօտենան Փիրվերտուն, սակայն վերջինս չորս հոգու տեղն ու տեղը կը պառկեցնէ եւ յետոյ վերջին գնդակով իր կեանքին վերջ կը տայ։

⁘ Բոլշեւիկները Դարալագեազի շրջանից մեծ քանակութեամբ տնային իրեր են բերել Շարուրի շրջանի Կախանով կոչւած գիւղը եւ շատ աժան գներով վաճառում են գիւղացիներին։ Այդ իրերը լեռներ ապաստանած կամ Պարսկաստա՞ն անցած փախստականների գոյքերն են։

⁘ Ըստ նոյն մարդու պատմածին, Ռուսաստանից մեծ թիւով Ռուսներ եկել են Հայաստան։ Երբ նրանց հարց են տալ թէ ինչո՞ւ են եկել, պատասխանել են.

— Գոնէ Հայաստանում կարողանում ենք ոչխարի, եղան, խոզի եւ այլ կենդանիների ոտ եւ գլուխ ծախել ու ապրիլ, իսկ Ռուսաստանում բաւական չէ որ հաց չկայ, դրանցից եւ ոչ մէկը չի ծախւում։

⁘ Թէհրանից գրում են որ Ռէշէդում, բոլշեւիկների անդրկասպեան երկրից փոխադրած բէնզինի թիթեղների մէջ գնդացիրի մասեր են գտնել։ Ամբողջ ապրանքը գրաւուած է։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊՕԼՍՆ.— Անգործութիւնը սկսաւ սուր հանգամանք առանալ։ Ցուրտ եւ փոթորկոտ ամիսներուն Գ. Տը Դոյեաղը տոգնապի մատնուեցաւ, բայց իր հանած հայ աշխատաւորներուն գործ հայթայթեց քաղաքապետարանին կողմէ կառուցուելիք նոր շէնքերու մէջ։ Ամէնէն սուր տագնապի շրջանին, Ծանւոզին զոհացան 9 ժամուան աշխատանքը կրճատելով 7ի, 7.30ի, նաեւ բոլորովին գոցելով 12 օր միայն. գործարանը Իսկ Գ. Վիժէն իր մէկ բաժինը գոցեց գրեթէ երեք ամիս եւ մէկ ժամուան կրճատումով։ Բայց այս վերջինին մէջ այնքան մեր հայրենակիցները չառւեցին։

Ուրեմն կը մնար միայն Գ. Ֆալապրեկը որ ունէր յարատեւ գործ։ Մինչ միւսները կը վերակոչէին, ոչ այնքան բանուկ, Գ. Ֆալապրէն սկսաւ ճամբել իր աշխատաւորները, որոնց մէջ նաեւ 7-8 ընտանիքի տէր հայեր, որոնք երկար տարինէ ի վեր կը գործէին իր գործարանին մէջ։ Ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանամ թէ դեռ պիտի արձակէ 25 գործաւորներ որոնց մէջ նորէն 3 4 հայեր։

Մեր գաղութի գործերը ազնիւ փուռեր ըլլալով, կ՚ազդուի ածուխի տագնապէն։ Փորձեր կատարուեցան մազութով վառել փուռերը, բայց անհնարին եղաւ St.-Paulի ածուխը չունենալով Կ ...ի ածուխի ուժը, գործատէրերու հաշուին չի գար։

«Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը» կը հարցնեն իրարու օրուան որ ժամին հանդիպին, այդ է իրենց առաջին հարցումը։

«Ֆուայէ Ֆրանսէզը իր բացուելիք դասընթացքներու յայտագիրը 3 լեզուներով Հայերէն Սպաներէն եւ Իտալերէն փակցնել տուած է գործարանի պատը։ Մեր հայրենակիցները կը հարցնեն դպրոց երթա՞լ թէ ոչ։ Դասաւանդութիւնը պիտի սկսի ապրիլ 14ին։

Գ. Ֆալապրէկը որ շատ գոհ էր իր հայ աշխատաւորներէն, նամակով մը դիմեց աշխատանքի նախարարութեան հայ գործազուրկ անգործներու համար եւ ստացած է նպաստաւոր պատասխան, որուն պատճէնը կը տրամադրեմ «Յառաջ»ին։ Երբ օտար գործարանատէր մը կը հետաքրքրուի գոնէ բարոյապէս օգնելու համար, ի՞նչ կը բանին մերոնք... Դրչամարտ (տեսակ մը ոընփինկ) այն ալ այս դժբախտ օրերուն, երբ այնքան անհրաժեշտ է քով քովի գալ, միջոց խորհիլ մասամբ մեղմելու չարիքը։ Մինչ մենք կը վիճինք, տեղացի գործաւորները (մանաւանդ հոս) կը պահանջեն դուրս ընել էթրանժէն եւ տեղաւորել տեղացին։

Վաղուան մղձաւանջով կ՚ապրի երբեմն չէն ու կայտառ այս գաղութը... «Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, ոչ տէր ունինք ոչ տիրական, հայրենիք ալ չունինք որ երթանք»։ Ահա պատառ մը հացի համար տառապող ժողովուրդին վիճակը։

Մինչեւ ե՞րբ այս անիշխանական եւ անկազմակերպ վիճակը։

Աւետիս Շիրոյեան

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱՑԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ.— Մեր գաղութը ծուատրապէս վեց տարուան կեանք ունի։ Թէեւ տնտեսապէս լաւ են եւ չեն պզգուած գործազրկութենէն, բայց ազգային որեւէ մէկ շարժում չկայ։ Երկու տարի առաջ, շնորհիւ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ջանքերուն, բացուած էր մանկապարտէզ մը, իր շուրջը բոլորելով ամբողջ գաղութին գիտակից հասարակութիւնը։ Մէկ տարուան մէջ բաւական հայերէն գրել-կարդալ սորվեցուցած էին փոքրիկներուն։ Դժբախտաբար վարժուհին եւ կարգ մը խանգարիչներ խափանեցին այս գործը։

Ներկայիս վարժուհին իրիկուններ մէկ ժամ դաս կուտայ յաւելապէս գտնուած հայերու զաւակներուն։

Լաւ վիճակ ըլլալով ծովափ, ունի գեղեցիկ տեսարաններ։ Գործաւորները կ՚աշխատին նաւերու շինութեան մէջ։ Ոչ միայն գործազրկութիւն չեղաւ, այլեւ մօտ 15էն 25 բաւական թիւով գործաւորներ առին։

Փ.

ՍԱՄԱՐՂԱՆԴԻ ՄԷՋ

Բագուի «Կոմունիստ» թերթին համաձայն, Սամարղանդի կոմունիստ կուսակցութեան շարքերուն մէջ կան 75 Հայուհիներ, 40ը շատ գործունեայ։ Անոնք պետական փոխառութեան տուին 250 րուբլի։ Ցաճախ Կիշլակ կ՚երթան, բերք հաւաքելու։ Աշնան հաւաքեցին 80 փութ բամպակ։ Գիւղէ գիւղ քարոզութիւն կը կատարեն հաւաքական գիւղատնտեսութեան մասին։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՊԱՐԱՊ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԻՆ ՊԱՐԱՊ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ»

«Ճիւմհուրիէթ» կը գրէ այս վերնագրին տակ.—

Պոլսոյ նաւահանգիստի Ընկերութեան ընդհ. ժողովին մէջ, նաւահանգիստի գործառնութեանց համար հետեւեալ տեղեկագիրը կարդացած է.

— 1930 տարուան մէջ, նաւահանգիստի գործերը զգալիօրէն պակսած են։ Մասնաւորապէս 1929ին մաքսային նոր կանոնագրին գործադրութեան պատճառով եւ շատ ներածման ազդեցութեամբ, 1930ի ներածումները, մէկ տարուան առաջուան հետ բաղդատմամբ, հարիւրին քառասուն պակաս են գրեթէ։

Այս կացութիւնը, ընկերութեան հասոյթին վրայ բացասական ազդեցութիւն ըրած ըլլալու է որ մաս մը պաշտօնեաներու ամսականներէն հարիւրին հինգ զեղչուած է։

Ընկերութեան Իշ գրամատան ունեցած 500.000 ոսկիի պարտքին այս տարուան մասնավճարին վճարումը յետաձգուած է։

1930ին ընկերութեան ձեռքը գտնուած փոխադրութեան միջոցներն են.— 433 մավունա, 31 տուպա մօթէօր ըըմօրքէօրներ, նաւակներ, ընդամէնը 514 կտոր։

1930ին, օտար նաւահանգիստներէն մեր նաւահանգիստը 276.156 թօն ապրանք եկած է, օտար նաւերով եկած ապրանքներու ընդհ. գումարին վրայ, 1929ի բաղդատմամբ, հարիւրին 41, եւ 1928ի բաղդատմամբ հարիւրին 35 պակաս կայ։ Ընդհակառակն աքթարմայի գործերը 1929ի բաղդատմամբ հարիւրին 12, եւ 1928ի բաղդատմամբ հարիւր 28 աւելցած են։ 1930ի ընթացքին պարպուած հանքածուխի քանակը 433.674 թօն, իսկ բեռցուած քանակը 213.024 թօն է։ 1928 եւ 1929 տարիներուն հետ բաղդատմամբ 45 պակաս է։ 1930ին, ջուրի բաշխումը 238.410 թօն եղած է, որ 1928ի եւ 1929ի բաղդատմամբ պակաս է։

Ընկերութեան ընդհ. հասոյթը 1.513.157 ոսկի 67 դրուշ է, որ 929ի հասոյթի բաղդատմամբ 667.551 ոսկի 93 դրուշ պակաս է։ Հասոյթները նուազ ըլլալուն պատճառով, միայն հարիւրին վեց տոկոս պիտի տրուի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Չէ հաստատուած այն լուրը թէ երեսփոխաններէն 150 հոգին չպիտի վերընտրուէին եւ անոնց տեղ մեծ մասով առեւտրականներ եւ երկրագործներ պիտի ընտրուին։ Ասոնցմէ 14ը Սէրպէսթի անդամ են, մնացեալ 46ն ալ իրենց նախկին պաշտօններուն պիտի վերադառնան։ Այս 60 հոգիին տեղ առնուելիքները մեծ մասով երկրագործ եւ առեւտրական պիտի ըլլան։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺՆԵՐԸ ՐԺԻՇԿ

Գրած էինք թէ այս օրերուս վէճ մը կայ ֆրանսական բժշկական շրջանակներուն մէջ։

Փրոֆ. Գրումֆի այն տեսակէտը կը պաշտպանէ թէ պէտք է այսուհետեւ բոլոր ատամնաբուժական ուսանողներէն պահանջել բարձրագոյն կրթութեան վկայական (պաշօ) եւ ոչ թէ միայն երկրորդական կրթութեան վկայական (պրէվէ)։ Ասկէ առաջ ատամնաբոյժները միայն «պրէվէ»ով եւ պարզ ատամնաբուժական ուսում մը առնալով, յետոյ իրաւունք կ՚ունենային հիւանդ ակռաները դարմանելու։ Բժշկութեան մասին ատամնաբոյժներուն տգիտութեան պատճառով, շատ մը բարդութիւններ ստեղծուած են։ Ահա թէ ինչո՛ւ փրոֆէսէօրը կը պահանջէր, որ ամէն ատամնաբոյժ նախ բժիշկ դառնայ։

Այս տեսակէտին դէմ արտայայտուեցան կարգ մը փրոֆէսէօրներ։

Փրոֆ. Հայէմ կ՚առարկէր, որ Ֆրանսայի մէջ ներկայիս կան 7000 ատամնաբոյժներ։ Ասոնց մեծամասնութիւնը բժշկական ուսանողութիւն չէ ըրած։ Այսպէս 2000 բնակիչի դէմ կ՚ունենանք մէկ ատամնաբոյժ։ Արդ, երբ ատամնաբոյժներէն «պաշօ» պահանջուի կամ բժշկական ուսանողութիւն մը, այն ատեն ատամնաբոյժներուն թիւը աւելի եւս պիտի նուազի, միւս կողմէ ակռաքաշողները պիտի շատնան, նախկին անօրինական ձեւերը պիտի բազմապատկուին։

Փրոֆ. Հարթման պաշտպանեց այս տեսակէտը, աւելցնելով թէ պէտք է բժշկական ուսանողներուն տրուին ատամնաբուժական դասեր եւ շրջանաւարտ բժիշկներուն՝ ատամնաբոյժի իրաւունք։

Փրոֆ. Ռոժէ եւս համամիտ գտնուեցաւ այն տեսակէտին թէ պէտք չէ դժուարացնել ատամնաբուժական ուսանողութիւնը։ Պարզ «պաշօ» մը պահանջելն իսկ 90 առ. հարիւր պիտի նուազեցնէր ատամնաբոյժներու թիւը, մինչդեռ երկիրը պէտք ունի ատամնաբոյժներու։

Վիճաբանութիւնը դեռ պիտի շարունակուի Ակադեմիային մէջ։

ՀԻՒՍՈՒԹԻ ԴԷՄ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

Այս օրերուս Փարիզի մէջ տեղի կ՚ունենայ հիւծախտի (վէրէմ) համաժողովը։ Զանազան հետաքրքրական էին վիճաբանութիւնները հիւծախտի դարմանման նոր մեթոտներուն մասին։ Մասնաւորապէս գնահատուեցան ոսկիի աղերով դարմանումի փորձերը, «փնէօմօթօրաքս»ը, «թօրաքոփլասթիծ», «ֆրէնիքէքթոմի»ն։ Այս մեթոտները սուղ ըլլալով, խորհրդակցութիւններ կատարուեցան աւելի ժողովրդական գիներով կատարելու համար դարմանումը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

«ԺՈՒՌՆԱԼ»ՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՏԱՐԱՓԸ

Իմ յուշերուս մէջ Եըլտըզի դէպքերուն քննիչ յանձնախումբի կողմէ տրուած յապագրուած տեղեկագրին մէջ մահափորձի որոնց ձեռքով եւ ինչ նպատակով գործադրուած ըլլալը պարզուած է։

Յակայն դէպքին բուն ներքին մասը եւ ամէնէն կարեւորը անծանօթ մնացած է։ Որովհետեւ այդ թուականներուն ներքին գաղտնիքները երեւան հանել անկարելի էր։

Ես պաշտօնիս բերումով տեղեկացած ճշմարտութիւններս գրելու մէջ որեւէ անպատեհութիւն չեմ տեսներ։ Որով առանց վերապահութեան ընթերցողները տեղեակ կը պահեմ այդ իրողութիւններուն։

* * *

Այդ օրերուն իբրեւ փախստական Եգիպտոս գտնուող նախկին գլխաւոր լրտես Ահմէտ Ճէլալէտտին փաշա, Ռ. քարտուղարութեան միջոցաւ Սուլթան Համիտին կը ղրկէր հետեւեալ «ժուռնալ»ը, որուն մէջ յիշուած է թէ, հայ կոմիտէները մահափորձի պիտի ենթարկեն Սուլթանը։

— «Ջէր ծառան որքան ալ Սուլթանական համակրանքէն զրկուած եւ կարգ մը մարդոց երեսէն անիրաւուած եմ, սակայն շատ փոքր տարիքէս ի վեր Սուլթանական շնորհներով մեծցած եւ ապրած ըլլալուս համար, կը ստիպուիմ տեղեկացնելու որ Ժէօն Թուրքերու եւ Հայ կոմիտէներու միացման հետեւանքով, Ժընեւի մէջ որոշում մը տրուած է մահափորձի ենթարկել Սուլթանը։ Այս լուրը հաղորդելու պարտականութիւնը վրաս կը դնէ իմ տեսած շնորհներս եւ երախտագիտութիւնս։ Այս լուրը կը հաստատէ նաեւ ծերդ. Սուլթանութեան ծառաներէն Ցիրան էֆէնտի Քէլէկեան»։

1321 մայիս 17, Գահիրէ

Գերման ընկերվարականներէն Հէնրի Աոոլֆին «ժուռնալ»ը.

— «Որքան ալ Օսմանեան կայսեր Սուլթան Համիտ խան հազրէթլէրի ընկերվարական վարդապետութեան հակառակ է, սակայն գերմանիոյ շահերուն հետ իր կեանքին ունեցած կապակցութեան հետեւանքով, պարտականութիւն կը համարեմ իրեն իմացնելու որ Ժէօն Թիւրքերը եւ հայ եւ պուլկար կոմիտէները կը ծրագրեն մօտօրէն մահափորձի ենթարկել զինք»։

Հէնրի Աոոլֆ

Ռուսական եւ ֆրանսական դեսպանատունէն Հաճի Փիեառ էֆէնտիի տեղեկութիւնները.—

Հաճի Փիեառ էֆէնտի գրաւոր «ժուռնալ»ներ ներկայացնելէ կը խուսափէր, սակայն երբեմն բերանացի տեղեկութիւններ տալով Սուլթանին համակրանքը միշտ վառ կը պահէր իր վրայ։

Ռումբի դէպքէն երկու ամիս առաջ, Հաճի Փիեառ էֆէնտի հանրօգուտ շինութեանց նախարար Զիհնի փաշային յայտնած էր որ Ժէօն Թուրքերը մօտ ատենէն Պոլսոյ մէջ դէպքեր պիտի յարուցանեն։ Աւելցուցած էր նաեւ որ դեսպանատուններու հաղորդուած լուրերէն տեղեկացած է ինք այդ դէպքերու մասին։

Աթէնքի դեսպանատան գործակատարին 8 սեպտ. 1905 Թուակիր գրութեան պատճէնը.—

— «Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ ընդհանուր անդորրութիւնը խանգարելու նպատակով, հայ կոմիտէներու կողմէ կազմակերպուած դաշնակի դաւադրութեան մը երեւան հանուելուն օգնելու համար, Տիմիթրի Անաղնօսթի անուն Յոյնի մը դէպի Պոլիս դրկուիլը անցած օգոստոս 6ին հեռագրով իմացուցած էի։ Ցիշեալին այս մասին մեզի տուած տեղեկութիւնները տեղական ոստիկանութեան հաղորդած էի։ Ասոր վրայ Աթէնք եւ Պիրէոն գտնուող կասկածելի մարդիկ հետապնդուած էին։

Այդ միջոցին Իզմիրի մէջ երեւան հանուած ռումբերը, յոյն կառավարութիւնը աւելի խիստ միջոցներու մղած էին։

Տեղական ոստիկանութիւնը իր քննութեանց եւ հետապնդումներու արդիւնքը շատ չանցած տեսաւ։ Անցած ուրբաթ օր Պիրէոնի ոստիկանութիւնը ածուխի վաճառատան մը մէջ պահակութիւն ընող Հայու մը, Փրէմեանի բնակարանին մէջ ռումբերով լեցուն չորս պայուսակներ ձեռք անցուցած եւ ձերբակալած է Փրէմեանը եւ ուրիշ երկու Հայեր։ Ասոնց մէկը այս պայուսակները Փրէմեանին յանձնողն է եւ կը զբաղի նաւավարութեամբ, իսկ երկրորդը փոխադրողն է։

Ոստիկանութիւնը այս կերպով հետք մը գտնելէ վերջ կրկնապատկեց իր հետազօտութիւնները եւ հետեւեալ օր Աթէնքի մէջ ալ կարգ մը Հայեր ձերբակալեց։ Այս Հայերու բնակարաններուն գտնուած են բազմաթիւ պայուսակներ լեցուած ելեկտրական գործիքներով, զէնքերով եւ ռումբերով, եւ կարգ մը վտանգաւոր հրատարակութիւններով եւ նամակներով։ Քանի մը օր այս ձերբակալութիւնները շարունակելով 30ի չափ Հայեր ձերբակալուեցան, որոնց մէջ կը գտնուին հայկական կոմիտէի գործօն անդամներէն շատերը։

... Այս ձերբակալութիւնները մեծ տպաւորութիւն գործեցին Աթէնքի մէջ։ Յոյները գայրոյթ կը յայտնեն որ մեծ քանակութեամբ պայթուցիկներ ծածկուած են իրենց մայրաքաղաքին մէջ։ Այդ գայրոյթը կը սաստկանայ այն ենթադրութեամբ թէ Պուլկարներն ալ մաս ունին գործին մէջ։ Ամէնէն ազատական թերթերն ալ չանթեր կը տեղան խռովարարներուն դէմ եւ կը պահանջեն որ ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնուին անոնց դէմ։

(Շար.)

ԸՆԿԵՐԱ—ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Գաւ. Միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Նիկողոսեանի ճաշարանը

14 Rue François Garcin

Նուագ, երգ, արտասանութիւն — ճոխ պիւֆէ

Մուտքը ազատ է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Պատմական նոր մէկ վէպը՝ (Մարիամ Մագթաղինացիի կեանքէն)

ՌԱՊՊԻ

Խորհրդանկարուած ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԷ

Գին՝ 15 ֆր. դիմել միմիայն հեղինակին՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մշօ, Մուրատ եւ Արզումեան խումբերու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun, Իսի լէ-Մուլինօ: Կը խօսի ընկ. Վահան Փափազեան:

ԳԱՒԱՌ

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ) ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Գաւ. Միութեան ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ստորագրեալս, Իշխանեան Օհաննէս, որ կը դարմանուիմ Թոքախտէ «Օթէլ-Տիէօ» հիւանդանոցին «Սէնթ Օկիւսթէն» սրահին մէջ, կուզեմ յայտնել ներկայիս իմ եւ իմ հիւանդ ընկերներուս կողմէ մեր սրտագին շնորհակալութիւնները այն քանի մը բարեսիրտ հայրենակիցներուն՝ որոնք մեզ օգնած են, ինչպէս նաեւ Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին, աղնիւ Օրիորդ Գալֆաեանի որ յաճախ մեզի կ'այցելէ եւ նիւթապէս կ'օգնէ:

Իշխանեան Օհաննէս

Salle St. Augustin, lit 27, Hôpital de l'Hôtel Dieu, Paris (4).

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. կ. խաչի, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle F.ի մէջ:

Նիւթ՝ Բժշկական միութեան տասնամեակը, կը խօսին՝ Գ. Գ. Տոքթ. Վ. Թորգոմեան, Տոքթ. Գ. Բոլոլեան եւ Տոքթ. Ե. Մինասեանց:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Կը դասախօսէ Գ. Բենօ, «ընկերվարութիւնը եւ հայ կուսակցութիւնները» նիւթին շուրջ: Դասախօսութենէն յետոյ մէկ ժամ ազատ վիճաբանութիւն: Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Նորակազմ Երիտասարդ Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ նախկին Երիտասարդաց Միութեան անդամները եւ նոր անդամակցիլ փափաքողները վաղը իրիկուն ժամը 8ին 29 Rue Etienne Dolet, Գ. Մինասի սրճարանը:

Այրի Տիկ. Օլիմփիա Սինանեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սինանեան, Գ. Գ. Արսէն եւ Յարութիւն Սինանեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Սինանեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Թաթոս Աղեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մանուկեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկին Ֆիլօմէն Պապաճանեան եւ զաւակունք, Գ. Գ. Ֆէրտինանտ, Գէորգ եւ Արսէն Ճըլըզեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սէօյլէմէզեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիքեան, Տէր եւ Տիկին Ահնամեան, ինչպէս նաեւ իրենց պարագաները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, աներհօր, եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ

(Կուտինացի)

դառնաղէտ եւ անակնկալ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 6ին 67 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին Քոլոմպի Saint Pierre Saint Paul եկեղեցիին մէջ,

(Յուղարկաւորներու թափօրը տունէն (21bis rue des Avants, Colombes) կը մեկնի ժամը 12.45ին):

Հանգուցելոյն մարմինը պիտի ամփոփուի Քոլոմպի գերեզմանատունը:

ՎԱՐՁՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Երկու սենեակ եւ խոհանոց. Ջուր, կազ, ելեկտր. աշխատանոցի յարմար: Մէթրոյի եւ մարշէի մօտիկ: Պայլ 7 տարի: տարեկան վարձք 2500: Դիմել Գ. Անանիկեանի, 48 Rue Compans Մէթրօ Place des Fêtes.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սաատէն Անապէաք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Գօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի հաւասյնան գիւղը: Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի ազահանգներուն մէջ: Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France: Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր:

— Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէրէնտեցի. Սեբաստիա) Սիմօն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են: Իմացնել ցառաջի վարչութեան:

— Սեւերեկցի, Յակոբ Հազարվարդեան, Սեւօ վանեցի որդին, կը փնտռէ իր եղբայրը կարապետ Հազարվարդեան, որ 23 տարիէ ի վեր կորսուած է: կը կարծուի ըլլալ Լիվրբուլ, ամուսնացած անգլիուհիի մը հետ եւ ունի երեք զաւակներու կը խնդրուի յուր ունեցողներէն տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին: Bakkal Agop Hazarvartian, Arabe Pounar, Alep, (Syrie).

— կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Հուսնեթագ Սահակեան, հօր անունը Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ: Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արտաքին եւ Ներքին մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարակի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, Փարիզ, Մէթ. Réaumur. Միզանցք, արեան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ.: Կ'ընդունին ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները:

Փարիզի ամէնէն գեղեցիկ գլխարկները F. Sorbier մօտ, 11 rue Lafayette եւ 11 Place de la Madeleine. Գինները անմրցելի:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 356

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 10 ԱՊՐԻԼ 1931

10 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1540

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԼԱՑԻ ԵՒ ԿՈՒԼԱՄ ԻՐԵՆՑ ՀԵՏ...»

Նոր նամակ մը՝ Մակեդոնիայէն, որբերու շրջանէն։ Թուական՝ 4 ապրիլ։

— «Դէտք է անբան եւ անսիրտ ըլլալ տիրող պատկերին առջեւ։ Որբերը անօթի են բառին կողիտ, գռեհիկ իմաստով։ Նուսքան (Յանինայի) եւ Ցովիտգան, ուր բաւական հայ ունէին, ցիրուցան եղան ամբողջովին։ Իջած են Գավալա, Տրամա եւ զանազան գիւղեր, Ֆապրիքաներու մէջ եւ այլուր գործ մուրալու։

«Գիւղացիները ծախեցին ծխախոտները եւ պարտական մնալով դրամատուններուն՝ դարձան իրենց տեղերը։ Որբերը երկու երեք տարիէ ի վեր կը սպասէին այս ծխախոտներուն ծախուելուն, իրենց երկու-երեք տարուան արիւն-քրտինքի արդիւնքը գանձելու համար (300էն 30,000 տրախմի = 100էն 10,000 ֆրանք)։ Կրնաք երեւակայել խեղճ տղոց յուսախաբութիւնը։ Հայու խմորը, այն ալ անապատին մէջ եփած խմորը միայն կրնար չյուսահատիլ եւ յիմարութիւններ չգործել»։

Եւ դեռ ուրիշ ողբերգութիւն մը.

— «Ցրտոր երեսը գոյն չէ մնացած։ Շատերը թոքախտ են արդէն մէկ ագարակ, մէկ արհեստանոց կրնար փրկել բոլորը»։

Առաջին անգամ, երբ գրադեցանք այս կսկծալի տագնապով, կը հարցնէինք.

— «Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս տղոց վախճանը,— պատասխանեցէ՛ք, պատասխանենք բոլորս մէկ, Փարիզէն մինչեւ Երեւան, քաղաքական կուսակցութիւններէն մինչեւ Բարեգործականը, Հայր. Միութիւններէն մինչեւ առաջնորդարանները, Կարմիր Խաչերն ու զանազան խնամակալութիւնները։ (Յառաջ, 14 մարտ)։

Իսկ յաջորդ օրը.

— «Ի՞նչ կարելի է ընել— Հայաստան ղրկենք, պիտի ըսեն բարեմիտներ։

«Ղրկե՛նք։ Մանաւանդ որ «որակեալ» բանուորներ, ծխախոտի մշակութեան մասնագէտներ են։ Քաջավարժ գործին բոլոր մանրամասնութիւններուն։ Զարգաց եւ կրակ ու բոց։ Ուրեմն, երկիրը պիտի օգտուի թէ՛ ֆիզիքական եւ թէ ճարտարագործական նոր ուժէ մը։

«Բայց, մեր բարի կամքէ՞ն կախուած ունի Հայաստան ղրկելու որոշումը։ Կրնա՞նք, ինչպէս երկիր ունեցող բանուորներ, քանի՛ օրս ժամէն անցագիր հանել եւ ղրկել։

«Նուպարաշէն պիտի շինուի։ Ե՞րբ, նոյն իսկ շինութեանց օգնելու համար, կարելի՞ է գոնէ կէսը փոխադրել անմիջապէս։

«Մեր ուժէն վեր է որեւէ բացորոշ պատասխան տալ այս հարցումներուն։

Յարած պիտի ըլլանք, եթէ հաւատարիմներ տանք, ինչպէս կ'ընեն ուրիշներ, իրենց կարկամ ձեռքերը լուալու համար։

«Ուրեմն, խորհինք տեղական միջոցներու մասին...»։ (Յառաջ, 15 մարտ)։

Եւ իբրեւ անճար միջոց, կ'առաջարկէինք հողին կապել այս յարակոչկոծ տղաքը՝ «այն գաղութներուն մէջ ուր հնարաւորութիւն կայ»։

Ո՛չ մէկը պարտք սեպեց լրջօրէն մտածել այս հարցին,— 600 երիտասարդներու փրկութեան գործին։

Զհետաքրքրուեցան մինչեւ իսկ Հայր. Միութիւնները, որոնք այնքան ջերմութիւն՝ եւ կամեցողութիւն կը ցուցնեն ուրիշ պարագաներու մէջ։

Չենք խօսիր Բարեգործականի մասին, որճիշդ այս միջոցին յոբելեան տօնելու կը պատրաստուի, եւ որ ինչպէս կը հաղորդէն մեզի, 150,000 ֆրանք յատկացուցած է յիշատակարան ալպօմի մը տպագրութեան։

Այդ գումարին կէսն իսկ պիտի բաւէր փրկելու այս տղաքը։ Գոնէ ամէնէն թշուառները։ Ինչ որ կը նշանակէ մեծամասնութիւնը։

Դո՛ւ միայն կաս...

Եւ մեր մէջ միամիտներ գտնուեցան որ շնորհաւորեցին Բարեգործականի նոր նախագահին «աւէպիւմ», «մաքրագործման աշխատանքի ակնկալութեամբ»...

Մինչդեռ Գ. Գ. Կիւլպէնկեան ինք իսկ մէկ չէքով կրնար փրկել այս տղաքը։

Փակե՛նք, փակե՛նք այս քստմնելի էջը, եւ մեր խօսքն ուղղենք նորէն հասարակ մահկանացուներուն, շեշտակի դնելով հարցը.

— Զկա՞յ ո՛ր եւ է Հայր. Միութիւն, Միութիւններու խմբակցութիւն մը, որ ստանձնէ այս տղոց հոգատարութիւնը։

Նպաստ չեն ուզեր անոնք, այլ գործ։ Աշխատելու տեղ։

Զունի՞ք փափաք շինելու նոր «շէն» մը, Որբաշէն, Ազգաշէն, Հայկաշէն — կոչեցէք ի՞նչպէս որ կ'ուզէք։

Ձեր սրտին բան մը չի՞ խօսիր Սուրիոյ մէջ կատարուած աշխատանքը, գաղթականներու տեղաւորման ձեռնարկը, որուն մանրամասնութիւնները հրատարակեցինք «Յառաջ»ի մէջ։

Ձեր ուժէն վե՞ր է, ձեռք ձեռքի տալով, գնել հող մը, քանի մը ագարակ. եւ անմիջապէս տուն—տեղ դարձնել այս տղաքը։ Մանաւանդ որ, արհեստ ալ ունին։

Եւ կամ, ունի՞ք աւելի գործնական ծրագիր մը. Հայաստան ղրկելն ալ գլուխն ըլլալով։

Բայց շո՛ւտ, ի սէր ձեր բոլոր սրբութիւններուն...։

Շ.

ԹՈՒՄԷՆ ԴԱՀԼԻՃԸ

Ռումանիոյ հրաժարեալ վարչապետը Միթրենէսքօ մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, ըսաւ թէ երկրին բոլոր քաղաքական ուժերուն միացումը, հիմնական պայմաններէն մէկն է արտաքին եւ ներքին հարցերու նպաստաւոր լուծման համար։

Հակառակ քաղաքական կուսակցութեանց կողմէ յարուցուելիք դժուարութեանց, Միթրենէսքօ կը յուսայ թէ Թիթուլէսքօ պիտի կրնայ դահլիճը կազմել բոլոր կուսակցութիւններու հետ համերաշխաբար։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թէեւ պաշտօնական վիճակագրութիւնը տակաւին չէ հրատարակուած, սակայն ստուգուած է որ Գերմանիոյ անգործներու թիւին մէջ արձանագրուած է 200000ի նուազում մը վերջին կիսամսեակէն ի վեր։ Ինչպէս կը յիշուի, Գերմանիոյ անգործներու վերջին թիւն էր 4 միլիոն 980000։

Իսկ Անգլիոյ մէջ, Մարտ 30ին, անգործներու թիւը ցոյց կը տրուի 2 միլիոն 581030. ըսել է 912 աւելի քան նախորդ շաբաթը եւ 903558 աւելի՝ բաղդատմամբ անցեալ տարուան նոյն շրջանին։

[illegible]

Էնկիւրիի Ֆրանսական դեսպանը տեսակցեցաւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Ռիւշտիի հետ։ Անմիջապէս բանակցութեան սկսիլը խնդրոյ առարկայ չէ, որովհետեւ բաժնետէրերու նամակին կառավարութեան կողմէ տրուելիք պատասխանը դեռ յայտնի չէ։ Կը կարծուի, սակայն, որ այս մասին նախ շփումներ պիտի ըլլան դեսպանին հետ։

Դեսպանը պիտի աշխատի համաձայնութիւն առաջ բերել կառավարութեան եւ բաժնետէրերուն միջեւ, ու կառավարութեան պատասխանէն վերջն է որ պատուիրակներու հետ բանակցութիւնը պիտի սկսի։

Կ'ըսուի նաեւ թէ Ֆրանսական դեսպանին եւ արտաքին գործավարին տեսակցութենէն վերջ կտրօններու խնդիրը նոր փուլի մը մէջ մտած է։ Հաւանական է որ գործավարները առաջին նիստին մէջ խորհրդակցութիւն կատարեն այս մասին։ Կառավարութիւնը պատրաստ է նոր բանակցութիւններ ունենալու արտաքին պարտքերու մասին։

Վերջին կացութեան համաձայն, բաժնետէրերը համաձայնութիւն գոյացուցեր են թէ 1928ի պայմանագրութիւնը պէտք է փոփոխութեան ենթարկել։ Բանակցութիւններուն արդիւնքով ճշդուելիք ձեւը յայտնի չէ թէեւ, բայց խնդրոյ առարկայ կացութիւնը այն է որ կառավարութիւնը չի կրնար ժամանավճարներու մէկ երրորդէն աւելի վճարել։

ԸՆԿՈՅԶԻ ՄԵԾՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԿՈՒՏ ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

Ատանայի մէջ, մէկ քանի ժամ անձրեւէ վերջ կարկուտի տարափ մը տեղաց։ Կարկուտը ընկոյզի մեծութեամբ էր. բազմաթիւ տուներու պատուհաններն ու կղմինտրները ջարդփշուր եղած են։

Կարկուտի տարափը կէս ժամ տեւելէ վերջ, անձրեւը վերսկսաւ ու մեծ թափով կը շարունակուի։ Ճամբաները հեղեղներու մէջ են. Սէհունի յորդումէն կը վախցուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պրիւնինկի Լոնտոն այցելութիւնը

Նրէկ գրեր էինք թէ համաձայն «Ռէօյթէր» գործակալութեան մէկ լուրին, հաւանական կը նկատուէր որ Գերմանիոյ վարչապետին Պրիւնինկի եւ արտաքին նախարար Քուրցիուսի Լոնտոն այցելութիւնը յետաձգուի Մայիսի վերջերուն։ Իսկ վերջին լուրի մը համաձայն տեսակցութիւնը ձգուած է յունիս 5ին։

Այս լուրը, Պերլինի մէջ մեծ զարմանք պատճառեց, որովհետեւ մինչեւ այդ ատեն կը կարծուէր թէ առաւելն տեղի պիտի ունենայ Մայիսի առաջինկամերկրորդկիրակի օրը եւ կը վախցուէր որ այս յետաձգումը կորսնցնել տայ տեսակցութեան կարեւորութիւնը։

Գերման իրաւատու շրջանակներ կը յայտնեն թէ Թուականի յետաձգման մէջ՝ քաղաքական պատճառներ չկան։ Պարզապէս Թուականի ճշդման շուրջ խորհրդակցութիւններ են որ տեղի կ'ունենան։ Նախապէս, նկատի ունեցած էին մայիսի առաջին կիրակին. բայց այդ պարագային՝ Անգլիոյ վարչապետը զբաղած ըլլալով, չպիտի կրնար ներկայ ըլլալ տեսակցութեան. առաջարկուեցաւ երկրորդ կիրակին որ սակայն, զանազան պատճառներով չէր յարմարեր գերման վարչապետին եւ արտաքին նախարարին. մանաւանդ որ այդ Թուականը կը զուգադիպէր Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին նիստին, որ տեղի պիտի ունենայ մայիս 15ին Ժընեւի մէջ։ Այս պայմաններու հետեւանքով էր որ Անգլիա առաջարկեց յետաձգել տեսակցութիւնը յունիս 5ին։

Պերլինի թերթերը ցաւով կը հարցնեն թէ այս պայմաններու մէջ ի՞նչ կարեւորութիւն կրնայ ունենալ Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ պետական մարդոց տեսակցութիւնը։ Թերթերը չեն ծածկեր թէ ինչ որ ամենէն աւելի զիրենք կը շահագրգռէր, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի գումարումէն առաջ [illegible] տեղի ունենալն էր եւ տեսակցութեան այս յետաձգումը կը [illegible] տագրանքներուն։

Մէկ քանի օրէ ի վեր պերլինեան թերթերը շատ դէշ կ'արտայայտուին հանդէպ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին՝ Պրիանի, որուն կը վերագրեն անգլեւգերման տեսակցութիւնը սայթաքեցնելու մտադրութիւն։

Քրտական ըմբոստութիւնները

ՊՈԼԻՍ, 8 ապրիլ.— Տեղական մամուլը կը հաղորդէ թէ Քիւրտերը որ Արարատի գրաւումէն յետոյ ապաստանած էին պարսկականհող.վերսկսանխլրտել Ատրպատականի Քիւրտերուն օժանդակութեամբ։

Խռովայոյզ Պաղեստինը

Վերջին դէպքերուն հետեւանքով, թէեւ կացութիւնը խիստ փափուկ է Պաղեստինի մէջ, սակայն կը հերքուի այն լուրը թէ պաղեստինեան կառավարութիւնը պահանջած է որ անգլիական օժանդակ ուժեր ղրկուին Եգիպտոսէն։

Բազմաթիւ ձերբակալումներ Ռուսիոյ մէջ

Ստալին կրկին ձեռնարկած է մեծ գործունէութեան։ 35 հազար ճարտարագէտներէն 7000ը ձերբակալել տուած է Չեկայի միջոցաւ։ Բոլորը կը մեղադրուին ճարտարարուեստի խափանարարութեամբ եւ հակայեղափոխական գործունէութեամբ։

Միւս կողմէ վեց գիւղացիներ դատապարտուեցան մահուան եւ 92 ուրիշներ ալ երկարատեւ բանտարկութեան, Վոլկայի հիւսիսային շրջանին մէջ ցորենի հաւաքումը սայթաքեցնելու մեղադրանքով։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Պէնկալի հնդիկ ահաբեկիչները կը շարունակեն դաւել անգլիական պաշտօնատարներուն դէմ։ Միտնափուրի (Պէնկալ) դատաւորներէն մէկը յարձակման ենթարկուեցաւ անծանօթի մը կողմէ որ յաջողեցաւ փախուստ տալ։ Հինգ կողմէ վիրաւորուած, դատաւորը անմիջապէս փոխադրուեցաւ հիւանդանոց. վիճակը շատ ծանր է։

Ոճրափորձ մը եւս կատարուեցաւ Փէշավէրի փոխ-ոստիկանապետին դէմ։ Ահաբեկիչները գիշերանց մտան անոր բնակարանը։ Բայց նշմարուած ըլլալով պահնորդի մը կողմէ, փախուստ տուին։

Հնդիկ կամաւորները վերսկսան խափանել ոգելից ըմպելիներու վաճառումը՝ Սուրաթի շրջանին մէջ։ Զինեալ ցուցարարներ քանիցս յարձակում գործեցին ալքոլի վաճառականներու վրայ եւ կրակի տուին անոնց խանութները։

Պոմպէյի մէջ, խռովութիւնները կը շարունակուին հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ։ Հրապարակային հաւաքոյթի մը ընթացքին, մէկ հոգի սպաննուեցաւ եւ 9 հոգի ծանրօրէն վիրաւորուեցան։ Քաղաքին մահմետականներու թաղին մէջ, ոստիկանական ուժեր պահակ կը սպասեն։ Այդ կռիւներուն պատճառն այն է որ իսլամական աղանդի մը պատկանող երիտասարդ մը յայտնած է թէ մահմետականները կը պաշտպանեն անգլիական տիրապետութիւնը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԻԹԼԷՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

Հիթլէրեանները երկուքի բաժնուած են.— Հիթլէրի եւ մարտական միութեանց պետին՝ Շթէննէսի կուսակիցները եւ կատաղի պայքար կը մղեն իրարու դէմ։ Նրէկ, Հիթլէր միայն Պերլինի կազմակերպութենէն վտարեց 1080 անդամներ։

Հարիւրապետ Շուլց որ Շթէննէսի տեղը գրաւած է, վստահեցնելով որ պիտի կրնայ վերակազմել մարտական միութիւնները. կը մտածէ զանոնք կազմալուծել ու ցրուել։

Կարգ մը զրոյցներու համաձայն, Շթէննէս կրցած է նիւթական միջոցներ ապահովել, զորս պիտի յատկացնէ իր հաւատարիմ կուսակիցներու վերակազմութեան։

Հիթլէր Միւնիխի մէջ բանախօսութեան մը ընթացքին յայտնեց թէ եթէ նոյնիսկ ամբողջ աշխարհ իրմէ հեռանայ եւ իր դէմ շարժի, ինք մինակը պիտի շարունակէ։

ԳԵՐՄԱՆԱԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խորհրդային Միութեան տնտես. գերագոյն խորհուրդի վարիչ անդամներէն Փիաթաքոֆ Պերլին հասաւ, մասնակցելու համար այն բանակցութեանց, զորս որոշուած էր կատարել գերման ճարտարարարգործներու Մոսկուա այցելութեան ընթացքին։

[illegible] Պերլին պիտի հասնին շաբթու մէջ։

ՅՈՅՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՕՐԷՆՔԸ

Յունաստանի մամուլի նոր օրինագիծը ներկայացուեցաւ Խորհրդարանին եւ յանձնուեցաւ յանձնախումբի մը, որուն պիտի մասնակցին նաեւ մամուլի ներկայացուցիչներ, իրենց կարծիքները յայտնելու համար։

Նոր օրինագիծը կը սահմանափակէ մամուլին ազատութիւնը, զայն ենթարկելով որոշ սեղմումներու։

Այսպէս, սուտ լուրերը տարածողը, անձերու արժանապատուութիւնը վիրաւորող, օտար պետութիւնները անարգող թերթերը, պիտի դադրեցուին և տպարանները պիտի գրաւուին կառավարութեան կողմէ մինչեւ պատիժներու գործադրութիւնը։

Յոյն թերթերը իրենց դժգոհութիւնը կը յայտնեն օրինագծին դէմ։

ՍԻՆԱԿՈԿԻՆ ՄԷՋ

Պուտափէշթէն կը հեռագրեն թէ արիւնահեղ կռիւներ տեղի ունեցան սինակոկին մէջ, հրէական Զատիկին առթիւ։

Սպասաւորութեան ընթացքին, երբ ամէնքը խոր երկիւղածութեան մէջ էին, մարդ մը, որ խռովահար վիճակ մը ունէր, յանկարծ հանեց ատրճանակը եւ կրակեց աջ ու ձախ։ Յետոյ նորէն լեցուց ատրճանակը եւ կրակեց առաջին հանդիպողին վրայ։

Քանի մը հոգի վիրաւորուեցան դնդակներէն։ Խուճապ մը սկսաւ բազմութեան մէջ, եւ քանի մը մանուկներ ոտնակոխ եղան։ Երկու հրեաներ ծանրապէս կոխկռտուեցան։

Ոստիկանութիւնը հասաւ եւ ձերբակալեց ոճրագործը, որ անգործ հունգարացի մըն է։ Յուսահատած ըլլալով, ուզեր է անձնասպան ըլլալ եւ այդ առթիւ ժողովուրդին ուշադրութիւնը հրաւիրել։ Յետոյ մոռցեր է սակայն ինքզինքն ալ սպաննել...

ՍՓՈՓԱՆՔ ՄԸ ՑԱՒԱԾ ՍՐՏԵՐՈՒ

ԱՐԹԻՒ ԵՂԻՇԷԻ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ

(բ. եւ վերջին մաս)

Կ'ամփոփուին այն, թէ տարաժամ կը խօսուին ...

Բայց եւ այնպէս չեն տեսներ եւ մեզ ...

Ու Հայաստանի ...

572ին Հայաստան ...

ՈՒՐՄԻԱՆ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԱԾ

(Համբարդի պատմածներից)

ԹԱՒՐԻԶ, 21 Մարտ.— Նախքան պատերազմը, Ուրմիան իբրեւ արտադրող մի շրջան, մեծ տեղ էր գրաւում ...

Ուրմիայից մեծ մասամբ արտահանւում են չամիչ, սալոր, ծխախոտ, բամբակ, ընկոյզ ...

Պատերազմի շրջանում 1914-18 Ուրմիան իբրեւ թատերաբեմ պատերազմող կողմերի ...

Այսպէս տեւեց անցեալ մինչեւ 1922 թուականը ...

Եւ այս չանցած այդ նոյն ...

Այսօր մեծաքանակ ...

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԵՒ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Թուրքիան գէշ յօրինուած խճանկար մըն էր, ինչպէս ըսուեր է ...

Ով որ ծանօթ չէ ...

1924ին, Թուրքիային ...

Մուսթաֆա Քէմալ ...

Կը թուի ...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ԱԼԻՔ»

Ստացանք առաջին թիւը «Ալիք» թերթին, որ սկսած է հրատարակուիլ Թեհրանի մէջ (Պարսկաստան):

Ստորեւ ներկայացնելով թատուած մը իր առաջին խմբագրականէն, յաջողութիւն կը մաղթենք մեր պաշտօնակցին.—

—Դժուար, եւ այն, որ ոչ մի հայ ...

...

ԼԻԲԱՆԱՆ ՃԱՄԲՈՒ

Սօֆիայի «Նոր Արշալոյս» կը գրէ (28 մարտ).—

Ինչո՞ւ ...

...Ու այս ...

ՎԱՐԵՆ ՎԵՐ

«Կուսակցութիւններու ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ ՄԸ

Հայաստանի հրաձիգ զօրաբաժանի հրամանատար նշանակուեցաւ Ակոփ Մելիքեան։ Նախորդը՝ Գ. Մելիք-Բեկեանը նշանակուած է.

Մելիքեան ծնած է 1895ին, Իգդիր գիւղին մէջ։ 1916ին կը մտնէ զինուորագրութ., 1917ին կը մտնէ Կարմիր կուսակցութեան շարքերուն մէջ։ Գաղ մը կը հետեւի վրացական դպրոցը։ Յետոյ կը մտնէ Հայաստանի հանրապետական բանակին մէջ, 3րդ հետեւակ գունդը։ Ընկեր Բ. Բուռնիկեանի հետ գաղտնի աշխատանք կը կատարէ փնդուրներուն եւ սպաներուն մէջ, յետոյ հասատելով ռուսական 11րդ բանակին հետ։

Մայիսեան ապստամբութեան ճնշումէն յետոյ, Աթոյեան կապ կը պահէ բանտի բոլշեւիկներուն հետ։ Իր գունդը արդէն պատրաստած էր ամէն կողմ հանձնելու բոլշեւիկներուն։ Այսպէս յետագային կը դառնայ այդ գունդին հրամանատարը, յետոյ կը մտնէ ռազմական կոմիտէին մէջ, եւ բանակին Զեկային հրամանով դարձեալ 3րդ գունդին հրամանատար կը նշանակուի։ 1923ին «Կարմիր Աստղ» զօրամասերու հրամանատար 1925ին կը մտնէ պատերազմական Ակադեմիա։

ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ

Հայաստանի Պետական Հրատարակչութիւնը մրցման կը հրաւիրէ մանկավարժները, պատրաստելու համար նախակրթարանի դասագիրքեր։ Այդ դասագիրքերը պէտք է համապատասխանեն քաղաքի եւ գիւղի պատանիներուն հասկացողութեան։ Պիտի ունենան երկու բաժին, այբենարան (64 էջ) եւ ընթերցարան (48 էջ)։

Այբենարանին մէջ գրաճանաչութիւնը պիտի հետեւի վանկային եղանակին, այսինքն ամբողջական բառերու վերլուծական եւ համադրական մեթոտով։

Դրավարժութիւնը՝ ձեռագրի վրայ, պարզին եւ մեծատառերը այբենարանին վերջը, գիրերը անջատ, ուղղահայեաց եւ առանց հեռանցքի փոքրջուարութեան։

Այս դասագիրքերը պիտի ըլլան պատկերազարդ, նիւթը պատկերին հետ համերաշխ։ Նիւթերու մշակումը կատարել արհեստագիտական եւ արդիւնաբերական գործերու վրայ։

Յաջող դասագիրքը պիտի վարձատրուի 500 րուբլի մրցանակով։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զատկի առթիւ Հայաստանի Պետական Հրատարակչականը լոյս ընծայեց հետեւեալ թարգմանածոյ գիրքերը.—

Հէքեաթ Քրիստոսի մասին (Ամասով), կրօնքը եւ վարակիչ հիւանդութիւնը (Կեսիլեով)։ Ո՞վ է թաքնուած կրօնի տակ (Օբիչեֆ), կրօնական բարոյագիտութիւն եւ անաստուածեան բարոյագիտութիւն (Ռուբեկին, Մարգու եւ կենդանիների հոգին (Լուբոցկիներ), Աստուծոյ եւ աստուածապաշտութեան մասին (Եագոֆեցկի)։

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Թուսխոյ կարմիր Խաչի եւ կարմիր Մահիկի ընկերութիւններու կեդրոնական կոմիտէն շրջաբերութեան հանած է 10,000,000 րուբլի արժէքով վիճակահանութեան տոմսեր։ Հայաստանի մէջ հրահանգուած է յանձնախումբեր կազմել, ծախելու համար այս տոմսերուն մէկ մասը։

ԲՈՒՔ ՈՒ ԲՈՐԱՆ

Մարտ 26 թուով կը հեռագրեն «Խորհ. Հայաստան»ի թէ աննախընթաց բուք ու բորանի մը պատճառով, որ տեւեց 24 ժամ, ցանքի աշխատանքները դադրեցան։ Հաւաքուած 20,000 ոչխարները մնացին առանց կերի։ Նաւերը վիժում ունեցան։

ՍԱՎՈՐԱԿԱՆ ՏՐՏՈՒՆՋՆԵՐ

«Խորհ. Հայաստան» սովորական ձեւով կը գանգատի.—

Արզնիի, Քեթրանի, Բանաքեալի եւ Արարկիրի բանուորները իրենց ապրուստը կը ստանան Դեբրու Բանկոպէն, որ իր պարտականութիւնը կը կատարէ չափազանց դէշ։

Արզնիի մէջ կ'աշխատին 400 բանուորներ, որոնք ունին թէյարան մը, բայց ստիպուած են պաշ կապելու գաւաթ մը թէյ խմելու համար, այս պատճառով երկար ժամեր կը կորսնցնեն։

Արզնիի անունը ճաշակարարը վարպետ խոհարար մըն է։ Զեկամարութիւնը լայն ձաւալ գտած է։ Քաղաքէն Արզնի պանիր տանող կառավարը 6 գլուխ պանիր կը թաղէ ինքնաշարժին յատակը եւ կը տանի իր տունը։ Բանուորները այս թաղման գործը մէջտեղ հանեցին, բայց ոչ ոք դատեցաւ յանցաւորին պատիժով։

11 քիլոմեթրի ճաշակարարն ալ իր բանուորներուն պանիր բաշխած ատեն մէկուն 30 քիլօ կուտայ, միւսին 20, եւ երրորդին ոչինչ։

Քեթրանի մէջ Ռուսիայէն եւ ուրիշ տեղերէ եկած բազմաթիւ բանուորներ կան, որոնք անկողին չունին։

∴ Արտասահմանի բոլշեւիկ բանսարկեալներուն համար միացեալ բանուորական ակումբը տուաւ 30 րուբլի, Երեւանի թատրոններուն բժիշկը՝ 150 րուբլի, Երեւանի կայարանին բժիշկը՝ 265 րուբլի, բանուորական համալսարանի բժիշկը՝ 260 րուբլի, չինութեանց բժիշկը՝ 112 րուբլի, գումար 817 րուբլի։

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Տրտունջներու շարքին իբրեւ յաւելուած.—

Թալինի «Արագած» ճաշակարարութիւնը իր խնամիներուն բաշխած է 9717 րուբլիի ապրանք։

Շրջանի գիւղացիները ոտքով 25–35 քիլոմեթր ճամբայ կը կտրեն Ղարաքուրուն կայարանէն նաւթ բերելու համար, որովհետեւ տեղական ճաշակարարութիւնը քարիւղ չուզեր հայթայթել։

Ձեղծումներուն չափը հասաւ 9652 րուբլիի։ Հաշիւ տալու չկայ նաեւ ճաշարանին մէջ, ուր զեղծումները նոյնպէս մեծ թիւ մը կը կազմեն։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ «ՎՏԱՆԳԸ ՁԷ՞Ք ՏԵՍՆԵՐ»

Այս խորագրին տակ, Թրքական «Ճըլմագ» թերթը կը գրէ.—

Մեզի կ'ըսեն թէ Ռուսերը վաճառամարտ չեն ըներ Թուրքիոյ մէջ, եւ նոյնիսկ այս գետնի վրայ ո եւ է ձեռնարկ չպիտի ընեն։

Այսօր մեր հրապարակը ողողուած է ռուսական ածուխով, կրաղիւսի (չիմէնթօ) մեր հինգ գործարանները դադրեցուցած են իրենց գործունէութիւնը եւ բանուորները գործ չունին։ Կրաղիւսի բաժնեթուղթերը կէս առ կէս ինկած են եւ դեռ յայտնի չէ թէ ո՞րքա՞ն պիտի իյնան։ Չենք կրնար ծխախոտ ծախել Գերմանիոյ, եւ ցորեն Ռումանիոյ։ Մանիֆաթուրայի մեր վաճառականները վրդովուած են, իսկ Ռուսերը սկսած են ընդեղէնի ալ վաճառամարտ ընել։

Հակառակ այս բոլորին, պոլշեւիկները կ'ըսեն թէ վաճառամարտ չեն ըներ Թուրքիոյ մէջ։ Ասիկա բնական է ու հասկնալի։ Բայց մենք պէտք չէ խաբկանքի զոհ երթանք։ Մէջտեղն է աչառոր ցնցումը որուն ենթարկուած է մեր հրապարակը։ Ճաշագրգռող առեւտրականները արիւն կուլան։ Այս ճամբան գէշ է, երկրին տնտեսութեան եւ բոլորիս համար գէշ ու ծանրակշիռ։ Ամէն անոնք որ չեն տեսներ վտանգը, թող կարդան Առեւտրական Սենեակի Նախագահին յայտարարութիւնները։

ԲՈԼՈՐ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԸ Կ'ԱՆԻԾԱՆԵՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏՈՎ

Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակի Նախագահ եւ Ժանթ վաճառական Նեմլիզատէ Միտհաթ պէյ, վաճառամարտի մասին թըղթակցելով յայտարարած է «Ճըլմագ»ի.

— Իրենց վաճառամարտով, Ռուսերը աչառոր («տէչչէթլի»(մրցում մը կ'ընեն մեր ապրանքներուն դէմ։ Երկրագործական երկիր մը ըլլալով, մեր երկիրն ալ Ռուսիոյ նման ծխախոտ, ցորեն եւ կարգ մը ուրիշ նիւթեր կ'արտածէ։

Բայց Ռուսերը շատ վար գինով կրնան ծախել իրենց ապրանքները, որովհետեւ նախ չափազանց աժան կ'առնեն երկրագործէն, եւ յետոյ շատ քիչ վարձք կուտան բանուորներուն։

Ոչ մէկ կասկած որ Ռուսերը այս ձեւով մնաս կ'ընեն, բայց մնասը ընդհանուր առաւ ազգին կը պատկանի։

Գալով մեզի, չեմ կրնար երեւակայել մէկը որ ըսէ թէ ռուսական վաճառամարտը չէ մնասած մեր առեւտուրին։ Մեր երկրին ներկայ տնտեսական տագնապին պատճառներէն մէկն ալ կարելի է ռուսական վաճառամարտը նկատել։

Մասնաւորաբար ծխախոտին անբնական տագնապը արդիւնք է ռուսական մրցումին։ Հետեւաբար, մեր առեւտուրը մնասուած է վաճառամարտէն եւ հարկ է ճար մը գտնել ասոր։ Իսկ թէ ո՞րն է ճարը, ասիկա արդէն կառավարութեան գործն է։

«Միլլիէթ» ալ կը գրէ, «Ռուսական ապրանքները արժէքէ կը ձգեն մեր ապրանքները» խորագրին տակ.—

Տնտեսական գործավարութիւնը որոշած է միջոցներ ձեռք առնել, որպէս զի մեր ապրանքներուն արժէգինը աւելի քիչ ըլլայ։ Ասոր նպատակն է տեղի չտալ վաճառամարտին։

Իրենց վերջին արտածումներով, Ռուսերը ծանր հարուած տուին մեր արտածած եւ սպառած գլխաւոր ապրանքներուն։ Մեր հանքածուխը թէեւ մասամբ կրցաւ պաշտպանուիլ, բայց Պոլսոյ կրաղիւսի («չիմէնթօ») գործարանները դադրեցան բանելէ։ Միւս կողմէ, Տնտեսական գործավարութիւնը Առեւտրական Սենեակէն տեղեկութիւններ ուզած է կրաղիւսի շուկային մասին։

Կ'ըսուի թէ Ռուսերը կը պատրաստուին վաճառամարտ ընելու նաեւ մանիֆաթուրայի ճիւղին մէջ։

Պոլսոյ սովիէթական դիւանատոռ Միրկին այս առթիւ ըսնեւեալը յայտարարած է «Միլլիէթ»ի խմբագրին.—

«Մենք ամէնէն աւելի Թուրքիա կը ներածենք քարածուխ եւ քարիւղի նման նիւթեր, որոնք չկան ձեր երկրին մէջ։ Այսինքն ո եւ է մրցում չունինք թրքական առեւտուրին եւ ճարտարարուեստին դէմ։ Կ'ուրախ չունիմ թէ ռուսական կրաղիւսը նեղութեան մատնած է թրքական կրաղիւսը։ 1930ի ընթացքին, Ռուսիայէն շատ քիչ կրաղիւս եկած է Թուրքիա։ Մենք մէկ հատիկ խակ ցորեն եւ փայտի խիւս չենք ներածած Թուրքիա։ Անկարելի է որ Ռուսիա այնպիսի քայլեր առնէ, որոնք նեղութեան մատնեն Թուրքիոյ Նորահաստատ ճարտարարուեստը»։

Դիւանատոռը յետոյ խօսած է Թուրքեւռուս բարեկամութեան մասին, շեշտած է թէ բարեկամութեան հակառակ բան մը չէ եղած իրենց կողմէ, եւ աւելցուցած որ Ռուսիոյ պայքարը Արեւմուտքի աշխարհակալութեան դէմ է։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐԼԻ ՄԷՋ

ԱՐԼ, 4 Մարտ.— Արլ գեղեցիկ պզտիկ քաղաք մըն է հինէն ի վեր, նշանաւոր է հնութիւններով, ունի գեղեցիկ կրկէս մը ուր կը խաղցնեն, գրեթէ ամէն կիրակի, վայրի եզներ, խոյեր։ Մեծ բազմութիւն մը ներկայ կ'ըլլայ ամէն անգամ։ Ունի նաեւ հինէն մնացած ներկայացումի տեղ մը որ իր ճարտարապետութեան գեղեցիկ ձեւերով հիացում կը պատճառէ։ Այս գեղեցիկ քաղաքը երկուքի բաժնուած է Ռոն գետի միջոցաւ։

Այս փլատակները տեսնելով կը յիշենք Անին, եւ գետը տեսնելով Տիգրիսը կամ Եփրատը։ Այստեղ կը գտնուին ամէն ազգէ մարդիկ։ Հայոց թիւը 60է աւելի է։ Բաղաքին գլխաւոր գործը հողագործութիւնն է իր ճոխ այգիներով։ Ժողովուրդը շատ բարի եւ սիրալիր է, մաքուր եւ քաղաքավար, հայ գաղթականները մասով կը ցուցնին այստեղ, միշտ մաքուր հագուած եւ լաւ կրթուած կ'երեւին ժողովուրդին աչքին։ «Օալ Արմէնիէն» խօսքը լսած չունինք։ Միայն կը ցաւիմ, որ հայկական միութիւն մը չունինք, մեծ ճիգերով յաջողած էինք պատանեկան միութեան մասնաճիւղ մը կազմել, առաջին ժողովներուն տասնեւհինգ ընկերներ էինք, բայց յետոյ վեց հոգի մնացինք եւ ի վերջոյ բոլորովին քանդուեցաւ։

Ամէն ինչ կորսուած է, մեր պատանիները դարձեալ սրճարանէն դատ ուրիշ տեղ չունին։ Ունինք 20-30 երիտասարդներ որոնք կրնամ ըսել թէ բոլորն ալ, համակիրներ են Հ. Յ. Դաշնակցութեան, բայց չունին իրենց մէջ կարող ընկեր մը կամ գործիչ մը, որ այս պատանիները իրարու միացնէ եւ ակումբ մը մէջտեղ բերէ՝ Մեր մէջ ունինք քանի մը թրքախօս գիւղացիներ։ Բոլոր ալ առողջ ընկերային աղէտներ են, եւ միութիւն մը չունինք որ դարման մը ցոյց տայ, պէտք եղած քարոզութիւնը ընէ։ Եթէ մենք ալ ունենայինք հայրենիք մը կամ կառոյց մը հոս, անշուշտ այս մեծ չարիքները պիտի չպատահէին։ Այդ պատճառով ալ մեր աշխատաւորները իրենց ունեցածը ուտելէն վերջ օրական ցած գինով մը կ'աշխատին, 20-25 ֆր.։ Հոս կայ Ֆրանսացիներու «Ժէօնէս» միութիւնը 15-18 տարեկան տղաքներ են, գոնէ մեր տղաքը դաս առնէին եւ անոնց օրինակին հետեւէին։ Մեր տղաքը գիտցած չգիտցած ֆրանսերէն կը խօսին։ Մանաւանդ պզտիկ տղաքները եւ աղջիկները, որոնք ֆրանսական դպրոց կ'երթան եւ արդէն փողոցներուն մէջ իրարու հետ միշտ ֆրանսերէն կը խօսին եւ շուտով պիտի կորսուին։ Ծնողքներ ալ կան որ երբեք չեն գիտեր հայերէնը տղաքը մէկ լեզուով ծնողքները ուրիշ լեզուով։

Մեր պիտի գան մեր լաւ օրերը։

ԱՐՄԵՆԱԿ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պուլկարիոյ Ազատ Սէնտիքաներու Միութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայանալով Աշխատանքի նախարարին եւ Խորհրդարանի փոխ-նախագահին գրաւոր զեկոյցով մը պարզած է Պուլկարիոյ մէջ տիրող անգործութիւնը, իր հոյժեցակէտով կարգ մը գարմաններ ժատնանշելով։

Այս զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ յատկանշական թիւերը.—

Ա.— Սոֆիայի Քալփաքճիէվ ժխտողագործարանին մէջ կ'աշխատէին 1927ին 480 բանուոր, 1929ին՝ 160 բանուոր, 1931ին՝ 16 բանուոր միայն։

Բ.— Վագոններու գործարանին մէջ, 1927ին աշխատած են 260 բանուոր, 1929ին՝ 180, իսկ 1931 յունուարին՝ 38 բանուոր։

Գ.— Ռուսճուքի Մելհասէրճ ժխտողագործարանին մէջ 1927 տարուան ընթացքին կ'աշխատէին 328 բանուոր, 1929ին՝ այս թիւը իջած է 194ի, իսկ ներկայիս կ'աշխատին 65 բանուոր։

Դ.— Մետաղագործարան Մանուկեան, Ռուսճուք, 1927ին՝ 200 բանուոր, 1929ին՝ 94 բանուոր, իսկ 1931 յունուարին՝ 8 բանուոր միայն։

Ե.— Կաշեգործարան «Աբիսս», Սոֆիա, 1927ին՝ 86 բանուոր, 1929ին՝ 94, իսկ ներկայիս՝ 22 բանուոր։

Զ.— Կաշեգործարան «Բրօդ-Նէվրօս», Սոֆիա, 1927ին՝ 60 բանուոր, 1929ին՝ 38, իսկ 1931 յունուարին՝ 14 բանուոր միայն։

ՀԵՂԻՆԱԿԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔ

Ներկայացուցչական ժողով մը Ուաշինկթընի մէջ, վաւերացուց օրինագիծ մը, որուն համաձայն, այսուհետեւ Միացեալ-Նահանգներն ալ կը միանան Պերնի դաշնագրին, հեղինակներու իրաւունքին պաշտպանութեան մասին։

Ամերիկեան կառավարութիւնը 1886ին մերժած էր միանալ Պերնի դաշնագիրը կնքող ազգերուն, որովհետեւ Ամերիկա այն ատեն չունէր ազգային արժէքաւոր եւ փնտռուած գրականութիւն մը եւ բան մը չէր կորսնցներ Վերջերս հարկ տեսնուեցաւ միանալ այդ դաշնագրին, պաշտպանելու համար ամերիկացի հեղինակներու իրաւունքը։

ԹԱՒՐԻԶԻ ՀԱՅԵՐԸ

1930ի վիճակագրութեամբ, Թաւրիզի հայ գաղութը կը բաղկանայ 1400 ընտանիքէ (7500 հոգի)։

Գաղութը տարեկան միջին հաշուով 40,000 տոլար կը վճարէ ազգային, կրթական եւ հանրային ձեռնարկներուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

«ԺՈՒՌՆԱԼ»ՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՏԱՐԱՓԸ

«Էսթրոս», որ Աթէնքի ամէնէն տարածուած թերթն է, ուժգնօրէն կը յարձակի Հայերուն եւ Պուլկարներուն դէմ, մեղադրելով զանոնք թէ «մարդկութեան շրջանակէն դուրս ձգած են իրենք զիրենք, քանի որ այդպիսի միջոցներու կը դիմեն»։ Թերթը շեշտելով թէ «Իսլամները եւ Յոյները խաղաղութեան ազդակներն են Արեւելքի մէջ» կը յորդորէ որ «անոնք միանան խելքի բերելու համար այս անիշխանականները»։ Յուզումը այնքան մեծ է յունաց որ կարգ մը թերթեր կ'ըսեն թէ Հայերը ուզած են օդը հանել Պարթենոնը։ Ես չփորձեցի խաղաղեցնել այս քիչ մը չափազանցուած երկիւղը ժողովրդութիւնը։ Որքան բուռն ըլլայ հանրային կարծիքին զայրոյթը Հայերուն հանդէպ, այնքան խիստ միջոցներ ձեռք առնելու պիտի հարկադրուի հելլէնական կառավարութիւնը»։

Ձերբակալուած Հայերու գլխաւորներուն անունները, հասցէները եւ անոնցմէ մէկուն պատկերը պարունակող տեղեկագիրը որ նախապատ մէջ դրուած էր, այս անգամ նորէն ներփակ կը դրկեմ. կը յուսամ որ անոնց մեր ոստիկանութեան օգտակար կրնան ըլլալ Գրաւուած նամակներէն մէկուն մէջ գրած էր որ Ժան Ժաքօպ անուն յեղափոխականը կարելի չէ եղած ձերբակալել։ Կը կարծուի որ ան յեղափոխական կոմիտէի պետն է եւ կազմակերպիչը դաւադրութեան մը։ Կ'ըսուի թէ ան դէպի . Իզմիր մեկնած է։

Ստացած տեղեկութեան Պիրէոսի մէջ ռումբերը երեւան հանած օրէն 34 ժամ վերջ, անգլիական անցագիրով հայ մը կրցած է Եգիպտոս փախչիլ։ Անոր բացակայութենէն վերջ, Քրիսթ անունով յիշուած Լեւոն Քէրքինեան ծանր ամբաստանութիւններ կ'ընէ անոր հասցէին։

Ձերբակալուած Հայերու վրայ գտնուած թուղթերու քննութենէն եւ կարգ մը մասնաւոր տեղեկութիւններէն կը հասկցուի որ այստեղի կոմիտէն Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մեծ կեդրոններու մասնաճիւղն է եւ Օսմ. կայսրութեան հետ ունեցած ստորիկութեան շնորհիւ, ես կը կարծեմ որ Իզմիր փոխադրուած ռումբերուն բոլորը առէ դրկուած են։ Այդ ռումբերուն հոս պատրաստուած ըլլալը հաստատուած է։ Մինչեւ այսօր ձեռք անցուած ռումբերուն թիւը 400—450ի հասած է։ Այս խնդրին ամէնէն աւելի կարեւորութիւն տուող վարչապետը խիստ հրահանգներ տուած է ոստիկանութեան։

Երբ մանրամասնութիւնները երեւան հանուին, կը տեղեկացնեմ»։

Յ. Գ.— Միշդ այս վայրկեանիս կը տեղեկանամ որ ոստիկանութիւնը իր քննութիւնները աւարտած է եւ թուղթերը յղուած են ընդհ. դատախազին։ Անոնք պիտի դատուին պայթուցիկներ պահած եւ գաղտնի ժողովներ գումարած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Օրէնքը մէկ ամիսէն մէկ տարի բանտարկութիւն կը նախատեսէ այս յանցանքներուն համար։ Բայց ես յոյս ունիմ որ կառավարութիւնը պիտի ազդէ դատական իշխանութեան վրայ, որպէսզի աւելի խիստ պատիժներ տրուին։ Ոստիկանական վերատեսուչը ինծի պատմեց թէ Լեւոն Քէրքինեան ուզած է կաշառել իրեն իբրեւ պաշտօնեայ նշանակուած սպան, առաջարկելով հարիւր հազար տրախմի բերել Պաթումի կոմիտէէն, իրեն եւ իր ընկերներուն համար։ Այս իրողութիւնը կ'ապացուցանէ թէ Հայերը ի՛նչքան մեծ կարեւորութիւն կուտան Աթէնքի կոմիտէին։

Ոստիկանութիւնը հաղորդած է Աթէնքի եւ Պիրէոսի մէջ ձերբակալուած անձերուն ցանկը, որ աչխատորիկ.—

1. – Սիմոն Քրինեքոս կամ Փրէմեան, որուն բնակարանէն երեք ռումբ եւ տինամիթով լեցուն չորս պայուսակ գտնուած է։

2.— Միշէլ Փասքալի, նաւավար, որ պայուսակները Փրէմեանին յանձնած է։

3.— Յակոբ Քաքմաճեան, որ անցեալ յուլիս 23ին վտարուած էր Պոլսէն։

4.— Լեւոն Քէրքինեան, որուն բնակարանին մէջ Նիւ-Եորքէն դրկուած կարգ մը թուղթերէն եւ նամակներէն զատ, անիշխանութիւն քարոզող գիրքեր գտնուած են. ինչպէս եւ պայուսակ մը լեցուն պատկերներով, թերթերով եւ ելեկտրական գործիքներով։

5.— Պալդասար Տօքթորեան, որ կը կարծուի թէ Աթէնքի հայկական կոմիտէին պետն է, որուն բնակարանէն գտնուեցաւ Ժընեւ հրատարակուող «Դրօշակ» թերթը, փառօզ, պատրոյգներ, կոմիտէի ծրագիր եւ ուրիշ յեղափոխական նկարներ։

6. – Սալոմօն Եորկոփուլօ (Իլիաս Տօրեան), որու բնակարանէն 100 քիլօ տինամիթ պարունակող պայուսակ մը եւ գործիքներ, ելեկտրական լարտերներ եւայլն գտնուած են։

7.— Զատիկ Մառոեան, որ Սալոմոնէն երկու պայուսակներ եւ փամփուշտ առած է, որոնք յետոյ գտնուեցան Փրէմեանի մօտ։

8.— Դաւիթ Ակոփեան կամ Տափիտիս, հայ քահանայ մը որ ձերբակալուած է դէպի Վոլօ մեկնած միջոցին։ Հայ եկեղեցիի սարքերկրեայ մասին մէջ «C» ձեւով չորս տինամիթ եւ ռումբի կաղապարներ գտնուած են, պայուսակ մը լեցուած 5 րէվոլվէրով, ելեկտրական գործիքներով, դրօշակներով, փամփուշտներով եւ պատրոյգներով։

9.— Ժան Նիքոլաու, որուն բնակարանէն երկու պայուսակ լեցուն տինամիթ եւ նամակներ գտնուած են։

10.— Ժան Սարխեան, որ նմանապէս տինամիթով լեցուն պայուսակներ եւ վտանգաւոր նամակներ ունէր իր տան մէջ։

(Շար.)

Եգիպտական ընտրութիւնները

Գրեր էինք թէ եգիպտական Վաֆտ եւ Ազատական կուսակցութեան պետերը իրենց հետեւորդներով մեկներ էին Պէնի-Սուէֆ ընտրական փրոփականտի համար, սակայն զինուորական կարեւոր ուժերու արգելքին առջեւ, չէին կրցեր դուրս ելլել կայարանէն։ Վերադառնալու համար իրենց տուած հրամանին վրայ, Նահաս եւ Մահմուտ փաշաները նախ բողոքագիր մը խմբագրեցին այս կարգադրութեան դէմ, յետոյ, բանի վերադարձուելու սպառնալիքին առջեւ, ստիպուեցան շոգեկառք մտնել եւ իրենց հետեւորդներով վերադառնալ Գահիրէ։

ԸՆԿԵՐԱ—ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Գաւ. Միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Նիկողոսեանի ճաշարանը

14 Rue François Garcin

Նուագ, երգ, արտասանութիւն — ճոխ պիւֆէ

Մուտքը ազատ է

Հ. Կ. ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

19 Ապրիլ կիրակի օր Salle Washingtonի մէջ

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ

Պ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Ճոխ գեղարուեստական բաժին

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.0ին Ste. Byothéraphitique, 131 Rue Cambronne, մէթրօ Vaugirard.

Կը խօսի՝ Ռ. ԿԱՐԱՊԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ «Հրանդի (Մելքոն Կիւրճեանի) գրականութիւնը»։

ՄԱՄԼՈՅ ՏԱԿ Է «ԱԳ — ՏԱՂԻ ՔԱՌԱՄԵԱՅ ԳՈՅԱՄԱՐՏԸ»

1914–1918 մեծ եղեռնի շրջանին Եոզկատի եւ Սեբաստիոյ միջեւ գտնուող Ազատ լերան վրայ մղուած չորս տարուան գոյամարտի պատկերալից պատմութիւնը լոյս կը տեսնէ մօտ ատենէն։ Գիրքը պիտի բաղկանայ 300է աւելի մեծադիր էջերէ, որուն վեց պրակները լոյս տեսած են ընտիր թուղթի վրայ մաքուր տպագրութեամբ։ Կը խնդրուի սոյն գոյամարտէն վերապրողներուն նահատակներուն նկարները փութացնել հետեւեալ հասցէին։ A. Arabian, 36 rue des Dominicains, Marseille.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մլօ, Մուրատ եւ Արգութեան խումբերու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun, Իսի՛լէ-Մուլինօ։ Կը խօսի ընկ. Վահան Փափազեան։

ԳԱՒԱՌ

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ) ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Ապառաժ, Ռոստոմ խումբերու բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին «Խաժակ» ակումբին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Նորակազմ Երիտասարդ Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ նախկին Երիտասարդաց Միութեան անդամները եւ նոր անդամակցիլ փափաքողները վաղը իրիկուն ժամը 8ին 29 Rue Etienne Dolet, Գ. Մինասի սրճարանը։

ՓԱՐԻԶԻ հարաւային շրջանի Ցասաշխիմասիրաց Միութեան դասախօսութիւնը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Պանեէօի դպրոցի շէնքին մէջ։ Կը խօսի Պ. Ս. Գարակէօզեան «Ցրապիզոնցի Անթառամ» գրքի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

ՇԱՎԻԼԻ Երկ. Երիտ. Միութեան եռամսեայ ընդհ. ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Նկատի ունենալով օրակարգի կարեւորութիւնը, բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Կ. Խաչի, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle F.ի մէջ։

Նիւթ՝ Բժշկական միութեան տասնամեակը, կը խօսին՝ Գ. Գ. Տօքթ. Վ. Թօրգոմեան, Տօքթ. Գ. Քօլօլեան եւ Տօքթ. Ե. Մինասեանց։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի ժամը 9ին Ձլարիայի մէջ։ Կը դասախօսէ Գ. Բենօ, «Ընկերվարութիւնը եւ հայ կուսակցութիւնները» նիւթին շուրջ։ Դասախօսութենէն յետոյ մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վալանս, Գարծ.— 416.80,
Շաթու Բ. Զէն.— 50։
Փարիզ, Մ. Գ.— 70,
Փարիզ, Մ. Ս.— 35,
Կրընոպլը, Ս. Գ.— 10,
Սէն Շամոն, Գարծ.— 196.50,
Իսի լէ Մուլինօ, Գ. Գ.— 25,
Անկիէն, Մ. Հ.— 70,
Սէն Թրոփեզ, Հ. Զ.— 35,
Թուլուզ, Մ. Մ.— 35,
Մարսէյլ, Ի. Թ. 35,
Գրօնքս, Ամեր.— 10 տոլ.,
Փարիզ, Տիկ. Ա.— 25,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Սեբաստիոյ Եարասար գիւղացի Պետրոս Ղարաղըզեան, հօր անունը՝ Նշան, մօր անունը՝ Էլմօն։ 1923ին կը գտնուէր Փարիզ։ Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր հօրեղբօրորդւոյն Հայկ Ղարաղըզեանի 43 Rue St. Barbe, Marseille.

— Կը փնտռուի Տիկին Սրբուհի Յէնէրճեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Պոլիս։ Իմացնել Երուանդ Գէօրքճեանի, 16 Rue Lainerie, Lyon, France.

— Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէրէնտեցի. Սեբաստիա) Սիմօն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են։ Իմացնել ցառաջի վարչութեան։

— Ընւերեկցի, Յակոբ Հազարվարդեան, Սեւօ վանէսի որդին, կը փնտռէ իր եղբայրը կարապետ Հազարվարդեան, որ 23 տարիէ ի վեր կորսուած կը կարծուի ըլլալ Լիվըր… մուսնացած անգլիուհիի մը… եւ ունի երեք զաւակներ… խնդրուի լուր ունեցողներէն… դեկացնել հետեւեալ հասցէ… Bakkal Agop Hazarvartian… rabe Pounar, Alep, (Syrie

— Կը փնտռուի Մարաշ… վուշլու Թաղէն Լուսնթագ… հակեան, հօր անունը՝ Յակո… (կառավարական պաշտօնեայ…) մօր անունը՝ Խաթուն (վարժ…) եղբօր անունը՝ Սամուէլ… ջարդին 9—10 տարեկան է… կը գտնուէր Շէտտատիյէ… ունեցողներէն կը խնդրուի… ցնել M. Fernezlianի, 86 Rue… la Part Dieu, Lyon, (Rhône) France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION… 208bis, Rue Lafayette Paris (…

Le Gérant H. STEPHA…

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 366

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
11
ԱՊՐԻԼ
1931

11 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1541 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՃՐԿԱԾ ԵՒՐՈՊԱՆ

Անգամ մը եւս շեշտուեցաւ փոխադարձ կասկածի մթնոլորտը, Լոնտոնէն Պերլին ուղղուած հրաւէրին առթիւ։

Փարիզ այս ձեռնարկին մէջ կը տեսնէ գերմանական դաւ մը կամ «Նենգ Ալպիոն»ի մէկ խաղը։ Մանաւանդ որ, Անգլիա ոչ միայն որոշ դիրք չբռնեց ուստրեւգերման համաձայնութեան առթիւ, այլ եւ զարմանք յայտնեց Ֆրանսայի ջղագրգռութեան համար։

Լոնտոնի հրաւէրին կասկածելի հանգամանքը փաստելու համար, Ֆրանսայի աջակողմեան թերթերը դիտել կու տան թէ՝ Անգլիոյ և Գերմանիոյ նախարարներուն տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենար Ժընեւի ժողովէն առաջ։ Իբրեւ թէ Հէնտըրսըն ալ այդպէս նախատեսած էր։

Բայց Պերլին «անփափկանկատութիւն»ն ունեցաւ առաջարկելու որ աւելի կանուխ տեղի ունենայ տեսակցութիւնը, եւ Հէնտըրսըն ու Մաքտոնըլտ նեղսրտելով, մէկ ամիս յետաձգեցին։ Այսինքն, Գերմանիան կորսնցուց Ժընեւի ժողովէն առաջ միտքերը պատրաստելու պատեհութիւնը…

Միւս կողմէ, կը պատմեն թէ Անգլիա իր մտքին մէջ դրած է միասին լուծել ուստրեւգերման համաձայնութեան եւ նաւային պայմանագրութեան խնդիրները։

Աւելի որոշ խօսելով, Անգլիա իրարու հետ կը կապէ երկու խնդիրները՝ որպէս զի Ֆրանսա հարկադրուի ստորագրել նաւային պայմանագիրը։

Այս քաղաքականութեան մէջ, Լոնտոն իրեն հետ ունի Հռոմը, որ նմանապէս վերապահ, եթէ ոչ բարեացակամ դիրք բռնած է ուստրեւգերման համաձայնութեան հանդէպ։ Մուսոլինին կ'ուզէ նեղը դնել Ֆրանսան, որպէս զի աւելի լայն զիջումներ ընէ նաւային սպառազինութեանց հարցին մէջ։ Եթէ Ֆրանսան յամառի չճանչնալ Իտալիոյ հաւասարութեան իրաւունքը — հոգ չէ թէ աստիճանաբար — Հռոմ աչք պիտի գոցէ Պերլինի եւ Վիեննայի միջեւ գոյացած համաձայնութեան։ Ինչ որ կը նշանակէ աւելի բարդացնել կացութիւնը եւ վտանգել նաւային պայմանագիրը։

Ահա այս կասկածելի մթնոլորտին մէջ է որ Անգլիոյ արտաքին նախարարը Լոնտոն կը հրաւիրէ Գերմանիոյ իր պաշտօնակիցը եւ վարչապետը։ Ֆրանսան նկատի չունին այս հրաւէրին մէջ — գոնէ առ այժմ — եւ Պրիան տրամադիր չէ ընդունելու ո՛ր եւ է հրաւէր՝ այս պայմաններուն մէջ։

Ուրեմն, Լոնտոն իրեն կը վերապահէ միջազգային իրաւարարի դեր մը։ Գերակշռութեան հինաւուրց միտում մը, որ հետզհետէ կը շեշտուի, շուքի մէջ ձգելով Ֆրանսան։

Չափով մը, արդար է ֆրանսական թերթի մը կարծիքը թէ Եւրոպայի քաղաքական առանցքը հետզհետէ կը փոխադրուի Լոնտոն։

Մէկ խօսքով, ուշագրաւ խմորումներ տեղի կ'ունենան ցամաքային Եւրոպայի մէջ, խախտելով հազիւ հաստատուած հաւասարակշռութիւնը։

Եւ կարելի չէ ժխտել թէ՝ այս բոլոր անցուդարձին մէջ, Ֆրանսան է տուժողը։

Նախ որ, հետզհետէ կը խախտին Վերսայլի հիմքերը։ Գերմանիան թէեւ յանցաւոր է թուղթի վրայ, եւ գիտակցօրէն կը համակերպի զանազան կաշկանդումներու, բայց աստիճանաբար գլուխ կը վերցնէ, միշտ հաւասարէ հաւասար խօսելով։

Երկրորդ, խախտած է արդէն Ֆրանսայի դիրքը՝ Պալքաններուն մէջ, իբրեւ հետեւանք Իտալիոյ գործօն աշխատանքներուն։ Հռոմի հմայքը հետզհետէ կը զօրանայ Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի մէջ։ Իսկ Եուկոսլաւիան, Ֆրանսայի այս հովանաւորեալը, կը գտնուի յայտնի սպառնալիքի մը տակ, որուն հանդէպ իր երկիւղը յայտնեց քանիցս՝ քաղաքական եւ տնտեսական շրջանակներէ բխած արտայայտութիւններով։

Եւ վերջապէս, անակնկալներու շարք մը կրնայ առեղծել ուստրեւգերման համաձայնութիւնը, առ այժմ առեւտրական — մաքսային, բայց ընդունակ՝ վերածուելու քաղաքական ազդեցութեան պայքարի մը։

Եւ արդէն, այս հաւանականութիւնը չէ՞ որ ամէնէն աւելի կը մտատանջէ Ֆրանսան։

«Անշլուս»ը դատարկ խօսք չէ։ Գերմանիոյ բոլոր հոսանքները փրկութեան դուռ մը կը համարեն Աւստրիոյ հետ միացումը։ Թերթերէն դատ առանձին միութիւններ կան, յատկապէս այդ գաղափարին տարածման, գործնականացման համար։ Այդ միութիւններէն մէկուն նախագահն է Պ. Լէօպէ, Բայխստակի ընկերվարական նախագահը, որ շռնդալից ճառեր խօսեցաւ երկու տարի առաջ, Վիեննայի մէջ, եւ կը շարունակէ ջերմօրէն քարոզել։ Պերլինի մէջ հրատարակուեցաւ տեսակ մը ձեռնարկ-ուղեցոյց, որ գործնական գիտելիքներ կը քարոզէ «Անշլուս»ի մասին։

Բացորոշ է որ, յաղթական Եւրոպան կը գտնուի անճրկած վիճակի մը մէջ եւ անընդհատ ելքեր կը փնտռէ, գոնէ «իրաց վիճակը» պահպանելու համար։

Կը գտնուինք հարցականներով շրջապատուած կացութեան մը առջեւ։

Շ.

«ՄԻԱԿ ԵՒ ԱՄՈՒՐ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ»

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Փիէռ Լավալ եւ արտաքին նախարարը Պրիան տեսակցութիւն մը ունեցան, մասնաւորաբար ուստրեւգերման համաձայնութեան մասին։

Գրեր էինք թէ անցեալ ուրբաթ օր, խորհրդարանական պատգամաւորութիւն մը ներկայացեր էր վարչապետին եւ արտաքին նախարարին, եւ կարգ մը բաղձանքներ էր ներկայացուցեր ընդդէմ մաքսային համաձայնութեան։ Թելադրեր էր մանաւանդ որ կառավարութիւնը չգոհանայ Անշլուսի հանդէպ որդեգրելով բացասական ուղեգիծ մը, ընդհակառակն դրական քաղաքականութիւն մը վարէ, ուժ տալով Եւրոպայի տնտեսական կազմակերպութեան ձեռնարկին։

Պատգամաւորութեան յայտնած բաղձանքներն էին որ նիւթ կազմեցին վարչապետին եւ արտաքին նախարարին խորհրդակցութեան։ Այս տեսակցութեան ընթացքին, որոշուած է գործակցութիւն մը ստեղծել ֆրանսական մեծ շահերուն միջեւ, որպէսզի կարելի ըլլայ ֆրանսական տեսակէտին տալ «միակ եւ ամուր ուղղութիւն մը»։

Խորհրդարանի փակման հետեւանքով, կարելի չէր եղած գոհացում տալ մաքսային համաձայնութեան մասին հարցապնդում ուղղելու առաջարկներուն։ Վարչապետը հաղորդած է շահագրգռուողներուն թէ հարցապնդման հեղինակներուն տրամադրութեան տակ է թուական նշանակելու համար։

ՀՈՂԸ ԿԸ ԿՔԻ

Ժընեւէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ երկու օրէ ի վեր Սթոգպէրգ լերան ստորոտը Լինթէնուիլի մէջ հողը շարժելու վրայ է եւ հողային փլուզումի նոր վտանգ մըն ալ այդտեղ կը սպառնայ։

800 մեթր երկարութեամբ եւ 250 մեթր լայնութեամբ հողը ճեղքուած է։ Անընդհատ, ճաթատուքի ձայներ կը լսուին։ Կարգ մը վայրերու մէջ՝ հողը լայն ճեղքուածներուն։ 500000 խորանարդ մեթր հողի փլուզման կը սպասուի մէկ վայրկեանէն միւսը՝ արդէն շրջակայքը բազմաթիւ շէնքեր փլած են։ 2 գիւղեր, որոնք Վալէյի շրջանին մէջ կը գտնուին 700 մեթր բարձրութեան վրայ, պարպուեցան արդէն։

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Իզմիրի մէջ հրապարակը իրար անցած է քանի մը օրէ ի վեր շրջան ընող զրոյցներու երեսէն։ Զրոյցը այն է որ Ռուսիայէն շոգենաւերով մանիֆաթուրա, կօշիկ, կերպաս եւ կրաղիւս կը ղրկուի Իզմիր։ Խորհրդային հիւպատոսը այս զրոյցներուն առթիւ ըսած է թէ անոնք շատ հեռու են ճշմարտութենէ։ «Այս օրերս, ըսաւ հիւպատոսը, «Արիա» շոգենաւը Իզմիր պիտի գայ, բայց մանիֆաթուրայի վերաբերեալ ապրանք չկայ մէջը, միայն կրաղիւս կայ։

Նոյն խնդրին մասին Ռուսիոյ առեւտրական ներկայացուցիչն ալ հետեւեալը ըսաւ. «Կրնանք հերքել այն լուրերը թէ Ռուսերը Իզմիրի մէջ վաճառամարտ պիտի ընեն։ Այս քաղաքականութիւնը միայն Եւրոպայի մէջ կը գործադրուի»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անշլուսը եւ Չեխոսլովաքիան

Չեխոսլովաք առեւտրական սենեակներու ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ Փրակայի մէջ, ուր կորովի կերպով, իր դիրքը ճշդեց ընդդէմ ուստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան։ Բանաձեւով մը, ժողովը կը յայտնէ թէ —«Այս միութեան հետեւանքը պիտի ըլլայ մաքսային տուրքերու յաւելումը ի վնաս այն երկիրներուն, որոնք միութենէն դուրս կը մնան եւ այսպէս, ո՛չ միայն պիտի վնասէ չեխական տնտեսութեան, այլ ամբողջ կեդրոնական Եւրոպայի»։

Յատուկ յանձնախումբ մը նշանակուեցաւ հարցը խորապէս ուսումնասիրելու համար այս ուղղութեամբ, ինչպէս նաեւ, ամէն պատահականութեան հանդէպ պատրաստ գտնուելու համար, որովհետեւ, ժողովականները այն համոզումն ունէին թէ Չեխոսլովաքիա չի կրնար չէզոք մնալ վտանգին հանդէպ։

Լոնտոնի հրաւէրին շուրջ

Գերման նախարարներու Լոնտոն այցելութեան թուականի փոփոխութեան առթիւ, «Րէօյթէր» գործակալութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները.— Լոնտոնի մէջ, մէկ քանի շաբաթ վերջ, 3—4 պետութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ տեղի ունենալիք խորհրդակցութեան մը մասին, կարգ մը երկիրներու կրած տպաւորութիւնը արդիւնք է շփոթութեան մը, որուն տեղի տուած են երկու շատ յստակ ու անջատ հարցեր,— Լոնտոնի կողմէ գերման նախարարներուն ուղղուած հրաւէրը եւ Հռոմի նաւային երրեակ համաձայնութեան ստորագրման առթիւ, արտաքին նախարարներու Լոնտոն այցելութիւնը։

«Գերման յաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն թէ, անգլիական կառավարութեան կողմէ գերման նախարարներուն ուղղուած հրաւէրին վրայ՝ մարտի կէսերուն մէկ քանի օր Լոնտոն՝ անցնելու համար, թղթակցութիւններ փոխանակուեցան Լոնտոնի եւ Պերլինի միջեւ միանգամայն երկու կողմերուն յարմարող թուական մը ճշդելու համար։ Ահա, այս այցելութեան թուականն է որ ճշդուեցաւ։

«Գերման նախարարները Լոնտոն պիտի հասնին յունիս 5ին ուրբաթ երեկոյ. շաբաթ եւ կիրակի օրերը պիտի անցընեն Չեքըրսի մէջ։ Երկուշաբթի օր 8 յունիս, ճաշկերոյթ մը պիտի տրուի Լոնտոնի գերմանական դեսպանատան մէջ՝ ի պատիւ անգլիական կառավարութեան եւ դիւանագիտական մարմին, որուն պիտի յաջորդէ ընդունելութիւն մը։ Գերման նախարարները պիտի վերադառնան Պերլին յունիս 9ին։

Հակառակ այս ճշդումներուն սակայն, գերման թերթերը միշտ կը յամառին կարծել թէ այցելութեան թուականի փոփոխումը արդիւնք է Ֆրանսայի արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի «սադրանքներու»ն եւ կը յայտնեն թէ 48 ժամ անընդհատ Անգլիացիները Գերմանիան ենթարկեցին ծիծաղելի կացութեան մը, եւ թէ նահանջելով Ֆրանսայի արտաքին նախարարին առջեւ, իրենց անճարակութիւնը մատնեցին։

Լեհաստանի ռուս գաղթականները

Հողերու համայնացման համար, Ռուսիոյ մէջ կատարուած վերջին ճնշումներուն հետեւանքով, Լեհաստանի մէջ կը նշմարուին բազմաթիւ ռուս նոր գաղթականներ, որոնք փախուստ կու տան իրենց մայր հայրենիքէն։ Լեհ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ Թուլչինի մէջ հաստատել մեծ գաղթակայան մը 1200 հոգինոց, այս գաղթականներուն համար։

Ռումանիոյ նախարարական տագնապը

Պ. Թիթուլէսքօ որ Կարոլ թագաւորին կողմէ հրաւիրուած էր կազմելու նոր դահլիճը, Լոնտոնէն հազիւ Պուքրէշ հասած, յարաբերութեան մտաւ զանազան անձնաւորութեանց հետ։

Դահլիճի կազմութեան բանակցութիւնները պիտի տեւեն քանի մը օր, նկատի ունենալով դժուարութիւնները որոնց կրնայ բախիլ Պ. Թիթուլէսքօ, կուսակցական հակամարտութեանց հետեւանքով։ Յոյս կայ որ յառաջիկայ շաբթու դահլիճը կազմուի։

Կանտի եւ մահմետականները

Անգլիական Հնդկաստանի մահմետականները իրենց համագումարին մէջ, խիստ քննադատութիւններ ուղղեցին Կանտիի, անոր համար որ այս վերջինը յայտարարեր էր թէ կը մերժէ իսլամ պետերուն հետ բանակցիլ՝ ի նպաստ մահմետականներու սահմանադրական երաշխիքներու հարցին շուրջ։

Մահմետականներու համագումարը կոչի մը մէջ կը յայտարարէ.

«Համագումարը կը ներկայացնէ եօթանասուն միլիոն մահմետական ժողովուրդ եւ բացարձակապէս կը մերժենք ենթարկուիլ Կանտիի բռնատիրութեան, քանի որ ան կը մերժէ բանակցիլ մեզ հետ։ Կը մեղադրենք Կանտին որ երկպառակութեան սերմերը ցանած է, անցեալ ապրիլին, բանալով անհնազանդութեան պայքարը, որ տեղի տուաւ ջարդերու եւ վայրագութեանց»։

Կանտի տենդէ կը տառապի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (յապաղած). — Մարսէյլի Գաւառական ժողովը երկար աշխատանքէ վերջ, կազմեց իր վարչութիւնը հետեւեալ անդամներէ.—

Պ. Պ.Գ. Շահլամեան, Վ. Ղազարեան, Յ. Շալճեան, Ա. Արզումանեան, Կ. Տէր Պօղոսեան, Օ. Վառնաճեան, Շ. Թաշճեան։

ԴՊՐՈՑԻ ՇԷՆՔԸ.— Զատկի կիրակի օրը, առաջնորդ Պալաքեան եպիսկոպոսի տուած ընդարձակ եւ ազդուիչ տեղեկութիւններէն եւ կացութեան պարզաբանումէն յետոյ, հանգանակուեցաւ 10.000 ֆրանք մէկ ժամուան մէջ։

Պ. Խորասանճեանի 100.000 ֆրանք նոր նուիրատուութիւնը, անօրինակ խանդավառութեամբ ծափահարեց հայ գաղութը։

Արթնցան բոլոր թմրած զգացումները եւ քնացողներն ու քնացնողները։ Այս յուզիչ ժէսթը եւ հանրութեան ունեցած զոհաբերութեան ոգին ցնցեց բոլորը։ Մանաւանդ անհաւատները։ Նաեւ անոնք որ սկսած էին շփոթի մէջ ձգել հանրային կարծիքը ու կրթական գործին հանդէպ ցոյց տրուած բոլորանուէր աշխատանքը։

Խուռներամ բազմութենէն գոյացած 10.000 Ֆր.ի արդիւնքը եւս ցոյց տուաւ որ այս ժողովուրդը կը գնահատէ գործը, կը սիրէ դպրոցը, կը գուրգուրայ իր զաւակներուն վրայ։

Հանգանակութեան մասնակցեցան 5, 10, 100, 200, 500, 1000ով, ծերն ու մանուկը, կինն ու երիտասարդը, բոլորը անխտիր ջերմ մթնոլորտի մէջ, ոգեւորուած եւ հպարտ։ Պ. Մ.

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Զագրէպի ճարտարարուեստական սէնտիքան կառավարութեան ուղղեց յիշատակագիր մը ուր կը հաստատէ աշխատանքի ժամերու կանոնագրութեան մէջ, փոփոխութիւններ մտցնելու անհրաժեշտութիւնը։

Այս յիշատակագիրը կը նախատեսէ Եուկոսլաւիոյ մէջ շաբաթական հնգօրեայ աշխատանքի կիրարկումը։

Ճարտարարուեստական մեծ ձեռնարկներ կը մտածեն արդէն կարճ ժամանակուան մէջ որդեգրել աշխատանքի այս ձեւը։

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Թրքուհիներու միութեան կողմէ պատգամաւորութիւն մը դիմում կատարած է կառավարութեան, որպէսզի Թրքուհիներուն տրուի ընտրութեան բոլոր իրաւունքները։

Էնկիւրիի քաղաքական շրջանակները կը յայտնեն թէ այս դիմումներուն հետեւանքով օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի յառաջիկայ Ազգ. Ժողովին, ապահովելու համար կիներու ընտրող եւ ընտրելի ըլլալու իրաւունքը յառաջիկայ ընտրութեանց ընթացքին։

Թրքուհիներն արդէն թաղապետական ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունքն ունին։

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՊԱՂԵՍՏԻՆԸ

Անծանօթներ կրակ բացին Հայֆայի մօտերը գտնուող հրէական Լաթալաւ գիւղին վրայ։ Գիւղացիները իրար անցան։ Գիւղին պահնորդը միայն վիրաւորուեցաւ։ Ոստիկանութիւնը հետապնդեց յարձակողները որոնցմէ շատերը ձերբակալուեցան արաբական գիւղի մը մէջ։

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՄԷՆ ԴՈՒՐՍ

ՑԱՐԱՃՈՒՆ ՏԵՂԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր նախորդ յօդուածով ներկայացրել էինք Չեխօսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութեան նուազումն ու քայքայումը։ Նշել էինք նաեւ, որ այդ տեղատուութիւնը ոչ թէ արդիւնք է բանի միջոցների, այլ ընդհակառակն, խաղաղ պայքարի, որի մէջ մեծամասնականները խղճալիօրէն տկար են։ Իրենց հիմքը ընդունելով հալածանք ու բռնութիւն, նրանք ոչնչանում եւ մեռնում են ազատութեան մէջ։ Նրանք լափում են դրամատիրական երկիրների ազատութիւնը, բայց սարսափում են ազատութիւնից, որովհետեւ համոզուած են, որ Խորհրդ. Միութեան մէկ օրեայ եւ նոյն իսկ մէկ ժամեայ ազատութիւնը կարող է ճակատագրական դառնալ։

Ամէն տեսակ բռնութեան տկարութիւնը կայանում է այս կէտի մէջ։

Ցայտնի է, որ սկանտինաւեան երկիրները, հոկտեմբերեան «յեղաշրջումից» յետոյ, դարձան համայնավարների առաջին կայաններ, ուր նրանք բոյն դրին համարձակօրէն։ Հիւսիսային այդ երկիրները, աբեւմտեան միամիտ ժողովուրդների պէս, «Նոր խօսք ու նոր կեանք»էին տեսնում համայնավարական շարժման մէջ։ Բայց շատ շուտով համոզուեցին, որ հին Ռուսաստանի պոչն է երեւում կարմիր փետուրների տակից։ Ու խորապէս հիասթափուեցին։

Նախ համայնավար կուսակցութեան մէջ ծայր տուեց «աջ-ձախ» բէքլումը, յետոյ՝ բաժանուեցին իրար թշնամի եւ եւ անհերոդ խմբակցութիւնների եւ հատուածների, իսկ այժմ թաւալգլոր գնում են դէպի 'անկում։

Զուր անցան Մոսկուայի սաստերն ու արտաքսումները, «միասնականութիւնը» վերականգնելու համար։

Ու բաժան-բաժան խմբակներն ու հատուածները սկսան գանգատներ եւ «ժուռնալ»ներ տեղալ Կրեմլի պալատը, իրար մեղադրելով ու պարսաւելով։

Երկպառակտման եւ տարաձայնութիւններին վերջ տալու նպատակով, 1929ին, Շուէտիոյ համայնավար «Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը» սկսու խիստ մաքրագործման։ Անխնայ ցրեց կոմքշիշները, նոր դուռ բանալով անվերջ երկպառակութիւններին։ Որքան կուսակցական ներքին պայքարը սուր կերպարանք ընդունեցաւ բուն Ռուսաստանում, այնքան աւելի լայն անջրպետ բացուեց ծայր կուսակցութեան եւ շուէտական հատուածի միջեւ, ու գործը հասաւ անխուսափելի խզման։

Ներկայումս շուէտական կուսակցութիւնը դարձել է մի խղճալի խմբակ, կորցնելով իր ազդեցութիւնը աշխատաւոր զանգուածների վրայ։

Ստոկհոլմի վերջին ընտրութիւնների ժամանակ համայնավարները կորցրել են 3 տեղ քաղաքային խորհրդարանում, եւ այս այն հատուածն է որ այնքան էլ ականջ չէր դնում Մոսկուային։ Իսկ Ստալինին հլու, կամակատար խմբակը, ոչ մի տեղ չապահովելով, դուրս է շպրտուած քաղաքական-հանրային կեանքից։

Այս կործանման առաջն առնելու համար՝ Մոսկուան շատ անգամ գործակալներ է ուղարկել սկանտինաւեան երկիրներ, լի դրամներով, որպէսզի գործը քննեն տեղի վրայ եւ մի դարման ճարեն։ Բայց բոլոր փորձերը անյաջող են անցել. այլեւս անում են համայնավարների կեղծ ու պատիր խօսքերն ու խոստումները, անում են նաեւ ուրիշի արիւնի ու քրտինքի ոսկիները։ Համայնավարական Գ. Միջազգայինի գործակալներից մէկը — Բերնատ Կիւլը, որ միացման ցաւոտ խնդրով մեկնել էր Ստոկհոլմ, վերջին օրերս ձերբակալուած է անխուսափելի վաւերագրերով։ Կիւլը Շուէտիա է մեկնել որպէս գերման տպարանական ձեռնարկների ներկայացուցիչ, ձեռնարկներ, որոնք ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ մեծամասնական բոյներ։ Ձերբակալուած վաւերագրերը շատ տեղեկութիւններ են տալիս կուսակցութեան քայքայման մասին։

Պարզւում է որ մեծամասնականները երկու պաշտօնաթերթ են ունեցել, որոնք հրատարակել են բացառապէս Մոսկուայի վարկերով։ Թերթից մէկը, 1931ի ընթացքում, Ռուսաստանից ստացել է 100,000 քրոն եւ երեք ամիս յետոյ անկարող է եղել վճարել նոյնիսկ պաշտօնեաների ռոճիկը։ Կիւլը յաւելցրել է նորից 25,000 քրոն, որպէսզի թերթը չփակուի։

Երկրորդ թերթը մէկ տարւայ մէջ ունեցել է 70,000 քրոն վնաս։

Երկու պաշտօնաթերթերի տպաքանակը իջել է 80 առ հարիւր։

Տեղին վրայ քննելով համայնավարների պառակտումը, նրանց խօսքի ու ծախուլի անկումը, գեղծարարութիւնն ու շռայլ միսումներով, Գ. Միջազգայինի արտակարգ լիազօր Կիւլը ստիպուած է եղել «մաքրագործել» սկանտինաւեան համայնավար կուսակցութեան շարքերը։

Երկու պաշտօնաթերթերի խմբագիրները փոխել է. շարքերից վտարել Շուէտիոյ համայնավար կուսակցութեան յայտնի պարագլուխ Հիւգօ Սիլլէն, որ առաջին ուղղափառ առաջնորդն է եղել իրենց կուսակցութեան ստեղծման եւ տարածման։

Հետաքրքիրն այն է, որ համայնավարների քայքայումով ուժեղանում են միւս ընկերվարական կուսակցութիւնները — սոցիալ-դեմոկրատները եւ ազգային-ընկերվարականները։

Եւ արդէն վերջին ընտրութիւնների ժամանակ, մինչ մեծամասնականների մէկ հատուածը կորցրել է 3 տեղ եւ միւսը ոչ մի թեկնածու չի կարողացել անցկացնել, ազգային ընկերվարականների թեկնածուները, միայն մայրաքաղաքում, շահել են 280 ձայն։ Ի վնաս եւ ի հեճուկս մեծամասնականների, աշխատաւոր զանգուածները գնում են խառնելու ազգային-ընկերվարականների շարքերը։ Այս մի դարձ է դէպի ազգայնականութիւն, մի հոգեփոխութիւն, որ նկատելի է բոլոր երկիրներում։

Դեմոկրատիան կամաց-կամաց դուրս է գալիս ապականութիւնից. երես է դարձնում ախտական բարբարոսութիւնից, որ այս անգամ պատմութեան բեմ է եկել ընկերվարութեան դիմակով։

Այս դանդաղ բայց յարատեւ կերպով կարմիր յետաշրջութիւնը յետ է մղւում դէպի ռուսական տափաստանները, այնտեղ վերջնականապէս փշրուելու համար։

Պատմութիւնը օրէնքներ ունի...

Ռ. ԿԱՐԱԳԻԱՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ ԼԹՈՒՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ապրիլի առաջին շաբթուն տեղի ունեցաւ լուսնի խաւարում մը, տեսանելի Կ. Պոլսոյ մէջ։ Պոլսեցի կը գրեն թէ լուսնի խաւարման պահուն մոլեռանդ եւ նախապաշարեալ Թուրքերը զինուած փողոց ելան, եւ պաշտպանելու համար իրենց սիրելի մահիկը, սկսան կրակ տեղալ երկնքի դէմ։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ արգիլեց, բայց Թուրքերը կը պնդէին թէ չեն ուզեր որ «հրէշը ուտէ գիշերային աստղը»։

ՃԱՓՈՆՈՒՀԻՆԵՐԸ ԹՈՒԼԷ ԿՈՒՑԱՆ

Թոքիոյէն կը հեռագրեն թէ ներքին նախարարութիւնը որոշած է քուէի իրաւունք տալ այն կիներուն, որոնք 35 տարեկանէն վեր են։ Այսուհետեւ ճափոնուհիները պիտի կրնան ընտրել, նոյնպէս ընտրուիլ թաղապետական պաշտօններու համար։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բայց Թուրքերը զո՞վ էին։ Կարելի է այս մասին գաղափար մը կազմել, համաձայն լեզուին, որ անցեալ մէկը կը գործածէ, Ֆրանսացիի մը հետ խօսակցութեան ընթացքին, «Մարդը որ սպաննեց» գործին մէջ.— Օսմանեան Դրամատան եւ Հանրային Պարտուց միջեւ, Ոսկեղջիւրը խեղդուած է։ Մտածեցէք այս մասին, երբ լսէք թէ կ'ըսեն որ Թուրքիան կը մեռնի»։ Միմիայն իրենց վերապահելով բանակը եւ հանրային պաշտօնները, անոնք առեւտուրը կը ձգէին քրիստոնեաներուն եւ Հրեաներուն, ինչ որ անոնց թոյլ կուտար որ հարստանան, մինչ իրենց ազգաս կը մնային։ Միամիտ եւ նախնական, գիւղացի կը խաբուէին, եւ փոքրամասնութիւնները, որքան որ կրնային, կը շահագործէին անոնց տկարութիւնը, անոնց դրամական պէտքի գոհացումը եւ կամ չարաչար կը գործածէին անոնց վստահութիւնը։ Պէտք կա՞յ յիշելու Ռումէլիի երկաթուղիին օրինակը։ Անոր ձեռնարկուն գործը սահմանած ըլլալով քիլոմեթրի հաշուով, ուզածին չափ բազմապատկեց դարձուածքները, եւն.։

Թուրքերուն հետ միշտ չփուած ունեցող ցեղերուն մէջ, որոնք միշտ իրարու կը նախանձէին, կային Հայերը, որոնք ամենէն աւելի զանոնք շահագործելու մէջ, եռանդ եւ վարպետութիւն ցոյց կուտային։ Ասանդական դարձած անոնց այս խորամանկութեան գերակշռութիւնը ցոյց տալու համար, յիշենք պատմութիւնը Հայուն, Յոյնին եւ Հրեային, երեք գող ընկերներ, որոնց կը վերագրուի հետեւեալ խօսակցութիւնը։— Որքա՞ն կը ցաւիմ որ այս գեղեցիկ ադամանդը չկրցայ ձեռք ձգել, կը բացագանչէ Հրեան։

— Իմ քովս է, կը խոստովանի Յոյնը։

— Քու քո՞վդ է, կը վերջացնէ Հայը, ապարկան հանելով իր գրպանէն։

Ցզէտ, անհեռատես եւ ծոյլ, Թուրքը, Հայուն առջեւն էր հնարամիտ, ճարտար եւ վարպետ բոլոր արհեստներուն մէջ։ Պէտքէն մղուած, Թուրքը կը նետուէր անոր բազուկներուն մէջ եւ փոխ առնելու ստիպուած էր անօրինակ տոկոսներով մինչ 200 առ հարիւր։ Նյն օրը որ փճացած ըլլար, յանկարծ կատաղութիւնը կը բռնէր ու կը ջարդէր։ Այդ էր ինքզինքը պաշտպանելու եղանակը։

Պատերազմի սկիզբն իսկ, Քափիթիւլասիոններէն զուրկ, Իթթիհատը ցոյց կատարեց մեր դէմ։ Կատղած ամբոխ մը նուաճեց եւ կողոպտեց Փըթի-Շանի սրահը որուն ղեկավարն էր Ֆրանսացի մը. արդի ազգայնականութեան առջին բանկումը, այնքան աւելի սաստիկ, որքան կը յաջորդէր երկար ատենէ ի վեր զսպուած դժգոհութեան մը։ Մեր ժողովրդականութիւնն մերդէն կը դեգերէր, շնորհիւ անծարակ գիւանագիտութեան մը, որ թոյլ տուած էր որ Գերմանիոյ կողմնակի ժողովուրդ մը որուն կը համակրէինք եւ որուն դաշնակիցը միալու էինք։

Բայց առանց մինչեւ այդ կողմերը՞ երկելու, դժուար պիտի ըլլար դաշնակիցներուկողմէ Պոլսոյ գրաւման մասին խօսիլներողամտութեամբ։ Զեղծումի եւ անկարգութեան շրջան մը եղաւ այդ, իրաւ է թէ չափով մը անխուսափելի, ցեցումի մը վաղորդայնին, ինչպէս էր պատերազմը։

Անգլիացիները, որոնց ձեռքն էր միջդաշնակցային հակակշիռը, թոյլ կուտային որ ամէն ինչ կատարուի, գողութիւն, սպանութիւն եւ առեւանգում։ Ոստիկանութիւնը կը կաշառուէր։ «Պախշիշ»ը զգած էր իր նախկին հմայքը։ Թուրքերը կրցան հարց տալ իրենք իրենց թէ ի՞նչով է որ յաղթականները կը մեղադրէին զիրենք, երբ իրենց աչքին առջեւ իսկ աւելի գէշը կը կատարէին։ Անոնց կիրքի, տեսան Յոյներու ուրախութիւնը,որոնք իրենց վաճառատուններուն առջեւը կը կախէին Վենիզելոսի պատկերը, ի փառս իրենց ծառայութեան Պոլսին սատակելու յոյսով։

Ուելի վերջերը, 1921ին, տեսան նաեւ անոնց լիակատար խանդավառութիւնը Անատոլուի յաղթանակներուն հետեւանքով, երբ կը սպասէին որ կոստանդին թագաւորը մտած գործէ ցանկալի քաղաքին մէջ։

Նախապատերազմեան մեծ ու խորժակները երեւան ելած էին։ Անհատական շահերը շատ վնասուած էին, եւ առենը եկած էր հաշիւ ներկայացնելու Թուրքիոյ։ Մասնագիտական յանձնախումբեր կը պտտին երկրին մէջ, վնասները ցանկը պատրաստելու, եւ առանց հակակշռելու, կ'արձանագրեն շահագրգռուածներու յայտարարութիւնները։ Այս վերջինները կ'ուռեցնէին քանակը եւ կը խոշորցնէին գիները' որքան որ ուզէին։

Գումարը նշանակութիւն չունէր։ «Թուրքերը պիտի վճարեն», կ'ըսէին բոլորը։ Շատերը իրենց կորուստէն շատ աւելի պահանջ կը ներկայացնէին, չափազանցութիւնը կ'երթար մինչեւ 100էն 400։ Կառավարութիւնը գաղնալը գաղութիւն չէր։ Պարտուածներու չափաւորութիւնը լայնօրէն կը շահագործուէր

Հակառակ նախատեսութեանց, համաձայնականները ստիպուեցան իրենք իսկ կարգադրել պատերազմական վնասներու հատուցումը, այնպէս որ, պահանջողներու բոլոր յիմարական խնդրանքները խստօրէն մաղէ անցուեցան։ Իրօք, 1923ին, Լօզանի մէջ, Ըսմէթ փաշա այս հարցը իր երկրին ձգելու տեղ, նախընտրեց դաշնակիցներուն թողուլ Պերլինի եւ Վիեննայի մէջ գրաւուած ոսկեգույներ։ Այս ոսկեգույները որոնք կը ներկայացնէին 5 միլիոն օսմանեան ոսկիի արժէք մը, տրուած էին Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ, երբ Սրաշխիր 1917ին Թուրքիոյ կնքած փոխառութեան։

Թուրքերը բառ աւանդութեան կրկին խաբուելու վախով, այս անգամ հեռատեսութեամբ շարժեցան, կանխաւ վճարելով գումար մը, եւ ձգելով որ դաշնակիցները ճարտարօրէն այս անխիղճ պահանջորդներուն հետ։ Այս գումարը հետու էր համապատասխանելէ վնասներուն, որոնք մօտ երկու միլիառ կ'արժէին միայն Ֆրանսացիներուն համար։ Բայց անցեալի դասերէն վերջ, աւելի խոհեմութիւն պիտի ըլլար ընդունիլ։

1922ին, Յոյներուն տարած յաղթանակներուն եւ քէմալական յեղափոխութեան յաջողութիւններուն վրայ, ոխերը որ երկար ատեն զսպուած էին, ճակատագրական կը դարձնէին ներկայ ազգայնականութիւնը եւ գիւրաւ կը բացատրեն զայն։ Հին սովորութիւններուն հակազդելու իրենց փութկոտութեամբ, Թուրքերն անմիջապէս ինկան հակառակ ծայրայեղութեան մէջ մէջտեղէն վերցնելով կարգ մը ոչ-իսլամ փոքրամասնութիւններ։

Սէվրի դաշնագրին նուաստացուցիչ յօդուածներուն համաձայն, զորս ընդունեց էր Մէհմէտ Վահտէտտին՝ վերջին սուլթանը, Յոյները ո՛չ միայն կը սպասէին որ իրենց տրուի Պոլիսը, այլ նաեւ Թրակիան եւ Փոքր-Ասիոյ եզերքները։ Ամենէն առաջ անոնք վռնտուեցան, իրենց պարտութեան յաջորդող խուճապին մէջ, աճապարանքով եւ ոչինչ գիներով իրենց արտերը, այգիները, ձիթենիները՝ ծախելով իրենց դրացիներուն, որոնք վարժութիւն չունէին այս տեսակ գրաւումներու։

Թուրքեւոյն բնակչութեան փոխանակութեան խառն յանձնախումբը որուն գործն էր փախստականներուն ապահովել իրենց լքած ինչքերուն փոխարէնը, երկիրը փրկեց անոնցմէ։ Թուրքիա հաստատուած 1 միլիոն 900,000 Յոյներէն, մնացին միայն ոչ-փոխանակելի 100,000 Յոյներ, Պոլսէն դուրս ելլելու պարտաւորութեամբ, ըստ Լօզանի դաշնագրին արամադրութեանց։

(3)

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Երկու մեծ պուլվարներ վերի կողմէն շրջանակուած իրարու միացած, Գլէր Իգնար եւ Արարատ եւ յետոյ նոր մը Գլէր Իգնարը կորող պուլվար նէօվ։

Այս պողոտաներու երկու կողմերուն վրայ կառուցուած բոլոր տուները հայկական են եւ օրէ օր կը դառնան ձեւաւոր եւ ներկայանալի։ Տուները մեծ մասով մասնաւոր ճարտարապետ չեն ունեցած, այլ տանտէրը ինք եղած է ճարտարապետ եւ նոյնիսկ որմնադիր։ Բայց եւ այնպէս, անոնք դուրկ չեն Ֆրանսացիներու նախանձը շարժելու սահման բնական եւ գեղեցիկ ըլլալէ։

Գիւղին բնակչութեան մեծամասնութիւնը Սիվրիհիսարցիներ են, մօտ քառն ընտանիք, բոլորն ալ բարեկեցիկ, մեծ մասով սեփականատէր։ Ցետոյ կուգան Իզմիրցիներ, Աֆիոն-Գարահիսարցիներ, Էնկիւրիցիներ, Քէօթահիացիներ։ Կան նաեւ Իզմիրցի, Կեսարիացի եւ Պիլէճիկցի քանի մը տուն սեփականատէրեր։

Սէն-Ժէրոմ վերջին մէկ տարուան ընթացքին ունեցաւ աննախընթաց յառաջդիմութիւն։ Ունի երկու հայ ծովածառ, հինգ նպարավաճառ եւ երկու հացագործ։

Կիրակի կամ տօն օրերուն կեանքը կը խայտայ պողոտաներուն վրայ։ Ամէն տեղացի իր ծննդավայրին սովորութեան համաձայն զետեղուած...

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀՐԱՒԷՐԸ

Ցեղի տալով Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան պնդումներուն, անգլիական կառավարութիւնը յետաձգեց գերման նախարարներուն հետ տեսակցութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար Լոնտոնի մէջ։

Այնպէս որ, Ժընեւի մէջ է որ նախ տեղի պիտի ունենայ աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան շուրջ վիճաբանութիւնը, ինչ որ գրգռած է գերման մամուլը եւ քաղաքական շրջանակները:

Իսկ Անգլիոյ դաճլիճը իր կարգին, կը հաւաստէ թէ տեսակցութեան հրաւէրը Պերլին ուղղուած էր մաքսային համաձայնութեան յայտնումէն առաջ, այնպէս որ ենթադրել կուտայ թէ, տեսակցութեան եւ համաձայնութեան միջեւ պէտք չէ կապ փնտռել։

Իսկ ֆրանսական մամուլը կը շարունակէ խորհրդածել...

ՆԱԽ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Անընդունելի է որ աւստրօ-գերման համաձայնութիւնը նախ քննուի Լոնտոնի մէջ, Ժընեւի մէջ չքննուած, կը գրէ «Թան».

— Այն որոշման թէ տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի նիստերէն յետոյ, Գերմանները կ'առարկեն թէ անօգուտ պիտի ըլլայ, քանի որ չորս պետութեանց արտաքին նախարարները նախ քան այդ առիթը պիտի ունենան խորհրդակցելու Ժընեւի մէջ։ Հասկնալի է Գերմաններու հիասթափումը. բայց մանաւանդ կը բացատրուի այն իրողութեամբ որ Գերմանները դարմանելի յոյսեր կը տածէին, անգլիական հրաւէրը շահագործել ուզելով ի նպաստ իրենց քաղաքականութեան մասնաւոր նպատակներուն։

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պ. Պրիան յետաձգել տուաւ Լոնտոնի տեսակցութիւնը կը գրէ Լա Կօշ.

— Ինչ որ ալ ըլլայ, եթէ Ժընեւի որոշումներէն յետոյ, Պ. Հէնտըրսըն յամառի իր ձեռնարկին մէջ, չպիտի կրնայ չերթալ ընդհանուր խորհրդակցութեան մը. որուն պիտի մասնակցին մեծ պետութիւնները, բայց պայմանաւ որ խօսակցութեան նիւթը յստակօրէն որոշուի եւ իր հաւանութեան արժանանայ։

Այսպէս ուրեմն հակառակ մեր հայրենակիցներու անկեղծութեանց, Ֆրանսան է որ կը վարէ խաղը։

սըկար պիտի մնանք այս հարցնա- կայ երկրի մէջ, եւ եթէ մնանք, գալիք սերունդներն ալ պիտի երգե՞ն այս երգերը.

Սէն-Ժերոմի ժողովուրդը այս գործակցութեան տարմային գնեց 300 քառակուսի մեթր հող ագիւսէ պզտիկ շէնքով մը, քառասուն հազար (40,000) ֆրանքի արժէքով եւ երեք ամսուան ընթացքին 26 հազար ֆրանք հանգանակեց աշխատաւոր համեստ ժողովուրդէն։ Սէն-Ժերոմցի արհեստաւորներ երեկոյեան իրենց աշխատանքը լրացնելէ վերջ, լամբարի լոյսով նորոգեցին շէնքը եւ խորան պատրաստեցին, իսկ թաղականներու եւ պալիկներու կիներ շուկաները ման գալով շապիկցու կերպասներ գնեցին, ձեւեցին ու կարեցին. Տախտակին արիշ բարեպաշտ տիկիններ իրենց ծրարները քակելով մետաքսէ ասեղնագործուած գեղեցիկ ծածկոցներ նուիրեցին։ Այսպէսով Սէն-Ժերոմ եւս ունեցաւ իր սեփական ողջ եւ ուսու-մանկապարտէզի սրահ մը։ Բոլո՛րը համոզուած են որ քանի մը տարի վերջ ժողովուրդին կոչումով ու համերաշխ գործակցութեամբ պիտի ունենան դպրոցի ու մատուռի քաղաքէն երկու հաստատութիւնները։

Սէն-Ժերոմ կոչուած է, ըլլալ հայկական վաւարան մը գործի գործարանին, Լա Բօզի, Մերլանի, Նօթր Տամի եւ Սէն-Միթրի մէջտեղ, որոնց բնակչութեան մեծագոյն թիւը կը հասնի մօտ 500 բնտանիքի, սեփականատէր եւ վարձուորներէն բնտանիքի մէկ մանուկ հաշուելով կ'ունենանք 500 մանուկներ, որոնց կէսը՝ 250ը ֆրանսական վարժարանները, 250ն ալ մնացած էր փողոցներու վրայ։

Բարեգործական կազմակերպութիւններ կամ անհատ բարերարներ քրիստոնէութեան արժանի գործ կրնան կատարել, օգնելով այս մանուկներուն։

Մ. ՄԻՆՏՈՆԵԱՆ

ԳԱՂԹԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԴԱՏԸ

Պոլսոյ քաղաք. Դ. ատեանը շարունակեց գերեզմանատան դատը։ Սխալ է 5.000ական ոսկի երաշխաւորելու միայն երկու վաճառական գտնուած է. Քաղաքական ժողովի ատենապետ Գ. Գ. Թորգոմեան չորս հոգի ապահոված է արդէն։

Այս կարգադրութիւնը եղած է նախազգուշութեան համար, այսինքն երբ ավէլ առաջ ներկայացուած երաշխաւորներու մասին որեւէ դիտողութիւն ըլլայ։

ՆՈՐ ՆՈՒԷՐ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ

Պատրիարքի Գ. Յակոբ Ե. Տիրացուեան, որ ավէլ առաջ 2000 ոսկի յատկացուցած էր Կեդրոնական Սանուցրեան վարժարանի բնագիտական աշխատանոցին, կրկին 100 ոսկի տրամադրած է նոյն հաստատութեան։ Գ. Տիրացուեան, գնահատելով Հրաչեայ Աճառեանի հրատարակած արմատական բառարանին գիտական արժէքը, կ'ուզէ որ այդ գործով օրինակ մը գնուի բառարանէն եւ դպրոցին գրադարանը դրուի։

ՀԱՅԵՐԸ ԷԼ ԱԶԻԶԻ ՄԷՋ

Էլ-Ազիզէն (Խարբերդ) արուած տեղեկութեանց համաձայն, ներկայիս կը գտնուի 100—120 տուն հայութիւն, որու երեք քառորդը ծերեր ու թշուառ վիճակի մէջ է։ Գաղթել կը փափաքին, բայց պէտք եղած դրամը չունին։ Ընդհանրապէս երիտասարդութիւնը սակաւ է եւ կիներուն մէկ մասն ալ "որբեւայրութիւն ընելով հազիւ հազիւ կրնայ իր օրական ապրուստը հոգալ։

Էլ-Ազիզ ունի 11—20 գիւղաքաղաքներ։ Անցեալ տարի կառավարութիւնը գիւղերուն մէջ մնացած ամբողջ հայ գիւղացիները քաղաքին մէջ բերել տուած է։ Այդ գիւղերէն Բերգենլիի, Մղակագիւղի, Մեւրիսիւրիկի, Եղեգի գիւղի, եւ Հիւսէյնիկի մէջ ընդհանրապէս բաւական հայութիւն կը գտնուէր։ Հիմա 8—10 տուն իսկ չէ մնացած։ Խալամացած է մեծ մասը, մինչեւ իսկ հայերէն խօսիլ չեն գիտեր։

Էլ-Ազիզէն 45 վայրկեան հեռու կը գտնուի Խարբերդ քաղաքը։ Այս քաղաքին մէջ ալ կը գտնուի 8—10 տուն հայութիւն, որ մեծ մասամբ բռնութեամբ կը պրոզի։

Նոյն քաղաքին մէջ Հայ Աւետարանները ունին փոքր վանք մը, որ ճիշդ 7000 տարիէ ի վեր հնութիւն ունեցող վանք մըն է, չորս կողմը քարայրներով շրջապատուած։

ԻՐԱՔ

ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պաղտատէն «Ծուսաբեր»ի կը գրեն որ Իրաքի կառավարութիւնը արդէն մշակած է հայ գաղութի ներքին կանոնագիրը եւ յանձնած խորհրդարանին։ Խորհրդարանը վերջնականապէս վաւերացնելու համար կանոնագիրը, զայն յանձնած է խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովին։ Կանոնագիրը խորհրդարանին կողմէ ընդունուելէ ետքը՝ գործադրութեան պիտի դրուի։ Կանոնագրին մէջ որոշապէս ըսուած է, որ հայ առաջնորդը կամ միւթէվէլլին իրաքահպատակ պիտի ըլլայ։

ՁԵԿԻՍՏ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ՋՈՀԵՐԸ

Վեզարակիր Զեկիատի եւ իր Աւժամեայի դէմ եղած ցոյցի հետեւանքով ամբաստանուած եօթ ազգայիններէն չորսը անպարտ արձակուեցան, մարտ 10ին տեղի ունեցած դատին հետեւանքով։

Միւս երեք ամբաստանեալներու դատավարութիւնը տակաւին աւարտած չէ։ Շուրջ 20 հոգի իբր վկայ հարցաքննութեան կանչուած են, ասոնցմէ ոմանք լսուած են մարտ 24ին տեղի ունեցած դատավարութեան. միւսները պիտի լսուին մարտ 30ին։ Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է, որ բոլորն ալ անպարտ պիտի արձակուին։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆՈՐ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խօսուն շարժանկարին գիւտէն ետք ահա կ'աւելնայ նաեւ գունաւոր շարժանկարը։ Բայց Միացեալ Նահանգները հիմա կը փորձեն ուրիշ ձեւի շարժանկար մը։ Ան նոյն ֆիլմն կոչուած է, որ արդի ֆիլմին չափերը կը փոխէ եւ այսպիսով տեսողութեան կուտայ լայնութիւն մը, խորութիւն մը, որ երբեք չէր ստացուած առաջ։ Այս ձեւով կը տրուի նաեւ արտացոլումի (relief) պատրանքը։ Երեք ձեւ արդէն պատրաստ։ Grandeur-filmը կը պատկանի Compagnie Foxին, Magna-film Paramountին եւ Natural-Vision R. C. A.ին։

Ժապաւէնին պատկերը որ հիմա ունի միայն 35 միլիմեթր, կ'աւելնայ այս նոր կատարելագործութեամբ 70 միլիմեթր, առով կը ստացուին անհրաժեշտ տեսարաններ բնութեան, ծովու, ժողովրդի զանգուածներու եւայլն։

Իսկ ֆիլմին այն մասը, որ նուիրուած է ձայնի արձագին, հասպատիկ է բաղդատմամբ հիմակուանին։ Այսպէսով կը ջնջուին գործիքի մաքրայօ պզտիկները, որ կը հանեն արդի բոլոր գործիքները, եւ ուրով հաւատարմօրէն կը վերարտադրուին ձայներուն մինչեւ ամենացած նրբերը, եւ նոյնիսկ կուտան ձայնին հեռանկարը։ Ան հիմակուան պէս այն տպաւորութիւնը չի թողուր թէ բոլոր դերասանները միեւնոյն տեղէն կը խօսին, այլ մօտէն կամ հեռուէն։ Միակ անպատեհութիւնն ան է, որ կը պահանջէ ամբողջ materielի վերանորոգումը, բայց գիւտին նորութիւնը մինչեւ մօտ կը հրապուրէ դէպի սինէմաները, որ վերանորոգման ծախսերը կը փակուին շուտով։

ՏԱՎԻՏ ԿՈԼՏԵՐԻ ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ

Շան զ'էլիզէի վրայ նոր բացուած սինէմա մը կը ներկայացնէ խօսուն շարժապատկեր մը ֆրանսերէն լեզուով։ Այս շարժապատկերը վերածուած է որ. Իրէն Նեմիրովսկիի մէկ վէպէն։ Այս շարժանկարը առաւուան լաւագոյններէն մէկն է։ Նախ բեմադրողին գործը դիւրացած է այն զօրութեամբ, որ ունի վէպը, եւ բացի այդ կ'ընթանայ տեսարանէ տեսարան եւ վէպին իւրաքանչիւր էջը կը վերադարձնէ հաւատարմօրէն, իրական ձեւով մը կուտայ անձերու խօսակցութիւնները եւ այն միջավայրն ու մթնոլորտը, ուր կը շարժին ու կը շնչեն անոնք։ Բեմադրողին կը մնար ընտրել պատրաստ տեսարաններ։ Ուրիշներ կը գտնեն վէպին, երբ կ'ընտրեն տեսարանները։ Հուրշ վէպերը կ'այլանդակեն յարմարեցնելով մեծամասնութեան ճաշակին ու ընթացիկ բարոյականին լոկ շահագիտական միտումով, որով շատ անգամ հեռաւոր կապ մը իսկ չէք գտներ վէպին եւ իր շարժանկարին միջեւ։

Տավիտ Գոլտէրի դերը կը կատարէ Հարրի Պօր, որ կը յայտնուի իբրեւ մեծ դերասան մը։ Անոր մէջ կը վերագտնենք ձայն, ձայնի երանգաւորում եւ շարժուձեւեր, այնպէս ինչպէս երեւակայած էինք վէպը կարդալու ժամանակ։

Վ. Իսահակեան

ԱՇԽԱՐՀԻ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Աշխարհիս առեւտրական նաւատորմին մասին պատրաստուած վիճակագրութենէ մը կը քաղենք հետեւեալ թիւերը.—

Այդ նաւատորմը 1 յուլիս 1929ին անցած էր 1,533,332 թոնօ։ Սպառարկութեան մէջ գտնուող նաւերուն ամբողջական թոնոյին գումարն է 69,607,644։ Շոգեշարժ եւ մեքենաշարժ նաւերուն թիւն է 68,23,809 թոնօ։ կը նշանակէ թէ առագաստանաւերուն թիւը կը պակսի հետզհետէ։ Շոգեշարժ նաւերուն թիւն ալ մեծ ըլլալով հանդերձ չափէր այլեւս։ Մեքենաշարժ նաւերն են, որ կը բազմապատկուին շարունակ։

Ո՞ր երկիրներն են, որ շատ նաւ կը շինեն։

Նորվեկիա 443,796 թոնօ շինեց վերջերս։ Անգլիա եւ Իրլանտա՝ 272,113 թոնօ։ Ֆրանսա՝ 152,216 թոնօ։ Հոլանտա՝ 147,248 թոնօ։ Իսկ Միացեալ-Նահանգները քանիցսին բազմաթիւ առեւտրական նաւեր, մէկ տարուան մէջ 436,214 թոնօ։

Համեմատական հաշիւով մը, ո՞ր երկիրներն են, որ շատ նաւ ունին։

Աշխարհիս առեւտրական նաւատորմին հարիւրին 41,6ը 1914ին կը գտնուէր Անգլիոյ ձեռքը, բայց յետոյ այդ թիւը ինկաւ մինչեւ հարիւրին 29,9։ Այսուհանդերձ ան աշխարհի առաջին երկիրն է, որ ամենէն շատ նաւ ունի։ Յետոյ կուգան Միացեալ-Նահանգները, հարիւրին 13,7։ Երրորդն է Ճափոն (հարիւրին 6,3)։ Չորրորդը Գերմանիա՝ (հարիւրին 6,2)։ Գերմանիա 1914ին ունէր 11,3 առ հարիւր։

Տնտեսական տեսակէտով, պէտք է նկատի առնել նաւերուն մեծութիւնը (1914էն ասդին 4,00-6,000 թոնոնոց նաւերուն թիւը շատ աւելցած է), տարիքը (ամէնէն հին նաւերը ունի Ամերիկա)։

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

Պիրէօի նաւահանգիստին շինութեանց ընթացքին, ծովուն յատակէն գտնուեցան նմոյշներ հելլենական հին քանդակագործութենէն, գործ Ա. եւ Բ. դարու։

Այդ թանկագին նմոյշները կը գտնուէին այնտեղ, ուր ժամանակին կը բարձրանային Աֆրա եւ Էմպորիոն շէնքերը, որոնց դաւիթին մէջ կը պատսպարուէին նաւահանգիստ հասնող ճամբորդները։

Այս քանդակագործական նմոյշները հաւանաբար ծով ինկան հրդեհի մը պատճառով, որ պատահեցաւ Գ. դարուն, որովհետեւ կրակի նշաններ կան անոնց վրայ։ Գտնուած առարկաներուն մէջ են կլափի կայսեր կիսանդրին (մեռած 270 թուականին), հարթաքանդակներ Շրնորհաց դիցուհիներու, Ապողոնի, Աթենայէսի, ռազմիկ կիներու։

Հնագէտները շատ կը հիանան սփինքսի մը վրայ, որ թերեւս վերարտադրութիւն մըն է Նաքսոսի կղզիէն գտնուած հռչակաւոր սփինքսի մը վրայ կատարուած։

Բոլոր այս գործերը կը պատկանին Նոր-Ատտիկեան դպրոցին, որուն վարպետներն էին Դիոգինէս, Ապողոնի, կղէոմենէս։

ԸՄՊԵԼԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Լոնտոնի մէջ լուրջ պայքար մը կը մղուի ոգելից ըմպելիներու գործածութեան դէմ։ Անգլիական օրէնքը կ'արգիլէ հրապարակաւ գինի, նոյնիսկ գարեջուր կամ խնձորօղի խմել որոշ ժամերէ դուրս (կէսօրէն յետոյ մինչեւ ժամը 3, եւ երեկոյեան 6-10)։ Անշուշտ ասիկա պատճառ մը չէ, որ գինովութեան դէպքեր տեղի չունենան Անգլիոյ մէջ։ Նոյնիսկ պաշտօնական մարդիկ կը յայտարարեն թէ «Անգլիոյ մէջ չկայ պատուաւոր մարդ մը, որ 40 տարեկան չեղած մէկ կամ երկու անգամ գինովցած, լոլիկ կորած չըլլայ»։

Երեսփոխանները թեր ու դէմ կը վիճաբանին թէ պէ՞տք է արգիլել ոգելից ըմպելիներու գործածութիւնը։ Մէկը կ'ըսէ թէ Աւստրալիոյ ծարգական խումբին յաղթութիւնը, ընդդէմ Անգլիոյ խումբին, կարելի է բացատրել Աւստրալիացիներուն հակալքոլականութեան։ Անգլիա տարեկան 290միլիոնստեռլին կը սպառէ ըմպելիի համար։ Երբ օրինագիծ մը ներկայացուեցաւ, արգիլելու համար ոչ միայն ոգելից ըմպելիներու գործածութիւնը, այլ նաեւ պատրաստութիւնը եւ ներածութիւնը, 18ի դէմ 137 ձայնով մերժուեցաւ։

ՊԵԼՃԻՔԱ ԸՆԴՀ. ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ

Պելժիոյ Ապահովութեան ընդհ. տեսուչը վերջերս թերթերուն կը յայտարարէր թէ իր երկիրը կը շարունակէ աւանդական հիւրընկալութիւնը օտարականներուն, առանց դժուարութեան կ'ընդունի անոնք որ ֆրանսական սահմանագլուխէն ներս կը նետուին իբրեւ անբաղձալիներ, ինքնութեան թուղթերէ զրկեալներ եւայլն։ Պելժ ոստիկանութիւնը անպատեհութիւն մը չի տեսներ, ընդունելով զանոնք իր երկրին մէջ,կրնայ է որ իր երկիրը ապաստանելու իրաւունքը, պելժիական հիւրընկալութեան ապացոյց մը ըլլալով հանդերձ, փոխութեան չենթարկէ քաղաքականութեամբ զբաղելու։ Բոլոր օտարականները, որ քաղաքականութեամբ կը զբաղին, պիտի վտարուին առանց այլ մը արտասանելու ժամանակ ձգելու, կ'ըսէ ապահովութեան ընդհ. տեսուչը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԹԱՆՈՋՑԻՆԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Սթանոզի Եռիտ. Միութեան ֆութպոլի խումբին 5րդ մրցումը տեղի ունեցաւ, անցեալ կիրակի 5 ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սթատ Փէրշինկի մէջ, ընդդէմ Սթատ Օլէնփիք 18րդի։

Հակառակ աննպաստ հովին, Սթանոզցիները առաջին կիսախաղին, հաւասար մնացին։ Իսկ Բ. կիսախաղին մեր տղաքը կանոնաւոր փասերով եւ լուրջ յարձակումով յաղթական ելան 2—5ով։

Այս կիրակի օրուան համար, հրաւէր ստացած են C. S. Blanc-Mesnil (1er Junior) խումբէն։

Վահէ Փարասեան

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Ապրիլ 15ին, ժամը 20.15ին Գրիւսէլի Արքայական Երաժշտանոցին մէջ տեղի պիտի ունենայ Սէրկէյ Պետրոսեանի դաշնակի մենանուագը (Récital), մասնակցութեամբ իր ծնգամեայ զաւկին՝ Ռաֆֆիի, որ առանց ծանօթ ըլլալու երաժշտական նշանագրութեան,թաքուն յայտնատեսութեամբ մը եւ լսելով միայն՝ դաշնակի վրայ պիտի նուագէ Պէթովէնի, Շուպէրի, Շոփէնի եւյլն. դժուարին կտորներ։

Ի՛ՆՉ Է ՄՏԱԾՈՒՄԸ

Տակաւին կ'ապրի տեսակէտ մը, որուն համաձայն ջղային դրութիւնը կը գործէ ելեկտրական հոսանքի նման։

Այսինքն ինչպէս ելեկտրական հոսանքը կը ճամբորդէ թելերու մէջէն, մտածումն ալ կը քալէ ջիղերուն մէջէն։

Նոյն իսկ կ'ըսեն թէ մտածումը արդիւնք է թրթռացումի մը, որ կը նմանի հերցեան ալիքներուն տարածման։ Այնպէս որ մտածումներն ալ կը քալեն տարածութեան մէջէն, ճիշդ ինչպէս հերցեան ալիքները։ Այս ձեւով կը բացատրեն հեռազգայութեան երեւոյթը։

Եթէ այս վարկածները, որոնք հինցած են, վաղը հաստատուին, չափազանց պիտի դժուարանայ ընկերային կեանքը, որովհետեւ մարդիկ պիտի աշխատին օդին մէջէն բռնել ու գողնալ ճամբորդող մտածումները։

Կարդացէք և Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

«ԺՈՒՌՆԱԼ»ՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՏԱՐԱՓԸ

Ոստիկանութեան հաւաքած այս բոլոր տեղեկութիւնները, ինչպէս եւ Բոմպէյի ընդհանուր քննիչ Հիւսէյին Հիլմի փաշայի ծածկագիր հեռագիրները կ'ապացուցանէին հայ յեղափոխականներուն եւ Ժէօն Թիւրքերուն կողմէ Սուլթան Համիտի անձին դէմ լարուած մահափորձի մը ծրագրութիւնը։

Որովհետեւ Սուլթան Համիտ մեծ կարեւորութիւն կուտար Ժէօն Թիւրքերու եւ Հայ յեղափոխականներու գործակցութեան, խիստ հրաման տուած էր քննութիւնը խորացնել այս ուղղութեամբ եւ ամենախիստ հսկողութեան ենթարկել Ժէօն Թիւրքերու գործակիցները։

Կարգ մը փաշաներ, որոնք բարձր դիրքեր կը գրաւէին, զրպարտուած էին բազմաթիւ անմեղ սպաներ, զանոնք մատնելով իբրեւ մեղսակից։

Քննիչ յանձնախումբը մէկ կողմէն կ'աշխատէր երեւան հանել մահափորձին բուն հեղինակները եւ միւս կողմէ հարցաքննել անոնք որ մատնութիւններ կ'ընէին ասոր անոր դէմ։

Օրինակի համար, զինադադարի շրջանին մինչեւ պատերազմական նախարարութեան աթոռին բարձրացող Սիւլէյման Շէֆիք փաշա, որ 150ի ցանկին մէջ կը գտնուի եւ հանգուցեալ ծովակալ Հիւսնի փաշա, մատնած էին կարգ մը սպաներ, իբրեւ մեղսակից Եըլտըզի մահափորձին։ Անոնք քաղաքին քննիչ յանձնախումբի ներկայութեան բերուեցան խստօրէն հարցաքննուեցան եւ երեւան եկաւ որ զրպարտութիւն կ'ընէին։

Բայց եւ այնպէս Սուլթան Համիտի կասկածները բոլորովին փարատած չէին։ Համիտ մինչեւ վերջ համոզուած մնաց թէ իրեն դէմ կատարուած մահափորձին մասնակցած են Ժէօն Թիւրքերը եւ զաւաթառանց Բեշատ էֆէնտին եւ նոյնիսկ պալատականներէն ոմանք։

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ԹԻՒ 1 ՆԱՄԱԿԸ

Ֆիլիպէ, 27 յուլիս 1905

Սիրելի Սարգիս,

Կը փութամ շնորհակալութիւնս յայտնել Աթէնքի մէջ գտնուած միջոցիս ձեր ցոյց տուած հիւրասիրութեան համար։ Նամակիս ուշանալուն պատճառը «Ռսկիհանք»ի մէջ պատահած դէպքն է։ Կը տեսնէք որ «Ռսկիհանք» ճամբորդութիւնը օգտակար եղաւ. որովհետեւ յաջողեցաւ պայուսակները վստահելի տեղ մը ձգելով ընկերներուն հետ տեսակցիլ։ Գործերու մասին լուր կը սպասենք։ Անհամբեր ենք իմանալու ինչ ըրելիքդ եւ ինչով զբաղիլդ։ Մեր այս անգամուան ձեռնարկին յաջողութեան համար ամէն միջոց պէտք է ձեռք առնենք։ Կոմիտէէն ալ լուրերու կը սպասենք։ Ջեր ըէվոլվէրը վաղնա ղրկեցինք Տիգրանեանին կողմէ։ Առաջին առիթով անկէ ձեզի պիտի ղրկեմ։ Գիրքերը Պուրկազ եղած ժամանակ նաւուն մէջ մոռցած եմ. ասոր համար շատ կը ցաւիմ, բայց ինչ ընեմ աճապարանքով ցամաք ելլելու ստիպուած էի։

Բարեւներ ընկերներուն *Զաքարեան Տօքթ. Թօմաքօ*

ԹԻՒ 2 ՆԱՄԱԿԸ

29 յուլիս 1905

Սիրելի ընկեր,

«Ռսկիհանք»էն ձեր ղրկած յուլիս 24 թուակիր նամակը առինք։ Կ'երեւի մարմինէն արտօնութիւն չառած նաւահանգիստ իջնել կ'ուզէք. կարելի է կը մերժեն, այդ պատճառաւ պէտք է արգաբացնէք ձեր նպատակը։

Գործը յուշացնելու համար պիտի գրենք մարմինին որ կանչէ ձեզ։ Եթէ Քրիստոը հոն է, ձեր բացակայութեան կը փոխանորդէ ձեզ։ Լաւ յունարէն գիտէ։

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Կոմիտէ

ԹԻՒ 3 ՆԱՄԱԿԸ

Ժընեւ, 25 յուլիս 1905

Սիրելի ընկեր,

Թէեւ մօտ ատենէն Ֆիլիպէ մեկնիլ որոշած էք, սակայն կը յուսանք որ այս նամակը ժամանակին կ'առնէք։ Եթէ Սարգիսը Պաթում մեկնած է, կը խնդրուի հասկնալ Աթէնքի մէջ գնուած զէնքերուն եւ անոնց փոխադրութեան ծախքերը։ Առ այժմ այս պարագան շատ կենսական եւ կարեւոր է։

Բարեւներով

Յ. Գ.— Սաֆօ եւ Թուրինա հանգիստ հասան։ Հոս են։ Սարգիս եւ Զարեհ մօտ օրէն նամակ կը ղրկեն։

⁂

Եըլտըզի մահափորձին կազմակերպիչներէն Սիլվիօ Րիչի, ուրիշ անունով Ժօրժ, երկրորդ անունը Պէօտէ Արիսթիտի, երրորդ անունը Բոպէր Րիչօ, իրականին մէջ Հայ Յեղափոխական Կոմիտէին անդամներէն է։ Այս սատանան տեսակ տեսակ ձեւերով երեւցած եւ խնդրին մէջ ամենակարեւոր դերը խաղացած է։ Ան է պայթուցիկ նիւթերը բերել տուողը, գնողը, դրամները նամակատուներէն ստացողը եւ միասնական հրատարակութիւնները յղուողը։ Հաստատուած ըլլալով որ ան յաճախ աւստրիական նամակատուն կ'երթար կուգար, մեր արտաքին նախարարութիւնը խնդրեց Աւստրիոյ դեսպանէն տեղեկութիւններ քաղել այս մասին։ Մեծ դժուարութեամբ կարելի եղաւ ստանալ այդ տեղեկութիւնները։

(Շար.)

ԸՆԿԵՐԱ—ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Գառ. Միութեան կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Նիկողոսեանի ճաշարանը

14 Rue François Garcin

Նուագ, երգ, արտասանութիւն — *ճոխ պիւֆէ*

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԵԿ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

Լ Ի Ո Ն.— 18 Ապրիլ, Շաբաթ իրիկուն

Գ. Թաղապետութեան սրահին մէջ

կը նախագահէ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մանրամասնութիւնք յաջորդաբար

Փ Ա Ր Ի Զ.— 26 Ապրիլ Կիրակի իրիկուն

Salle d'Horticultureի մէջ

Հ. Կ. ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

եւ ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

19 ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ 11

Salle Washingtonի մէջ — Էմթրօ Georges V.

Հովանաւորութեամբ եւ Նախագահութեամբ

Պ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Ճոխ գեղարուեստական բաժին

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 16ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի վասպ. Հայրենակց. միութեան

կը նախագահէ՝ Պ. Յ. ՇԱԼՃԵԱՆ — *կը խօսի՝ Պ. ԱԶԳԻՆ*

Հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 84 rue Chape (Salon Chape)ի մէջ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Մարսէյլի պետական երաժշտանոցի երգչուհիները՝ Տիկ. Լորիտտա Մարութեան, Mlle Masséglia *եւ պետ. երաժշտանոցի դաշնակահարուհին՝* Mlle Suzan Arnaud, *Թառիստ* Մեսրոպ *պիտի նուագէ ընտիր եղանակներ։ Կովկասեան պարեր եւ նուագ։*

Մարսիլահայ Սասունեան գեկ. Մ. Մարութեանի կը ներկայացնէ

ՄՈԼՈՐՈՒԱԾ ԴՐԱՑԻՆ ԵՒ ՏՈՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ (ԶԱՒԵՇՏ)

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ste. Byothéraphitique, 131 Rue Cambronne, մէթրօ Vaugirard.

Կը խօսի՝ Ռ. ԿԱՐԱՊԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ «Հրանդի (Մելքոն Կիւրճեանի) գրականութիւնը»։

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Յնողքներու կողմէ

Ի ՆՊԱՍՏ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին

ԺԱՆ ԿՈՒԺՈՆԻ սրահներուն մէջ, 8 Rue Jean Goujon

Մէթրօ՝ Rond Point des Champs-Elyssées

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Պ. Հ. ՄԱՐՄԱՐԵԱՆ

ՍԵԼԵՔԹ ՃԱԶ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՔՕԹԻՅԵՕՆ — ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն դասախօսական ժողով կը հրաւիրէ Վռամեան, Մշօ, Մուրատ եւ Արզութեան խումբերու բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։ Կը խօսի ընկ. Վահան Փափազեան։

Գ Ա Ի Ա Ռ

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողով կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Ապառամ, Ռոստոմ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին «Խամակօ» ակումբին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողով կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղը կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդային գրադարանը կը վերաբացուի Ապրիլ 15ին։ Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկունները՝ ժամը 7—8.30։ Հասցէ.— 11 Rue Dunoir, Lyon։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Սեբաստիոյ Եարասար գիւղացի Գեղամ Ղարաղըզեան, հօր անուն՝ Նշան, մօր անուն՝ Էլմօն։ 1923ին կը գտնուէր Փարիզ։ Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր հօրեղբօրորդւոյն Հայկ Ղարաղըզեանի 43 Rue St. Barbe, Marseille.

— Կը փնտռուի Տիկին Սրբուհի Ճէնէքճեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Պոլիս։ Իմացնել Երուանդ Գէորգճեանի, 16 Rue Lainerie, Lyon, France.

— Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէրէնտեցի. Սեբաստիա) Սիմոն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են։ Իմացնել Յառաջի վարչութեան։

— Սեւերեկցի, Յակոբ Հազարվարդեան, Օհէօ վանէսի որդին, կը փնտռէ իր եղբայրը կարապետ Հազարվարդեան, որ 23 տարիէ ի վեր կորսուած է։ Կը կարծուի ըլլալ Լիվրբուլ, ամուսնացած անգլիուհիի մը հետ եւ ունի երեք զաւակներու։ Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին։ Bakkal Agop Hazarvartian, Arabe Pounar, Alep, (Syrie).

— Կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սաֆակեան, հօր անուն՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անուն՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անուն՝ Սամուէլ։ Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Էէտտամիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— Կը փնտռեմ Բալուի Օղամ գիւղէն եղբայրս, Առաքել Ղ. Մարգարեան որ կը գտնուէր Փրավիտէնս (Ամերիկա)։ Երեք տարի առաջ նամակ կը ստանայի։ Իմացնել՝ Օղամցի Յովհ. Ղ. Մարգարեանի 17, Rue des Dominicaines, Marseille, France.

Ամերիկահայ թերթերէն մասնաւորապէս «Հայրենիք»էն կը խնդրուի արտատպել։

— Մարաշցի Եսայի Գարամանլեանի որդին Սիմոն Գարամանլեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Յակոբ Գարամանլեանը, որ կը գտնուէր Շիքակօ (Ամերիկա)։ Ընդհ. պատերազմէն ի վեր լուր չունիմ իր մասին, իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Simon Karamanlianի, Usine Vigier, Pont St. Esprit (Gard) France.

Ամերիկեան թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

— Բնիկ Պիթլիսի Ս. Յովհաննէսեան Թաղէն Նաճար Գէորգեանի որդին, Լեւոն Գէորգեան կը փնտռէ իր մօրաքոյրը (անունը չի յիշեր) որ Ամերիկա կը գտնուի։ Իր մասին լուր ունեցող բոլոր հայրենակիցներէ կը խնդրուի իմացնել Լեւոն Գէորգեանի, 16, Bd. des Italiens, St. Louis Marseille.

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել։

— Կիւրինցի Նորայր եւ Միհրան Աֆարեաններէ (կօշկակար) կը խնդրուի իրենց հասցէն իմացնել անյապաղաբար H. Meguerianի, 138 Rue Lafayette, Vienne (Isère)։ *Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Մարսէյլ եւ կը զբաղին կօշկակարութեամբ։*

MONDE

միջազգային մեծ շաբաթաթերթ՝ գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ ընկերային տեղեկութեանց

Կը հրատարակուի ամէն Շաբաթ։ Գին 1.50 ֆրանք. տարեկան բաժնեգին 50 ֆր., վեցամսեայ՝ 25 ֆրանք (Ֆրանսայի համար)։

Հասցէ.— Administration de Monde», 50 Rue Etienne Marcel, Paris (2e).

Կ'ուզուին *ժէնոէ ռօպ եւ Քրէփ տը շին պլուզ կարող գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ ամէն օր ժամը 1—3, Օ. Յակոբեանի,* 11 rue Sénégal, *սենեակ թիւ 30, մէթրօ Բելվիլ կամ Գէլվիլ։*

Օ Թ Օ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՎԱՐԵԼՈՒ ԴՊՐՈՑ

Ինքնաշարժ (օթօ) վարելու փափաք ունեցողները թող անմիջապէս դիմեն՝ ռոկերիչ-ժամագործ՝

ԺՕԶԷՖ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

2 Rue Francis-de-Pressensé — 34 rue d'Aix, Marseille.

Ութը դասը 100 ֆրանք, շաբաթը երեք անգամ, դասի ժամեր առաւօտ 7.30—8.30, կէսօրէ վերջ 1—2։

ՎԱՐՁՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Երկու սենեակ եւ խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտր. աշխատանոցի յարմար։ Մէթրօի եւ մարշէի մօտիկ։ Պայլ 7 տարի։ տարեկան վարձք 2500։ Դիմել Պ. Անանիկեանի, 48 Rue Compans *Մէթրօ* Place des Fêtes.

EMPIRE Սինեմա-Հոլ՝ 87 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք, արեան, մորթի հիւանդութիւններ։ Կ'ընդունին ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։*

ՄԱՄԼՈՅ ՏԱԿ Է «ԱԳ — ՏԱՂԻՔԱՌԱՄԵԱՑ ԳՈՅԱՄԱՐՏԸ»

1914—1918 մեծ եղեռնի շրջանին Եդեսիոյ եւ Սեբաստիոյ միջեւ գտնուող Ագտաղ լերան վրայ մղուած չորս տարուան գոյամարտի պատկերալից պատմութիւնը լոյս կը տեսնէ մօտ ատենէն։ Գիրքը պիտի բաղկանայ 300է աւելի մեծադիր էջերէ, որուն վեց պրակները լոյս տեսած են ընտիր թուղթի վրայ մաքուր տպագրութեամբ։ Կը խնդրուի նոյն գոյամարտէն վերապրողներէն ու հետաքրքիրներէն իրենց հասցէները փութացնել հետեւեալ հասցէին։ A. Arabian, 36 rue des Dominicains, Marseille.

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) — Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն Քաէֆ ար Շէնի։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ։ Ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՌԱՏԻՕ ՄԱՍՆԱԳԷՏ Պ. Ա. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

2 rue des Fossés St. Jacques. Paris (5)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Նորակազմ Երիտասարդ միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ նախկին Երիտասարդաց միութեան անդամները եւ նոր անդամակցիլ փափաքողները այս իրիկուն ժամը 8ին 29 Rue Etienne Dolet, *Պ. Մինասի սրճարանը։*

ՓԱՐԻԶԻ հարաւային շրջանի Յառաջդիմասիրաց միութեան դասախօսութիւնը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Գանեէօի դպրոցի շէնքին մէջ։ Կը խօսի Պ. Ս. Գարակէօզեան «Տրապիզոնցի Անթառամ» գրքի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

ՇԱՎԻԼԻ Երկ. Երիտ. Միութեան եռամսեայ ընդհ. ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Նկատի ունենալով օրակարգի կարեւորութիւնը, բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գարծ.— 981.60 ֆր.։

Մարսէյլ, Յ. Մ.— 260։ Կարգադրեցինք։

Լը Քանէ, Պ. Պօլ.— 35։

ԳՈՒՐԳԷՆ Քէչիշեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ՎԱՀԱՆ ԶՕԼԱՔ (SCHOLAK)

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ՝ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1906ԻՆ ՓԱՐԻԶ

6 rue Adolphe Focillon, Paris — Tél. Gobelins 19-6…

Ներկայիս՝

1. Brunoyի մէջ՝ վարձու երկու յարկաբաժիններ 2—3 սենեակնոց, լոգարան, նոր շէնք.
2. Brunoyի մէջ՝ ծախու երկու հողեր շաբաթը կալուածներու շինութեան յատուկ, խանութով, քառակ. մէթրը 90 ֆր
3. La Bauleի մէջ՝ ծախու ծովեզերեայ արդիական villa մը շինուած 1930ին,
4. Հարիւրին 5 տոկոսով փոխառութիւն՝ այն յաճախորդներուն որոնք կ'ուզեն շաբաթը կալուածներ կամ վիլլաներ շինել՝ շինութիւններու համար վերջին գին։
5. Փորթ տ'Օրլէանի մօտ 10 պզտիկ հողամասեր փոքր տուներու շինութեան համար. վճարման դիւրութիւններ, լաւ պատեհութիւն։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Տիադէռմի (diathermie), (ուլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ — 142 Fbg. St. DÉNIS — Tél. Nord 31.49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ, վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել, Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ, Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր Պ. GUERԻ 1 ROUTE D'ORLEANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— Փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը։ Տեղը տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար։

ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

M. HABIAN

31 rue Cramme 31, Bois Colombes — Tél. Charlebourg 16-29

Թրամ. 40, 45 օթօպ.

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ։ Թարմ եւ ճոխ մթերք։ Ամանորեայ Սեղանին իսկ գահ կը ձգենք։ Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում։ Գիները անմրցելի։ Ապսպրանքները արագ կը յանձնուին բնակարաններ

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ։

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով։

Հայրենակից, օգտուեցէք առիթէն

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 25 ԶԵՂՉ

Փարիզէն վկայեալ եւ Պոլսոյ հրապարակին ծանօթ դերձակ

ԺՕՐԺ ՃԷՊԷՅԵԱՆԻ "Օ'ՍԻԶՕ Տ'ՕՐ"

դերձակատան մէջ, 20 Ավընիւ Քամիլ Փէլթան, Մարսէյլ։ Կը գտնուին անգլիական եւ ֆրանսական ամենալաւ կերպասներ։ Արանց եւ կանանց հագուստներ կը ձեւէ եւ կը կարէ վերջին նորաձեւութեանց վրայ։ Առաջին իսկ այցելութիւնով, պիտի տեսնէք եւ համոզուիք մեր յայտարարութեան ճշմարտութեան։

20 Ave. Camille Pelletan, Marseille, *Հեռաձայն Քոլպէր* 71—1…

Տոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ։ Կիր. մինչեւ կէսօր բաց։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	5 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 574.666

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 12 ԱՊՐԻԼ 1931
12 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1542 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՏԻՐՈՒԹԻՒՆ

Թերթերը գրեցին թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Յանձնաժողովը իր վերջին նիստին մէջ զբաղած է Յունաստանի հայ գաղթականներուն փոխադրութեան հարցով։

«Ի պատասխան այն հարցումին թէ ո՞րն է Եւրոպայի յարմարագոյն վայրը այդ գաղթականները փոխադրելու, Գ. Բաշալեան յանձնանշած է Ֆրանսան, որուն հարաւ-արեւելեան շրջանին մէջ անմշակ ընդարձակ հողեր կան, աշխատող ձեռքերու կարօտ։ Ֆրանսայի ներկայացուցիչ Գ. տը Նավայլ նպաստաւոր արտայայտութիւն մը ունեցած է այս առաջարկի մասին»։

Մեր տեղեկութիւնները կը հաստատեն այս պարագան։ Միեւնոյն ատեն կ'իմանանք թէ արդէն իսկ ձեռնարկներ կը կատարուին այս ուղղութեամբ։

Կը նշանակէ թէ հազարաւոր մարդ-արարածներու տեղափոխութիւն մը պիտի կատարուի նորէն, նման լքեալ գոյքերու կամ կարասիներու փոխադրութեան։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը օր առաջ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար գաղթականներու տաղտուկը, վարձու պիտի տայ Յունաստան թիւցած բազմութիւնները, իբրեւ աշխատանքի միս։ Իբրեւ բէնչպէր, շէնցնելու համար Ֆրանսայի հարաւ-արեւելեան շրջանի ընդարձակ հողերը (աւելի ճիշդ՝ ճահճային տարածութիւնները)։

Խնդիր մը. — ո՞վ է ստանձնած այս տաժանելի գործին պատասխանատուութիւնը, ի դիմաց Հայոց ազգին...

Գ. Բաշալեան Ժընեւ կ'երթեւեկէ Գաղթ. Յանձնաժողովին անունով։ Բայց իրականին մէջ այդ Յանձնաժողովը անուանական Մարմին մըն է, եւ նոր է որ կը վերակազմուի։ (Ժընեւի խորհրդակցութիւնը տեղի ունեցած է Մարտ 10 — 11ին)։ Գ. Բաշալեանի ծախքերը կը հոգայ Բարեգործականը, որուն հետ կապուած գործերն ալ ինքն է որ կը հետապնդէ։

Արդ, Գաղթ. Յանձնաժողովին նախկին թիւցորդները կամ նոր յաւելուածները եւ Բարեգործականը կ'ըմբռնե՞ն այս յանձնառութեան ծանրութիւնը։ Կը ստանձնե՞ն անոր պատասխանատուութիւնը։ Ո՞ր եւ է ատեն խորհրդակցա՞ծ, կարծիք հարցուցա՞ծ են այս մասին, եթէ ոչ «ազգովին», գոնէ իրենց համընտիր շրջանակներով։

Այդ երջանիկ պարոնները գաղափար ունի՞ն Ֆրանսայի հարաւ-արեւելեան շրջանի աշխարհագրութեան մասին։ Ծանօ՞թ են տեղական, այլ մանաւանդ գետեղման, տեղաւորման պայմաններուն։

Գիտե՞ն որ թոյլատուութիւն, դիւրութիւն չկայ համախումբ ապրելու։ Իմացա՞ծ են գոնէ, որբերու տեղաւորման պայմանները։ Կամ Պուլկարիայէն փոխադրուած Ռուսերու կացութիւնը։

Ֆրանսան «բէնչպէրս»ի պէտք ունի, եւ կրնայ գտնել ո՛ւր որ ուզէ։ Ազգերու Դաշնակցութիւնն ալ միշտ՝ կը ձգտի հոգ մը պակաս ունենալ։ Իսկ մե՞նք,— պիտի գիտնա՞նք վերջապէս թէ ի՛նչ կ'ընենք...

Նորութիւն մը չէ դրուած խնդիրը։ Յունաստան քանի մը տարիէ ի վեր ամէն ժողովի մէջ կը յիշեցնէ զայն։ Կ'արծարծէ իրեն յատուկ հաշիւներով։

Բարեացակամութիւն չի պակսիր։ Յունական կառավարութիւնը ինքն ալ գիտէ որ հայ գաղթականները բեռ մը չեն իրեն համար։ Բայց մեր անտիրութիւնը պատճառ կը դառնայ որ գործեր սարքուին մեր գլխուն վերեւ։

Արդ։ իրաւունք ունի՞նք հարցնելու թէ սպառա՞ծ են բոլոր միջոցները։

Գաղթ. Յանձնաժողովը կամ Բարեգործականը որեւէ ատեն մտածեցի՞ն լուրջ ձեռնարկ մը կատարել տեղին մէջ, խնդիրը ուսումնասիրել տեղին վրայ, փոխանակ ընդ առաջ երթալու Փարիզի կամ Ժընեւի մէջ մշակուած առաջարկներու։

Ահա Մակեդոնիոյ որբերուն խնդիրը—ճշմարիտ անել մը, որուն լուծումը կրնայ յանգիլ նոյնիսկ տեղափոխութեան։ Անջատ եւ ինքն իր մէջ ամփոփ խնդիր մըն է, ծնած՝ բացառիկ պարագաներէ։

Նոյնիսկ այս մասնակի խնդիրը չէ զբաղեցուցած ոչ Գաղթ. Յանձնաժողովը, ոչ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, ոչ ալ Բարեգործականը։ Ապահովաբար՝ Բարեգործականի տեղական (Յունաստանի) ներկայացուցիչները չեն ալ հետաքրքրուած այս տղոց գոյութեամբ։ Այլապէս, կը հաւատանք թէ մինչեւ յուսահատութեան դուռը չէին հասցներ զանոնք։ Չէին ստիպեր Մակեդոնիոյ շրջանը կատարել, գիւղէ գիւղ թափառիլ ի խնդիր պատառ մը հացի։

Երբ անուշադրութեան մատնուած է այս պզտիկ խնդիրը, ինչպէս ծրագիրներ կ'որոճան, թելադրութիւններ կ'ընեն հազարաւոր բազմութիւններու մասին։ Այն ալ առանց բոլոր միջոցները սպառած ըլլալու։

Ժողովո՞ւրդ ենք թէ հօտ։ Մարդի՞կ են որ պիտի փոխադրուին անծանօթ ուղղութեամբ, թէ աթոռներ եւ սեղաններ արօրներ կամ գերանդիներ։

Մինչեւ ո՞ւր եւ մինչեւ ե՞րբ — այս անտիրութիւնը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ ՇԱՐԺԻԼ

Թուրքեւպարսիկ սահմանագլուխի քիւրտ ցեղախումբերը վերսկսան ըմբոստական գործողութիւններու։

Թուրք կառավարութիւնը օգնական ուժեր ղրկելով զօրացուց Պայազիտի շրջանին իր պահակազօրքը ու դիմում կատարեց պարսիկ կառավարութեան որ հսկողութիւն կատարէ եւ ի հարկին արգիլէ քիւրտ ուժերու համախմբումը որ այս պահուս տեղի կ'ունենայ Սարը-Սուի հիւսիսը եւ Սուլտեմիրզայի կիրճին մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԲԱՆՈՒՈՐ ԵՒ ԳԻՒՂԱՑԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ

Խալք կուսակցութեան ընդհանուր դիւանը քանի մը օր առաջ նիստ ունեցաւ Ըսմէթ փաշայի նախագահութեամբ։ Այս դիւանն է որ պիտի ճշդէ երեսփոխանական թեկնածուները։ Դիւանին ձգտումը հետեւեալն է.—

1. Ներկայ Ազգ. ժողովին մեծամասնութիւնը նոր ժողովին հիմը պիտի կազմէ։
2. Նոր երեսփոխան չպիտի առնուի այն ասպարէզներուն մէջէն, որոնցմէ բաւականաչափ ներկայացուցիչներ կան ներկայ ժողովին մէջ։
3. Պաշտօնեաներէն եւ բանակէն երեսփոխան չպիտի առնուի։
4. Ոչ ոք երեսփոխան պիտի ըլլայ, պարզապէս իբր վարձատրութիւն անցեալին մէջ իր ըրած ծառայութեանց։
5. Նոր ժողովին մէջ Խալք կուսակցութեան անունով բանուոր եւ երկրագործ երեսփոխաններ պիտի գտնուին։ Այս երեսփոխանները իրական բանուոր եւ երկրագործ պիտի ըլլան։

Համայնավարները Թուրքիոյ մէջ

Թուրք թերթերուն տեղեկութեանց համաձայն, համայնավարները քանի մը օրէ ի վեր նոր գործունէութեան մէջ մտած են։ Համայնավարները, Մայիս 1ի համար, կարգ մը թռուցիկներ պատրաստած եւ սկսած են գաղտնաբար զանազան տեղեր [illegible] յարձակում կը գործուի եւ կարգ մը համայնավարներ երեսփոխան ցոյց կը տրուին։

Հասկցուած է որ յայտարարութիւնները Ճիպալիի ծխախոտի գործարանին բանուորները գրգռելու նպատակ ունին։ Ոստիկանութիւնը ձեռք անցուցած է թռուցիկները եւ քննութիւն կը կատարէ։

Հանրային Պարտքի խնդիրը

Գործավարներու Խորհուրդը Ըսմէթ փաշայի նախագահութեան տակ նիստ գումարեց։ Ժողովին մէջ, արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտիւ տեղեկութիւններ տուաւ Հանր. Պարտքի խնդրին շուրջ Ֆրանս. դեսպանին հետ ունեցած շփումներու մասին։

Ֆրանսական դեսպանը այս խնդրին մասին իր տեսակցութիւնները կը շարունակէ։ Դեսպանին անպաշտօն այցելութեան միջոցին ալ այս խնդրին մասին բանակցութիւններ կ'ըլլան, այնպէս որ հաւանական է որ հարցը նոր բանակցութեանց յանգի։ Դեսպանին միջոցով բաժնետէրերը ըսուած են թէ ներկայ կացութեան բերումով նոր բանակցութեան սկսիլը անհրաժեշտ է։

Տիրող կարծիքը այն է թէ ոչ մէկ պատճառ կայ բանակցութեան չսկսելու, եւ թէ այս շփումներէն վերջ կը սպասուի որ բաժնետէրերը պատուիրակ ղրկեն։

Թուրքեւպուլկար յարաբերութիւնները

Պուլկարիոյ Պորիս թագաւորը, եւ թագուհին Պոլիս պիտի հասնին Մայիս 14ին կամ 15ին եւ անմիջապէս պիտի մեկնին Էնկիւրի։

Թագաւորին կ'ընկերանան նաեւ իր երկու քոյրերը եւ Սիրիլ իշխանը։

Արքայական ընտանիքը, որուն կ'ընկերանայ նաեւ Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը Պուրօֆ, Էնկիւրիի մէջ, հիւր պիտի ըլլայ Մուսթաֆա Քէմալի։

Իզմիր քաղաքը ողողուած

Իզմիրի վրայ բուռն փոթորիկ մը պայթեցաւ որուն յաջորդեց յորդառատ ու երկարատեւ անձրեւ մը։ Քաղաքին մէջ, բազմաթիւ թաղեր ողողուեցան, հինգ հոգի շանթահար եղան։

Հեղեղը աւլեց քաղաքին փողոցները, քշելով բազմաթիւ անձեր։ Հինգ հոգի խեղդուեցան։

Ռուսեւգերման բանակցութիւններ

Ուրբաթ օր, Պերլինի մէջ սկսան բանակցութիւնները խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան եւ գերման ճարտարարուեստի ներկայացուցիչներուն միջեւ, Ռուսիոյ կողմէ Գերմանիոյ տրուելիք կարգ մը յանձնարարութեանց մասին։

Այս յանձնարարութիւնները նախատեսուած էին գերման ճարտարագործներու վերջերս Ռուսիոյ մէջ կատարած ճամբորդութեանց ընթացքին։

Այս ապսպրանքները կը գնահատուին 300 միլիոն ոսկի մարք։ Ի նպաստ ճարտարագործներու, գերման կառավարութիւնը ստանձնած է խորհրդային ապսպրանքներու վճարման 100ին 70ի երաշխաւորութիւնը։

Յոյնեւֆրանսական առեւտուր

Կը յիշուի թէ յոյն կառավարութիւնը խզեր էր Ֆրանսայի հետ առեւտրական պայմանագրութեան մը կնքման բանակցութիւնները, այն առարկութեամբ թէ, Ֆրանսա աւելցուցած ըլլալով մաքսատուրքը, անկարելի կը դարձնէ յունական գինիի Ֆրանսա մուտքը։

Այս առթիւ, պատասխանելով օտար թղթակիցներու հարցումներուն, Յունաստանի արտաքին նախարարը յայտարարեց.— Ֆրանսա կ'ուզէ պաշտպանել իր գինիները, իր իրաւունքն է, կ'ընդունինք ֆրանսական կառավարութեան դժուարութիւնը այգեպաններու ճնշումին առջեւ, բայց այդ չի նուազեցներ դժուարութիւնները։ Յոյնեւֆրանսական յարաբերութիւնները կը մնան սովորական։ Փոխադարձաբար ներածումներ պիտի կատարուին ընդհանուր մաքսատուրքի հիման վրայ։»

Ռումանիոյ նախարարական տագնապը

Թիթուլէսքօ որուն պաշտօն յանձնուած էր կազմել Ռումանիոյ նոր դահլիճը, վերջացուց իր բանակցութիւնները զանազան հոսանքներու պետերուն հետ, որմէ վերջ, այս վերջինները թագաւորին կողմէ հրաւիրուեցան տեսակցութեան։ Այս տեսակցութեան ընթացքին, թագաւորը կոչ ուղղած է իւրաքանչիւր հոսանքի պետերուն, որ ընդառաջ երթալով Թիթուլէսքոյի ձեռնարկին, նպաստեն միացեալ դահլիճի մը կազմութեան։

Այսօր ուրեմն յայտնի պիտի ըլլայ թէ Թիթուլէսքօ պիտի յաջողի՞։ Այն պարագային որ քաղաքական հոսանքները յօժարին մտնել դահլիճին մէջ, Թիթուլէսքօ անոնց պարզէ ծրագիրը զոր կ'ուզէ գործադրութեան դնել։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Ամրիցարի մէջ, մաս մը Հնդիկներ ժողով գումարելով, քուէարկեցին բանաձեւ մը, որով գովքը կը հիւսեն Լահորի մէջ ոստիկանական պաշտօնեայի մը սպանիչներուն, եւ մարտիրոս կը հռչակեն, երկու օր առաջ Լահորի մէջ կախուած ոճրագործ մը, որ սպաններ էր անգլիացի սպայի մը կինը։

Ոստիկանութիւնը Պէրտոլի մէջ ձերբակալեց հարիւրի մօտ ագարակապաններ եւ բազմաթիւ գիւղացիներ, որոնք արգելք կը հանդիսանային ուրիշ աղանդէ մէկու մը երկրագործական աշխատութեան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

(ՀԱՅԵՐ ԵՒ ՌՈՒՍԵՐ)

Տնտեսական տագնապը ամէնէն աւելի կը հարուածէ բնականաբար այն գաղթական գործաւորները, որոնք ինչպէս Հայերն ու Ռուսերը, ըլլալով հայրենազուրկ, չեն վայելեր իրենց ազգային կառավարութեան պաշտպանութիւնն ու օժանդակութիւնը։ Ահա թէ ինչ կ'ըսէ Ռուսիոյ նախկին արտաքին նախարարներէն Գ. Միլիուքոֆ, «Էնթրանսիժան»ի աշխատակցին, Ռուս գործաւորներու մասին որոնց իրաւական կացութիւնը կը համապատասխանէ հայ աշխատաւորներու կացութեան։

Գ. Միլիուքոֆ, պարզելէ յետոյ ռուս գաղթականներու դժնդակ կացութիւնը կը պատասխանէ խմբագրին հետեւեալ հարցման

— Բայց, գաղթականներու յատուկ պաշտօնական կանոնագրութիւն մը չկա՞յ։

— Ճիշդ է, կայ. 1928 յունիսին, Ազգերու Դաշնակցութեան կողքին հաւաքուած միջկառավարական խորհրդաժողովը կառավարութիւններէն խնդրեց որ չկիրարկեն ռուս գաղթականներուն (ինչպէս նաեւ Հայերուն) օտար աշխատանքը սահմանափակող կանոնները, առանց նկատի ունենալու այս գաղթականներուն մասնաւոր կացութիւնը եւ չձեռնարկեն անոնց արտաքսման, մինչեւ որ դրացի պետութենէ մը՝ մուտքի արտօնութիւն չստանան։

«Այս յանձնարարութիւնները որ մտած են 1928 յունիս 30ի կարգադրութեանց մէջ, Ֆրանսայի մէջ ի զօրու են 1930 փետր. 1էն ի վեր, 1930 յունուար 11ին նախագահական հրամանագրի նիւթ կազմած ըլլալով։ Սակայն, մեռեալ տառ մնացած են ցարդ։ Ինչո՞ւ, չեմ գիտեր»։

«Տնտեսական տագնապը եւ անգործութիւնը անշուշտ վերջ պիտի գտնեն։ Բայց ռուս աշխատաւոր գաղթականներու (ինչպէս նաեւ Հայերու անշուշտ. «Յ.») հարցը պիտի մնայ, քանի այս արտաքսեալները չկարենան վերադառնալ իրենց երկիրը։ Առանց հանդէպ կիրարկուած աշխատանքի ներկայ վարչաձեւը պատճառ կը դառնայ մեծ տառապանքներու։ Վարչական քանի մը պարզ կարգադրութիւններ, մէկ քանի շրջաբերականներ՝ պիտի կրնային վերջ դնել անոնց տառապանքին»։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլ 4ին պաշտօնապէս արձանագրուած անգործներու թիւը վերջին վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ 51,500, որոնց 10,518ը կիներ։ Նախորդ շաբթու այդ թիւն էր 50,815, ուրեմն այս շաբթուան համար 685 յաւելում։

Անցեալ տարի նոյն այս շրջանին, անգործներու ընդհանուր թիւը ցոյց կը տրուէր 1524։

Ապրիլ 4ին, Փարիզ քաղաքի անգործներու թիւն էր 21,910 (5551 կիներ) անցեալ շաբթուան 22,172ին դէմ։ Սէնի միւս համայնքներուն մէջ՝ 14,436։ Ընդամէնը ուրեմն Սէնի ամբողջ նահանգին մէջ 36,346 անգործներ, անցեալ շաբթուան 36568ին դէմ, ուրեմն 222ի նուազում մը մէկ շաբթուան ընթացքին։

Ըսած ենք նախապէս թէ պաշտօնական այս թիւերը բոլորովին չեն համապատասխաներ իրականութեան, իսկ այս վիճակագրութեան մէջ, ցոյց տրուած յաւելումը կուգայ անկէ, որ 5 նոր օգնութեան արնուտներ հաստատուած են տարբեր վայրերու մէջ, արձանագրելով տեղական անգործները, որոնք ցարդ նպաստ չէին ստանար որեւէ տեղէ։

Մարտի 30էն 4 Ապրիլ, Ֆրանսա մտած են 1190 օտարականներ՝ իբր աշխատաւոր. իսկ իրենց երկիրները մեկնած են 2454 օտարականներ։

ԳԱՐՈՒՆ Է ՀԵԼՎԵՏԻՈՅ ՄԷՋ

«Եկո՛ւր, սիրունս, դուրս ելի՛ր։ Տե՛ս, անցած է ձմեռը։ Ձիւնը հալած է անհետ։ Հողին վրայ ծաղիկներ կը փթթին։ Թռչունները երգի կը սկսին։ Ոստերու ծայրէն դուրս կը պոռթկան կանանչ թուփեր։ Ելի՛ր եւ դո՛ւրս ելուր»։

Արեւելեան հին սիրային երգին այս չնչաղ գլխաւոր խաղը չէ՞ հնչեցնեն գարնան կոչին։ Ոգեւորեալ գարունը երիտասարդութեան նշանակն է, օրերու երկարումին, կեանքի զարթումին, գոյներու՝ գուարթութեան՝ լոյսի, յոյսի, սիրոյ նշանակը։ Ձիւնախաղաղ Ալպեաններու տարափառ տեսարանը, դաշտերուն բուրումները, Թռչուններուն երգերը, ամէնքը միանգամայն կը հռչակեն բացումը տարուան նորաննկան առաւօտեան։ Կարմրալանջին կուրծքին վառ կարմիրը, անծեղին նաշխուն թեւերուն պայծառ կապոյտը, կկուին կանչը, առուներուն խոխոջը, ուռիներուն հծայքը, դալարուտքին վրայ արեւուն խայտանքը, եւ դաշտարայքի փափուկ, քնքուշ կանանչը, բոլորը համօրէն կ'արձագանգեն նոյն աւետիսը կեանքին յաղթանակին, եւ նոյն կոչը — ելի՛ր, դո՛ւրս ելուր, եւ ա՛ռ բաժինդ տարուան նոր կեանքէն։

Տարբեր տեղերու եւ տարբեր մարդոց համար իւրաքանչիւր եղանակ իր յատուկ սիրունութիւնը ունի։ Ամառուան հունձքի երկար օրերը, աշնան այգեկութքը, ձմրան զուարճալի ըդբօսքը — սահնակ՝ չմուշկ՝ սքի — կը թողուն տպաւորութիւններ որոնք եղանակին անցնելէն վերջն ալ երկար կ'ապրին արթնցող երջանիկ ժամանակներու մէջ։ Բայց գարնանային կենդանութեան զարկը հաւասար կերպով կը բաբախէ ամէն տեղ եւ ամէն սրտի մէջ։

Անգլիոյ մէջ՝ գարունը ընդ... ջանալու տպաւորութիւնը կը թողուր վրաս։ Ալբիոնի առատ անձրեւներուն մէջէն, կամ մշուշին քօղին չոյանքին հետ, կծու հովը դեռ կը կճէր երեսներս։ Բայց, հոս՝ Զուիցերիոյ մէջ օդը նուազ խոնաւ է, եւ երկինքը աւելի պայծառ։ Գարունը երբեմն ո՛րքան արագ կ'արշաւէ կը գրաւէ բլուրները, որ անակնկալ կը բերէ դաշտերուն վրայ անփոյթ փռուած ձիւնը, եւ առուակները նոր կուգան սարերէն վար խուժող ջուրերը լիճ տանելու։

Արեւը շաբաթներով Ժիւրա լեռներու ձիւնին մէջ զուարճանալու վրայ է։ Թէեւ ձմեռը դեռ կը տիրապետէ արեւելեան Ալպեաններուն վրայ։ Բայց շնորհիւ իր աստիճանաւոր բարձրութիւններուն, Զուիցերիոյ մէջ ամէն տեսակ կլիմայի կարելի է հանդիպիլ միանգամայն։ Հովանաւորուած կեդրոնի լեռներուն դանդուածային շղթայովը՝ հարաւային կողմը կը տարածուի Թէսէնը, «Զուիցերիոյ Ռիվիէրան»։ Մաճիորի եւ Լուկանոյի լիճերուն վերեւը եւ շուրջը՝ անտառաշատ բլուրներուն փէշերուն առօրատը պահուըտած են անդորր անքոյթ գիւղեր, եւ Լոքառնօն ու Լուկանօն։

Հո՛ս է շիմը, ուր ամէնէն առաջ ոտք կը դնէ Զուիցերիոյ գարունը։ Այստեղ են իր բուրումները ու գեղեցկութիւնները կը զքէ մեծափառ շռայլութիւնով մը։ Միմոսենիններուն ոսկի փետրափունջերը, վեստարիաներուն երկայն՝ ճօճանակաւոր ծաղկերը կը խառնուին մագլոնիաներուն վարդագոյն ու ծիրանի բաժակներուն հետ, եւ անոնց շուրջը կը բոլորուին ծեփիւները՝ իրենց աքեւահար կոկոններովը, մրտավարդենիներու զուարթ թուփերը՝ իրենց մութ կանանչովը, եւ վեհատեսիլ քամելիաներ։ Ճիւղերու ծայրերէն առատաւոր բողբոջներ կը ժպտին արեւուն դէմ։ Թռչունները թուփերուն կը պատմեն իրենց սիրոյ գաղտնիքները, եւ միանալով կը համբուրեն օրուան ալեւլուիան, մինչ դաշտի շուշանները կը խնկարկեն գարնան կանգնած խորանը բլուրներուն վրայ։

Զատկի օրերուն Թեսէնեցիները կը կատարեն իրենց «զաժալիաններու տօնը»։ Այս տարի Լոքառնոյի մէջ կը տօնուի Ապրիլի 19 20ին։ Դրեթէ Զուիցերիոյ ամէն մասը ունի իր ծաղիկներու տօնը։ Կառքեր կը զարդարուին ծաղիկներով, ծաղիկներէն հիւսուած հսկայ սակառներ, պսակներ, թռչուններ, կենդանիներ կը զետեղուին սայլերուն վրայ, կամ արդի ժամանակներու համար՝ ինքնաշարժներու մէջ. պարման ու պարմանուհիներ ազգային տարազներով՝ ձիւնաթոյր հանդերձանքով՝ ծաղկէ թագերով ու պսակներով այդ կառքերուն մէջ նստած կամ շուրջը բոլորած կը շրջին համբաներուն վրայ երգելով, ժողովուրդին խանդառատ խրախճանութեանը մէջ։

Վօ նահանգին մէջ կը տօնուի «Fete de Feuillus»։ Խումբ մը, տասը քսան տղաք, թափոր կը կազմեն։ Ամէնէն մեծերը իրենց ձեռքերուն մէջ կը բռնեն թուփեր՝ գոյնզգոյն թուղթերով զարդարուած։ Միւսները կը հետեւին կռելու զանգակներ շարժելով, կ'անցնին գիւղէ գիւղ։ Ամէն տան առջեւ երգ մը կը պոռան։ Իրենց արձակ ձայներուն կը խառնուի կռելու զանգակներուն մխոցը։ Կիներ անոնց ուտելիք կուտան, հաւկիթ, պտուղ կամ դրամ։

Կը սարքուին շքեղ հանդէսներ ի պատիւ Feuillus, ուր ժողովուրդի բոլոր դասակարգերը, մանուկներ՝ ծերեր՝ պարտիզպաններ՝ «խենդեր» կարգով բեմ կը բարձրանան «Lyre de Carouge»ի տարազներով եւ կ'երգեն Տալքրոզի յօրինած գարնանային սիմֆոնին, ու կը պարեն ... անոնց պարերը եւ լսել խըմբերգը։

«Ճաճանչին տակ երիտասարդ արեւուն
կը սարսըռայ, կը փալփըլի երկիրը.
Ոստեր կանաչ կ'ուռին հիւթով կենսալից.
կեղեւներէն ցաթած ծիլերն կը ծըլին։

Անտառներէն մեղմիկ երգ մը կը սուլէ.
Նախ՝ վարանոտ, յետոյ՝ թնդացնէ այերքը...

Օրհնեա՛լ ըլլաս, սիրուն գարուն, ողջո՛յն քեզ...»

Յետոյ Ժիւրաները կը ծածկուին գոյնզգոյն ծաղիկներով։ Ի՜նչ ցնծութիւն է տղոց սրտին մէջ՝ գտնել գարնան առաջին ժանսիան, որ իր անձման կապոյտովը Զուիցերիոյ ծաղիկներուն թանկագիններէն կրնայ սեպուիլ։ Թարինջակները շատոնց եկած են ճաշի սեղանները շէնցնելու։ Եւ ահա կը հասնի ժամանակը երբ մեր աղջիկները խումբ խումբ պիտի երթան «Մեծ ժայռի գետի ձորին երկու կողմի անտառներէն կապոյտ ու մանիշակագոյն կուտածաղիկ հաւաքելու, Ծընեւի եւ Լօզանի ծանօթներուն ղրկելու համար։ Թարբերու վրայէն պիտի անցնին գետին այն լճացած մասին առջեւը, զոր տղաք «Վահանայ լիճ» կոչած են, որովհետեւ Վահանը կուտածաղիկ հաւաքելու համար գետին միւս եզերքը անցնելու ատեն անոր մէջը ինկած է։ Անգամ մըն ալ Լիլիին ոտքը մէջը սահած, եւ ջուրը իր կօշիկը տարած է։ Անոնք պիտի յիշուին ու խնդուք պիտի պատճառեն։

Աւելի ուշ կը հասնին միւսկէները, ո՛հ անոնց անմահական բոյրը որ անձեղ ճերմակ կոկոնիկներու մէջէն անսպառ դուրս կ'արձակուի։ Պէտք է մասնաւոր արշաւանք մը կազմակերպենք Սէն Ժորժ լեռէն միւքէ հաւաքելու։ Տղաք անոր սիրոյն ժամերով կը քալեն։ Հոգ չէ, անգամ մը արշաւախումբը անտառներէն հովտաց շուշան (միւքէ) հաւաքելու ատեն կորսուած է Արմէն Վարուժանը, եւ Աուքէն տասնծին իր ճամբան գտած ու գպրոց վերադարձած։ Այս անգամ աւելի լաւ կը կազմակերպուինք։ Երջանիկ պիտի ըլլայ ան որ տփ մը լեցնելու չափ փունջ մը հովտաշուշան կրնայ հաւաքել։

Մեր ճամբուն վրայ՝ չենք կրնար արհամարհել սատափալփալ երակներով տանտիլիոններ, որոնք կը պարծենան խոտերու մէջէն։ Պէտք է հաւաքել եւ «Մատամաշէլ»ին տանիլ որ յաջորդ օրուան համար անկէ աղցան պատրաստէ։ Պէտք է՝ սակայն՝ կանգ առնել՝ աղջիկներու համար «վայրի մեխակները», որոնք իրենց պճլիկ՝ փայլուն աչուկները խոտերու մէջէն կը բացխփեն, չարաճճի տղոց պէս։ Թուփերու մէջէն «Ոսկէ վարդ»ը հաւաքելու ատեն, ուշադրութիւն ընելու է փուշերուն։

Իսկ վարը՝ Լեմանի ափերուն վրայ, մանաւանդ Լէզ'Ավանի կողմերը նարկիսները՝ նազելաշուք հասակով՝ կ'օրօրուին, ալիքներու հետ ներդաշնակ։ Մոնթրոյի մէջ «Նարկիսի տօն» կը կատարուի ամէն տարի։

Որօրները (միւէթ) վայրի աղաւնիներու նման՝ սեւ ու ճերմակ, երամներով կը վերադառնան Լեմանի վրայ հանգչելու եւ Ծընեւցիները զուարճացնելու իրենց կատարած տասը երկվայրկեաննոց խորասուզումներով, լճին յատակէն խոտ փրցնելու համար, կամ Ժ. Ժ. Ռուսոյի կղզէէն, կամուրջներու վրայէն ու Փ սրտէն Անկլէի եզերքներէն մարդոց նետած հացի փշրանքները իրարու կտուցէն յափշտակելով։ Փայտփորին ջինջ ձայնը պարտէզները կը լեցնէ, բայց ինքը դիւրաւ չի տեսնուիր։ Բարի ճնճղուկները ընտանիքի անդամներու պէս ... ներու մէջ իրենց համար ձգուած կտորուանքը՝ վերցնելու, կամ հանրապարտէզներուն մէջ նստողներուն շուրջը բարեկամական վստահութեամբ կ'ոստոստեն։ Մինչ գլխուդ վերեւը ակիւաներ ճիւղէ ճիւղ իրար կը հալածեն։

Դաշտերուն մէջ չկայ գառնուկի մայիւնը, ինչպէս պիտի լսէինք Փոքր Ասիոյ մէջ։ Բայց փոխարէնը՝ բլուրներու կողերը կը պատին նախիրները արհեստանոց ու նազելի կովերու, որոնց վիզերէն կախուած խաշար զանգակները ձորէ ձոր կ'արձագանգեն երգը արօտներուն։ Եւ երբ իրիկունները զով վերադառնան՝ իրենց ռունգերը դեռ կը կրեն բոյրը գարնանային թարմութեան, եւ կճղակները՝ ցօղը դաշտերուն։ Անհոգ ցուլը կանգնած՝ հպարտ՝ ձորի եզերքին՝ անդունդին դէմ կը պոռայ լիաթոք, պատասխան տալով բնութեան զարթօնքի կոչին։ Հոն՝ աչքիդ առջեւը կը կենդանանայ Պիւռանի հռչակաւոր նկարը — «Ցուլ մը Ալպեաններուն մէջ»։

Բայց Զուիցերիոյ գիւղացիներուն համար գարունը ամէն բանէ աւելի աշխատութեան եղանակն է։ Ձիւնը երկար ատեն նստելով ուշացուցած է մշակական գործերը։ Պէտք է շտապել։ Մարտի առաջին օրեւով՝ գիւղացիները կը համբուրեն բերքին կոթը, կը ծռին հողին եւ կը սկսին փնտռել այնտեղ իրենց գանձը։ Այգիներուն մէջ այկօսները կը մաքրուին, եւ ամէն որթատունկ կը ստանայ իր փայտի նեցուկը։ Ամէն կողմ տարածուած է «Լեռներու ոսկին», պարարտացուցիչ հեղուկը կամ «գըր»։

Մեր տղաքը անբաժին չեն այս ընդհանուր արթնութեան մէջ։ Իրենք ալ Ջորեակներու նման ամբողջ ձմեռը շէնքերուն մէջ պատսպարուած էին անձայն, մին՝ գրքի մը վրայ հակած, միւսը՝ գծագրութեան մը, ուրիշ մը՝ ջութակին։ Իրենց զրօսք՝ ձիւնի վրայ սահնակ խաղցած էին, կամ ձիւնէ հսկայ սփինքս մը շինած, կամ Սէն Սերկ լեռան վրայ սքի ըրած, եւ կամ սառի վրայ չմշկած։ Բայց գարունը մտցուցած է իրենց ամէն բան։ Այլեւս կ'արհամարհեն սենեակի խաղերը, եւ ամէնքն ալ դուրս կը թափին, կայտռել ու կայթելու։ Կը վազվզեն, կ'երգեն ու պարեն։

Մանչերը մրցախաղերու կը պատրաստուին, իրենց անձնական պարտէզները — երկու մեթր քառակուսի — կը փորեն կամ պարտիզպանին հետ բանջարանոցի աշխատանք կ'ընեն։

Մանչ աղջիկ կը խաղան։ Կը խաղան «չլիկուշ», կը խաղան «Գուտպանիս», կը խաղան «Հաւատամք», «Փիլ-Փաո», «Պերիս»։ Խումբ-խումբ պտոյտի կ'ելլեն, ... բլուրէն վար կը գլտորին կանանչ խոտերու վրայէն, «Լող-քարեր»ու պէս։

Աղջիկները շուրջպար կ'ընեն.—

«Օ՛ն, երթանք Լո՛ւ-բի-յո՛ւ...»

Եւ կ'երգեն—

Գարուն եկաւ, լոյս ցաթեցաւ.
Շող կը կաթի ծաղկանց վըրայ...

Գարուն է Հելվետիոյ մէջ։

Գարուն է պատանեկութեան մէջ։

Բայց ի՞նչ է Հելվետիոյ գարունը հայուն համար, քանի չէ հասած իր գարունը։

ԲԻՒԶԱՆԴ

ՆԱՐՆՋԵՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

(Հատուած)

Հայրս պտղատուններ ունէր ժամանակին ծեր գիւղին մէջ։ Կը սիրէի ամէնէն աւելի նարինջենիները, որոնց ցած ճիւղերէն կը կախուէին նարինջները, կարմիր գնդակներու նման։ Կը հաւաքէի զանոնք հաւանդով, յափշտակութեամբ, անդադրում, ու մէջտեղէն պատռելով կը լափէի առանց կեղուելու։ Ու ինքզինքս ... ուրախ էի այդ օրերուն։ Երբ փորս կը լեցուէր բոլորովին եւ ա՛լ չէի կրնար հաւաքել, կը պառկէի նարինջենիներու շուքին տակ, ու այս անգամ կը ջանայի միամտաբար ծառի վրայ գտնուող պտուղները համրել։

Քիչ յետոյ մեծ հայրս կուգար քովս ու մպտելով.

— Ակ չե՞ս ուտեր, փաշա՛ս, կ'ըսէր։

— Չէ՛ պապա, փորս կըռ-կըռ կ'ընէ, կը պատասխանէի։

Կը խնդար։

Այն ատեն կը շոյէր, կը նստէր ծալապատիկ ճիշդ ոտքերուն քով ու թեւէն քաշելով.

— Պապա՛, կ'ըսէի։

Ան կը հասկնար։ Ան գիտէր թէ ես ինչ կը սպասեմ իրմէ, այդ մէկ բառով ու պեխերուն տակէն ժպտելով հէքեաթ կը սկսէր պատմել ինծի։

Իր հէքեաթները հրաշքներով լեցուն էին միշտ, զարմանալի դէպքերով համեմուած, ուր խեղճ մուրացկանը գիշերուան մութին, թագաւորին միակ աղջիկը կը փախցնէր պալատէն, եւ կամ արքային ձիաւորները անհուն ծովերէ կ'անցնէին իրենց երիվարներով։

Մեծ կ'ըսէի այդ հետաքրքրաշարժ հէքեաթները բառ առ բառ ամէն անգամ ընդմիջելով մեծ հայրիկս եւ բացատրութիւն ուզելով իրմէ։ Համբերութեամբ խօսքը կը կտրէր ու կը պատասխանէր հարցումներուս։ Այնքա՛ն բարի էր այդ ծերուկը, իր պարթեւ հասակով։ Տակաւին կը տեսնեմ իր ածուխէ աչքերը, թաւ յօնքերով կամարուած ու լայն, երկար պեխերը որոնք մինչեւ կզակը կը կախուէին բերնին երկու ծայրերէն։ Ետոյ իր ձայնը, խորունկ, թաւ ջութակի թաւշութեամբ որ միշտ հանդարտ եւ սիրալիր եղաւ ինծի հանդէպ։ Կը լսեմ ձայն մինչեւ մահ, հեռաւոր մեղեդիի մը քաղցրութեամբ.

—Թօսուն եավրում...

Ընդհակառակն, հայրս շատ մը կար իր կնճիռներով բռնցած դէմքին վրայ, զոր միշտ հանդարտ տեսայ ամէնէն սարսափելի վայրկեաններուն անգամ։

Կ'ըսէր ինծի թէ ես իր աչքին լոյսն եմ։ Իր խօսքին ամբողջական իմաստը չէի հասկնար այն ատեն, միայն հպարտ էի մտածելով թէ բան մը կ'արժեմ վերջապէս։ Ու կը սիրէի մեծ հայրս, անբացատրելի սիրով։ ... փափաքներուս իր անվերջանալի հէքեաթներով, եւ կամ արցունքներս սրբելէ վերջ համբուրել ճակատս՝ վէրքս կապելով ու սպեղանի նման բռնելով սրտին խորէն։

— Կ'աղէկնայ, փաշա՛ս, կ'աղէկնայ։

Մեծ հայրս կը հասկնար զիս։

Այդ օրը դարձեալ պտղատան գացած էինք։ Սովորութեանս համեմատ ուղղակի նարինջենիներուն վրայ վազեցի։ Որքա՜ն առատ էին անպտուղները ճիւղերուն վրայ։ Զար նայուածքներով, զիս կը կանչէին տերեւներուն կէթնած։ Երկու ափերովս կը բռնէի իւրաքանչիւրը եւ ուժով մը կը թօթուէի ճիւղը։ Նարինջները կարկուտի պէս վար կը թափէին։

Այնքան խաղցի որ շալիկս պատռեցաւ վերջապէս եւ մշտապէս բոպիկ ոտքերս արիւնեցան փուշերէն։ Յոգնած, յոգնած, քիթ ու բերանս նարինջի հիւթով աղտոտած, պառկեցայ նարինջենիի մը շուքին տակ։

Սովորականէն ուշ եկաւ մեծ հայրիկս քովս։ Տխուր էր այդ օրը, չեմ գիտեր ինչու։

Բնաւ չժպտեցաւ ինծի։

- Պապա՛, բա՛, թեւէն քաշելով։

Չպատասխանեց։

Պապա, հէքեաթ մը պատմէ, կրկնեցի։

Լուռ մնաց։ Տարօրինակ երեւոյթ էր այս ինծի համար որուն ոչ մէկ բացատրութիւն կրնայի տալ պզտիկ խելքովս։ Երկար լռութենէ մը յետոյ սկսաւ վերջապէս, բառերը հատիկ հատիկ արտասանելով։

— Կ'ըլլայ չըլլար, հարուստ պզտիկ մանչուկ մը կ'ըլլայ, աղուոր, շատ աղուոր, որուն չամիչ աչքերուն եւ ոսկեթել մազերուն ամէն մարդ կը նախանձի։

Այդ մանչը յափրագանց խաղալ կը սիրէ եւ չարութիւններ կ'ընէ, ամէնէն շատ նարինջ ուտել կը սիրէ։ Կ'ունենայ հայրիկ մը քաջ, որ մահը կը ծաղրէ եւ թագաւորին զինուորներուն դէմ կը կռուի ... կը ձեռքնէ եւ ինք ... կայն շատ հարուստ ... նախանձին մարդիկ ... համբաւորութեան մը ... գայլերուն համար ... ունի։

— Հապա ... կ'ընդմիջեմ ...

— Մանչուկը հօրը ... ներ։ Չի լար անգամ։ ... կը խաղայ, կը խնդայ ... տէ ու հէքեաթ կը լսէ։

Մեծ հայրիկս ալ ... հէքեաթը։

Զայնը կոկորդին մէջ ... Ես ալ սովորականին պէս ... հէքեաթով ու ... գրեթէ մօտս, քիչ անդին ... կեն փորիս վրայ։

Կը խորհիմ բաւական ... ինքնիրենս հարցումներ կ'ը... պատասխանեմ, կը վերլուծ... մտածքը ու հոգեբանական ... մը մէջ քունս կը տանի ... նամ։

Սարսափելի երազ մը կը ... նեմ։ Մղձաւանջային տեսիլ ... բերէ։

Հայրիկս սպիտակ ձիու ... նստած էր ու լեռ դաշտ ... փնտռտուքէ վերջ ... ծնրադիր կուլայի ... ուածներ պայթեցան։ ... գլխուս քովէն ... ջապէս գլուխ ... նին մը բունին ետեւ եւ ... քաշեցի։ Թշնամիները ... քիչ մը անդին։ Ժամեր ... կռիւը։ Ձախ ոտքէս վիրաւ... Տաք արիւնը կը վազէր ... կողմս լճակ մը կազմելով ... նստած էի ես հրացանս ... փըքրցած, ակռաներս ... նեցայ վերջապէս ու ... պաս էր։ Թշնամիները կը ... նային միշտ։ Մօտս եկան ... թէ փամփուշտ չէր մնաց... եկան, քովս եկան։ Մէկը ... խուս նշան առաւ։ ... արձակեցի։

Արթնցայ։

Մեծ հայրիկս ... էր։ Կը դողդղար ամբողջ ... ու արցունքները կը յորդէ... բէն։ Հայրիկս մեռելի պէս ... էր։ Հանդարտ էր ճակատը ... խելը կախ։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՀԵԼԼԷՆ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԷՆ

ԼԵՌԱՆ ԱՐԾԻՒԸ

Հպարտ արծիւ մը, արի արծիւ մը,
Իր ճպարտութեան եւ իր քաջութեան պատճառով,
Չիջաւ ցածերը, ինչպէս որ ձմեռը անցընէ.
Այլ մնաց լեռան բարձրերը, ամէնէն բարձր կատարները։
Եւ ձիւն եկաւ լեռներուն վրայ, եւ սառ կապեցին դաշտերը.
Սառեցան իր մագիլները, եւ ինկան իր փետուրները,
Եւ ան ելաւ դէմը նստաւ, նստաւ բարձր քարի մը վրայ,
Եւ բարկացաւ արեւին, գանգատեցաւ արեւին. —
«Արե՛ւ, արե՛ւ, դէ՛հ իջիր այս ամայի տեղերը,
Որ ճալին այս սառերը, որ ճալին այս ձիւները,
Որ գայ աղուոր գարուն մը, որպէս զի ամառ ըլլայ,
Որ տաքնան իմ մագիլներս, որ բուսնին իմ թեւերս,
Որ գան միւս Թռչունները եւ իմ միւս եղբայրներս»։

ՀԱՅԴՈՒԿԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Տղա՛ք, եթէ կ'ուզէք քաջեր եւ ճայդուկներ դառնալ,
Եկէք ինծի ճարցուցէք, որ ձեզի խոստովանիմ
Հայդուկներու ճոգերը, ճայդուկներու տարտերը,
Սեւ կեանք է որ կ'անցընենք, մենք սեւ ճայդուկներս,
Երբեք ճագուստ չենք փոխեր, մաքուր զգեստ չենք ճագներ,
Ամբողջ օրը կռուի մէջ եւ գիշերը՝ «քարաքոլ» (պահակ),
Տասներկու տարի՝ ճայդուկներուն «քափիթան» եղայ,
Տաք ճաց չկերայ եւ անկողնի մէջ չպառկեցայ,
Քունէն չկշտացայ, չկշտացայ քաղցր քունէն,
Ձեռքս եղաւ բարձ գլխուս եւ սուրս ալ՝ անկողին,
Եւ ճրացանս՝ գրկուած աղջիկ մը։

ՎԻՐԱՒՈՐԸ

Կերէք եւ խմեցէք, ա՛յ տղաք, ուրախացէք, որ ուրախանամ
Ես ալ բան մը չունիմ, վիրաւորուած եմ միայն։
Դառն է վէրքս, բայց բուժելի՝ ճարուածը։
Հա՛, առէք զիս ու տարէք, բարձր, Այ-Թանասին մօտերը,
Ուր ծառերն են ու անտառները իրենց խիտ տերեւներով,
Ցախեր կտրեցէք եւ պառկեցուցէք զիս եւ ցախերով զիս ծածկ...
Աջ կողմիս վրայ սակայն լուսամուտ մը ձգեցէք,
Որ Թռչունը գայ ու երթայ եւ ինծի ձեր լուրերը բերէ...։

(Հօրիզօն)

Թարգմ. ...

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մարտ 22ին, Ճիւնիէի մէջ, ի նպաստ Երգ. Երկսեռ վարժարանի, ...նծ պատրաստութեամբ բեմադրուեցաւ «Նահապետ Արծիւը»։

Հրաւիրուած էին Ճիւնիէյի երեսփոխան Շէյխ Եուսուֆ էլ Խազէնը եւ համբաւաւոր փաստաբան Հաջի Ֆաուազը, որոնցմէ զատ ներկայ էին տեղւոյն երեւելի Արաբներն ու կառավարական պաշտօնեաները։

Առաջին միջնարարին Շէյխ Եուսուֆ էլ Խազէն կարդաց Ֆրանսերէն ճառախօսութիւն մը, ողջմիտ գաղափարներով ու համակրանքով լեցուն հանդէպ հայութեան։

Ստորեւ մէկ քանի հատուածներ այս գեղեցիկ ճառէն։

— «Ձեր ազգայիններուն հանդէպ մեր համակրանքը երէկուընէ չսկսիր բնաւ։ Լիբանանը եղած է յաւիտենապէս ապաւինական երկիր մը, որ ամէն ժամանակ ընդունած է գրկաբաց բոլոր անոնք որոնք կը փախչէին կրօնական հալածանքներէ ու քաղաքական փոթորիկներէ։ Արդէն երկու դարէ աւելի կ'ընէ որ հայկական խումբեր եկած եւ հաստատուած են մեր մէջ։ Անոնք պատուաստուեցան մեր սովորութիւններուն, մեր լեզուին, եւ ամուսնական կապերով անոնք կազմեցին մեր միսին ու արիւնին մէկ մասը։

«Երբ մէկը կը տանջուի, ինչպէս դուք տանջուած էք, երբ մէկը կրած է այնքան սոսկալի փորձութիւններ ինչպէս դուք, պէտք չկայ երբեք արտաքին միջամտութեան մը, որպէսզի Լիբանան լայնօրէն բանայ իր դռները եւ իր բազուկները։ Ինչպէս դուք Լիբանանցիներն ալ տանջուած են եւ կրած սոսկալի փորձութիւններ, եւ տանջանքներն ու փորձութիւնները սանդուած են. անոնց եւ մեր միջեւ կապեր, որ երբեք չպիտի ...ին ...ել աւելի կամ նուազ չափով երջանկօրէն սկսած ծառաղաններ, լճի մը եզերքը, կամ գետի մը ափունքներուն վրայ։

«Այս ցաւագին եւ փառաւոր յիշատակները զորս կ'ոգեկոչէք այս գիշեր, կ'ամրապնդեն կապերը եւ կը վերակենդանացնեն այդ յայտարար նշանները։ Անոնք կուտան այն վստահութիւնը թէ պէտք եղած պարագային դուք պիտի գիտնաք յօժարիլ ձեր այս նոր հայրենիքին ընել այն զոհողութիւնները՝ զորս ձեր նախահայրերը այնքան վեհանձնօրէն ըրած են սիրայօժար իրենց սեփական հայրենիքին համար։

Եւ սպասելով, դուք պիտի շարունակէք ի սպաս դնել ձեր նոր հայրենիքին ծառայութեան այն գեղեցիկ յատկութիւնները, որոնք կը զատորոշեն ձեր գեղեցիկ եւ ազնիւ ցեղը եւ անկէ կը կազմեն ազդակ մը յառաջդիմութեան եւ քաղաքակրթութեան, ամէն այնտեղ, ուր ան կրնայ ազատօրէն զարգանալ։

«Պարոննե՛ր, երբեք մ'ի՛ թողուք, որ այն աւանդութիւններն ու յիշատակները որ դուք կը բերէք ձեզի հետ, պատմական թէ առասպելական, անոնք ունին իրենց գեղեցկութիւնները եւ հրապոյրը։

«Պահեցէ՛ք զանոնք հաւատարմօրէն, մշակեցէ՛ք զանոնք երկիւղածօրէն, եւ խառնեցէ՛ք անոնց հետ որ կը գտնէք մեր քով։

«Պահեցէք Արարատի աւանդութեանց հետ այն յիշատակները որոնք կը պահուին, մեր ժայռերուն շուքին տակ, որոնցմէ պիտի բխի կայծ մը որ պիտի տաքցնէ սրտերը եւ պիտի կենդանացնէ մտքերը, եւ այդ բոցը կ'արժէ այնքան որքան հին Հռոմը կ'ընէ վառ պահելու համար իր ամէնէն նշանաւոր ազնուականներուն ընթրհիւ»։

— Ի՞նչ ունիս, եավրում, ըսաւ թոյլ ձայնով մը։

— Պապա՛, փամփուշտ պակսեցաւ, փամփուշտ տուր ինծի, ըսի հեծկլտալով։

Զարտախանից։

Երկու կաթիլ վճիտ արցունքներ գլորեցան աչքերէն մարգարիտներու նման որ կախուած մնացին պեխերուն ծայրը։ Աւելորդ պէտքին վրայ առաջին արցունքներն էին որ կը տեսնէի։

Հիմա չկայ հայրիկս, չկայ սրտագրաւ Մեծ հայրիկն ալ գացած է անվերադարձ։ Հիմա թուղթն է միայն որ կ'ապրի, դեռ հոն, տեղական տակաւին հիթերին մէջէն անոնց դէմքը մեծ հայրիկին, որ կը պատմէ իրեն հերոսութիւնը սպասող նորընծաներու շուքին տակ

Յ. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

Ժընեւ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Գերլինի Հայ Ուս. Միութեան Ցանդէսը.— Գ սոթ. Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը:

Անգամ մը որ հայը կայուն դիրք ունեցաւ, չի կրնար մխտել իր ուսանողական ուսումնատենչ ոգին։ Պահ մը կը վախցուէր որ հայ ժողովուրդի կրած վերջին ցնցումները պատճառ պիտի ըլլան ուսանողական հոսանքին խզման զաղարման՝ դէպի եւրոպական մեծ քաղաքները՝ գէթ երկար ատենի համար, բայց ահա Գերմանիոյ մէջ ունինք նորէն ուսանողութիւն մը մօտ 40 հոգիէ բաղկացած, որոնցմէ 20ը Պերլինի մէջ։

Գերմանիոյ մէջ Հայ Ուս. Միութիւններ միշտ եղած են արդէն, փոքրիկ ընդհատումներով, բայց վերջինը կազմուեցաւ մօտ մէկուկէս տարի առաջ մէկ քանի աւյոց միր ջանքերով։ Իրենց լուռ ու մունջ գործունէութիւնը, հայ Մշալու համար իրենց մէջ եւ հայ անունը բարձր պահելու համար օտարներու առջեւ, այլ եւ իրենց գիտական աշխատութեանց շուրջ կազմակերպած շաբաթական եւ երկշաբաթական ասուլիսներով արդէն հրաւիրած են ամբողջ գաղութի ուշադրութիւնը։ Այս անգամ — բացառիկ երեւոյթ — կազմակերպեր էին հանդէս մը ամէնուն համար։ Նպատակն ալ շատ բարի։ Հասոյթը յատկացնել ժողովուրդին մէջ գիտութիւն տարածելու, պրոշիւրի մը հրատարակութիւնով կամ ուրիշ ձեւով։ Մ'րի սրահն մօտ չէր, այս այնքան անտեսուած գործը եւ ընտրեալ բազմութիւն մը լեցուցած է Թիրկարթընհոֆի ընկարձակ սրահը,

Հայկական դրօշները կը զարդարէին համարաւոր սիւները եւ զգալի էր տաք շրջանակ մը։ Սարընկոյս «Մեր Հայրենիք»էն վերջ, զոր երգեցին ուսանողները իրենք, Միութեան նախագահը Պր. Մ. Պէտիկեան բացման եւ ողջոյնի խօսքեր ըրաւ, բեմ հրաւիրելով Պրն. Ժիրայր Ֆրունճեանը։ Բանախօսը թուելէ յետոյ իրենց միութեան ստեղծման պատճառները եւ իրենց նպատակներն ու ջանքերը վերջացուց Ռ. Պէրպէրեանի գեղեցիկ երկտողով.

«Բարձրին նայէ՛, միշտ դէպի վեր նկրտէ դուն ըլլալու։ Չհասնիս ալ, այդ ճիգ գէթ վար սահելէ կ'արգելու։

Տքթ. Հայկ Եաղճեան, ուսանողութեան «դէպի բարձր»ը նկրտելու առաջադրութիւնները նիւթ առնելով, խօսեցաւ ուսանողութեան զոհելով անոնց ջանքերը եւ ոգեւորելով զանոնք ապագայի նկատմամբ, հաւատալ որ գաղութը միշտ օժանդակ պիտի կանգնի իրենց, ցորչափ անոնք բարի նպատակներ կը հետապնդեն. այլ ծանուցանող յորդորեց հայ Մշալ — ոչինչ կրնայ փոխել ձեր մէջէն հայ արիւնը, հայ ոգին զոր կրէք, բա՛րձր պահեցէք զայն, այլեւ հպարտ եղէք անով...

Գեղարուեստական բաժինն իրեն մասնակցութիւնը բերին Տիկին Ե. Բաղալ, Օր. Դալէմքեարեան, Օր. Ցարութիւնեան, Պրն. Վաչէ Աբեղեան եւ Պրն. Վ. Սեւաչունի որ կատակաբանութիւններով ոգեւորութիւն կը ստեղծէր իր շուրջ։ Եւրոպական պարերու մէջընդմէջ, զարմնալ անակնկալ արեւելեան պար եւ հայկ. երգ կը լեցնէր սրահը մինչեւ առաւօտեան երեքը։ Ներկաները բաժնուեցան գոհ եւ յաճախ այս տեսակ առիթներ ունենալու բաղձանքով։ Կ'իմանամ թէ վիճակահանութիւնը եւ նուիրատուութիւնները գոհացուցիչ հասոյթ մը գոյացուցած են. թէեւ առանց ատոր ալ մեր ուսանողները կրնային վստահ ըլլալ իրենց յաջողութեան բարոյական արժէքին։

Ապրիլ 3ին տեղի ունեցաւ Գաղթ. Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը Ջինկուցած եւ հաշուետուութենէ վերջ, կատարուեցաւ մասնակի փոխանակութիւն նոր Վարչութեան ընտրութեան եւ անոր ընելիքներուն շուրջ. Ի մէջ այլոց յայտնուեցաւ որ, անցեալ ամառն գաղութիս մէջ յայտնի հայ գործարանատէր Պ. Եր. Իփլիքճեանի վաղամեռիկ կնոջ յիշատակին եկեղեցի մը կառուցանելու փափաք յայտնած է, յիշեալին կողմէ։ Ընդհ. ժողովը ի գիտութիւն առնելով այս, անցաւ նոր ընտրութեան։ Նոր Վարչութեան ընտրուած անդամներն են՝ Պ. Պ. Տոքթ. Արամ Աբեղեան, Դ. Դաւիթեան, Տոքթ. Հայկ Եաղճեան, Եր. Իփլիքճեան, Տոքթ. Կրինֆիլտ, Ն. Մովսէսեան, Յ. Պայքրճեան։

Թղթակից

ՄՈՒՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՇԻՇԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ժամանակ մը թոյները մեծ դեր խաղացին գրականութեան մէջ։ Ինչպէս ծաղապարտները կը փորձեն փախչիլ բանտերէն զանազան ռամկայութիւններով, արուեստագէտները եւս կը ձգնէին փախչիլ իրականութեան զգայութեանց կապանքներէն շնորհիւ կարգ մը թոյներու միշտ է թէ այդ թոյները տարօրինակ երեւոյթներ կը ստեղծեն, հրաշալի ներաշխարհ մը կը պարզեն թունաւորին աչքերուն առջեւ։ Այսօր թոյներու գործածութիւնը յարգի չէ։ Թերեւս անոր համար, որ սուղ են։ Եւ ծանր պատիժներու կ'ենթարկուին գործածողները։

Հաշիշը մինչեւ 1916 արգիլուած չէր Ֆրանսայի մէջ։ Այսօր միայն «փէյոթլ» բոյսն է, խնդացնող այս խոտը, որ չէ արգիլուած։ Մորֆին, քոքային, ափիոն եւ հաշիշ բոլորովին արգիլուած են։

Հաշիշը ծանօթ է ֆրանսական գրականութեան մէջ 1843էն ի վեր։ Առաջին անգամ Թէոֆիլ Կոթիէն էր, որ գործածեց։ Լիթրէ կ'ըսէ թէ ֆրանսերէն մարդասպան բառը (assasin) կը ծագի հաշիշ բառէն, որովհետեւ, դրոյցի մը համաձայն, այս բոյսը կը գինովցնէր եւ սպանութեան կը մղէր։ 1845ին Ալեքսանդր Տիւմա հաշիշը գործածեց «Մոնթէ-Քրիսթոյի Կոմսը» վէպին մէջ։ 1846ին Կոթիէ գրեց «Հաշիշամոլներու ակումբը»։ 1851ին Պոտլէրի ուսումնասիրութիւնը հաշիշի մասին, իբրեւ ազդակ անձնաւորութեան կրկնապատկման։ 1860ին Պոտլէր դարձեալ կը գրէ այդ մասին իր «Արուեստական Դրախտներուն մէջ»։ Եթէ նկատի չառնենք Մորօ տը Թուրի, Շարլ Ռիշէի եւ Պինէ-Սանկլէի գիտական եւ հոգեբանական ուսումնասիրութիւնները, հաշիշի մասին գրականութիւնը շատ աղքատ է, բաղդատմամբ ափիոնի գրականութեան։ Ցարաբերութիւնը, որ հաշիշը կը ներկայացնէ գրականութեան եւ արուեստի հետ, շատ ծանօթ չէ տակաւին, եւ Պոտլէրի կը դիմենք, շատեր, երբ հարկ ըլլայ խօսիլ հաշիշին հոգեկան ազդեցութիւններուն մասին։ Նախ ըսենք թէ այս կանաչ թոյնը որ հաշիշ կը կոչուի, խակական թոյն մը չէ, եւ նուազ վտանգաւոր է քան ալքոլը։ Եւ յետոյ՝ Պոտլէր սխալ կը ճանչնայ հաշիշը։ Արդէն կը հաստատուի, որ հազիւ քանի մը անգամ գործածած է զայն։ Պոտլէր կը սիրէր գործածել լօտանոմը, զոր կը կլլէր հինգ մարդ թունաւորելու չափ առատ։ Հետաքրքրութեան համար, անգամ մըն ալ գործածած է խլանտական մոլեխինդը։ Հաշիշին մասին իր հետաքրքրութիւնը փորձի մը համար էր միայն, եւ չէր ճանչնար կանաչ թոյնին ստեղծած բոլոր հոգեկան երեւոյթները, եւ մանաւանդ «հոգեվարքը»ը։

Հաշիշին գինովութիւնը ծանօթ էր Սկիւթացիներուն, ըստ Հերոդոտի Ողիսականին մէջ եւս (Դ. երգ) կը յիշուի հաշիշը։ Դիոդորոս եւս կ'ըսէ թէ Եգիպտացիները հնդկական կանեփէն կը հանէին ըմպելի մը, որ կը փարատէր վիշտն ու բարկութիւնը։ Գալիանոս ալ կը յիշէ հաշիշը իբրեւ ըմպելի։ Սանսկրիտեան հին գրականութեան մէջ եւս կը յիշուին «զուարթութեան դեղահատեր», զորս կը պատրաստէին կանեփի նիւթով և շաքարով։ Փրուսիէր Պլփինի ԺԶ. դարուն կը գրէր թէ ի՛նչպէս Եգիպտացիները հաշիշով կը փորձէին գրգռել իրենց ուղեղը։

Այսօր երկու կամ չորս հարիւր միլիոն մարդիկ հաշիշ կը գործածեն Եգիպտոսէն սկսեալ մինչեւ Հնդկաստան։ Ափրիկեցիները «քիֆ» կ'անուանեն և կլկլակին կրակին վրայ դնելով կը ծխեն, ու բանաստեղծի մը պէս կը վերանան։

Թէօ Վարլէ հաշիշի մասին գիրք մը հրատարակելով, կը պնդէ թէ ոչ մէկ տեղ հաշիշը աւելի վտանգաւոր է եղած, որքան ալքոլը։ Այդ գիրքով, ան կը պարզէ յարաբերութիւնները հաշիշին եւ երաժշտութեան, հաշիշին եւ սիրոյ կրակին։ Եւ կը բացատրէ թէ ի՛նչ երազներ կը բանայ իր գինովին աչքերուն առջեւ։ Անհուն եւ հրաշալի երազ մը, սքանչելի զգայնականութիւններով լուսաւորուած։

ՌՈՒՍՕ ԵՒ ԿԱՏՈՒՆԵՐԸ

Կատուները շատ բարեկամ ունին գրագէտներուն մէջ։ Ռուսօ եւս շատ կը սիրէր կատուները։ Եւ մարդիկ կը դատէր համաձայն իրենց .. կատուասիրութեան։

Օր մը Ռուսոյի կ'այցելէ Սկովտիայի գրագէտ մը։ Ռուսօ շատ յոգնած էր այդ օրը։ Այցելուէն կը խնդրէ ժամացոյցը դնել սեղանին վրայ եւ միայն 10 վայրկեան խօսիլ, յետոյ հեռանալ։ Կը խօսին կրօնքի, յաւիտենականութեան եւ քրիստոնէութեան մասին, տա՞սը վայրկեանի մէջ։ Յանկարծ Ռուսօ կը հարցնէ այցելուին.

— Կատու կը սիրե՞ս։

— Ո՛չ։

— Այն ատեն վա՜յ քեզի։ Ես մարդիկը կը դատեմ իրենց կատուասիրութեամբ։ Դուք, շատ մը մարդոց նման, բռնապետական նկարագիր ունիք, որովհետեւ չէք սիրեր կատուն, որ հեզահոգութեան, հպատակութեան, երախտագիտութեան եւ ծառայութեան մասին գաղափար չունի։

Պոտլէր եւս կը սիրէր կատուները, բայց անոր սէրը տարբեր ձեւով կը ծնէնարանէր։ Զէ՞ որ զգայապաշտ էր, եւ կատուն, իր մորթով, կնոջ պատրանք կուտայ։ Արդէն հելլենական հէքեաթ մը կ'ըսէ թէ կին մըն էր, որ կատու դարձաւ հրամանով Զեւսի։

ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

Բժիշկները, ծանուցապաշար Փըրանսացի, շատ կը զբաղին արուեստով եւ գրականութեամբ։ Բազմաթիւ պարբերականներ կը հրատարակուին Փարիզի մէջ հիւպոկրատի աշակերտներուն կողմէ, որոնք կը բերեն արուեստին եւ բժշկութեան յարաբերութիւնները։ Անգամ մը խօսեցանք այդ մասին, բայց դեռ առիթ պիտի ունենանք յիշատակելու գեղեցիկ ուսումնասիրութիւնները այդ ուղղութեամբ։ Հիմա ըսենք միայն թէ Ֆրանսայի առաջնակարգ գրագէտներուն մեծ մասը բժիշկներ են։

Ամերիկայէս աւելցնենք որ Ֆրանսական բժշկական դպրոցին վարպետները, վերջապէս անոնք որ կը դասախօսեն հիմա, արուեստագէտ են եւ կը զբաղին քանդակագործութեամբ, նկարչութեամբ եւ գրականութեամբ։

Այնպէս որ հիւանդանոցներն ալ պիտի անշուշտ հիւրընկալէին արուեստը։ Հին բժշկութիւնը կը յիշատակէ այն փորձերը, որ կատարուեցան կարգ մը դարմանման եղանակներու մէջ գոյներու շնորհիւ։ Այսպէս կարմիր գոյնը չափազանց օգտակար կը համարէին տենդերու արագ բարելաւման։ Իսկ դեղին գոյնը երբեք սիրելի չէր, որովհետեւ տխրութիւն կը պատճառէր եւ մելամաղձութիւն։ Սպիտակ գոյնը եւս շատ յարգի չէր իր խիստ ցոլացումներուն պատճառով։ Ընդհակառակն հաճելի գոյն մը կը նկատուէր կապոյտը, որ ոչ միայն կը հանդարտեցնէ աչքերը, այլ նաեւ կը խաղաղեցնէ հոգեկան վիճակը։

Բայց միայն գոյները չեն որ կը հետաքրքրեն բժշկութիւնը։ Իտալիոյ կարգ մը հիւանդանոցներուն մէջ, սրահները զարդարուած են եկեղեցիի մը պէս նկարչական, քանդակագործական աշխատութիւններով։ Պոնի Ֆրանսական հիւանդանոցն ալ գեղեցիկ սրահներ ունի, ուր արուեստի գործերը վայելք մը կը պատճառեն հիւանդներուն։

Ցաջորդ անգամ պիտի ներկայացնենք հիւանդանոցներու ճարտարապետութիւնը եւ այն ազդերը, որ բժշկութիւնը կը պահէ արուեստի զանազան ճիւղերուն հետ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

«ԺՈՒՌՆԱԼ»ՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՏԱՐԱՓԸ

Դեսպանատունէն արտաքին նախարարութեան եկած հեռ. 1905 Թուականին պատասխանով Աւստրիոյ նամակատան Ղալաթիոյ մասնաճիւղը կը բողոքէր թէ յիշեալ Սիլվիօ Ռիչի անունին բազմաթիւ ծանուցումներ եւ արգիլեալ նամակներ եւ ծրարներ եկած են Պուլկարիայէն եւ Յունաստանէն, եւ թէ ան 4499 ֆրանք ստացած է Ֆիլիպէէն, Վառնայէն, Սոֆիայէն եւ Աթէնքէն։

Այստեղ կարելի չէ չյիշատակել մեծութիւնը այն աւաւելութեան զոր առաջ Թուրք ազգը, շնորհիւ իր Ազատարարին։ Շնորհիւ անիծեալ «կապիտիւլասիոն»ներուն, Թուրք ժողովուրդը եւ կառավարութիւնը չէին կրնար տէր ըլլալ իրենց երկրին մէջ։ Օտար նամակատուները, որոնք երկրին մէջ հաստատուած էին առանց որ եւ է օրէնքի վրայ հիմնուելու, իրենց ուզածին պէս կը շարժէին։ Մաքսատունը միլիոններ կը կորսնցնէր Թանկագին քարերու պատճառով, որոնք նամակատնեքութեամբ կը փախցուէին իբրեւ «քօլի-փօսթալ»։ Յեղափոխականները կրնային անարգել երկրին մէջ մացնել ամէն տեսակ պայթուցիկ նիւթեր։ Պէտք է խորին երախտագիտութեամբ յիշել որ Լօզանի յաղթական դաշնագիրը մեզ վերջնապէս ազատեց այս չարիքներէն։

Այս միջոցին զգացած հպարտութեանս հետ կը խառնէի յիշատակը այն գիծումներուն զորս իբրեւ Ա. քարտուղար տեսլուած էի կատարել աւստրիական դեսպանին մօտ, տեղեկութիւններ քաղելու համար։ Դիմումներ որոնք — պէտք է խոստովանիմ — ամօթով եւ նուաստացումով համակած էին զիս։

Դուժ Գափուի եւ այլ տեղերու հայկական դէպքերու հետեւանքով Հայերուն հանդէպ բացարձակապէս վստահութիւն չէր մնացած։ Այս հոգեբանութենէն օգտուելով, նշանաւոր Հրեայ վաճառական Հարօնայի եւ տղան Ժաք Էֆէնտիներ պալատի գլխաւոր ոսկերիչը նշանակուած էին։

Ժաք Էֆէնտի ամէնօր պալատ կ'երթար եւ եթէ չինուէլիք շքանշաններ եւ նուէրի համար ոսկեղէններ ըլլային, կ'առնէր։ Այդ պատճառով պալատի զանազան մասերը կ'այցելէր եւ բոլորին հետ շփում կ'ունենար։

Երլտըզի դէպքէն երկու ամիս առաջ, ծածկագրի քարտուղար Քեամիլ պէյի միջոցաւ տրուած «Ժուռնալ»ի մէջ կ'ըսուէր թէ Ժաք Էֆէնտի պալատէն սուտ-խրատ լուրեր առնելով օտար թերթերու կը հաղորդէ։ Ցետ քննութեան հասկցուած էր որ այդ մատնութիւնը պարզապէս մրցակիցներուն կողմէ յերիւրուած էին, Ֆէհիմ փաշայի գրգռումով։

Այդ լուրերէն անմիջապէս վերջ ձերբակալուեցաւ Ժաք եւ սկսաւ խիստ քննութիւն մը։

Երբ մահափորձէն յետոյ սկսան յանցաւորները փնտռել, Աթէնքի Օսմ. դեսպանատունէն ներկայացուած տեղեկագիր մը կը հաղորդէր թէ Ժաք Էֆէնտի մաս ունի այս գործին մէջ եւ թէ, համաձայն կոմիտէին որոշման, չուտով Պէշիքթաշի առջեւ պիտի հասնի Ժաք Էֆէնտիի կողմէ վարձուած շոգենաւ մը, իբրեւ թէ ածուխի փոխադրութեան համար, բայց իրականին մէջ փոխադրելով դժոխային մեքենաներ պարունակող օդապարիկներ։ Տեղեկագիրը կ'ըսէր թէ այս օդապարիկները պիտի արձակուին Պէշիքթաշի նաւամատոյցին առջեւ։ «Ժուռնալ»ը կ'աւելցնէր թէ Ժաք Էֆէնտի, որ լաւ գիտէր պալատին տեղագրութիւնը, անոր քարտէսը շինած էր, ինչ որ աւելի վտանգաւոր կը դարձնէր մահափորձը։

Սուլթանը հրամայեց ստիպողաբար քննութիւն կատարել այս մասին, եւ քննիչ յանձնաժողովը ձերբակալելով Ժաք Էֆէնտին, ձեռնարկեց իր քննութեան, շարունակելով հանդերձ իր հետազօտումները ուրիշ գետիններու վրայ։

Ոչինչ գտնուեցաւ Ժաք Էֆէնտիի գրասենեակին եւ բնակարանին մէջ կատարուած խուզարկութիւններէն։ Գտնուեցաւ միայն իր ստորագրութիւնը վարձակալութեան պայմանագրի մը վրայ, որուն համաձայն շոգենաւ մը ածուխ պիտի փոխադրէր Երէյլիէն։

Քննութեան արդիւնքը բնականաբար հաղորդուեցաւ Սուլթանին, եւ Համիտ բոլորովին այլայլած պատմութեան հաւանականութենէն, ամէն միջոց ձեռք առաւ փոփոխելու համար իր բնակութեան պայմանները, իր պառկելու եւ արթննալու ժամերը եւն. ինչ որ տրամաբանական եւ արդարանալի կը գտնեմ, ինքզինքս իր տեղը դնելով։ Որովհետեւ, դեռ շատ ժամանակ չէր անցած Երլտըզի մահափորձէն յետոյ։ Տակաւին թարմ էր սարսափելի պայթիւնին յիշողութիւնը։ Բարեբախտաբար քննիչ յանձնաժողովին պրպտումները յանգեցան արդիւնքի մը որ ապահովիչ էր Ապտիւլ Համիտի համար։

Աթէնքի դեսպանատունը, պատասխանելով իրեն ղրկուած հեռագրի մը, կը հաղորդէր թէ Լեւոն Աֆարեան կոչուած մարդուն վրայ, որ ձերբակալուած էր Պիրէօսի մէջ, գտնուեր է պատճէնը Ժաք Էֆէնտիի մասին եղած մատնութեան գրին։ Միեւնոյն ատեն կը հաղորդուէր թէ այս մատնութիւնը միջոց մըն էր ահուսարսափի մատնելու Ապտիւլ Համիտը եւ շփոթեցնելու քննիչները, կորսնցնելով բուն յանցաւորներուն հետքը։ Տեղեկութիւն կը տրուէր, վերջապէս, թէ նաւ մը վարձուած է ոչ Ժաք Էֆէնտիի կողմէ, բայց խնդիրը կը վերաբերի այդ անունով Սպանիացիի մը, որ երկար ատենէ ի վեր կը զբաղէր ածուխի վաճառականութեամբ, ինչ որ կը հաստատէր նաւահանգստի հրամանատարն ալ։

(Շար.)

Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՉՈԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ եւ ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

19 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ 11

SALLE WASHINGTONի մէջ Մէթրօ Georges V.

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ

Պ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Ճոխ գեղարուեստական բաժին

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

18 Ապրիլ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Pleyel ցան, Salle Chopinի մէջ, 8 Rue Daru, (Métro: Ternes)

կը մասնակցին՝ Paul Fauchet, ուսուցիչ պետական երաժշտանոցի, Roger Boulmé, (violoncelliste), Արա Պարթեւեան, Julien Brun (flûtiste)։

Տոմսերու գինը՝ 50, 30, 20, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել.— Maison Pleyel, 252 Rue du Fbg. St. Honoré, M. M. Weiler, 111 Bld. Saint Michel, Հրանդ Սամուէլ, 51 Rue Mr. le Prince, եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԾԱՆՕԹ.— Սրահին դուռները կը փակուին ժամը 9ին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ. 176 էջ

գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր.

փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ

կեդրոն.—«Արփի»գրատուն, L. Mozian, 5 rue Champlaine, Paris (20).

Լիոնի շրջանին համար դիմել Գ. Սահաթճեանի, 4—6. Rue de la Part-Dieu, Lyon.

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել Ներիկեանցի, կը գտնուի նաեւ Լ. Գեւոնեանի մօտ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB. Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* ծիւանդութիւններ յատուկ յարկարաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց*

ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան ծիւանդութիւններ եւ ցռդացաւ։ ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի ծիւանդները։

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

GRANDE EPICERIE INTERNATIONALE

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

215 Rue Vendôme (Լիոն), փլաս կիշառի մօտիկը

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր վաճառատան սկզբունքն է ծախել աժան գնով եւ չափել արագ շրջանառութենէն։

Այս երկրորդ անգամն է, երկու ամսուան ընթացքին, որ մեր ծախած արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններու վրայ զգալի զեղչ կ'ընենք։

Մեր սկզբունքն է աժանութիւն, մաքրութիւն, ուղղամտութիւն։ Այս պատճառով մեր գինները անմրցելի են, ապրանքը լաւ եւ սպասարկութիւնը անթերի։

Ծանօթացէք մեր նոր զեղչերուն եւ բաղդատեցէք ուրիշներու գիներուն եւ մեր նախորդ գիներուն հետ։

Կրնաք համոզուիլ միայն փորձելով եւ գոհ պիտի մնաք։

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses. Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար։ Մասնաւոր գին Հայերու

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ. կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու. Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *քակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTRO PIGALLE.

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները։ Ոսկեէ ատամնաշար, ոսկերէ ակռաներ։ Չափաւոր գին։ Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8։ 3 Bld. Belleville. Métro Ménilmontant.

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

Կ'ուզուիմ

ժէստ ուոյ եւ Բրէժի որ չին պլաւզ կարող գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ ամէն օր ժամը 1—3, Օ. Յակոբեանի, 11 rue Sénégal, սենեակ թիւ 30, մէթրօ Բուրօն կամ Պէլվիլ։

ՎԱՐՁՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Երկու սենեակ եւ խոհանոց. Ջուր, կազ, ելեկտր. աշխատանոցի յարմար։ Մէթրոյի եւ մարշէի մօտիկ։ Պայլ 7 տարի։ տարեկան վարձք 2500։ Դիմել Գ. Անանիկեանի, 48 Rue Compans *Մէթրօ* Place des Fêtes.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Ամման. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12.*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարբալուծ.։ Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։*

ՕԹՕ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՎԱՐԵԼՈՒ ԴՊՐՈՑ

Ինքնաշարժ (օթօ) վարելու փափաք ունեցողները թող անմիջապէս դիմեն՝ ուսերիչ. ժամադրորդ՝

ԺՕԶԷՖ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

2 Rue Francis-de-Pressensé — 34 rue d'Aix, Marseille.

Ուսթը դասը 100 ֆրանք, շաբաթը երեք անգամ, դասի ժամեր առաւօտ 7.30—8.30, կէսօրէ վերջ 1—2։

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUN։

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

BOURSE Benéfices intérêts **ՊՈՒՐՍ**

peuvent être réalisés par opérations journal. avec provis. (titres ou espèces) déposés chez banquier membre du syndicat. Notice et Circulaire hebdomad. sur demande. R. Lorilleux, remisier accrédité 16, rue Drouot. Paris, Téléph.: Provence 49-76.

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի(էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Ֆիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ նօրի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ԴԵՐՁԱԿ — Հեռաձ. Provence 67—07

ՈՒՆՃԵԱՆ

66 Rue d'Hauteville PARIS (10e)

ԴԵՐՁԱԿ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆ

71—73 Route d'Orléans. Cachan, (Seine)

ԾԱՆՕԹ.— Պանեօյի 88 թիւ հանրակառքին կայարանին ճիշդ դիմացի ափարթըմանին երկրորդ յարկը։

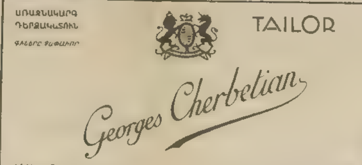
ՄԵԾ ՆՊԱՐԵՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

M. HABIAN

31 rue Cramme 31, Bois Colombes Tél. Charlebourg 16-29

Թրամ. 40, 45 օթօպ.

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններու թարմ եւ ճոխ մթերք։ Ամանորժուաճաշերն խեկ դաճ կը ձգենք։ Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում։ Գինները անմրցելի։ Ապսպրանքները արագ կը յանձնուին բնակարանները

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌ Ն. ՊՈՒՏԱԳԵԱՆ

Պոլսոյ ծանրածանօթ ՆԺՐԵՄ տան մէջ տարիներով աշխատելէ վերջ, փարիզի մէջ կատարելագործած է արհեստը եւ այժմ ունի իր սեփական վաճառատունը

ԿԸ ՇԻՆԷ ՉԱՓՈՒ ՎՐԱՅ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԷ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՀԱՍՆԱԾ ԱՂՈՒԷՍՆԵՐԷՆ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ — ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

15 Rue Henri Monnier, Paris (9e)

Métro Pigalle — *Հեռաձայն* Trudaine 07—90

CORDONNERIE « AKAP »

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն *Բաէփ* *տը Շինի*։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ։ ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ԻՆՉՊԷՍ ՊԱՀԵԼ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ԸՆԴՈՒՆԱԿՈՒԹ

Երբ մարդու մը գործարանները կը ստանան կանոնաւոր սնունդ եւ օդ, արեան շրջանառութիւնը կ'ըլլայ կանոնաւոր։ Տկարութեան եւ հիւանդութեան առեն մարդու եռանդը ... պակսի եւ արեան մէջ յառաջ կուգան թոյներ, որոնք ... ճառ կը դառնան անժամանակ ծերացման եւ երբեմն մահուան։ Յայտնի գիտնականներ Պրաուն, Սեկար, Քարնօ եւայլն ... տատած են, որ արեան մաքրումէն վերջ, տկար եւ թոյլ ... ծարաններ կը վերստանան իրենց բնականոն վիճակը եւ ... բարձրանայ հիւանդին եռանդը։

Այս պատճառաւ Kalefluide*ը կը ծառայէ հիմնական միջոց ... եան մաքրութեան եւ ջիղերու ուժեղացման։ Պահանջեցէք ... գրքոյկները (ձրի)։*

Kalefluide*ը կը ծախուի ամէն տեղ, եթէ չգտնէք, դիմեցէք մեր հասցէին՝ ստանալու համար* contre remboursement Sté. KALEFLUID, 49 rue Balagny, Bureau 21, Paris (17).

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ. ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— Փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողամասեր գնելու։

2.— Ամսավճարով տուներ շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ։

3.— Վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու։

4.— Ցուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու։

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussée d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10—1*։ Հեռախօս Provence *87—32* եւ *82—48*։

Agence exclusive

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil 61-45

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. Նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր. Ունինք նաեւ ամենաձեռ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maître*ի* Courant continu*ն, գին՝ 478 ֆր. 75։ Մեր գինները գործարաններէն նշանակուած են։ Մախսաւ ... ները եա չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան ...*

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. Փարիզ (3) Մէթրօ՝ République

Թէլիֆօն՝ Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գինները

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. ծիւանդանոցներու, Պատուոյ մետալ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50։ Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, ... մրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde) *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կերպարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ ... ւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին ... ճարտար ... միջոցներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax*ի գործողութիւն. ... ծախսային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (... լոպէս անվտանգ)։*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննչական, ... լաբորական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, ... ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաբերական եւ ... րային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Sociale*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն

Տոքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07-42

Métro: Place de Clichy—La Fourche, Autobus H. R. Rbis Tramway 39, 40, 42, 5:

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 274 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ԱՊՐԻԼ 1931

14 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1543

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ՋԵՒԵՐՈՒՆ

Վերջերս Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը գրել կուտար.

— «Կուսակցութիւններու ղեկավար մարմինները եւ Թերթերը չկրցան իրականացնել ճամբրաշխութեան ցանկութիւնը: Մեծերը չյաջողեցան կամ չհասկցան իրար։

— «...Քանի որ կուսակցութեանց գործակցութիւնը գաղթային խնդիրներու շուրջ անկարելի եղաւ, պէտք է ուրեմն այս անգամ փորձը ըլլայ վարի խաւերէն, ժողովուրդէն եւ շարքային կուսակցականներէն, որոնք կողք կողքի կ'ապրին։

«...Վերէն վարը ձախողեցաւ: Այժմ փորձենք վարէն վերը, անխոնջ ու լուրջ աշխատանքով»։ (Նոր Օր, 4 ապրիլ:)

Եգիպտոսի մեր պատասխանատու ընկերներէն երկուքն ալ, անցեալները խօսելով Մարսէյլի մէջ, կը ներկայացնէին նոյն խնդիրը.

— «Մինչեւ հիմա վերէն սկսած են առնուիլ նախաքայլերը. այս անգամ անօգուտ է այլեւս եւ դժուար, վերէն տնհնար է: Վարէն պէտք է սկսիլ այս անգամ, ժողովուրդէն:

«Պէտք է կազմակերպել տեղական ազգային մարմիններ, որոնք դրմեն, պաքանջեն, մեծերը պարտաւորուած գլուխ պիտի կանգնին, միացնեն այս միութիւնները, կազմելով վերին մարմինը, համազգային միութիւնը» (Յառաջ, 3 ապրիլ)։

Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը, որ միշտ չկամութեամբ եւ ծաղրանքով կը մօտենայ գաղութներու կազմակերպութեան հարցին, իր ապրիլ 8ի խմբագրականով կը շարէ կարգ մը մանուածապատ նախադասութիւններ։ Իբրեւ քիչ շատ որոշ տեսակէտ, գտանք միայն հետեւեալ տողերը.

— «Ասկէ եօթը տարի առաջ էր որ հրապարակ եկաւ առաջին անգամ այդ գաղափարը (Խմբ.—կ'ակնարկէ գաղութներու ընդհ. կազմակերպութեան), եօթը տարի անցնելէ յետոյ, այսօր ալ նորէն միեւնոյն տեղը կեցած ենք եւ կ'օրօրուինք միեւնոյն տենչանքներով։ Մինչ եթէ ամէն տարի միայն մէկ գաղութ ինքզինքը կազմակերպած ըլլար, եօթը տարուան ընթացքին կ'ունենայինք եօթը կազմակերպուած գաղութ, որոնց օրինակը վարակիչ պիտի ըլլար միւս վիճակներուն համար, բայց մինչեւ այժմ ոչ միայն նոյնիսկ մէկ գաղութ չկրցաւ կազմակերպուիլ, այլ նախապէս գէշ աղէկ կազմակերպուած գաղութներն անգամ կազմալուծման մատնուեցան եւ այսօր խօսքի ժխորն է որ կը տիրէ ամէն տեղ»:

Երեք տարբեր պարագաներու մէջ արտայայտուած այս միտքերը՝ կարելի է ամփոփել եւ յանգիլ հետեւեալ եզրակացութեան.—

1.— Վերէն չյաջողեցաւ, վարէն փորձենք: Խոնարհ խաւերէն, շարքերէն եւ ժողովուրդէն (դաշնակցական ընկերներու տեսակէտը)։

2.— Եթէ փոխանակ մեծէն սկսելու, փոքրէն սկսէինք, իւրաքանչիւր գաղութ զատ—զատ կազմակերպէինք, այս վիճակը չէինք ունենար։ (Ռամկավար պաշտօնաթերթին տեսակէտը)։

Արդ, բանենք անմիջապէս որ համաձայն ենք երկու ձեւերուն ալ։

Ռամկավար տրամադրին առթիւ, աւելցնենք թէ, եօթը տարի առաջուան փորձին ձախողումէն յետոյ, մենք համաձայն ենք եղած նախ իւրաքանչիւր գաղութ ինքն իր մէջ կազմակերպելու, յետոյ ընդհանուր կապ հաստատելու։ Դժբախտաբար, ռամկավարները իրենք ոչ միայն առին քալեցին եօթը տարի առաջ, այլ եւ, այնուհետեւ բան—գործ ըրին խափանել ո՛ր եւ է ձեռնարկ որ կրնար յանգիլ տրամաբանական վախճանին։

Այստեղ թիւրիմացութիւն մը եւս, — իրականութեան չի համապատասխաներ «նախապէս գէշ աղէկ կազմակերպուած գաղութներն անգամ» կազմալոյծ տեսնելու պարագան։

Գիտենք, պատկերը այն չէ ինչ որ կ'ուզէինք տեսնել։ Ցաւեր եւ պակասութիւններ կան քիչ մը ամէն տեղ։ Բայց եթէ ընդհանուր ակնարկ մը նետենք, պիտի հաստատենք որ այնքան ալ սեւ չէ իրականութիւնը։

Այսպէս, Ռումանիան ունի իր թեմական կազմակերպութիւնը։ Յունաստանը՝ նմանապէս, թէ հին եւ թէ նոր երկրամասին մէջ։ Եգիպտոսի կացութիւնը աւելի ծանօթ է ռամկավարներուն։ Սուրիան զանազան ձեւեր կ'որոճայ եւ եթէ համերաշխութիւն գոյանայ, ապահովաբար ելքի մը կը յանգի։ Ամերիկան եւ Պարսկաստանը միշտ ունեցած են հաստատուն վիճակ։ Ֆրանսան չունեցաւ ո՛րեւէ կազմակերպութիւն, բացի Մարսէյլէն եւ ուրիշ քանի մը շրջաններէ։ Պատճառները գաղտնիք չեն ռամկավարներուն համար։ Պուլկարիոյ մէջ լաւական բայց գէշ վերջացուցին։ Ասոր ալ պատճառը գաղտնիք չէ ռամկավարներուն համար։ Զանց կ'առնենք ուրիշ քանի մը գաղութներ։

Արդ, հասեր ենք տեղ մը, ուր եթէ չմտածենք ընդհանուր, կեդրոնական կապ մը հաստատելու մասին, եղածն ալ վրայ պիտի տանք։

Այն ատեն է որ քիչ-շատ կազմակերպուած գաղութներն ալ, ձգուելով երեսի վրայ, անդեկ եւ անճար, պիտի մատնուին ներքական, թերեւս վերջնական կազմալուծման։

Մենք պատրանքներ չունինք ընդհանուր կազմակերպութեան մասին։ Կ'ըմբռնենք զայն շատ ամփոփ իմաստով մը։

Կենսականը՝ նախաձեռնութիւնն է։ Կ'ուզեն որ վարէ՞ն կատարուի ձեռնարկը,— շատ լաւ։Մեր մասին, չկայ ո՛ր եւ է փափուկ մարմին որ ուզէ խափանել այս ճամբան։

Ջեւը երկրորդական է մեզի համար։ Էականը՝ կրկնենք անգամ մըն ալ, — նախաձեռնութիւնն է։ Սկսիլը։

Սկսի՛լ ժամ առաջ։ Շատ ուշ ենք մնացեր արդէն։ Շ.

ԳԵՐՄԱՆԵՒՌՈՒՍ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՁԱԽՈՂԻ՞Ն

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՊԵՏ ՄԸ ԼՐՏԵՍ

Գերմանեւռուս տնտեսական յարաբերութիւնները կը սպառնան դարձեալ ծգտուն վիճակ մը ստանալ, խորհրդային լրտեսական գործունէութեան հետեւանքով: Քանի մը տարիներ առաջ խորհ. իշխանութիւններն էին որ Ուկրայինայի մէջ կը ձերբակալէին բազմաթիւ գերման ճարտարագէտներ, պետական ճարտարարուեստը խափանելու ամբաստանութեամբ:

Այսօր, գերման իշխանութիւններն են որ ձեռնարկած են հետապնդելու Պերլինի խորհ. առեւտրական պատուիրակութեան անդամները, եթէ ստոյգ են տնտեսական գործունէութեան մը մասին տրուած լուրերը:

Համայնավար պետ մը Քարլ Ցինսպախ որ շաբաթ օր ձերբակալուեցաւ, կը պաշտօնավարէր Հէօխլթի քիմիական ճարտարարուեստի Թրըսթին մէջ, մէկ ամիս առաջ, ցամբու դրուած էր, բայց ան կը շարունակէր մնալ քաղաքին մէջ, ուր իր հասոյթի աղբիւրներուն խոտոր համեմատող շռայլ կեանք մը կը վարէր: Ան տեւական յարաբերութիւններ ունէր քիմիական աշխատանոցներու գործաւորներուն հետ, որոնցմէ կը ստանար արտադրութեան գաղտնիքներ, մանաւանդ արուեստական մետաքսի վերաբերեալ, իրեն կը գործակցէր Սթէփէն անուն մէկը որ շատ կը ճամբորդէր եւ Պերլինի խորհրդային Առեւտրական Պատուիրակութեան միջեւ կապ կը պահէր: Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց անոր բնակարաններուն մէջ, ուր երեւան հանեց խորհ. պատուիրակութեան մեղսակցութիւնը փաստող ծրար մը թղթակցութիւն, քննութիւնը երեւան հանեց թէ առեւտր. պատուիրակութեան անդամները, երկար ատենէ ի վեր, ի հաշիւ Մոսկուայի, լրտեսական ցանցի մը մէջ առած էին գերման քիմիական ճարտարարուեստը:

Գերման թերթերը կը գրեն թէ եթէ այս լուրերը հաստատուին, կրնան շատ վատ անդրադարձումներ ունենալ առեւտրական—տնտեսական ներկայ բանակցութեանց վրայ եւ մինչեւ իսկ դիւանագիտական բողոքներու տեղի տալ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ռումէն քաղաքական անձնաւորութեանց հետ, Թիթուլէսքուի տեսակցութիւնը կը թուի թէ որեւէ արդիւնք չպիտի կըրնայ տալ միացեալ դահլիճ մը կազմելու համար։ Ջօրգավար Ավէրէսքոյի եւ Եօրկայի կուսակցութիւնները մերժած են մասնակցիլ Թիթուլէսքոյի ձեռնարկին։ Նոյնիսկ ազգայնական գիւղացիներու եւ ազատական հատուածներու մասնակցութեամբ դահլիճի մը կազմութիւնը գիւրին չի նկատուիր։

Դիտողութիւնները գլխաւորաբար կուգան իւրաքանչիւրկուսակցութեանյանձնառելիքնախարարութեանց թիւէն։

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Համայնավարական յայտարարութիւններ ցրուողներու մասին քննութիւնները կը շարունակուին։ Ոստիկանութիւնը կարգ մը անձերու ինքնութիւնը ճշդած եւ ոստիկ. տնօրէնութիւն կանչելով հարցաքննած է զանոնք։ Մինչեւ հիմա հարցաքննուածները 6 հոգի են:

Հաստատուած է որ այս անձերը բոլորովին նոր դէմքեր են եւ մինչեւ հիմա համայնավարական ամբաստանութեամբ ճանչցուած չեն: Հարցաքննուած 6 անձերէն 4ը ծխախոտի բանուորներ են։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Էնկիւրիէն Թուրք հեռագրական գործակալութիւնը հետեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէ.—

Վերջին 24 ժամուան մէջ, մայրաքաղաքի հանրային կարծիքը զբաղուած է Արեւելեան սահմաններէն եկած լուրերով։ Այս լուրերը ինքնին պարզորոշ չեն, երկու մասի կը բաժնուին։

«Անցեալ տարի Թրքական հողին վրայ պատահած դէպքերուն առթիւ զինուորական հետապնդումներէն ազատելով Պարսկաստան անցնող քիւրտ հրոսախումբերը, այնտեղ կարգ մը հայկական խառնակիչ կազմակերպութիւններու միանալով սկսած են զինուիլ։ Անոնց նպատակն է դարձեալ սահմանը անցնիլ եւ դէպքեր առաջ բերել։ Բայց եւ այնպէս, դեռ մինչեւ երէկիրիկուն(7ապրիլ)ուրիշ շարժում չեն ունեցած։ Միայն թէ անոնց նպատակը յայտնի ըլլալով, շատ հաւանական կը նկատուի որ յարձակում մը սկսին։ Այս մասին մտահոգութիւն կը տիրէ։

«Խնդրին ամէնէն զարմանալի կէտը այն է որ պարսիկ կառավարութիւնը թոյլատու ընթացք մը ունի այս պատրաստութեանց հանդէպ։ Պարսկաստանի կառավարութիւնը մեր բարեկամն է եւ մեզի հետ բանակցութեան մէջ կը գտնուի սահմանի որոշագրութեան եւ ուրիշ կարգ մը մանաւոր խնդիրներու համար։ Հակառակ ասոր, իր դրացիին դէմ իր հողին վրայ պատրաստուող հրոսակներուն հեռուէն կը նայի։ Այս պարագան է անհա որ զարմանք կը պատճառէ։

«Պարսկական սահմանէն եկած լուրերու երկրորդ մասն ալ հետեւեալն է.— Քիւրտ եւ հայ հրոսակներուն կողմէ Թրքական սահմանին դէմ եղած պատրաստութիւններուն հետ, վաչկատուն ցեղերու կողմէ պարսկական ուժերուն դէմ ալ շարժում մը ծայր տուած է։ Այսպէս, Արարատէն փախչող կարգ մը հրոսախումբեր Մակուի մօտերը Ճէլալիներուն եւ Պէլիքանլիներուն հետ միացած՝ պարսիկ զինուորներուն հետ բախում մը ունեցած են։ Ընդհարումը վերջացած է ի նպաստ Պարսիկներուն։ Պէլիքանլը աշիրէթը երկուքի բաժնուած է, մէկը Պարսկաստանի մէջ ցրուած, միւսն ալ իրենց ընտանիքներով, զաւակներով եւ 100 հազարնոց հօտերով Թրքական հողը անցնիլ ուզած են։ Ասոնք 200 հոգիի չափ են։

Սահմանապահ ուժերը այս փախստականներուն դէմ ելած են եւ զանոնք պարսիկ ուժերուն յանձնած են։

Կառավարութիւնը պարսիկ կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած է այս դէպքին վրայ։

∴ «Սոն Փօսթա» այս լուրին առթիւ ըրած խորհրդածութեան մէջ գրել կուտայ թէ դէպքերուն զարնան զուգադիպիլը ենթադրել կուտայ որ եղածը հաւանաբար հովիւ ժողովուրդին լեռնադաշտերը բարձրանալու շարժումն է, բան մը որ ամէն տարի կը պատահի եւ այս առթիւ իրարանցումներ ալ կ'ըլլան ցեղերու միջեւ։

«Ազգամ» կը գրէ.—

Անցեալ տարի Արարատի ցաւօղական շարժումին հետեւանքով Պարսկաստան փախած ապստամբներ կարգ մը շարժումներու սկսած են դարձեալ։ Ասոնք Ատրպատականի քրտական եւ հայկական կազմակերպութիւններու հետ միասին կ'աշխատին։

Պարսիկ պաշտօնեաները ուղղակի մեզի դէմ եղած այս կազմակերպութեան հանդէպ թոյլատու ընթացք մը ցոյց կուտան եւ մինչեւ իսկ կ'օժանդակեն անոնց։

Ամէն պարագայի, շատ ցաւալի է պարսիկ պաշտօնեաներու այս ընթացքը հակառակ անոր որ Պարսկաստանի կառավարութիւնը ամէն առիթով բարեկամութիւնէ կը ճառէ։ Բնական է որ մեր կառավարութիւնը պէտք եղած միջոցներուն պիտի դիմէ, արեւելեան սահմանի անդորրութիւնը պահպանելու համար։

Սպանիոյ ընտրութիւնները

Կիրակի օր, Սպանիոյ մէջ սկսան Թաղապետական ընտրութիւնները, որոնց կարեւորութիւնը կը շեշտուի երկու կէտով։ Նախ, 1923ի պետական հարուածէն ի վեր, առաջին անգամն է որ Սպանիա ընտրութիւն կը կատարէ։ Եւ երկրորդ, Թաղապետական ընտրութիւններուն պէտք է յաջորդեն նահանգային ընտրութիւնները, որոնք իրենց կարգին դուռ պիտի բանան խորհրդարանական ընտրութեանց։

Ընտրութիւններու առթիւ, մէկ քանի վայրերու մէջ, փոքր միջադէպեր տեղի ունեցան։ Ամէն տեղ մեծ ընդունելութիւն կը գտնեն հանրապետականները։

Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը հրաժարական պիտի տայ այս ընտրութեանց հետեւանքով։

Անգլիացիները կը մեղադրեն Ռուսիան

Ռիկայէն տրուած լուրի մը համաձայն, Մոսկուայի մէջ, պատերազմական Կոմիսարիատի պաշտօնեաները միասին քննեցին Ռէվալի խորհրդային դեսպանին տուած տեղեկագիրը։

Խորհրդային դեսպանը այս տեղեկագրին մէջ, գանգատներ կ'արձանագրէ Անգլիացիներու Եսթոնիա թափանցումին դէմ, եւ իր կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ այն իրա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՅՈՅՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ՕՐԻՆԱԳԾԻՆ ԴԷՄ

Յունաստանի Աշխատ. կուսակցութեան կեդր. վարչութիւնը վաւերացուց շրջաբերական մը, որուն համաձայն, կուսակցութեան մասնաճիւղերը պէտք է միթինկներ գումարեն ամբողջ երկրին մէջ, երեսփ. ժողովին յղուած մամուլի նոր օրինագծին դէմ բողոքելու համար։

Այս միթինկներու կազմակերպումով, առաջին անգամն է որ պուլքարի ասպարէզ կ'իջնէ աշխատաւորական նորակազմ կուսակցութիւնը։

Միթինկները պիտի գումարուին Յունաստանի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ եւ մասնակցութեան համար կոչ պիտի ուղղուի երկրագործներուն, արհեստաւորներուն եւ պաշտօնեաներուն։

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ ԴԷՄ ԲՈՅՔՈԹ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ԵՒ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Գրեր էինք թէ Պէյրութի մէջ ժողովուրդը պոյքոթի ենթարկած է հանրածառքի ընկերութիւնը։ Շարժումը տարածուած է նաեւ Դամասկոսի մէջ։ Վերջին հեռագրերը կը հաղորդեն թէ պոյքոթը կը շարունակուի Պէյրութի մէջ, բազմաթիւ խանութներ փակ մնացած են այս առթիւ, իբր բողոքի ցոյց։

Ոստիկանութիւնը գագրեցուց երեք թերթեր, որոնք շարժման մասին՝ նպաստաւոր եւ գրգռիչ յօդուածներ հրատարակած էին։ Քաղաքին գլխաւոր հրապարակը գրաւուած է ոստիկանական կարեւոր ուժերու կողմէ։ Կինեւով լեցուն մեծ ինքնաշարժներ մախեցան կառքի մը։ Բազմաթիւ կիներ ձերբակալուած են։

Դամասկոսի մէջ, պոյքոթի շարժումը սկսաւ Թրամվէյի դէմ արձակուած ձեռնարկութով մը։

ՆՈՐ ԴԱՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի քաղաքապետութիւնը որոշած ըլլալով ընդարձակել կեդրոնական հալերը, պէտք տեսեր էր կարգ մը շէնքեր գնելու եւ քանդելու եւ առ այդ կազմեր էր գնահատիչ յանձնախումբ մը, որուն անդամներէն մէկը՝ Դիմոււմ կը կատարէր կալուածատէրերուն՝ անոնց կալուածներուն արժէքը աւելի բարձր գնահատել տալու համար, անշուշտ փոխադարձ համաձայնութեամբ... Բողոքներու վրայ յանձնախումբին այս անդամը՝ Մոտէսթ Ասէ ձերբակալուեցաւ:

Այս կերպով կարգադրուած են 300 գնահատումներ եւ մինչ ամենէն նպաստաւոր պայմաններու մէջ, գրաւուած շէնքերու փոխարէն, քաղաքապետութիւնը առաջարկած էր 31ուկէս միլիոն ֆրանք, յանձնախումբի կողմէ տրուած հատուցումները բարձրացած են 56ուկէս միլիոնի։ Ձերբակալուած է նաեւ Ասէի մեղսակիցը։ Քննութիւններ կը կատարուին։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՃԱՐՏԱՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ԱՆՇԼՈՒՍԻՆ ԴԷՄ

Աւստրիոյ ճարտարարուեստի շրջանակներէն ուժեղ խմբակ մը, սկսած է դէմ արտայայտուիլ աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան։ Մանաւանդ մետաղագործները։ Մետաղագործներու Սէնտիքան հրապարակային յայտարարութեան մը մէջ կը յայտնէ թէ աւստրօ-գերման մաքսատուրքերու նոյնացումը մահացու հարուած մը պիտի տայ աւստրիական մետաղագործութեան, որովհետեւ գերման մետաղագործութիւնը այնպիսի հիմքերու վրայ դրուած եւ կազմակերպուած է որ որ եւ է ատեն, կրնայ շատ աւելի նուազ գիներով ապրանք հայթայթել քան Աւստրիան։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՒՍՏՐԵՒԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Յառաջ» լայն ծանրածանութիւններով ընթերցողները տեղեակ պահեց այս խնդրին, անոր ծագումէն մինչեւ այսօր։ Ինչ որ սակայն ուշադրութեան չառնուեցաւ, այդ համաձայնութեան տնտեսական կողմն է։

Եւրոպայի խաղաղութեան սպառնացող մեծագոյն վտանգը ապահովաբար ելմտական անիշխանութիւնն է, եւ այդ անիշխանութիւնն երթալով «կ'անիշխանանայ»,— եթէ այսպէս ամէն երկիր շարունակէ կղզիացման քաղաքականութիւնը։ Ամէն օր մաքսային նոր պատնէշներ կը բարձրացուին՝ ամէն օր նոր արգելքներ կը դրուին օտար արտադրութեանց ներածման դէմ։ Մէկ խօսքով աշխարհակալութեան պատերազմի վէրքերը դեռ չգոցուած, տնտեսական պատերազմ մը յայտարարուած է եւրոպական պետութեանց միջեւ։ Ֆրանսայի եւ Յունաստանի առեւտրական դաշնագիրը ջնջուելու վրայ է, որովհետեւ Ֆրանսա մաքս կը դնէ յունական գինիներուն վրայ եւ Յունաստան ալ կը սպառնայ Ֆրանսայի արտածութեանց վրայ արգիլիչ տուրքեր հաստատել։

Եւ սակայն, պարզ է բոլորի համար թէ ուր կրնայ առաջնորդել այս վիճակը։ Ամէնքն ալ կը կրկնեն թէ ինչ պիտի ըլլան նոր պատերազմի մը հետեւանքները — ընկերային յեղափոխութիւն ամենուրեք, վերադարձ դէպի բարբարոսութիւն եւ ընդհանուր բոլշեւիզմ։

Շատ քիչ երկիրներ կան ուր ընկերական կարգերը խախտուած չըլլան Մեծ Պատերազմին հետեւանքով եւ նոր բախում մը ապահովաբար ամէնէն աղէտալի հետեւանքներ պիտի ունենայ մինչեւ իսկ արեւմտեան պետութեանց համար։ Պատասխանատու շրջանակները աչքէ չեն կրնար հեռացնել այս սոսկալի հեռապատկերը։ Ցեւականացման հայեցակէտով չէ, այլ աւերման ու փլուզումներու, բաւական է որ բոլշեւիզմը քանի մը ամիս տեւէ։ Եւ արեւմտեան ամբողջ քաղաքակրթութիւնը կրնայ հարիւր տարի ետ երթալ։

Ելմտական միութեան հայեցակէտով աւստրեւգերման համաձայնութիւնը պէտք չէր որ գայթակղի այդչափ աղաղակներ բարձրացնէր ժողովրդական ամէն շրջանակներու մէջ։ Հասկնալի է երեսփոխաններու մտայնութիւնը։ Ընտրական պայքարներու միջոցին անհատական, տեղական եւ կուսակցական շահերը գերակշիռ են ընդհանուր, համեւրոպական եւ համամարդկային շահերէն. բայց պէտք չէ մոռնալ թէ այդ անհատական եւ տեղական շահերը սերտօրէն կապուած են համամարդկային եւ մանաւանդ համեւրոպական շահերուն հետ։ Կարճատեսը միայն իր քթին ծայրը կը տեսնէ, բայց պատասխանատու մարդոց պարտականութիւնը քիչ մը աւելի հեռատես ըլլալն է։

Ի՞նչ էր եղածը, որ այդչափ իրար անցան Ֆրանսայի ազգայնական թերթերը եւ քիչ մնաց պատերազմ յայտարարէին խեղճուկրակ Աւստրիոյ դէմ։

Գերմանիա եւ Աւստրիա տնտեսական համաձայնութիւն մը կ'ուզեն կնքել եւ պատրաստած են ծրագիր մը:

Ի՞նչպէ՞ս կարելի է։ Ամէն կողմէ պատճառները, պատասխանատուները կը փնտռուին եւ ամէն գնով արգիլելու կ'աշխատին։ Դիւանագիտական ծանուցագրեր, գաղտնի տեսակցութիւններ, խրատանցում եւ թերեւս գաղտնի կերպով զինուորական պատրաստութիւններ։ Ելմտական այդ պարզ համաձայնութեան քօղին տակ կը ցցուի համբաւաւոր «Անշլուս»ը. Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միութիւնը. ... կարծէք թէ այդ միութեան համար անպատճառ դաշնագրեր եւ ստորագրութիւններ պէտք են...։ Իտալիան պատերազմէն առաջ երրեակ գինակցութեան անդամ էր, բայց 1915ին Ֆրանսային միացաւ, իսկ Պուլկարիան որ Թուրքին դէմ էր եւ Ռուսիոյ սրտակից, Թուրքին միացաւ Ռուսիոյ դէմ...

Բաւական է որ Աւստրեւհունգարական կայսրութեան խլեակ հինգ միլիոն Աւստրիացիները սրտով, հոգւով, զգացումներով եւ մանաւանդ «տնտեսական շահերով» Գերմանիոյ կապուած ըլլան, ոչ մէկ պաշտօնական եւ զօրաւոր միջոց կրնայ արգիլել զանոնք համախորհուրդ գործակցութենէ։

Ընդհակառակն՝ ռամկավարութեան համար փափաքելի պէտք էր ըլլար որ այդ համաձայնութիւնն ընդարձակուէր եւ ընդգրկէր նաեւ շատ մը ուրիշ պետութիւններ, ամբողջ Եւրոպան, եթէ կարելի ըլլար. տնտեսական միութիւնն էր որ հաստատուն հիմը պէտք է կազմէ համեւրոպայի եւ ցաւալի է որ Պրիան համեւրոպայի պաշտօնական առաքեալը ամէնէն աւելի մտահոգ կ'երեւի աւստրեւգերման համաձայնութենէն։

Գերմանիա եւ Աւստրիա իրենց համաձայնութեան ծրագրին մէջ նախատեսած են ուրիշներու մասնակցութեան հաւանականութիւնը եւ կը պնդեն թէ ան օրինաւոր համաձայնութիւն մըն է որ չի հակասեր որեւէ միջազգային դաշինքի կամ խոստման։ Պրիան Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Լահէի իրաւարարական ատեանի վճռին պիտի յանձնէ խնդրին իրաւական մասը եւ կը յուսայ թէ պիտի արգիլուի այդ համաձայնութեան գործադրութիւնը, քանի որ խնդիրը բառերու վրայ պիտի դառնայ։ Բայց եթէ վճռուի թէ Աւստրիա ազատ է տնտեսական համաձայնութիւն կայացնելու, ի՞նչ պիտի ընէ Ֆրանսա, եթէ պատերազմ յայտարարէ, կը կարծէ՞ք թէ Անգլիա եւ Իտալիա պիտի միանան իրեն...։

1922ի սկզբին Աւստրիա սնանկութեան սեմին վրայ էր։ Մեծն Բրիտանիա փոխ տուաւ երկու միլիոն ոսկի, Իտալիան 70 միլիոն լիրէթ, Ֆրանսան 35 միլիոն ֆրանք եւ Չեխոսլովաքիան 500 միլիոն քուրոն։ Օգուտ չունեցաւ, Աւստրիոյ Լոնտոնի դեսպանը յուզումնալից կոչ մը ըրաւ Լոյտ Ճորճին, յայտարարելով որ նախարարները պիտի ստիպուին հրաժարիլ եւ Աւստրիոյ բախտը յանձնել մեծ պետութիւններուն։ Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնաժողովը ձեռք առաւ խնդիրը եւ կայունացուց աւստրիական շիլինը, փրկելով երկիրը սնանկութեան սպառնալիքէն։ Գերապայծառ Զայփէլ որ այն ժամանակ վարչապետն էր Աւստրիոյ, գոհունակութեան եւ շնորհակալութեան գրգռալի ցոյցեր ըրաւ ի նպաստ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ ստորագրեց 1922 հոկտ. 2ի փրոթոքոլը որով Աւստրիան յանձնառու կ'ըլլար հրաժարելու ազգային համար օտար պետութեան մը հետ ոչ միայն որեւէ ելմտական համաձայնութենէ այլ նոյնիսկ որեւէ բանակցութենէ, որ կրնար ուղղակի կամ անուղղակի կերպով վտանգել Աւստրիոյ անկախութիւնը։

Գերապայծառ Զայփէլի այս յանձնառութիւնն է որ կը վտանգուի այժմ Շոպէռի եւ Քուրցիուսի համաձայնութեամբ։

Առաջին անգամը չէ որ Ֆրանսա կը ստիպուի նկատի ունենալ դաշնակիցներու տրամադրութիւններն իր քաղաքականութեան ի նպաստ։ Մանաւորապէս Անգլիոյ վերաբերումը մեծ կարեւորութիւն ունի եւ թէեւ ընկերվարական դահլիճը պէտք եղած ազդարարութիւններն ըրաւ Պերլին եւ Վիեննա, բայց Մանշի այս կողմը շատ վստահութեամբ չեն նայիր Հէնտըրսընի գործերուն եւ խօսքերուն։ Կը զգան թէ վերջ ի վերջոյ ոտքերուն տակի հողը քիչ մը խախտ է, քանի որ մեծ պատերազմի քնարաններէն մէկն էր ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը, զոր կապանել կ'ուզեն։

Ազգերու զգացումներն եւ մտայնութիւններն ալ բարեշրջման կ'ենթարկուին ժամանակի ընթացքին եւ Վէրսայլի դաշնագրին շատ մը յօդուածները այսօրուան հոգեբանութեան մակարդակին չեն համաձայնիր։ Ֆրանսան ալ կը զգայ այդ, բայց շէնքի մը մէկ սիւնը խախտելով, կը վախնայ որ ամբողջ շէնքը խարխլի։ Օր մը, սակայն պիտի սրբագրուին գործուած սխալները եւ որչափ շուտ եւ բարեկամական միջոցներով որ տեղի ունենան անոնք, այնչափ աւելի կը շահին մարդկութիւնը, քաղաքակրթութիւնը եւ աշխարհի խաղաղութիւնը։

Մ. Տ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Այս անգամ պիտի խօսիմ զուտ ազգային-հանրային կեանքին վրայ, հակիրճ տողերով գծելու համար պատկերը մեր գաղութին։

Սկսինք՝ կեդր. Վարչութենէն, որուն կողմութիւնը արդէն կը մօտենայ իր լրումին։ Այսինքն իր գործունէութեան համար նախատեսուած ժամանակաշրջանը (վեց ամիս) լրացած կարելի է նկատել։

Ի՞նչ ըրաւ կուսակցական ներկայացուցչական դրութեամբ կազմուած այս Վարչութիւնը։ Անմիջապէս պէտք է ըսել, թէ նիւթապէս՝ բախտաւոր մարմին մը չեղաւ, քանի, որ իր նախորդէն ժառանգեց միայն... պարապ դանձ մը, կամ սնտուկ մը լեցուն՝ խառն ի խուռն հաշիւներով։ Նաեւ՝ տետրակ մը՝ լեցուն ճերմակ էջերով, կամ՝ թնճուկ դարձած հարցերով։ Ներկայ Վարչութիւնը՝ իր օրակարգին վրայ ունեցաւ նաեւ՝ Մաղլըմեանի հարց (Աղաբէկօֆի մերկացումներուն առիթով), հպատակութեան և ազգ. տուրքի խնդիրներ, կազմական կանոնագրի մշակում եւայլն։

Կեդր. Վարչութիւնը՝ իր կարելին ըրաւ նիւթական կայուն վիճակ մը ստեղծելու համար, շնորհիւ ազգ. տուրքին եւ ամերիկեան հաստատութենէ մը եղած տարեկան կարեւոր գումարի մը (տարեկան 700-1000 տոլար՝ միայն կրթական գործին համար)։ Եւ այսօր՝ բոլոր ազգ. դըպրոցներուն կարեւոր ամսական յատկացումներ եղած են կեդրոնին կողմէ։

Գալով քանի մը թնճուկ դարձած հարցերուն (Քանտրայի, Միտիլլիի, Վոլոյի եւ զանազան արուարձաններու Թաղական Խորհուրդներու խնդիրները) ձեւով մը կարգադրուած են ներկայիս։ Թէեւ, այս առթիւ՝ ծանօթ խմբակը ուզեց փոթորիկներ յառաջ բերել, իր մարդիկը եւ համայնքին կեանքին մէջ վարկաբեկուած անձերը ազգային յարկերէն ներս թխելու աշխատելով։

Այս ծուխ խաղերուն շնորհիւ, Մաղլըմեան եղբ.-ի հարցին շուրջ, Վարչութեան ցոյց տուած թոյլ եւ տեսակ մը վերապահ ընթացքը շատ վնասեց իր վարկին։

Գալով հպատակութեան հարցին եւ կազմական կանոնագրի մը մշակման, ո՛չ մէկը եւ ո՛չ ալ միւսը եղած են տակաւին։

Այս երկու հարցերն ալ ունին՝ ներքին եւ արտաքին քաղաքական երեսներ, եւ կը թուի թէ կարելի չպիտի ըլլայ մեր փափաքածին պէս արդիւնք մը ձեռք բերել։

Վարչութեան ենթակայ խորհուրդներէն Տնտեսականը՝ իր անկարելին կը փորձէ յաջողցնելու եւ արդիւնաւորելու համար ազգ. տուրքի գրութիւնը։ Կարելի է գոհացուցիչ նկատել մինչեւ հիմա ձեռք բերուած արդիւնքը։

Ինչ կը վերաբերի կրթական Խորհուրդին՝ դրական գործ մը չըրաւ տակաւին։ Արդէն իր կազմն ալ լրիւ չէ. պէտք է սպասել, նոր շրջանին անոր ալ գործունէութիւնը գնահատելու համար։

Փակելէ առաջ կեդր. Վարչութեան գործունէութեան հետ կապուած այս էջը, պէտք է ըսել, որ մեր դպրոցները կ'ընթանան լաւագոյն կերպով։ Կրթական մշակները գերագոյն զոհողութիւններու գնով կ'աշխատին ամենուրեք, եւ նոր սերունդին դաստիարակութեան համար։

Վերջերս Սենկրուի մէջ պղտոր շարժումներ եղան։ Այս թաղին մէջ եւ Քոքինիոյ մէջ հակադաշնակցական կիրքը զարգացնողներ չեն պակսիր, բայց բոլորն ալ դատապարտուած են փշրուելու ժողովուրդի ողջմտութեան ժայռին առջեւ։

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ը վերջերս ցոյց կուտայ գովելի շարժում մը։ Մանաւանդ գնդախաղի շուրջ ստեղծուած եռուզեռը, իրաւ որ գեղեցիկ է։ Ամէն կողմ հայկական խումբեր, կայտառ, խանդավառ եւ խոստումնալից տղաներով կազմուած։ Միայն պէտք է ըսել, որ այս գետնի վրայ ալ կրկին իրար կը խաչաձեւենք, իրար կը հրմշտկենք՝ առանց անդրադառնալու։ Օրինակ՝ փոխանակ բոլորը բոլորուելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին շուրջ, բաժնուած են զանազան թեւերու։ Կայ Հ. Մ. Մ.ը, որ զուտ բշիշական է, եւ կ'աշխատի իր խեղճ ու վտիտ ուժերովը հասնիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ին ետեւէն՝ զայն զարնելու վտանգով։

Կայ նաեւ Բըլիֆեան խմբակ մը՝ հայ երիտասարդի մը առաջնորդութեամբ։ Այս խումբին անջատ գործունէութիւնը իսկապէս անըմբռնելի է։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորընտիր կեդր. Վարչութիւնը պէտք է իրականացնէ միացումը։ Անջատողական շարժումները կը քաջալերուին։ Հ. Մ. Մ.ականներուն ձեռքի տակէն ուժ կուտայ Մաղլըմեան եղբ. եւ իր մէկ արբանեակը, իբրեւ թէ Խորհրդ. Հայաստանի սիրոյն։ Եպիսկոպոսը Ծաղկազարդի կիրակին եկեղեցիէն հրաւէր կարդաց ուժ տալ Հօկին, փառաբանելով Երեւանի վարիչները...

∴ Հ. Կ. Խաչը հանգանակութիւն մը բացած էր իր դպրոցներուն համար։ Գործը քիչ մը դանդաղ կ'ընթանայ, տիրող անգործութեան հետեւանքով, բայց արդիւնքը գէշ չէ, թէ կեդր. Վարչութիւնը եւ թէ մասնաճիւղերը կ'աշխատին տենդագին։

∴ Հայ Միտքի Տուն մը ունինք, որ կը գործէ քիչ մը կաղաց, բայց՝ գոհացուցիչ։ Յունաստանի Անկախութեան տարեդարձին առթիւ, դասախօսութիւն մը սարքած էր Ֆիքսի մէջ, ուր խօսեցաւ յոյն փրոֆէսէօր մը, հայեւյոյն յարաբերութեանց մասին, պատմական դրուագներով։ Կը լսեմ թէ Ապրիլ 24ի ազատոնին հանդիսութիւնն ալ պիտի նախաձեռնէ՝ համազգային գետնի վրայ։

∴ Անակնկալ ձիւն մը յանկարծ փոխադրեց մեզ բոլորս ալ դէպի մեր գիւղերը։ Յունաստան բաւական տարիներէ ի վեր այսպիսի ձիւն չէր տեսած։

∴ Հելլէն քաղաքական կեանքն ալ կայուն վիճակ մը ունի։ Անդորրութիւնը կը շեշտուի, ինչպէս եւ ապրուստի սղութիւնը։

∴ Կուսակցական կեանքը օրէ օր կը զարգանայ ու կը խորանայ։ Քոքինիան ալ տօնեց Փետրուար 18ը,, մեծ շուքով։ Խօսեցաւ ընկեր Կառվարենց, նախագահեց ընկ. Բժ. Արշակունի։ Ընկերուհիներու «Ազատամարտ» եւ «Շաքէ» խումբերը եռանդով կը գործեն։ «Ազատամարտ» կը պատրաստուի նոր հանդէս կամ ներկայացում մը տալու։ Կեդր. Կոմիտէն եւ բոլոր Կոմիտէներն ու Ենթակոմիտէները կ'աշխատին մեծ ներդաշնակութեամբ եւ նոր նուաճումներու։ Հին եւ Նոր Յունաստանի գործիչ՝ ընկեր Միհրան Փափազեան, որ դեկտեմբերէն ի վեր կը գործէր Մակեդոնիոյ շրջանին մէջ, կը վերադառնայ շուտով, կազդուրիչ տպաւորութեամբ։ Կսկծալի է միայն, որբերուն վիճակը, որոնք նորէն ցիրուցան եղած են Մակեդոնիոյ դաշտերուն մէջ, ի խնդիր գործի եւ ապրուստի։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՕՏԱՐԱՑՄԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ
Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՄԵՐ ԲԱԽՏԱԿԻՑ ՌՈՒՍԵՐԸ

Գ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մեր յաջորդական քաղուածքներով, ներկայացուցինք ռուս գաղթականներուն զանազան կազմակերպութիւնները, որոնց գերագոյն նպատակը, ինչ ձեւով ալ արտայայտուած ըլլայ, ինչ գոյն ալ առած ըլլայ, կը կայանայ հայրենիքի գաղափարին։ Գաղթական Ռուսը այնպէ՛ս սրբացուցած է այդ գաղափարը, որ հայրենիքը իր միտքին մէջ դարձած է տեսակ մը խորհրդանշան դիցաբանական վեհութեամբ։

Ռուսական այդ կազմակերպութիւնները բոլորն ալ կը գտնուին նախկին քաղաքական դէմքերու կամ տարիքը առած մտաւորականներու ձեռքը։ Այսինքն հին սերունդն է, որ կանգնած է այդ կազմակերպութիւններուն գլուխը։ Հետաքրքրական է անշուշտ գիտնալ թէ ի՛նչ կը մտածեն երիտասարդները, համերաշխութիւն մը կա՞յ երիտասարդներուն եւ տարէցներուն միջեւ գաղափարական տեսակէտով։

Ահա մարզական Միութիւնները, որոնք երիտասարդական փեթակներ են։ Երբ կը մտնենք այդ փեթակներուն, կը լսենք մէկ ձայն, — հայրենիքի սիրոյ երգը։ Տարագիր ռուս երիտասարդները նոյն լեցուած են նոյն զգացումներով եւ մտահոգութիւններով։

— Ամէն բան հայրենիքի համար։

— Ինքնապաշտպանութիւն ձուլում-հրէշին դէմ։

Ռուս տարագիր երիտասարդները ունին մարզական երկու տեսակ Միութիւններ, — սոքոլ (բազէ) եւ սկաուտ (արի)։ Թէ սոքոլներուն եւ սկաուտներուն նպատակն է ոչ միայն մարմնակրթութիւն, այլ նաեւ ռուս միտքին մշակումը։

Մասնաւորապէս Սոքոլներու Միութիւնը նկարագրելով այս կազմակերպութիւն մըն է, կա[...] րելի է ըսել՝ ցեղային վերագարթնումի մը նշանը։ Հարա[...] մը ինքնապաշտպանման։ Սոքոլներուն մէջ կրնան մտնել բոլոր երիտասարդները, առանց քաղաքական կամ ընկերային տեսակէտներու տարբերութեան, խտրելու։ Կը բաւէ, որ ունենան սէր հայրենիքին համար եւ հա[...] տակին կարգապահ [...] մը պէտ[...]։ Ամէն նորագիր [...] երդում ընելէ առաջ, պարտա[...] է վեց ամսուան սեխած մը [...] տարել։

Փարիզի ռուս Սոքոլները [...] մէն կիրակի Մէօտոն կ'երթ[...]
— Ռուսերը շատ կը սիրեն [...] նկարչագեղ արուարձանը, — [...] զանք կատարելու հարիւրապ[...] Պետրովի հրամանին տակ. Ս[...] կարովի վարիչը փոխ-նախա[...] գահն է Սոքոլներու Միութ[եան], Օգնականն է Երմոլին, [...] մարմնամարզի ուսուցիչ է Կ[...] լանդի ռուսական լիսէին [...] եւ մարզիչ Ժուանվիլի խումբ[...] բուն։

Մէօտոնի քաղաքապետութ[իւնը] մակրանքով կապուած է [...] խումբին աշխատանքներուն, [...] սիրով կը տրամադրէ, երբ [...] անհրաժեշտ ըլլայ, սրահ մը [...] դպրոցարանին մէջ։ Յ[...] կը հաւաքուին Թաղապետ[արա]նին բակին մէջ, [...] ներու տակ, ուր երբեմն [...] տրուին հանդիսական ներկա[յա]ցումներ, դաշնակ ու երգ [...] տասանութիւն ու քանախօս[ու]թիւն։

Սոքոլներու մէջ կան [...] րիկ մանուկներ, մինչեւ [...] րեկան։ Եւ սոքոլներու մէջ [...] աղջիկներ, 6-8 տարեկան [...] րի Ֆրանսական վարժարան[...] րու ռուս աշակերտուհիներ։ Մինչեւ իսկ տիկիններ, [...] Տիկին Բեչենսկայա, որ [...] է 20 տարիէ ի վեր։ Եւ [...] ւոր բոլոր այս սոքոլները [...]

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Գրեր էինք թէ պարսիկ կառավարութիւնը մասնաւոր օրէնքով մենաշնորհի վերածած է երկրին արտաքին առեւտուրը։ Այս առթիւ ամբողջ պարսիկ մամուլը զբաղած է այս խնդրով:

Բազմաթիւ առաջնորդող եւ այլ յօդուածներով, թերթերը կը պարզաբանեն Խորհրդարանի վաւերացման ենթարկուած կառավարութեան այդ օրինագիծը եւ զանազան տեսակէտներէն ծանրանալով կը շեշտեն անոր առաւելութիւններն ու օգտակարութիւնը։

«Իրան» թերթի մէկ յօդուածագիրը կը գրէ թէ՝

Արտածման եւ ներածման հաւասարակշռութիւնն ամէնէն առաջ, պիտի կայունացնէ պարսկական դրամը, յետոյ մեծ չափերով, զարկ պիտի տայ տեղական արդիւնաբերութեան։ Արտասահմանեան ապրանքներու ներածման դժուարութիւնները, խթան պիտի հանդիսանան երկրի տնտեսական զարգացման եւ պիտի նպաստեն տեղական ապրանքներու լայն տարածման։ Բայց

— «Քանի մը տարի է որ Խորհրդարանին կողմէ հաստատուած է տեղական կտորէն հագուստ ունենալու օրէնքը. կառավարութիւնն ալ, իր կարգին, շարունակ աշխատած է իրականացնել զայն, սակայն եւ այնպէս, մինչեւ այժմ ալ, այդ օրէնքը անհրաժեշտ չափով չէ իրագործուած։

«Պատճառը ոչ թէ հակառակ տեսակէտ ունենալու կամ շքեղ (լիւքս) ապրանք գործածելու հակամէտութեան մէջ կը կայանայ, այլ փաստերուն, որ տեղական կտորէն հագուստ ունեցողները են որ կը կրեն»։

Անոր փոքրիկ հաշիւ մը կայացնելէ վերջ, յօդուածագի[րը] գրնէ՝

«Որ մենք տեղական [...] գեստ հագնելով հայրենասիր[...] ընելու համար կարողութիւն ունինք տարեկան 40 թուման [...] դէմ ալք փակելու։

.. Հակառակ եղած [...] տեղական արդիւնաբերութեան կավար տարրերը, դեռ մին[...] մեծ միջոցներուն չեն [...] պէտքի իրենց գործերը [...] եւ արդիւնաբերութիւնը բարել[...]

Նոյն ցաւալի պակասութ[իւնը] ունի եւ նոյնքան վնասներ [...] ճառէ նաեւ տեղական [...] գործարանատէրերը, [...] րենց արդիւնաբերութեան [...] բարձրացնելու, օրէ օր կը [...] բացնեն եւ օտար մրցման [...] ցարձակապէս անզօր [...] ցած։

Բայց կայ եւ աւելին [...]

«Այդ Եւրոպական [...] րուն գիներու բարձրացման [...] տեմբով, տեղական [...] թեան արժէքներուն բարձր[...]

«Յայտնի չէ թէ այս [...] պատճառները ի՞նչով պէտք [...] ցատրել։ Երբ անոնց [...] թեան համար անհրաժեշտ [...] թերը, անցած տարուան [...] երկրին մէջ գոյութիւն [...] նոյնիսկ անցած տարի [...] րանքներն են — [...] կով աւելի ցած — [...] տարուան 26ի փոխարէն [...] նով պէտք է ծախել»։

Արժէքներու եւ արագ [...] տարբերութիւն կը տեսնո[ւ]ի [...] կան արդիւնաբերութեան [...] լոր ճիւղերուն մէջ։

...ուորներ են, շաբթու մէջ ...մեաւորի հոգերով բեռ ...նց պրուստի, զանազան աշխա...րուած, զանազան աշխա... յագնած։ Բայց ի՛նչ ...հերով յագնած։ ...ռնող է իրենց համար, ...ն կերակի, վազել իրարու ...խար կարօտցած եղբայր... ...պէս։ Արդարեւ յուզիչ ...րաւորութիւն մը կը տիրէ ...նոց մէջ Ամէն առօրեայ իր ըն... ...ր կը նկատէ իր եղբայրը։ Ա... ...ները ջնջուած են, իրար կը ...նկեն «եղբայր» բացագան... ...րենց վարիչներն ...ութեամբ։ Իրենց վարիչներն ... անունով չեն կանչուիր, ...չ է որ ըսեն.— «Եղբայր ...նախագահ», «եղբայր խմ... ...ւելլն։ Մեծ ու պզտիկ ...ուար են իրարու հետ ...ւ եղակի, կարծես սիրտ ...ւ, եւ մի՛շտ ռուսերէն։

...«Յառաջ»ի ընթերցողները ...ական գաղափար ունին ...իմաստանի սոցոլներուն ու... ...ուն մասին։ Բանակ մը կը կազ... ...ն անոնք, հայրենիքին ուիր... ...ած այդ սաները, անոր աշա... ...թեան պաշտպան այդ բա... ...րը, որոնց թիւ կ'առնեն ...ն կերակի եւ կը թռչին մարզ... ...աշխարհին վրայ, թրթռա... ...ով երկինքը հայրենասի... ...թեան սրբազան երգասա... ...թեամբ։ Երկրին կանանչ ...ատասարգութիւնն է, որ կար... ...ս պաշտամունքի կ'երթայ, ...ց մեծ պետին, ստարոս... ...ին առաջնորդութեամբ, հայ... ...քի խորանին, օրուան Աս... ...ծոյն՝ կարօտալի հայրենի... ...ն։ Եւ տարագիր Ռուսերը ... Ֆրանսայի մէջ, կազմա... ...ւելով իրենց սոքոլական բա... ...կը, այդ պաշտամունքն է ...ր կը կատարեն՝ օրինակ հան... ...նալով մեզի։

Ֆրանսայի մէջ բոլոր գլխա... ...ր քաղաքները, ուր հանգչած ...ն ռուս ափ մը տարագիր...զա... ...թիւն ունին ռուս սկաուտնե... ...ու խումբեր։

Ըստ էութեան, տարբերու... ...թիւն մը չկայ սկաուտին եւ սո... ...ին միջեւ։ Երկու կազմակեր... ...թիւններն ալ նոյն նկարա... ...րն ունին։

Ֆրանսայի Սկաուտներուն Միջազգային Գրասենեա... ...ին քարտուղարը, Կէրրօ, գո... ...ով կը խօսի ռուս սկաուտ... ...րու կարգապահութեան եւ ...ժանիքներուն մասին։ Ռուս ...սկաուտներու կազմակերպու... ...թեան մէջ զովելի դեր մը կը ...ղան Տիկին Բոզլովա եւ զոն... ...պետ Սուլին։ Երբ սկաուտ... ...րը ամէն տարի արշաւանքի ...մ արձակուրդի կ'երթան զա... ...ռը, Տիկին Բոզլովա եւ գնդ. Սուլին անոնց կ'ընկերանան պահապան հրեշտակի պէս։

Սկաուտներն ունին անշուշտ իրենց հիւանդները, սկաուտ... ...կամ կաղ, փոքրատի անդամ... ...ներ, անոնց ալ կ'երթան խա... ...ղալու Գուլանիս, Ռուս Կարմիր Խաչին պատսպարանին մէջ։

Ահա այսպէս կ'աշխատի այս մեծ ժողովուրդը, ռուս գաղթա... ...կաններու բազմութիւնը, այն ծանր պայմաններուն մէջ, ուր ինկած ենք մենք ալ։ Եւ անոնց կազմակերպութիւններուն մասին այս ընդհանուր տեսութիւնը նպատակ ունի միայն մէկ հրաւէր.— դաս առնել անոնցմէ։

ՔԱՂՀԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԱՆԻՖԱԹՈՒՐԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ

Ռուսերը, որոնք մինչեւ հիմա հրապարակին վրայ աժան քարիւղ ու շաքար կը ծախէին, սկսած են մանիֆաթուրայի վերաբերեալ ապրանք ալ բերել։ Մանիֆաթուրայի վաճառական մը բոլշեւիկներուն 180 հազար ոսկիի ապրանք ապսպրած է։

Մանիֆաթուրայի այս ածանութիւնը ռուսական սովորական վաճառամարտի հանգամանքը չունի, որովհետեւ Ճափոններն ալ սկսած են գին կոտրել ու առատ ներածում ընել։ Ճափոնական ծանարան— ցուցահանդէսը այս մասին լայն գործունէութիւն ցոյց տալ սկսած է։ Ապսպրանքներ եղած են Ատանայի, Մերսինի եւ Անթալիոյ շրջաններուն համար։ Ճափոնցիները մտադիր են Աղեքսանդրիոյ մէջ «թրանզիթ»ի մըթերանոցներ բանալ, Թուրքիոյ եւ Պալքաններու մէջ աժան ապրանք ծախելու համար։

∴ Իւղի վաճառականներն ալ մտահոգութեան մատնուած են այս օրերուն, որովհետեւ նոր արտադրութիւնը շուտով հրապարակ կ'ելլէ իսկ մթերանոցները դեռ լեցուն են անցեալ տարուան բերքով։ Իսկ ինչ որ գլխաւորն է, կ'ըսուի թէ Ռուսիայէն այս տարի մեծ քանակութեամբ սիպերիական իւղ պիտի գայ եւ հրապարակը պիտի ողողէ վաճառքի գինով։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏ ԿԱ՞Յ ԹԷ ՈՉ

Եռնուս Նատի պէյ այս վերնագրով կը գրէ «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ.—

Կ'արժէ ծոտէն եւ շատ լրջօրէն քննել ռուսական վաճառամարտը, որով վերջերս կը զբաղի մեր մամուլը։ Հրապարակ եղած պնդումներուն համաձայն, վաճառամարտը մեր հրապարակն ալ տակնուվրայ կ'ընէ, եւ եթէ միջոցներ ձեռք չառնուին, վաղը աւելի վտանգ մը պիտի կազմէ եղեր։

Քննութեան տեսակէտով, Ռուսիոյ արտադրութիւնը համաշխարհային արտադրութեան հարիւրին մէկուկէսն է։ Եթէ նոյն իսկ հարիւրին հինգ ըլլայ, պարձեալ չի կրնար միջազգային հրապարակը ցնցել։ Բայց եւ այնպէս, վաճառամարտը քիչ շատ ազդած է հրապարակին վրայ, որովհետեւ միջազգային շուկան արդէն իսկ տագնապ ունի, գերարտադրութեան հետեւանքով։

Օրինակ, Ռուսիոյ արտածած ատաղձը, ցորենը եւ քարիւղը կը նըմանին լեցուն գաւաթ մը յորդեցնող կաթիլներու։ Իսկ այն պարագան, որ Գերմանիոյ մէջ Թրքականին տեղ գնուած է Սօխումի ծխախոտը, արդիւնք է Պերլինի մեր պատուակալ հիւպատոս եւ ծխախոտի վաճառական Հէր Շնորի դաւաճանութեան։

Ռուսիա աժան ապրանք կը ծախէ՞, ինչո՞ւ եւ ի՞նչ ձեւով։

Ստոյգ է թէ Ռուսիա անօթի, մերկ, առանց փայտի եւ ածուխի թողլով իր ժողովուրդը, ռուսական ապրանք կը ծախէ։ Որովհետեւ պէտք ունի օտար դրամի, գնելու համար իր ուզած մեքենաները։ Հնգամեայ շինարարութեան ծրագիրը որ սկսաւ 1928ին, մեր դրամով 150 միլիառ ոսկի կը պահանջէ, գլուխ ելլելու համար։

Վիեննայէն գրած մէկ նամակով, եօ առաջին լրագրողը եղայ լրագրութեան մէջ որ խօսեցաւ վաճառամարտի մասին։

Այդ նամակիս մէջ կ'ըսէի թէ Ռուսերը ստիպուած են շատ աժան ծախել, որպէսզի հայթայթեն անհրաժեշտ դրամը։

Ռուսիոյ ծախածը որքան ալ քիչ ըլլայ, անհաւանական չէ որ Եւրոպա միջոցներ ձեռք առնէ վաճառամարտին դէմ։ Եթէ հարկ ըլլայ, առաջիկային պիտի անդրադառնանք այս խնդրին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՒԿԹԱԽԱՂ

ԼԻՈՆ, 6 ապրիլ.— Արաբկիրի Հայրենակց. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը, Զատկի առթիւ կազմակերպած էր հաւկթախաղ մը։ Կը նախագահէր Պ. Սեդրակ Պաղտասարեան, որ քանի մը ոգեւորիչ խօսքերով հանդէսը բացաւ ու բեմ հրաւիրեց Պ. Գ. Միսալեանը որ երգեց «Ես սիրել եմ մի զոյգ աչերը» ջութակի ծանակցութեամբ Պ. Ա. Մելքոնեանի։ Նուագախումբին մէկ քանի եւրոպական կտորներէն վերջ, բանախօսեց Պ. Ա. Մելքոնեանը որ անդրադարձաւ նոր Արաբկիրի համար, թափուած ջանքերուն ու պէտքը շեշտեց համախմբուելու։

Պ. Ա. Մելքոնեանէ անմիջապէս յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Հ. Թադէոսեան, խօսելու համար միութեան կողմէ։

Բանախօսութենէն յետոյ ներկաներուն բաշխուեցան, Զատիկի առթիւ միութեան կողմէ պատրաստուած կարմիր հաւկիթներ. կէս ժամէ աւելի տեւեց հաւկթախաղը, որմէ յետոյ աճուրդի հանուեցաւ պատի զորգ մը։

Մելքոն Թադէոսեան

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

ՌՕԱՆ, 6 ապրիլ.— Հ. Կ. Խաչի քսանամեակը տօնուեցաւ մեծ շուքով Ռօանի մէջ նախաձեռնութեամբ Ռօանի Հ. Կ. Խ. մասնաճիւղին անցեալ շաբաթ իրիկուն։

Հանդէսին կազմակերպութեան համար ջանք չէին խնայեր Կարմիր Խաչի անդամուհիները, մասնաւորապէս ատենապետուհի Տիկին Աւագեան, քարտուղարուհի Օրիորդ Մարի Տէյիրմէնճեան, գանձապահուհի Տիկին Յակոբեան։

Բացումը կատարեց Ատենապետուհի Տիկին Աւագեան, որ հակիրճ կերպով բացատրեց Կ. Խաչի նպատակը, ակնարկ մը նետելով անոր անցեալ գործունէութեան վրայ։

Բացման խօսքէն յետոյ եղան արտասանութիւններ, մեներգներ, խմբերգներ։ Օրուան յարմար արտասանութիւն մը ըրած էին Օրիորդներ Մարի Աւագեան եւ Մարի Տէյիրմէնճեան։

Ասոնց յաջորդեց փոքրիկներու պարերը, որոնք չափազանց ուրախացուցին ներկաները։

Վերջին խօսքը տրուեցաւ Պ. Մեսրոպ Թօրոսեանի որ մօտաւորապէս կէս ժամ բանախօսութեամբ պարզեց Կարմիր Խաչի նպատակը, ծանրանալով երկու գլխաւոր կէտերու վրայ.—

Պալքար ալլաոսրժման դէմ կարելի ամէն միջոցներով եւ հայ կնոջ մասնակցութիւնը ազգային կեանքին իր բարերար արդիւնքներով։

Կէս գիշերին ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ։ Հոս պէտք է յիշել որ Գէորգ Փէօշկէրեան սիրայօժար արամադրած էր իր սրահը հանդէսին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԱՆԿԻԷՆ.— Տեղւոյս Դպրոցասէր Տիկնանց Օժանդակ Օրիորդաց Միութեան կողմէ Pavillon du Lacի մէջ, ապրիլ 4ի շաբաթ օրը սարքուած երեկոյթը անցաւ յաջող, հակառակ տեղացիներու որոշ մէկ մասին անտարբերութեան։

Մտերմական մթնոլորտի մը մէջ եւ երիտասարդ բազմութեան մը մասնակցութեամբ, պարեր, առաջ, փոքրիկն որ. Նալպանտեան իր կանխահաս տաղանդէն ամբողջ հճայքովը նուագեց քանի մը դասական կտորներ, եւ տեղացի դեռափթիթ օրիորդներ կատարեցին հայկական պարեր ազգային տարազներով։

Օրիորդաց Միութիւնը կաղանդի առթիւ, արտադրաւ դուրգուրանքով Դպրոցասէրի սանուհիներուն համար իր պատրաստած տօնածառէն վերջ, կ'ապացուցանէ այս հանդէսով թէ ապագային եւս պիտի կարենայ եռանդով գալ իրբեւ գործօն ու երիտասարդ ուժ մը՝ Անկիէնի նման շրջանակի մը մէջ, ուր գոնէուղ հայութեան անհրաժեշտ է շեշտել պարբերաբար իր ազգային ծագումը։

Հ.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 7)

ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ.—Նոր սերունդին հայերէն դաստիարակութիւն մը տալու համար, ըստ իս պէտք է որ հայերէնը չմոռցուի ներկայ սերունդին կողմէ։ Առ այս կ'առաջարկեմ։

1. Ցարարերութեան մէջ մտնել Linguaphone Instituteին հետ՝ որուն ծանուցումը ներփակ գրկած եմ «Յառաջ»ի։

2. Բարոյական աջակցութիւնը դաստիարակ-ուսուցիչներու։

3. Կազմել փոքր դրամագլխով ընկերութիւն մը։ Պարզեմ այս 3 առաջարկներուս իմաստը.

Ա.— Linguaphone Instituteը ընկերութիւն մըն է, որ իւրաքանչիւր լեզու կ'ուսուցանէ «կրամոֆոնի փլաքներու միջոցաւ «Յառաջ»ի դաւառի թղթակցութեանց մէջ յաճախ կը կարդամ թէ «այսինչ գիւղի մեր հայրենակիցները հիմա տուն տեղ եղած եւ շնորհիւ իրենց աշխատութեան հանգիստ կեանք մը կ'անցնեն եւ շատեր ունին իրենց «կրամոֆոն»ները եւ անցորդը յաճախ կը լսէ հայկական երգեր» եւայլն։ Արդ, քանի որ մեր հայրենակիցներէն շատեր ունին «կրամոֆոն», իրենց ունեցած երգերու «փլաք»ներէն զատ, կրնան ունենալ նաեւ Linguaphoneի «փլաք»ներ՝ որոնք նոր սերունդին եւ իրենց պիտի ուսուցանեն հայերէն դասաւանդութիւններ։

Բ.— Ուսուցիչ-դաստիարակներու կողմէ։ Այս կէտը կը յանձնեմ աւելի ուսուցիչ-դաստիարակներու։ Նկատառմամբ անգամ մը որ ուսուցիչ-դաստիարակը ընէ իր դասախօսութիւնը Linguaphone փլաքի մը կաղապարին վրայ, այս վերջինը հազարաւոր օրինակներով կարելի է արտադրել կրամաֆոնի պարզ փլաքներու վրայ եւ գործածել։

Գ.— Փոքր դրամագլուխով մը կազմուելիք ընկերութեան։ Իր դրամագլուխով գնել այդ ընդօրինակուած փլաքները Linguaphoneէն եւ քանոնք 100ին x շահով մը ծախել մեր հայրենակիցներուն որ արդէն ունին իրենց կրամաֆոնը։ Ու այսպէս 100ին x գոյացուած շահը տրամադրել այն փլաքներուն եւ կրամաֆոններուն համար՝ որոնք «ձրիաբար պէտք է փոխ տրըւին» այդ գործիքները չունեցող ազգակիցներուն։ Ու այսպէս յաջորդաբար ազգակիցէ մը կողմէ փոխ առնուած կրամաֆոն եւ փլաքները պէտք է փոխանցուին բախտակիցներու։ Պայմանաւ որ այս վարիչները հոգ տանին եւ փոխ առնուած տարրերուն որ եւ է վնաս չհասցնեն։

Եթէ բացառիկ արկածներէ դուրս, փոխ առնող մը, վերոյիշեալ տարրերուն, իր անհոգութեան պատճառաւ որեւէ վնաս հասցնէ, զրկել զայն հետագայ linguaphoneի դասաւանդութիւններէն։

Ա. Գ. Հ.

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՏԵՍԻՆ, 9 ապրիլ.— Անցեալ երկուշաբթի կէսօրէ յետոյ սինէմա Նովելթիի մէջ տօնուեցաւ Վանի ապրիլեան հերոսամարտի 16րդ տարեդարձը նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան։ Օրուան բանախօս յայտարարուած էր Պրն. Վահան Փափազեան, որ յատկապէս հրաւիրուած էր Փարիզէն, հանդէսին իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէր տեղւոյս «Կոմիտաս» երգչախումբը։

Սրահը ժամանակէն առաջ լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ մը։ Բեմին երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները, նաեւ Վասպուրականի հերոսներու նկարները։

Երգչախումբը հանդէսը բացաւ «Մեր Հայրենիք»ով որմէ վերջ օրուան նախագահ Պրն. Վ. Հիւսեան համառօտ կերպով բացատրեց հանդէսին նշանակութիւնը։

Արտասանութիւններ ըրին Պ. Մ. Գրիգորեան, Փոքրիկն Օր. Հիւսեան «Էյ ձան հայրենիք», կ'արժէ նաեւ յիշել Լիոնէն Պրն Սարգիս Սիրականեանի արտասանութիւնը, Մ Վարդանեանի «Հայ Հերոսներ»ը։ Մենակցեցին Պրն. Ա. Աւետիսեան նաեւ Օր. Մարի Փափազեան։

Ներկայացուեցաւ նաեւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը «Ես մեռայ», որմէ յետոյ աճուրդի դրուեցաւ խմբանկար մը, մէջտեղը Խրիմեան Հայրիկ եւ իր բոլորտիքը Համազասպ, Իշխան, Արամ, Մակացի Դրիգոր, Վռամեան, Խուկասեան եւ Նիկոլեան։ 725 ֆրանքով յետոյ շահեցաւ Լիոնի Զ. Ո. Մ.երը։ Բուռնծափերու մէջէն հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, որ գեղեցիկ եւ կուռ բանախօսութեամբ պարզեց Վանի դիւցազնամարտը։

Ն. Գ.

ԿՈԿՈՆ ԿԸ ԽԱՂԱՆ

Կոկոլը սիրուած հեղինակ մըն է կարմիր Ռուսիոյ մէջ։ Սթանիսլաւսկի թատրոնին մէջ վերջերս կը պատրաստուին ներկայացնել Կոկոլի մէկ գործը։ Բեմադրողն է Բուլգակով։

Այս գրողը ժամանակ մը շրջանցորդ եղած էր եւ աքսորուած կովկաս։ Սովետն արտօնած ըլլալով Մոսկուա փոխադրուիլ, Բուլգակով արդէն սկսած է իր ներկայացումներուն, միայն թէ, այս անգամ կը զգուշանայ արդիական նիւթեր հրապարակել, եւ կը նախընտրէ կոկոլ խաղալ, որպէսզի պատճառ մը չունենայ նորէն կովկաս երթալու։

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՈՒԳԱՅԻՆ ԴՐԱՄՆԵՐԸ

Արտաքին նախարարութեան կողմէ Պոլսոյ օտար դեսպանատուններու ետ կատարուած դիմումներէն հասկցուած է որ յեղափոխականները իրենց բոլոր ծախքերը կը ստանային օտար դրամատուններու միջոցաւ։ Տարբեր կը ներկայացնենք Սիլվիօ Ռիչի անունին եկած գումարները, քաղելով օտար դեսպանատուններէ.—

Վիեննա-Լենկիւլ աւստրիական դրամատան վրայ 3000 ֆրանք, Սոֆիայի Պանք Նասիոնալէն (պուլկարական) 3000 ֆրանք, Աթէնքի Իօնիըն Պէնք Լիմիթըտ դրամատան վրայ 2000 ֆրանք, անծանօթ մարդուն՝ Ֆիլիպէ Տավիթ Շիրասի ընկերութեան անունով 5000 ֆրանք, Ֆիլիպէի վաճառականներէն Երուանդ Ալաճաճեանի կողմէ ղրկուած անգամ մը 3500 եւ ուրիշ անգամ 2000 ֆրանք։

Աթէնքի Իօնիըն Պէնք Լիմիթըտի վրայ 2500 ֆրանք, ուրիշ անգամ 2500, 4000, 3000 ֆրանք անծանօթի մը վրայ, Ցավիտ Շրասի ընկերութեան վրայ 6000, 4000, 7400, 2600, 2000, 6000, 4000 ֆրանք։ Այս գումարները 1905 տարուան ապրիլ, մայիս, յունիս, յուլիս, օգոստոս, հոկտեմբեր, նոյեմբեր, յունուար եւ փետրուար ամիսներուն ղրկուած են։

Վերը յիշուած տեղեկութիւնները, Բերայի եւ Սկիւտարի կառավարչութեանց, ոստիկանական տեսչութեան, քաղաքապետութեան, Ա. զօրաբաժնի հրամանատարին եւ վերջապէս Եըլտըզի մասնաւոր պաշտօնէութեանց կողմէ հաղորդուած լուրերը կը ծանուցանէին խիստ մօտալուտ մահափորձ մը, եւ բոլոր իշխանութիւնները հրաման առած էին աւելի քան արթուն ըլլալ եւ ամէն միջոց ձեռք առնել։

Խիստ քննութեան ենթարկուեցան ծովի կամ ցամաքի ճամբով Պոլիս հասնող ճամբորդները, ինչպէս եւ պանդոկները, խաները եւ «փանսիոն»ները։ Հրաման տրուած էր արտաքսել անգործ եւ կասկածելի մարդիկը։ Մասնաւորաբար Պէշիկթաշի ոստիկանութիւնը գիշեր ցերեկ կը հսկէր Եըլտըզի պալատին շուրջը եւ ուրբաթ օրեր մզկիթի շրջապատը մասնաւոր հսկողութեան տակ կ'առնէր։

Այսքան խիստ միջոցները եւ կանխազգուշութիւնները ձեռք առնուելով հանդերձ, Եըլտըզի մահափորձին հեղինակները բազմաթիւ անգամներ Եըլտըզի պալատին մէջ մտած եւ օտար հիւրերու պէս ներկայանալով պաշտօնական ընդունելութեանց մասնակցած էին։ Յեղափոխականները կրցած էին գիտականօրէն քննել եւ տեսնելով որ ձեռքի ռումբեր նետելով Համիտը սպաննել կարելի չէր, որոշած էին դժոխային մեքենան դնել կառքի մը մէջ և այնպէս կատարել մահափորձը։

Ինչ որ արտնեղութիւն կը պատճառէր Սուլթանին, այն համոզումն էր թէ մահափորձը չէր կրնար կատարուիլ առանց ներսէն մարդիկ ապահոված ըլլալու։ Այս կարծիքին ուժ կուտային ստացուած «ժուռնալ»ներն ալ։ Մանաւանդ որ ոճրագործները ձեռք չէին անցուած։

Ինչպէս ըսի արդէն, Սիւլէյման Շէֆիք, Հիւսնի եւ Ֆէհիմ փաշաներու եւ դեռ շատ ուրիշներու կողմէ տրուած «ժուռնալ»ներ կը ծանուցէին թէ ներքին կազմակերպութիւն մը, դաւաճանութիւն մըն ալ կայ այս գործին մէջ։ Ուստի հրաման տրուեցաւ քննիչ յանձնաժողովին՝ այս ուղղութեամբ տանիլ աշխատանքները, մասնաւորապէս քննութիւն կատարելով Պոլիս գտնուած կուսակիցներու, գաղթականաց Բէշտար էֆէնտիի մարդոց եւ խիստ կարեւոր դեսպանատան մը անդամներու մասին։ Սուլթանին նկարագրին ու կասկածամտութեան ծանօթ մարդիկ, որոնք շահ ունէին գանոնք

Մահափորձին համար պատրաստուած կառքը դժոխային մեքենայով

շահագործելու մէջ, անվերջ «ժուռնալ»ներ կը տեղացնէին, ուռեցնելով դէպքերը եւ սաստկացնելով Սուլթանին կասկածները։

Դատախազ մը կազմելու համար այս մասին, կը բաւէ ըսել թէ՝ մահափորձին գործադրութեան օրէն մինչեւ քննութեան դադրումը, տրուած «ժուռնալ»ներու թիւը հասաւ հինգ հազար սահմանչափի, բոլորն ալ թուահամարով արձանագրուած՝ քննիչ յանձնաժողովի ատենագրութեան մէջ։ Պէտք է աւելցնել թէ յանձնաժողովը դասը դասը մանրակրկիտ քննութեան ենթարկելով այս «ժուռնալ»ները, ուղղակի անոնց մեծագոյն մասը, իբրեւ սուտ եւ յերիւրածոյ։

(Շար.)

դութեան վրայ թէ անգլիական ընկերութիւն մը, 5 միլիոն անգլիական ոսկի տրամադրած է Նաւթային ջրվէժներու ձեռնարկին, մինչ Պելճիքացիները մերժած էին նոյնն ընել, սուսական սահմանի մօտիկութեան պատճառով։

Ռուս դեսպանը համոզուած է որ Եսթոնիա Անգլիոյ պիտի խոստանայ ընկերութեան ձեռնարկները պաշտպանել ռուս-եսթոնական բախումներու առեն, եթէ պատահի, եւ Անգլիոյ կը վերապահէ ապագայի ձօռագրութիւններ, իբր թէ, Անգլիա կը ջանայ նաւային մենաշնորհներ ստանալ եսթոնական ջուրերուն վրայ։

Խորհր. կառավարութիւնը, պաշտօն պիտի յանձնէ Ռէվալի իր դեսպանին որ Եսթոնիոյ կառավարութենէն ապահովութիւն պահանջէ թէ անգլիական դրամագլուխով Եսթոնիոյ ելեկտրականացման մէջ՝ որ եւ է զինուորական նպատակ չի հետապնդուիր։

Թուրքիոյ հանրային պարտքը

Հանրային պարտքի ներկայացուցիչներուն իր տուած պատասխանին մէջ, Թուրք կառավարութիւնը կը պնդէ թէ 1928ի Փարիզի պայմանագրութենէն ասդին, պէտք է նկատի ունենալ Թուրքիոյ տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը. պատասխանը կը յիշեցնէ ապէ առաջ կատարուած բանակցութիւնները, եւ կ՚աւելցնէ թէ, համաձայն Հանրային Պարտքերու ժողովի փափաքին, Թուրքիոյ մէջ կատարուած մասնագիտական քննութեան տեղեկագիրը սպասուեցաւ ի վեր ժողովին յանձնուած է։

Ասկէ զատ, Էնկիւրիի վերջին խորհրդակցութեանց արդիւնքին համաձայն, բաժնետէրերու պատուիրակները պէտք է Էնկիւրի գային նորէն եւ տեղեկագրին շուրջ բանակցութիւն կատարէին։ Մինչդեռ տակաւին չեն եկած։

Պատասխանը կը շեշտէ թէ Թուրքիա, հաւատարիմ մնալով իր խօսքին, պիտի շարունակէ տարեկան վճարին մէկ երրորդը դրամատունը յանձնել, հակառակ անոր որ ասիկա մեծ զոհողութիւն մըն է իրեն համար, նկատի ունենալով տիրող տագնապը։

Ամէնէն վերջը, պատասխանը փաստը առաջ կը բերէ, հաստատելու համար թէ առաջիկայ բանակցութիւնները Էնկիւրիի մէջ կատարուելու են։

Թուրքիոյ ընտրութիւնները

Էնկիւրիէն կը հաղորդուի թէ թեկնածուներու ցանկին քննութիւնը կը շարունակուի։ Դիմողներէն 1300 հոգիի մասին քննութիւն կատարուած է արդէն. գրոյց եկած է թէ 150 հոգիի անունները նախագահական դիւանին յղուած են, բայց այս լուրը չէ հաստատուած։

Նախագահական դիւանը, որ վերջնական որոշումը պիտի տայ, կազմուած է ընդհ. նախագահ Մ. Քէմալէ, վարչապետ Ըսմէթ փաշաներէն եւ ընդհ. քարտուղար Րէճէպ պէյէ։

Լուրի մը համաձայն, կարգ մը դեսպաններ թեկնածուներու ցանկին մէջ պիտի անցնին։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑ

Այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30—9.15 կանոնագրի մեկնաբանում (ընկ. Գ. Հիւսեան)։

Ժամը 9.30—10.15, Հայաստանի աշխարհագրութիւն (ընկ. Ազգին)։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԵԿ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

Լ Ի Ո Ն.— 18 Ապրիլ, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետութեան սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը խօսի՝ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՁՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Կը մասնակցին տեղւոյն կուսակցական մարմինները, բոլոր Հայրենակցական միութիւնները, Կարմիր Խաչը։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մասնաւոր նուագախումբ, երգ, արտասանութիւն։

Վ Ա Լ Ա Ն Ս.— 18 Ապրիլ Շաբաթ

Փ Ա Ր Ի Զ.— 26 Ապրիլ Կիրակի իրիկուն

Salle d'Horticultureի մէջ

Նախագահութեամբ ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ

Հ. Կ. ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ եւ ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

19 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ 12

SALLE WASHINGTONի մէջ Մէթրօ Georges V.

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ

Պ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, պար ճոխ պիւֆէ

Մուտք 7.50 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փօյաճեան (Մարսէյլ), Ուշագլեան, Փափազեան, Մարգարեան ընտանիքները, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, նամակով կամ ծաղկեպսակով ցաւակցեցին, իրենց սիրելի քրոջ, հօրաքրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՕՐ. ՆՈՒՆԷԱ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ, կարճատեւ հիւանդութենէ վերջ, 1931 Ապրիլ 5ին։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 9 Ապրիլ, Հինգշաբթի, Ժուանվիլ-լը-Փոն՝ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շավիլ, Մ. Մ.— 30 Ֆր.

Իզօ, Յ. Ս.— 35։

Գասրա, Ս. Մ.— Ձուկէս անգլ.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հոււայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ՚աշխատէր Քէմ խի տղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

— Կը փնտռեմ Սեբաստիոյ Եարասար գիւղացի Պետրոս Ղարաղըզեան, հօր անունը՝ Նշան, մօր անունը՝ Էլմօն։ 1923ին կը գտնուէր Փարիզ։ Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր հօրեղբօրորդւոյն Հայկ Ղարաղըզեանի 43 Rue St. Barbe, Marseille.

— Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէրքէնտցի. Սեբաստիա) Սիմոն (Ճանօ). Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են։ Իմացնել Յարաջի վարչութեան։

— Սեւերեկցի, Յակոբ Հազարվարդեան, Յեւօ վանէսի որդին, կը փնտռէ իր եղբայրը կարապետ Հազարվարդեանը, որ 23 տարիէ ի վեր կորսուած է։ Կը կարծուի ըլլալ Լիվրբուլ, ամուսնացած անգլուհիի մը հետ եւ ունի երեք զաւակներու։ Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին։ Bakkal Agop Hazarvartian, Arabe Pounar, Alep, (Syrie).

— Կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ։ Տեղցորի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Ճէտտատիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— Կը փնտռեմ Բալուի Օզամ գիւղէն եղբայրս, Արտաշէս Ղ. Մարգարեան որ կը գտնուէր Փրավիտէնս (Ամերիկա)։ Երեք տարի առաջ նամակ կը ստանայի։ Իմացնել՝ Օզամցի Յովհ. Ղ. Մարգարեանի 17, Rue des Dominicaines, Marseille, France.

Ամերիկահայ թերթերէն մասնաւորապէս «Հայրենիք»էն կը խնդրուի արտատպել։

— Մարաշցի Եսայի Գարամանլեանի որդին Սիմոն Գարամանլեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Յակոբ Գարամանլեանը, որ կը գտնուէր Շիքակօ (Ամերիկա)։ Ընդհ. պատերազմէն ի վեր լուր չունի իր մասին, իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Simon Karamanlianի, Usine Vigier, Pont St. Esprit (Gard) France.

Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

— Բաբէկ Պիթլիսի Ս. Յովհան Նիշան Թաղէն Նաճար Գէորգեանի որդին, Լեւոն Գէորգեան կը փնտռէ իր մօրաքոյրը (անունը չի յիշեր) որ Ամերիկա կը գտնուի։ Իր մասին լուր ունեցող բոլոր հայրենակիցներէ կը խնդրուի իմացնել Լեւոն Գէորգեանի. 16, Bd. des Italiens, St. Louis Marseille.

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել։

— Կիւրինցի Նորայր եւ Ժիրայր Աֆարեաններէ (կօշկակար) կը խնդրուի իրենց հասցէն իմացնել ազգականնին H. Meguerianի, 138 Rue Lafayette, Vienne (Isère)։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Մարսէյլ եւ կը զբաղին կօշկակարութեամբ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հրապարակաւ շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ Տօքթ. Սմբատ Մելիք Փարսադանեանի, որ ակնջիս վրայ կատարած իր յաջող եւ ճարտար գործողութեամբ կրցաւ առաջքն առնել ծանր բարդութիւններու։ Պարտք կը զգամ շնորհակալութիւն յայտնելու նաեւ Տօքթ. Թորգոմեանի իմ հիւանդութեան ընթացքին իր ցոյց տուած անվերապահ աջակցութեան համար։

ՕՐ. Ս. Մ. ԱՆԱՆԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ԴԱՍԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 378 886

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ԱՊՐԻԼ 1931
16 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1544 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԱՀԻՃԸ՝ ՁՕՀԻ ԴԻՄԱԿՈՎ

Երէկ Պոլսոյ Թուրք թերթերէն արտատպեր էինք շարք մը լուրեր՝ քրտական խլրտումներու մասին։ Նորէն կարդանք մէկ-երկու հատուածներ.

— «Անցեալ տարի Թրքական հողին վրայ պատահած դէպքերուն առթիւ զինուորական հետապնդումէ ազատելով Պարսկաստան անցնող քիւրտ հրոսախումբերը, այնտեղ կարգ մը հայկական խառնակիչ կազմակերպութիւններու հետ միանալով, սկսած են զինուիլ։ Նպատակը ծանօթ ըլլալով, շատ հաւանական է որ յարձակումի ալ սկսին։ Այս մասին մտահոգութիւն կը տիրէ (Մօն Փօսթա, 8 ապրիլ։)

— «Անցեալ տարի Արարատի զսպողական շարժումին հետեւանքով Պարսկաստան փախած ապստամբները դարձեալ կարգ մը շարժումներու ձեռնարկած են։ Ասոնք Ատրպատականի քրտական եւ հայկական կազմակերպութիւններուն հետ միասին կ'աշխատին։ Պարսիկ պաշտօնեաները ուղղակի մեզի դէմ եղած այս կազմակերպութեան հանդէպ թոյլատու ընթացք ցոյց կուտան, եւ մինչեւ իսկ կ'օժանդակեն անոնց» (Ազգամ)։

Քանի մը օր առաջ, Փարիզի թերթերն ալ հրատարակեցին հեռագիրներ, միեւնոյն իմաստով։ Անշուշտ քաղելով նոյն աղբիւրներէն։

Քրտական շարժումը վերսկսա՞ծ է թէ ոչ — այս լուրերով չէ որ պիտի ճշդուի։

Քրտական ապստամբութիւնը պատահական երեւոյթ մը չէ եւ միշտ ալ կրնայ վերսկսիլ։ Այսօր։ Վաղը։ Գալիք տարի։ Այս կրակը բռնկեցաւ 1925ին, եւ անընդհատ կը մխայ։ Մերթ պոռթկալով, մերթ աղօտանալով, բայց միշտ մնալով վառ։

Որքան գիտենք, այս միջոցին չկայ այնպիսի շարժում մը որ արդարացնէ Թուրք թերթերուն իրարանցումը։

«Մօն Փօսթա» Էնկիւրիէն զարնուած հեռագիրը տպելով հանդերձ, կը խորհրդածէ.

— «Եղածը հաւանաբար Յովիւ ժողովուրդին լեռները բարձրանալու շարժումն է (քոչ), բան մը որ ամէն տարի կը կրկնուի եւ այս առթիւ իրարանցումներ ալ տեղի կ'ունենան ցեղերու միջեւ»։

Բայց, Թուրք մամուլը, որ կը սիրէր խոհեմ լռութիւն պահել բուն ապստամբական շարժումներուն առթին, կամ առնուազն խեղաթիւրել, աւազակային դէպքերու վերածել զանոնք, ուրիշ յետին միտքեր, եթէ սկսած է աղմկել հրապարակը. գեռ կրակը չբռնկած։

Բոլոր տեղեկութիւններուն մէջ ալ, ակնարկներ կան պարսիկ իշխանութեան դէմ, ինչպէս նաեւ հայկական խառնակիչ կազմակերպութիւններու մասին։

Նախ ըսենք որ, զուր ջանք է Ատրպատականի կամ ամբողջ Պարսկաստանի մէջ փնտռել «հայկական կազմակերպութիւններ», ի խնդիր քրտական շարժումներու։ Թուրք թերթերը անճարակ փորձ մըն է որ կը կատարեն, պղտորելու համար պարսիկ իշխանութեանց միտքը։ Թէ՛ Թէհրանի եւ թէ Թաւրիզի մէջ, կառավարութիւնը եւ ժողովուրդը ծանօթ են Հայերու բռնած դիրքին, եւ լուսաբանուելու պէտք չունին։

Ինչ կը վերաբերի պարսիկ իշխանութեանց դէմ եղած մեղադրանքին, մեր միտքը կ'իյնայ ծանօթ առածը.— «Գող՝ սիրտը դող»։

Որո՞ւ համար գաղտնիք է որ, Էնկիւրի տարիներէ ի վեր, եւ այս անգամ աւելի սուր ախորժակով, կ'ուզէ խլել պարսկական կարգ մը հողեր։

Ան չգոհացաւ Արարատով, եւ այժմ աչքը տնկած է Մակուի վրայ։ Ու ամէն միջոցի կը դիմէ, զայն ալ յափշտակելու համար, օգտելով Հայաստանը դէպի Նախիջեւան եւ սպառնալով պարսկական Ատրպատականին։ Թէհրան միշտ կը դիմադրէ, բայց Թուրքերը վարպետ են թակարդներ լարելու եւ կատարուած իրողութիւններ ստեղծելու։

Ու ահաւասիկ նորագոյն պատրուակը. — «Պարսիկ պաշտօնեաները ուղղակի մեզի դէմ եղած այս կազմակերպութեան հանդէպ թոյլատու ընթացք մը ցոյց կուտան եւ մինչեւ իսկ կ'օժանդակեն անոնց» («Ազգամ»)։

Այսպէս գետինը պատրաստելէ յետոյ, զարմանալի չէ եթէ Թուրքերը առտու մը Նորէն պարսկական հողը մտնեն, ինչպէս ըրին Արարատի վերջին կռիւներու ընթացքին։

Էնկիւրի շատ լաւ գիտէ որ Պարսիկները ոչ միայն զինաթափ ըրած եւ ցրուած կամ բանտարկած են Պարսկաստան ապաստանած Քիւրտերը, այլ եւ, անցեալ տարի, Թուրքերուն հետ միացին իրենց, ճակատագրական պահու մը։

Բայց, գիտնալով հանդերձ, կ'ուզէ յանցաւոր հանել Պարսիկները։ Կ'ուզէ զոհ երեւալ արտաքին աշխարհին առջեւ, զանոնք եւ յափշտակիչի քաղաքականութիւնը շարունակած ատեն։

Քրտական շարժումը պալար մըն է քէմալականութեան կողին վրայ։ Էնկիւրի փոխանակ անոր հիմնական պատճառները փնտռելու, իր դրացիները կը մեղադրէ։

Ու գեռ աւելին,— փոխանակ նկատի առնելու Քիւրտերու պահանջը, ընդհակառակն կը գրգռէ, կը զինէ զանոնք դրացի երկրին դէմ, կ'ուզէ Պարսկաստան փոխադրել իր իսկ երկրին մէջ, իր բռնակալութեան դէմ պայթած խռովութիւնները։

Ու դժբախտաբար, այս ճամբուն վրայ իրեն հետ ունի խորհրդային իշխանութիւնը, որ ազատութիւն եւ անկախութիւն կը տենչայ մինչեւ հեռաւոր Չինաստանի եւ Հնդկաստանի բազմազան ժողովուրդներուն, բայց ոչ իրեն սահմանակից Հայուն եւ Քիւրտին…

Մեր ուժէն վե՛ր է լուծել այս գաղտնիքը։ Նոյն իսկ Ռուսաստանի շահերուն տեսակէտով։ Շ.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գերման թերթ մը կը գրէ թէ, համաձայն Պերլինի քաղաքական շրջանակներու կարծիքին, ոստիկանութեան կողմէ երեւան հանուած լրտեսութիւնը ի հաշիւ Մոսկուայի, վատ անդրադարձումներ պիտի ունենայ ռուսեւգերման յարաբերութեանց վրայ, եթէ ցնուութիւնը փաստէ թէ Պերլինի խորհրդ. պատուիրակութիւնը ուղղակի կապ ունէր գործին հետ։ Այդ պարագային, կը կարծուի թէ Գերմանիա պիտի կատարէ դիւանագիտական դիմումներ Մոսկուայի կառավարութեան մօտ։

Միւս կողմէ սակայն, կարծողներ ալ կան թէ,առ այժմ գոնէ, գերման հարստապարուսաց եւ Մոսկուայի ներկայացուցիչներուն միջեւ կատարուող բանակցութիւնները, 300 միլիոն ոսկի մարքի բոլշեւիկեան ապսպրանքներուն մասին, չպիտի ազդուին։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Ամերիկայի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Միացեալ Նահանգներէն մեկնող օտարականներուն թիւը աւելի բարձր է քան նոր մտնողներու թիւը։ Վերջին վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ փետրուարի մէջ 3147 օտարականներ միայն արտօնուած են Ամերիկա մտնել, մինչ անցեալ տարի նոյն ամսուան մէջ թիւն էր 13,000, իսկ 1929ին՝ 17,000։ Միւս կողմէ ապօրէն կերպով Ամերիկա մտած եւ այդ պատճառով երկրէն վտարուող օտարականներու թիւը ամէն ամիս կը հասնի մօտ 1500ի։

Օտարականներու հանդէպ այս քաղաքականութիւնը որդեգրուած է մէկ կողմէ անգործութեան տագնապը թեթեւցնելու, միւս կողմէ երկիրը մաքրելու համար անբաղձալի տարրերէ։

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆ ՄԵԾ ՑՈՅՑ ՄԸ

Վայմարի մէջ, հիթլերեանները կազմակերպեր էին տեսակ մը խորհրդաժողով, որուն կը մասնակցէին շարժման ղեկավարները։ Առաւօտուն մտերմական, գաղտնի հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ, իսկ կէսօրէն յետոյ, 8 9000 հոգինոց թափորներ, դրօշներով եւ նուագախումբով՝ անցք կատարեցին Հիթլերի ի պատիւ։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ

Կիրակի օր, Մոնթպելիէի մէջ, 22 քաղաքապետներ հաւաքոյթ մը ունեցան Մոնլիի նահանգապետին նախագահութեան տակ։ Նահանգապետը եկեր էր բացատրութիւններ տալու ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին մասին, զոր ցարդ կը մերժէին կիրարկել այս 22 քաղաքապետները։ Երկու ժամ անընդհատ, նահանգապետը պաշտպանեց օրէնքը, անոր առաւելութիւնները եւ կիրարկման եղանակները եւ ի վերջոյ յայտարարեց թէ, քաղաքապետները չեն կրնար խուսափիլ օրէնքի մը կիրարկումէն եւ թէ անոնց պարտականութիւնը բացայայտ է։

Այս ցեկոյցէն վերջ, ներկայ քաղաքապետները միաձայնութեամբ որոշեցին հրաժարիլ իրենց պաշտօնէն։ Կ'ըսուի թէ Մոնլիի նահանգին մէջ ուրիշ բազմաթիւ քաղաքապետներ ալ կը պատրաստուին հրաժարիլ, իբր բողոքի ցոյց ընդդէմ ընկերային ապահովագրութեան օրէնքին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՊԱՆԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Սպանիա վերջացուց թաղապետական ընտրութիւնները, որոնց պիտի հետեւին նահանգային եւ խորհրդարանական ընտրութիւնները, ինչպէս գրեր էինք երէկ։ Այս ընտրութիւններուն մէջ, հանրապետական-ընկերվարական գործակցութիւնը տարաւ ջախջախիչ յաղթանակ մը, որ լրջօրէն մտահոգած է արքայականները, ներկայ դահլիճը եւ արքայական ընտանիքը։ Նոյն իսկ գիւղերուն մէջ, հանրապետականներու յաջողութիւնը գլած է ամէն ակնկալութիւն եւ շատ քիչ վայրերու մէջ միայն, արքայականները կրցած են մէկ քանի ձայնի տարբերութեամբ պահել իրենց դիրքը։ Կղերականներն իսկ բազմաթիւ վայրերու մէջ, միացած են հանրապետականներուն, ինչ որ կը ցուցնէ թէ շարժումը վարակած է ամբողջ երկիրը։

Այս ծանր կացութեան հանդէպ, արդի արքայական դահլիճը շփոթութեան մատնուած է։ Եւ կացութեան մասին ելք մը գտնելու յոյսով, բացառիկ նիստ մը գումարեց։ Կ'ըսուի թէ պիտի հրաժարի, ինչ որ աւելի շփոթութեան պիտի մատնէ թագաւորը։

Իսկ Լոնտոնէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ, թէեւ ընտրութիւնները յստակօրէն հանրապետական են, սակայն թագաւորը մտքէն իսկ չանցներ գահէն հրաժարիլ։ Ընդհակառակն, կը մտածէ կարելի կերպով պաշտպանել իր գահը եւ արքայական իրաւունքները, եթէ լրջօրէն վտանգուած տեսնէ։ Որովհետեւ, այսօր է որ վճռապէս պիտի ստուգուի ընտրութիւններու արդիւնքը եւ կարելի պիտի ըլլայ վերջնական եզրակացութիւններ հանել։ Ցարդ առնուած տեղեկութեանց համաձայն,50ի վրայ 41 նահանգներ, ի նպաստ հանրապետականներուն քուէարկած են, իսկ քուէարկութեանց արդիւնքը կուտայ հետեւեալ թիւերը, 595 արքայականներու դէմ 972 հանրապետականներ։

Եթէ [illegible] … ւորը չուզէ տեղի տալ, պիտի ստիպուի դիմել բռնապետութեան։ Արդէն կ'ըսուի թէ նախ քան ընտրութիւնները, թագաւորը գուշակելով անոնց արդիւնքը, տեսակցած եւ համաձայնած է զօրավարի մը հետ, որուն կը վստահի արքայական մենատիրութիւն հռչակելու եւ կիրարկելու համար։

Հանրապետական եւ ընկերվարական պետերը խորհրդակցութիւններ կ'ունենան, որոշելու համար իրենց ընթացքը. իսկ զանազան անձնաւորութիւններ արդէն կը յայտարարեն թէ հանրապետութիւն պիտի հռչակեն երկրին մէջ։

Անշլիւսը Ժընեւի մէջ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը ստացաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին մէկ նամակը, որով կը պահանջուի որ աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութիւնը դրուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին յառաջիկայ նիստի օրակարգին վրայ։

Հէնտըրսընի նամակը խմբագրուած է վերապահ եւ չափաւոր ոճով մը եւ կը գոհանայ յիշելով 1922ի փրոթոքոլը որ կ'երաշխաւորէր Աւստրիոյ տնտեսական անկախութիւնը։

Հէնտըրսընի այս նամակը հրատարակութեան պիտի տրուի, երբ պետութիւններուն հաղորդուի անոր պատճէնը։

Ֆրանսա Անշլիւսին դէմ

Նախորդ իրիկուն, Փարիզ, Սալ Վակրամի մէջ հրապարակային հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր Ֆրանս. հանրապետական Դաշնակցութիւնը։

Բանախօսներէն Պ. Լուի Տիւպուա, երեսփոխան, նախկին նախարար, յիշեց այն պայքարներն որոնք տեղի կ'ունենային Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ նախ քան աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութիւնը։ Ու շեշտելէ վերջ, «այն անճարակութիւնը որով Գերմանիա ընարեց երկար ատենէ ի վեր յղացուած ծրագրի մը՝ կայքերուն յայտնելու պահը», յոյս յայտնեց որ Ֆրանսա իր դաշնակիցներուն հետ պիտի հսկէ վտանգուած խաղաղութեան պահպանման։

Խօսք առաւ նաեւ հանրապետականներու ղեկավարը Լուի Մարէն,—Աւստրօ-գերման միութեան յետին միտքն այն է որ Գերմանիա, ամէն միջոցներով, սադրանքներով բռնութիւններով, կը ձեռնարկէ իր նախապատերազմեան պատակներու իրագործման։ Այս միութիւնը ամենէն անպատկառ եւ առաջին բռնաբարումն է 1922ի դաշինքին, Թրիանոնի, Վերսայլի հիմնական դաշնագրերուն։»

Հնդկաստանի կացութիւնը

Մահմետական պետերու եւ Կանտիի միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւնները կը հանդիպին դժուարութիւններու։ Մահմետական պետերը պայքար կը մղեն անջատ ներկայացուցչութիւն զրկելու համար Կլոր Սեղանի նոր խորհրդակցութեան։ Գոմպէյի մէջ, մահմետականներու նախկին նախագահը խստօրէն քննադատեց Կանտին, ըսելով թէ իրենք չեն կրնար ար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՓՐՈՖ. ՆԻՔՈԼԱ ԵՕՐԿԱՅԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Պուքրէշի մէջ կը պատրաստուին մեծ շուքով տօնելու փրոֆ. Նիքոլա Եօրկայի յոբելեանը։ Այս առթիւ կազմուած յանձնախումբը ծափերու մէջ լսեց Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու ընկերութեան մասնակցութիւնը փրոֆ. Եօրկայի յոբելեանի հանդէսներուն, եւ գոհունակութեամբ տեղեկացաւ որ ընկերութիւնը ձեռնարկած է լոյս ընծայելու հայերէն հատոր մը նուիրուած Ռումէն ուսուցչապետին կեանքին եւ գործին, կազմակերպելու Պուքրէշի մէջ ժողովրդական հանդէս մը, ուխտագնացութիւն մը սարքելու դէպի Ռումէն մշակոյթի ոստանը, Վալէնի տէ Մունթէ, եւ թեմական առաջնորդէն խնդրելու, որպէսզի հրահանգէ թեմական վարժարաններուն՝ փրոֆ. Եօրկայի յատկացնելու համար օր մը։

Ժողովը երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ որոշեց կարելի շուքը տալ այն հանդէսներուն եւ համակրանքի արտայայտութեանց որոնք տեղի պիտի ունենան Ռումէն ուսուցչապետին յոբելեանին առթիւ՝ զայն դարձնելով տեսակ մը ազգային տօն։

Այսպէս, յոբելինական կեդրոնախումբը մեծարանքի հատոր մը լոյս պիտի ընծայէ աշխատակցութեամբ Ռումանիոյ բոլոր յայտնի մտաւորականներու։

Մեծարանքի հատոր մը լոյս րանը՝ գիտական վերլուծութեան ենթարկելով հոն Եօրկայի կատարած գործը վերջին քառասուն տարուան մէջ։

Պիտի կազմակերպուի «Եօրկա ցուցահանդէս» մը այս տարուան ընթացքին՝ ցուցադրելով անոր բազմաթիւ երկերը եւ ինչ որ կապ ունի անոր կեանքին ու երկին հետ։

Պիտի ձեռնարկուի, սոյն յոբելեանի առթիւ, հիմը դնելու «Նիքոլա Եօրկայի իբրեւ Ազգային կոթող»։

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖԻ ՀՐԷՇԸ

Տիւսէլտորֆի մէջ սկսաւ դատավարութիւնը Փէթէր Քիւրթէնի, Տիւսէլտորֆի հրէշը, որ անցեալ տարի ահ ու սարսափի մատնեց էր ամբողջ քաղաքը իր վայրագ ոճիրներով։ Այս հրէշը որ կատարեալ պաղարիւնով եւ տեսակ մը հպարտութեամբ խոստովանած է իր ոճիրները, կ'ամբաստանուի 25 սպանութիւններով, ոճրափորձերով կամ հրձիգութեամբ։ 100է աւելի լրագրողներ ներկայ կ'ըլլան դատավարութեան։ Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ աշխատանքի նախարարութեան հրատարակած վիճակագրութեան համաձայն, 1930ի վերջը, Անգլիոյ եւ Իրլանտայի բնակչութեան թիւն է եղած 48 միլիոն, 884,000, 200,000 աւելի քան նախորդ տարի։

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհ. Միութեան արտաքին առեւտուրի գործավարութիւնը, բոլշեւիկեան մամուլին մէջ հրատարակած ցեկոյցով մը կը յայտնէր թէ Լեհաստանի ճարտարարուեստը մատնուած է անել կացութեան մը եւ թէ անոր համար ելքի միակ ճամբան կը գտնուի Խորհ. Միութեան հետ տնտեսական յարաբերութեանց զարգացման մէջ։

Այս ցեկոյցին վրայ, լեհ ճարտարագործներու պատուիրակութիւնը որ պիտի մեկնէր Մոսկուա, ցնոր տնօրէնութիւն յետաձգեց իր մեկնումը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ԵՒ ԻՐ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Խ. Հայաստանի մէջ «կուլտուրական շինարարութեան ֆրոնտում» զգալի յաջողութիւններ արձանագրուեցան այս տարուան ընթացքին։ Փաստը առանց մանրամասնութիւններու ալ մխիթարական պէտք է նկատել, ընդունելով այն փրկարար անխուսափելի ազդեցութիւնը, որուն ենթարկուելու է հայ ժողովուրդը, շնորհիւ գրաճանաչութեան եւ պարտադիր ուսման ի խնդիր կատարուած աշխատանքներուն։

Խոստովանելով հանդերձ համայնավար կուսակցութեան ձեռք բերած յաջողութիւնները, միամիտ պէտք է ըլլալ սակայն ենթադրելու թէ Հայաստանի կրթական վիճակը հասած է իր ցանկալի բարձր աստիճանին։ Անարդար է նոյնպէս չմատնանշել այն անառարկելի իրողութիւնը թէ՝ կրթութիւնը չափազանց միակողմանի եւ նեղ շրջանակի մը մէջն է որ իր ծիլերը կ'արձակէ։ Հոն ինչպէս բոլոր աշխատանքները, կրթական գործն ալ բոլշեւիկեան է իր «իւրայատուկ» բովանդակութիւնով։

Ընդհանուր կրթութիւնը, իբրեւ ներկայ դարու բացարձակ անհրաժեշտութիւն, այնպէս ինչպէս ձեւակերպուած է բովանդակ քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ, իր տարբեր նշանակութիւնն ու ձեւակերպումն ունի Խորհրդային իշխանութեան համար։

Կրթութիւնը իբրեւ միջոց զարգացնելու մարդկային իմացականութիւնը, կատարելագործելու հոգեկան կարողութիւնները, ի խնդիր աննիւթեղէն այն աշխարհին, որուն կը ձգտի մարդը առանց ազգի դասակարգ[illegible] կը նկատուի։

Արշալոյսն եւ վերջալոյսը Մարքս-Լէնինի տնտեսական դաւանանքով իմաստաւորուած ընդհանուր զարգացման անհրաժեշտութիւնն ալ հիմնաւորուած է եւ պատշաճեցուած իրենց տնտեսական ընդհանուր քաղաքական ուղղութեան։

Այլ խօսքով մարդիկ այն ատենէն ի վեր երբ համոզուեցան թէ «էշով սոցիալիզմ կառուցել չի լինի», ընդունեցին անհրաժեշտութիւնը ընդհանուր կրթութեան յանուն «սոցիալիզմի անպայման կառուցման»։

Եւ իսկապէս ալ, եթէ նկատի ունենանք իրենց տնտեսական հնգամեայ ծրագիրը, որու իրականացման նախապայմաններէն կարեւորը կը նկատուի գիտական լայն միջոցներ, որմէ այնքան շատ աղքատ է Խորհրդային Ռուսաստանն իր բոլոր մասերովը, աւելի քան ըմբռնելի կը դառնայ կրթական գործի կարեւորութիւնը։

Բազմաթիւ ձեւերով եւ առիթներով կրկնուած այս տեսութիւնը, անցեալ տարուան իրենց 16րդ համագումարի մէջ ներկայացուեցաւ աւելի սուր եւ հրատապ եղանակով։ Ու ճիշդ այս պատճառով ալ համայնավար կուսակցութեան այդ գերագոյն ժողովը որոշեց.

— «Պարտադիր ուսման եւ անգրագիտութեան վերացման կիրառումը պէտք է դառնայ կուսակցութեան մարտական խնդիրը մօտակայ ժամանակաշրջանի համար»։

Այսքանը բաւական է արդէն շարժման դնելու երկրի բոլոր տրամադրելի ուժերը, իրենց սիրելի եղանակներով կեանքի մէջ գործնականացնելու «կուսակցական գերագոյն մարմնի մարտական կոչը»։

Եւ ահա մէկ օրէն միւսը, առանց լայն ու բաւական հաշիւներու կը սկսի ընդհանուր յարձակողականը «անգրագիտութեան եւ պարտադիր ուսման ֆրոնտում»։ Արդիւնքներու եւ նըկատուած դժուարութիւններու մասին խօսիլէ առաջ օգտակար է ծանօթանալ Հայաստանի կրթական գործավարի գլխաւոր մտքերու հետ որով կը շեշտուի սկսած գործի անհրաժեշտութիւնը։

— «Ընկերնե՛ր, սոցիալիստական յարձակողականի ներկայ փուլը, ինչ որ սոց. ինդուստրիայի ստեղծումն *առաջաւոր տեխնիկայի հիման վրայ*, գիւղատնտեսութեան սոցիալիստական վերակառուցումը, կոլտնտեսական վերակառուցումը, կոլտնտեսական ըզօր շարժումը, խորհրդային տնտեսութիւնների եւ մեքենատրակտորային կայանների ծաւալումը, աշխատանքի նոր ձեւերը — սոցիալիստական մրցում, հարուածայնութիւն, հանդիպական արտֆինպլաններ, դասակարգային արդի յարաբերութիւններ, կապիտալիզմի վերջին ելեւմուտքների ոչնչացումը եւ դրա հիման վրայ դասակարգային պայքարի սրուելը՝ *նոր ձեւով եւ առաւել սուր* կերպով են դնում կուլտուրական յեղափոխութեան պրոբլեմը»։ («Խ. Հ.» փետր. 20)։

Չյոգնինք բացատրելու այս երկարապատումը, բոլշեւիկներու յատուկ եւ կրթական գործավարի կողմէն կազմուած նախադասութեան իմաստը. ան կը հասնի օգնութեան բանալու համար որ կարմիր դրախտին մէջ

«Դառնում է նախադրեալ, պայմանաւորող գործօն՝ մեր զարգացման բոլշեւիկեան տեմպերի, ժողովրդական տնտեսութեան սոցիալիստական վերակառուցման արագ թափի համար»։

Խորհրդ. Հայաստանի կրթական գործավարը իր այս ընդհա- [illegible] անվերապահօրէն կը խոստովանի թէ առանց կրթական գործի զարգացման ո՛չ մէկ յոյս պէտք է կապել տնտեսական ձեռնարկներու յաջողութեան հետ։ Եթէ այս է իրողութիւնը, ապա ուրեմն կրթական բոլոր ձեռնարկները պէտք է յառաջ տանիլ նոր եղանակներով։

Այս ճանապարհով միայն հնարաւոր է պատրաստել «որակեալ բանուորական ուժեր» ճարտարարուեստի համար, գիտնականներ՝ օգտագործելու բնութեան բնական ուժերը»։

Նոյնիսկ «գեղարուեստն ու գրականութիւնը» պէտք է օգտագործել եւ զարգացնել ի խնդիր նոր տնտեսական նոր իրաւակարգի կառուցման։ Թուելով թատրոնի, շարժանկարի, երաժշտութեան եւ գեղարուեստական գրականութեան դերը տնտեսական խնդիրներու զարգացման տեսակէտին վրայ կ'աւելցնէ.

«Գեղարուեստը պէտք է դառնայ մեր սոցիալիստական ծաւալուող արշաւի ըզօր ազդակներից եւ լծակներից մէկը»։

Պաշտօնական յայտարարութենէ առնուած այս երկար քաղուածքները բաւական են ծանօթանալու մեր երկրի մէջ զարգացող կրթական գործի էութեան հետ։ Աւելորդ է անշուշտ խօսիլ ու վիճիլ կրթութեան ընդհանուր նպատակի այս իրապէս միակողմանի, նիւթականացած, չըսելու համար այլանդակ եւ բարբարոս բացատրութիւններու վրայ։ Մանաւանդ որ մարդկութեան մեծամասնութիւնը հեռու է տակաւին ըմբռնելու համայնավար այս տեսակէտը։

Ասկէ անկախ ըսենք թէ մեր երկիրը որոշ չափով կարող է օգտուիլ ու կ'օգտուի անտարակոյս կրթական այս ձեռնարկներէն ալ, եթէ վերջին հաշուով օրուան իշխանութիւնը յաջողի պարտադիր ուսման եւ անգրագիտութեան վերացման իր սկսած ձեռնարկներուն մէջ, զոր պէտք է ըլլալ տակն։

Համաձայն հրատարակուած հրամանագրի, Հայաստանի նախակրթարանները մէկ տարուան մէջ պէտք էր ընդունէին 119 հազար 665 հոգի։ Իսկ 1933ին ալ 247.000 անգրագէտ եւ կիսագրագէտ պէտք էր լուսաւորուէին համայնավար ժողովրդական լսարաններու մէջ։ Կլոր հաշուով այս տարի Հայաստանի ազգաբնակչութեան մէկ չորրորդին կը խոստացուի կրթութեան սպասարկում «Պարտադիր եւ անգրագիտութեան վերացման գծով»։

1930-1931 կրթական տարւոյ սկիզբէն հոկտեմբերեան բանակ մը շարժման մէջ է դրուած այս ուղղութեամբ։ 31.500 հոգի օժանդակուած են կրթական գործի կազմակերպած աշխատանքներուն, չհաշուած անշուշտ մասնաւոր պաշտօնեաներն ու ուսուցչութիւնը։

Ծարդ ձեռք բերուած յաջողութիւնները, որոնց մանրամասնութիւնները կ'արձանագրուին շարունակաբար մեր թերթին մէջ, հեռու է տակաւին յաջողած նկատելու համար պատրաստուած ծրագիրը։

Կան բազմաթիւ դժուարութիւններ որոնց յաղթահարելը կը թուի թէ այնքան հեշտ չըլլալու ըլլայ։ Այսպէս օրինակ եթէ դժուար չէ հայ մանուկը պարտադիր եղանակով դպրոց առաջնորդել, չափազանց դժուար է սակայն զայն միայն կերպով կապել դպրոցին հետ.

«Խնդիրը միայն այն չէ, որպէսզի երախաներին ծառայենք դպրոց, խնդիրն այն է որպէսզի 8 տարեկան երախան դպրոց մտնելով՝ միայն չորս տարի, չթողնի դպրոցը, չմաղուի աշակերտութիւնը»։

Կրթական գործավարը այս ուղղութեամբ եղած դժուարութիւններն իսկ բաւական կը նկատէ յայտարարելու՝

«Որ պարտադիր ուսման վիճման վտանգը Հայաստանում դեռ ևս օրակարգից չի հանուած յառաջիկայում»։

Եւ իսկապէս ալ, վտանգը կը մնայ տակաւին լուրջ եւ սպառնական։

Չկան պահանջուած չափով ուսուցիչներ, մանաւանդ բոլշեւիկեան դպրոց աւարտողներ։ Գալիք դպրոցական շրջանի համար անհրաժեշտ է 1200 նոր ուսուցիչ, մինչդեռ այս տարուան շրջանաւարտներու թիւը չի անցնիր 300 հոգիէն։

Չկան դպրոցական շէնքեր. եղած աշակերտութիւնը տեղաւորելու համար անհրաժեշտ է հնգապատկել գոյութիւն ունեցող դպրոցական շէնքերը։

Դպրոցական պիտոյքներն ու դասագրքերն իսկ դժուար է հայթայթել, հակառակ պետական տրամադրելի բոլոր միջոցներուն։

Եւ վերջապէս՝ «անբաւարար դրութեան մէջ է նաեւ կահաւորումը. քիչ չեն այնպիսի դպրոցներ, որոնք զուրկ են անհրաժեշտ քանակութեամբ նստարաններից, պահարաններից եւլն.. էլ չեմ խօսում՝ լաբորատորիաների, արհեստանոցների, աշխատանքի մասին»։

Ընդհանուր այս դժուարութիւնները իրենց մանրամասնութիւններուն մէջ, ալ աւելի կը մթագնեցնեն բուն կացութիւնը։

Սակայն այս բոլորը պատճառ ալ չեն գէշ գուշակութիւններ ընելու ապագայի մասին։ Մանաւանդ որ ընդհանուր կրթութիւնը, իրենց ըմբռնած ձեւով դառնալով կենսական անհրաժեշտութիւն է օրուան իշխանութեան համար։ Այս ըմբռնումն էր արդէն որ կը ստիպէր Ստալինը յայտարարելու.

«Առանց պարտադիր նախնական ուսում մտցնելու չի կարելի լուրջ կերպով առաջ շարժուել»։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ

ԱԶԳԱՅԻՆ.— Սելանիկի ազգային կեանքը գրեթէ ծաւալ է իր բնականոն ընթացքին մէջ։ Թեմական Խորհուրդի երեք անդամները վերջերս հրաժարեցան թեթեւօրէն։ Ոչ հանրութիւնը հասկցաւ ասոնց հրաժարման բուն պատճառը, ոչ ալ իրենք՝ հրաժարողները։

Թեմական Խորհուրդը կը շարունակէ իրեն վստահուած գործը, խորապէս գիտակցելով իր պատասխանատուութեան։

Թեմական Խորհուրդի պակսած մէկ անդամին տեղ նորի մը ընտրութիւնը ցուցադրեց ծիծաղելի տեսարաններ, որոնք առարկայ եղան երիտասարդներու խնդուքին։

Թաղական Խորհուրդը ջանք չի խնայեր ազգ. վարժարաններու եւ եկեղեցիի պիւտճէն հաւասարակշռելու։ Սակայն տնտեսական տագնապին պատճառով լուրջ դժուարութեանց կը բախի։ Ամէն ամիս ծառանջութիւն պատճառող բաց մը կը գոյանայ որուն հաւասարակշռումը կը կարօտի բացառիկ միջոցներու։

Հոգաբարձութիւնը բոլորուած իրենց կորովի ատենապետին շուրջ, խիստ ծանէն կը հետաքրքրուի ազգային վարժարաններու ներքին կեանքով, աշխատելով հոգիներով կազմուած կանոնագրի անթերի կիրարկման։ Վերջերս սկսած է հետաքրքրուիլ նաեւ օտար հաստատութեանց հայ աշակերտներու վիճակով, ապագայ կարգադրութեանց վրայ խորհելով։ Գնահատելի գործ մը, որ մինչեւ այժմ անտեսուած էր։

ԿՐԹԱԿԱՆ.— Ազգային նախակրթարանը եւ չորս մանկապարտէզները ներկայիս կը պարզեն քիչ շատ մխիթարական վիճակ։ Պաշտօնավարողները այժմ աւելի կանոնաւոր կը ստանան իրենց ամսականները։ Թաղականութիւնը ամէն բանէ առաջ վար- [illegible] կը գոյացնէ։ Հոգաբարձութեան եւ ուսուցչութեան յարաբերութիւնները ճշդուած են։ Աշակերտութեան ընդհ. վիճակին մասին աւելի ծանէն հետաքրքրութիւն ցոյց կը տրուի։ Տարեվերջին յայտնի պիտի ըլլայ թէ դաստիարակչական տեսակէտով որքան նուաճումներ կատարած են մեր ազգային հաստատութիւնները։

Գաղութը բախտաւոր է կիւլպէնկեան վարժարանով, որուն գոյութեամբ, դպրոցականներու պատկառելի թիւ մը ազատած է ապականութիւններէն եւ օտար հաստատութեանց խորթ մթնոլորտէն։

Վարժարանը բոլորին համար ձրի է։ Չքաւոր աշակերտներու գրենական պիտոյքներուն ալ կը հոգայ։ Ամառ տարին կօշիկներ եւայլն կը բաշխէ, ու անոնցմէ՝ բժիշկի պատուէրին համաձայն, ձկան իւղ եւ ուրիշ կազդուրիչ հեղուկներ կուտայ։

Վարժարանի տեսչութենէն կը սպասուի որ բեղմնաւոր տարի մը բոլորէ։ Արդարեւ այդ յոյսը կը ներշնչեն երեւոյթները։ Փափաքելի է որ, կիւլպէնկեանի ուսուցիչները ամենայն գործերու մէջ չերեւան եւ ծանր նստին իրենց տեղը։

Երբ առիթը կ'ունենամ քաղաքիս կրթական վիճակին մասին խօսելու, անկարելի կ'ըլլայ կանգ չառնել կիւլպէնկեանի անյարմար եւ վտանգաւոր շէնքին վրայ, որուն մէջ վատնուած ծիգին մեծագոյն մասը կ'աղօտի եւ գեղեցիկ ծրագիրներ կը դատապարտուին ամլութեան։

Սելանիկի գաղութը ինքզինքը շատ աւելի բախտաւոր պիտի համարէ, երբ կրթականին խնամակալները հիմնադրին անուան արժանի շէնքով մը օժտեն իրենց վարժարանը, զայն հասցնելով տիպար բարձրութեան մը, ուր կարելի ըլլայ իրագործել առկախ մնացած ծրագրութիւնները։

Հոս ապրողները ամէն օր կը տեսնեն հայ պատանիներ, որոնց հայ վարժարաններու դուները գոց են դասծ իրենց առջեւ, տեղի անբաւականութեան պատճառաւ։ Յիշենք նաեւ Դանիական հաստատութեանց հայ աշակերտութեան մեծ թիւը, որոնցմէ շատերը, Կիւլպէնկեան եւ Ազգ. վարժարաններու մէջ տեղ չգտնելով, հոն կը յաճախեն։ Ու նաեւ այն բազմաթիւ տղաքը որ դպրոցական տարիք ունին, բայց գրքերու տեղ ներկարարի սնտուկներ շալկած, փողոցները մաշ կուգան։

Քաղաքիս վարժարաններէն կիւլպէնկեան եւ Անաթոլիա գոլէճի հայ աշակերտութիւնը Վարդանանցի առթիւ հանդէսներ սարքեցին։ Իսկ Յունաստանի Անկախութեան տարեդարձին, մասնաւոր հանդէսներ սարքուեցան կիւլպէնկեան եւ Ազգ. վարժարաններու կողմէ։

ՎԱՀԱԳՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Ցառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 8)

ՔԱՇԱՆ.— «Ցառաջ»ը շնորհաւորութեան արժանի է գաղութներու նոր սերունդի փրկութեան մասին տածած իր գուրգուրանքին համար։ Այդ հարցը երբեք մոռացութեան պէտք չէ մատնուի օտար ափերու վրայ սփռուած եւ հայրենի կարօտէն տառապող Հայերու համար։ Մտքերու այդ փոխանակութիւնը լաւագոյն միջոցն է ցնցելու մեր անտարբերութիւնը եւ շարժման մէջ դնելու մեր թաքուն ուժերը։

Հարցարանի 1 եւ 2 մասերը կը միացնեմ միասին պատասխանելու համար։

5-15 տարեկան մանուկները հայ մեծցնելու եւ տեղական դպրոցներ գացող հայ աշակերտներուն հայկական պատմութիւնը եւ գրականութիւնը սորվեցնելու համար, Փարիզի թաղերու եւ արուարձաններու մէջ ունենալ մասնաւոր սենեակ մը կամ հաւաքատեղի մը։ Այդ բանը իրականացնելու համար տեղական բոլոր տարրերէն կազմուած Միութիւն մը հիմնել, ոչ մէկ քաղաքական կամ այլ տեսակէտ պէտք է խանգարէ այդ միութեան ներդաշնակութիւնը։ Ամէն ընտրուած վարչութիւնը իր բոլոր ուժերը պէտք է կեդրոնացնէ հայ մանուկը հայ պահելու հարցին շուրջ։ Շաբաթը երկու անգամ հայերէն լեզուի ուսուցումով, մէկ երկու տարուան մէջ մանուկները պիտի կրնան կարդալ եւ գրել եւ նոյնիսկ հայ գրականութեան հետեւիլ։ Հակակշռող տարրը պիտի ըլլայ տեղին ժողովուրդը։ Երբ ան վստահ է վարչութեան, կուտայ իր լաւման սիրով։ Այս բանը փորձով հաստատուեցաւ շրջանիս համար։ Քաշանի մէջ կազմեցինք «Աստուածաշնչածաւալ Միութիւն»ը՝ որ ունեցաւ իր դպրոցի սենեակը, գրադարանը, վարժուհին, Հայերէն լեզուն, Հայոց [illegible] հայ լեզուի քերականութիւնը կ'աւանդուին շատ խնամուած եւ կանոնաւոր կերպով։ 30 երկսեռ աշակերտներ վստահ եմ որ հայ են եւ հայ պիտի մնան, պայմանաւ որ չլքուի կամ չխանգարուի սկսուած գործը։

Կ'առաջարկեմ որ հայ թերթերը շաբաթը մէկ անգամ էջ մը յատկացնեն մանուկներու։ Հայ աշակերտը կամ պատանին պէտք է կարդայ այդ բաժնին մէջ, հայրենիքի աւանդութիւնները, հայ հեքիաթը, Հայաստանի մասին գեղեցիկ նկարագրական պատմութիւններ։ Բոլոր ծնողները այդ թիւը պէտք է գնեն եւ իրենց զաւկին կարդացնել տան, ունկնդիր անոնց ընթերցումին։ Նոր սերունդը ընթերցասէր է. Պզտիկներու պայուսակին մէջ ամէն առտու կը գտնուին ֆրանսերէն մանուկներու յատուկ թերթեր։ Կը գնեն սիրով եւ կը կարդան մեծ ախորժակով։ Հայ տղան անպայման պիտի կարդայ հայ թերթը, միայն մեր շրջանին մէջ կարելի է այդ թերթի թիւէն սպառել 50 օրինակ։

Որպէսզի մանուկը սիրէ հայութիւնը եւ հայ լեզուն, ծնողները պէտք է չափազանց զգոյշ ըլլան։ «Հայը պէտք է ոչնչանայ, ապրելու իրաւունք չունի, միշտ անիծուած ենք» նման հինցած եւ բերնի ծամոց խօսքերը պէտք է մեր մանուկներուն առջեւ։ Զ... ւորենք անոնց հաւատքը ցեղ... մասին, որ միշտ եղած է մեծ... բոլոր թերութիւններով, պզտիկ... մեր ընտանեկան բոլոր խօսակց... թիւններուն կը հետեւին աչքի... շով։ Սորվեցնենք անոնց Մ... ճակատամարտին հետ մեր Ասպար... եւ վերջին հերոսական պայքարն... ժոփի մօտ դնենք Անդրանիկը... խանդավառենք զանոնք մեր... ներու մղած պայքարներով... լեցուն են գեղեցիկ դրուագներով։

3.— Գաղութին մեծամասնութի... նը բանուորներ եւ բանուոր... կրնայ պահել հայերէն լեզուն... սելու վարժութիւնը, պայմանաւ... շրջանի ընդհանուր Միութիւնը... քէ վիճաբանական դասախօսութիւ... ներ շաբաթը գոնէ մէկ անգամ... ամէն հայ պարոնի արտայայտ... Ծնողը պիտի ստիպուին... գիրք կարդալ եւ պատրաստել... ճառախօսութիւններու, Թոյլ տալ... ամէն անգամ խօսի՝ հայերէն... ծանուցել հանդէսներ՝ ուր... սանութիւններ պէտք է ընեն դպ... ցին աշակերտները։ Առով թէ, պզտ... ները կ'օգտուին եւ թէ մեծերը։

Մարզել ընտանեկան հաւաքո... ներ, ուր պէտք է կատարուին... գրականութենէն ընտրուած կտ... ներ, ունենալ գաղափարի արտ... յայտութիւններ այդ կտորին շուր... Հայերը կ'ապրին արուարձաններ... մէջ խմբովին, այս դրութիւնը օգտուելով, կարելի է հաւաքա... ընթերցանութիւններ սարքել... պարագան թէ ժամանց է ու թ... զարգացում։

4. Հայ թերթերը կրնան օգտա... կար ըլլալ այս գործին, պայման... որ գնահատեն անոր կարեւորութ... եւ յատուկ հանգամանքն այս... գին իրագործման համար,... յօդուածներով եւ բաժիններով... ջալերեն միութիւնները՝ որոնք... մուած են խրախուսելու... ծար, գրադարաններու... համար կոչեր ուղղեն հայ... որպէսզի գիրքերու, հանդէսներու... թերթերու նուիրատուութիւններ... լան։ Միջակայքի Օրը պէտք է դա... նայ հայ մանուկներու հանդէսը... մը։ Հայ թերթերը պէտք է... ծեն ընդհանուր շարժում մը... օրուան համար։ Բոլոր թաղերու... շրջանային միութիւնները... դպրոցական կազմով հոն... կ'ըլլան։ Խումբ խումբ հայ... ները հրապարակ կուգան իրենց... քով, երգով, հայերէն լեզուի... նեցած յաջողութիւններով, այդ... ուան համար կը կազմուի Գործ... յանձնախումբ մը գեղարուեստ... հայ մամուլին եւ մասնակցութ... բոլոր Միութիւններու։ Տարին... մէկ անգամ կատարուած այս... կը դառնայ յորդանքի լայն... յայտութիւն մը, հայ ծոցին... հոգիին եւ հայերէն... համար։

5.— Հայկական բազմազան մի... թիւններէն ո՞ր կրնայ օգտա... ըլլայ այս գործին.— Բոլոր... պայմանաւ որ կրքոտ խաչած... ներ չըլլան։

Հայ սկաուտիզմը ինչ... ալ ըլլայ օգտակար կրնայ ըլլալ... լուկներու եւ սկաուտներու... ներու ընթացքին շատ բան... է սալ եւ ներշնչել, մանաւանդ... անոնց աւանդներով գիտէ... վարժութիւն, կը սիրէ... եւ անոնց հետ ապրելու... կը նախատեսէ ամէն բանէ... եւ զանոնք հայ մեծցնելու... սկաուտ դարձնելու նախանձախ... րութիւնը ունի։

Զ. Ե. Որբերու Միութիւնը... ուղղութեամբ կրնայ կատարել... գեղեցիկ պարտականութիւն մը... իր սիրեճան ունի եւ կ'այցելէ... բեռն թաղերը եւ արուարձան... Բոլոր հայ տղաքը անպայման... կայ կ'ըլլան։ Շատ մեծ ազգ... գործ մը կատարած կ'ըլլայ...

...նկարին վերստացութիւնները ...րէնի վրայ։ Ամէն հայ պըզ-... այն որ պիտի սորվի հայերէն ... եւ նախապատուութիւնն... Հայրենակցական Միութիւնները ... անխոնջ կատարած կ'ըլլան ... նախրական գործ մը եւ միան-... իրենց գոյութեան իրաւունք... ընդունին, եթէ տարուան ըն-... տարին շատ մը հաւա-... հոն տիրապետող տարրը ... չէ ըլլայ եւրոպական պարը, ... բազմաքէ կամ ծննդավայրը՝ ... անունով կազմուած են այդ ... Միութիւնները ունին անցեալի ... յիշատակներ եւ հայկական ... աւանդութիւններ։ Այդ բոլորը կը-... ձեւաւորել, եւ ստեղծել շատ ... եւ մաքրական ազգային մըթ-... մը, հայկական պարեր սե-... տարազներով եւ պզտիկ ... տեսարաններ պատա-... պատմութիւն կը ... ու ծեղ կը կապեն անցեա-... Ընտանիքի բոլոր անդամնե-... ներկայ ըլլալ այդ օր եւ ... իրենց անցեալը եւ կապուիլ ... պատմութեան հետ՝ որ ... հայկական է եւ լե-... արժէքներով։

...ական երգչախումբ ունինք, ... երգի գեղեցկութիւնը կը ... ամէն հանդէսներու մէջ։ ... կրնայ շատ գնահատելի ծա-... մը մատուցանել նոր սե-... հայեցի դաստիարակութեան, ... իր անձնուէր եւ ձեռնհաս ան-... դրուին կիրակի օրերը ... ընթացքին որոշ-... օրեր Հրջաններու մէջ, հոն ... պիտի գտնեն բոլոր հայ ... Հայ երգը կը սորվե-... անոնց, այնպէս որ նոր սե-... կը վխտայ երգել հայերէն ... Թողը կ'ունենայ իր երգե-... իր տեղական պահանջ-... գնահատած տալով Հայ երգը ... կանոնաւոր եւ ներդաշնակ, ... հայ պաշտելու տեսակէտէն ... գեղեցիկ եւ գործնական միջոց ... է այս։

...Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը մեծ դեր կրնայ կատա-... այս հարցին մէջ։ Գիտէ փա-... որ ան ունի տար Հրջան-... մէջ կազմուած Միութիւննե-... Ներկայացուցիչներ նշանա-... անոնց միջոց։ Այսպէս բոլոր ու-... պիտի համախմբուին մէկ նպա-... շուրջ, հայերէն լեզուի ու-... հարցը պիտի դրուի լաւ ... վրայ, ստեղծելով ուժերու ... համագործակցութիւն։

6.— Վերջին հարցը.— Նիւթա-... ինչ միջոցներ կ'առաջարկուի ... ծեղայրութիւնները իրականա-... համար։ Առանց նիւթական ... զոհողութեան այս հարցը իր ... պիտի գտնէ, երբ բոլոր ... Միութիւնները առանց նախապիրու-... համախմբուին «նոր սերուն-... փրկութեան գործին շուրջ»։ Հոս ... Հրջանի եւ Թաղի Միու-թիւններու կարեւորութիւնը։ Եթէ այս համագործակցութիւնը իրակա-նանայ, կրնանք սեփական հողերու վրայ կանգնել մեր հաւաքատեղինե-րը։ Ամէն Թաղ պիտի դառնայ օճախ մը հայ կեանքի եւ մտածումներու։ Թաղեցիները պիտի եղբայրանան իրարու մէջ, բոլ անունները պիտի գրգրին, իրար ճանչնալ եւ բացառա-կան ուժերը պիտի դառնան օգտա-կար, պիտի լծուին դրական աշխա-տանքի, ամէնքս ինչ հոսանքի ալ պատկանինք պիտի ձգտինք իրար լրացնել եւ գործի կատարելագործ-ման նպաստել։ Վստահ ըլլանք, նիւ-թականը շուտով պիտի ապահովուի եւ սերունդի փրկութեան գործը պի-տի իրականանայ մեր ամէնուս բաղձանքին համաձայն։

ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹՐՔԱԽՕՍՆԵՐՈՒՆ ՃԻԳԵՐԸ

Մէկ քանի ամիս առաջ գրեր էի արդէն Քէօթահիոյ Հայրենակ-ցական Երկսեռ Միութեան մը կազ-մութիւնը եւ վստահօրէն շեշտեր էի թէ՝ ան կոչուած է մեծ դեր կա-տարել մարսիլահայ գաղութին մէջ։

Այս նորակազմ Միութեան առա-ջին վարչութիւնը, յանդուգն քայլ մըն էր առած Զատիկի երկրորդ օրուան համար վարձելով ընդարձակ Սալօն Շաքը եւ սկսելով կազմա-կերպել գեղարուեստական ցերեկոյթ մը։ Միութեան երկսեռ երիտասար-դութիւնը իրենց անդրանիկ հանդէ-սին առթիւ, փափաքելով պատուել աննման երաժիշտ-տաղերգու Կոմիտասը, ծեծամեծ զոհաբերութիւններով սկսան քառաձայն երգերու փորձեր կա-տարել ղեկավարութեամբ Գ. Կարա-պետ Գօզոսեանի որ առանց նիւ-թական ակնկալութեան, վեհանձնօ-րէն յանձն առած էր գլուխ հանել այս դժուարին գործը։

Մարսէյլի մէջ գործադրութիւնը շատ նուազ է բաղդատելով ուրիշ Հրջաններուն, իսկ Զատիկի առթիւ աշխատաւոր ձեռքեր գրեթէ գիշեր ցերեկ հանգիստ չունէին։ Այսպէս գործերու ամէնէն խիստ ժամանա-կամիջոցին, երգչախումբի երկսեռ անդամները ազգային հայրենասիրա-կան մաքուր զգացումով եւ պար-տաճանաչութեամբ ներկայ կ'ըլլան գիշերային փորձերուն, մէկը՝ իր կարը ձգելով, ուրիշ մը տնական գործերը անտեսելով աւելի բարձր կը նկատէին Միութեան գործը։

Այսպէս ուրեմն ամսուան մը տքնաջան պատրաստութիւններէ վերջ Թրքախօս Քէօթահիացին հրապարակ իջաւ ուխտելով մոռնալ Թուրքերէնը, եւ սատարել մայրենի լեզուի զար-գացման։

Անցեալ 6ին երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, ընտրեալ հասարակութիւն մը լեցուցեր էր Սալօն Շաքը։ Ուրախալին հանդիսականներու շատութիւնը չէր, այլ ներկայութիւնը՝ մեծ մասամբ ազգային հանդէսներէ եւ հաւա-քոյթներէ հեռու մնացած հայրենա-կիցներէ-րու, որոնք հայութեան ծա-նօթ Շաքի սրահէն իսկ նոր կը տես-նէին։

Բացումը տեղի ունեցաւ նախ «Բամ-Փորոտան»ով եւ յետոյ «Մար-սէյեզ»ով, որ նուագեց Միութեան երկսեռ նուագախումբը եւ որ ուն-կնդրուեցաւ յոտնկայս։

Բացման երկու խօսքէն վերջ երգչախումբը երգեց «Ո՛վ մե-ծասքանչ դու լեզու»ն եւ «կռունկ տուս»ն, որոնք կրկնուեցան հանդի-սականներու բուռն ծափերուն վրայ։

Վերջին ծայր յուզիչ եւ խոր-հրդաւոր էր «Մայր Հայաստան»ի կենդանի պատկերը որուն մէջ կ'ար-ժէ շնորհաւորել Գ. Հ. Համբար-ձումեանն ու Օր. Ա. Առաքելեանը։

Մէկ քանի արտասանութիւններէ վերջ, երգչախումբը երգեց «Խօսար պաւէ երես բացէք որ իսկապէս» պատուի կը բերէր Հայրենակցակա-նին, երգչախումբին, նաեւ մանաւանդ անոր ղեկավար Գ. Կ. Գօզոսեանին։

Գեղարուեստական այս աննա-խընթաց ցերեկոյթին առաջին մասը վերջ գտաւ «Ցիկին եմ, տիկին» քրքջալից դաւեշտով մը որուն մէջ դերասանուհի տիկին Սիրուշ եղած էր իսկական Եղիսաբէթ մը։

Քառորդ ժամ դադարէ վերջ, սկսաւ երկրորդ մասը նոյնքան հե-տաքրքրական եւ հճայիչ։

Եղան երկու յաջող արտասանու-թիւններ Օր. Առքինէի, ինչպէս նաեւ Գ. Ց. Խաչիկեանի կողմէ։ Գ. Կ. Գօզոսեանի ճեմերգէն վերջ, հանդի-սականներու համար հաճելի անա-կնկալ մը եղան հայկական պարերը իրենց համանման տարազներով։

«Նորից նոր մածուն բերաւ» եւ «հօյ, հէյլինէ, հէյլինէ նարը» երկ-բորդուեցան բուռն ծափերով։

Հանդէսը վերջացաւ «Կախարդ» անուն երկու արար կատակերգու-թեամբ որը անվերջ խնդուք պատ-ճառեց ներկաներուն։

Ս. Միլտոնեան

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ-ՏԸ-ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ ՏԸ-ՇԷՐԻԻԻ, 10 Ապրիլ.— Անցեալները տեղեկութիւններ տուած էի տեղւոյս գործադրու-թեան մասին որ թոյլ էր եւ պահ մը կարծեցինք որ այլ եւս փարատած է տագնապը։ Բայց ապրիլ 7էն սկսեալ տեղւոյս ե-լեկտրական թելի գործարանը — ամենամեծը — սկսաւ բանուոր-ներ արձակել եւ երեք օրուան ընթացքին 100ի չափ բանուոր եւ բանուորուհիներ դուրս ձգեց, մեծամասնութեամբ օտարական-ներ որոնց կարեւոր մէկ մասը կը կազմեն մեր հայրե-նակիցները։ Խօսք կայ որ ա-տերս աւելի մեծ թիւով բան-ուորներ պիտի արձակէ։ Ժողո-վուրդը մտահոգութեան մէջ կ'ապրի։

Մինչեւ հիմա Հայերէն 70ի չափ անգործներ կան, քաղա-քապետարանը բնաւ չի հետա-քրքրուիր անգործներով, ժողո-վուրդը չի գիտեր թէ որու դիմէ եւ ինչ ընէ։

Հակառակ գործադրութեան տագնապին, ազգային կեանքը գոհացուցիչ է, ունինք մասնա-ւոր մը որ միեւնոյն ժամանակ նաեւ դպրոց է. 20—25 երկսեռ աշա-կերտներ՝ Ֆրանսական դպրոցի արձակուրդէն վերջ, կ'ուսանին մայրենի լեզուն Տէր Ցուսիկ քա-հանայ Ազատեանի մօտ։

Օթանօղի Հայր. Միութիւնը ապրիլ 4ի գիշերը, Զատկի առ-թիւ սարքած էր ընտանեկան երեկոյթ մը։ Ժամը 8էն հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը, Միութեան թատերա-խումբը 2 խիստ ծիծաղաշարժ դաւեշտ ներկայացուց։ Նուագա-խումբը մերթ ընդ մերթ կը նուագէր հայկական եւ եւրոպա-կան պարերգներ։ Առաւօտեան ժամը 2ին ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Թղթակից

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՑԻ ԽՆԴԻՐԸ

«Խորհ. Հայաստան»ի Հրջուն Թղթակիցը կը գանգատի.—

Վերջերս Երեւանի բանուորական վաճառատան հացին որակը շատ գէշ է։ Բայց միայն այդ չէ, քանակն ալ քիչ է, այնպէս որ գնելու եկող-ները ստիպուած են պոչ կապել տասուն կանուխ։

Խոստացուած էր Հայաստան ղր-կել երեք տեսակ ալիւր, 75նոց, 85նոց եւ 95նոց։ Վերջին տեսակը կը կոչուի «ռժանոյ», որ կուտայ այժմեան սեւ եւ խմորի պէս հացը։ Թիֆլիսի մէջ այդ ալիւրը, լաւ թխե-լու պայմանով, կուտայ լաւորակ հաց մը, մինչդեռ Երեւանի մէջ՝ սեւ ցեխի նման, յաճախ քարի պէս կարծր հաց մը։ Երկու պարագային ալ, այս հացը կարելի չէ ուտել։ Բայց երբ ուրիշ հաց չկայ, ժողո-վուրդը ստիպուած է այդ ալ փնտռել եւ առաւօտեան ժամը 6էն սկսեալ կը վազէ հաց գնելու եւ... պոչ կապելու։ Ցրուած բաժինն ալ քիչ է, իրկունը տունը հաց չի մնար։ 75նոց ալիւրով թխուած խմորը 40 ժամէն կ'եփի եւ լաւ հաց կուտայ, 95նոց ալիւրով թխուած խմորը կ'եփի մօտ 2 ժամ ու դարձեալ խմոր է եւ հում։ 85նոց ալիւրը թխելով 24 ժամէն կարելի է տալ 40 հազար քիլօ հաց, ընդհակառակն 95 նոց ալիւրը թխե-լով 24 ժամուան մէջ կարելի է տալ միայն 22 հազար քիլօ հաց։ Ահա թէ ինչո՛ւ հացը չի բաւեր ժողովուր-դին։ Մասնագէտները կ'ըսեն թէ այդ սեւ խմորն ալ կարելի է լաւ թխել լաւ եփել եւ լաւորակ հաց առնել։ Միայն թէ պէտք է մասնագէտներ կանչել Թիֆլիսէն։ Կանչուած է մէկ մասնագէտ, բայց այդ բաւական չէ։ Մեքենական փուռին մասնագէտ-ները անտեղեակ են իրենց գործին։ Փուռին կողմէ ալ կը բողոքեն, որ ալիւրի մատակարար մարմինը ալիւ-րը կը հասցնէ օրը օրին եւ ոչ թէ քանի մը օրուանը մէկ անգամէն, որպէս զի կարելի ըլլայ ձեռք առնել անհրաժեշտ միջոցները։

Ընդհակառակն, ալիւրի մատա-կարար մարմինը եւս կ'առարկէ թէ Երեւանի փուռերը ալիւրի մթերա-նոցներ չունին։ Յետոյ անոնք կը պահանջեն, որ Երեւանի բնակչու-թեան աճման պատճառով, պէտք է նոր փուռեր շինել քաղաքին մէջ։ Միւս կողմէ ալ կը պատասխանէ, թէ դեռ քաղաքին մէջ կան փուռեր, ո-րոնք չեն իսկ գործածուիր։

Բոլոր այս դիտողութիւններուն վրայ աւելցուցէք հացի գնորդներուն ժամանակի կորուստը, հազարաւոր «մեռած հոգիներ», որ անշարժ կը սպասեն իրենց օրապահիկ հացը գնե-լու համար։

ՆՈՐ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Երեւանի Բժշկական վարժարանը մօտ ամսուն շրջանաւարտ հանեց 50 երիտասարդ բժիշկներ։ Բոլոր այս բժիշկները պիտի ղրկուին գա-ւառները։

Առողջապահական գործավարու-թեան հրահանգով, մօտ ատենէն Ե-րեւանի մէջ պիտի բացուի համա-ժողով մը, խորհրդակցելու համար պայքարին մասին ճահճատենդի եւ համաճարակածային կոչուած հիւան-դութիւններու դէմ։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Պետական Հրատա-րակչականը Երեւան, Րաֆֆի փո-ղոցի իր գրասենեակին մէջ, կարեւոր խորհրդակցութիւն մը կատարեց վեր-ջերս, լուծելու համար հայերէն լեզուով տարրաբանական (chimie) գիրքեր հրատարակելու հարցը։ Խոր-հրդակցութեան կանչողները կարեւոր կը նկատեն այդ գիտութեան դա-սաւանդութիւնը կատարել հայերէն լեզուով։ Այդ նպատակով, պիտի առնուին կարծիքները հետեւեալ մասնագէտներուն, Փրոֆ. Յակոբ Յովհաննէսեան, Ղամբարեան, Ռօ-տինեան, Քալանթարեան, Մ. Թու-մանեան, Ակունեան, Մ. Աղամիր-եան, Մետնիկեան, Անդրէասեան, Հայրապետեան, Դուրգէնեան, Տրա-պիզոնեան, եւայլն։

ՕՐՀՆԵԱ ԼԷՆԻՆ

Մնունդէն ի վեր, մանաւանդ Զատկի օրերուն, Երեւանի թերթերը շարունակ լուր կուտային թէ քանի՛ տէրտէր կը հրաժարի քահանայա-գործելէ։ Որոշ է անշուշտ «ա-նաստուած» միութեան աշխատան-քը։ Զատկի առթիւ կատարուած ծըն-շումներուն հետեւանքով Զօրագիւղի տէրտէրները Ներսէս Ներոյեան, Հ. Փամբ գիւղի տիրացուն Սմբատ Յա-կոբեան, Երեւանի քահանաներէն Խաչով Տէր Մկրտիչեան (Արմաշցի) կը յայտարարեն թէ հրաժարած են իրենց կրօնաւորի կոչումէն։ Այսու-հետեւ այս նախկին տէրտէրները, փոխանակ «Օրհնեա տէր» կամ «Ա-տուած պահպանէ» ըսելու, պիտի ըսեն «Օրհնեա Լէնին» կամ «Լէ-նինը պահպանէ»։

Ե. ԽՕՃԻԿԻ ՉԱՅՐՈՅԹԸ

Երեւանի երգիծաթերթներէն Ոզ-նուոյ Խօճիկ շրթները խածնելով իր գայրոյթը կը յայտնէ «Խորհրդ. Հա-յաստան»ի էջերէն գրասենեակային այն աւանդութիւններուն դէմ, որ կը տիրեն մեր կարմիր երկրին մէջ։ Կը պատմէ թէ Դաւալուի քարահանքին մէջ ուժանակի մը պայթումին հե-տեւանքով կը վիրաւորուին չորս բանուորներ։ Մէկը կը մեռնի, երկրորդը թեթեւ կ'ազատի, երկուքը ծանր վի-րաւոր ըլլալով կը ղրկուին Երեւան, հիւանդանոց։

Երբ վիրաւորները Երեւանի կա-յարանը կը հասնին, ոչ ոք կը հե-տաքրքրուի։ Անցորդները զանոնք կը փոխադրեն Չրդ հիւանդանոցը։ Հեր-թապահ բժիշկը կը մերժէ, ըսելով թէ տեղ չկայ։ Մինչեւ տեղ մը գտնուիլը, կը խնդրուի ներս առնել վիրաւորները, որ կը սառէին ցուրտէն, փողոցին մէջ։ Անցորդները կը հաւա-քուին, կը բողոքեն, կը սպառնան, վիրաւորները ցաւէն կը մռնչան, ցուրտէն կը սառին։ Հազար նեղու-թեամբ, բժիշկը կը յօժարի դանէն ներս առնել վիրաւորները։

Եւ Խօճիկ բարկանալով... երգի-ծանք մը կը գրէ կարմիր աւանդու-թիւններու դէմ։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՈՒՐԵՐ

Երեւանի Մշակոյթի Տան մէջ երգչուհի Գրիգորչուկ-Զանարջեան եւ եւ Ա. Մելիք-Մուշկամբարեան եր-գահանդէս մը տուին, եւ երգեցին ռուսական երգեր եւ Ռ. Մելիքեանի «Ուռենի»ն։ «Խորհրդ. Հայաստան» գովեստով կը խօսի երգչուհիներուն մասին եւ գեղեցիկ կը գտնէ՝ անոնց պատրաստած յայտագիրը։

Դերասան Սուրէն Քոչարեան արտասանական երեկոյթներ կուտայ վերջերս Երեւանի եւ Բագուի մէջ։ Իր նիւթերու ցանկին մէջ կան Ե. Չարենց, Ա. Վշտունի, Ե. Թումանեան, Ա. Չօբեան։

Այս երեկոյթներուն մասին խօսե-լով, Թատերագիր մը, Տ. Հախումեան, կը գրէ թէ Քոչարեան պարզ ար-տասանութիւն մը չէ որ կը կատա-րէ, ոչ ալ առոգանութեան դաս մը կուտայ։ Ան կը փորձէ արուեստի ծանօթ սեռ մը, որուն վարպետ-ներն են եղած Զակուշնեակ եւ Կա-չալով։ Արտասանութիւնը (déclama-tion) նպատակ ունի միայն խօսքին կաղմախօսութիւնը, մինչդեռ ինչ որ կը փորձէ Քոչարեան, կը մօտենայ թատերական արուեստին։ Պարզապէս գեղասանութիւն, այսինքն գեղար-ուեստականօրէն արտասանել հեղի-նակներուն խօսքերը եւ արտայայտել ա-նոնց շարժումները, դուրս ցայտեցնե-լու համար հոգեբանական նկարա-գիրները։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ, Թիւ 1,2 (յունուար-փետրուար)։ Հա-յագիտական ուսումնաթերթ Վի-եննայի Միաբանութեան։ Այս թիւով Հ. Ն. Ակինեան կը սկսի իր ծանօթ ուսումնասիրութիւնը Եղիշէի մասին։

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, Թիւ 3 (մարտ) հանդիսարան բանասիրական, գրական Վենետիկի Միաբանու-թեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ
ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Մեր նախապէս յիշած գումարներէն զատ Լիփա Րիփս եւ Րէյլի ա-... ղրկուած գումարներէն 2—15911 եւ 4—151913 թիւ չէքերով ... ֆրանք Փարիզի «Քոնթուար տը Քօնթ» դրամատունէն Պոլսոյ ... Լիոնի մասնաճիւղին փոխանցուած ըլլալով Լիփա Րիփսի եւ Րէյլի ... գանձուած է, սակայն վերջին գումարը 500 ֆրանք, սահմանուա-... կատարուած չըլլալով, ղրկողին ո՞վ ըլլալը հասկնալու համար ... հեռագիր ղրկուեցաւ Փարիզ։ Հաստատուեցաւ որ Րէյլի փոխ-... ղրկուած ըլլալով, ժամանակ չէր ունեցած դրամատուն հանդի-... այդ գումարը գանձելու։

Դեսպանատուններու միջոցաւ դրամատուններու մէջ կատարուած ... թիւններէն հաստատուեցաւ որ Լիփա Րիփսի կողմէ նախապէս Իզմիր ... Տիգրան Նալպանտեանին երկու անգամով 744 ոսկի ղրկուած է, ... Քրէտի Լիոնի մասնաճիւղին միջոցաւ։ Նոր վրայ Ա. քարտուղա-... կողմէ խոկայն հրաման տրուեցաւ Իզմիրի կուսակալութեան՝ քննու-... կատարել Նալպանտեանի մասին եւ զայն ձերբակալելով Պոլիս ղրկել։

Իզմիրի կուսակալը Յուլիս 27, 29 եւ 30 թուակիր հեռագիրներով կը ... թէ Տիգրան Նալպանտեան եւ եղբայրը Անդրէաս ձերբակալուած ... քարափին վրայ։ Անոնց բնակարաններուն մէջ կատարուած խու-... թիւններու միջոցին մեծ սնտուկ մը ռումբ, ժամացուցաւոր ռումբեր, պայթուցիկ հեղուկներ, պատրոյգներ եւ 57 ծրար տինամիթ, 115 ձեռնա-ռումբ, բազմաթիւ զինական թուղթեր եւ գեղեր գտնուած են։

Այս բոլորը յանձնուեցան շրջանի Թեղանութաճից գունդի հրամանա-տարին եւ երկու եղբայրները ձերբակալուելով Պոլիս փոխադրուեցան շոգ-[illegible]։

Կեսարիոյ մօտերը գիւղի մը մէջ չորս փախստական հօծաններ, Արթին անուն փերեզակի մը կը հանդիպին։ Արթին կաշեկազմ գեղեցիկ եւ ոսկե-տառ կողքով գիրք մը կը յանձնէ հօծաններուն, խնդրելով որ զայն տանին մօտակայ գիւղին մէջ գտնուող Ահմէտ էֆէնտիին, ուր կ'երթային իրենք։ Գիրքին կողքին վրայ գրուած էին «Մեկնաբանութիւններ ի պէտս ժան-կանց»։

Հօծանները ընդունելով այդ խնդրանքը, կ'առնեն գիրքը, կը տեղաւորեն իրենց ծոխանցներուն մէջ եւ ճամբայ կ'իյնան։ Քանի մը ժամ ճամբորդելէ վերջ, կը յոգնին եւ ծառի մը տակ նստելով կ'ուզեն իրենց հացն ու պա-նիրը ուտել։ Մախաղները ծառի ճիւղէն կը կախեն։ Իրենք ալ կը սկսին ուտել։

Ու ահա յանկարծ, պայթուցիկներէն մէկը վար կ'իյնայ եւ գիրքը, որ ռումբ մըն էր, պայթելով խեղճ հօծանները օդը կը հանէ եւ մահացու վէրքեր կը պատճառէ։ Երեքը տեղն ու տեղը կը մեռնին, իսկ չորրորդը երկու օր կ'ապրի եւ այսպէս երեւան կու գայ դաւադրութիւնը։ Եղած քննու-թիւններէն հաստատուեցան հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Տիգրան Նալպանտեանի թուղթերուն մէջ գտնուող յուշատետրի մը մէջ գրուած էր թէ Կեսարիոյ շրջանի յեղափոխական գործիչին ղրկուած է կաշեկազմ գիրք մը, որ կը պարունակէր «Նիթրոգլիսերինի» «փոթուծ»ի եւ «Ֆելմինթ»ի բաղադրութեամբ շինուած պայթուցիկ մը։ Նոր վրայ տեղա-կան ոստիկանութիւնն ու կառավարութիւնը խիստ քննութեան ձեռնարկե-ցին եւ հրահանգ տրուեցան միջոցներ ձեռք առնել։ Քննութեան պաշտօնը յանձնուեցաւ Բերայի հարցաքննիչ դատաւոր Շէվքէթ պէյին։ Տեղին վրայ պէտք եղած խուզարկութիւններն ու քննութիւնները կատարուեցան Տիգ-րան Նալպանտեանի այդ շրջաններու մէջ որոնց հետ յարաբերիլն ու տե-սակցիլը հասկնալու համար։

Երեւան ելաւ որ փերեզակ Արթին, վստահ ըլլալով թէ կը փնտռուին իր մեղսակիցները, ուզած էր անհետանալ վտանգաւոր առարկան։ Չորս հօ-ծանները ճամբան կը հանդիպին իրեն եւ Արթին պատրուակ մը ստեղծելով անոնց գլխուն կը փաթթէ այդ կրակը։

Սուլթան Համիտ հայ գօմիթէճիներու այս խորհրդաւոր եւ վտանգա-լից շարժումները տեսնելով, աւելի խիստ հրահանգներ կուտար կը հրա-մայէր կատարելագործել քաղաքական ոստիկանութիւնը։ Ինչպէս կը տես-նենք, ոճիրները իսկապէս ցիւային ձեւ մը ունէին։

Ֆիլիպպէէն Երուանդ Ալամածեան, «Քրէտ Լիոն» դրամատան միջոցաւ մեծագումար դրամ ղրկած էր Պոլսոյ հայ գօմիթէճիներուն։ Պուլկար «Նա-րօտնայ Պանք»ի չէքերով «Կարմիր Վաճառատան» տէր Թագուն Յակոբեան շատ գումարներ ղրկած եւ մեծ դեր ունեցած է Եըլտըզի դէպքին մէջ։ Այս մարդը բնիկ Պուլկարացի եւ պուլկարական հպատակ էր, իրական անունով Թագուր։ Ֆիլիպպէէն Սոֆիա անցած էր։

(Շար.)

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Հայ երիտասարդ եւ տաղանդա-ւոր երգչուհի մը, Օր. Հայկանուշ Թորոսեան, այս շաբաթ իրիկուն Փլէյէլի տան մէջ կուտայ իր երգա-հանդէսը։ Իր յայտագիրը կազմուած է օտար եւ հայերէն երգերէ։ Ներ-դաշնակ փուլըզով՝ մը։ Կոմիտաս վարդապետի երգերը մաս կը կազմեն անոր։ Օրիորդը միջազգային երգերու երգերանգները կատարելապէս տալով հանդերձ, կը պահէ հայ աղջկան ձայնին կարօտցուած tonalitéն։

գաղութին ապաստ անկեց, իսկ Թերթի մը Թղթակցին հետ տեսակցութեան ընթացքին, յայտնեց թէ կանոնը փառքով մըն է հնդկական քաղաքականութեան համար, որովհետեւ կը կարծէ թէ կանոնը ո՛չ միայն կը փափաքի որ միշտ կուռենք տեղր ունենան հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ, այլ մահմետականները պառակտին իրենց իրենց մէջ։

.˙. Կանոնի պաշտօն յանձնեց հնդիկ բանասաեղծուհի Տիկին Սարոյինի Նայտուին որ Եւրոպա եւ Ամերիկա մեկնելով, հրապարակային հաւաքոյթներու մէջ բացատրէ Հնդկաստանի քաղաքական կացութիւնը։

Կանոնի համալսարանական ուսանողները աղեւ խօսելով, յայտարարեց որ պատրաստ գտնուին կրաւորական ընդդիմութեան պայքարը շարունակելու, որովհետեւ, յառաջիկային կռիւը աւելի սուր պիտի ըլլայ։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

Հ. Յ. Դ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

Լ Ի Ո Ն.— 18 Ապրիլ, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետութեան սրահին մէջ

կը նախագահէ՝ Գ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

կը խօսի՝ Գ. ՎԱՐԴԱՆ ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

կը մասնակցին տեղւոյն կուսակցական մարմինները, բոլոր Հայրենակցական միութիւնները, կարմիր խաչը,

Գեղարուեստական ձոխ բաժին, Մասնաւոր նուագախումբ, երգ, արտասանութիւն,

Վ Ա Լ Ա Ն Ս.— 18 Ապրիլ Շաբաթ

կը նախագահէ՝ Գ. ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ

Տ Է Ս Ի Ն.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Սօսիէթէ Լիոնէզի մէջ

Փ Ա Ր Ի Զ.— 26 Ապրիլ կիրակի իրիկուն

Salle d'Horticultureի մէջ

Նախագահութեամբ ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵԳԻՍԵ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ

Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՋՕՍԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ԵՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ եւ ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր

SALLE WASHINGTONի մէջ   Մէթրօ Georges V.

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ

Պ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Բացման խօսք՝ Գ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆէ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, պարեր, ընտիր ճաշ, ճոխ պիւֆէ կը ներկայացուի «ՆԱՄՈՒՍ»էն հատուածներ տեսարանք տեղական տարազներով

Մուտք 7.50 ֆրանք

կը խնդրուի 7 տարեկանէն վար երախաները չբերել, 7 տարեկանէն վեր տղոց համար կը գանձուի ամբողջ տոմս արժէքը։

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանդ Սամուէլ գրատունը 51 Mr. le Prince եւ հանդէսին օրը կէսէն։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Pleyel ցան, Salle Chopinի մէջ, 8 Rue Daru, (Métro: Ternes)

կը մասնակցին՝ Paul Fauchet, ուսուցիչ պետական երաժշտանոցի, Roger Boulmé՝ (violoncelliste), Արա Պարթեւեան, Julien Brun (flûtiste)։

Տոմսերու գինը՝ 50, 30, 20, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել.— Maison Pleyel, 252 Rue du Fbg. St. Honoré, M. M. Weiler, 111 Bld. Saint Michel, Հրանդ Սամուէլ, 51 Rue Mr. le Prince, եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ՏԱՆՕԹ.— Սրահին դուռները կը փակուին ժամը 9ին։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՌՈՍՏՈՄԻ ԵՆԹԱԿոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Պէթինի եւ շրջակայքի անդամ դաշնակցականները կը հրաւիրուին ժողովի վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Bécon les Bruyères կայարանին դիմացի սրճարանը, Buvette de la Gareի սրահին մէջ։

Գ Ր Ա Ս

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։

ՍՈՑԻԱԼԻՍՏ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Կ. Խաչի, Փարիզի Հայ Ցիկնոսեց Միութեան եւ Փարիզի բժշկական միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Amphiteâtreի սրահին մէջ, նախագահութեամբ փրօֆ. Գրէնոֆ, կը խօսի Տոքթ. Է. Մանուէլեան, նիւթ՝ La Syphilis Héréditaire.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան՝ փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Ակումբին մէջ, կարեւոր օրակարգ։ ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան գուլաֆտոլընդի մասնաճիւղը պարահանդէս մը պիտի տայ Մայիս 3ին Շաբաթ իրիկուն տեղւոյն Թաղապետարանի սրահին մէջ, կը խնդրուի նկատի ունենալ։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան «Նվիրառ» Ֆանֆարի խումբը կ՚ընդունի ամէն հրաւէր նուագելու համար հանդէսներու մէջ, դիմել Մոսեսեան, 3 Rue du Plateau, Issy les-Moulineaux, (Seine)։

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԵՆ

ՀԱՍՑԵՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 էջ

Գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր. ծանուցանել բոլոր գրավաճառներու մօտ

Կեդրոն.—Հրատարակիչ, L. Mozian, 5 rue Champlaine, Paris (20).

Լիոնի շրջանին համար դիմել Գ. Սանթճեանի, 4—6, Rue de la Part-Dieu, Lyon.

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել Մերիքեանցի, կը գտնուի նաեւ Լ. Դեւեճեանի մօտ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ   Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀՈՂԻ ԵՒ ՇԵՆՔԻ ՎՐԱՅ ՓՈԽԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

Հողի եւ շէնքի վրայ բոլոր սեփականատէրերը, որ անմիջական պէտք ունին դրամի, կրնան դիմել Գ. ՄԱԹՈՍԵԱՆի, 11bis rue du Chemin de Fer, Clamart, Բշ. Դշ. եւ Եշ. օրերը իրիկուան ժամը 6.30էն 9, կիրակի՝ առաւօտէն կէսօր։

ԴԵՐՁԱԿ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՁԵՐԵԱՆ

71—73 Route d'Orléans. Cachan. (Seine)

ՏԱՆՕԹ.— Գանձօղի 88 թիւ Հանրակառքին կայարանին մէջն դիմացն սփարթըմանին երկրորդ յարկը.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Իսի լէ-Մուլինօ, Ն. Գ.— 140,
Սելանիկ, Փորձ.— 150,
Վիեն, Յ. Մ.— 15,
Ժանթիյի, Աց.— 35,
Տէսին, Զ. Ք.— 35,
Անվէրս, Եր.— 200,
Մարսէյլ, Յ. Մ.— 35,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասուն Գիւղօղի Թոփհանեան, Կարապետ եւ Փոքրո Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմին առաջ կը կենային Տիգրանակերտի Հալեպ. նոր գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ՚աշխատէր Բէյմոնթ սպանեանթներու մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չունիմ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչէ 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Հայրիկս լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։*

— *Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէրձեանէր. Սեւաստիա) Սեւօն (Ճամօ), Արֆշադիկ եւ քոյրերը՝ Զօհրաբին եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին ակսածելու աքսորի Լոսանդեն. Համար յանաւակ վարժարանին։*

— *Կը փնտռուի Մարաշի Ջավուշլու Թաղէն Լուսինեան Ջանիկեան, հօր անունն Ցարութիւն (Կառավարական պաշտօնեայ), եղբօր անուն՝ Խաչոյ (վարժուհի), մօր անունն՝ Սանդուխ։ Ցերմօրի զարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Ճէսիրատիւն։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Ferzezliantւ, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France։*

— *Մարաշցի Եասլի Գօրամանեան, որդին Սեւօն Գօրամանեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Յակոբ Գօրամանեանը, որ կը գտնուէր Գերմանիա (Աներսբ)։ Հայ... պատերազմէն ի վեր լուր չունի իր մասին, իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Simon Karamanlianի, Usine Vigier, Pont St. Esprit (Gard) France.*

Ամերիկահայ Թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

— *Բանկ Գիթլիսի Ս. Թովմանեանց Թաղէն Նահաբ Գէորգեանի որդին, Լեւոն Գէորգեան կը փնտռէ իր մօրաքոյրը (անունը չի յիշեր) որ Ամերիկա կը գտնուի։ Իր մասին լուր ունեցող բոլոր հայրենակիցներէն կը խնդրուի իմացնել Լեւոն Գէորգեանի, 16, Bd. des Italiens, St. Louis Marseille.*

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել։

— *Կիւրինի Նորաշէ եւ ծիրակէ Ափարեաններէ (Կօշկակար) կը խնդրուի իրենց հասցէն իմացնել առեւտրական H. Meguerianի, 138 Rue Lafayette, Vienne (Isère)։ Կը կարծուի Թէ այժմ կը գտնուին Մարսէյլ եւ կը գրադին կօշկակարութեամբ։*

Գործ կը փնտռէ Հայ սապաստեղի մը։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը. կամ Տիկ. Աստուածաբանեանի, 20 Rue des Fêtes, Փարիզ, մէթրօ Place des Fêtes.

EMPIRE մեկիրուէ՝ 37 Av. Wagram

ՎԱՐՁՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Երկու սենեակ եւ խոհանոց. Շաւր, կազ, ելեկտր. աշխատանոցի յարմար։ Մէթրօի եւ մարզէի մօտիկ։ Վարձ 7 տարի։ տարեկան վարձք 2500։ Դիմել Գ. Անանիկեանի, 48 Rue Compans Մէթրօ Place des Fêtes.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ, Ակռաներ, նոր մէթոտ. վարժ. արտահ. եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վիրաբ. Ամէն օր 9 12.2-8, Կիր. 9-12

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, Փարիզ, Մէթ. Réaumur. Մէկամեայ. արեան, մորթի հիւանդ. ...... Ընդունելու ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroïdesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական փորձի ճամբով.

Ցիաթեռմի (diathermie), (ուլթրա-վիոլէ) ultra-violets ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ օրեր 10—12:   142 Fbg. St. DÉNIS   Tél. Nord 3...

(Կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ՚էսդի մէյտէն)

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. Փարիզ (3)   Մէթրօ՝ République

Թելեֆոն՝ Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ քաղդատեցէք մեր գիները

ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

M. HABIAN

31 rue Cramme 31, Bois Colombes   Tél. Charlebourg ...

Թրամ. 40, 45 օթօպ.

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ, Թարմ եւ ճոխ մթերք։ Ամանորդական... իսկ Հայկ... Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում։ ... անհրաժեշտ։ Աշխարհի ... ընդունել ...

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌ Ն. ՊՈՒՇԱԳԵԱՆ

Գոլոսոյ Ֆանրաժանօթ ներկի տան մէջ նոր... տեղէ վերջ, Փարիզի մէջ կատարելագործած է ... այժմ կը բանի իր սեփական վաճառատունը

ԿԸ ՇԻՆԷ ՉԱՓՈՒ ՎՐԱՅ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԷ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՀԱՍԱԾ ԱՂՈՒՆԵՐԷՆ ՆՄԱՆԸ ՉՈՒՆԵՑՈՂ ԳԻՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՑԱՏՈՒԹԻՒՆ

15 Rue Henri Monnier, Paris (9e)

Métro Pigalle   Հեռաձայն Trudaine 07—9...

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11)   Tél. Roq. 3...

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Ջափու վրայ տոկուն եւ ծաղկալուր կօշիկ ունենալու ... մար ոտքի կազմուածքական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարին միայն գործել... կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն ... Հեռաձայնով իսկ կրնար խորդակցիլ, ժամադր... չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

GRANDE EPICERIE INTERNATIONALE

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

215 Rue Vendôme (Լիոն), Փլաս Կիշուէի մօտիկը

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր վաճառատան սկզբունքն է ծախել աժան գնով ... բարձր արագ շրջանառութեննեն։

Այս երկարոր ամսական է, երկու ամսուան ընթացքին մեր ծախած արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններու վրայ զգալի զեղչ կ՚ընենք։

Մեր սկզբունքն է աժանութիւն, Մաքրութիւն, ուղղամտութիւն։ Այս պատճառով մեր գինները անմրցելի են, ապրանք լաւ եւ սպասարկութիւնը անթերի։

Համոզուելու համար այցելեցէք եւ բաղդատեցէք ուրիշ ... ըռւ գիներուն եւ մեր նախորդ գիներուն հետ։

Կրնաք հեռաձայնել միայն փորձելով եւ գոհ պիտի մնաք։

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 374.885

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ԱՊՐԻԼ 1931
16 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1545

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԳԱՀ ՄԸ ԵՒՍ ՓԼԱՒ

Ապրիլ 14ին, հանրապետութիւն հռչակեց հարեւան Սպանիոյ, եւ թագաւորը, Ալֆոնսօ ԺԳ., գահէն հրաժարելով, ապաստանեցաւ Անգլիա։

Եւ այս՝ իբրեւ հետեւանք թաղապետական ընտրութեանց, որ ջախջախիչ յաղթանակ տարին հանրապետական եւ ընկերվարական հոսանքները։

Պէտք չեղաւ սպասել խորհրդարանական ընտրութեանց, ճանչնալու համար երկրին կամքը։ Ալֆոնսօ ԺԳ. որ 19 տարիէ ի վեր կառչած է գահուն, խելք ըրաւ ժամ առաջ նահանջելու եւ օձիքը ազատելու։ Մինչդեռ իր հաւատարիմները կը կարծէին թէ պիտի յամառի եւ նոր իշխանապետութիւն մը պիտի հաստատէ։ Ինչպէս 1923ին, երբ ասպարէզ հրաւիրեց ու ընդունեցաւ Փրիմօ տէ Ռիվէրան, տիրաբար կառավարելու համար երկիրը։

Նոր չէ որ յեղափոխական ալիքը կը յորդի Սպանիոյ մէջ։ Տասնեակներով վառվռուն, սպանիացի ժողովուրդը դժուար կը հանդուրժէ ազատութեանց սահմանափակման։

Քսան-երեսուն տարիէ ի վեր յեղափոխական կաթսան կ'եռայ, կը փշրայ Քաթալոնիոյ մէջ, նոյն իսկ անջատման գնով։ Պարսելոնան սկիզբէն ի վեր վառարան մը եղած է յեղափոխական խլրտումներու, եւ այս անգամ ալ առաջին ազդանշանը տուաւ, հանրապետութիւն հռչակելով ընտրութիւններէն անմիջապէս յետոյ։

Ժողովուրդին հետ մէկտեղ, ամբողջ սերունդ մը տոգորուած է նոր գաղափարներով, եւ պարբերաբար տուն կու տար ապստամբական ձեռնարկներու։ Տակաւին երկու տարի առաջ, զինուական հողէն ապստամբութիւն մը սարքուեցաւ առաջնորդութեամբ Պնդ. Մաչիայի, որ օրուան կուսակերէն մէկն է այսօր։

Տարիներէ ի վեր, բազմաթիւ քաղաքական գործիչներ, գրագէտներ եւ բանաստեղծներ, միջազգային հռչակի տիրացած Սպանիացիներ հալածանքի տակ էին կամ փախստական։ Մէկ տարի առաջ, երբ Փրիմօ տէ Ռիվէրա վերջ տուաւ իր դիկտատուրութեան, նոյնքան պահպանողական դահլիճի մը յանձնելով գործերը, իրազեկներ կը զգային թէ համրուած են միապետութեան օրերը։ Դեռ անցեալ դեկտեմբերին, գաղտնապէս կազմուած էր հանրապետական իշխանութիւն մը, որ այսօր տէր է կացութեան։ Եթէ Ալֆոնսօ ԺԳ. ընթացք տար իր յամառութեան կամ շրջապատին թելադրութեանց, անպայմանօրէն Սպանիան արիւնով պիտի ստանար այն ինչ որ ստացաւ խաղաղօրէն, քուէներով։ Միայն մէկ ցուցարար զոհ տալով։

Այսպէս, ուրեմն, մանաւանդ Մեծ Պատերազմէն յետոյ, իրարու ետեւէ կը սարսին, կը փլին գահերը, թագաւորութիւններն ու կայսրութիւնները, — թէեւ ուրիշ անունի տակ եւ տարբեր ձեւերով կը շարունակուի կայսերական, աշխարհակալ քաղաքականութիւնը։

Տապալեցաւ ցարական իշխանութիւնը, տեղի տալով նախ յեղափոխական, յետոյ աննախընթաց յործանքի մը, որ արեան մէջ խեղդեց միապետական գերդաստանին վերջին շառաւիղը, անխնայ մանուկն անգամ։ Եւ ծնան նոր պետութիւններ — բայց ոչ թագաւորութիւններ։

Տապալեցաւ Աւստրիա-Հունգարիոյ թագաւոր-կայսրութիւնը, եւ 56 միլիոն ժողովուրդէն ծնան նոր երկիրներ եւ նորաձեւ իշխանութիւններ։

Խորտակուեցաւ գերմանական կայսրութիւնը։ Եւ առաջինէն քշուեցաւ Հօհէնցոլէրն գերդաստանը, տեղը տալով հանրապետական իշխանութեան։

Տապալեցաւ Սուլթան-խալիֆայութիւնը, և գինուորական մը, «Ազատարարը», դարձաւ միահեծան տէր, հանրապետութիւն հռչակելով։

Երկար վեր ի վայրումներէ յետոյ, խաղաղութեամբ — ժողովրդային քուէարկութեամբ ճամբու դրուեցաւ Յունաստանի վերջին թագաւորը, եւ երկիրը դարձաւ հանրապետական։

Աւելի ամուր չեն Եուկօսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ գահերը, և միջազգային, ընկերային-տնտեսական խլրտումները կրնան անակնկալներ յառաջ բերել նաեւ այդ երկիրներուն, մանաւանդ առաջինին մէջ։

Անգլիոյ մէջ, թագաւորը զարդ մըն է — տեսակ մը անհրաժեշտութիւն՝ այդ աւանդամոլ ժողովուրդին համար։ Իսկ Իտալիոյ մէջ, թէեւ արքայական է վարչաձեւը, բայց Վիքթորիօ Էմմանուէլ թագաւորը չէ որ կը կառավարէ երկիրը, այլ Մուսոլինին։ Աւելի միապետական, միահեծան քան բուն միապետութիւնը։

Կը նշանակէ թէ՝ արքայական տուները այլեւս ուժ չունին դիմադրելու բազմութեանց յորդահոսան ալիքին։ Զենքիսովիր «աստուածատուր» իրաւունքի մասին, որ շատոնց պատմութեան անցած է։ Եւ եթէ կան պզտիկ երկիրներ ուր արքաներ կ'իշխեն տակաւին (Պելճիա, Շուէտ, Նորվեկիա, Հոլանտա) անուանական է այդ իշխանութիւնը։

Արթնցա՜ծ են ժողովուրդները, եւ հանրապետութիւնն ալ չի գոհացներ շատ-շատերը։ Արքայ թէ նախագահ — այնքան հիմնական խնդիր չէ այսօր, որքան ընկերային կարգու սարքի փոփոխութիւնը։

Ի հարկէ այդ ճամբան աւելի կը հարթուի, քանի իրարու ետեւէ կը փլին գահերը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՊԱՆԻԱՆ

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ «ԱՌԺԱՄԱԲԱՐ»...

Երէկ հաղորդեր էինք արդիւնքը Սպանիոյ թաղապետական ընտրութիւններուն որոնք վերջացեր էին հանրապետական-ընկերվարական գործակցութեան ջախջախիչ յաղթանակով։ Այս կացութեան հանդէպ, թագաւորին կը մնար երկու ճամբայ. կամ համակերպիլ կացութեան ու գահէն հրաժարիլ եւ կամ, արժեցնելու համար իր արքայական իրաւունքները՝ յամառիլ գահին վրայ, պայքար յայտարարել ու երկիրը մատնել քաղաքացիական կռիւներու վտանգութեանց։

Արդ, Սպանիոյ թագաւորը որ յաճախ շարժած է ազատական գաղափարներով, որքան անշուշտ որ թոյլ կուտային իր ծագումն ու դիրքը եւ մինչեւ իսկ իր երիտասարդութեան պայքար մղած է կրօնականներու ազդեցութեան դէմ, խոհեմութիւնն ունեցաւ ընտրելու առաջին ճամբան։ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5ին, գահէն հրաժարեցաւ հետեւեալ պարագաներու տակ։

Վճռած ըլլալով պաշտպանել իր դիրքն ու թագը, ձեռնարկներ կ'ընէր ապահովելու արքայական-տան իրաւունքներու պաշտպանութիւնը, երբ թագաւորը իմացաւ թէ արդէն Պարչելոնայի, Սարակոսայի եւ ուրիշ կարեւոր քաղաքներու մէջ հանրապետութիւն է հռչակուած ու պաշտօնատուններու վրայ կը ծածանի հանրապետական դրօշը։

Այս լուրերուն վրայ, թագաւորը իշխանութիւնը փոխանցեց վարչապետին ծովակալ Ազնարի որ իր քով կը գտնուէր ու քիչ վերջ, արտաքին նախարարը կը խմբագրէր գահէն հրաժարման պաշտօնագիրը։

Թագաւորին որոշման մէջ մեծ դեր ունեցած է նաեւ հետեւեալ պարագան։ Արքայական բազմաթիւ պետեր գացեր էին հանրապետական դեկավարին Ալքալա Զամորայի բնակարանը, առաջարկելու որ հանրապետականներու եւ արքայականներու միջեւ, զինադադար մը կնքուի անմիջապէս, արիւնահեղութեանց առաջքն առնելու մտօք։ Զամորա որ շրջապատուած էր իր կուսակիցներով, վճռապէս մերժեց, յայտնելով մէկտեղ թէ հանրապետական ուժերը պատրաստ էին անմիջապէս գործի ձեռնարկելու։

Զամորայի այս պատասխանն էր որ թագաւորին թելադրեց ժամ առաջ հրաժարիլ գահէն։

Երբ հրաժարագիրը խմբագրուեցաւ, արտաքին նախարարը կոմս Ռօմանոնէս գնաց Ալքալա Զամորայի, որուն յանձնեց իշխանութիւնը, յանուն հանրապետական առժամեայ կառավարութեան։

Առժամեայ կառավարութիւնը ուրեմն կազմուած է Զամորայի գլխաւորութեամբ։ Նոր դահլիճը առաջին խորհրդակցութեան մը ընթացքին, ձեռք առաւ արդէն երկրին հանրապետութիւնն ապահովող միջոցներ ու առաջին առթիւ, շրջաբերական հեռագրով մը, հրաւիրեց քաղաքապետները որ հրաժարին իրենց պաշտօններէն։

Երկրին ամէն կողմը խաղաղութիւն կը տիրէ։ Ծաղր ոչ մէկ միջադէպ պատահած է։ Միայն նախկին դահլիճին պատերազմական նախարարը զօր. Պէրէնկուէրն է որ մերժեց իր պաշտօնատեղին յանձնել նոր կառավարութեան, որ կը կարծուի թէ պիտի բանտարկել տայ զայն։

Թագաւորը որուն կինը աղջիկն է Անգլիոյ Վիկտորիա թագուհիին, մեկնեցաւ Անգլիա իր ընտանիքով։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ ԵՒ ՊԱՐՍԻԿ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

«Սօն Փօսթա»յի Մուսուլի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Իրաքի Քիւրտերու շարժումին մասին.—

Իրաքի Քիւրտերուն կառավարութեան դէմ բացած ապստամբական ճակատը օրէ օր կ'ընդարձակի։ Ապստամբութիւնը վարող քիւրտ Շէյխ Մահմուտ իր գտնուած շրջանակին մէջ ուղղակի կառավարութիւն կազմած է։ Շէյխ Մահմուտ վերջերս Սիւլէյմանիէէի, Հարմալի և Պազիանի շրջաններուն գիւղերը հարկահաւաքներ ղրկած է և սկսած է տասանորդի եւ արջառի տուրք գանձել։

Կարելի է ըսել թէ այս ընդարձակ շրջանակին մէջ Իրաքի կառավարութեան ոչ մէկ խօսքը կ'անցնի։

Իրաքի կառավարութիւնը չէյխին դէմ իր պայքարը կը շարունակէ։ Վերջին օրերուն, Պաղտատի և Պասրայի կառավարական ուժերէն կարեւոր մաս մըն ալ Շէյխ Մահմուտի վրայ ղրկուած է։ Այսպէս, Իրաքի բանակին երեք չորրորդը ապստամբական շրջանակին մէջ կը գտնուի։

Միւս կողմէ, յաճախ գրոյց կը շրջի այստեղ թէ Քիւրտերու կողմէ Ազգերու Դաշնակցութեան եղած բողոքները նկատի առնուած են։ Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը մարմին մը պիտի ղրկէ այս շրջանակը, բողոքները տեղւոյն վրայ քննելու համար։

∴ Թրք. հեռագրական գործակալութենէն.— Թուրքեւպարսիկ սահմանին վրայ անդորրութիւն կը տիրէ։ Բայց եւ այնպէս, որոշ է որ սահմանին մօտերը, Արարատէն փախչողները կարգ մը կազմակերպութիւններ կ'ընեն։

«Թուրքիոյ և Պարսկաստանի միջեւ կնքուած ապահովութեան պայմանագրութեան համաձայն, երկու կողմերն ալ պարտաւոր են իւրաքանչիւրին ապահովութեան դէմ շարժող աւազակները յանձնելու։ Այս պայմանագրութիւնը յարգելով, Թրք. կառավարութիւնը պարսիկ պաշտօնեաներուն յանձնած է սահմանը անցնող պարսիկ աւազակները։ Կը յուսացուի որ պարսիկ կառավարութիւնը նոյն ընթացքը պիտի բռնէ Թուրքիոյ հանդէպ։

«Կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է իր սահմանին վրայ ամենափոքր դէպքն անգամ խեղդելու համար։ Միւս կողմէ, կառավարութիւնը պարսիկ կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած է կացութեան վրայ։»

Քիւրտերը Թաւրիզի շուրջ ?

Թրքական Անատոլու գործակալութիւնը կը հաղորդէ.—

Պարսկական սահմանին վրայ նոր դէպք չկայ։ Արարատի փախստականներուն գրգռութիւնը Թաւրիզի շրջակայքը տեղի կ'ունենայ, այնպէս որ ամէն միջոց ձեռք առնուած է սահմանին վրայ կատարուելիք ամենափոքր շարժումն իսկ զսպելու համար։

«Մեր բանակը արթուն կեցած է այս գրգռութիւններուն հանդէպ։ Նկատելով որ պարսիկ կառավարութենէն ուշադրութիւն սպասելու իրաւունք ունինք, կառավարութիւնը Պարսկաստանի ուշադրութիւնը հրաւիրած է Թաւրիզի եւ շրջականերու Քիւրտերուն մանր մունր շարժումներուն վրայ։»

Հերքում Պարսիկ դեսպանատան

Թուրք թերթերը գրեր էին թէ Արարատէն Պարսկաստան ապաստանած քիւրտ յեղափոխականներ՝ օժանդակութեամբ Առրպատականի Քիւրտերուն ձեռնարկած են գործողութեանց ընդդէմ Թուրքիոյ։ Փարիզի պարսկական դեսպանատունը, հիմնուելով Թէհրանէն ստացուած հեռագրի մը վրայ, հետեւեալ հերքումը կը հաղորդէ.

— Պարսիկ կառավարութիւնը, սահմանակից շրջաններու խաղաղեցման մէջ, կարելի եղած չափով գործակցելու համար Թուրքիոյ, զինաթափելէ յետոյ խնդրոյ առարկայ ապստամբները, զանոնք հեռացուց սահմաններէն եւ ղրկեց պարսկական հողամասի ներսերը։ Դեռ վերջերս, պարսիկ զօրախումբերը կռիւ մղած ըլլալով քիւրտ խռովարարներուն դէմ եւ զանոնք հետապնդած ըլլալով, այս վերջինները, ապստամբներ էին թրքական հող։ Արարատի պարսկական շրջանին մէջ, այլեւս քրտական ապստամբ խումբեր չեն մնացած։

«Սխալ է ուրեմն ըսել թէ «քիւրտ ըմբոստները, ապաստանած ըլլալով պարսիկ հողի վրայ, վերսկսան իրենց գործունէութիւնը ատրպատականցի Քիւրտերուն մեղսակցութեամբ»։

Էմիր Ալի թագաւոր Սուրիոյ ?

Պաղտատէն առուած հեռագրի մը վրայ, իտալական մամուլը կը յայտնէ թէ համաձայնութիւն մը կնքուած է Սուրիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ եւ թէ ըստ այդ համաձայնութեան Սուրիոյ թագաւոր պիտի նշանակուի Հիւսէյին թագաւորին տղան, Էմիր Ալի։ Թէեւ այս լուրը չէ հաստատուած, սակայն, իտալական մամուլը երկար մեկնաբանութիւններ կուտայ անոր, ինչ որ անգամ մը եւս երեւան կը բերէ հոգատարութեան հարցին հանդէպ Իտալիոյ ուղղութիւնը։ Մտահանչելէ յետոյ թէ Ֆրանսայի կողմէ Սուրիոյ մէջ հետապնդուած քաղաքականութիւնը իրեն արժեց մարդու եւ դրամի մեծ զոհողութիւններ, «Մէսաճէրօ» թերթը կը գրէ թէ այս կացութեան հանդէպ, Ֆրանսական կառավարութիւնը թերեւս որոշած է Սուրիոյ հանդէպ կիրարկել այն քաղաքականութիւնը որուն կը հետեւի Անգլիա Իրաքի մէջ։ Բայց, կը շարունակէ թերթը, եթէ այդ է Ֆրանսայի որոշումը, Էմիր Ալիի հետ պարզ համաձայնութիւն մը չի բաւեր ստեղծելու նոր թագաւորութիւն մը։ Այդ իրաւունքը կը պատկանի միմիայն Ազգերու Դաշնակցութեան, որուն պարտաւոր է ամէնէն առաջ դիմել Ֆրանսա։

Եթէ ուրեմն, Ֆրանսա իրօք համաձայնութիւն մը կնքած է Էմիր Ալիի հետ, Ժընեւի դիւանները պէտք է որ տեղեկութիւն ստացած ըլլան։ Առայժմ, կ'եզրակացնէ թերթը, կարեւոր է շեշտել թէ Սուրիոյ վերածումը թագաւորութեան, Էմիր Ալիի գահակալութեամբ, պիտի ստեղծէ նուրբ կացութիւն մը, այն պատճառով իսկ որ, հոգատարութեան տակ գտնուող երեք արաբական շրջանները թագաւորութեան վերածուելով, ենթարկուած պիտի ըլլան Հիւսէյինի երեք զաւակներու մականներուն։ Ահա թէ ինչո՞ւ Ֆրանսայի ընթացքը կ'արժէ որ ուշադրութեան առնուի։

«Ճիօռնալէ տ'Իթալիա» իր կարգին կը յայտնէ թէ, ինչ որ ալ պատահի Սուրիոյ մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին յունուարի նիստին մէջ վերահաստատուած և ճշդուած սկզբունքը կը մնայ անփոփոխ եւ ոչինչ կրնայ որոշուիլ, առանց հոգատարութեանց յանձնախումբին եւ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին, որ հակակշռի տեսական եւ որոշ իրաւունքներ կը պահէ հոգատարութեանց վարչաձեւերուն վրայ։

Փարիզէն «Թայմզ»ի ուղղուած հեռագիր մը կը հերքէ իտալական թերթերու այս լուրը եւ կը հաւաստէ թէ, Ֆրանսա ո՛չ մէկ մտադրութիւն ունի լքելու Սուրիոյ հոգատարութիւնը։

Ռուսագերման համաձայնութիւն

Գերման ճարտարագործներու եւ Խորհրդ. Միութեան տնտեսական խորհուրդին ներկայացուցիչներուն միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւնները վերջացան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀՐԱՆԴԻ (ՄԵԼՔՈՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ) ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երթամ Ստամպօլ
Փարա բերեմ պօլ։

ԽՄԲ.— Շաբաթ օր, ապրիլ 11ին, տեղի ունեցաւ Գրական Ակումբի հերթական երեկոն։ Խօսեցաւ մեր աշխատակից Գ. Ռ. Կարապետեանը, նիւթ ունենալով՝ «Հրանդի գրականութիւնը», ողբացեալ գրագէտին «Պանդուխտի Նամակներ»ուն հրատարակութեան առթիւ. ժողովականները յոտնկայս յարգեցին Ապրիլեան զոհերու յիշատակը, որոնց մէկն էր Մելքոն Կիւրճեանը։

Պանդխտութիւնը եղել է մեր իրականութեան հիւանդագին երեւոյթներից մէկը։ Շնորհիւ մեր քաղաքական եւ ընկերային աննպաստ պայմանների, հայ մարդը, ամէն տարիքի ու հասակի, թողել է իր հայրենի տունը, կինն ու երախաները, բարեկամներն ու հարազատները եւ, գարիպի ցուպը ձեռք առած, գնացել է օտար երկիրներ բախտ որոնելու։

19րդ դարու երկրորդ կէսին, այս շարժումը լայն ծաւալ է առացել մեր բոլոր հատուածների մէջ հաւասարապէս։

Պարսկաստանի Սալմաստ գաւառը այդ կողմից նշանաւոր է եղել. ոչ մի գիւղ, ոչ մի տուն չի մնացել, որի տղամարդիկ բացակայած չլինեն երկար տարիներով։

Այս շարժումը սկսւում է ծայր տալ նաեւ մեր վեց նահանգներում, սկզբում հատ-հատ, յետոյ խմբերով եւ ապա՝ զանգուածային։ Նոյն բանը նկատելի է նաեւ Արարատեան Հայաստանում։ Ղարաբաղն ու Զանգեզուրը, Վայոց Ձորն ու Արարատեան Դաշտը մեծ թւով պանդուխտներ են տուել։ Նրանք գնում էին Թիֆլիս եւ գլխաւորապէս Բագու աշխատելու նաւթահորերում։

Սակայն «Ստամպօլ»ը, այս բոլոր կեդրոններից աւելի, դառնում է «լուսաւոր» մի փարոս պանդուխտների մեծամասնութեան։

Ինչ որ էին Թիֆլիսը, Բագուն կամ Ռուսաստանի հեռաւոր նահանգները Ղարաբաղցիների եւ Զանգեզուրցիների համար, նոյնն էր Ստամպօլը Վանի, Մուշի, Կարնոյ, Տիգրանակերտի, Խարբերդի եւ միւս նահանգների համար։ Ռուսաստանի ճանապարհների եւ հաղորդակցութեան նպաստաւոր պայմանները մեղմացնում էին պանդխտութեան գնացած Հայերի տառապանքը։ Նրանք, կարճ ժամանակում, գործ եւ աշխատանք չգտնելու պարագային, կարող էին շուտով վերադառնալ, առանց մեծ դժուարութիւնների։ Այդ մի տեսակ ներքին պանդխտութիւն էր։ Այդ դիւրութիւնները չունէր Սուլթանների մայրաքաղաքը։ Նա մի ուրիշ, օտար երկիր, օտար աշխարհ էր մեր գաւառների համար։

Հաղորդակցութեան նախնական միջոցները, երկրի անապահով վիճակը, Պոլսի անսահման հեռաւորութիւնը անհաղթելի դժուարութիւններ էին, որոնց պիտի յաղթահարէին գարիպները։ Նրանք դուրս էին գալիս տնից իրենց կեանքի գնով։ Ամիսներ ճանապարհ ունէին մինչեւ Տրապիզոն գնալու, նոյնքան ճանապարհ էր այնտեղից Պոլիս։ Բացի այդ, հարկաւոր էր կրկնակի ճանապարհածախս մայրաքաղաք հասնելու եւ մանաւանդ այնտեղից վերադառնալու, «քիչ մը փարայով»։ Եւ ահա սկսւում է մի մարտիրոսութիւն, որին ընդունակ է միայն Հայը։

Վաշխառուների կոկորդը լցնելու, եզ ու գոմէշ գնելու, մի քանի կթան ունենալու համար, մեր գաւառցիները գնում էին Ստամպօլ, «փարա բերեն պօլ»։

Բայց «փարա բերելը» այնքան էլ հեշտ չէր։ Նրանք ամէն տեսակ զրկանքով եւ թշուառութեամբ հազիւ կարող էին չոր հացի դրամ վաստկել, հազուագիւտ յաջող պարագային բաժին հանել նաեւ իրենց տան-տեղաց, պարտքերին, վաշխառուներին։ Ու մնում էին երկար տարիներով, խաների անկիւնը, երիտասարդները ծերանում, ծերերը մեռնում, բախտաւոր վերադարձողները այլեւս անպէտ էին երկրի կուրծքը պատռելու նոյնտեղից հանելու իրենց հացը։ Ու մեր ժողովուրդը բաժանւում էր հետզհետէ երկու շերտւած աշխատաւոր բանակի—տուն մնացողները եւ գարիպութեան գնացողները։

Լինում է ժամանակ, երբ գաւառը Ստամպօլ է թափում աւելի քան 100,000 առոյգ ու հուժկու երիտասարդութիւն—որմնադիր «համալ, մշակ, ծառայ, եւայլն։

Մեր կեանքի եւ իրականութեան այս խոշոր երեւոյթներից մէկը չէր կարող անարձագանգ մնալ մեր գրականութեան մէջ։

Մի ժողովրդի գրականութիւնը, որոշ չափով, նրա պատմութիւնն է։ Այդ կողմէ մեր գրականութիւնը շատ հարազատ է մնացել։

Պանդխտութեան առաջին արձագանգները մենք տեսնում ենք մեր բանաստեղծութեան մէջ։

«Կռունկ, ուստի՞ կուգաս» մեր հասարակաց վշտերի, կարօտի, հայրենական սիրոյ դասական երգն է։ Նոյն իմաստով, նոյն սրտաղեղ կարօտով մեր ժողովուրդը ստեղծել է իր պարզ, անպաճոյճ երգը

— Կռո՛ւնկ, կռո՛ւնկ, կանչէ։

Դասական երգ է Գարիպ սրտերի. Նաեւ մեր «Ծիծեռնակ»ը որի իւրաքանչիւր՝ տողի մէջ «Հայրենի կտուրի» կարօտ կայ, ընտանիք, ծերացած ծնողներ տեսնելու անհուն փափաքը։

Քաղաքական իմաստով, յանդուգն յանկութիւններով, Գարիպի երգը հնչեցրել է նաեւ Ռափայէլ Պատկանեանը. «Գարիպ Միքեյին» «Վանեցու երգը» եւայլն։ Չերկարենք շարքը այն կարօտակէզ բանաստեղծութիւնների, որոնք պատկերացնում են գարիպն ու գարիպութիւնը, ամբողջ ներքնաշխարհը, իր յոյզերով եւ ապրումներով եւ կարօտներով։

Բայց մեր չափածոյ գրականութիւնը նեղ պիտի գար հսկայ զանգւածի ամբողջ կեանքը պատկերացնելու իր բովանդակ յոյզերով, հիասթափութիւններով, կարօտով եւ սիրով։

Եւ ահա մեր արձակը բաց է անում իր լայն եւ հզօր թեւերը, բոլոր կողմերով պատկերացնելու պանդուխտի տառապանքը։

Այն ժամանակ, երբ մեր բանաստեղծութիւնը քրքրում էր պանդուխտի միայն հոգու ծալքերը, մեր վէպը դաժանօրէն պատկերացնում է նրա կեանքը իր դրական եւ բացասական կողմերով, մերթ հարւածելով պանդուխտին, երբ նա մոռացել է իր տունը, ընտանիքը եւ հայրենիքը, դառնալով պատուհաս եւ պատիժ, ու մերթ շոյելով, գուրգուրալով նրա վրայ որպէս վշտակրի, անիրաււածի, ենթակայ ամէն տեսակ պատահականութիւնների։ Րաֆֆին դարձեալ առաջինն է այս դասի կեանքը ներկայացնողներից։

Նրա «Խաչագողի յիշատակարանը» առաջին վաւերագիրն է պանդուխտների։ Նա վարպետօրէն նկարագրում է, թէ ինչպէս Սալմաստի տղամարդիկ, ազապ, նորապսակ ու ծերունին թողնում իրենց երկիրը, հայրենական օճախը եւ դիմում դառն պանդխտութեան։ Ու այդ անջատումները տեւում են տարիներ, տասնեակ տարիներ, երբ վերադարձողները չեն ճանաչում իրենց հարազատներին, ծերերը կքած, երիտասարդները՝ ծերացած, պատանիները՝ հասուն մարդ դարձած, իրար անհարազատ, իրար խորթ ու օտար։ Քաւոր Պետրոսը պանդխտութեան գնացած հայու բացասական, խառնւած, համայնապարփակ տիպն է։

Րաֆֆին հայութեան քաղաքական ծրագիրը դրեց հրապարակ եւ իր հերոսների գործի վայրը դարձրեց հայկական նահանգները։ Նա տեսնում էր, որ բանակալ Սուլթանների յոռի կարգերի տակ, կատորւում, ջարդւում է, իսկ մնացած պակասը լրացնում էր մեր գաղթն ու պանդխտութիւնը։ Նա արմատական միջոց էր որոնում, վերջ տալ բռնութեան, ստրկութեան, հետեւաբար գաղթականութեան, պանդխտութեան։ Իսկ այդ ծրագիրը իրագործող բազուկները, թարմ ու հուժկու թւով 100,000 հոգի, թողնում էր երկիրը եւ լեցւում Պոլիս, այդտեղ մեռնելու եւ ոչնչանալու։

1888ին Րաֆֆին յաւիտեանս փակում է իր արծւային աչքերը Թիֆլիսում. իսկ ճիշտ նոյն թւին, առաջին անգամ լինելով, Մելքոն Կիւրճեանը ինքն իրեն նետում է Պոլսի գարիպութեան ծովի մէջ, պանդուխտի ահազանգը հնչելու։

Քաղաքական-ընկերային տեսակէտից, Մելքոն Կիւրճեանը շարունակում է Րաֆֆին զգալ ու ապրել անոր մտահոգութիւնները։ Նրա իւրաքանչիւր նամակի մէջ մէկ շեշտւած մտավախութիւն կայ— Երկիրը պարպւում է հուժկու բազուկներից։ Հայկական վեց նահանգները, կամաց-կամաց, բայց յարատեւ կերպով ամայանում են, ծերերն ու պատանիներն են մնում բուն երկրում, երիտասարդութիւնը թառամում է Պոլսում, աղջիկները փեսացու չունեն, երիտասարդ հարսները պառաւում, անընդունակ դառնում բեղմնաւորելու, պահելու-պահպանելու սերունդների մշտնջենականութիւնը։

Բայց այս բոլորը միթէ՞ կարելի էր բացայայտօրէն ասել ու գրել «հիւանդ մարդու» մայրաքաղաքում։

Սակայն տաղանդաւոր Հրանդը այդ արել է, մէկ կողմէն փակելով գրաքննիչների երախը, միւս կողմից ասելու այն, ինչ որ ցանկացել է, խնդրին միշտ մարդասիրական կերպարանք տալով։

— «Պանդուխտների հիւանդութեան լաւագոյն դեղն է —գրում է նա— իրենց հայրենիքն, եւ թերեւս միակ տեղ, ապահով եմ, որ անոնց մեռելներուն թիւը կէս առ կէս կը նուազէր եթէ հիւանդանոց ղրկելու տեղ՝ կարող ըլլային իրենց տունը ղրկել։ Մենք անտարբեր ենք մեր ազգակիցներու մասին, կինն, այրն ու աղջիկն, ամէնքն ալ անտարբերութեան զգացումի մէջ սպաննած են գթութիւն եւ մարդասիրութիւն. (մարդասիրութեան առաջին սանդղամասին վրայ մարդը մարդու ազգակիցն է կեցած)։

Յետոյ՝ «Գաւառացի հայուն անհամեմատ մէկ առաւելութիւն է այս, պահել սերնդեան մշտնջենաւորութիւնը (*ընդգծումը մերն է՝ Ռ. Կ.*), եւ այս պատճառաւ ցորչափ կենդանի է, աշխարհի ամէն կողմը կը թափի անտրտունջ, եւ մահուանէ ետքն ալ զաւակներ կը թողու»։

Այսպէս մարդասիրութիւնն ու քաղաքական միտումները, իւրաքանչիւր «Պանդուխտի կեանքէն նամակներու» մէջ ակնյայտնի է։

Բռնութեան գրաքննիչները յիմար չէին, նրանք լաւ գիտէին թէ ի՛նչ է ուզում հասկացնել։ Ու ամէն անգամ նրան ձերբակալելով, բանտ ու աքսոր ղրկելով, առաջին հերթին ոչնչացնում էին նրա ձեռագիրները, եւ այդ՝ մէկից աւելի անգամներ։ Քաղաքական միտումները ակներեւ են նաեւ այն պատճառով, որ Մելքոն Կիւրճեանին հրում է այդ կալուածի մէջ «Կարմիր Ժամուցի» հեղինակը, Արփիար Արփիարեանը, մեր մամուլի ու գրականութեան ականաւոր առաջնորդներից մէկը։

Եւ այս սրատես և որոնող մարդը լաւագոյն ներկայացուցիչը գտել էր պանդուխտ դասի, մի դաս, մի հսկայ զանգւած, որ թւականօրէն աւելի էր, քան մեզի, և ապազգայնացման մատնուած պոլսահայութիւնը։ Ու Հրանտ Կիւրճեանը այդ կալուածքը ընտրում է այն ժամանակ, երբ պոլսեցիի ու գաւառացիի միջեւ եղած անջրպետը բացւած էր։

Ըստ պոլսեցիին, պանդուխտը հայ չէր, մարդ չէր, այլ անբան անասուն, որին միայն կարելի էր շահագործել իբրեւ գրաստ։

Այդ մտայնութիւնը մէկ տողով տալիս է Հրանտ Կիւրճեանը աւելի գունագեղ, աւելի պերճախօս, քան եթէ մէկ հատոր գիրք գրուէր Պոլսոյ քաղքենի դասու ախտաւոր և ապէտ մտայնութեան մասին։

— «Պանդուխտներ կը պատմեն թէ մէկ օր, չգիտեմ Պոլսոյ որ թաղին մէջ, հայ տունէ մը դագաղ մը դուրս կը հանեն. կին մը.— Հաւանաբար մեռելին մայրը,— պատուհանէն դուրս ծռած կը ճչէ ողորմագին. «Ա՛խ որդիս, խաներուն մէջ պէքեա՞ր կը պակսէր»։

Պարոնեանը ձաղկեց, հեգնեց ու մտրակեց Պոլսոյ «աղայութիւնը»ը, «էֆէնտիութիւնը» եւ «պէյութիւնը», իսկ Մելքոն Կիւրճեանը ցնցեց նրա մեռած հոգին, խոնարհեցրեց նրան մինչեւ պանդուխտի ոտքը, տարաւ նրան խաների առաջ եւ անարգւած ու անպատուած [illegible]։

Բարձր դասու պոլսահայ մի զոյգ, պատռելով կեղտոտ խաները, ուզում են որդեգրութեան տանել երկու աչքով հրեշտականման զաւակներից մէկը մի կոյր, մուրացիկ պանդուխտի, բայց վերջինս նրանց անարգելով ճամբու է դնում։

—«Էստա պատիկին տէր՝ ես եմ, խանում, իմ աչքս լուսն է, Աստուած ինծի տւել է։ Անոր աչքթը բրէք, աղաչանք արեցէք, թող հաստըմ ձեզի տայ։ Չէ՛, քո՛ւրիկ, չէ. ի՞նչ անեմ փարա. Աստուած իմ լաճերու «խըսմէթ» կուտայ, մէ՛կ օր էլ ինանք քաղցած չմնացին։ Ուրիշ դուռ զարկէք, քո՛ւրիկ, ուրիշ դուռ»։

Հարւածը ուժգին է։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վայրագութեան կողմէ նախորդները գերազանցող 1915ի ջարդերէն փրկւած Հայերը գրեթէ ապաստանած էին ամէն տեղ, Սուրիա, Յունաստան եւ մինչեւ Ամերիկա։ Թրակիոյ եւ Անատոլուն բոլորովին պարպուած էին։ Սակայն 90,000ի չափ Հայեր մնացին Պոլսոյ մէջ։ Վերջապէս, բազմաթիւ Ֆրանսացիներ, որոնք պատերազմէն փճացած, կամ կեանքի յարաճուն դժուարութիւններէն վհատած էին, երկրէն հեռանալու համար չսպասեցին արտաքսումի ներկայ միջոցներուն։ Անոնք որ կը մնային, անհամբեր մեկնումի սպասելով՝ կապուած էին պատերազմական վնասներու հատուցման, իրենց առեւտրական տան, կալուածի մը, հողի մը վաճառման, եւայլն։

* *

Թուրքերը կրցա՞ն իրենց պարապները գոցել։ Վստահութեամբ տարօրէն, անոնք անվարան պիտի պատասխանեն թէ կարող են ընելու, ինչ որ փոքրամասնութիւնները կ'ընէին։ Բայց ի՞նչ է կարծիքն այն շրջանակներուն, որոնք անոնց հետ շփումներ ունին։ Ի նպաստ իրենց ձեռք առնուած միջոցները, շատ չանցած խստօրէն քննադատուեցան, Անհասարակ, թերահաւատ են երբ պաշտօնեայ անոնց մատուցած ծառայութեանց մասին։ Ասոնց ուզելու է որ ձեռնաշնորհ ընկերութեան մը տնօրէնը կ'ենթարկուի անոնց դիմելու պարտադրութեան, մանաւանդ բարձր պաշտօններու համար։ Եթէ մէկ կողմէ կը ցաւի որ չի կրնար նախընտրութիւնը տալ իր հայրենակիցներուն, նկատի առնելով անոնց աւելի մեծ կարողութիւնը, միւս կողմէ պէտք է հանդուրժէ հսկողութեանը թուրք քննիչի մը, որ միշտ պաշտպանութիւնը կը սահմանէ տեղացի պաշտօնէութեան, երբ նոյն իսկ ան թերացման մէջ կը գտնուի։

Առիթն ունեցայ հարցափորձի ենթարկելու մեծ արժէք ներկայացնող ագարակի մը տէրը.— Ինչո՞ւ չէք շահագործեր ձեր ագարակը։

— Գործաւոր չկայ։ Առաջ Յոյներ, Ռուսեր եւ Հայեր կը գործածէի։

— Հապա՞ Թուրքերը։

— Աշխատանքը չեն գիտեր։

Եւ ըսաւ ինծի թէ մտադրած է հեռանալ Թուրքիայէն, անմիջապէս որ կարենայ հողերը ծախել։

Զօնկուլտաքի մէջ լաւ տեսակի ածուխ կայ։ Ֆրանսացի մը հոն կը շահագործէր հանքեր, զորս վարձեր էր Թուրք սեփականատէրերէ։ Երբ պատերազմը ծագեցաւ, Թուրք սեփականատէրերը որ կը վայելէին կառավարութեան պաշտպանութիւնը, անոր մերժեցին շահագործման իրաւունքը։ Զինադադարին, Ֆրանսացին կրկին վերստացաւ իր իրաւունքը, բայց հանքին բոլոր նրբուղիները քանդուած ու ողողուած էին, թերի շահագործման հետեւանքով։

— Այս մարդիկը բանէ մը լուր չունին, կ'ըսէր։ Այս հանքերու շահագործման իրաւունքը նորէն գնելէ, զանոնք շահագործման վիճակի մէջ դնելէ յետոյ, կրկին վտարուեցաւ քէմալիստներէն։ Իրաւարար Ատեանին առջեւ դատը շահեցաւ, բայց տրուած վճիռը անգործադրելի մնաց, որով, Ֆրանսացին չկրցաւ վերստանալ իր իրաւունքները եւ Թուրքերու տուած վնասները ամէն օր աւելցան։ Իսկ Էրէյլիի ընկերութիւնը, շնորհիւ իր ջանքերուն, յաջողեցաւ պատերազմի ընթացքին պահել հանքերու վարչութիւնը։ Իրօք, ան կը նախատեսէր ապիտաւոր հետեւանքը որ իրեն համար պիտի ունենար թրքական վարչութիւն մը։

Անշուշտ, Թուրքերուն հանդէպ, դիւրաւ չէի կրնար սպասել այն շրջանակներէն, որոնք ամէնէն առաջ տառապեցան անոնց տուած վնասներէն, Բայց, կրնա՞յի դժգոհներուն հետ ես ալ մտածել թէ Թուրքիա դէպի սնանկութիւն կ'երթայ իրաւ է թէ երկրին մէջ, անձամբ իսկ քաղուած տպաւորութիւններս լաւատեսութիւն չեն ներշնչեր։ Ամայութիւն, պատերազմի աւերներ, ահա տեսարանը որ կը պարզուի Թուրքիա հասնողին աչքին։ Սէնտ-Ստեփանոս, Գանտըլլի, Պէյկոզ, գիւղեր որ այնքան ծաղկուն էին, այսօր խախուտ ծածկոցներ կը ներկայացնեն, կը ծածկեն աւերակ շէնքեր, ծովեզրեր որ ձիթենիներով եւ այգիներով ծածկուած էին, անհամար դամբաններ կը ցուցադրեն այսօր, ընկղմած նաւեր, եւայլն։ Տարտանէլը կը կտրենք սրտի սեղմումով մը։

Նուազ վրդովեցուցիչ տպաւորութիւն մը չէ որ մեր վրայ կը ձգէ Իզմիրը։ Հեռուէն դիտուած՝ գեղեցիկ եւ հմայիչ է։ Բայց որքա՞ն ցաւ կը պատճառէ, երբ կը մօտենանք եւ կը տեսնենք, անոր երկար քարափին երկայնքին, մարմարեայ պալատներուն, 40,000 քանդուած օճախներուն փլուզուն պատերը, հետքերը

1922ի յունական պարտութ…
հուն, Թուրքերու ձգած կրակին…
գեհենական ժամանակի…
խար կ'ըլլայ։ Պալլիկների…
ամբողջ երկաթուղիի երկայնքին…
աչքերուն առջեւ անհետանալ…
տութիւնը. Իսկ Թուրք…
խէն վերջ, միայն անձ…
Անձուկ հողե՞ր։ Աչա նաեւ…
անդադար կը նշմարենք…
Էսկիշէհիրի միջեւ, Անատոլ…
տերուն մէջ՝ 15 ժամ երկաթ…
ճամբորդութեան ընթացքին…
կիոյ մէջ, Փոքր-Ասիոյ երկայն…
վրայ, գիւղերը չեն վերաշինուած…
երբեմնի կենդանութիւնը։…
կը մնայ կայուն։

Յունաստանէն…
Թուրքերը չեն լեցուցած…
թողած պարապը, առնք…
ները 400,000, իսկ միւսները…
միլիոն, առանց հաշուելու…
որ գաղթեր էին փոխանակութենէն…
առաջ։ Անոնք, Ֆրանսական…
բու շատ բարգաւած շահ…
եւ աստուղէնի ֆրանսական…
մը։ Փախելէ առաջ, Յոյները…
տուին իրենց թաղը։ Այս թաղը…
կուին աւերակ վիճակի մէջ…
աւելին աւելցուցը կը փ…
Նախապատերազմեան…
մէկ քառորդը միայն կը…
ներկայիս։ Յունաստանցիներն…
ծախեն իրենց հիւսքի…
ները։ Եւ ծովու նաւահանգիստ…
որոնք այնքան բարգաւած էին…
խապէս, կը տառապին նոյն…
սոյ անգործութենէն։ Երկրորդ…
ուր հայկական հարուստ բնակ…
թիւն մը կար եւ ուր,…
Ջարդերու թատր հանդիսացան…
տուններու թաղերը մնացած…
ւերակոյտի պէս, եւ չեն…
դաքներ ու գիւղեր…
Մեր ազգաբնակչութեան շրջաններ…
գրեթէ բոլոր վայրերը վերածուեցան…
են եւ այլեւս պատերազմէն…
հետք ցոյց չեն տար։ Թուրք…
պատերազմէ առաջ պատկերը…
կենդանի։

Ասկապարակ, մեծ բարգ…
շուրջը կը տեսնենք ճարտարապետ…
տի բարգաւած արուեստ…
Բայց ինչ չքաւորութիւն…
գերեզմաններուն վրայ, այդ…
շրջանակին մէջ. «Ո՜հ,…
հողերը Թուրքանայի…
ձեռքն ըլլային, ի՞նչպէս…
փոխուէր անոնց երեւոյթը»…
խալացի փաշխա մը, որուն…
թայի դէպի Թուրքիա…
բարեկամ ալ այնքան…
ինչպէս երկրագործութիւնը…
րի վրայ, կան նաեւ…
բաններ, ժանգէն կրծուած…

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄԱԿՐԱՆՔԻ ՑՈՅՑ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

«Ցուսաբեր» (3 ապրիլ) անդրադառնալով Ճինիէի ազգ. վարժարանին մէջ, Սուրիոյ երեսփոխաններէն Խուսէֆ էլ Խագինի ճառին, որմէ հատուածներ տուինք «Յառաջ»ի կիրակիօրուան թիւով.

— *«Երբ մեր թշնամիները ատելութիւններ կը սերմանեն մեր շուրջ, կը դառնանանք խորապէս, մոռնալով, որ այս չարիքին պատասխանատուներէն մէկն ալ մենք ենք մեր մեղկութեամբ ու անտարբերութեամբ։ Լաւերն ու հայասէրները քիչ չեն մեր շուրջ. անոնցմէ շատեր պատրաստ են ամէնէն մեծարժէք ծառայութիւնները բերելու մեր Դատին ու ժողովուրդին, պայմանաւ սակայն, որ մենք կապուինք իրենց, մտերմութիւն ու բարեկամութիւն հաստատենք, տեղեակ պահենք մեր ցաւերուն ու ձգտումներուն, կարճ ստեղծենք այն ջերմ ու հարազատ մթնոլորտը, որ լաւագոյն առհաւատչեան է ժողովուրդներու անկեղծ ու անխարդախ եղբայրութեան։*

Այս աշխատանքը պէտք է կատարել մանաւանդ մերձաւոր արեւելեան երկիրներու մէջ, ուր մեր ժողովուրդը զանգուածաբար կ'ապրի։

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ԽՈՉԸՆԴՈՏՆԵՐ

Ութ տարիներէ ի վեր…
նիւթ այնքան մօլան…
հայ մամուլին մէջ,…
հայկական համերաշ…
մը ստեղծման եւ անոր…
պնդման հարցը, կը գրէ…
գոն», (8 ապրիլ).

— *«Այս նկատումով ալ…
սակցութիւնը, օրինակելի…
բաստակամութեամբ մը…
տուաւ ներքին ճակատի…
Եւ առաջարկեց զինադադար…
իսկ բացարձակ անձնա…
թեամբ։*

*Դժբախտաբար, այս…
տուութիւնը դիւր չեկա…
հակառակորդներուն, որոնք…
նակցութեան քաղաքական…
բունքներուն եւ գործելակերպ…
միջամտել ուզելու…
յանդգնութիւնն իսկ ունեցան…
Եւ ծիծաղելի պահանջ…
Դաշնակցութիւնը,…
րենց հարցնելու,…
ղաքական աշխատանք…
հայկական դատի այս…
ձեւի հետապնդման մէջ։*

*Այս բոլորը տեսանք…
սինք ու կարդացինք…
տարիներ առաջ։ Եւ այսօր…
դեռ կը կարդանք Եւ,…
այս բոլորին, կը գրենք…
ու կը խօսինք, անկեղծ…
տատասկէն ցորեն կրնայ…
նիլ։*

*Արդա՞ր է մեր այս…
լութիւնը եւ արդեօք…
չէ՞ որ կը հետապնդենք…*

ՄԵՐ "ՀԱՐԱՋԱՏ,, ՎՏԱՆԳԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ 2 ապրիլ.— Հայ լրագրութեան գլխուն եկած բազմաթիւ ու բազմազան չարիքներէ ամէն ու բազմազան չարիքներէ հետեւանքով ծնաւ մեծագոյն չարիք մը եւս, իբրեւ բոլոր պատասխանատուութեանց թաղ և պսակ, — զաւածանութեան չարիքը ու— ըան վիճակն է, օտար շրջանակներու կազմածանութիւնը հանրապետական ժողովուրդին։

Արագ ակնարկ մը սա մեր գրչին քաղաքական տառանաւ գրչին վրայ, ու պիտի տեսնենք թէ որքան շատ են անոնք, որ կ'աշխատին կործանարար դեր մը ստանձնել։

Տեսնամեայ այս շրջանը, որ եղաւ նախ պայքարի շրջան մը, դարձաւ որ հայժողովուրդը բաժնուի երկու ճամբաներու, Ազգայինն ու Ապազգային։ Աւելի ճիշդ կ'ըլլար ըսել՝ հայկականն ու հակահայը, որովհետեւ աշխատանքները որ կը կատարուին մեր դաղթական իրականութեան մէջ, կու գան փաստելու մեր այս հիմնաւորումները։

Այս երկու հակառակ ճակատներու շուրջ բոլորուեցաւ հայ ժողովուրդը, մէկ կողմը ինքզինքը հայ գիւղացին ու բանուորը, հայ աշխատաւորն ու հայ մտաւորականը, եւ վերջապէս ազգային հայ քաղաքական միտքի կորիզը կազմող հայ մարդը։ Իսկ միւս կողմը բոլշեւիկեան եւ թրքական արծաթի մանուկները, ու նաեւ բոլոր անոնք, որ դուրկ են ազգային ձանձրութիւններէ ու զգացումէն, եւ կը մտածեն միմիայն իրենց եղկելի հացին, փառքին, ու նաեւ իրենց զարշելի մաշակներուն պահպանման վրայ։

Մարդ երբ կը կանգնի դէմ առ դէմ, չի կրնար ըմբռնել ընթացքը այս կարգի մարդոց, որոնք մէկ նպատակ ունին,— փրկել այս գաղութի հանգիստը, ի գին ամէն լրբութեան։ Մեղաւոր ըլլալ՝ իրենց զարշելի գոյութիւնը աթոռի մը եւ կամ թոշակի մը ռեկիի հետ փոխելու համար։ Հոգ չէ թէ ախտաւոր եւ խելագար այս ընթացքին զոհը իրենք իսկ են, երբ նկատի ունենանք գաղութի մը տարաժամապատութիւնն ու կենսական շահերը։

Կարգ մը տխրօրինակ եւ ամէն կազմակերպութիւններու գեկավարները, հաշուի չեն առներ, թէ ո՞վ են իրենք, թէ ի՞նչ է իրենց դերակը եւ քանակի արժէքը։ Դեռ երէկ մեր անկախութեան շրջանին ռազմադաշտերէ, այսօր ապրած օտար ափերու ուժէն, կ'ուզեն զա-

յել մեր գոյութեան դէմ, ներելի ու աններելի ամէն միջոցներով։ Կը խօսին կարգ մը կուսակցութիւններու կողմէ, «հայ ժողովուրդի բարօրութեան» համար, մեծամասնութեան անունով։ Կը ճառեն թուրք եւ արաբ մամուլէն, կեղծ զիմակներու տակ թաղնուած, պատմելով «Դաշնակցութեան», «հայ-ֆիւրա-ռուս» «Դաշնակցութեան ոճիրները», անշուշտ ստանալով իրենց վարձատրութիւնը, ու միեւնոյն ժամանակ հայութեան եւ մանաւանդ Սուրիոյ հայութեան դէմ հանելով արաբ ժողովուրդը։

Սուրիայէն մինչեւ Թուրքիա երկարող ճանապարհին վրայ, փռուած է ցանկ մը հայանուն լրտեսներու, որոնք ունենալով իրենց առջեւ օտար ու նաեւ հայատեաց կարգ մը թերթեր, կ'ուզեն ուրանալ հայութեան անունը, իրենք իսկ թաղնուած օտար անունի մը տակ, այս թշուառները երբ ջուր տեսնեն ձուկ կը դառնան, իսկ երբ ծակ տեսնեն մուկ կը դառնան։ Բոլշեւիկեան եւ թրքական այս գործակալները, ըլլան կղերական թէ աշխարհական, պատուհաս են մեզի համար։

Այս վերջերս մարդպանութենէն տրուած հրաման մը ընդհանուր Ապահովութեան Տեսչութեան՝ կ'արգիլէր Հայերու մուտքը դէպի Սուրիա, ըլլան Թուրքիայէն կամ ուրիշ տեղէ, նկատի ունենալով անոնց կասկածելի հանգամանքը։ Քիչ չեն անոնք, որ սիրելիներ ունին Անատոլուի խորերուն մէջ եւ կ'ուզեն օր առաջ փրկել։ Եւ ահա այսօր, այդ եւս դարձած է անկարելի։

Այսօր աւելի եւս դառն է մեր վիճակը։ Կ'երկարի շարանը, Սուրիայէն մինչեւ Ամերիկա, անօթի ու ծարաւ, եւ այս բոլորը միայն ծածքի մը եւ կտոր մը չոր լաթի համար։ Ինչո՞ւ այս բոլորը։ որովհետեւ «անհայրենիքս» կը թափառին աշխարհի չորս ծագերուն, երազելով մեր երբեմնի իրականութիւնը, որ այսօր արդէն ... դարձած՝ «Մեր Հայրենիքը»...

Թշուառական գաւաճաններ կը յայտարարեն թէ Հայկական օճախ կը կազմուի Սուրիոյ մէջ, երբ իրականութեան մէջ կը շլանին տեղաւորման աշխատանքները։

Պէտք է մէկ ճակատ կազմել ընդդէմ «մեր հարազատներուն», որոնք ներքին վտանգն են մեր գոյութեան։

Պէտք է մերկացումի ենթարկել բոլոր այն զաւաղրական աշխատանքները, որ կը կատարուին այս հիւրընկալ ափերուն վրայ։

Դեռ կը յիշեմ մանկութեան շրջանէն առած մը, որ շատ լաւ կը յարմարի հայ ժողովուրդի ներկայ կեանքին,

«Ծառի որդը ծառէն է,
Ջարի Թշնամին տունէն է»

Ու որպէսզի ծառը անի, պէտք է չէզոքացնել իր մէջ բոյն դրած որդերը։

ՊԱՐ-ՍԱՄԷԼ

ՔՍԱՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՃԻԳԸ

1931ի առաջին եռամսեակէն ի վեր մեր բոլոր գաղութներու մէջ կը տօնուի Հ. Կ. Խաչի քսանամեակը։ Կեդրոնը՝ Ամերիկան տօնեց գալ փետրուարին, եւ յետոյ Ֆրանսան ու Պուլկարիան յաջորդաբար։

Արեւմտեան Եւրոպայի եւ մասնաւորաբար Փարիզի համար, այդ օրը Ապրիլ 19ի կիրակին է, երբ Salle Washingtonի մէջ պիտի հաւաքուին Հ. Խաչի բոլոր բարեկամները, համակիրներն ու ամէն հայ անհատ որ գիտէ գնահատել քսան տարուան ժրաջան ու արդիւնաւոր գործունէութիւն մը։

Նաքամ օրուան «Յառաջ»ով, նուիրուած այդ տօնին, պիտի գան իրենց յարգանքի բաժինը բերել մեր գրչի ընկերները, պիտի պատմեն իրենց գնահատանքի խօսքերով Հ. Կ. Խաչի կատարած դերը քսան տարի շարունակ, Հայաստանի թէ գաղութներու մէջ, ուր ան օգնութեան հասած է հայ գաղթականին, որբին, հիւանդին, ուսումնատենչ պատանիին, իր մայրենի լեզուէն զրկուած մանուկին, կամ աղետաշար, իր հայրենիքէն դուրս նետուած թշուառին, սառնամանիքներու մէջ թափառող աքսորականին։

Այդ բոլորը բրած է Հ. Խաչը, հաւաքելով մեր արցունք ու խոնարհ ժողովուրդին նուէրները, կամ գործաւորին քրտինքով շահուած լումաները։

Այդ լումաներով կարմիր Խաչը պատնէշներ կանգնած է այլասերումին դէմ՝ դպրոցներ շինելով ու պահելով, թափառական բազմութիւններ հողին կապելով, վաղուան մեր հայրենիքին համար մարդ մշակներ պատրաստելով։

Վստահ ենք որ այս բոլորը խորապէս կը խօսին մեր ժողովուրդի սրտին։ Եւ կիրակի օր տարագիր բազմութիւնը պիտի բերէ իր բարոյական եւ նիւթական աջակցութեան բաժինը իր յարգանքը կարմիր Խաչին որ ծնած է իր իսկ ծոց ցաւերէն։

Ա.

սական արտաքին առեւտուրի ներկայացուցչութիւնը յայտարարած է թէ Թուրքիոյ մէջ փաճառամարտ չկայ եւ թէ ցորենի հատիկ մը անգամ չէ բերուած այդտեղ...։

։ Ինչպէս գրած էինք, բոլշեւիկները քանի մը շաբաթ առաջ Համպուրկի հրապարակը աժան կաղին հանած էին։ Առաջին անգամն է որ որ Ռուսերը միջազգային հրապարակին վրայ կաղին կը ծախեն։

Ռուսաց տեղեկութեանց համաձայն, անոնք վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին Պաթումի եւ շրջականներու մէջ սկսած են կաղին արտադրել։ Այս տարի հասցուած կաղինները խոշոր եւ առանց իւղի են։ Այնպէս որ, կ'ըսուի թէ ռուսական կաղինները այս վիճակին մէջ չեն կրնար թրքականներու հետ մրցիլ։

ԱՒՍՏՐԵՒԳԵՐՄԱՆ ՄԻԱՑՈՒՄԸ ԵՒ ԹՐՔ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թրք. կառավարութիւնը սկսած է լրջօրէն քննել աւստրեւգերման մաքսային միացման խնդիրը, տեսնելու համար թէ ո՛ր աստիճան կրնայ ազդել Թուրքիոյ արտաքին առեւտուրին վրայ։ Կը կարծուի որ այս միացումը ամէնէն աւելի պիտի ազդէ ծխախոտի արտածման վրայ, որովհետեւ գերմանական մաքսը շատ ծանր է։ 1930էն առաջ, Գերմանիա 100 քիլօ ծխախոտէն 80 մարք տուրք կ'առնէր, մինչդեռ այս սակը անցեալ տարիէն ի վեր 180 մարքի բարձրացած է։ Մաքսերու միացումը պատճառ պիտի ըլլայ որ Աւստրիա կատարուած ծխախոտի արտածումն ալ ծանր պայմաններու տակ իյնայ։

Ասկէ զատ, Գերմանիա արտածուած կարգ մը հում նիւթեր մաքսատուրքէ զերծ են, իսկ Աւստրիա մաքսատուրք կ'առնէ, բացի միայն «փալամուտ»էն եւ էսկիշէհիրի քարէն։ Յայտնի չէ թէ մաքսերու միացումով ինչ փոփոխութիւն պիտի կրեն այս պայմանները։

Արտաքին առեւտուրի պաշտօնատունը այս մասին մանրամասն տեղեկութիւններ ուզած է Պերլինի թուրք առեւտրական ներկայացուցիչէն։

ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Նախակրթութիւնը թուրք վարժարաններու մէջ ըլլալու մասին հրատարակուած օրէնքը, այս տարի պիտի սկսի գործադրուիլ, ինչպէս գրած էինք։ Օրէնքին գործադրութեան համար կանոնագիր մը կը պատրաստուի, որուն համաձայն, մինչեւ հիմա արձանագրուած թուրք տղաքը պիտի կարենան իրենց նախակրթութիւնը աւարտել գտնուած դպրոցներուն մէջ, բայց նոր տղաքը չպիտի արձանագրուին։ Այս հաշուով չորս տարիէն ոչ մէկ թուրք աշակերտ պիտի գտնուի օտար նախակրթարաններուն մէջ։

Այս պատճառով օտար նախակրթարաններէն բացի միացած թուրք ուսուցիչները պետական նախակրթարանները պաշտօնի պիտի կոչուին։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ռուսական փաճառամարտին առթիւ, Տնտեսական գործավարութիւնը տեղեկագիր մը ուղած էր Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակէն։ Սենեակը պատրաստած է իր տեղեկագիրը ուր ճշդուած են թէ ռուսական ապրանքները որքա՞ն են եւ որքա՞ն կը ծախուին հրապարակին վրայ։ Տեղեկագրին համաձայն, ռուսական կրակխանի գինը 125 դրուշ է, մինչդեռ թրքականը 155 դրուշ կ'արժէ։ Ռուսական հանքածուխն ալ հրապարակին գրեթէ ամէնէն աժանն է, 13-16 ոսկիի ծախուելով։ Քարիւղի հրապարակին վրայ ալ ռուսականը ամէնէն աժանը կը ծախուի, քիլոն 19 դրուշէն։

Հակառակ այս վիճակին, ռու-

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖԻ ՀՐԷՇԸ

Ոճիր-արկածային յերիւրածոյ վէպ մը չէ, այլ իրական կեանքէ քաղուած կարմիր պատմութիւն մը, վայրագութեան անլուր դրուագներով հիւսուած։ Ահա մարդ մը, հուժկու, տգէտ, խորամանկ ու անխիղճ, որ հաճոյքի համար կը սպաննէր թէ իր ախտաւոր ծնունդին վրէժը կը լուծէր, ինչպէս ինքը կը յաւակնի, հակառակ իր տգիտութեան՝ փոխ առնելով ճառագէտներու բառարանը։

Փէթէր Քուրթէն որուն դատը կը տեսնուի այս պահուս Տիւսէլտորֆի մէջ, 48 տարու կայտառ լիրբ մը, ալքօլամոլ ծնողքի զաւակ, իր վրայ կը կրէ բարոյական եւ մարմնական փտտութեան բոլոր նշանները, կախ ունքը, խուափող ճակատ մը որ կը պարտկէ յարաշարժ ու անհանդարտ աչքեր, ամբողջ ամիսներ կրցաւ վախի ու սարսափի մթնոլորտի մը մէջ ճնշել 400.000նոց քաղաք մը։ Ամբողջ ամիսներ կրցաւ միմեայն վրիպեցնել ոստիկանութեան յարատեւ ու այլազան պրպտումները։ Իր անյագ ու արիւնռուշտ կրքէն մղլի, այս մարդասպանը կրցաւ հեգնել յաւակնութիւնը անգլիացի եւ ամերիկացի համբաւաւոր գազտնի ոստիկաններու, որոնք կամովին փութացեր էին իրենց նրբամտութիւնն ու ճարտարութիւնը տրամադրելու գերման ոստիկանութեան։ 300 դուշակներ (կա՞ն դեռ, ու շա՞տ, գիտութիւն քաւներորդ դարու) եւ 200 գրաճանաչներ գործի լծուեցան իրենց կարգին։ Ոստիկանութիւնն իր կարգին հետապնդեց ու պեղեց 12000 հետքեր։

Նպարդի՞ն, անշուշտ Մինչ կըհամոլ այս հրէշը կը շարունակէր սպաննել, վիրաւորել, հրդեհել և ազատ պտըտիլ արեւու լոյսին տակ, իր սխրագործութիւնները պահելով գիշերուան մութին։ 136 փաստաթուղթեր ու տեղեկագրեր կը հաշուէն, երբ ան անծանօթ կը մնար, գիզուեր էին Տիւսէլտորֆի ոստիկանատան մէջ... Հաւանաբար, Փէթէր պիտի կրնար տակաւին գործել անպատիժ — ընդարձակելով իր սարսափի թագաւորութեան սահմանները, եթէ զիպուածը — ոճրագործներու այս յաւիտենական դաւաճանն ու ոստիկաններու մեծագոյն բարեկամը — զայն չմատնէր։

Նրիտասարդ աղջիկ մը, Մարիա զոր բռնաբարելէ յետոյ, ազնուութեան անհաւատալի պահու մը մէջ, ազատ էր թողեր, իր դժբախտութիւնը սարեր էր բարեկամուհիի մը, անոր տալով հրէշին կերպարանքին մասին բաւական ճիշդ նկարագրութիւն մը։ Նամակը անցեր էր աղջըկան մօր ձեռքը ու այս վերջինը պարտք սեպեր էր զայն յանձնել ոստիկանութեան, որ մէկ քանի օրուան պրպտումներէ յետոյ յաջողեցաւ երեւան հանել հրէշին որջը ու զայն ձերբակալեց մութ գիշեր մը,

եկեղեցիի մը պատին տակ, ուր ժամադրուեր էր իր կնոջ հետ, ապուշ մը այս վերջինը, որ ո՛չ մէկ լուր ունէր իր բարեմոյն... ամուսինին արկածներէն։

Ու, վայրենի ճարտարութեամբ մը անհետացուցած ըլլալով ոճիրին բոլոր հետքերը, սպաննած ըլլալով բոլոր իր զոհերը, բացի Մարիայէն, կրնայ ուրանալ եւ թերեւս անպարտ արձակուիլ..., ո՞վ գիտէ։ Քանի՛ ոճրագործներ կան որ ազատ կը շրջին իբր պատուաւոր անձեր ու քանի՛ անմեղներ կան որ կը մաշին զընտաններու խորը։

Բայց Փէթէր չուրացաւ, ընդհակառակն, ո՛չ միայն խոստովանեցաւ իրեն վերագրուած ոճիրները, այլ նաեւ յայտնեց իր կողմէ գործած ոճիրներ, որոնք անծանօթ կը մնային ոստիկանութեան։ Ինչո՞ւ։ Առեղծուած մըն ալ այս։

Կը խոստովանի մարդը ու տեւակ մը հաճոյքով, հետաքրքրական հէքեաթ մը պատմելու յօժարութեամբ։ Դատաւորը որեւէ դժուարութիւն չի կրեր զայն խօսեցնելու։ Պարզապէս կը թելադրէ.

— Պատմէ՛, Փէթէր։

Ու Փէթէր կը պատմէ։

Մնած ախտաւոր միջավայրի մը մէջ, ալքօլամոլ մարդու զաւակ, մեծցեր է 9 եղբայրներու եւ քոյրերու հետ։

Մանկութիւնս մարտիրոսութիւն մը եղաւ, կը հաւաստէ, հանդարտօրէն։

Ու ոճրագործին խելօք ու սովորական դէմքը, հետզհետէ ունկնդիրներուն կը բացատրէ թէ ինչ կ'ուզէր, ի՛նչ կ'ընէր, ինչպէս կը պառկէր աղտոտ ձեղնայարկի մը տակ։ 14 տարեկան էր, երբ առաջին անգամ, առիթ ունեցաւ ոստիկանական կրկէսխաղութիւնները։ Անկից վերջն է որ ոստիկանութեան եւ իր միջեւ կը բացուի թաքուն մենամարտի շրջան մը, որ կը տեւէ մինչեւ վերջին ձերբակալութիւնը։ Բայց, այդ առաջին ձերբակալումն է որ ամէնէն աւելի վատ տպաւորութիւն թողած է իր վրայ, որովհետեւ, մեծ յանցանք մը չէր գործած, ձերբակալուած էր իբր թափառական։

— Բազուկներուս վրայ շղթայ զգալու ամօթը, կ'ըսէ, զիս վերածեց անհաշտելի ըմբոստի մը։

Անկից վերջն էր, որ Քուրթէն սկսաւ վարել այլանդակ կեանք մը, ուր գողութիւն, բռնաբարում, հրկիզութիւն եւայլն, իրարու կը յաջորդէին ըստ ոճրագործին քմահաճոյքին։

Այս կարմիր ինքնակենսագրութեան այս կէտին, դատարանին նախագահը հարց կուտայ մեղմ ու փաղաքուշ շեշտով.

— Ուրեմն Փէթէր Քուրթէն, համաձայն ենք. կը խոստովանիք ձեր բոլոր ոճիրները։ Կարճ պահ մը կը վարանի ու մէկու մը պէս որ սակարկութիւն մը կ'ընէ, Փէթէր, կ'եզրակացնէ.

— Այո՛, պարոն Նախագահ, կը խոստովանիմ։

(Շար.)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

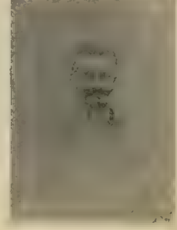
ՍՈՖԻԱՅԻ ԱՐԿԱԿԱՐԳ ՅՈՅՑԸ

Թագուչ Ցակոբեան Ֆիլիպէէն Սոֆիա անցած, հոն «կարմիր փաճառատունը» բացած եւ քիչ ատենէն մեծ շահեր ապահովելով, հայ յեղափոխականներուն օգնել սկսած էր

Պուլկարիոյ ռուս դեսպանատունէն 1905 մարտ 26ին Բ. Դուռ կ'իմացնէին, Եըլտըզի դէպքէն 6 ամիս առաջ ձեռնարկուած դաւադրութիւններ եւ 10.000 հոգիի մասնակցութեամբ կատարուած յուզարկաւորութիւն մը.

1905 փետրուարին, Հայ մը, որ ծանօթ էր «կաղ» յորջորջումով, Պոլսէն Ֆիլիպէ հասած էր իր երկու աղջիկներուն հետ։ Տեսակցութիւն մը ունենալէ յետոյ շրջանի կոմիտէին հետ, «կաղ»ը Սոֆիա անցած եւ հանդիպած էր Ժընեւէն եկած երիտասարդի մը, որուն ընկերակցութեամբ գացած էին Գալի Էֆէնտի կոչուած գիւղը, պայթուցիկներու փորձեր կատարելու։ Բայց երկու մարդիկը մեռած էին փորձերու ընթացքին, ռումբի մը պայթիւնէն։ Երկու աղջիկները մնկնած էին անծանօթ ուղղութեամբ։ Հաստատուեցաւ որ այս երկու մեռելներէն մէկը «Դրօշակ» կոմիտէի պետերէն էր, իսկ միւսը ճարտարագէտ մը՝ Պելճիոյ մէջ եւ ղրկուած՝ պայթուցիկներու գործարանի մը կողմէ որ դեռ նոր գտնուած նիւթեր կը պատրաստէր։ Այս երկու մեռած խառնակիչներուն յուղարկաւորութիւնը կատարուած էր մարտ 9ին եւ եկեղեցիէն մինչեւ գերեզմանատուն կոմիտէին հաւատաւոր անդամները եւ համակիրները հետեւած էին դագաղներուն, որոնց վրայ դրուած էին բազմաթիւ ծաղկեպսակներ։

Սոֆիա քաղաքին մէջ այդ օրը ընդհանուր եւ արտակարգ վիճակ մը կը տիրէր։ Քաղաքին բոլոր կառքերը յատկացուած էին յուղարկաւորութեան հանդէսին եւ երթեւեկը դադրած էր ամբողջ քաղաքին մէջ։ Զգանդուրժելով Ժընեւի յեղափոխական կեդրոնի եւ «Դրօշակ» կոմիտէի բոլոր անդամներուն այս ցոյցերուն, պուլկար կառավարութիւնը հրամայած էր կոմիտէի պետերուն 24 ժամուան ընթացքին հեռանալ Պուլկարիայէն։ Պուլկար կառավարութիւնը թուրք դեսպանին առաջարկները սիրով ընդունած եւ գոհացում տուած էր։

Վռամշապուհ Քէնտիրեան

Կոմիտէի պետերը իրենց պանդոկին մէջ պահուած 7 սնտուկ վտանգաւոր թուղթեր եւ ռումբեր, գիշերանց անհետացուցած ըլլալով, պուլկար կառավարութիւնը չէ կրցած ձեռք անցընել զանոնք։

Ցետոյ հասկցուեցաւ թէ որո՞նց համար կատարուած էին այդ յուղարկաւորութիւնները։ Մեռելներէն մէկը Քրիստափոր Միքայէլեանն էր, ուրիշ անունով Սամուէլ Ֆային, յեղափոխական կոմիտէին պետերէն մէկը, որ սպաննուած էր Եըլտըզի մահափորձին համար իր յանձնարարած դժոխային մեքենային փորձերուն ատեն։ Միւսը հայկական տեղական կոմիտէին պետերէն մէկն էր, Վռամ Սեպուհ Քէնտիրեան, Անատոլուցի։

Կոմիտէն դիտմամբ ասոնց ինքնութիւնը ծածկելու համար տարբեր անուններ տուած էր մոլորեցնելով մեր դեսպանը, որ սխալ տեղեկագրած էր մեզ խնդիրը։ Այս երկու հանգուցեալ կոմիտէճիները հայ ժողովրդի ազատութեան համար շատ մեծ ծառայութիւններ եւ աշխատանքներ տարած եւ Եըլտըզի դէպքը կազմակերպած ըլլալով, այնքան մեծ ցոյց մը եղած էր անոնց համար։

ՓՐՕ ԱՐՄԵՆԻԱ

Այս թերթը վեց ամիս առաջ հաղորդած էր մահափորձի որոշումը, 1904 փետրուար 15 եւ մարտ 1 թուակիր երկու յօդուածներու մէջ, կը խօսէր Հայերու «ազգային իրաւունքներու» եւ պատմութեան մասին, յետոյ շեշտելով թէ Հայերուն համբերութիւնը սպառած է Պոլսոյ Համիտեան դրած բռնակալութենէն, կ'ըսէր թէ անոնք որոշած են յանձն առնել ամէն զոհողութիւն իրականացնելու համար հայկական իտէալը և թէ շուտով գործի պիտի սկսին Պոլսոյ և կարգ մը կարեւոր նահանգներու մէջ, նախ Սուլթանը սպաննելով, և յետոյ ապատամբութիւններու միջոցաւ օտար պետութիւններու միջամտութիւնը յառաջ բերելով։ Այս թերթը ըլլալով քօմիթէճիներուն և իրենց արտասահմանի մտաւորականութեան օրկանը և խմբագրուած հրաժարող հայասէր Փիէռ Քիյառի կողմէ, Փարիզի Օսմ. դեսպանը մեծ կարեւորութիւն տուած էր եղած հրատարակութեանց և անոնց թարգմանութիւնը ղրկած էր Սուլթանին։

Այս հրատարակութիւններուն վրայ, հրաման տրուեցաւ Բերայի կառավարիչին տեղեկութիւններ հաւաքել Փիէռ Քիյառի Պոլիս բնակութեան մասին։ Կառավարիչը յետ քննութեան կը հաղորդէր թէ Փիէռ Քիյառ ուսուցիչ եղած էր Բերայի Լուսաւորիչ եւ Ղալաթիոյ կեդրոնական վարժարաններուն մէջ եւ թէ շաբաթը երկու անգամ խռովարարական խորհրդակցութիւններ կը կատարէր Հայերու հետ։ Այս պատճառով ալ վտարուած էր Պոլսէն։

(Շար.)

Նախնական համաձայնագիրը ստորագրուեցաւ երեքշաբթի օր։ Ապրանքներու յանձնումի թուականները, վճարման պայմանները, գերման հայթայթիչներու տրուելիք կանխավճարները, ինչպէս նաեւ գերման ճարտարագէտներու եւ մեքենագէտներու Ռուսիոյ մէջ բնակութեան պայմանները պիտի ճշդուին բուն համաձայնագրին մէջ։ Քանի մը մանրամասնութեանց մասին միայն բանակցութիւնները կը շարունակուին տակաւին։

Ռուսիա Գերմանիոյ տուաւ 1 միլիառ 800 միլիոն ֆրանք արժէքով ապրանքներ։ Այս գումարին մէջ չեն մտներ այն յանձնարարութիւնները, որոնք յետագային պիտի տրուին, երկրագործական մեքենայի, փոխադրութեանց պիտոյքներու եւ քիմիական արտադրութեանց գործարաններուն։

Գերմանիոյ բոլշեւիկեան լրտեսութիւնը

Գրեր էինք թէ գերման համայնավար գործիչ մը Գերմանիոյ գործարաններէն արտադրութեան գաղտնիքներ կը կորզէր ի հաշիւ Պերլինի խորհրդ. առեւտր. պատուիրակութեան։ Այս գործին քննութեամբ զբաղող հարցաքննիչ դատաւորը իր ներկայութեան ընդունեց մամուլի ներկայացուցիչները, որոնց բացատրեց իրողութիւնը։ Այս առթիւ խմբագրուած պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, երկար ատենէ ի վեր ոստիկանութիւնը գիտէր թէ գերման համայնավար կուսակցութեան կարգ մը անդամները կը փորձէին ձեռք ձգել արտադրութեան վերաբերեալ գաղտնիքներ, ճարտարագէտներու եւ բանուորներու խոստանալով աւելի լաւ վարձատրուած գործ՝ Ռուսիոյ մէջ։

Զեկոյցը կը հաստատէ նաեւ թէ այս լրտեսական կազմակերպութիւնը կը գործէր ամբողջ Գերմանիոյ մէջ եւ անոր պետն էր էրիխ Սթէֆֆէն որ ձերբակալուած է։ Այս անձը սերտ յարաբերութիւններ ունէր Պերլինի ռուս պաշտօնատարներուն հետ եւ իր կինը իբր քարտուղարուհի կ'աշխատէր Պերլինի խորհրդ. առեւտր. պատուիրակութեան մէջ։

Աւստրօ-հունգար համաձայնութիւն

Հունգար պատուիրակութիւնը որ Աւստրիոյ հետ առեւտրական դաշնագրի մը կնքման բանակցութիւնները կը վարէր, վերադարձաւ Պուտափէշթ։ Պատուիրակութեան պետը իր տեղեկագիրը ներկայացուց Հունգարիոյ արտաքին նախարարութեան։

Հունգարական թերթերը կը գրեն թէ աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան Հունգարիոյ մասնակցութիւնը ապահովելու համար, բանակցութիւնները կը շարունակուին եւ թէ սկզբունքով՝ համաձայնութիւն մը կնքուած է արդէն։

Զարօ աղան Փարիզ կուգայ

Գերմանական «Պրէմէն» նաւը որ Շէրպուրկ հանդիպեցաւ երէկ, եւրոպայիցամաքըհանեց համբաւաւոր էակ մը։ Զարօ աղան որ իր 167 գարուններր կը պտտցնէ երկրէ երկիր եւ Ամերիկայի մէջ իր կրած յիսնամեակները մոռնալու եկած է Եւրոպա։

Զարօ աղա մտադրած է մեկնիլ Լոնտոն, ուրկէ հաւանական է որ անցնի Փարիզ, այցելելու համար Մեծն Նափոլէոնի դամբարանը, քանի որ կը յաւակնի թէ զայն ճանչցած է Աքքիայի մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՌՈՍՏՈՄԻ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Կարեւոր օրակարգ. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԷՔՈՆԻ եւ շրջակայքի անհատ դաշնակցականները կը հրաւիրուին ժողովի այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Bécon les Bruyères կայարանին դիմացի սրճարանը, Buvette de la Gareի սրահին մէջ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 1 Bld. Carnot, Alfortville. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ժողովը կը փակուի ժամը 11ին։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Դպրոցարանի սրահը։ Նիւթ՝ «Մենք եւ Թուրքերը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Միութեան Դրադարան Ընթերցարանին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմխան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ՆԻՍԻ կամիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Դ. Վարուժան, Իսրայէլ Օրի եւ Անդրանիկ խումբերու ներկայացուցիչները, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, 182 Bld. de la Madeleine.

ՆԻՍԻ Անդրանիկ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Պէրպէրեանի բնակարանը։

ՆԻՍԻ Իսրայէլ Օրի խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Ա. Արօեանի բնակարանը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Յլըրիայի մէջ, կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Գուա-Գոլոնպի մասնաճիւղը պարահանդէս մը պիտի տայ Մայիս 2ին Շաբաթ իրիկուն տեղւոյն Թաղապետարանի սրահին մէջ, կը խնդրուի նկատի ունենալ։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան «Եփրատ» Ֆանֆառի խումբը կ'ընդունի ամէն հրաւէր նուագելու հարսնիքի եւ հանդէսներու մէջ, դիմել Մնոսեանի, 3 Rue du Plateau, Issy les-Moulineaux, (Seine)։

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստիոյ Նահանգի Հայրենակցական Միութեան կեդր. Վարչութիւնը կը խնդրէ իր շրջանի քաղաքներու եւ գիւղերու Հայրենակցական Միութիւններէն մէկ մէկ լիազոր ներկայացուցիչ ղրկել խիստ կարեւոր խորհրդակցական ժողովի մը որ տեղի կ'ունենայ այս իրիկուն ժամը 9ին Place St. André-des-Artsի մէթրոյին դիմացը Rue Danton թիւ 2 au Quartier Neuf սրճարանի ներքնասրահին մէջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄՏԱՑԱՆՔ

Վիէն, Մ. Մ.— 35։

Մարսէյլ, Յ. Ե.— 140։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սէօլէզցի Համազասպ Շահպազեան կը փնտռէ իր եղբայրները Վահան եւ Սանտիկան Շահպազեան։ Կը կարծուի թէ Վահան որ 9 տարի ծառայած է ֆրանսական բանակին մէջ, Փարիզէն մեկնած է Հարաւային Ամերիկա։ Սանտիկան Իզմիրի աղէտէն յետոյ Շիշլիի (Պոլիս) գերեզմանատան պահապան էր։ Այժմ լուր չունինք իր մասին։

Իրենց հասցէն գիտցողներէ կը խնդրուի իմացնել Համազասպ Կարապետեանի, 243 Rue Jean Jacques Rousseau, Issy-les Moulineaux. (Seine) France.

— Կը փնտռուի Այնթապցի Արմենակ Գըլճեան որ 1926ին եկած է Ֆրանսա. նախապէս կը գտնուէր Պէյրութ եւ կը զբաղէր [illegible] կը գտնուի Ամերիկա։ [illegible]

[illegible] ճեանի, chez Mr. Piraux, Saclas (Seine et Oise) France.

— Կը փնտռուի Սեղկատի Ֆարխալ գիւղացի Սայիս Ղազէրեան, հօր անունը՝ Փիլիկ, մօր անունը (չի յիշեր)։ Կը կարծուի թէ այժմ Փարիզ կը գտնուի իր մօր հետ։ Իմացնել Պ. Տօնիկեանի, chez Mr. Sicard, au Moulin Daurouze, par Paulhaguet.(Haute Loire).

— Յակոբ Յովակիմեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդին Գրիգոր Գարաօղլանեան (Մալաթիացի) որ 1924ին Յունաստանէն մեկնած է Ֆրանսա։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել 5 Rue du Quartier Neuf, St. Chamond (Seine) France.

— Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէրքէնտեցի. Սեբաստիա) Սիմոն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են։ Իմացնել Յառաջի վարչութեան։

— Կը փնտռուի Մարաշի Ցա[illegible] Թադէն Լուսնթագ [illegible] հակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ։ Ջէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Ճէտտատիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— Մարաշցի Եսայի Գարամանլեանի որդին Սիմոն Գարամանլեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Յակոբ Գարամանլեանը, որ կը գտնուէր Շիքակօ (Ամերիկա)։ Ընդհ. պատերազմէն ի վեր լուր չունիմ իր մասին, իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Simon Karamanlianի, Usine Vigier, Pont St. Esprit (Gard) France.

Ամերիկեան թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԽՈՐՀ.		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 279 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 17 ԱՊՐԻԼ 1931

17 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1546

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԱՏ ՈՒՆԻ՞ՆՔ ԹԷ ՈՉ

Եգիպտոսի ռամկավար օրգանին մէջ, Գ. Վ. Թէքէեան կը շարունակէ իր տեսութիւնները՝ Թուրքեւհայ յարաբերութեանց մասին։

Աչքի առջեւ ունինք վերջին երկու խմբագրականները — «Ով ինչ կրնայ պահանջել» եւ «Հրաժարում պատրանքէ»։ Արեւ, 8 եւ 10 ապրիլ)։

Այս անգամ ռամկավար խմբագրապետը կը գրագի գաղնակցական Թերթերու տուած պատասխաններով։ Մանաւորապէս «Յառաջ»ի երեք խմբագրականներով. — «Մինչեւ այստեղ իջա՞նք...», Ու կը փորձէ աւելի պարզ խօսիլ։ Լուսաբանել մութ Թացած կէտեր։

Առաջին լուսաբանութիւն.

— «Գաղութահայութիւնը պէտք է հրաժարի երկրային պահանջներ դնելէ, որովհետեւ կայ հայկական ցեղութիւն մը, որ այդ պահանջները դնելու Թէ աւելի *իրաւասութիւնը* եւ Թէ աւելի *պատեհութիւնը* ունի. կ'ըսենք պահանջներ *դնելու* եւ ոչ Թէ կռիւով *խլելու* ձեռնհասութիւնը նա՛եւ պատեհութիւնը անկէ վերջ գալով եւ գնահատման՝ այսինքն իմաստութեան հարց ըլլալով։

«... Արդ, քանի որ գաղութահայութիւնը երկրային պահանջներ դնելու *պատեհութիւնը* չունի (եւ ատոր *պատրանքը* վնասակար է իրեն եւ *բոլոր Հայոց*), քանի որ ատոր *իրաւասութիւնն* ալ «դէպքերու բերմամբ», տրուած է Երեւանին, մենք բսինք եւ կ'ըսենք որ այլեւս հրաժարելու ենք այդ պահանջներէն եւ զանոնք յանձնելու ենք հայկական ցեղութեան, *որ այդ պատեհութիւնը երբ գտնէ՝ իրաւասութիւնն ալ կը ժէշէ, չի կրնար չժէշել»։*

«Իւ մենք, եթէ խելք ունինք, կը սահմանափակենք մեր պահանջը *ժէշի* մէջ, զոր ստանալու յոյս մը կրնանք սնուցանել երբ հրաժարած ըլլանք շատէն եւ շատին համար *գոհւէն»։ (8 Ապրիլ)։*

Երկրորդը՝ ընդլայնումն է առաջին տեսակէտին։ Գ. Թէքէեան «անկարելիօրէն մեծ զոհողութիւն մը» չի համարեր այդ հրաժարումը։

— «Մարդ կը զոհէ միայն այն զոր պիտի կրնար ունենալ։ Իրաւունքը ուրիշ բան է եւ իրաւունքի առարկան՝ ուրիշ բան։ Իրաւունքը կրնաս միշտ ունենալ եւ իրաւունքի առարկան՝ երբեք։ եթէ իրաւունքին զատ, զոր վստահ ես Թէ ունիս՝ նաեւ վստահ կամ գոնէ յուսալից ես Թէ պիտի կրնաս ունենալ իրաւունքիդ առարկան, այն ատեն *զոհողութիւն* մը ըրած կ'ըլլաս հրաժարելով իրաւունքէդ. հակառակ պարագային զոհողութիւն չկայ։

«Այս պարագային՝ կայ միայն պատրանքի մը զոհողութիւնը։

«... Պատրանքներ կան որոնք վնասակար չեն. այս մէկը վնասակար է մեզի. նախ պէտք է ազատինք անկէ՝ որպէսզի կարենանք այնուհետեւ մեր ճամբան որոշել, ցաւած սրտով բայց յստակ մտքով այդ ճամբուն մէջ մտնել եւ հոն քալել։ Աւելի մեծ տկարութիւն չկայ քան անկարելի յոյսով մը ինքզինք օրօրելն ու եղածովը մնալը։ Ազգասիրութիւնը սիրահարութիւն չէ վերջապէս»։ (10 ապրիլ)։

Ու վերջապէս, արտօրակ մը սրտառուչ, որ ունի վճիռի մը ուժգնութիւնը.

— *«Պատրանք ու պատրա՛նք է չտեսնել՝ Թէ գաղութահայութիւնը ոչ մէկ միջոց ունի, պիտի ունենայ եւ կրնայ ունենալ իր* բարոյական իրաւունքը *արժեցնելու»։*

Շարքը շարունակելի է տակաւին։ Սպասելով նոր Թղթաբերին, կանգ առնենք գրուած կէտերուն վրայ։

Թէեւ, ըսենք միջանկեալ, տաժանելի բան է վիճաբանութեան բռնուիլ մէկու մը հետ, որ չի հաւատար ո՛ր և է բանի, որ քաղաքական խնդիրներով կը զբաղի իբրեւ գեղապաշտ, գլխիվայր խրելով իր իսկ մտնուածապաշտ նախադասութիւններու բաւիղին մէջ։

Ի՛նչ առողջ տեսակէտ—հրաժարիլ պատրանքէ։ Քար դնել սրտին վրայ, եւ հետապնդել կարելին, ոչ Թէ ցանկալին...։

Անշուշտ այս արտայայտութեամբ ջուրը կ'իյնայ նաեւ ռամկավարներուն հռչակաւոր «Մեծ Տեսիլքը», որ անհամեմատ աւելի «շատ» է քան մեր պահանջած, մեր հետապնդած «քիչ»ը։

Եւ պատրանքը փարատելու համար, Գ. Թէքէեան մեր հոգւոյն պահանջները լրացնելու հոգը, իրաւասութիւնն ու նախաձեռնութիւնը կը յանձնէ Երեւանի սովետական տեսչութեան, գործածելով խոշոր, գլխագիր բառ մը, «հայկական Տէրութիւն» (Puissance!)։

Ուրիշ խօսքով, կը գտնէ իշխանութիւն մը, որ հրապարակաւ յայտարարեց Թէ ինք «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ»։

«Կոմիսարիատ» մը, որ տարին տասներկու ամիս կը ծաղրէ Հայկական Դատը, անկախն ու միացեալը, Թրքահայ իրաւունքները եւայլն.։

Որ Անիի աւերակներն անգամ չկրցաւ փրկել։

Որ փոքրամասնութեանց իրաւունքները, երկիրէ երկիր եղած փոխադարձ պարտաւորութիւններն անգամ չի կրնար արժեցնել։

Որ գաղութները կը համարէ իբրեւ խառնակութեան, մարզանքի և շահագործման հնոցներ, եւ կը Թքնէ Թէքէեաններու երեսին։

Արդեօք գիւանագիտական նուրբ խաղե՞ր են ասոնք։ Խոհեմութիւն քաղաքականութիւ՞ն մը, որուն մեր խելքը չի հասնիր։

Կամ արդեօք, մենք, իբրեւ ընդդիմադիր, իբրեւ «Հայաստանի Թշնամիներ», յստակ չե՞նք տեսներ, եւ անիրաւ մեղադրանքնե՞ր կ'ընենք։

Շ.

ԱԼՖՈՆՍ ԹԱԳԱՒՈՐ

(ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ)

Կարելի է արդէն ժխտած նկատել Թագաւոր մը որ գահէն կը հեռանայ եւ հետեւաբար, գրել անոր կենսագրականը, քանի որ գահէն զուրս, պիտի շարունակէ ընել այն ինչ որ կ'ընեն մեծափառթած ու հասարակ մահկանացուները.— ուտել, խմել եւ երբեմն ալ զուել ու ապրել...

Վերջին մէկ դարու ընթացքին, չորրորդ անգամն է որ Սպանիոյ գահը կը փլի. 1808 Կարոլոս Դ. կ'իյնար Նափոլէոնի հարուածներուն տակ. Իրմէ վերջ Ֆէրտինանտ Է. գրեթէ բանտարկեալ էր խմբակի մը. 1868ին, Իզապէլ Բ. Թագուհին կը ստիպուէր բռնելու աքսորի ճամբան։ Իսկ իր Թոռը Լէոն-Ֆէրնան - Մարի - Իզիտոր Փասքալ - Անթուան Ալֆոնս 13րդ, իր ծննդեան օրէն իսկ Թագաւոր Սպանիոյ, Կաստիլլայի, Սարտենի, Երկու - Սիկիլիաներու, նաև Երուսաղէմի եւ ուրիշ վայրերու..., այս անգամ կ'երեւի, վերջնապէս տեղը կը ձգէ հանրապետական Միայուն ու վաւերական նախագահի մը։ Ծնած էր 1886-ին Մատրիտի մէջ, իր հայրը իր ծնունդէն վեց ամիս առաջ մեռած ըլլալով, իսր գահաժառանգ ծնած օրն իսկ Թագաւոր յայտարարուեցաւ Սպանիոյ եւ վերեւ յիշուած երկիրներուն... բայց, կառավարութեան դեկը ձեռք առաւ այն օրէն, որ 16 տարեկանը Թեւակոխեց, մինչեւ այդ օր զբաղած ըլլալով խնամակալի մը ձեռքին տակ։

Պէտք է ըսել Թէ՝ իբր Թագաւոր, որեւէ գէշութիւն չէ հասցուցած իր երկրին. քաջութիւն ալ ունէր։ 1905ին՝ Թագուհիին հետ Փարիզ այցելութեան մը ընթացքին, սպանիացի անիշխանականներ ձեռնառումբեր նետեցին իր կառքին վրայ։ Քանի մը անձեր սպաննուեցան ու վիրաւորուեցան. Ինք մնաց ողջ եւ առողջ, առանց վախնալու, ապրելու եւ տեղէն շարժելու։ Ճիշդ մէկ տարի յետոյ, 1906ին, Անգլիոյ Վիկտորիա Թագուհիին Թոռնուհիին հետ իր ամուսնութեան առթիւ, անիշխանականները կրկին ձեռնառումբեր կը նետեն հարսանեկան կառքին վրայ, սպաննելով ու վիրաւորելով բազմաթիւ հրաւիրեալներ։ Ինքը նորէն անվնաս ազատած էր, ինչպէս նաեւ Թագուհին, որուն ձեռքէն բռնելով՝ կ'օգնէ որ կառքէն իջնայ։ Այս դէպքէն երկու ժամ յետոյ, իր անձնական կառքով, Թագուհիին հետ առանձին, երկու ժամ կը պտտէր Մատրիտի փողոցներուն մէջ։ Նոյն պաղարիւնը ցոյց տուաւ նաեւ յետագային, իրեն ուղղուած երկու մահափորձերու պահուն, իսկ որ նպատակ իր ժողովրդականութեան, մինչեւ տակաւին, անիշխանականներ մը գլխաւորը։ Առիթը վերջն էր որ իր առողջը սկսաւ խաւարիլ, երբ ժամանակը ուղղակի ձեռք զարկաւ օրուան քաղաքականութեան եւ միջամտեց կուսակցական պայքարներուն։

Հիմա անշուշտ, ատենն եկած է որ լռութեան իր առանձնարանին մէջ, առաջին յուզումներէն յետոյ, յիշէ եւ ողբայ,— ուա՜ղ, փառաց անցաւորի...

∴ Սպանիոյ Թագուհին իր հետեւորդներով հասաւ Փարիզ, ուր կայարանը զինքը դիմաւորելու գացեր էին բազմաթիւ ծանօթներ։ Իսկ Մարսէյլէն շոգենաւը մտաւ Թագաւորը, նոյնպէս գալու համար Փարիզ, ուր մէկ քանի օր մնալէ վերջ, իր ընտանիքով պիտի մեկնի Անգլիա։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՊԱՆԻՈՅ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մայրաքաղաքէն բաժնուած պահուն Սպանիոյ Թագաւորը հետեւեալ յայտարարութիւնն ուղղեց ժողովուրդին.

— Կիրակի օրուան ընտրութիւնները յստակօրէն կը յայտնեն ինծ Թէ այսօր, կորսնցուցած եմ ժողովուրդին համարումը։ Խիղճս կ'ըսէ ինծ Թէ այս պարութիւնը վերջնական պիտի ըլլայ, որովհետեւ միշտ ծառայած եմ Սպանիոյ, միակ նպատակս ըլլալով հանրային շահը։ Թագաւոր մը կրնայ սխալիլ եւ անշուշտ, երբեմն ես ալ սխալած եմ, բայց լաւ գիտեմ Թէ մեր հայրենիքը միշտ վեհանձն գտնուած է հանդէպ սխալներու, որոնք չարակամութեամբ չեն գործուած։

«Թագաւորն եմ բոլոր Սպանիացիներուն եւ ես իսկ Սպանիացի եմ։ Պիտի կրնայի զանազան միջոցներ գործածել պահպանելու համար արքայական իրաւունքները եւ ուժգնօրէն պայքարելու համար հակառակորդներուն դէմ. բայց վճռապէս կ'ուզեմ հեռու մնալ անէն բանէ որ պիտի կրնար հայրենակիցներս հանել իրարու դէմ, քաղաքային եղբայրասպան կռիւի մը մէջ։

«Իմ որեւէ մէկ իրաւունքս չեր հրաժարիր, որովհետեւ անոնք, իմս ըլլալէ աւելի, պատմութեան աւանդը կը կազմեն եւ օր մը, անոնց խստիւ պահպանման հաշիւը տալու եմ։

«Պիտի սպասեմ որ հանրային կարծիքի իսկական արտայայտութիւնը ճանչնամ եւ սպասելով որ ժողովուրդը խօսի, ազատօրէն կ'առկախեմ արքայական իշխանութեան կիրարկումը եւ Սպանիայէն կը հեռանամ, ընդունելով այսպէս, Թէ ան միակ տէրն է իր ճակատագրին։

«Այսօր դեռ, կը հաւատամ Թէ կը կատարեմ պարտականութիւնը զոր ինծ կը Թելադրէ հայրենիքիս սէրը։

«Կը խնդրեմ Աստուծմէ որ միւս Սպանիացիներն ալ իրենց պարտականութիւնը հասկնան այնքան խորապէս որքան ես»։

Հանրապետութեան հիմնական սկզբունքները

Սպանիոյ հանրապետական ժամանակաւոր կառավարութիւնը նոր վարչաձեւի հիմնական սկզբունքներուն եւ իր ուղեգծին մասին հրատարակութեան տուաւ յայտարարութիւն մը, որուն կարեւոր հատուածները ստորեւ.

Կառավարութիւնը իր հաւաքական եւ անհատական գործունէութիւնը պիտի ենթարկէ սահմանադիր Քորթէսի (խորհրդարանը) դատաստանին, երբ ատենը գայ իր իշխանութիւնը յանձնելու անոր։

Կառավարութիւնը վերաքննութեան պիտի ենթարկէ վարչական եւ կառավարական այն գործունէութիւնը, որ կը քննուէր արդէն երբ 1923ի Խորհրդարանը լուծուեցաւ, այս կերպով երեւան հանելու համար պատասխանատուութիւններ։ Նոյնը պիտի ըլլայ նաեւ յետագայ գործունէութեանց համար։

Կառավարութիւնը կը յայտարարէ Թէ լիուլի պիտի յարգէ անհատական խղճի եւ կրօնական պաշտամունքի ազատութիւնը։

Անհատական սեփականութեան իրաւունքը երաշխաւորուած է օրէնքով։

Կառավարութիւնը Թոյլ չպիտի տայ որ նորակազմ հանրապետութեան հակառակորդները զայն քանդելու ելլեն։

Այս պատճառով ալ, ընդունելով մէկտեղ անհատական ազատութեան անհրաժեշտութիւնը, պիտի կատարէ դատական ու վարչական հետապնդումներ, եթէ պէտք ըլլայ։

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ

Առժամեայ կառավարութեան անդամները, լիակատար նիստի մը ընթացքին, որոշեցին անմիջապէս գրաւման ենթարկել արքայական պալատը, որուն գոյքերը, կարասիները, եւայլն. պիտի ցուցակագրուին նոտարի մը միջոցով։ Բոլոր սենեակները պիտի կնքուին եւ պալատը պիտի յանձնուի ռազմական հսկողութեան։

Որոշուած է ազգային աղէտներու պատասխանատուները փնտռել եւ առ այս անմիջապէս պիտի ձեռնարկուի երեք դատավարութեանց, ընդդէմ նախորդ կառավարութեանց։

ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սպանիական «Ֆապրա» գործակալութիւնը կը հաղորդէ Թէ ամբողջ երկրին մէջ, հանրապետութեան հռչակումը մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ։ Ամէն տեղ հանդարտութիւն կը տիրէ։

Բանակը եւ ոստիկանութիւնը յարած են նոր վարչաձեւին։ Երկրին միաձայն համակրութիւնը հանդէպ նոր վարչաձեւին նախատեսել կուտայ անոր արագ ամրացումը։

∴ Բոլոր նահանգներուն մէջ, ժողովուրդը զանազան եղանակներով ամբողջ օրը յայտնեց իր ուրախութիւնը հանրապետութեան հաստատման առթիւ։ Միայն մէկ քանի փոքր միջադէպեր պատահած են մէկ քանի վայրերու մէջ։

Քաթալանիոյ անջատ հանրապետութիւնը

Քաթալանիա բաժնուելով Սպանիայէն, կազմեց իր հանրապետական անջատ կառավարութիւնը, գլխաւորութեամբ գնդ. Մաչիայի որ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ այս առթիւ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"ԱԶՔԵՐՆԻՍ ԲԱՆԱՆՔ" "ՍԵՒ ԾՈՎԸ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ, ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԸ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ Կ'ԱՆՑՆԻ"

«Ելեֆթերոս Վիմա» այս վերնագրերուն տակ գրել կուտայ Թէ, Թրքական նաւատորմը շատ վար է ռուսականէն, յունականէն և նոյնիսկ ռումանականէն։

«Անցեալ տարի, երբ «Եաւուզ»ի նորոգութեան առթիւ քանի մը հելլէն երեսփոխաններ բողոքեցին, հելլէն ծովային նախարարը ըսաւ. «Պարոննե՛ր, ինչո՞ւ իրար կ'անցնիք։ Տրէտնօթ մը, որ իր շուրջը չունի 5-6 զօրաւոր և արդիական Թորփիլածակ, այնքան աչառոր չէ»։

Մինչդեռ մենք այս ամառ «Եաւուզ»ին ընկերացնելու համար պիտի ունենանք միայն երկու Թորփիլածակ, որոնք արդէն ծովը իջեցուած են։ Իսկ Հելլէնները ունին 10 Թորփիլածակ և 10 Թորփիլանաւ, զոր նորոգեցին ամբողջովին։ Ռումանիա անգամ վերջին զրութեամբ 4 Թորփիլածակ ունի։

Այս, ծանկելու բնաւ տեղի չկայ։ Ռուսերը Սեւ ծովի, Հելլէնները Միջերկրականի մէջ տենդագին կ'աշխատին, Թէ՛ նորոգելով իրենց նաւերը և Թէ նորեր շինելով։

Այս կացութեան առջեւ, պէտք է շատ զգոյշ և արթուն գտնուինք ու տասակղոցի կարեւորութիւնը տանք մեր նաւատորմին։ Եթէ անհոգ գտնուինք, անխուսափելիօրէն Սեւ ծովը ռուսերուն պիտի անցնի ամբողջովին, Միջերկրականն ալ Հելլէններուն»։

ՆՈՐ ՑԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ ՇԻՆԵԼՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿ

Բնիկ Ցիգրակերտցի Գ. Եղիշէ Ջէբչեան «Պայքար» Թերթին նամակ մը գրելով կը յայտնէ Թէ Ամերիկեան «Փորտ» ընկերութեան քով կը գտնուի 525,000 տոլարի գումար մը, զոր ատենօք անոր յանձնած են երեք Ցիգրակերտցիներ, Յօրթ. Թօփրաքեան (75,000), Յովհ. Ճանջօնեան (40,000) եւ Արսլան Թահակեանջօփուրեան (50,000) տոլար։ Նամակագիրը կ'աւելցնէ Թէ այս երեք կտակներուն վաւերաթուղթերը կը գտնուին Ցիգրակերտի վերաշինաց Միութեան քով եւ կը Թելադրէ որ դիմումներ կատարուին այս գումարը ստանալու ու անով Նոր-Ցիգրակերտ անունով աւան մը շինելու Հայաստանի մէջ, ինչպէս շինուած են Նոր-Խարբերդ, Նոր-Արաբկիր, Նոր-Մալաթիա եւ ուրիշներ։

ԱՒՍՏՐԵՒԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Գերման կառավարութիւնը դիմում կատարեց Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին որ մայիս 15ին իր նիստի օրակարգին վրայ դնէ երկու նոր հարցեր.

1) 1930 մարտ 29ի առեւտրական պայմանագրութեան ձախողութեան հետեւանքով, եւրոպական մաքսային յարաբերութեանց մէջ ստեղծուած վիճակին քննութիւնը։ Այս առթիւ գերման կառավարութեան կողմէ արտաքին նախարարը Քուրցիուս կը յայտնէ Թէ յանձնախումբին պիտի տայ զեկոյց մը՝ աւստրօգերման մաքսային համաձայնութեամբ հետապնդուած նպատակներուն մասին։

2) Գերմանիա կ'առաջարկէ յանձնախումբին օրակարգին վրայ դնել նաեւ օդային եւ ցամաքային փոխադրական միջոցներու համար բիզի եւն. մաքսէ զերծ կացուցման հարցը։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԻՆՉՈ՞Ի ԲՆԱՋՆՋԵՑԻՆ ՀԱՅԵՐԸ

Այս օրերս Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ նոր գիրք մը՝ Թուրքիոյ մասին (1)։

Հեղինակը՝ Dagobert von Mikusch անծանօթ է մեզի։ Գրած է գերմաներէն եւ թարգմանուած ֆրանսերէնի։

Առաջին ակնարկով — գրքին անունէն իսկ — կարելի է հասկնալ թէ ի՛նչ տրամադրութեամբ գրուած է ան։ Ասպարէզի վրայ գիրք գրելու ձեւը նոր չէ. իսկ պատերազմէն աւելի աւելի զարգացած է։ Կը պատմեն թէ վերջերս Թուրք կառավարութիւնը 100.000 ֆր. առաջարկած է ֆրանսացի գրողի մը, որպէսզի Թուրքիա այցելէ եւ իր տպաւորութիւնները — անկասկած նպաստաւոր — գրքով մը արտայայտէ։ Պարկեշտ գրողը մերժած է այս առաջարկը։

Ֆոն Միքուշ իր գիրքը գրելու համար շատ յոգնութիւն չէ կրած։ Ցայտնի կ'երեւայ թէ անիկա աչքի առջեւ ունեցած է Մուսթաֆա Քէմալի համբաւաւոր ճառը, որ օրեր տեւեց, եւ որ հրատարակուեցաւ քանի մը տարի առաջ 2-4 լեզուներով։ Նոյն մէջբերումներ կ'ընէ այդ ճառէն եւ իր բոլոր փաստերը կ'առնէ անկէ։ Ժամանակին Մուսթաֆա Քէմալի գլխաւոր գործակիցները՝ Րէաուֆ պէյ, Խալիտէ Էտիպ հանըմ, Ատնան պէյ եւ հակառակորդ բանակին անցած ուրիշ յայտնի դէմքեր հերքեցին Թուրք դիկտատորին զանազան պատմութիւնները։ Այնպէս որ, հեղինակը շատ միակողմանի աղբիւրէ քաղած է իր տեղեկութիւնները, ուստի եւ կարելի չէ ըսել թէ իր գիրքը արդիւնք է լուրջ ուսումնասիրութեանց ու պրպտումներու [illegible]

[illegible] կենսագրութեան։ Այդ առթիւ պատմած է ժամանակակից բոլոր քաղաքական դէպքերը, ծանրանալով ու աշխատելով փիլսոփել զանոնք։

Յարակոյս չկայ թէ երբ Թուրքիոյ մասին կը խօսուի, առաւել կամ նուազ չափով կը յիշուին նաեւ Հայերը։ Ֆոն Միքուշ ալ տեղ տեղ կը խօսի մեր մասին։ Հետաքրքրական են իր արտայայտած մտքերը և կ'արժէ նոյնութեամբ արտատպել զանոնք.

— «Օսմ. կայսրութեան համար պետութեան ազգայնացումը կենսական անհրաժեշտութիւն մըն էր. բայց ի՞նչպէս իրականացնել զայն։ Կեդրոնացում մը փորձելը իրեն դէմ հակառակութեան պիտի մղէր քրիստոնեայ բնակչութիւնները, որոնք պիտի պահանջէին պահպանել իրենց իրենց լեզուն եւ սեփական վարչութիւնը. իսկ եթէ այս զիջումներն ըներ անոնց և զանոնք իրեն միացնէր միայն իբրեւ դաշնակցային պետութիւններ, այն ատեն պիտի դայրացնէր իսլամները, որոնք պիտի պոռային թէ անիրաւութիւն և դաւաճանութիւն կ'ըլլայ իսլամութեան դէմ։ Եթէ խնդիրը դառնար միայն Մակեդոնիոյ քրիստոնեայ Յոյներուն, Սերպերուն և Պուլկարներուն շուրջ, աւելի դիւրաւ կարելի պիտի ըլլար գտնել կարգադրութեան եղանակ մը. սակայն գլխաւոր դժուարութիւնը ուրիշ տեղ էր։

Իսլամութեան կեդրոնին մէջ իսկ, փոքր Ասիոյ մէջ, կը գտնուէր օտար եւ անձուլելի տարր մը. Հայերը։ Բացի մանրանկար ծողամասէ մը, պարփակուած խորհրդային պետութեանց դաշնակցութեան մէջ, այս դժբախտ ժողովուրդը, ծյլածուած չարաչուք բախտէ մը, ու թերեւս ոչ բոլորովին անարժան կերպով, անհետացած է այսօր աշխարհի քարտէսէն։

«Այդ օրերուն, Հայերը միլիոններով կը հաշուէին, ամենք Փոքր Ասիոյ արեւելեան եւ հարաւ-արեւելեան մասին մէջ ընդարձակ շրջաններ կը գրաւէին, ուրիշներ ցրուած կ'ապրէին կայսրութեան բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ։ Առաջին քրիստոնեաները եւ փառահեղ անցեալի մը ժառանգորդներն ըլլալու իրենց հպարտութեան վրայ, կուգար աւելնալ գիտակցութիւնը իրենց մշակութային մեծ զարգացման, ուրկէ կը կարծէին կարենալ քաղել ազգային մասնայատուկ կեանքի մը իրաւունքը։ Իրենց շարունակական աճումը, միացած իրենց մեծցող բարգաւաճումին, թոյլ կուտային մտածել հայկական հին հայրութեան վերականգնումին մասին։ Իրենց դրացին՝ Ռուսիա կը քաջալերէր զիրենք այս յոյսին մէջ։ Բայց իրենց շուրջ, իսլամներուն մօտ ուժգին ատելութեան միայն կը հանդիպէին, զգացում՝ որուն բացատրութիւնը պէտք է փնտռել ուրիշ տեղ քան թէ միայն ակներեւ պատճառներու մէջ, որովհետեւ ատոր արմատները մխրճուած են երկու հակառակորդ ցեղերու արիւնին մէջ իսկ։ Քէմալականները ինչպէս կոչուեցան Երիտասարդ Թուրքերու յաջորդները, շատ խստօրէն դատափետեցին իրենց նախորդներուն գրեթէ բոլոր արարքները. միայն այս հայկական խնդրին մէջ է որ գոնէ լռելեայն, հաւանեցան անոնց բնաջնջումի քաղաքականութեան, զոր ամբողջ աշխարհ այպանեց իբրեւ գարշելի ոճիր մը։ *Եթէ մէկ կողմ թողունք մարդասիրական տեսակէտը,* Հայերուն իբր պետական մարմնէն անջատումը Թուրքերու համար [illegible] նուազ բացարձակ անհրաժեշտութիւն մըն էր, քան Հնդիկներուն [illegible] պետութիւն մը հիմնելու համար Ամերիկայի մէջ (էջ 88-89)։

Դաշինքները երբեք ա՛յսքան պերճախօս պաշտպան չէին ունեցած քաղաքակիրթ Եւրոպայի մէջ։ Վարձկան գրիչը՝ դէպքերը առարկայօրէն քննելու պատրուակին տակ՝ ոչ միայն կ'արդարացնէ ոճրագործները, այլեւ «բացարձակ անհրաժեշտութիւն» մը կը նկատէ Հայերու բնաջնջումը, յանուն Թուրքիոյ «ազգայնացման»։

Հեղինակը երկար կանգ կ'առնէ Զինադադարի դէպքերուն վրայ։ Կը նկարագրէ Իզմիրի գրաւումը Յոյներուն կողմէ, Մ. Քէմալի Անատոլու դրկուիլը, իբրեւ բանակի ընդհ. քննիչ։ Միլլի շարժման ծագումն ու զարգացումը։ Էրզրումի եւ Սիվասի համագումարները, Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի հակամարտութիւնը, քաղաքացիական կռիւները, Յոյնին բանակին հետ կռիւները, Հայաստանի պարտութիւնը եւ յարակից դէպքերը։

— Հայերը, միակն էին որ իրապէս պատճառներ ունէին գանգատելու Թուրք կառավարութենէն եւ կը վստահէին խաղաղութեան պաշտպան Ուիլսոնի։ Մ. Նահանգներու բարեպաշտ գայրոյթը Թրքական հալածանքի քաղաքականութեան դէմ, ամենէն ապահով գրաւականն կը թուէր Հայերուն թէ գոհացուած պիտի տրուի փոքր Ասիոյ մէջ մեծ պետութիւն մը հիմնելու իրենց փափաքին, հին Հայաստանի վերածնութեան» (էջ 151)։

Ուրիշ տեղ մը.

— «Հայկ. պետութեան մը հիմնումը, բաղկացած արեւելեան նահանգներէն, գրեթէ ըստոյգ էր, դաշնակիցները, գլխաւորաբար Ամերիկա, չէին կրնար դրժել Արեւելքի քրիստոնեաներուն տուած իրենց խոստումը ցամաք ջերմ փաշայի կառավարութիւնը պատրաստ էր տալու իր հաւանութիւնը, Պոլիսն ու դրացի նեղուցները փրկելու յոյսով։ Բայց Հայաստանի իսլամները չէին ուզեր ոչ մէկ գնով հպատակներն ըլլալ իրենց արհամարհուած հայրենակիցներուն։ Մնաց որ այս վերջինները չպիտի Թեհրանային զանոնք կենդանի։ Թուրքին եւ Հայուն միջեւ թշնամութիւնը այնքան արմատացած, այնքան արիւնին անցած էր որ, իրաւախոհութիւն մը բացարձակապէս անկարելի էր։ Հոս՝ արեւելքի մէջ է որ պէտք է սկսէր նոր Թրքական շարժումը» (էջ 159)։

Խօսելով Հայաստանի վրայ կատարուած արշաւանքին մասին, Ֆոն Միքուշ կը գրէ.

— «Անգլիոյ թեւարկութեան տակ, կազմուած էր Երեւանի անկախ Հայկական Հանրապետութիւնը, սաղմը Հայկական մեծ կայսրութեան, Պաթումի եւ պարսիկ սահմանագլուխին միջեւ, ինչպէս նախատեսուած էր Սեւրի դաշնագրով։ Դժբախտաբար Հայերուն համար, իրենց պաշտպան հրեշտակը՝ Մեծն Բրիտանիա, ստիպուած էր լքել իր անձնական ծրագիրները Պարսկաստանի եւ Կովկասի մասին, եւ պարպած ամբողջ այդ շրջանը, մէջն ըլլալով Պաթումը.

Հայերը՝ իրենց բախտին ձգուած, նեղը գրուեցան միաժամանակ թէ՝ ազգայնական Թուրքերէն եւ թէ պոլշեւիկ Ռուսերէն։

«Երկար ատենէ ի վեր հակառակութիւններ կային Կարսի՝ Երեւանի մայրաքաղաքին (?) ու Էրզրումի(?) միջեւ, ու իրենց յարաբերութեանց մէջ, երկու հակառակորդները, անկասկած. ապստ թեւեր տուած էին Թուրքեւ հայ աւանդական ատելութեան։ Էնկիւրի ո՛չ մէկ դժուարութիւն քաշեց պատրուակ մը գտնելու,— Թուրքերու իբրեւ թէ ջարդուիլը,— որպէսզի վերջնագիր ուղղէ եւ յետոյ ալ պատերազմ յայտարարէ Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ։ Հայերը՝ աւելի ընդունակ առեւտուրի քան զէնքի արուեստին, պարտուեցան։ Կարսը անձնատուր եղաւ եւ Հանրապետութիւնը պարտաւորուեցաւ ստորագրել հաշտութիւն մը, որ վերջ [illegible] մեծ կայսրութեան [illegible] (էջ 221-222)։

Անիրաւ է հեղինակին հեգնանքը Հայերուն դէմ, երբ շարունակ կը յիշեցնէ «Հայկական կայսրութեան» բացատրութիւնը։ Իսկ իր շնականութիւնը չափ ու սահման չունի, երբ կ'ուզէ բացատրել թէ Թուրքերը ինչո՞ւ բնաջնջեցին ամբողջ ցեղ մը։ Գարշելի է մանաւանդ իր բաղդատութիւնը այս առթիւ։ Կաշառուած հեղինակը ամենայն սառնարիւնութեամբ նոյն ստորին մանին վրայ կը դնէ Ամերիկայի անտամօրթ վայրենիներն ու Արեւելքի ամենէն քաղաքակիրթ ժողովուրդը, որուն արժանիքներուն ծանօթ է։

Աւելորդ է սակայն իր այն նկատողութիւնը թէ Հայերը բնաջնջելու քաղաքականութեան մէջ է միայն որ քէմալականները հետեւեցան իթթիհատականներուն. մինչ բոլոր հարցերուն մէջ հակառակ էին անոնց։ Ջարդելու եւ քանդելու բնազդը ատ հաւական է Թուրքերուն մէջ, ու կուգայ ո՛չ թէ իթթիհատականներէն, այլ դարերու խորէն։ Այդ արիւնարբու բնազդը երբեք յագեցած չպիտի ըլլայ Թուրքին մէջ, ու պիտի մարի այն օրը միայն, երբ ինք իր գլուխն ուտէ։

«Հայերը աշխարհի քարտէսէն անհետացած են այսօր», կ'ակնարկէ Ֆոն Միքուշները չարախինդ ուրախութեամբ եւ կը փառաբանեն Թուրք ժողովուրդին «յաղթութիւնը»։

Դարերը չեն կրցած արբել մեզ աշխարհի երեսէն, ու քանի ապրելու եւ ազատ ապրելու կամքը կայ մեր մէջ, աշխարհացոյցին վրայ անպայման պիտի ունենանք մեր տեղը, որքան ալ այդ հաճելի չըլլայ Միքուշներու եւ անոր գրիչը շարժման մէջ դնողներուն։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

(1).— Ghazi Mustapha Kémal (La Résurrection d'un peuple, par *Dagobert von Mikusch*, trad. de l'allemand. NRF. Paris 1931. Prix 15 fr.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս գիտէք, ոստիկանութիւնը պրպտումներ կատարեց Փարիզի 5րդ եւ 6րդ թաղամասերուն մէջ եւ ձերբակալեց 20 հոգի, որոնց մէջ օտարականներ որ կանոնաւոր թուղթ չունէին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Մեր կազմակերպութիւնը իր ընդարձակ ու բազմաթիւ ցանցերով և շատ անգամ ապերախտ աշխատանքով, նուիրուած ցեղի սարսռեցնող բեկորներու բարիքին, զանոնք համախմբելու ծիգին, անդադար կը գործէ։ Կը քարոզէ արի ըլլալ, դիմանալ ու պատրաստուիլ վաղուան անակնկալներուն, քաշելով իր հետ ժողովուրդին հաւատաւոր ու կենսունակ երիտասարդութիւնը։

Ահա թէ ինչու Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կոչուած է այս ժողովուրդին բազկերակը։ Եւ իրաւամբ, այս զգայուն կազմակերպութիւնը առանց դադարի կը շարժի, կը վազէ ու միշտ կը կայծկլտայ՝ հակառակ բոլոր խոչընդոտներու, ճակատը թշնամիներուն և կռնակը բամբասողներուն դարձուցած։

Սելանիկի դաշնակցական կազմը ամբողջէն փարած է իր դաստիարակչական ներքին աշխատանքներուն։ Իւրաքանչիւր կիրակի դասախօսական ժողովներ կը գումարուին իր ակումբի «Քրիստափոր»ի մէջ։ Ակումբը արդէն սկսած է նեղ գալ շաբթէ շաբաթ աճող նոր ընկերներու, որոնք սրտառուչ նուիրումով մը կուգան Դաշնակցութեան ուխտեալ զինուորները դառնալու։

Հաւաքոյթներու ծարաւի երիտասարդութեան անհանգիստ շարժումները հեշտութեամբ կը մատնեն անոնց անհամբերութիւնը։ Դաշնակցական խօսքը կը հաւասարակշռէ անոնց աճող եռանդը և հաւատքով լեցնելով անոնց հոգիները՝ կը պատրաստէ ապագայ անխոնջ ահերոնները։

Սելանիկի մէջ չկայ գործօն և առողջ կազմակերպութիւն մը, որուն վարիչները կամ ղեկավարները դաշնակցականներ չըլլան։ Չէ՛ պատահած [illegible] «Դաշնակցութեան» դէմ [illegible] կավարութեան, ու ժողովուրդը զանազանող կուգայ լսելու իր սիրած կուսակցութեան խօսքը, գիտնալով որ այդ խօսքին ետեւ պահուած է գործը, այն գործը, որ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գիտցած է կատարել ու կը կատարէ զարմանալի հետեւողականութեամբ ու յամառութեամբ։

Ռամկավարները կը շարունակեն քնանալ «շքեղ» մեկուսացումին մէջ, կը թուի թէ սկիզբէն իսկ իրենց բաժին ինկած է միայն քնանալ, ու երբեմն, գլուխ ցցել հակադաշնակցական այն տարրերուն հետ, որոնք ուրիշ գործ չունին ընելիք, և որը իրիկուն կ'ընեն իրենց ծերացած [illegible]։

Հնչակեաններու գոյութիւնը բացարձակ անզգալի է քաղաքիս մէջ։ Թերեւս խորունկ գաղտնապահութիւն կը տիրէ իրենց միջեւ, և իրենց գոյութիւնը իրենք ալ կ'անգիտանան…

Համայնավարներու մասին չարժեր խօսիլ։ Առանձին որ եւ է ուժ չեն ներկայացներ։ Խառնուած յոյն համայնավարներու մէջ, «համաշխարհային յեղափոխութիւն» կը կառուցանեն, իրենց խոպոտ ձայները բարձրացնելով օտարներու հետ։

Վախկոտ են ու ծթութենէ զատ ուրիշ դրամ չունին։ Եթէ առիթ գտնեն, չեն քաշուիր խառնակչութենէ։ Ճահճեր են որոնք թէեւ անզօր՝ սակայն կրնան սիրտ խառնել։

Հ. Մ. Ը. Մ.— Մարտ 21ի շաբաթ գիշերը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը տօնեց իր վերջի երեկոյթ-պարահանդէսը ի պատիւ իր տարեկան պարահանդէսին յանձնախումբին անդամներուն, Փոքր Նախացիներու ակումբի սրահներուն մէջ, ներկայութեամբ քաղաքիս ամենաընտրեալ դասին։ Պարերեկոյթը անցաւ խանդավառ ու տաք՝ տեւելով մինչեւ առաւօտ, ընդմիջուած սկաուտական բազմաթիւ բուրգերով, զուարթ մենախօսութիւններով եւ արտասանութիւններով։

Մարտ 25ի Յունաստանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները պաշտօնապէս հրաւիրուեցան մասնակցելու հանդիսութեանց, ուր տարին իրենց բաժինը արժանաւորութեամբ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը իր մարզական խորհուրդին հետ մշակած են ընդարձակ ծրագիր մը, բոլոր մարզիկները դէպի մարզադաշտ նշանաբանով։ Արդէն իսկ այդ ուղղութեամբ դիմումներ եղած են հայ վարժարաններու իրաւասու մարմիններուն, միջվարժարանային գնդախաղի մրցումներու հրաւիրելով զանոնք։ Անշուշտ բոլորն ալ ընթացք պիտի տան իրենց լայն մասնակցութիւնը բերելով։

Զատկի երկրորդ օրը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի հեծելանուորդները մրցում մը կազմակերպած են յունական ուժեղ B. A. O.ի հետ։ Թէնիսի մրցումի մը համար Հ. Մ. Ը. Մ.ը բանակցութիւններ կը կատարէ օտար խումբերու հետ։ Որոշուած է ամառուան եղանակին լողալու մրցումներ կազմակերպել, որոնց մասնաւոր խանդավառութիւն ստեղծելու կոչուած են։ Հրէական «Տէնկէլսիօն»ի պարտութենէն վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արարատ» գնդախաղի Ա. խումբը կը պատրաստուի մրցիլ հրէական «Մաքապի»ի զօրաւորագոյն խումբին հետ։

Այսպէս, Հ. Մ. Ը. Մ.ը ամբողջ ուժով մարզադաշտ կ'իջնէ, իր հետ քաշելով թէ նորահասները և թէ երիտասարդութիւնը։ Ժողովուրդը տաք է Հ. Մ. Ը. Մ.ի հանդէպ, ու մասնակից անոր բոլոր ձեռնարկներուն։

Հայ մամուլին մէջ կարդացինք Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի սկաուտական մարմնի կոչը։ Մեր բոլոր ուժով իրենց կողքին ըլլալով հանդերձ, չենք բաժներ պայքարի ձեւը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ինքզինքը բարձր պէտք է նկատէ բոլոր վէճերէն։ Ֆրանսահայ արենաբու խմբակը չի ներկայացներ այն ուժը, որով պայքարի Հ. Մ. Ը. Մ.ի պէս կազմակերպութեան մը դէմ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, մանաւանդ սա վերջին երկու տարուան ընթացքին, մեծ նուաճումներ կատարելով ինքզինքը պարտադրած է ամէն կողմ, հետզհետէ տարածուելով կ'ամրանայ ամէն տեղ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը պէտք է աշխատի իրմէ դուրս միացած մարզական խումբերը իր մէջ առնելու, երբ կը տեսնէ թէ անօգուտ է այդ ուղղութեամբ ըրած ճիգերը, կ'աշխատի միայն իրեն համար։

Հ. Կ. Խաչի վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու իր կազմակերպութեան քսանամեակը։ Կ. Խաչի վարչութիւնը դեռ իրականացուցած չէ իր վրայ դրուած յոյսերը։ Փափաքելի է որ այս համակրելի կազմակերպութիւնը գործէ։

∴ Կոստանեան տրամաթիք խումբը քաղաքս այցելեց և տուաւ երկու ներկայացումներ, «Անդրա[?] կինը» և «Զար ոգին», որոնց տեսան յաջողութեամբ, նկատի ունենալով բեմական անյարմարութիւնները և տեխնիկական կացութիւնը։ Խումբը մեկնեցաւ Աթէնք, ներկայացումներու շարք մը տալու։

∴ Յունահայ Լիկան վերջապէս տուաւ իր պարահանդէսը։ Հրաւէրին պատասխանած էին յիսուն հայ եւ յոյն ընտանիքներ։ Սրահը իր սովորական միծակէն տարբերութիւն մը չունէր։ Նպատակը, որով շաղկապ մը եւ մտերիմ մթնոլորտ մը պէտք էր ստեղծուէր երկու քոյր ազգերու միջեւ, անտեսուած էր։ Հայ և յոյն ընտանիքները մեկուսացած էին իրենց սեղաններուն վրայ, եւ աւելին՝ Հայերը և Յոյները զատ զատ խմբաւորումներու վերածուած էին։

Յոյն եւ հայ լիկայի կազմակերպիչներու խորական ոգին, որ ցոյց տուին կենսունակ եւ գործօն տարրեր անտեսելով, մեծապէս պիտի վնասէ իր տարածումին։ Լուրջ խմբումներ կան հելլէնահայաստանցիներու միութիւն մը կազմելու բոլոր տարրերու մասնակցութեամբ, որ պիտի ծառայէ ուղղակի իր նպատակին, առանց յետին հաշիւներու, ու առանց թեթեւութիւններու։

∴ Տարիներէ ի վեր շշուկներ շրջան կ'ընէին Սէօլէօգի եկեղեցական թանկագին գոյքերու մասին, որոնք ապօրինի կերպով պահ կը

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՕՐԱՑՈՅՑ Ս. ՓՐԿԶԵԱՆ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ»

Ազգ. Հիւանդանոցի 1931ի
տարեգիրքը սովոր համար
է որ ինչպէս անցեալ տարի
ներ, խմբագրուած է հաստատու
թեան բժշկական մարմնին հր
կողութեան տակ։

Գրքին բովանդակութիւն
ձեւը եւ խորքը ի վեր կը հանե
որ խմբագրական մարմինը յա
ջողած է առարկայօրէն նկատ
առնել գործին պահանջները ե
անոր տալ կենդանի ու միան
գամայն տոհմին, տեւական ա
ժէք մը։

Ինչպէս յիշած է ինք յառա
ջաբանին մէջ, այդ հրատարա
կութեան գնահատութեան հ
մարկը յենուելով միայն հանրութեան
բարեխրութեան եւ Հիւանդա
նոցի համակրելի անունին, ա
տեկա պիտի ըլլար զգացում
բու շահագիտութիւն մը։
ան ուզած է — ինչպէս իրաւ
առաջ ուրիշներ ալ փորձած
ընել աւելի կամ պակաս յաջո
ղութեամբ — տարեգիրքին
արժէքաւոր հանգամանք
եւ եթէ կարելի է ըսել նիւթ
պէս փոխարինել հասարակու
թեան բարեխրական վերաբ
մունքը։ Արդ, խմբագրութիւն
լիովին յաջողած է իր այդ
մէկական, դրական տեսակէ
արժեցնել։ 1931ի տարեգիր
պիտի անցնի, պիտի մնայ
թէ գրասեղան մը ժամանակ
ուր հետաքրքրութիւններու
իբրեւ մէկը այն հմուտ գիրք
րէն ուր պատմական դէպքե
երեւոյթներ, թիւեր ու վաւեր
գիրներ ի պահ դրուած են։

Տարեգիրքը չորս մասի բա
նուած է. Պետական կեանք,
գային կեանք, Ս. Փ. Հիւանդա
նոց եւ վերջապէս հայ
ուր ժամագրուած են հայ գ
ներ, իւրաքանչիւրը իր մա
մէջ։

Առաջին մասը գործին
նէն շահեկան գլուխն է
Խմբագիրը նպատակ ունեցա
համադրական պատկերի մը
տալ ներկայ Թուրքիոյ
տնտեսական կեանքը, իր
բիւրներով, կարելիութիւններ
եւ յարակից հարցերով։
նեակ մը ծանօթ հայ մասն
գէտներ, իրենց մասնակցութ
բերած են այդ գլուխի
րաստութեան, ուր ուսումնա
ուած են ի միջի այլոց
գիոյ հարստութեան տարբ
բիւրները, հանքային եւ
ռային հարստութիւնները,
տարարուեստը եւ
Նոյնքան խնամքով
տուած յօդուածներ կը ներ
յացնեն Թուրքիոյ
պիւտճէն, տուրքերը,
գոյքերու հարցը. Թուրք
Հանրային Պարտքին
բանը։ Ցաւալի ծաւալը թո
տար յիշել հեղինակները
մանել մասնագիտութ
մէջ։ Բայց իմ նախապ
թեամբ թելադրուած, չ
նար չյիշել մէկ երկու
թիւն։ Յայտնի դպրոցական
Հինգլեանի մէկ յօդուածը
կ'ամփոփէ Զուիցերացի
կավարժի մը տպաւորութ
նները Թուրք դպրոցական
կրթական կեանքի մասին
ուած մը ուր որոշակի
միտքեր պիտի գտնէք)
կու ուսումնասիրութիւն
ուած Թուրք Թատրոնի եւ
երաժշտութեան մէջ Հայ

Միայն Գ. Մնակ Սեմերճեան
Վերջերս խնդիրը արծարծ
Ա. Փիւսկիւլեանի եւ «
միջոցաւ։ Թեմականը օրակարգ
ըլլալ հարցը, որ սատոյգ
զայի հանգամանք։ Այս խնդիր
անգամ զանուեցան տարբեր
մօտ գործերով կապուած
անձին հետ, պաշտպանութեամ
ւեր առին ու սեւցան յանրայի
ծիքեր աղջեւ։ Ցաւելով
մանութիւններ։

ՎԱՀ

րած գիրին։ Առ ի՜նը
ած է Թուրք հեղինակի մը,
Ահմէտ Րէֆիք, որ թէեւ
կեցաւ իբրեւ նորութիւն,
արժէքաւոր է իբրեւ օ-
վկայութիւն եւ ժամանա-
ման, Թուրք պետական
վարժարաններու
ինչ ի վեր աշխատած հայ
ներու լիակատար մէկ
կը փակէ այս գլուխը։
կեանքի նուիրուած գլու-
մամատարար սեղմ է եւ
Հայաստանը կը պակ-
ուսումնասիրուած ըլլա-
ընթաց տարի։ Յան-
խմբագրողին չէ ան-
թէ այս գլուխին մէջ
քանի մը ցուցակներ թա-
մարմիններու, եւ հա-
թերթ գաղթահայ
անհերքարան համա-
մներու..., Ցխո՛ւր պատ-
բայց արդէն, առաւել տարի
գործել. ի՞նչ իմաստ կըր-
ցոնել հայ ժողովուրդի
ներուն քով։ Նոյն իսկ կա-
է խօսիլ հայ կեանքի մը

նոր չէ, հակառակ երե-
ներու յառաջդիմութեան,
ինք հայ կեանքի նշոյլ-
գտնել ամէն տեղ ուր
արծարծել առկայծ ճրագ-

Հիւանդանոցի նուիրուած
միշտ հաճոյքով պիտի
ամէնուն, բայց մա-
անոնց կողմէ որ ճանչ-
Ազգին Տունը։ Տօքթ.
չէ բաւականացած
տեղեկագրով մը
հաշուեցուցակով մը. հոն
գտնէք թուագրական
թիւնը այդ հաստատու-
որ 1932ին, իր հարիւ-
պիտի տօնէ. բժշկա-
տեղեկագիրներ հիւանդա-
գործունէութեան
ու այս ամէնը կենդա-
բազմաթիւ նկարներով,
նոր դէմքերու եւ հաս-
թեան առանին անցու-

որդ մասը — հայ միտքը
գործին աւելի քան
Եւրոպա այս հայ ուս-
ներու մէջ այս գլուխին
հաւաքել ուզած են օրուան
թէ անծանօթ գրիչները
երկեր հինէն, նորէն,
յաճախ ստորագրու-
ներու տողանցք մը մրտա-
էջերու տակ։ Տարեցուցա-
գրականութիւնը հա-
ու ցորենէ աւելի յարդ ու
կարունակած է. հովը քը-
տարած է ցանուցրիւ այդ
թերը «նուաստարդուի հրա-
կութիւնը օրինակ կարե-
նկատել աննախընթաց
որքան անվարտ-

յեցոյցին հայ միտքի բա-
եթէ գրական էջերով սեղմ
շատ փայլուն, բայց
ական-քննական-գիտական
ասիրութիւններով ճոխ է
Արդէն Ս. Փ. Տա-

ընցոյցը երբեք հայ երիտասարդ-նոր գեղագրողներու ժամադրավայրը չէ եղած եւ պէտք չէ ըլլայ։ Այս տարի ալ քիչ թէ շատ անուն չունած, գրիչ մաշեցուցած հեղինակ ու աշխարհական ասպարէզներ իրենց գիրենք կրկնած են. եպիսկոպոսներու կողքին Մալէզեաններ, Հայկանոյշ Մարքեր, Ասպետներ ու Աշոտ Երկաթներ ու ուրիշներ կը փայլին իրենց հնօրեայ արդուզարդով...։ Ի՞նչ ընել, վերարուժապետ մը չէ որ պիտի յաջողի կարել ու կարել մաշած պատառներ. բայց մեզ պիտի ըլլար կեղծ արժէքներու հետ շփոթել ճշմարիտ եւ հնչուն էջեր, զորս ստորագրած են Թէքէեան, Ահարոն, Մաթթէոս Արլըն։

Թէքէեանի «Զմայլհաւոն իր յաջողագոյն գործերէն չէ, բայց այնքան պարզ ու ընտանի.

«Իրիկունն է կիրակի... ցամքերնայէն կը դառնանք կառքերու մէջ ընտանեօք...

Ահարոն ինքզինքը գերազանցեր է իր «Սփինքսի Տուայտանքին մէջ.

կեանքի ջուրթին առեղծուած
մը մըթին,
. . . .
Ես Ըսփինքսն եմ, անապատի՛
սիրահար,
Սէրս ինծ քարէ տօթակեց.
Ես իմ դիմաց նստած լուծել
չեմ կրնար
Սի՛րտը, ափերուս մէջ ծաղկա-
ման շանթահար,
—Խարոյկ եւ կամ մութի դէզ,
կը ծխնիմ լուռ ու անտես...

Գրական էջերէն դուրս, խըմբագրութիւնը մտցնել յօդուածներու ընտրութեամբ կը մատնէ վազանցուկ հարցերէն դուրս գալու, լուրջ խնդիրներ շօշափելու մտահոգութիւն մը։ Որոշ յօդուածներ արժանի են յիշատակութեան. յայտնութիւն մըն է ժանուանոց «արդի հայերէնի յատկանիշները» վերնագիրը կրող յօդուածը, ստորագրուած երիտասարդ զուիցերիացի հայագէտի մը,— Ռօպէռ Կոտէլի,— կողմէ, որ այս գրութեամբ մուտք կը գործէ հայ բանասիրութեան մէջ։ Իր սահուն հայերէնը, իր նիւթի տիրապետումը կընան տպաւոր հանդիսանալ կարգ մը առհմիկ հայերէնագէտներու։ Յիշենք նաեւ «Ակնարկ մը լեզուներու բարեկրթութեան մասին».(տքթ. Մանուէլեան). «Մեր երաժշտութեան անցեալէն» (Ա. Պատմագրեան) «Գալենոսի բժշկարանը՝ հայերէն» (Կ. Բասմաճեան), «Անծանօթ բժշկութեան մը» (տքթ. Վ. Թորգոմեան), «Տզոց յատուկ ընթերցումի գրքեր» (Թ. Հինդլեան), «Արուեստի եւ խանութեան սահմանները» (Ռ. Շիշմանեան) եւն.։

Զանց առնուած չէ գեղարուեստական մասնաւորը եւ, հայ արուեստի եւ արուեստագէտներու նուիրուած նօթերէ անկախաբար, գիրքի գեղազարդուած է հայ նկարիչներու գործերու բաւական յաջող վերանկարներով (Շապուհ, Մախոխեան, Արսլանեան, Ե. Շահին, Այվազովսքի, Ալեանաք եւն.)։ Նոյնը կարելի չէ ըսել իսկ յօդուածներու մաս կազմող կարգ մը նկարներու, պատկերներու մասին, որոնցմէ ոմանք հաւանաբար թուղթին պատճառաւ տուժած են իրենց յստակութենէն։ Երեւանի յատուկ նկարները մնացեր են շփոթ եւ նախնական։ Ուշագրաւ է նաեւ նկարներու շարք մը «Նշխարներ հայ ճարտարապետութենէն»։

Վերջապէս գիրք մը որ երեւան կը բերէ աշխատանք, խնամք եւ լրջութիւն, արժանի լոյն գնահատութեան, թէ իր ինքնակ արժէքին համար, թէ նոյնքան ալ այն սրտի մօտ անունին համար, որ խթանը եղած է այդ գործին բոլոր աշխատակիցներուն։

Հիւանդանոցի տարեցոյցը արժանաւոր ծառայութիւն մըն է ազգային հնօրեայ հաստատութեան ու միանգամայն տուրք մը հայ դպրութեան։

Փ. ՕՍՆԱՍԱՐ

Զ. Ե. Ռ. Մ.

ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՀԱՐՑԸ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսութիւնները, որ տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի կանոնաւորաբար, արդէն կը փոխարինեն հանդուցեալ Ցարդգող գրական Միութեան «Հինգշաբթի»ները։ Գրական այդ Միութիւնը իր թերութիւններուն կարգին, ունեցաւ այնպիսի առաւելութիւններ, որոնք չպիտի մոռցուին։ Դասախօսական երեկոներու շարքը անէր որ սկսաւ ու այսօր գրեթէ ամէն կողմ տեղի կ'ունենան նոյն ձեւի երեկոներ, վիճաբանութեան եւ դասախօսութեանց համար։ Սակայն ինչ որ Ցարդգող սկսաւ եւ կ'ուզէր ձգել, ժողովրդային համալսարանի ձեռնարկն էր։ Այս գործը, որ ամէն կողմ համակրանք գտաւ, օրուան գերագոյն պահանջն է։ Տարագիր ուրիշ ժողովուրդ մը, Ռուսը, ունի իր Ժողովրդային Համալսարանը։ Ինչո՞ւ չունենանք մենք ալ մերը։ Ցարդգողի փորձը պէտք չէ մոռցուի երբեք, եւ Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը, օրուան կորովի եւ երիտասարդ Միութիւնը, ժառանգելով Ցարդգողի կարգ մը աւանդութիւնները, յաջողցնելէ յետոյ այդ գրական Միութեան դասախօսական ժողովներու շարքը, պէտք է շուտով կենդանութիւն տայ այդ ձեռնարկին ալ։

Բայց այժմ անցնինք իր վերջին դասախօսական երեկոյին։

Անցեալ հինգշաբթի, նշանակուած դասախօսը, Գ. Բենօ, արգելիչ պատճառ մը ունենալով, չկրցաւ գալ եւ խօսիլ։ Զայն փոխարինեց Գ. Շ. Նարդունի, որ ներկայացուց Սերունդներու հարցը։ Ըստ դասախօսին, սերունդը տարիքի հարց մըն է, բայց ոչ սովորական իմաստով, այլ հոգեբանախօսական նշանակութեամբ։ Հոգեբանախօսական այդ ազդակն է, որ տարէքներուն կուտայ երբեմն երիտասարդական կորով, խանդավառութիւն, աշխուժութիւն։ Պատմութեան մէջ սերունդները ազեղ մը կը գծեն ու կ'անցնին։ Օրուան տիրական սերունդը այն է, որ կուգայ իր կարողութիւններուն ճառագայթը նետելու ազեղին (պատմութեան) վառարանին վրայ, ճիշդ երկրաչափական ձեւով։ Բայց ինչպէս տարիքները իրենց յատկանիշն ունին, որ ելեւէջ մը կը կատարէ համաձայն անհատին բնախօսական կեանքին, այնպէս ալ սերունդները իրենց յատկանիշն ունին, որ ելեւէջ մը կը կատարէ համաձայն հաւաքականութեան նկարագրին։ Ասկէ՝ պայքարը սերունդներու միջեւ, իբրեւ հակադրութեանց բախում։

Որո՞նք էք, ինչո՞ւ կեսուրները կռիւ կ'ընեն իրենց հարսներուն հետ։ Դիտա՞ծ էք. նմանութիւն մը չկա՞յ կեսուրներու եւ հարսներու կռիւին ու տարէց սերունդներու եւ երիտասարդ սերունդներու կռիւին միջեւ։ Կ'արժէ հոգեբանական երկար վերլուծման մը ենթարկել այս հարցը եւ պարզել բոլոր պատճառները։

Գ. Շ. Նարդունի այս տեսակէտներէն առաջնորդուած, փորձեց հասկնալ թէ նախ Հայոց մտաւորական պատմութիւնը սերունդ ունեցա՞ծ է։ Ցետոյ ՀԸԲՋաններու մէջ փնտռելով անոնց տարբեր արտայայտութիւնները, 60ական թուականներէն մինչեւ մեր օրերը, եկաւ հասաւ մեր օրը սերունդին անկախ ձեւաւորման անհրաժեշտութեան։ Կարեւոր նկատեց ստեղծել սերունդ մը որբերուն մեծամասնութեամբ, մէջը նետելով տարբեր օրուան երիտասարդութենէն։ Մեր ազգային կոչուած պատմութեան մէջ անհրաժեշտ է պատրաստել միտքերու յեղափոխութիւն մը։ Եւ միտքերու տեղաշարժը կը կատարուի միայն սերունդներու բախումով։ Այլապէս պատմութիւնը կը դառնայ աւանդութիւններու շարունակութիւնը։ Ըստ Գ. Շ. Նարդունիի, աւանդութիւնը, ազգերու կազմութեան մէջ կարեւոր տարր մը ըլլալով հանդերձ, չի կրնար նպատակ դառնալ։ Ուրեմն ազգը աւանդութիւն մը չէ, կամ հին փիլիսոփայական բառարանով արտայայտուելու համար՝ ազգը տարածութիւն (étendue) մը չէ, այլ ժամանակ (temps)։ Վտանգաւոր ոչինչ կայ այս տեսակէտին մէջ, նոյնիսկ միակ ըմբռնումն է, որուն պէտք է հետեւիլ՝ եթէ կ'ուզենք ազգ դառնալ։ Որբերը, իբրեւ զոհաբերութեան ընդունակ, խմոր մըն են, որուն վրայ կարելի է կատարել այդ աշխատանքը։ Բայց նախ աշխատիլ, որ որբերը գտնեն իրենց անկախութիւնը։ Վերջին տարիներու սկսան պայքարներ, որոնք ցոյց կուտան թէ իրապէս խմորը կ'ուռի եւ իր ձեւը պիտի գտնէ։ Դասախօսը յետոյ գծեց որբ սերունդին հոգեբանական պատկերը, ընկերային դիմագիծը, առանց մոռնալու խօսիլ իր հաւատքին մասին. Եւ վերջացուց իր դասախօսութիւնը կծու արտայայտութիւններուն խառնելով զուարթ շեշտեր, միշտ կենդանի պահելու համար իր խօսքը։

Հ. ՎՐԷԺ

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖԻ ՀՐԷՇԸ

Ուրեմն, Փէթէր Քուրթէն կը խոստովանի իր անօրինակ ու բազմազան ոճիրները, ու ծանուանդ, կարծէք, ծանաւոր հաճոյքով, հին յիշատակներու տուած քաղցրութեամբ է որ կանգ կ'առնէ իր առաջին ոճիրներուն վրայ։

— Այն ատեն, կը պատմէ, կը բնակէի Միւլհայմ, Քոլոնի մօտ, Շաբաթ իրիկուն մըն էր, 1913ի մայիս ամսուն. պանդոկ մը մտեր էի, ծառայելով որ կրնամ գողութիւն մը ընել։ Պանդոկին սպասման սրահին մէջ, ձայնագիր գործիք մը կը ճըռճռար։ Մինչեւ ձեղնայարկը բարձրացայ եւ մինչ թղթերիք բաներ մը կը փնտռէի, մտայ սենեակ մը, ուր պառկած կը քնանար մանկամարդ աղջնակ մը, Քրիստին Քլայն...

Հոս, ոճրագործը պահ մը կը վարանի, մինչ Նախագահը զայն քաջալերելու համար, մեղմ ձայնով կը հարցնէ.

— Ու յետո՞յ, Փէթէր։

—Ցետոյ, չխօսելը չեմ գիտեր թէ ինչե՛ր մտածեցի, Քրիստին Քլայն աչքերը բացաւ եւ ինծի նայեցաւ։ Վարէն, ձայնագիրը ծանօթ եղանակ մը կը հնչեցնէր,— Եղիր սիրուն եւ լռէ։ Բառ մը անգամ չարտասանեցի, ո՛չ մէկ վէճ ունեցանք։ Բայց մօտեցայ անոր եւ քունքին զարկի մկրատով։ Ցետոյ զարկի կոկորդին։ Մնաց, երբ ձայնագիրը դադրեցաւ դառնալէ»։

Ո՛չ ոք գիտէ թէ որքա՛ն ատոյգ է այս պատմութիւնը, որ դատելով շեշտէն ու հիւսուածքէն, պատրաստուած, յերիւրածոյ հեքիաթի մը տպաւորութիւնը կը թողու ներկաներուն վրայ։ Եւ երբ կը հարցնեն թէ ի՞նչ պէտք ունէր սպաննելու, պարզապէս կը պատասխանէ.

— Մանկութեանս, շատ տանջուած էի անիրաւութեանց երեսէն։ Ցեանկ մը արիւնուշտ կատաղութիւն բռնեց զիս։ Ուզեցի վրէժ լուծել։

Փէթէր Քուրթէնի երկրորդ ոճիրը տեղի ունեցած է 1920 փետրուարին։ Մինչ այդ սակայն, ի՞նչ կատարած է Քուրթէն, ի՞նչ բանած է, եւ ի՞նչպէս անցուցած է իր ժամանակը։

Պարզապէս, 1919էն 1920, անընդհատ մէկ բանտէն ելած միւս բանտը մտած է, որովհետեւ հազիւ մէկ ոճիրը քաւած ու բանտէն ելած, կը փութար ուրիշ յանցանքի վրայ բռնուելու։ Այսուհանդերձ, չէ մոռցած նաեւ ամուսնանալ։ Ու կը հաւաստէ թէ այդ ամուսնութիւնը բարերար ազդեցութիւն մը գործած է իր վրայ, մինչեւ որ գնաց «հանդերձ ընտանեօք» հաստատուելու Տիւսէլտորֆ, ուր նոր կորովով... ձեռնարկեց բանալու վայրագ ոճիրներու շարք մը։

Իսկական շարք մը, ոճրագործական ձգտումներով ու մահացու գործիքներով։ Տիւսէլտորֆի մէջ, առաջին չորս ոճիրները կը գործէ մկրատով։ Վեց ուրիշ ոճիրներու երկրորդ շարք մը կը բանայ դաշոյնով, իսկ մնացեալ չորս ոճիրները կը գործէ մուրճով։ Ու կը բացատրէ թէ մկրատի գործածութեան վերջ տուաւ, որովհետեւ, պէտք էր յաճախ սրցնել տալ զանոնք, ինչ որ վտանգաւոր կրնար ըլլալ իրեն համար։ Սկսաւ ուրեմն դաշոյն գործածել, բայց անոր ալ բերանը կոտրեցաւ։ Այս անգամ ձեռք անցուց մուրճ մը, որուն կոթը կոտրեցաւ, ահա թէ ինչո՛ւ, վերջին անգամ նորէն դիմեց մկրատներու օգնութեան...

Ու, ոճիրներու մանրամասն պատմութեան անցնելէ առաջ, ընդհ. դատախազը կը պահանջէ որ դատավարութիւնը շարունակուի դըռնփակ նիստի մը մէջ։ Ոճրագործին պաշտպան փաստաբանը, կ'ընդդիմանայ։ Դատարանը կ'որոշէ հրապարակային նիստի մէջ շարունակել ու Քուրթէն կը փորձի, աւելի ճիշդ, նոր կը սկսի կծիկը քակել ոճիրներու շարքին... 16 ոճիրներ պիտի յիշէ, բոլորը գործուած իր ձեռքով, առանց որ եւ է մեղսակցի օգնութեան։ Ոչ միայն՝ կը խոստովանի հաճոյակատար տրամադրութեամբ, այլ եւ կը ջանայ ըսել իր ըմբռնումին, մեկնաբանել զանոնք։

— Փետր՝ 3ի իրիկունը կը պատմէ, չափէն աւելի գրգռուած վիճակ մը ունէի, նոյնիսկ անասունի մը վրայ պիտի նետուէի, եթէ հանդիպէի։ Բայց դէմս ելաւ Ցիկին Քունը, զոր սպաննեցի քունքիններուած մկրատի հարուածներով։ Վար ինկաւ, նորէն ոտքի ելաւ ու մտաւ իր տունը։ Այնքան ուժեղ զարկեր էի որ մկրատին մէկ բերանը կոտրեր էր։

Իսկ փոքրիկն Ռոզայի պարագան աւելի պաշտեցուցիչ է։

(2)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍՊԱՌՆԱԳԻՐ ՇԷՖԻՔ ՓԱՇԱՅԻ

17 յունիս 1905

Գվսեմ. փաշա,

հայ յեղափոխական կոմիտէն օսմ. կառավարութեան գործաընութիւններէն ազատելու համար, շուտով պիտի ձեռնարծրագիրներուն գործադրութեան։

որ օրին կ'իմանանք ձեր պաշտօնատան կողմէ մեզի նուած բոլոր միջոցները։ Անօգուտ է սին ենթադրութեամբ եւ չարամիտ զրպարտութիւններով ձերբակալել եւ բազմաթիւ Հայեր որոնք ոչ մէկ բանէ լուր ունին։ Մեր մասնաւոր մարմին մը կազմած եւ յատկապէս դրկած է ումներուն գործադրութեան համար։ Գատիւ ունինք հաձեզ թէ չպիտի կրնաք արգիլել անոնց Գոյիս մուտքը եւ պիտի կրնաք ընել։

Տ. Խ. Կ.

ՀԱՅԵՐԸ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱԶՄԵԼ Կ'ՈՒԶԷԻՆ

կոմիտէները Ժընեւի մէջ, քանի մը անգամներ Ահմէտ Րիզա պէյի ընկերներուն հետ տեսակցելով, համագործակցութիւն առաջարկած եւ վերջին ալ քոնկրէ մը գումարած էին։

Մեր արտաքին նախարարութիւնը այս մասին տեղեկութիւններ ստաարտասահմանի դեսպանատուններէն եւ մասնաւոր աղբիւրներէ։ կ'ուզեմ յիշել իրողութիւն մը որ կ'ապացուցանէ Ահմէտ Րիզա համերաշխութիւնը եւ անկեղծութիւնը

Մահափորձէն երկու ամիս առաջ տեղի ունեցած ժողովի մը ընթացքին, Ահմէտ Րիզա պէյ հասկցած էր թէ հայկական կոմիտէին նպատակն է Օսմ. կայսրութենէն անջատ պետութիւն մը հաստատել, իսկ ատոր հասնելու համար, կ'ուզէր օտար պետութեանց միջամտութիւնը յառաջ բերել, խռովութիւններ սարքելով։ Եւ որովհետեւ ատոր հետեւանքը ուրիշ բան չէր կրնար ըլլալ եթէ ոչ կործանել երկիրը, Ահմէտ Րիզա պէյ ժողովը ձգեց հեռացաւ, յայտարարելով թէ չի կրնար իր ձեռքով օտար փառամոլ պետութեանց միջամտութիւնը հրաւիրել երկրին վրայ։

Սուլթան Համիտ լսելով այս բանը, շատ գոհ մնաց եւ անմիջապէս Թուրքիա հրաւիրեց Ահմէտ Րիզա պէյը, բարձր պաշտօններ տալու համար, բայց այս վերջինը չեկաւ։

ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այսպէս ուրեմն, հակառակ ամէն կողմէ ձեռք առնուած բոլոր միջոցներուն, կոմիտէն ալ իր կողմէն միջոցներ ձեռք առած էր մեծ ճարտարութեամբ, եւ մեր իսկ միջոցներուն անբաւականութեան պատճառով, դժոխային մեքենան պայթեցաւ 1905 (1321) յուլիս 8ին։

Այս պայթիւնը, որ աշխարհս աղմուկ մը հանեց, լեռնային ամենամեծ թնդանօթներու որոտման պէս եւ լսուեցաւ ամբողջ քաղաքին մէջ, սարսափի մատնեց Ապտիւլ Համիտը, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնք որ դէպքին վայրը կը գտնուէին։ Ամէնքն ալ անասելի ապշութեան մը մատնուեցան։

Ապտիւլ Համիտ այն պահուն մզկիթէն ելլելով, դէպի մարմարեայ սանդուղը կը յառաջանար, իր կառքը նստելու համար։ Պահ մը կանգ առաւ եւ կարճ խօսակցութիւն մը ունեցաւ հանգուցեալ Շէյխիւլ Իսլամ Ճէմալէտտին էֆէնտիի հետ։ Համաձայն արարողական կարգին, պալատականները, զինուորականները եւ թիկնապահները շարուած էին աջ եւ ձախ։ Զինուորները բարեւի կեցած էին, իսկ բազմութիւնը լուռ ու մունջ կը սպասէր Սուլթանին անցքը դիտելու համար։

Մահափորձին հեղինակները հաշուած էին որ Սուլթանը ճիշդ մէկ վայրկեան և 42 երկվայրկեանէն կ'անցնի մզկիթին բակէն մինչեւ պալատ եղած միջոցը և դժոխային մեքենան պայթեցաւ ճիշդ այն վայրկեանին որուն համար լարուած էր։ Սուլթան Համիտ աշխարհս որոտումէն և ափին մէջ Թոչկաող կտորներէն հասկցած էր թէ շատ ծանր բան մը պատահած էր, բայց չայլայլեցաւ և միայն հարցուց ինծի. «Ի՞նչ կայ, ի՞նչ է պատահեր»։ Ցետոյ կառք նստաւ, սանձերը բռնեց և քշեց։

Ինչպէս յիշած եմ արդէն, Սուլթանը հրամայեց անմիջապէս խիստ քննութեան ձեռնարկել, ոճրագործները երեւան հանելու համար։ Առաջին տեղեկագիրը Պէշիքթաշի հրամանատարութեան կողմէ տրուած էր։

Համաձայն այդ տեղեկագրին, պայթման հետեւանքով մեռած էին 26 հոգի, որոնց երեքը զինուոր, իսկ 58 հոգի ալ ծանրապէս կամ թեթեւապէս վիրաւորուած էին, մօտ 20 ձիեր սպաննուած, բազմաթիւ կառքեր կտոր կտոր եղած էին։ Վիրաւորները Եըլտըզի Մանկանց եւ Կիւմիւշսույի հիւանդանոցները փոխադրուած էին, իսկ ընդհանուր դատախազը կը շարունակէր քննութիւնները։

Յիշած եմ նաեւ թէ, այս տեղեկագրին վրայ, Սուլթանը հրամայեց անմիջապէս կազմել մասնաւոր Յանձնաժողով մը, իր կողմէ ընտրուած անդամներով, եւ վայրկենապէս գործի ձեռնարկել։ Այնպէս ալ եղաւ։

Պրպտումներ կատարուեցան մեռելներու մասին. լսուեցան վիրաւորներուն վկայութիւնները, փնտռուեցան կտոր կտոր եղած կառքերուն տէրերը, բժիշկները քննեցին վէրքերու տեսակը, եւ արտակարգ յանձնաժողովը գիշեր ցորեկ աշխատելով, յաջողեցաւ հաստատել մահափորձին բոլոր մանրնայատուկ հանգամանքները։

(Շար.)

— Թաթալանիոյ հանրապետութեան հռչակումը չի նշանակեր թէ անհամաձայնութեան մէջ ենք Սպանիացիներուն հետ, որոնք հռչակեցին Սպանիոյ հանրապետութիւնը։ Իրարու հետ կատարելապէս համաձայն ենք։ Կ'ուզենք ամբողջ սպանիական ժողովուրդներուն հետ դաշնակցիլ ամէնէն ազատական եւ ժողովրդական ոգիով։ Կ'ուզենք հաստատել վեհանձն հանրապետութիւն մը։ Բանակը մեզ հետ է եւ ամէն կողմէ քաջալերութիւն կը գտնենք։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՌՈՍՏՈՄԻ ենթակոմիտէի ժողովրդայսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, վաղըՇաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 1 Bld. Carnot, Alfortville. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ժողովը կը փակուի ժամը 11ին։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գառնեկեան միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Միութեան Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ա. բամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղըՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ՊՕՄՈՆ ՍէՆ Ժիւլիէնի (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՆԻՍԻ կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Դ. Վարուժան, Իսրայէլ Օրի եւ Անդրանիկ խումբերու ներկայացուցիչները, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, 182 Bld. de la Madeleine.

ՆԻՍԻ Անդրանիկ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Պէրպէրեանի բնակարանը։

ՆԻՍԻ Իսրայէլ Օրի խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Ա. Աբօեանի բնակարանը։

ՍէՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն, առիպողաբար ժողովի կը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 2ին, «Վարուժան» ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Ներկայանալ անզամատոմսով։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այս երեկոյ ժամը 8,30ին, Cours Lafayette, 181 թիւ սրճարանին ներքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Երիտասարդաց Միութիւնը դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամներն ու համակիրները վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8ուկէսին 6 Bld. Carnot Գ. Ֆիլիպի սրճարանը։

∴ Ապրիլ 11ը կը տօնուի Ալֆորվիլի մէջ 25 Ապրիլ շաբաթ գիշեր։Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սէօլէզցի Համազասպ Շահպազեան կը փնտռէ իր եղբայրները Վահան եւ Ստեփան Շահպազեան։ Կը կարծուի թէ Վահան որ 9 տարի ծառայած է ֆրանսական բանակին մէջ, Փարիզէն մեկնած է Հարաւային Ամերիկա։ Ստեփան Իզմիրի աղէտէն յետոյ Շիշլէի (Պոլիս) գերեզմանատան պահապան էր։ Այժմ լուր չունինք իր մասին։

Իրենց հասցէն գիտցողներէ կը խնդրուի իմացնել Համազասպ Կարապետեանի, 243 Rue Jean Jacques Rousseau, Issy-les-Moulineaux. (Seine) France.

— Կը փնտռուի Այնթապցի Արմենակ Գլըճեան որ 1926ին եկած է Ֆրանսա. նախապէս կը գտնուէր Պէյրութ եւ կը զբաղէր հացագործութեամբ։ Իր եղբայրը կը գտնուի Ամերիկա։ Իմացնել իր քեռորդւոյն Սարգիս Թաշճեանի, chez Mr. Piraux, Saclas (Seine et Oise) France.

— Կը փնտռուի Եոզկատ Ցարխալ գիւղացի Եսայի Ղազէրեան, հօր անուն՝ Փիլիկ, մօր անուն (չի յիշեր)։ Կը կարծուի թէ այժմ Փարիզ կը գտնուի իր մօր հետ։ Իմացնել Գ. Տօնիկեանի, chez Mr. Sicard, au Moulin Daurouze, par Paulhaguet.(Haute Loire).

— Յակոբ Յովակիմեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդին Գրիգոր Գարաօղլանեան (Մալաթիացի) որ 1924ին Յունաստանէն մեկնած է Ֆրանսա։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել 5 Rue du Quartier Neuf, St. Chamond (Seine) France.

— Կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անուն՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անուն՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անուն՝ Սամուէլ։ Տեղահանութեան ատեն 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէյխ Մագսութ, Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— Մարաշցի Եսայի Գարամանլեանի որդին Սիմոն Գարամանլեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Յակոբ Գարամանլեանը, որ կը գտնուէր Շիքակօ (Ամերիկա)։ Ընդհ. պատերազմէն ի վեր լուր չունիմ իր մասին, իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Simon Karamanlianի, Usine Vigier, Pont St. Esprit (Gard) France.

Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Ռընտմի խումբըվաղը Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԼԻՈՆԻ բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի ժառանգաւորանը։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻԻ խումբը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ծանօթ.— Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԵԿ

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ԼԻՈՆ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետութեան սրահին մէջ

կը նախագահէ՝ Գ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

կը խօսի՝ Գ. ՎԱՐԴԱՆ ՋՈՒԼԱԷՐԵԱՆ

կը մասնակցին տեղւոյն կուսակցական մարմինները, բոլոր Հայրենակցական միութիւնները, կարմիր խաչը։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանաւոր նուագախումբ, երգ, արտասանութիւն։

ՎԱԼԱՆՍ.— Վաղը Շաբաթ օր

կը նախագահէ՝ Գ. ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ եւ արտասանութիւն

ՏԷՍԻՆ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Ըսսիէթէ Լիոնէզի մէջ

Հ. Կ. ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ եւ ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր

SALLE WASHINGTONի մէջ մէթրօ Georges V.

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ

Պ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Բացման խօսք՝ Գ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆէ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, պարեր, թատր ճագ, ճոխ պիւֆէ

կը ներկայացուի «ՆԱՄՈՒՍ»էն հարսանիքի տեսարանը

տեղական տարազներով

Մուտք 7.50 ֆրանք

կը խնդրուի 7 տարեկանէն վար երախաներ չբերել։ 7 տարեկանէն վեր տղոց համար կը գանձուի ամբողջ տոմսի արժէքը։

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանդ Սամուէլ գրատունը 51 Mr. le Prince եւ հանդէսին օրը կիչէն։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ste. Byothérapitique, 131 rue Cambrone։ Մէթրօ Vaugirard.

Կը խօսի՝ Գ. ՋԱՒԱՐԵԱՆ, նիւթ ունենալով

«ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ»

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Pleyel ցան, Salle Chopinի մէջ, 8 Rue Daru, (Métro: Ternes)

Տոմսերու գինը՝ 50, 30, 20, 10 եւ 5 ֆրանք

դիմել.— Հրանդ Սամուէլ, 51 Rue Mr. le Prince. եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԾԱՆՕԹ.— Սրահին դուռները կը փակուին ժամը 9ին։

MATINÉE-PROLONGÉE

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

19 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4—12

Hôtel Mac Mahon, 29 Ave. Mac Mahon, մէթրօ՝ Etoile

ՊԱՐ. ATTRACTION եւ BRIDGE ճոխ պիւֆէ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան կողմէ

Ի նպաստ կիրակնօրեայ հայ վարժարան

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 150 րիւ Լաֆայէթ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻՆ ԺԸՆԷՎԻԷՎ ԿԱՄ ԷՆՕՎԷՖԱ

ԵՒ ՋՈՒԵՇՏ ՄԸ ՄՈՒՏՔ 4 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՐԷՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 ԷՋ

գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր.

փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ

կեդրոն.—«Արփի»գրատուն, L. Mozian, 5 rueChamplaine. Paris (20).

Լիոնի շրջանին համար դիմել Գ. Սահաթճեանի, 4—6, Rue de la Part Dieu, Lyon.

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել Տերիկեանցի։ Կը գտնուի նաեւ Լ. Գեւոնեանի մօտ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

“HARATCH”

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 250

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 18 ԱՊՐԻԼ 1931
18 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1547 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐՆ Է ԲՈՒՆ ՊԱՏՐԱՆՔԸ

Այլ եւս պարզ է Պ. Վահան Թէքէեանի տեսակէտը.

— «Գաղութահայութիւնը պէտք է հրաժարի երկրային պահանջներ դնելէ, որովհետեւ կայ հայկական ցեղութիւն մը, որ այդ պահանջները դնելու թէ աւելի *իրաւասութիւնը* եւ թէ աւելի *պատեհութիւնը* ունի»։

Քիչ մը վարը, աւելի շեշտելով այս տեսակէտը.

— «Արդ» քանի որ գաղութահայութիւնը երկրային պահանջներ դնելու *պատեհութիւնը* չունի, քանի որ այդ իրաւասութիւնն ալ «դէպքերու բերմամբ» տրուած է Երեւանին, մենք ըսինք եւ կ՚ըսենք որ այլ եւս հրաժարելու ենք այդ պահանջներէն եւ զանոնք յանձնելու ենք հայկական ցեղութեան, *որ այդ պատեհութիւնը երբ գտնէ, իրաւասութիւնն ալ կը ջնջէ, չի կրնար չջնջել»* (Արեւ, 8 ապրիլ)։

Ի՛նչ անուշ երազ։ Եւ մանաւանդ ի՛նչ դիւրին ճամբայ։

Ասկէ անդին կը մնայ միայն բանաստեղծութիւն գրել եւ աղմուս երգել։ Հառաչել ու յօրանջել։

×

1919—1920ին, Պ. Վ. Թէքէեանն ալ մէկն էր այն իմաստուններէն, որ կը ծաղրէին մեզ, երբ Երեւանը կը համարէինք խարխափ, կորիզ, յենարան՝ վաղուան պետութեան։ Հոգ չէ թէ «դէպքերու բերմամբ» հաստատուած։

Ապաւինած միջազգային դաշնագիրներու, Թրքահայ դատին միջազգային հանգամանքին, ան, իբրեւ Փարիզի բանակցաց պահանջ, sine qua non պայման կը դնէր Երեւանը կցել Թրքահայ նահանգներուն, և ոչ թէ այս վերջինները՝ առաջինին։

Այսինքն թողուլ իրականութիւնը և կառչիլ «պատրանք»ին, ինչպէս կը կոչէ այսօր։

Այդ օրէն ի վեր, ի՞նչ պատահեցաւ։ Ի՞նչպէս այնքան մեծցաւ «ափ մը Երեւանը», բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս, որ հիմա կը պահանջուի հայրենազուրկ, հալածական բազմութիւններէն՝ ոսկեմտահայ վերջին զանգուածէն՝ հրաժարիլ «երկրային պահանջներ դնելէ», եւ ապաւինիլ պարզ գաւառապետութեան մը։ Ռուսիկանական Տեսչութեան մը. ...

Երեւանը այսօր ալ կորիզ է եւ խարխափ՝ մեզի համար։ Ունինք մէկ միլիոն ժողովուրդ, հայկական այդ աշխարհամասին վրայ։ Համախումբ եւ հաստատուն։ Աննախընթաց պարագայ մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ։

Եւ ատոր համար է որ կը պահանջենք ներգաղթ, վերաշինութիւն եւ տնտեսական բարգաւաճում։ Նաեւ՝ ընդարձակում ներքին՝ սահմաններու — քանի որ «պատեհութիւններ» կը պակսին արտաքին ճակատի վրայ։

Այստեղ, ներքին սահմաններու ընդարձակման հարցին մէջ «Հայկական Տէրութիւնը» — միշտ գլխագիր — ե՛ւ իրաւասութիւնն ունի ե՛ւ պատեհութիւնը։ Եւ աւելի քան երբեք, որովհետեւ հայ բոլշեւիկներ անգամ իւրացուցած են այս տեսակէտը։ Գոնէ Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի մասին։

Եւ սակայն… Պ. Թէքէեան թող բարի ըլլայ թղթատելու թերթերը — խորհրդային, ոչ թէ դաշնակցական — համոզուելու համար թէ «բանը ինչո՛ւմն է»։

Այսօրուան Հայաստանը ընդունիլ իբրեւ շօշափելի փաստ — չի նշանակեր ուրիշ ամէն բան համարել պատրանք, եւ հրաժարիլ իրաւունքէ։

Երբ իշխանութիւն մը — պարզ «կոմիսարիատ» մը — հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ ինք «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ», երբ Թուրքի մը շնականութեամբ տանիքներէն կը պոռայ թէ թաղուած, լուծուած, վերջացած է «Հայկական Դատը». երբ ապարէզէն կը քշէ իր իսկ հաւատարիմները, քիչ-շատ հաւունցած տարրերը. երբ իր ամբողջ քաղաքականութիւնը, դպրոցէն մինչեւ գրասենեակը, յառաջ կը տանի այն ուղղութեամբ որ ոչ հայրենիքի գաղափար մնայ, ոչ ազգային խտէալ, ոչ ալ ո՛ր եւ է դատ եւ պահանջ անցեալէն, — ի՞նչ տրամաբանութեամբ, Պ. Թէքէեան, դուք մէջտեղ կը դնէք սա տմարդի եւ անճոռնի պահանջը.

— «Գաղութահայութիւնը պէտք է հրաժարի երկրային պահանջներ դնելէ»:

Ի՞նչպէս կ՚արդարացնէք այս անպատեհ նահանջը։ Այս անձնատուութիւնը ե՛ւ Թուրքին ե՛ւ Երեւանին հանդէպ։

Եւ այդ՝ գիտնալով հանդերձ որ, Երեւանը ոչ արտաքին քաղաքականութիւն կրնայ վարել, ոչ ալ ունի նախաձեռնութեան ուրիշ ո՛րեւէ իրաւունք։

Ան առաջին օրէն իսկ զրկուած էր այդ բոլոր իրաւասութիւններէն։ Իսկ տարուէ տարի կատարուած կրճատումները Երեւանը արդէն վերածեր են հասարակ մարզպանութեան մը, հանրօգուտ շինութեանց եւ կրթական-առողջապահական վարչութեան մը։ Այդ գործերն անգամ Մոսկուայի հրահանգներուն եւ ծրագիրներուն համաձայն կատարելու պայմանով։

Բոլորովին համաձայն ենք թօթափելու պատրանքները, կանգ առնելու իրական, շօշափելի գետնի վրայ։

Իսկ մեծագոյն պատրանքը չէ՞ այս պարագան — տեղով ապաւինիլ Երեւանին եւ ճակատ փոխել, Թուրքը սիրաշահելու պարզամտութեամբ…

Շ.

ՀԱՅԵՐԻՔԻՒՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԵՐՔՈՒԻ

Անատոլուի Գործակալութիւնը Ապրիլ 11 թուականով կը հաղորդէ Էնկիւրիի պարսիկ դեսպանատան հետեւեալ պաշտօնական հերքումնագիրը.—

«Պոլսոյ թերթերէն ոմանց մէջ կատարեալ ցաւով կարդացինք թէ Արարատականի մէջ Քիւրտերը եւ Հայերը միասին կ՚աշխատին Թուրքիոյ դէմ եւ թէ պարսիկ պաշտօնեաները կը քաջալերեն անոնց շարժումները։ Պարսկաստան, Արարատի անցեալ գործողութեանց ընթացքին, խօսքով թէ գործքով ցոյց տուաւ Թուրքիոյ հանդէպ հարեւանի իր բարեկամութիւնը եւ ամէն կերպով նպաստաւոր ընթացքը, եւ այս պարագան ծանօթ է նաեւ Թուրքիոյ պետական վարիչներուն։ Պարսիկ դեսպանատունը ցաւով կ՚ընդունի եւ հերքելու պէտք կը տեսնէ այս լուրերը, որոնք կրնան միտքերը շփոթեցնել եւ վիրաւորել պարսիկ հանրային կարծիքը, որ միայն անկեղծ բարեկամութիւն կը սնուցանէ Թուրք ազգին հանդէպ»։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Պոլսոյ Ճարտարարուեստական Միութիւնը (*Սանայի Պիրլիյի*) արտակարգ նիստ մը գումարեց, օրակարգ ունենալով ներածման եւ արտածման հաւասարակշռութեան պաշտպանութիւնը տեղական ճարտարարուեստին վրայ։ Այս առթիւ տեղի ունեցան շատ տաք խորհրդակցութիւններ, հարցին կարեւորութեան պատճառաւ:

Ժողովի ընթացքին խորհրդակցութեան առարկայ եղաւ Պարսկաստանի այն որոշումը, թէ արտաքին առեւտուրը պետական մենաշնորհ է եւ թէ իրան ապրանք ներածողը պէտք է նոյն արժէքով ալ պարսկական ապրանք գնէ ու արտածէ։ Խօսք առնողները միաձայնութեամբ շեշտեցին թէ այս կարգադրութիւնը ծանր հարուած մը պիտի տայ Թրքական արտածումներուն:

Ի վերջոյ որոշուեցաւ ժողովի հրաւիրել շահագրգռուող վաճառականները, եւ խորհիլ թէ ի՞նչ միջոցներու դիմելու է տագնապը փարատելու համար:

Ճարտարարուեստական Միութեան վարիչներէն մէկը այս առթիւ հետեւեալը յայտարարեց լրագրողներուն.—

«Եթէ Իրան այս տեսակ որոշում մը տուած է, կը նշանակէ թէ ապահոված է իր ներածման եւ արտածման հաւասարակշռութիւնը, եւ կ՚ուզէ մէկ կողմէն պահպանել երկրին հարստութիւնը, եւ միւս կողմէն կայունացնել իր դրամը։ Սակայն հետաքրքրական է գիտնալ թէ իր այս որոշումը ի՞նչ անդրադարձներ պիտի ունենայ միւս երկիրներուն վրայ, քանի որ անոնք ալ կրնան փոխադարձութեան դիմել»։

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՍԻՆԷՄԱՅԻ ԴԵՐԱՍԱՆ

Ամերիկեան ֆիլմի ընկերութեան մը տնօրէնը Լոս Անճելոսէն հեռագրով հրաւիրած է Սպանիոյ գահընկէց Ալֆոնս թագաւորը որ յանձն առնէ առաջին դերը կատարել ֆիլմի մը մէջ։ Այս ֆիլմը պիտի ներկայացնէ Ալֆոնսի թագաւորութիւնը պատմական գլխաւոր դրուագներով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սպանիոյ դէպքերը

Սպանիոյ գահընկէց թագաւորը հասաւ Փարիզ ուր մէկ քանի օր կենալէ վերջ պիտի մեկնի Անգլիա։

Հանրապետական նորակազմ կառավարութիւնը սկսած է միջոցներու դիմել ամրապնդելու համար վարչաձեւը եւ պահպանելու համար երկրին անդորրութիւնը։ Արդէն տասնի չափ հրովարտակներ գործադրութեան դրուած են։ Նոր կառավարութեան առաջին գործերէն մէկն եղաւ ազատութիւն տալ քաղաքական բոլոր բանտարկեալներուն։ Ասկից զատ կ՚ըսուի նաեւ թէ ներում շնորհած է 4 տարիէն վար բանտարկութեան դատապարտուած հասարակ դատապարտեալներուն, եւ կէսի իջեցուցած է միացեալ բանտարկեալներուն պատիժը։ Դատի պիտի ենթարկուին նախկին վարչապետ եւ պատերազմական նախարար զօր. Պէրէնկուէռ եւ Փրիմօ տէ Ռիվէրայի աշխատակիցները։

Նոր դահլիճը բազմաթիւ կարգադրութիւններ ըրաւ նաեւ բարձր պաշտօնատարներու նշանակման մասին։

Գալով անկեալ թագաւորին վերջին յայտարարութեան, որ հազարաւոր օրինակներով արքայականները ցրուեր էին երկրին բոլոր կողմերը, կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ հակառակ բացարիկ կացութեան, պէտք չէ տեսած այդ յայտարարութիւնը արգիլելու, որովհետեւ, վստահ է ժողովուրդին զգացումներուն վրայ։

Երկիրը առհասարակ խաղաղ է։ Միայն համայնավարներն են որ Սէվիլլայի մէջ խռովութիւններ հանեցին, հաւաքոյթի մը ընթացքին զօր կազմակերպեր էին քննադատելու համար քաղքենի հանրապետութիւնը։

Ֆրանսայի մախային վէճը

Աթէնքէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ թէեւ Ֆրանսայի եւ Յունաստանի միջեւ, առեւտրական դաշնագրի կնքման բանակցութիւնները կը շարունակուին եւ յոյս կայ որ յաջողութեամբ աւարտին նախապէս կարգ մը միճեւիներ ... սակայն յոյն կառավարութիւնը մերժեց երկարաձգել մաքսային պայմանագրական սակագնի կիրարկումը։ Հետեւաբար, ապրիլ 17էն սկսեալ առաւելագոյն մաքսատուրք կը կիրարկուի ֆրանսական ներածումներու վրայ։

Թուրք օջախները լուծուեցան

Թուրք Օջախներու վերջին համաժողովը ապրիլ 10ին տեղի ունեցած է Էնկիւրիի մէջ։ Օրակարգի միակ խնդիրն էր Օճախներու Խալքի միացումը որուն մասին առաջարկ ներկայացուցած են Միւնաթ Շիւքրիւ, Շինասի եւ Համտուլլահ Սուպհի պէյերը։ Առաջարկը ծափերով ընդունուած եւ միաձայնութեամբ քուէարկուած է միացումը որուն համաձայն, օջախներու կազմակերպութիւնը կը լուծուի եւ ամբողջութեամբ կը փոխանցուի Խալք կուսակցութեան։

Համեւրոպա Անշլուսին դէմ

Աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութիւնը տնտեսագին խլրտում մը պատճառած է եւրոպական կարգ մը պետութիւններու որոնք քաղաքական լուրջ վտանգ մը կը տեսնեն Անշլուսի իրականացման մէջ ու Եւրոպայի տնտեսական կազմակերպումը իրականացնելու համար լծուած են լուռ աշխատանքի մը։ Անցեալ ամիս Փարիզի մէջ գումարուած արմըտիքի խորհրդաժողովէն ի վեր մանաւանդ, կարծիքի յաճախակի փոխանակութիւններ տեղի կ՚ունենան Փարիզի, Լոնտոնի, Հռոմի, ինչպէս նաեւ կեդր. եւ արեւելեան Եւրոպայի մայրաքաղաքներուն միջեւ։

Կանխելու համար Անշլուսի իրականացումը, որուն շուրջ վիճաբանութիւններ տեղի պիտի ունենան Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ նիստին մէջ, ջանք կը թափուի ներդաշնակելու իւրաքանչիւր պետութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը՝ նախատեսուած միջազգային տնտեսական դրութեան մը հետ։

Այս մտքով ալ, Ֆրանսայի վարչապետը նոր խորհրդակցութեան մը հրաւիրեց արտաքին, առեւտրական, ելմտական եւ երկրագործական նախարարները, ինչպէս նաեւ խորհրդարանական բազմաթիւ յանձնախումբերու նախագահները։

Հնդկաստանի փոխարքային դէմ

Պոմպէյի կառախումբը որուն մէջ կը ճամբորդէր Հնդկաստանի փոխարքան իր կնոջ հետ, յարձակման ենթարկուեցաւ Պոմպէյէն 275 մղոն հեռու Տէրոյի կայարանին մէջ։ Յարձակումը գործուեցաւ քարերով, երբ կառախումբը կանգ էր առեր կայարանը եւ փոխարքան կը ճաշէր իր հետեւորդներուն հետ։

Պոմպէյի մէջ տոտիկանութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած էր։ Հան, փոխ — արքան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Կանտիի, ինչպէս նաեւ ժահմետական պատուիրակութեան մը հետ։

Ռումէն նախարարական տագնապը

Թիթուլէսքօ որուն յանձնուած էր Ռումանիոյ նոր դահլիճին կազմութիւնը, երկար տեսակցութիւններէ եւ բանակցութիւններէ վերջ քաղաքական զանազան հոսանքներու պետերուն հետ, յաջողեցաւ համաձայնութեան գալ։

ՎԱՂԸ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

20-ԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
(Մանրամասնութիւնները կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԵՍՏ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

ՈՉ ՇԵՓՈՐ, ՈՉ ԹՄԲՈՒԿ…

Այլ մրջիւնի մունջ գործունէութիւն՝ յամառ ու բեղուն, ինչպէս կը վայլէ ժողովրդային համեստ ու համատարած կազմակերպութեան մը, որ կը կոչուի Կարմիր Խաչ։

Այո՛, թող փառաբանանքի ու ներբողի ասուլեղի ու չափազանց ուղերձներով չպղտորեն հրճուանքը, որ ժողովուրդի ամէն զաւակ պիտի զգայ կատարուած ու մանաւանդ կատարելի գործին գնահատումով։

Բարեկամի գնահատութիւն պէտք է միայն, համեստ այլ հոգեբուխ։ Գնահատութիւնը պէտք է արտայայտել ու հարազատ Հայուն, որ գիտնայ թէ պզտիկ ազգ ենք, բայց ունինք շատ աւելի մեծ ցաւեր, քան ամենամեծ ազգերը, թէ ցաւերու ամոքման մէջ անիր է փնտռել ու մտցնել անհատական ու մանաւանդ խմբակցական նկատումներ, շահեր ու սաղրանքներ, գիտնայ մանաւանդ թէ, վէրք մը կապելու, հող մը փարատելու, ցաւ մը ամոքելու, դպրոց մը բանալու կամ թշուառութիւն մը սփոփելու համար, ի՛նչ զոհողութիւն պէտք է, ի՛նչ կորով, եռանդ ու յամառութիւն, երբ նոյն քաղաքին մէջ, յաճախ, մէկ ժամ պէտք է քալել լսելու համար Հայու մը ձայնը։

Պէտք է գիտնալ, իսկ եթէ չի գիտեր, զգայ այս բոլորը ու լեցուի հիացումով գործին հանդէպ, որ ահա, քսան տարի կ՚արձանագրէ կեանքի գրքին մէջ, քսան տարի կազմակերպական ճիգերու, զոհողութիւններու, յոգնութիւններու՝ քայքայման անտանելի պայմաններու տակ, գոյութեան պայքարի դաշտին վրայ՝ տեղատուութիւններով ու յառաջխաղացումներով։

Պէտք է գիտնալ այս բոլորը եւ կամ ըլլալ կոյր՝ նաեւ մըտքով։ Կարմիր Խաչը մրցակից ցոյց տալու համար Բարեգործականին։ Կոյր՝, այո՛, չտեսնելու համար Բարեգործականի անմատչելի եւ տղնդեր ապաներուն ու միլիոններուն դէմ, Կ. Խաչի ժողովրդական համեստ լումաներն ու ժրաջան կիները, կինե՛ր միայն… հայուհինե՛ր որոնք վարժութիւնը չունին ցուցադրել պերճանքի, ու գիտեն արդար հպարտութիւն մը զգալ միայն ու միայն, իրենց ձեռակերտէն…։

Ո՛չ շեփոր, ո՛չ թմբուկ ուրեմն։

Գործը արդէն կը խօսի։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՀԱԿԱՌԱԿ

Անթաքիայէն կը հաղորդեն «Մօն Փօսթա»յի թէ տեղւոյն փոխանորդական մասին Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնը չի գործադրուիր։ Դաշնագրին համաձայն, Անթաքիոյ շրջանակը մասնաւոր վարչութեան մը ենթակայ պիտի ըլլայ եւ պաշտօնական լեզուն ալ ըլլայ Թուրքերէնը։

Ցիշեալ թերթին թղթակիցը կը հաղորդէ թէ բոլորովին հակառակ վիճակ մը առաջ եկած է, Արաբերէնը տիրող լեզուն եղած է եւ դատարաններն ալ սկսած են Թուրքերէնը լքել։

ՆԱՄԱԿ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Սիրելի՛ Կարմիր Խաչ,

Կը լրանայ քու կեանքի 20 տարին։ Դա երիտասարդական թափերի շրջան է, երբ ոյժ կայ բարձրանալու եւ նոր հորիզոններ ընդգրկելու։ Բայց դա մի հասակ նաեւ, երբ յաճախ խորտակւում են ուժերը եւ կորւում թեւերը։

Կ'ուզէի, որ դու քո ոյժը եւ թափը պահես, հասակ նետես եւ մեր հասարակական կեանքում լրիւ կերպով քո տեղը բռնես։

Մեծ համարում ունեմ Կարմիր Խաչի վրայ։ Նրա պարտականութիւնը մեծ եւ ծանր կը տեսնեմ։ Կարմիր Խաչ ասելով՝ միշտ կը պատկերանայ ինձի մեր ազգի կէս մասի ուժերի օգտագործման հարցը։

Պարզեմ միտքս։

Ընտանեկան գործերը բաժանւած են երկու խոշոր մասերի. մինը՝ ներսի գործ, միւսը՝ դրսի գործ։ Ներսի գործը ծանրացած է կնոջ վրայ։ Նա է սնուցանում եւ խնամում մանուկներին, մայրենի լեզու եւ ազգային ոգի տալիս նրանց։ Նա՛ է սրբում յոգնած ամուսնու քրտինքը, ոյժ ու եռանդ ներշնչում։ Նա է հսկում օջախի բարեկարգութեան եւ հոգ տանում նրա գեղեցկութեան. ընտանեկան շէնքից ներս՝ կնոջ վրայ է ծանրացած հոգերի ու պարտականութիւնների մեծ մասը։

Այդպէս է մանաւանդ հայ օջախի մէջ։ Մեր մայրիկները եղած են եւ են տան մէջի իշխանուհիները, խոկ հարսերն ու աղջիկները՝ նրա գործակատարները։

Սրան հակառակ՝ դրսի գործերը կը պատկանին տղամարդուն։ Նա է տէրը եւ պատասխանատուն օջախի շէնքից դուրս եղած աշխատանքներին։ Նա՛ է հողը պատռում, սերմը ցանում, գերանդին քաշում, դաշտերի մարգը շարժում։ Նա՛ է զէնք վերցնում եւ օջախը պաշտպանում։ Նա է կռիւը տալիս, բնութեան տարրերին, մարդկանց մրցակցութիւններին, գոյութեան կռւին կարծ՝ ընտանեկան շէնքից դուրս տարածւող է օջախի տէրը, թէեւ այդ շէնքից ներս նա ենթակայ է տանտիրուհուն եւ մի մանուկ իր տանտիկի համար։

Ընտանեկան իրաւունքներն ու պարտականութիւնները նոյնձեւով բաժանւած են կնոջ եւ տղամարդու միջեւ մանաւանդ հայկական կեանքում։ Դրա համար էլ հայ ընտանիքը առողջ է, կենսունակ. դրանով է նա դիմացել եւ դեռ պիտի դիմանայ ամեն տեսակի քայքայիչ ազդեցութիւնների դէմ։

Ազգն էլ մի ընտանիք է. թող նա բաղկացած լինի ոչ թէ մի քանի հոգուց, այլ մի քանի միլիոններից։ Եթէ ազգի մէջ էլ ներսի եւ դրսի գործերը բաժնուած լինեն, ինչպէս ընտանիքի մէջ են բաժանւած՝ տարակոյս չունեմ, որ ազգային կառուցածքն ու գործերը նոյնքան ուժեղ եւ արդիւնաւէտ կը լինին, ինչպէս որ ընտանեկան կառուցածքն ու գործերը։

Դժբախտաբար այդպէս չէ իրականութիւնը մեր ազգային կեանքում։ Մեր ներսի գործերը դեռ չեն գտած հայ կնոջ սեփականութիւնը։ Նա յանգամանօրէն, դեռ եւս անտարբեր է հանրային կարիքներին։ Եւ երբ մի ազգի կէսը անտարբեր լինի դէպի ազգի համար անհրաժեշտ գործերը, հասկանալի է, որ նրանց պատասխանը կամ կիսակատար կը լինի, ինչպէս որ պակասաւոր ու կիսակատար կը մնային ընտանեկան գործերը, եթէ կինը ձեռնթափ դառնար նրանցից։

Դու, երիտասարդ Հայ Կարմիր Խաչ, այս կարեւոր թերին լրացնելու աշխատանքին մէջն ես։ Դու գովելի անդրդուութիւն եւ վստահութիւն ես ունեցած ստանձնելու մի մեծ պարտականութիւն — հայ կնոջը լծել իր հանրային կեանքին եւ տանել իր ու պատասխանատու դարձնել մեր ազգային ներսի գործերին։ Մա[illegible] է, ձեր բեռը բաշխ եւ խնամ[illegible]։ որովհետեւ առանց դրան՝ հայ ազգը կիսալանջ պիտի մնայ։

Կ'ուզէի, որ դու քո հասունութեան շրջանում քո ուսերին կրէիր մեր ներսի գործերի ամբողջական բեռը։ Կ'ուզէի որ դու, ի գին քո անդուլ եւ գոհաբեր աշխատանքի, դուրս մղէիր հայ տղամարդուն մեր ներսի գործերից, որպէսզի նա մղի դէպի մարզն ու հրապարակը, որոնք այնքա՜ն անհրաժեշտ են մեր ազգի ազատութիւնն ու երջանկութիւնը կերտելու համար։

Եւ որպէսզի դու կարողանաս այս մեծ պարտականութիւնը կատարել եւ մեր յոյսերը արդարացնել՝ դու պէտք է առաջին հերթին քո շուրջը համախմբես բոլոր գործունեայ, մեր ազգային երջանկութեանը նախանձախնդիր եւ անձնազոհ հայ կանանց եւ աղջիկներին։

Այս կենսունակ տարրերով զօրացած՝ դու պէտք է յամառ եւ տեւական աշխատանքով ներշնչես հայ կնոջը որ նա մեր ազգային կեանքի տանտիրուհին է եւ, որպէս այդպիսին, պարտականութիւն ունի քաղելու մեր ներսի գործերի ամբողջ ծանրութիւնը, տէր եւ տիրական լինելու այդ գործերին, ինչպէս տանտիրկն է անում ընտանիքի ներսում։

Այս գիտակցութեամբ տոգորւած հայ կինը պէտք է իմանայ, որ իր հոգերի առարկան են կազմելու՝ փրկել մեր մանուկներին ազգային այլասերումի վտանգից. խնամել հայ ազատագրական պայքարի կենդանի զոհերին, սրբել հայրենիքի ազատութեան համար բանտարկւած եւ աքսորւած Հայերի արցունքը, աշխատանք հայթայթել գործազուրկներին, օգնել անկարներին եւ առհասարակ, կատարել այն բոլոր աշխատանքները, որոնք անհրաժեշտ են մեր ներքին ցաւերը դարմանելու համար։

Դու, սիրելի Հայ Կարմիր Խաչ, քսան տարուց ի վեր այս գործին ծառայած ես. [illegible] պատուաւոր ծառայութիւն [illegible] նեւութիւնը։

Եւ համոզւած եղիր, որ քո այս վսեմ պարտականութեան իրականացումը լաւագոյն երաշխիքն է կազմում մեր ազգային-քաղաքական ծրագրերի յաջողութեան։

ՌՈՒԲԷՆ

«Հատուած մը Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի առաջին կ. վարչութեան տեղեկագրէն.

«Ամբողջ չորս տարի բաւական եղաւ որ Ֆրանսայի մէջ 40,000ի մօտ մեր գաղթականութիւնը, շնորհիւ երկրի կազմակերպուած մեծ ճարտարարուեստին որոշ չափով նիւթական կռուաններ ստեղծէ իրեն, ու զուգընթացաբար անոր աշխատի իր ազգային պարտականութիւնը գլուխ հանել ու այսպէս ձեւ ու մարմին տալ հայ համաքականութեան մը։

. . . . .

Հայ կինը իր ժառանկցութեան բաժինը պէտք է բերէր, երբ Հայու դարաւոր թշնամին կոտորակած ու ջարդ ու փշուր ըրած էր, հրապարակի հայ ոյժերը, անհրաժեշտ էր որ ան թօթափէր թմրութեան ու անգործութեան լուծը՝ ասպարէզ իջնէր ու ձեռք երկարէր հայ տղամարդուն։

Ազգ. կազմակերպութեան գործին մէջ Հայ կնոջ գործառութ սիրտը անհրաժեշտ էր Հայու ճակատագրին անբաժան ընկերը եղող դժբախտութիւնը մեղմելու համար։ Մեր նախկական հայրենիքին մէջ օրը օրին կատարուած քաղաք. հալածանքները, բանտարկեալներու եւ աքսորեալներու թշուառ վիճակը, անոնց հզօր անտէր ու անպաշտպան ընտանիքներու ու զաւակներու վիճակը, երկրէն դուրս փախած քաղաքական հալածեալներու անյոյս կացութիւնը, գաղութահայութեան մէջ մեր երիտասարդութեան սպառնացող վտանգները ու վերջապէս հայ մանուկներու դաստիարակութեան ու փրկութիւնը, լաւագոյն պաշտօններն էին, հրաւէր կարդալու համար հայ կնոջ, որպէսզի ասպարէզ իջնէր»։

ՄԵՐ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Հայ Կարմիր Խաչը իր գոյութեան քսանամեակն է տօնում։

Հայ Կարմիր Խա՞չ։ Ինչո՞ւ Հայ։ Ինչո՞ւ ոչ Հայաստանի։

Կայ Ֆրանսայի Կարմիր Խաչ։ Կայ Գերմանիայի։ Իսկ Հայաստանի՞

Չկա՛յ։ Ռուսական սւիններով օգնութեամբ Հայաստանի վզին նստած բոլշեւիկները չեն ուզում, որ Հայ Կարմիր Խաչը լինի Հայաստանի Կարմիր Խաչ։

Բայց եւ այնպէս, մենք կը պահենք մեր Կարմիր Խաչը, այսօր Հայ, որպէսզի վաղը դառնայ Հայաստանի։ Մե՛ր Կարմիր Խաչը, որպէս հոգեւոր ժառանգ այն Կարմիր Խաչին, որ կար Հայաստանում, Հանրապետութեան օրով, եւ որ խեղդուեց բանտերի ճանկերում. բայց որ, սակայն, պիտի յարութիւն առնէ մի օր։ Կը պահենք, իբրեւ նիւթական խորհրդանշան մեր ազատութեան, Ժողովրդավար, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի։ Կը պահենք ջերմ սիրով ու գուրգուրանքով, որպէս ազատ ստեղծագործութեան սրբանշանի արգասիք։

Ա՛յս է Հայ Կարմիր Խաչի գլխաւոր Խորհուրդը։

Գլխաւոր, բայց ո՛չ միակ։ Նոյնքան մեծ է եւ Հայ Կարմիր Խաչի բարոյական-դաստիարակչական դերը, իբրեւ հայ իգական սեռը հաւաքող, համերաշխութեան ու հասարակական գործունէութեան վարժեցնող, շարժման մէջ դնող մէկ ոյժ։ Ատլանտեանէն մինչեւ Քալիֆորնիա, ամբողջ տարածութեան վրայ հազարաւոր հայ կանայք միացած են միեւնոյն գաղափարի շուրջ, մէկ դրօշակի տակ, մտածում ու գործում են միեւնոյն խորհուրդներով, և ի՛նչ գծայլելի եռանդով ու սգեւորութեամբ, ինչպիսի անձնազոհութեամբ։ Երբեք հայ կինը այնպիսի լայն ու չէ՛շտւած [illegible] որքան այսօր, յանձին Հայ Կարմիր Խաչի։ Եւ ո՛չ մի կազմակերպութիւն, գուցէ, այնքան խորունկ դաստիարակչական դեր չի խաղացել հայ կնոջ ինքնագործունէութեան մղելու տեսակէտից, որքան Հայ Կարմիր Խաչը։ Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչը եւ նրա կատարած յոգնաջան աշխատանքը՝ օրինակ։

Հարցը միայն այն տօլարների ու ֆրանքների, լէյերի ու լեւաների, դրախմների ու դահեկանների մէջ չէ, որ ցենտ ու ճարպիկ՝ հաւաքւած են Կարմիր Խաչի կազմակերպութիւնները։ Ո՛չ էլ, եթէ կ'ուզէք, այն դպրոցների ու մանկատների, կամ բժշկական ու սննդատու կայանների մէջ, որ բացւում են հաւաքւած դրամներով։

Դրանք, ի հարկէ, կարեւոր են, շա՜տ-շա՜տ կարեւոր։ Բայց ամենից արժէքաւորը՝ Հայ Կարմիր Խաչի բարոյական-գաղափարական դերն է, նրա դաստիարակիչ ու կազմակերպող ոգին։ Ի սփիւռս աշխարհի ցրւած հայ կանանց անձեւ ու ցիմացունակ զանգւածից նա պատրաստում է հասուն ու գիտակից կին քաղաքացիներ, վարժեցնում է նրանց ձեռներէցութեան եւ հաւաքական պատասխանատու աշխատանքի. մղում է կազմակերպւելու, դարձնում է նրանց տղամարդուն հաւասար ընկեր եւ գործակից ո՛չ միայն ընտանիքում, այլ եւ հասարակական գործի ասպարէզում։

... Քսան տարի՛։ Մաղթե՛նք, որ դեռ շատ քսան տարիներ տեւէ մեր Կարմիր Խաչը, բայց ո՛չ իբրեւ Հայ, այլ՝ Հայաստանի Կարմիր Խաչ։ Եւ մաղթենք, որ յաջորդ տարեդարձը տօնի ո՛չ թէ Փարիզում կամ Ամերիկեան երկինքի տակ, այլ՝ Արարատի ու Սիփանի հովանու ներքեւ, Վանի ու Սեւանի ափերին, Հայաստանի ժողովրդի հետ միասին...։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ

Քսան տարի առաջ նա գոյութիւն ունէր միայն Հիւսիսային Ամերիկայի մի երկու կենտրոնում։

Այսօր նա պատկառելի ցանցով տարածւած է չորս ցամաքամասերի գրեթէ բոլոր երկիրներում — Հիւս. Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ, Կանատա, Կուբա, Արժանթին, Ֆրանսա, Յունաստան, Բուլղարիա, Ռումանիա, Սուրիա, Իրաք, Պարսկաստան, Եգիպտոս — ուր առատոնդական հայը մի վայր է գտել իր գլուխը հանգչեցնելու համար։

Քսան տարի առաջ նա մի փոքրիկ խմբակցութիւն էր, բաղկացած մի քանի տասնեակ կիներից եւ աղջիկներից։

Այսօր նա ծաւալուն մի կազմակերպութիւն է՝ որ ունի մօտ տասը Շրջ. Վարչութիւն, հարիւր վաթսուն մասնաճիւղ եւ աւելի քան եօթը հազար անդամ։

Արդիւնք՝ հսկայական յառաջադիմութիւն ընդամենը երկու տասնեակ տարիների ընթացքին՝ մանաւանդ եթէ աչքի առաջ ունենանք նահապետական բարքերի մէջ ապրած հայ կնոջ քաշուելը հանրային գործերից...։

Սակայն Հ. Կ. Խաչի յառաջադիմութիւնը չպէտք է միայն այս քանակական տուեալներով չափել, այլեւ այն էւոլիւսիոնով, որ կրել են նրա գործունէութիւնն ու առաջադրութիւնները։ Ինչպէս մի զգայուն եղանակացոյց՝ Հ. Կ. Խաչը իր աշխատանքների ալքը միշտ դարձել է դէպի այն կարիքները, որոնք «Հայկական հողմերի» փչմամբ ծագել են դէպի մեր հանրային կեանքի առաջին գծերը։

Քսան տարի առաջ Հ. Կ. Խաչը գերազանցօրէն բարեսիրական մի հաստատութիւն էր՝ աւել կամ պակաս չափով նման բոլոր ազգերի մէջ գոյութիւն ունեցող Կ. Խաչերին։

Այսօր նա, իր առաջադրութիւններով ու բազմակողմ գործունէութեամբ դարձել է արտասահմանի հայութիւնը հայ պահելու գործի ամենակարեւոր ազդակներից մէկը։ Որովհետեւ եթէ հայութեան ճակատագրի համար ներկայիս երկու երեք կարեւոր գործեր կան, դրանցից մէկը արտասահմանեան հայ զանգուածները եւ մանաւանդ մատաղ սերունդը ազգային այլասերումից փրկելու գործն է։

Իր հսկայական կազմակերպութեամբ այս հսկայական գործին լծուելով Հ. Կ. Խաչը գործում է անուղղակի եւ ուղղակի միջոցներով։

Անուղղակի միջոցներից առաջինը եւ ամենակարեւորը հայ մայրերին ազգային գիտակցութիւն եւ ազգային ոգի ներշնչելն է։ Որովհետեւ արտասահմանեան պայմաններում, ուր հայրը իր աշխատանքի բերումով կտրուած է զաւակների դաստիարակութեան գործից, հայ մօրն է վերապահւած պայքարել ազգային ուծացման չարիքի դէմ։ Ինչ որ կարող է կատարել մի մայր այս մարզի մէջ՝ չեն կարող կատարել մեր բոլոր կազմակերպութիւնները միասին առած որքան էլ մեծ լինեն նրանց միջոցները. բաւական է միայն, որ այդ մայրը ազգային գիտակցութիւն և ազգային պարտաճանաչութիւն ունենայ։

Եւ երբ Հ. Կ. Խաչը իր անդամական ժողովներով, դասախօսութիւններով եւ այլ կրթիչ ձեռնարկներով ջանում է բարձրացնել ներկայ եւ ապագայ մայրերի գիտակցութիւնը, կամ երբ նա հարկադրուած է, որ Ամերիկայի հայուհին մտահոգւի Իրաքի հայերի վիճակով, Ֆրանսաբնակ հայուհին իր սրտին մօտ ընդունէ Սուրիայի հայութեան կարիքները, Եգիպտոսի եւ Բուլղարիոյ հայուհին տառապի [illegible] ցաւերով, խակ ամէնքը միասին խինդ գուրգուրանքի առարկան դարձնեն Հայաստանի հայութիւնը, որ ի գին ամէն տեսակ զրկանքների կառչած է Մասիս հայրենի հողերին՝ սա նշանակում է որ Հ. Կ. Խաչը անգնահատելի գործ է կատարում արտասահմանեան հայութիւնը հայ պահելու տեսակէտից։ Որովհետեւ այսօրինակ ձեռնարկներով է որ պէտք է զարգանայ հայ մայրերի միտքը, մշակւի նրանց ազգային գիտակցութիւնը եւ հրահրւի նրանց նախանձախնդրութիւնը հանդէպ մեր ազգային արժէքների— յատկութիւններ, որոնք անհրաժեշտ նախադրեալներն են հանդիսանում այն ազգային-դաստիարակչական գործին, որ մենք սպասում ենք հայ մայրերից։

Սակայն Հ. Կ. Խաչը ուղղակի միջոցների եւս դիմում է հայ մատաղ սերունդը կորուստից փրկելու համար։ Նրա դպրոցները Յունաստանում եւ այլուրեք, նրա օժանդակութիւնը Բէյրութի ճեմարանին, ուր պատրաստւում են մեր ապագայ ուսուցիչները, նրա բազմաթիւ մանկապարտէզներն ու տօնօրեայ վարժարանները, որոնք օտար դպրոցներ յաճախող հայ մանուկներին ծանօթացնում են մեր լեզւին եւ պատմութեանը, նրա նպաստները կարիքաւոր հայ ուսանողներին եւն. եւն. շատ են ծանօթ մեր հասարակութեանը, որպէսզի հարկ լինի խօսք երկարացնելու այս մասին։

Անկարող ենք համարում կանգ առնել նաեւ Հ. Կ. Խաչի բարեսիրական ձեռնարկների վրայ։ Պէտք է ասենք, սակայն, որ անգամ այս ձեռնարկների ընտրութեան մէջ երեւան է գալիս Հ. Կ. Խաչի հիմնական միտումը՝ ազգային տրամադրութիւններ հրահրել արտասահմանի հայութեան մէջ եւ, այդպիսով թումբ կանգնել նրան սպառնացող այլասերման վտանգների դէմ։

Երբ Հ. Կ. Խաչը բազմաթիւ եւ բազմատեսակ բարեսիրական գործերի մէջ իր առանձին հոգացողութեան խնդիրն է դարձնում հայ ազատագրական շարժման զոհերին — վիրաւորներ, որբեր, այրիներ, — օգնելը, կամ երբ նա մեր ազգային իտէալների համար հալածւողներին — բանտարկեալներ, աքսորականներ եւլն. — իր յատուկ ուշադրութեան առարկան է դարձնում, նա դրանով ցոյց է տալիս, որ ինքը սովորական խնամատու աղքատախնամ կամ բարեգործական հաստատութիւն չէ, այլ աւելի բարձր ձգտումներ ունեցող մի կազմակերպութիւն։

Այս առաջադրութիւններով Հ. Կ. Խաչը թեւակոխում է հիմա իր 21րդ տարին։ Թեւակոխում է զօրացած այն անվերապահ համակրանքով որ նրա հանդէպ երեւան են բերում մեր ազգային իդէալներին նւիրւած ժողովրդական զանգւածները։

Եւ որքան մեծ են այդ իդէալները, նոյնքան էլ խորն է մեր երախտագիտութիւնը հանդէպ Հ. Կ. Խաչի, որ կարողացաւ ոտքի հանել արեւելեան քնէածութեան մէջ ընկղմած հազարաւոր հայ կիներ եւ նրանց կուրծքը պատնէշ դարձնել օտարացման այն սոսկալի վտանգների դէմ, որոնք սպառնում են ոչ միայն մեր ազգային իդէալներին, այլ եւ մեր ցեղային գոյութեանը։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԵՒ ՀԻՄԱ ԳՈՐԾԻ

Ճանչցաք Կարմիր Խաչը իր համեստ ու օգտաշատ գործունէութիւնով. գնահատեցիք անոր նպատակները որոնք կը բխին հայ կեանքի ներկայ պայմաններու անհրաժեշտութեններէն, կը մնայ սիրեմն հա՛յ մայրեր, որ բոլորուիք անոր շուրջ, սփոփելու համար թշուառութիւնները, եւ դուք քոյրե՛ր, որ դառնութեամբ ու տխրութեամբ զգացիք ապերախտ ճակատագրի մը հարուածները, մի գոհանաք հեռաւոր համակրանքով, այլ մտէք Կարմիր Խաչի դրօշին տակ, եւ ձեր եռանդն ու կորովը բերէք հայ կնոջ վերազարթնումի, հայ թշուառութեան ամոքումի ու հայ գոյութեան պահպանման մեծ գործին։

Գործի՛, որովհետեւ Կարմիր Խաչը ամէնէն առաջ ձերն իսկ է։

Ու նպատակները զորս կը հետապնդեն, ամէնէն առաջ կը պահանջեն հայուհիին կորովը, յամառութիւնն ու գուրգուրանքը...։

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ. Ապրիլ 11ին տեղի ունեցաւ Մխիթարեան վարժարանին մէջ Մ. Ռ. Նախկին Սաներու Միութեան, գրական-երաժշտական տարեկան հանդէսը նուիրուած բարերար Մուրատ եւ Ռափայէլի, ինչպէս նաեւ Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնադիր Մեծն Մխիթարի յիշատակին։

Միլանի գաղութը որոշուած ժամէն լեցուցած էր սրահը [illegible] երեկոյթ մը, որուն վարժուած չէինք, եւ որ գոհունակութիւն պէտք է պատճառէ հանդէսի կազմակերպիչ մարմնին։

Հանդէսի կազմակերպիչ մարմնէն, բանախօսելու հրաւիրած էր Հ. Ե. Դաշիկեանը։

Հանդէսը բացուեցաւ Մ. Ռ. քայլերգով, զոր երգեցին ներկայ սանուհիները, յետոյ բեմ բարձրացաւ Միութեան նախագահը, որ բացատրեց օրուան հանդէսին իմաստն ու նպատակը, եւ շնորհակալութիւն յայտնեց, հայ լեզուի մեծագոյն վարպետներէն Հ. Դաշիկեանին, որ ընդունելով Միութեան հրաւէրը, յանձն առած էր խօսիլ հայ լեզուի մասին։ Նոյնպէս շնորհակալութիւն յայտնեց Օր. Մ. Պօտուրեանին, նուէր դաշնակահարուհի մը, գնահատուած սաղ արուեստագէտներէն, որ համակրանքով յանձն առած էր դաշնակի վրայ եւրոպական կտորներ նուագել։

Հ. Դաշիկեան երկար, գեղեցիկ ու սրամիտ ոճով, խօսեցաւ մեր լեզուին վրայ, մէջբերումներ ըրաւ հայկական հին գրականութենէն, ներկայացուց զանազան փուլերը, որոնց մէջէն անցած է ան, յիշեց օտար հայագէտներու հիացումը դէպի հայ լեզուն։ Փոքր թղթակցութեան մը մէջ չ'կարելի, նոյնիսկ ամփոփ կերպով ներկայացնել բանախօսին ըսածները։ Հ. Դաշիկեան վերջացուց իր խօսքը, հրաւիրելով ներկաները սիրելու ու սիրցնել հայ լեզուն, ոչ միայն որովհետեւ այսօր մեր միակ գանձն է, այլ որովհետեւ իսկապէս արժանի է այս սէրին, ու բոլոր մեր գրողներն, սորվիլ ու դպրոցներու մէջ ալ աւելի լաւ սորվեցնել մեր լեզուն։

Ներկաները երկար ու խանդավառ ծափերով յայտնեցին իրենց երախտագիտութիւնը Հ. Դաշիկեանի որ իբր պահակ մը լեզուին, դեռ կը շարունակէ աշխատիլ ու պայքարիլ։

Հանդէսին մեծ փայլ տուաւ իր նուէր արուեստով Օր. Պօտուրեան, որ նուագեց զգացումով ու մեծ վարպետութեամբ, Շօփէնէն, [illegible] եւ Բաշէլէն ընտիր կտորներ։ Օր. Պօտուրեան մեծ ընդունակութիւն ու մեծ ապագայ ունի, արժանի՝ ամէն քաջալերութեան ու գնահատանքի։ Անոր, ինչպէս նաեւ ռուս տիկնոջ մը, որ քանի մը իտալական ու ռուսական կտորներ երգեց, Միութեան կողմէ երկու փունջեր ծաղիկներու նուիրուեցան։

Հանդէսը վերջացաւ Պ. Վ. Սերոբեանի Մուրատ-Ռափայէլի Մխիթարի յիշատակին նուիրուած ոտանաւորը մը ընթերցումով։

Ինչպէս սովորութիւն դարձած է, հանդէսին երկրորդ օրը տեղի պիտի ունենար Միութեան պաշտօնական եւ տարեկան ընդհ. ժողովը, բայց օրակարգի վրայ եղած նիւթերու կարեւորութեան պատճառով, նիստը տեւեց շատ երկար, ուստի կարելի չեղաւ բոլոր հարցերու մասին վճռել։ Իբր եզրակացութիւն բացառիկ ժողովին, առաջարկուեցան քանի մը բանաձեւեր, որոնք կը վերաբերին Միլանի ու Փարիզի [illegible] Միութիւններուն միացման խնդրին, Բանաձեւերու քուէարկութիւնը, ինչպէս նաեւ տարեկան ընդհ. ժողովին վերաբերեալ հարցերը յետաձգուեցան ուրիշ օրուան։

Ա. Ա.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այս իրիկուն ժամը 12ին բոլոր ժամացոյցները մէկ ժամ առաջ պէտք է տարուին։ Ամառնային ժամացոյցը այսպէս պիտի շարունակուի մինչեւ 3-4 Հոկտ.։

ԹՈՒՐՔԻԱ

...ՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ...ԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ

...ալուն գործակալութիւնը ...րդէ թէ Պոլսոյ խորհրդային ...նը 100.000 ոսկիով մաս... է Պետական դրամատան ...երու արձանագրութեան ...ատարական սեննակը 90 ... ծանակցած է, Պոլսոյ ե...ան ընկերութիւնը՝ 30 հա... Կէնտ Պանքասին՝ 25 ...ափաղաքի դրամատունը՝ ...ար, Միլլէթլը Պայրիէն՝ 10 ...երկրի երկաթուղիի ընկե... 10 հազար, Պոլսոյ Լոնափ ... 10 հազար, Էնկիւրիի ...ան ընկերութիւնը՝ 5 հա... Պոնիայի և Աքսարայի ...ները՝ 5 հազարական, ...ի նաւաշանգիստի ընկերու... 4 հազար ոսկի։

...ԱՆ ՏԻԱՒՈՏԸ ԹՐՔԱԿԱՆԻՆ ԴԷՄ

...ոււ Նաւթ «Ճիւմհուրի...» մէջ կը շեշտէ ծխախոտի ...թիւնը պաշտպանելու ...ութիւնը, քանի որ ...ոււ իր տարեկան 40 ...միլիոն քիլօ արտադրու... արտածման ամէնէն ...որ նիւթերէն մէկն է։ ...ով ծխախոտի վաճառ... երեսփոխան խըմ... դիտել կուտայ.— ...մանիա, որ մինչեւ հի... ծխախոտ կը գը... տարի Սօխումի (ռուս... ծխախոտը առաւ, շնոր... զանգիկ շուտրկութեան... մը որ յաջողած է ...դարձնել ծխախոտի ...Թնականաբար Սօխումի ...չի կրնար փոխարի... Սամսոնի մեր ծխախոտը ...Դրուսխայրին հարեւա... ...ամն գինը, միա... ծխախոտը մենա... ենթարկող մարդուկին ... ալդ տեսակ ...մը առաջ բերին։

...քաղաքերուած, Ռուսե... շրջանակին մէջ ալ ...ծխախոտ մշակե... ենւ Սթէ ճիշդ է լու... պէտք է եզրակացը... մեր ծխախոտի գործը ...վերջն է որ աւելի լուրջ ...ութեան մը մղձաւանջին ...ենթարկուի։ Արդէն, ...քանի մը տարիէ հարե... երկիրներու մրցակցութիւ... մեզի դէմ։ Հիմա ալ կը ...բոլորովին նոր մըր... ...թեան մը առջեւ որ կը ...ոչ միայն մեզի, այլ ...հարեւաններուն։ ...կցութեան առջեւ. Ցու... Թուրքիա եւ Պուլկա... պէտք է խորհրդակցին եւ ...ական միջոցներ ձեռք... ...կողմէ, մեր կառավա... րութիւնը պէտք է հոգ տանի լաւ ծխախոտի տեսակի ազնուացման։ Այսպէս, պէտք է արգիլել գէշ տեսակ ծխախոտի մշակութիւնը։

.˙. Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ ալ «Միլլիէթ»ի մէջ խմբագրական մը նուիրած է այս խնդրին։

«Ծխախոտը մեր հարստութեան ամէնէն կարեւոր աղբիւրներէն մէկն է, եւ բոլորս գաղտնի ենք անոր վրայ։ Իրողութիւն է որ երկրին մէջ ծխախոտի տագնապ կայ։ Մեր ծխախոտները ժամանակին եւ լաւ պայմաններով չկրցան ծախուիլ, ինչ որ շատ մեծ դժուարութեանց մատնեց շահագործողները։

Ծխախոտի տագնապին պատճառներէն մէկն ալ այն է որ, Ռուսիա շատ աժան գինով, միլիոն քիլօ ծխախոտ ծախեց Գերմանիոյ, որ մեր լաւ յաճախորդներէն մէկն էր։ Մէկ պատճառ ալ այն է որ, դէպի Եգիպտոս ըրած մեր արտածումը պակսեցաւ։

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Թրքական Թերթ մը կը գրէ.— Կը հաստատուի այն զրոյցները թէ բոլշեւիկները մեր հըրապարակին վրայ վաճառամարտ ընելու կը պատրաստուին։ Առեւտրական Սենեակը թէեւ շատ զգուշացած է այս մասին, բայց իմացուած է որ միեւնոյն ատեն կարեւոր քննութիւններ կը կատարէ այս խնդրին շուրջ։ Առեւտրական Սենեակը իր այս քննութեանց արդիւնքը պիտի ծանուցանէ Տընտեսական գործավարութեան։

Ներկայիս վաճառամարտի վտանգին տակ գտնուող ապրանքներն են ծխախոտը, հաւկիթը, անուխն ու բամպակը։ Կը յուսացուի որ ծխախոտի մենաշնորհի վարչութիւնը այս վտանգը մասամբ պիտի մեղմացնէ, վաճառականներուն ձեռքը մնացած մթերքը գնելով։

Միւս կողմէ, հակառակ բոլոր հերքումներուն, կը հաստատուի որ Ռուսերը մեր արտածում կատարած երկիրները աժան ապրանք կը ղրկեն եւ այս շուկաները կը փակեն մեր առջեւ։ Այսպէս, հասկցուած է որ Գերմանիա այս տարի ծխախոտ չպիտի գնէ մեզմէ։

Կարգ մը վաճառականներ ներածուած ապրանքներուն վըրայ ռուսական վաճառամարտը անմիջապէս կը նկատեն։ Ուրիշներ, սակայն, կը պնդեն թէ վաճառամարտին բոլոր կերպերն ալ վնասակար են եւ դրամս գլուխները կը խախտեն։ Առ այժմ հըրապարակին վրայ թէթեւ շարժում մը հետեւանքը կը տեսնուի։

Ասկէ զատ, զրոյց ելած է նաեւ թէ կառավարութիւնը մենաշնորհի տակ պիտի առնէ կարգ մը ապրանքներ, ինչպէս խաղողը, տերեւ ծխախոտը, բամպակն ու հաւկիթը։ Սակայն առանց գըրուց են դեռ, եւ առայժ բան մը յայտնի չէ։

.˙. Արտածումները ընդարձակելու նպատակով, կը խորհուի արտաքին առեւտուրը մասնաւոր կազմակերպութեան մը միջոցաւ կատարել։ Այս խնդիրը Խալքի համաժողովին մէջ պիտի քննուի։

Այս մասին նախատեսուած միջոցներու կարգին կը յիշուի արտածուելիք ապրանքները սեմանտարտիզէ ընել, արտաքին առեւտուրի պաշտօնատուներ հաստատել եւ արտածումը կառավարական ընկերութեան կողմէ կատարել։

Գալով հասած տեղեկութեանց համաձայն, արտաքին առեւտուրի պաշտօնատունը յանձնելէն ըսելով նոր կազմակերպութիւն մը պիտի ունենայ։ Տընտեսական գործավարութիւնը արտակարգ կարեւորութիւն կու տայ մասնաւորաբար Պոլսոյ պաշտօնատունին։

Նոր կազմակերպութեան համար հիմնական պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Եւրոպայի կարեւոր կեդրոններուն եւ երկրին գործօն վայրերուն մէջ մասնաճիւղեր պիտի բացուին։ Երկրին մասնաճիւղերը պիտի ըլլան Ատանա, Մերսին, Իզմիր, Սամսոն եւ Պրուսա։

.˙. Գալով գտնուող օտար առեւտրական ներկայացուցիչները սկսած են քննութիւն կատարել ռուսական վաճառամարտի շուրջ։ Այս առթիւ, կարգ մը պետական պաշտօնատուններէ ալ տեղեկութիւններ ուզած են։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ. Բժշկ. Միութիւնը անցեալ ուրբաթ երեկոյ սկսաւ դասախօսական երեկոներուն շարքը։ Առաջին իսկ երեկոյին հարկ տեսած էր ներկայացնել Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան տասնամեայ գործունէութիւնը։

Տոքթ. Վաhրամ Թորգոմեան, որ կը նախագահէր, բանալով երեկոյթը, ներկայացուց մեր մէջ Բժշկական Միութիւն մը կազմելու փորձերը։ Ցետոյ բացատրեց թէ ինչպէս առաջին անգամ Պոլսոյ բժշկական ուսանողները Միութիւն մը կազմեցին, թէ ի՛նչպէս յետոյ Պոլսոյ բժիշկները ունեցան իրենց Միութիւնը, զոր հնձեց Թուրք բարբարոս ձեռքը 1915ին։ Զինադադարին դարձեալ հայ բժիշկները Պոլսոյ մէջ վերակազմեցին իրենց սիրելի Միութիւնը, երբ նոյն ատեն Պոլսէն եկած թեւադրանքի մը վրայ կազմուեցաւ Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը, նախագահութեամբ Տոքթ. Գ. Քոլոլեանի։

Ցետոյ խօսեցաւ Տոքթ. Քոլոլեան, որ երկար ատեն ատենապետը եղած է եւ կը մնայ Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան։

Ան պատմեց թէ ի՛նչպէս ֆրանսական բանակէն վերադառնալով հիմը դրաւ Բժշկական Միութեան, պատմեց կատարուած գոհացումները, ֆրանսական պաշտօնական շրջանակներու հետ Միութեան յարաբերութիւնները, եւայլն։ Իր խօսքը տեսակ մը գեկոյց էր Միութեան գործունէութիւններուն մասին։ Այդ զեկոյցէն կը տեսնուէր, որ Միութիւնը կատարած է աշխատանքներ ոչ միայն Ֆրանսայի մէջ, ծանչցնելու համար հայ բժիշկին գործն ու արժէքը, այլ նաեւ Հայաստանի եւ Փարիզի հայ գաղութին մէջ։

Փարիզի հայ գաղութին համար, անցեալ տարուան դասախօսութիւնները պիտի շարունակուին այս տարի եւս։

Ամէնէն վերջը խօսեցաւ Տոքթ. Ե. Մինասեանց, որ իր կարգին ներկայացուց Հայաստանի բժշկական տասնամեայ գործունէութիւնը։ Ցոյց տուաւ թէ որքա՜ն բժիշկի պէտք ունի հայրենիքը, թէ անբաւական են առողջապահական միջոցները և գնահատելով հանդերձ կատարուած աշխատանքն ու ճիգերը, սխալ գըտաւ «դասակարգային» բժշկութիւնը։ Բժշկութիւնը կարելի չէ փորձել միայն մէկ դասակարգի համար, եթէ նպատակը երկրին առողջապահութիւնն է, ըսաւ։

Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ ՄԸ

Լիոն, 11 Ապրիլ.— Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին Պրն. Յ. Նիկողոսեանի ճաշարանին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կողմէ կազմակերպուած ընկերահամակրական խնջոյք-երեկոյթը, ուր ներկայ էին Լիոնի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն, ընկերներ եւլն։ Ընկ. Թ. Հերոյեանը, երկու խօսքով բացումը կատարեց ու պարզեց ձեզ Պատանեկան Միութեան նպատակը ու գաղափարը եւ շեշտեց նաեւ որ քանք հաւատարիմ Հ. Յ. Դ. գաղափարին ու սկզբունքներուն։ Խնջոյքին նախագահելու հրաւիրուեցաւ ընկ. Զ. Պօյաճեան որ խօսք տուաւ շատերու, իրենց տպաւորութիւններն ու թելադրութիւնները յայտնելու համար։ Ամէնէն վերջ անուրդ մը տեղի ունեցաւ, որմէ Միութիւնը քաւական գոհացուցիչ հասոյթ մը ապահովեց։ Խնջոյքը տեւեց գրեթէ մինչեւ ժամը 12, որմէ վերջ ներկայ ընկերները ծննեցան ուրախ ու զուարթ տրամադրութիւններով։

Մ. Գատանի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Անցեալ կիրակի գեղեցիկ օդին օգտուելով Շավիլի Հայութիւնը փութացած էր քաջալերելու հայ մարզիկները, որոնք իրենց յաղթանակով անգամ մը եւս ապացուցին թէ արժանի են ամէն գնահատանքի։

Ջօրս Հարիւրի մօտ հանդիսատեսներու ներկայութեան մրցումը տեղի ունեցաւ Վիռօֆլէյի դաշտին վրայ։ Իրենց հակառակորդն էր Kuder Versailles 1er խումբը։

Առաջին կիսախաղէն հինգ վայրկեան անցած Հայերը նշանակեցին առաջին նշանակէտը, եւ հետզհետէ աւելցուցին հինգ նշանակէտ եւս, պաշտպանութեան մասնելով հակառակորդ խումբը, որ մեծ ճիգով կարողացաւ նշանակել մէկ նշանակէտ։

Երկրորդ կիսախաղին Ֆրանսացիք աւելի լաւ պաշտպանողական մը ունեցան. այսուհանդերձ Հայերը նշանակեցին իրենց եօթներորդ նշանակէտը, խանդավառացնելով երկրորդը։

Այս կիրակի խումբը կը մրցի A. S. Transport (1HC)ի դէմ, հակառակորդին դաշտին վրայ։

Կ. Թ.

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖԻ ՀՐԷՇԸ

ՈՒԹ ՏԱՐՈՒ ԱՂՋՆԱԿԸ

Ըսպէս ուրեմն Փէթէր Քուրթէնի կեանքէն ոճիր-արկածային զարհուրելի վէպ մը կերտելու համար, երեւակայութեան պէտք չի մնար։ Կը բաւէ առանձին գլուխներու վերածել անոր ամէն մէկ ոճիրը, պարզ ու յստակ ոճով, առանց գրական զարդարանքներու, պատմել ամէն մէկ դրուագը, հեղինակելու համար սարսափի ու զարշանքի իրական պատմութիւն մը։ Ոճրագործ մը որ կեանքերու հետ կը խաղայ առանց երկար բարակ մտածելու, ինչպէս որեւէ ծաշկանացու, որ որսի կ'ելլէ անտառ։

Տիւսէլտորֆի արուարձանին մէջ, կը հանդիպի աղջնակի մը, ութ տարու անմեղ էակ մը որուն կը մօտենայ առանց վարանելու։ Մէկ քանի անուշ խօսքերէ վերջ, կը մօտեցնէ անոր, որուն ձեռքէն բռնած պտոյտի կը տանի։ Ու զայն սպաննելու փափաքը մէջը կ'արթննայ յանկարծ, երբ կը պատէին առանց որեւէ բառի ու բացատրութեան, զայն կը սպաննէ բռնելէն, ինչպէս միշտ։ Ու կը հեռանայ։ Բայց երկու անգամ ոճրին վայրը կը վերադառնայ, արիւնի հետքերը անհետացնելու, քարերով եւ դիակը ծածկելու տերեւներու դէզին տակ։

Ճի՞շդ են այս պատմութիւնները։ Ո՛չ ոք գիտէ։ Թերեւս. երկար ամիսներու ընթացքին, քննիչները երբ իրեն կը վերագրեն գործուած ու անյայտ մնացած ոճիրներ, ինքը զանոնք կ'ընդունէր և հիմա, դատաւորներուն առջեւ զանոնք կը պատմէ իբր իր իսկ հեղինակութիւնը...։ Բայց այնքան անկեղծութեամբ... կը պատմէ որ կարելի չէ կասկածիլ ճշդութիւնը.

— Գիտէք թէ, կ'ըսէ, իբր նախաթան նոր ոճիրի մը պատմութեան, գիրքին մէջ գիս խենթի տեղ կը դնէին և ընկերներս կ'ըսէին թէ «փախուկ» եմ։ Բարեկենդանի իրի-

ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ՎՈՐԴՈՒՀԻ ՊԷՆԼԵԱՆ ԸՆԿ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՖԸՆՏԷՔԼԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Քոնսթանցա Փըլօէշթ

12 Ապրիլ 1931

կունը, փողոցը հանդիպեցայ գինովի մը։ Պաշ մը միասին քալեցինք քովէ քով. պողոտային վրայ, քով քովի գետին գլորեցանք։ Այն ատեն էր որ հանդիպեցայ կնոջ մը, զոր կտոր կտոր ըրի։

Օդերու տաքութեան հետ, կը գերագրգռուի նաեւ հրէշին գանկը ու օգոստոս 21ի իրիկունը երեք յարձակում կը գործէ։ Բայց իր զոհերը կը յաջողին անվնաս, անմնաս փախուստ տալ։

Նոյն ամսուն 24ին, երեք օր վերջ ուրեմն, երկու սպանութիւն կը գործէ սակայն։ Կը հանդիպի երկու աղջնակներու, կը մօտենայ անոնց և անմիջապէս անոնցմէ մեծը կը ղրկէ իրեն ծխախոտ գնելու, մինչ իր հետ կը քաշէ կը տանի փոքրը, 6 տարու և լուրիայի ծողերու շուքին տակ զայն կը խեղդէ ու կը զարնէ քունքէն մկրատով։

— Երբ դարձի մեծ աղջիկը, առաջինին քոյրը եկաւ, անոր ալ դարկի. բայց միայն վիրաւորուած ըլլալով, յաջողեցաւ փախուստ տալ. հետապնդեցի եւ ծածկեցու կերպով կոնակէն զարկի... հոն ալ ձգեցի։ Դրդուութիւնս անցեր էր...

ՈՒԹ ՏԱՐՈՒ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ

Պատմութեան այս կէտին, հրէշին արդէն յոգնած ըլլալ կը թուի։ Առաջին դատավարութիւնն արդէն վերջացած է ու յաջորդով Քուրթէն պիտի պատմէ իր տպաւորութիւնները, ամէն անգամ որ ոճիր կը գործէր ու խրախճանքիւր ոճիր պիտի քննուի առանձին։

Բայց երկրորդ նիստին, թէեւ Քուրթէն քիչ մը տժգունած է ու կորաքամակ, սակայն միտքը զրած է նոր ապշութեան ենթարկել դատական մարմինն ու հանրութիւնը։ Գիշերը, խցիկին առանձնութեան մէջ, պրպտած է իր յիշատակները ու նշմարած որ խղճին խորը թաղուած կը մնան երկու ոճիրներ, երկուքն ալ գործուած երբ դեռ մանուկ էր, հազիւ ութ տարու։

Երկու ընկերներու հետ կը պտտէր Հռենոսի գետափը, երբ յանկարծ փափաք զգաց զանոնք սպաննելու։

Մէկն անոնցմէ հրեց ջուրին մէջ. տղան խեղդուեցաւ ու անոր դիակն անգամ չգտնուեցաւ։ Իսկ երկրորդը ինկաւ ծառի կտրուած կոճղի մը վրայ, որ գետափին կառչած կը մնար։ Որպէսզի տղան ջուրն իյնայ, կոճղը դարձուց ու տղուն ծալքերէն բռնած, ջուրին մէջ մխրճեց, մինչեւ որ խեղդուեցաւ։

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

...ԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

...ՏԸՋԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

...պէս, Եըլտըզի եւ Կիւմիւշ Սույի հիւանդանոցներուն կողմէ տրուած ...ները կը հաստատէին թէ երկաթի կտորներ գտնուած են գո... ...ներուն մէջ կամ պողպատի փշրանքներ՝ գանկերուն մէջ, թէ ...մեռած էին առանց որեւէ վէրք ստանալու, միայն արիւն փսխե... ...ին ձեւակներ որ յանկարծամահ եղած էին պայթիւնին ձայնէն։ Այս ...ւեցան էին օդի ալիքներու խռովման, որ յառաջ կուգար պայ... ...ամբ ...ցնցումէն.

...ագէտներու յանձնախումբ մը, անդամակցութեամբ ...ծովային նախարարութեան եւ Թնդանօթարանի սպանե... Ապտի, Էտհէմ պէյեր եւն., որոնք մանրակրկիտ քննութեան ...պայթիւնէն գետնին մէջ խրած կառքերու կտորները, հետեւեալ ...ութեան յանգեցան.—

— Ռումբի պայթիւնը 70 սանթիմեդր խորութեամբ փոս մը բա...

— Պայթիւնը գետնի մակերպակէն բաւական հեռու տեղի մը մէջ է.

— Գետնին մէջ խրած երկաթի կտորները կ'ապացուցանեն թէ ...տեղի մը, կառքի մը մէջ տեղի ունեցած է։

4.— Այս պարագան կ'ապացուցանէ նաեւ կառքին սռնակին կրած փոփոխութիւնը։

5.— Այս երեւոյթները կը հաստատեն միեւնոյն ատեն որ ռումբը հողին տակ դրուած չէր։

Երկրորդ տեղեկագիրը կ'ըսէ —

1.— Պայթող ռումբը ամէն կողմ հաւասար ցնցում պատճառած է.

2.— Ռումբերը պէտք է քառակուսի եղած ըլլան, համաձայն բացուած փոսի երկրաչափական քննութեան.

3.— Պատրոյգով կամ քախիւրով մը պէտք չէ եղած ըլլայ պայթումը։

Քննիչ յանձնախումբը ի վերջոյ հետեւեալ եզրակացութեան յանգած էր.

Տեղեկագիրը կ'աւելցնէր թէ մահափորձին գործադրութիւնն ստանձնող մարդը այնպէս մը տեղաւորած էր որ կարենար տեսնել Սէլամլըքի արարողութիւնը, աչքի առջեւ ունենալ մզկիթին մուտքը, թէ ռումբին ժամացոյցը լարած էր այն հաշուով որ պայթէր նախատեսուած 30—40 երկվայրկեաններուն մէջ, յետոյ փախած էր, կամ, սպաննուածըլլալով, կորսուած։ Կարծ խօսքով, այն համոզումը գոյացած էր թէ ռումբը պայթած էր կառքի մէջ, ինչպէս կ'ապացուցանէր սռնակին դէպի գետին ծռիլը եւ հողին տակ խրիլը։

Ապտիւլ Համիտ սաստիկ բարկացաւ տեսնելով որ դէպքէն երկու օր յետոյ, հեղինակներէն ոչ մէկը ձերբակալուած էր։

Իրիկուան աղօթքէն յետոյ քովը կանչեց զիս։ Դամատէն եւ խառօրէն գանգատեցաւ թէ ոչ ոստիկանական նախարարութիւնը ոչ ալ քննիչ յանձնաժողովը բան մը չէն ըրած, թէ անոնք սխալ հետքերու կը հետեւին, թէ իր շուրջը անտարբերութիւն կը տիրէ իր անձին դէմ սարքուած մահափորձին հանդէպ։ Եւ հրամայեց որ կանչեմ բոլորը եւ անոնց հաղորդեմ այս խօսքերը։

Անմիջապէս կանչեցի ոստիկանութեան նախարարը եւ քննիչ յանձնաժողովին նախագահը եւ խօսեցայ պէտք եղածը։

Երեւութապէս, Ապտիւլ Համիտ իրաւունք ունէր։ Մահափորձ մը կատարուած էր ուղղակի իր անձին դէմ օրը ցերեկին, եւ անոնց հեղինակները չէին գտնուած երկու օրուան քննութիւններէն յետոյ։ Մինչդեռ մահափորձը կատարուած էր հազարաւոր զինուորներու, ոստիկան-զինուորներու եւ ոստիկաններու առջեւ, որոնք կը շրջապատէին Եըլտըզը, ոչ մէկը կրցած էր արժանաւոր գործ մը կատարել եւ՛ դէպքէն առաջ, եւ՛ դէպքէն յետոյ։

Վերադարձայ գրասենեակս, ուր մարդ չկար։ Քանի մը վայրկեան յետոյ, սենեակիս դուռը բացուեցաւ եւ ամապարանքով ներս մտաւ առաջին ընդհ. դատախազը, Ճէմալ պէյ, որ յայտնեց թէ բանալի մը գտած է գաղտնիքը պարզելու համար։ Այդ բանալին Վիեննայի «Նեսէլտորֆեր» գործարանին վաճառանիշն էր եւ 11,123 թիւը կը կրէր։ Ճէմալ պէյ միեւնոյն ատեն բերած էր սեւագրութիւնը հեռագրի մը որ անմիջապէս պիտի ղրկուէր Վիեննայի մեր դեսպանին։

Անմիջապէս Թագաւորին քով գացի և հաղորդեցի լուրը, յետոյ պալատին ծածկագրով ղրկել տուի Վիեննայի դեսպանին յատուկ ծածկագիրը։

.˙.

Քննիչ յանձնաժողովը մանրակրկիտ քննութեան ենթարկեց պայթիւնէն փճացած 17 կառքերը, որոնք պահուած էին Պէշիքթաշի Թաղապետական մթերանոցին մէջ։ Թաղապետութիւնը ճշդեց կառքերէն 16ին սեփականատէրերը, որոնք անմիջապէս կանչուեցան և հարցաքննուեցան հարցաքննիչ դատաւորին և ընդհ. դատախազի փոխանորդին կողմէ։ Անոնք յայտներ են թէ ո՛ւր շինել տուած են իրենց կառքերը։ 17րդ կառքը որ ջարդ ու փշուր եղած էր, ո՛ր եւ է արձանագրութիւն չունէր, եւ տէրը չգտնուեցաւ։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Ռընաժի խումբը այսօր Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԼԻՈՆԻ բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի ժառանգաւորանը։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻՒԻԻ խումբը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ծանօթ.— *Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։*

Յ. Կ. ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

եւ ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր

SALLE WASHINGTONի մէջ Մէթրօ Georges V.

Հովանաւորութեամբ եւ Նախագահութեամբ

Պ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Բացման խօսք՝ Գ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԷ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, պար, ընտիր ճաշ տըլէ, ճոխ պիւֆէ

կը ներկայացուի «ՆԱՄՈՒՍ»էն հարսանիքի տեսարանը

տեղական տարազներով

Մասնակցութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

Մուտք 7.50 ֆրանք

կը խնդրուի 7 տարեկանէն վար երախաներ չբերել։ 7 տարեկանէն վեր տղոց համար կը գանձուի ամբողջ տոմսի արժէքը։

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանդ Սամուէլ գրատունը 51 Mr. le Prince *եւ հանդէսին օրը կէչէն։*

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

Լ Ի Ո Ն.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետութեան սրահին մէջ

կը նախագահէ՝ Գ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

կը խօսի՝ Գ. ՎԱՐԴԱՆ ՁՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Վ Ա Լ Ա Ն Ս.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղին

կը նախագահէ՝ Գ. ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ

Ռ Ո Մ Ա Ն.— Վաղը Կիրակի ժամը 2ին

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղին

կը խօսի՝ Գ. ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին

Տ Է Ս Ի Ն.— Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Սօսիէթէ Լիոնէզի մէջ

Մասնակցութեամբ Հայր. Միութեանց Հ. Յ. Դաշնակցութեան, կարմիր խաչի, եւայլն։

կը խօսի՝ Գ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժին, երգ եւ արտասանութիւն

Մուտքը ազատ է

Վ Ի Է Ն.— Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ.— 25 Ապրիլ. Կիրակի օր

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղին

կը նախագահէ՝ ԳՐ. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

կը խօսի՝ Գ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ *Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին* Ste. Biothérapeutique, 131 rue Cambronne. *Մէթրօ* Vaugirard.

կը խօսի՝ Գ. ՋԱՒՐԵԱՆ, նիւթ ունենալով

«ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ»

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Pleyel Յան, Salle Chopinի մէջ, 8 Rue Daru. (Métro: Ternes)

Տոմսերու գինը՝ 50, 30, 20, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել.— Հրանդ Սամուէլ, 51 Rue Mr. le Prince. եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԾԱՆՕԹ.— Սրահին դուռները կը փակուին ժամը 9ին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ ՔՆՆԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Փոստի ծախքով 6 ֆր. *Գին 5 ֆրանք*

Դիմել Լ. Գեւոնեանի «Յառաջ»ի խմբագրատունը

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՐԵՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ. 176 ԷՋ

Գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր.

Փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ

Կեդրոն.—«Արփի» գրատուն, L. Mozian, 5 rue Champlaine, Paris (20).

Լիոնի շրջանին համար դիմել Գ. Սահաթճեանի, 4—6, Rue de la Part-Dieu, Lyon.

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել Ծերիկեանցի։ Կը գտնուի նաեւ Լ. Գեւոնեանի մօտ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 1 Bld. Carnot, Alfortville. *Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ժողովը կը փակուի ժամը 11ին։*

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Միութեան Կրադարան Ընթերցասրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ՊՕՄՈՆ Սէն Ժիւլիէնի (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՆԻՍԻ կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Դ. Վարուժան, Իսրայէլ Օրի եւ Անդրանիկ խումբերու ներկայացուցիչները, վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, 182 Bld. de la Madeleine.

ՆԻՍԻ Իսրայէլ Օրի խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Ա. Սրօեանի բնակարանը։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն, առհաւարաբար ժողովի կը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2ին, «Վարուժան» ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՍԱԼԷՆ ՏԻԺԻՐՈՅԻ Բաբկէն Սիւնի խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Երիտասարդաց Միութիւնը դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամներն ու համակիրները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը Յուկէսին 6 Bld Carnot *Գ. Ֆիլիպի սրճարանը։*

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստիոյ նահանգի Հայր. Միութեան կեդր. Վարչութիւնը կը խնդրէ իր շրջանի քաղաքներու եւ գիւղերու հայրենակցական Միութիւններէն մէկ լիազոր ներկայացուցիչ ղրկել խիստ կարեւոր խորհրդակցական ժողովի մը որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 21ին երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Place St. André des Arts *մէթրօյին դիմացը* Rue Danton *թիւ 2* au Quartier Neuf *սրճարանի ներքնասրահին մէջ։*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՕՏԱՐԱՆՔ

Տէսին, Եկ. Միութ.— 10։

Վիէն, Եղբ. Հ. Մ.— 20։

Վիէն, Գ. Ա.— 10։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Գալուստեան, շնորհակալութիւն կը յայտնեն ազգականներու, հայրենակիցներու, Բալուի Հայրենակցական Միութեան եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրելի աղջկան Մարիի (5 տարեկան) դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Մարսէյլ 15 Ապրիլ 1931

Ցաւով կը տեղեկացնենք հայրենակիցներու Մշոյ Օղունք գիւղացի

ԳՐԻԳՈՐ ՏԷՐ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

Մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 12 Ապրիլ առաւօտեան ժամը 6ին Վիէնի (Իզէր) Սէն Մօրիս հիւանդանոցին մէջ։ Թաղումը կատարուեցաւ Ապրիլ 14ին։

Անոնք որ կը փափաքին որ եւէ տեղեկութիւն ունենալ հանգուցեալի մասին կրնան դիմել Գրիգոր Ալոյեանի, 124 Rue Lafayette, Vienne, (Ysère) France:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Այնթապցի Արմենակ Գլըճեան որ 1926ին եկած է Ֆրանսա. նախապէս կը գտնուէր Պէյրութ եւ կը զբաղէր հացագործութեամբ։ Իր եղբայրը կը գտնուի Ամերիկա։ Իմացնել իր քեռորդւոյն Սարգիս Թաշճեանի, chez Mr. Piraux, Saclas (Seine et Oise) France.

— Կը փնտռուի Եոզկատի Ֆարխալ գիւղացի Եսայի Ղազէրեան, հօր անուն՝ Փիլիկ, մօր անուն (չի յիշեր)։ Կը կարծուի թէ այժմ Փարիզ կը գտնուի իր մօր հետ։ Իմացնել Գ. Տօնիկեանի, chez Mr. Sicard, au Moulin Daurouze, par Paulhaguet, (Haute Loire).

— Կը փնտռուի Մարաշի Ցավուշլու Թադէն Լուսնթագ Օսիպեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անուն՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ. Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Էէտտատիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon. (Rhône). France.

— Մարաշցի Եսայի Գարամանլեանի որդին Սիմոն Գարամանլեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Յակոբ Գարամանլեանը, որ կը գտնուէր Շիքակօ (Ամերիկա)։ Ընդհ. պատերազմէն ի վեր լուր չունիմ իր մասին, իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Simon Karamanlian, Usine Vigier, Pont St. Esprit (Gard) France.

Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարխահ։ Ամէն օր* 9-12, 2-8, *կիր.* 9-12.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարբալուծ.։ Կ'ընդունին ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։*

EMPIRE միւզիք-հօլ՝ 37 Av. Wagram

Ժեռաէի կարուհիներու ուշադրութեան

ԿՈՒՋՈՒԻ ժէրսէի վարժ կարուհիներ, մշտական ձեւուած գործ եւ լաւ վճարում։

Դիմել՝ Maison Perfecty, 40 rue d'Enghien, Paris (10) Met St. Denis
Mme Tchorbadjian, 3 rue Thouin Paris (5) Métro: Place Monge
Mme Nigoghossian, 31 rue Mme Curie, Bagneux.

Ծ Ա Խ Ո Ւ Է *Վէրտիտօն Սէն Թ'Անթուանի (Մարսէյլ) մէջ վիլա մը՝ 4 փիէս, պատշգամ (terrasse cimentée), հաւնոց, մեծ տէպպարա, աւազան, լուացարան, ջրամբար խմելու ջուր. 700 մեթր շրջափակով պարտէզ, պտղատու ծառեր, հասութաբեր այգի։*

ԳԻՆ 36,000 ՖՐԱՆՔ

Շէնքը տեսնելու համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ Գ. ԱՐԹԻՒՐ ՃԱՄՃԵԱՆի, հայոց եկեղեցիին կից. Campagne Frey Chemin au Prudel, St. Antoine, *Մարսէյլ։*

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԼԷՄԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31.49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince. PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՌԱՏԻՕ ՄԱՍՆԱԳԷՏ Պ. Ա. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
2 rue des Fossés St. Jacques. Paris (5)

ցոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ: կիր. մինչեւ կէսօր բաց է

ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

M. HABIAN

31 rue Cramme 31, Bois Colombes Tél. Charlebourg 16-...

Թրամ. 40, 45 օթօպ.

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ թարմ եւ ճոխ մթերք։ Ամանորդութեանց բոլոր գործիքներ։ Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում։ Գիները անմրցելի։ Ապսպրանքները արագ կը յանձնուին բնակարաննին

8, RUE CHATEAUDUNԻ
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.290

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 19 ԱՊՐԻԼ 1931
19 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1548 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՅ ԽՕՍՔ

ՔՍԱՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՃԻԳԸ

Հայ Կարմիր Խաչի քսանամեակը հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ կեդրոնին՝ Ամերիկայի եւ ուրիշ գաղութներու մէջ։

Այսօր ալ Փարիզն է որ իր յարգանքի պարտքը պիտի հատուցանէ։ Անշուշտ նոյնքան խանդավառութեամբ։

Եթէ չենք սխալիր, առաջին անգամ Պոլսոյ մէջ էր որ, Օսմ. Սահմանադրութենէն անմիջապէս յետոյ, հիմը դրուեցաւ Հայ Կարմիր Խաչին։ 1909ին, արդէն պատուիրակութիւն մը կը դրկուէր Ատանա, կիլիկիոյ առաջին ջարդին առթիւ։

Այնուհետեւ ցանցը տարածուեցաւ ամէն ուղղութեամբ։ Թուրքիոյ ծանօթ փոթորիկները թաղեցին այս հաստատութիւնն ալ —ինչպէս ուրիշ կազմակերպութիւններ— մինչեւ զինադադարի օրերը։

Այս շրջանն ալ կարճ տեւեց, ինչպէս հանրապետական Հայաստանի, նոյնպէս Թուրքիոյ մէջ. եւ Կարմիր Խաչեր ունեցանք —ունինք այսօր— միայն Երեւանի եւ արտասահմանի մէջ։ Դժբախտաբար՝ երկուքի բաժնուած։ Մէկը՝ այսպէս կոչուած «պետական» —կապուած Երեւանի հետ։ Միւսը՝ աւելի ժողովրդական։

Այս անկայուն վիճակին մէջ, ամէնէն աւելի Ամերիկայի Կարմիր Խաչն էր որ ունեցաւ տեւականութիւն եւ կենդանի, արդիւնաշատ գործունէութիւն։ Քսան տարի անընդհատ։

Այդ քսանամեակն է որ կը տօնուի այսօր, ժողովրդային ցոյցերով, այն բոլոր գաղութներուն մէջ ուր մասնաճիւղեր կան։ (Ցարմարելու համար միջազգային օրէնքներու, Կարմիր Խաչը զանազան անուններով կը գործէ տարբեր երկիրներու մէջ,— Պուլկարիա եւ Ռումանիա՝ Գթութեան Խաչ, Յունաստան Կապոյտ Խաչ եւն.)։

Անշուշտ ցանկալի էր որ գոնէ այս ճակատին վրայ չունենայինք երկու թեւ,— «պետական» եւ ժողովրդական։ Բայց այս բաղձանքն ալ գարնուած է անհասկացողութեան ժայռին, եւ իւրաքանչիւրը կ'երթայ իր ճամբով։

Ցաջողութիւն՝ երկուքին ալ, որոնց միացեալ ճիգերն անգամ անզօր են դիմաւորելու օրուան պահանջները, Հայաստանի եւ գաղութներու մէջ։

Ի՜նչ շօշափելի արդիւնքներ տուած է Հայ Կարմիր Խաչը, որպէսզի արժանի ըլլայ մեր լուրջ եւ ջերմ աջակցութեան, մանաւանդ այս հանդիսաւոր առիթով։

Քանի մը իրողութիւններ եւ թուանշաններ՝ պատահաբար քաղուած։

Կարմիր Խաչը, ամէնէն առաջ դարձաւ մղիչ ուժ մը՝ յարժման մէջ դնելու հայ կինը, որ ունէր շատ նեղ շրջանակ։ Թէեւ աւելի քան յիսուն տարի առաջ արթնցած էր ան եւ իր ժամանակցութիւնը բերած՝ կրթական - մարդասիրական աշխատանքներու։

Կարմիր Խաչը դարձաւ արթուն պահակ մը, աղէտներու ինչպէս խանդավառութեան օրերուն։

Կամաւորական շարժման առեն, Ամերիկայի Կարմիր Խաչը վիրակապ եւ դեղ հայթայթեց։ Իզմիրի խուճապի օրերուն՝ անունդ եւ հագուստ հասցուց փախստական բազմութիւններուն։ Իր աչքէն չվրիպեցան 1922էն յետոյ բացուած գաղթակայանները։ 1924ին, 9000 տոլար հաւաքեց գաղթականները Հայաստան փոխադրելու համար։ Խոշոր գումարներով մասնակցեցաւ բոլոր հանգանակութիւններուն։ Միշտ եղաւ եւ է բուժարար՝ հիւանդանոցներու, աքսորականներու, բանտարկեալներու եւ հիւանդներու հանդէպ։ Իր կարելին արաւ եւ կը տրամադրէ միշտ՝ 1915էն ի վեր առեւանգուած, անպաշտպաններու կամ հարէմներու մէջ կորսուած հարազատներու փրկութեան, ինչպէս եւ տեղաւորման աշխատանքներու համար Սուրիա եւ Միջագետք)։

Իսկ իր ամէնէն տեւական եւ հիմնաւոր ճիգը՝ մատաղահաս սերունդին կրթութեան— փրկութեան— համար, կը ներկայացնէ իսկապէս գնահատելի, կազդուրիչ պատկեր մը։

Նախընթաց տարիներուն, 10—13.000 տոլարի միջեւ կը տրուէր իբր նախահաշիւը։ Անցեալ տարի Պատգ. ժողովը քուէարկեց 17.000, որ կը պահանջէ լարուած աշխատանք, նկատի առնելով աննախընթաց գործազրկութիւնը։ Այս գումարին մէջ լայն տեղ մը կը բռնէ կրթական մարզը— Յունաստանի, Սուրիոյ, Միջագետքի, Պարսկաստանի եւն. գաղութներուն համար։

Իրարու ետեւէ կազմուած մասնաճիւղերն ալ կը ներկայացնեն սփոփարար գործունէութիւն, համաձայն տեղական պայմաններուն։ Մասնաւորապէս Պուլկարիոյ, Յունաստանի, Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ։ Այս վերջինը գեռ քանի մը շաբաթ առաջ խոշոր բեռ մը հագուստ եւ դրամ դրկեց Մուսալէռի նորահաստատ գիւղերուն։ Պուլկարիոյ Գթութեան Խաչը, դեռ 1929ին վերակազմուած, արդէն կը պահէ 50—60 աշակերտներ եւ կը հոգայ ուրիշ կարօտութիւններ։ Յունաստանի Կապոյտ Խաչը սատանձնած է հոգը 10—12 դպրոցներու, աջակցութեամբ Ամերիկայի կեդրոնին։

Ֆրանսայի մէջ ալ, ուր պայմանները բոլորովին տարբեր են, գործունէութիւնը աչքի կը զարնէ տարուէ տարի։

Նոյն հոգերը կը ծանրանան այստեղ ալ։ Եւ անշուշտ այսօրուան հանդէսը առիթ մը պիտի ըլլայ նոր եռանդ եւ յառաջդիմութիւն ներշնչելու աշխատողներուն, իսկ աւելի ջերմ եւ գործնական աջակցութիւն՝ ժողովուրդին։

Ողջո՜յն քսանամեակի եւ մեր քոյրերուն, քսան անգամ աւելի գործ տեսնելու հաւատքով։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ՄԵԿ ՄԵԿ ՍՊԱՆՆԵԼ ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ ԵՒ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒՄ

«La République Enchaînée», Թուրք ընդդիմադիրներու փարիզի օրկանը, կը գրէ իր վերջին թիւին մէջ.—

Տիարպէքիրի մեր թղթակիցէն.—

Էմին աղա, եղբայրը եւ ութ տարեկան տղան, որոնք Թուրքիայէն հեռացած էին 1925ի քրտական յեղափոխութեան առեն, վերադարձան երկիր, օգտուելով 1928ի ընդհ. ներումէն։

Մէկ ամիս առաջ, Տիարպէքիրի կուսակալը իր մօտ հրաւիրեց Էմին աղան, որ գնաց եղբօրը եւ տղուն հետ։ Կուսակալը զինքը ընդունեց մեծ յարգանքով եւ հաղորդեց թէ կառավարութիւնը «մեծամեծներ» առթիւ տոմսակ տուած է իրեն (փաշա)։

Բայց խեղճ մարդը կուսակալէն հրաժեշտ առած եւ իր բնակավայրը դարձած առեն, չկրցաւ անցնիլ Տիարպէքիրի պարիսպը։ Ինքը, եղբայրը եւ ութ տարեկան տղան ձերբակալուելով, քիչ յետոյ գնդակահարուեցան։

ԱԼԻ ԵՕՆՈՒՍ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒԱԾ

Նոյն աղբիւրէն.— Դժբախտ չէյխ Ալի Եօնուս, որ 1925էն ի վեր քիւրտ յեղափոխական ուժերը կը վարէր Սասունի շրջանին մէջ, թունաւորուած է հաշի մը միջոցին։ Մ. Քէմալի բանակին հրամանատարը իր մօտ հրաւիրած էր Ալի Եօնուսը, կարգ մը խնդիրներու մասին խորհրդակցելու համար։ Համաձայն երկրին օրէնքներուն, Ալի Եօնուս գացած էր, պատուոյ խօսք առնելով։ Մինչդեռ հրաւէրը պարզ թակարդ մըն էր։ Նորէն լեռը բարձրացած առեն, Ալի Եօնուս սաստիկ ցաւերու տակ մեռաւ, թունաւորման բոլոր ախտանշաններով։

ԽՄԲ.— Մեր տեղեկութիւններն ալ կը հաստատեն այս դէպքերը։

∴ «Դրօշակ»ի ապրիլի թիւին մէջ, որ լոյս տեսաւ երէկ, թղթակից մը կը նկարագրէ ահաբեկումը երկու քիւրտ ցեղապետներու։ Երկու եղբայրներ են ասոնք, Թուրքիւպարսիկ սահմանագլուխին վրայ, նշանաւոր՝ իրենց քաջագործութիւններով։ Թուրքերը երկու Քիւրտեր կը վարձեն, 2000 ոսկի խոստանալով եւ կը զինեն անոնց կեդրոնը։ Երկու դաւաճանները իրենց ծառայ կը մտնեն երկու եղբայրներուն մօտ (Աոըլ եւ Ֆաթուլլահ)։ Քանի մը օր վերջը, այցելութեան առթիւ, իրենց թիկնապահ հանուելով, կոնակէն կը զարնեն երկուքը մէկ, եւ կը փախչին թրքական հողը, Կոտուրի ճամբով։

Լուրը կը տարածուի կայծակի արագութեամբ, ամբողջ ցեղը ոտքի կ'ելլէ, չեւլմը վրէժ կ'աղաղակէ.— բայց արդէն ուշ էր։

Երկու եղբայրներուն հայրը ժամանակին բարեկամ է եղած շրջանի Հայերուն։

Ուրեմն, քէմալական իշխանութիւնը բաւական չհամարելով ջարդի եւ տեղահանութեան սարսափները, սկսած է դիմել նաեւ ահաբեկչական միջոցներու։

Վաճառամարտը Թուրքիոյ մէջ

Իզմիրի հրապարակին վրայ խորհրդային վաճառամարտի լուրերը կը հաստատուին։ Առեւտրական սենեակին գրկած տեղեկագրին վրայ, Տնտեսական գործավարութեան ներքին առեւտուրի տնօրէնը Իզմիր գնաց քննութիւն կատարելու եւ այս առթիւ հետեւեալը յայտարարեց.

— Ռուսերու վաճառամարտին մասին գրական ապացոյցներ չունինք։ Լաւ է, Ռուսիոյ արտաքին հրապարակին վրայ ըրած վաճառամարտը մեր արտածումները կը հարուածեն։

Տնտեսական գործավարութեան կատարած քննութիւնները պատճառ եղած են որ վաճառամարտի շուրջ ծագած մտահոգութիւնը աւելնայ։

Թրքական «Եըլտըզ» թերթը անդրադառնալէ յետոյ երկրին առեւտրական եւ երկրագործական վատ վիճակին կը գրէ.—

«Այս կացութեան մէջ, յանկարծ մէջտեղ ելաւ ռուսական վաճառամարտին փորձանքը։ Երբ մեզի 100 դրուշի ապրանք եղած նիւթ մը Ռուսերը գան եւ 60 դրուշի ծախեն, ժողովուրդը բնականաբար չառներ մեր ապրանքները, այլ ռուսականը կը գնէ։

Ռուսերը բամպակը եւ ուրիշ նիւթերը գրեթէ ձրի կ'առնեն իրենց գիւղացիներէն, իրենց գործարաններուն մէջ կը հիւսեն եւ իրենց ուզած գինով կը ծախեն արտասահմանի։

Ահա թէ ի՛նչու ամբողջ աշխարհի անտեսութիւնը աղդուած է ռուսական վաճառամարտէն։

Ռուսերուն նպատակն է տարածել հարուած տալ գործարաններուն եւ վերջիվերջոյ անանկութեան պատճառ դառնալ։ Եւ երբ յաջողին, բանուորը անօթի պիտի մնայ եւ ժողովուրդը համայնավարութեան պիտի դիմէ։

Կը տեսնենք թէ Ռուսերուն նպատակն է արմատէն ցնցել աշխարհի անտեսութիւնը։ Իմ կարծիքով, այս ճամբան անել է, եւ Ռուսերը անտարակոյս օր մը իրենց գլխաց պիտի գտնեն մայր մը ու պիտի պայթուին։

Մեզի համար եւ աշխարհի անտեսութեան համար միակ միջոցը այն է որ կառավարութիւնները միացեալ ճակատ մը կազմեն ռուսական վաճառամարտին դէմ։ Արդէն Ամերիկա եւ Եւրոպա գնահատած են այս անհրաժեշտութիւնը։ Պիտի տեսնենք թէ մօտ ատենէն պիտի կազմուի այս միութիւնը»։

«Իշ Պանքասի»ն կը սնանկանա՞յ

Թուրք ընդդիմադիրներու օրկանը կը գրէ.— Ինչպէս գրած էինք քանի մը անգամ, Թուրքիոյ «Իշ Պանքասի»ին վիճակը փայլուն չէ եւ այդ ընկերութեան սնանկութիւնը ժամանակի խնդիր է միայն։ Փորձ եղած է խուսափիլ սնանկութենէն, փոխելով պաշտօնէութիւնը։ Ֆէթհի պէյ, դրամատան կեդրոնին տնօրէնը, հրաժարած է, եւ իրեն յաջորդած է Սամի պէյ։

Չենք հաւատար որ այս փոփոխութիւնները ամրապնդեն կացութիւնը։

Սպանիոյ դէպքերը

Սպանիոյ գահընկէց թագաւորը, որ մտադիր է մէկ քանի օր Փարիզ անցընել Անգլիա մեկնելէ առաջ, փարիզեան մամուլի ներկայացուցիչներուն ուղղուած յայտարարութեամբ մը, կը յայտնէ թէ վերջնական դիրքը ճշդելու համար հանդէպ հանրապետութեան, պիտի սպասէ խորհրդարանական ընտրութեանց ելքին։

Հանրապետական նոր կառավարութեան իրաւապէս ճանաչումը զանազան պետութեանց կողմէ՝ կարգ մը վարանումներու տեղի կուտայ։ Անգլիոյ արտաքին նախարարը պաշտօնական խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ զանազան պետութեանց հետ այս մասին։ Այն իրողութիւնը թէ Ալֆոնս թագաւորը վերջնապէս չէ հրաժարած գահէն, կրնայ յետաձգել այլ հանրապետութեան իրաւապէս ճանաչումը զանազան պետութեանց կողմէ, մինչեւ որ Սպանիոյ խորհրդարանական ընտրութիւնները վերջնապէս հաստատեն նոր վարչաձեւը։

Երկիրը խաղաղ է։ Սպանիոյ կառավարութեան եւ գնդապետ Մաչիայի միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ Քաթալաններու երկրին վարչութեան մասին։

Սպանիոյ նոր կառավարութեան որոշումով բանակի արքայական հին դրօշները պիտի դրուին թանգարանները եւ բանակը անոնց տեղ պիտի ստանայ հանրապետական դրօշներ պաշտօնական արարողութեամբ։

Համեւրոպա Միութեան դէմ

Ինչպէս գրեր էինք Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ խորհրդակցութեան հրաւիրեր էր արտաքին, ելեւմտական, երկրագործական, առեւտրական նախարարները եւ խորհրդարանական յանձնախումբերու նախագահները։

Խորհրդակցութեան նիւթ կը կազմէր աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութենէն բխած հարցերը եւ Եւրոպայի Միութեան ամրապնդումը։

Ներկաները համաձայն գտնուեցան ցարդ ձեռք առնուած միջոցներուն եւ թելադրութիւններ ըրին Ժընեւի մէջ այս նպատակով կատարուելիք աշխատանքներուն մասին։

Ներկաներուն տպաւորութիւնն այն է որ այս թելադրուած միջոցներու գործադրումով, մեծապէս պիտի հարթուին կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի կարգ մը դժուարութիւնները, մնալով մէկտեղ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ հետապնդուած քաղաքականութեան սահմաններուն մէջ։

∴ Ինչպէս կը յիշուի Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն դիմում կատարեր էր Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան, որպէսզի Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ նիստին, իրաւական տեսակէտով քննուի աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութիւնը։

Կը հաւաստուի թէ Աւստրիա, Գերմանիոյ հետ համախորհուրդ, պիտի սպասէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի եզրակացութեան, գործնական քայլեր առնելէ առաջ։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին վիճակագրութեան համաձայն, Ապրիլ 11ին, Ֆրանսայի մէջ, պաշտօնապէս արձանագրուած անգործներու ընդհանուր թիւն էր 51,804, (10.639ը կիներ)։ Նախանցեալ շաբթու այդ թիւն էր 51,500, ուրեմն այս վերջին շաբթուան համար 304 հոգիի յաւելում մը։

Նոյն թուականին, Փարիզ քաղաքը կը համրէ 21,270 անգործներ, անցեալ շաբթուան 21,910ին դէմ։ Սէնի մնացեալ վայրերը՝ 13,917 ընդդէմ նախանցեալ շաբթուան 14,436։ Ամբողջ Սէն նահանգին համար ուրեմն, 35,487 անգործներ, ընդդէմ նախորդ շաբթուան 36,346ին։ 859ի նուազում մէկ շաբթուան մէջ։

1926-27ին, նոյն օրերուն, անգործներու ընդհ. թիւն էր ամբողջ Ֆրանսայի մէջ՝ 68,417։

Ապրիլ 6էն 11, Ֆրանսա մտած են 679 օտար աշխատաւորներ, իրենց երկիրները մեկնած են 1394 օտարականներ։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԻՋԱԶԳ. ԴԻՒԱՆԸ

Աշխատանքի միջազգային դիւանի վարչութեան խորհուրդը երէկ նիստ գումարեց Ժընեւի մէջ զբաղելու համար համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին առաջարկներով, Եւրոպայի մէջ անգործութեան դէմ ազդու գործունէութեան մը մասին։

ՉԵԽՕՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Չեխօսլովաքիոյ աշխատանքի նախարարութեան վիճակագրութեան համաձայն, Չեխօսլովաքիոյ մէջ անգործներու թիւը նուազած է 6051 հոգի եւ ներկայիս չեխօսլովաք անգործներու թիւն է 337,921։ Այս կերպով կը թուի թէ անգործութեան թափը կասած է։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՆԵՂՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ աշխատանքի նախարարուհին Տիկին Մարկարէթ յայտնեց խորհրդարանին թէ անգործութեան դէմ ապահովագրական սնտուկին պարտքը ապրիլ 10ին, բարձրացած է 70 միլիոն 900.000 ոսկիի։ Այս նպատակին յատկացուած փոխառութիւնը որ 90 միլիոն անգլ. էր պիտի սպառի 13 շաբաթէն։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՅՍՕՐ, ԺԱՄԸ 4ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

(Մանրամասնութիւնները տեսնել Դ. էջ)

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՐՑՈՒՆՔԸ

Շատ հին դարերուն՝ երբ քանդարաններու մէջ երկա՛ր-երկա՛ր քնացող այս գծուսուած փարսանները չկային տակաւին, Աստուած փոխանակ մարգարէները դրկելու, անձամբ կ'իջնէր վար՝ գանգրահեր սեւ մօրուքով, ծանր ծաղկը ձեռքին, Արարատեան վեհապետի մը սրտաքինով։ Կը մօտենար մարդոց եւ կը խօսէր անոնց մտերմօրէն։

Մարդիկ չէին աղօթեր այն ատեններ, խունկ չէին ծխեր, մոմ չէին վառեր ու ժամերով չէին երկրպագեր անոր առջեւ իրենց խնդրանքը ընելու համար։

— «Բարե՛ւ բարեկամ Աստուած։ Ի՞նչ լաւ կ'ըլլար եթէ՝ վաղը ձեր լողալանին ցնցուղը բանայիք եգիպտացորենի ածուներուս վրայ։ Ի՞նչ լաւ կ'ըլլար եթէ՝ ուռկանս առաջին նետելուս ընտիր ձուկերով լեցուէր եւ կովերս հինգի տեղ տասը աման կաթ տային»։ Գիւղին աղջիկը սափորը ուսին կը մօտենար աղբիւրի ճամբէն, կը դեգերէր գետակին ափը, դիտելով փայլուն խեցիները՝ որոնցմէ արեւին եօթը գոյները կը ցոլանար։ Կարմիր խնձորաթուշ երկի՛որոտացող խաղաղ ծոծել աղջիկը աչքերը կը բարձրացնէր երկինք։ Աստուած կը կանխէր անոր դեռ անձեւ, անկերպարան փափաքը, բարի ժպիտ մը կը սահեցնէր պեխերուն տակէն ու կ'ըսէր գրեթէ, մեծ հօր մը գորովով՝ «Թող ըլլայ»։ Աղջիկը կը վերցնէր դեղձաքսիի փոխուած կենդանին, կ'անցնէր կուրծքին եւ ուրախ-ուրախ կը վերադառնար տուն։ Ծովնարեկ ծխակը՝ գիշերը երազին մէջ կը խօսէր Աստուծոյ հետ եւ առտուն բարձին տակէն ոսկի կը գտնէր։ Դեռ ձեռք չդպած՝ քնակենրով կարմի՞ր ոսկիներ։

Շատ սքանչելի, հոյակապմէկն էր Աստուած։ Բայց ափսոս որ գժտուեցաւ մարդոց հետ։ Ինչո՞ւ։

Մեր գիւղի ալեւորը՝ որ լայնանիստ ընկուզենիներու տարիքը ուներ, այսպէս կը պատմէր պատմութիւնը.

— Հովիւը՝ որ Աստուծոյ շնորհներով լեցուած հարուստ գիւղին կովերը կ'արածէր, ամէն իրիկուն տուն դառնալուն կնոջ առօրեայ նախատինքները կը ճաշակէր։ Անելցուք, թթուած կերակուրներու պէս նախատինքներ՝ որոնց համը ալքաանները գիտեն միայն։

— Եթէ գոնէ երկոտանիի արժէք ունենայիր՝ Աստուած քեզի ալ կ'երեւէր։ Եթէ դո՛ւն մարդ ըլլայիր՝ կինդ ուրիշներուն աղախինը չէր ըլլար։ Եթէ դո՛ւն... եթէ...եթէ...

— Ի՞նչ ընեմ կնիկ որ չերեւիր, մեզ օգնել, այս վիճակէն բարձրացնել չուզեր՝ կ'երեւի բան մը գիտէ։ Թերեւս կ'ուզէ մեր համբերութիւնը փորձել։ Թերեւս ինծ թագաւոր կարգելու համար պատրաստութիւններ կը տեսնէ։ Թերեւս, ո՞վ գիտէ, թերեւս...կը թոթովէր մարդը քունէ արթնցողի մը վարանումով։ Գետի մը պէս որ կը կորսուի աւազներուն մէջ, յետոյ գլուխը դուրս կը հանէ յանկարծ անակնկալ տեղէ մը։

— Այո՛, թագաւոր պիտի ըլլաս կովերուն վրայ։ Կովարա՛ծ թագաւոր։ Թերեւս...թերեւս...խելքիդ պտուղը...

Ալ չկրցաւ նախատինքներուն կուլ տալ։ Նետեց առաւօտ մը կնոջ երեսին ու դուրս ինկաւ։ Հեռացաւ գիւղէն լուռ... գիշերով, կեցաւ ճամբուն եզերքը՝ «Համբերութիւն» ժայռին վրայ եւ բարձրաձայն կանչեց Աստուծոյ։

— «Հէ՜յ Աստուած, դուն որ բարիքներով ջուրի նման կը հոսեցնես ուրիշներու երդիքներէն, ինչո՞ւ չես երեւիր ինծի։ Ըսէ՛, արդարութի՞ւն է որ ես միամ միշտ գիւղին ճիտը ... կովարածը։ Ինչո՞ւ ես ալ այգիներ, պարտէզներ, կովեր ու ...հէշներ չունենամ։ Ինչո՞ւ ուրիշներու կիները հարստութեան, բախտաւորութեան մէջ լողան եւ իմինս ... անոնց հացթուխը, կովկիթը ... իրիկուններ գլուխս տանի իր ... գանգատներով։ Կամ ինծի ալ ... տեղ գիր եւ երեւ՛ որ մը՝ ... այս փորձանք կինը ձեռքէս առ ... ազատիմ, ինչ կ'ըլլայ բարեկամ Աստուա՛ծ։

Երբ աւարտեց, իր վերջին բառը կ'արձագանգէր տակաւին. յօրանջող ամայութեան ճերմակ լեռներով ատամնաշարուած բաց երախին մէջ։ Աստուա՜ծ... Աստուա՜ծ...

II

Ամիսներ եւ տարիներ ի զուր սպասեց խեղճ կովարածը բերանաբաց կոկորդիլոսի նման։ Ո՛չ կ'երեւար Աստուած, ոչ՝ ալ կնոջ հոգին կ'առնէր, կը վերցնէր մէջտեղէն։ Այն ատեն որոշեց բռնի առնել իր բախտը։ Բարձրացաւ Արարատի բապիտակ գագաթը՝ ուրկէ ամէն օր վար կ'իջնէր Աստուած եւ թակարդ մը լարեց։ Երկաթէ շատ ամուր ձողերով աղուէսի թակարդ մը՝ որուն մէջ կրնար իյնալ նաեւ մարդ մը, գայլ մը եւ հին դարերու միամիտ, բարի Աստուածը։

Յաջորդ օրը՝ երբ Աստուած վար կ'իջնէր՝ կեցաւ թակարդին առջեւ, մէջքը կռթնցուց ճաշակին, մատները մխրճեց մօրուքին մէջ եւ խնդալով

— Ա՜հ մա՛րդ, մա՛րդ, ինչեր ալ կը խորհիս։ Բայց թո՛ղ ըլլայ. գիտակցաբար պիտի մտնեմ այս թակարդին մէջ։ Մարդը՝ որ պատկերիս վրայ կաղապարեցի եւ շունչէս կեանք տուի անոր՝ այնքան ալ վատ պիտի չըլլայ՝ իր բաղձանքին գոհացում տալէս վերջն ալ՝ զիս մինչեւ վերջը բանտարկած թողելու աստիճան։

Փորձե՛մ, ըսաւ Աստուած եւ ինկաւ թակարդը։

Հովիւը՝ որ հեռուն՝ ձիւներուն մէջ պահուած կեցած կը սպասէր, զսպանակին ձայնը առնելուն՝ վազեց, մօտեցաւ թակարդին եւ քմծիծաղով մը ձեռքերը շփելով

— Ա՛, ա՛, ա՛, դուք թակարդը ինկա՞ծ, այս երբեք մաքէս չէր անցներ։ Կը յուսայի առնուազն գոնէ աղուէս մը...

— Ինչո՞ւ կը զարմանաս։ Դուն լաւ գիտես որ աղուէսը այս ձիւնապատ գագաթը չբարձրանար։ Կ'ուզէիր Աստուածը որսալ եւ յաջողեցար։ Հիմա ուզէ ինչ որ կը փափաքիս։ Պայմանով մը միայն՝ որ մարդոց չպատմես այս դէպքը։ Ի՞նչ, Աստուած թակարդը ինկած..., գիտես որ արժանապատուութեան խնդիր է վերջապէս...

Ծուռ ըրէ՝, կ'ուզեմ ժամ առաջ դուրս գալ թակարդէն։ Ա՜յ, շատ գէշ կը ցաւցնեն այս անիծուած ձողերը։

— Դուրս գա՞լ թակարդէն, ո՛չ, բարեկամ, ո՛չ, այդ միայն երազիդ մէջ կը տեսնես։ Հիմա որ ձեռքս ձեռքս է, պէտք է օգտուիլ առիթէն։ Սպասէ՛ դեռ՝ մինչեւ որ իջնեմ գիւղ հարցնեմ կնոջս թէ ի՞նչ պէտք է ունենալ երջանիկ ըլլալու համար։

Կը մռափէր Աստուած՝ երբ վերադարձաւ հովիւը եւ սուր շամփուր մը խոթեց անոր մարմինին։ «Անտանելի է կեանքը մարդուն լարած թակարդին մէջ եւ յիմարութիւն անոր խղճին վստահիլ», կը մտմտար Աստուած, արթննալէ յետոյ ձեռքը նոր բացուած վէրքին տանելով։

— Կինս կը փափաքի, դարձաւ հովիւը Աստուծոյ, եւ ես կը պահանջե՛մ որ ոսկի տաս մեզի։ Ոսկի՛ բեռներով, գետերով եւ ծովերով։ Ոսկի՜, ոսկի՜, ոսկի՜։

— Երկու հոգիի երջանկութեան համար հարկաւոր չէ՛ այդքան ոսկի ունենալ։

— Բայց ես կ'ուզեմ թագաւոր ըլլալ եւ թագաւոր ընել աշխարհի բոլոր կովարածները եւ բոլոր աղախինները թագուհի ադամանդակուռ թագերով։

— Ահօ՜, դուն կ'ուզես գործը մեծցնել... բայց ես այդքան ոսկի չունիմ, բարեկամս։ Ա՛ռ եթէ կ'ուզես, ըսաւ Աստուած գօտիի ծալքերէն պղինձէ դրամ մը հանելով։

— Ըսել է ոսկի պիտի չտա՞ս Հա՛ւ շնորհակալ եմ։ Հիմայ դուն կը մնա՛ս թակարդին մէջ՝ մինչեւ որ խելքդ գլուխդ գայ։

Աստուած մինակ մնացած կը խօսէր ինքնիրեն՝ «վտանգաւո՜ր, շա՜տ վտանգաւոր կենդանի...»

Սատանաները կը պարէին թակարդին շուրջը եւ նմանցնելով Աստուծոյ ձայնը՝ կը քրքջային, «վտանգաւո՜ր կենդանի, հի՛, հի՛, հի՛։ Իմ միրուքիս գլուխ գործոցս, այնպէս չէ՞ միամիտ ծերունի, հի՛, հի՛, հի՛»։

Ե. ԿՈՐԻՒՆ

(Վերջը յաջորդով)

ՀՐԱՆԴ (ՄԵԼՔՈՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ)

Որուն «Պանդուխտի Նամակները» հրատարակուեցան վերջերս գեղեցիկ հատորով մը Ն. Գ. Բ-ի կողմէ

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ

ՀԱՅ ՈՐԲԸ

Կը տեսնե՞ք, աս տղան՝ արեւէն այրուած կուրծքով եւ պճլտուն աչքերով։

Կը տեսնե՞ք, կ'ըսեմ, սա որբ ու վայրի տղան, հասակով դեռ այնքան փոքրիկ, բայց իմաստութեամբ այնքան մեծ ու գովելի։

Ես կը ճանչնամ զայն։

Անապատէն կուգայ ան եւ անոր հէքեաթը անապատներու համայնաբաւ խորհուրդէն շատ աւելի բարդ է եւ շահեկան։

Ես զայն ու նմանները անոր շա՛տ եմ ճանչցած։

Անոնց ամէն մէկը, տիեզերական է՛ն մեծ խորհուրդէն՝ աւելի լայն թեւեր ունի, եւ անպարփակ իմաստութիւն։

Անոնց իւրաքանչիւրը, անդունդին վրայ կախուած լոյսերու կը նմանի այնքա՜ն հեռաստան եւ այնքան գեղեցիկ։

* *

Աշխատէ, տղաս։

Դո՛ւն՝ շատերէն ու բոլորէս աւելի ըմբռնած ըլլալ կը թուիս իմաստը կեանքին եւ աղքատ ու ապուշ խորհուրդը անոր։

Ու դուն՝ գիտես, որ մարդիկ թշնամի են իրարու, վայրի ու կարմիր գայլերէն աւելի։

Եւ ատոր համար ահա, դուն՝ ուզեցիր ճանչնալ ինքզինքդ եւ չափանիշը բազուկիդ։

Ու յաջողեցա՛ր։

* *

Ու քալէ՛, մի՛ կենար բնա՛ւ։

Կրնաս վստահ ըլլալ, որ երկվայրկեանի մ'իսկ դադարը պիտի վտանգէ քու գոյութեանդ ազնիւ ճակատագիրը անապատներու աւազով գրուած։

Մարդիկ՝ — ունայնութեան զաւակներ — այնքա՛ն անգութ են եւ անզգայ, որ պիտի փութան հարուածել քեզ, սեւ խաչ մը քաշելով վրադ։

Եղի՛ր ըմբոստ ու ազնիւ, իմ որբ բարեկամս, իմ որբ ընկերս։

Մոռցա՞ր, որ երէկ էր, երբ մարդիկ ուզեցին շահագործել քեզ ու տառապանքդ՝ անսահման եւ սրբազան։

Մոռցա՞ր, կ'ըսեմ, որ փողոցներու սալաքարերուն վրայ, այնքա՜ն գիշերներով, քու հաւակնոտ մերկութիւնը ցուցադրեցիր, եւ ո՛չ ոք, ո՛չ մօտեցաւ ու գրկեց քեզ։

Աչքամարզէ ու քալէ՛ կոխկրտելով, անխախտօրէն եւ հպարտօրէն, իմ անապատի՛ տղաս։

* *

Եւ դուք՝ մարդեր պալատներու եւ գիւղերու, գիտցէ՛ք որ շատէն մնած, ցաւով սնած ու ցաւով մեծցած այս վայրի տղան եւ իր նմանները բոլո՛ր — Հայու ազնուակա՛ն, Հայու հրաշուքի եւ Հայու ըմբոստ որբ տղաներ — ահաւոր դատաւորներ պիտի ըլլան օր մը, կեանքի դատարանին մէջ։

Անոնց հոգիներուն մէջ մարդեղութեան մեծ խորհուրդն է, որ հսաւկ կը նետէ եւ իր երկունքին հրաշափառ օրերը կ'ապրի։

Ու անոնց ապագան, որ սեփականութիւնն է ժողովուրդի մը՝ հայ ժողովուրդին, պիտի ըլլայ արեւէն շատ աւելի պայծառ ու տիեզերքէն շատ աւելի գեղեցիկ։

* *

Աշխատէ՛ տղաս։

Քու հաւնստ բայց խոստմնալից ... ծիլերուդ եւ ձիգերուդ պէտք ունի ժողովուրդն այս տառապակոծ։

Ժողովուրդ՝ որուն մեռելները՝ բիւրաւոր եւ անմահ եւ սրբազան, քեզի՛ կը նային, այնքա՛ն պահանջկոտ եւ այնքա՜ն տիրականօրէն։

Աշխատէ՛ եւ մեծցիր տղաս։

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԱԹԷՆՔ

ՔՈՒՆԻ ՊԱՀԵՐՈՒՆ

Քունը՝ վանդակէն փախա՛ծ
Թռչուն.
Ես այդ վանդակի դրան առջին՝
Թռչունն որոնող՝ անյողդո՛ղդջուն.
—Լա՞մ թէ հաւհաւեմ.— ո՞րն է ուժգին:
Քունն իմ աչքերուն՝ Թաւի՛շ մուշտակ.
Ես այդ աչքերու՝ հըլուս գերի,
Կը հալի՛մ մոմի մը լուսին տակ.
—Մո՞ւթն արդեօք, թէ օ՛րն է իմ Թերի...
Քունն ազա՛տ երկիր. յա՛րկ հայրենիք,
Ես այդ կուշտ յարկի՝ քաղցա՛ծ որդի...
Աչքով սարագիր, հոգիս մնիկ,
—Բո՞ց մ'արդեօք չէ՞կ իմ մէջ կը յորդի:
Ցուն եմ՝ տարեր՝ հատի՛կ հատիկ
Երա՛զ. ցնորք՝ սի՛ն անուրջներ.
Սէ՛րն ալ մէկտեղ.— անզօ՛րսպ զամբիկ...
Խաղաղութի՛ւնն ո՞ւր եմ մոռցեր,
Երիտասարդ՝ ուլունքի տեղ՝
Երկինք մաղեր՝ աստղ իմ համբեր.
Մերացա՛յ.— ցե՛ս, գլխուս պըդպեղ՝
Բայց սա հըսկումն ո՞ւսկից ո՞ւր դեռ,
Լո՜ւռ.— գիշե՛րն է լեզու եւեր.
Գիշերը մե՜ծ. գիշերը սե՛գ.
Երկունքի յամր. անմա՛հ երկիր.
—Բռնկեցա՞ւ արդեօք կ'ըսէք՝
Հսկող աչքի հո՞ւր կայծերէն:

. . . .

ՍԷՃԻՋ

ՀՐԱՆԴԻ (ՄԵԼՔՈՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ) ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այսպիսով, Մելքոն կիւրճեանը «համալ»ը, բեռնորն ու մշակը մարդկայնացնում է նրանց զասաւորելով այն տեղ ուր խոխական մարդիկ կարող են նստել, եւ այնտեղից վար է գլորում այն դասը, ուր անիրաւօրէն բազմել էր, բարձրից նայելով սեւ ձեռքերով, արեւվառ ճակատով շինականի եւ ղարիպի վրայ։

Քաղաքացու եւ գաւառացու հակամարտութիւնը ոչ այլ ինչ էր եթէ ոչ, ներկայ իմաստով, դասակարգերի պայքար։ Ու հեղինակի համակրութիւնը միշտ եղել է գաղթականի եւ ղարիպի կողմը։

Սա գրականութեան ռամկավարացում է, եւ արդէն մեր գրականութեան մեծագոյն արժէքներից մէկը հէնց այդ է։

Զուտ գրական-գեղարուեստական տեսակէտից Մելքոն կիւրճեանի «Պանդուխտի կեանքէն նամակները» մեծ արժէք են ներկայացնում։

Սրանից քառասուն եւ աւելի տարիներ առաջ՝ գաղթականն ու «համալ»ը դժուարութեամբ էին բարձրանում գրականութեան մէջ. ծամծմուած ու անհամոյ նիւթեր, բազմաթիւ անգամ գրուած ու խօսուած այդ մասին. շատ գրողներին նեղ էր գալիս այդ կալուածը, բայց Մելքոն կիւրճեանը ապացուցեց, որ հազար անգամ ծամծմուած նիւթը կարելի է վերցնել եւ տալ նոր ձեւով, նոր շունչով ու նոր դիտողութիւններով։

Միշտ է, նա համայնապարփակ եւ կարկառուն տիպարներ չի ստեղծել, բայց նրա իւրաքանչիւր տիպը մէկ ցաւի, մէկ հոգի ներկայացուցիչ է։ Եւ գուցէ անբնական լինէր ղարիպի համայնապարփակ տիպարներ տալ, որովհետեւ մեր ղարիպները, թափուած Պոլսում եւ խաների անկիւններում, մէկ միջավայրի ծնունդ չեն, տարբեր գաւառներից ու գիւղերից, տարբեր սովորութիւններով, հիւս ու կացով, ըմբռնումներով եւ աւելի տարբեր բարբառով, խառնուածքով, մէկ խօսքով «Միացեալ Հայաստան», դեռ անկազմակերպ, անկազ վիճակում։

Ամէն տեսակէտից մեծ տարբերութիւններ կան Վանի, Մշոյ, Կարնոյ, Տիգրանակերտի, Խարբերդի, Բաղէշի եւ ուրիշ գաւառներից եկած ղարիպների միջեւ։

Առանձին-առանձին վերցրած՝ նա մեծ յաջողութեամբ է գծել Վանեցու, Մշեցու եւ այլ գաւառացիների տիպարները։ Նրանք տեղացիական ցայտուն գծեր ունեն եւ այնքան հարազատ ու ճշգրիտ, որ նրանց արտասանած մէկ բառից, դատողութեան մէկ ձեւից, ըմբռնողութեան բնայատկութեամբ կարելի է անխախ ասել, որ նեթական Վանեցի, Մշեցի կամ Բաղեշցի է։ Այս արդէն իրապաշտ գրողների մեծագոյն յատկութիւններից մէկն է։

Դէմքերից աւելի Մելքոն կիւրճեանը կարեւորութիւն է տալիս դէպքերին եւ դրանով, անխուսափելիօրէն, տալիս է իր օգտապաշտական վճիռը, թեւակոխելով հրապարակախօսութեան սահմանները։ Եւ այդ անում է այն հասարակ պատճառով, որ չի կամենում թշուառութեան վրայ գեղարուեստի շէնքը կառուցանել, այլ գեղարուեստով մեղմացնել թշուառութիւնը։ Այս արդէն արդիւնք է հեղինակի խառնուածքին, ուր մէջ գերակշռող տարրը մարդասիրութիւնն է եւ ազգասիրութիւնը։

Պանդուխտների բացասական գծերը անտես է առնում, որովհետեւ սիրում է նրանց եւ աշխատում է բարձրացնել նրանց, ինչ որ նրան յաջողում է գերազանցապէս։

Կին տիպարները գծագրուած են հայ ընտանեկան աւանդական համեստութեամբ ու հաւատարմութեամբ։

Մի պանդուխտ կին կորցնում է իր ամուսինը, բայց, հակառակ ծանօթների պատուածին, մնում է Պոլսում երկար ժամանակ եւ ամէն օր այցելում է իր ամուսնու գերեզմանը, իր արտերը թափելով նրա շուք հողաթմբի վրայ։ Եւ ... կը սարսէ՞ն որ իր ... թիւնն ընէ քաշանալին աչքե... փոշեված կը հառաչէ։

— Ա՜հ, սրտ թողած ... մանը։

Ահա՛ մի ուրիշ կին, Մշեցի հաշան, որ Պոլիս կու գայ եւ ... մշակ, կ'աշխատի մի ... իբրեւ «Ախոր տղայ»։

Միւիտանի է, ոչ ոք գիտէ ... կին է։ Աշխատում է ... զանդ եւ այնքան բարեխիղճ ... կեսարացի «Մըլաձի պաշին» ... մուեքով դիտելով «անոր ... ու աշխատութիւնն, ու նոր ... բուցած էր միշտ, «Ախոր ... ըսելով կը կանչէ զայն։

Խոստովանութեան ժամանակ ... գուում է, որ նա տղամարդ չէ ... դարկեն Ս. Թագաւորի ... բից մէկին խոստովանելու։

Պարզուում է որ «Ախոր ... «Մշեցի Շուշան մըն է, ... ու բաղդէն ընկեցիկ աղջիկ մը։

— «Ի՞նչ անեմ, տէ՛ր ... պատասխանում է Շուշանը ... տանը մէջ էլ կարիքութեան ... չմնաց։ «քուլֆաթ» ունեմ, ... պտտիկ ազբբրտանք ... կարօտ։ Ո՞վ պիտի կերակրէ ... նոնց...»

Ահա հայ գաւառացի կնոջ ... շալի տիպար, ինքը անբախտ ... կեցիկ, միակտուր, ... աւելի տղամարդ, քան կին, ... բաւոր վերատեր կտրելով, ... անցնելով, գալիս է ղարիպ... ուրիշի երջանկութեան ու ... ւորութեան համար։

Մելքոն կիւրճեանի թէ՛ ... թէ՛ կին տիպարները խորը ... ջում անձնազոհութիւն, աշխասիրութիւնը, ընտանեկան սրբութիւնը, հայրենի տան կարօտը, ... նական ու ընտանեկան ...

Մի ուրիշ պանդուխտ, ... յիշուած օրինակի պէս, զրկուած է ... կնոջից եւ նրան թողում է Պոլ... հաշակաւոր գերեզմանատանը ... հայրենաւոր պանդուխտներ ... պառկած բէձուրդաղ կին, այ... երիտասարդ եւ նորածին։

Երկիր մեկնելուց առաջ ... գերեզմանի հողը լցնում է ... սակը եւ իր հետ վերցրած, ... թանկագին աւանդ, շողո... նում է։

Այսպէս ու բազմաթիւ են ... տիպարներ եւ այս բոլորը ... են ընդամէնը մի քանի էջով, ... կարուկ եւ տպաւորիչ։

«Պանդուխտի կեանքէն նամակները» մէկ-մէկ վաւերագրեր ... անցած ու անհետացած մի ... մի ժամանակաշրջանի։ Միշտ ... նէր ասել՝ դրանք գեղարուեստա... վիճակագրութիւններ են մեր ... վրկի լաւագոյն յատկութիւնն... հեղինակի լեզուն պարզ է եւ ... հուն։

Որպէս ձեւ պաշտպանում է ... թին եւ բովանդակութեան։ Լեզուն ... հայերէնի եւ Հայոց գրականութեան ... ու պատմութեան ուսուցիչ ... գրաբարին, նա իրար զոդել է մեր ... ու նոր լեզուները, պահելով ... բառնչիւն, պատկերաւոր եւ ... ձեւ։

Որպէս գրաբարեան, յաճախ գոր... ծածում է «նա» բառի փոխարէն «... նրկա», դուն... «հենց» ... ենք հանդիպում, իսկ «լինել» ... «ըլլալ» բառերի գործածութիւնը նոյն չափով նկատելի է։

Ամփոփելով մեր խօսքը Մելքոն կիւրճեանի մասին, կրկնում ենք, ... մեր հեղինակը կա՛յ եւ մնում է ... գրականութեան վաւերագրերից մէկը։

Նա նոր նիւթ, մի անտեսուած կալուածք, ցուցրել է մեր գրականութեան մէջ։

Համեմատական չափով, նրա ... գրականութիւնը, իր նիւթով եւ ...

...ով նախամեծք է ռուս մեծատուն ... Տուրգենեւի «Որսորդի» ստեղծ... որ իր ժամանակին ցնցեց ... բարձր դասը՝ ազնուականու... նման դեր կատարեց եւ ... նամակներով Պոլսահայ ...

Թէեւ զարկածն ու զարհուրելիքը ... ինչ որ ... էր առաջ, Հրանդի գրականութիւնը այժմէական է, համա... մեր ներկայ վիճակին, ... ազգային ձեռնարկութիւննե... նոյն ապրումներով ու յոյզերով։

Բ. ԿԱՐԱՊԵԱՆ

«ԲԱՐՈՎ ԵԿԱՐ, ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ ՌՈՒԲԷՆ»

...երկու տարիէ ի վեր «քէմանճի» Ռուբէն կը շրջի արեւելեան երկիրներու մէջ։ Երիտասարդ արուեստագէտը մեծ յաջողութիւններ գտաւ Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ, ... արաբական ... իսկ։ Յաջողութիւն գտաւ նաեւ Երուսաղէմի ..., իսկ վերջերս կը գտնուէր ... Այդ քաղաքէն Թղթակցութենէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Քէմանչիստ Ռուբէն այստեղ ... մարտ 18ին։ Նոյն օրը հա... ժամ մը անցած, ներկայացաւ ... նախկին վարչապետ ... Խալիտ փաշային, որուն հետ ... տեսակցութենէ մը վերջ, ... դարձած էին։ Հե... փաշան ինքը անձամբ ... տեղեկացուցած է հայ արուեստագէտին ժամանումը Անդրյորդանանի Թագաւոր Էմիր Աբտուլլահին, որ իր կարգին անմիջապէս ... հրաւիրած է Ռուբէնը։ Հա... Խալիտ փաշա իր անձնական ... հետն առած Ռուբէնը, ... Մազար (Թագաւորական ...) Էմիրը ինքը զինուորելով ... արուեստագէտը եւ ձախատեն ... կ'ըսէ.

— «Դուն բարո՛վ եկար ու հա... բարո՛վ մեր հայ զաւակը, ... Ռուբէն։ Ձեր մա... Թերթերէն լսած էի՝ երբ ... Եգիպտոս էիք. շատ ուրախ ու հպարտ եմ Ձեր սիրելիութիւնը ներկայութեամբ ընդունելով։ Ինծի մեծ պատիւ է Ձեր այցելութիւնը իմ երկիրը։ Ձեր ... զանուելը եւ դէպի իմ երկիրը ճամբորդելու Ձեր ... գիտէի Երուսաղէմէն, ուրկէ հեռախօսով յայտնած էին իմ բարեկամները։ Ես ... ձեզի կը սպասէի»։

Էմիրը նոյն օրը Ռուբէնը իր ... ճաշի վար կը դնէ եւ գիշերը ... ուշ ատեն ճոխ եւ Թագաւորական սեղանէն վերջ, ուրախ եւ ... մէջ, Էմիրն ու ... պալատական հրաւիրեալները կը վայելեն Ռուբէնի «Արա... Թագաւորէ»ի շնորհները, ան... եւ անսահման հիացումով։

Ուրբաթ, մարտ 20ի երեկոյեան, դարձեալ Թագաւորական պալատին մէջ, Էմիրին կարգադրութեամբը Ռուբէնը կու տայ իր անդրանիկ համերգը ծանօթ հրաւիրեալներու ներկայութեան, որոնց մէջ էին Անդրյորդանանի նոր վարչապետը. գահաժառանգ իշխանները, նախկին վարչապետ Հասան Խալիտ փաշան, Ճէմիլ փաշան, երկու բէյէճաններ, անգլիացի հիւրեր եւ կառավարական բարձրաստիճան պաշտօնեաներ։

Կիրակի, մարտ 22ին, քաղաքին մէջ, միջազգային համերգի օր նշանակուած էր։ Համերգը տեղի ունեցաւ Ազգ. մանկապարտէզի սրահին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Երկուքուկէս ժամ տեւող այս հանդէսը Ամմանի եւ շրջակայ գիւղերու հայութեան համար վայելքի գեղեցիկ ժամանց մը եղաւ։

Հայ արուեստագէտը նոյն օրուան նուագահանդէսէն գոյացած հասոյթէն լիառատ բաժին հանեց նաեւ Ազգ. մանկապարտէզի աղքատիկ սնտուկին։

Վերջին օրը, հինգշաբթի, մարտ 26ի առաւօտուն, Ռուբէն, իր մեկնելէն առաջ, Հիճազի նախկին Թագաւոր Հիւսէյինի այցելեց եւ նուագեց մասնաւորապէս արաբական եղանակներ, զոր արտասուելով ունկնդրեց Հիւսէյին Թագաւորը, օրհնելով Ռուբէնը եւ քանիցս թէ՛ ճակատէն եւ թէ այտերէն համբուրեց զայն։

Ռուբէն երեք օր երեք գիշեր հիւր պիտի ըլլայ Էմիր Աբտուլլահի։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԽԱՓՇԻԿԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Պարծենկոտ Եւրոպան վերջերս շատ հետաքրքրութիւն ցոյց կու տայ Ափրիկէի մասին, մասնաւորապէս խափշիկներուն մասին, որոնք Թարմ աւիշ մը կը բերեն եւրոպական արուեստին։ Ինչո՞ւ չանուանել, ուրեմն, խափշիկները՝ նոր ստնտուներ։

Տըլաֆոս, իր մէկ նոր գիրքով կը խոստովանի որ դեռ նոր կը ճանչնան այս սեւամորթները, եւ շատ քիչ կը ճանչնան։ Գրեթէ այս նոյն խոստովանութիւնը կայ այն բոլոր գիրքերուն մէջ, որոնք լոյս տեսան այս վերջին տարիներուն։ Ու կը զարմանան Եւրոպացի հեղինակները, որ ի՞նչպէս մինչեւ հիմա չեն տեսեր այսքան հարստութիւն։ Բայց խափշիկեան արուեստը հետզհետէ կը Թափանցէր եւրոպականին մէջ, երբ Եւրոպա իր ձեռն երկարեց Ափրիկէի վիզին։ Այնուհետեւ բազմացան հրատարակութիւնները խափշիկեան գրականութեան, երաժշտութեան, նկարչութեան եւ խորհրդաւոր կեանքին մասին։ Գիէզ Սանարար աղուոր ծաղկաքաղ մը պատրաստեց խափշիկ գրականութենէն, (առկէ քաղուածքներ եղան Յառաջի մէջ), անցեալ տարի Գրանիպլաս Մալինովսկի ստուար հատոր մը տուաւ Մելանեզիոյ սեւամորթներու կեանքին, մասնաւորապէս սեռային սովորութիւններու մասին։ Յիշենք Տըլաֆոսի գիրքը, որ կու տայ նաեւ գեղեցիկ հաւաքածոյ մը խափշիկեան արուեստի նմոյշներէն։ Այս վերջին հեղինակը հաստատելէ յետոյ գոյութիւնը, նոյնիսկ գեղեցկութիւնը սեւամորթերուն նկարչական, քանդակագործական, ձեռակերտական եւ երաժշտական արուեստին, կը պատասխանէ կարգ մը մարդոց զարմանքին թէ ի՛նչպէս խափշիկները գրականութիւն կ'ունենան, երբ գիր չունին։ Տըլաֆոս կը հաստատէ թէ սեւամորթերը ունին ոչ միայն բանահիւսութիւն, այլ նաեւ գրականութիւն փոխ առնուած տառերով։ Խափշիկներու հոգիին մասին Թերեւս կրնան գաղափար մը տալ հետեւեալ խօսքերը, քաղուած իրենց առածներէն.

— «Փայտին կտորը ի զուր կը ծփայ ջուրին մէջ, երբեք չի կրնար կոկորդիլոս դառնալ»։

— «Ուլին ալ պիտի ճարակի այն խոտով, որով սնաւ եւ աճեցաւ իր մայրը»։

Բայց հետեւեալ խօսքը որքա՜ն յուզիչ խորութիւն մը ունի, տեսէք.

— «Հողագործը երբ մէջքը կը շտկէ եւ հեռուն կը նայի, իր գիւղն է որ կը դիտէ։ Տուն երթալու եւ հաց ուտելու փափաքը չէ, որ այնպէս նայիլ կու տայ, այլ իր ամբողջ անցեալն է, որ զինք կը քաշէ դէպի այն կողմը, իր գիւղի՛ն կողմը»։

Հայրենիքի զգացումը որքա՜ն յուզիչ խորութիւն մը ունի Ափրիկէի սեւամորթին մէջ։ Ըսե՛լ թէ մեր հայ կարմրամորթերը այդքան մը սէր ունենային հանդէպ իրենց անցեալին, իրենց հայրենիքին պատմութեան։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Mercure de France*-ի մէջ (Ապրիլ) Ժորժ Պօնօ կը հրատարակէ փոքրիկ ժողովածու մը ճափոնական մանկական երգերու։ Ճափոնցի մանուկներն են, որ կը դիտեն նորաբոյս աստղերը.—*

Առաջին աստղը, ես տեսայ
Հունա՛, ծունա՛, մայրիին վրայ
Անտառին։
Երկրորդ աստղը, ես տեսայ
Հունա՛, ծունա՛, ուռիին վրայ
Թումբին։
Երրորդ աստղը, ես տեսայ
Հունա՛, ծունա՛ շոճիին վրայ
Լերան։

Ու երբ աստղեր կ'իյնան երկինքէն, մանուկները կը հարցնեն երգելով.

Աստղը, որ կը սահի մութ երկինքն ի վար,
Ո՞ւր կ'իջնէ, ինչո՞ւ,
Անտառին եզերքը, դաշտին քովիկը,
Լիճին մէջ, որուն տեղը ոչ ոք գիտէ։
Աստղը ծարաւ էր,
իջաւ ջուր խմելու։

Մանուկները ի՞նչ կը մտածեն աստղերուն մասին.

Երէկ իրիկուն ծնաւ աստղիկը,
Եւ այս իրիկուն, դեռ շատ փոքր,
Կը պլպլայ մօրը Թեւերուն մէջ։
Կը պլպլա՛յ, կը պլպլա՛յ,
Երբ մայրը բացակայ է, աստղիկը,
Որքան ալ տխուր Թէ մինակ է,
Առանց լալու կը պլպլա՛յ,
Կը պլպլա՛յ, կը պլպլա՛յ։

«Այնքա՛ն անուշ են այս երգերը, որ իսկապէս արցունք կը բերեն պատանիներու աչքերուն։ Ո՞րը, ո՞րը քաղենք ու ներկայացնենք։ Բոլորն ալ անո՜ւշ են ու աղուոր,— ձեր մանկութեան պէս։ Հատ մըն ալ սակայն.

Երբ աչքերս կը բարձրացնեմ
մօրս աչքերուն,
Միտքովս լիճ մը կը տեսնեմ։
Բոլորտիքը, ծառեր կը բարձրանան։
Եւ ճիշդ մէջտեղը յստակ ջուրին
կայ փոքրիկ մութ կղզի մը։
Չի՞մ կրնար օր մը Թիավարել
լիճին վրայ,
Չի՞մ կրնար օր մը Թիավարել
մինչեւ կղզի։
Խաղաղ լճակին խորը
Ո՞ր ճագուագիտ ձուկը կը լողայ։
Սիրելի այս լճակին ծառերուն
մէջ
Ո՞ր ճագուագիտ Թռչունը
կ'երգէ։
Ամէն անգամ որ մօրս աչքերուն
կը նայիմ,
Կ'երեւակայեմ, կ'երեւակայեմ
լճակ մը։

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

Մենք, Փարիզի հայ երիտասարդ գրողներու այս հանդէսին մէջ, որ լոյս կը տեսնէ ամէն կիրակի, համայնապատկերի մը ձեւով առանձին առանձին վերլուծման ենթարկուած են արտասահմանի գիրքերն ու պարբերականները, ինչպէս նաեւ Հայաստանի արդի գրականութիւնը։ Գ. Շ. Նարդունի, խօսելով Գեղամ Սարեանի բանաստեղծութեանց մէկ *գիրքին մասին* (Երկիր Խորհրդային), *կը գրէ*.—

Նորահաս բանաստեղծ մը, որ անակնկալի մը պէս դուրս կ'ելլէ Ութալինի ծղրիթներուն ժխորին մէջէն։ Ալեքսանդրապոլցի աշխատաւոր մը, համեստ բայց տաք արուեստագէտ։ Իր բանաստեղծութեանց տետրակը կը բաժնուի երկու մասի,— *առաջինով կ'երգէ* Երկիր Խորհրդայինը, *երկրորդով կու տայ* Արեւելեան պոէմներ։

Սարեանի համար «երկիր»ը այն է, ինչ որ էր «սէր»ը Դուրեանի, «ցեղ»ը Վարուժանի համար։ Ի վերջոյ, կը տեսնենք որ երկիրը կը փոխարինէ ազգը։ Այս երգերով, Սարեան *կը ստեղծէ երկրային* (territorial) *ազգութիւն մը։* Ու կը հրճուի «իր» հողին կամ երկրին վրայ, ի՞նչ փոյթ թէ ի՛նչ ցեղեր կը բնակին անոր վրայ, իր կողքին։

Երկրի այս սէրը անշուշտ կերպարանափոխուած արտայայտութիւնն է այն ցանկութիւններուն, զորս Լէնինիզմը refoulé ըրաւ վերջերս։ Բայց Սարեանի երկրասիրութիւնը օտար չէ Լէնինիզմին։ Վերջապէս ամէն մարքսիստ պէտք է լաւ ըմբռնէ թէ հոգեկան ամէն արտայայտութիւն չի կրնար կատարելապէս պատշաճիլ տնտեսական պահանջներու կաղապարին։ Մարդկային հոգին այնքա՜ն ճկուն է, որ, ինչպէս երէկ քրիստոնեայ երկիրներուն, նոյնպէս այսօր Լէնինի հանրապետութիւններուն մէջ, հոգեբանական տարօրինակ այլափոխութիւններ կրելով, կը *սովորանայ տարավարժ* (acclimaté) *ձեւերու*, որ երբեք օտար չի Թուիր refouleur *պատճառներուն։*

Սարեան իր արուեստով կը ներկայանայ Հայաստանի պրոլետ գրողներուն մէջ առաջինը, որ օտար չէ ո՛չ Լէնինիզմին, ո՛չ ալ հայ հոգիին։ Եւ կը մնայ արուեստագէտ՝ իր զգայութեանց գեղեցիկ *արտայայտութեամբը* (tempérament) *եւ ստեղծագործելու գիտութեամբը* (technique)։

Իր Արեւելեան պոէմներուն մէջ արդէն կը տեսնենք թէ ծանօթ է բանաստեղծելու ազգային ձեւերուն, ըլլայ պարսկական, ըլլայ կասպեան արուեստներուն մէջ։ Վերջապէս Սարեան Հայաստանի առաջին գրողն է, որ հաճելի ըլլալու համար չի գրեր, այլ կը զգայ, անկեղծութեամբ կը Թրթռայ եւ յետոյ միայն գրի կ'առնէ։ Իր բանաստեղծութիւնը կարելի է համարել տիպար արտայայտութիւնը *ռուսական* constructiviste *դպրոցին*։ Արդարեւ Երկիր Խորհրդայինը *կարծես* երգ մըն է, Թրթռացումը Հայաստանի շինարար աշխատանքներուն։ Հողըն իսկ զարդանկարուած է շինութեանց գծագրութիւններով։

Հ. Կ. ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆՆ Է ԱՅՍՕՐ

ԱՆԴԱՄԱԳՐՈՒԵՑԷՔ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒՆ ՈՐՊԷՍԶԻ ԱՐԴԻՒՆԱՒՈՐ ԳՈՐԾԵՐ ԿԱՏԱՐԵՆ

ՆՈՒԷՐ ՄԸ "Ն.Գ. Բ.„Ի

Կը լսենք Թէ Մարսիլիոյ ծանօթ ազգայիններէն Գ. Գ. Ճաքլամեան կարեւոր գումար մը տրամադրած է «Նպաստ Գրագէտներու Բարեկամներ»ուն, Թուրք բարբարոսութեան ողբացեալ զոհերէն Տիգրան Չէօկիւրեանի գործերու հրատարակման համար։

Տիգրան Չէօկիւրեան քեռորդին է Գ. Գ. Ճաքլամեանի։

ԼՈՆՏՈՆԻ ԱՐՄՏԻՔԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Լոնտոնի մէջ, Մայիս 15ին պիտի գումարուի արմտիքի միջազգային համաժողով մը։ Այս առթիւ, Հունգարիոյ երկրագործական նախարարը խորհրդարանին յայտնեց թէ խորհրդաժողովին նպատակը պիտի ըլլայ արտադրողներու համար, գիներու երաշխաւորման իրականացումը, եւ թէ խորհրդաժողովին յաջողութիւնը կախում ունի մասնակից երկիրներու համաձայնութենէն։

Նախարարը կը կարծէ թէ եւրոպական ամէնէն կարեւոր երկիրը որ պիտի մասնակցի խորհրդաժողովին, Ռուսիան է. բայց բոլշեւիկ ղեկավարներու ծրագրութիւնը սակաւին կը մնայ անյայտ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՆԵՐԸ

Հետեւեալ պարագան կը ներկայացնեմ հանրութեան, Բարեգործական Ընդհ. Միութեան վարիչ մարմինին ուշադրութիւնը ծառանիչ ընելու համար։

Փարիզի ծուխը հաստատուած հայ կաթոլիկ ծայրապետներ իրենց հայ որբերուն համար Բարեգործականէն նպաստ կը խնդրեն անցեալները, եւ Պ. Վ. Մալէզեանի եւ իրեն համախոհ ուրիշ ազդեցիկ հարուստ անդամի մը հակառակելուն վրայ՝ կը մերժուին, առարկելով թէ անոնք «կաթոլիկ» են։

Անոր վրայ Բարեգործականի կաթոլիկ անդամներէն ոմանք կը հրաժարին եւ իրենց յատկացուցած անդամավճարները կը մերժեն տալ, երբ հաւաքիչը կը ներկայանայ իրենց։

Ցաւալի է հաստատել թէ Պ. Գ. Սինապեան, որ վարչական ժողովի կաթոլիկ մէկ անդամն է, չէ միջամտած վճարանութեան եւ չէ պաշտպանած իրեններուն իրաւունքը։

Ընթերցողները Թող դատեն հիմա։

Մ. Սահակ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐԱՐԱՏ»

Զ. Ե. Ո. Մ. Արարատ Փութպոլի խումբը անցեալ կիրակի մրցում մը կատարեց A. S. Montmorency-ի պահեստի խումբին հետ։ Հակառակորդ խումբը զօրաւոր ձեւով կազմակերպուած էր, երբ դաշտ եկաւ։

Մեր տղաքը ա. կիսախաղին յաղթական եղան, բայց երկրորդ կիսախաղին հակառակորդը հաւասարեցուց արդիւնքը։ Այս ձեւով երկու կողմերը հաւասար յայտարարուեցան։

Վերադարձին, մեր ընկերները զուարթ եւ ուրախ կ'երգէին «Մեր Հայրենիք»ը, Փարիզ սուրացող շոգեկառքին մէջ։

Հ. Ա.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԼԼՏԸԶԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս կառքին անիւները ծածկուած էին քաուչուկ, քաւանկիւն։ ... օրերուն քաուչու չէր գործածուէր կառքերու անիւներուն համար։ Կառ... մէկ կառքին վրայ գտնուեցաւ «Նեսէլտորֆեր» վաճառանիշը եւ 23 Թիւը։ Բոլոր կառապանները եւ կառքի նորոգիչները հարցաքննուեցան, յայտարարեցին թէ այդպիսի կառք չկայ Պոլսոյ մէջ եւ թէ վերջերս պէտք է բերուած ըլլայ Եւրոպայէն։

Վիեննայի դեսպանատան ուղղուած հեռագրին հետ, հրահանգուեցաւ ... վերատեսչութեան որ իր արձանագրութեանց մէջ փնտռէ այս ... ներածման հետքը։ Մաքսային վերատեսչութիւնը պատասխանեց թէ ... կառքը եկած է Թրիէսթէէն, աւստրիական Լոյտի «Տալմացիա» շոգենաւով, եւ մաքսը հանուած է օրինական ձեւակերպութիւններով։ Կառքը (...ֆօն) ծածկուած էր կերպասով եւ 1905 Մայիս 9ին եկած էր Սիլվիօ ... անունին։ Յետոյ, այս անունը աւրուած եւ տեղը գրուած էր յանձնառու Լաֆրանքոյի անունը, իսկ մաքսատունէն հանած էր այդ յանձնառուին ծառան, Մաքօ։

Իսկ Վիեննայի դեսպանատունը կը պատասխանէր թէ խնդրոյ ... 123 Թուակիր կառքը շինուած էր Նեսէլտորֆեր - Վակէնպաու - կէ... գործարանին կողմէ, եւ յանձնարարուած երկու ամիս առաջ, Մարիօ Զայց անուն կնոջ մը կողմէ, որուն կ'ընկերանար բաւական բարձրահասակ մարդ մը։

Դեսպանին տեղեկագիրը կ'աւելցնէր թէ ապսպրողները հաւնած էին այդ «վիքթորիա» կառքին, բայց պահանջած են որ կառապանին նստելիք տեղը քիչ մը աւելի խոր ըլլայ, եւ ունենայ 40 — 45 սանթիմեթր լայնք։ Գործարանին տնօրէնը առարկած է թէ կառքը տգեղ ձեւ մը պիտի առնէ, եթէ այդպէս ընեն. բայց երիտասարդին ընկերացող կինը պնդած եւ գոհացում ստացած է։

Կառքը ծախուած է 1905 Ապրիլ 26ին։ Այդ օրը, գնողները ո՛չ եւս հասցէ չեն տուած կառքը ղրկելու համար, բայց յետոյ խնդրած են որ փոխադրուի Պոլիս, Սիլվիօ Րիչի անունին, «B. Rauter»-ի միջոցաւ, իսկ բեռնագիրը՝ նոյն անունին, Պոլսոյ Ֆրանսական նամակատունը։

Այսպէս, կառքը ղրկուեցաւ Թրիէսթէի ճամբով, Եոզէֆ Լայնքաուֆ անուն յանձնակատարի մը միջոցաւ։

Բայց բեռնագիրը, փոխանակ ֆրանսական նամակատան ղրկուելու, սխալմամբ կը ղրկուի աւստրիական նամակատուն։ Այս պատճառով քիչ մը կ'ուշանայ։ 1905 Մայիս 21ին, «Զայց» ստորագրութեամբ հեռագիր մը կը զարնուի Ֆիլիպէէն, հարցնելով թէ ինչո՛ւ չէ ղրկուած կառքը։ Հեռագիրը կը խնդրէր պատասխանել «Զայց, Ֆիլիպէ, Պուլկարիա» հասցէով։

Իսկ Բերայէն 19 բառէ բաղկացեալ հեռագիր մը, որ զարնուած էր 1905 Մայիս 29ի գիշերուան ժամը 12.30ին եւ կը կրէր «Րիչի» ստորագրութիւնը և 4598 Թիւը, կ'ըսէր.

— «Իմացուցէք Թրիէսթէի գործակալութեան որ ստիպողաբար ղրկէ կառքին բեռնագիրը»։

Վիեննայի գործարանը կը պատասխանէր Թէ ամէն բան կարգադրած են։

Այս փաստերով հաստատուեցաւ թէ «Նեսէլտորֆեր» գործարանին ղրկած կառքը դաւադիրներուն կը պատկանի եւ թէ Սիլվիօ Րիչին է ստացողը։

Եւ մինչ մէկ կողմէ Սիլվիօ Րիչին կը փնտռուէր, միւս կողմէ անմիջապէս ձերբակալուեցաւ Մաքօ, որ կառքը հանած էր մաքսատունէն եւ կը բնակէր Բերա, Եազըճը փողոց։

Մաքօ հարցաքննութեան ատեն յայտարարեց թէ ինք յաճախ մաքսատունէն կը հանէր Լաֆրանքոյի պատկանող ապրանքները եւ թէ Սիլվիօ Րիչի անունին եկած կառքն ալ հանած է իր ընկերոջ Միխալի հետ, բայց չի գիտեր թէ ո՛ւր տարին։ Յետոյ տեղեկութիւններ տուաւ Սիլվիօ Րիչիի մասին, զոր ներկայացուց իբրեւ բարձրահասակ, լերկ մարդ մը, կանացի ձայնով, աչքին մէկը մեծ, միւսը պզտիկ, իբր 35 տարեկան։ Աւելցուց թէ անոր հանդիպած էր երեք-չորս անգամ Գալըթ փազար, Մանոլի գարեջրատունը, թէ չի գիտեր ի՛նչ գործով կը զբաղի, բայց լսած է որ շատ հարուստ հայր մը ունի Ռուսիոյ մէջ եւ մեծ գումարներ կը ստանայ անկէ եւ թէ վերջապէս Մանոլի գարեջրատունը կուգար ընկերակցութեամբ ծխավաճառ Մաթէօի, եւ ապարիչ Թէմիստոքլի։

Ծխավաճառ Մաթէօ իր կարգին հարցաքննուելով, յայտարարեց թէ կը ճանչնայ Սիլվիօ Րիչին, հինգ ամիսէ ի վեր տեսած ըլլալով Մանոլի գարեջրատան մէջ, թէ սիկարէթ կը գնէր իր խանութէն, թէ իմացած է որ անունը Արիսթիտ է, թէ միշտ յունարէն կը խօսէր, բայց չի գիտեր ո՛չ արհեստը, ոչ ազգութիւնը։ Իր իմացածին համաձայն, Արիսթիտ լուսանկարչական գործիքներ, պատկերազարդ քարտեր եւն. կը ծախէր եւ հրաւէրներ կուտար շատ մը մարդոց։

Երկրորդ անգամ հարցաքննուելով, Մաթէօ պատմեց թէ Ս. Յովհաննու տօնին օրը Սիլվիօ Րիչիի, ուրիշ անունով Քէօսէ Արիսթիտիի առաջարկին վրայ գացին Թարապիա, յետոյ տօնավաճառը (փանայիր), ընկերակցութեամբ երկու հանրակիններու, Քաթինայի եւ Էլէնիի, թէ Սիլվիօ Րիչի Անաստասիա անուն բարեկամուհի մը ունէր, թէ Սոնիայի եւ պիրձակ Գրիգորի հետ իրար գտան Աննիցա անուն կնոջ մը հանրատունը։

(Շար.)

Հ. Կ. ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ եւ ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր

SALLE WASHINGTONի մէջ — մէթրօ Georges V.

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ

Պ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Բացման խօսք՝ Պ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԷ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, պար, ընտիր ճաշ տըլիէ, ճոխ պիւֆէ

կը ներկայացուի «ՆԱՄՈՒՍ»էն հատուածներ տեսարանք

տեղական տարազներով

Մասնակցութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

Մուտք 7.50 ֆրանք

կը խնդրուի 7 տարեկանէն վար երախաներ չբերել․ 7 տարեկանէն վեր տղոց համար կը գանձուի ամբողջ տոմսի արժէքը։

ՌԱՖԱԷԼ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՊԱՐԻ ԴԱՍԵՐ

Գրել՝ 2 rue d'Alsace. ASNIÈRES, (Seine)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)

61 Rue Monsieur le-Prince, PARIS (VIe)

Հեռաձայն՝ Danton 88—65 — մէթրօ՝ Odéon

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՔԵՐ, ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ եւ ԿԱԶՄԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ․ ՏՊԱՐԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ.— Մ. Կիւրճեան (Հրանդ)՝ *Պանդուխտի կեանքէն* (20 Ֆր.), Կ. Զարեան՝ *Երեք երգեր* (60 եւ 75), Վ. Շուշանեան՝ *Ամրան գիշերներ* (25), *Անձնուէր հասցէն* (6), Կ. Սասունի՝ *Ապրիլեան եղեռնը* (5), Դ. Մելոյեան՝ *Երեք ընկերները* (10), *Սայաթ Նովայ* (6)։

Գրատան մէջ կան Հայաստանի Պետհրատի բոլոր գործերը։ Հայաստանէն հասած են մեծ քանակութեամբ երաժշտական կտորներ․ Ունինք Ահարոնեանի, Վարանդեանի, Րաֆֆիի *եւայլ ծանօթ հեղինակներու բոլոր երկերը․* Կոմիտաս Վրդ.ի, Սպենդիարեանի, Ռ. Մելիքեանի *եւն. երաժշտական գործերը։*

ՎԱՐՁՈՒ ԿԸ ՏՐՈՒԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՎԻՊԱԿԱՆ ԳՐՔԵՐ

Ընդարձակ Գրացուցակը լոյս կը տեսնէ շուտով

Լ Ո Ց Ս Ց Ե Ս Ա Ւ

ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԵՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 էջ

գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր.

փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ

կեդրոն.—«Արփի» գրատուն, L. Mozian, 5 rue Champlaine, Paris (20).

Լիոնի շրջանին համար դիմել Պ. Սահաթճեանի, 4—6, Rue de la Part-Dieu, Lyon.

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել Մերիկեանցի․ Կը գտնուի նաեւ Լ. Գեւոնեանի մօտ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԴԵՐՁԱԿ — Հեռաձ. Provence 67—07

ՈՒՆՃԵԱՆ

66 Rue d'Hauteville — PARIS (10e)

ՀՈՂԻ ԵՒ ՇԷՆՔԻ ՎՐԱՅ ՓՈԽԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

Հողի եւ շէնքի այն բոլոր սեփականատէրերը, որ անմիջական պէտք ունին դրամի, կրնան դիմել Պ. ՄԱԹՈՍԵԱՆԻ, 11bis rue du Chemin de Fer, Clamart, *Բշ. Դշ. եւ Շբ. օրերը երեկուան ժամը 6.30էն 9. Կիրակի՝ առաւօտէ կէսօր։*

Ժեռսէի կարուհիներու ուշադրութեան

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ժէրսէի վարժ կարուհիներ, մշտական ձեւուած գործ եւ լաւ վճարում։

Դիմել՝ Maison Perfecty, 40 rue d'Enghien, Paris (10) Mét. St-Denis

Mme Tchorbadjian, 3 rue Thouin Paris (5) Métro: Place Monge

Mme Nigoghossian, 31 rue Mme Curie, Bagneux.

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԵՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) Ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTRO PIGALLE.

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները։ Ոսկիէ ատամնաշար, ոսկեբէ ակռաներ։ Չափաւոր գին։ Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8։ 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

Վաճառ է *սենեակ մը խոհանոցով, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն։ Դիմել՝ Պ. Վարդերեսեանի,* 1bis rue Hautefeuille. *Փարիզ, մէթրօ Սէն Միշել։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարբալուծ.։ Կ'ընդունին ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։*

EMPIRE մեպիր-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

Electrophone Thomson-Houston

Brillant repertoire de disques

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville

Place des Abbesses

Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար․ մասնաւոր գին Հայերու

IMPRIMERIE - **MASSIS** - EDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

BOURSE — Bénéfices intérêts — **ՊՈՒՐՍ**

peuvent être réalisés par opérations journal. avec provis. (titres ou espèces) déposés chez banquier membre du syndicat. Notice et Circulaire hebdomad. sur demande. R. Lorilleux, remisier accrédité. 16, rue Drouot, Paris, Téléph.: Provence 49-76.

BAIL A CÉDER

Վարձու է լաւ գործակատուն մը (4 մեթր լայնք, 4 մեթր խորութիւն) իր բոլոր կազմածներով։ Իրաւունք կայ բացի նպարեղէնէ որեւէ գործի։ Պայմ՝ 8 տարի, վարձք տարեկան՝ 2000 ֆր., ընթերք 7500։ Վճարման դիւրութիւններ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 12—14 եւ 17,30—18,30 Պ. Մարտիրոսեանի, 13 rue Charles Friedel, *Փարիզ* 20, *թրամուէյ* 26, *իջնել՝* L'Ermitage.

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet & Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ։ Ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. Փարիզ (3) — մէթրօ՝ République

Թէլիֆօն՝ Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌ Ն. ՊՈՒՏԱԳԵԱՆ

Պոլսոյ հանրածանօթ ԵՓՐԵՄ տան մէջ տարիներով աշխատելէ վերջ, Փարիզի մէջ կատարելագործած է արհեստը եւ այժմ ունի իր սեփական վաճառատունը

ԿԸ ՇԻՆԷ ՉԱՓՈՒ ՎՐԱՅ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԷ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՀԱՍԱԾ ԱՂՈՒԷՍՆԵՐԷՆ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ — ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

15 Rue Henri Monnier, Paris (9e)

Métro Pigalle — *Հեռաձայն* Trudaine 07—90

CORDONNERIE « A K A P »

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) — Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն *Թաէփ տը Շինի*․ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ․ ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

Մ Ե Ծ Ն Պ Ա Ր Ա Վ Ա Ճ Ա Ռ Ա Տ Ո Ւ Ն

M. HABIAN

31 rue Cramme 31, Bois Colombes — Tél. Charlebourg 16-29

Թրամ. 40, 45 օթօպ.

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններու թարմ եւ ճոխ մթերք։ Ամանագործութեանն իսկ գոհ կը ձգենք։ Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում։ Գիները անմրցելի․ Ապսպրանքները արագ կը յանձնուին բնակարանները

Agence exclusive

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 36 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

*1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնոները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ «*La Voix de son Maître*»ի Courant continu*ն, գին՝ 478 ֆր. 75։ Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Մախսուածները եր չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9։*

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD — PALESTINE & ORIENT LLOYD

13 Bld. Malesherbes, Paris (8)

Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd

Տոմսակներ ամէն երկիրներու համար․

Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չինաստան, եւայլն։

ԾԱՆՕԹ.— Արտասահմանէ եւ գաւառներէ մեկնողներուն կը տրուին պէտք եղած տեղեկութիւնները եւ տոմսերը

Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— Փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողամասեր գնելու․

2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ։

3.— Վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վաճառելու․

4.— Տուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու։

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opera և Chaussée d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները և *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10—1*։ Հեռախօս Provence *87—32 եւ 82—48*։

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS — Tél. Nord 31-

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը,

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշել — Հեռաձայն Littré 38—

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու, Պատուոյ մէտայլ Ֆրանս. առողջապահ. նախարարութեան

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գերմանիշակագոյն, ... մրտագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde) *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրականութեան բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին բուժիչ ազդակներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն. Հազուագիւտ ... կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (...լաղէս անվտանգ)։*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական ... լուծական եւ Ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի ... ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ ... բային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Sociale*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) — Tél. Marcadet 07-

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. ...

Tramway 39, 40, 42, 5.

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 206

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ԱՊՐԻԼ
1931

21 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1549 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ Է

Գ. Թէքէեան պիտի կրնար առարկել.

— Մենք «Հայկական Տէրութիւն» ըսելով, կը հասկնանք Պետութիւնը, եւ ոչ թէ այսօրուան կառավարութիւնը։ Ինչպէս դաշնագիրները կրնան ժխտուիլ, կառավարութիւնները, վարչաձեւերն ալ կրնան փոխուիլ, եւ ստեղծել «պատեհութիւններ», օգտագործելու համար «իրաւասութիւններ»։

Համաձայն ենք։ Բայց, ճիշդ այստեղ ալ, ինքնին կը փլի քանաստեղծ-խմբագրին կառուցած շէնքը, որ, կրկնենք անգամ մը եւս, հիմնուած է հետեւեալ քանաձեւին վրայ.

—«Գաղութահայութիւնը պէտք է հրաժարի երկրային պահանջներ դնելէ»։

Նախ որ — պիտի խոստովանի՞ն վերջապէս — այսպէս կոչուած «Գաղութահայութիւնը» ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ իր հողէն, արմատէն, մարդկային եւ ազգային իրաւունքներէն զրկուած, բռնօրէն ցամաքէ ցամաք նետուած զանգուած մը։

Աններելի է այսօրուան գաղութները —«Գաղութահայութիւնը»— ըմբռնել հին իմաստով։ Առաջ մարդիկ երկիրէ երկիր կը գաղթէին առեւտուրի, վայելքի համար։ Դրամ վաստկելու, զարգանալու, կամ աւելի հանգիստ ապրելու համար։

Այսօր բոլորովին տարբեր է պարագան։

Մեր թափառական բազմութիւններուն մէջ, հարիւրին 20-30ը միայն կրնայ կապերը կտրած ըլլալ հայրենիքին հետ, եւ դառնալ գաղթական՝ հին իմաստով։ Աւելի ճիշդ՝ աշխարհաքաղաքացի։ Մնացեալ ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմեն անոնք որ, ազատութեան եւ հայրենիքի կարօտովը կը տոչորուին։ Տարուէ տարի դառնալով աւելի՛ անհամբեր։

Անոնք շատ կը նմանին ճամբորդութեան մը ընթացքին, «էշպքերու բերմամբ» կայարան մը իջած, սահմանագլուխ մը նետուած ուղեւորներու, որոնք յաջորդ գնացքին կը սպասեն։ Կամ կը սպասեն յարմար պատեհութեան, իրենց հայրենիքը դառնալու համար։

Արդ, ո՞ր խիղճը, որ իմաստութիւնը, ո՞ր գերագոյն շահը կը թելադրէ պոռալ այդ բազմութիւններու երեսին.

— Հրաժարէ՛ երկրային պահանջներէդ. քու պահանջդ կը վերաբերի միայն «անհատական իրաւունքներու եւ շահերու զորս լաւլի ընելու համար պէտք է նախ լռեցնել խօսքը»։(«Արեւ», 11 մարտ)։

Այդ «մխոքը», Գ. Թէքէեան, գնչուի ճրճռոց չէ, աւարէն բաժինստանալու համար։

Մանրամասնութիւնները մէկդի դնելով, մենք այդ մխոքը կ'առնենք իր լաւագոյն իմաստով։ Իբրեւ արծարծում (agitation)։ Իբրեւ հրահրում եւ յիշեցում Դատի մը որ անվիճելի է եւ անառարկելի։ Քաղաքական պայքար մը, որու ընթացքին որ եւ է տատանում, ընկրկում կամ շեղում՝ պիտի նշանակէր անձնասպանութիւն։

Գ. Թէքէեանի բանաձեւը ուղղակի կ'առաջնորդէ անձնասպանութեան։

Մենք ալ պատրանքներ չունինք։

Բայց ուրիշ բան է իրատես, գործնական դառնալ, քննական աչքով շօշափել հարցերը, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ անձնատուր ըլլալ որոշապէս յարդարուած ճակատի մը վրայ։ Ան ալ՝ բոլորովին կասկածելի ձեռքերու, եւ հարիւր անգամ աւելի կասկածելի երեւոյթներու յանձնելով մեր ճակատագիրը։

Թուրքը թիզ մը հող չի տար մեզի, առանց պայքարի։

«Թափրաք վէրիլմէզ, ալընըր»,—յայտարարեց Ըսմէթ փաշա, եթէ չենք սխալիր. նոյնինքն «էֆէնտիին», Գ. Գաբրիէլ Նորատունկեանի, որ Հայոց ազգին եղած-չեղած «դիւանագէտ»ն է։

Թուրքը մէկ աթոռ իսկ չի վերադարձներ իբրեւ «լքեալ» գոյք յափշտակուած ստացուածքներէն։

Ահա տարիներէ ի վեր էֆէնտին, Գ. Բաշալեանը, Գաղթ. Ցանձնաժողովը, Բարեգործականը առանց քաղաքական խնդիր յարուցանելու, «լքեալ» գոյքերու կամ ապահովագրութեանց հարցերը կը տանին Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովներուն։ Կը խնդրեն, կը փաստաբանեն, առանց երկտող պատասխան մը իսկ ստանալու։ Կամ ստանալով կոպիտ մերժում։

Արդ, երբ այս «խոհեմ» քաղաքականութիւնը, անհատական շահերու եւ իրաւունքներու հետապնդումն իսկ ամլութեան դատապարտուած է, Թէքէեանները ի՞նչ տրամաբանութեամբ օգուտ կը սպասեն «երկրային պահանջներու հրաժարումէն»։

Արդեօք աւելի՞ արդիւնաւոր կ'ըլլար, եթէ ռամկավար զօրծիչը եւ իր համախոհները այս խնդիրները հետապնդէին բուն իսկ տեղին վրայ, Էնկիւրիի մէջ։

Ո՞վ է բռնած իրենց օձիքէն։ Եթէ կը հաւատան, թող փորձեն։ Բայց, թող երբեք, երբե՛ք չփորձեն անկարելին պահանջել այս ժողովուրդէն։ Պահանջել բաներ որոնք ոչ միայն զառանցանք են եւ անարգ, անմիտ ուրացում, այլեւ իրական վնաս։

Մեր քաղաքական Դատի հետապնդման տեսակէտէն, որքան վնասակար է խուժանավարութիւնը, նոյնքան անտեղի եւ վտանգաւոր կրնայ դառնալ այս անպատեհ նահանջը։ Անձնասպանութեան այս հրապարակային հրաւէրը՝ կուսակցական օրկանի մը բեմէն։

Շ.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍ. ՏԱԳՆԱՊԸ

«Մօն Փօսթա» կը գրէ թէ Գալիէ-Դարաայոլը հանքի ընկերութիւնը նեղ կացութեան մատնուած է, կապարի գիները միջազգային հրապարակին վրայ վերջերս մինչեւ 11 ոսկիի իջած ըլլալով։ Հակառակ կառավարութեան 12 հազար ոսկիի օժանդակութեան, ընկերութիւնը 680 հազար ոսկիի չափ վնաս ըրած է։ Այս կացութեան հանդէպ, ընկերութիւնը որոշած է հանքերու շահագործումը դադրեցնել։ Այս գործին համար Պալիէ գացած է ընկերութեան պատուիրակը Գ. Ռուբէն։

Ցիշեալ թերթին տեղեկութեանց համաձայն, հանքերու գործունէութիւնը այս ամսու վերջ պիտի դադրի եւ պաշտօնեաներն ու բանուորները պիտի արձակուին։ Այս դադարումին հետեւանքով, Դըզլըճա-Փալամութլու տէքովիլի գործն ալ կը դադրի։ Հանքերու բանուորները 600 հոգի են, մինչդեռ կապարի գիները դեռ չինկած 2500 հոգի էին։ Ընկերութիւնը այս որոշումը կառավարութեան հաղորդած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ ՊԱՏՐԱՍ

Խալքի նախագահական դիւանը գումարուած է Մ. Քէմալի նախագահութեան տակ եւ կուսակցութեան երեսփ. թեկնածուներուն ցանկը ճշդած է։ Ժողովին ներկայ եղած են նաեւ վարչապետ (?) գահական գիւանի անդամները՝ Իսմէթ փաշա եւ Րէճէպ պէյ։

Ցանկը յայտարարուեցաւ կիրակի։ Ընտրութիւնները ապրիլ 25ին պիտի կատարուին ամէն կողմ, մէկ օրուան մէջ։ Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, թեկնածուներու ցանկին մէջ 35 նոր անուններ կան։ Այս թիւին մէջ կը գտնուին հինգ բանւոր, հինգ ալ երկրագործական թեկնածուներ։ Առանցմէ զատ, նոր թեկնածուներուն մէջ են Թանգարանի նախորդ տնօրէն Խալիլ, Ծերակոյտի նախկին նախագահ Րիֆաթ, նախկին զօրական զօրավար Րէֆիք Շէվքէթ, Թէհրանի նախորդ դեսպան Մէմտուհ Շէվքէթ եւ Սալահ Ճիմճօզ պէյերը։

Ամէնէն կարեւոր խնդիրներէն մէկը կը նկատուի այն որ Խալքը կարգ մը կուսակցութիւններէն պակաս թեկնածու ցոյց պիտի տայ, որպէսզի այսպէսով պատեհութիւն առնուի անկախ թեկնածուներուն, ի հարկին քուէ շահելու եւ ընտրուելու։

ՅԱՔԻՐ ՓԱՇԱՅԻ ԴԱՏԸ

Հայազգի ֆաքիրը Ցաճրա պէյ, որ պահ մը իր ետեւէն քաշեց ամբողջ փարիզը, դատ բացած է ֆրանսացի օրագրողի մը Փօլ Հէօզէի դէմ եւ անկից կը պահանջէ կէս միլիոն ֆրանքի հատուցում։ Փօլ Հէօզէ իր մէկ գրքին մէջ եւ հրապարակային արտայայտութիւններով, կը պնդէր թէ ֆաքիրութիւնը աճպարարութիւն է եւ մասնաւորաբար կը յարձակէր Ցաճրայի վրայ։

Առաջին դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ շաբաթ օր Փարիզի Դատական Առաջին Ատեանին առջեւ, ուր ֆաքիրին փաստաբանը ներկայացուց անոր պահանջները։

Ֆաքիրին դէմ խօսեցաւ Փօլ Հէօզէի փաստաբանը Մորիս Կարսօն, որ իրենց համար դժբախտաբար սակայն, ժամանակին, ուրիշներու հետ ստորագրած է յայտարարութիւն մը, ուր կ'ըսուի թէ Ցաճրա պէյի փորձերուն մէջ ոչ մէկ կեղծիք կը նկատուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մահ՝ Օլիւար Կօվէնի

Տառապող փոքր ժողովուրդներն ընդհանրապէս, իսկ հայութիւնը մասնաւորաբար, մեծ բարեկամ մը կորսնցուցին Օլիւօթ Կօվէնի մահով։ 70 տարու էր եւ կը վարէր «Տէյլի»ի արտաքին քաղաքականութիւնը։

Ուսումնասիրելով մէկտեղ եւրոպական քաղաքականութեան ընդհ. երեւոյթները, մեծ հետաքրքրութեամբ ու մարդասիրական համակրանքով կը հետեւէր փոքր ժողովուրդներու ազատագրական ջղորումներուն եւ իր յաճախակի միջամտութիւններն ի նպաստ Հայերուն, ինչպէս նաեւ Ցոյներու եւ Պալքանեան ժողովուրդներու, իրեն ապահոված էին մեծ ժողովրդականութիւն եւ փոխադարձ համակրանք։

Հրատարակած է բազմաթիւ գործեր, որոնք մեծ մասամբ, ամփոփումն են իր օրական յօդուածներուն։

Անդամ էր քաղաք. եւ բարոյական գիտութեանց կաճառին։

Սպանիոյ դէպքերը

Սպանիոյ կառավարութիւնը իր վերջին նիստին մէջ կարգ մը կարեւոր որոշումներ տուաւ։ Բանակի եւ դատական վարչութեան վերակազմութեան մասին մշակուեցաւ ծրագիր մը եւ ազգ. տօնի օր որոշուեցաւ Մայիս 1ը։ Գալով կրօնական պաշտամունքի հարցին, կառավարութեան եւ Վատիկանի միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին։

Գրեր էինք թէ Գ. Միջազգայինը որոշած է շահագործել սպանիական հանրապետութիւնը եւ երկրին յուզումնավար վիճակը, գրգռելու համար բոլշեւիկեան խռովութիւններ։ Լոնտոնէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ բոլշեւիկեան բազմաթիւ գործակալներ Լենինգրատէն անցած են, Սպանիա երթալու համար։ Սպանիացի համայնավար ղեկավար մը, որ կ'ընկերանար բոլշեւիկ գործակալներուն, յայտարարած է թէ Սպանիա կը գտնուի համայնավարական յեղափոխութեան մը նախօրեակին։

Եորկա՝ վարչապետ Ռումանիոյ

Երկար բանակցութիւններէ եւ աշխատանքներէ վերջ, հեռագրական գործակալութիւնները հազիւ հաղորդեր էին լուրը թէ Թիթուլէսքօ յաջողեցաւ կազմել դահլիճ մը զանազան հոսանքներու մասնակցութեամբ, յանկարծ լուրը հերքուեցաւ կատարուած իրողութեամբ մը։ Իրօք, նոյն հեռագրական գործակալութիւնները առաջին լուրէն մէկ քանի ժամ վերջ կը հաղորդէին հետեւեալ լուրը.—

Գ. Թիթուլէսքօ չկրնալով ընտրել իր աշխատակիցները եւ հանդիպած ըլլալով կարգ մը դժուարութիւններու, հրաժարեցաւ դահլիճը կազմելու յանձնառութենէն։ Դահլիճի կազմութիւնը յանձնուեցաւ փրոֆ. Եորկայի որ երկու ժամուան խորհրդակցութենէ վերջ, թագաւորին ներկայացուց դահլիճին անդամները։

Գ. Եորկա, համբաւաւոր պատմագէտը եւ Հայութեան մեծ բարեկամը որուն յոբելեանը կը պատրաստուին տօնել Ռումանիոյ մէջ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.— Տեսաբանութիւններու եւ մեծ ծրագիրներու հակառակ եմ։ Երկիրը անշարժութեան մատնուած է։ Վերականգնելու եւ իր ուժերուն վստահելու պէտք ունի։ Կը յուսամ թէ պիտի կրնամ Ռումանիան ոտքի հանել։ Նախորդ օրէնսդրութենէն պիտի պահենք ինչ որ ազգը կրցաւ իւրացնել։ Դէմ եմ ամէն դիկտատորութեան, որովհետեւ ազգը պէտք չունի նման վարչաձեւի մը։ Մեր ժողովուրդը կրնայ ինքզինքը կառավարել առանց խռովութեան։ Արտաքին քաղաքականութեան մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն։ Ներքին քաղաքականութեան մէջ, չեմ մերժեր որեւէ գործակցութիւն։

Չեխիան կը շարունակէ գործել

Վերջացաւ դատավարութիւնը ուկրանացի պաշտօնատարներու, որոնք ամբաստանուած էին թէ երկար ատենէ ի վեր, գործաւորներու յատկացուած ցորենը կը ծախէին մասնաւորներու։ Դատավարութիւնը տեւեց 10 օր։ 6 հոգի դատապարտուեցան մահուան։ 22 հոգի երկարատեւ բանտարկութեան։

Դէպի Համաւրոպա

Աշխատանքի Միջազգային Դիւանի վարչական խորհուրդը նիստ գումարեց Ժընեւի մէջ եւ որոշեց անմիջապէս Նիստի հրաւիրել յանձնախումբը որ պաշտօն ունէր Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ նիստին ներկայացնել երկրագործական վարկի միջազգային ընկերութեան մը կազմութեան ծրագիրը, իրաւական եւ ելեւմտական կէտերով։ Ցանձնախումբին քննութեան ենթարկուած է ելեւմտական կոմիտէին մէկ յատակագիծը որ կը բովանդակէ հետեւեալ կէտերը.— Երկրագործական միջազգային վարկի ընկերութիւնը երկար ու միջին պայմանաժամով փոխ դրամ պիտի տայ գիւղային վարկի ազգ. հաստատութիւններուն, որոնք կալուածներու վրայ՝ առաջին գրաւով փոխառութիւններ կը կնքեն։ Այս ընկերութեան արտօնեալ դրամագլուխը պիտի ըլլայ 50 միլիոն տոլար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԻՐԱՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

Պաղտատէն «Յուսաբեր»ի թղթակիցը կը գրէ Ապրիլ 3 թուականով.

Այն օրինագիծը, որով Իրաքի հայութեան ներքին իրաւավիճակը կը ճշդուի, արդէն պատրաստ է եւ վաղը պիտի յանձնուի խորհրդարան։ Ըստ իմ ունեցած հաւաստի տեղեկութեանց, օրինագիծը վերջնապէս իւրացուցած է հաւասարութեան սկզբունքը ընտրական հարցին մէջ, այնպէս որ ասկէ ետքը այլեւս «եկուոր»ի ու «տեղացի»ի խնդիր պիտի չունենանք, վերջնական է նաեւ այն, որ առաջնորդը կա՛մ իրաքցի եւ կամ տաճկահպատակ ծնողքէ մը սերած ըլլալու է։

ՊԱՂՏԱՏԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՎՃԻՌԸ

Պաղտատէն կը գրեն մեզի.—

Ինչպէս գրած եմ, ցոյցի հետեւանքով եօթը ամբաստանեալներէն չորսը դատական վճռով ազատ արձակուած էին, միւս երեքին դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Մարտ 30ին։

Դատարանը ազատ արձակեց ամբաստանեալները, միաժամանակ 5 տարուան համար 2000ական ռուփի երաշխաւորագնի դատապարտելով անոնցմէ իւրաքանչիւրը։

Ամբաստանեալները, որոշած են դիմել վերաքննութեան։

ՔԻՒՐՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ

«Ալ Աճրամ» ապրիլ 9ի թիւին մէջ կը գրէ.—

Իրաքի Շէյխ Ֆաթ քիւրտ աշիրէթին պետը, Օսման պէյ իր մարդոցմով յարձակեցաւ Հօրմէն գիւղխոստիկանատան վրայ։ Կարճ բախում մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին ոստիկան մը սպաննուեցաւ։ Ցետոյ հասան Շէյխ Մահմուտի մարտիկները եւ յառաջացան մինչեւ Փիլուլէի զինուորական կայանը։ Ճամբան անոնք կողոպտեցին բազմաթիւ զինուորական մթերանոցները։ Իրաքի կառավարութիւնը անոնց վրայ ղրկեց զօրիկ ուժեր եւ անգլիական օդանաւեր զանոնք ամբաստանեցին (?)։ Օդանաւերը ցրուեցին նաեւ գիւղացիներուն թռուցիկներ, անոնցմէ պահանջելով որ պարպեն իրենց գիւղերը, ուր տեղի պիտի ունենան ռազմափորձեր։ Այսպէսով գիւղացիները ըմբոստներուն միացան եւ սկսան կռուիլ կառավարութեան դէմ։ Սպաննուածներու թիւը 8 է։

ՀԷՐԻՕ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

Գ. Հէրիօ որ Լիոնի քաղաքապետն էր երկար ատենէ ի վեր, իր այս պաշտօնէն հրաժարած էր ընկերվարականներու հետ իր յաճախակի բախումներուն հետեւանքով եւ այս վերջիններուն դաս մը տալու համար, հրաժարելով նաեւ Թաղապետական խորհրդականի դիրքէն, նոյն պաշտօնին համար թեկնածութիւն դրած էր ընդդէմ ընկերվարական թեկնածուին։ Գ. Հէրիօ ընտրութեանց մէջ շահեցաւ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ։

ՎՐԻՊԱԿ

Շաբաթ օրուան «Յառաջ»ի մէջ, «Մեր Կարմիր Խաչը» յօդուածին 21րդ տողը, «խնդրուեց բանւորների ճանկերում»—պիտի ըլլայ ԲՌՆԱՒՈՐՆԵՐԻ», ինչպէս իմաստէն ալ կը հասկցուի։

∴ Ցունաստանի գաղթականներուն տեղափոխման համար սահմանուած հողը Ֆրանսայի «Հարաւ. արեւելեան» մասը չէ— ինչպէս գրած էր ռամկավար պաշտօնաթերթը— այլ հարաւ-արեւմտեան (Թուլուզի շրջան)։

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՐՑՈՒՆՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կինը խմոր կը շաղուէր սպառելով ամաւանին եւ երեւակայութեան մէջ Թագուհի դարձած, ընկերներըն կ'որոշէր՝— «Դրացի երիտասարդը որ երկար՝ ուսի հասակ ունի, իմ Թիկնապահը պիտի ըլլայ։ Արտերու պահապանը որ հոլաղ եւ հաղիիս մէջ ծարող մեղրագոյն աչքեր ունի, պիտի կորսնցնէ իր ջատուկ կինը եւ պալատիս պահապանը պիտի դառնայ։ Այն երիտասարդը որ աղուային չէկ պեխեր ունի եւ միւսը որ մարդուս պզտըլեկ քըթին փափարէն խուզաք թիթ...»

Այս բախտաւոր վայրկեանին Նեբա մտաւ կովարածը դժգոհ և պղինձէ դրամը դաշտին մէջ նետելով՝

— Ա՛ռ, գլուխդ ուտէ։ Եթէ քիչ մը քիչ ուզէինք՝ Թերեւս կ'ըմբռնէր։ Բայց չէ՞ որ մեր տիկինը Թագուհի ըլլալ կ'ուզէ, գետերո՛վ եւ ծովերո՛վ ոսկի է հարկաւոր»։

Եւ գնաց երկնցաւ յարդէ բազմացին վրայ։ Հազիւ վայրկեան մը անցած,կինը պոռալ սկսաւ՝

— Մա՛րդ, մա՛րդ խմորը ոսկիի փոխուեցաւ։

— Տա՛ւտ, վերցուր պղինձէ դրամը եւ գիր ձաւարի պարկին մէջ։

— Ա՛յս ալ ոսկիի փոխուեցաւ։ Ահա գարի՛ն, հաճա՛րը, կորե՛կը, բոլորը՛, բոլորը՛ ոսկիի փոխուեցան։ Բայց մախիրին՛ը գլխուդ՝ եթէ պզաւ արձակեցիր Աստուածը։

— Ո՛չ, դեռ Թակարդին մէջն է, մինչեւ որ խելքը գլուխը գայ։

— Այո՛, այո՛, մինչեւ որ ոսկիէ պալատներ ունենանք արծաթէ սանդուխներով, մինչեւ որ գահը բարձրանանք, մինչեւ որ...

Մէկ անգամէն հարստացաւ ուրեմն հովիւը։ Եւ անգամ մը որ ոտքերը դրաւ պալատներու ոսկեհիւս գորգերուն վրայ,սարսափելի՛,անգութ մէկը դարձաւ։ Կեղեքեց, կողոպտեց բոլոր բարեկեցիկները։ Սպաննեց իր կինը եւ յափշտակեց ուրիշներունը։ Ջարդեց, կոտորեց եւ վերջապէս դարձաւ Թագաւոր։

Դրացի երկրին Թագաւորը՝ նուէրներ ղրկեց, շնորհաւորեց իր յաջողութիւնը պատշաճ ձեւով եւ արեւշատութիւն մաղթեց նամակով մը՝ որուն մէջ փոխանակ «Թագաւորներու Թագաւոր», «Թագաւոր» տիտղոսը կը տրուէր միայն։

Սաստիկ բարկացաւ, կատաղեցաւ կովարածը։ Կանչեց իր հպատակները, զէնք.զրահ եւ ոսկի տուաւ անոնց։ Ճառեց հաւասարութենէ եւ եղբայրութենէ։ Դովեց ազատութիւնը։ Անարգեց, պարսաւեց բոլոր բռնակալները, կեղեքիչները եւ հրաւիրեց վրէ՛ժ լուծել։ Զինքերը դարձնել դրացի երկրի Թագաւորին վրայ, փրկելու համար տառապող եղբայրները։ Ցուցուցան մարդիկ։ Կուրծքերը հեւալ, բռունցները սեղմուիլ եւ ակռաները կրճտալ սկսան։ Դիշերանց ղաղտագողի յարձակեցան Թշնամի երկրին վրայ,յանկարծակիի բերին, ջարդեցին բանակը։ Հրդեհեցին չէն քաղաքներն ու գիւղերը։ Խուճապի եւ Թշուառութեան մատնեցին բնակիչները։ Սպաննեցին Թագաւորը, գերեցին Թագուհին, կողոպտեցին գանձերն ու քարուքանդ լեցուցին արքայաւէր Թագաւորին պալատները։

Ցնծա՜յ «եղբայրութիւն եւ հաւասարութիւն»՝ պալատներէն ներս եւ «կավարածութիւն ամենեցուն»՝ պալատներէն դուրս։

IV

Այս պատերազմէն ետքը կովարած Թագաւորը քուն չունէր աչքերուն։ Դեռ կապերը չգոցած, աճաւոր՝ խուլ ձայն մը կուգար սրահներու խորերէն, ոսկեհուր ետեւէն երկար մօրուքով Ալ... հարուստի վեհապետի մը տոսուերը կ'առաջանար, կը մօտենար իրեն, խոժոռ մը կը նայէր աչքերուն. հեգնական ժպիտ մը կ'ուրուագծէր դէմքին եւ ծանրծանր՝ վեհաշուք քայլերով կը հեռանար, կը կորսուէր խաւարին մէջ։ «Ո՞վ է այս որ կը յանդգնի հեգնել իմ գերերկրային հեղինակութիւնը», բառաչեց Թագաւորը դաւնչը տնկած ահեղ կատաղութեամբ մը հրաւէր կարդացող ցուլի նման եւ քովը կանչեց բոլոր հպատակները։

«Ըսէ՛ք, հարցուց անոնց, ո՞վ կայ հիմա ինձմէ աւելի հզօր եւ բարձր»

— Աստուա՛ծ, պատասխանեցին ամէնէն երիտասարդներն ու ըմբոստները։

— Մա՛հ այս անպարտաւանելուն, հրամայեց՝ եւ դառնալով միւսներուն՝

— Իմացէ՛ք, տարիներ առաջ ես բանտարկեցի ձեր Աստուածը աղուէսի Թակարդի մը մէջ, սա դիմացի լերան վրայ՝ երբ դեռ տխմար կովարած մըն էի ձեզի պէս։ Հիմա ե՛ս եմ ձեր Աստուածը, վաղուընէ սկսած պիտի գաք ամէն օր երկրպագել իմ առջեւս։

— Ի՞նչ ըսել է երկրպագել, կը հարցնէին հպատակները։

— Երկրպագել կը նշանակէ Թագաւոր - Աստուծոյ ոտքերը համբուրել, լզել։

Յաջորդ օրը երբ հպատակները կարգով Թագաւորին ոտքերը կը համբուրէին՝ Թոխիծը իջաւ Արարատ լերան վրայ, չինական մելանի ջրախառն Թեթեւ գոյնով ծարիր մը քօղեց Աստուծոյ կապերուն չուրջ եւ մօրուքին գոյնը ձիւնի հերձանկին հետ նոյնացուց գրեթէ։ Թեթեւ սրսուռ մը լսուեցաւ, ցնցուեցաւ երկիրը, պայթեցաւ լեռը եւ ծուխերուն մէջէն բոցեղէն լեզուով մարգիները սրած վիշապ մը դուրս ելաւ, դահավիժեց պալատին վրայ եւ կուլ տուաւ Թագաւորը իր գահովը, իր բոլոր ոսկիներովն ու գոհարներովը։ Մարդիկ կը փախչէին խելակորոյս եւ մերթ ետեւ դառնալով սարսափով սառած աչքերը լայն լայն բացած կ'աղաղակէին՝ «Աստուա՛ծ.. Աստուա՛ծ...»

— Պիտի այրե՛ս, պիտի ոչնչացնե՛ս քեզի, ամբարիշտ տեբարած, կ'ըսէր Աստուած լերան գագաթէն գլուխը շարժելով, երբ սոտնձայներ լսեց, դարձաւ ետին ու ձայն տուաւ։

— Հէ՛յ, ո՞վ էք դուք եւ ի՞նչ գործ ունիք այս կողմերը։

— Մենք, պատասխանեցին անծանօթները, մահուան դատապարտուածներ ենք։ Եկած ենք ազատելու ձեր Աստուածը՝ որ տարիներ առաջ բանտարկուեր է այս կողմերը, կովարածի մը ձեռքով։

— Ի զո՛ւր կը փնտռէք։ Ձեր Աստուածը վաղուց մեռած եւ ոսկորները մախիրի վերածուած ըլլալու են այս կրակներուն մէջ։

— Բայց մահ չունի մեր Աստուածը։ Անիկա ո՛չ կը հալի, ո՛չ կը ցնդի։ Ան կը կենայ գերագոյն բարձրութեան մը վրայ՝ ուրկէ կը ժպտի մեզ անանձնան սէրով մը՝ որ երանութիւնով կը լեցնէ մեր հոգին եւ տարբերութեան անհուն խարխարատ մը կը սահղէ մեր եւ անասուններու միջեւ։

Այն ատեն հրամայեց Աստուած որ դադրի կրակը։ Յետոյ մօտեցաւ անծանօթներուն, գրկեց, համբուրեց մէկիկ-մէկիկ եւ

— Ո՛չ, ո՛չ, պիտի չզանգեմ գլուխ զործեցա եւ դառնալով անծանօթներուն՝ «Անկէ վերջ դուք ալ պիտի չմեռնիք ինծի պէս եւ նախ բոլոր ձեր նմանները՝ որոնք արիւններու, կրակներու մէջ, մահուան կուրծքը պատռելով կը խիզախեն մինչեւ այս բարձունքները հասնիլ։

V

Կովարած Թագաւորի ժամանակներէն մինչեւ այսօր, կը կարծեն մարդիկ որ Աստուած չերեւիր այլեւս մարդոց։ Եւ երբ սարսռայ երկիրը եւ լեռներու կատարներէն ծուխը ելլէ, ինչպէս յանցանքի վրայ բռնուած գողերը՝ կը դողան մարդիկ, կը հնչեցնեն ոսկէ կոչնակները եւ անոնց մետաղէ Թրթռացող հնչող Թեւերուն կը յանձնեն իրենց գետնաքարշ աղաղատանքը։ Աստուա՛ծ... Աստուա՛ծ...'

Մինչդեռ Աստուած Թէեւ չի յայտնուիր, չի խօսիր մարդոց, բայց ծպտուած աղքատի ցնցոտիներով, կուզով տաճարներու, եկեղեցիներու եւ ամէն տեսակ աղօթատեղիներու առջեւ, անհամարձակ՝ կը մօտենայ, կը դիտէ ներս, բարկացած ժահակը կը զարնէ քարերուն եւ Թատերաբեմի յանճխարդի մը պէս՝ որ դժգոհ է շատ քիչ բեմադրուած անարուեստ խաղարկութենէ մը, կ'ըսէ ինքնիրեն։

— Անպիտան արարածներ։ Իրենք զիրենք Թագաւորէ մը աւելի կը կարծեն եւ ինծի սուրին բանակալի մը հետ կը չփոթեն։ Ես կովարածը վերցուցի մէջտեղէն որ չերկրպագեն այլեւս եւ ձեռքերը վեր բարձրացուցած անհեթե մուրացկաններու նման ոսկի եւ անմահութիւն չմուրան զուր տեղը։ Կրակէ սո՛վ, ոչնչացնե՛մ այս սողունները։

...Բայց այն միւսները՝ որոնց խոցոտուած մարմիններէն արիւնը կը յորդահոսի խղճմտանքիս վրայ։ Այն կատարելները ոչ... բանց համար այնքան զորեր տրնեցայ, ինչպէ՛ս ...ինչպէ՛ս...

Կը յուզուի Աստուած, չեն գիտեր վշտէն Թէ հրճուանքէն, կը յորդին աչքերը, կը նստի լայնօրէն հովերու քամակը եւ գլուխը սոսած խենթի մը պէս կը սլանայ, կ'անհետանայ դէպի լեռները։ Եւ հոն՝ ուր կ'իյնան իր արցունքները, կ'ըսեն Թէ կը փշրուին ապառաժները, ծառեր, ծաղիկներ, անտառներ եւ պուրակներ կը գոյանան, աղբիւրներ, առուակներ կը կարկաչեն եւ տաղաւութիւնը,կեանքն ու գեղեցկութիւնը, հեթանոս աղջիկներու սոխինքներուն նման՝ գիրկ-գիրկ վայելք եւ երջանկութիւն կը բաշխեն այդ կողմերը իջեւանող բոլոր ճամբորդներուն։

Ե. ԿՈՐԻՒՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀՆՉԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կարեւոր հարցեր կը յարուցանէ բաղդատական եւ պատմական հնչաբանութիւնը։ Ինչպէս կը հնչէին մեր նախահայրերը մեր այբուբենին այս կամ այն տառը։ Մարդկային հագագին կազմախօսութիւնը ապահովաբար փոփոխութիւններ կրեց դարերու ընթացքին։ Եւ ձայնը եւս անպայման իր բարեշրջման մէջ կը ծառէ զանազան ազդեցութիւններ։ Այսպէս, կարելի չէ պնդել Թէ Նախնիք նոյն ձեւով կը հնչէին որեւէ տառ։

Անգամ մը արձագանգի մը պէս կրկնեցինք Թէ լատիներէնի արդի ուսուցիչները ի՛նչ կը խորհին տառերու հնչաբանական շրջափոխութիւններուն մասին։

Վերջերս «Լատիներէնի փրանսերէն առոգանութեան բարեկամներու» ընկերութեան անդամներէն ոմանք այս հարցը յուզելով, կ'ըսէին Թէ, հին Հռոմի լատինները երբեք կեսարը «չէզէր» կամ «չարդ» չէին հնչեր, այլ «կէզէր» կամ «ցար»։ Մեր տառադարձութիւնը ի՛նչ օրէնքներու վրայ հիմնուած է, դեռ կան մարդիկ որ հնչաբանական հին ուսանողութիւններով կը սնանին։ Պատմական հնչաբանութիւնը անծանօթ առարկայ մըն է իրենց համար։

ԹՌՈՒՍԻԱՑԻՆ ՍՊԱՆԻԱ

Սպանիոյ մէջ հանրապետութեան հռչակման լուրին վրայ, Կարմիր Միջազգայինը արտակարգ ժողով մը գումարած եւ սպանիացի համայնավար պատգամաւորին ներկայութեան, որոշուած է կարեւոր հրահանգներ տալ Սպանիոյ համայնավարներուն, պոլշեւիկեան յեղափոխութիւն հանելու համար երկրին մէջ։

Որոշուած է նաեւ Սպանիա ղրկել բաղմաթիւ սպանիացի համայնավարներ, որոնք երկարատեւ մարզանքներ... կատարած են Մոսկուայի մէջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԵՆ

ՄՈՆԹԵՎԻՏԷՕՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ, 2 ապրիլ.— Մեր գաղութը կը բաղկանայ մեծ մասով Կիլիկեցիներէ եւ կը հաշուէ մօտ 3000 անձ։ Ստուար Թիւ մը կը զբաղի նպարավաճառութեամբ, մաս մը հագուստի եւ արդուզարդի վաճառականի։ Փոքրաթիւ են արհեստաւորները — դերձակ, կօշկակար։ Ստուար Թիւ մըն ալ հնակարկատի սնտուկը յաւիտենական խաչի մը պէս կռնակն առած, կը Թափառի փողոցէ փողոց պատառ մը հաց ճարելու։

Ամերիկայի հեռաւոր խայծերէն ...ռով հարստանալու հեռանկարը, տնտեսական կեանքի բարւոքման յոյսը շատոնց ցնդած են այսպիսիներու համար։ Եթէ իրենց ճամբու ծախքը հոգացողներ ըլլան, վերադառնալու պատրաստ են։ Ամերիկան չէ՛, ան Ամերիկան ուր կը կարծեն Թէ դրամը կը հոսի։ Ազգին զոհողութեանց եւ գրկանքներու արդիւնքն են քանի մը տոլարները որ խայծ կ'ըլլան ուրիշներու գալուն։ Կարելի չէ այսուհետեւ ծովեր անցնելով գալ այսպիսի երկիրներ առանց դրամի, առանց մէկն ունենալու։ Թշուառութիւնը այսպիսիներու համար է։

Մաս մը Հայեր որ յաջողած են ինքնաբար դառնալ կամ բարեկեցիկ, այդ կը պարտին հայկական ձեռներէցութեան եւ աշխատասիրութեան։

Ինչպէս Հարաւ. Ամերիկայի շատ մը պետութիւնները այնպէս ալ Ուրուկուէյի հանրապետութիւնը կը տառապի անգործութենէ։ Ըստ տեղական Թերթերու, այս պզտիկ հանրապետութեան մէջ կան 25,000 անգործներ որոնց 1000ը մայրաքաղաքին՝ Մոնթէվիտէոյի մէջ։ Անգործութեան առաջքն առնելու համար տեղական Թերթեր կ'առաջարկեն գոցել երկրի դռները ...։ Այս պահանջքը կը գնեն մանաւանդ պաշտպանողականները, որոնց հաս ճերմակներ (Պլանքօ) կ'որակուին։

Ուրուկուէյը կարելի է հարաւային Ամերիկայի ամենէն ազատական սկզբունքներով օժտուած երկիրը նկատել։ Ունի երկու մեծ քաղաքական կուսակցութիւններ,—կարմիրներ, (քօլօրատօ) իր հեռագտաւորուածնութեամբ եւ ճերմակներ (պլանքօ)։

Առաջինը ծանօթ է իր ընկերվարական սկզբունքներով, իսկ երկրորդը պահպանողականութեամբ։ Առաջին կուսակցութիւնը կողմնակից է օտարներու երկրի մէջ զարգացումին, անոնց տնտեսական լաւութեան. իսկ երկրորդը բոլորովին հակառակ։ Անցեալ նոյեմբերին նախագահական ընտրութեանց առթիւ քաղաքական մեծ պայքար տեղի ունեցաւ երկու կուսակցութեանց մէջ եւ վերջացաւ կարմիրներու յաղթութեամբ, Գապրիէլ Թէրրայի ընտրութեամբ։

Ուրուկուէյի այս պզտիկ հանրապետութիւնը ունի 18,000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ մօտ 2 միլիոն բնակչութիւն։

Ահա այսպիսի հանրապետութեան մը հովանիին տակ կ'ապրին այն քանի մը հազար Հայերը, որոնք կեդրոնացած են մայրաքաղաքին՝ Մոնթէվիտէոյի մէջ։ Հոս Հայերը ունեցած են ազգային կազմակերպութիւններ։ Իբր ազգային վերին մարմին կայ Դաշնակցական Միութիւնը, որ վերջերս փոխարկուած.. կառավարութենէն։ «Հայերու Ընդհ. Միութիւն» անունով։

Միութիւնը ունեցած է իր որոշ օգտակարութիւնը եւ գործունէութիւնը։ Տարին անգամ մը կը փոխուին անդամները։ Միութիւնը չէ կրցած որոշ ուղեգիծ ունենալ։ Այո՛, ունի իր ծրագիրը, բայց ծրագրով կացութիւնը չի փրկուիր։ Կցկտուր միջոցներ, քմահաճ գործեր իրարու յաջորդած են։

Ջանք Թափուած է գոնէ քանի մը նմանցնելու ազգային կեանքը, սակայն չէ եղած այն ինչ որ կը սպասուէր։ Երեք հազարեակ մը հաւաքութեան մը մէջէն միայն 180ի մօտ անհատներու տրուած է իրենց պարտքը կատարել ազգային տեսակէտով՝ վճարելով տուրք մը։ Իսկ միւսները ի՞նչու չեն կատարեր իրենց պարտականութիւնը։ Ո՞ւր պէտք է փնտռել պատճառը այս անտարբերութեան...։ Ասոնք չէ՞ ան հայորդիները որ մէկ ձեռքով լիաբուռն կը նուիրեն։ Պէտք է հրահրել զգացումները, խանդավառութեամբ գործի փարելով։

Միութիւնը վերջերս ունեցաւ իր օժանդակ մարմինը։ Կը յուսացուի որ երկու տարիէ ի վեր յայտարարուած մանկապարտէզ —դպրոցը վերջապէս պիտի կարենան բանալ։ Ակնկառոյց կը սպասենք անոր բացումին։ Գաղութիս մէջ գտնուող պզտիկներու ուղեղը Բաբելոնի աշտարակին լեզուներու խառնուրդը կը ցուցադրէ։ Քիչ մը հայերէն բառեր, շատ մը Թուրքերէն, արաբերէն, յունարէն, ֆրանսերէն, սպաներէն։

Հայկական անուշ ու քնքուշիկ «Ա. Բ. Գ.»էդ դաս մը տուր ինծիս ո՛վ մեծ վարդապետ, աղաղակը որքան պիտի յուզէ անտարբեր սրտերը։

Դաշնակցական Միութեան մէկ գովելի ձեռնարկն էր նկարչական մը գնումը, որուն մէջ իր ժինը ունեցաւ հոգեւոր հովիւ վրդ. Տօլապճեան

Թաղաքիս մէջ ներկայացն եւ ազգային հաւաքոյթներ ուագիտ են։ Ներկայ Թայեքին տակի ունեցան երկու կայացուծ, մէկը՝ «Վարդանանց իսկ միւսը՝ «Թալէաթի կամ Ծեղին Վրէժը»։ Վերջին լալով նոր Թատերգութիւն հեղինակի մը կողմէ գրուած նացան երկիրներու մէջ ներկայ ուած, կ'ըսէի Մոնթէվիտէօյի ներկայացման ծանրածանրութեան մէջ տանելու Թատերգութեան նակը Պ. Լեւոն Ցարութ ամիսէ ի վեր մեր մէջ կը գտնուի

Իր հեղինակած Թատերգութեան ներկայացումը տեղի 22ին, Սինէ Միրամարի մէջ կայացման նիւթը շատ ծանօթ մը ըլլալով, խուռն բազմութիւն ներկայ էր, սակայն իր սպասած չգտաւ ժողովուրդը։

Նախ սրահի կարգադրութիւնը լաւ չէր, ահագին էր եւ նստելիք տեղ չկար միջնարարները երկար էին տեր կը քնանային։ Ներկայացման ալ՝ յաջող չէր, Թէեւ կային դերերը լաւ ըմբռնող դերակատա ներ, հեղինակը ինք եւ ուրիշներ

ՆԱՀ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԿԻՐՔԸ

«Ցուսաբեր»ի Ապրիլ 4ի խմբագրականէն, որ կը կրէ «Հայրենիք» խորագիրը.

— «Արարատի վերջին օրհասին, երբ Թրքական ջարդարար բանակները շղթայ առ շղթայ կ'օղակէին հին ու աւանդական լեռը՝ անոր լերկ ժայռերուն ապաւինած բուռ մը ազատատենչ քիւրտերը արեան ծփացքներու մէջ խեղդելու համար, տեղի ունեցաւ ... ցնցող տեսարան մը փոանգուած ... ծախի ու գալուած ազատութեան խորոյկներուն վրայ։ Թշնամիին անձնատուր չըլլալու եւ ազատագրական պայքարը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար՝ Արարատի ապստամբութեան վարիչներէն Իհսան Թէլլի կ'առաջարկէ սուրէ անցնել լերան բնակչութեան բոլոր երեխաները, կիներն ու ծերերը, պահել միայն ռազմունակ ուժերը եւ ապաւինած ուխտեալներու այս արի գումարտակին՝ օրհասական պայքարը մղել մինչեւ վերջին փամփուշտն ու վերջին կաթիլ արիւնը։ Եւ ուրիշներուն օրինակ հանդիսանալու համար, այս կատաղի առիւծը սրածուեր կը սկսի ի՛ր իսկ հարազատներէն՝ հայրենասիրութեան ու անձնազոհողութեան ցնցող ու առասպելական պատկեր պարզելով։ Ու տասնեակ զոհեր Արարատի նուիրական ժայռերուն վրայ փռելէ ետքը միայն, ճեղքերուն ու գեհավարներուն հազիւ կը յաջողի մեղմել Թափը գազազած վայրին ու կասեցնել անդէն ժողովուրդի զանգուածային սրածումը իր իսկ հարազատներու ձեռքով։

Այսքան հզօր է ահա հողին ձայնը ու այսքան բուռն, կատաղի ու մրրկած ազատութեան կիրքը։

«ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ»

«Հայրենիք», կը պարզէ Դաշնակցութեան աճումը Պուլկարիոյ մէջ (26 մարտ).

—Այս ուշագրաւ երեւոյթները կը վկայեն որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ոչ միայն տկարացման նուազ նշան ցոյց չի տար, այլ ընդհակառակը արտակարգ կենդանութիւն, ժողովրդականութիւն երեւան կը բերէ եւ կ'աճի կը տարածուի ու կը զօրանայ անդադար։

Ու սոյնը դիտելի է ոչ միայն Պուլկարիոյ եւ Եգիպտոսի, այլ եւ բոլոր շրջաններուն մէջ, ինչպէս որ պարզուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 40ամեակին նուիրուած հանդէսներու ատեն։

Ամէն անգամ, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն կը հեռանան կամ կ'արտաքսուին քանի մը մեր հակառակորդները խիղճ լայնօրէն ծափ կը զարնեն գին աղմուկ կը հանեն հաւատացնել իրենց հետեւորդ Թէ Դաշնակցութիւնը կը տուի, կը քայքայուի, կը Սակայն, ամէն անգամ ալ կուգան ցոյց տալու, որ Դաշ ցութիւնը ոչ միայն պառակ կամ քայքայումի ճամբու այլ, ընդհակառակը, սրեւ նախէ, աւելի կուռ, կենսու ներքնապէս զօրաւոր կազմակեր Թիւն մըն է, որ տարբեր լի ձգողական ուժ ձեռք կը բերէ զանգուածներու աչքին եւ տարի աւելի ընդարձակ գանի մը վրայ կը տարածուի ազգային մեծ գործը եռանդով շարունակելու համար

ԱՅՍՔԱՆԸ ԿԸ ՓՐԿԷ

«Կոչնակ Հայաստանի» (ապրիլ), «Թուրքիա դէպի շիսմ», խորագրին տակ.—

—Եւ ինչպէս որ Իտալիա փաշիստական նուրբեձայ այնպէս ալ Թուրքիա պիտի բառնէ երիտասարդ պիտի յարին երկրին միայն ցութեան — Թալէքին։

Ասկէ ետքը՝ այդ պիտի ծառայեն «Թիւրք կոչուած փառարաններ, որոնց կ'անդամակցին ուսանողներ։ Օճախներու մէջ ջերս նշմարուած էր րական եւ հակաքէմալական տամ։ Պէտք էր արգիլել ւալուծը։

«Թուրքիոյ տնտեսական մըստական վիճակը նախանձելի Այդ իրողութեան հակառակ Թափօ Քէմալ կ'ընդգրկմանց փոխառութեան, որմէ նկատուի օտար ազդեցութեան տանդրո Անոր փոխարէն՝ կը ներսէն զօրացնել ազգը, — համերաշխութեան եւ րութեան ոգին արծարծելով բաշխ երիտասարդներ պիտի գլխաւոր ազդակները այդ կին խրախուսութեան։ րեւմտեան նորութիւնները տասկ են, եւ միեւնոյն տաճելի ուժեր։ Անոնց վրայ րապետութեան յոյսը։

Այդչափը լաւ։ Բայց Թէ սարգները, ազգայնական, ջէի եւ կամ փաշիզմ, իրենց եռանդովն ու յաժարութեամբը կարենա՞ն երկիրը փրկել օտար խելքի եւ դրամի, — բուն հարցը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

...ԵՍ ԿԵՐ, ՉԵՍ ՈՒԶՈՒՄ ՄԻ..

«Խորհրդ. Հայաստան»ն է հոբէն ...ապրիլ, որ կը շարունակէ իր ...ական զանգատը Երեւանի ...ճաշարաններուն մասին.—

...Երեւանի բանւորական ճաշա...րանը բանւորներուն շատ քիչ ան... կուտայ, եթէ չըսենք որ ...ճաշ չի տար։ Ճաշարանը կը բաց... ժամը 2.30ին. մինչ բանւորները ...գործէն կ'ազատին 2 ժամ ...երբ ճաշ չիմնար այլեւս։ Այս... պարագաներուն, ճաշարանին ...կուգայ եւ կ'ըսէ.— «Սա է ...կ'ուզէք կերէք, կ'ուզէք մի ...։ Եւ սակայն ճաշարանը ա...ճաշ կ'ուտայ անոնց, որ ճա...րանին հետ կապ չունին։

...անփոփոխ անհանդուրժելի է ...ճաշարանին առողջապահական վի...ճակը։

...թէ բան չեն ճաշերն ալ ...ճաշարանին վարիչը խօսքը ...մարդ է. կ'ըսէ.— «Մեր ...ն է, կ'ուզես կեր, չես ու...զեր եղիծ գնա, քեզ խնդրող ...»։

ԻՆՉՊԷՍ ՏՕՆԵՑԻՆ ԶԱՏԻԿԸ

Զատկական տօներուն առթիւ ...տարի Հայաստանի մէջ կազմա...կերպուեցան ուժգին պայքարներ։ ...Մանաւոր ծրագիրներ մշակուեցան ...փոխելու համար Զատկի տօնա...կատարութիւնը։

...իրիկունը կոմու... բջիջները միացեալ ժողովներ ...ումարեցին, նիւթ ունենալով «Հըն...գամեակի 3րդ տարին եւ հակակրօ...նական պայքարի հերթական խնդիր...ները»։ Այս մասին բացուած վիճաբա...նութիւններէն յետոյ, բժշկական, ...մանկավարժական փորձառաններու ...ուսանողները հակակրօնական քի...միական փորձեր կատարեցին։ Ի վեր...ջոյ հակակրօնական գեղարուեստա...կան ներկայացումներ եղան։

Եւ նոյն իրիկունը Երեւանի բա...նուոր ակումբները, բջիջները, ...գործարաններու գործանոցները բանւո...րական տուներու մէջ եղան բանա...խօսութիւններ, որոնց կը մասնակ...ցէին յառաջդիմութեան գործավար ...Նորայր Եղիազարեան, Եղիա Զուփար, ...Գրիգոր Պուլոյեան, Դանիէլ Գզնու...նի, Պօղոս Թորոսեան, Գէորգ Արով, ...եւայլն։

Նոյն առթիւ թուրք բանւորնե...րուն եւ կիներուն մօտ ալ կատար...ուեցան հակակրօնական ցոյցեր։

ԱՐԻՒՆՈՏ ՏՕՄԸ

Նոյն վերնագրով, Անանեան մը ...կ՚պատմէ իր յուշերը «Խորհ. Հա...յաստանի մէջ (3 Ապրիլ).—

«Ներու, հասարակական գիւղատըն...տեսութեան փորձը վիժելէն ետքը, ...կազմած խառնակիչներուն «հախ»էն ...եկանք։ Ունեւոր գիւղացիները սայ...լերուն վրայ դրինք եւ բաինք.

— Հայդա՛, կորէ՛ք մուրտառ ...նոր ցեղերը, կորէ՛ք մեր սամթերից։ ...Ֆիւզան Գնդիշեկի, Գնդիվարի ունե...ւոր գիւղացիներուն եւ յարձակումներ կատարեցին մեր վրայ։ Հօգիներ...նիս որ հասաւ, հաւաքուեցանք եւ գանոնք քշեցինք մինչեւ Հեր-Հերի սարերը։ Թուք ու բորան գիշերները, անքուն անցուցինք, չկրցանք սարէն վար իջնել։

Առաքելը զրկեցինք Թեշիշէպէնդ, լուր տալու իշխանութեան։

Դայլախլու Թրքական գիւղին մօտ, աղբիւրէն ջուր խմելու ժամանակ յանկարծ կը յարձակին փախըստականները Առաքելի վրայ։ Առաքել կը նետուի քարի մը կռնակը եւ կը սկսի կռուիլ։ Յանկարծ կռնակէն ալ կը սկսի հրացանաձգութիւնը։ Կը վիրաւորուի, արիւնը աղբիւրի պէս կը պոռթկայ...»։

Բայց ինչո՞ւ շարունակել, եղբայրասպան կռիւին նկարագրութիւնն է այս, զոր չենք կրնար կարդալ բոլշեւիկ թերթերուն մէջ։ Բոլշեւիկ մըն է, որ իր յուշատետրին մէջ կը պատմէ։ Թէ եղբայրասպան կռիւները որքա՛ն զոհեր խլեցին, պատմութիւնը պիտի զրէ անշուշտ։ Եւ գիտէք ինչո՞ւ եղան այս կռիւները։ Որովհետեւ ուզեցին գրաւել եւ հաւանեցնել հայ գիւղացիներուն անասուններն ու հողերը։ Հայ գիւղացին ապստամբեցաւ, բոլշեւիկները զինւոր ղրկեցին, եւ աշխոր պատերազմ մը, որ եղբայր եղբօր արիւնը թափեց։

ՏԻԽՍԷԼՏՕՐՖԻ ՀՐԷՇԸ

ՀՐԷՇԸ ԿԸ ՑԱՒԻ...

Դատաւորը որ գատական երկար գործունէութեան մը ընթացքին, կորանցուցած է զարմանալու ընդունակութիւնը, հետաքրքիր մարդ է եւ կ'ուզէ հասկնալ ու գիտնալ, ինչ որ ներկաներէն ո՛չ ոք մտքէն կ'անցընէ.

— Քուրթէ՛ն, կը հայնէ, անհաւատալի բաներ պատմեցիք պաղարիւնով ու հանդարտութեամբ որ մեզ զարմացուց։ Ըսէ՛ք հիմայ թէ որ եւ է զղջում չէ՞ք զգար։

Հրէշը կ'երեւի, ինքն ալ չէր սպասեր այս հարցումին. չէ՞ որ իր ամբողջ գործունէութեան ըն, թացքին, մտքէն իսկ չէ անցուցած նման բանի մը գոյութիւնը։ Բայց իբրեւ մէկը որ սորված է զղջում բառին իմաստը, կարճ վարանումէ մը յետոյ կը պատասխանէ.

— Ետրապէս կը ցաւիմ։ Ամէնէն աւելի խղճիս բեռ եղած են այն ոճիրները, որոնց զոհ գացին մանուկներ։ Ինքզինքիս երբեք չպիտի ներեմ մանուկներու մանկութեան երկու ընկերներուն սպանութիւնը։

Սակայն գիտէ ինքզինքը չքմեղացնել, պարապ տեղը չէ որ գլխոց գացած ու կարդալ է սորված։ Ու պարապ տեղը չէ որ Թերթերու մէջ հրատարակուած է ներքին գաւառու թղթ..., պաշտպան փաստաբաններու ճառերուն. եւ ինքն ալ իր կարգին՝ սորված է ոճիրներն արդարացնելու կամ մեղմացնելու ձեւեր ու բառեր.

— Անզիտակցութեան պահերու մէջ գործեցի, կը հաւատայ. ենթարկուեցայ ներքին մղումներու, զորս չկրցայ զսպել։ Մարդ չպիտի կրնայ հասկնալ ինչ որ կ'ուզեմ. այդ ներքին մղումներն էին որ զիս անկումէ անկում նետեցին։ Ես իսկ չեմ հասկնար զանոնք։

Սպասելով որ իր յիշողութեան զարհուրելի պահարանը անակնկալ յայտնութիւններ պոռթկայ, Քուրթէն կը լռէ։ Ա՛ս պահը վերջացուցած է իր պատմութիւնը եւ իր կարգին կը պատրաստուի լսելու վկաներու յայտարարութիւնները, իր կենսագրութիւնը ուրիշներու բերնով...

Ու վկաները կը յաջորդեն իրարու։ Մէկն անանձ որ հազիւ խուսափեր էր ստոյգ մահէն. կին մը կը պատմէ, դատարանին ծանր մթնոլորտին մէջ սրտաբեկելով վախկոտ քրքիջներու շեշտը։

— Փողոցն էի. Քուրթէն անցաւ քովէս եւ հաճոյակերպ ձեւով մը բարեւեց. յետոյ ետ դարձաւ, ինծի նայեցաւ եւ քովս մօտենալով, ճակտէս զարկաւ։ Այն ատեն, սարսափահար ու վիրաւոր, պոռացի.— Ժի՛ւլ, Ժի՛ւլ. որովհետեւ էրիկս Ժիւլ կը կոչուի։

Ու հրէշը փախեր էր վախնալով... կնոջ պոռչտուքէն։

ՀՐԷՇԸ ԿԸ ԶՈՒԱՐՃԱՆԱՅ

Ամէնէն աւելի Մարիա Հանի վրայ կատարած ոճիրն է որ կը գրաւէ դատաւորներուն եւ ատենակալներուն ուշադրութիւնը։ Այս ոճիրը կը նկատեն Քուրթէնի գլուխ գործոցը, որով հրէշը տուած է իր հոգիին ամբողջ տարազութիւնը։ Ոճրագէտները Քուրթէնի այս ոճիրը կը գնահատեն իբր տեսակին մէկ հրաշալիքը...։ Թող ընթերցողները չզայթակղին, բայց այդպէս է...

Գեղանի աղջիկն մըն էր Մարիա զոր Քուրթէն անտառ տարաւ հրապուրելու եւ սպաննելու։ Հոն ալ սպաննեց աղջիկը անդամատեց, ու թաղեց։ Ու հողաթումբին վրայ էր, որ յաճախ, Քուրթէն կ'երթար երազելու հաճոյքի կարճ յուզումները, զորս վայելեր էր Մարիայի հետ։

Քուրթէն կը խոստովանի այս ոճիրն ալ ու կուտայ ցորդ անծանօթ մնացած մանրամասնութիւններ։ Ո՛չ ոք լրջօրէն հետաքրքրուեցաւ Մարիայի անհետացումով, որովհետեւ ստոյգ կանուխինը կարծեր էր թէ աղջիկը փախած է մէկու մը հետ։ Հակառակ ասոր սակայն, Քուրթէն, թերթի մը զրկուած անստորագիր գրութեամբ մը յայտնեց թէ աղջիկը սպաննուած է եւ անոր հողաթումբին տեղն ալ կը յայտնէր։

Նախ, կարծուեցաւ թէ անծանօթ մը կը զուարճանար. ոչ ոք շարժեցաւ։ Քուրթէն սակայն չյուսահատեցաւ. կրկին գրեց թերթերու միշտ անստորագիր, գրութեանց կցելով յատակագծեր, ուր նշանակուած էր զոհին հողաթումբին վայրը։

Լրագրողներ միայն խելք ըրին պրպտումներ կատարելու։ Ամբողջ տարածութիւն մը քրքրեցին ու փորեցին, հողը տակն ու վրայ ըրին, սակայն ոչինչ կրցան երեւան հանել։ Որովհետեւ, զոհին գիակը թաղուած էր մօտ երկու մեգր խորութեան տակ։

— Մէկ գիշերուան մէջ կատարեցի այս բոլորը, կը հաւատայ Քուրթէն, առանց պարծանքի, սպաննել. հողը փորել ու թաղել։

(4)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԲ ԱՅՍՊԷՍ...

ՓԵԼՖՈՐ, 16 ապրիլ.— Հոս եւս գեղեցիկ գաղափարը ունեցանք կազմելու Ազգ. Միութեան մըլու գաղութը ընդհ. ժողովը գումարեց 6 ապրիլին։ Ընտրուեցաւ ստժամեայ վարչութիւն մը տասը հոգիէ բաղկացած, որ ժողով գումարեց ապրիլ 12ին, 8 հոգիի ներկայութեամբ։ Դոնուեցաւ սակայն մէկը որ ամէն կերպ կը ջանար ձախողեցնել սոյն գործը, մէջտեղ բերելով սին եւ պարապ վէճեր։ Ի վերջոյ այնքան առաջ գնաց որ, ըսաւ թէ անկարելի է Ազգ. Միութեան կազմութիւնը եթէ անոր մէջ գտնուին Դաշնակցականներ։ Եւ ահա, վէճ ու կռիւ, որու ընթացքին այս անձը իր մէկ հայրենակցին հետ յարձակում գործեր ընդդիմախօսներուն վրայ։ Թէեւ կռիւը շուտ վերջացաւ. սակայն նման մէկ երկու խառնակիչներու երեսէն, տուժեց ամբողջ գաղութը, գէթ առժամաբար զրկուելով Ազգ. Միութենէն։ Փելֆորի մէջ կայ 50-60 տուն հայութիւն, որ անպայման պէտք ունի մանկապարտէզի մը։ Մինչ ցարդ չէ եղած կազմակերպութիւն մը որ հոգայ մեր փոքրիկները։

Ու քանի որ այս փորձն ալ ձախողեցաւ, այս անգամ պարտք կ'իյնայ նորակազմ «Վազգէն» խումբի ընկերներուն վրայ որ ամէն կերպ աշխատին միջոց մը գտնելու, եթէ ոչ մանկապարտէզ բանալու, գէթ օրական քանի մը ժամ զոհելու, Մեսրոպեան Ա. Բ. Գ.ը սորվեցնելու ազգային փոքրիկներուն, որոնք օրն ի բուն թութակի պէս ֆրանսերէն կը խօսին, եւ այս ոչ միայն Փելֆորի համար, այլ ուրտեղ որ կայ քանի մը տուն հայութիւն՝ մեր ընկերները ամէն միջոց պիտի առնեն գիշերները դասեր տալու համար, եւ այս ձեւով ալ շառաչուն ապտակ մը իջեցնելու բոլոր խառնակիչներու երեսին։

ՑԱՐՕ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 9)

ՄԸՐՍԷՅԼ.— Ի՞նչ պիտի ըլլար եւ ո՞վ պիտի հոգար, եթէ չըլլար այս թերթը։ Ո՞վ պիտի խօսեցնէր այս երկցս անիրաւուած, գժբախտ ժողովուրդը, որուն սիրտը կը մնայ՝ ցաւ ու հառաչանք ունի, հոգեր պատմելու, սիրտը զովացնելու։ Եթէ չըլլար այս թերթը, որո՞ւն պիտի պատմէր։

Կրագիր է, գպրոց, մտերիմ բարեկամ, բարեգործական հաստատութիւն, հնախօյզ, ջահակիր, աւանդապահ եւ ամէն բան։

Այս օտար հորիզոններու տակ, կա՞յ աւելի վրդովիչ, ողբալի կացութիւն քան նոր սերունդին ապազգայնացումը, ձուլումը։

Քանի մենք կը յօրանջենք, քանի գետ կը մտածենք, օրէ օր կը հալի, կը ծիւրի այս ժողովուրդը ու նոր սերունդը։

Ո՛չ նիւթականի պակասն է եւ, ո՛չ ալ տեղի ու ժամանակի, բայց ո՞վ, ո՞վ պիտի աշխատի, քանի կան բանավէճեր, աթոռամարտ, քաղաքականութիւն։

Հոն ուր հնարաւոր չէ դպրոց բանալ առանձին, պէտք է աշխատիլ եւ փորձել գոնէ տեղական վարժարաններու մէջ ազատ ժամերուն այցելու ուսուցիչի միջոցաւ ազգային ոգի ներմուծել։

Կազմակերպել երեկոյեան դասեր ամէնուրեք եւ դասաւանդութիւնը ընել այնքան հաճելի, գիւրըմբռնելի, հրապուրիչ, որ աշակերտները սիրով գան, հետաքրքրուին։

Ճարտար վաճառորդի նման, պիտի ջանանք հրապուրել, մեզի քաշել մեր սերունդը։

Ի՞նչպէս։

Դրամը մեծ դեր կը խաղայ այս գործին մէջ։

1.— Ցածախակի պարգեւներ բաշխել։ Ցաջողակները վարձատրել մանկական գրքոյկներ, գրական պիտոյքներով, որոնք մեծապէս պիտի օժանդակեն մայրենի լեզուով ընթերցանութեան։

2.— Ցարատեւ փոփոխական ծընողներու մէջ, իրենց զաւակներուն տալու հայեցի ուսում, գիշերային դասընթացքներու զրկելու իրենց երախաները։ Որովհետեւ, յաճախ ծընողներն են որ արգելք կ'ըլլան եւ չեն թողուր։

3.— Նոր սերունդի փրկութեան (նաեւ միջակ նախակրթարանի աշակերտներուն) մեծապէս պիտի օժանդակէ եւ մեծ պակաս մը պիտի գոցէ աժան հրատարակութիւնը։ Աժան գրքեր, եւ անչափահասին եւ չափահասին համար։ Ինչո՞ւ չտարածել, ժողովրդականացնել հայ գրականութիւնը։ Հոս այն ատեն է, որ «կարելի է սպասել տաք հետաքրքրութիւն ժողովուրդէն»։ Այլապէս, այս մեր գիրքերը «պիտի զարդարեն ունեւոր գեղապաշտներու գրադարանները, էջերն իսկ չպատռուած»։

Ո՞վ ըսաւ որ չափահասին վտանգ չի սպառնար։ Այս սերունդը հազիւ նախակրթարանը լրացուց, կամ կիսաւարտ է, որով ստացած ուսումը անբաւական է, խակ է, ենթակայ կորսուելու, եթէ անմիջապէս չգանէ անհրաժեշտ ընթերցագրքեր։

Այս մասին շատ ծանրացայ, որովհետեւ մեծ պահանջ մըն է այս եւ կարեւոր ազդակներէն մէկը արգիլելու ապազգայնացումը։

Եւ սակայն ամէն բանէ առաջ եւ վերջը դրամն է գործօնը։

4.— Բոլոր այն Միութիւնները, որոնց ծրագիրը հիմնուած է «պայքարիլ ապազգայնացման դէմ», որոնք «որոշած են սատարել կրթական ամէն ձեռնարկի» (ըսէք, ո՞ր Միութիւնը չունի սոյն յօդուածը իր ծրագրին մէջ) պարտին տրամադրել իրենց դրամագլխին, կարեւոր մէկ մասը փոխանակ ցնորական գաղափարը ունենալու «Հայաստանի մէջ հիմնել, այսինչ քաղաքը կամ գիւղը»։

5.— Կարելի է նաեւ հաստատել «Դպրոցական ազգային տուրքն», անշահախնդիր անձերու ձեռքով։

Եւ սակայն կրթական այս մեծ գործը պէտք է կառավարուի մէկ ծրագրով եւ մէկ անունով։

Բարեգործականը յարմարագոյնն է, սոյն գործը վարելու եւ կամ կազմել «Համազգային Կրթասիրաց Միութիւն»։ Ընել ամէն բան որ տեղն ու միջոցները կը թոյլատրեն։

6.— Մանկական պատկերազարդ հրատարակութիւններ, մաղչելի ՝ գիներով, շաբաթաթերթ, կիսամսեայ կամ ամսաթերթ։

7.— Թերթերու դերը շատ մեծ է եւ օգտակար, երկու կերպով.—

Ա.— Ամէն օր մէկ սիւնակ տրամադրել մանկական վիպակներու, ինչպէս ըրած է «Հայրենիք» օրաթերթը։

Բ.— Պարբերաբար մրցումներ կազմակերպել, հարցարաններ բանալով։

Գ.— Իսկ ամիսը անգամ մըն ալ յաւելուած ամսաթերթ հրատարակելով, մեծապէս ծառայած կ'ըլլայ նոր սերունդի փրկութեան։

Կ. ՊՕլիկեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԹԱՆՈՋՑԻՆԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Սթանոզի Երիտ. Միութեան գնդակ-ի խումբին 6րդ մըցումը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի 12 ապրիլին, կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին, (Stade Municipale) *խաղավայրը* C. S. Blanc-Mesnil*ի* 1er Junior *խումբին դէմ։*

Սթանոզցիները յաղթեցին 3ի դէմ 6ով։

Վ. Փարատեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԼԼՏԸԶԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս յայտարարութեան վրայ, հարցաքննուեցան Թէմիստաքլ Սամօ, ...Ղալաթիա, Շէհսուվար փողոց թիւ 37, եւ զարեջրատան տէր ...Սամոսցի։

Ասոնք յայտարարեցին թէ պատահաբար հանդիպած են Սիլվիօ Բիչիի, թէ իմացած էին որ ան կը կոչուի Արիսթիտի, որ յաճախ ֆրանսական ...կը ծախսէր, թէ յունարէն խօսելով հանդերձ կ'ըսէր թէ իտալացի ..., թէ կասկածելի բարոյականի տէր մէկը կ'երեւար, թէ հայրը ձգած է ...մէջ, որովհետեւ ան կրկին ամուսնացած էր, թէ մէկ շաբաթէ ի ...չեն տեսած եւ չեն գիտեր ո՛ւր կը բնակի։

...նանրագոյն աղջիկներէն էլէնի եւ Անաստասիա եւս ...քննիչ յանձնաժողովին առջեւ եւ հարցաքննութեան ենթարկուեցան։ Էլէնի 19 տարեկան մանկամարդուհի մըն էր, խարտեաշ եւ հրապուրիչ, իսկ Անաստասիա իբր երեսուն տարեկան ցնծուհի մըն էր, գիրուկ, ...բայ։

Էլէնի յայտարարից թէ Սիլվիօ Բիչին կը ճանչնայ իտալացի Ալֆոնս անունով. թէ յաճախ կուգար գիրենք տեսնել ընկերակցութեամբ Սամոյի եւ ..., թէ Սիլվիօ Բիչի կանացի ձայն եւ մարմին ունէր, թէ շատ լաւ ...երգէր, թէ գիշեր մը էլէնիի մէկ հագուստը հագնելով, պարուհիի պէս գա...ցած էր։ Աւելցուց թէ չի գիտեր Սիլվիօ Բիչիի արհեստը, չի գիտեր հա...րո՞ւստ է թէ աղքատ, բայց ամէն անգամուն երկու Նափոլէոն կուտար, թէ ըսած էր որ ինքն ալ իտալացի արուեստագէտ մըն է եւ կ'ուզէ մտնել կայսերական թատրոնին մէջ, շատ դրամ շահելու համար։

Էլէնիի այն յայտարարութիւնը թէ Սիլվիօ Բիչի կ'ուզէր սողոսկիլ Եըլտըզի թատրոնին իտալացի արուեստագէտներուն մէջ, անմիջապէս հաղորդուեցաւ Սուլթանին, որ շատ մեծ կարեւորութիւն տուաւ այս փաստին, եւ հրամայեց խիստ հսկողութեան մը ենթարկել պալատին արուեստագէտները եւ գաղտնի պահել էլէնիի յայտարարութիւնը։ Եըլտըզի թատրոնը որոշ դեր մը կը կատարէր այն օրերուն։ Սուլթանը թէ կը զուարճանար եւ թէ քաղաքական գործերու մասին կը խօսակցէր իր հիւրերուն հետ։

Մանոլի գարեջրատան խոհարարն ալ նոյն վկայութիւնը տուաւ Սիլվիօ Բիչիի մասին, զոր ճանչցած էր դերձակ Լիզոյի խանութին մէջ։ Այս մարդը խանութին մէկ մասը վարձու տուած էր Քոչօ անուն ուրիշ դերձակի մը որ Աթէնք մեկնած եւ հոն մնացած էր։ Սիլվիօ Բիչի հագուստներ ապսպրած էր իրեն, Ալֆոնս անունով, ըսելով թէ Ալֆոնս եւ Արիսթիտի միեւնոյն անուններն են։ Հագուստները փոխադրած էր Եօրկի անուն բեռնակիր մը։ Այս մարդը հարցաքննուելով, յայտարարեց թէ Արիսթիտի կը բնակի Թարլապաշի, Փէշկիրճի փողոց թիւ 12 տունը, ուր տարած էր հագուստները։

«Լէվքոզ Հէրքլոսի մէկ աշխատակիցը, Սուրիացի Եիւզբի Պաշոտպէյ, որ միեւնոյն տունը կը բնակէր, յայտարարեց թէ Արիսթիտի երեք ամիս առաջ եկած սենեակ մը վարձած էր Ալֆոնս անունով, բայց թէ ինքը առիթ չէր ունեցած հետը խօսելու, լաւ ըլլալով որ միայն յունարէն կը խօսի։ Աւելցուց թէ համաձայն տանտիրուհի Ժագ Մէրսինէի պատմութեան, միջահասակ, թուխ, սեւ պեխերով մարդ մը յաճախ կուգար տեսնելու Ալֆոնսը, եւ թէ երկու մարդիկը գաղտնի կը խօսակցէին, դուռը կղպելէ յետոյ։ Տիկին Մէրսինէ իրեն ըսած էր թէ Ալֆոնս սենեակ մը վարձած է իր տան մէջ, թէ Արիսթիտի անունը տուած էր, թէ ուսմանացի է բայց իտալական հպատակ դարձած եւ թէ Քալխէնձու Քուլլուքի ոստիկանութիւնը կը ճանչնայ զինքը։ Տիկինը գացած հարցուցած է ոստիկանութեան, որ յայտնած է թէ շատ լաւ մարդ է, բայց յետոյ նորէն տեղեկութիւն առնելու գացած է, տեսնելով որ իր վարձակալը յաճախ դուրսը կը գիշերէ։ Այն ատեն ոստիկանները յայտարարած էին թէ թերեւս գիշերները իր սիրուհիներուն քով կ'անցնէ, ինչ որ հանգստացուցած է տանտիրուհին։ Վերջապէս, Տիկին Մերսինէ աւելցուցած է թէ Եըլտըզի մահափորձին նախորդ օրը, Արիսթիտի եկաւ եւ յայտնեց թէ Աթէնք պիտի երթայ, անկէ ալ՝ Փարիզ-Վիեննա։ Արդարեւ մեկնած էր, ձգելով միայն քանի մը հատորներ, զորս ոստիկանութիւնը գրաւած էր։

Տիկին Մէրսինէ, որ կինն էր Թոքաթլեան պանդոկին վարիչ Իտալացիի մը, անմիջապէս կանչուեցաւ եւ հարցաքննուեցաւ։ Տիկինը յայտարարեց թէ մէկ տարի առաջ, Մանոլաքի անուն երիտասարդ մը, ուսանող բժշկական համալսարանին, իր տան մէջ վարձած էր սենեակ մը ուր կ'ընդունէր այցելութիւնը Ալֆոնս անուն մարդու մը։ Այս վերջինն ալ իր կարգին սենեակ մը վարձած էր։ Ալֆոնս երբեմն այցելութիւնը կ'ընդունէր միջահասակ, սեւ աչքերով մարդու մը։ Որովհետեւ Ալֆոնս կը բացակայէր երբեմն, օր մը հարցուց պատճառը։ Վարձակալը պատասխանեց թէ Թարապիա կ'երթայ։ Իսկ մահափորձէն մէկ շաբաթ առաջ եկաւ յայտարարեց թէ Աթէնք պիտի երթայ, յետոյ Մարսէյլ եւ Վիեննա, եւ իսկապէս ալ մեկնած էր։ Այնուհետեւ ա՛լ չտեսաւ։

Հելլէնահպատակ Մասի Փասքալ, որ կը բնակէր Թարլապաշի, Հալէ փողոց, հարցաքննուելով յայտարարութիւններ ըրաւ, որոնք հաստատեցին վկայութիւնները։ Գալով Արիսթիտիի ձգած երկու հատորներուն, անիշխանականութեան վերաբերեալ գիրքեր էին։

(Շար.)

Մուսոլինի Անշլուսի մասին

Աւստրիական թերթ մը կը հրատարակէ Մուսոլինիի յայտարարութիւնները աւստրեւգերման համաձայնութեան մասին։ Մուսոլինի յայտնելէ վերջ թէ Իտալիա արդէն ընջած է Ներքին մաքսերը, բայց նման քայլ մը միջազգային մարզի վրայ՝ շատ աւելի դժուար է, կը յիշեցնէ կրկին թէ Եւրոպայի տնտեսական միութեան մէջ պէտք է մանեն Ռուսիա եւ Թուրքիա ու կ'եզրակացնէ.—

1.— Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ ծրագրուած համաձայնութեան ֆրանսական հիմերը պիտի քննուին։ 2.— Եւրոպական հարցերը որեւէ առթիւ չեն կրնար լուծուիլ առանց Իտալիոյ մասնակցութեան եւ հաւանութեան։ 3.— Իտալիա մինչեւ վերջ պիտի պահէ իր հանդարտութիւնն ու անաչառութիւնը։

Անգլեւֆրանսական բանակցութիւններ

Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ ներկայացուցիչներ մեկնեցան Լոնտոն, յարաբերութեան մտնելու համար անգլ. կառավարութեան հետ եւ միասին քննելու համար բանակցութիւնները որոնք ներկայիս կը կատարուին առեւտր. դաշնագրի մը կնքման համար։

Ներկայիս, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ առեւտրական յարաբերութիւնները տեղի կ'ունենան համաձայն 1882ին կնքուած դաշնագրի։ Նոր բանակցութեանց պատճառ ցոյց կը տրուի այն որ 1882ի դաշնագիրը չի համապատասխաներ ներկայ տնտեսական պահանջներուն։ Առկից զատ, Ֆրանսա չի կրնար անտարբեր մնալ օտար ներածումներու հանդէպ՝ Անգլիոյ մէջ ցոյց տրուած արգելքի ձգտումներուն, որոնք եթէ յաղթանակեն, մեծապէս պիտի վնասեն Ֆրանսայի առեւտուրին։

Ֆրանսեւգերման միջադէպ մը

Քէօնիկսպէրկի մէջ միջադէպ մը տեղի ունեցաւ հետեւեալ պարագաներուն տակ։ Միջադէպին տեղի տուին ֆրանսացի երեք սպաներ եւ ֆրանսական հիւպատոսը։

Ֆրանսացի երեք սպաները, որոնք գերման կառավարութենէն արտօնութիւն առացեր էին այցելելու Թանէնպէրկի եւ Նուսպինէնի ռազմադաշտերը, կը պտտէին Քէօնիկսպէրկի փողոցները՝ ընկերակցութեամբ ֆրանսական հիւպատոսին, երբ փափաք ունեցան թնդանօթաձիգներու զօրանոցի մը բակին մէջ, մարզանք կատարող զօրախումբ մը լուսանկարելու։

Պահնորդ զինուորը այս տեսնելով, լուր տուաւ իր պետերուն, որոնք չորսը մէկ ձերբակալեցին եւ տարին քաղաքին զինուորական վարչութեան պաշտօնատունը, ուր անոնց ինքնութիւնը յայտնուելով, ազատ ձգեցին, սակայն գրաւելով լուսանկարի գործիքը։

Գերման կառավարութիւնը Պերլինի ֆրանսական դեսպանին միջոցով դիտել տուաւ ֆրանսական կառավարութեան թէ երեք սպաներն ու հիւպատոսը թերացած են հանդէպ ուղղամտութեան օրէնքները։

Միջադէպը այսքանով փակուած կը նկատուի։

Պոնտի ողողումը

Շաբաթ օր կէսօրէն վերջ. Ուրքի ջրանցքին ամբարտակը յանկարծ քանդուեցաւ 10 մետր երկարութեան վրայ, եւ ջուրը որուն մակերեսը աւելի բարձր է քան հողը, սկսաւ ողողել շրջակայքը, անցնելով Պոնտիի դաշտէն դէպի Տրանսի եւ Պլան-Մէնիլ։ Յորդող հեղեղը միացաւ Մոլէթի առուակին որ իր կարգին յորդելով՝ ողողեց շրջակայ տուները, մինչեւ մէկ մետր բարձրութեամբ։ Անմիջապէս օգնութիւններ կազմակերպուեցան եւ 20ի չափ տուներ պարպուեցան փութով։ 150ի չափ ալ տուներ պարպուեցան Պլան-Մէնիլի մէջ։

Կառավարական ճարտարագէտները գործի ձեռնարկելով, պատնէշ մը կանգնել տուին հեղեղին դէմ։ Ջուրը արդէն սկսած քաշուիլ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համագաղ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8ուկէսին 181 Cours Lafayette. Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ընկերական հերթական ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Թաքէեն Միւնի եւ կայծակ ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստիոյ Նահանգի Հայր. Միութեան կեդր. Վարչութիւնը կը խնդրէ իր շրջանի քաղաքներու եւ գիւղերու Հայրենակցական Միութիւններէն մէկ լիազոր ներկայացուցիչ ղրկել խիստ կարեւոր խորհրդակցական ժողովի մը որ տեղի կ'ունենայ այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Place St. André des-Arts մեթրոյին դիմացը Rue Danton թիւ 2 au Quartier Neuf սրճարանի ներքնասրահին մէջ։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Կ. Խաչի, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle F.ի մէջ։

Նախագահութեամբ Պ. Գ. Նորատունկեանի, նիւթ՝ Հայ մեծ բժիշկ մը, Ստեփան Փաշա Ասլանեան, կը խօսի՝ Տօքթ. Վ. Թորգոմեան։

Այրի Տիկին Գ. Էքսէրճեան եւ իր զաւակները՝ Նուպար, Նատին, Օտէթ եւ Ռօննի, Այրի Տիկին Մ. Էքսէրճեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Էքսէրճեան դառնակսկիծ ցաւով կ'իմացնեն անդարմանելի կորուստը՝ իրենց ամուսնոյն, հօր զաւկին ու եղբօր՝

Պ. ԳԷՈՐԳ Մ. ԷՔՍԷՐՃԵԱՆԻ

որ յանկարծակի մեռաւ Շաբաթ առաւօտ, 18 Ապրիլ, իր բնակարանին մէջ, 8 Rue des Marronniers, Paris.

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, այսօր, երեքշաբթի առաւօտ, 21 Ապրիլ, ժամը ճիշդ 10.30ին, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Père Lachaiseի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ՆՈՒԷՐ Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻՆ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է Փուրպըվուայէն պաշտպանեալ Պ. Սահակ Սահակեանէ 100 ֆիլօ չոր տոլար եւ 120 հատ նարինջ։

ԳՏՆՈՒԱԾ

Բուրդէ ժաքէթ մը գտնուած է Հ. Կ. Խաչի պարահանդէսին մէջ։ Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գաբթալցի Վահրամ Մ. Մութաֆեան որ 1910էն ի վեր կը գտնուի Նիւ-Եորք (Ամերիկա)։ Իմացնել իր քրոջ Verkiné Alekianի, Les Frilleuses, Yssou (S. et O.) France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Մարաշցի Եսայի Գարամանլեանի որդին Սիմօն Գարամանլեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Յակոբ Գարամանլեանը, որ կը գտնուէր Շիքակօ (Ամերիկա)։ Ընդհ. պատերազմէն ի վեր լուր չունի իր մասին, իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Simon Karamanlianի, Usine Vigier, Pont St. Esprit (Gard) France.

Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հաւաւյեան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Agence exclusive

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ԱՊՐԻԼ 1931
22 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1550 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԱՄՈՒՐ ԿԱՌՉԻԼ

«Գաղութահայութիւնը» կը շահի՞ թէ կը կորսնցնէ, ամուր փարելով իր երկրային պահանջներուն, ինչպէս միւս բոլոր իրաւունքներուն։

Անշուշտ կը շահի։

Մենք միամիտ չենք, հաւատալու համար թէ գիշերը խանդավառ եւ մարտաշունչ ճառ մը խօսելով կամ հրաշունչ խմբագրական մը գրելով, առտուն Հայաստան կ'ունենանք։ Ոչ ալ կը հաւատանք «հայասիրական» հէքեաթներու, մարդասիրական կամ քրիստոնէական փոթորիկներու։

Բայց կը հաւատանք մէկ բանի,— պայքար, պայքար եւ պայքար՝ բոլոր ճակատներուն վրայ, որքան կը ներեն մեր ուժերը։ Պայքար՝ բարձր պահելու համար ժողովուրդի ոգին։ Վառ պահելու համար մորենին։ Պայքար՝ ահազանգի մը ուժգնութեամբ հնչեցնելու համար մեր պահանջները։ Եւ պայքար քաղաքական ու յեղափոխական, յիշեցնելու, արթնցնելու, արժեցնելու համար այդ պահանջները։

«Տէրութիւն» չենք եւ իրաւական հիմք չունինք։ Բայց ունինք «Տէրութիւն» մը — միշտ Վ. Թէքէեանի բառով — որ նոյնքան անտարբեր, նոյնիսկ թշնամական դիրք բռնած է Հայկական Դատին հանդէպ։

Ի՞նչ դիրք բռնենք մենք այս իշխանութեան հանդէպ, այս պահանջներուն առթիւ։

Մունջ հա՞րս ձեւանանք, ամէն յոյս կապելով անոր կարմիր կտուցին։

Զգուշանա՞նք խօսքէ, բողոքէ, արթարթումէ, յիշեցումէ։ «Հիմի՞ էլ լռենք»...

Երեւանի երեսին չտա՞նք իր ուրացումները, սայթաքումները, բթամտութեան զարմանազան արտայայտութիւնները, որոնք այսօրուան Հայաստանի դիրքն անգամ կը վտանգեն, իբրեւ կորիզ կամ խարիսխ։

Ինկեր ենք միջազգային պողոտաներու վրայ։ Փռուած լոյսերին ու երկայնքին։ Այժմ աւելի լաւ կը ճանչնանք հուչակաւոր Եւրոպան, թէեւ տակաւին չենք թօթափած պատրանքները։

Պլսօրի՞նք, չրացատրե՞նք, չվերլուծե՞նք։

Պատրաստե՞նք ժողովուրդը քաղաքական ասպարէզի մէջ, ներկայացնելով սուտն ու իրաւը, դրականն ու բացասականը, կարելին ու ցանկալին։

Զաորվեցնե՞նք արմատախիլ «գաղութահայութեան», թէ ո՛ւր է իր փրկութիւնը։ Թէ ի՞նչ բաներ կը պահանջենք։ Թէ ո՛ւր չենք եւ ո՛ւր ենք հասած։ Թէ ո՛ր ճամբով պիտի քալենք, որպէսզի նորէն—եւ այս անգամ վերջնապէս—զոհ չերթանք դառն պատրանքներու։

Իսկ Թուրքիոյ հանդէպ— ինչո՞ւ Էնկիւրին (կամ վաղուան Պոլիսը) չպիտի գիտնան թէ ի՛նչ կ'ուզենք։ Ձե՞ն գիտեր արդէն։

Թուրքը մէկ պատասխան ունի մեզի — Լօզանը։ Կ'ըսէ— ուժ ունիք, պատռեցէք, չունիք՝ սատկեցէք։

Ունի՞նք։ Ուժ ունի՞նք թէ ոչ։

Պատրանքներ չենք սնուցաներ այս մասին ալ։ Գիտենք մեր ուժերուն տարողութիւնը։ Եւ հրաշքներ չենք խոստանար։ Չենք խոստացած։

Ունինք արձանագրութիւններ միջազգային տոմարներու մէջ։ Ունինք Սէվրը, որ թաղուած է, այո՛, բայց կրնայ քրքրուիլ օր մը։ Ունինք որոշումներ Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին վրայ։ Բոլորն ալ անարժէք՝ այսօրուան համար։ Չենք մոռնար Կարսն ալ, բոլորովին հակառակ իմաստով։

Բայց այստեղ թող Վ. Թէքէեան ինք խօսի.

— «Ֆրանսա Ֆրանքֆորթի եւ Գերմանիա Վերսայլի դաշնագրերով հրաժարած էին շատ մը պահանջներէ. չպահանջեցի՞ն, չե՞ն պահանջեր նորէն. Տէրութեանց համար կա՞յ վերջնական հրաժարում»։ (Արեւ, 10 ապրիլ)։

Եւ քանի որ մենք չունինք Տէրութիւն, բառին քաղաքական եւ ազգային իմաստով, իսկ մեր ժողովուրդին կէսը կը գտնուի հայրենիքէն դուրս, ո՞վ պիտի հանդիսանայ ընդհ. դատախազ։ Մզիչ ուժ։ Ազդակ։ Նոյնիսկ բարոյական հասկացողութեամբ։

Բայց մենք չենք բաւականանար բարոյական պայքարով, եւ ամուր կառչած մեր նուաճումներուն, անդադար պրպտումներ, որոնումներ, հետապնդումներ կը կատարենք։

Ապահովեր ենք, արդէն, որոշ գետին, զանազան հետքեր, եւ կ'աշխատինք արժեցնել զանոնք։

Նկատի առնելով մեր ուժերուն տարողութիւնը, կը փնտռենք գինակիցներ կամ գործակիցներ։

Կը հսկենք արթուն, օգտուելու համար բոլոր պատեհութիւններէն։

Կը հետաքրքրուինք զանազան ազդակներով, հին կամ նոր։ Վ. Թէքէեան չարաչար կը սխալի, յայտարարելով թէ «Թուրքիոյ ներքին խնդիրները մեզ չեն կրնար ոգեւորել»)։

Եւ այս բոլորէն վեր, կը տրամադրենք մեր բազուկը։ Ան է բուն իրաւարարը, վճռական ժամուն։ Իսկ այս կ'ըսենք, առանց մեր ոտքը գետնէն կտրելու։ Չափելով, ձեւելով, բայց հաւատալով։ «Ազգերու կեանքին մէջ անկարելի բան չկայ»։

Թուրքի մը խօսքն է այս, և եթէ կը խօսի յեղափոխականի մտքին, պէտք է աւելի շատ խօսի բանաստեղծի մը սիրտին։

Անշուշտ գործելու իմաստով, եւ ոչ թէ անմէջ խանդավառութեան համար։

Շ.

ՕԿԻՒՍՏ ԿՕՎԷՆ

Իսկապէս մեծ բարեկամ մըն էր որ կորսնցուցին Արեւելքի հալածական ժողովուրդները։ Քաղաքագէտ, իրաւագէտ եւ հրապարակագիր, Պ. Օկիւստ Կօվէն առանց վերապահութեան իր տաղանդը ի սպաս դրաւ նաեւ մեր Դատին, օգտուելով ամէն առիթէ, կամ ստեղծելով առիթներ։

Քաղքենի - բաժնետիրական թերթ մըն է նաեւ *Ժուռնալ տը Տէպա*, որուն արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր վարիչն էր հանգուցեալը։ Բայց Կովէն իր առանձին տեղն ունէր, ուր կը բազմէր տիրաբար, հնչեցնելու համար արդարութեան խօսքը, ի նպաստ Պալքաններու եւ Մօտաւոր Արեւելքի ժողովուրդներուն։ Կիսապաշտօնական *Թանն* անգամ կը խոստովանի թէ արդար ժողովրդականութիւն մը կը վայելէր հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի մէջ, շնորհիւ իր միջամտութիւններուն՝ «ի նպաստ Հայերու եւ Փոքր Ասիոյ Յոյներուն»։

Այս չոր ու ցամաք նախադասութիւնը չի բացատրեր այն գործօն աշխատանքը զոր կատարեց Կօվէն, մասնաւորապէս մեր Դատին յաջողութեան համար։ Հեղինակ՝ միջազգային քաղաքականութեան վերաբերեալ գիրքերու, խորապէս ծանօթ՝ հին եւ նոր Թուրքիոյ պատմութեան եւ մանաւանդ բարքերուն, հանգուցեալը կ'ըմբռնէր մեր ողբերգութեան ամբողջ ծանրութիւնը, եւ, խմբագրականներով կամ առանձին յօդուածներով, կ'արծարծէր, կը պաշտպանէր մեր պահանջները։ Մասնակից՝ բոլոր հայանպաստ շարժումներուն, սիրով կը տրամադրէր իր անունը, ինչպէս գրիչը։ Լօզանի ողբերգութենէն վերջն ալ, երբ ծանրագոյն հարուածը տրուեցաւ մեր դատին, Օ. Կօվէն հաւատարիմ մնաց իր համոզումներուն, նոյն ուժգնութեամբ ձաղկելով քէմալականութեան հալածանքի եւ կողոպուտի քաղաքականութիւնը։ Եւ այս՝ հակառակ իր տարիքին եւ հիւանդագին վիճակին։

Փարիզի մէջ, ի պատիւ իրեն սեղան մը սարքուեցաւ քանի մը տարի առաջ։

∴ Օկիւստ Կօվէնի մահով Ֆրանսական մամուլը կը կորսնցնէ տաղանդաւոր եւ անկախ մտքի տէր հրապարակագիր մը, ինչպէս կը խոստովանին բոլորը։ Աւելի քան քսան տարի բնակած ըլլալով Արեւելքի մէջ, ամբարած էր խոր հմտութիւն, եւ ունէր զարմանալի յստակատեսութիւն մը՝ քաղաքական դէպքերու մասին։ Որոշապէս նախատեսած էր Մեծ Պատերազմին տարողութիւնը եւ անոնց հետ կապուած դէպքերու ընթացքը։ Այնպէս որ, իր խօսքը միշտ կշիռ ունէր միջազգային շրջանակներու մէջ։ Ջերմապէս համակիր Ռումանիոյ, Եուկոսլավիոյ եւ Յունաստանի, մինչեւ վերջը տեսակ մը հակակրանք պահեց Պուլկարիոյ հանդէպ, զոր կը նկատէր Գերմանիոյ գործիքը։ Եւ զարմանալի չէ որ ցաւակցական առաջին հեռագիրները հասան Պուքրէշէն (փրոֆ. Եօրկա), Պելկրատէն եւ Աթէնքէն։

Մեծ էր իր հեղինակութիւնը նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Տարիներէ ի վեր յարատեւօրէն կը մասնակցէր բոլոր Նիստերուն եւ կ'ուսումնասիրէր բոլոր խնդիրները։ Ամէնէն կարեւոր ժողովներէն յետոյ, շատեր իր կարծիքը կը հարցնէին. եւ յաճախ իր հաւասարակշիռ խորհուրդներուն շնորհիւ էր որ շրջկուեցան յախուռն վճիռներ։ Ամէն օր *Տէպա*ի գրելով մէկտեղ, իր սիրայօժար խորհուրդները կուտար երիտասարդներուն եւ համրանք չունէին անոնք որ կ'օգտուէին իր փորձառութենէն։

∴ Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ Ա. Ահարոնեան ցաւակցական հեռագիր մը ուղղեց Պ. Կօվէնի մահուան առթիւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՊԱՆԻՈՅ ԴԻՊՔԵՐԸ

Տեղական թերթերը գրեցին թէ Սպանիոյ գահազուրկ թագաւորը պիտի մեկնի Լոնտոն. Սակայն կ'ըսուի նաեւ թէ որոշած է առայժմ հաստատուիլ Ֆրանսա, սպասելով դէպքերու ելքին, այսինքն՝ խորհրդարանական ընտրութեանց եւ խորհրդարանի որոշման, մինչ միւս կողմէ, հանրապետական կառավարութիւնը որ խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ Սպանիոյ ժողովուրդէն, կ'ամրացնէ իր դիրքերը։

Արմատական - ընկերվարականները հետեւեալ որոշումները առած են.— Պաշտպանել նորածին հանրապետութիւնը, պահանջել կառավարութենէն որ զինաթափէ նախորդ կառավարութեան ճնշող ուժերը եւ զինէ նոր կառավարութեան հաւատարիմ ժողովրդական տարրերը,— հին կառավարութեան օրով գործած սխալներու պատասխանատուները հետապնդել և Ալֆոնս թագաւորին պատժական դատավարութիւնը կատարել, երեւան հանելով անոր քաղաքական եւ հասարակ յանցանքները, որոնցմով կ'ամբաստանուի։

Վալանսի արքեպիսկոպոսը իր ստորադասներուն ուղղուած շրջաբերականով մը կը յորդորէ հպատակիլ օրուան իշխանութեան։

Կառավարութիւնը մտադրած է կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնել ընտրական օրէնքին մէջ, նախ քան ընտրութիւնները։

Սպանիոյ արտաքին նախարարութիւնը այցելութիւնը ընդունեց Անգլիոյ, Արժանթինի, Փուպայի, Լեհաստանի եւ Պորտուգալիոյ ներկայացուցիչներուն, որոնք պաշտօնապէս հաղորդեցին իրենց կառավարութեանց կողմէ հանրապետութեան ճանաչումը։

Թուրքիոյ ընտրութիւնները

ՆՈՐԷՆ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐ

Ժողովրդական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է Թուրք մամուլին.—

— Ապրիլ 20էն յետոյ, Ժողովրդական կուսակցութեան երեսփոխանական թեկնածուները պիտի հրատարակուին, եւ այս առթիւ կուսակցութեան ընդհ. նախագահը յայտարարութեամբ մը պիտի բացատրէ մեր ծրագրին սկզբունքները։ Ասկէ առաջ, յարմար դատուած է հանրային կարծիքին եւ ընտրողներուն ներկայացնել տեսակէտ մը որ որոշուած է կուսակցութեան նախագահութեան դիւանին կողմէ։

«Այս ընտրութեան մէջ, ընդհ. Նախագահութիւնը կուսակցութեան անունով 22 ընտրական շրջանակներու մէջ 30 երեսփոխանական թեկնածու չպիտի ներկայացնէ։ Նպատակն է հնարաւորութիւն տալ այն հայրենակիցներուն որոնք կ'ուզեն ժողովրդական ծրագրէն տարբեր ծրագրով մը աշխատիլ Ազգ. Մեծ ժողովին մէջ։

«Այս ձեւով, ժողովրդ. կուսակցութիւնը կը յարատեւէ իր այն որոշման մէջ թէ կ'ընդունի քննադատութիւնը եւ կարծիքը անոնց որոնք թէեւ համաձայն չեն ժողովրդ. սկզբունքներուն, բայց անկեղծ են իրենց տեսակէտին մէջ։ Եւ ժողովրդ. օգտակար կը նկատէ որ ազգին առջեւ բացայայտութեան դրուին այդ կարծիքները եւ իր բացատրութիւնները։

«Ցայս ունինք թէ ժողովրդ. պատկանեալ Բ. կարգի ընտրողները գոհունակութեամբ պիտի ընդունին եւ պիտի գործադրեն այս որոշումը, զոր առած է Ընդհ. Նախագահութեան Դիւանը, երկիրը վարժեցնելու համար հանրապետական, ազգային եւ անկեղծ կարծիքներու փոխանակութեան»։

Հրաժարում պուլկար դահլիճին

Պուլկարիոյ վարչապետը թագաւորին ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը որ ընդունուեցաւ։

Այս հրաժարման պատճառ ցոյց կը տրուի այն որ թագաւորը վերջերս, երկրին մէջ կատարած իր ճամբորդութեան ընթացքին, առիթ ունեցաւ ծանօթանալու ժողովուրդին տրտունջներուն ու Սոֆիա վերադարձաւ համոզուած որ կառավարութեան մէջ փոփոխութիւն մը անհրաժեշտ է։

Թագաւորը կը յուսայ որ պիտի կարենայ յաջողցնել զանազան հոսանքներէ բաղկացած դահլիճի մը կազմութիւնը։

Նաւային համաձայնութեան շուրջ

Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ ծրագրուած նաւային համաձայնութիւնը տակաւին ելք չէ ունեցած կարգ մը դժուարութեանց հետեւանքով։

Այս մասին, խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ ֆրանսական դահլիճը, հանրապետական նախագահին, Պ. Տումէրկի նախագահութեամբ։ Արտաքին նախարարը Պ. Պրիան զեկոյց մը տուաւ կատարուած բանակցութիւններու մասին։

Համաձայնութեան կնքումը արգիլող գլխաւոր դժուարութիւնը առաջ կուգայ 1934էն 1936 շինուելիք թեթեւ յածաւորներուն վերաբերեալ հարցերէն։

Համաձայնութեան նախագիծը իրաւունք կուտայ Ֆրանսայի շինելու 136428 թոնօ տարողութեամբ նոր նաւեր փոխարինելու համար հինները, որոնք ծառայութենէ դուրս պիտի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

ԴԱՏԱՐԱՆԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ

Սանասարեան խանի դատը շարունակուեցաւ Պոլսոյ Քաղաքային Բ. ատեանին առջեւ, ապրիլ 15ին։

Այս դատավարութիւնը կը ներկայացնէր մասնաւոր կարեւորութիւն մը, որովհետեւ դատարանը պիտի որոշէր թէ հպատակելո՞ւ է վճռաբեկ ատեանի որոշման, եւ անցնիլ դատին քննութեան, թէ ո՛չ Էնկիւրի պէտք է հարցնել թէ գոյութիւն ունի՞ Հայոց Պատրիարքութիւն եւ եթէ այո, Նարոյեան արքեպիսկոպո՞սն է Պատրիարքը, ինչպէս կը պահանջէին քաղաքապետութեան փոխանորդները։

Դատարանը հետեւեալ որոշումը տուաւ.—

«Նկատելով որ վագֆնամէի մէջ միւթէվէլլիութեան մասին տրուած պայմանը կը տրամադրէ թէ Պոլսոյ մէջ Հայոց կրօնականդործերը վարող եւ ամենէն մեծ կրօնական աթոռը գրաւող անձը միւթէվէլլի կ'ըլլայ։ Եւ նկատելով որ ցոյց տրուած փաստաթուղթերը կը բաւեն հաստատելու այս աթոռին (մագամ) գոյութիւնը։ Նկատելով որ, ի զօրու եղող սկզբունքներու համաձայն, եթէ վագֆնամէին մէջ բացորոշ կերպով ցոյց տրուած է միւթէվէլլի ըլլալիք անձը, այդ անձը առանց դատական որոշման եւ անուանումի պէտք ունենալու ինքնին միւթէվէլլի կը դառնայ։ Նկատելով որ դատախազը կը գրաւէ այս աթոռը, իրաւունք ունի դատ բանալու։

«Դատարանս, ըստ օրի պարտաւոր ըլլալով հպատակիլ Վճռաբեկ Ատեանի ընդհ. ժողովին որոշման, դատարանս կ'որոշէ հպատակիլ յիշեալ որոշման եւ դատական թուղթերը վերադարձնել նախադատ դատաւորին, որպէս զի դատին էութեան մասին քննութիւն կատարուի։

Համաձայն հմուտ իրաւագէտներու կարծիքին, Պոլսոյ Քաղաքային Բ. ատեանին այս որոշումը մեծ յաջողութիւն մըն է, եւ հարիւրին 80 շահուած կը նկատուի դատը։

Արդարեւ, այս ձեւով դատարանը կ'ընդունի.— Ա. Պատրիարքութիւնը գոյութիւն ունի։ Բ. Նարոյեան արքեպիսկոպոսն է Պատրիարքը։ Գ. Պատրիարքը իր հանգամանքով իրաւունք ունի դատախազ ներկայանալու, այսինքն տէր կանգնելու Սանասարեան խանին եւ դատ բանալու։

Ասկէ վերջ, դատին էութեան քննութեան պիտի ձեռնարկուի։ Այսինքն Պատրիարքին փոխանորդները պիտի հրաւիրուին ներկայացնելու իրենց թուղթերը եւ հաստատելու թէ Սանասարեան խանը իրապէս Հայոց ազգինն է։ Իսկ ասիկա շատ դիւրին է, քանի որ փաստաթուղթերը շատ զօրաւոր են։

Միեւնոյն ատեն, այս որոշումը կրնայ ազդել նաեւ Քաղաքային Դ. ատեանին վրայ, ուր կը տեսնուի զերեզմանատան դատը։ Աւելի պարզ խօսելով, պէտք չպիտի մնայ Քաղաքապետութեան փաստաբաններու այն առարկութեան թէ Հայոց Պատրիարքը իրաւունք չունի դատ բանալու։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անբուժելի տագնապի մը մէջ կը գալարուի աշխարհի ամէնէն վիթխարի պետութիւնը՝ Մեծն Բրիտանիան։ Այս հսկայ ու տառապող ժողովուրդը որ յուսահատօրէն անընդունակ է ըմբռնելու նուազ բախտաւոր ժողովուրդներու տառապանքն ու ցաւը, հետզհետէ իր ծոցին վրայ կը դգայ աճառը վէրքի մը վտանգիչ ազդանշանները։ Եւ եթէ չէինք մէկ օրէն միւսը, պատճառը այն է որ անսպառ ու անփախչան ուժ կայ դեռ իր երակներուն մէջ։

Եռապատիկ տագնապ, մէկը միւսէն սպառնական, մէկը միւսէն վտանգաւոր։

⁂

Աշխարհի Հնդկաստանը, կայսրութեան ծայր երակը, առանց որուն անդառնալի կերպով կրնայ կործանիլ այս վիթխարի կայսրութիւնը։ Ցաւնըլինց ամիսէ ի վեր նոր գոյն ու ձեւ առաջուց կանոնի «ապստամբական» շարժումը ու Անգլիոյ վարպետ գիւանագէտներն իսկ չկրցան լուծում մը գտնել։ Կարկառուցի կը նմանին մինչեւ հիմա եղած կարգադրութիւնները, որոնց ընթացքին Անգլիա շատ բան կորսնցուց իր հեղինակութենէն։ Վիպ կանոնի եւ փոխարքային միջեւ դոյացած «զինադուլը» քանի մը շաբաթ տեւաց։

Հնդիկ հայրենասէրները լուրջ եւ ոխակէնտրիկ պայքարի մը ձեռնարկած են, յաջողցնելու համար իրենց ծրագիրը—Անկախ Հնդկաստան։ Կրնա՞յ իրագործուիլ կանոնի երազը՝ Անհաւանական կը թուի, գոնէ մեր օրերուն, եթէ ուշի ուշով հետեւինք Անգլիոյ գաղթային քաղաքականութեան պատմութեան եւ եթէ, մանաւանդ, ճանչնանք «փոլոցէն անցնող» անգլիացիին պէս։ Եռ գացէք մինչեւ 150 տարի, պրպտեցէք Եւրոպայի դիւանագիտական պատմութիւնը, տեսնելու համար թէ Անգլիա ի՛նչ ուղղութեամբ եւ ի՛նչ զարմանալի խոհեմութեամբ վարած է իր քաղաքականութիւնը իր տիրապետութեան կամ ազդեցութեան տակ ինկած ժողովուրդներուն հանդէպ։ Բացարձակօրէն հաւատարիմ մնացած է դասական ուղղութեան մը, որուն գլխաւոր յատկանիշներէն մէկն է եղած դժտութիւն յառաջ բերել հաւքեւաններու միջեւ։

Նոյն բանն է որ տեղի կ'ունենայ այսօր Հնդկաստանի մէջ, երբ հնդիկ ու մահմետական տարրեր ակնոցներով կը դիտեն կացութիւնը, շնորհիւ, խառնակիչներ, Լոնտոնէն արձակուած անուղղակի ազդանշաններուն։ Ու պէտք է հաշողուիլ միանգամընդմիշտ որ Անգլիոյ հաւանական յաղթութիւնը Հնդկաստանի հարցին մէջ, պիտի ապահովուի գլխաւորաբար շնորհիւ այդ հանգամանքին։ Ցեղերու, կրօններու եւ լեզուներու այլազանութիւնն ալ տառանձնապար։

Հնդիկ ու մահմէտական թերեւս համաձայնութեան մը յանգին որոշ կէտերու մէջ գլուխ-գլխի տալով։ Բայց ո՞ր կետերն է որ հանդիստ ու անվրդով պիտի ուզէր դիտել որ հարս ու փեսայ սիրաբանին ու դաւեն իրեն դէմ։ Այս գլխաւոր պարագան յիշելով, ըսել չենք ուզեր որ կացութիւնը վարդագոյն է եւ Լոնտոնի վարիչները ամէն ինչ ձգած են իր բնական ընթացքին։ Ընդհակառակն, հազարումէկ ձեւերու մասին կը խորհին, անմիջա կարգադրութիւններ ընելու եւ անմիջական վտանգը հեռացնելու նպատակով։ Ցաւաջիկայ յունիսին Լոնտոնի մէջ գումարուելիք հնդկական խորհրդաժողովը նորութիւններ պիտի ունենայ այդ իմաստով։ Հակառակ իր դէմ ուղղուած բուռն քննադատութիւններուն, օրուան ընկերվարական իշխանութիւնը այս փշոտ հարցին մէջ կը վարուի ճիշդ այնպէս ինչպէս պիտի վարուէր պահպանողական վարչութիւն մը։ Եւ այդ է

պատճառը որ Փոլտուին ու Մէքտոնըլտ այսօր ունին գրեթէ միեւնոյն տեսակէտները Հնդկաստանի մասին։ Միաձնութիւն էր արդէն տարբեր ուղղութիւն սպասել, քանի որ իշխանութեան գլուխ եկող ամէն Անգլիացի, պահպանողական թէ ընկերվարական՝ մէկ անխախտակելի սրբութիւն կը կը ճանչնայ միայն— պահել, ամուր պահել կայսրութեան հիմերը։

Ըսինք որ առանց Հնդկաստանի կը կործանի Բրիտանական կայսրութիւնը

Անկասկած կը պատահի այդ աղէտը, եթէ հնդիկ հայրենասէրները բացարձակ գոհացում ստանան իրենց պահանջներուն։ Դաղթավայրերը բարոյական կապով մը միացած են Լոնտոնի եւ անցեալ նոյեմբերին գումարուած կայսերական ժողովի ընթացքին։ յայտնապէս երեւան եկաւ թէ գաղթավայրերը ի՛նչ տրամադրութիւններ ունին հանդէպ «Մայր հայրենիքին»։ Քանատայի եւ Աւստրալիոյ նման երկիրներ վճռապէս մերժեցին «հաժակայսերական «Եղատ-Ռաեւտուրթի առաջարկը, այն իմաստով որով պայքար կը մղէր Լորտ Պիվըրպրուքի ծամուլը։ «Դուք մեզի ստեղծեք տուէք, մենք ձեզի մեքենայ տանք. փոխանակութիւն առանց մաքսի», առաջարկեցին այդ երկիրներուն։ Իսկ անոնք պատասխանեցին.

— Մենք մեզի համար ուտելիք ունինք եւ ի վիճակի ենք մեր մեքենաները մեր ձեռքով շինելու. մենք ձեր արդիւնաբերական արտադրութիւնները մաքսի կ'ենթարկենք, իսկ դուք ալ մաքսի ենթարկեցէք, եթէ կ'ուզէք, մեր ուղարկած հում նիւթերը»։

Կարճ խօսքով, գաղթավայրերը ըսել ուզեցին որ «այլեւս պէտք չունինք ձեր օգնութեան»։

Թէեւ երկիր միայն անտեսական քաղաքականութեան առթիւ ստեղծուած կացութիւնը։ Հապա՞ տնտեսական կարգ մը նոր առանձնաշնորհները զորս ստացան գաղթավայրերը։

Եթէ Հնդկաստան բաժնուի Բրիտանական կայսրութենէն, Անգլիա կորսնցուցած պիտի ըլլայ հողամաս մը որ վիթխարի շահաստան մըն է այսօր, գրեթէ միակը որմէ նիւթապէս կ'օգտուի Թեմզ, Անգլիա չպիտի կրնայ այլեւս իր թաթը երկարել մինչեւ Աւստրալիա ու Նոր Զելանտա այնպէս համարձակ ինչպէս հիմա։ Եւ նոյնիսկ, անհաւանական չէ որ այդ գաղթավայրերէն մանաւանդ առաջինը փորձուի նոր ու վտանգաւոր պահանջներ դնելու Լոնտոնի խորհրդարանին առջեւ։ Նոյն փորձութեան կրնան ենթարկուիլ նաեւ Քանատան՝ որ Ամերիկայի ազդեցութեան տակ է որոշ չափով ու Հարաւային Ափրիկէն, ուր հանրապետական կարգուսարքի մասին կը փափաքն կարգ մը շրջանակներու մէջ։

Իսկ այն օրը երբ այս երեք գլխաւոր գաղթավայրերուն համատարածութիւնը «Նորին վեհափառութեան» դառնայ խախուտ ու կասկածներ ներշնչէ, այլեւս չկայ Բրիտանական կայսրութիւնը, իր այսօրուան իմաստով։

Տարակոյս չկայ որ չափազանց մութ է այս հեռանկարը եւ լուրջ մտահոգութեան աղբիւր մը՝ Անգլիոյ վարիչներուն համար։ Այս աճւոր պատահականութիւնները միանգամընդմիշտ արգիլելու համար է որ, Անգլիա անկարելի միջոցներուն պիտի դիմէ, որպէսզի Հնդկաստան բաժնուի միայն այնքան ազատութիւն որքանին քիչ-շատ արժանի է ներկայ պայմաններուն մէջ։ Ռաւելին ո՛չ։

Եւ պէտք է հաւատալ որ, հակառակ այլազան տագնապներու եւ դժուարութեանց, Աշխարհի հզօրը հայրենիքը ի վիճակի է տակաւին իր փրկութիւնը ինքն իր ձեռքով ծարելու։ Եզական է իրենց ճկունութիւնը եւ հազարումէկ ձեւ գիտեն «գործը առնուշի կապելու» համար։ Իրաւ է որ Անգլիոյ հեղինակութիւնը զգալի չափով նուազած է աշխարհի չորս ծագերուն վրայ, բայց իր նիւթական ուժն ու հարստութիւնը դեռ շա՜տ մեծ են, հակազդելու համար բարոյական հեղինակութեան անկումին։

ՓԻՐՄԱՐ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Ե.

Ազգերու Դաշնակցութիւնը հիւսիսային Սուրիոյ եւ Աղէքսիներու երկրին մէջ հաստատած գիւղերէն զատ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի գանազան քաղաքներուն մէջ հիմնած է թաղեր, արհեստաւոր հայ ընտանիքներու համար։ Ուրեմն, անդաւորման Յանձնախումբը ոչ միայն մտահոգուած է հողագործ հայ գաղթականները հողին ու արօրին կապելու անհրաժեշտութեամբ, այլ միեւնոյն ժամանակ աշխատած է դիւրութիւններ տալով քաջալերելու հայ արհեստաւորները։

Այդ նպատակաւ ալ ան կարեւոր քաղաքներու կից թաղերէն ընդարձակ տարածութիւններ գնած եւ յատկացուցած է գաղթական հայերու, յաճախ նիւթական օժանդակութիւններ ալ տրամադրելով անոնց։

ՀԱԼԷՊԻ ԹԱՂԵՐԸ

Հալէպի հիւսիսային կողմը, Մէյտանի մէջ, Յանձնախումբը ընդարձակ հողամաս մը գնած է եւ յատկացուցած արհեստաւոր ընտանիքներու։ Մէյտան Քէպիր կոչուած այս թաղին մէջ կը բնակին մօտաւորապէս 450 ընտանիքներ։ Միեւնոյն թաղին մէջ եւ առաջուան հողին մօտ գնուած է նաեւ ուրիշ ընդարձակ տարածութիւն մը եւ արդէն նոր ընտանիքներ սկսած են հաստատուիլ հոն։

Այս երկու թաղերու մէջ մօտաւորապէս 900 հայ ընտանիքներ տեղաւորուած կ'ըլլան, որոնց գետինները տրամադրած է Ազգերու Դաշնակցութեան Տեղաւորման Յանձնախումբը։ Այս զուտ հայկական թաղերու մէջ բնակարանները շինուած են կանոնաւոր եւ հոգ կը տարուի մաքրութեան։

Ուրիշ առթիւ կը խօսինք այս նորահաստատ թաղերու կրթական եւ ... ... մասին։ Այս անգամ կ'ուզենք ցոյց տալ միայն Տեղաւորման Յանձնախումբի կատարած աշխատանքները։

ԳԸՐԸՔԽԱՆԻ ԹԱՂԵՐԸ

Գըրըքխանի մէջ եւս գնուած են երեք առանձին հողամասեր, որոնց վրայ հիմնուած են երեք թաղեր։ Բնակիչները իրենք շինած են բնակարանները, որոշ ծրագրի վրայ։

Առաջին թաղին մէջ հաստատուած են 40 ընտանիքներ, 176 հոգի, երկրորդ թաղին մէջ 12 ընտանիք, 55 հոգի եւ երրորդ թաղին մէջ 28 ընտանիքներ։ Այս վերջինները առժամապէս հիւղակներ շինած են, սակայն կը պատրաստուին այս գարնան շինելու իրենց կանոնաւոր տուները։ Անոնց մեծ մասը արհեստաւորներ են. շատեր ունին նաեւ բանջարանոցներ։ Բոլորն ալ ինքնապահ են եւ գոհ իրենց վիճակէն։

ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ԹԱՂԸ

Աղէքսանտրէթի հարաւային արուարձան կողմը, Պէյլանի ճամբուն վրայ Յանձնախումբը գնած է հող մը եւ յատկացուցած 47 ընտանիքներու։ Մեծ մասը արդէն աւարտած են իրենց տուներու շինութիւնները, իսկ 16 ընտանիք ալ շինելու վրայ են։ Հիմնուած է նաեւ դպրոցի շէնք մը։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ԹԱՂԸ

Քանի մը տարի առաջ Դամասկոսի մէջ, Պապ Շարգիէէն վեր, Հայոց եկեղեցիին մօտ, Տեղաւորման Յանձնախումբը գնած էր ընդարձակ տարածութիւն մը, հոն առանձին հայկական թաղ մը հաստատելու մտօք։ Այժմ արդէն 125 ընտանիքներ հաստատուած են հոն եւ իւրաքանչիւրը շինած իր տունը։

Ընդհանրապէս Մարաշցիներէ բնակուած այս թաղը մեծ յարմարութիւններ ունի կրթական եւ հոգեւոր մխիթարութեան մատակարարման կեդրոնին եւ եկեղեցիին ունեցած մօտիկութեամբ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԹԱՂԵՐԸ

Մենք բոլորս գիտենք այն դժնդակ կացութիւնը, որուն մատնուած էին Պէյրութի քէմբերուն մէջ բնակելու դատապարտուող հայ գաղթականները։ Շատ նեղ տարածութեան մը մէջ իրարու վրայ բնակելու դատապարտուած հազարաւոր ընտանիքներ կը հիւծէին մէկ կողմէ անգործութեան, իսկ միւս կողմէ անողոք հիւանդութեան երեսէն, ընդհանրապէս արդիւնք՝ աղտոտութեան եւ խոնաւութեան։

Այդ տխուր պայմաններուն տակ ապրող մեր դժբախտ հայրենակիցները սակայն ենթակայ էին բոլորովին դուրս նետուելու վտանգին, տեղական կառավարութեան այդ ուղղութեամբ տուած մէկ որոշման համաձայն։ Նոյնիսկ քանի մը անգամներ, ոստիկաններու ներկայութեան, իրենց հիւղակներէն դուրս նետուեցան հայ ընտանիքներ, նոր բնակարաններ եւ ուրիշ թաղեր փոխադրուելու սպառնալեաց տակ։

Իր օրապահիկը հայթայթելու անկարող դժբախտ գաղթականը դատապարտուած պիտի ըլլար ցեխին եւ անձրեւին մէջ մնալու, եթէ փրկարար ձեռք մը չերկարէր զինք այդ վիճակէն։ Ի պատիւ մեր ժողովուրդի լաւագոյն բարեկամ Պ. Պըրինէլի եւ Մարսըլանդեան, պէտք է յայտարարել որ հայ գաղթականներու կայաններուն անմիջական քանդումին համար տրուած որոշումը երկարաձգուեցաւ շնորհիւ այն միջամտութեանց եւ կարգադրութեանց որոնք ձեռք առնուեցան գաղթականաց Տեղաւորման Յանձնախումբին կողմէ։

Այդ օրէն վերջ Յանձնախումբը սկսաւ նոր թաղեր հիմնելու համար գետիններ փնտռել Պէյրութի շրջակաները։ Առաջին անգամ էշրէֆիէյի բլուրին վրայ օդասուն տարածութիւն մը գնելով, որոշ ճարտարապետական յատակագծով 160 ընտանիքի համար երկյարկանի շէնքեր շինել տուաւ, ուր այժմ հաստատուած են 160 ընտանիքներ, որոնք ամսէ ամիս կը վճարեն չնչին վարձք մը։

Անկէ վերջ, այս առաջին թաղէն քիչ մը անդին, Հայկաշէն կոչուած թաղին գետինը գնած է Յանձնախումբը եւ զայն 390 բաժին ըրած, հոս եւս մասնաւոր երկրաչափի մը կողմէ պատրաստուած յատակագծի մը համաձայն, յարդ շինուած են 230 տուներ, ժողովուրդի ծախքով։

Գնուած է նաեւ տասը հազար կանգունենց ուրիշ հող մը, որուն վրայ շինուած են 60 տուներ։

Այս տուներն ու հողերը ժողովուրդին սեփականութիւնը պիտի ըլլան, երբ անոնք մաս առ մաս վճարելով լրացնեն նշանակուած նուազագոյն գինները։

Բացի այս թաղերէն, Տեղաւորման Յանձնախումբը 400.000 փրանքով նպաստած է Մարաշցիներու կողմէ Նէչրէն անդին հիմնուած «Մարաշ» գիւղի բնակիչներուն, որոնք 150.000 կանգուն հող մը գնելով արդէն մաքուր եւ կանոնաւոր թաղ մը հիմնած են։

(Արդակ)

ՎԵՐՋ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչո՞ւ Պոլիսը կը տկարանայ օրէ օր։ Թէեւ այլեւս մայրաքաղաք չէ, սակայն իր աշխարհագրական դիրքով, միշտ պիտի մնայ ամէնէն մեծ նաւահանգիստը եւ գործերու կեդրոնը։ Ինչո՞ւ իր անցեալի գործունէութիւնը ուրիշ տեղ փոխադրուեցաւ. բաժնուելով Սելանիկի, Զմիւռնիոյ եւ Պէյրութի միջեւ։ Արդէն հետեւ, Նոր Թուրքիան, այն պահուն որ կը կանգնէր Օսմ. Կայսրութեան բեկորներուն վրայ, պատրաստ չէր կատարելու այն մեծ գործը զոր ստանձնեց, անկից առաջ։ Ահա ինչ որ Մուսթաֆա Քէմալ ըմբռնեց հրաշալի կերպով, ինչ որ զինքը առաջնորդեց բարեկարգումէ բարեկարգում։ Այս հրաշագործ մարդը մարգարէի մը յատկութեամբ ըմբռնեց իր ժողովուրդին բոլոր պէտքերը։ Ամէնէն առաջ, պէտք էր Թուրք ուղեղը դուրս հանել այն թմբիրէն, ուր ամբողջ դարեր ծուլացեր էր եւ զայն զարգացնել։ Ցեղագրական ըրուագը կը յայտնէ ինչ որ էր։ Իր յիշատակներուն մէջ, պարոն Թոթ կը պատմէ թէ Թուրք կառավարութիւնը խնդրած էր իրմէ որ երիտասարդ սպաներուն տայ քանի մը երկրաչափական ծանօթութիւններ։ Օր մը անոնց բացատրեց թէ եռանկիւնի մը երեք անկիւններու գումարը հաւասար է երկու ուղիղ անկիւններու։ Սպաները յաջողեցան ըմբռնել երբ օրինակ ցոյց տրուած մասնաւոր պարագայ մը։ Բայց, չհրնալով հասկնալ թէ վարկածը կը յարմարի նաեւ բոլոր պարագաներուն, խնդրեցին որ թոյլ տրուի իրենց խորհրդակցիլ միասին։

⁂

Իբր սկզբնաւորութիւն ուրեմն, դաստիարակչական գործ մըն էր որ կը պարտադրուէր։ Ժողովրդական տկար փոքրամասնութիւն մըն էր որ գիտէր Թրքերէն գրել։ Անդրադարձներու թիւը նշանակելի էր։ Մէտրէսէներու մէջ, տղաքը կը սորվէին բերանացի ուսում եւ զուտ կրօնական։ Ֆրանսան էր որ այս պակասը լրացուց, Թուրքիոյ մէջ հիմնելով հանրային դաստիարակութիւն՝ իր կրօնական վարժարաններով, ինչպէս նաեւ աշխարհական կրթութիւն, ինչպէս Կալաթա Սէրայը որ հիմնուած է ֆրանսական վարժարաններու օրինակին վրայ, Պէյրութի Բժշկական եւ Պոլսոյ Իրաւագիտական վարժարանները. եւայլն։

Ու Ֆրանսերէնը՝ տարածուելով կատարեց քաղաքակրթական առաքելութիւն մը՝ երկրի մը մէջ, որ կատարեալ բարբարոսական վիճակի մը մէջ էր մնացեր։ Ձէսի հետ խզումը՝ որ ինքն իր մէջ խորհրդանշական է, նշանակեց խզում խուլամտութեան հետ, ինչ որ մեծ բովանդակութիւն ունեցաւ։ Անխուսափելի էր նոր վարչաձեւի համար։ Մուհամմէտի օրէնքը գլելով կրօնական մարդի սահմանները, եւ մինչեւ իսկ անձէ անձ եւ անհատական կեանքի արարքներն ու գործերը կանոնի ենթարկելով, կը կազմալուծուէր այս ժողովուրդին կեանքը. հինցած ու անարժէք պատուէրներու խառնակութեամբ մը։ Քանի որ ան կ'անհետանար, պէտք կ'ըլլար ոչ միայն մշակել քաղաքային օրինագիրք մը, այլ նաեւ աշխարհականացնել դպրոցը եւ զայն դարձնել պարտաւորիչ։ Մէտրէսէներուն տեղը բռնեցին պետութեան նախակրթարանները։ Անշուշտ, մանկավարժական հետ խզումը, ամենական կեանքին դրժումը, իր վտանգներն ունէր։ Այս կերպով, չէ՞ր տկարանար բարոյական ըմբռնումը, անհատը չէ՞ր յանձնուեր իր բնազդներուն, իր կրքերուն, վերջապէս անկից խլել ամէն խոչալ։ Թուրքիան սակայն, այդտեղ կը շահէր լայնօրէն, նեցուկ գտնելով ... անկախութեան գգացումին ... ուրիշ խօչալ մը՝ հայրենիք... պաշտամունքին մէջ։

Բայց, որպէսզի Թրքերէն ... դառնայ ազգային լեզու եւ ... զար այն դերը զոր Ֆրանսերէն ... ստանձներ էր նախապէս ... հրամէշտ էր զայն պարզել ... տինական տառերու որդեգր... ժով, որպէսզի ան մատչելի ... նար բոլորին։ Այս կերպով ... դոց դաստիարակութիւնը ... արագ կը կատարուէր եւ ... տարի կը շահէր։ Իսկ ասոր ... կառակ, արաբական տառ... վերացումը, կը յեղաշրջէ... փանաաններու սովորութիւն... անոնք քէթէչվարժուէիններու... րուն, չպիտի կրնային ալ ... կարդալ Թերթերը, իրենց ... ցած նամակները, անոնց ... տասխանել, եւ նոյն իսկ ... գրել։ Բայց, բարեկարգու... սահմանուած էր մանաւանդ ... սերունդներուն, որոնք գրչ... կան սեղանները կը գրաւէ...

Այս վերջիններուն վրայ ... բարեկարգիչը դրած է իր ... Թուրքիան զարգացնելու ... մար։ Անոր պարտադրած նոր... թիւնները, վերջինք եւ նախ... ները, ինչպէս մեղրական ... թեան եւ Գրիգորեան տարեց... ցի որդեգրումը, օրուան 24 ... մի բաժանումը, աբբաթի ... կիրակիի նշանակումը իբր ... գստեան օր կը ձգտէին երկ... եւրոպականացնել, ո՛չ թէ ... մանոգութեան ոգիով, այլ ... յառաջդիմութեան ճամբուն ... րայ դնելու եւ այնպէս ... պայի դէմ պայքարիլ կարե... լու մտքով։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր, ժամը 4էն ... ու ընտիր բազմութիւն մը ... Թոնի շէնք ու ... մէջ, խանդավառօրէն ... Կարմիր Խաչի հիմնադրութեան ... ամեակը։

Նախագահ Ա. Աճէմեան ... գեղեցիկ բացման խօսքով ... որուան տօնը, Կարմիր Խաչի ... ամեակի շուրջ չէ որ համախմբ... ենք, համախմբուած ենք ... շօր գաղափարի մը շուրջ ... նութեան, վեհանձնութեան, ... տակալու գաղափարին շուրջ ... բեւան կը բերեն մեր գաղութ... տարութեան մէջ։ Այսօրուան ... դէպին գիս անուանեց են հա... նախագահ։ Ես ոչինչ եմ, այ... դէպին հովանաւորը մեր ... գեղուհին Անահիտն է։ ... ամէն ժողովուրդ կնոջ ... գուրգուրանքը, ... շնորհը ունի, պատկերացումը ... Բայց, ոչ մէկ ժողովուրդ ... կերպացումը տուած չէ կնոջ ... տուած է մեր ցեղը։ Անահիտ... ամենայն զգաստութեան ... ուղիեմին տիկին Լ. Հայրպ... պան հրեշտակը հայրենական ... հայրենական բարքերու ... թեանց Միր Հնօրեայ գեղուհ... գին է, որ նմանւոյ է, հա... Քամանեան գալութիւնը ... խորհրդանշան աշխատանքի ... նութեան ու գորովի, ... սիրութեան ու ազգասր... պատեղն է։

«Տարբեր է հայ կնոջ ... մեր բարեկամ պատմութեան ... Անոր անձնուէր պատկեր ... տեսնենք Եղիշէի գծագրի ... նութեան մէջէն դեռ. 5րդ ... «ձիւները հալեցան, գարուն ... ու եկաւ, ծիծեռնակները ... ձան» բայց, 5րդ դարու ... ներու դէմքերը մախոր ... նանք հայրենիքի համար ... դրուած իրենց ամուսիններու ... եղբայրներու յուսով ... կոչ կ'ընեն հայուհիներու ... Վ Բաւրթու շուրջ։ Մեր ... նութեան մէջ յարակէցներ ... որոնք կուռի դաշտին վրայ ... լաւուած հերոսներու վէրքեր...

[illegible] Մեր ժողովուրդը [illegible] վերջ է դարձած, անասեր [illegible] բռնաւոր յղուած, Կ. Խաչերը [illegible] այդ հնօրեայ յարա[illegible] անոյնելու մեր գաղթակա[illegible] ծով ցաւերը, ու մեր [illegible] ոսկեծին ու ռսկեծղի ստկին [illegible] հովանին տակ, պահակ [illegible] պիտի դառնան հայ [illegible] հայկական առաքինու[illegible] հայրենաշինութեան, վե[illegible] մեծ գաղափարին»։

[illegible] Ա. Ահարոնեանի ցեղային [illegible] Ֆրանսայի Կեդր. [illegible] նախագահութ Տիկին [illegible] գեկոյցի ձեւով պատ[illegible] Ֆրանսահայ Կ. Խա[illegible] 1919էն կարմիր Խաչ մը [illegible] Մարսիլիոյ մէջ. որ [illegible] գործունէութիւն մը ունե[illegible] Կ. դրամական, հագուստեղէնի, [illegible] մեծ առաքումներ կատա[illegible] Հայաստան մինչեւ 1925։ [illegible] Կ. Խաչը բացի Հայաստան [illegible] իր առաքումներէն, ձեռ[illegible] է նաեւ 1922-23ին [illegible] Մարսիլիա թափած [illegible] Յունաստանի գաղ[illegible] միջամտութեան պատճառաւ [illegible] Կ. Խաչը կարծ ատենի [illegible] է, իր գործունէութ. [illegible] մէկ կողմ, անտեսա[illegible] Ֆրանսահայ գաղթ[illegible] նոր պա[illegible] հայ կնոջ առջեւ, [illegible] [illegible] էր, երկրորդ՝ Թոքախտը որ [illegible] մեր գաղութին մէջ բռ[illegible] լուրջ չարիքի մը կերպա[illegible] Եւ վերջապէս կար [illegible] կնոջ տնտեսկութիւնը հանրա[illegible] Այսպիսի անհրա[illegible] 1927ի վեր[illegible] 1928ի սկիզբները ինքնա[illegible] վերակազմուեցաւ Կարմիր [illegible] Ֆրանսայի մէջ,— Մարսէյլէն [illegible] Ֆրանսայի բոլոր կարեւոր հայաշատ [illegible] մէջ։ Այսպէս կազմուած [illegible] Խաչերը ունեցան իրենց [illegible] եւ հաւաքաբար կազմե[illegible] Կեդրոնը Կ. Խաչին, որ տա[illegible] ի վեր իր ընդարձակ կազ[illegible] եւ նոյնպէս ըն[illegible] միջոցներով նախախնամա[illegible] դեր մը կը կատարէ մեր գա[illegible] կրթական, բարեսիրական [illegible] զանազան ձեռնարկնե[illegible] հանդէսը Ֆիլիպէի հրկիզումի [illegible] այս Կարմիր Խաչն էր որ [illegible] գումար մը հանգանակեց Վեր[illegible] Հայրիկ աղաւաղուած Անատո[illegible] Հայերուն համար հանգանա[illegible] 15.000 ֆրանքի գումար մը։

[illegible] այս մեծ ու հաւաքական [illegible] ձեռնարկներէն, օգնած ենք թո[illegible], հիւանդներու, չքա[illegible] Ներկայիս ունինք 10 [illegible] շուրջ 500 անդա[illegible], բայց 70 հազարէ աւելի [illegible] ներկայացնող ֆրանսահայ [illegible] համար այս թիւը շատ [illegible] է, եւ գործերը որ կատար[illegible] են անբաւական։ Պէտք է որ [illegible] ու լայննայ մեր շար[illegible] ու Ֆրանսա բնակող մեր [illegible] համախմբուին այս գեղեցիկ [illegible] շուրջ, որ որքան մերն է [illegible] իրենց, բոլորինն է։ Մենք [illegible] կը սպասենք, գործը մեզի [illegible] սպասէ»։

[illegible] հարսնիք մը համեմեց [illegible] հանդէսը։

[illegible] եղան երգեր, պարեր։

[illegible] կէս գիշեր պարերը շա[illegible] ջերմ մթնոլորտի մէջ։

Մ. Գ.

[illegible] Գ.— Մեր այս կարգի հան[illegible] քիչ մը շատ [illegible] կը բոլորեն։ Այսուհետ կ'ուզեմ [illegible] շատ խուսափ ու արդար [illegible] մը։

[illegible] արեւմտահայ ուրախու[illegible] մը շուրջ թրքերէն [illegible] մը լսուի, ամէնքս ալ կը ջղայ[illegible] ու հաճ-քարողներ կը կար[illegible] հինգ դար թրքական [illegible] սպրած է, հարկաւ բան [illegible] պիտի պահէ. թէեւ բարեբախտա[illegible] մեր Երիտասարդ ընկերները գրե[illegible] ամենուրեք յաջողած են վանել [illegible] հիշաչը մեր ուրախու[illegible]թեանց սեղաններէն ու հայատիպ շունչ մը պապանձած։ Մեր կովկասցի հայրենակիցները որ միայն 100 տարի ռուսական լուծ տեսած են, ռուսական երգերուն հոգի կուտան, չեն հաշուեր որ այդ երգերը ներկաներէն միայն 100էն 5ին հաճոյք կը պատճառեն։ Իրաւ է գեղարուեստը հայերենի չունի։ Բայց լաւ է որ քիչ մը ռանձնացարենք մեր շռայլ առատախութիւնը.

Մ. Գ.

ՆՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՕՐ. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեք ամիսէ ի վեր է որ Փարիզ կը գտնուի։ Այդ միջոցին յաճախած հայ երգահանդէսները ո՛րքան յուսախաբ ըրած էին զիս, ուր, Օր. Թորոսեանի սարքածն ալ կ'երեւակայէի անոնց պէս, ուր սովորութիւն եղած է երթալ ծափահարել հայ երգչուհի մը, միայն հայ ըլլալու առաւելութիւնը։

Շատ սիրով կը խոստովանիմ սակայն սխալս։ Օր. Թորոսեան ո՛չ միայն պատիւ կը բերէ մեզ հայերուս, այլ իր ընդունակութիւններով կրնայ երաժշտական տեսակէտէն աւելի պահանջկոտ ազգերու մէջ ալ ժամանել։

Շաբաթ գիշեր, Ս. Լ. Շօփէնի մէջ, Օր. Թորոսեան ներկայացաւ շատ ճոխ յայտագրով մը եւ երգեց հայերէն, ֆրանսերէն եւ իտալերէն, հաւասար ճարտարութեամբ եւ վստահութեամբ։ Բայց Rossini*ի եւ* Mozart*ի կտորներուն մէջ միայն կրցաւ իր հիանալի ձայնին փափկութեան եւ ճկունութեան փառքը տալ, ապացուցանելով Օր. Թորոսեան իբրեւ* Soprane leggiero*, իր ձայնին բնական սահմաններուն եւ գերին մէջ կը գտնուէր։ Բնական բայց դժուարին դեր՝ զոր սակայն Օր. Թորոսեան ճարտարօրէն կատարեց, խլելով ներկաներուն անվերջ ծափերը իւրաքանչիւր կտորէ վերջ։ Այս կարգին մասնաւորաբար կ'արժանագրենք* La Flûte enchantée*ի* Air de la Reine*ը (Mozart) եւ* Cavatine du Barbier de Séville*ը (Rossini)։*

Ներկաները չխնայեցին իրենց ծափերը նաեւ Գ. Paul Fauchet*ի, Գ. Գարթիկեանի, Գ. Սրուանձտեանցի ևՎոմխասո վրդ. [illegible] կտորներէն վերջ։*

Օր. Թորոսեան, որ ճաշակի ո՛րքան նրբութիւն ցոյց տուած էր իր յայտագրի կտորներուն ընտրութեան մէջ, եւ ամէն գնահատանքէ վեր էր Կոմիտասի «Հով Արէքսի», «Բէլէ Բէլէ»ի եւ մանաւանդ «Անուշ» օպերայի բուրի լռութեան մէջ զոր անզուգականօրէն իրագործած էր, մեզ վերապահած էր սակայն փոքրիկ անակնկալ մը։ Սրինգի անտեղի ընկերակցութիւնը, որ բոլորովին մարտիրոսացուց վարդապետին գլուխ գործոցը՝ «Գութաներգը»։

Կոմիտաս վարդապետի երաժշտութիւնը գեղեցիկ է իր պարզութեան մէջ եւ հետաքրքիր՝ միայն իր ինքնատիպ եւ ուժեղ հայկական գոյնին համար. քան մը որուն մեր ազգային երաժիշտներէն ոչ ոք կրցած է տակաւին մօտենալ։ Արդ, այս վերջին առաւելութիւնն է որ մեծապէս տուժեց սրինգի յաւելուածական եւ խեղճ մասով։ Խորհուրդ կուտանք մեր երաժիշտներուն եւ մանաւորաբար այն կտորը այդքան անշնորհ կերպով կարկտողներուն որ խուսափին այսուհետեւ այդպիսի վերածումներէ. ծիծաղելի չդառնալու համար օտարներուն եւ մեր առջեւ։

Օր. Թորոսեանի փայլուն եւ յիշատակելի հանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին նաեւ Գ. Boulmé *(թաւջութակահար) եւ Գ.* J. Brun *(երգահար)։ Գ. Գ.* P. Fauchet *եւ Ա. Գարթիկեան անձամբ ընկերացան դաշնակով իրենց կտորներուն։ Յայտագրին միւս մասերուն դաշնակի ընկերակցութիւնը յանձնուած էր Տիկ.* A. Clément*ի, որ այնքան յաջողութիւն ցոյց տուաւ սակայն* Bréval*ի «*Sonate*»ին մէջ։*

Գ. Մ. ՃԱՀՄՆԱՃ

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՏԱՂԱՆԴ ՄԸ

ԳՐԻՒՍԷԼ.— Ապրիլ 15ին, Գրիւսէլի Արքայական երաժշտանոցի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Գ. Սէրկէյ Գէորգեանի մենանուագը (récital), *մասնակցութեամբ իր* զաւկին Ռաֆֆիի, որ 5 տարեկան է, եւ առանց ծանօթութիւն ունենալու երաժշտական նօթագրութեան, զարմանալի յայտնատեսութեամբ մը՝ դաշնակի վրայ անթերի կը նուագէ Պէթովէնի, Շօփէնի, Շուպէռի, Լիցի, եւայլն դժուարին կտորները։

Արդարեւ, փոքրիկն Գէորգեան կանխահաս ու բացառիկ տաղանդ մըն է, օժտուած ամենատար յիշողութեամբ, որ բնազդաբար եւ լսելով միայն կ'իւրացնէ եղանակները ու զանոնք դաշնակի վրայ կ'արտաբերէ հիանալի ճշգրտութեամբ եւ երաժշտական ամենանուրբ երանգներով ու չափերով։ Գեղժ գեղարուեստասէր հասարակութիւնը, որ հոծ բազմութեամբ ներկայ էր, ջերմապէս գնահատեց նուագահանդէսը եւ խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրաւ հօր ու զաւկին։ Այս վերջինը քանիցս բեմ հրաւիրուեցաւ բուռն ծափերու մէջ։

Այս առթիւ տեղական մամուլը գնահատական տողեր նուիրեց, վեր հանելով երգահանդէսին յաջողութիւնը եւ հրատարակելով Գ. Գէորգեանին ու իր զաւկին լուսանկարները։

Ցաւալի է գրել սակայն թէ մեր հայրենակիցները խիստ աննշան թիւ մը կը կազմէին ներկաներուն մէջ։ Օտարները մեզմէ աւելի լաւ գիտեն գնահատել մեր արուեստագէտները։

Հ. ՑԷՐՈՍԿԻ

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖԻ ՀՐԷՇԸ

ԱՄԲՈՂՋ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ Կ'ՈՒԶԷՐ ԽՈՂԽՈՂԵԼ

Դատավարութիւն մը որ այսքան երկար կը տեւէ, կը սպառնայ ի վերջոյ ձանձրոյթ պատճառել նոյնիսկ ամէնէն հետաքրքիր ունկնդրին։ Բայց Քուրթէն կը նմանի անակնկալներու տուփի մը։ Ամէն մէկ դատավարութեան, նորութիւն մըն է որ կը յայտնէ, կամ թոյլ կուտայ որ ուրիշները յայտնեն իր հաշւոյն եւ այս կերպով, գիտէ հանրութեան հետաքրքրութիւնը կեդրոնացնել իր վրայ։

Այսպէս է պարագան Քէօխցիմմէռ ընտանիքին, զոր կ'ուզէր «Հանդերձ ընտանեօք» պատռել..., իր հասկցած եղանակով անշուշտ։

— Քուրթէն, կը հարցնէ դատաւորը, շիտա՞կ է թէ կ'ուզէիր ամբողջ այս ընտանիքը սպաննել։

Քուրթէն թէեւ կը սպաննէ հաճոյքով, առանց խղճահարութեան չնչին վարանումի, սակայն պատիւ կը սեպէ ստել։ Ու կը ճշդէ վերագրումը.

— Ինծի այնպէս կուգայ թէ միմիայն տղաքը պիտի սպաննէի։

= Ինչո՞ւ ուրեմն, չիրագործեցիր կը հարցնէ դատաւորը։

— Որովհետեւ, առիթը չներկայացաւ։ Բայց ձգենք պահ մը մանրամասնութիւնները որոնք որեւէ հասարակ ոճրագործի մը մահապատիժ պիտի արժէին, իսկ Քուրթէնի պէս վայրագ ոճրաշարքի մը համար, երկրորդական-երրորդական կէտեր կը կազմեն, ինչպէս երկու աղջնակներու սպանութիւնը, պարզ այն պատճառով որ արուեստական հրախաղութիւնով կը զուարճանային փոքր հրթիռներ պայթեցնելով, ինչ որ ջղագրգռեր էր հրէշը...

Ու տեսնենք թէ ինչպէս կը սիրէր..., քանի որ տեսանական աշխարհէն սկսեալ մինչեւ ծարդկային աշխարհի ամենաբարձր սահմանները, ամէն արարած բնական իրաւունքն ունի սիրելու եւ անշուշտ, իւրաքանչիւրը իր հասկցած եղանակով։ Այս իրաւունքը չէ որ մարդկութիւնը պիտի զլանար Քուրթէնի, անոր համար որ ոճրագործ է... Ուրեմն.

ՍԻՐՈՅ ԴԱՍ ՄԸ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Եւ ահա ան որ պիտի պատռէ հրէշին հոգեկան գաղտնիքը։ Կէրթրուտ կը կոչուի, բարձրահասակ նիհար աղջիկ մը, որ մէկ ժամուան ընթացքին շնորհիւ Քուրթէնի, ճանչցաւ սիրոյ եւ մահուան յուզումները... յաջորդաբար եւ փախն ի փոխ։

Ու դէմքը ծածկելով եւ լալով կ'է որ կը ներկայանայ դատարան, ծամնաւոր հետաքրքրութիւն մը արթնցնելով որովհետեւ, Օր. Կէրթրուտի պարագան կը սատականայ անով որ, դեռ նախորդ օրն իսկ, հրէշը երկու հոգի եւս սպաննած էր եւ ոստիկանութիւնն անզաւ անհաւատալի կը գտնէր այսքան բնոյուն... գործունէութիւն.

Կէրթրուտ նոր հասեր էր Տիւսէլտորֆ գործ գտնելու յոյսով ու փողոցէ փողոց կը թափառէր, երբ հանդիպեցաւ Քուրթէնի.

— Շատ գեղեցիկ էք բսաւ անոր, եւ զարմանալի կերպով կը նմանիք կնոջ մը, զոր առժնին շատ սիրեր էի։

Կէրթրուտ հպարտութեամբ ուրախացաւ։ Նոր չէր որ կը լսէր իր գեղեցկութեան գովքը։ Բայց նոր ծարդ էր որ աւելի տաք շեշտով հնադարեան խօսքեր կը կրկնէր։ Քուրթէն, վայելուչ արտաքինով, հաւաստացուցեր էր թէ նամակատան պաշտօնեայ է եւ իր նոր բարեկամուհին առաջնորդեր էր քաղաքին տօնավաճառը, անկից ալ թեւ թեւի անցեր էին Հռենոսի եզերեայ պարտէզները։

Կէրթրուտ որ շատ նեղ կօշիկներ էր հագեր, հանեց զանոնք ու ծարդին վրայ սկսաւ քալել գուլպայով, մինչեւ որ փորձուեցաւ անկիւն մը բազմիլ քով քովի։

Հո՛ն էր որ Քուրթէն թափ տուաւ իր սիրային արտայայտութիւններուն, գովեց, փաղաքշեց, ուզեց համոզել, որ քով քովի նստելէ վերջ, քայլ մըն ալ առաջ երթան, չզոհանան պղատոնական արտայայտութիւններով եւ երբ նշմարեց թէ աղջիկը յամառօրէն կը մերժէ, կատղած, ռռնաց,

Մեռի՛ր, ուրեմն

Ու դաշոյնը հանելով, զարկաւ անոր քունքին, միշտ քունքին, երկրորդ մը եւս, մինչեւ որ աղջիկը սարսափահար, նուաղած ինկաւ իր արեան մէջ։ Ու հրէշը փախուստ տուաւ։

Երբ աղջիկը գտան վիրաւոր վիճակի մէջ, յոյս չէր ներշնչեր ապրելու, սակայն ապրեցաւ։ Ու հիմա այդ առողջ, երբ՞ արկածը կը պատմէ, Քուրթէն անձայն մտիկ կ'ընէ այս աղջիկը, որ նախապէս յայտարարեր էր թէ չի ճանչնար ոճրագործը եւ իրողութիւնը խոստովանիր էր անոր ձերբակալումէն շատ յետոյ միայն. ինչո՞ւ։ Այս ալ կնոջական գաղտնիք։

Եւ ահա, միջադէպ մը դատարանին մէջ իսկ։

Քուրթէն կը հաւաստէ թէ միշտ ալ վերադարձած է իր գործած ոճիրներուն վայրը, եւ մանաւանդ, ոստիկաններուն հետ էր այն պահուն, երբ անոնք քննութիւն կը կատարէին իր զոհերուն մէկուն՝ Իտա Ռէօյթէրի մասին։

Ոստիկանապետը կ'ուզէ հերքել այս կէտը

— Կը յիշէ՞ք, պարոն ոստիկանապետ, կը հաւաստէ Քուրթէն, դուք չէ՞իք որ իբր անզգուշապահ լուսանկարիչ մը կը չախէիք։

Ընելիք չկայ։ Ոստիկանութեան կը մնայ լռել,»

(6)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԽԱԽՈՏԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՊԱՏՃԱՌԸ

Մխախոտի տագնապը փարատելու համար, կառավարութիւնը որոշած էր որ մենաշնորհի վարչութիւնը գնէ մնացած ապրանքները մթերքը։

Մխախոտի վաճառականները, սակայն, անբաւարար կը համարեն այս միջոցը, ժամանակաւոր նկատելով զայն։ Վաճառականները դիտել կուտան որ ծխախոտին ներկայ տագ[illegible]*նապին ամէնէն կարեւոր պատճառներն են գերմանական եւ եգիպտական մաքսերուն բարձրացումը, որոնց դարմանումին համար պէտք է ձեռնարկներ ընել։*

Մասնաւորաբար դիտել կը տրուի որ եգիպտական մաքսատուրքը պատճառ եղած է որ Տրապիզոնի եւ Արդուինի ծխախոտները չծախուին։

Եգիպտական կառավարութիւնը այս ծանր մաքսատուրքը դրած է փոխադարձելու համար թրքական սակացոյցին, որ ծանր մաքս կը դնէ եգիպտական բանջարեղէններուն վրայ։ Մինչդեռ մենք տարեկան հազիւ 200.000 ոսկիի բանջարեղէն կը ներածենք, Եգիպտոս ղրկուած միլիոնաւոր քիլօ ծխախոտին դէմ։ Անկէ որոշապէս կ'երեւի թէ ո՞վ վնասուած է եղած կարգադրութեանէն։

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆ

Գիւղի ցորենի վաճառականները ձեռնարկներ կը կատարեն Համագործակցական Միութիւն մը կազմելու համար։

Այս համագործակցականը ցորենը ուղղակի պիտի գնէ գիւղացիներէն ու ագարակատէրերու պիտի ծախէ։ Այս կերպով, ցորենի վաճառականները նպատակ ունին վերցնել միջնորդները մէջտեղէն վերցնելու։

Մինչդեռ, կը գրէ Ազգամ, վաճառականները իրենց միջնորդներէ կը նկատուին, եւ զիրենք մէջտեղէն վերցնելու համար հող երկրագործներուն մինչեւ համագործակցականներ պիտի կազմուին։ Առիկա ցոյց կուտայ որ, կ'ունենայ յիշեալ թերթը, համագործակցականին իմաստն ու նպատակը չենք հասկցած տակաւին մենք։

ԿՐԱՂԻՒՍԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կրաղիւսի գործարանատէրերը որոշած են երկրորդ նիւթ մըն ալ կատարել Տնտեսական գործավարութեան, օտար կրաղիւներու մրցակցութեան մասին։

Այս առթիւ նոր տեղեկագիր մը պիտի տրուի, ուր կ'ըսուի թէ ռուսականներն աւելի խոշորական եւ չխոշորացած կրաղիւները կը մրցին Թուրքիոյ հրապարակին վրայ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 10)

Այս գործին լաւագոյն լուծման համար, անհրաժեշտ է որ նախ կուսակցութիւնները համերաշխօրէն գործակցին Ազգ. կեդրոնական մարմնի մը կազմութեան շուրջ եւ նիւթական միջոցները հայթայթելու եւ բոլոր թելադրանքներն ալ իրականացնելու պատասխանատուութիւնը յանձն առնեն։ Որովհետեւ կուսակցականներն են որ իրենց նպատակները յաջողցնելու համար, նոյն ազգին անունով կը խօսին եւ կը գործեն, որով ապագային ամէն մեղադրանք իրենց ուղղուած պիտի ըլլայ։

Նոյնպէս իրենց թերթերն ալ պարտին նպաստաւոր փրոփականտ ընելու, օգտակար դառնալով ձեռնարկուած գործին յաջողութեան։

Նոյն պարտքը կ'իյնայ նաեւ Ազգ. Միութիւններուն վրայ։

Գալով ծնողքներուն, պէտք է որ իրենց առօրեայ յոգնութիւններէն յետոյ, իրենց զաւակներուն՝ ա, բ, գը սորվեցնելու համար մէկ ժամ զոհողութիւն յանձնառնեն, մանաւանդոր տեղական դպրոց յաճախող բարձրագոյն դասարանի տղաքը շատ շուտ կ'ընկրեն։ Գրելու եւ պարզ ընթերցանութիւնը սորվեցնելու առաջին դժուարութեննէն յետոյ, Յառաջը կը գիւրանայ։ Թերեւս այս տողերս չափազանցութիւն նկատուին։

Սակայն իբր փորձառուարբախտութեամբ կը հաւաստեմ որ, 9 տարեկան զաւակի (8րդ դասարան) միայն երեկոյները եւ երբեմն ալ կիրակի օրերը մէկմէկ ժամ զոհողութիւն ընելով 22 օրուան մէջ (25 ժամ) ճանաչ քուի կտորի մը վրայ. ա. բ. գ-ը գիւրութեամբ վարժեցուցի եւ հայերէն ալ մինչեւ 100 համրելը վարժուեցաւ. նաեւ իր կարողութեան համաձայն, Թուաբանական չորս գործողութիւնները առանց սխալի հայերէն ընել։

Եւ ներկայիս ալ հպարտ կը զգամ ըսելու թէ նամակ ալ կը գրէ եւ Պօլսէն 70 տարեկան մեծ հօրմէն ալ օրհնութիւններով նուէր կը ստանայ հայերէն գիրք կարդալու փափաքին համար...։

Ըսել կ'ուզեմ. կամքն է որ ամէն ինչ կը յաջողցնէ։ Բայց որքան շուտ՝ այնքան լաւ. առանց գործի խօսքը մեռեալ է,

Գրիգոր Հանըմեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԿԱՐՆԵՑԻՆԵՐՈՒՆ

Հայրենակիցներ,

Համաշխարհային պատերազմը կործանելով մեր ազգը՝ ջլատեց նաեւ մեր մշակութային կարողութիւնը, եւ այսօր՝ երբ աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած գիտակից հայութիւնը վերապրելու գերագոյն ճիգերով է տագնապում՝ մենք Կարնեցիներս ամէնէն աւելի յետամնացն ենք այս մարզին մէջ։

Ինչ խօսք որ նոր սերունդին վզին ծանր պարտականութիւն մը դրուած է. մեր նոր մշակոյթը ստեղծելու պարտականութիւնը՝ որ մեր ազգային գոյութեան միակ գրաւականն է։

Եւ որպէսզի կարելի ըլլայ ստեղծել նոր մշակոյթ, պէտք է նախ գիտնալ հինը։ Ահա թէ ինչու վերապրող Կարնեցիներուս համար նուիրական պարտականութիւն դարձած է Կարինը իր ամբողջական արժէքով երկւան բերելու գործը՝ որ մեր մատաղ սերունդը խանդավառող ու ներշնչող՝ միակ ազդակն է դաղթահայ իրականութեան մէջ։

Բարձր Հայքի Մարսէյլի Հայրենակցական Միութիւնը՝ տարուած նոյն ոգիով, որոշած է հրատարակել պատմական հատոր մը, որուն մէջ պատկերացած պիտի ըլլան Կարինը եւ իր շրջակայքը ընդգրկող բոլոր տուեալները, որպէսզի երբեմնի այդ «Աստուածաշէն Մայրաքաղաքին» այնքան արժէքաւոր մշակոյթը մոռացութեան չդատապարտուի մեզմէ ետք։

Առ այդ կը խնդրենք մեր բոլոր Հայրենակցական Միութիւններէն եւ Կարնեցի անհատ մտաւորականներէն որպէս զի մեզ ուղարկեն իրենց գիտցածն ու ունեցած նիւթերը հետեւեալ հարցերու շուրջ.

1.— Կարնոյ բնական եւ աշխարհագրական յատկութիւնները։

2.— Բնական հարստութիւնները, արհեստ, երկրագործութիւն եւ վաճառականութիւն։

3.— Բնակչութեան բաղկացուցիչ տարրերը եւ անոնց փոխ-յարաբերութիւնները։

4.— Կարնոյ եւ շրջակայից մշակոյթը. (եզու, գրականութիւն, արուեստ եւ ճարտարարուեստ։

5.— Քաղաքական եւ մշակութային ասպարէզին մէջ երեւան եկած դէմքերու, դէպքերու եւ յեղափոխական շարժումներու նկարագրութիւնը եւ անոնց նկարները (եթէ կան)։

Անշուշտ այսպիսի ձեռնարկ մը վեր է հատեստ ուժերէն։ Այսուհանդերձ վստահ ենք որ Հայրենակցական Միութեանց եւ անհատ մտաւորականներու միահամուռ ջանքերով, կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել այս ձեռնարկը։

Վստահ ըլլալով որ մեր Միութիւնները սիրայօժար պիտի ստանձնեն այս ծանր բայց նուիրական պարտականութիւնը, կոչ կ'ընենք բոլոր Կարնեցիներուն, որ չզլանան իրենց նիւթական կամ բարոյական աջակցութիւնը ուղարկել հետեւեալ հասցէին.—

Edouard Destenian, 2 Rue St. Théodore. Marseille (B. de R.) France.

Ատենապետ՝ Ի. Տէր Վարդանեան, *Ատենադպիր՝* Օ. Ճգնաւորեան:

ձգուին 1931էն մինչեւ 1936։ Իսկ համաձայն նախագծին, նոր նաւերու շինութիւնը պիտի սկսի 1934ին սկիզբը։ Իսկ Իտալիա կը յամառի Ֆրանսայի մերժել այս իրաւունքը ապահովելու համար Ֆրանսայի հետ իր նաւային հաւասարութիւնը։

Ֆրանքոգերման միջադէպին վերջ

Գերմանիոյ ազգայնական մամուլը կը փորձէ չափազանցել միջադէպը որ յարուցուած էր Քէօնիկսպէրկի մէջ, երեք ֆրանսացի սպաներու քաշած լուսանկարին հետեւանքով։ Քէօնիկսպէրկէն տրուած հեռագիրներ կը յայտնեն թէ ժողովուրդը չափազանց գրգռուեցաւ, երբ լսեց ֆրանսական հիւպատոսին եւ երեք սպաներու ձերբակալումը, այն պահուն, երբ անոնք կը փորձէին մարզանք կատարող զինուորները լուսանկարել։ Այս միջադէպն է որ կը շահագործէ ազգայնական մամուլը։

Ֆրանսական դեսպանը Պերլին կանչեր էր Քէօնիկսպէրկի հիւպատոսը բացատրութիւններ ուզելու։ Միջադէպին տեղի տուող պատճառները բացատրելէ վերջ, իր պաշտօնավայրը վերադարձաւ, ֆրանսացի երեք սպաներուն մասին, կարգ մը հրահանգներ ստանալով։ Այս վերջինները հրաւիրուեցան շարունակել իրենց ուսումնասիրական ճամբորդութիւնը, այսինքն մեկնիլ դէպի Վարշաւիա։

Գերման մամուլը կը հաստատէ թէ ֆրանսացի սպաները կրցած են լուսանկարել թնդանօթի յատուկ նոր գործիքներ, որոնք կը ծառայէին նշանառութիւնը ճշդելու։

Ֆրանսացի երեք սպաները Ֆրանսա վերադարձան։

«Համայնավարները» Հնդկաչինի մէջ

Այս վերջերս, համայնավարները նոր գործունէութիւն սկսած են ցոյց տալ Աննամի մէջ, որ իր աշխարհագրական դիրքով՝ միշտ ապաստան ծառայած է անոնց հակակառավարական գրգռութիւններուն։ Վինհ նահանգին մէջ, ապրիլ 12ին, անոնք յարձակում գործեցին զինուորական պահականոցներուն վրայ։ Զինուորները յաջողեցան գերի բռնել 50ի չափ համայնավարներ։ Գրաւեցին բազմաթիւ կարմիր դրօշներ եւ թռուցիկներ, որոնցմով ժողովուրդը պիտի փորձէին ըմբոստութեան հրաւիրել։

Ապրիլ 14ին, ուրիշ վայրի մը մէջ, համախմբումներ մատնանշուած ըլլալով, զինուորական ջոկատներ փութացին եւ կռուի բռնուեցան ուժեղ խումբերու հետ, որոնք նահանջեցին երկար դիմադրութենէ եւ մեծ վնասներ տալէ վերջ։

Ռուսիա Քանատայի դէմ

Խորհրդային Միութեան արտաքին առեւտուրի գործավարը հրամանագրով մը արգիլեց ներածման բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ խորհրդ. առեւտուրի ներկայացուցիչներուն որեւէ գնում կատարել Քանատայէ, կամ գնել քանատական որեւէ արտադրութեան, ինչպէս նաեւ քանատական որեւէ նաւ գործածել ապրանքներու փոխադրութեան համար։ Այս հրամանագիրը պատասխան է Քանատայի կառավարութեան որ արգելքի տակ առած է խորհրդային արտադրութիւնները։

Քանատայի կառավարութիւնը այդ որոշումը տուած էր այն պատրուակով թէ Ռուսիա չի գտնուիր Վէրսայլի դաշնագիրը ստորագրող պետութեանց մէջ։

Եգիպտոսի ընտրական պայքարը

Մայիս 17ին պիտի կատարուին Եգիպտոսի ընտրութիւնները, որոնց արդիւնքին մասին՝ վարչապետը Սըտքը փաշա վստահութիւն յայտնելէ յետոյ, միջոցներ ձեռք առած է որպէսզի Վաֆտը եւ Ազատական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները չկարենան խմբովին Թանթա երթալ Մայիս 1ին։ Վարչապետը յայտարարած է թէ կառավարութիւնը դէմ չէ որ անոնք առանձին ճամբորդեն։

Թանթա ղրկուած են զինուորական կարեւոր ուժեր, ապահովելու համար Թագաւորին ճամբորդութիւնը, որ պիտի կատարուի վարչապետին ընկերակցութեամբ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գարթալցի Վահրամ Մ. Մութաֆեան որ 1910էն ի վեր կը գտնուի Նիւ-Եորք (Ամերիկա)։ Իմացնել իր քրոջ Verkiné Alekianի, Les Frilleuses, Yssou (S. et O.) France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Գօզօ Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հաւայեան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Սամնեան 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

— Կը փնտռուի Մարաշի Զաւշլու Թաղէն Լուսնթագ Սաքեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ։ Տէրզօրի ճամբուն 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Եէտտաանիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

ԳՏՆՈՒԱԾ

Բուրդէ ժաքէթ մը գտնուած է Հ. Կ. Խաչի պարահանդէսին մէջ։ Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Գործ կը փնտռէ հայ սպասուհի մը։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը կամ Տիկ. Ասատուրեանի, 20 Rue des Fêtes, Փարիզ, մէթրօ Place des Fêtes.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԵԿ
Ձ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՓԱՐԻԶ.— 26 Ապրիլ Կիրակի իրիկուն
Salle d'Horticultureի մէջ
Նախագահութեամբ ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 25 Ապրիլ, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Brébant Marseillaisի մեծ սրահին մէջ
Նախաձեռնութեամբ Ձ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղին
Կը նախագահէ՝ Գեր. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ
Կը խօսին՝ Պ. Պ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Վ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ
Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ, Տիկ. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ եւ Բ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն եւ երգ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ
Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ ազգ. կազմակերպութեանց

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 131 Fg. du Temple. կարեւոր օրակարգ:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8ուկէսին 181 Cours Lafayette. Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անզանազանաբար։

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ընկերական ճերմակ ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Բաբկէն Սիւնի եւ կայծակ ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։

ԾՈՒՇԱՑԵՏՐ

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 10 Place Saint Michel, Գիւրօ թաղայի մէջ:

Ձ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի վաճառն գրադարանին դասախօսութիւնը վաղը հինգշաբթի իրիկուն Ֆլորիայի վերնայարկը: Կը դասախօսէ Պ. Կ. Բասմաջեան Անիի մասին։ Մոգական լապտերով ցոյց պիտի տրուին Անիի աւերակները, մէկ ժամ սինէմա

MONDE

Միջազգային մեծ շաբաթաթերթ՝ գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ ընկերային տեղեկութեանց

Կը հրատարակուի ամէն ուրբաթ։ Գին 1.50 ֆրանք, տարեկան բաժնեգին 50 ֆր., վեցամսեայ՝ 25 ֆրանք (Ֆրանսայի համար)։

Հասցէ.— Administration de Monde», 50 Rue Etienne Marcel, Paris (2e).

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 284

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ԱՊՐԻԼ 1931
23 AVRIL 1931

Ժ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1551 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ԵՒ ՎԵՐՋԱՊԷՍ

Ճի՞շդ է որ, առանց ազգի խորութեան, գաղութները ո՛ր եւ է դեր չունին երկրի մը —իրենց երկրին— քաղաքական ճակատագրին մէջ։

Իրլանտայի ժողովուրդին մէկ երրորդը գաղթական է։ Ութ միլիոն Իրլանտացիներ ապաստանած են Ամերիկա, քաղաքական կամ տնտեսական պատճառներով։

Արդ, այս գաղթականութիւնը վճռական դեր ունեցաւ իր երկրի եւ ժողովուրդի ճակատագրին տնօրինման մէջ։

Տարիներով, ան իր բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնն ընծայեց մայր հայրենիքին եւ ազատագրական շարժումներու։ Անոր խօսքը կշիռ ունեցաւ հանրային կարծիքին մէջ։

Ամբարտաւան Ալպիօնը նկատի ունէր նաեւ ա՛յս պարագան, երբ հետզհետէ կը բարեփոխէր իր քաղաքականութիւնը, կը կատարէր զիջումներ, յանգելով Իրլանտայի Ազատ Պետութեան։

Գերմանիան 25 միլիոն գերմանածին Ամերիկացիներ կը հաշուէ Մ. Նահանգներուն մէջ։ Հաւատարիմ քաղաքացիներ, որոնք սակայն իրենց կապերը կտրած չեն մայր-հայրենիքին հետ։

Այս քսանըհինգ միլիոնին գործունէութիւնն ալ — գոյութիւնն իսկ— կշիռ ունեցած է Գերմանիոյ ճակատագրին վրայ։ Մ. Նահանգներու արտաքին քաղաքականութեան վարիչները չէին կրնար արհամարհել այդ զանգուածին տրամադրութիւնները։ Մամնաւորապէս Մեծ Պատերազմի շրջանին, Պերլին ուժ կ՚առնէր կամ կը կորսնցնէր, համաձայն այդ միլիոնաւոր գաղթականութեան բռնած դիրքին։ Նոյն կապակցութեամբ ալ Ամերիկան։

Յիշե՞նք տակաւին Յունաստանը, որուն ցիրուցան գաղութները այնքան վճռական դեր կատարեցին իրենց հայրենիքին ազատագրութեան մէջ, ոչ միայն օգնելով բարոյապէս եւ նիւթապէս, այլեւ բռնելով որոշ դիրք։ Ունենալով տեսակէտ։

Յունարէն առաջին թերթը հրատարակուած է Վիեննայի մէջ, 18րդ դարուն, հայրենիքը օսմ. լուծէն փրկելու առաջադրութեամբ։

Եւ անհաւասարելի Հրեաները, որոնք իրենց գործօն աջակցութեամբ եւ համաձայն յատուկ ծրագրի մը, դեր կը կատարեն ոչ միայն իրենց ժողովուրդի ճակատագրին տնօրինման, այլ եւ միջազգային քաղաքականութեան մէջ։ Պաղեստինը պիտի մնար ցնորք մը, առանց այս գործունէութեան։ Առանց Սիոնական կազմակերպութեան եւ անոր գործօն աշխատանքին։

Այս օրինակները յիշած ատեն, չենք անտեսեր տարբերութիւնները։ Եւ կը պահենք համեմատութիւնները։

Բայց, տարբերութիւնը մեծ չէ սկզբունքի տեսակէտով։ Աւելի ճիշդ՝ մանրամասնութիւնը չէ որ կը զբաղեցնէ մեզ, այլ ոգին։

Այդ ոգին կ՚ըսէ — երբ աւելի զօրաւոր, աւելի բախտաւոր ազգեր հաւաքաբար կը գործեն միեւնոյն նպատակին համար, ինքնաձիրգ ուղղութեամբ, իրար լրացնելով, ապա ուրեմն որքան աւելի կարօտ է մեր չարաբախտ ժողովուրդը՝ այդպիսի ուղղութեան մը։ Կանգնելով որոշ, յատուկ ուղեգծի մը վրայ։

Երբ Իրլանտան եւ Մեծն Բրիտանիան, Պերլինը եւ Ուաշինկթընը, Լոնտոնը եւ Սիոնականութիւնը փոխադարձաբար նկատի կ՚առնեն իրլանտական, գերմանական եւ հրէական գաղութներուն տրամադրութիւնները, անոնց պահանջներն ու գործերը, մեր «գաղութահայութիւնը» պարտաւոր չէ՞ խորհիլ, խօսիլ, գործել այնպէս, որ եւ՛ Էնկիւրին եւ՛ Երեւանը գիտնան, գիտնան թէ ի՛նչ կ՚ուզենք եւ ի՛նչպէս կ՚ուզենք։ Իբրեւ մէկ միտք եւ մէկ մարմին։

Քաղաքական կեանքի մէջ, բարեկամութիւնը շահու խնդիր է։ Հրաժարելով «երկրային պահանջներ դնելէ», մենք ոչինչ կը շահեցնենք Թուրքիոյ, որպէսզի ապահովենք անոր բարեհաճութիւնը —ինչպէս կը հաւատայ «Արեւի խմբագիրը։ Տակաւին ուրիշ խնդիր թէ հազար Թէքէեան եթէ տասը հազար կտոր ըլլան, չեն կրնար մեղմացնել Թուրքին ատելութիւնը եւ թշնամութիւնը։

Թուրքը գիտէ որ ջարդեց մեր մէկ միլիոնը, գրաւեց մեր նահանգները, եւ ուրիշ ինչ հարստութիւն որ ունէինք, շարժուն կամ անշարժ։ Եւ մինչեւ այսօր ալ կը շարունակէ այդ բարբարոս քաղաքականութիւնը։

Այս պայմաններուն մէջ է որ, Վ. Թէքէեան կը թելադրէ տասնորդուած, հալածական, իր «Տէրութենէն» իսկ լքուած ժողովուրդին՝ աւելի քան 700,000ի զանգուածին՝ բարեւի կենալ Թուրքին առջեւ եւ յայտարարել.

— Ես քաղաքական դատ չունիմ քեզի հետ։ Ոչ ալ «երկրային պահանջներ» կը դնեմ։ Ունիմ միայն «անհատական իրաւունքներ եւ շահեր», որոնց կարգադրութեան համար կ՚ակնկալեմ քու բարեհաճութեանդ...

Կ՚ըմբռնէք անշուշտ։ Խօսքը Թուրքիա մնացած Հայերու մասին չէ։

Ահա թէ ո՛ւր կ՚առաջնորդէ չափազանց «ողջմտութիւնը» կամ «բանականութիւնը» որուն անունով, հրապարակ իջեր է Վ. Թէքէեան, Թուրքեւհայ յարաբերութիւնները շտկելու միտումով։

Յաջողութիւն, եւ բարի ճանապարհ, հա՛յր պատէր...

Շ.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿՐՕՆԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալները հարց ծագած էր ֆրանսացի կրօնաւորներու հաստատութեանց կալուածական խնդիրներուն շուրջ։ Կ՚ըսուէր թէ բազմաթիւ կալուածներ այս հաստատութեանց անունին արձանագրուած են ժառանգական կեղծ մուրհակներով։ Ցեֆթերտարութիւնը 900,000 ոսկիի հատուցման դատ բացած է այս հաստատութեանց դէմ։

Դատը բացուած էր քաղաքային Առաջին Ատեանին առջեւ որ խնդրին քննութիւնը յանձնած էր իր քննիչ դիւանին։ Այս քննութիւնը աւարտած ըլլալով, մօտերս զեկուցում պիտի ըլլայ ամբաստանեալներու փոխանորդներուն եւ Ցեֆթերտարութեան, ու դատը պիտի սկսի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Իզմիրի Առեւտրական Սենեակին պատրաստած տեղեկագրին համաձայն, Ռուսերը Իզմիրի մէջ կրազինի վաճառատուն կ՚ընեն։

Սէօզէի Առեւտրական սենեակէն կը հաղորդեն թէ արտածման մենաշնորհի դրութեան վրայ, ծխախոտի մշակները գործերնին դադրեցուցած են եւ գործաւորներուն դրամ չեն տար։

.՚. «Սօն Փօսթա» այս խնդրին առթիւ կը գրէ թէ արտածման գործը պետական մենաշնորհ դարձնելու կամ ուղղակի հսկողութեան տակ առնելու լուրերը Իզմիրի եւ Պոլսոյ մէջ մեծ տպաւորութիւն ըրած են։ Արտածող վաճառականները մտահոգութեան մէջ ինկած եւ գործառնութիւնները դադրեցուցած են։ Մինչեւ իսկ օտար դրամատուներէն ոմանք արտածելի ապրանքներու վրայ բացուած վարկը կտրած են։

«Թէեւ լուրերը չեն հաստատուած, եւ յայտնի է որ ծրագիրը պարզապէս տնտեսական կեանքը կազմակերպելու բնոյթ ունի, բայց մտահոգութիւնը չէ փարատած եւ ասկէ մեծապէս կը վնասուին արտածումի գործերը։ Այնպէս որ, կառավարութիւնը պէտք է պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակէ այս մասին, շփոթութիւնները բառնալու եւ կացութիւնը փրկելու համար»։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏ?

Ամերիկեան ցորենի սէնտիքան տուաւ որոշում մը որ մեծ անդրադարձումներ կրնայ ունենալ եւրոպայի շուկաներուն վրայ։ Սէնտիքան որոշում տուած է սպառել ցորենի հսկայ մթերքները, որոնք դիզուած կը մնան մէկ քանի տարիներէ ի վեր, եւ յաջողելու համար, որոշեր է 50 առ հարիւր կորուստով ծախել պատրաստ ցորենը։

Այս սէնտիքան պաշտօնական կազմակերպութիւն մըն է որ սովորական գիներէն վեր գինով կը գնէր ամերիկացի ագարակապաններու եւ երկրագործներու ցորենը։

ՏՐՈՑԿԻ ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ ԴՈՒՐՍ

Խորհրդարանին մէջ, հարցման մը պատասխանելով, Ներքին Նախարարը յայտնեց թէ ո՛չ մէկ փոփոխութեան ենթարկուած է երկու տարի առաջ, Տրոցկիի մասին տրուած որոշումը թէ չի կրնար արտօնուիլ անոր Անգլիա մուտքը՝ քաղաքական ապաստանեալի հանգամանքով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Նոր կռիւներ Սիւլէյմանիէի կողմը

Թրքական թերթերը կը գրեն թէ Պաղտատէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, Շէյխ Մահմուտ բուռն յարձակումներու դիմած է Մարտի վերջերը։ Խանիքէնի շրջանին մէջ քշած տարած են Ֆէյսալ Թագաւորին 2000 ոչխարները։

Բուռն կռիւներ տեղի կ՚ունենան նաեւ Սիւլէյմանիէի շրջանին մէջ։ Զրոյց կը շրջի թէ Քիւրտերը աջակցութիւն կը ստանան օտար ուժէ մը։

.՚. Գահիրէի «Ահրամ» թերթը ապրիլ 4ի թիւով կը գրէ.—
Օգտաւայրին նամակով մը կը տեղեկանանք թէ Պաղտատի մէջ քրտական շարժումները սաստկօրէն վերսկսած են։ Հիւսիսի կողմէն արդէն անցած ըլլալով Քիւրտերը իրենց ճամբուն վրայ գտնուող պետական ռազմանիւթերու մթերանոցը աւարի առած են, ինչպէս նաեւ վար առած են քանի մը սաւառնակներ եւ տարած Թագաւորին պատկանող հօտերը։

Կացութիւնը խիստ մտահոգիչ է։ Եթէ կառավարութիւնը կտրուկ կարգադրութիւններ չընէ, կարելի չպիտի ըլլայ այս շարժման առաջքն առնել։

Վար առնուած սաւառնակներէն մէկուն ղեկավարը, ինչպէս եւ անգլիացի սպայ մը սպաննուած են Սիւլէյմանիէի Քիւրտերուն կողմէ։ Անոնց յուղարկաւորութիւնը մեծ շուքով տեղի ունեցած է այս շաբթուան սկիզբը։ «Պաղտատ Թայմզ» թերթը գրելով այս առթիւ, կ՚ըսէ.—

«Սաւառնակային վարչութիւնը արգիլեց պաշտօնապէս որ եւ է տեղեկութիւն հաղորդել այս դէպքերուն մասին։ Բերանացի տարածայնուած յայտարարութեան մը համաձայն, միայն մէկ սաւառնորդ զոհած ենք եւ ոչ աւելի։

«Վերջին անգամ Երեսփ. ժողովին մէջ այս առթիւ բուռն վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ, անցեալ Կիրակի։ Պարզուեցաւ թէ Շէյխ Մահմուտի ըմբոստութիւնները այլեւս տեւական բնոյթ ստացան, հանրային ապահովութիւնը մեծապէս վտանգուած է եւ թէ պէտք է կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել, շարժման առաջքն առնելու համար։ Երեսփոխաններէն մէկ քանին այս մասին կարծիք յայտնելով ըսին թէ Շէյխ Մահմուտ եւ իր հետեւորդները իբրեւ աւազակներ ճանչցած էին եւ իբր այդ ալ վերաբերուած անոնց հանդէպ։

«Ապահովութեան անօրէնը այս ձեւով ներկայացուցած էր զանոնք։ Սակայն իրականին մէջ Շէյխ Մահմուտ մինակը չէ, ան իր ետին գաղտնի ուժ մը ունի եւ իր շարժումները քաղաքական բնոյթ կը կրեն։ Հետեւաբար, եթէ կ՚ուզուի փակել անոր հարցը, կամ պէտք է ամէն գնով հաշուեյարդարի ենթարկել այս շարժումը եւ կամ պէտք է գոհացում տալ իրենց պահանջներուն եւ ինքնավար հռչակել զիրենք։ Անհաւասարկ միակ ելքը. մէկը կամ միւսը. որը որ կ՚ուզուի, ուրիշ ելք չկայ. հակառակ պարագային մենք միշտ մտահոգութիւններ պիտի ունենանք եւ հանրային ապահովութիւնն ալ վտանգի տակ պիտի ըլլայ»։

Պարսկական սահմանի դէպքերը

Թէհրանէն կը հաղորդեն թէ Թուրք դեսպան Խուսրէվ պէյ տեսակցութիւն մը ունեցած է պարսիկ արտաքին նախարար Ֆիրուզի Խանի հետ, եւ սահմանագլխուն մօտերը եղած քրտական շարժումի զսպումի մասին կառավարութեան տեսակէտը պարզած է։

Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, այս տեսակցութենէն վերջ, պարսիկ կառավարութիւնը խոստացած է զօրաւոր ջոկատներ ղրկել, աւազակախումբերէն մաքրելու համար սահմանը։ Թրքական սահմանը անցնող աւազակները պարսիկ կառավարութեան պիտի յանձնուին։

Մուսթաֆա Քեմալի յայտարարութիւնը

Թուրքիոյ յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ, Մուսթաֆա Քեմալի կողմէ Խալքի թեկնածուներուն ուղղուած յայտարարութիւնը կը կազմէ իսկական ծրագիր մը։ Կը յայտարարէ թէ հանրապետական, ազգայնական, ժողովրդական, պետական եւ յեղափոխական յատկութիւնը, կը կազմէ Խալքի կուսակցութեան յատկանիշը եւ ցոյց կուտայ իր կուսակցութեան էական սկզբունքները.—

1) Հաւատարիմ մնալ ազգային իտէալին։

2) Ազգային վեհապետութիւնը կիրարկել պետութեան եւ քաղաքացիի իրաւունքներու կատարման։

3) Դաւանելով մէկտեղ անհատական գործունէութեան եւ աշխատանքի վրայ, պետութիւնը դարձնել գործունեայ՝ ազգին շահերէն բխած անհրաժեշտ աշխատանքներու մէջ, մանաւանդ տնտեսական գետնի վրայ։

4) Թուրք հանրապետութեան ժողովուրդը նկատել ո՛չ թէ բաղկացած զանազան դասակարգներէ, այլ իբրեւ միութիւն մը, որ բաժնուած է աշխատանքի զանազան խմբակցութեանց։

5) Երկրագործները օժտել արտադրական համագործակցականներով, ասպարէզ ստեղծել ազատ արհեստ կիրարկողներուն, պաշտպանել կանոնաւոր կերպով աշխատող դրամատէրները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ Օ. ԿՕՎԷՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Օկիւսթ Կօվէնի մահուան առթիւ, Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ Ա. Ահարոնեան Ցէպպաի ուղղած է հետեւեալ ցաւակցական գիրը.—

«Յանուն հայ ժողովուրդին, ձեզ կ՚ուղղեմ վշտահար համակրանքի զգացումներուս հաւաստիքը, անդարմանելի կորուստին առթիւ, զոր ձեր թերթը եւ ամբողջ տառապող մարդկութիւնը կրեցին, Օկիւսթ Կօվէնի մահովը. սրտի տէր մեծ մարդուն եւ հզօր գրողին, եռանդուն պաշտպանը բոլոր արդար դատերուն եւ բարեփոյթ բարեկամը լքեալ Հայաստանին։ Խնդրեմ, խորին վշտակցութիւններս յայտնէք Պ. Կօվէնի բարեկամներուն»։

Օկիւսթ Կօվէնի մահուան առթիւ Ցէպպաի խմբագրութիւնը ցաւակցական հեռագիրներ կը ստանայ բազմաթիւ ականաւոր անձնաւորութիւններէ. ինչպէս Ռումանիոյ վարչապետը Ն. Եօրկա, Եուկոսլաւիոյ Թագաւորը, Վէնիզելոս, Չեխօսլովաքիոյ կառավարութեան կողմէ Պէնէշ, եւ այլ քաղաքական դէմքեր եւն.։

ՆՈՐԷՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ

Պէյրութի Ոստիկանութիւնը իմանալով որ հայ մը համայնավարական թռուցիկներ ցրուելէ յետոյ, ապաստանած է Սէն Մարուն փողոցին մէջ գտնուող տուն մը, խուզարկութիւն մը կատարել տուաւ ցոյց տրուած վայրերուն մէջ։

Համբերատար փնտռտուքէ մը յետոյ ուրիշ համայնավարական թռուցիկներ եւս գտնուեցան։ Խնդրոյ առարկայ տան բնակիչները՝ Յօնիկ Թէրզեան, Յովհաննէս Յովհաննէսեան եւ Անդրանիկ Արտաշէսեան ձերբակալուեցան։

ՄՐՑՈՒՄ ԹՐՔ. ՉԱՄԻՉԻՆ ԴԷՄ

Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակին տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Հելլէնները լայն կազմակերպութիւն ըրած են, Թրքական չամիչներուն հետ մրցելու համար։ Հելլէնները Եւրոպայի զանազան տեղերը ներկայացուցչութիւններ բացած են եւ իրենց չամիչները ծախելու համար տարեկան 300,000 ոսկի կը ծախսեն։

Վերջերս Քալիֆօրնիոյ չամիչներն ալ շատ աժան գնով միջազգային հրապարակը հանուած են եւ մեծ ընդունելութիւն գտած։ Տնտեսական գործավարութիւնը այս երկու մրցակիցներուն դէմ Թրքական բերքը պաշտպանելու համար հիմնական քննութիւններ կը կատարէ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ՈՒՍՈՒՑՉԱՊԵՏ ՆԻՔՈԼԱ ԵՈՐԿԱ
(ԻՐ ԾՆՆԴԵԱՆ ՑՕԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԻՐ ԿԱՊԸ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԵՏ

Հայ ժողովուրդը շատ բարեկամներ է ունեցած

Բայց քիչերն են որ հայ ժողովուրդը սիրած են իր արժէքներուն համար։ Որ ճանչցած են այն երախտիքը զոր այս փոքր բայց արի ժողովուրդը բերաւ աշխարհի քաղաքակրթութեան, փոթորիկներուն կուրծք տալով, հեղինելով դարերուն ու ցեղերուն ցանած խութերը, ինքզինքը քամելով։ Այո՛, քիչերն են որ ըմբռնած են մեր հոգին, գտած հոն զմայլելի ծարաւը լոյսին ու տոկալու կամքը, ճանչցած են սերմերը մեր քրտինքին ու ճիգին, ու մեզ արժանի գտած ապրելու։

Ռումէն ուսուցչապետը (այժմ վարչապետ) որուն ծննդեան վաթսունամեակը կը տօնէ այս պահուս ռումէն ժողովուրդը՝ այդ քիչերէն մէկն է։ Ան մեր ցեղը գրկեց, ու մեր մէջ գտաւ ժողովուրդ մը որ Արեւելքի մէջ Արեւմուտքի միտքն էր կանչեր, ու արեւմուտք էր տարեր արեւելքի խորհուրդը, որ ձգտեր էր ճշմարտութեան, գեղեցկութիւնը գտեր ու զայն քանդակեր անկործնելի երգերու եւ քերթուածներու մէջ. ճարտարապետութեան ու գմբէթներու վրայ, ան մեր մէջ գտաւ այդ ժողովուրդը, ու զայն սրտանց սիրեց, սիրեց հաւատքով, ինքնաբերաբար։

Հայերը ռումէն պատմութեան մէջ.— *Փրոֆ. Եորկա իր ժողովուրդին պատմութիւնը ուսումնասիրելու առեն, հարկաւ, իր ամէն քայլափոխին, պիտի հանդիպէր Հայուն։ Ան Հայը ճանչցաւ նախ ռումէն երկրին ու ժողովուրդին հետ անոր ունեցած կապին մէջ։ Արդարեւ ժողովուրդ մը որ հօթը հարիւր տարի առաջ տասնեակ հազար եկեր է այս երկիրը, հոն առեւտրականութեան գլուխը, իր քրտինքը խառներ անոր հողին, բաժներ է անոր ցաւն ու հրճուանքը, չէր կրնար զինքը անտարբեր թողուլ։

Եորկայի առաջին ուսումնասիրութիւնները հայ տարրին մասին՝ նուիրուած են, արդարեւ, ռումէն պատմութեան մէջ անոր կատարած դերին. ուսումնասիրութիւններ՝ ցանցնուած բազմաթիւ հատորներու եւ հանդէսներու մէջ։

Հայոց դերը ռումէն առեւտուրին մէջ.— *Այս նիւթը փրոֆ.* Եորկա յաճախ շօշափած է իր դասախօսութեանց եւ իր պատմական երկերուն մէջ։ Որովհետեւ առաւելապէս հայ առեւտուրն էր որ հայ տարրին գոյութիւնը զգալի ըրաւ այս սահմանակալ հողին վրայ։ Ու Եորկա հաստատեց որ արդարեւ Հայերը մեծ դեր են կատարած ռումէն առեւտուրին մէջ՝ շէնցնելով մանաւանդ Մոլտավիոյ հօթը քաղաքները

Հայերը եւ խաչակրութիւնները.— *Փրոֆ. Եորկա, պատմաբանը*՝ որ յաճախ առիթը ունեցած է պրպտելու հին տարրերը, եւ որ սիրած է մանաւանդ զննել խաչակրութեանց մէջ։ Մանաւանդ այն կապը զոր Հայերը ունեցան այդ առթիւ արեւմուտքի հետ, նիւթ՝ զոր պիտի ընդլայնէր ու շեշտէր յետոյ Կիլիկեան Հայաստանի Պատմութիւնը գրելու առեն։

Հայերը եւ Ռումէնները պատմական զուգահեռը մը (Armenii si Romanii. O paralela istorica).— Խտացած ուսումնասիրութիւն մըն է այս երկը, զոր փրոֆ. Նիքոլա Եորկա լոյս ընծայեց 1913ին Պուքրէշի մէջ եւ որ համադրութիւնն է այն պրպտումներուն զորս Եորկա կատարած էր հայ ժողովուրդին մասին

Փրոֆ Եորկա կարճ յառաջաբանի մը մէջ նմանութեան գիծեր կը գտնէ հայ եւ ռումէն երկու ժողովուրդներու միջեւ, ինչ կը վերաբերի անոնց ազգային կազմութեան, անոնց հողամասերուն դիրքէն բխող ճակատագրականութեան, անոնց քաղաքական պրացնութեանց հարկադրած երեւոյթներուն եւ զարգացման, շեշտելով մանաւանդ որ երկուքն ալ կը գտնուին հանդիպման կէտերուն վրայ արիական եւ Թուրանական ժողովուրդներու, երկուքն ալ թատր են եղած թալանիչ եւ նուաճող պատերազմներու, եղած են նահանգները՝ Մակեդոնիոյ ու Հռոմի եւ հուսկ ուրեմն Բիւզանդիոնի, երկուքն ալ կորսնցուցած իրենց անկախութիւնը, զանազան պետութեանց միջեւ, բայց երկուքն ալ պահպանած իրենց ցեղային ինքնապահպանութեան կորովը, պահպանած իրենց ազգային աւանդութիւններն ու մշակոյթը, պահպանած եւ իրենց լոյսը։

Յետոյ զանազան գլուխներու մէջ կը խօսի պատմական Հայաստանի զանազան շրջաններուն, զանազան գաղթերու, հայ գաղութներու կազմութեան, Ռումանիոյ հայ գաղութի ծագման, զարգացման ու դերին մասին, մանաւանդ ծանրանալով հայ տարրին առեւտրական դերին վրայ այս երկրին մէջ, ի վերջոյ յիշելով որ Հայերը Ռումանիոյ տուին բանաստեղծներ (Փունդուլ, Ասաքի), իրաւագէտներ, ուսուցչապետներ եւ քաղաքական մարդիկ, (Պուլուզլիու, Միխիր, Գոլլով ընտանիքներէն)։

Այս գործը լոյս տեսաւ նաեւ ֆրանսերէն,— «Arméniens et Roumains. une parallèle historique». *Նախ ռումէն Ակադեմիոյ պատմական ճիւղին հանդէսին մէջ* (Bulletin de la section hietorique de l'Académie Roumaine. 1913. No 4) *եւ յետոյ առանձին հատորով,*

Համառօտ պատմութիւն փոքր-Հայաստանի.— (Brève Histoire de la Petite Arménie).— Ընդհ. խորագիրն էր սա այն երեք դասախօսութիւններուն, զոր Փրոֆ. Նիքոլա Եորկա ըրաւ 1929 յունուարին Սորպոնի բեմէն, նիւթ ունենալով Կիլիկեան Հայաստանը։

Այս հատորին մէջ, որու մասին արդէն խօսեցաւ «Յառաջ», Եորկա շեշտելէ յետոյ թէ Բիւզանդիոն դեր չէ ունեցած Կիլիկիոյ ստեղծման մէջ, հրապարակ կը դնէ պատմական նոր տեսակէտ մը, Գերման կայսրութեան կապը Կիլիկիոյ հայ վեհապետներուն հետ՝ Կիլիկեան Հայաստանի ստեղծման պահուն, եւ հայ թագաւորներուն դերը խաչակրութեանց մէջ, մերթ իբրեւ ամէնէն զօրաւոր ազդակը, մերթ ալ իբրեւ ուղղակի զոհը, որովհետեւ, կ'ըսէ, որոշ Թուականէ մը յետոյ, Հայաստան կը դառնայ խաչակրութեան երկիր մը,- Հայաստան ինքն է որ կը ստեղծէ խաչակրութիւնը, կը գրէ. զայն կը վարէ. զայն կը խորացնէ։»

Ռումանիոյ Հայերը (Les Arméniens de Roumanie).— *Սորպոնի* դասախօսութիւններէն անմիջապէս վերջ՝ Հայկ. Բարեգ. Ընդհ. Միութեան ընդհ. տնօրէնութիւնը, 1929 Յունվարին, ընդունելութիւն մը սարքեց ի պատիւ հայասէր ռումէն գիտնականին, Նուպարեան Մատենադարանի սրահին մէջ։ Այդ առթիւ էր որ փրոֆ. Եորկա խօսեցաւ սոյն ճառը՝ յետոյ տպուած Պուքրէշի չորս բանախօսութեանց հետ մէկտեղ։ Այդ ճառին մէջ Եորկա ակնարկ մը կը նետէ ռումանահայ գաղութի կազմութեան, անոր անցեալին ու ներկային վրայ, ու կ'եզրակացնէ,

— «Պէտք է աւելցնել, լրացնելու համար, թէ Ռումանիոյ Հայերը կը ճանչնան դժուարին եւ նրբին արուեստը միացնելու երկու պարտականութիւններ,— Պարտականութիւն մը հանդէպ իրենց կրօնքին եւ իրենց ցեղին՝ զոր երբեք մոռցած չեն, եւ պարտականութիւնը հանդէպ այն երկրին ուր իրենք եւ իրենց նախորդները շատ հին ատենէն իվեր հաստատուած են։ Եղբայրներ, են անոնք մեզ համար աղնիւ եղբայրներ միեւնոյն ատեն ըլլալով ընտիր զաւակներ իրենց հին հայրենիքին։ Արդ, լաւագոյն գովեստ մը չկայ զոր կարելի ըլլայ ընել դժբախտ մեծ ազգի մը մասին, որ պահպանած իր բովանդակ բարոյական գանձը, անկարող է վերատեղծելու եւ բարձրացնելու իր հայրենիքը այնպիսի բարձրութեան մը՝ որուն կարող էր ցեղը»։

Չորս բանախօսութիւն՝ Հայաստանի մասին (Patru Conferinti despre Armenia).— *Փարիզէն Պուքրէշ դարձին՝ Աթէնէ*— Եորկայի դասախօսութեանց շարքին իբր մաս՝ փրոֆ. Եորկա չորս դասախօսութիւն ըրաւ Պուքրէշի Ազգ. Թատրոնի բեմէն, առաջինը, 1929 փետրուար 18ին, նիւթ ունենալով Հայաստանի հողամասը, երկրորդը 20ին՝ Հայ ցեղին մասին, երրորդը՝ Փետր. 22ին՝ հայ պատմութեան մասին, եւ չորրորդը՝ փետր. 25ին՝ հայ գրականութեան եւ արուեստներուն վրայ։

Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը ներկայացնելէ յետոյ՝ փրոֆ. Եորկա եզրակացուց.

— «Երբ անհետացաւ հայկական վերջին պետութիւնը՝ Հայերը պիտի մնային մարդկային աւազ մը միայն որեւէ մէկուն ձեռքը, եթէ չըլլար սա զմայլելի համերաշխութիւնը իրենց ամբողջական կազմակերպութեան մէջ, եթէ չունենային այն միւս բանը որ կրնայ պետութեան ալ փոխարինել,— «կրօնք», եւ «գրականութիւնը» զոր այդ կրօնք կը ներշնչէ։ Արդ, որքան ատեն որ ժողովուրդ մը կը պահպանէ բարոյական տարր մը որուն շուրջը կրնայ միանալ՝ այդ ազգը կրնայ ապրիլ աւելի երկար քան անոնք որ աւելի տարածուն երկիրներ ունին եւ որոնց կը պակսի սակայն հոգեկան այն տարրը՝ որ կրնայ ի հարկին երկրի մը տեղը բռնել եւ որ պատեհ ժամուն, կրնայ եւ վերստեղծել զայն։»

Բազմաթիւ են իր յօդուածները՝ որոնք կը շօշափեն հայ ժողովուրդին կեանքն ու մշակոյթը, ցրուած զանազան թերթերու եւ պարբերականներու մէջ։ Անոնց բոլորին մէջ ալ փրոֆ. Եորկա կը ներկայանայ ջերմ համակիր մը մեր ժողովուրդի հոգեկան արժէքներուն եւ ցաւակից մեր տառապանքին։ Ու չափազանցութիւն չէ ըսել թէ հայ անունը այդ յօդուածներուն շատ բան կը պարտի այն համակրութենէն զոր կը վայելէ այսօր ռումէն երկրին մէջ։ Եթէ Հայը սիրուած է դարերու ընթացքին իր այստեղ թափած քրտինքին համար, փրոֆ. Եորկային կը պարտի ծանօթացումը մեր ցեղին հոգեկան արժէքներուն։

Եւ վերջապէս Եորկայի անունը կապուած է շատ մը ձեռնարկներու, որ ռումէն երկրին մէջ եղած են մեր անունը սիրցնելու համար, բոլորին ալ վրայ եղած է իր հովանաւորութիւնը, եւ անոնցմէ շատերը մարմին առած են իր դրդումովն ու քաջալերութեամբը։ Այնպէս որ փրոֆ. Եորկա հայ գաղութին համար եղած է սրտցաւ բարեկամ մը, ու հովանաւորը՝ անոր մտքի շատ մը ճիգերուն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

100,000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ

Տնտեսական տագնապը հետզհետէ կը սաստկանայ Միացեալ Նահանգներուն մէջ։ Եւ կառավարութիւնը կը Թուի թէ գործազրկութեան տագնապը կ'աշխատի մեղմացնել վտարելով օտար բանուորները։ «Իւմանիթէ» կը տեղեկանայ թէ վերջին երեք ամսուան ընթացքին Միացեալ-Նահանգներէն արտաքսուած են 100,000 օտար բանուորներ՝ իրենց ընտանիքներով։ Կառավարութիւնը թշնամի է մանաւանդ այն օտար բանուորներուն, որոնք կապ ունին համայնավար կազմակերպութիւններու հետ։

ԹՈՒՐՔԻԱ
ԵՒ
ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուրեմն Թուրքերն ստացան զօրաւոր զէնքերով։ Ի՞նչ օգուտ քաղեցին անոնցմէ։ Իրենց տրուած զիրութիւններէն քաջալերուած, կը կարծէին թէ երիտասարդութիւնը պիտի մրցակցէր եռանդով ու գործունէութեամբ եւ հիմա, կը զարմանան հանդիպելով այնքան անգրագէտ երիտասարդներու գիւղակեաց դասուն մէջ։ Անոնցմէ շատերը որեւէ դրամագլուխ չունին, կը զբաղին մարզանքով, թէնիսով, լողալով, եւն.։ Այս անաշխատութիւնը, որ շատ անգամ ակամայ է, յաճախ, երիտասարդները կ'ենթարկէ սուր ջղապատութեան եւ թերեւս, մասամբ ատով կը բացատրուի թէ ինչո՞ւ այս վերջին տարիներս անձնասպաններու թիւը շատցած է։ Կրթութիւնը որ առնեոք կը ստանային, զանոնք կը պատրաստէր պետական պաշտօնէութեան կամ պաշտօնատարութեան։ Բայց, Թուրքիա, կորսնցուցած ըլլալով Պաղեստինը, Սուրիան, Մակեդոնիան, այսինքն ամենամեծ մասը օսմանեան հողերուն, պետական ծառայութեան մէջ անոնց գտած աշխատանքի վայրերը շատ նուազեցան, մինչ անոնք, կարող չեն տակաւին, յաջողութեամբ ուրիշ ասպարէզներու մէջ նետուելու։

Բարձրագոյն վարժարանները աւարտելէ վերջ, նիւթական աղբիւրներ ունին իրենց ուսումը շարունակելու Եւրոպայի համալսարաններուն մէջ։ Շատեր Ֆրանսայի մէջ կը հետեւին իրաւաբանութեան եւ քաղաքական գիտութեանց։ Էնկիւրիի եւ Պոլսոյ իրաւաբանական վարժարանէն զատ, Թուրքիոյ մէջ չկան Ֆրանսականին նման մեծ վարժարաններ։ Թուրք կառավարութիւնը կը մտածէ հաստատել բազմարուեստեան վարժարան մը։ Բայց մինչեւ ծրագրերու ամբողջական ուսումնասիրութիւնը, ինչպէս նաեւ անոնց գործադրութիւնը երիտասարդութիւնը կը մնայ անօգտագործելի, ու կ'անցընէ տատանումի եւ անհաւասարակշռութեան շրջան մը, որուն դժուար էր առաջքն առնել։

Դրեթէ միշտ, Թուրքիա շատ քիչ ունեցած է ազգային ճարտարարուեստ, գրեթէ ոչինչ, բացի օտար ձեռնարկներէն։ Պոլսոյ կազի ընկերութիւնը ցոյց կուտայ թէ ի՛նչ կրնար ըլլալ թրքական ձեռնարկ մը։ Նախապէս վերապահուած էր Սուլթաններուն եւ անհաւատալի բան, կազի գործարանը, կազաչափ գործիքները շինուեցան ընդդէմ Տոլմա Պաղչէի գեղեցիկ պալատին, Սուլթաններու ամարանոցը, շինուած Վոսփորի վրայ, ամենէն հիանալի դիրքով մը։ Յետոյ, կազը գործածուեցաւ քաղաքին լուսաւորութեան, ինչ որ պարտադրեց 80 քիլոմեթր խողովակի շինութիւն։ Բայց — ահա անօրինակ գաղափար մը — Թնդանօթաձիգներու դունդին յանձնուեցաւ այդ աշխատանքը։ Անշուշտ, թնդանօթաձիգները ըմբռնեցին թէ չունէին անհրաժեշտ վարժութիւնն ու կարողութիւնը, որովհետեւ, գործը փոխանցուեցաւ Քաղաքապետութեան եւ աւելի լաւ չկատարուեցաւ սակայն։ Վերջապէս, պատերազմի նախօրեակին, ֆրանսական ընկերութիւն մը ստացաւ անոր մենաշնորհը։ Մինչեւ թշնամութեանց վախճանը, ածուխի պակասին երեսէն, քաղաքը զրկուեցաւ կազէն։ Յետոյ, ընկերութիւնն ստիպուեցաւ վերաշինել ամբողջ խողովակները, որովհետեւ, նախորդ վարչութեան վատ գործունէութեան հետեւանքով, գէշ վիճակի ենթարկուած էին։

Պէտք է որ Թուրքիա պատրաստէ ճարտարագէտներ, վարպետներ, առեւտրականներ, ամէն տեսակի մասնագէտներ, պէտք է որ շինէ գործարաններ, երկաթուղիներ, ճամբաներ, կամուրջներ, ջրանցքներ եւ վերջապէս, օգտագործէ աւելի մեծ չափով մշակելի հողեր։

Իրօք, երկրագործութիւնը նոյնքան նուազ զարգացած է որքան ճարտարարուեստը, հակառակ հողին բարեբերութեան։ Սամսոնի շրջանը մանաւանդ նպաստաւոր է ծխախոտի մշակման, Ատանա՝ մանաւանդ կ'արտադրէ բամպակ, Փոքր Ասիոյ եզերքները՝ ձէթ (խաշխաշ)։ Իզմիր եւ Պրուսա համբաւաւոր են իրենց խաղողով, Տրապիզոն իր կաղինով, որ կարեւոր արտածում մը կ'ապահովէր։ Եւ վերջապէս Փոքր Ասիոյ կաղնիները մեծ քանակութեամբ կը հայթայթէին վալոնիա, որ կը գործածուէր կաշեգործութեան մէջ։

Ամբողջ աշխարհի արտադրութեան հարիւրին 80ը կուգար Թուրքիայէն։ Ալեքսանդրեթ, մինչեւ պատերազմ, մշակելի հարիւրին 40 հողերուն վրայ, 13ը միայն մշակուած էին, համեմատութեան որ անկից ասդին աւելի եւս նուազեցաւ։ Որովհետեւ, երկրագործութիւնը կը նեղուէր ամէն տեսակէտով։ Բազուկի պակասը, բնակչութեան թիւը կը հասնէր 14 միլիոնի 1927ին, ըսել է 18 բնակիչ ամէն մէկ քառակուսի քիլոմեթրի վրայ։ Կազմակերպութեան պակաս, փորձառութեան պակաս, կիրարկուած ամէնէն յետամնաց միջոցներու. հողը կը մշակուէր կայծքարէ խոփով օժտուած արօրներով. ցորենը կը ծեծէին կամնակով, հատիկները կ'աղային երկու քարերու միջեւ։ Պատերազմի նախօրէին էր որ երկրագործական մեքենաներն սկսեր էին տարածուիլ Իզմիրի եւ Ատանայի վիլայէթներուն մէջ։

Հաղորդակցութեան միջոցներու պակաս։ Փոխադրութիւնները կը կատարուէին ձիով։ Սախրպղական էր ուրեմն, Անատոլուի մէջ հաստատել երկաթուղիի ցանց մը, որ մայրաքաղաքը կապէր ամենէն կարեւոր վայրերուն եւ Սեւ ծովու նաւահանգիստներուն։

Այս ցանցը ներկայիս շինուելու վրայ է։ Վստահութեան պակաս, վարկի պակաս։ Ներկայ դարու սկիզբէն ի վեր, Թուրքիա յաջորդաբար խառնակեցաւ Տրիպոլսոյ, Պալքանեան, ընդհանուր պատերազմներով եւ վերջապէս, յոյնեւթուրք պատերազմով։ Թրակիոյ կամ Անատոլուի խեղճ գիւղացին, որ աշխարհի մնացեալ մասէն մեկուսացած, ոչ գրել գիտէր, ոչ ալ կարդալ, կը փտէր իր աղքատութեան եւ սնապաշտութեան մէջ, փակուած մտահոգութեամբ կլանուած, երկիրը աւերող ամէն մէկ պատերազմէն յուսաբեկ, կը մշակէր միշտ որքան որ կը բաւէր իր անհրաժեշտ պէտքերուն

(6)

ԼԱՏԻՆԱՑՈՒՄ ԿԱ՞Յ ԹԷ ՈՉ

ԽՄԲ.— Սուրիոյ մէջ կատարուած լատինացման աշխատանքներուն առթիւ, վերջերս կարգ մը յօդուածներ հրատարակուեցան մեր Թերթին, (ինչպէս եւ Աթէնքի *Նոր Օրին* մէջ, *«Հայ Կաթոլիկ մը»* ստորագրութեամբ։

Առաջին հրատարակութեանց առթիւ, ստացած ենք պատասխան մը, որ արդէն տպուած ըլլալով *Նոր Օրի* մէջ, կուտանք էական մասերը միայն, միեւնոյն ատեն յապաւելով կարգ մը նախատական բացատրութիւններ, որոնք ոչինչ կ'ապացուցանեն։

ԶՄՄԱՌ.— Շատ հաւանական է որ Նոր Օրի եւ յետոյ Յառաջի մէջ (3 եւ 4 Յունուար) երեւցած այդ երկու գրութիւնները, միեւնոյն անձին կողմէ ղրկուած ըլլան։ Բայց ինծ համար խնդրական է թէ այդ գրութիւնները իսկապէս կաթոլիկ Հայու մը կողմէ գրուած ըլլան։ Եւ այդ կասկածը կը մնայ միշտ, որքան գրողը ինքզինքը ծածուկ պահել կ'ուզէ եւ իր իսկական հանգամանքով հրապարակ չելլեր։

«Հայ Կաթոլիկ» անուան տակ ծածկուած յօդուածագիրը իրաւ հետ կապ չունեցող շատ մը խնդիրներ կը շօշափէ, խառն ի խուռն, հակասական եւ շատ անձեռնհասօրէն։ Լատինացումի անձագանդին մղձաւանջէն բռնուած, ամէն բանի մէջ տեղի կամ անտեղի, լատինացում կը տեսնէ, կամ աւելի ցուցնել կ գէ. այդ պատրուակին տակ հանրութեան զգացումները գր ռելու համար։ Վիրաւորի կամ աւելի կորսուած գառ պաշտպանողի տպաւորութիւ կուտայ։

Իր մէջ բերած հարցումներէ մէկը միայն որ ինծ հետ ուղղ կի կապ ունի, կը ստիպէ զի ընել ճշմարտութիւնը։

«Յառաջ»ի մէջ (4 Յունուար կը գրէ.—

— «Պէյրութի մէջ օգոստ մեր աչքին տակ հայ կղեր նոցի անկերպարան վիճակէն եւ անոր Յիսուսեաններու վարժ րանը յաճախելու ստիպողա կանութենէն, որպէս զի մ կղերականները չկարենան ի րենց ծէսի հանդիսութեանց մասնակցիլ գոնէ կիրակի եւ տօնի օրերը։ Չկարենան սով րիլ մեր կղերի աւանդութեան համաձայն լեզուն, պատմութ նը եւ ծէսը, անոր արժէքը վարժուիլ։ Ընել այս բոլոր մեքենայութիւնը ուրիշ ձեւ մը լատինացումի։

Ուսկի՞ց քաղած է իր այ տեղեկութիւնը, եւ ո՞րչափ թե թեւօրէն եւ անխղճօրէն յանդգնի ընել այսպիսի ծա ամբաստանութիւն մը։

Պէյրութի մէջ այդ հայ կղ րանոցը, որուն ակնարկել կ'ու յօդուածագիրը, Զմմառու Միաբանութեան կղերանոցն է, ի՞ չգուն առաջ չերթա՞ր ըսելու այդ դարաւոր Միաբանութեան անունը որ սակայն ծա նօթ է ամբողջ հայ ազգին։

Արդ թո՛ղ գիտնան ամէնքը որ կը հետաքրքրուին այս խնդրով, թէ բացարձակապէս սուտ է որ Յիսուսեան բերը ո՛ եւ է արգելք, կամ տողութիւն եւ նոյն իսկ ո՛ եւ ակնարկութիւն ըրած ըլլան յօդուածագրին ակնարկած տերուն շուրջ։

Երբ յօդուածագիրը «Հայ Կաթոլիկ» ինքզինքը յայտ այն ատեն կը հրաւիրեմ գալ եւ տեսնել թէ հաստա որ մեր կղերիկոսները շատ կը սորվին հայ լեզուն եւ պատ մութիւնը, հայ ծէսն ու արարողութիւնը քան որչափ կ'ենթ դրէ ինքը։

«Անկերպարան» բառը րանոցին համար, կարծեմ տմարդի է։ Կ'երեւի իմաս չի հասկնար։

Իրաւ է, այո՛, այս արտ յայտութիւնս, բայց պէտք էր այդ յօդուածագրի որպէսզի ցնցուի իր մոլոր լուցքին մէջ։ Թող քաջ գիտ որ հայ եմ եւ կը սիրեմ եւ անոր պարտական եղած ռայութիւնս կը մատուցա բայց միանգամայն կաթոլ կղերական եմ եւ անտար չեմ կրնար ըլլալ, երբ քան խեղաթիւրումներով թողիկէութիւնը հրապարա վարկաբեկելու։

Պիտի թելադրէի «Հայ Կաթոլիկ» յօդուածագրին պատկառոտ վերաբերում նալ Ս. Աթոռին, անոր ներկ յացուցիչներուն եւ յարգ սուած Հայրերու հարատեւելու համար պարտակաւ ո՛չ միայն այլ նոյն իսկ հայ անունը։ տեղերէն մասնակի թէ ազգ վայելած բարիքներուն գոնէ երախտագիտութեան պարտքը հատուցանելու մար։

Նոյնպէս քիչ մը յարգ արտայայտութիւն ունենա նուիրապետութեան Ամենապ. Կաթողիկոս պատրի քին, Արհ. Եպիսկոպոսներուն պատուական կղերին որոնք միշտ անձնուիրաբար կ'աշխատին եկեղեցւոյ եւ ղովրդեան իրաւունքներուն բարիքներուն պաշտպանութ համար։

Անհ այսչափ, պարզապէս լուսաբանութիւն անոնց միտքը խառնակել կ'ուզէ ուածագիր «Հայ Կաթոլիկ» իրեն հետ վիճաբանութեան նել չեմ ուզեր, որքան թիւնը չունենար իր անունով հրապարակ գալու։ Իսկ երբ

...ութիւնը եւ անկեղծութիւնը ...նայ, այն ատեն իր գրած-... ամբողջութեամբ կը ...պատասխանեն, զինքը դրական ...ունելով կը համոզեն եւ կը ...նեն թէ իր այդ գրութիւնը ...շարժառիթութիւն է, ո՛չ ...գիտութիւն, ո՛չ ճշմարտու-...թիւն, եւ ոչ ալ կրօնասիրու-...թիւն, այլ պարզապէս ամբոխա-...վարութիւն։

ՎԱՐԱԳԵՏ Վ. ԳԱՏՐՈՒՃԵԱՆ
Ուխտաւոր վանաց Զմմառու

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖԻ ՀՐԷՇԸ

ԱՂԻՏԱԲԵՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ

Համայնքը կը հաւատայ թէ ...Քիւրթէն մահուան պիտի դատա-պարտուի, բայց նախքան պիտի ար-...։ Ինչուըմ, մարդկային ար-դարութիւնը պէտք ունի դուրգու-րանքով պահելու կեանքը այս մար-դուն որ անօրինակ անտարբերու-թեամբ մը, իր նմանները, մանաւանդ ...սեռի ներկայացուցիչները ...գիտէր տալու թարթններէն եւ ...լոյսէն։ Վերջապէս, մարդ-...կային արդարութիւնը իր կարգին ...վրէժխնդրութիւն մըն է, որուն գաղտնի-...քը թափանցել չէ տրուած ...ոչ մէկ մարդկային հանճարի։

Շարունակենք սակայն վկաներու ...ցուցմունքները, մանաւանդ որ վեր-...ջը մօտ է... Եթէ անակնկալ յայտ-...նութիւններ չերեւան շաբթու մը ...վճռել Քիւրթէնի ... դատավարութիւնը։

Իրիկուն ուշ ատեն Քիւրթէնին ... կը վերադառնար, հանդիպեցաւ ...Քիւրթէնի։ Կը դառնէին այն վայրը ...որ ... առանց ... մը՝ Թոտուլֆ Շէբ։ Սպա-...ն էր Քիւրթէն, որ յետ-մահուան ...գործութեան մը գացեր էր ... Քիւրթէն ծառեցաւ աղջկան ...հարցուց.

– Ի՞նչպէս... չէ՞ք վախնար ... թէ այսպէս խաւ ոճիր մը ...։

– Ո՛չ, պատասխանեց աղջիկը, ...այս պատմութիւնը եւ ...ութիւնն ամէն ատեն պը-...կը կատարէ այսպէս։

– Ոստիկանութի՞ւնը, հեգնեց Քիւրթէն, երբեք չէ եղած որ, ...ատենին պէտք եղած տեղը ...։

...մէկտեղ կը քալէին, ...Քիւրթէն կանգնեցաւ կը քալէր, ...մը եա, ինչ որ ըսաւ վախ ...աղջկան։ Քալելը արա-...բայց արդէն ուշ էր։ Ցան-...գլխուն կողմէն, զարհուրելի ...մը զգաց ու գետին փռուեցաւ։ ...ու ժամանակ խոկ չէր ...Երբ զինքը գտան, նուա-...քունքը ծակած եւ մէկ ական-...կորսուած էր։ Դեռ վէրքը բուժ-...չէ գոցուած։

ՈՐ ՅԱՅՏՆԻ Կ'ԸԼԼԱՅ ԹԷ ՔԻՒՐԹԷՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԷՐ

...ժանկ կին է Տիկին Քլա-...Վանտէրս, կլորիկ, կարմիկ, բայց խելացի միեւնոյն ատեն, որ քիչ մնացեր էր զոհ երթար Քիւր-թէնի մուրճի հարուածին։ Անմիջա-պէս հասկցեր էր թէ հրէշին հետ է գործը եւ սկսեր էր պոռալ. ոս-տիկանութեան ալ դիմեր էր։ Այս վերջին կէտը երբ կը լսէ, հրէշին պաշտպան փաստաբանը յանկարծ ձայնը կը բարձրացնէ.

— Այն ատեն ի՞նչ յայտարա-րութիւն ըրիք ոստիկանութեան կինը պահ մը կը շփոթի, բայց բերանը բանալու ժամանակ չունեցած, օգ-նութեան կը հասնի դատարանին նախագահը,

— Կը յայտնեմ թէ, համաձայն օրէնքի տրամադրութեան, տիկին Քլարա պարտաւոր չէ պատասխա-նելու այս հարցման։

Այս միջադէպին կը յաջորդէ պահ լռութիւն մը դատարանին մէջ։ Քլարա բան չէ հասկցած անցու-դարձէն, շփոթ է, մինչ փաստաբանը կը կրկնէ իր հարցումը, որ կը մնայ առանց պատասխանի։ Այն ատեն դառնալով ժողովուրդին, փաստա-բանը կ'ըսէ.

— Երբ Տիկին Քլարա վիրաւոր վիճակի մէջ դիմեց ոստիկանութեան, յայտնեց թէ իր ամուսինը ուզեր էր զինքը սպաննել։

Աւելի յետոյ սակայն, խոստովա-նեցաւ թէ այդ առաջին յայտարա-րութիւնը կեղծ էր եւ ուզած էր առիթը օգտագործել յաջողցնելու համար իր ամուսնին դէմ բացած ամուսնալուծման դատը։

«Ո՞վ կին, քու անունդ խաբէու-թիւն» է ըսեր է դարեր առաջ Շէյ-քսփիր։

Հակառակ ասոր սակայն, ամէ-նէն աւելի դիւրութեամբ խաբուիլն ալ տրուած է կին արարածին, երբ մանաւանդ գործին մէջ կը մտնէ այրը՝ արու խոստումներով։ Վկայ Օր. Լօրպէրը, որ Քիւրթէնի փա-ղաքշանքներէն ու կարծ հեռաւորու-մէն գինովցած, կը փորձուի հետը մէկտեղ մտնել անտառ, ուր քիչ մնաց, որ հրէշը խեղդեր զինք։ Բաց էր սակայն. կը պոռայ, կը կանչէ, կը կռուի եւ ողջ առողջ կը յաջողի վերադառնալ տուն։ Քիւրթէն նա-մակ կը գրէ իրեն, ներողութիւն կը խնդրէ եւ նոր ժամադրութիւն կ'ու-զէ, անխոհեմութիւնը կը գործէ չհերժելու մեր կարծածէս օրիորդը։ Կ'երեւի բերանը համ էր մնացած ա-ռաջին հանդիպումէն։ Կ'երթայ ժա-մադրութեան եւ այս անգամ նորէն, հազիւ կեանքը կը փրկէ...

Վկաները վերջացած են ու դա-տարանը այս անգամ կը սկսի խա-ղալ փաստաթուղթերու հետ։ Քիւր-թէնի ձեռագրերը կան, զորս պէտք է պրպտել, ու յանկարծ երեւան կ'ելլէ թէ հրէշը բանաստեղծ հոգի ունէր, եթէ ո՛չ արուեստ հարազատ անարուեստ, բնական բանաստեղծ ուրեմն, այնքա՜ն որ, թերթերուն ուղղուած տաղաչափուած գրութիւն-ներով էր որ կը յայտնէր թէ ո՞ւր թաղուած են իր զոհերուն դիակ-ները։

Ահա քառեակ մը, որ յանգի վերածուելով հոս չի մնար մեր շատ մը բանաստեղծներու երգերէն։

Անտառին մէջ փէփէնտէյի,
Խորութեամբը երկու մետրի,
Նշանին տակ սուրբ խաչի
Աղջնակ մը կը ճանգչի։

(6)

ՍԻՒՐԻՈՅ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 7 Ապրիլ.— Վեցե-րորդ տարին է, որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սուրիոյ եւ Լիբանանի շրջանը, զատ-կական տօներու առթիւ, կը կազմակեր-պէ միջ-մասնաճիւղային ֆութպոլի մրցումներ, ամէն տարի նախորդները գերազանցելով թէ՛ կարգապահու-թեամբ եւ թէ համազգային հանգա-մանքով։

Այս տարուան ախոյեանական մրցումները որ տեղի ունեցան Պէյ-րութի մէջ, Զատկի Ա. եւ Բ. օրերը, հիացում պատճառեցին ո՛չ միայն մեզի՝ Հայերուս, այլ տեղացիներուն եւ օտարներուն։

Ամէն տարի այս մրցումներուն կը մասնակցէին երեք խումբեր, Պէյ-րութ, Դամասկոս եւ Հալէպ։ Այս տարի Սուրիոյ եւ Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան կարգադրութեամբ, մաս-նակցեցան եօթը մասնաճիւղեր. Պէյ-րութ, Դամասկոս, Հալէպ, Լաթաքիէ, Զահլէ, Գասըպէք եւ Տրիպոլի։ Այս մասնաճիւղերու 70-75 ֆութպոլիստ-ներուն կ'ընկերանային հարիւրէ աւելի երիտասարդ մարզասէրներ։

Դժուար էր անոնց պատսպարան ճարել եւ միեւնոյն ատեն մարզիկ-ներն ալ պարենաւորել, բայց Շրջ. Վարչութիւնը ըրաւ այդ ի գին ամէն զոհողութեան, եւ յաջողեցաւ։

Շնորհիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկ-ներուն յամառ եւ յարատեւ աշխա-տանքին, յիշեալ մասնաճիւղերը բա-ցի ախոյեանական մրցումներէ, միշտ կ'ունենան բարեկամական հանդի-պումներ տեղացի եւ օտար խումբե-րու հետ։ Այս պատճառաւ ալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը ծանօթ է նոյնիսկ «զպունով Արաբին։

Միութեան հանդէպ ամէնուն համարումը բարձր է եղած միշտ։

Զատկի երկրորդ օրուան վերջին (ֆինալ) մրցումներուն համար, խնդր-ուեցաւ Ամերիկեան Համալսարանի Տնօ-րէնութենէն որ վարժարանին մարզա-դաշտը Հ. Մ. Ը. Մ.ի տրամադրու-թեան տակ դնէ։ Տնօրէնը երբ կ'ի-մանայ թէ Միութեան եօթը մասնա-ճիւղերու խումբերը եկած են Սու-րիոյ եւ Լիբանանի հեռաւոր անկիւն-ներէն, կը զարմանայ եւ կը բացա-գանչէ.

— Ինչպէս կը հիանամ այս տարագիր ժողովուրդի կենսունակու-թեան վրայ, միայն Սուրիոյ մէջ եօ-թը մասնաճիւղ, եւ ամէնքն ալ Պէյ-րութի մէջ հաւաքուած։ Սքանչելի է, սքանչելի..

Եւ արդար է այս գնահատու-թիւնը։ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ չկայ որ եւ է մարզական կազմա-կերպութիւն որ ունենայ մէկէ աւելի մասնաճիւղեր երկու երեք խումբե-րով, մարզիկներու բազմութիւն մըն ալ իր հետը։

Մրցումները բաժնուած էին եր-կու կարգի.

Ա. կարգ.— Պէյրութ, Դամասկոս, Հալէպ։ Բ. կարգ.—Լաթաքիէ, Զահ-լէ, Գասըպէք եւ Թրիփոլի։

Մրցումները տուին հետեւեալ արդիւնքը.

Բ. կարգի մրցողներէն Զահլէ— Գասըպէք յաղթեց Տրիպոլիին Օի դէմ 3ով։

Լաթաքիէ յաղթեց Զահլէ Գասը-պէքին 0—5ով։ Ուրեմն Լաթաքիէն տարաւ երկրորդ կարգի մրցող խումբերու 1931ի ախոյեանական բաժակը։

Ա. կարգի մրցողներէն, Հալէպ յաղթեց Դամասկոսի 0—1ով։ Իսկ Պէյրութ յաղթեց Հալէպին .1—2ով։ Պէյրութ տարաւ Ա. կարգի խա-ղացող խումբերու 1931 տարուան ախոյեանական բաժակը։

Ամերիկեան համալսարանի դաշ-տին վրայ տեղի ունեցած վերջին մրցումներու Ա. խաղէն վերջ, վեց մասնաճիւղերու մարզիկները իրենց համազգեստներով եւ խմբային դրօշ-ներով անցք մը կատարեցին առաջ-նորդութեամբ Որբերու Լիկին Նուա-գախումբին որ կը թնդացնէր «Յա-ռաջ Նահատակ»ը եւ այլ ազգային քայլերգներ։

Հանդիսատեսները բուռն ծափե-րով ողջունեցին մարզիկները, եւ խանդավառութիւնը այնքան ծաւա-լեցաւ որ, խաղէն յետոյ ժողովուրդը դաշտ թափեցաւ, ողջագուրելու հայ մարզիկները.

Իրիկունը ընկերային հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ակումբին մէջ, ուր խօսեցան քանի մը ընկերներ։ Եղան նուագ եւ դա-սերտ-բանախօսութիւն մը։ «Մեր Հայրենիքով» փակուեցաւ հաւաքոյ-թը։ Ներկաները բաժնուեցան նոր ե-ռանդով տոգորուած։

Յաջորդ առաւօտ մարզիկներու մէկ մասը արդէն ճամբայ ելաւ, իսկ մնացեալները մէկ օր վերջ մեկնե-ցան Պէյրութէն։

Թ. Գ.

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՑՕՆԸ

ՏԷՍԻՆ, 20 Ապրիլ.— Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ համազգային մեծ շուքով տօնուեցաւ Ապրիլ 11-24ի տարեդարձը։

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Վասպուրականի Հայր. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակ-ցութեան, Հ. Յ. Դ. Գաւ. Միութեան, Տարօն-Տուրուբերանի, Զմիւռնիոյ, Սեբաստիոյ, Բարձր Հայքի Հայրե-նակցական Միութեանց, Կարմիր Խաչի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, տեղի ունե-ցաւ 19 ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Սոսիէթէ Լիոնէզի սրա-հին մէջ։ (Նոյն օրը կէսօրէն առաջ, նահատակաց համար հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարուեցաւ տեղ-ւոյս մատրան մէջ)։ Ժամանակէն առաջ. սրահը ծայրէ ի ծայր լեց-ուած էր հոծ բազմութեամբ մը, եւ շատերը ոտքի վրայ մնա-ցին։ Բեմին աջ եւ ձախ կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրան-սական դրօշները։ Սգապսակներ բե-րած էին յիշեալ բոլոր կազմակեր-պութիւններն ու Միութիւնները։

Օրուան Նախագահ, Պ. Վ. Հիւս-եան, Շոփէնի մահերգէն յետոյ զոր նուագեց Պ. Ա. Մելգոնեան, բացաւ սգահանդէսը։ Յետոյ խօսքը տուաւ Հ. Ա. Գոտուրեանի, որ ջերմ եւ հայ-րենասիրական ճառով մը բացատրեց օրուան տօնին նշանակութիւնը եւ ի միջի այլոց յորդորեց ներկաները կապուիլ հայրենի աւանդութիւննե-րուն։

«Հայրենիքի դռները միշտ փակ չեն մնար, օր մը, որ շատ հեռու չէ, մենք պիտի վերադառնանք մեր հայրենիքին գիրկը։ Մինչ այդ՝ սպա-սենք պատմութեան անակնկալներուն, որոնք պիտի պսակեն մեր դարաւոր երազները»։ Տիգրանակերտի Լճէի Հայր. Միութեան կողմէ գրաւոր ու-ղերձ մը կարդաց Պ. Բագրատունի։ Օր. Ս. Գաբիկեան երգեց «Մայր Արաքսին» ընկերակցութեամբ ջու-թակահար Պ. Ա. Մելգոնեանի։

Արտասանեց Պ. Ա. Ներսէսեան «Աղօթքեան հերոսին» Նոյնպէս Օր. Զ. Տումանեան «1915»ը։ Մե-ներգեց Օր. Մ. Փափազեան «Լռեց ամպեր»ը։ Յետոյ Տարօնի Միու-թեան կողմէ գրաւոր ուղերձ մը կար-դաց Պ. Մ. Գրիգորեան։ Հայ Կ. Խաչի կողմէ Օր. Ռ. Ծիհանեան արտասա-նեց Ա. Իսահակեանի «Հայաստա-նին»ը, Օր. Ա. Քէօլէեան մեներգեց «Կռունկ»ը։ Արտասանութիւններ ը-րին փոքրիկն Ս. Հիւսեան պատանի Անդրանիկ Խոյեան, Պ. Շիշմանեան։ Հ. Յ. Դ. Գաւ. Միութեան կողմէ Լ. Գայաճանեան արտասանեց Ա. Ահա-րոնեանի «Կախարդական տաճարին»ը։

Գեղարուեստական բաժինը լրա-ցած ըլլալով, Նախագահը խօսքը տուաւ օրուան բանախօս Շ. Նար-դունիի, որ յատկապէս հրաւիրուած էր խօսելու։ Բանախօսը պարզաբանե-լէ առաջ օրուան տօնին նշանակու-թիւնը, բաղդատեց հայկական Փարիզը գաւառներու հետ, իր խանդավա-ռութիւնը յայտնեց գաւառներու հայկական նկարագրին մասին։ Յե-տոյ անդրադառնալով Ապրիլ 11-24ի եղեռնին, ըսաւ. թէ Ապրիլի այս սգատօնը մեզ պէտք չէ տխրեցնէ կամ յուսալքէ, այլ աւելի քան եր-բեք խանդավառէ անաստան հա-ւատքով։ Հրաւիրեց պայքարիլ եւ պայքարի տրամադրութեամբ բուժել հոգեկան այն հիւանդութիւնը, հա-հանջականութիւնը (տէֆէթիզմ), ո-րով վարակուածները կը պոռան թէ «Այլեւս դատ չունինք»։ Եւ յետոյ, թելադրեց, որ Ապրիլեան եղեռնին պատմութիւնը պէտք է, որ ներկա-յացնեն երիտասարդները, որոնք նա-հանջի տրամադրութիւն չունին, հո-գեպէս կազմալուծուած չեն, դատ ունին եւ անելիք ունին, եւ իրենց յաղթանակին վրայ վստահ են։ Երբ միայն ու միայն սրտւան առողջ և ե-ռանդուն սերունդը կը խօսի Ապրիլեան սգատօնին մասին, ինք կը նախա-ձեռնէ այդ սգահանդէսը, ժողովուրդը եւս իր հետ կը խանդավառէ եւ յու-սաբեկութեան ախտանշանները կը փարատին, դատէ հրաժարման պատ-մութիւնները անլսելի կը մնան։ Ապ-րիլեան սգատօնին միակ իմաստը այն է թէ մենք անմոռանալի դատ մը ունինք, — հայրենիքի դատը։ Այս տօնը կը թելադրէ պահան-ջել հայրենիքը, զոր խլած են մեր ձեռքէն։ Մենք տարագրութեան ճամբաներուն վրայ ծնած երիտա-սարդներս հայրենիք կ'ուզենք եւ ազատութիւն, ուրիշ ոչինչ, ոչինչ եւ ոչինչ։ Եւ ատոր համար՝ պայքար թշնամիին դէմ, պայքար հայրենիքի համար։ Անոնք որ կ'ըսեն թէ «այլեւս ժամանակը անցած է, բան մը չենք կրնար ընել», այդպիսիները հոգեպէս կազմալուծուած մարդիկ են։ Բանա-խօսը իր խօսքը վերջացուց Նա-փոլէոնի զինուորական մէկ խօս-քով։ Ընկ. Շ. Նարդունիի բանախօ-սութիւնը իր կրակոտ եւ խանդա-վառ խօսքերով Տէսինի հայ գաղու-թին մէջ մեծ խանդավառութիւն, յոյս, լաւատեսութիւն եւ ոգեւորու-թիւն արթնցուց։ Բանախօսութենէն վերջ, սկաուտ Անդրանիկ Խոյեան կարդաց երդումի խօսքը։ Եւ խօսքը տրուեցաւ գաղութիս հոգեւոր հովիւ Ե. քահ. Այթունեանի, որ թելադրեց ամէն տեղեւ ամէնքանիմէջհամերաշ-խութեամբ գործակցիլ, ըսաւ թէ միայն համագործակցութեամբ պիտի կարենանք հասնիլ մեր նահատակ-ներու երազին եւ փրկել նոր սե-րունդը այլասերման վտանգէն։ Նա-խագահ Հիւսեան ըսաւ.— «Եկանք սգաւոր, եկանք արցունքոտ աչքե-րով, բայց կ'երթանք խանդավառ, ուխտաւոր, մէկ սիրտ եւ մէկ հո-գի»։ Սգահանդէսը փակուեցաւ ջու-թակահար Պ. Ա. Մելգոնեանի «Թշուառ հայրենիք» երգով։

Լ. Գայաճանեան

ՊՈԼԻՍ ՓԱՐԻԶ 17 ԺԱՄԷՆ

Երկար ատենէ ի վեր Թրանսա-յի օդանաւային ընկերութիւնները կը մտածէին կանոնաւոր սպասարկու-թիւն մը հաստատել Պոլսոյ եւ Փա-րիզի միջեւ։ Անոնց այս մտադրու-թիւնը իրականացաւ շնորհիւ օդա-յին նաւարկութեան միջազգային ըն-կերութեան, որուն մէկ օդանաւը Փարիզ հասաւ իր հետ բերելով ճամ-բորդ մը, Ռումանիոյ արտաքին նա-խարարին կինը եւ նամակի բազ-մաթիւ ծրարներ։ Օդանաւը Պոլսէն մեկներ էր առտուան ժամը 5,27ին եւ ճիշտ 17 ժամ ճամբորդութենէ վերջ հասեր էր Փարիզ։ Այս կերպով Թղթատարը կը շահի երեք օր սովո-րական ճամբուն վրայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵՂԼՏԸԶԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այդ օրերուն Պոլսոյ մէջ շատ հազուագիւտ էին քառաձի անիւնե-րով կառքերը։ Կարելի էր մատի վրայ համրել զանոնք, որովհետեւ կը պատ-կանէին մասնաւոր անձերու, մեծահարուստ կամ դեսպանի։ Այս պարագան դիւ-րացուց քննութիւնները, երեւան հանելու համար դժոխային կառքին սեփա-կանատիրոջ ինքնութիւնը։

Հելլէնահպատակ Միխալ եւ իր ընկերը՝ Վաֆիատիս, որոնց Բերայի թիւ 42 եւ 43 կառատուները վարձած էին, հարցաքննութեան կանչուելով, յայտարարեցին թէ մէկ տարի առաջ «Մոսկոֆ Ըրբաթ» անուն մարդ մը, որ Շիշլիի փողոց թիւ 33 տունը կը բնակէր, եկած եւ 18 ոսկիի կառք մը եւ երկու ձի վարձած էր 15 օրուան համար։ Մարդը ըսած էր թէ ինք ան-ծանօթ ըլլալով ... պիտի վարէ եւ կառապանի պէտք չունի։ Յետոյ խնդրած էր որ կա-ռապան մը տրամադրուի, կառապանութիւն սորվեցնելու համար։ Միխալ եւ իր ընկերը Մէհմէտ անուն կառապան մը տրամադրած էին, օրական տասը ...։

Մէհմէտ ...ու, որ այդ միջոցին երկրաչափ Պէսիթէ փաշայի քով ... իր կարգին հարցաքննուեցաւ եւ հաստատեց Միխալի եւ Վա-ֆիատիսի յայտարարութիւնները։ Աւելցուց թէ այդ 15 օրուան ընթացքին կառապանութիւն սորվեցուցած էր Մկրտիչ անուն Հայու մը, զոր յետոյ ... էր Նէնի Զարըր, քառաձի անիւներով եւ Թուխ ձիերու լծուած կառքի մը վրայ։ Մէհմէտ ուզած էր հասկնալ թէ Նորէն Րիբաթ քո՞վ կ'աշ-խատի։ Մկրտիչ պատասխանած էր թէ հիմա ուրիշ մարդու մը քով կ'աշ-խատի։

Մէհմէտ ուրիշ հարցաքննութեան մը ատեն յայտարարած էր թէ քառաձի կառքին մէջ կար երկայնահասակ, խարտեաշ, եւ սեւ պեխերով մարդ մը որ գիտէր Թուրքերէն, ռուսերէն եւ ֆրանսերէն, թէ այդ կառքը գոր-ծածած էր ֆրանսական նամակատուն, Քաէտի Լիոնէ եւ Շիշլի երթալու համար, թէ անգամ մը Պոլիսեցի Ժօրժ անուն մարդ մը եւ իր կինը, ինչպէս թէ Րիբաթ կինը միեւնոյն կառքով գացած էին Թօփ Գափու եւ թէ յաջորդ օրը Րիբաթ կինը միեւնոյն կառքով գացած էր Ժոռժի տունը, եւ զայն առած էր Նէմէնիմի փողոց տանելու համար։ Երբ յանձնաժողովը իրեն ցուցուց կառքին բեկորները, Մէհմէտ ալ բացորոշապէս յայտարա-րեց թէ ճիշդ այն կառքն է զոր Մկրտիչ կը վարէր 15 օրէ ի վեր։

Ասոր վրայ, քննութիւն բացուեցաւ այդ Հայուն ինքնութեան մասին եւ հաստատուեցաւ որ խնդիրը կը վերաբերի կառապան Մկրտիչ Ղարիպ-եանի, Սեբաստացի։ Այս մարդը ութ օր առաջ յայտարարած էր թէ Մեծ Կղզի կ'երթայ եւ անկէ ի վեր մէջտեղ չէր ելած։ Մկրտիչ, Շիշլիի մէջ ու-նէր Յովհաննէս անուն եղբայր մը որ Սամաթիացիի մը քով կ'աշխատէր։ Յովհաննէս անմիջապէս կանչուեցաւ եւ հարցաքննուեցաւ։

Շիշլիի մէջ գտնուեցաւ Սամաթիացին զոր մատնանշած էր Մէհմէտ աղա, եւ հաստատուեցաւ թէ կառապան Մկրտիչ կը գտնուի Ղազարոսի կառատունը, Թաթավլա, ուր ժամանակին պահուած էր համբաւաւոր կառքը։

Մինչ այս մինչ այն, քննութիւններէն երեւան եկաւ թէ անհրաժեշտ է կանչել նշանաւոր խեղկատակ Հասան էֆէնտին, որ արտակարգ հռչակ հանած էր իր ժամանակին։ Հասկցուած էր թէ Մկրտիչի կառքին երկու Թուխ ձիերը ծախուած էին Հասան էֆէնտիի կողմէ, ուստի այս վերջինը կանչուեցաւ եւ հարցաքննուեցաւ։

Հասան էֆէնտի, խորապէս յուզուած էր, որ առանց գիտնալու դեր մը ունեցած է Սուլթանին դէմ սարքուած մահափորձին մէջ, թէեւ ոչինչ էր այդ դերը, սակայն լալ։ Ամբողջ քառորդ վայրկեան լացաւ ու մարեցաւ։ Հար-ցաքննիչ դատաւոր Իհսան պէյ օշարակ եւ սուրճ հրամցուց եւ հանգստա-ցուց Հասան էֆէնտի մօտ մէկ ժամ հիւր եղաւ հարցաքննութեան սենեա-կին մէջ, մինչեւ որ գտաւ իր պաղարիւնը եւ կրցաւ խօսիլ։ Այն ատեն սկսաւ հարցաքննութիւնը։

— Որո՞ւ ծախեցիր երկու Թուխ ձիերը։

- Անցած ձմեռուան սկիզբները երկայնահասակ Հայ մը եւ դեր ու խարտեաշ պեխերով մարդ մը Դոլմապէչէ, իմ տունս եկան եւ երկու ձիերու յաճախորդ ներկայացան։ Սակարկութիւնը չյաջողեցաւ այդ օրը եւ մեկնե-ցան։ Հետեւեալ օր նորէն եկան եւ այս անգամ իրենց կ'ընկերանար յարդէ գլխարկով մարդ մը, երեքը մէկ վեր վար սակարկութիւններէ վերջ 46 օսմ. ոսկի փոխարժէքով գնեցին։ Վերջը իրենցմէ խնդրեցի որ գոնէ կառքս ալ գնեն, սակայն անոնք յայտնեցին որ կառքի պէտք չունին, որովհետեւ նոր սիստեմով կառք մը շինել կուտան իրենց։

— Ո՞վ միջնորդութիւն ըրաւ քու ձիերդ անոնց ծախելու համար։

— Թաթավլացի Սփիրօ, որդի Միխալի։

Այս վկայութիւնը հաստատեց Հասան էֆէնտիի կառապանը, Մէհմէտ աղա.

Անմիջապէս հարցաքննութեան կանչուեցաւ Սփիրօ, որ յայտարարեց

— Մկրտիչ անուն Հայ մը ինծի դիմելով, խնդրեց զոյգ մը ձի գտնել, 50 ոսկիէն աւելի գին չունենալու պայմանով։ Զիավաճառ Քեննիփանը յանձնարարած էր այս ձիերը, զորս ծախեցի 46 ոսկիի։ Երբ հարցուցի թէ, ո՞ւր է կառքը, Մկրտիչ պատասխանեց թէ Փարիզէն բերել պիտի տայ։

(Շար.)

Լրտեսական գործ մը

Սթրազպուրկի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց լրտեսական գործ մը։ Թէեւ մանրամասնութիւնները կը պակսին, բայց կը թուի թէ այս գործը կոչուած է ծանր համեմատութիւններ առնել։ Հաստատուած է որ բազմաթիւ Սթրազպուրկցիներ ի հաշիւ օտար պետութեան մը, յաջողած են ձեռք անցընել մաս մը փաստաթուղթեր՝ նոր շինուող ամրութեանց շրջանակի մը վերաբերեալ։ Այս ամրութիւնները կը շինուէին Ֆրանսայի Արեւելեան սահմանէն ներս, Հռենոս եւ Մոզել գետերուն միջեւ եւ որոնք իբր գլխաւոր պատնէշ պիտի ծառայէին ընդդէմ յարձակումներու։

Լրտեսական գործը երեւան ելաւ հետեւեալ պարագաներուն տակ։ Վերջին փետրուարին, Ընդհ. ապահովութեան յուր տրուեցաւ թէ Վիսէմպուրկի եւ Ֆորպախի մէջ կը շրջագային կասկածելի անձեր, որոնք մասնաւորաբար, գիշերը կը թափառէին շինութիւններու շուրջը եւ զանազան պատրուակներով, կը փորձէին յարաբերութեան մտնել անոնց հետ, որոնցմէ կը յուսային տեղեկութիւններ քաղել։ Ալզաս-Լորէնի ոստիկանութեան պետը, անցեալ յունիսին արդէն հսկողութեան տակ առած էր Սթրազպուրկէն Փօլ Ռւհրիկ անուն մէկը, որ հաստատուեցաւ թէ յաճախ Գերմանիա կ'երթեւեկէր եւ վերադարձին, կը բնակէր այն շրջանը ուր ամրութիւնները կը շինուէին։ Հետապնդումներու ընթացքին, հասկցուեցաւ թէ շինութեանց շուրջ թափառող կասկածելի անձերը կը գործէին Ռւհրիկի հաշւոյն. Ապրիլ 15ին ձերբակալուեցաւ Ռւհրիկ, երբ ուրիշ երկու անձերու ընկերակցութեամբ, եւ ինքնաշարժով՝ կը վերադառնար իր խորհրդաւոր պտոյտներէն։ Ձերբակալեալներուն վրայէն ոչինչ գտնուեցաւ որ հաստատէր անոնց յանցապարտութիւնը սակայն, հարցաքննութեան ընթացքին երեւան ելան կարգ մը հակասութիւններ, որոնք կատարեալ խոստովանութիւն պարտադրեցին Ռւհրիկի։ Այս վերջինը խոստովանեցաւ թէ յաճախ կ'երթար Շթութկարտ, հոն հանդիպելու համար օտար պետութեան մը գործակալին, որուն կը յանձնէր ամրութեանց վերաբերեալ փաստաթուղթեր։ Չորրորդ մը եւս ձերբակալուեցաւ։ Կը կարծուի թէ գործին հետ կապ ունին նաեւ ուրիշ 4.5 անձեր, որոնք նոյնպէս պիտի ձերբակալուին։

Ռումանիոյ դահլիճին շուրջ

Ռումանիոյ նոր վարչապետը Նիքոլա Եօրկա բոլոր կուսակցութեանց պետերուն ուղղուած նամակով մը, կը խնդրէ դիւրացնել կառավարութեան գործը եւ կ'աւելցնէ թէ նկատի պիտի առնէ գործակցութեան ամէն առաջարկ։

Առայժմ սակայն, քաղաքական հոսանքները վերապահ ընթացք մը ցոյց կու տան։ Ազատական կուսակցութիւնը գեկոյցով մը կը յայտնէ թէ, սպասելով որ վերջնական ելք մը գտնուի եւ կառավարութիւնը գործէ ներկայ անհրաժեշտութեանց շրջանակին մէջ եւ սահմանադրական հիմերու վրայ, որեւէ դժուարութեան առջեւ չպիտի դնէ նոր դահլիճը։

Ազգ. Գիւղացիականները տակաւին չեն ճշդած իրենց դիրքը հանդէպ Եօրկայի կառավարութեան։ Իսկ Պրաթիանոյի ազատական խմբակը կը յայտնէ թէ կառավարութեան բոլոր ձեռնարկները երկրին նիւթական եւ բարոյական զարգացման համար, պիտի վայելեն իր անվերապահ մասնակցութիւնը։

Պուքրէշի մէջ, վախ կայ որ կառավարութիւնը դիկտատորութիւն յայտարարէ եւ դրամը անկում կրէ։

Հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Եօրկա վստահութիւն պիտի պահանջէ խորհրդարանէն։ Եթէ մերժուի, խորհրդարանը պիտի լուծուի։

Պուլկարիոյ նախարարական ճգնաժամը

Լիափչէֆի դահլիճին հրաժարումէն անմիջապէս յետոյ, Պուլկարիոյ թագաւորը խորհրդակցութեան սկսաւ քաղաքական հոսանքներու պետերուն հետ, նոր դահլիճին կազմութեան մասին։ Ժողովրդական կուսակցութեան պետերը յայտնեցին թէ պիտի մերժեն ամէն աջակցութիւն որեւէ դահլիճի որ չէ կազմուած Լիափչէֆի կողմէ։ Իսկ անկախ ժողովրդականները կը պահանջեն որ նոր կառավարութեան գլուխը անցնի Մալինոֆ։

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

Եգիպտոսի վարչապետին Սըտքը փաշայի վերջին յայտարարութեան համաձայն, ընտրութիւնները պիտի սկսին յունիս 3ին։ Ընտրողներու ուղղուած հրաւէրի հրովարտակը պիտի յայտարարուի որոշուած թուականէն մէկ շաբաթ առաջ։

Թագաւորը եւ Սըտքը փաշա Գահիրէէն մեկնեցան Թանթա որ քաղաքական շատ կարեւոր կեդրոն մըն է։ Այս ճամբորդութեան կը տրուի քաղաքական շեշտուած կարեւորութիւն մը։

Կը նախատեսուի թէ ընտրութիւններէն անմիջապէս յետոյ, նիստի պիտի հրաւիրուի խորհրդարանը, առանց նկատի առնելու արձակուրդի շրջանը։ Կառավարութիւնը վճռապէս մտադրած է զսպել հակասահմանադրական ամէն ձեռնարկ որ պիտի կատարուի Վաֆտ եւ Ազատական կուսակցութեանց կողմէ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԱԳԱՌԱԺ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Փաուկալի քէմփի սրահին մէջ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գարթալցի Վահրամ Մ. Մութաֆեան որ 1910էն ի վեր կը գտնուի Նիւ-Եօրք (Ամերիկա)։ Իմացնել իր քրոջ Verkiné Alekianի, Les Frilleuses, Yssou (S. et O.) France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սաֆաքեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ։ Ջեղօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Եէտտատիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezliani, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՓԱՐԻԶ. — 26 Ապրիլ Կիրակի իրիկուն

Salle d'Horticultureի մէջ, 80 Rue de Grenelle, մէթրօ rue du Bac

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հայրենակցական միութիւններէն՝ Ատափազարի, Հաճնոյ, Տրապիզոնի, Կարին Կուրուքերանի Ազգասիրացի։

Նախագահութեամբ ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։

Կ'երգէ Օր. ՀԱՑԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — 25 Ապրիլ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Brébant Marseillaisի մեծ սրահին մէջ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղին

կը նախագահէ՝ ԳԲ. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

կը խօսին՝ Պ. Պ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Վ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ, Տիկ. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ եւ Բ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն եւ երգ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ. — Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ ազգ. կազմակերպութեանց

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՌՈՍՏՈՄ Ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 131 Fg. du Temple. կարեւոր օրակարգ։

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave des Gobelins. Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԳԱՒԱՌ

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ընկերական ճերմական ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Բաբկէն Սիւնի եւ Կայծակ ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2.30ին Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի հաւաքատեղին, Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լա Ռոշէլ, Ա. Հ.— 140 ֆր.,
Պուէնոս Այրէս, Հ. Թ.— 100,
Վէրտօն, Հ. Գ.— 280,
Ալժէր, Լ. Խ.— 35,
Փարիզ, Պատ.— 50,
Լա Սիօթա, Աղ.— 100,
Վիէն, Ն. Խ.— 35,
Ֆրանքֆուրթ, Խ. Վ.— 50,
Պիւէթր, Խ. Մ.— 35,
Պօլէ Ն., Զ.— 35,

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 10 Place Saint Michel, Պիւրօ Թապայի մէջ։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն Ֆլորիայի վերնայարկը։ Կը դասախօսէ Պ. Կ. Բասմաջեան Անիի մասին։ Լուսանկարներով ցոյց պիտի տրուին Անիի աւերակները։ Մէկ ժամ սինեմա

ԳՏՆՈՒԱԾ

Բուրդէ ժաքէթ մը գտնուած է Հ. Կ. Խաչի պարահանդէսին մէջ։ Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av Wagram

Վարձու է *սենեակ մը կահաւորով, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն։ Դիմել՝ Պ. Վարդերեսեանի,* 1bis rue Hautefeuille, *Փարիզ, մէթրօ Սէն Միշէլ։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարակ։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12,*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդութիւններ։ Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։*

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)

51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS (VIe)

Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մէթրօ՝ Odéon

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ, ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ եւ ԿԱԶՄԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ, ՏՊԱՐԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ.— Մ. Կիւրճեան (Հրանդ)՝ *Պանդուխտի կեանքէն* (20 ֆր.), Կ. Զարեան՝ *Երեք երգեր* (60 եւ 75), Վ. Շուշանեան՝ *Ամրան գիշերներ* (25), *Սմէնուն հասցէն* (6), Կ. Սասունի՝ *Ապրիլեան եղեռնը* (5), Ղ. Մելոյեան՝ *Երեք ընկերները* (10), *Սայաթ Նովայ* (6)։

Գրատան մէջ կան Հայաստանի Պետհրատի բոլոր գործերը։

Հայաստանէն հասած են մեծ քանակութեամբ երաժշտական կտորներ։ Ունինք Աճարոնեանի, Վարանդեանի, Րաֆֆիի եւայլ *ծանօթ հեղինակներու բոլոր երկերը։* Կոմիտաս Վրդ.ի, Սպենդիարեանի, Ռ. Մելիքեանի *եւն. երաժշտական գործերը։*

ՎԱՐՁՈՒ ԿԸ ՏՐՈՒԻՆ ՋԱՆԱԶԱՆ ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընդարձակ Գրացուցակը լոյս կը տեսնէ շուտով

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 200

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
24
ԱՊՐԻԼ
1931
24 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1552 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Չետզհետէ կը հրատարակենք պատասխանները մեր հարցարանին՝ նոր սերունդի փրկութեան մասին։

Մինչեւ հիմա եղած հրատարակութիւնները, որքան ալ այլազան, համաձայն են գլխաւոր կէտին վրայ։ Բոլորն ալ կ'ընդունին որ իսկապէս վտանգուած է մեր նոր սերունդը— մինչեւ 15 տարեկան— եթէ միջոցներ ձեռք չառնենք ձեռք ձեռքի տալու գլուխ գլխի։

Այսքանը, ինքնին, մեծ բան է՝ գտնելու համար փրկութեան ճամբան։

Ինչ կը վերաբերի միջոցներուն, տակաւին կանուխ է, վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու համար։

Բազմաթիւ պատասխաններ կան որ կարգի կը սպասեն։ Ուրիշներ ալ կը հասնին հետզհետէ։ Շատ մը ընթերցողներ կան նոր կ'անդրադառնան։ Կը ճանչնանք ուրիշներ ալ որ կը վարանին գրի առնել իրենց մտածումները։ «Ես ո՞վ եմ որ գիր գրեմ լրագրին»...

Աւելորդ համեստութիւն։ «Յառաջ»ի հարցարանը ո՛չ գրական վիճաբանութիւն է, ոչ մասնագիտական կամ գեղարուեստական հմտութիւն կը պահանջէ, ոչ ալ ոճ։ Աչք ունիս, միտք եւ սիրտ ունիս,— գրի առ ինչ որ կը մտածես։

Առաւելապէս ժողովուրդին, խոնարհ խաւերուն, մեր աշխատաւոր բազմութիւններուն ուղղուած հրաւէր մըն է հարցարանը։

Եւ այս՝ գիտակցաբար։ Որովհետեւ, ամէնէն աւելի անոնց խաւերուն զաւակներն են որ կը տուժեն։

Անո՛նք են որ կը կրեն մեր անկերպարան վիճակին հետեւանքները։ Ունեւորը, բախտաւորը ամէն միջոց ունի այս կամ այն ուղղութեամբ կրթելու իր զաւակները։ Ան շատ ալ չի հետաքրքրուիր ազգային մտահոգութիւններով։ Եւ ընդհակառակն, տեսակ մը հաճոյքով կը դիտէ իր զաւակներուն ապազգայնացումը։ «Ի՛նչ հայ, ի՛նչ ազգ, ի՛նչ հայրենիք։ Թող փայլփլուն ապագայ մը ունենայ, ի՛նչ կ'ուզէ ըլլայ»։

Ուրեմն, կը սպասենք որ այս առթիւ ալ նոյնքան արտայայտուին մեր աշխատաւոր բազմութիւնները, ինչպէս ըրին ուրիշ առիթներով, մեր զանազան հարցարաններուն առթիւ։

×

Երկրորդ երեւոյթը, որ աչքի կը զարնէ մինչեւ հիմա եղած հրատարակութեանց մէջ, պահանջն է ընդհանուր կազմակերպութեան մը։ Խնդիր մը, որ կ'արծարծուի ժամանակէ ի վեր, առանց ելքի մը յանգելու։ Խնդիր մը, որ այնքան պարզ է եւ ստիպողական, բայց գիտակցաբար կը խեղաթիւրուի, կը խճճուի մասնաւորապէս «ողջամիտ» մամուլին կողմէ։

Գոնէ քարի ըլլային լսելու ժողովուրդին ձայնը։ Գոնէ անձնուրաց գնէին իրենց շրջապատի մտահոգութիւններուն, փոխանակ բարձր քաղաքականութեան նժոյգին վրայ ցատկելու, անդի-անդի։

×

Երրորդ երեւոյթ մը— գոնէ մինչեւ հիմա հասած պատասխաններէն դատելով— այն է որ, այստեղ չենք տեսներ Ամերիկայի մէջ տիրող յոռետեսութիւնը, նահանջական ոգին։

«Հայրենիքի» հասած պատասխաններուն մէջ, յաճախ կը հանդիպինք յուսահատական արտայայտութեանց,— Անօգուտ է, անելք չունինք եւ այլն։

Անշուշտ այս տարբերութեան մէկ պատճառը այն է որ Ամերիկան շատ աւելի ընդարձակ, ծաւալուն երկիր է, եւ մեր գաղութը՝ աւելի հին։ Քառասուն-յիսուն տարի է անցեր, արդէն, Միացեալ Նահանգներու մեր գաղութին վրայ։ Հայրը գացեր, զաւակ է ունեցեր, տղան ամերիկացած՝ իր կարգին Ամերիկացի կը հասցնէ....։

Մենք այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, թարմ ենք տակաւին։ Թարմ՝ թէ բնակութեամբ եւ թէ զգացումներով։ Վառ են, տակաւին, աւանդութիւնները։

Թարմ ենք, նաեւ, ուրիշ տեսակէտով մը։

Ամերիկան նոր հոսանք, նոր արիւն չտեսաւ 1922էն յետոյ։ Չունեցաւ գաղթ՝ այնպէս ինչպէս առաջ, երբ դուռները բաց էին։ Երբ չկար սահմանափ։

Պուլկարիոյ մէջ, որ աւելի փոքր երկիր է, տեսակ մը ուծացումի մատնուած էր 1896ի գաղութը։ 1922էն քանի հազար նոր գաղթականներ հասնելով, թարմացուցին հինը։

Իսկ Ֆրանսայի մէջ, ոչ միայն նոր է գաղութը, այլ եւ իր ծոցին մէջ ունի թանկագին տարր մը, 18 — 35 տարեկաններու բազմութիւնը, որ վառ կը պահէ կրակը։

Այս տարբերութիւնները նկատի ունենալով հանդերձ, չենք արդարացներ Ամերիկայի մէջ տիրող յուսահատութիւնը։

Իսկ մեզի համար, այդ պատկերը պէտք է ըլլայ ազդարար զանգ մը, աւելի լրջութեամբ եւ հաւատքով կապուելու օրակարգի հարցին — նոր սերունդին փրկութեան գործին։

Ամերիկան չկրցաւ ժամանակին խորհիլ այն միջոցները որ հիմա մէջտեղ կը դրուին։ Չկրցաւ, որովհետեւ պայմանները բոլորովին տարբեր էին։ Եւ պարբերաբար կը հնչէր «դէպի Երկիր»։

Այսօր՝ շատ հեռու ենք այդ պատեհութենէն։ Հետեւաբար եւ աւելի արթուն պիտի ըլլանք։

Շ.

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖԻ ՀՐԷՇԸ

ՔՈՒՐԹԷՆ ԻՆՆ ԱՆԳԱՄ ՄԱՀՈՒԱՆ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԻ

Տիւսէլտորֆի համբաւաւոր ճիւաղը, որուն դատավարութեան մանրամասնութիւնները կուտանք Յառաջի Դ. էջին մէջ յաջորդաբար, դատապարտուեցաւ ինն անգամ մահուան եւ 14 տարի տաժանակիր աշխատութեան։

Եւ այս երկոտ զարմանալի արարածը մահավճիռը լսեց նոյնքան անտարբերութեամբ ու հանդարտութեամբ, որքան դործեր էր իր բազմաթիւ ոճիրները։

Ո՛չ միայն լսեց հանդարտութեամբ, այլ յայտարարեց նաեւ թէ կը մերժէ վերաքննութեան դիմել ընդդէմ վճռին՝ որուն արժանի կը նկատէ ինքզինքը...

Ընդհ. դատախազը ծանրացաւ ամբաստանութեան գլխաւոր կէտերուն վրայ, հրձիգութիւն, բռնաբարում, յարձակում եւ մարդասպանութիւն։ Իսկ անոր օգնականը ցոյց տուաւ այս արարքներուն իրաւական կողմը։

Իսկ Քուրթէնի պաշտպան փաստաբանը որ ի զուր յուսաց փրկել իր յաճախորդին թանկագին գլուխը...կանգ առաւ այն կէտերուն վրայ, թէ Քուրթէնի պատճառները կանխամտածուած չէին, այլ կապուած էին տխուր կերպին եւ թէ հակառակ հոգեբաններու հաւաստիքներուն, այս ճիւաղը պէտք է նկատել ո՛չ թէ բանիմաց, իր իմացականութեան եւ կամքին տէր մէկը, այլ այլասերած մը։

— Եթէ կը զգէք փաստաբանը, Քուրթէնը մահուան կը ղրկէք, գիտցէք թէ անպատասխանատու էակ մը, խենթ մըն է որ գահէճին կը յանձնէք։

Եւ ահա դատավարութեան վերջին արարուածը։

Քուրթէն կը խօսի...

Ճառերը վերջացած են։ Նախագահը կը կատարէ վերջին ձեւակերպութիւնը.

— Ամբաստանեալ, բան մը ունի՞ք ըսելիք ձեր ինքնապաշտպանութեան համար։

Այո՛, ունիմ, բայց ո՛չ ինքզինքը պաշտպանելու, այլ աւելի եւս մեղադրելու համար։

— Ոճիրները զորս գործեցի, այսօր ինծի այնքան զարհուրելի կը թուին որ, չեմ փորձեր ինքզինքս արդարացնել որեւէ կերպով։ Որտես խորը կը զգամ անբացատրելի դառնութիւն մը եւ կ'ուզէի ձեզ բացատրել վրաս խուժող չփաթուխառն տպաւորութիւնները։ Հոգեբանները կը սխալին կարծելով թէ մանկութիւնս .... գործած վրաս։

Ճիւաղը փիլիսոփայ ալ է— Երիտասարդութիւնն է որ կ'ըսէ, կը վճռէ մարդու մը ճակատագիրը ու զանոնք կ'որոճայ.

—Այս առթիւ պէտք է ցաւիլ որ ընտանեկան ոգին աւելի չէ զարգացած եւ աւելի խնամութիւն ցոյց չի տրուիր հանդէպ անասուններուն։

Յետոյ, կը խրատէ նաեւ ծնողները որ իրենց մանուկներուն ձեռքը չտան ոճիր-արկածային պատմութիւններ, որոնք կը խախտեն եղեր մանուկներու երեւակայութիւնը։

Վերջացած է Քուրթէնի վերջին ճառը ու դատաւորները կը քաշուին խորհրդակցութեան։ Կարճ կը տեւէ։ Նախագահը խոր լռութեան մէջ կը յայտնէ.

— Քուրթէ՛ն, դատարանը ձեզ կը դատապարտէ ինն անգամ մահուան 9 ոճիրներու համար եւ 14 տարի բանտի զանազան ոճիրներու համար։

Վերջացած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակաֆրանսական լրտեսութիւնը

Երէկ, կարգ մը մանրամասնութիւններ հաղորդեր էինք Ալզաս-Լօռէնի շրջանին մէջ կատարուած լրտեսութեան եւ ձերբակալուած լրտեսներուն մասին։ Ձերբակալուածները ներկայիս 5 հոգի են։ Լրտեսական այս կազմակերպութիւնը կը թուի թէ շատ աւելի վտանգաւոր է, քան ինչ որ կը կարծուէր նախապէս։ Կասկած կայ թէ բազմաթիւ ճիւղեր ունէր Ալզաս-Լօռէնի զանազան վայրերուն մէջ եւ նպատակն էր Գերմանիոյ յանձնել Ֆրանսայի արեւելեան սահմանի ամրացման աշխատանքներուն բոլոր գաղտնիքները։ Վիսէմպուրկի եւ Ֆորպախի շրջաններուն վերաբերեալ յատակագծերու լուսանկարներ արդէն յանձնուած են եւ կասկած կայ թէ վերջերս, դէպի Ալզաս ճամբորդող զօրավարներու գոյքերու անհետացումն ալ անոնց գործն է։

Հարցաքննութեանց ընթացքին յայտնուեցաւ թէ լրտեսները մտադիր էին մտնել զօրանոց մը ուր կը յուսային գտնել գնդացիր-հրազէնի մը նմոյշին վերաբերեալ կարեւոր փաստաթուղթեր։

Օտար պետութեան մը յանձնուած լուսանկարներուն եւ յատակագծերուն կարեւորութիւնը կը հասկցուի անով որ Ֆրանսայի արեւելեան սահմաններու ամրացման գործին մէջ կ'աշխատէին 8597 գործաւորներ. մինչ կը մտածուէր այդ թիւը բարձրացնել 15.000ի։

Լրտեսներու գլխաւորը Ուհրիկ խոստովանեցաւ թէ իր յանձնած գաղտնիքներուն փոխարէն ստացած է 50.000 ֆր.։ Այս անձը, վստահութիւնը գրաւելու համար ֆրանսական իշխանութեանց, առաջարկեր էր նման ծառայութիւններ ընել ընդդէմ օտար պետութեան մը։ Խոստովանեցաւ նաեւ թէ յաճախակի հանդիպումներ ունեցած է գերման լրտեսական կազմակերպութեան գլխաւոր վարիչներուն հետ։

Քննութիւնները կը շարունակուին։

Նիքոլա Եօրկայի յայտարարութիւնները

Թիթուլէսքոյի ձախողութենէն վերջ, Նիքոլա Եօրկայի յաջողութիւնը եւ անոր դահլիճին արագ կազմութիւնը, օտար, մանաւանդ անգլիական թերթերու տեսն տեսին վերապահ կամ կասկածոտ արտայայտութիւններ։ Այս վերապահութեանց եւ կասկածներու առաջքն առնելու համար, Ռումանիոյ վարչապետը, մամուլին հաղորդուած յայտարարութեամբ մը կը յայտնէ թէ երբեք մտադրութիւնը չէ ունեցած հաստատելու որեւէ տիկտատորութիւն, «ինչ որ անհեթեթ բան մը պիտի ըլլար Ռումանիոյ համար։ Ներկայ կառավարութիւնը ժամանակաւոր կառավարութիւն մը չէ, միայն կազմուած ընտրութիւնները կատարելու համար եւ մաքէն չանցներ հետապնդելու արկածալից քաղաքականութիւն մը։»

Եօրկա կը յայտնէ նաեւ թէ, եթէ խորհրդարանը վստահութիւն չյայտնէ, կառավարութիւնը ստիպուած պիտի ըլլայ կատարելու ազատ ընտրութիւններ, ինչպէս կը տրամադրէ սահմանադրութիւնը։

Գալով արտաքին քաղաքականութեան, կառավարութիւնը պիտի յարգէ Ռումանիոյ յանձնառութիւնները։

Լոնտոնի նաւային բանակցութիւնները

Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ նաւային համաձայնութեան մը կնքման շուրջ բանակցութիւնները կը շարունակուին Լոնտոնի մէջ։ Ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչը նոր առաջարկներ յանձնեց Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան, զանոնք փոխանցելու համար Հռոմ։

Այս նախապատրաստական բանակցութիւններէն յետոյ, երկին մասնագէտները պիտի սկսին բանակցութեանց, երբ իրենց կառավարութիւններէն ստանան անհրաժեշտ հրահանգները։

Ֆրանսական նոր առաջարկները գաղտնի կը պահուին, սակայն, կը կարծուի թէ Ֆրանսա բացատրելով այն պատճառները, որոնք իրեն կը պարտադրեն մերժել իտալական եւ անգլիական առաջարկները, կը պնդէ 1934էն 1936ին, իր կողմէ շինուելիք նոր յածանաւերու պէտքին վրայ, փոխարինելու համար հին մարտանաւերը։

Ազգերու Դաշնակցութեան օրակարգը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին յառաջիկայ շրջանը որ պիտի բացուի Մայիս 15ին Ժընեւի մէջ, Գերմանիոյ արտաքին նախարարին Քուրցիուսի նախագահութեամբ, չափազանց ծանրաբեռնուած պիտի ըլլայ լուծման կարօտ հարցերով։

Իբր օրակարգի նիւթ, Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութիւնը պատրաստած է 32 հարցեր, որոնց մէջ են Անգլիոյ կողմէ, աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութիւնը քննելու առաջարկը, Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին տեղեկագիրը, ինչպէս նաեւ երկրագործական միջազգային վարկի հաստատութեան մը ծրագիրը։

Այս նստաշրջանին ժողովը պիտի զբաղի նաեւ պատերազմը արգիլելու յատուկ ընդհանուր պայմանագրութեան մը նախագիծով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԴԱՏԸ

Պոլսոյ Քաղաքային Գ. ատեանին առջեւ ապրիլ 18ին շարունակուեցաւ Բանկալթիի գերեզմանատան դատը։

Ինչպէս յայտնի է, դատարանը պիտի որոշէր թէ հայ համայնք գոյութիւն ունի՞ Թուրքիոյ մէջ, հայոց Պատրիարքութիւն կա՞յ, եւ թէ Նարոյեան պատրիարք իրաւունք ունի՞ դատ բանալու։ Ծանօթ է նոյնպէս, որ Պատրիարքարանի փաստաբանները շատ փաստացի յուշագրեր ներկայացուցած էին դատարանին, ի նպաստ հայ համայնքին գոյութեան։

Նիստը բացուելուն, նախագահը երկու կողմերուն հարցուց թէ ունի՞ն նոր ըսելիք ունի՞ն։ Պատրիարքարանի փաստաբանները «ո՛չ» ըսին, իսկ քաղաքապետութեան փաստաբանը դատարանին ներկայացուց պաշտօնագիր մը, զոր երկու տարի առաջ Ներքին գործավարութիւնը ղրկած է Պատրիարքութեան հարցի մասին, Սանասարեանի դատին առթիւ։ Այս պաշտօնագրին վաւերացեալ պատճէնը առնուած էր Քաղաքային Բ. ատեանէն։

Նախագահը յայտնեց թէ իրենք ալ չեն աւարտած իրենց քննութիւնը եւ թէ ի մէջ այլոց պիտի քննեն Լօզանի դաշնագիրը, որոշում տալու համար։ Հետեւաբար դատավարութիւնը յետաձգեց ապրիլ 25ին։

*Քաղաքապետութեան փաստաբանին մէջբերած պաշտօնագիրը կը գտնուի Սանասարեանի թղթածրարին մէջ, եւ զայն աչքի առջեւ ունենալով է որ վճռաբեկը տուաւ իր ծանօթ որոշումը, այսինքն հանչցաւ Պատրիարքութեան գոյութիւնը եւ Նարոյեան արքեպսկ.ին պատրիարք ըլլալը։

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ տնտեսական գործավարութենէն տրուած հրահանգին վրայ, Առեւտրական Սենեակը սկսած է քննութիւն կատարել վաճառամարտի մասին։ Սենեակը նախ պէտք եղած տեղեկութիւնները պիտի առնէ մաքսատունէն։ Այս քննութեամբ պիտի ճշդուի վաճառամարտին հետեւանքները։

Միւս կողմէ, դիտել կը տրուի թէ Ռուսիա, որ նախապէս 4 միլիոն ոսկիի բամպակ կը գնէր Թուրքիայէն, 1930ին մէկ միլիոն ոսկիի իսկ գնում չէ կատարած։ Այս պարագան ալ կը քննուի Սենեակին կողմէ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆԴՀ. ՔՆՆՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ընդհ. քննչութիւններու մասին հրատարակուած լուրերէն մէկ մասը ենթադրութիւնն է։ Ընդհ. քննչութեան օրինագիծը Ներքին գործավարութեան մօտ կը գտնուի դեռ։ Այս օրինագծին համաձայն 6 ընդհ. քննչութիւններ պիտի հաստատուին։ Ասոնցմէ մէկը ներկայիս գոյութիւն ունեցող առաջին քննչութիւնն է, միւսներու կեդրոնները պիտի ըլլան Էնկիւրի, Պոլիս, Իզմիր, Տրապիզոն եւ Ատանա։

Զրոյց կայ նաեւ թէ առաջին ընդհ. քննիչ Իպրահիմ Թալի պէյ դեսպանութեան պիտի կոչուի։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԸ

Ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերուն հետ տեսակցութենէ մը վերջ, Պուլկարիոյ Թագաւորը, ժողովրդական կուսակցութեան պետին՝ Մոլինոֆի յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ապրիլ 10ին Էնկիւրիի մէջ գումարուեցաւ «Թիւրք Օճաղը»ներու արտակարգ եւ վերջին ընդհ. ժողովը, որ ինչպէս նախօրօք ծրագրուած էր, քուէարկեց այդ Թուրանական կազմակերպութեան միացումը «Հանրապետական» Խալք կուսակցութեան։

Այս կարգադրութեամբ, այլեւս «Թիւրք Օճաղը»ները կը դադրին ինքնուրոյն եւ առանձին մարմին մը ըլլալէ, եւ անոնց երիտասարդ անդամները ինքնաբերաբար կը մտնեն Թուրքիան կառավարող միակ կուսակցութեան մէջ, զայն աւելի զօրաւոր ու կենդանի դարձնելու համար։

Նախորդ յօդուածով մը (Յառաջ, 2 ապրիլ) բացատրեցինք թէ ի՛նչու տրուեցաւ այս որոշումը։

Հիմա տեսնենք թէ այսօրուան Թուրքիոյ մէջ իրապէս կա՞յ համաթուրանական շարժում մը, ցարդ ըմբռնուած իմաստով։

Այս շարժումը ծնունդ առաւ ԺԹ. դարուն Ռուսիոյ թաթարական ժողովուրդներուն մէջ։ Ղազանի եւ Ուֆայի մէջ է որ հիմնուեցան «Թիւրք Օճաղը»ները, իրենց պաշտօնաթերթով՝ «Թիւրք Եուրտու»։ Այնքան ատեն որ օսմանեան կայսրութեան ղեկը կը գտնուէր Սուլթան Համիտի ձեռքը, համաթրքական կամ Թուրանական շարժումը ոչ մէկ լուրջ արտայայտութիւն ունեցաւ Թուրքիոյ մէջ։ Համիտ ուրիշ ծրագիր ունէր, — համիսլամութիւն։ Նպատակն էր իսլամական մեծ կայսրութիւն մը հիմնել, իբրեւ Խալիֆա իր մականին տակ միացնելով Արեւելքի բոլոր իսլամ երկիրները, մինչեւ Հնդկաստան։ Վիլհէլմ Բ. ալ կուտար՝ այս ցնորական քաղաքականութեան եւ ինքզինքը կը յայտարարէր իսլամներու մեծագոյն բարեկամը, իր Թաքուն ծրագիրները իրագործելու յետին մտքերով։

Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումով (1908) եւ Համիտի աստղին խաւարումով, հետզհետէ ջուրն իյնաւ այդ ծրագիրը։ Իթթիհատը սկիզբէ քանի մը տարիներուն շարունակելով հանդերձ համիսլամական քարոզչինէր ղրկել Հնդկաստան, ի վերջոյ հրաժարեցաւ այդ ծրագրէն։

Սահմանադրութեան այդ խանդավառ օրերուն էր, որ Կովկասէն Պոլիս հասան Թուրանականութեան ջերմ հաւատաւորները, գլխաւորութեամբ Եուսուֆ Աքչուրայի եւ Ահմէտ Աղայէֆի։ Անոնք իրենց գաղափարին շուրջ յաջողեցան համախմբել Իթթիհատի կարգ մը վարիչները եւ քանի մը մտաւորականներ։ Համաթրքութեան գաղափարը շուտով ծաւալեցաւ ուսանողական եւ երիտասարդական շրջանակներու մէջ, առաջնորդութեամբ Զիա Կէօք Ալփի եւ Համտուլլահ Սուպհիի։ Ի վերջոյ Իթթիհատը իր հովանաւորութեան տակ առաւ այս շարժումը, եւ 1911էն սկսեալ իր համագումարներուն մէջ առաջին անգամ ըլլալով աւելի շեշտուեցաւ այդ քաղաքականութիւնը։

Պալքանեան պատերազմէն վերջ, մանաւանդ Մեծ Պատերազմի ընթացքին, ի պատուի էին թիւրքճիները։ Համաթրքական գաղափարը լաւ խայծ մը եղած էր Իթթիհատականներուն՝ Թուրք երիտասարդութիւնը իրենց կողմը շահելու համար։

Երբ Պալքանեան պատերազմէն վերջ, օսմանեան կայսրութիւնը կորսնցուց իր եւրոպականը նշարձակ հողամասերը, Թուրքերը իրենց աչքերը անցուցին դէպի Ասիա։ «Էյ Թուրանը հնչեց աւելի ուժեղ կերպով։ Հայկական բարենորոգումներու հարցը սուր կերպով դրուած էր օրակարգի վրայ։ Արեւելեան նահանգին վրայ հայկական կէս-ինքնավար շրջաններու կազմակերպումը արգելք էր Թուրանական ծրագրին։ Այդ վայրկեանէն վճռուած էր արդէն Թուրքիոյ հայութեան բնաջնջումը։

Ընդհանուր պատերազմի վերջին օրերուն կովկասեան ճակատին վրայ պատահած դէպքերը կը ձգտէին պարզապէս միացնել կովկասեան Ազրբէջանն ու Թուրքիան։ Հայաստանի վրայ կատարուած բոլոր յարձակումներուն նպատակն այդ էր։

Զինադադարին, մեծ պետութեանց եւ Ցունաստանի աշխարհակալական գրաւումներուն վրայ, Թուրքերը երբ մէկ կողմէ կը մտածէին ինքնապաշտպանութեան մասին, միւս կողմէ չէին մոռնար դէպի Թուրան երկննալու իրենց ծրագիրը։ Իրենց համար այդ սեւ ու չարաշուք օրերուն, Պոլսոյ համալսարանին մէջ, Ազրբէջանի քոյր հանրապետութեան տարեդարձը տօնելու առթիւ, մեծ հանդէս մը սարքած էին։ Կը նախագահէր Խալիտէ Էտիպ հանըմ, ուսանողական աշարշաֆով։ Բացման խօսքին մէջ, ջերմ ողջոյններ ուղղեց «առաջին Թուրք հանրապետութեան», որ կը ծագէր արեւելեան հորիզոնին վրայ, եւ որուն շատ չանցած պիտի միանային միւս Թուրք հանրապետութիւնները։ Ազրբէջանի անկախ պետութիւնը, նախաքայլ մըն էր դէպի համաթուրանական հանրապետութեանց մեծ դաշնակցութիւն մը։ Նոյն այդ ժողովին մէջ էր որ Եուսուֆ Աքչուրա արտասանեց իր հանրածանօթ ճառը՝ «Ցըլըզ» Հայաստանը մէջտեղէն վերցնելու մասին, որպէսզի ճամբան բաց ըլլայ դէպի Թուրան...

Այս էր անոր կացութիւնը մօտիկ անցեալին մէջ։

Բայց արդեօ՞ք այս իմաստով համաթուրանական շարժում կայ այսօր Թուրքիոյ մէջ։

Դժուար է այս հարցումին վճռական պատասխան տալ։

Երեւոյթներէն դատելով, կարելի է պաշտպանել երկու տեսակէտներն ալ։

Այսպէս, կրնանք պնդել թէ Թուրանական շարժումը կը շարունակուի երբ նկատի առնենք որ՝

1.— Միլլի շարժման ղեկավարները թէ Էրզրումի եւ թէ Սվազի համագումարներուն մէջ «Ազգային Ուխտ»ին իբրեւ հիմնական սկզբունք ընդունեցին արեւելեան հողամասերու անձեռնմխելիութիւնը, մինչ կը հրաժարէին արաբախօս երկիրներէն։

2.— Թուրքիոյ արեւելեան սահմանին վրայ զօրաւոր Հայաստանի մը կազմութիւնը ամէն գնով արգիլելու համար առաջին առթիւ յարձակեցան մանուկ Հանրապետութեան դէմ, մինչ Հելլէնները աւելի մեծ սպառնալիք էին Թուրքիոյ պարտին վրայ։

3.— Այժմ ալ նոյն նպատակով կը յարձակին Արարատի շուրջ համախմբուած Քիւրտերուն վրայ, արգիլելու համար նոր խոչընդոտի մը կազմութիւնը Թուրանի ճամբուն վըրայ։

4.— Մեծ ուժ կուտան դէպի Արեւելեան նահանգները երկաթուղիի գիծեր շինելու քաղաքականութեան։

5.— Բուռն ուժգնութեամբ կը շարունակեն Թրքացման եւ ձուլման քաղաքականութիւնը։

Ընդհակառակն, կարելի է պնդել նաեւ թէ Թուրանական ծրագիրը կէս մը պատմութեան անցած է, երբ նկատի առնենք որ՝

1.— Մուսթաֆա Քէմալ վճռական հարուածներ կուտայ Թրքական հին աւանդութեանց իր յեղափոխական բարենորոգումներով, լատինական այբուբէն, եւրոպական տարազ, կրօնական հալածանք եւայլն։ Իր այս քաղաքականութեամբ կ'ուզէ մօտենալ աւելի Եւրոպայի, հետզհետէ հեռանալով Ասիայէն, ու պատրաստել նոր ժողովուրդ մը, նոր մտայնութեամբ։

2.— Իբրեւ դրական եւ իրատես մարդ, Մ. Քէմալ համոզուած է թէ խիստ դժուար է, եթէ ոչ անկարելի, իրականացնել համաթրքական ծրագիրը, երբ ատոր մեծագոյն թշնամին է իր մեծագոյն եւ հզօր բարեկամը — Ռուսիա։ Բանի՛ իր գլխուն վերեւ կանգնած է զօրաւոր Ռուսիա մը, Թուրքիա չի կրնար մէկ քայլ իսկ առնել դէպի Թուրան։ Այս ճշմարտութիւնը խորապէս ըմբռնած Քէմալ երկու տարի առաջ սկսաւ «Թիւրք Օճաղը»ները։ Թուրքիոյ արդի սահմաններուն մէջ միայն ամփոփելով անոնց գործունէութեան շրջանակը։ Իսկ հիմա կը ջնջէ զանոնք, խափանելով Թուրանական յենարան մը։

Այս փաստերը թերեւս համոզիչ չերեւին՝ վճռական գաղափար մը կազմելու համար բուն իրականութեան մասին։

Անցեալին մէջ շատ սխալներ գործեցինք ու շատ թեթեւ վճիռներ տուինք։ Հակառակ անոր, որ շատ մօտ էինք Թուրքերուն, նոյնիսկ համաձայնած անոնց հետ սրոշ հարցերու շուրջ՝ երբեք չճանչցանք անոնց բուն հոգին եւ իրական նպատակները։

Այսօր որ հեռու ենք Թուրքէն, կրկնակի պարտականութիւն կը ծանրանայ մեր վրայ մօտէն ուսումնասիրելու զայն, ու խորապէս թափանցելու անոր իրական ծրագիրներուն ու մտածումներուն։ Կը բաւէ՛ որքան խաբուեցանք առաջին երեւոյթներէն։

Թուրանական ծրագիրը կենսական կարեւորութիւն ունի մեր ժողովուրդին համար։ Անկախ հայրենիք ունենալու մեր ձըգտումը շատ սերտիւ կապուած է առոր հետ։ Ժամանակ է որ մենք այս մասին ունենանք ճշգրիտ, իրական եւ վճռական գաղափար։ Անհրաժեշտ է որ ճանչնանք մեր հարեւանին թաքուն միտքը եւ ըստ այնմ գծենք մեր ուղին, յստակ ու պայծառ։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼԱՒ Է ՈՒՇ, ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ

Ապրիլ 5 Թուակիր խմբագրութիւն գրութիւն մը ստացեր եմ Մարսէյլի Բարձր-Հայքի Հայրենակցական Միութեան Վարչութենէն։

Կոչ մըն է (ԽՄԲ.— Տես ապրիլ 22ի Յառաջը) ուղղուած բոլոր հայրենակիցներին, Բարձր Հայքի կամ Կարնոյ բոլոր Միութիւններին, Կարնեցի անհատ մտաւորականներին եւ առհասարակ Կարնոյ մէջ ուսում, կրթութիւն ստացած բոլոր անձնաւորութեանց։ Վարչութեան նպատակը բնորոշուած է իր հետեւեալ տողերու մէջ։

— «Բարձր-Հայքի Մարսէյլի Հայրենակցական Միութիւնը, տարուած նոյն ոգիով (մշակոյթը փրկելու), որոշած է հրատարակել պատմական հատոր մը, որուն մէջ պատկերացած պիտի ըլլայ Կարինը եւ իր շրջակայքը բնորոշ հետեւեալ տուեալներով.—

1.— Կարնոյ բնական եւ աշխարհագրական յատկութիւնները։

2.— Բնական ճարստութիւնները, արհեստ, երկրագործութիւն եւ վաճառականութիւն։

3.— Բնակչութեան բաղկացուցիչ տարրերը եւ անոնց փոխ յարաբերութիւնները։

4.— Կարնոյ մշակոյթը (լեզու, գրականութիւն, արուեստ եւ ճարտարապետութիւն)։

5.— Քաղաքական եւ մշակութային մարզին մէջ ի յայտ եկող դէմքեր, դէպքեր եւ անոնց նկարները։

Այս գեղեցիկ նպատակի համար, մեր երիտասարդ հայրենակիցները իրենց կոչով ցանկանում են համախմբել վերապրող Կարնեցիների նիւթական եւ բարոյական ուժերը։

Լաւ է ուշ, քան երբեք։ Անոնց արձագանգի չպիտի թողնել այս արտայայտ կոչը։ Ապարէզ պիտի գայ ամէն մի Կարնեցի իր համեստ ուժերով իրականութիւն դարձնելու համար Մարսէյլի Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան այս գեղեցիկ միտքը, ծրագիրը։ Զանազան երկիրներում, այլեւ ալլ քաղաքներում գտնւող մեր Հայրենակցական Միութիւնները պիտի արդարացնեն իրենց գոյութեան իրաւունքը այս նըպատակի յաջողութեանը նըպաստող իրենց մասնակցութեան չափանիշով։

Բաց աչքով նայինք մեր այսօրուան սեւ ճակատագրին, մեր շրջապատող մռայլ իրականութեան։ Արմատախիլ հայրենիքը բաժան բաժան իրարմէ, ենթակայ այլազան ազգեցութիւններին, օրէ օր, ժամէ ժամ կորսնցնում ենք մեր ազգային գոյնէն որոշ երանգներ, ազգային ինքնութենէն որոշ գծեր։ Հին արժէքները մոխրացած, նորը ունենալու հնարաւորութենէն ու կարողութենէն զրկուած։ Մոռացւում են աւանդութիւններն ու սովորութիւնները, մեր կենցաղը ամբողջ։ Լեզուն աղճատւում է, մըշակոյթը անհետանում։

Պէտք է, պէտք է փրկենք այն, ինչ ունէինք երէկ՝ հարազատօրէն, ունենք եւ այսօր։ Վաղը՝ ուշ կը լինի, դղըւմը՝ անարժէք։ Օրինակ վերցնենք միւս Հայրենակցական Միութիւններէն, հակառակ անոր, որ մեր շրջանին հասած աղէտը ամէնէն ահաւորն էր եւ մեր կորուստը չափազանց մեծ։ Ապրող, իր կորսնցրած անուշ հայրենիքի օդի, Ջրի, ծաղկի, բարձրաբերձ լերանց խնկաւէտ բուրմունքի կարօտով տանջւող Բարձր-Հայքեցու նուիրական պարտականութիւնն է, իր այդ բարձր հմայքի, երկրի հանրային, կրթական, կուսակցական եւ մշակութային կեանքի պատմութիւնը ժառանգ թողնել գալիք սերունդին՝ իբրեւ օծուն հիմնաքար ապագայ վերազարթումի։ Սա պիտի լինի Ցուշարձանը մեր հայրենիքի, անթառամ ծաղկեպսակը մեր թանկագին կորուստների եւ անշէջ կըրակը մեր անթիւ ու անհամար անյայտ Գերեզմանների։

Խոր համոզումը ունիմ, որ ամէն կողմէ քաջալերանքի պիտի արժանանայ[illegible] Բարձր-Հայքցի, իր գործօն մասնակցութեամբ պիտի ապացուցանէ, որ ինք յարգել գիտէ իր անցեալը, իր նահատակները եւ պաշտամունք ունի դէպի իր հայրենիքը։ Ամէն մէկիս հոգու խորքում անթեղուած յիշատակներն ու յուշերը, հանգիստ չպիտի թողուն մեզ՝ երբ զանոնք յաւերժացնելու առաջին հրաւէրը հասած է մեզ։

Դէպի գործ, դէպի լուրջ մշակ աշխատանք, իմ սիրելի հայրենակիցներ։ Դէպի մեզուաջան թափառումներ՝ չթառամած ծաղիկներէ մեղուաբեր փոշին հաւաքելու համար։

ԱՐՕ ԱՐՈՅԵԱՆ

Նիս

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՔԱՆԱՏԱ

Ռուսիոյ արտաքին առեւտուրի գործավարը, Ռոզէնկոլց, հրամանագիրով մը կ'արգիլէ որ և է ապրանք ներածել Քանատայէն։ Այս հրամանագիրը պատասխան մըն է այն որոշման, զոր առաւ Քանատայի կառավարութիւնը՝ արգիլելով ռուսական ապրանք գնել կամ ներածել։ Քանատական կառավարութիւնը իր որոշման պատճառ ցոյց կուտայ այն պարագան թէ Ռուսիա ստորագրած չէ Վերսայլի դաշնագիրը, սակայն նկատի ունենալով որ Վերսայլի դաշնագիրը չստորագրող ուրիշ երկիրներու հետ առեւտրական յարաբերութիւն մը կը մշակէ ինք, կը կարծուի որ իր դրած արգելքին պատճառը ուրիշ է։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

ԱՂԵՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՀԱՅԵՐԸ

Աղեքսանտրէթի մէջ (Իսքէնտէրուն) ներկայիս կ'ապրի 5000ի մօտ հայութիւն մը, մեծ մասամբ Տէօրթ Եօլցիներէ բաղկացած, որոնք կը բնակին չորցուած գետի մը վրայ, տախտակէ խրճիթներու մէջ։ Այս հողամասը ծախու հանուած է Թաղականութեան կողմէ, յամեցման ծախքերը փակելու համար։

Ազգային վարժարան մը կայ 250 սամ. ոսկիի ելեւմուտքով։ 250ի չափ աշակերտութիւն մը կխաւ ուսում մը կը ստանայ, շէնքը պարտէզի յարմարութենէ զուրկ է եւ գրասեղան ալ չունի։

Բարեգործականի «Նուպարեան» վարժարանն ալ ունի 200 ոսկի ելեւմուտք մը, որուն 100-120ը տարիներէ ի վեր կը վճարէ Միութիւնը, 400ի մօտ երկսեռ աշակերտութիւն ունի։

Աղեքսանտրէթի անգլիական հիւպատոսը ազգին նուիրած է 8000 քառ. մեթր ծաղձոտ գետին մը, որուն չորացման ծախք կը նախատեսուի 400 - 450 սամ. ոսկի։ Թաղականութիւնը այս գարնան իսկ չորացման պիտի սկսի եւ հարց տուած է թէ ազգը կ'ուզէ՞ ստանձնել ծախքը։ 60 օր պայմանաժամ տրուած պատասխանի համար։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԹԵՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Անկից առաջ գրեր էինք թէ Սիսի Սահակ կաթողիկոսը կոնդակով մը հրաւէր ուղղած էր Սուրիոյ թեմերուն, թեմական ժողովի մը գումարման համար, Հալէպի մէջ մասնակցութեամբ աշխարհական եւ կրօնական պատգամաւորներու, եւ այս առթիւ, յայտնած էր թէ ապրիլ 19ին պիտի կատարէ իր աթոռակից Բաբգէն Արքեպս.ի կաթողիկոսական ձեռնադրութիւնը։

Կաթողիկոսը թեմերէն ուզած է տեղեկագիրներ եւ վիճակացոյցներ։

Այդ հարցարանը կը բաղկանայ 26 հարցումէ եւ բաժնուած է հինգ մասի։ Առաջին մասով տեղեկութիւններ կ'ուզուին առաջնորդարաններու վարչական կազմակերպութեան, կալուածներու եւ ելեւմուտքի մասին։ Երկրորդ մասով կ'ուզուի գիտնալ ժողովուրդին թիւը, գրագրութ., ապրելու պայմանները, ամուսնական կեանքը բաղդատել ապատճառները եւ ժողովուրդին տրամադրութիւնը պատկոյցութեան համար արգիլեալ օրերու մասին։

Երրորդ մասը վիճակագրական տեղեկութիւններ կ'ուզէ դպրոցներու մասին։ Չորրորդ մասը նոյն տեղեկութիւնները կ'ուզէ, գրադարանի եւ եկեղեցական շէնքերու մասին։ Իսկ վերջին մասը կը վերաբերի եկեղեցական բարեկարգական խնդիրներու։ Մասնաւորաբար կը հարցուի թէ «օտար եւ հայ յարանուանութիւններու կողմէ յայտնի կամ գաղտնի մարդորսութիւններ կա՞ն թեմերու մէջ։ Եւ եթէ կան, ի՞նչ հարկերու տակ եւ պայմաններու մէջ տեղի կ'ունենան ատոնք»։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԽԱՉԻ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

Ապրիլ 6ին տեղի ունեցած է Սուրիոյ Հայ Օգնութեան Խաչի անդրանիկ Պատգամաւորական Ժողովը, Հալէպի մէջ։ Բոլոր աւելի մեծ ու փոքր շրջաններ իրենց պատգամաւորները ղրկած էին։ Հայերը առաջին մըն է որ սկսած է կազմակերպուիլ Օգնութեան Խաչը։ Ամէն շրջան իր բարոյական եւ նիւթական գործունէութիւնը տարած էր գովելի բծախնդրութեամբ եւ ներկայացուց զայն համապատասխան տեղեկագիրներով։ Պատգամաւորական Ժողովը լսելով բոլոր շրջաններու ցանկութիւններն ու պահանջները, գծեց յառաջիկայ տարուան գործունէութեան ուղին եւ նախահաշիւը, ինչ որ ամէնէն աւելի նշմարելի է այս ժողովին մէջ, այդ այն անշահախնդիր ոգին եւ գրական միտքն էր որ կ'առաջնորդէր ժողովականները գրական առաջարկներու եւ եզրակացութեանց։

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԱԶԳ. ԽԱՂՔՈՒԹԻՒ[illegible]

Աղեքսանդրիոյ գաւառ[illegible] ջին անգամ քննած է սեփ[illegible] ժողովի անդամներէն Գ. Ն[illegible] հանի դէմ բացուած [illegible] դատը բացած էր երեսփոխ[illegible] Գր. Սէրթեան՝ ծեծկռտուքի[illegible] խնդրին առթիւ, եւ Գ. Ն. [illegible] 50 ոսկի տուգանքի դատապարտ[illegible] էր ու գործերը «Հանգըստ[illegible] նուած էին։ Նոր քննութիւ[illegible] հետեւանքը ունեցած է որ [illegible] 50էն 60 ոսկիի բարձրացու[illegible] նուած ըլլալով որ Գ. Ն. [illegible] դատարանը խաբած է։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ՑՈՒՑ[illegible]

Պուքրէշի Ազգ. [illegible] տարեկան պիւտճէին մէջ [illegible] բաց մը ներկայացած է այս [illegible] Դպրոցը կերթեւեկան ջեռա[illegible] եւ ամէն տարի մօտ 30,00[illegible] փողի դրամ կը ծախսուի [illegible] եկեղեցւոյ կալուածը [illegible] պէտք ունի։ Եկեղեցիին [illegible] ապահովագրուած չէ ու [illegible] Ջուրը եկեղեցիին հիմերը կը [illegible] հետզհետէ։ Միւս կողմէն [illegible] զակաութեան սովորական [illegible] մուտքերը կը պակսին, [illegible] ընդհանուր գնահատման [illegible]

Նկատի ունենալով [illegible] պարագան, Պուքրէշի [illegible] թիւնը մտածեր է մօտիկ [illegible] մէջ խորհրդակցութիւն մը [illegible] կերպիլ պարոյի հոգաբարձու[illegible] ուրիշ ազգային մարմիններ[illegible] կայացուցիչներու եւ [illegible] գայիններու մասնակցութեամբ [illegible] մայնական տուրքի դրու[illegible] հաստատելու համար Պուքրէշի [illegible] կական շրջանակի մէջ։

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՀԱՅՈՒՆ ԲԱՐԻՔԸ ՕՏԱՐ[illegible] ԿԱՐԵՒՈՐ ԿՏԱԿ ՄԸ [illegible] ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ [illegible]

«Պոստըն Իվնինկ Թրէ[illegible] (30 մարտ) եւ «Նիւ Եորք [illegible] (31 մարտ) կը հրատարակեն [illegible] նաւոր տեղեկութիւններ վերջե[illegible] ռած Ամերիկահայ հարուստ [illegible] բերդցի Ցակոբ Պօղիկեանի [illegible] մասին։

Այս կտակը բացուած [illegible] Եորք քաղաքի պատկան դա[illegible] եանին մէջ առ ի գործադր[illegible] կտակին տրամադրութեան [illegible] մաձայն, Պօղիկեանի հարստութ[illegible] մեծագոյն մասը կ'երթայ Փիլա[illegible] նիա նահանգին Ալլընթաուն [illegible] ղաքի Մւխլըն դոլէճի [illegible] վարժարանին։ Հարստութեան [illegible] մասն ալ պիտի յանձնուի [illegible] լէճին, երբ մեռնի հանգուց[illegible] այրին, Տիկին Հելէն Ճօզեֆի[illegible] բինկեր Պօղիկեան։

Մւխլըն Դոլէճը, որուն [illegible] գլխաւոր դրամական նպաստ[illegible] կը գնահատուի աւելի քան [illegible] տոլար, պիտի հաստատէ [illegible] մը կտակատարին անունով [illegible] դրամի եկամուտին 5 [illegible] պիտի փոխ տայ «կարօտ եւ [illegible] նաւոր ուսանողներու»։

Թ. Պօղիկեան իր կտակին [illegible] 1927 յունուար 29ին եւ [illegible] մէջ կ'ըսէ թէ իր փափաքն [illegible] դրամական փոխատուութեան [illegible] նախապատուութիւն տրուի [illegible] գուած ունեցող աղջիկ ուսանող[illegible]

ՏԻԹՐՈՅԹԷՆ ՀԱՅ Մ[illegible] 85 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ԿԸ ԺԱՌ[illegible]

Կարգ մը ամերիկեան թերթ[illegible] հաղորդեն թէ Տիթրոյթի բնակ[illegible] տարեկան կօշկակար Հայ [illegible] Մէկվահրեան, փերքերս [illegible] ստացած է Կալիֆորնիայէն [illegible] տան) իրեն աւետող թէ իր [illegible] բօր հարստութիւնը, մօտ 85 [illegible] տոլար, իրեն կը սպասէ եւ թէ [illegible] կրնայ Հնդկաստան երթալ [illegible] լալու այդ հսկայական գումար[illegible]

Ամերիկեան թերթերը կը [illegible] րակեն նաեւ Գ. Մէկվահր[illegible] նկարը՝ Տիթրոյթի կօշկակար[illegible] մէջ գործելու ատեն։

Անոր հօրեղբայրը 1860 [illegible]

...ման մեռած է կոլխոզայի մէջ, ...ան հարստութիւն ձգելով

Երրորդը, Տիգրոյեցի Գ. Ճէմա-ճեան, հայրը, որ նոյնպէս կօշ-կակար եղած է, այնուհետեւ աշխա-տաւոր էր ձեռք անցընել այդ հարս-տութիւնը, բայց մեռած էր, առանց [illegible] տիրանալու: Այժմ ապրող 75 տարեկան Գ. Ճէմաճեան, նոյնպէս [illegible] էր տիրանալու անոր եւ [illegible] կը սպասէ յաջողութեան, [illegible] յրագրական տեղեկութեանց:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11-Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

ՌՈՄԷՆ — 20 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին տեղի ունեցաւ Ապրիլեան սգատօնը նախա-գահութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակ-ցութեան եւ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնա-ճիւղին:

Ժամանակէն առաջ հոծ բազմու-թիւն մը եկած էր իր յարգանքի տուրքը բերելու մէկ միլիոնէ աւելի [illegible] նահատակներուն: Բեմին ճա-կատը կը ծածանէին փրանսական ու հայկական եռագոյնները, բեմին առջեւը ծածկուած էր ծիրքածաղ-[illegible] ծաղկեպսակներով: Սգահանդէսին նախագահ ընկեր Յ. Տէրտէրեանի [illegible] ներկաները յոտնկայս յարգեցին նահատակներու յիշատակը, սգահանդէսը բացուեցաւ «Ցառաջ նահատակ» խմբերգով:

Յետոյ խօսքը տրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչին, ընկ. Մ. Թաշճեանի, որ խօսեցաւ [illegible] նշանակութեան մասին յիշեցնելով մեր պարտականութիւնը մեր սիրելիներուն ու հարազատնե-րուն հանդէպ, որոնք կոտորուեցան անապատներուն մէջ: «Անթաղ են անոնց ոսկորները, մեր նուիրական պարտականութիւնն է հաւաքել այդ ոսկորները ու փոխադրել ազատ ու անկախ Հայաստանի մէջ»:

Հայ Կարմիր Խաչի կողմէ խօ-սեցաւ Գ. Ա. Պօղիկեան, վերջին խօսողն էր Զ. Ե. Ռ. Միութեան կողմէ Գ. Կ. Աւշարեան: Ցարդիկ [illegible] տալով թէ ներ-կայիս ամէն կողմ սգահանդէսներ կազմակերպուած են Զ. Ե. Ռ. Մի-ութեան կողմէ, այսինքն այն ըն-կերներուն կողմէ, որոնք զաւակներն են Ապրիլեան եղեռնին նահատակ-ներուն, Թելադրեց ներկաներուն, [illegible] համար անոնց յիշատակը [illegible] կտակը, [illegible] մեր հին աւան-դութիւնները, փրկել նորահաս սե-րունդը: «Եթէ չկարենանք փրկել այս նորահաս սերունդը, այն ժամա-նակ [illegible] կ'ըլլանք մեր նա-հատակներու կտակին եւ այն ատեն եղեռնին սուգը կրկին անգամ կը [illegible] հայ ազգին սիրտին մէջ»:

Յետոյ եղան արտասանութիւններ ու մեներգներ, Վալանսէն Գ. Հրանդ նուագեց ջութակի վրայ տխուր եր-գեր:

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք» խմբերգով:

Ի. Ջաթըեան

ԵՂԵԳԻՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 20 Ապրիլ.— Շաբաթ իրիկուն նախաձեռնութեամբ Խար-բերդ Եղեգի գիւղի Վերաշինաց Միութեան, տեղի ունեցաւ ընտանե-կան երեկոյթ մը, իր հիմնարկու-թեան վեցերորդ տարելիցին առթիւ, Սալոն Էսփանեոլի գեղեցիկ սրահին մէջ: Վարչութեան կողմէ նախագահը հակիրճ տեղեկութիւններ տուաւ Միութեան գործունէութեան մասին եւ անդրադարձաւ նորահաս սերուն-դի պահպանման գործին եւ կոչ ուղղեց ներկայ երիտասարդներու եւ համայն Խարբերդի ու յարակից գիւ-ղերու վերապրողներուն, որպէս զի կազմեն մեծ եւ զօրեղ կազմակերպու-թիւն մը փրկելու համար հազա-րէ աւելի Խարբերդցիները որոնք տակաւին կը գտնուին Թրքական բանութիւններու տակ: Հոն Թրքական սուրը միշտ կախուած կը մնայ հայ ժողովուրդին վերջին մնացորդներուն վրայ:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ յիշատակենք այն կատակերգութիւն-ները, զորս խաղացին նորահաս տղաքը, օտար երկրի մէջ հազիւ դպրոց տեսած, կրցած են սորվիլ մեր լեզուն եւ այսպիսի ընդունակու-թիւն ցոյց կուտան:

Կարօ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐ

ՓՈՒԺԷ-ՍՈՒՌ-ԱՌԺԱՆ.— 1923ին Հայերս 25 30 տըն-տոր կազմեցինք փոքրիկ գա-ղութ մը եւ մինչեւ հիմա կ'աշ-խատէինք հոս աղիւսի գործա-րանին մէջ: Հիմա 96 հոգի կը կազմենք, բայց ապրիլ 13էն 20ի չափ հայ գործաւորներ ճամբեցին: Շատեր 3-4 հոգի-նոց ընտանիք մը կը կազմեն եւ չուառ մնացած են: Շատ կը խորհին թէ ինչ պիտի ըլլայ մեր այս դժբախտ վիճակը, ո-րովհետեւ հոս մէկ գործարան կայ: Իսկ 12 ընտանիք հող առ-ած են եւ տուներ շինած են, անկարելի է ուրիշ տեղ փոխա-դրուիլ: Վերջերս, կազմած էինք 20 անդամով Հայ Ուսումնասի-րաց Միութիւն մը:

Լ. Պետրոսեան

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԵՒ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 17 ապրիլ.-Մար-սէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնա-ճիւղը ունի իր ֆութպոլը, շատ յառաջացած է սկաուտական կազմը քաղաքին մէջ, ունինք 50է աւելի գայլուկներ ու սկա-ուտներ, որոնք օրըստօրէ կը յառաջանան ու կը բազմապատ-կուին: Առաջնորդական կազմը ղեկավար ունենալով սկաուտա-կան յանձնախումբը, ամէն աշ-խատանք կը թափէ զարկ տա-լու [illegible] հիմերու վրայ: Գար-նանային արշաւանքներն ու պտոյտներն սկսած են մեծ խան-դավառութեամբ: Մարսէյլը ա-ռիթը չի փախցներ վայելելու բնութեան բարիքները: Մէն Լուի որ վերջերս միացաւ մայր կազ-մակերպութեան, ունի 40ի չափ գայլուկներ, սկաուտներ, մեծ մա-սամբ նորընծաներ: Ունի ա-ռաջնորդ պարտաճանաչ կազմ, ղեկավար ունենալով ի-րենց խմբապետները: Մէն Լուի սկսած է իր սահմանէն դուրս ալ վարակել սկաուտիզմը:

Մէն Մարկրիթի մէջ շար-ժումը սկսելու վրայ է: Շնորհիւ քանի մը սկաուտ-հինաուրճանա-ւորներու որոնք ամէն ջանք կը թափեն սկաուտիզմի զարգաց-ման:

Մէնթ Անթուանի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ սկաուտիզմի սերմը ցանուած է, բայց զայն խնա-մել պէտք է: Եւ վստահ ենք որ մեր ցանած սերմերը շուտով պիտի ծլին ու ծաղկին: Հոս ար-դէն գոյութիւն ունի սկաուտ երկու խմբակներ, ղեկավարու-թեամբ Յունաստանի շրջանի սկաուտ առաջնորդներէն Գ. Վա-ղարշակ Ազարեանի:

Գուլվար Օտտօ, նոյնպէս ու-նի գայլուկներու խումբ մը, ղե-կավարութեամբ Գ. Աղգին Մար-տիրոսեանի: Այս խումբը մաս չի կազմեր [illegible] շարժման, լոկ այն պատճառաւ, որ սկաուտիզ-մը բաժանուած է, եւ գոյութիւն ունին երկու միութիւններ:

Մէն Ժէրոմ, Կարտան եւ Մար-սէյլի բոլոր արուարձաններու մէջ կարող ենք ունենալ խումբեր սկաուտական այն ատեն երբ Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ. Պատ-գամաւորական Ժողովը գծէ աշ-խատանքի միօրինակ եղանակ մը:

Ն. Արծրունի

ԼԷՆԻՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՆԱՄԱԿԸ

Բեսեդովսկիի թերթը, «Բորբա» (պայքար) պարբերականին մէջ (թիւ 15) կը կարդանք.—

Լէնին, մեռնելէ առաջ իր վեր-ջին նամակը ուղղած էր Ստալինի: Ահա թէ ինչ է այդ նամակին ա-ռարկան: Ստալին իր առօրական կոշտութեամբ կը վարուէր Կրուպս-կայայի հետ, կը հետեւէր հեռա-ձայնի խօսակցութիւններուն, եւ կը նեղէր բոլոր անոնք որ խնամք մը կ'ուզէին տալ հիւանդին: Օր մը, երբ Ստալին կոշտութեամբ դարձեալ միջամտեց, տիկին Կրուպսկայա ստիպուեցաւ կարգի հրաւիրել զինք հեռաձայնին մէջէն եւ պահանջեց այլեւս չզբաղիլ Լէնինի տրուելիք խնամքներով:

Ստալին պատասխանեց հայհոյա-նքով մը: Տիկին Կրուպսկայա, չա-փազանց վիրաւորուած, միջա-դէպը պատմեց իր ամուսնին, Լէնի-նի, որ, յուզուած, խիստ նամակ մը ուղղեց Ստալինի, այնքան խիստ շեշտով մը, որ երբեք գործածած չէր: Այս նամակով Լէնին յայս կը յայտնէր թէ շուտով պիտի առող-ջանայ, եւ իր ընելիք առաջին գոր-ծը պիտի ըլլայ կուսակցութենէն պահանջել որ վտարուին այն ան-ձերը, «ինչպէս էք դուք», անարժան կրելու կոմունիստ տիտղոսը:

Լէնին կ'աւելցնէր թէ ամբողջո-վին համոզուած է Ստալինի առխա-կան ոգէտ եւ կոշտ նկարագրին մասին, պատճառ մը որ զինք ան-հանդուրժելի կը դարձնէ քաղաքա-կան կեանքի մէջ: «Կոշտութիւն մը, որ ձեզ (Ստալինը) կը դարձնէ սատա-րապ մը Սուլթան Համիտի ձեւով:» Լէնին կը մեղադրէր Ստալինը, որ իր քաղաքական ասպարէզին մէջ նպատակ ընտրած չէ ծառայել պրո-լետարիատին, այլ գրաւել իշխա-նութեան աթոռը:

Երբ Ստալին ստացաւ այս նա-մակը, վազեց Կորքիի մօտ: Յետոյ վազեց Կրուպսքայայի մօտ, ամբաս-տանելով զայն որ իր հիւսած պատ-ճառութիւններով ջղայնացուցած է հի-ւանդը: Կրուպսկայա սպառնաց հրա-տարակել Լէնինի նամակը: Ստալին վախցաւ եւ ըսաւ թէ միջադէպը փակուած է, եւ ինք պիտի նկատէ թէ երբեք նամակ չէ ստացած:

50 ՆՈՑՆԵՐԸ

Գանք որ Ֆրանսի կողմէ 1928ին տպուած 50 ֆրանքնոց թղթադրամ-ներուն վրայ փոքրիկ փոփոխութիւն-ներ կատարուեցան եւ շրջաբերու-թեան հանուեցան:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսաբնակ հայ նկարիչ, ար-ձանագործ, փորագրիչ, ճարտարա-պետ եւ առհասարակ զարդար-ուեստի զանազան ճիւղերուն մէջ գործող մեր բոլոր արուեստագէտնե-րուն մասնակցութեամբ մեծ ցուցա-հանդէս մը պիտի սարքուի Սեվրի Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի սը-րահներուն մէջ, յառաջիկայ յունիս ամսուան ընթացքին:

Ցուցահանդէսին բացումը տեղի պիտի ունենայ մայիսի վերջերը:

Ցուցահանդէսի կազմակերպիչ Մարմինը ներկայիս կը խնդրէ այն արուեստագէտներէն որոնց հասցէի չգոյութեան պատճառաւ մասնաւոր հրաւիրագիր չեն ստացած, որ փու-թան իրենց մասնակցելու համա-թիւնը գրաւոր կերպով յայտնել մին-չեւ ապրիլ 26 եւ ցուցահանդէսի կազմակերպչական ծախքերուն իրենց մասնակցութիւնը բերել 30 ֆրանքի վերջնական գումար մը, ուղղելով գանձապահի հասցէին՝

M. K. Mélik Minassiantz, 11 rue Lafayette, Paris (9e).

Ցուցահանդէսի դրկուելիք գոր-ծերու թիւին եւ քանակին մասին յատկապէս պիտի գրուի, երբ մաս-նակցողներու ընդհանուր թիւը ծա-նօթ ըլլայ [illegible] ապրիլ 26ի թուականէն անմիջապէս յետոյ:

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ԵՒԴՈԿԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԱԹԷՆՔ.— Եւդոկիոյ Հայ-րենակցական Միութեան ար-տակարգ ժողովին մէջ որոշուե-ցաւ անխտիր բոլոր Թոզաթցի, Նիքսարցի, Հէրէքցի (Էրպաա), եւ Արթովացի հայրենակիցնե-րուն լիակատար ցանկը պատ-րաստել:

Կը խնդրուի վերոյիշեալ շրջանի հայրենակիցներէն լրա-ցնել հետեւեալ հարցումները եւ ղրկել միութեանս ընդհ. պատ-ուիրակին:

Անուն, մականուն, հօր ու մօր անուն, տարիք, արհեստ, ներ-կայ հասցէն, հայրենիքի ո՞ր թաղ բնակիլը, ամուրի թէ ա-մուսնացած է՝ կնոջ եւ զաւակ-ներուն անունները ու տարիքը, ո՞ր տեղ ողջ ազգական ունի արտասահմանի մէջ, անոնց ա-նունները ու հասցէն (եթէ գի-տեն):

Հասցէ.— Մ. Չէյթունեան, c/o Ա. Բովալաքիտիս, 10 Օտոս Արիստիտու, Athènes, Grèce.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 11)

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Նոր սերունդին փրկութեան հարցը, զոր «Յառաջ» գովելի նախաձեռնութեամբ յանձնած է իր ընթերցողներուն ուշադրու-թեան, իսկապէս կենսական հարց մըն է մեր ցիրուցան գաղութներուն համար:

Որպէսզի մեր Նորահաս սերուն-դը, որ հասակ կը նետէ օտար եր-կինքի տակ, ապրի մեր սրտին մօ-տիկ, ոգեւորի ու ըլլայ մերինը, և ոչ թէ անհարազատ մեզի, Ներկայիս շատ ու շատ են պարտականու-թիւնները, որկը ծանրանան կազմակեր-պութեանց եւ միութիւններու վրայ: Ես չպիտի խօսիմ այս կամ այն կազ-մակերպութեան բաժին ինկած պար-տականութեանց կամ նոր միու-թիւն մը ստեղծելու մասին, քա-նի որ արդէն շատեր այս էջերուն մէջ գրեցին առանց շուրջ:

Իմ խօսքս կ'ուղղեմ անխտիր մեր մայրերուն, որոնց թեւերուն տակ կ'ածի կ'ուռճանայ, եւ հասակ կը նետէ մեր նոր սերունդը, եւ որուն վրայ հայ ժողովուրդը այնքան յոյ-սեր է դրած վաղուան համար:

Թռչնիկի մը առաջին թռիչքը մայր թռչունն է որ կը սորվեցնէ, դեռ ձագը բոյնը չթողած:

Ճիշդ թռչնիկին նման՝ մեր նո-րահաս սերունդը իր թռիչքը պիտի առնէ իր մօր թեւերուն տակ: Այդ տաքուկ բոյնին մէջ հայ երախան պիտի սկսի թոթովել իր մայրենի լեզուն, այնքա՜ն անուշ: Պիտի սկսի սիրել իր ոսկեղենիկ լեզուն, պիտի լսէ իր պապերուն փառայեղ պատ-մութիւնը իր մօրկանը հարազատ շրթներէն իսկ, անով պիտի հպար-տանայ փոքրիկ հերոսը, իր չամիչ աչուկներով պիշ-պիշ նայելով իր մօրը շրթներուն, ուրկէ հատիկ-հա-տիկ պիտի լսէ մեր դարաւոր եւ փառաւոր պատմութեան էջերը զար-դարող անմահ դէմքերու կեանքը: Ահա այսպէս, դեռ իրենց թռիչքը չկատարած, դէպի կեանքի հրաս-քին մէջ չնետուած, արդէն ճանչ-ցած պիտի ըլլան մեր փոքրերը ի-րենց ծագումն ու ազգութիւնը, մէկ բառով իրենց ինքնութիւնը: Եւ վս-տահ եղէք թէ հայ սերունդի փր-կութեան գործին մէջ առաջին պար-տականութիւնը կը ծանրանայ մօր մը վրայ:

Հարց տուր, դուն քեզի, ով ըն-թերցող, թէ մանկութեան օրերուդ մեծ մայրիկիդ կամ մեծ հայրիկիդ քեզի պատմած հէքեաթներէն ո՞րն ես մոռցեր: Հաւանական է եւ ոչ մէկը: Մանուկ մտքին վրայ շատ դիւրին է դրոշմել այն ինչ որ կը փափաքինք տեսնել: Ուրեմն տնային դաստիարակութիւնը կը սկսի տունէն:

Նորահաս սերունդի փրկութեան համար առաջին քայլը մայրն է որ պիտի առնէ, կը խորհի՞ն արդեօք հայ մայրերը այս մասին: Տունէն կը սկսի ամէն ինչ: Լրջօրէն խոր-հինք, հայ մայրեր, մեր վերքին վրայ: Եթէ չդարմանենք զայն, պի-տի փտեցնէ մեզ մեր արմատէն:

Պատմական ազգի մը շառաւիղ-ներն ենք որ երկիրէ երկիր ինկեր ենք այսօր, օտար երկինքի տակ, օտար դռներու առջեւ, ի խնդիր ապրուս-տի մը: Արթուն կենանք, չըլլայ հացի մը փոխարէն մեր զաւակները ձեռքէ հանենք:

Խօսինք մեր նորահաս սերունդին հետ հայերէն միայն:

Պատմենք անոնց մեծ դէմքերն ու դէպքերը մեր փառայեղ պատ-մութեան

Ունենանք ամէն մէկ տան մէջ հայերէն թերթ մը, միայն կար-դանք զայն մեր հասակ նետող զաւկին հետ: Մեղք որ մանկական թերթ մը չունինք ֆրանսահայ գա-ղութին մէջ, մինչդեռ պէտքը զգալի կը դառնայ օրէ օր:

Հայ տիկիններ, ի սէր ճշմար-տութեան, եւ ի սէր ձեր երախա-ներու փրկութեան, ըսէք, պատմե-ցէք մեր նորահաս սերունդին թէ Հայը ապրած է իբրեւ ազգ՝ ազգե-րու պատմութեան մէջ, եւ անոնց կողքին, թէ Հայը ունեցած է փա-ռաւոր անցեալ մը հին ազգերու պատմութեան մէջ եւ ան չի նմա-նիր երկինքէն ինկած խնձորներու, ինչպէս կը պատմէ հէքեաթը:

Սիրցնենք իրենց ծագումը, լեզուն ու պատմութիւնը մեր նորահաս սե-րունդին, որպէս զի ան ալ փոխադար-ձաբար մեզ սիրէ,

Մայրերուն վրայ կը ծանրանայ այս քաղցր լուծը, ի սէր փրկութեան մեր նորահաս սերունդին:

Հ. Մ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԸԼՏԸԶԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մկրտիչ ձիերը տարած էր Թաթավլայի մէկ ախոռը եւ օր մը ու-[illegible] որ զանոնք լծեր է քառաչուէ անիւներով կառքի մը: Յետոյ Մկրտիչը [illegible] սրճարանի մը մէջ եւ իմացայ որ վարպետը ծախսած է ձիերը, ար-տասահմանէն կառապան մը վարձած ըլլալով:

Միւսալ [illegible] տեսնելով կառքին բեկորները, հաստատեց թէ իսկապէս Մկրտիչի վարած կառքին կտորներն են: Ձիավաճառ Քսենոֆոն ալ նոյն յայտարարութիւնն ըրաւ:

Ղազարոս, կառատան տէրը, իր կարգին հարցաքննուելով, յայտարարեց թէ մայիս 1ին Մկրտիչ Ղարիպեան անուն մարդ մը վարձեց իր կառատունը, 150 ղուրուշ վարձքով, երեք ամսականը կանխիկ վճարելով: Ինք Պէօյիւքտէրէ երթալու հարկադրուած ըլլալով, խնդրած էր որ յաջորդ վճա-րումը յանձնուի իր ազգականուհիներէն Աղաւնիի, թէ յուլիսի սկիզբները վերադառնալով, հանդիպած է միջահասակ, թուխ, քառասուննոց մարդու մը, որ յայտնած էր իրեն թէ փախած է Մկրտիչը, որ կը ծառայէ իր վարպետին՝ Աւստրիացիի մը քով

Մարգար անուն մէկը, որ սրճարան մը կը բանեցնէր կառատան մօտ, հարցաքննուելով յայտարարեց թէ Մկրտիչ Երուանդ անուն ընկեր մը ունէր եւ թէ միասին պտըտած էին Քեաղըտհանէ եւ Պէօյիւքտէրէ, քառաչուէ բաց կառքի մը մէջ, մահափորձի օրուան առտուն, Երուանդ եկած եւ զա-ւաթ մը սուրճ խմելով, յայտարարած էր թէ գիւղ պիտի երթայ եւ այնու-հետեւ ա՛լ մէջտեղ չէր եղած:

Անմիջապէս խուզարկուեցաւ Երուանդի տունը եւ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ մայրը: Տան մէջ գտնուեցան կարգ մը ձեռագիր թուղթեր եւ յեղափոխական կուսակցութեան նպատակները բացատրող հրատարակու-թիւններ եւ երգեր:

Պէշիկթաշի ոստիկանութեան յուլիս 17 թուակիր տեղեկագիրը կ'ըսէր թէ երկաթագործ Ստեփան որ Ուն Գափան կը բնակէր, երեք ոսկինոց չէք մը եւ նամակ մը ստացած էր Վառնայէն, Երուանդի մօրը յանձնելու հա-մար:

Երկաթագործը հարցաքննուելով յայտարարեց թէ իրեն բերած էին այդ նամակը, բայց ինքը չէր ուզած ընդունիլ, իմացած ըլլալով որ Երուանդը կը փնտռուի եւ թէ ցրուիչը պահանջած էր գրել ստացագրին վրայ, թէ կը մերժէ ընդունիլ նամակը: Արդէն Պէշիկթաշի ոստիկանութեան ալ տեղե-կութիւն տուած էր: Վէլի Քէհեա, որ ծանօթ է գործին, հաստատեց Ստե-փանի յայտարարութիւնը: Երուանդի տուած հասցէն էր, Մկրտիչ Տէր Խա-չատուրեան Վառնա: («Յառաջ». Պատահմամբ այն ծերուկ ընկերն է որ վերջերս մեռաւ Սելանիկի մէջ):

Քննիչ յանձնաժողովին աշխատանքները օրը օրին կը տեղեկագրուէին Սուլթանին: Ուշադրութիւն գրաւած ըլլալով որ Սիլվիօ Րիչչի եւ Րիփոլի պէս կասկածելի մարդիկ անդադար անուն կը փոխեն, շարունակ բնակարան կը փոխեն Բերայի վարձու սենեակներուն եւ «փանսիոն»ներուն մէջ, ա-գած ատեն անհետացնելով իրենց հետքերը, Սուլթանը հրամայեց մեծ պան-դոկներէն եւ խաներէն զատ, խիստ քննութեան ենթարկել նաեւ բոլոր վարձու սենեակները, յարկաբաժինները եւ «փանսիոն»ները, ճշդել անոնց բնակիչներուն ինքնութիւնը եւ արձանագրել տոմարներու մէջ, նշանակելով ժամանման եւ մեկնումի թուականները: Այս առթիւ մասնաւոր կանոնագիր մըն ալ պատրաստուեցաւ

«Դժոխային» կառքը՝ ճամբայ ելած ատեն

Այսպէս, կատարուած հարցաքննութիւններէն հաստատուեցաւ որ քառա-չուէ անիւներով բաց կառք մը, որուն նմանը մինչեւ հիմա անծանօթ էր Պոլսոյ մէջ, տեսնուած է Բերայի, Ղալաթիոյ, Շիշլիի եւ Քեաղըտհանէի մէջ, այդ կառապաններէն Սրվազցի Մկրտիչ Ղարիպեան եւ Խասգիւղցի Երուանդ Թոփալեան, թէ մահափորձէն քանի օր առաջ, այդ կառքը տեսնուած էր Սելանիկի արարողութեան ատեն, թէ կառատունը կը գտնուէր Թաթավլա, թէ յայտարարուած չէր թաղապետութեան եւ թուահամար չունէր:

(Շար.)

Սպանիոյ դէպքերը

Սպանիոյ հանրապետական կառավարութիւնը կոչ մը հրատարակելով կը հրաւիրէ Սպանիացիները որ եթէ իրենց դրամագլուխները փախցուցած են արտասահման, վերջին դէպքերուն հետեւանքով, փութան ժամ առաջ վերադարձնել երկիր։ Մերժումի պարագային, ելեւմտական նախարարը քննութիւն պիտի բանայ կասկածելի դրամատէրներու մասին։ Այդպիսիներուն դէմ շատ խիստ միջոցներ պիտի գործադրուին։

Հանրապետութեան ընդհ. դատախազը, շրջաբերականով մը պիտի արգիլէ թերթերուն, իշխան, թագաւոր, Նորին Վեհափառութիւն, եւայլն, բառերուն գործածութիւնը, երբ խօսին Սպանիոյ արքայական ընտանիքին մասին։

Կառավարութիւնը մտադրած է կարգ մը բարեփոխումներ մտցնել ընտրական օրէնքին մէջ, եւ ընտրութեանց իրաւունքը տալ 21 տարեկաններուն եւ ո՛չ թէ 25էն սկսեալ ինչպէս կը տրամադրէ ներկայ օրէնքը։ Կառավարութիւնը արդէն հրահանգեց ընտրական մարդահամար կատարել։ Այս մարդահամարի լրացումէն վերջն է որ ընտրութիւնները պիտի կատարուին։

Պատերազմական նախարարը որոշած է հրաւիրել զօրավարներն ու ամէն դասու սպաները որ պատւոյ խօսք տան առանց վերապահութեան փարելու հանրապետական վարչաձեւին։

Քուրթէնի վերջին ոճիրը

Տիւսէլտորֆի հրէշին վերջին դատավարութեան մանրամասնութիւնները կուտանք առաջին էջին վրայ։

Դատավարութեան վերջաւորութիւնը նշանակալի կը դառնայ եղերական միջադէպով մը։ Եղեռնագատ ատեանի նախագահը Ռոզէ, որ մինչեւ վերջ վարեր էր Քուրթէնի դատը, յանկարծամահ եղաւ նախորդ առտու, Քուրթէնի մահուան վճիռը արձակելէ վերջ։

Մահուան պարագաներու մասին մանրամասնութիւն չի հաղորդուիր։

Կը կարծուի թէ Քուրթէնի դատավարութեան ընթացքին, նախագահը որ չափազանց յոգնած էր եւ քանիցս չափազանց ազդուած էր հրէշին հանդարտ ու վայրագ յայտնութիւններէն զոհ գնաց սրտի հիւանդութեան տագնապի մը։

Այս ալ կ՚ըլլայ Քուրթէնի վերջին ոճիրը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Երկրաշարժ.— Նոր Զելանտայի մէջ երկրաշարժի նոր ցնցումներ աթուսարսափի մատնեցին ժողովուրդը, որ սկսաւ փողոցները թափիլ։ Նախորդ ցնցումներէն վնասուած շէնքերը փլան։ Մարդու վնաս չկայ։

Անգլօ-ֆրանսական առեւտուրը.— Անգլօ-ֆրանսական առեւտրական դաշինքի կնքման բանակցութիւնները որ տեղի կ՚ունենային Լոնտոնի մէջ, վերջացան։ Ֆրանսական կառավարութեան պատուիրակները վերադարձան Փարիզ։

Ֆրանսայի տուրքերը.— 1930 - 1931 ելեւմտական տարիի ընթացքին, գանձուած ուղղակի եւ անուղղակի տուրքերու գումարը հասած է 45 միլիառ ֆրանքի։ Նախորդ տարուան գանձումներուն բաղդատմամբ 988 միլիոնի յաւելում մը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"ի

Թիւ 4 (Ապրիլ 1931) հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Դաշնակցական կազմակերպութեան խնդիրը (խմբ). — *Տնտեսական տագնապը* (Ս. Վրացեան).— *Մենշեւիկների դատավարութիւնը* (Աշոտ Արծրունի). — *Գրական հարցը Ինտերնացիոնալում.*— *Թուրքիոյ չուրջ.* — *Հայաստանում.*— *Սեւքարեցի Սաքօի ինքնակենսագրութիւնը.* — *Մեր զոհերը.*— *Թղթակցութիւններ* (թուրքերը կը սպաննեն երկու քիւրտ պետեր).— *Կազմակերպական կեանք* Հարաւ. Ամերիկա).— *Գրախօսական.*— *Հերման Միլլէր։*

Տարեկան բաժնեգին՝ 25 ֆր.։ Հատով՝ 2 ֆր. 50. Հասցէ՝ Mlle S. Agopian, 5, Rue des Gobelins, Paris.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8ին 131 Fg. du Temple. կարեւոր օրակարգ։

ԻԻՒԱԼԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins. Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին ,այս կիրակի ժամը 5ին բժիշկ Տէր Դաւթեանի բնակարանը, 27 Ave. de Bellevue, Chaville.

ՏԱՒՐԱՌ

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ընկերական հերթական ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Քաջկէն Սիւնի եւ կայծակ ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 2.30ին Բիւ տը լա Րէփիւպլիքի հաւաքատեղին, Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 10 Place Saint Michel, գիւրօ Թապայի մէջ։

Այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի յատուկ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն ընդհ. Հայ նահատակաց յիշատակին համար։

∴ Այս կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Փօղոս-Պետրոս եկեղեցիին մէջ կը կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ ընդհանուր Հայ նահատակներու յիշատակին համար։ Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ՏԷՍԻՆԻ մասնաճիւղի ժողովը այս իրիկուն ժամը 7ին Կարօ Օհաննեանի սրճարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ մարզասէր երիտասարդները։ Սկաուտներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Գ. ՀԱՅՐԱՊԵՏ Փափազեանէ (2 Rue Hippodrome Lyon) *կը խնդրուի Գ. Խաչիկ Գուժեմեանի հասցէն ատիպաղաբար յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։*

EMPIRE Սինեմա-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՓԱՐԻԶ.— 26 Ապրիլ կիրակի իրիկուն

Salle d'Horticulture*ի մէջ*, 80 Rue de Grenelle, մէթրօ rue du Bac

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հ. Հ. Պատուիրակութեան, Արեւմտեան Եւրոպայի կարմիր խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի, Հայրենակցական միութիւններէն՝ Առափազարի, Հաճնոյ Ազգասիրացի, Տրապիզոնի, Տարօն Տուրուբերանի։

Նախագահութեամբ ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։

Կ՚երգէ Օր. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Օր. Գոհարիկ Ղպզարեան *(դաշնակ)*, M. Worms *(թաւջութակ)*, M. Y. Brun *(սրինգ)*։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Մանուկ Բաշաեանի սրճարանը, 138rueEtienne Dolet

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ե. Ե. Միութեան

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Brébant Marseillais*ի մեծ սրահին մէջ*

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղին

Կը նախագահէ՝ ԳՐ. ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԱՔԵԱՆ

Կը խօսին՝ Գ. Գ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Վ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ, ՏԻԿ. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ եւ Բ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն եւ երգ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ ազգ. կազմակերպութեանց

ԷՔՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍ.— Կազմակերպուած «Յառաջդիմասէր» միութեան կողմէ և մասնակցութեամբ ազգ. կազմակերպութեանց

Այս կիրակի ժամը 3ին 11 Rue des Ecoles

Կը նախագահէ՝ Արհ. ԱՆՏՈՆ եպսկ. ՓԱՀԼԱՊԱՆԵԱՆ

Կը խօսի՝ Գ. Թ. ԵՂԻՇԷ

Երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ կենդանի պատկեր

Գ. Դուրեանի «ՍԵԻ ՀՈՂԵՐԸ»

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԱՊԱՌԱԺ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Փառկալի քէմփի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne. մէթրօ Vaugirard, կը խօսի Գ. Վահան Շամբարճումեան, նիւթ ունենալով՝ *«Հայ կնոջ ընկերային իրաւունքները»։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ։ Տեղօրի քարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlian, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— *Կը փնտռուի Վանի Ոսկեբակ գիւղացի Հայկ Աբրահամեան որ նախապէս կը գտնուէր Հալէպիստան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իմացնել՝ իր քեռորդւոյն Գ. Գրիգոր Վարդանեանի*, 17 Bld. Puyette, Ghemin Santé Margueritte, Marseille, France.

ԳՏՆՈՒԱԾ

Բուրդէ ժաքէթ մը գտնուած է Հ. Կ. Խաչի պարահանդէսին մէջ։ Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 375 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
25
ԱՊՐԻԼ
1931

25 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1553

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՆՕԹՈՒԹԵԱՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Աղաղակ մը՝ դարձեալ Մակեդոնիայէն։ Երրորդ անգամ ըլլալով։

— «1930 սեպտեմբեր 15էն ասդին աշխատող չէ եղած։ Դրամ ունեցողները կերան իրենց պատրաստի դրամները, չունեցողներն ալ ունեցողներէն փոխ առին, այն յոյսով որ ծխախոտները ծախուած ատեն դրամ կը ստանան, գործ կը գտնեն եւ կը վճարեն։

Ծխախոտները ծախուեցան, գիւղացին (հողատէրը) իր պարտքերը վճարել յունական Ազգային Դրամատան եւ մեր տղաքները, որ 5—80,000 տրախմի առնելիք ունէին, ստիպուեցան ջուր խմել անոնց վրայ։ Դատարանները չեն ուզեր նեղել տէրերը, մանաւանդ երբ պահանջատէրը օտար է կամ տեղացի։

ԱՅՍ ՊԱՏՃԱՌԱՒ ՕՐԵՐՈՎ ՇՈՄ ՊԱՀՈՂՆԵՐ ՈՒՆԵՑԱՆՔ, մէկ պատառ մը հացի համար ո՛ր եւ է գործի յանձնառու, որովհետեւ այս վերջինները բախտաւոր են աստիճան մը...

Եթէ շուտափոյթ միջոց մը չգտնէք, այս տղաքը պիտի կորսուին քանի մը ամիսէն, կա՛մ բանտ իյնալով, կամ յոյն այրիներու ... ունենալով, եւ վերջապէս ամէն յուսահատական միջոցի դիմելով...»

Այս մէկն պարագան ալ՝ իբրեւ յատկանշական օրինակ.

— «Թիւ 2ատ բախտաւոր համարուած որբերէն մէկը գիւղէն թափառելէ յետոյ, կանգ առաւ քաղաքի մը մէջ, եւ զանազան դժուարութիւններով կրցաւ հասարակ աւելածուի գործ մը գտնել ... մը մէջ։ Պատառ մը հաց ուտելու եւ իր ընկերներուն ... համար, տղան յոյն հանդերձավաճառի մը քով աւանդ իր զգեստը, որ 2000 տրախմի արժած էր, եւ փոխ առաւ 600 տրախմի (200 ֆրանք), քսան օրէն 900 տրախմի (300 ֆրանք) վճարելու պայմանով...»։

Ի՞նչ աւելցնենք այս տողերուն վրայ, որպէսզի աւելի ... ըլլայ պատկերը։ Որպէսզի խոովէ, յուզէ՝ սիրտերը, եւ ... որեւէ շարժում կատարելու, ձեռնարկ մը փորձելու։

Չորրորդ խմբագրականն է որ կը գրենք այս մասին — Մակեդոնիոյ գիւղերուն մէջ ցրուած 600 որբերու թշուառութեան մասին։

Գարգեցինք ամբողջ ողբերգութիւնը։ Դրինք զանազան առաջարկներ։ Մասնաւորապէս հրաւիրեցինք Բարեգործականի եւ Հայրենակցական Միութեանց ուշադրութիւնը։

Գիտենք որ կարկտան միջոցներով չի դարմանուիր այս թշուառութիւնը։

Մեր միտքը լրջօրէն կը զբաղեցնէ հիմնական ձեռնարկ մը, այս մարտիրոսացած տղոց վերջնական տեղաւորումը՝ յարմարագոյն գաղութի մը մէջ։

Մանաւանդ որ, բեռ չեն։ Ջարքաշ բանուորներ են։ Ծխախոտի մշակութեան գործը ո՛ր եւ է գաղտնիք չունի իրենց համար։ Ու՛ր որ ալ երթան, ո՛ր արեւուն տակ ալ իյնան, ամէնէն առաջ զուռները բացող երկիրն է որ պիտի օգտուի։

Եւ անշուշտ ամէնէն առաջ մեր երկիրը, եթէ անոր վարիչները կամ կեղծ ու անկեղծ բարեկամները խելք ընեն անցաւոր ... հարելու եւ ճամբայ հանելու, փոխանակ անաւէջ և զուռն-... քարոզներու։

Արդ, ուսումնասիրելով վերջնական տեղաւորման ձեռնարկը, ... իրականացման համար պատրաստ ենք ընծայելու ամէն ... ակցութիւն, կրկին եւ կրկին կը հարցնենք.

— Որո՞ւ հասցէն տանք այս տղոց, առժամեայ օգնութեան համար, որպէսզի չկորսուին։ Որպէսզի չմոլորին անօթութեան, յուսահատութեան մղձաւանջին տակ։

Աւելի բացորոշապէս դնելով հարցը. Փարիզի կարմիր խաչը եւ ամբողջ Ֆրանսայի Հայր. Միութիւնները ի՞նչ բանի ... սպասեն, գոնէ քանի մը հազար ֆրանք հանգանակելու համար։ Հասցէն,— Թեմական Խորհուրդ Նոր Յունաստանի, Առաջնորդարան, Սելանիկ։ Եթէ կ'ուզեն ուղղակի ղրկել։

Այս առաջարկը դրած ատեն, գիտենք որ խորապէս կը վիրաւորենք այդ արի տղոց սիրտը։

Անոնք ողորմութիւն չեն ուզեր, այլ գործ։

Անոնք վարժուած են օրուան 24 ժամուան 18—22ը աշխատելու, չարաչար տքնելու, հազիւ 2—3 ժամ քնանալով։

Անա տարիներէ ի վեր, անոնք ման կուգան Մակեդոնիոյ գիւղերուն մէջ։ Գիւղէ գիւղ.— աւելի քան յիսուն գիւղերու ... Ամէն դուռ կը զարնեն ի խնդիր գործի։ Եւ գոց կը գտնեն ... դուռները։ Ամբողջ երկիրը մատնուած է տնտեսական ... տագնապի մը։ Հազարաւոր տեղացի բանուորներ կը թափառին փողոցէ փողոց։ Եւ երբ դուռ մը բացուի, ամէնէն առաջ տեղացին, հպատակն է որ կրնայ ներս մտնել։

Հպատակները շատ քիչ են այս որբերուն մէջ։ Հպատակ ... անոնք որ չորս ամիս զինուորութիւն են բրած, համաձայն ... հրահանգի մը։ Իսկ նորերու հպատակութեան մասին ... կառավարութիւնը բացարձակ եւ բացարձակ չուզեր լսել։ Մանաւանդ այս օրերս։

...կարճ.— Ելքը՝ տեղափոխութիւնն է։ Իսկ մինչեւ այդ ... օգնութեան մը. հայրենակիցնե՛ր։ Ի՞նչ ձեւով որ կ'ուզէք։

Միայն թէ, քիչ մը շո՛ւտ։

Մեր խօսքը կ'ուղղենք մասնաւորապէս Հայր. Միութիւններուն։

Միայն Մարսէյլի մէջ անոնց թիւը կը հաշուէն 65։ Առ ... տասը միութիւններ կրնային տրամադրել 500ական ֆրանք։ (Մէկ ֆրանքը երեք տրախմի է)։ Շ.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ԴԵՌ ԱՆԿԱԽՆԵՐ ԿԱՆ

«ՊԷՏՔ Է ՂԵԿԸ ՌՈՒՍԻԱՅԷՆ ՀԵՌԱՑՆԵԼ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄՕՏԵՑՆԵԼ»

Իզմիրի «Հիքմէթ» թերթի խմբագրապետ Ջէլալ Պէսիմ պէյ, խօսելով Խալքի այն որոշման մասին թէ պիտի թոյլ տրուի զուրաքն ալ 30 անկախ անձեր ընտրուին, չի հաւատար որ այդ ընտրութիւնը ազատօրէն պիտի կատարուի։

Բայց եւ այնպէս, Ջէլալ Պէսիմ պէյ ծրագիր մը հրատարակած է, եւ կ'ըսէ թէ պիտի պաշտպանէ թեկնածութիւնը այն անկախ անձերուն, որոնք յանձն կ'առնեն պաշտպանել այդ ծրագիրը, որ հետեւեալն է.

Յօդ. 1.—Ազատ, այսինքն անհատական աշխատանքի կողմնակից եմ եւ հետեւաբար դէմ մենաշնորհներուն։ Երկրին ընտեսական եւ քաղաքական ասպարէզներու մէջ ...ւէ մենաշնորհ չեմ ճանչնար։

Յօդ. 2.— Յարմար կը դատեմ որ մեր արտաքին քաղաքականութեան ղեկը Ռուսիայէն հեռացնենք եւ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմը դարձնենք։ Աշխատելով մէկտեղ որ Ռուսիոյ բարեկամութիւնը չկորսուի, Թուրքիա պէտք է աւելի սերտօրէն գործակցի արեւմտեան պետութիւններուն հետ։ Եւ մեր երկրին զարգացումը միայն այս պայմանով հնարաւոր է։

Յօդ. 3.— Կողմնակից եմ երկար պայմանաժամերով փոխառութեան կնքումի։ Իսկ առիկա կարելի է միայն այն ատեն, երբ աւելի կը մօտենանք Ազգերու Դաշնակցութեան։ Հանրօգուտ մեծ ձեռնարկները օտար դրամագլուխներու կատարել տալու է։

Յօդ. 4.— Խօսքի դէմ եմ խստ ... գրութեան, նկատի ունենալով անոր անպատեհութիւնները այն երկիրներու մէջ, որոնք մօտ են հասարակածին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երկրորդ կարգի ընտրողներու ընտրութիւնը ամէն տեղ աւարտեցաւ ապրիլ 18ին։ Բոլորը իրենց քուէն Խալքի տուած են։ Երեսփ. ընտրութիւնը այսօր պիտի կատարուի։ Կուսակցութեան թեկնածուներու ցանկը հրատարակուեցաւ ապրիլ 20ին։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ռուսերը Կովկասի մէջ ծխախոտի մշակութիւնը սկսած են աւելցնել։ Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակին եկած տեղեկութեանց համաձայն, բոլշեւիկները Սոխումի, Բաթումի եւ Նալթայի մէջ նոր շրջաններ ծխախոտի մշակութեան յատկացուցած են։ Այս տարուան ծխախոտի արտադրութիւնը 125 միլիոն քիլօ կը նախատեսուի։

⁂ Իզմիրի առեւտրական տօնավաճառի մը, Տնտեսական գործավարութեան հարցումին ի պատասխան ըսած է թէ այնտեղ վաճառամարտ չկայ։

Բայց եւ այնպէս, Իզմիրէն կը հաղորդեն նաեւ թէ շաքարի մը մեծ քանակութեամբ ռուսական ածուխ ցամաք հանած է Իզմիր։

Պուլկարները սկսած են թըրքական ծխախոտներուն դէմ քարոզութիւններ ընել, յայտնելով թէ պուլկարական ծխախոտները աւելի քիչ նիքոթին կը պարունակեն։ Առեւտրական Սենեակը իրողութիւնը հաղորդած է շահագրգռուող պաշտօնատուններուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԷԻՆ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ

Հարցաքննիչ դատաւորը որուն պաշտօն յանձնուած էր կատարել Սթրազպուրկի լրտեսներուն նախնական հարցաքննութիւնը, վերջացուց իր աշխատանքը։ Գլխաւոր լրտես Ուհրիկ զգալով որ խուսափումի որեւէ ճամբայ չէ մնացած, կատարեալ խոստովանութիւններ ըրաւ։ Անցեալ տարի գեռ,փայտի եւ ածուխի առեւտուրով կը զբաղէր եւ ածխանոց մը ուներ Շթութկարտի մէջ։ Հոն էր որ յարաբերութեան մտաւ Գերմանացիի մը հետ, որ իրեն ցոյց տուաւ արագօրէն հարստանալու ճամբան։ Գերմանացին որ կ'երեւի թէ մօտէն տեղեակ էր Ուհրիկի նիւթական նեղութեան, առաջին առթիւ, գոհացաւ անկից ուզելով անկարեւոր տեղեկութիւններ Ալզասի ֆրանսական զօրքի թիւին, զինուորագրութեան վրայ եւն.։ Յաջորդաբար, Գերմանացին չորս հանդիպումներ ունեցաւ Ուհրիկի հետ՝ զանազան կեդրոններով։ Այս Գերմանացին որ ֆրանսական ընդհ. ապահովութեան ծանօթ է իր գործունէութեամբ երբեք ոտք չդրաւ Ալզաս։ Երբ Ուհրիկ չկարենար անոր հանդիպիլ անձամբ, կ'երթար Ջուիցերիա, ուր ապահովագրեալ ծրարով, վաւերաթուղթերը կը ղրկէր գերման լրտեսին հասցէին։ Այս երթեւեկի ընթացքին, Ուհրիկ երբեք չմտահոգուեցաւ, որովհետեւ, մտքէն չէր անցուցեր թէ արդէն հսկողութեան տակ էր։

Այս կերպով, Գերմանները յանձնուած փաստաթուղթերու կարեւորութեան մասին լուրթիւն կը պահուի։ Սակայն յայտնի եղած է, որ անոնք մասնաւոր կարեւորութեամբ կը հետեւէին Արեւելեան սահմանի ամրութեանց աշխատանքներուն։

Գահ մը առանձին գործելէ վերջ, Ուհրիկ ստիպուած էր աշխատակիցներ ճարել, գոհացուցած տալու համար ուզուած տեղեկութեանց։ Այս կերպով, գործակցութիւնը ապահովեց զինուորական շինութեանց մէջ աշխատող երկու գծագրիչներու, յետոյ ուրիշներու։ Առնցմէ մէկը ստացեր էր 25000, միւսը 20000 ֆրանք իրենց յանձնած յատակագծերու օրինակներուն համար։

Ֆրանսիուռուս առեւտուրը

Ֆրանսայի առեւտրական շրջանակները մտահոգութեամբ կը հետաքրքրուին ֆրանքեւռուս առեւտրական փոխանակութեանց հարցով։ 1930ի ընթացքին, բոլշեւիկները Ֆրանսայի մէջ սպառած են 886 միլիոն արժէքով խորհրդային արտադրութիւն, իսկ Ֆրանսայէ գնած են ընդամէնը 169 միլիոնի ապրանք։

Ֆրանսայի առեւտրական նախարարը Լիլի մէջ իր արտասանած ճառով անդրադարձաւ այս հարցին.— «Ի՞նչ ընել հանդէպ այն երկիրներուն, որոնց տնտեսական կառուցուածքը հիմնովին կը տարբերի մերինէն։ Չենք կրնար խզել առեւտրական յարաբերութիւնները։ Ու Ռուսիան տնտեսապէս մեկուսացնելու ձգտում չունինք, ինչպէս վերագրուեցաւ մեզ։ Սակայն անհրաժեշտ է առեւտական փոխանակութիւնները հաստատել հաւասարակշռութեան եւ փոխադարձութեան հիմերու վրայ»։

Նախարարին այս խօսքերը ենթադրել տուած են թէ մշակելու վրայ է ռուսական արտածումներու եւ ներածումներու մասին օրինագիծ մը։

Անշլուսը եւ Չեխօսլովաքիա

Չեխօսլովաքիոյ արտաքին նախարարը Պէնէշ, խորհրդարանին առջեւ պարզեց աւստրօգերման մաքսային համաձայնութեան մասին Չեխօսլովաքիոյ տեսակէտը։ Վերլուծեց այդ ծրագիրը եւ փաստացի քննադատութեամբ մը, ցոյց տուաւ Չեխօսլովաքիոյ քաղաքականութեան ուղղութիւնը՝ գործակցութեան իմաստով եւ պարզեց այդ քաղաքականութեան տուն տուող ըմբռնումները։ — Նախատեսուած մաքսային միութիւնը բառ, կը ձգտի հակադիր երկու խմբակցութեանց կազմութեանը պատճառ դառնալ եւ առաջին քայլը պիտի ըլլայ դէպի եւրոպական աւելի ծանր վէճեր։

Սպանիոյ դէպքերը

Սպանիոյ հանրապետական դահլիճը որոշեց խորհրդարանական ընտրութիւններու հրահանգը տալ յունիսի համար, 21ին կամ 28ին։ Ընտրութեանց վերջնական թուականը կախում պիտի ունենայ ընտրական ցանկերու պատրաստութենէն եւ լրացումէն։

Մատրիտի ընդհ. դատախազը հրահանգեց դատավարութիւն բանալ ընդդէմ Մատրիտի եւ Պարչելոնայի նախկին կառավարիչին զօր. Անեսոյի։

Պարչելոնայի սպանիական մամուլը մէկ քանի օրէ ի վեր խիստ քննադատութիւններ կ'ուղղէ ընդդէմ ֆրանսական մամուլի մէկ մասին, որ սպանիական հանրապետութեան վերաբերեալ լուրերը կուտայ տեսակ մը դժգոհութեամբ։

Խումբ մը Քաթալաններ ցոյցեր կատարեցին Պարչելոնայի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

300,00 ՀԱՅԵՐ ԳԵՐԻ ՔԷՄԱԼԻԱՏԱՆԻ ՄԷՋ

1921էն ի վեր Հալէպի մէջ, Տանիմարքացի մարդասէր Օր. Եէփփէի ղեկավարութեան տակ գործող Ազգերու Դաշնակցութեան Որբահաւաք Առաքելութիւնը, Փոքր Ասիոյ հարէմներէն ազատագրած է գերի մնացած բազմաթիւ հայուհիներ եւ մանուկներ։

Այսպէս՝ մինչեւ այսօր տասը տարուան ընթացքին ազատագրուած են Էնկիւրի 53, Պոլիս 91, Պրուսա 86, Տիգրանակերտ 285, Էրզրում 111, Գոնիա եւ շրջակայքը 19, Խարբերդի նահանգ 316, Հալէպի նահանգի մէկ մասէն (Սուրիոյ տիրապետութեան տակ գտնուող) 27,18, Սեբաստիա 109, Վան 12, Պոլիս (քաղաք) 1, Ռատոսթօ 10, ծննդավայրերը չիշողներ 49, անհատական միջոցներով ազատուածներ 216։ Համագումար՝ 1791 հոգի։

Այս թիւէն ազգականները գտած են 1134 հոգի, 342 հոգի արհեստ սորված են, ինքնաբաւ դարձած եւլն.։ Առաքելութեան կանոնին համաձայն, գերութեան մէջ ամուսնացածները եւ զաւակ ունեցողները միայն պիտի դառնան, որովհետեւ մինակ գերուած են։

Այս միեւնոյն առաքելութիւնը, անցեալները պաշտօնապէս յայտարարած է թէ, իր կատարած ստուգումներուն համաձայն, Թուրքական շրջային հարաւային կողմը, դեռ երեսուն հազար հայեր կան գերութեան մէջ։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ ԲԱԲԳԷՆ ԵՊՍԿ.Ի ՕԾՈՒՄԸ

Ինչպէս գրեր էին, Սուրիոյ թեմական խորհուրդին գումարման առթիւ, Սսոյ Սահակ կաթողիկոսը ուզեր էր կատարել նաեւ Բաբգէն եպիսկոպոս Կիւլէսէրեանի կաթողիկոսական օծումը։

Հալէպէն, «Արաքս»ի թղթակիցը կը գրէ թէ կաթողիկոսական օծումը յետաձգուած է անակնկալ կերպով եւ զանազան պատճառներով, ինչ որ այլազան ենթադրութեանց տեղի տուած է շրջանին մէջ եւ արդէն, ուրիշ թեկնածուներու ալ անուններ հրապարակ նետուած են։

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՎԱՐԿԸ

Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին կողմէ կազմուած երկրագործական վարկի կանոնը լրացուց իր աշխատանքները, վաւերացնելով տեղեկագիրը որ պիտի յանձնուի Համեւրոպայի յանձնախումբին։

Տեղեկագիրը կ'ընդունի երկրագործական միջազգային վարկի ընկերութեան ծրագիրը, որ պիտի նպաստէ Եւրոպայի կարգ մը երկիրներուն մէջ, երկրագործական ծախքերու նուազման։

Տասներկու պետութիւններ արդէն համաձայնութիւն յայտնած են ծրագրին։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՈՒՆ ԱՐԿԱԾԸ

Վազգէն Շիրինեան, 21 տարեկան, պարսկահպատակ, նախորդ օր Մասլէնի հրապարակին վրայ կը վիճէր Թեթեւաբարոյ կնոջ մը հետ, երբ զրգռուած, յանկարծ ապտակեց կինը։

Այս տեսարանին ներկայ ոստիկան մը միջամտեց։ Վազգէն աւելի եւս գայրացաւ եւ անոր վրայ ձեռք բարձրացնելու չափ առաջ գնաց։ Բայց, քաշքշուելով տարուեցաւ ոստիկանատուն եւ անկից ալ բանտ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Գարնան հետ, նոր եւ վճռական շարժում մը,նորէն ալեկոծել սկսեր է Խորհրդային Հանրապետութիւնները, գիւղը հարիւրին 50 տոկոսով հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ առնելու առաջադրութեամբ։

Խ. Ս. Հ. Մ.-ի 6րդ համագումարը տուած է իր պատգամը այս առթիւ։ Նաեւ կուսակցական մարմիններու կողմէն՝ Համկոմկուսի կեդրոնէն սկսած մինչեւ Հայաստանի կեդրոնական կոմիտէն։

Հրահանգը վերէն է, շեշտովի վճռական ու մանաւանդ անառարկելի եւ անյետաձգելի։

Ձեռնարկը նոր չէ,եւ ոչ ալ անակնկալ։Դեռ տարի մը առաջ գիտէինք արդէն թէ ինչ խելագար շարժումով մը, Խորհրդային իշխանութիւնները ձեռնարկեցին համատարած հաւաքական տնտեսութիւններու նոր ցանցերով, քանդելու ամբողջապէս հին գիւղը՝ Գիւղացիութեան բուն գիծացրութիւնները, որոնց շրջաններու մէջ ապստամբութեան սաստիկ ծաւալում ըմբոստացումները, պաշտ մը շրջագայիկ համայնավար զինուորութիւնը։

Ժամանակին, ստեղծուած այս կացութեան հանդէպ պարզօրէն կը նկատուէր ամէնէն առաջ այն իրողութիւնը թէ երկիրը պատրաստ չէր իւրացնելու օրուան քաղաքականութիւնը։ Ու սակայն այն շատ բնական եւ ըմբռնելի պատճառով, որ հաւաքական տնտեսութիւններու ստեղծման եւ պահպանման գլխաւոր պայմանը կրնայ ըլլալ ամէնէն առաջ երկրի եւ ժողովրդի կրթական բարձր մակարդակը։ Այլ խօսքով, առանց ժողովրդական լայն խաւերու հիմնական դաստիարակութեան, առանց երկրի ընդհանուր զարգացման,- անհնար է տեւականացնել հաւաքական տնտեսութիւնները, մանաւանդ համայնավար ծրագրով։

Այս հիմնական եւ գլխաւոր արգելքէն զատ, ոչ նուազ արգելք էր նաեւ իրենց համայնավար կուսակցութեան անձեռնհասութիւնը, ներքին տարակարծութիւնները, որքան գործադրութեան եղանակներու, նոյնքան եւ գաղափարի շուրջ։

Իսկ երկրի տնտեսական ընդհանուր քայքայումը, ճարտարարուեստի թերեւս թոյլ եւ անկայուն վիճակը, ինչպէս նաեւ համատարած աղքատութիւնը եւ այս բոլորին հետ պետական վիճակի պիւտճէն, կ'ամբողջացնէին դժուարութիւններու շարքը։

Աչքաթողեր՞ն այս ամէնը, համայնավար «մեծամասնական» տեսաբանները ու տնտեսագէտները։ Ընդհանուր անտարակոյս, բայց չըրին այն, ինչ բնական եւ տրամաբանական թելադրանքը կրնար ըլլալ դէպքերու առարկայական լուծման։

Ստալինը՝ անխախտ կարմիր պապը, իր գահը պահպանելու մտահոգութեամբ, դիմեց ամէնէն անթոյլատրելի միջոցներու, կանգնելու համար քայքայման գործողութիւնը, յառաջ եկած հաւաքական տնտեսութիւններու «քեալլակէօզութիւններէն»։

Հանդարտեցնելու համար յուսահատական պայքարի բոցը նետուող գիւղացիութիւնը, ան իր արբանեակներու միջոցով ստեղծուած կացութեան պատասխանատու հռչակեց համայնավար «աջ եւ ձախ քէլակէօզները»։ Ու բանէն դուրս եկաւ որ հաւաքական տնտեսութիւններու գործադրութեան սխալ եւ ծայրայեղ միջոցները եղած են անհատ համայնավարներու գործ, հակառակ կուսակցութեան հրահանգներուն։ Ու որպէսզի խօսքի ազդեցութիւն չըլլար միայն այս ճեղագրանքը, սկսաւ անխնայ հալածանք, մանաւանդ ազգային Հանրապետութիւններու մէջ, շարք մը գործիչներու դէմ։ Խորհրդ. Հայաստանէն քշուեցան եւ այս կուսակցական հրահանգներու գործադրութեան վրայ թոյլ հսկողութիւն ցոյց տալու ամբաստանութեամբ կեդրոնական կոմիտէի առաջին քարտուղար Կոստանեան եւ ուրիշ բազմաթիւ մեծ եւ փոքր գործիչները։

Այս կարգի միջոցներով անշուշտ ոչինչ փոխուեցաւ բուն կացութենէն։

Ստալինիզմը պահ մը այս գետով դիմադրութիւն ստեղծել, մէկ կողմէն ամփոփելու համար իր ուժերը, միւս կողմէն ալ նոր միջոցներով շարունակելու սկսած պայքարը։

Աւելորդ է կանգ առնել մանրամասնութիւններու վրայ, որոնք ամէնէն վայրագ պատկերը կը ցուցադրեն Մոսկուայի կարմիր բռնակալին։ Յիշեցնենք սակայն, որ այս կեղծ ռազմախաղէն տուժեց ոչ միայն երկրի գիւղացիութիւնը ֆիզիքապէս եւ տնտեսապէս, այլեւ տուժեցին շատ մը համայնավարներ ալ, որոնք համարձակեր էին կեղծիքը հրապարակել։

Հաւաքական տնտեսութիւններու նշանախօսքին տակ մղուած նախորդ տարուան այս ընդհանուր դիտողութիւնները ներկայացնելէ ետք, պէտք է ծանօթանալ առանձնապէս քանի մը իրողութիւններ ալ, որոնք անհրաժեշտ են այսօրուան կացութիւնը աւելի պարզօրէն տեսնելու։

Ինկեր թէ ոչ, համայնավար կուսակցութիւնը դատապարտեց պաշտօնապէս «բռնի» միջոցներու գործադրութիւնը, հաւաքական տնտեսութիւններու կազմակերպման աշխատանքներու մէջ։ Աւելի պարզ, հրահանգեց կուսակցական եւ պետական կազմակերպութիւններուն, գիւղացիութիւնը համոզելով, բացատրելով ծանուցնել հաւաքական տնտեսութիւններուն։

Այս ուղղութեամբ տարի մը շարունակ գրաւոր եւ բանաւոր քարոզչութիւնը հանդիսացաւ ապացոյց համայնավար կուսակցութեան ընդունած սխալին։

Այսքանը եթէ կը նպաստէ կամաւորութեան սկզբունքի գոյութիւնը համայնավար կարգերուն մէջ, կան սակայն այլ երեւոյթներ ալ, որոնք կը նսեմացնեն փաստը իր բարոյական չափանիշով։

Որովհետեւ եթէ մէկ կողմէն կը դատապարտուէր բռնի միջոցներու գործադրութիւնը, միւս կողմէն ալ կը ստեղծուէին այնպիսի անհանդուրժելի պայմաններ, որոնց մէջ անհատ գիւղացին չէր կրնար ընտրել տարբեր միջոց մը իր կացութիւնը պահպանելու համար, քան հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ մտնելու դիմումը։

Այս միտումներէն տարբեր առիթներով ծանօթացած ենք այն բացառիկ արտօնութիւններու մասին, որ շնորհուած է եղեր հաւաքական տնտեսութիւններու, եւ ընդհակառակն անհատական արտօնութիւններու սահմանափակումը։

Պետական օրէնքներով նախապատրաստուած այս խտրականութիւնը կը չեզոքացնէ ուրեմն կամաւորութեան սկզբունքը։

Ուրիշ տեսակէտով ալ վերեւի ուղղութիւնը չնպաստեց համայնավար տեսաբաններուն։ Վերջինները կը յուսային թէ իրենց այդ քայլով կը բարձրացնեն անպայմանօրէն հաւաքական տնտեսութիւններու արտադրական կարողութիւնը։ Անոնք կը կարծէին այնպէս, որ այդ միջոցով աւելի հեշտ պիտի ըլլար գիւղական արտադրութիւններու ամբարումը պետութեան հաշւոյն, մեզի արդէն ծանօթ միջոցներով։ Իրականութիւնը այս երկու ուղղութեամբ ալ յուսախաբեց զիրենք, գոնէ անցեալ տարուան ընթացքին։

Գիւղացին մնաց հին գիւղացին, հաւաքական տնտեսութեան մէջ, իր նախկին սովորութիւններով եւ հոգեբանութեամբ։

Ան կը մնայ վերապահ, կասկածոտ եւ միաժամանակ վախ տարածող իր նոր շրջանակին մէջ միշտ նախկին կեանքի «բարիքներ»ը երազելով։

Այս էր պատճառը, որ հաւաքական տնտեսութիւններու ներքին գործերը ընդհանրապէս միշտ ալ դէշ կերպով կազմակերպուեցան։

— «Այդ պատճառով մի շարք վայրերում փճացաւ կոլտնտեսութիւնների բերքի որոշ մասը եւ պակասեց պետութեանը յանձնելիք (վաճառելիք) քանակի, փուշի եւ այլ մշակոյթների քանակը»։ («Խ. Հ.» 2 ապրիլ)։

Նոյնպէս, շնորհիւ կազմակերպութեան թերութիւններուն, ծուլութիւնն ու ձրիակերութիւնը դարձան իրական փորձանք բոլոր հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ։ Ու իբրեւ դարման, համայնավարները կառչեցան մը մէկ կողմ նետելով իրենց սկզբունքային տեսակէտները, վերջերս հրահանգելով.

— «Բոլոր կոլտնտեսականների համար պէտք է կանոն դառնայ կոլտնտեսութեան եկամուտների բաշխման հետեւեալ սկզբունքը.— ով աւելի շատ եւ աւելի լաւ է աշխատում, նա աւելի շատ է ստանում, ով չի աշխատում, նա ոչինչ չի ստանում.»

Այս բոլորը, ինչպէս նաեւ համայնավար կուսակցութեան ցուցադրած վճռական կորովը պիտի նպաստեն արդեօ՞ք երկիրը համատարած հաւաքական տնտեսութիւններու ենթարկել։

Հարց մըն է, սակայն, նոր սկսուած գործի ընթացքին, որուն դժուար է պատասխանել վճռական եղանակով։ Բայց դատելով երեւոյթներէն եւ դէպքերէն, կը թուի թէ ի վերջոյ հին գիւղը տեղի պիտի տայ հաւաքական տնտեսութեան առաջ։ Մանաւանդ, երբ նկատի ունենանք որ, համայնավար իշխանութեան համար այլ եւս միակ ազդիչը կը մնայ հաւաքական տնտեսութիւնը։ Կենսական այս անհրաժեշտութիւնն է գուցէ պատճառը, որ այսօր մէջտեղ կը նետուի նոր ծաղրական կարգախօսը՝ «կոլտնտեսութեան են՛ք, թէ նրա դէմ»։

Կոլտնտեսութիւնը պիտի փրկէ՞ կացութիւնը, բուն խնդիրը աճա՛, որ ապագայի հարց է արդէն։

Ս. ԹՈՒԹՈՒՆ

"ՂԱԶԻԻ ԵՐԿՐՈՒՄ"

Այս խորագրի տակ յօդուած մը տպագրուած է ռուսական «Պոսլէտնիա Նովոստի» թերթի մէջ։

Կարելի եմ համարում թարգմանաբար յանձնել «Յառաջ»ի ընթերցողների ուշադրութեան, իր շահեկան բովանդակութեան համար.—

Ի՞նչ է ներկայացնում արդի Թուրքիան։ Եւրոպայի ընթերցողը լսել է համարձակ եւ մեծ բարենորոգումների, Մ. Քէմալի նշանաւոր անձնաւորութեան, երբեմնի հռչակաւոր ժողովրդի ազգային վերածնունդի, խալիֆի կործանման, սովէտական Ռուսաստանի հետ տարօրինակ եւ առեղծուածային բարեկամութեան, կիներու ազատութեան եւ լատինական տառերի կիրարկման մասին։

Բայց եւ այնպէս, ո՛չ ոք չգիտէ լիովին, թէ ինչ է կատարւում այդ երկրի մէջ։

Ահա թէ ինչո՞ւ համար այնքան հետաքրքրութեամբ կարդացւում է լրագրող Նէլիա Գավլովայի նոր լոյս տեսած գիրքը՝ «Ղազիի Երկրում»։

Նէլիա Գավլովան Փարիզի թերթերի յանձնարարութեամբ այցելել է նոր Թուրքիան, անցեալ տարուայ աշնան։ Նրա կենդանի եւ պատկերալից տողերը տպագրեցին Փարիզի «Էօվր» եւ «Պըթի ժուռնալ» թերթերում։ Հիմայ էլ այդ բոլորը լոյս է տեսել առանձին գրքոյկով։

Ծանօթանալով խելացի եւ գինով օրագրողը գրքի հետ, ուր կարողացել է 220 էջերի մէջ տալ լրիւ պատկերը վերածնուող Թուրքիայի, ըմբռնում ես չափը Մուսթաֆա Քէմալի հանճարի եւ արժէքն ու խորութիւնը կատարուած բարենորոգումների։

Թուրքիայի Պետրոս Մեծը ոչ միայն «հրամայեց ածիլել մօրուքները», այլ եւ վեց տարուան ընթացքին փոփոխութեան ենթարկեց թուրքական կենցաղը, ոչ միայն կարողացաւ փոխել ժողովրդի հոգեբանութեան մէջ տիրող «սխալ» գաղափարը «թուրք պետութիւն» հասկացողութեամբ, ոչ միայն ամբողջովին վերանորոգեց ներքին կառավարական սիստեմը, այլ եւ Փոքր Ասիայի սրտում ստեղծեց իսկական օջախ մը եւրոպական քաղաքակրթութեան։

Չգտնելով կեանքի մէջ ձեռք բերել եւ իւրացնել եւրոպական լաւագոյն քաղաքակրթութիւնը, քաղաքացիական օրէնքների իբրեւ հիմք, վերցրել է զուիցերիական օրէնքները, քրէականի համար՝ նոր իտալականը եւ քրէական դատավարութեան համար գերմանական, ծովային առեւտուրի համար՝ գերմանական օրէնքները եւայլն։

Թրքական իրաւագիտութիւնը ստեղծելով եւրոպական լաւագոյն իրաւագիտութեան հիմունքներով, դառնում է կատարեալ եւրոպական իրաւագիտութիւն։

Երկիրը ապրում է վերաշինութեան տենդային դարաշրջանը։

Զատ դարու գոյութիւն ունեցող Անգորան (հին Իսմանիների ծայրաքաղաքը) որ 5 տարի առաջ 40,000 բնակչութիւն կը հաշուէր իր մէջ, այժմ ձեւափոխուած է եւ ունի 200,000 բնակչութիւն։ Ամբողջ երկրի տարածութեան վրայ խոփը ակօսում է հողը, հնչում են բահը եւ մուրճը ածում են նոր գործարաններ, նոր տուներ, շինուած են նոր երկաթուղիներ, ոսկեգոյն հասկերով փայլում են դաշտեր անծայր ձիւղած դաշտերը։

Նախանձում են սովէտական հրեադամեակները նրանց համբերութեան եւ ազատ ջանքերի առաջ։ Անգլիական երկիրը կորսնցնելով հողային տարածութեան եւ ազգաբնակութեան կէսէն աւելին, (Օսմանեան կայսրութիւնը ունէր 34 միլիոն բնակչութիւն, իսկ Թրքական հանրապետութիւնը 14 միլիոն), ծանրաբեռնուած պարտքերով եւ այն հոգերով որ կարենայ պահպանել իր արտաքին անկախութիւնը, 6 տարուայ ընթացքին կառուցել է 8000 նոր գործարաններ, 3 անգամ ընդարձակել է երկաթուղիների ցանցը, անց է կացրել 25000 քիլոմեթր նոր խճուղիներ, շինել է 5000 կամուրջներ, ստեղծել է նոր առեւտրական նաւատորմ 250.000 թոնայից բաղկացած եւ չորս անգամ բարձրացուցել է ժողովրդի ճարտարութիւնը։ Անգորայի եւրոպական նոր թաղի ծաղկապատ հրապարակում կանգնած է հսկայ պրոնզեայ ձիու վրայ Ղազիի արձանը նման Պետրոգրադի Պետրոս Մեծի պղնձեայ արձանին։

Ն. Գ. Վ.

Թարգմ. Հերմոնէ Աբոյեան

ԽՄԲ — Մենք Միլիւքոֆի օրկանին այս տեսութիւնը կ'առնենք իբրեւ երգիծանք։ Այլապէս անիմաստ պիտի դառնար։

Տիկին Նէլիա Փավլովա այն գրիչն է որուն համար Թուրքերէն «Ս՛ոն փոստա» թերթը կը գրէր 1930 Նոյեմբերին.

— «Տիկին Փավլովայի «Ղազիի երկրին մէջ» անուն գիրքը ծախուեցաւ Ֆրանսայի մէջ եւ այժմ տիկինը կ'աշխատի Թուրքիոյ մէջ սպառելու։ Իմացայ որ այս ծառայութեան փոխարէն 5 10,000 ոսկի առած է։ Նոյն ձեւով Էնկիւրի կը գտնուի նաեւ Տիկին Մառշան»։

Այս առթիւ կարդալ նաեւ «Դրօշակ»ի մարտի թիւը.«Թուրքիոյ շուրջ»։

Ցեխոսլովաք փոխառութիւն. — Ֆրանսայի եխեւմտական կաբինէր խմբակներէն մէկը, փոխառութեան առաջարկ մը բրած է Ցեխոսլովաքիոյ։ Փոխառութեան գումարը պիտի ըլլայ 45էն 50 միլիոն տոլար, վճարելի 25 տարիէն, 5 50 տոկոսով։

Գերմանիոյ անգործութիւնը. — Գերմանիոյ անգործներու թիւը ապրիլ 15ին 4 միլիոն 628.000 էր, 120,000 նուազ քան անցեալ կիսամսեակին։

ՀԵՌԱՒՈՐ
ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԺԻԳԵՐԸ

ԱԲԱՏԱՆ (Սեփ. Թղթ.).— Մեր գաղութը երկար կեանք չունի։Թէեւ 1922էն սկսեալ Հայերը մուտք գործած են հոս, սակայն շատ նուազ թիւով։ Թեառյ Նահր - էլ - Օմարէն, Հնդկաստանէն եւ Վերին Պարսկաստանէն աշխատաւոր ձեռքերը այստեղ կը դիմեն գործի, եւ կ'ընդունուին A. P. O. C. ընկերութեան կողմէ։ Այսպէսով, մինչեւ 1925ի սկիզբները Հայերու թիւը հասաւ 350էն 400ի։ Մինչեւ այս թուականը Հայերը բոլորովին անտարբեր եւ առանձնացած էին, բայց կամաց կամաց իրար գալով, իրար ճանչնալով շեշտուեցաւ ազգային հիմնարկութեան մը անհրաժեշտութիւնը, եւ առաջին պատեհութեամբ հիմնուեցաւ Աբադանի հայկական «Ատորղ» Ակումբը։ Ընկերութիւնն ալ իր օժանդակութիւնը բերաւ,տրամադրելով շէնք մը իր բոլոր յարմարութիւններով։

Այս առիթ եղաւ գաղութիս Հայերը թմրութենէ ազատելու։ Ակումբը վաւերացուեցաւ յետոյ անմիջապէս սկսան ներկայացումներ տալ, երեկոյթներ կազմակերպել, խաղերու ծանուցել եւն.։

Ակումբը իր ընթացքով օգնեց գաղութիս թէ մտաւորապէս եւ թէ ֆիզիքապէս։ Այս առթիւ մէջտեղ եկաւ նաեւ նոր սերունդի դաստիարակութեան հարցը որ մտահոգութիւն կը պատճառէ բոլորիս։ 1927ի սկիզբները կազմուեցաւ Աբադանի «Կրթասիրաց Մ[illegible]» որ ամէն միջոց ի գործ [illegible] տալու ծառայ սերունդի [illegible] բակութեան, սորվեցնելու [illegible] մայրենի լեզուն եւ կրօնք [illegible] հայրենիքին։ Այս Միութիւնը [illegible] միջոցի մը մէջ իր նպատակին [illegible] ասու, բանալով նախակրթարան [illegible] վարժեց երկու ուսուցիչներ, [illegible] յանձնելով 25-30 աշակերտ [illegible] հիներ։ Ձեռնարկը մտաւ էր [illegible] սրտին։ Ակումբը եւս բերաւ իր [illegible] ժանդակութիւնը ամիսը 100 [illegible] Բայց Կրթասիրացը այսքանով [illegible] չաւականացաւ. ստեղծեց նաեւ [illegible] նոր աղբիւրներ, ապահովելու [illegible] րեկան ծախսը։

Այսպէս, հեռաւոր [illegible] ինկած հայկական այս փոքրիկ [illegible] գաղութը ունեցաւ իր երկու [illegible] թիւնները, մէկը միւսէն [illegible] բեւոր։

Այս համերաշխ վիճակը [illegible] նակուեցաւ մինչեւ 1930 [illegible] տեւ սկսաւ պառակտումը.

Մեր գաղութին մէջ ալ [illegible] հայանուն բախտախնդիրներ, [illegible] ամէն ջանք ի գործ դրին [illegible] լու այս երկու բարենպաստ [illegible] թիւնները, մտահոգութեամբ [illegible] բայց, որ իր յաջողութիւններ [illegible] փայլուն ապացոյցով 22 [illegible] գիրենք։ [illegible] Թիւը շատ քիչ ըլլալով [illegible] մէջ, չկրցան որոշ վնաս մը [illegible] Բաշխելով միայն կարել [illegible] դպրոցին շնորհուած 100 [illegible] ցարկեցնել իրենց անպատ[illegible] թիւնը։

Կրթասիրացի Վարչութիւն [illegible]

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը, դասնօրէն կը նկարագրէ Մակեդոնիոյ 5 600 որբերուն ողբերգական վիճակը (17 ապրիլ).

— «Ողբերգական ողբերգութիւն մը կը թաւալի մեր քթին տակ, Հարեւան շրջաններու մէջ։ Իրենց սեւ ճակատագրին լքուած դժբախտ անբուներ մը բեկորները, որոնք, իրենց, ծնած օրէն իսկ օր ու արեւ չտեսան եւ կրեցին չարչարանքներուն ամէնէն դառնն ու տաժանելին, ամիսներէ ի վեր կը տուայտին գործազրկութեան եւ անօթութեան ճանկերուն մէջ։

Չկա՞ն երէկուան կոյտառ ու շէնշող երիտասարդները, որոնց վարժուած էինք հանդիպիլ, մեր գիւղական այցելութեանց առիթներով։ Հինգ վեց ամսուան տառապանքը նիհար դալկութիւնով մը պատած է անոնց մարմինները։ Հիւանդութիւնները դարան լարել սկսած են անոնց մարմիններուն մէջ եւ դէմքերը փորուած են տաժանքի պրկումներով։ Միջամաշ թախիծ մը կը մթագնէ անոնց բիբերը եւ դառնութիւնն ու վիշտը կը կուտակուին ամէն օր անոնց սրտերուն մէջ։ Ո՛չ ուտելիք հաց ունին, ո՛չ ալ հանգիստ կայք։ Թափառական՝ բռնուեր թռչուններու պէս, կ'իյնան գիւղէ գիւղ, կայանէ կայան, վատոյժ ու յոգնած, յուսահատ ու ընկճուած։

Գործ կը փնտռեն, պարկեշտ աշխատանքով պատառ մը հաց ճարելու հնարաւորութիւն։ Բայց չեն գտներ։ Բոլոր դռները փակ են իրենց առջեւ։

Բանաստեղծութիւն չէ որ կ'ընենք։ Դաժան ու տաժանելի իրականութիւնն է որ կը պատկերացնենք քանի մը խիտ տողերու մէջ։ Անգործութեան տագնապը հասած է իր ծայրագոյն սահմանին մեր չափահաս որբերուն համար։

Բիչեր են այն բախտաւորները, որոնք կրցած են տեղաւորուիլ գործի մը մէջ եւ ապահովել իրենց համեստ օրապահիկը։ Ասոնցմէ, ոմանք - փոքրաթիւ մէկ մասը - ունին հեւլինահզատակ եղած ըլլալու առաւելութիւնը, շնորհիւ իրենց կատարած քաջամենայ զինուորական ծառայութեան»։

ԻՍԿ ՀԻՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Իր կարգին Աթէնքի «Նոր Օր» [illegible] ծառայարան մը բացած է [illegible] ւան ծանելու համար անգործու[illegible] թեան համեմատութիւնը [illegible] Յունաստանի հայ գաղութին մէջ։ Այս առթիւ գրուած խմբագրական [illegible] կանի մը մէջ, մեր պաշտօնակիցը կը նկատէ (16 ապրիլ).—

— «Արտասահմանական [illegible] հիմ ունենալով, կարելի է [illegible] Յունաստանի մէջ անգործութեան [illegible] տագնապ չկայ։ Հազիւ 10.000 [illegible] բովէ երկրին մէջ եւ այդ թիւն [illegible] մասը կը կազմէ պաշտօնէութիւն [illegible]

Տնտեսական տագնապ կայ, [illegible] ոչ անգործութեան տագնապ. [illegible] կաւէ։

Ընդհանուր առմամբ, կարելի [illegible] ըսել թէ յունահայութիւնը [illegible] տանելի կեանք ունի, քան իրեն [illegible] տակից յոյն դասակարգը [illegible] հասկնալի է։

Հայ աշխատաւորը աւելի [illegible] ծամնիթ կ'աշխատի եւ կը գո[illegible] համեստ օրավարձերով։ [illegible] տիրապետելու մէջ չդառնալով [illegible] գիւղութեամբ կը մասնակցի [illegible] բայ Յունաստանի [illegible] մին ալ։

Հայ աշխատաւորին հետ [illegible] խառին նաեւ իր կինը եւ [illegible] րը, որոնց բոլորին շահածը [illegible] կը բաւէ ընտանիք մը հանգիստ [illegible] պահելու համար։ Այս է [illegible] որ թշուառութիւն չկայ [illegible] թաղայիններու մէջ։

Ասոնցմէ դուրս, ինչպէս [illegible] ամեն, հոս ալ կան անօգնական [illegible] ապրուստի միջոցներէ զուրկ [illegible] նիքներ, որոնք կը կարօտին [illegible] քին օժանդակութեան։ Ա[illegible] կը պատկանին հիւանդները, [illegible] ները եւ տարիքոտները։ Այսպիսիներուն թիւը ամբողջ յունահայութեան [illegible] մէջ 1500ը չանցնիր։

Մեր գաղութը բաղդատմամբ [illegible] բարեհաջութեան եւ [illegible] հայութեան հետ, անհամեմատ [illegible] լաւ վիճակ կը պատկերացնէ.

Այս բոլորը, անշուշտ չեն [illegible] նակեր թէ գաղութը իր [illegible] թեան մէջ ինքնաբաւ [illegible] պէտք չունի արտաքին օժանդակութեան։ Ողորմութեան պէտք [illegible] Ակիկա կրնանք վճռաբէս [illegible] բարել։ Բայց օժանդակութեան [illegible] ունինք՝ դպրոցները պահելու [illegible] դպրոցներ բանալու համար [illegible] ւանդներուն ցաւը՝ գոնէ բուժ[illegible] ամոքելու համար։

…ով այս, առանց ջերմ կերպով ան… գործի եւ շնորհիւ իր անդամ… գոյացութեան, յաջողեցաւ… իր սպառնալէն չառ ա… եւ ներսը ենք ըսելու որ …իր բարձր մակարդա… վրայ հասնելով, այժմ կը պահէ իր … ուր կը յաճախեն 50-55 … եւ աշակերտուհիներ, ե… ուսուցիչներու խնամքին տակ։ … կիներուն վրայ … հանդէպ Ցատեր … կամաւոր անդամակցութիւնը … արկեցին Կրթասիրաց Միու… թեան, նուիրուած անդամներուն տե… …լեցնելու համար, եւ սիրով ըն… Միութեան կողմէ։ Այս … չսեպելով, կազմեցին … կիներու «Անդրանիկ» Միու… թիւնը, որուն առաջին ձեռնարկը ե… օգնել Սալմաստի աղէտեալներ… …բեմադրելով «Արշին Մալ Ա…», գոյացած 1350 դրանի մաքուր… …ութեամբ յատկացուեցաւ նը… …։ Քանի մը ձեռնարկներ … ի նպաստ դպրոցին եւ ի… Միութեան։ Խոստացած են … պատրաստ օժանդակ ըլլալու … դպրոցին իր դերը … համար։

Կրթասիրացի վարչութիւնը նորէն … չառաւ։ Առանց ժամանակ … յարաբերութիւն… իշխանութեան … եւ իր դպրոցը վաւերացնել տա… կրցաւ ապահովել աջակցու… թիւնը պետական պաշտօնեաներուն, … Միութեան բոլոր երեկոյթ… ներուն ներկայ կ'ըլլան, ճառեր կը … կրթական տեսուչին եւ քա… ղաքապետին կողմէ խոստումներ ե… …են օժանդակելու … պաշտօնին համաձայն։

Նախ, յետոյ վարչութիւնը իր … մասամբ թեթեւցուցած ըլլա… …ուզեց իր դպրոցի սեփական … ունենալ։ Այս հոգէն եւս ազա… …ը համար ժողովի հրաւիրեց իր … անդամները, ծնողները եւ գի… …ակից հայրենակիցները։ Ժողովա… կանները գնահատելով գործը, ըստ… …ին յանձնախումբ մը գործը … համար։ Խանդավառ… …ութիւնը անմիջապէս ըստ… …գնաց եւ տեղին վրայ գոյա… ցաւ 4000 դրանի գումար մը։ Մինչ … այսպէս շինարար գոր… …կը գրաւէր, անդին ակումբը … մը միամիտներու ձեռք … …զուրձաւ։ Երբ ընկերութիւնը … …տեսաւ, ետ առաւ … …չէնքը իր բոլոր … …թիւններով, թողլով միայն … անունը։

Այս ապտակէն յետոյ արդեօք … պիտի զա՞ն տխուր հերոս… ները…

Յաւալի է որ այդ պարաններէն … մէկը իր սեփական … է, այլ կալկաթահայ ազ… …ին դպրոցի եւ Նոր Ջուղայի Ա… …փրկիչ վանքի շնորհիւ է որ … կարգ մը հայ կը ծախեն եւ … նման ձեռնարկներու … լումա մը վատնել։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՇՐՋԱՆԻ ՑՐԴ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

ՖԻԼԻՊԷ, 16 ապրիլ (Սեփ. Թղթ.)— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուլկարիոյ Շրջանի Ցրդ Պատգ. ժողովը գումարուեցաւ Ֆիլիպէի մէջ, 12-13 ապրիլ, կիրակի եւ երկուշաբթի, մասնաճիւղի ակումբին մէջ։

Առտուն, եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարուեցաւ Թրք. (?) սրահ ... կատարուեցաւ։ Մասնաճիւղին սկաուտական կազմը, առաջնորդութեամբ խմբապետ Գ. Գ. Քանթարեանի, եւ խմբապետուհի Օր. Ե. Գօղոսեանի, դրօշը պատուի առաւ՝ բակին մէջ։ Խօսեցաւ պուլկար սկաուտ. կազմակերպութեան ներկայացուցիչը։

Յետոյ սկաուտները անցք մը կատարեցին քաղաքին գլխաւոր փողոցէն։

Կէս օրին բացուեցաւ Պատգմ. ժողովը։ Կը մասնակցէին — Շրջ. Վարչութենէն՝ Գ. Գ. Մ. Բարսեղեան եւ Հ. Աստուածատուրեան, Ֆիլիպէէ՝ Հ. Դուրիթեան, Թ. Արզումեան, Գ. Քանթարեան եւ Կ. Ղազարոսեան, Սոֆիա՝ Գ. Գալըքճեան եւ Օ. Մորլեան, Խասքօյ՝ Ս. Գօթանեան եւ Թ. Պարաճեան, Պուրկազ՝ Միհրան Գալֆաեան, Սլիվէն՝ Թ. Գարաբուլեան եւ Մ. Մարկոսեան (խորհրդակցական), Այթոս՝ Ա. Հատաւեան, Թ. Փազարճըք՝ Մ. Մինասեան, Սթ. Զակորա՝ Ն. Թահմիզեան։ Վառնա չէր ուղարկած տեղեկագիր։ Իսկ Շումէն՝ միայն տեղեկագիր ու բանաձեւ առաջարկներ։

Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Գ. Խ. Վարդազարեան բացման յայտարարեց Պատգմ. Ժողովը։ Դիւանը, միաձայնութեամբ ընտրուեցաւ հետեւեալ կերպով.— Նախագահ՝ Կարօ Ղազարոսեան, փոխ-նախագահ՝ Խ. Վարդազարեան, քարտուղարներ՝ Ա. Հատաւեան եւ Թ. Գազանճեան։

Պատգմ. ժողովը երկու օրուան իր աշխատանքները տարաւ շատ համերաշխ ու միակամ։ Այս երկրորդ տարին է, որ Պուլկարիոյ շրջանի պատգմ. ժողովը աւելորդ վէճերով ժամավաճառ չըլլար։ Շրջ. Վարչութեան տեղեկագրէն պարզուեցաւ, որ ամբողջ տարուան ընթացքին խաչընդոտներ ու յարուցուած արգելքներ պակաս չեն եղած։ Նոյնիսկ, աններելի միջոցներ են կիրարկուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ։ Այսուհանդերձ, Շրջ. Վարչութիւնը, ունենալով իր հետ մասնաճիւղերու օրինապահ գործակցութիւնը, յաջողած է ճնկուացնել կամ վանել ղանոնք։

Այս բոլորը նկատի առնելով ինչպէս նաեւ աչքի առջեւ ունենալով Շրջ. Վարչութեան տարած անվհատ ու արդիւնաւոր աշխատանքը, Պատգ. ժողովը գնահատանքի բանաձեւ մը քուէարկեց անոր գործունէութեան համար։ Գնահատելի աշխատանք տարած են նաեւ Պուրկազ եւ Ֆիլիպէ։

Պատգ. ժողովը առաւ կարգ մը որոշումներ՝ առաջիկայ տարուան համար, որոնցմէ՝

Ա.— Ողիմպիականը՝ Ֆիլիպէի մէջ։ Տրամադրուեցաւ պիւտճէ մը։

Բ.— Դադրեցուց «Տեղեկատու»ին հրատարակութիւնը, եւ որոշեց ուժ տալ «Հայ Սկաուտի» ապառման։

Գ.— Անպայման կատարել ընդհ. բանակումը։ Վայր Բազանլըք։

Դ.— Կազմուեցաւ ֆոնտ մը, որուն համար հասոյթի աղբիւրներ նախատեսուեցան։

Ե.— Նոյն օրերուն, Ֆիլիպէի մէջ գումարուող սկաուտական համագումարի որոշումները անջատ անջատ քննուեցան եւ վաւերացուեցան։

Զ.— Գլուխ հանել տասնամեակ կոթողի հրատարակութիւնը։ Շրջանքերը ստանձնեցին նիւթական յանձնառութիւններ։

Է.— Պիտի հրատարակուի խմբապետ Գ. Լ. Գազանճեանի պատրաստած գայլիկներու ուղեցոյցը։

Ը.— Ընտրուեցաւ սկաուտ-խորհուրդը հետեւեալներէ.— Օր. Ե. Գօղոսեան եւ Գ.Գ. Խ. Վարդազարեան, Ն. Աստուածատուրեան, Ն. Դուրիթեան եւ ներկայացուցիչ մը՝ Սոֆիայի մէջ։

Շրջ. Վարչութիւն.— Գ. Գ. Խ. Վարդազարեան, Հ. Աստուածատուրեան, Թ. Մէստուճեան, Ս. Նազուպեան, Յ. Փափազեան, Օ. Գոչունեան եւ Մ. Տօղրամաճեան։

Հաշուեքննիչ Մարմին.— Գ. Գ. Մ. Միքայէլեան, Մ. Բարսեղեան եւ Կարօ Թորոսեան։

Պատգմ. ժողովը որոշեց ողջոյնի գիր մը ուղղել Փարիզի մէջ գումարուող Ընդհ. Պատգմ. ժողովին։ Իսկ կոչով մը անգամ մը եւս հրաւիրել Ֆրանսահայ Արիները՝ նպաստելու անոնց միացումը համահայկական այս մեծ կազմակերպութեան։

Ս. Տ.

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖԻ ՀՐԷՇԸ

ՏԱԼԻԼԱ ԿՏՐԵՑ ՍԱՄՍՈՆԻՆ ՄԱԶԵՐԸ ԿԱՄ ՔԻՒՐԹԷՆԻ ԿԻՆԸ ՄԱՏՆԵՑ ԻՐ ԱՄՈՒՍԻՆԸ

Եթէ թշնամին ներսէն չըլլար, հաւանաբար բերդը չպիտի գրաւուէր ու Քիւրթէն, մինչեւ այսօր պիտի շարունակէր արտադրել դիակներ… ու վէրքեր, իր բնակավայրին վրայ հաստատելով ու ամրացնելով սարսափի թագաւորութիւնը։ Ինչպէս բռնուեցաւ ուրեմն։ Պարզապէս իր կնոջ շնորհիւ։ Եւ եթէ Տիւսէլտորֆ քաղաքը իմացած է երախտագիտութիւն ըսուած զգացումին գոյութեան մասին բաներ մը, պէտք է որ առնուազն գեղն, ապրուստ մը ապահովէ հիւանդին կնոջ։ Հոգ չէ թէ իր վարձ՝ ամուսնական անհաւատարմութեան…

Հարցաքննիչ դատաւորն է որ իբր վկայ կը հաստատէ իրողութիւնը եւ կը փաստէ թէ առանց բարեխիղճ տիկին Քիւրթէնի, հրէշը չպիտի բռնուէր։ Թէեւ քանիցս կասկածներու տակ ինկած էր։ Սակայն, յետ հարցաքննութեան ազատ արձակուած։

— Ոճրագործներու հետապնդումը, կը հաստատէ հարցաքննիչը որ իբր փորձառու խօսելու ամէն իրաւունք ունի, կը նմանի ճատրակի խաղի (աստմա) խաղացողները, յաճախ, շփոթած իրենց զոհուած խաղի ծրագրին, չեն նշմարեր յարձակումը որ կը պատրաստուի հակառակորդին կողմէ, մինչ անոնց կողքին կանգնած հետաքրքիրները, կը նշմարեն վտանգը։

Այս չէ՞ր պատճառը որ գերման ոստիկանութիւնը դրեր էր ոլորել հետքի մը վրայ, ու զինքը մղեր էր անմեղի մը ձերբակալման, մինչ հասարակութիւնը կասկածեր էր, շնորհիւ, բանեց, անբացատրելի բնազդի մը։ Իսկ Քիւրթէն որ նախապէս ձերբակալուեր էր, կրցեր էր փաստել իր անմեղութիւնը։

Ինչպէս ուրեմն օծիքը ձեռք առաւ։ Ահա, պատմութիւնը, ուրեմն, իր կնոջ բերնով յայտնուած։ Բայց նախ, տեսնենք թէ ինչպէ՞ս կը հրապուրէր կիները։ Յաճախ այս հարցը ուղղած է ինքնիրեն հարցաքննիչ դատաւորը։ Այս մարդը, Քիւրթէն, գիւրագրգիռ բնաւորութիւն մը ունէր, սակայն գիտեր իր ջղերը զսպել եւ մինչեւ իսկ ուրախ արամադրութիւններ ցուցադրել։ … նկարագիրն ... ։ Անտրամաբանական գաղտնիքը գուարթութիւնն էր։ «Որքա՜ն խնդացուց զիս», կը խոստովանէր անոր զոհերէն մէկը։ Իսկ Ռեօթէօը ապանելէ մէկ քանի վայրկեան առաջ, այս կնոջ վստահութիւնը գրաւելու եւ անոր մէջ բարի տրամադրութիւններ արթնցնելու համար, իր գլուխն անցուցեր էր անոր գլխարկը, ինքզինքին տալով կնոջ հովեր ու միմոսական կերպարանք։ Քիւրթէն կիներու մասին խօսելով կ'ըսէր օր մը հարցաքննիչ դատաւորին — միշտ եկած են եւ միշտ ալ պիտի գան։

Օր մը, իր զոհերէն մէկուն ապարանջանը գողցաւ եւ նոյն օրն իսկ, երկու տարբեր էգերու նուիրեց, յաջորդաբար զանոնք սպաննելէ յետոյ։ Իր կինը կ'ըսէր.— Երբ գլխուն մէջ նոր սիրուհի մը տեղաւորուի, կարծես թէ դիւահարած է։

Յաճախ, Քիւրթէնի կինը նախանձէն բռնուած, կռուած է հետը եւ ուզած էր ամուսնալուծուիլ։ Բայց, այս պատասխանատու գիր ամուսինը, չէ ուզած իր անունը արատաւորել ամուսնալուծումով եւ մերժած է, մինչեւ որ, կինը՝ կատարեալ խոստովանութիւններ լսելէ յետոյ ամուսնին բերնէն, որոշեց մատնել զայն։ Այսպէս ալ ըրաւ։ Որովհետեւ, մինչեւ այն ատեն չէր գիտեր թէ ի՛նչ կեանք կը վարէ իր ամուսինը եւ յաճախ, կարծելով թէ կ'օգնէ անոր արհեստի կիրարկումին, ինքն իսկ իր ձեռքով անոր գործիքները, մկրատները տարեր էր սրցնելու։

Եւ երբ հրէշը բարեհաճեցաւ իր մեղքերը խոստովանիլ, լալով էր որ մտիկ ըրաւ։ Ճաշարանի մը մէջ էին այդ պահուն, ճաշելու վրայ, եւ հրէշը իր զարհուրելի գաղտնիքին կծիկը կը քակէր, մերթ հանդարտ, մերթ պաղարիւն, հասարակ դէպք մը պատմելու անտարբերութեամբ առանց պատառ մը ուշացնելու եւ երբ խոստովանանքը վերջացաւ, ապսպրեց շիշ մը գարեջուր եւս։

Հարցաքննիչը որ կը պատմէ, գիտէ թէ այդ պահուն, հրէշը լքումի պահեր կ'անցընէր։ Չէր կրնար լխօսիլ, ցոյցերու պէտք ունէր։ Եւ որո՞ւ վստահիլ աւելի ապահովութեամբ, քան իր կնոջ …զոր չէր սիրեր անշուշտ, բայց որուն հանդէպ, կ'երեւի, համակրանքի պէս բաներ մը կը զգար տակաւին։

Այսօր, իր ամուսինը մատնելէ յետոյ, ապաստանած է Հոլանտա, ուր կ'ապրի գերման ոստիկանութեան նպաստովը։

Հարցաքննիչ դատաւորը կը պատմէ նաեւ թէ Քիւրթէն իր խոստովանութիւններուն ընթացքին, առեն եղաւ որ բըռնուեցաւ Բարիին, Ճըմարտին եւ Գեղեցկին սէրին (ականջը խօսի հանդուրժեալ Ռ. Վէրալէրեանի, եւ ինքնապէս, հասկացողութեան պահեր ունեցաւ։ Յետոյ եղաւ նաեւ իբր հերոս մը որ իր քաջագործութիւնները չափազանցելուն մէջ, որ եւ է վտանգ չի նշմարեր մարդկութեան համար, չքաշուեցաւ ուռեցնելէ, սակայն յետին միտք մը ունէր. իբր խենթ, կը յուսար գլուխը փրկել։ Իսկ ամենավերջին հարցաքննութեան, այս այլանդակ խոստումը ըրաւ հարցաքննիչ դատաւորին.

— Պիտի տեսնէք, զէպի կախաղան պիտի քալեմ մէկու մը պէս, որ իր փրկութեան կ'երթայ։ Կ'ուզեմ ժպտ առաջ մեռնիլ։

Եւ ո՞վ գիտէ, երբ հետեւեալ խորհրդածութիւնը կ'ընէր, թերեւս անկեղծ ալ էր.

— Դժբախտաբար, այսքա՛ն ոճիրներ քաւելու համար, մէկ հատիկ գլուխ մը ունիմ եւ կը վախնամ որ չի բաւեր։

Եւ հիմա որ 9 անգամ մահուան դատապարտուեցաւ, եւ մահավճիռը լսեց պաղարիւնով, առանց վրդովելու (կրնար գոնէ ժպտիլ քիչ մը, աւելի եւս զարմացնելու համար աշխարհը) տեսնենք թէ պիտի պահէ՞ իր խոստումը։

ՎԵՐՋ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԼԻՈՆ, 21 ապրիլ.— Շաբաթ երեկոյ տեղւոյս Գ. Թաղապետութեան ընդարձակ սրահին մէջ կատարուեցաւ Ապրիլ 11ի սգահանդէսը նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Վ. Հնչակեաններուն, կ. Խաչին, Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Հայրենակցական Միութիւններուն (Բարձր Հայք, Մեծ Նոր գիւղ, Աֆիոն-Գարահիսար, Բալու, Չարսանճագ, Խարբերդ, Տիգրանակերտ, Նալլու Խան, Հիւսէյնիկ), եւ Հայ Արիներուն։

Բեմին ճակատը գրուած էր Զ. Ե. Ռ. Միութեան ծեծագիր աղուոր խորհրդանշանը, բովէն՝ հայկական եւ ֆրանսական դրօշներ։ Բեմը լեցուած էր ծաղկեպսակներով, որոնք կը ծածկէին սպիտակ գերեզմանաքար մը։

Հանդէսը բացուեցաւ Շոփէնի մահերգով, զոր նուագեց երիտասարդ ուժերէ կազմուած նուագախումբ մը։

Հանդէսին նախագահը Գ. Շ. Նարդունի իր բացման խօսքով ներկայացուց ազգային այս սուգին պատմութիւնը։ Երբ Ապրիլ ամսուն բնութիւնը կը ծաղկէր եւ կը ծիծաղէր, հայ ժողովուրդը ենթարկուեցաւ մահուան սարսափին։ Բայց այս սուգին հետ պէտք չէ մոռնալ ուժը հայ ժողովուրդին, որ ցոյց տուաւ ապրելու եւ տեւելու համար։ Նորականները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգելէ յետոյ նահատակներուն յիշատակը, երկիւղած լռութեան մէջ մտիկ ըրին ուղերձները, զորս գրկած էին մասնակցող կազմակերպութիւնները։ Յետոյ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօսը, Գ. Վարդան Զուլլէրեան որ յուզիչ եւ պերճախօս ճառով մը ներկայացուց Ապրիլեան եղեռնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով, եւ հրաւիրեց օժանդակել որբերու ձեռնարկին, յուշարձան մը կանգնելու համար եղեռնի անապատին մէջ, ճիշդ ինչպէս Եւրոպացիները ունին իրենց անծանօթ զինուորին շիրիմը։

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր եւ տպաւորիչ։ Արտասանութիւններ ըրին Օրիորդներ Անէմեան եւ Պետրոսեան, Գ.Գ. Ս. Միրաքեանեան եւ Հերոյեան Երիտասարդ եւ շնորհալի ուժերէ կազմուած նուագախումբ մը ... մէջ Նուագեց Շոփէնի մահերգը, «Թշուառ Հայրենիքը» (Մելքոնեան) եւ ուրիշ կտորներ։

Լիոնցի

Յ. Գ.— Կիրակի երեկոյ, ընկերներ Շ. Նարդունի եւ Բարգէն Քէշիշեան, Փարիզ մեկնելէ առաջ Ժանկէօզեանի ճաշարանը համակիրներու շրջանակի մը մէջ ներկայացուցին շարժանկար մը, զոր Փարիզէն իր հետ բերած էր ընկեր Քէշիշեան։ Ներկայացուեցան Նափոլէոնը և Չարլի Չէփլինը և Փարիզի որբերու կեանքէն առնուած տեսարաններ։ Ներկաները չափազանց գոհ մնացին այդ երեկոյէն։

Լ.

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԸԼՏԸԶԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վկաներէն Ալի աղա կը յայտարարէր թէ ճամփորձէն երկու շաբաթ առաջ, այս կառքը տեսած էր Թոքաթլեան պանդոկին առջեւ, Սելամլըքէն վերադարձող միւս կառքերուն հետ, թէ մէջը կը գտնուէին երկու հոգի, թէ դարձած էր դէպի Թէփէ Պաշի եւ տասը վայրկեան յետոյ վերադարձած։ Այս անգամ մարդ չկար մէջը եւ կառքը դէպի Շիշլի ուղղուած էր։ Ալի աղա կ'աւելցնէր թէ գիւրաւ պիտի ճանչնայ կառապանը, հայ մը, թէ փորձէն անոր քով նստած էր ուրիշ մարդ մը զոր չպիտի կրնայ ճանչնալ եւ թէ իրեն այնպէս կը թուէր թէ մէկը միւսին կառապանութիւն կը սորվեցնէր։

Քարլովացի Իպրահիմ աղա Հասան, որ Եըլտըզի ճամփորձին մէջ վիրաւորուած եւ մինչեւ Սուլի Պաշտօնեայի փոխադրուած էր, բաւական ապաքինած եւ խօսելու կարողութիւնը վերստացած ըլլալով, հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ։

Հասան աղա պատմեց.

— Ես կառքովս յաճախորդ մը բերած էի Եըլտըզ, տեսայ երկու ձիերու լծուած եւ քառակուսի անիւներով կառք մը որ ներս մտաւ ժամացոյցի աշտարակին հանդիպակաց բակին դուռնէն։ Կառքին մէջ կը գըտնուէր ճերմակ հագած, երիտասարդ, վայելուչ կին մը։ Կառապանը զէր մարդ մըն էր, խարտեաշ պեխերով եւ բաց գոյն հագուստ մը հագած։ Մեր ծանօթ կառապաններէն չէր եւ եզրակացուցի թէ մեր արհեստակցութեան չի պատկանիր։ Անմիջապէս վերջը, Թագաւորին վերադարձի ժամանակն էր եւ զինուորներուն հրաման տրուեցաւ «ի զէ՛ն» (բարեւի կենալ)։ Այս հրամանէն անմիջապէս յետոյ սարսափելի պայթիւն մը տեղի ունեցաւ։ Այնուհետեւ չեմ գիտեր թէ ի՛նչ եղաւ։ Ինքզինքս կորսնցուցած էի։ Ես ճանկուած եմ Փլէմնայի ճակատամարտին, եւ քանի մը անգամ շրափնէլներով վիրաւորուած զինուոր եմ, բայց այդ տեսակ պայթիւն չէի լսած։

Նախապէս յիշուած վկաները յայտարարած ըլլալով թէ կառապան Մկրտիչ եւ Երուանդ կառապանութիւն սորվեցուցեր են Ժօռժ անուն մարդու մը, խուզարկութիւն կատարուեցաւ կառատանէն՝ Ֆեւուրիշ բաներու կարգին գտնուեցան երկու գլխարկներ, երեք հատոր ռուսերէն գիրք, խարտոց մը եւ հայերէն գիրք մը։ Այս գիրքերը թրքերէնի թարգմանուելով, հաստատուեցաւ թէ կովկասի հայ յեղափոխական կուսակցութեան պրոպագանտին յատկացուած գործեր են։

Ձեռնարկուեցաւ ձերբակալելու այն մարդը, որ յարաբերութիւններ ունէր Րիփսի հետ եւ զոր կառապան Մէհմէտ աղա տեսած էր Եէնի Չարշըի անկիւնը, Մկրտիչի վարած կառքին մէջ։

Այս մարդը պելճիացի Էտուառ Ժօռիսն էր, պաշտօնեայ Սինկէր ընկերութեան մասնաճիւղին մէջ։

Ժօռիս ձերբակալուելով հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ։ Պելճիական դեսպանը ուզած ըլլալով ներկայ ըլլալ հարցաքննութեան, ինչպէս այն ատեն թոյլ կուտային կապիտիւլասիոնները, առաջին հարցաքննութիւնը տեղի ունեցաւ իր ներկայութեամբ, իր հետ ունենալով գեսպանատան Ա. թարգմանը։

Էտուառ Ժօռիս ծնած էր Անվէրսի մէջ, 1866ին։ Դպրոց գացած էր մինչեւ 13 տարեկանը։ Հինգ տարի աշխատած էր ծովային փոխադրութեանց ընկերութեան մը մէջ, յետոյ գրատան մը մէջ եւ ուրիշ տեղեր ալ պաշտօնավարելէ վերջ, չորս տարի առաջ Պոլիս եկած էր, իբրեւ պաշտօնեայ Տէօյչէ Լէվանթէ Լինիէ ընկերութեան։

Մէկ տարի պաշտօնավարելէ յետոյ, այդ գործը թողած եւ մտած էր Սինկէր ընկերութեան մէջ, 12 ոսկի ամսականով։ Ամուսնացած էր Աննա Նէլէնս անուն կնոջ հետ, Անվէրսցի։ 1904ին Ագարճա փողոց, Հիլմէթ պէյի տունը կը բնակէին։ Տիկին Ժօռիս լաւ դերձակուհի էր, եւ Տիկին Տեֆա անուն կին մը, որ ինքզինքը իբրեւ զուիցերահպատակ դերձակուհի կը ներկայացնէր եւ լաւ գերմաներէն կը խօսէր, եկած եւ հագուստ մը ապսպրած էր։ Շատ գոհ մնացած ըլլալով հագուստէն, Տիկին Րիփս քանի մը հատ եւս ապսպրած էր եւ այս կերպով բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատուած էին։

Օր մը, Տիկին Րիփս Տիկին Ժօռիսը տեսնելու եկաւ ընկերակցութեամբ ռուս մանկամարդ աղջկան մը, որ կ'ըսէր թէ քարիւղի վաճառականութեամբ կը զբաղէր, բայց գործերը թոյլ ըլլալով, անգործ կը մնայ։ Տիկին Ժօռիս կասկածեցաւ բայց յետոյ հանգստացաւ, խորհելով որ երիտասարդուհին թերեւս բաժնետէր է քարիւղի ընկերութեան մը մէջ։

Մինչ կը շարունակուէր Ժօռիսի հարցաքննութիւնը, ծածկագիր հեռագիր մը հասաւ Բռիւքսէլի ընդհ. քննիչ հիւլմի փաշայէն։ Հեռագիրը կը խօսէր կնոջ մը մասին որուն նկարագրութիւնը կը համապատասխանէր Ժօռիսի ներկայացուցած կնոջ։

Ահաւասիկ այդ հեռագիրը.

(Շար.)

ֆրանսական հիւպատոսարանին առջեւ։ Խումբէն մէկ քանի անձեր ուզեցին մտնել հիւպատոսարան, պահանջելու որ Թալոնիոյ եւ հանրապետութեան դրօշները պարզուին, ինչ որ չկատարուեցաւ։ Հիւպատոսարանը ոստիկանական պաշտպանութեան տակ է։

Այս միջադէպին որեւէ կարեւորութիւն չի տրուիր։ Քաղաքին կառավարիչը այս միջադէպին առթիւ, ցաւ յայտնեց ֆրանսական հիւպատոսին յանուն կառավարութեան։

Բոլոր մեծ պետութիւնները պաշտօնապէս ճանչցած են նոր կառավարութիւնը։

Ֆրանսիոյին առեւտուրը

Ցունական կառավարութիւնը ֆրանսական պատուիրակութեան հաղորդեց պայմանները զորս կ'առաջարկէ առեւտրական պայմանագրի կնքման համար։

ա) Տարեկան 325 հազար հեկտոլիտր յունական գինի պէտք է մտնէ Ֆրանսա։ բ) Ծխախոտի ֆրանսական մենաշնորհի ընկերութիւնը պէտք է յանձնառու ըլլայ Ցունաստանէն գնելու տարեկան 42-45 միլիոն տրախմիի յունական ծխախոտ։ գ) Ֆրանսա մտած յունական գինիներու ամբողջ քանակը, ինչ որ ըլլայ գինիին տեսակը պիտի ենթարկուի 55 ֆրանք մաքսատուրքի, ամէն մէկ հեկտոլիտրը։ դ) Ցունաստան ազատ պիտի ըլլայ Ֆրանսա մտցնելու անմիջապէս սպառելի գինիներ, որուակի մէջ դրուած կամ ոչ, վճարելով հեկտ. գլուխ 84 ֆրանք։ ե) Որոշուած տարեկան քանակը 325,000 հեկտ. կարելի պիտի ըլլայ աւելցնել այն պարագային որ ֆրանսական գինիի արտադրութիւնը նուազի, եւ պիտի նուազի՝ երբ ֆրանսական գինիի արտադրութիւնը առատ ըլլայ, այսինքն՝ 60 միլիոն հեկտ.էն աւելի։ Ամէն պարագայի մէջ սակայն, Ցունաստանէն Ֆրանսա մտած գինիի քանակը վար չպիտի ըլլայ 280.000 հեկտոլիտրէն։

Նաւային համաձայնութեան շուրջ

Հռոմի ֆրանսական դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին Գրանտիի հետ, որուն յանձնեց նաւային հարցին վերաբերեալ ֆրանսական կառավարութեան նոր յուշագիրը։ Տեսակցութեան արդիւնքը գաղտնի կը պահուի։ Հռոմի թերթերը կը գոհանան դէպքերը արձանագրելով առանց որեւէ մեկնաբանութիւն տալու։ Միայն ֆաշիստ կարեւոր թերթ մը մէկ քանի տող կը յատկացնէ հարցին։ — Իտալիա, կ'ըսէ, տաւելագոյն զիջումն ըրաւ, եւ չենք գիտեր թէ ի՛նչ պիտի կրնար ընել իտալական կառավարութիւնը, եթէ պայմանադիրկողմերէն մէկը ուզէր ետ կենալ։

Ամերիկա եւ զինաթափումը

Նիւ-Եորքէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ կը կարծուի որ Միացեալ-Նահանգները պիտի մասնակցին ցամաքային զինաթափութեան խորհրդակցական ժողովին, որ պիտի գումարուի յառաջիկայ տարի։ Նախագահ Հուվըրի վարչութիւնը կարգախօս ընտրած ըլլալ կը թուի սպառազինման նուազումը մինչեւ ազգային ապահովութեան սահմանները։

Ռուսաճափոնական խզում

Ճափոնի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ յարաբերութիւնները օրէ օր կը ձգտին եւ խզում մը հաւանական կը նկատուի։

Ճափոնական կառավարութիւնը Մոսկուայի իր ներկայացուցիչէն ստացաւ երկու տեղեկագրեր, որոնք կը հաստատեն թէ խորհ. կառավարութիւնը որեւէ տրամադրութիւն ցոյց չի տար բարեկամաբար հարթելու այն դժուարութիւնները, որոնք երեւան եկած են ռուսական ջուրերու վրայ Ճափոններու ձկնորսութեան իրաւունքին հետեւանքով։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Փրոֆ. Եորկա կը գործէ.— Ռումանիոյ վարչապետը Փրոֆ. Եորկա, թագաւորին ներկայացուց նոր նահանգապետներու ցանկ մը, որուն մէջ նշանակուած անձերը պիտի փոխարինեն նախորդ վարչապետին կողմէ նշանակուած նահանգապետները։ Այս ցանկին մէջ կան զօրծօն բանակի սպաներէն 15 հոգի։ Ռումանական թերթ մը կը գրէ թէ խորհրդարանը նիստի պիտի հրաւիրուի մայիս 2ին, եթէ մերժէ վստահութեան քուէ տալ կառավարութեան, նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին մայիս 15ին։

Պուլկարիոյ դահլիճը.— Պուլկար ժողովրդական կուսակցութեան պետը Մալինոֆ որ պաշտօն ստանձներ էր կազմելու դահլիճը, բանակցութեանց մտած է զանազան հոսանքներու պետերուն հետ, համերաշխութեան դահլիճ մը կազմելու համար։ Նախկին վարչապետը Լիափչէֆ յայտնեց թէ չպիտի մերժէ իր գործակցութիւնը։

Փոքր Համաձայնութիւնը.— Փոքր-Համաձայնական կառավարութեանց արտաքին նախարարներու տարեկան համագումարը տեղի պիտի ունենայ Պուքրէշի մէջ, մայիս 4ին։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԵԿ

Զ. Ն. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՓԱՐԻԶ.— Վաղը Կիրակի իրիկուն

Salle d'Horticultureի մէջ, 80 Rue de Grenelle, մէթրօ rue du Bac

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ն. Ռ. Միութեան, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դաշնակցութեան, Հ. Հ. Պատուիրակութեան, Արեւմտեան Եւրոպայի կարմիր խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հայրենակցական միութիւններէն՝ Ատափազարի, Հաճնոյ Ազգասիրացի, Տրապիզոնի, Ցարօնտուրուբերանի, Եափին - Գարաճիսարի։

Նախագահութեամբ Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

կը խօսին՝ ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ, ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ե. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ եւ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Գոհարիկ Ղազարեան (դաշնակ), M. Worms (թաւջութակ), M. Y. Brun (երգ), արտասանութիւններ պիտի ընեն Զ. Գաբրիէլեան եւ Ե. Գրիգորեան։

Կ'երգէ Օր. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Պ. Մանուկ Բաշաեանի սրճարանը, 138rueEtienne Dolet

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ե. Ե. Միութեան

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Brébant Marseillaisի մեծ սրահին մէջ

նախաձեռնութեամբ Զ. Ն. Ռ. Միութեան մասնաճիւղին

կը նախագահէ՝ ԳՐ. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

կը խօսին՝ Պ. Պ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Վ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ, ՏԻԿ. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ եւ Բ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն եւ երգ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան

եւ մասնակցութեամբ ազգ. կազմակերպութեանց

ԷՔՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍ.— կազմակերպուած «Ցառաջդիմասէր» միութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ ազգ. կազմակերպութեանց

Այս կիրակի ժամը 3ին 11 Rue des Ecoles

կը նախագահէ՝ Արհ. ԱՆՏՈՆ եպսկ. ՊԱՀԱՊԱՆԵԱՆ

կը խօսի՝ Պ. Թ. ԵՂԻՇԷ

Երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ կենդանի պատկեր

Պ. Դուրեանի «ՍԵՒ ՀՈՂԵՐԸ»

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Ց. Դ. ՎԻԷՆԻ ԱՊԱՌԱԺ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Փասկալի քէմփի սրահին մէջ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne. մէթրօ Vaugirard, կը խօսի Պ. Վահան Չամբարճումեան, նիւթ ունենալով՝ «Հայ կնոջ ընկերային իրաւունքները»։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դուրայ գիւղի հայրենակցական միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզ եւ շրջակաները բնակող արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր Դուրացիները վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին 186 Ave. de Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Վանի Ոսկեբակ գիւղացի Հայկ Աբրահամեան որ նախապէս կը գտնուէր Հալէպիստան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իմանալ՝ իր քեռորդւոյն Պ. Գրիգոր Վարդանեանի, 17 Bld. Puyette, Ghemin Santé Marguerite, Marseille, France.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՏԱՐԱԳ

Վաղը Կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի յատուկ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն ընդհ. Հայ նահատակաց յիշատակին համար։

∴ Վաղը Կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցիին մէջ կը կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ ընդհանուր Հայ նահատակներու յիշատակին համար։ Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

ԳՏՆՈՒԱԾ

Բուրդէ ժաքէթ մը գտնուած է Հ. Կ. Խաչի պարահանդէսին մէջ։ Ստանալու համար դիմել «Ցառաջ»ի վարչութեան։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՕՐ. ԺԱՆԷԹ ՄԷՇՏՈՒՏԵԱՆԻ

ԵՒ

ՏԻԳՐԱՆ ՋՕՐԵԱՆԻ

Նշանախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ իրիկուն, 67 Bld. de la Madeleine, Nice

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Ազբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins. Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 5ին բժիշկ Տէր Դաւթեանի բնակարանը, 27 Ave. de Bellevue, Chaville.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Ռիւ տը լա Րէփիւպլիքի հաւաքատեղին, Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Գրադարանը վարձքով կուտայ գիտական, վիպական, գրական ամէն տեսակ գիրքեր։ Ամիսը՝ 2 ֆրանք, շաբաթը՝ 1 Ֆր.։

Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. Եշ. եւ Ուրբաթ երեկոները ժամը 7—8.30, դիմել՝ 11 Rue Dunoir, Lyon.

ԾԱԽՈՒ ՎԻԼԼԱՆԵՐ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ծախու են Անկիէնի մէջ երկու վիլլաներ, մէկը՝ մեծ պարտէզով (102 rue des Chesneaux), արժէքը՝ 100,000 Ֆր., իսկ միւսը՝ փոքր պարտէզով (202 Rue de St. Leu), 60,000 Ֆր.

Վաճառումը կը կատարուի վաղը Շաբաթ ապրիլ 25ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, chez Maître Dupont (146 rue de St. Leu), որուն պէտք է դիմել ամէն մանրամասնութեանց համար։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1554 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

... Ի՞նչ է մեր հոգեկան վիճակը՝ Հայաջինջ Սարսափներէն տասնըհինգ տարի յետոյ, 1915էն ի վեր։

Ապրիլ 11 մըն ալ այս հարցումը՝ հոգեբանական տեսադէտով...

Առաջին տարիներուն, երբ տակաւին գաղթական չէինք, և հայկական պետութեան մը կորիզը կը լուսաւորէր արիւնազանգ խուարն ու համատարած աւերակները, խորապէս կազդուրիչ էր պատկերը։

Ունէինք արժանաւոր կեցուած մը։ Համակուած՝ խոր վիշտով, եւ սակայն հաւատալից՝ վաղուան համար։

Ընթացիկ վէճերը կը նահանջէին, կը նսեմանային ընդհանուր սուգին, շքեղ հեռանկարներու առջեւ։

Իսկապէս համազգային հանգամանք ունէին սգահանդէսները։ Կը մասնակցէին բոլոր հոսանքները։ Իսկ չորս կուսակցութիւնները մրցումի ելած էին իրարու հետ, բանախօս ճարելու համար։

Փառաւոր սգահանդէս մը կատարուեցաւ նոյնիսկ Երեւանի մէջ, երբ տակաւին շատ հեռու էին կարմիր - կատար «լուսաւորիչները»։

Դաղթէն յետոյ, քանի մը տարի հազիւ տեւեց «համազգայինը» եւ Փարիզը անդանշանը տեսաւ նոր, չափազանց գեղեցիկ երեւոյթի մը,— սգահանդէս՝ առանձին - առանձին։ Մենք մեզի, դուք ձեզի»։ Եւ կամ՝ ոչ մենք, ոչ դուք։ Իսկ այս տարուան բանաձեւը —դատելով երեւոյթներէն— եթէ դուք պիտի շարունակէք, մենք այլեւս չենք հետաքրքրուիր։

Ի պատիւ խոնարհ գաղութներու —նոյն իսկ Ֆրանսայի մէջ— պէտք է խոստովանիլ որ աւելի բարեխիղճ են եւ կը շարունակեն յիշատակի տարեդարձը տօնել համախումբ։

Ինչ որ կը նշանակէ թէ՝ խոնարհ խաւերը աւելի լաւ կը հասկնան իրար, քան սա «ուսումնականները»։ Երեւելի թէ աներեւոյթ։

×

Սմսեղուկ նահանջի, մեկուսացումի կամ պառակտումի ճամբուն վրայ, «երեւելի»ները իրենց հետ ունին եկեղեցին։ Աւելի ճիշդ՝ անոր «իշխանները»։ Անխշան բացառութեամբ։

Զգալի բան է, բայց արձանագրենք։ Փարիզը ունի հոգեւոր հովիւ մը, պատկառելի ծերունի մը, որ հազիւ բերանը բացած, արցունքի առուակներն ալ միասին կը բանայ։ Եպիսկոպոս մըն է, եւ տեղի-անտեղի կը պարծենայ որ ժամանակին ուսուցիչն է եղած Անդրանիկի։

Արդ, Ապրիլեան Սանհրը —1915ի այս արի աւանդապահները— կը դիմեն նաեւ այս իշխանաւորին եւ կը խնդրեն հովանաւորութիւնը։ Եպիսկոպոսը կը հաւանի։ Ամբողջ մէկ շաբաթ ալ յայտարարութիւնը կ'երեւայ թերթին մէջ։

Եւ ահա, վերջին պահուն, եպիսկոպոսը կը յայտնէ թէ չպիտի կրնայ նախագահել, թէ կը կարծէր որ իր նախագահութիւնը տեղի պիտի ունենայ եկեղեցիին մէջ եւն.։

Ի՞նչ կասկած որ, Փարիզի հոգեւոր հովիւը վախցած է իր շրջապատէն։ Ողջամիտներէն եւ ժամուն դրան աղաներէն, որոնք անշուշտ սաստ մըն ալ քաշած են հայրենասէ՛ր ծերունին։

Ակամայ մեր միտքը կ'իյնայ «Կարմիր ժամուց»ին Տէր Յուսիկը։ Գաւառէն Պոլիս աքսորուած քաջ տէրտէրը։

Սուլթանախնամ ոստանին մէջ, օրուան ամենազօր աղան էր կրցած կարգի բերել աքսորականը, եւ տէրտէրը ձայնը եղած կ'աղաղակէր, «Տէր ողորմեա»ի կարգին, դղրդացնելով ժամուն գմբէթը.

— «Ազատութի՛ւն եղբարց մերոց գերելոց»...

Վասմշապուհ եպիսկոպոս— ինչպէս իր դասակիցները— խորապէս գիտակից՝ իր դասակարգային շահերուն, չի կրնար խզել իր կապերը այն միւռներուն, աշխարհական երեւելիներուն հետ, որոնք շատոնց մոռցած են Ապրիլ 11ը։ Հէքեաթի մը պէս լսած ու մոռցած։

Անոնց շուքը կ'երեւայ ուրիշ ամէն տեղ, բացի Հայաջինջ Սարսափներու սգահանդէսէն։ Ամէն տեղ, բացի Ջարհուրանքի տարուընդին կատարած տօներէն։

Եւ այս՝ Լոյս-Քաղաքին մէջ, ուր ոչ Թուրք լրտեսին վախը կայ, ոչ ալ սաուերը Չեկային։

<

Ուրիշ երեւոյթ մը՝ Ապրիլեան տարեդարձին առթիւ. մեր մոռացկոտ ունակութիւնն է։

Կարճատես ենք՝ յիշողութեամբ։ Շուտ կը մոռնանք դէպքերը, մինչեւ պայթումը նոր աղէտի մը։

Երեւութապէս լաւ է այս խառնուածքը, բարոյական կորովը պահելու տեսակէտէն։ Բայց եթէ քիչ մը աւելի խորը պրպտենք, պիտի տեսնենք մեր վրիպումը։

Կը մոռնանք «ինչո՛ւ»ն։ Կը մոռնանք «ինչպէ՛ս»ը։ Եւ կը շարունակենք խօսիլ ու գործել այնպէս ինչպէս երէկ, երբ Թուրքը սուտ - քուն մտած էր։

Թուրքը սուտ-քուն մտած է այսօր ալ։ Բայց մէկ ազդանշանի վրայ կ'արթննայ իբրեւ մէկ մարդ, լախտը պատրաստ՝ ձեռքին մէջ։

Իսկ մե՞նք։ Իսկ մե՞նք։— Թղթատեցէք թերթերը եւ կ'իմանաք ի՛նչ կը բանինք, ի՛նչով ենք զբաղած, երբ թշնամին կը հսկէ, մէկ աչքը գոց, մինչ մենք չորս աչքով պատրաստ՝ իրար գզելու...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Միայն 13 անկախներ կ'ընտրուին

ԷՆՔԻՒՐԻ, 24 ապրիլ.— Ժամը 18ին, խորհրդարանական ընտրութիւնները վերջացան 62ի վրայ՝ 51 վայրերու մէջ։ Խալք կուսակցութեան կողմէ անկախներուն ձգուած 30 երեսփոխանական աթոռներուն համար, ընտրուած են միայն 13 անկախներ։

Իբր անկախ ընտրուածներուն մէջ կայ Խալիլ պէյ իթթիհատական նախկին արտաքին նախարար եւ նախագահ երեսփոխանական ժողովի։

Պոլսոյ, Սամսոնի եւ Ռոտոսթոյի մէջ ընտրողները ո՛չ մէկ ձայն տուին անկախ թեկնածուներուն։

Մաղնիսայի մէջ, Ըամէթ փաշան ընտրուեցաւ միաձայնութեամբ, մինչ նոյն աթոռը Խալքի կողմէ ձգուած էր անկախներուն։ Այս կերպով, Ըամէթ փաշա ընտրուած կ'ըլլայ 2 շրջանակներէ։

Նոր խորհրդարանը նիստի պիտի հրաւիրուի Մայիսի առաջին շաբաթն իսկ եւ պիտի գումարուի մինչեւ յուլիս 15։ Այս շրջանը պիտի նկատուի բացառիկ նստաշրջան։

Տարեկան սովորական նստաշրջանի բացումը նշանակուած է նոյեմբերի վերջը։

Արձակուրդի շրջանին, նոր երեսփոխանները պիտի մեկնին իրենց ընտրական շրջանակները, ուր պիտի ուսումնասիրեն տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը։ Իրօք, յայտնի է թէ երեսփոխանները ընտրուած ըլլալով համաձայն Մուսթաֆա Քէմալի կողմէ նշանակուած ցանկին, անոնցմէ շատերը անծանօթ են շրջանակին որ զիրենք ընտրած է։

Որոշուած է որ անկախ կոչուած երեսփոխանները (անկախ բառը այստեղ պարզապէս կը նշանակէ որ պաշտօնապէս չեն մտած Խալքի մէջ.) նոր խորհրդարանին մէջ պիտի կազմեն անջատ խմբակ մը։ Ասոնք փորձուած հանրապետականներ են եւ պիտի կազմեն պաշտօնական ընդդիմութիւնը։ Այս խմբակն է որ յանձն պիտի առնէ նոր խորհրդարանի մէջ քննադատի դերը։

Ի պաշտօնէ ուրեմն, հանրապետական զաւեշտը կը շարունակուի թուրքիաներու լաւագոյնին մէջ...

Թուրքիոյ արտաքին առեւտուրը

Թուրքիոյ տնտեսական գործավարութիւնը կը հերքէ այն լուրերը թէ կառավարութիւնը կը խորհի արտաքին առեւտուրը մենաշնորհի վերածել, եւ արտածումները համագործակցականներու միջոցով միայն կատարել։

«Կառավարութիւնը ոչ մէկ ատեն խնդրոյ առարկայ ըրած եւ նոյնիսկ խորհած է արտաքին առեւտուրը ուղղակի կամ անուղղակի պետութեան մենաշնորհ դարձնելու, կ'ըսէ պաշտօնական գեկոյցը եւ զգուշ կուտայ թէ համագործակցականներու կազմութեան միակ նպատակն է միջնորդներու բազմութիւնը վերցնել, ի նպաստ արտադրողներուն։ Ուրիշ երկիրներու, ինչպէս Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Պելճիքայի մէջ մեծ ուժ տրուած է համագործակցականներուն, բայց ատիկա պատճառ չէ եղած որ արտաքին առեւտուրը ազատ ձեռքերու մէջ չյառաջդիմէ։

.˙. Ծխախոտի վաճառականները, որ ներկայիս դժուար կացութեան մէջ կը գտնուին, մօտաւոր ապագային համար ալ մտահոգութեան մատնուած են։ Ծխախոտին գինը 5-7 դրուշին միջեւ կը գտնուի, եւ 4-5 ամիս բաւելու չափ ալ մթերք մը կայ։ Այս պայմաններուն տակ, առաջիկայ բերքը երբ հասնի, դրութիւնը աւելի ծանր վիճակ մը պիտի ստանայ։

Պուլկարիոյ նախարարական տագնապը

Պուլկար ժողովրդականներու պետը Մալինոֆ որուն յանձնուած էր նոր դահլիճի կազմութիւնը, յայտնեց թագաւորին թէ կը հրաժարի իրեն յանձնուած պաշտօնէն։ Մալինոֆ յայտարարեց թէ այդ որոշումը առնելու ստիպուած էր կառավարական կուսակցութեան պետերուն յարուցած բազմաթիւ դժուարութիւններուն հետեւանքով։

Քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ թագաւորը վճռած ըլլալով յաջողցնել համերաշխական դահլիճի մը կազմութիւնը, կառավարական կուսակցութեան պետերէն մէկուն պիտի յանձնէ դահլիճին կազմութիւնը։

Նախորդ վարչապետը Լիափչէֆ որ կառավարականներու կողմէ պաշտօն առացեր էր վերջին բանակցութեանց ընթացքին ներկայացնելու կուսակցութիւնը, հաւանական կը նկատուի որ կրկին հրաւիրուի կազմելու դահլիճը։ Այն պարագային որ Լիափչէֆ մերժէ իր առողջական վիճակին բերումով, կը կարծուի թէ պիտի նշանակուի Մոլոֆ, որ Լիափչէֆի կառավարութեան ելեւմտական նախարարն էր։

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւատան նաեւ թէ թագաւորը կոչ պիտի ընէ Ձանքոֆի, մէկը ազգ. միութեան կուսակցութեան պետերէն։

Եորկայի կառավարութեան շուրջ

Փարիզի ռումէն դեսպանը մամուլին հաղորդուած զեկոյցով մը բացարձակապէս կը հերքէ «օտար աղբիւրներէ բխած քմահաճ եւ չարակամ զրոյցները» Եորկայի դահլիճին կազմութեան եւ անոր ներքին քաղաքական ծգտումներուն մասին։

կը հաստատուի թէ խորհրդարանը նիստի պիտի հրաւիրուի մայիս 2ին. իսկ նոր ընտրութիւններ պիտի հրահանգուին այն պարագային որ կառավարութիւնը վստահութեան քուէ չստանայ։

Կարմիր Միջազգայինի Գործադիրը

Ապրիլի սկիզբները Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած է Գ. Միջազգայինի գործադիրին լիակատար նիստը։ Կարդացուած է Մանուիլսկիի մէկ տեղեկագիրը այն պարտականութեանց մասին, որոնք կ'իյնան Գ. Միջազգայինի զանազան մասնաճիւղերուն վրայ՝ հանդէպ տնտեսական յարաճունտագնապին, եւ կարգ մը երկիրներու մէջ՝ յեղափոխութեան նպաստաւոր պայմանները զարգացնելու մասին։ Կարդացուած է նաեւ Ֆրանսայի համայնավարներու պետ Մարսէլ Քաշէնի տեղեկագիրը որ կը յայտնէ թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան կցուած է Հնդկաչինի համայնավար կազմը։ Պատգամաւորները վաւերացուցած են գործադիրին ելեւմուտքը 1929—30 տարիներուն համար եւ ընտրած են նախագահութիւն մը 30 անդամներէ եւ 12 փոխ-անդամներէ։

Հնգամեակը կը սպառնայ Անգլիան

Պոլշեւիկեան հնգամեայ ծրագիրը վիճաբանութեան նիւթ դարձաւ Անգլիոյ առեւտրական սենեակներու ընկերակցութեան հաւաքոյթին մէջ, որ քուէարկուած բանաձեւով մը յանձնարարեց իր վարչութեան՝ ուսումնասիրել թէ խորհրդային արտածումները ի՞նչ հետեւանքներ կ'ունենան Անգլիոյ ճարտարարուեստին վրայ եւ ի՞նչ միջոցներու պէտք է դիմել պատասխանելու համար տնտեսական այս յարձակման։

Օկիւսթ Կօվէնի թաղումը

Ուրբաթ առտու կատարուեցաւ թաղման արարողութիւնը մեծանուն ֆրանսացի Օկիւսթ կօվէնի։ Դագաղին ղրկած էին Եուկոսլաւիոյ թագաւորը, բազմաթիւ երկիրներու արտաքին նախարարներն ու դեսպանները։ Քաղաք. եւ բարոյական գիտութեանց կաճառին կողմէ ներկայ ...ութիւն մը ներկայ էր՝ գլխաւորութեամբ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախկին նախագահ Միլրանի։ Իրենց ներկայացուցիչները ղրկած էին նաեւ Ֆրանսայի վարչապետը, արտաքին եւ այլ նախարարութիւնները։

Ներկայ էին նաեւ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը եւ «Յառաջ»ի կողմէ Օր. Ա. Թորոսեան։

Դամբանականներ խօսեցան «Ֆէպաշ»ի տնօրէնը Պ. Նալեչ, ծերակուտական Հայեօ եւ Պ. Միլրան։

Հանգուցեալին մարմինը թաղուեցաւ Մոնփարնասի գերեզմանատունը։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՄԵՂՄԱՆԱ՞Յ

Այո՛, կ'ըսեն, գործատիրական շրջանակները։ Ո՛չ կը պնդէ Լէօն Ժուհօ, Աշխատաւորներու Ընդհ. Դաշնակցութեան (G. G. T.) ընդհ. քարտուղարը՝ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանի վարչութեան ժողովին մէջ։ Ժուհօ կը դիտէ որ, ամենէն աւելի անգործութեան ենթարկուած երկիրներուն մէջ իսկ, աշխատանքի բազմաթիւ խնդրանքներ գոհացում չեն գտներ։ Ֆրանսայի մէջ օրինակ, հարստարարուեստը մարդ չուզեր։ Բայց երկրագործութիւնը աշխատող ձեռքեր կը փնտռէ։ Տարազան պէտք է նոյնը ըլլայ բազմաթիւ ուրիշ երկիրներու մէջ։ Աշխատանքի Դիւանին վերջին նիստէն առաջին, տագնապը տատանած է եւ կարելի չէ հաւատալ թէ ան հասած է իր գագաթնակէտին, ուրկէ անդին՝ պիտի սկսի վար իջնալ...

Տագնապին ծանրացումը մէկ կողմէն յառաջ կուգայ օրավարձքերու նուազումէն, որ ամէն տեղ գրեթէ, պակսեցուցած է ժողովուրդին սպառման կարողութիւնը, եւ միւս կողմէ, տնտեսական մարզի վրայ, ազգ. ինքնապաշտպանութեան միջոցներու խստացումէն։

Յաջորդիւ կը տեսնենք թէ գործատիրական ներկայացուցիչները ի՞նչպէս կը փաստեն իրենց տեսակէտը։

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կրկնենք հարցը.— Տագնապը կը մեղմանա՞յ։ Պէտք չէ շփոթել հաւատալ, եթէ ակնարկ մը նետենք վերջին վիճակագրութեան վրայ, որ հոկտեմբերէն ի վեր նահանջ ցոյց կուտայ։ 1267 հոգիի նուազում մը մէկ շաբթուան ընթացքին։

Ապրիլ 18ին, պաշտօնապէս արձանագրուած նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 50537, անցեալ շաբթուան 51804ին դէմ։

Այս առթիւ յիշենք որ անգործներու պաշտօնական թիւն էր 50815 մարտի վերջը՝— 40766 փետր.ի վերջը,- 28536 յունուարի վերջը,— 11952 դեկտեմբեր 1930ին,— 4893 նոյ. 20ին եւ 1663 հոկտեմբերին։

1926-27ի մեծ տագնապին, 1927 ապրիլ ամսուն վիճակագրութիւնը ցոյց կուտար 64,485 անգործ։

Ապրիլ 18ին, Փարիզի անգործներու թիւն էր 21376, անցեալ շաբթուան 21.570ին դէմ։ Սէնի միացեալ վայրերուն մէջ, 13595, անցեալ շաբթուան 13917ին դէմ։ Ընդամէնը ուրեմն 34,971 անգործ ամբողջ Սէնի նահանգին մէջ՝ անցեալ շաբթուան 35487ին դէմ։

Իսկ ապրիլ 13էն 18 Ֆրանսա մտած են 619 օտար աշխատաւորներ։ Իրենց երկիրները մեկնած են 1542 օտարականներ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ըմբոստ Հնդիկները.— Պիրմանիոյ մէկ շրջանը բռնկած է նորէն եւ ըմբոստ հնդիկները կռուի բռնուած են կառավարական ուժերու հետ։ Նախորդ օր տեղի ունեցած բախումներու ընթացքին, 40 ըմբոստներ սպաննուեցան։ Նոր ուժեր ղրկուած են կառավարութեան կողմէ ըմբոստներուն վրայ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Դարերով պէտք է ետ երթալ, գտնելու համար մանրանկարը անոր, որ ցեղի մը տառապագոյն մէկ հատուածին վրայ գործուեցաւ, անօրինակ վայրագութեամբ ու ծաւալով։

Այո՛, բոլորը համամիտ են։ Ամէն գրիչ՝ բառերու ամէնէն շեշտն ու հարազատը փնտռելու իր ճիգերուն մէջ կ'անճրկի, ու Զարհուրանքին նկարագրութիւնը՝ ի վերջոյ կը դառնայ գայթակղութեան եւ անզօր մոլուցքի ողբերգ մը, սրտաբուխ, քինախնդիր ու թունաւոր։

Ու ամէն լեզու, սարսափի, դարշանքի, անըրերկրային անխղճութեան պատմութիւն մը ունի. բայց բառերը կը պակսին եւ անէծքը՝ վանկ մը, շեշտ մը, կանչ մը — կը պոռթկայ ահարկու դրուագներու ծանրութեամբը։

Ու նորէն, բոլորը համամիտ են։ Մեծ Եղեռնէն տարիներ յետոյ, Ջարդն ու աքսորը կը շարունակուին, գոյն ու կերպարանք փոխած, բայց իբր անոնց հետեւանք, նոյնքան աղիտաւոր, անողոք ու ամարդի։

Մտքէ միտք ու սրտէ սիրտ, Եղեռնին գնահատութիւնը գոնէ վէճ չի գտներ…

Սակայն, ահա՛ Ըսուած է որ Հայը՝ իր դժբախտութեան մէջ իսկ դժբախտ պիտի ըլլայ եւ այս ժողովուրդը որ տառապանքի, հալածանքի ու ճակատագրական ձախորդութեան բոլոր գաւաթը քաղեց դարերով ու դարերով, բայց երբեք չսորվեցաւ միասին խնդալ, չպիտի ըլլա՞յ որ գոնէ գիտնայ միասին լալ։

«Ճշմարիտ է որ ցաւալի է եւ ցաւալի է որ ճշմարիտ է», պիտի կրկնէր Շէյքսփիր, այսօր իսկ, մեզ համար։

Այո՛. ճշմարիտ է որ եղերական Ոճիրին քսանըհինգամեակը կը մօտենայ եւ դեռ չկրցանք բոլորս մէկ նոյն օրը, նոյն ժամուն ու նոյն տեղը ներշնչուիլ արիւնառուշտ անցեալին ոգեկոչումովը։

Աքսորի դառնութիւններն ու Ջարդերու զարհուրանքները կ'երեւի փրցուցին մեր սրտերէն երկիւղածութեան ու մարդավայել վեհութեան ամէն զգացում։ Թափառական կեանքի տանջանքները օտար ու պաղ այս հողերուն վրայ, կ'երեւի հիմքը խախտեցին «ողջերու եւ մեռելներու կենակցութեան», զգացումին որ կեանքի առօրեայ ու միջնորդային ուրախութիւններէն ու տխրութիւններէն, յոյսերէն — վհատութիւններէն մինչեւ մահուան անծանօթը կը ձգէ միութեան կամուրջը՝ յիշատակի քաղցրութեամբ — դառնութեամբ։

Խզուա՞ծ է այս կապը. Օտար հողերուն անունը արդէ՞ն փոխարինեց հայ հողին։ Արդեօ՞ք…

Նայեցէք սակայն բազմութեան որ տարին օր մը, կը վազէ վերարծարծելու իր սուգը. սրահի մը մէջ որ իրը չէ, լսելու ճառ մը, որ ո՛չ իսկ հեռաւոր, աղօտ արձագանգը կը բերէ իր ցաւերուն։ Կը վազէ սակայն, Եղեռնէն տարիներ յետոյ, սուգի ճակատագրական տուրք մը տալու փութկոտութեամբ։

Նայեցէ՛ք բազմութեան, որ յիշելու համար պէտք չունի ո՛չ մէկ թելադրութեան։ Ապրած է կեանքը, դժոխքը։ Իր արիւնով իսկ կ'է իր մորթին վրայ արձանագրած է արհաւիրքի դրուագները, զորս մահն իսկ չպիտի կրնայ ուրել։ Ինչպէս ցեղին հոգին՝ անոնք եւս դատապարտուած են անցնելու սերունդէ սերունդ։

Որովհետեւ, ինչպէս հոգին որ ժողովուրդին է ամէն հողի վրայ ու ամէն երկնքի տակ, ցաւերն ալ ժողովուրդին են ամէն ատեն։ Ու գերագանցապէս ժողովուրդին եղան, երբ քալեց զաւակաց ցեղին անունը՝ Ջարդի կիրճերուն ու աքսորի անապատներուն վրայ։

Այդ ժողովուրդը չի մոռնար եւ եթէ արգիլուեցաւ ուրախութեան հագուստի օրերը տօնելէ քով քովի, գիտէ գոնէ միասին լալ, միասին սգալ ու միասին անիծել, ինչ որ միասին չարչարուեցաւ ու չարչարանքի գաղգաթները կորեց նոյն յուսով՝ աչքերը յառած փրկութեան աստղին՝ զոր հագին աչքերով կը տեսնէր։

Ու այսօր, կը փորձուի այս ժողովուրդը, իր ցաւին, դառնութիւններուն եւ իր անմար յոյսերուն հաւատարիմ այս ժողովուրդը՝ պառակտել նաեւ իր սուգին մէջ։

Ինչո՞ւ։ Պէտք կա՞յ հարցնելու։ Չգիտենք, գիտնալ չուզենք ու երբեւիցէ չհետաքրքրուինք գիտնալու։

Կը բաւէ որ գիտենք թէ եղան մարդեր հայանուն ու հայածին, որ հանդարտութեան ու ապահովութեան պատուանդաններու վրայ, ազատութեան գեղեցկութիւնը ճաշակեցին. ու պայքարներու վեհութիւնը չփորձեցին։ Բայց, տեսա՞ն երբեւիցէ վայրագ ձեռքերէ իրենց կուրծքին ու կռնակին ուղղուած եաթաղաններու անյագ շեղբը. կամ որեւէ ատեն, եւ որեւէ տեղ, լսեցի՞ն արիւնռուշտ բռնակին մը ու նշմարեցին զաւաճան ու անողոք հրացենի մը բերանը՝ շեշտուած իրենց սրտին։

Կը բաւէ որ գիտենք թէ եղան մարդեր — այսօր մեծամեծ, տիտղոսաւորու երախտաւորներ, — որ թերթէ թերթ ու բեմէ բեմ, Ջարդերու անլուր ու գազանային վայրագութիւնը անիծեցին, զոհերու անմեղութիւնը աղերսեցին ու երկնքի եւ մարդկութեան բոլոր կրակները ուզեցին թափել դահիճներու գլխուն։

Փա՛ռք իրենց քաջութեան՝ անվտանգ սրահներու բեմերուն վրայ։

Պատիւ իրենց լեզուին եւ խօսքի յանդգնութեան, ազատ ունկնդիրներու հաւակրանքին առջեւ։

Ու [illegible] իրենց սրտերուն ըմբոստական, անվեհեր պոռթկումներուն՝ ազատ երկինքներու տակ եւ ազատ հողերու վրայ։

Այս մարդիկը ոչինչ տեսան Ջարդէն. այս մարդիկը ոչինչ զգացին աքսորէն։ Ցեղին տառապանքը ճանչցան երեւակայութեան մը հեռաւոր ապրումներով ու գիւղային պատմութիւններու սարսափին առջեւ, սորվեցան ողբերգակի արուեստը։

Դերասաննե՞ր։

Ո՛չ։

Պարզապէս, դիւանագէտներ՝ ճարտար ու խորամանկ, Գիտցեր էին հողոպրիլ Թուրքին հարուածէն ու այս մարդիկը, որոնց ազգը պէտք չունի, որոնց ո՛չ մէկ ազգ կրնայ պէտք ունենալ, սուգ չունեցան։

Եւ այսօր, կը փորձեն ցեղը պառակտել իր սուգին մէջ։ Այո՛, ճիշդ այսպէս։ Կրնա՞ք տալ ուրիշ բացատրութիւն, երբ Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ ու միջանկեալ քաղաքները՝ սուգը բաժներ են հատուածներու։

Փորձեցէք։ Եւ երբ ուրիշ մեկնաբանութիւն ու պատճառ չգտնէք, զսպեցէք ձեր զայրոյթը, կաշկանդեցէք ձեր լեզուն եւ եթէ կրնաք, մի ցաւիք որ անմեղներու դահիճը խնայեր է ի ծնէ եւ ի բնէ այս մեղաւորներուն։

∴

Ողբերգութիւն մը այս ալ, այլապէս զզուելի, որովհետեւ ուզուած, դիտաւորեալ ու շահախնդիր. հատընտիրներու կողմէ, որոնք անզօր՝ ներդաշնակելու իրենց հոգին ու միտքը, յանկնութիւնն ունին բոլոր դժբախտութիւններէն յետոյ, տակաւին վարելու ժողովուրդի մը զգացումները։

Եւ թերեւս, ճակատագիրն ալ։ Ո՞վ գիտէ։ Այնքա՜ն անքննելի է անպատկառութիւնը եւ այնքա՛ն խոր ու անչափելի՝ վստահութիւնը։

Սորված էին պղտոր ջուրի մէջ փնտռել իրենց բազմապահանջ ու անպէտ մարմիններուն սնունդը ու հիմայ որ քար մը եւս նետեցին լճակին խորը, թող չպիտի տան որ Գերեզմանէ ու Մեռելոցէ զուրկ այս ժողովուրդը միանայ գոնէ յիշատակի հարազատութեամբ։

Կրկնեցէք հազար անգամ։ Անցեալէն ո՛չ իսկ գերեզման մնաց։

Ըսէ՛ք թէ փլատակներէն ու աճիւններէն աւանդ մը միայն կը մնայ մեր հոգիներուն խորը։

Հասկցուցէք թէ զոհերու նշխարքները մեր սրտերուն մէջ պէտք է կրենք։

Անօգուտ։ Սրբութիւններու ըմբռնումը յատկութիւնը չէ դիակապուտին։ Պիտի շարունակեն հեռու մնալ այսօրուան ցաւէն, ինչպէս հեռու էին անցեալի տառապանքէն։ Կամ պիտի մօտենան, որքան մօտեցած են, իրենց պղտոր հոգիներուն զարշանքովը վարակելու։

Այո՛, զսպեցէք ձեր լեզուները։ Եւ եթէ կրնաք, մի ցաւիք որ անմեղներու դահիճը խնայեց ի բնէ եւ ի ծնէ այս մեղաւորներուն։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Թագաւորը Մեռա՜ւ Կեցցէ՛ Թագաւորը

Նշենինե՜րը…

Ծիածանէն վար, Սոն գետին հովտին մէջ վարդագոյն թիթեռնիկներու կը նմանին նշենիները, իրենց բոլորակ տարածքով կանո՛ւխ, բացեր են իրենց աչքերը եւ գոյն կը թափին կանաչ դաշտերու վրայ։ Երբայեցիները շակետ կը կոչէին նշենիները, — Թարգմանի արթնցած, — որովհետեւ ձմեռն սաստիկ պատմուճանին տակէն առաջին անգամ աչուկ կը բանան նշենիները։ Խնձորի, տանձի եւ կեռասի ծառերը հարսնեւորի պէս զարդուեր պճնուեր են։

Լուսաբացը գիշերուան մէջէն կը սուրայ դէպի առաւօտը, որ կը լողնայ գետին ջուրերուն մէջ։ Հորիզոնը գունաւոր ապակի մըն է դէմս։ Պարտէզները հետզհետէ կ'արթննան, կը ծիծաղին եւ իրենց կիրքէն կը փրփրին։

Ինծի այնպէս կը թուի, որ կեռասենին ու խնձորենին իրենց սպիտակ թեւերով կը կանչեն ինծի, կը լսեմ իրենց ճիչն ու քրքիջը։

— Ո՜ւր բարով, այսպէս կանուխ, գիւղացի տղայ։

Դուրս կը կախեմ գլուխս, եւ աչքերս պղտորեցնելով ու ձայնս հովին տալով, կը պատասխանեմ.

— Խնձոր քուրիկ, կեռաս քուրիկ, նշենիս եմ հարս, արեւը ձեր գլխին, ես ուրի՛ կ'երթամ

— Ինչո՞ւ մնաս, ա՛չ աղպարիկ, հարցուց նշենին գոզալով։

— Մնա՛, մնա՛, իմ ամբողջ գի՛ւղս մնաս։ Իմ գիւղս ալ ձիւղի պէս, ամէն տարի ապրիլ ամսուն, առաւօտեան երկինքին պէս կը փրփրէր ու կը ծաղկէր։ Գետերու պէս՝ լերան կանաչութիւնը կը թափէր մեր տուներուն վրայ, ճամբաները [illegible] սեհեգութիւն պէս կը փայլէին գիւղին մէջքին։ Բայց ապրիլեան այսպէս պայծառ առաւօտ մը բորբորոք եկաւ բանակ գիւղ ու տուն, սպաննեց հարսն ու ծանօթը, երիտասարդն ու ծերունին։ Քուրա՛կ, քուրա՛կ, մեծ է իմ սուգս, գի՛ մնաւ բոլո՛րը։ Ու հիմա կ'երթամ Լիոն քաղաք, սգաչանչէս մտնելու։

— Գնա՛, գնա՛, տխուր տղայ, պողոտաց մը խունկ ծխելու։ Բայց հաւատա՛ որ կուգայ գարունը եւ վերստին կը ծաղկի գիւղդ։ Դուն, գիւղացի տղայ, որ մեծցար ու ամեցար ծառերուն մէջ եւ ծառերուն հետ, չյիշեցի՞ր միթէ, ի՞նչպէս կը մեռնէին մեր ծիլերը, եւ երբ գարունը կուգար, նոր ծիլեր կը բուսնէին զոհուած ծիլերուն տեղը եւ դարձեալ կը բացուէին ծաղիկները։ Գնա՛, գնա՛, քաջալանջ երիտասարդ, գնա հաւաքէ եւ յոյս ներշնչելու քու սգակիր ընկերներուդ, գնա՛ յաղթութեան երգը սորվեցնելու, գնա՛ գարնան գովքն հիւսելու, գնա՛ ձիւնծաղկի օրերու փարթամ գետի մը պէս պոռալու, գնա՛ ջրվիժելու ժողովուրդիդ ցանկութիւններն վրիժառու։ Եւ ուխտդ կատարէ։

∴

Մենք, գիւղացի տղաք, պզտիկուց սորված ենք ծաղիկներու լեզուն։ Կը պառկէինք ծաղիկներուն մէջ, կը հասուննայինք պտուղներուն հետ եւ հասակ կ'առնէինք ծառերուն պէս, ու երբ գարունը կուգար՝ արբունքի դողերը կը սկսէին չափազանց անուշ եւ անձեղ։ Մենք, գիւղացիներս, ծագումով ազգական ենք ծաղիկներուն հետ։ Մեր իմացականութիւնը ծեղուններու իմացականութեան պէս է, եւ մեր զգայականութիւնը՝ ծաղիկներու զգայականութեան պէս։ Ահա թէ ի՛նչու տարբեր ենք քաղքցիներէն եւ կը հպարտանանք գիւղացի մնած ըլլալու մեր տաւելութեանը համար։ Է՛հ, քաղքցին խեղճը, կ'ըսեն թէ, կը հասուննայ այնպէս՝ ինչպէս վարունգը ջերմանոցին մէջ, կամ արուեստական արեւներով։ Քանի կայ այդ արեւը, կը հաւատան կեանքին։ Սակայն մենք, գիւղացիներս, ապրելու եւ տեւելու մեր ուժը կը ստանանք բնութենէն, որ իր ծաղիկներով կ'ուսուցանէ մեզի։ Ահա թէ ի՛նչու խոր է մեր հաւատքը, շատերու յուսաբեկութեան մէջ, մեր ազգային գարնան ծոտաւորութեան ծամին։

Լիոնի եւ Ցեսինի մէջ, ես իմ «տարրիս» մէջ էի։ Ծաղկազարդ բնութիւնը կը շրջապատէր մեզ, մեր հանդէսի պատրաստութիւններուն պահուն։ Նշենիի մը պէս արեւը կը կախուէր երկինքէն։ Հայաստանի գիւղացիները եռուզեռի մէջ էին։ Որքա՜ն ուրախ էի իրենց հետ։ Դարձազրկութեան տագնապը գարկեր էր Լիոնի մեր երիտասարդներուն սիրտը։ Մթագնած էր շատերուն հոգին։ Բայց ի՛նչքան քաջ էին անոնք։ Մանաւանդ Ցեսինցիները, եռանդուն, անձնուէր եւ կորովի։ Դեռ աչքիս առջեւն է իրենց սրահը, Լիոն թէ Ցեսին, որ լեցուն էր երիտասարդ աչքերով, հերոսական գլուխներով։ Խանդավառութիւնը հետզհետէ կը տաքցնէ միտքս, երբ կը մտածեմ այն հարստութեան մասին, որ այս մեր երիտասարդները կը կազմեն։ Հէ՜յ, ծլեր ու ծաղկեր են անոնք, Լիոնէն մինչեւ Ցեսին, Վալանսէն մինչեւ Ռոման, Վիէննէն մինչեւ Մարսէյլ։ Հայ երիտասարդներու ծառաստա՜ն մը, հայկական սօսիներու անտառ մը պէս ոգուոր եւ տպաւորիչ։ Ես տեսայ անոնց ձեռքին ու գրպանին մէջ բացերը մեր «Յառաջ»ին գիրերուն, ես տեսայ անոնց հոգիին ու սիրտին մէջ կրակը մեր թերթին գաղափարներուն։ Առո՜ղջ է այս երիտասարդութիւնը, ոչ մէկ տրտունջ եւ ոչ մէկ ճիչ որ արտայայտէ յուսաբեկութիւն, հոգեկան քայքայում։

Եռանդով ու խանդավառութեամբ փրփրուն, անոնք փարախներով հեռու են ծերացած կամ սպառուած սերունդէն։ Կը խայտայի հրճուանքէս, երբ կը նայէի անոնց քաջ շարժումներուն։ Միտքովս կ'ըսէի, —երանի՜ այն կազմակերպութեան, որ այսպիսի ծաղիկներ ունի։ Մարդ կը մղուի պատերազմ յայտարարելու որուիցէ, ես գիտե՞մ, գլուխն անցած այս երիտասարդներուն, պարզապէս ցոյց տալու համար անոնց զօրութիւնը։ Այնպէս որ, երբ, գիշեր ատեն, Փարիզ կը վերադառնայի, շոգեկառքը Սոն գետին հովիտին մէջէն անցած պահուն, գլուխս դուրս կախեցի պատուհանէն եւ կանչեցի նշենիներուն.

—Նշենի՛, գիտե՞ս, ի՛նչ տեսայ։ Մեր երիտասարդներն ալ աճեր ու ծաղկեր են, ճիշդ ձեզի՛ պէս։

— Բնակա՛ն է,— երգելով պատասխանեց նշենին, որ պահապանի մը պէս արթուն էր,— բոլոր մեռելներուն հողակոյտէն կը բարձրանան նոր նոր ծաղիկներ։

— Ու մարդիկ կը պոռան.— «Թագաւորը մեռա՜ւ—Կեցցէ՛ Թագաւորը»։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԹՈՒ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ԵՐԳ ԾԱՂԿԱԲՈՅՐ ԵՒ ՏՐՏՈՒՄ

Գարնանամուտ է, տղա՛ս, ու ծիլերն ի՜նչ ծաղիկներուն անմահ
կը խլրտա՜ն խորը սրտիս…
Քիչ մը արե՜ւ, քիչ մը անձրե՜ւ ո՞ր աստուծոյն աղօթենք,
Եւ թո՛ղ, տղա՛ս, այս ծաղիկները ծնի՜ն…
Ադամանդեայ կրնամ ցօղեր տեղալ ես,
Գանձարանէն լուսնակին՝ ես վարկ ունիմ անհատնում,
Բայց, արեւին խռովիչ համբոյրներուն ի խնդիր՝
Ո՞ր աստուծոյն երկուքս մէկ աղօթենք…
Գարնանամուտ է, տղա՛ս, ինչքա՜ն կ'ուզեմ՝
որ հոգիիս հողերուն մէջ խլրտուն՝ ողջ ծաղիկները ծլի՜ն.
Ու ծաղիկով բեռնաւոր, եկուր կենանք՝
Սա անկիւնին վրայ համբուն տքացող,
Դուն, կ'ըմբռնե՞ս, ծաղիկներուն կարօտէն՝ծաղիկի պէս թառամող
Այս անցորդները տրտում…
Տո՛ւր, տղա՛ս, ցօղաթաթաւ շուշան մը տո՛ւր՝
Շուշանաթոյր այս ծեռքին,
Ու այս զոյգին, կարմիրներէն բուռ մը մեխակ ե՛րկարէ,
Դուն կըմբռնե՞ս, սիրողներուն սիրտը կարմիր մեխակ է,
Եւ շուշանէ ձեռքերուն պրկումը, որ երգ չունի…
Բազմութեան մէջ հա՛րս մը կ'անցնի սգաւոր,
Փունջն այդ ձերմակ վարդերուն խոնարհութեամբ տո՛ւր անոր
Եթէ գիտնա՛ս՝ սպիտակին իմաստութիւնը տխուր՝
Դագաղներո՛ւն, շիրիմներո՛ւն վրայ խոնաւ արցունքէ,
Գի՛տեմ, տղաս, դուն քայլերով հապըշտապ՝
Նիրվանայի՜ն կ'երթայիր…
Բայց, տո՛ւր հիմա, գեղածիծաղ ու յոգնաբեկ՝
Այս, խումբերուն ծաղի՛կ տուր,
Տո՛ւր յասմիկներ, անմոռուկներ ու սատափներ սպիտակ,
Ափ-ափ բա՛ժնէ բոլորին՝ իմ ծաղիկներս նախշուն,
Տո՛ւր՝ հարուստին, տո՛ւր՝ աղքատին, ե՛ւ ատողին ե՛ւ սիրողին,
Նորածինին նունուֆարով դիմաւորէ՝ սրբանը դո՛ւն,
Հերոսներուն պսա՛կէ՝ վէրքին մորմոքը լըռի՜ն,
Եւ մեկնողին ծամբուն վրայ, դիակառքին յացակամած՝
Ծաղի՛կ, ծաղի՛կ, ծաղի՛կ թափէ,
Ե'դիր գարնան պէս բարեհաճ…
Դուն կ'ըմբռնե՞ս, դաշնակութիւնը խորին՝
Երբ ծաղիկ կայ՝ կուրծքին վրայ՝ պարմանիին, ե՛ւ աղջկան ե՛ւ ծերուկին
Գարնանամուտ է, տղա՛ս, ծաղկամարտիդ մէջ յաղթական՝
Ծի՛ւղ մը միայն խնայէ՝ իմ լեյակիս ձերմակէն,
Որովհետեւ, այդ պատին տակ մէկը կ'անցնի,
Կ'անցնի՝ արա՛գ, կ'անցնի տրտում ու հպա՛րտ,
— կարծես թէ ես ըլլայի —
Ծիւղն այդ ձերմակ լեյակին, տո՛ւր այդ տղուն որ տանի՝
Իր թախիծն օրօրող՝ մայրահամբոյր մենակութեան՝
Կուրծքը փարթամ պճնելու…
Դուն կ'ըմբռնե՞ս, լեյակին քնքուշ երգը փխրուն…։

Մարսէյլ

ՌԻՒՑԱՆ[…]

ԱՆՈՒՆՑ ՀԵՏ

(ԱՊՐԻԼ 24)

Ձեզի կուգամ նորէն, հոգիիս մէջ կրակ, եւ աչքերուս մէջ հաւատքի նորանոր արշալոյսներ վառած, ո՛վ քուրմերն ու առաքեալները յեղափոխական ու հոյակապ իմ ցեղիս։

Կ'ուզեմ որ խօսիք ինծի, կ'ուզեմ, որ խօսիմ ձեզի։

Կ'ուզեմ որ պատմէք ինծի, հերոսական եւ անմար ողբերգութիւնը ձեր նահատակութեան։

Կ'ուզեմ, որ ըսէ՛ք ինծի թէ՝ Թուրքին դաւաճան եւ արիւնոտ եաթաղանը, ձեզ ինչպէ՞ս եւ ձեր ո՞ր տեղերէն հարուածեց՝ ամէնէն առաջ։

Կ'ուզեմ, որ ցոյց տաք ինծի, ձեր վիրքերը բոլոր, որոնք տակաւին են հիւսած ձեր մարմիններուն վրայ, խորախոր եւ ահաւոր, եւ որոնց վրայ սարսափը գիւտային պար մը կը դառնան, ահա՝ տասնը վեց տարիէ ի վեր։

Կ'ուզեմ, որ պատմէ՛ք ինծի, ձեր հերոսական զգացումներէն եւ հայրենասիրական ապրումներէն, ի տե՛ս եաթաղաններուն եւ արիւնարբու դահիճներուն, շնական եւ սադայելական։

Կ'ուզեմ, որ ցոյց տաք ինծի ձեր ճակատները՝ մարմարեայ եւ պայծառ, որպէս զի իմ եւ բոլորիս, բոլորիս եւ բոլորին կողմէ, անապատներուն մէջ, հազար անգամներ այրած ու մորթափոխուած ձեռքերուս մէջ առնեմ զանոնք, եւ համբուրե՛մ, համբուրեմ՝ երկիւղածութեամբ եւ յարգանքով։

Կ'ուզեմ, որ խօսիք ինծի, վասն զի կարօտ եմ ձեր կրակէ պատգամներուն, որպէս զի հոգիս լեցուի ձեր չունչովն ու շնորհներովը, որպէս զի քակուին կապերը շրթունքներուս եւ բերնիս, որպէս զի՝ բարձրաղաղակ կարենամ ըսել՝ նաեւ իմ խօսքս, նոր՝ բայց խորապէս հաւատաւոր՝ եւ եօթն անգամ եօթը նահատակներու արիւնովը եփած ու զարգացած, իմ երկու խօսքս։

∴

Իմ խօսքս պահուճանքներ չունի, եւ իմ լեզուս՝ չպարզեր չճանչցաւ բնաւ։

Ես ծնայ գիւղի մը մէջ ու մեծցայ անապատներու [...] ները համբելով։

Ես տեսայ անապատներու պորտերն ուռճացած ցեղիս [...] րիւնով եւ պարարտացած [...] ոսկորներով։

Ես անցայ ձեր ոսկորներուն վրայէն, ու դահիճները [...] տուին ինծի գլուխներ [...] խացած, բայց՝ մեծ ու [...] աչքի խոռոչներով, գանկեր [...] ոսկոր, սակայն՝ լայն ու [...] հուն ճակատներով։

Ես կարծեցի ճանչնալ [...] բոլորդ, ու այս պատարագը [...] բուռը քաշալեր մը եղաւ [...] բոլոր տառապանքներուս մէջ։

Թալեցի տարիներ [...] ձեր հետքերուն վրայէն, [...] ուրուականները մատապատ[...] ըրած, եւ դահիճները չկրց[...] ողջակիզել զիս։

Ձեր նահատակութիւնը [...] մը եղաւ ինծի, եւ ես ապրեցայ ապրիլ, ամէն գնով, [...] վայրի բոյսեր կրծելով։

Դահիճներու եաթաղաններ [...] չսոսկացի բնաւ, որովհետեւ [...] նուական յեղափոխականութիւնը ձեզմէ օրինակած էի, [...] հետեւ՝ ըսած է առաքեալ [...] մանող հայրս — Դահիճներու [...] եաթաղաններէն վախնալը [...] գոյնն է վստահութեանց։

Անօթութիւնը չկրցա[...] չել զիս, վասն զի համբեր[...] մեծ առաքինութիւնը ձեզմէ [...] սած էի։

Յոգնութիւնը չընկճեց [...] իմ ուժերս բոլոր, որովհետեւ [...] գիտէի թէ դուք յոգնութիւն [...] ո՛չ մէկ նշան ցոյց տուած [...] ձեր նահատակութեան ճամբուն վրայ։

Թուրքին արձակած գնդակ[...] չսարսափեցայ բնաւ, վասն զի [...] մահը արհամարհել գիտէր [...] հերոսականութիւնը ցոյց [...] էիք դուք, ձեր անվեհեր [...] տակաւութեամբ. վասն զի [...] ու վախը անզգանելու [...] րանը իմ հօրմէս ուսած էի [...] Այբ ու Բէնի նման։

∴

Ի՛մ խօսքս պահուճանքներ [...]

Այսպէս ահա քալեցի [...] կրտելով մարմիններն [...]

ցերը՝ հարազատներուս եւ արեւ-նակիցներուս։

Մօրս եւ փոքրիկ ու սիրուն քրոջս, իմ աննման խարտեաշ Մարիիս, մարմինները հողաթումբի մը մէջ ամփոփելու համար իսկ չկեցայ, վասն զի մաղասուտիս պիտի յաղթահարէր ազատութեան հոգեկան, ու ես պիտի մնայի հոն, զերեզմաններու վրայ վայե՛ղ, ազատ բայց ինծի նման թեւակոտոր եւ յուսահատ։

Ցկեցայ։ Ապրիլ ուզելու գինովցութիւնս ու հպարտութիւնս այժ տուին ինծի, ու չորս կողմերէս՝ զազանային հրոսանքով մը, զանակներ սրո՛ղ ջահերնին բոլոր՝ յուսախաբ եղան։

Բար մը եւ բազմաթիւ քարեր գրի, սրտիս եւ զգացումներուս աճերուն վրայ եւ քայլերի անխոնջ ու հաւատաւոր։

⁂

Եւ ահա՝ ազա՛տ եմ արդէն։ Միտքս՝ կը գործէ, հոգիս՝ կը խրախճայ եւ սիրտս՝ կ՚ազնուանայ, օրէ օր, ամբողջութեամբ լաւագոյն եւ վարդագոյն արշալոյսին փառաբանութեանը համար։

Ու նորէն ձեզմէ՛ է որ կը ստանամ ներշնչումներս քաջ, ձեզմէ՛ է որ կը մեծնա՛յ հոգիս եւ ձեզմէ՛ է, որ կը հըպարտանամ արդարօրէն, իբրեւ՝ հայ մօր զաւակ, իբրեւ՝ հայ նոր սերունդի յեղափոխական ներկայացուցիչ։

Ու ես կը հաւատամ ծագումին այն վարդամատն արշալոյսին, երբ անգամ մը եւս պիտի անցնիմ անապատներէն, հաւաքելով տանելու համար ձեր աճիւնը սրբացած, հոն հայկական պանթէոնին մէջ, որուն ճակատը կ՚ուզէի որ գրուէր.

— «Մեր ցեղը ապրեցաւ՝ տօկունութեամբ յեղափոխական ծնաւ, ու ազատագրուեցաւ՝ որովհետեւ, միշտ յեղափոխական ու պիտի ուշանայ ու ծննայ, մի՛շտ ու մի՛շտ յեղափոխութեան շնորհիւ միայն»։

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Աթէնք

ՁԱՐՀՈՒՐԱՆՔԻ ՏԱՐԻՆ

1915 Ապրիլ 24։ Եղեռնի օր։ Զարհուրանք՝ Հայոց աշխարհին համար։

Անկրկնելի է սա յետ պատերազմեան այն սերունդին, որ կոչուեցաւ Ապրիլեան սերունդ։

Եզերապատում սերունդը Տէր-Զօրի կիզիչ անապատներէն մինչեւ Փարիզի լուսաւոր մայթերուն վրայ՝ այսօր հասակ առած, իր Զարհուրանքի Օրն է որ կը սգայ։

Ճակատագրի թաթին տակ, ծանրացեալ բոլոր խաչակրութիւնները կրեցին, ձեր անման Զօհրապներն ու Վարդգէսները, Խաժակներն ու Վարուժանները, Ապրիլեան աճող տղերցութեան օրերուն, որուն առջեւ կոտտացող ձեր սրտերը անհուն դայրոյթի ու յորդ ցաւի պահն է որ կ՚ապրին։

Քալեցին անոնք, բոլորը՝ մեծ ու պզտիկ, ձեր գաղափարի անման զաւակներն ու ռահվիրաները, քալեցին այն ճամբէն որ սահմանուած էր իրենց։

Անոնք գացին, ու իրենց ճանապարհը բաց է ձգուած յետագայ սերունդին համար։

Ու վերապրողները, որոնք մահուան խնջոյքէն ազատուած բեկորներն են, կը քալեն հաւատաւոր ու հաստատաքայլ, կ՚աղաղակեն ննջեցեալներու կոչը, «Մենք կը ծնունինք ցեղին ապագան երազելէն»։

Կը քալէ վերապրող սերունդը։ Մինակ չէ ան։ Ունի իր ճանապարհին ազատութեան գաղափարը, որ շատ արիւն քամեց ցեղին երակներէն։

⁂

Կատարուեցաւ ծեւնողներու ուխտը։ Վիրաւոր ու արնաքամ հայ ժողովուրդը ստեղծեց իր անկախութեան Մայիսը…։

Թշնամին իր զարհուրանքներով չկրցաւ կեցնել հայ ժողովուրդին դարաւոր վազքը, ու արշալոյսի մը, ձենք տեսանք փողփողիլը եռագոյնին, հայ պետական շէնքին կատարին։

⁂

Ցաղթանա՜կը։

Ան կը սպասէ մեզի։

Հայ երկնակամարը մթագնեցաւ։ Թշնամին կրկին խլեց մեզմէ մեր հայրենիքը։ Մենք դեռ եւս պարտուած ենք, բայց երբեք յուսահատ։ Նպատակ։ Արիւնի այն սերունդը, որ այսօր պայքարի ճամբուն վրայ է, զգաստ եւ վճռական։ Ան կը սպասէ գերագոյն վայրկեանին։

Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի գաղափարը հրահրուած, այսօր դարձած է պատգամ՝ կենդանի բոլոր սիրտերու մէջ, ու կը մնայ այն գերագոյն նպատակը, որուն ճանապարհին վրայ, նոր ծիգերու եւ նոր զոհաբերութիւններու արդիւնքով պիտի ետ խլուի թշնամիէն մեր դարաւոր իրաւունքը։

Այսօր, Ապրիլեան այս եղեռնին, ժապաւէնի մը հանգոյն, երբ մեր տեսողութեան առջեւ կը պատկերանան ստուերները Սիամանթոյին, Զօհրաբին եւ Դեղամին, Զարդարեանին ու Հրաչին, Մուրատին եւ Վաանեանին, զայրոյթի ողին է որ կը բռնէ մեզ։

Ապրիլ Քսանչորս։

Ոչ մէկ թարգման, որ կարենայ արտայայտել ինչ որ կը զգան մեր երիտասարդ հոգիները…։

ՊԱՐ-ՍԱՄԷԼ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԳԵՂՋԻ ԵՐԳԵՐ

ՀՈՎՈՒՆ ՀԵՏ…

Գարնան առաջին դուռը բացուելուն
Դաշտ իջնող քաղցրանուշ-ներուն.
Որոնք անզարձ մեկնեցան…
Ցուրտ են հիմա… ա՜լ չկան…
Աճէն առաւօտ արշալոյսին հետ
Հովիկը գեղիս՝ մեղմի՛կ, մեղկօտ,
Կորած լեռ ու սար, տունն ու բանհետ,
Կը մտնէ սենեակս ու չո՛ր զրպաւ
Մորկանըս նման, զլուխս գանգրանէր
Կը շոյէ, կ՚ըսէ.— Ե՛լ, լոյսն է բացուեր։
Նստած ծառի մ՚ տակ, խառնըւոց մէջ մեր,
Մանկան մը նման՝ իմ գիրգ ձեռներով
Կը փետեմ հատ հատ թփիկը բաղեղ.
Ու կը հրճուիմ քաղցրիկ երգերով.
Որոնք կ՚երգէին ինծի մեղմօրէն,
Հասարակաց մայր անուշիկ հովէն։
Առուին վրայ՝ չուշը ուռիին…
— Տոն յարկի նման, վերեւս հովանի.
Նստած՝ կը ջրեմ, ափերովս չորս դին,
Խաժնող ժարմինին, ծաղկունքն գեղանի…
Ջրանցքի այս ձեւ խաղին առընթեր
Հովն է, կը փչէ ջուրն երեսն ի վեր։
Հա՛ հա՛ հա՛ հա՛, խաղի ժամանակ
Ինծի տարեկից զաւակներներով՝
Կը կազմենք շարքով Գեղի դրօշակ։
Ու մէջտեղն ահա գիլ-գիլ կանչերով
Լեցուած կը թնդայ…հովը օրօրուն
Մանուկից կ՚ըլլայ խաղացողներուն։
Իրարու տուած մեր թաթիկները
Գըռ ու Միջիդուրս եւ կամ Հարսբանուկ
—Գեղիս շատ սովոր սիրուն խաղերը
Կը խաղանք կարգաւ, չափահաս, մանուկ
Բայց միշտ միացած խօսուն ու ժպտուն
Ճակատնիս չոյող խաղընկեր հովուն։
Ցորեններուն տակ, թաւթի ծաղերուն
Նստած կը դիտենք հեռո՛ւն անքըթիթ.
Երկինքէն անցնող զուռներն ամպերուն.
— Տեսարանները մանկանց բերկրաբեր·
Մենք գեղի զաւակ, Հայրի, դաշտի մէջ
Կը լսենք օրօրն զով հովուն՝ անհէջ·

Հէ՛յ, ճանճան, լաճոներ,
Դուք գեղցի տղաներ,
Ձա՛ւա, իրարու ձեռք տուէք,
Երգեցէք ու պարեցէք…։

Հովիկն եմ ես, փոթեցիր,
Հետու տեղէ եմ բերեր,
Ծառ ու ծաղիկ, կանչունակ,
Կալի-կուտի նմանակ…

Հա՛, հովիկը փոթեցաւ,
Մաղզարզարը (ծաղկազարդ) մօտեցաւ,
Եկէք մէկտեղ պար խաղանք.
Մաղիկները հասուցանանք։

Ես ալ ձեզի խաս ընկեր,
Ձեռք ձեռքի տանք ու երթանք,
Փունջ-փունջ գոյն գոյն ծաղիկներ՝
Սիրուն աղջկանց նուէր տանք։

Երթանք, երթանք.— ո՞ւր երթանք՝
Զաղզարզարն է մօտեցեր.
Աղուոր զարունը բացուեր.
Ծառեր, դաշտեր կանչըցեր։

Երթա՛նք, երթա՛նք, հեռանանք,
Վերը՝ արեւն է տաքցեր,
Վարը՝ սարեր կանչըցեր.
Սիրուն զարունն է եկեր.
Լեռներն ելլենք, տուն չգանք,
Մաղիկներու հետ խաղանք…։

Հէ՛յ, լաճոներ, լաճոներ,
Պար բռնեցէք խաղացէք.
Հովիկն եւս փոթեցած
Մաղզարզարը ձեզ բերած…։

ՏԻԳԱՐ ՍՂԱՄԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿՆՈՒՏ ՀԱՄՍՈՒՆ

Հատուած մը կնուտ Համսունի «Վերջին Ուրախութիւնը» գիրքէն, ուր նորվեկիացի այս կախարդական վիպագիրը փառաբանութիւն մը կուտայ երիտասարդութեան, կամ բաղդատութիւնը կ՚ընէ նորահաս գրողներուն եւ փառքի հասած տարեցներուն։

— Թող ներեն ինծի, որովհետեւ աչա կը ծերանամ։ Դուն, որ կարկինը ձեռքդ ես բռներ, պիտի ըսես թէ ես փառքի հասած եմ անոր համար միայն, որ երկա՞ր տարիներ գրագէտի գործեր եմ կատարեր։ Բայց ինչո՞ւ փառքը չվայելեցի այն ատեն՝ երբ երիտասարդ էի եւ աւելի արժէք կը ներկայացնէի։ Ինչո՞ւ կը փառաւորեն զիս հիմա, երբ նուազ արժէք կը ներկայացնեմ։ Զո՞ւր է սպասել, որ, յետունը անցընելէ յետոյ, գրագէտ մը գրէ իր ամէնէն գեղեցիկ գործը, կամ — կարելի՞ է միթէ — աւելի արտադրէ ծերանալէ յետոյ։ Միայն պարզամիտներն են եւ անձնական շահու հետամուտները, որ կը հաւատան թէ, իրենց տարիքը առնելէ յետոյ կրնան դեռ լաւ գործեր տալ։

Կ՚ըսեն թէ տարիքը ուրիշ անծանօթ երջանկութիւններ ալ կուտայ։ Սո՞ւտ, այո՛, միշտ է կարգացածը, սո՛ւտ է կ՚ըսեմ քեզի։

Այդպէս կը յաւակնին միայն անոնք, որ առած են իրենց տարիքը՝ Անոնք ծռցած են այլեւս ժամանակը երբ բարձունքին վրայ կանգուն, կարմիր եւ ճերմակ alteregoով կը հնչեցնէին իրենց ոսկեզօծ փողը՝ Իսկ այժմ չեն իսկ կրնար կանգնիլ, ոտքի վրայ մնալ, եւ կը նստին, որովհետեւ նստիլ կը վայլէ իրենց։ Եւ ահա այդ պահուն, դէպի իրենց կ՚առաջանայ, դանդաղ քայլերով, ծերութեան թանձր ու տխմար փառքը։ Նստած մարդը ի՞նչ ընէ փառքը։ Կը հարցնեմ քեզի։ Փառքը կը վայլէ անոր որ կանգնած է ոտքի վրայ։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԷՆ

Կնուտ Համսուն կը պատմէ նաեւ թէ ի՞նչպէս կը գրէր իր վէպերը, Սովորութիւն ըրած էր իր վէպերը գրել գիշերը։ Քանի մը ժամ քնանալէ յետոյ, յանկարծ կ՚արթննար, կը զգար որ միտքը լեցուն է, կ՚առնէր մատիտն ու թուղթը, եւ կը գրէր արագ արագ։ Առատուն կարգի կը դնէր գրածը։ Այս սովորութիւնը Համսուն ժառանգած է իր անօթութեան օրերէն։ «Ոչ լոյս ունէի, ոչ ալ յարմարութիւն, կ՚ըսէ, անօթի կը քնանայի գիշերները։ Յանկարծ, կ՚արթննայի, ի՞նչ ընէի, — կը նստէի եւ կը գրէի։ Հիմա այս նոյնն սովորութիւնն է, որ կը շարունակեմ։ Միշտ մատիտ մը եւ էջ մը թուղթ կը դնեմ անկողնիս վրաս։ Գիշերը, երբ կ՚արթննամ, զգայարանքներս աւելի լաւ կը գործեն։ Վէպերուս մեծ մասը այսպէս գրած եմ։»

ՀՆՈՐՀՔՈՎ ԽՕՍՔԵՐ

— Երիտասարդներուն խոստովանութիւնները շատ քիչ անգամ միշտ կ՚ըլլան կամ անկեղծ։

— Խենթերը միշտ խելացի են։

— Բնութիւնը երբեք սատակ չի կատարեր, կեանքն է որ կը ցատկէ։

— Ինչո՞ւ թատրոնին մէջ մարդիկ կ՚ամչնան լալ, բայց երբեք խնդալ,

— Կիրքերն են որ երեւակայութիւն կը շինեն, այնպէս որ երբ մէկը կիրք չունի, կը զրկուի նաեւ երեւակայութենէ։

— Գրագէտ մը այնքան հեռու է իրական փառքէն, որքան մօտ է ծափահարութիւններուն։

— Ցիշատակներուն մէջ սիրայիններն են, որ միշտ կը փնտռուին։

— Երբ մարդոց սեռային ախորժակը մարի, անոնք կը թաղուին ճակատագրական խորո՛ւնի անզօրութեան մը մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԸ

ԼԻՈՆ.— Տնտեսական տագնապը որ ծայր տուած էր անցեալ նոյեմբերէն ի վեր, դեռ կը շարունակուի նոյն թափով։ Ամէնէն շատ արուեստական մետաքսի ճիւղերն են որ ազդուած են։ Լիոնի աշխատաւորութիւնը իր յոյսը դրած էր Լիոնի միջազգային տօնավաճառին վրայ, որ դժբախտաբար չիրականացուց զայն։ Տօնավաճառը տեղի ունեցաւ մարտ 2էն 15։ Այդ թուականէն ամիսուկէս անցաւ, բայց ոչ մէկ փոփոխութիւն տնտեսական կեանքի մէջ։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Նիւէն Տիկին X մէկ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ հետեւեալ հաստատութեանց.—

1. Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան (Փարիզ)։
2. Պէյրութի Կրթասիրաց Միութեան։
3. Հալէպի ազգ. վարժարանին։
4. Համաթ ազգ. վարժարանին։
5. Քըրք Խանի ազգ. վարժարանին։

«Ինչպէս» քանիցս գրած եմ, ուրիշ հայ աշխատաւորներու եւ աշխատաւորուհիներու բազմութիւն մը, որ առաւօտէն մինչեւ երեկոյ մէկ գործարանէն միւս գործարանին դռները կը թափառին։ Երբ այս բախտակիցները կը հանդիպին փողոցներուն մէջ, կը հարցնեն իրարու.

— «Մինչեւ ե՞րբ պիտի մնանք այսպէս անօթի, անտիրական, օտար պղոտաներու վրայ, ե՞րբ պիտի բացուին դռներն յուսոյն։

Լիոնի քաղաքապետութեան կողմէ հաստատուած են օգնութեան սնտուկներ, անգործներու համար։ Մինչեւ մարտի վերջերը ոչ մէկ օգնութիւն եղած է մեր անգործ հայրենակիցներուն։ Բայց ապրիլի սկիզբէն ի վեր թաղապետական սնտուկներէն կ՚օգտուին այն բոլոր հայրենակիցները որոնք ֆրանսա ծնած պզտիկներ ունին։ Այսպէս մէկ զաւակ ունեցող հայր մը որ անգործ է, կը ստանայ օրական 7 ֆրանք, 3 ֆրանք ալ պզտիկին համար։ Ուրիշ մէկ զաւակ ունեցող հայր մը օրական 10 ֆրանք կը ստանայ, երկու զաւակ ունեցող մը 13 ֆրանք եւայլն։ Պայման է որ հայրը վեց ամիս շարունակ բնակած ըլլայ Լիոնի մէջ։ Իսկ կան հայրեր որ 2-3 զաւակներու տէր են, բայց ֆրանսա ծնած զաւակներ չունին։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ այդպիսիներուն վիճակը, որո՞ւ պէտք է դիմեն։

Պատասխանեցէք Լիոնի դոյնդգոյն Հայրենակցական Միութիւններ եւ զանազան կազմակերպութիւններ։ Վեց ամսէ ի վեր գործազրկութիւնը իր ճանկերը տարածեր է մեր անտուն հայրենակիցներուն վրայ։ Արդեօք խորհեցա՞ք իրարու քով գալ եւ ելք մը փնտռել։ Ո՞ր օրուան կը սպասէ Բարեգործականի մասնաճիւղը։ Ինչո՞ւ խորհրդակցական ժողովի մը չի հրաւիրեր զանազան միութիւնները, այսքան կենսական խնդրի առթիւ։

Կ. ԳՕԹԱպալաշեան

Բոլշեւիկեան լրտես մը.— Էքս-լա-Շափէլի մէջ ձերբակալուեցաւ երիտասարդ ճարտարագէտ մը, որուն բնակարանէն գտնուած թղթածրար մը փաստեց թէ ի հաշիւ Ռուսիոյ կը կատարէր տնտեսական լրտեսութիւն։ Այս անձը Ռուսիոյ յանձնած է սովորական փամփուշտներու դէմ տոկացող ապակիի մը շինութեան գաղտնիքները։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԹԵՆՌՈՒԻԲԻ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐԸ

Գլուխ մը, իտալական արդի գրականութեան մեծագոյն վարպետներէն Ջովաննի Պափինիի (Giovanni Pappini) այս տարի հրատարակած (Gog) «Կոկ» անուն գրքէն։

Նամակ մը օրաթերթերու յայտարարել տուի հետեւեալ ծանուցումը՝

«Կը փնտռեմ ամուրի, փիլիսոփայ, համբերատար, եւ լեզուագէտ քարտուղար մը։ Ներկայանալ մինչեւ յունիս 20, երեկոյեան ժամը 10ին, Սէն-Մորիցի պալատը։»

Եւ որովհետեւ ժամանակէ մը ի վեր մարդութենէ կը տառապիմ, ներկայացող թեկնածուներու քննութիւնը պիտի օգնէր ինծի գիշերները անցնելու։

Ընդհանրը 63 հոգի ներկայացան, որոնց 47ը հրեայ էին։ Ընտրեցի հրեայ մը, ան՝ որ աւելի խելացի թուեցաւ ինծի։

Տօքթ Բենուսէն ո՛չ միայն օժտուած էր այն բոլոր արժանիքներով՝ զոր կը պահանջէի, այլեւ ունէր ուրիշ առաւելութիւններ՝ որոնց մասին երբեք խորհած չէի։ Կորնթաձեւ երիտասարդ մը, քիչ մը կորաքամակ, փոսացած այտերով, աչքերը խորասուզուած, արդէն իսկ քիչ մը ճերմկած մազերով, մորթի գոյնը ճահճային դալուկի գարնոց։ Ծնած է Լեհաստան, իր նախնական կրթութիւնը Ռիկայի մէջ ստացած. Եսնաչէն վկայուած փիլիսոփայութեան տօքթոր տիտղոսով, ինչպէս նաեւ Փարիզէն՝ իբրեւ արդիական լեզուագէտ։ Ուսուցչութիւն ըրած է Ցուրիխի եւ Պաղեստինայի մէջ։ Արտաքին տեսքը շատ խեղճ, իսկ արտայայտութիւնը կը յիշեցնէ շնիկ մը՝ որ կը վախնայ պատժուելէ եւ որ գիտակից է իր օգտակարութեան։

Խօսակցութեան ընթացքին, շատախօսելով հարցուցի իրեն թէ ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ հրեաները ընդհանրապէս ա՛յնքան խելացի են եւ միաժամանակ այնքան վախկոտ։

— «Վախկո՞տ», կ՚ուզէք ակնարկել հաւանաբար ֆիզիքական քաջութեան, նիւթական կամ բիրտ ուժին։ Հոգեկան տեսակէտով, հրեաները ոչ միայն քաջ են, այլեւ յանդուգն։ Անոնք երբեք բարբարոսական իմաստով հերոսներ չեղան եւ ոչ իսկ, կարծեմ, Իսաւիթի շրջանին. Ընդհակառակն, բոլոր ժողովուրդներու մէջ եղան առաջիններէն՝ որ ձանչցան մարդուն իսկական արժանիքը՝ որ կը կայանայ մտքի մը շարժութեան մէջ եւ ո՛չ թէ իր նըմաններն ջարդելուն։

Եւ յետոյ, հրէական Սփիւռքէն վերջ, հրեաները միշտ առանց պետութեան, առանց կառավարութեան եւ առանց բանակի մնացին, ամբողջական խումբեր՝ բազմաթիւ ժողովուրդներու միջեւ, որ կ՚ատէին զիրենք։ Ինչպէս կ՚ուզէք որ անոնց մէջ զարգանար Խաչակիրներու եւ Առաջնորդներու հերոսական ոգին։

Կոլորովին չբնաջնջուելու համար պարտաւորուեցան անոնք ալ իրենց պաշտպանութեան միջոցներ հնարել։ Երկու միջոցներ ունեցան, — դրամը եւ խելքը։

Հրեաները չեն սիրեր դրամը իրենց գրականութեան երեք չորրորդը, մարգարէներէն սաղին, նուիրուած է աղքատներու փառաբանութեան։ Բայց, մարդը, երկաթով միայն կարելի է ոչնչացնել եւ կամ, ոսկիով միայն կարելի է գնել։ Զկարենալով երկաթ գործածել, հրեաները իրենց գիրենք պաշտպանեցին, գէշ-աղէկ, ոսկիով — մետա՞ղ՝ աղուական ու գեղագիտական։ Ֆիօրինները եղան իրենց նիզակները, տուգանները՝ իրենց սուրը, սթերլինները՝ իրենց պատրուգաւոր հրացանները եւ տոլարները՝ իրենց շրափնելը։ Զէնքեր՝ թէեւ ո՛չ միշտ ազդեցիկ, բայց շնորհիւ քաղաքակրթութեան ներկայացուցած հանգամանքներուն, երթալով աւելի զօրաւոր դարձան։

«Հրեան՝ իր օրինաւոր պաշտպանութեան համար դրամատէր դարձած՝ եղաւ մէկը աշխարհի տէրերէն, շնորհիւ Եւրոպայի բարոյական ու խորհրդաւոր անկումին, եւ հակառակ իր տաղանդին ու ցանկութեան։ Նախապէս ստիպեցին որ հարուստ դառնայ, եւ յետոյ յայտարարեցին թէ հարստութիւնը ամէն բանէն աւելի կ՚արժէ, անշէս որ շնորհիւ իրենց թշնամիներու կամքին, Բիբիայի խեղճուկը եւ կէսարի բանտարգելը, աղքատներու եւ հարուստներու տէր ու տիրական դարձան։

Այն ամէնը, որ ծառայած էին իբրեւ ինքնապաշտպանութեան միջոց, ժամանակի ընթացքին դարձան վրէժխնդրութեան գործիք. Ինչը, բառ իս, ոսկիէն աւելի զօրաւոր է։ Ծեծուած ու թքնուած հրեան ի՛նչ ձեւով կրնար վրէժ լուծել իր թշնամիներէն։ Կոյմներու խոէչլները աներգելո՞վ, քանդելո՞վ ու տապալելո՞վ։ Հիմնայատակ կործանելո՞վ բոլոր այն արժէքները՝ որոնց վրայ, կ՚ըսեն, քրիստոնէութիւնը կը շինէ։ Եւ ինչպէս, եթէ լաւ ուշադրութիւն ընէք, հրէական միտքը, գարէ մը իվեր, ուրիշ բան չըրաւ, եթէ ոչ հիմնէն փորել եւ ապականել ձեր ամենասրբելի հաւատալիքները, անոնք՝ որոնք հաստատուն կը պահէին ձեր մտածումի շէնքը։ Հրեաները երբ հագիւ կրցան ազատօրէն գրել, ձեր հոգեկան բոլո՛ր հիմնարկութիւնները սկսան կործանել։

Գերմանական փիլիսոփայութիւնը ստեղծած էր արդէն գաղափարապաշտութիւնը եւ վերակենդանացուցած՝ կաթոլիկութիւնը.— կը հանէ փոքրիկ հրեայ մը Դուսէլդորֆէն, Հայնէն, ու իր զուարթ ու խորամանկ հանճարով կը ծաղրէ վիպագէտները, իտէալիստներն ու կաթոլիկները։

Մարդիկ միշտ կարծեցին որ քաղաքականութիւնը, բարոյականը, կրօնքն ու արուեստը հոգիի բարձրագոյն արտայայտութիւններն են, եւ անոնց հետ քսակն ու փորը ո՛չ մէկ առնչութիւն չունին. — Հրապարակ կուգայ Տրեւիրցի հրեայ մը, Մարքս, եւ կ՚ապացուցանէ որ այդ բոլոր իտէալական բաները յառաջ կուգան հացէն եւ վաստակը տնտեսութեան աղբակոյտէն։

Բոլորն ալ այնպէս կը կարծէին որ հանճարեղ մարդը աստուածային էակ մըն է եւ ոճրագործը՝ պարզապէս ճիւաղ մը.— վրայ կը հասնի Վենետիկէն հրեայ մը՝ Լոմպրոզօ եւ շօշափելի փաստերով ցոյց կուտայ որ հանճարը կիսախենթ լուսնոտութիւն է և ոճրագործներն ուրիշ բան չեն եթէ ոչ ձեր վերապրող նախնիքները, այսինքն ձեր մարմնաւոր զարմիկները։

Թարգմ. Թ. Ե. ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՓԱՐԻԶ.— Այսօր կիրակի իրիկուն

Salle d'Horticulture*ի մէջ*, 80 Rue de Grenelle, մէթրօ rue du Bac

Նախագահութեամբ Գ. ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

կը խօսին՝ ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ, ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ե. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ եւ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Գոհարիկ Ղազարեան *(դաշնակ)*, M. Worms *(ջութակ)*, M. Y. Brun *(երգ)*, *արտասանութիւններ պիտի ընեն* Զ. Գարիպեան եւ Ե. Գրիգորեան :

Կ'երգէ Օր. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

Հ. Հ. ՍՊԱՐԱՊԵՏ

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութիւնը պատիւ ունի յայտնելու որ, յառաջիկայ կիրակի, 3 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, տեղի կ'ունենայ մեծ սգահանդէս Petit Journalի սրահին մէջ (մէթրօ՝ Cadet).

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ Հ. Հ. ՍՊԱՐԱՊԵՏ ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

Մեռած 19 փետր. 1931ին, Թիֆլիզ

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԵՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՐՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ. 176 էջ

գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր.

փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ

կեդրոն.—«Արփի» գրատուն, L. Mozian, 5 rueChamplaine, Paris (20).

Լիոնի շրջանին համար դիմել Գ. Սահաթճեանի, 4—6, Rue de la Part-Dieu, Lyon.

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել Մերիկեանցի։ Կը գտնուի նաեւ Լ. Գեւոնեանի մօտ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)

51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS (VIe)

Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մէթրօ՝ Odéon

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ, ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ եւ ԿԱԶՄԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ, ՏՊԱՐԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ.— Մ. Կիւրճեան (Հրանդ)՝ *Պանդուխտի Կեանքէն* (20 ֆր.), Կ. Զարեան՝ *Երեք երգեր* (60 եւ 75), Վ. Շուշանեան՝ *Ավրան գիշերներ* (25), *Անէծում հացեն* (6), Կ. Սասունի՝ *Ապրիլեան եղեռնը* (5), Ղ. Մելոյեան՝ *Երեք ընկերները* (10), *Սայեաթ Նովայ* (6).

Գրատանս մէջ կան Հայաստանի Պետհրատին բոլոր գործերը։ Հայաստանէն հասած են մեծ քանակութեամբ երաժշտական կտորներ։ Ունինք Աճառեանի, Վարանդեանի, Րաֆֆիի *եւայլ ծանօթ հեղինակներու բոլոր երկերը*։ Կոմիտաս Վրդ.ի, Սպենդիարեանի, Ռ. Մելիքեանի *եւն. երաժշտական գործերը։*

ՎԱՐՁՈՒ ԿԸ ՏՐՈՒԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընդարձակ Գրացուցակը լոյս կը տեսնէ շուտով

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet & Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռախտի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ յօդացաւ:
Ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ.
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

Ծախու խանութ

Փորիս Սէն գիւղի մէջ (Լիոնէն 14 քիլոմեթր հեռու) ծախու է նպարավաճառի խանութ մը 4 սենեակներով եւ cave. Մուտքը՝ րիւ Նասիոնալ մեծ փողոցէն. Մանրամասնութեանց համար դիմել Յովհաննէս Գասպարեանի, rue de la Liberté, Pont de Cheruy, Isère.

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ. ալ կող մ.* MÉTROPIGALLE.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ.։ Կ'ընդունի ամէն օր* 9—12 *եւ* 2—8 *եւ Կիրակի առաւօտները։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղ. եւ վարխսի։ Ամէն օր*9-12,2-8,*Կիր*,9-12

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները։ Ոսկիէ սատաֆաշար ոսկորէ ակռաներ։ Չափաւոր գին։ Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8. 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

Electrophone Thomson-Houston
Brillant repertoire de disques

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro Abbesses. Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար.
Մասնաւոր գին Հայերու

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

BOURSE Benéfices intérêts **ՊՈՒՐՍ**

peuvent être réalisés par opérations journal. avec provis. (titres ou espèces) déposés chez banquier membre du syndicat. Notice et Circulaire hebdomad. sur demande. R. Lorilleux, remisier accrédité. 16, rue Drouot. Paris, Téléph.: Provence 49-76.

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— Փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու.

2.— Ամսավճարով տուներ շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ:

3.— Վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու.

4.— Յուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussée d'Aantin. ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10—1*: Հեռախօս Provence *87—32 եւ 82—48*.

ԴԵՐՁԱԿ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆ

71—73 Route d'Orléans. Cachan. (Seine)

ԾԱՆՕԹ.— Պանթէօնի 88 թիւ հանրակառքին կայարանին ճիշդ դիմացի ափարթըմանին երկրորդ յարկը

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. Փարիզ (3) Մէթրօ՝ République

Թէլիֆօն՝ Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

CORDONNERIE « AKAP »

Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն *Քաէփ ալ Շինի*. Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ. ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌ Ն. ՊՈՒՏԱԳԵԱՆ

Պոլսոյ հանրածանօթ ՆՓՐԵՄ տան մէջ տարիներով աշխատելէ վերջ, Փարիզի մէջ կատարելագործած է արհեստը եւ այժմ ունի իր սեփական վաճառատունը

ԿԸ ՇԻՆԷ ՉԱՓՈՒ ՎՐԱՅ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԷ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՀԱՍԱԾ ԱՂՈՒԷՍՆԵՐԷՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

15 Rue Henri Monnier, Paris (9e)

Métro Pigalle *Հեռաձայն* Trudaine 07 90

Agence exclusive

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ. Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 *ֆր.։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնօները (երաշխաւորուած)* 300—2000 *ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ* La Voix de son Maitre*ի* Courant continu*ն, գին՝* 478 *ֆր.* 75*։ Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած եւ Մախուած ները են չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9.*

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LLOYD
13 Bld. Malesherbes. Paris (8)

Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd

Տոմսակներ ամէն երկիրներու համար.
Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, Արժանթին, Պրազիլիա, Թուրքիա, Ջինաստան, եւայլն:

ԾԱՆՕԹ.— Արտասահմանէ եւ գաւառներէ մեկնողներու կը տրուին պէտք եղած տեղեկութիւնները եւ տոմսերը
Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ գեղչ Հայերու համ.

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիոլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31.49

(կառ. տուն Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջ տեղը)

ԴԵՐՁԱԿ Հեռաձ. Provence 67—[illegible]

ՈՒՆՃԵԱՆ

66 Rue d'Hauteville PARIS (10e)

ՀՈՂԻ ԵՒ ՇԷՆՔԻ ՎՐԱՅ ՓՈԽԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

Հողի եւ շէնքի այն բոլոր սեփականատէրերը, որ անմիջական պէտք ունին դրամի, կրնան դիմել Պ. ՄԱԹՈՍԵԱՆԻ, 11bis rue du Chemin de Fer, Clamart, *Բշ. Դշ. եւ Եր. օրերը իրիկուան ժամը 6.30էն 9. Կիրակի՝ առտուընէ կէսօր։*

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՍՈՒԱՋՆԱԿԱՐԳ
ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ԳԻՆԵՐԸ ՉԱՓԱՒՈՐ

TAILOR

Georges Cherbetian

Métro Poissonnière *94 RUE LAFAYETTE_PARIS*

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու. Պատուոյ մետալ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, *(կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը* 10—12.

Հոն կը կատարուին Ռ. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, ջերմագոյն եւ Ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde) *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ լաւագոյն ազդակներն են*

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax*ի գործողութիւն Հակաթոքախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կասմէթ լապէս անվտանգ).*

Ջղային եւ Հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, բժշկական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ.

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար.

Assurance Sociale*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք*

Դարմանատան ատամնաբուժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ դուրսի հիւանդներուն.

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—[illegible]
Métro: La Fourche եւ Brochant. Autobus H. R. Rbis
Tramway 39, 40, 42, 5:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 878.569

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ԱՊՐԻԼ 1931
28 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1555

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՊՐԻԼ 11Ը ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ
ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԲԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ

5 ՎԱՅՐԿԵԱՆԷՆ ՄՕՏ 3000 ՖՐ. ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

կիրակի երեկոյ, Փարիզ, Hortusterel ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ապրիլ Տասնըմէկը համազգային մեծ շուքով։ Ներկա, էին մօտ 1500 հոգի, շատեր ոտքի վրայ։

Հ. Ե. Ո. Միութեան հրաւէրին վրայ, բարոյապէս եւ նիւթապէս ձեռնհանդէսին մասնակցելու փութացած էին Հ. Հ. Գաղութի Կրթական միութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ա. Խ. Կարմիր Խաչը, Հ.Մ.Ը.Մը իր կեդր. վարչութիւնով, Վերաշինական Միութիւններէն Ատափազարը, Ցարօն-Տուրուբերանը, Տրապիզոնը, Գարահիսարը, Հաճնոյ Ազգասիրացը, Փարիզի Աղքատախնամը, Հայ Օգնութեան Միութիւնը, Հայ կամաւորներու Միութիւնը եւ ուրիշներ.

Հրաւէրին չէր պատասխանած բարեգործականը՝ քարեկրթութեան դասը դեռ սորված չըլլալուն, կամ սգալու համար մէկը չունենալուն։

Փարիզի եկեղեցիի վարչութիւնը գիրով մը կ'իմացնէր թէ իրենք միայն եկեղեցիին մէջ կը գործեն։

Վերջին պահուն այդպիսի առայկութիւնով հանդէսին նախագահութենէն հրաժարելու ստիպուեր էր եկեղեցին եպիսկոպոսը, Բժշկական Միութիւնը կը գրէր թէ իբրեւ գիտական մարմին միայն հիւանդներով կը զբաղի, (մեռելները չե՞ն հետաքրքրեր զինք)։ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի կողմէ գրութիւն մը կը յայտնէր թէ իրենք որոշած են դպրոցին մէջ տօնել Ապրիլ Տասնըմէկը, թէեւ Նոյեմբեր 29 մը տօնեցին դուրսը, բայց շատ քան կը փրկեն եթէ Ապրիլ Տասնըմէկը Ներսն ալ տօնել տրուի որբուհիներուն, սպասենք։

Այս մարմիններն էին միայն, որ չկային բայց ազգըհոն էր ամբողջ, ժողովրդային բոլոր կազմակերպութիւններով,

Որբերը բեմը զարդարած էին իրենց մեծադիր խորհրդանշան նկարով — *Վերադարձ դէպի հայրենիք*, եւ Ներկաներուն կուրծքը զարդարած էին իրենց միութեան խորհրդանիշով։

Կարգապահութեան կը հսկէին Հ. Մ. Ը. Մ-ի սկաուտները,

Նոփէնի մահերգով, զոր նուագեց համակրելի արուեստագիտուհի մը, Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեան, բացուած յայտարարուեցաւ սգահանդէսը.

Օրուան նախագահը Շ. Միսաքեան խօսեցաւ իր քացման ճառը (*Խմբ.*— Բոլոր ճառերը պիտի տանք ներսի էջերուն մէջ), Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէին կողմէ խօսեցաւ Մեսրոպ Գույումճեան, Փարիզի կոմիտէին կողմէ Աշոտ Արծրունի, երեց մտաւորականներու կողմէ Գ. Ե. Տէր Անդրէասեան, Հ. Մ. Ը. Մ-ի կողմէ Գառնիկ Թովհաննէսեան, ամէնէն վերջը՝ վենետիկի Մխի Թարեան Ուխտէն Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան։ Որբերէն Ե. Գրիգորեան եւ Զ. Գարիպեանգեղեցիկ արտասանութիւններին, առաջինը Թումանեանէն, երկրորդը Աճառեանէն, Հայ սկաուտ մը, Ճիզմէճեան, ուղերձ մը կարդաց։ M.Julien Brun սըրինգի վրայ նուագեց կտորներ Հէնտէլէն, Կլուքէն եւ Ռէվէլէն, M. Worms Թաւջութակի վրայ նուագեց կտորներ Ֆիէրնէէն, Գլոքէն եւ Գարթեւեանէն։

Հայ շնորհալի երգչուհին, Օր. Հայկանուշ Թորոսեան երգեց «Հայրի՛կ, հայրիկ» (Սպենդիար եան), «Ես սարէն կուգայի» (Կոմիտաս վարդ.) եւ ժողովուրդին բուռն ծափահարութիւններուն վրայ՝ «Քէլէ քէլէ»։

Հանդէսին ընթացքին քանի մը վայրկեանի համար հանգանակութիւն մը կատարուեցաւ Յունաստանի որբերուն հացագին մը ճարելու նպատակով։ Հազիւ յայտարարուած, Զ. Ե. Ո. Միութեան անդամներն ու հայ սկաուտները մեղուներու նման տարածուեցան ժողովուրդին մէջ եւ 5 վայրկեանի ընթացքին հաւաքեցին 2430 ֆր.։ Երբ արդիւնքը կը յայտարարուէր, Ա. Խ. կարմիր խաչին կողմէ, Տիկին Շ. Միսաքեան, ըսաւ թէ իրենց կեդր. վարչութիւնը կը նուիրէ 500 ֆր.։ Այսպէսով հանգանակութիւնը հասաւ 2930 ֆրանքի, մօտ 10,000 դրախմի ուրեմն։

Այս երկրորդ հանդէսն է որ որբերը կը կազմակերպեն՝ ժողովուրդին մէջ ձգելով գեղեցիկ տպաւորութիւն մը եւ յիշատակ մը։ Արդարեւ այս տարուան սգահանդէսը այնքան կոկիկ կազմակերպուած էր որ պատկառանք եւ վեհութիւն կը ներշնչէր եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ խորապէս տպաւորուած։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հնդկուհիները կը քուէարկեն.— *Նոր-Տէլհիի քաղաքապետութիւնը քուէարկութեան իրաւունք տուաւ քաղաքին մէջ բնակող 21 տարեկանէն վեր հնդկուհիներուն։ Թաղապետութեան մանձնական խորհրդականները չէ մէկնայ ւսորաշման, այն տարրկութեամբ թէ բազմաթիւ խալամ կիներ փակուած մնալով իրենց տուներուն մէջ, յետադէմ մնացած էին եւ չպիտի կրնային օգտուիլ տրուած իրաւունքէն։*

Անգլիա-Աւստրալիա Թղթատարը.— *Բացումը կատարուեցաւ Անգլիա-Աւստրալիա օդային Թղթատարին։ Օդանաւորդ Քինկզֆորթ Սմիթ առաւօտ ժամը 7.15ին մեկնեցաւ Լոնտոնէն իր օդանաւով։ Աւստրալիա պիտի հասնի, անցնելով Հնդկաստանէն։*

Ցիւսէլտորֆի Ճիւաղը։— *Գերլինեան թերթ մը կը կարծէ թէ Ցիւսէլտորֆի համբաւաւոր ճիւաղը Քուրթէն՝ որ մահուան դատապարտուեցաւ, չպիտի արժանանայ շնորհի։ Քաղաքական կուսակցութիւնները կը կարծեն թէ Քուրթէն կը ներկայացնէ բացառիկ պարագայ մը եւ սպանութեանց եւ այլ ոճիրներու շարքի մը համար, կարելի չէ շնորհի արժանացնել որ եւ է մէկը։*

Կը սպասուի որ այսօր-վաղը Քուրթէն ենթարկուի մահապատժի։

Թուրքիոյ ընտրութիւնները.— Խալքի կողմէ 30 աթոռ անկախներու ձգուիլը բաւական շփոթի մատնած էր ընտրողները։ Ամէնէն աւելի Իզմիրի մէջ էր որ անկախները իրար անցեր էին։ Պոլսոյ մէջ Թեկնածութիւն դրեր էին նաեւ համբաւաւոր Քեազիմ Գարապէքիրը, Ալի Իհսան եւ Րէֆէթ փաշաները,

Յայտնի չէ սակայն թէ ընտրուա՞ծ են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ ընտրութիւնները վերջացան

Էնկիւրիէն ապրիլ 25ին կը հեռագրուի.— Խորհրդարանական ընտրութիւնները վերջացան ամբողջ երկրին մէջ։ Ահա պաշտօնապէս հաղորդուած արդիւնքը։

317 աթոռներու վրայ, 287ը շահած է ժողովրդական կուսակցութիւնը (Խալք)։ Խալքի կողմէ ազատ ձգուած 30 աթոռներէն միայն 23ը շահեցան անկախները։ 7 աթոռներ պարապ կը մնան։

Երեք շրջաններու մէջ, Պոլիս, Սամսոն եւ Ուրուֆա, ընտրողները չուզելով քուէ տալ անկախ թեկնածուներուն, Խալքի կեդրոնը ստիպուած պիտի ըլլայ նշանակելու նոր թեկնածուներ։ Հաւանական է որ այս վայրերու ընտրութիւնը կատարուի ուրբաթ օր։

Ընտրութիւններ որոնց նմանը քիչ կը ճանչնուի

Թուրքիոյ ընտրութիւններուն մասին, «Ժուռնալ» կը գրէ.—

Քուէտուփերուն հետ խաղալու շատ եղանակներ կան։ Նուազ ինքնատիպ չէ անշուշտ այն, որ թոյլ կուտայ մեզ մէկ քանի ժամուան մէջ գիտնալու ապրիլ 24ին, Փոքր-Ասիոյ խորը տեղի ունեցած քուէարկութեան արդիւնքները։ Թուրք ընտրական մեքենան, իրօք, տարրական պարզութիւն մը ունի։ Խալք կուսակցութիւնը,— միակը որ գոյութեան իրաւունք ունի —, պատրաստեց 287 թեկնածուներու ցանկ մը, որուն դէմ ո՛չ ոք կրնայ պայքարիլ։ Ընդհանրապէս (!) 30 աթոռ կը ձգէ քննադատներուն, այն միակ պայմանով որ կազմակերպուած չըլլան։

«Թերեւս, մարդ հարց տայ ինքնիրեն թէ ինչպէս այս մեքենան կը գործէ այսխստաշունչվստահութեամբ։ Հարցը՝ խըղճահարութիւններով չշփոթելուն մէջ է։ Մէնէմէնի կախաղանները ցոյց տուեցան իրր ազդարարութիւն դժգոհներուն։ Քուէտուփերը պաշտօնատարներուն ձեռքին մէջ են։ 20,000 ընտրողներու ամէն մէկ հատուած, կը նշանակէ 200 պատգամաւոր, որոնք կը հաւաքուին հաստատելու համար կառավարութեան թեկնածուի ընտրութիւնը։ Այս տեսակ հակակշռով մը, մարդ կրնայ վստահ ըլլալ թէ զերծ է ամէն անակընկալէ։

«Անակնկալ մը տեղի ունեցաւ սակայն։ Ընդդիմադիրները գործադրել ըրին։ Արհամարհեցին իրենց ձգուած 30 թեկնածութիւնները։ Հազիւ թէ մէկ քանի թեկնածուներ ներկայացան։

«Պէ՞տք ուրեմն ենթադրել թէ այլեւս դժգոհներ չկան Թուրքիոյ մէջ։ Աւելի ճիշդ է ենթադրել թէ ներկայ վարչաձեւին հակառակորդները աւելորդ դատեցին այս զաւեշտը խաղալ։ Որովհետեւ զաւեշտ մըն էր որ կատարուեցաւ։ Դեռ հազիւ քանի մը շաբաթներ առաջ, հսկայ ամբոխներ կը ծափահարէին Ֆէթհի պէյը որ ծանր տագնապէ մը փրկուած եւ պետութեան վարկը վտանգող վատ վարչութեան մը դէմ զրգռուած ժողովուրդի մը ցաւերը երեւան կը հանէր։ Մ. Քէմալ այնքան լաւ զգաց հարուածը, որ դուրս ելաւ իր փղոսկրէ աշտարակէն եւ կշիռքին մէջ նետեց իր ժողովրդականութեան հմայքը։ Ընտրութիւնները աւելի կանուխ կատարուեցան, կանխելու համար ընտրողներու բարկութիւնը եւ թոյլ տալու համար կառավարութեան որ բարեփոխումներ խոստանայ։ Հիմա կը մնայ կատարել այդ խոստումները։ Բռնատիրութեան մը իրական փորձարկումն է, զոր ընտրական բոլոր աչք-կապուքները չպիտի կրնային փրկել ժողովուրդին յանկարծական պոռթկումներէն։

«Տեղի ունեցող ընտրութիւնները ճիշդ առիթը կուտան թըրքական կառավարութեան ցոյց տալու թէ 60 նոր երեսփոխաններով կրնայ նոր գործ կատարել։»

"ԿԱՆԱՉ ԳԻՐՔ,, ՄԸ
ՔԻՒՐՏԵՒՀԱՅ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՖՐԱՆՇԷ Տ'ԷՓՐԷ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Էնկիւրիի մէջ «Կանաչ Գիրք» մը հրատարակուած է Դաշնակ-Հոյպուն անուն քիւրտեւհայմիութեանմասինեանոնց բոլոր շարժումներուն շուրջ մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ։ Գիրքը պաշտօնական հանգամանք ունի։

Գիրքը անդրադառնալէ վերջ Արաբներուն, կը խօսի Հայերուն մասին, թէ «ինչպէ՞ս կարգ մը պետութիւններ ուզեցին զանոնք Մեծ Հայաստանի երազով թունաւորել, բայց խելացի Հայերը այս գրգռութիւններէն չեն տարուած ու միայն Դաշնակները մտած են անոր մէջ։ Բայց որովհետեւ Դաշնակները առանձին գործ տեսնելու ի վիճակի չէին, օտար հարստութիւն մը կարենալ որսալու համար, կարգ մը քիւրտ դաւադրական պարագլուխներու» եւ ի մէջ այլոց Հոյպուն Միութեան հետ միանալով «Դաշնակ-Հոյպուն» անունը առած են։

Գրքին վերջը կը յայտնուի թէ Արարատի շարժումէն վերջ Իհսան Նուրիի կազմակերպութիւնը ամբողջութեամբ ջնջուած է, բայց Ֆրանշէ տ'Էփրէի նախաձեռնութեամբ Սուրիոյ մէջ նոր կազմակերպութիւն մը առաջ բերել ուզուած է։

Մանրամասնութիւնները տեսնել Յառաջի վաղուան Թիւին մէջ։

Պալքանեան շաբաթը

Ուրբաթ օր, Սելանիկի մէջ տեղի ունեցաւ հաւաքոյթը պալքանեան երկիրներու դրամատէրներուն, գործատէրերուն եւ առեւտրականներուն։ Ասոնք, երկուշաբթի օր մեկնեցան Աթէնք, ուր ընդունելութիւն մը սարքուեցաւ ի պատիւ իրենց։ Այս ծրագրին հեղինակը Գ. Փափանաստասիու լրագրողներուն յայտնեց թէ Պալքանեան Միութեան գաղափարը հետզհետէ հող կը շահի։ Տնտեսական շրջանակները կը ջանան իրենց կարելին ընել հասնելու համար հետապնդուած նպատակին։ Այս ձեռնարկումը կը դժուարանայ լուրջ արգելքներով։ Բայց այս արգելքները պիտի վերնան, որովհետեւ աւելի զօրաւոր պէտքեր կը պարտադրեն պալքանեան միութիւնը։

Պալքանեան այս շաբաթը կազմակերպուած է դիւրացնելու համար պալքանեան խորհրդաժողովը որ պիտի գումարուի հոկտեմբերին Պոլսոյ մէջ, Սելանիկի մէջ գումարուած պալքանեան խորհրդաժողովին որոշումով։

Առեւտրական եւ ճարտարուեստական պատգամաւորներ ղրկած են Պուլկարիա, Եուկոսլաւիա, Թուրքիա, Ալպանիա, Ռումանիա, եւայլն։

Պուլկարիոյ նախարարական տագնապը

Զանքոֆ որուն պաշտօն յանձնուած էր բանակցիլ պուլկար զանազան հոսանքներու հետ, համերաշխական դահլիճի մը կազմութեան համար, 2 օր աշխատելէ վերջ, հաստատեց թէ իր ջանքերը որեւէ արդիւնքի չեն յանգած, որովհետեւ ժողովրդականները, արմատականները եւ ընկերվարականները կը մերժեն իրենց օժանդակութիւնը իր կողմէ կազմուելիք դահլիճին։

Զանքոֆ իր հրաժարականը ներկայացուց Թագաւորին։ Թագաւորը միշտ կը յամառի լայն գործակցութեան հիմերու վրայ կազմուած դահլիճ մը տեսնելու իր մտադրութեան մէջ։ Բայց այս պայմաններով, յայտնի չէ թէ որո՞ւ պիտի դիմէ, յաջողցնելու համար իր ծրագիրը։

Անգլօ-պաղեստինեան յարաբերութիւնները

Անգլիոյ կողմէ կատարուած բանակցութիւնները Պաղեստինի համար փոխառութիւն մը հրապարակ հանելու մտադրութեամբ, կը սպառնան վերարծարծել Հրեաներու եւ Արաբներու փոխադարձ ատելութիւնը։

Արաբական Գործադիր Կոմիտէն հրատարակեց զեկոյց մը, որով կը յայտնէ թէ Արաբները բանակցութեան չպիտի մտնեն Պաղեստի անգլիական մարզպանութեան հետ, այս փոխառութենէն իրենց իյնալիք բաժնին մասին։

Իսկ այս առթիւ բանակցութեան մտնելու համար պայման կը դնեն որ անգլիական կառավարութիւնը ընդունի թէ այս բանակցութիւնները չեն նկատուիր Արաբներու կողմէ հաւանութիւն այն քաղաքականութեան, զոր կը վարէ հոգատար պետութիւնը, քաջալերելով սիոնական շարժումը։

∴ Հաւաստի աղբիւրէ կը ծանուցուի թէ Արաբ Գործադիր Կոմիտէն որոշած է նոր պատուիրակութիւն մը ղրկել Լոնտոն։ Կը կարծուի թէ պատուիրակութիւնը պաշտօն պիտի ունենայ պայքարելու Գ. Մաքտոնալտի կողմէ Տոքթ. Վայզմանի ուղղուած նամակին մեկնաբանութեան դէմ։ Գիտի գրադիւնըմանապէս Պաղեստինի զարգացման նախագծով, որ նախատեսուած է Լորտ Փասֆիլտի Սպիտակ Գիրքով։

Փոքր-Համաձայնական համագումար

Այսօր, Պուքրէշի մէջ բացուեցաւ փոքր համաձայնական պետութեանց մամուլի համագումարը, Չեխօսլովաք եւ Եուկոսլաւ պատուիրակներու մասնակցութեամբ։

Օրակարգի վրայ դրուած է երեք երկիրներու մամուլի գործակցութեան հարցը։

Իսկ Փոքր—Համաձայնական արտաքին նախարարներու խորհրդակցութիւնը պիտի կատարուի մայիս 3ին։

Հնդկաստանի մէջ նոր խռովութիւններ

Պէնկալի հնդիկներուն եւ մահմետականներուն միջեւ, թշնամութիւնը երթալով կը սաստկանայ։ Այս օրերս մահմետականները պիտի կատարեն կրօնական մեծ տօն մը։ Այս առթիւ վախ կայ որ խռովութիւններ ծագին։ Խաղաղութեան կուսակից ազդեցիկ անձնաւորութիւններ կոչ ուղղեցին մահմետականներուն որ իրենց կրօնական տօնին առթիւ զգուշանան իրր մատաղցու մորթելէ անասուններ։ Իսկ հրաւէր ուղղուեցաւ հնդիկներուն որ մզկիթներու մօտերը չնուագեն ուրախ երգեր։ Իշխանութիւնները խիստ միջոցներ ձեռք առած են, արգիլելու համար խռովութիւնները։

Հնդկաստանի նոր փոխարքան

Հնդկաստանի նոր փոխարքան լորտ Վէլլինկթըն ուրբաթ օր կը հասնի Սիմլա, ստանձնելու համար իր պաշտօնը։

Սիմլայի մէջ, առ այժմ հանդարտութիւն կը տիրէ։ 6 շաբաթ առաջ, Կանտիի եւ նախկին փոխարքային լորտ Իրվինի միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը կը յարգուի բոլորին կողմէ։ Հնդիկ ազգ. խորհուրդը ներկայիս կը ճանչնայ Լոնտոնի խոր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆ ՎԷՃԵՐԸ

Ահա՛ւ հիւանդագին է Անգլիոյ տնտեսական վիճակը։ Տագնապը հետեւանք է օտար մրցակցութեան եւ միջազգային քաղաքական պայմաններու։

Վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան որ Մեծն Բրիտանիա ճարտարարուեստական եւ առեւտրական ամէնէն բարգաւաճ երկիրն էր պատերազմէն առաջ։ Շատ բան փոխուած է այժմ։ Ամէն երկիր քիչ շատ ինքնաբաւ է այսօր իր սահմաններէն ներս, գրեթէ ամէն տեսակ նիւթերու համար։ Չկայ այլեւս ճամբան ճարտարարուեստ մը որ միակ սեփականութիւնը ըլլայ այս երկրին։ Հիւսուածեղէնի, մետաղագործութեան, նաւաշինութեան եւ հանքածուխի արդիւնաբերութիւնները շոգեկինք կը յառաջդիմեն օտար երկիրներու մէջ։ Այս մրցակցութիւնը բնականաբար վնասակար է արտածումներուն եւ յառաջ կը բերէ առեւտրական թուլութիւն ու հասոյթներու նուազում թէ ժողովուրդին եւ թէ պետութեան համար։ Այս երեւոյթը ինքնին կը ցուցադրէ թէ ինչու համար այսքան խոշոր թիւով (մօտ երեք միլիոն) անգործներ կը թափառին այս երկրին մէջ։ Ցաւակցական է նաեւ այն պարագան որ հնարաւորութիւն չկայ ուժանցելու երկրին ճարտարարուեստական արտադրութիւններու գինը։ Անիկա պիտի ըլլայ լաւագոյն միջոցը դիմադրելու համար օտար մրցակցութեան։ Նախ, օրավարձերը սուղ են եւ արհեստակցական Միութիւնները չափազանց ուժով, որպէսզի գործատէրները համարձակէին դիջումներ պահանջելու։ Ցետոյ, ճարտարարուեստը այնքան հին է իր կեանքով որ, անկարելի է հիմնովին բարեփոխել դարերէ ի վեր ստեղծուած դրութիւնը։ Գործարաններու մեքենաները առնուազն հարիւր տարուան հնութիւն ունին եւ ընդհանուր կազմակերպութիւնը չի համապատասխաներ օրուան պահանջներուն։ Երկար ժամանակ, համբերութիւն եւ վիթխարի դրամագլուխ պէտք է յեղաշրջելու համար այս բոլորը։ Իսկ այդ բանը ընելու համար երկիրը պէտք է ունենայ բաւականաչափ յաճախորդ արտաքին աշխարհէն։

Երբեւ արմատական դարման, պաշտպանողական հոսանք մը ծառայեց համակայսերական առեւտրական Միութիւն մը ստեղծել։ Ուզեցին մաքսային տուրքի ենթարկել օտար երկիրներու ներածումները Անգլիոյ մէջ եւ որոշ առանձնաշնորհներ ընել բրիտանական գաղթավայրերուն։ Կայսրութիւնը պիտի վերածուէր մէկ ամբողջութեան՝ տնտեսական իմաստով։ Սակայն, ինչպէս բանիք անցեալ օր, գաղթավայրերը հազիւ թէ հետաքրքրուեցան այդ առաջարկով որ գրեթէ ոչ մէկ առաւելութիւն կուտար իրենց։ Մրցակցութիւն նաեւ այս միջոցին մէջ։ Գաղթավայրերէն Գանատա, Աւստրալիա եւ Հարաւային Ափրիկէ, անհերքելի յառաջդիմութիւններ ըրած են ճարտարարուեստի մէջ վերջին քանի տարուան ընթացքին։ Միւս կողմէ, ունին նաեւ անսպառ քանակութեամբ հում նիւթ եւ ուտելիք։ Գաղթավայրերը չկայ հետեւաբար, որ կաշկանդէին իրենց տնտեսական ազատութիւնը։ Եւ պէտք չէ մոռնանք որ հայրենասիրութիւնը երախտագիտութիւն չի ճանչնար։ Գաղթավայրերը շնորհիւ Անգլիոյ, հասած են այս նախանձելի վիճակին։ Այո՛, բայց կարելի՞ է զոհաբերել հայրենիքին ապագան յանուն այդ գիտակցութեան կամ երախտագիտական զգացումին։

Պէտք է այստեղ յիշենք ամիջապէս որ Անգլիա ինքն իր մէջ ալ համաձայն չէ մաքսային դրութիւն հաստատելու համար եղած առաջարկներուն մասին։

Այս երկրին տնտեսական քաղաքականութիւնը հիմնուած է ազատ փոխանակութեան սկզբունքին վրայ, որ մեծապէս նպաստած է իր տնտեսական ուժեղացման, այն օրերուն երբ ուրիշ ժողովուրդներ տակաւին կը մրափէին կամ հարեւանցի կ՚աշխատէին իրենց սեփական ճարտարարուեստին զարգացման։ Սակայն վերիվայր շրջուած են պայմանները եւ ինչ որ տրամաբանական էր հարիւր տարի առաջ, անօգուտ է եւ նոյնիսկ վտանգաւոր՝ ներկայ շրջանին։ Ներածուած ուտելիքները մաքսի ենթարկելով, կը տուածէին զարկ տալ երկրագործութեան որ շատ ու շատ ետ մնացած է՝ ճարտարարուեստին խոշոր յառաջդիմութեան պատճառաւ։

Հետզհետէ, կը զգան որ միակողմանի եղած են այս ուղղութեամբ, հաւատացած ըլլալով անշուշտ որ գաղթավայրերը լիովին կ՚ապահովեն այս ափ մրկղզիներուն ուտեստեղէնը, առանց որեւէ դժուարութեան։ Այնպէս որ, ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան անհերքաշեակ վիճակը կորսնցնել տուած է տնտեսական հաւասարակշռութիւնը։ Առաջ ճարտարարուեստական նիւթեր կ՚արտածէին, ու կը ներածէին հում նիւթ եւ ուտելիք, այսօր այս վերջինները կը ներածեն առանց արտածելու, գոնէ բաւականաչափ քանակութեամբ, բանուած նիւթ — մեքենայ, հիւսուածեղէն եւ այլն։ Ցարիներէ ի վեր արտածումները նուազած են զգալի չափով, շնորհիւ ինչպէս բարին, օտար երկիրներու արդիւնաբերական զարգացման։ Կարելի է ըսել որ արտածումներու ելեւէջը չափանիշը չէ միշտ երկրի մը յառաջդիմութեան եւ հարստութեան։ Բայց Անգլիոյ համար այդ պարագան շատ մեծ նշանակութիւն ունի, որովհետեւ երկիրը ինքնաբաւ չէ, սահմանները նեղ են եւ հնարաւորութիւն չունի նուազեցնելու իր ներածումները։

Մաքսային դրութիւնը, եթէ հաստատուի, պիտի բարեփոխէ՞ կացութիւնը։ Հարց մըն է որուն շուրջ մեծ տարակարծութիւններ կան ներկայիս երեք գլխաւոր կուսակցութեանց միջեւ։ Ազատ-առեւտուրի կուսակիցները դեռ յուսահատած չեն եւ կը կարծեն որ տարբեր միջոցներով պիտի կարենան դարմանել տագնապը։

Եւ սակայն, երկիրը կը գալարուի լուրջ դժուարութեանց մէջ եւ շօշափելի հեռանկարներ չկան դեռ մօտաւոր ապագայի մը համար։ Համաշխարհային տնտեսական տագնապն ալ թիկունք աւելի կը սաստկացնէ Անգլիոյ ներկայ վիճակը։ Անգործներու բանակը օրէ օր կ՚աճի ի վնաս պետական գանձին, իսկ 1931ի ելմտացոյցը որ խորհրդարանին պիտի ներկայացուի յառաջիկայ երկուշաբթի, կը նախատեսէ 800 միլիոնի էլք մը, նոր տարեշրջանին համար։

. .

Տնտեսականին ու Հնդկաստանի տագնապին հետ սերտօրէն կապուած է ներքին՝ կուսակցական պայքարը։ Քաղաքական երեք կազմակերպութիւնները բաժնուած են զանազան հատուածներու մէկը միւսին դէմ, մէկ միւսէն անկախ։

Աշխատաւորական ընկերվարականները որոնք իշխանութեան գլուխ ըլլալով հանդերձ դժգոհ են եւ «իրար կ՚ուտեն»։ Բուն կուսակցութենէն տարիներէ ի վեր բաժնուած Անկախ աշխատաւորականներու կողքին կազմուեցաւ երկրորդ խմբակ մը՝ ղեկավարութեամբ Լորտ Քըրզընի փեսային։ Իրեն հետ են նախորդ վարչապետ Գօլտուինի որդին՝ Օլիվըր եւ ուրիշ երիտասարդներ։ Խանդավառ ու եռանդուն երիտասարդներ բոլորն ալ, որոնք աւելի ուժեղ կեցուածք եւ աւելի որոշ քաղաքականութիւն կը պահանջեն օրուան կառավարութենէն որուն անդամները Աշխատաւորականներու վեթերան ընկերներն են մեծ մասամբ։ Կը քննադատեն Մէքտանըլտն ու Սնոուտընը իրենց «պահպանողական» սղութեան եւ անկարողութեան համար որ երեւան եկաւ գործազրկութեան հարցին լուծման մէջ։ Կուսակցութենէն բաժնուած այս տղաքը դեռ կը սպասեն որ կառավարութիւնը գործադրէ այն խոստումները զորս հրատարակեց ընտրական պայքարի ընթացքին, երկու տարի առաջ։ «Մեծամասնութիւն չունինք», կը պատասխանէ վարչապետը։ Թերեւս ըսել կ՚ուզէ որ «այս երկիրը չի կրնար մարսել աւելի լայն ընկերվարութիւն»։ Ինչպէս կարգ մը ձեռնարկներ բրաւ կառավարութիւնը, ծրագիրներ գործադրելու համար. ցաջողեցաւ կամ պարտուեցաւ փոխն ի փոխ նայելով թէ ինչ տրամադրութիւն ցոյց տուին ընդդիմադիրները։ Շատ զգոյշ եւ խոհեմ կը վարուի օրուան դահլիճը, որովհետեւ իր գոյութիւնը կախուած է այս վերջիններուն քմահաճոյքէն, մանաւանդ որ իր 283 երեսփոխանները խորհրդարանին մէջ ամբակուռ ճակատ մը չէ որ կը ներկայացնեն։

Ներքին քախտաւոր չեն պահպանողականները։ Սուր հակառակութիւն կայ Պօլտուինի անձին դէմ։ Լորտ Պիվըրպրուք եւ Լորտ Րասըրմիր իրենց մամուլով երկուքի բաժնած են կուսակցութիւնը։ Տնտեսական նոր քաղաքականութեան հանդէպ կուսակցութեան պաշտօնական դիրքը այնքան անորոշ եւ երկդիմի գտան այդ երկու մեծահարուստ ազնուականները որ, ամէն միջոցի դիմեցին լարելու համար կիրքերը։ Խորհրդարանի 261 պահպանողականները քանի մը հատուածներու բաժնուած են հիմա։

Այն ատեն «տաքցած են գլուխները» որ, քանի մը շաբաթ առաջ, ժամանակի ընտրութեան մը առթիւ, լորտերու ժողովին նախկին նախագահը «կատղած շունի» մը նմանցուց «Տէյլի Էքսփրէս»ի տէրը, իսկ ուրիշ մը «ոջիլ»ին հետ բաղդատեց «Տէյլի Մէյլ»ի մեծահարուստ լորտը։

Պահպանողականները համաձայն են միայն աշխատաւորականները տապալելու անհրաժեշտութեան մասին։ Բայց այդ հարցը տակաւին վեր է իրենց ուժերէն նկատի ունենալով իրենց դիրքը խորհրդարանին եւ երկրին մէջ։

Ազատականներու քայքայումը սկսաւ 1922ին։ Դանդաղ բայց տեւական կերպով կորսնցուցին իրենց քաղաքական արժէքը։ Լոյտ Ճորճի անհատական հմայքն ու հեղինակութիւնն է որ դեռ կ՚երկարէ իրենց անփառունակ գոյութիւնը։ Խորհրդարանի 58 ազատական երեսփոխանները պաշտօն ունին, կ՚ենթադրուի, իշխանութեան գլուխ պահելու օրուան ընկերվարական վարչութիւնը եւ վերջին երկու տարուան անցքերը փաստ են որ Լոյտ Ճորճի քմահաճոյքէն կախուած է Մէքտոնըլտի դահլիճին կեանքը։ Որոշ թիւով ազատականներ հակառակ են նախկին վարչապետին քաղաքականութեան եւ ուժ կուտան Սըր Ճօն Սայմընի անջատողական ձեռնարկներուն։

Մէկ խօսքով, այնքան անկայուն է ընդդիմադիրներուն վիճակը որ չեն համարձակիր տապալել կառավարութիւնը՝ կասկած չկայ ուրեմն, որ աշխատաւորականներն են օգտուողը իրերու այս կացութենէն։ Ու եթէ հաւատանք օրուան մամուլին, ընտրութիւնները դեռ կրնան ուշանալ տարի մը եւս։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՓՐՈՖ. Ն. ԵՈՐԿԱ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 19 Ապրիլ.— Ռումանիա դահլիճի ահաւոր տագնապ մը անցաւ։ Միրոնէսքոյի ազգային-գիւղացիական դահլիճը հրաժարած ըլլալով ապրիլ սկիզբը, Կարոլ Բ. Թագաւորը Լոնտոնի ռումէն դեսպան Գ. Թիթուլէսքուն Պուքրէշ կանչեց եւ պաշտօն յանձնեց կազմել ազգային միութեան դահլիճ մը, որուն մէջ մտնէին բոլոր կուսակցութիւնները։ Թիթուլէսքու պահ մը յաջողեցաւ համոզել ազգային-գիւղացիական եւ ազգային-ազատական կուսակցութիւնները, ինչպէս նաեւ ազգային կուսակցութեան պետ ուսուցչապետ Նիքոլա Եորկան, բայց երեք փոքր կուսակցութիւնները, — Մարաշխտո Ավէրէսքուի (ժողովրդական), Ցոքթ. Լուփուի (գիւղացիական) եւ Կէօրկէ Պրըթիանուի (ազատական), — անդրդուելի մնացին։ Պատճառ չտուին նաեւ Թիթուլէսքուի ջանքերը կազմելու անձնաւորութեանց դահլիճ մը կուսակցութեանց ընդդիմութեան երեսէն։ Երկու շաբթուան ամուլ ծիգերէ յետոյ Թիթուլէսքու ստիպուեցաւ քաշուիլ, եւ Թագաւորը դահլիճը կազմելու հոգը երէկ ժամը 6ին յանձնեց Փրոֆ. Ն. Եորկայի։ Երկու ժամ ետք վարչապետ Նիքոլա Եորկա, իր նախարարներուն հետ, օրինական երդումը կ՚ընէր վեհապետին առջեւ։

Այսօր, երեկոյեան ժամը 7ին, նոր վարչապետը ընդունեց օտար մամուլի ներկայացուցիչները՝ վարչապետական պալատին մէջ։

Բազմաթիւ օր մը անցուցած է, ուսուցչապետը՝ Նախարարական Խորհուրդի նիստ, բանակցութիւններ կուսակցական պետերու հետ, խորհրդակցութիւններ վեհապետին մօտ, այցելուներ, հեռագիրներ, հեռաձայնի անդադրում հարցումներ, առաւօտէն մինչեւ հիմա, — բայց մեզ կը դիմաւորէ ժպիտը դէմքին։

Նախ կը պարզէ մեզի իր քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը։

— Կարծեմ մեզ հետ աւելի դիւրաւ պիտի հասկցուինք։ Որովհետեւ ես ալ լրագրող մըն եմ ձեզ պէս։ Այո՛, մինչեւ երէկ իրիկուն ես ալ լրագրող էի։ Նախ թոյլ տուէք ըսել թէ ես դ՚ատեմ տեսութիւնները։ Մեր կառավարութիւնը չպիտի ըլլայ տեսութեանց, այլ իրականութեան կառավարութիւն մը։ Մեր նպատակը պիտի ըլլայ ոգեւորել երկիրը, զայն աշխատակցութեան հրաւիրել, լսել անոր սրտին զարկը, մտածումը, ցաւը։ Զգուշանալ անոր դասեր տալէ։ Մենք պիտի աշխատինք ոտքի կեցնել Ռումանիան։ Այդ բանին համար պէտք են մեծաշխատանքն ու խաղաղութիւնը։ Այդ երկուքին պիտի ձգտինք մենք։ Օրէնքներով չէ որ անոնք կ՚իրականանան, այլ բարի կամքով։ Հետեւաբար չպիտի ջնջենք նաեւ մեր նախորդներուն դրած օրէնքները։ Մենք դէմ չենք խորհրդարանական կեանքին, հետեւաբար դիկտատուրա պիտի չհաստատենք երկիրը՝ արդէն անոր պէտք չունի։ Երբ ազգ մը կրնայ ինքզինքը վարել՝ դիկտատուրան իմաստ չունի։ Նոյն իսկ անկարելի է։

Թղթակից մը կը հարցնէ.

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ ձեր ծրագիրը։

— Աշխատանքը։ Կեանքն է որ մեզ պիտի հարկադրէ իր ծրագիրները։ Կարելի չէ ծրագիրներ շինել, զանոնք քարացնել ու անոնց ստրուկն կառչիլ։ Կը ծրագրէք ինքնաշարժով Փլոէշթ երթալ. ճամբան ինքնաշարժը կ՚աւրուի. չէք կրնար պնդել թէ անպատճառ ինքնաշարժով ծրագրած էք Փլոէշթ հասնիլ։ Կը ստիպուիք յաճախ ոտքով շարունակել ձեր ճամբան։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ձեր դիրքը փոքրամասնութեանց հանդէպ, կը հարցնէ հունգար թերթի մը թղթակիցը։

— Իրերաշակցութիւն. երբ մարդիկ իրար կը հասկնան վէճերը յաճախ կը վերնան ինքնին։

— Ի՞նչ դիրք պիտի բռնէք կուսակցութեանց հանդէպ՝ կը հարցնէ մէկ ուրիշը։

— Բարեացակամ չէզոքութիւն։ Կուսակցութեանց դէմ կռուելու համար չէր որ այս ծանր լուծը առի։ Երբ Թագաւորը պնդեց որ այդ լուծը կրեմ՝ հայրենիքի շահերուն համար՝ նոյնիսկ վրայ տալու գնով ժողովրդականութիւնս, ես չվարանեցայ։ Ուստի տուի գոհունս։ Կը տեսնէք որ բաւական ամուր են ուսերս, կ՚աւելցնէ Եորկա ժպտելով։

— Ձեր կուսակցութի՞ւնն է որ պիտի վարէ երկիրը։

— Մեր դահլիճը կուսակցական դահլիճ չէ։ Ամէն հոսանքէ պարկեշտ մարդիկ կան՝ որոնք ինծի պէս յանձն առած են իրենց ժողովրդականութիւնը զոհել։ Արդէն իմ ունեցած փոքրիկ կուսակցութիւն մըն է՝ ուր քիչեր մնացած են։ Ոչ թէ չեն դիմած, այլ մերժուած են։ Որովհետեւ ան տեղը չէ շահեր հետապնդելու համար դիմողներուն։

Վարչապետը պալատ պիտի ներկայանայ։ Թղթակիցները կ՚աւարտեն իրենց հարցումները։

Երբոր ամէնքը կը քաշուին՝ կը մօտենամ ու կը շնորհաւորեմ վարչապետը։ Ցետոյ կը հարցնեմ.

— Իսկ հա՞յ մամուլին համար։

— Ըսէք որ շնորհակալ եմ իր ցոյց տուած ուշադրութեանը համար։

. .

Ռումանիոյ շատ մը դահլիճները բարեկամ ու բարեացակամ եղած են Հայերու հանդէպ։ Բայց ներկայ դահլիճը կը հաշուէ իր մէջ շատ մը հայասէրներ։ Բացի Ն. Եորկայէն՝ որ հայ ժողովուրդին անծանօթ մը չէ, կան իր նախարարներուն մէջ շատեր որոնք անդամ են «Հայկ-Ռումէն Բարեկամութեան եւ Ուսմանց Շրջանակին» որ վերջերս կազմուեցաւ Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, — այսպէս՝ ելեւմտական նախարար Գ. Արճէթօեանու, Աշխատանքի նախարար Փրոֆ. Ցոքթ. Քանթաքուզինօ, Դատական նախարար Գ. Համանձու, եւ Ներքին փոխ-նախարար Փրոֆ. Մունթեանու Բոմիֆ։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՇԵՂՈՒՄՆԵՐ

Աչքէ անցընելով մեր երգահաններու կարգ մը հրատարակութիւնները, մարդ շուարած կը մնայ, երբ միեւնոյն երգը հրատարակուած կը տեսնէ այլ ձեւով, հոգ չէ թէ երաժշտութիւնը աղաւաղուած կամ այլանդակուած ըլլայ։

Մարդիկ կը յանգցնեն երգի մը բնագը (որպէս թէ) երգել տալ այս կամ այն երգչուհիին առանց նկատի ունենալու հեղինակին բնագիր հրատարակութիւնը, եւ աղաւաղել ձեւով գրի առնել յետոյ կը հրատարակեն։ Կամ սեփականութիւնը կը դարձնեն այս ու այն հրատարակչական ընկերութեան։

Աւելի ցաւալին, օտար երաժիշտներէ ընդօրինակ կը վերցնեն, եւ հայկական որեւէ քերթուածի բառերը վրան յարմարցնելով, իբրեւ ինքնուրոյն երաժշտութիւն հրատարակութեան կուտան։ Որպէսզի խօսքս հիմնաւորեմ, կուտամ հետեւեալ օրինակները։

Տրամադրութեանս տակ է «Նրանց» հրատարակչականին «Հայ ժողովրդային երգարան»ը։ Վերջին բաժնին մէջ կայ ձայնագրուած ցանկ մը երգերու զորս երգած է երգչուհի Տիկ. Զ. Փանոսեան, եւ գրի առած երաժշտապետ Պր. Ն. Ասիլբանեան։ Այս երգերու կարգին է նաեւ մեր այնքան ժողովրդականացած «Կռունկ»ը։ Ով չի գիտեր որ «Կռունկ»ը գրի առնուած է եւ դաշնակուած Կ. Վարդապետ կողմէ։ Բաղդատութեան դրէք երկու երաժշտութիւնները ո՞ւր են պատուաքող ելեւէջները, ո՞ւր է վերջին son filetէն, ո՞ւր է հարազատ ընկերակցութիւնը (accompagnement) որ «Կռունկ»ի երգը կը լսէի եթերային բարձունքէն։ Ո՞ւր է համակ նրբութիւնը այդ պանդուխտ երգին։

Անմիջապէս պէտք է ըսել որ չափազանց աղճատուած է երաժշտական արուեստէ զուրկ շատ քիչ նմանութիւն ունի իսկական «Կռունկ»ին՝ մանաւանդ չափաբերութեան (rythme) տեսակէտով։

Որպէսզի ընթերցողը աւելի լաւ ըմբռնէ, տարբեր կուտամ երկու «Կռունկ»ներու երաժշտութիւնները, դիտողութիւններով մէկտեղ (խմբ.—Ձանց կ՚առնենք խազերը (note) եւ յարակից մասնագիտական մանրամասնութիւնները)։

Ուրիշ երգ մը, «Իմ սիրուն ղաւակունքը», որուն երաժշտութիւնը կը պատկանի Ա. Մելի[…], նմանապէս աղաւաղ[…] է։

Անշուշտ նման պարագաներու մէջ, որքան հակառակ երա[…] ժշտութիւնը աղաւաղելն […] նոյնքան եւ աւելի իրաւ[…] խնդիր կայ։ Ձեւ ունեց հետ[…] քերթուածի իրաւական հարց[…] Մտահոգութիւնս այն է որ […] երաժշտութիւնը այս ձեւ[…] դէպի կորուստ կրնայ ընթանալ (թերեւս առօրեայ թէ բարե[…]) փոխած է։ Այն ատեն պէտք է յիշել հեղինակներու անուն[…] ինչպէս կանոն է ամէն տեղ[…] Որովհետեւ ոչ «Կռունկ»ը […] ոչ «Իմ սիրելի ղաւակունք»[…] երաժշտական որեւէ առաւելու[…] թիւն կը ներկայացնեն, ընդհ[…] կառակն պակասութիւն, հետ[…] մատած բնագիրներու հետ[…] ժշտական աշխարհի մէջ […] քայլ թոյլատրելի չէ որեւէ […] կուն, այլ մեւս յոժնագրին[…] անունը յիշելու պայմանով։

Այս անհաճոյ պայմաններ[…] բերուած է, որ մէկ երգը […] լսենք քանի մը տեսակ ընդ[…] ներով, մինչդեռ մէկ դար […] յօրինուած դասական […] կտորները, այժմ կ՚երգ[…] այնպէս ինչպէս կ՚երգուէին […] ընց ժամանակաշրջանին։

Օրինակ՝ Օր. Հ. Թորոսեան[…] Գ. Ա. Շահմուրատեան կ՚երգ[…] Կ. Վարդապետի «Կռունկ»[…] Տիկ. Զ. Փանոսեան կ՚երգէ […] (բացի Անկնայ երգուածքէն […]) Թ. Պէզազեան կ՚երգէ ուրիշ […] եւ այսպէս «Կռունկ»ներու […] բան մը։

Աւելին։ Գ. Վ. Սրուանձտեան[…] հրատարակութեան […] գործերը, (5 տետրակ) […] տետրին մէջ, «Իմ Ճուաչ հայաստան» (խօսք՝ Մ. Պէշիկթաշլեան) երգի երաժշտութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ […] նուած է Frederic Beral[…] Normandie *երգի բնագէն, […] հետին տաղաչափական փո[…] խութիւններով։*

Ա՞յս կերպով է որ պիտի հարստանայ հայ երաժշտական մշակոյթը։ Երաժիշտին […] երգահանին գործը օտար […] ժշտութենէ եղանակներ […] առնել չէ, այլ օտար երաժշ[…] կան ոճի հարստութենէն […] տուելով, մեր երաժշտութի[…] պատուաստել եւ ծաղկեց[…] ինչպէս ըրած է հանգուց[…] Ալեքսանդր Սպենդիարեան […] յապէս արուեստի մշակ […] ծայրոծոր հանգամանքն […] ղորի։

Իսկ եթէ մտածենք ընդ[…] նուր երաժշտական տեսակէտ[…] նկատի ունենալով երաժշտա[…] կան արուեստի միջազգ[…] հանգամանքը, դարձեալ […] կը զգանք այսպիսի գործ[…] քանի որ երգահանին պարտ[…] միջա նորութիւններ «բ[…]» երաժշտական ծաղկաստ[…] մէջ, ոչ թէ հրապարակի […] եղածը կրկնել։

Ա. Գ. ՄԷԼՔՈՆԵ[…]

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵ[Ր]

Թուրք ժողովուրդը շատ […] խումբ մ՚ն իրեն ցորդ […] զարմանալի պիտի ըլլար, եթէ […] տարիլաւոր […] դարաւոր աւանդութիւններէն […] նէծէնի դէպքը եւս փաստ […] Յեղափոխութիւնը կատարուեցաւ […] առանց փոխանցման, առանց […] ունի։ Բարեկարգումները […] յաջորդեցին իրր դիմուորական […] մաններ եւ քաղաքակրթութեան […] ձեւերէն դէպի նորերուն […] ըր շատ արագ […] Ծեղային կարգ մը յատկ[…] որոնք կը յայտնուին […] շարժումով մը, ցոյց […] թէ բարեփոխումը շատ […] Ինչպէս Լոթիի օրով ալ, […] բելի է Պոլսոյ սրճարաններ[…] ջեւ, սեղաններուն կլոր[…] «ալաթուրքա» ծալապատիկ […] տեսնել «նարկիլէ»ն […] ները կորսուած լուռ երազ[…] մէջ — միշտ նոյն ծա[…] բայց քիչ փոփոխութենէն […] հետք մը անցնելէն, շատ […] նշանն,— բայարձակ հա[…]

...ժողովուրդի մը որ ստիպուած է, նաեւ ...նգամ ազատութեան համար եւ ... երէկ համակերպած բանակե-... փակուցեան մը, պարզապէս ...ր է փոխել։ Մինչեւ ո՞ր աստիճան ... ազատութեան տխուրը կը յայտ-... փոփոխմէ մը, որ իրականու-թեան մէջ, աւելի տրամաբան չիկ-... ...ութիւն մըն է քան իրական ...իւն իսկ։ Կարգին՝ իշխանու-թեան վրայ միացած է այն, ինչ որ ... Անատոլուի ...ագմագաշտերուն ... — գիւղացիական պետ մը։ Իր ...ական գործերը՝ հրամաններ են ... կը գործադրուին մեքենայօրէն՝ ... թէ բանակի մը կողմէ։ Անցեա-... նախ խօսելու, լռեցնե-... այնքան տարածուած վախը, խօսե-... կշռելու մտահոգութիւնը, ...ւելու վախով, լռու-... որ կը ոտնէն քաղաքական ... մասին, այն մարդը ուր ... վտանգաւոր է առաջ երթալ, ... գործել։ Զգալումի միջոց-... գործունեայ են։

...927 Հոկտ. 28ին — անմոռա-... Թուրքիոյ տարե-...թեանց մէջ — կատարուեցաւ ... առաջին մարդահա-... Հարցարանները լեցնելու ան-... պաշտօնեաներու* թիւը այնքան ... էր, որ գործողութիւնը ձախո-... վախով արգիլուեցան դուրս ... ելլել՝ ծանր տուգանքի ... Նոյն տարին, կառա-...թեան պետին «քէյֆ»ը այն-... առեց որ արգիլէ մօրուք՝ եր-... հանրային պաշտօնեաներուն ... ...ելու հրամանագրին ..., թերթերը հազիւ հա-... էին լուր, պաշտօնեաները ... սափրիչին քով եւ թերթերն ... գիտցեալ մօրուքները որոնք ... չէին կորուած՝ ինկան մկրա-... տակ։ Այսուհանդերձ այս տարր-... ...ին բոլորովին կը տարբերի ... ...էն անով որ կտակար ... ...ն է, այնքան խոր ...ն իրեն ... ...ան առօղ մարդուն հան-...՝ այս ժողովուրդին երախտագի-...թիւնն ու յարգանքը։

Վերջապէս, կարելի՞ է լաւ ...թեան ... ազատութիւն մը որ չէ անհե-...ացած, — «պախշիշ»ը Պաշտօն-...ները, կաշառ...ապէս ... ...ունէր ըլլալով համեր..., շատ ... կը վճարուէին — եթէ սակայն ...էին — ու չէին կրնար իրենց ...ներով ապրիլ։ Բոլորը, ամե-... պաշտօնեաներէն սկսեալ ... նախարարները, կը շահագոր-...ծէին իրենց պաշտօնները։ «Պախ-...»ն ուրեմն ընդունուած, նուիրա-...գործուած էր եւ բացէ ի բաց կը ... եւ այս չէ փոխուած, ...

արեւելեան աւանդութիւն, զոր դժուար թէ կարելի ըլլայ վերցնել։

Ինչպէ՞ս ուրեմն գնահատել ապագան ժողովուրդի մը, երբ դեռ այնքան մօտ է անցեալին զոր ուրացաւ։ Կարելի չէ գնահատումներ ընել, այլ երեւոյթներէն դատելով՝ գուշակութիւններ որոնք, շիտակ է թէ նպաստաւոր եւ քաջալերական են։ Ընդհանրապէս, կ'ըսուի թէ Թուրքերը ծոյլ են։ Սակայն, ո՞ւր կարելի է գտնել մարդեր, որոնք ընդունակ ըլլան այնքան երկար եւ նշանակելի ճիգերու։

Բեռնակիրը, փողոցի ամենէն հետաքրքրական բաներէն է որ աչքի կը զարնէ Պոլսոյ մէջ։ Բեռնակիրը կը վերցնէ ծղմող բեռներ, տան տեղափոխութիւն կը կատարէ, մինակը, կը փոխադրէ դաշնակ, եւլն.։ Զինուորին տոկունութիւնը առասպելական է։ Թուրքը չունի Ալպին, Հնդիկին եւ Անկամէնի թուլութիւնը եւ այս կողմէն յստակօրէն կը տարբերի ասիական ցեղերէն։

Շուկաներու մէջ, յաճախ կը տեսնէք թիթեղագործներ, կաթսայագործներ, որոնք եռանդով կ'աշխատին մինչեւ ուշ ատեն։ Նոյնպէս, վաճառատուները շատ աւելի ուշ կը փակուին քան մեր երկրին մէջ։

Խորքին մէջ, Թուրքը չի սիրեր աճապարել, եւ չունի ժամանակի նուազագոյն գիտակցութիւնը։ Մինչեւ օրուան 24 ժամու բաժանման եղանակի որդեգրումը, ժամացոյցի գործածութիւն չէին գիտեր. հակառակ էր Քուրանի ոգիին, գործերը կը կատարուէին համաձայն արեւու «Անապատական սատանայինն է, համբերութիւնը Աստուծոյ», կ'ըսէ տեղական առած մը։ Եւ ահա թէ ինչո՞ւ Թուրքը կ'աշխատի այնքան դանդաղ։ Բայց իւրացնելով ժամու ըմբռնումը, ստիպուած ..., պիտի ... ըլլալու սովորութիւնը։ Անոնց դանդաղութիւնը կը բացատրուի նաեւ իր անգործութեամբ եւ արիշնամի անփութութեամբ։ Բացի արուեստի արտայայտութիւններէն, անոր արտայայտութիւնները կոշտ են։ Ամէն ինչ ձեռքով կ'ընէ եւ Չինաստանէն զատ չկայ երկիր մը, ուր ձեռական աշխատանքը այնքան քիչ վարձատրուի որովհետեւ, մեքենան հոն անծանօթ է — Նոր սկսած է տարածուիլ եւ սովորութիւնները շատ նախնական մնացած են։

Ինչ որ Թուրքերուն կը պակսի, ընդունակութիւնը չէ, այլ փորձառութիւնը։ Ծուլացիեն, բայց տոկացած են, որովհետեւ ազատ էին, եւ այս ազատութեան հետ կրնայ նաեւ անհետանալ, ինչ որ ծուլութիւն նկատուած է։ Անոնք առաջնակարգ պետական մարդեր եւ ծանօթանց դիւանագէտներ ունեցած են։ Ըսէք փաշա Լօզան գացեր էր պաշտպանելու պարտուած ազգ մը՝ հոն իր ունեցած յաջողութիւններով ցոյց տուաւ դաշնակիցներուն իր դիւանագիտական ճարպիկութեան չափը։ Ինչո՞ւ հիմա չպիտի սորվէին վարել դրամատուն մը առեւտրական տուն մը, շահագործել հանք մը, գործարան մը, ագարակ մը եւ ինչո՞ւ չպիտի յաջողէին այն մարզերուն մէջ, ուր դեռ բան չեն փորձած։

(7)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ, 22 Ապրիլ.— Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս ազգային ու կուսակցական մարմիններուն, Վալանսի մէջ եւս տօնուեցաւ Ապրիլեան եղեռնի սգահանդէսը։ Շաբաթ իրիկուն եկեղեցին լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։

Կը նախագահէր, Ազգ. Միութեան կողմէ, գաղութիս քահանան։ Մեր ընկերներէն Թաչէրեան, երբ հանդէսը բացուած յայտարարեց, ժողովուրդը յոտնկայս երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։

Յետոյ նախագահը քանի մը վայրկեան խօսեցաւ, եղան արտասանութիւններ ու երգեր։ Ազգ. Վարչութեան կողմէ խօսեցաւ Գ. Գ. Սարոյեան, որ պատմականն ըրաւ 1915ի եղեռնին։ Ամէնէն վերջը բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, կարօ Ուշաքլեան, զոր Որբերու Միութեան մասնաճիւղը հրաւիրած էր Փարիզէն։ Բանախօսը բացատրեց թէ ի՛նչ կը նշանակէ Ապրիլ Տասնըմէկ։ Թուրքը ուզեց իր Ջարդարարի արհեստով արմատախիլ ընել հայ ժողովուրդը։ Այդ եղեռնի գործն է, որ կը խորհրդանշէ այս տօնը։ Բայց հայ ժողովուրդը կը վերապրի եւ երբեք կորած չէ իր հաւատքը հայրենիքէն։ Ուրեմն Ապրիլ Տասնըմէկը խորհրդանշան է նաեւ հայ ժողովուրդին ապրելու տենչին, եւ իր հայրենիքին կապուած մնալու ցանկութեան։ Սակայն որպէսզի հայ ժողովուրդը ապրի ... եւս մնայ այդ հաւատքով, անհրաժեշտ է որ համերաշխութիւնը տիրէ մեր մէջ։ Հակառակ պարագային Թուրքը կը հասնի իր նպատակին, երբ մենք անմիաբանութեան, ներքին վէճերու պատճառով քայքայուինք ու կազմալուծուինք։ Այսօր ամէն տեղ Որբերն են, որ տէր կանգնած են այս սգատօնին, իբրեւ աւանդը իրենց սպանուած ծնողքներուն, եւ մենք պարտաւոր ենք շրջապատել այս թանկագին բեկորները, թէ կ'ուզենք յարգել ծնողներուն յիշատակը։

Ժողովուրդը խոր տպաւորութեան մէջ հեռացաւ սրահէն, երբ հանդէսը փակուած յայտարարուեցաւ։

Զմոռնամ ըսել, որ տեղւոյն քահանան երկու բերան գոց սորված աղօթքով ինքզինք շատ մեծ մատուցական մը կը կարծէ եւ չի հանդուրժեր ուրիշներու։ Այնպէս որ աշխատեցաւ, իր «մեծութիւնը» պանծացնելու համար ինք մինակը տօնել սգահանդէսը, եւ իր ետեւէն քաշել Ազգային Միութիւնը։ Զ. Ե. Ռ. Միութեան կեդրոնին հեռագրին վրայ Մասնաճիւղս ուզեց, ինչպէս ամէն տարի, դարձեալ տօնել սգահանդէսը։ Կոչ ըրաւ ժողովուրդին, որ միշտ հետն է իր որբերուն։ Եւ ժողովուրդին համակրանքէն թելադրուած, քահանան ստիպուեցաւ միանալ մեզի։

Արի

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի դըպրոցը այս տարի բեղմնաւոր տարեշրջան մը կը բոլորէ, իր շուրջ համախմբելով թաղի բոլոր գիտակից ազգայինները ուսուցչական կազմը նոյնպէս բաղկացած է զոհաբերող անձերէ, որոնք ջանք չեն խնայեր արժանաւոր կերպով ի գլուխ հանելու իրենց վստահուած գործը։

Այս օրերս դպրոցին նիւթական բացը գոցելու համար նախաձեռնութեամբ Թաղական Խորհուրդի ու ղեկավարութեամբ Գ. Մարութեանի պատրաստուած էր հանդէս մը որ տեղի ունեցաւ ապրիլ 19ին տեղւոյս եկեղեցիին մէջ։

Հանդէսի ներքին կարգապահութեան կը հսկէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղւոյս սկաուտները։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով ու յետոյ «Մարսէյլէզ»ով, որոնք յաջող կերպով երգեց դպրոցի երգչախումբը։ Խօսեցաւ Գ. Մարութեան հանդէսի նպատակին մասին։

Ամէնէն հետաքրքիրն էր իր նորութեամբ 38 փոքրիկներ երեք տեսակ գոյներով կարմիր կապոյտ նարնջագոյն հագուստներով մէկիկ մէկիկ բեմ գալը Ա. Բ. Գ.ի կարգով մինչեւ Ֆ։ Արտասանեցին քառեակներ, 38 հայերէն տառերու սկզբնաւորութեամբ կազմեցին խորհրդաւոր տեսարան մը, մեր «Եռագոյնը»։ Որմէ վերջ դպրոցի բարձրագոյն դասարանի աշակերտ ու աշակերտուհիներու մասնակցութեամբ բեմադրեցին «Հայր Աշուղը» մեծ յաջողութեամբ։ Գնահատելի էին պարոններ Վրէժ Եւգովանեան, Պօղոս Զիլինկիրեան, օրիորդներ Աղաւնի Կամիկեան ու Սրբուհի Սուլեան իրենց յաջողութեամբ։ Երգուեցան ազգ. ու ժողովրդական զանազան երգեր փոքրիկներու կողմէ։ Բ. դասարանի երկսեռ աշակերտները մանկական քըրքջալից զաւեշտ մը։ Անուրդ մը տեղի ունեցաւ որմէ գոյացաւ 500 ֆրանք։ Հանդէսին զուտ հասոյթն է մօտ 1500 ֆրանք։

Հ. Արծրունի

ԷՖԵԱԼ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Բոլշեւիկները չարունակ կը գրեն թէ լուծած են բեսպրիզորնիի հարցը։ Բոլոր լքեալ երախաները (բեսպրիզորնի) լծուած են աշխատանքի։ Այսպէս կը կրկնեն նաեւ Մոսկուա կանչուած օտար գրողները, որոնք վերադառնալով իրենց երկիրը նոյն ձեւով կը պնդեն թէ այլ եւս ոչ մէկ լքեալ երախայ կը տեսնուի Ռուսիոյ մէջ։

Իրականութիւնը այն է, որ լքեալ երախաներու բազմութիւնը կը շարունակէ իր սովորական կեանքը Փեթրոկրատէն մինչեւ Մոսկուա, Օտեսայէն մինչեւ Թիֆլիս եւ Երեւան։ Մեր ընթերցողները գիտեն անշուշտ ի՛նչպիսի զառածարգ մը ստեղծած են այս որբերը, որոնց կեանքէն առած էինք Ռուս յեղափոխութեան ծաղիկները թերթօնը, հրատարակուած «Յառաջ»ի մէջ անցեալ աշնան։ Անա այդ տղաքն են նորէն որ կը զբաղեցնեն խորհրդային մամուլը։

«Իզվեստիա» կը գրէր վերջերս (25 փետր.)։—

«Նկատի ունենալով որ տակաւին լքեալ երախաներ կան որ կը թափառին փողոցներուն մէջ, կրթական գործավարը՝ Բուբնով հրամայեց կարճ շրջանի մը ընթացքին հաւաքել զանոնք, մաքրելով փողոցները»։

«Վեչերնիայա Մոսկվա» կը (10 մարտ).—

«Մոսկուայի մէջ հրաման տրուած է ամբողջովին մաքրել փողոցները այս լքեալ երախաներէն։ Կը յուսացուի, որ տասը օրուան մէջ փողոցը տղայ մը չմնայ»։

Գորկ կը գրէ (22 Մարտ).—

«Գարնան սկիզբը Մոսկուայի եւ հիւսիսային քաղաքներու լքեալ երախաները հարաւ կ'իջնեն, կ'երթան մինչեւ Խրիմ եւ կամ Կովկաս. միշտ հեծնելով վագոններու վրայ։ Կը խնդրենք կրթական գործավարէն հաւաքել այս տղաքը»։

Վեչէրնիայա կրասնայա Գազէտա *(25 մարտ կը գրէ.—*

«Այս տարի պէտք է վերջնականապէս փակել լքեալ երախաներու հարցը։ Գործավարներու խորհուրդը խիստ միջոցներ ձեռք առած է այս մասին»։

Եւ սակայն լեցուն են փողոցները լքեալ երախաներով, որոնք մեծ աւերներ կը գործեն։ Անոնց այդ պատմութիւններուն կ'անդրադառնանք յաջորդով։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿ
ՅԱՌԱՋԱԴԷՄ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութիւնը անցեալ տարուան պէս այս տարի ալ մրցանակներ պիտի բաշխէ Փարիզի և արուարձաններու հայ և ֆրանսական վարժարաններուն մէջ առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ եւ հինգերորդ հանդիսացող մանչ եւ աղջիկ աշակերտներու։

Արձանագրութեան համար ներկայացող ծնողներ կամ նոյն ինքն աշակերտներ պէտք է անպայման տան մեզի՝ 1.— Աշակերտին ծննդավայրը, 2.— Տարիքը, 3.— Հասցէն եւ 4.— Դպրոցին Տեսչութեան կողմէ ստորագրուած մասնաւոր վկայագիր մը, որուն մէջ նշանակուած ըլլան դպրոցին անունը աստիճանը (մանկապարտէ՞զ թէ թաղային վարժարան), աշակերտին դասարանը, կամ՝ երրորդ ըլլալը եւ մասնաւորապէս անոր վարքին, նկարագրին եւ աշխատասիրութեան մասին տեղեկութիւններ։ Այս թուղթը անհրաժեշտ է արձանագրուելու համար, առանց անոր արձանագրութիւն չի կատարուիր։

Արձանագրուելու համար դիմել ամէն օր (կիրակիէն զատ) ժամը 9—12 եկեղեցւոյ ընդհանուր քարտուղարութեան։

Արձանագրութիւնները կը բացուին վարի թուականէն սկսեալ եւ կը փակուին յառաջիկայ 1931 սեպտեմբեր 30։

Մրցանակներու բաշխումի թուականը պիտի ծանուցուի թերթերով եւ ծնողքներու կամ պաշտօնեաներու ուղղեալ մասնաւոր նամակով։

(Անիք)

ՍԹՐԱՆՊՈԼԻՆ ԿԱՐԹՆԱՑ

Սթրանպոլի հրաբուխը սկսաւ նորէն բորբոքիլ։ Երկու պայթիւններ լսուեցան, որմէ վերջ հրաբուխն սկսաւ մոխիր ու քար ժայթքել։

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ

Մոսկովա գետը յորդեցաւ Մոսկուայի բազմաթիւ արուարձաններուն մէջ, փողոցները ողողուեցան եւ բնակիչները փոխադրուեցան ապահով վայրեր։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԲԵՆՈՒՈՒԲԻ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուծնարփերական թուականներու վերջերը, Տոլստոյի, Իպսէնի, Նիչէի ...ին Եւրոպան կը կարծէր թէ ...ային ամենէն մեծ զարաշր-...ներէն մէկուն մէջ կը գտնուի.— Մէջտեղ կ'ելլէ Գուստաֆէշտայի հր-...այ մը՝ Մաքս Նորդաու եւ զուար-...ալով կը բացատրէ թէ ի՛նչպէս ... անուանի բանաստեղծները այ-...ռածներ են եւ թէ ի՛նչպէս մեր ...ականութիւնը հիմնուած է ... վրայ։

«Անգմէ, ...ուած է որ ինք ամբողջութեան մէջ բնականոն եւ բարոյական էակ ... է — Հրեայ մը կը ներկայանայ ...ականքի Ֆռայտրուէն, Սիկ-... Ֆրէօտ եւ կը գտնէ որ ա-...ենէն տաքինի եւ ազնուական ... մէջ իսկ պահուած կայ յե-...ուած մը, ազգականծ մը, ոճ-... մը։

... գարդատներու եւ քաղ-... նոր ... շրջաններէն ի վեր ... ենք նկատել կինը՝ իբրեւ ...աշտաճութեան առարկայ մը, իբրեւ ...արելութեանց անօթ մը.— Հըր-...այ մը կը հանի Վիեննայէն, ...ինկէր, ու կ'ապացուցանէ գի-...օրէն եւ տրամաբանաբար որ ... անարդ ու ... մըն է, աղտեղութեան եւ ստորնութեան անդունդ մը։

Մտաւորականներ, փիլիսոփաներ եւ ուրիշներ միշտ կարծեցին որ մտաւոր կարողութի՛ւնը, մի՛տքը, միակ միջոցն է ճշմարտութեան հասնելու համար եւ սակայ մարդուն մեծագոյն յաղթանակն է.— Հրեայ մը դուրս կուգայ Փարիզէն, Բերկսոն եւ իր հանճարեղ նրբին վերլուծում-կը տապալէ մտքի առաջնութիւնը, կը քանդէ պղատոնականութեան զարաւոր շէնքը եւ կ'եզրակացնէ որ յղացող միտքը, անկարող է իրականութիւնը ըմբռնել։

«Դրեթէ բոլորի կողմէ ընդունուած էր որ կրօնքները, Աստուծոյ եւ մարդկային ամենաբարձր կարողութիւններու միջեւ տեղի ունեցած հրաշալի գործակցութեան մը արդիւնքն է.— Եւ ահաւասիկ Սէն Ժերմէնցի հրեայ մը՝ Սալոմոն Ռայնախ կը ջանայ ապացուցանել որ այդ բոլորը պարզապէս մնացորդն է վայրի հին ցեղերու, արգելումի դրութիւնը յարափոփոխ գաղափարագիտական յօրինուածքներով։

«Կը կարծուէր ապրիլ հաստատուն տիեզերքի մը մէջ, անշարժ եւ բացարձակ ժամանակի մը եւ տարածութեան մը հիմերուն վրայ շինուած.— Մէջտեղ կ'ելնէ հրեայ մը Ուլմէն, Այնշտայն եւ կը հաստատէ որ ժամանակ եւ տարածութիւն մէկ բան են, որ բացարձակ տարածութիւն գոյութիւն չունի, ինչպէս բացարձակ ժամանակ, որ բոլորը հիմնուած են յարաբերական յարաբերականութեան մը վրայ եւ որ հին բնագիտութեան շէնքը՝ արդիական գիտութեան փառքն ու պարծանքը, հիմնայատակ կը կործանի։

Գիտական բանապաշտութիւնը վստահ էր որ յաղթած է ու տիրած մտքին, եւ տուած՝ իրականութեան բանալին.— Կը ցցուի հրեայ մը Լուբլինոյէն՝ եւ կը լուծէ այս պատրանքն ալ. բնաւոր օրէնքները երբեք ամբողջութեամբ չեն համեմատուիր իրականութեան հետ, միշտ կայ անվերածելի եւ ապստամբ մնացորդ մը՝ որ կ'արհամարհէ տրամաբանող իմացականութեան կարծեցեալ յաղթանակը։

Ու կարելի է այսպէս շարունակել։ Չեմ խօսիր քաղաքականութենէն՝ ուր Պիզմարք դիկտատորը իբրեւ հակառակորդ ունէր հրեայ Լասսալը, ուր Կլադստոնը գրաւեցուեցաւ հրեայ Դիզրայէլիով, ուր Գամբեթի աջ բազուկն էր հրեայ Որ-տանը(?), Կլէմանսոյինը՝ հրեայ Մանդէլը, Լենինը՝ հրեայ Տրոցկին։

Նկատի առէք որ ես մեր առջեւ չցրի անշուշտ ու երկրորդական անուններ։ Այսօրուան մտաւորական Եւրոպան, մեծ մասամբ, մեծ Հրեաներու ազդեցութեան, կամ եթէ կ'ուզէք, կախարդանքին տակ է, այն Հրեաներուն՝ որոնց անունը յիշեցի։ Ծնած՝ այլազան ժողովուրդներու մէջ, նուիրուած զանազան հետազօտումներու, բոլորն ալ գերման եւ ֆրանսացի, իտալացի եւ լեհ, բանաստեղծ եւ մաթեմատիկոս, ճարտարան ու փիլիսոփայ, ունին միատեսակ նկարագիր մը եւ միատեսակ նպատակ մը, այսինքն կասկածի տակ դնել ճանչցուած ճշմարտութիւնները, վար առնել՝ ինչ որ բարձր է, կեղտոտել ինչ որ մաքուր կը թուի, խախտել ինչ որ հաստատուն կը կարծուի, քարկոծել ինչ որ յարգուած է.

Այս թունաւոր հիւթերու գաղանար ներթափանցումը(?), յունական լատինական եւ քրիստոնէական աշխարհին դէմ, հրէական մեծ վրէժխնդրութիւնն է։ Յոյները մեզ արհամարհեցին, Հռոմայեցիք մեզ տապանովեցին ու ցրուեցին, քրիստոնեաները մեզ տանջեցին ու կողոպտեցին եւ մենք՝ միշտ ուժով վրէժխնդիր ըլլալու համար չափազանց տկար, բաւական յարձակողական մը ըրինք ընդ դէմ քաղաքակիրթ սիւներուն՝ որոնց վրայ կը հանգչի այն քաղաքակրթութիւնը՝ որ ծնած է Պղատոնի Աթէնքէն եւ կայսրերու ու Պապերու Հռոմէն։ Ու մեր վրէժխնդրութիւնը լաւ ճամբու վրայ է։ Իբրեւ դրամատէրներ տիրացած ենք տնտեսական հրապարակին, եւ ասիկա այնպիսի շրջանի մը՝ ուր տնտեսութիւնն է ամէն ինչ, կամ գրեթէ։ Իբրեւ մտքի մշակներ կը տիրապետենք մտաւորական հրապարակին, փշրելով հին, սուրբ ու անսուրբ հաւատքները, յայտնուած կամ աշխարհական կրօնքները։ Հրեան իր մէջ կը միացնէ երկու ամէնէն աչառիւ եղերը, բռնակալ՝ նիւթին թագաւորութեան մէջ, անիշխանական՝ մտքին թագաւորութեան մէջ։

Դո՛ւք մեր ծառաներն էք տնտեսական կարգ ու սարքին մէջ. դո՛ւք մեր ջահերն էք մտաւորական հողի վրայ։ Ժողովուրդը, ամբաստանուած Աստուած մը սպաննած ըլլալով, ուզած է սպաննել մտքին ու զգացումին կուռքերը եւ ձեզ կը ստիպէ ծնրադրել մեծագոյն կուռքին, միակ մնացածին՝ Դրամին։ Մեր նուաստացումը՝ որ Բաբելական գերութենէն մինչեւ Բար-Գոշեբայի պարտութիւնը կ'երկարի եւ տեւականօրէն կը շարունակուի Հրէանոցներու մէջէն մինչեւ ֆրանսական յեղափոխութիւնը, գտած է վերջապէս իր հատուցումը։ Ժողովուրդներու պարիան կրնայ վերջապէս երգել կրկնակ յաղթանակի մը քայլերգը։

Փոքրիկ Բենուաբին, այսպէս խօսելով, հետզհետէ գերագրգռուած էր. աչքերը կը փայլատակէին իրենց խորշերէն, իր նիհար ձեռքերը շարունակ շարժման մէջ էին։ Մարմրուն ձայնը հետզհետէ սուր ու ճչող կը դառնար։ Անդրադարձաւ յանկարծ որ շատ խօսեցաւ. խոյն լռեց։ Սենեակին մէջ խոր ու երկար լռութիւն մը տիրեց։ Ու վերջապէս Տոքթ. Բենուաբին, ցած ու վարանոտ ձայնով խնդրեց ինծմէ.

— Կարող չէի՞ք հազար ֆրանքի կանխավճար մը ընել իմ թօշակիս հաշւոյն։ Ձեռք մը դրեալ պիտի շինեմ, պիտի ուզէի քանի մը փոքրիկ պարտքեր վճարել...

Ու երբ փոխերը ստացաւ, ինծի նայեցաւ ժպիտով մը որով կ'ուզէր այնքան նրբամիտ երեւալ.

— Դուք այնքան ալ տառական իմաստով մի վերցնէք իմ այն բոլոր նորօրինակ կարծիքները՝ զոր այս երեկոյ յայտնեցի։ Հրեաները այնպէս մը շինուած են որ շատ կը սիրեն խօսիլ. կը խօսի՛ն, կը խօսի՛ն... մինչեւ որ մէկու մը կը զարնուին։ Եթէ քանի մէ մէջ զձեզ վիրաւորեցի, ձեր ներողամտութիւնը կը խնդրեմ։

Թարգմ. Բժ. Ե. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

հրդեհողովին մեծ նշանակութիւնը։ Սակայն Լանքաշիրի հիւսկեղէններուն դէմ պոյքոթը կը շարունակուի Պոմպէյի մէջ, իսկ կամաւորները կը շարունակեն արմատախիլ ընել արմաւենիները եւ կողոպտել տալ ըմպելիի վաճառատուները։

Իսկ սահմանագլուխի կողմը, կացութիւնը աւելի խռով է։ Համայնավարները համաձայնած են երիտասարդներուն հետ, շրջանին մէջ խռովութիւններ յարուցանելու համար։ Անգլիական օդային ուժերը պրպտումներ կը կատարեն և զօրախումբեր կը ջանան զսպել Թալուլի ըմբոստ ցեղախումբերը։ Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ համերաշխութիւնը հեռու է իրականանալէ։ Գանտի հրաժարած ըլլալ կը թուի իր միջնորդութեան յոյսերէն եւ այս պայմաններուն մէջ է որ նոր փոխարքան կը ձեռնարկէ պաշտօնի։

Զօրակոչ խորհրդային նաւազներու

Ռուսիոյ աշխատանքի գործավարութիւնը հրամանագրով մը ծառայութեան կը կանչէ բոլոր անոնք որ վերջին 6 տարիներու ընթացքին պաշտօն վարած են ծովային սպասարկութեանց մէջ, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնք որ ծովու վրայ գործած չըլլալով մէկտեղ, ծառայած են նաւային սպասարկութեանց մթերանոցներուն մէջ, 1926էն ասդին։ Մեքենագէտ սպաները մինչեւ 10 օր պէտք է միանան իրենց նաւային միութիւններուն, իսկ նորակոչները որոնք պիտի ծառայեն ծովու վրայ, պարտաւոր են մինչեւ մայիս 1 ներկայանալ իրենց պատկանեալ զօրակոչի դիւանին։

Խիստ պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին գործատան այն տնօրէնները, որոնք կ'արգիլեն իրենց աշխատաւորները պատասխանելէ կոչին, ինչպէս նաեւ անոնք որ նկատի չպիտի առնեն զայն։

Նաւային համաձայնութիւնը վտանգուած

Գրեր էինք թէ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ կնքելի համաձայնութեան մասին, ֆրանսական կառավարութիւնը նոր առաջարկներ է ներկայացուցած Անգլիոյ եւ Իտալիոյ։

Անգլիա իր կողմէն հակառաջարկներ ներկայացուց Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ։

Ֆրանսացի մասնագէտները, որոնք կիրակի օր իսկ սկսան քննել Անգլիոյ առաջարկները, կը շարունակեն իրենց ուսումնասիրութիւնները։

Այս ուսումնասիրութեանց եզրակացութիւնը պիտի ներկայացուի նախարարաց խորհուրդին։ Այսուհանդերձ, կառավարութիւնը վերջնապէս չպիտի բանաձեւէ իր պատասխանը մինչեւ որ չստանայ Իտալիոյ պատասխանը՝ իր առաջարկներուն։ Կը կարծուի սակայն թէ իտալական պատասխանը նման պիտի ըլլայ Անգլիոյ պատասխանին։ Իտալական թերթերը կը գրեն արդէն թէ ֆրանսական առաջարկները անընդունելի են եւ թէ Իտալիոյ պատասխանը հազիւ մէկ քանի օրէն կարելի պիտի ըլլայ յանձնել Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի։

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը կարծեն թէ այս բանակցութիւնները որոնք ցարդ որեւէ ելքի չյանգեցան, ի վերջոյ պիտի ձախողեցնեն նաւային համաձայնութիւնը։

Ֆրանսոուա յարաբերութիւնները

Բոլշեւիկեան «Իզվէստիա» թերթը պատասխանելով ֆրանսական թերթի մը յօդուածին, որով կ'առաջարկուէր Ռուսիոյ հետ առեւտուրը վերածել մենաշնորհի, կը գրէ.— Խորհրդային Միութիւնը երբեք չպիտի յօժարի որ խորհրդային ապրանքները ենթարկուին վարչական մասնաւոր եղանակի մը, երբ նոյնը չի կիրարկուիր ուրիշ երկիրներու հանդէպ»։

Իսկ եթէ Ֆրանսա արտաքին ամբողջ առեւտուրը վերածէ մենաշնորհի, բոլոր երկիրներուն համար, Խորհրդ. Միութիւնը ընելիք առարկութիւն չպիտի ունենայ։

«Իզվեստիա» կ'աւելցնէ թէ այս ծրագրին գործադրութիւնը նոր փաստը պիտի բերէ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան ղեկավարներու չկամութեան, հանդէպ Խորհրդային Ռուսիոյ։

Ռուսիոյ մայրաքաղաքը ողողուած

Այս օրերս, Մոսկուա ողողուած է եւ կարելի չէ ողողման հետեւանքները նախատեսել։ Ապրիլ 24ին, Մոսկուա գետը յորդեցաւ ձիւնհալին հետեւանքով՝ եւ ողողեց Մոսկուայի կեդրոնն իսկ. Ջուրին մակերեսը սովորականէն 8 մեթր վեր էր։ Այդ օր, կէս գիշերին, Մոսկուայի ժողովուրդին վտանգը հաղորդուեցաւ թնդանօթի հարուածներով։

Բոլշեւիկեան իշխանութիւնները հրաման տուին զօրաւոր լուսարձակներ զետեղել ամբողջ գետի երկայնքին։ Թէեւ ողողումը կը նախատեսուէր արդէն, սակայն ոեւէ կանխազգուշական միջոց ձեռք չէր առնուած։ Ջուրը ողողեց նաեւ Թոշիրի ելեկտրական գործարանը եւ մեքենաները ու կը վախցուի որ գործարանը դադրի գործելէ։

Ծարդ 115 գործարաններ եւ 145 փողոցներ ողողուած են Մոսկուայի մէջ։ Եթէ գետը շարունակէ բարձրանալ, անցեալ տարի Մոսկուայի վրայ կառուցուած նոր կամուրջը վախ կայ որ փլի եւ քշուի ջուրերէն։

Կը հաղորդուի նաեւ թէ Սպիտակ Ռուսիոյ մայրաքաղաքը Մինսկ ողողուած է ամբողջովին։ Մինսկի կարգ մը փողոցներուն մէջ, ջուրը բարձրացած է մինչեւ տուներու տանիքը։

Սպանիոյ դէպքերը

Սպանիոյ հանրապետական կառավարութեան պետը Ալքալա Զամօրա, մեկնեցաւ Պարչելոնա, ուր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Քաթալաններու հանրապետութեան նախագահ գնդ. Մաչիայի հետ։

Ելեւմտական նախարարը յայտնեց թէ արտասահման փախուած դրամագլուխները կանոնաւոր կերպով կը վերադարձուին երկիր։ Նախորդ օր միայն, 140 դրամական աւանդներ յանձնուած են սպանիական դրամատան։

Անդրադառնալով համայնավարներու կատարած գրգռութեանց, ներքին նախարարը յայտնեց թէ հանրապետութիւնը թոյլ տալով մէկտեղ որ ամէն հոսանք ազատօրէն կատարէ իր քարոզչութիւնը, չպիտի հանդուրժէ՝ որ համայնավարները հակառավարական քայլեր առնեն եւ պիտի արգիլէ կարմիր բջիջներու կազմակերպումը։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ
տեղեկագրաբար ժողովի կը հրաւիրէ՝

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէն այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական վայրը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՇԽԱՆ ենթակոմիտէն այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական վայրը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԻՆ ԼՈՒԻ Ակնունի ենթակոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ կոմիտէն։

ԵՐԵԿՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ ՌՈՒՍ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ BALMONTի
Այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին
Hôtel Majestic, 19 Ave. Kléber, Փարիզ
Հովանաւորութեամբ՝ Փրօֆէսէօր EMILE HAUMARTի

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 7.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Գրադարանը վարձքով կուտայ գիտական, վիպական, գրական ամէն տեսակ գիրքեր։ Ամիսը՝ 2 ֆրանք, շաբաթը՝ 1 Ֆր.։

Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. Եշ. եւ Ուրբաթ երեկոները ժամը 7—8.30, դիմել՝ 11 Rue Dunoir, Lyon.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Փարաւոն Համբարձումեան (Ամերիկա), Գ. Փիլոս Համբարձումեան (Ամերիկա), Պ. Մկրտիչ Համբարձումեան (Ամերիկա), Պ. Միհրան Համբարձումեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Թովմասեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ալօեան եւ Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Յակոբեան, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ եւ նամակաւ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի որդւոյն, եղբօր թոռան, եղբօր որդւոյն, սանին

ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ
դառնաղէտ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի 1931 ապրիլ 21ին Մարսէյլի մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Ստեփան Անդրանիկ գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Գօգօս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հաւայեան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի աղաւանքներուն մէջ։

Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Զէփնի գիւղէն Յարութիւն Կէլվէշեան որ քանի մը օր առաջ կը գտնուէր հետեւեալ հասցէին՝ chez M. Davian, Les Peronneries, au Boulay, Indre et Loire. մեկնած է առանց տալու իր հասցէն։ Իմացնել՝ Յովհաննէս Պ. Գարբեանի, 113 Bld. Rodin, Issy les Moulineaux, Seine

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 374 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ԱՊՐԻԼ
1931

29 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1556 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀԱ ԹԷ Ի՛ՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆՔ

Քանի մը անգամ է որ, կողմնակի աղբիւրներէ, կը լսենք Գ. Կիւլպէնկեանի տրտունջը՝ «Յառաջ»ի դէմ։

— Ի՞նչ կ'ուզէ Յառաջը ինծմէ։ Աջ-ձախ կուտամ կոր, 60.000 ֆրանք այսինչ հաստատութեան, 700 սթերլին այնինչ գործին։ Այս ըսածս այն կ'ընեմ... ի՞նչ կ'ուզէ...

Ուրախ ենք որ, հակառակ իր լսրծուն շրջապատին, Գ. Գ. Կիւլպէնկեան թէ՛ հայերէն թերթ կը կարդայ եւ թէ՛ դառնութիւն կը զգայ իբրեւ թէ անիրաւ յարձակումներէ։

Ուրախ ենք, մանաւանդ, որ վեց ամիս երթեւեկելով Բարեգործականի քառակուսի և սառուցեալ շրջապատին մէջ, կրցած է պահել հանրային կարծիքէն ազդուելու առաքինութիւնը։

Արդարեւ, դժուար է դիմանալ փորձութեան, երբ մարդ ամենակին գլուխն ունի տասը հազարնոց նպաստընկալ մը, կողքին դարձած քանաստեղծ մը, որ ճառեր եւ զեկոյցներ կը միագրէ Նրա... աղբարի մը մեծվայելչութեամբ։

Գ. Կիւլպէնկեան անշուշտ առաջին օրէն ճանչցաւ իր շրջապատը, երբ կը կարդար հեռուեալ զեկոյցը, իր ապարանքին մէջ սարքուած ընդունելութեան առթիւ.

— «Յետոյ, Տիկին Նուարդ Կիւլպէնկեան, որուն զգայուն սիրտը բարութեան գանձարան մըն է, վայելչօրէն պատուասիրեց օրուան հիւրերը, որ էապէս այդ ծոխ եւ ճրաշագեղ Թանգարանէն սեկյեան գոհ սիրտով, համոզուած որ Բարեգործականի համար իսկապէս բարգաւաճումի նոր եւ փայլուն Թուական մըն է որ կը սկսի Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի նման մեծ իմտագէտի մը, միտքի եւ սրտի հարստութիւններով օժտուած ազնիւ եւ ազգասէր Հայու մը նախագահութեամբը, որ ազգին բոլոր խաւերուն մէջ անլուր խանդավառութիւն յառաջ բերած է մի քանի օրուան միջոցին, ինչ որ արտայայտուի ոչ միայն հայ մամուլի համակրական ընդարձակ յօդուածներով, այլ եւ աշխարհիս ամէն կողմերէն Նորընտիր Նախագահին ուղղուած շնորհաւորական հեռագիրներով»։ (Յառաջ, Նոյեմբեր 1930)։

Անարգ, սախական շողոքորթութեան այս գոհարները Նոյնութեամբ հրատարակուեցան «Յառաջ»ի մէջ ալ եւ եղան մամիտներ, որ հաւատացին թէ Գ. Կիւլպէնկեան իսկապէս պիտի դառնայ Բարեգործականի «հրաշագործ աստղը», ինչպէս կ'աւետէր միեւնոյն զեկոյցը, նոյն գետնաքարշ շողոմարարութեամբ։

Մենք ծիծաղեցանք ու անցանք։ Միեւնոյն ատեն խորապէս ողբալով, որ յամի շնորհաց հազար իննհարիւր երեսուն թուականին, քսաներորդ դարուն, Եւրոպայի պորտին վրայ, լուսաշխարհ Փարիզ քաղաքին մէջ, կը գտնուի՛ն մարդիկ որ այսքան կը ստորնանան։ Վարիչ-անօրէններ, որ ստրուկի պէս ծնրադիր կը ծռին, կը շնթեն եւ գարշապար կը լզեն,— առանց հաւատալու ո՛ր եւէ բանի։ Առանց ո՛ր եւ է լուրջ մտահոգութեան։ Եւ ամէն բանէ առաջ՝ ամսական տասը հազարը անփոփոխ պահելու համար։

×

Արդ, վեց ամիս յետոյ, բոլոր «խանդավառութիւններէն» և շողոքորթութիւններէն յետոյ, ահա՛ իրականութիւնը.—

Գ. Կիւլպէնկեան բրաւ եւ կ'ընէ այն ինչ որ կ'ընէր Բարեգործականի Նախագահութիւնը ստանձնելէ առաջ։ Հաւատարիմներ կուտայ, ժամադրութիւններ կը սարքէ, ծրագիրներ կը պահանջէ,— ու կը գոհանայ հասարակ ողորմութիւններ բաշխելով։ Վաթսուն հազար մէկուն, տասը հազար միւսին։ Հինգ հարիւր ասդին, հինգ հազար անդին։

Եւ որովհետեւ գաղտնի չեն Գ. Կիւլպէնկեանի հարստութիւնը, միջազգային դիրքը, հոյակը, արժանիքը, խելքը, հնարաւորութիւնները, ամէնէն բարեմիտներն ալ կը հարցնեն.

— Ջաղացքէ՞ն կուգայ այս մարդը։ Մինչեւ ե՞րբ այս ռահվեծ փոշին։ Այս հանճարեղ մարդը, ճարտարարուեստի իշխանը, բազմամիլիոնատէրը, ասաուածավախ եւ հայ-լուսաւորչական «բարի Գալուստը» Պօղոս Նուպարին չա՞փ ալ ծանօթ չէ հայ ժողովուրդի կացութեան, անոր պահանջներուն եւ կարձանքներուն։ Ինքզի՞նքն ալ չի յարգեր Գալուստ Կիւլպէնկեանը, երբ կը գոհանայ այնքան սովորական, հասարակ հաճի աղայի մը վայել «առատաձեռնութիւններով»։ Լրագիր չի՞ կարդար։ Չի՞ ժանար։ Չի՞ գիտեր։ Չը՞մբռնե՞ր։ Այս բազմամիլիոնատէրը, որ խե՛լք ունի խլրտումներ սարքելու մինչեւ Մեռաւոր Վենեցուէլլայի մէջ, ի խնդիր քարիւղի, որո՞ւ քթին կը խնդայ, փշրանքներ նետելով պարբերաբար։ Արդեօք մահուա՞ն կը սպասէ, կտակով մը փայլելու համար իբրեւ «հրաշագործ աստղ»։ Բայց չէ՞ որ «բարի Գալուստը» գործնական մարդ է եւ ամէն բան իր խելքովը, իր ձեռքովը կատարելու վարժուած...

Կարելի էր երկարել հարցումներու շարքը։ Բայց կը բաւէ։

Եւ քանի որ Գ. Կիւլպէնկեան այնքան ազդուած է «Յառաջ»ի խմբագրականներէն, և կը հարցնէ, կը տրտնջայ թէ ի՛նչ կ'ուզենք իրմէ, — փորձենք մանրամասնել։ Դէմ դիմաց։

Խօսինք դէմ դիմաց, մանաւանդ որ հայերէն կը հասկնայ եւ ինք անձամբ կը կարդայ թերթը։ Պէտք չունի թարգմանի։ Մինչդեռ հանգուցեալ փաշան հայերէն չգիտնալով, իր «ծառայականները» հաւատարմօրէն կը թարգմանէին ինչ որ հաճելի էր իրենց, բայց կը ծածկէին կամ կը խեղաթիւրէին ինչ որ իրենց գործին չէր գար։

Խօսինք հրապարակաւ, որպէսզի տեղ չմնայ երկրորդ բերանի մը։

Շ.

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԳՐՈՂ ՄԸ
ՈՐ ԿԸ ԳՈՎԷ ՀԱՅԵՐԸ

Ֆրանսացի յայտնի գրող մը Մորիս Պէտէլ որ վերջերս Թուրքիա այցելած էր, կը գրէ Էնթրանսիժանի մէջ, Փերայի (Պոլիս) Հայերուն մասին.— Փերայի Յոյները, Հրեաները, Հայերը կը կազմեն մտքի կատարեալ խմորման մէջ գտնուող մարդկային զարմանալի խառնուրդ մը։ Կօշիկ ծախեն, հովանոց թէ Նարինջ, գրամատէր ըլլան թէ լուսայանախ, փաստաբան, բժիշկ թէ օրագրող, այնքան կարեւորութիւն չունի։ Անոնք Պոլսոյ իմացականութիւնն են»։

Այս նախաբանէն յետոյ Մորիս Պէտէլ կը շարունակէ.—Այս մարդկութիւնը բացառութիւնը կուտայ աշխարհագրական դիրքի մը։ Անոր հաւաքական պատկերը երբեմն հանելի շնորհիւ երկու փոքրիկ Հայուհիներու, որոնք տասը մը պանդոկիս մէջ այցելութեան եկած էին։ Շատ յուզուած կ'երեւէին հակառակ որ իրենց իսկ խոստովանութեամբ, քաջութիւն ստանալու համար, մօտակայ սրճարանի մէջ մեծկակ գաւաթ մը քոնեակ խմեր էին։

«Եկեր էին, ըսին, պաշտպաներու Փերացիները, որոնց հանդէպ այնքան չարակամ գրուած են Լոթի, Ֆարէր եւ ընդհանրապէս, բոլոր գրողները որ Թրքասէրութիւն կ'ընեն»։

Քանի մը ժամ յետոյ, ֆրանսացի գրագէտը հայու մը բնակարանը հրաւիրուած է։ Հոն են փաստաբաններ, բժիշկներ, գորգի վաճառականներ եւ յանձնակատարներ եւլն.։

«Օրիորդները սպասարկեցին, նշմարեցի թէ կարկանդակներէն շատերուն վրայ գորս կը պատրաստուէին կարել, սերի կամ անուշեղէնի խաւի մը վրայ շաքարի գծանիշերով, վէպերէս մէկուն անունը գծած էին։ Այս ուշադրութիւնը անմիջապէս գիտակից բարձրօրէն գնահատելու հայ ժողովուրդը։ Բայց ինչ որ գիս լեցուց խանդավառութեամբ ընդհանուր խօսակցութիւնն էր որ յաջորդեց առաջին խոկ շփումին։

«Մէկ վայրկեանի մէջ, գեղեցիկ գոյնով, առանձնաշնորհ ակնարկով այս մարդիկը՝ սկսան խօսիլ գործի վրայ։ Նիւ-Եօրքի, Լոնտոնի, Պերլինի սակարաններուն բառարանը սկսաւ թռիլ սրահին, հաշւարանին մէջ, տեսակ մը վստահութեան թափիչ թեւերուն վրայ»։

ՊԱՐՊԻԼՍ ՈՒ ՔԱՇԷՆ
ՄԱՐԴ ԿԸ ՃՁՄԵՆ

Համաշխարհային համբաւաւոր գրագէտը Անրի Պարպիւս եւ հաշակաւոր պետ Մարսէլ Քաշէն Նիսի մէջ մէկը հալածեցին, երբ կը համբուրէին ինքնաշարժով, զոր կը վարէր Պարպիւս։

Պարպիւսը բնակի թէլուլի իր վիլլային մէջ։ Այս օրերս իրեն հիւր էին Քաշէն եւ իր կինը։

Ծխելէ յետոյ մարդը, Պարպիւս բարութիւնն ունեցաւ զայն փոխադրելու հիւանդանոց, ուր բժիշկները հաստատեցին ալ թեւին վրայ ոսկրային փշրում մը։

Ոստիկանապետը քննութիւն բացաւ արկածին պատճառներուն մասին։

ՆՈՒՆԿԷՍԷՐ ԵՒ ԲՈԼԻՒ ՀԵՏՔԵՐԸ

Ամերիկացի համբաւաւոր խուզարկու մը հրամանատար Մաք Միլլէն մտադրած է փնտռելու եւլել հետքերը Ֆրանսացի օդաչուներուն Նունկէսէրի եւ Քոլիի, որոնք Ատլանտեանը կտրելու իրենց փորձին մէջ անհետացան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերու կռիւը Պարսկաստանի մէջ

Թրքական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Արարատի փախստականներէն Բրօ եւ իր աքբանեակները, պարսկական Ժիարըմքայա պահականոցին վրայ յարձակած են։ Չորս ժամ ընդհարում տեղի ունեցած է ու ի վերջոյ Քիւրտերը պահականոցի զինուորները գերի բռնած ու պահականոցն ալ այրած են։

Պէզիրկեան գիւղի պարսիկ պահականոցէն հեծեալ եւ հետեւակ 20 զինուորներ ալ Սարըսու կամուրջին մօտերը ծուղակի մէջ ինկած եւ փախչելու ստիպուած են։

Թուրքիա համեւրոպայի մէջ

Թուրք կառավարութիւնը Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբի յառաջիկայ նստաշրջանին առթիւ որ պիտի գումարուի Մայիս 15ին, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան ուղղած Նամակով մը կը գրէ թէ կ'ընդունի մասնակցութեան հրաւէրը։

Թուրք կառավարութիւնը՝ իր Նամակին մէջ անդրադառնալով այն որոշման, որ կը սահմանափակէ Թուրքիոյ մասնակցութիւնը, դիտել կուտայ Ազգ. Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան.— Թուրքիոյ կառավարութիւնը կը կարծէ թէ Նախապատրաստական յանձնախումբին աշխատանքները այն ատեն միայն արդիւնաւոր կ'ըլլան երբ ծրագրուած Միութիւնը սկիզբէն իսկ, հիմնուած կ'ըլլայ մասնակից բոլոր պետութիւններու հաւասար իրաւունքներու հիման վրայ, եւ որոշած ըլլալով ցոյց տալ միջազգային գործակցութեան ոգի, որմէ ցարդ չէ շեղած, իր պատգամաւորութիւնը պատրաստ պիտի ըլլայ մինչեւ մեկնելու 15էն 25 մայիս»։

Այս վերջին պարբերութեան իմաստն այն է որ Թուրքիա, Ռուսիա եւ Իսլանտա, հրաւիրուած են մասնակցելու յանձնախումբի աշխատանքի մէկ մասին միայն եւ այդ պատճառով ալ յիշեալ պետութեանց պատուիրակները չեն կրնար առաջին օրէն իսկ Ներկայ ըլլալ յանձնախումբին բացման եւ յետագայ բոլոր վիճաբանութիւններուն։

Թուրքիոյ նոր Ազգ. Ժողովը

Էնկիւրիէէն առնուած տեղեկութեանց համաձայն, նոր ժողովը 10 օրէն արտակարգ Նիստի պիտի հրաւիրուի։ Այս ժողովները մինչեւ Յուլիսի սկիզբները պիտի տեւեն եւ մասնաւորաբար պիտի յատկացուին եմտական եւ տնտեսական խնդիրներու։

Մ. Քէմալի վերջին քննական ճամբորդութեամբ ձեռք բերուած արդիւնքները թէ Խալքին եւ ժողովին գործունէութեան նոր ուղին կը ճշդեն։ Այս մասին պէտք եղած օրինագիծներն ալ պատրաստ են արդէն։

Կառավարութիւնը պատրաստութիւններ կը տեսնէ Խալքի համաժողովին եւ Ազգ. ժողովին Ներկայացնելիք գործունէութեան ծրագրի մասին։ Այսպէս, եմտական գործավարութիւնը զբաղած է տուրքերու քննութեամբ, տնտեսականը՝ երկրագործներուն օժանդակելու, ճարտարարուեստի զարգացման եւ արտածումները ընդարձակելու միջոցներու քննութեամբ, ներքինգործավարութիւնը վարչական բարեփոխումներու ծրագրին եւ միւս գործավարութիւններն ալ զիրենք շահագրգռող գործերու մասին Նախապատրաստութիւններով կը զբաղին։

Նորընտիր Ազգ. Ժողովին առաջին գործը պիտի ըլլայ 1930-1931 տարեշրջանի պիւտճէն քուէարկել։ Ինչպէս յայտնի է, երկու տարի առաջ պիւտճէն 220 միլիոն թրքական ոսկի էր։ Անցեալ տարի տնտեսական տագնապին եւ քրտական ապստամբութեան պատճառաւ, հասոյթներու բաժինը Նախատեսուած արդիւնքը չտուաւ։ Ժողովուրդին մեծամասնութիւնը չէ կրցած տուրք վճարել։

Նոր տարեշրջանի պիւտճէն հազիւ 180 միլիոն պիտի ըլլայ ու տակաւին յայտնի չէ թէ բացը ինչ միջոցներով պիտի գոցուի։ Նոր պիւտճէին 100ին 36ը յատկացուած է ազգային պաշտպանութեան նպատակներուն։

Ռուսիոյ պատասխանը

Խորհրդ. Միութեան արտաքին գործավարը Լիտվինոֆ եւս իր կառավարութեան պատասխանը ուղղեց Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան այն հրաւէրին, որ Խորհրդ. Միութեան ինչպէս եւ Թուրքիոյ եւ Իսլանտայի կառավարութեանց կը հաղորդէ Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին յառաջիկայ Նիստին առժամեայ օրակարգը եւ կը ճշդէ թէ այս երեք պետութեանց պատուիրակները օրակարգի երրորդ Նիւթին (տնտեսական) վիճաբանութեան միայն պիտի մասնակցին։

Լիտվինոֆ իր պատասխանին մէջ կը կարծէ թէ այս հրաւէրը կը հակասէ Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին 19 յունուարի որոշման.— Նման հրաւէրներ կը գրէ, կը մեկնաբանուին իբր հրաւիրեալ կողմերուն մերժում թելադրելու ձգտումով։

Պուլկարիոյ նախարարական տագնապը

Նախարդ վարչապետ Լիափչէֆ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թագաւորին հետ, որուն խորհուրդ տուաւ Նոր դահլիճին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱ Կ'ԸՆՏՐԷ
ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Այս տարի յունիս 13ին կ'աւարտի Ֆրանսայի հանրապետութեան Նախագահին Գ. Կաստօն Տումէրկի շրջանը։ Համաձայն Ֆրանսայի սահմանադրական օրէնքին, մէկ ամիս առաջ պէտք է կատարել Նոր Նախագահի ընտրութիւնը։ Այս առթիւ, ընտրութեան համար Վէրսայլի պալատը հաւաքուող Ծերակոյտի եւ Երեսփ. ժողովի հրաւէրը կ'ուղղէ հանրապետութեան Նախագահը՝ մասնաւոր հրովարտակով մը։

Երէկ առտու, Նախարարական խորհուրդը գումարուեցաւ Էլիզէի պալատին մէջ՝ ի Ներկայութեան հանրապետութեան Նախագահին։

Այս Նիստին մէջ, վարչապետը Փիէր Լավալ հանրապետութեան Նախագահին պիտի Ներկայացնէ Ազգ. Ժողովի հրովարտակը, գումարուելու համար Մայիս 13ին։ Այս հրովարտակը, ըստ օրինի, ֆրանսական պաշտօնաթերթին մէջ լոյս պիտի տեսնէ Ազգ. Ժողովի գումարման թուականէն տասն օր առաջ։

ՇԱԹԼԱՌԻ ՑԵԽԻ ՀԵՂԵՂԸ
ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՔԱԼԵԼ

Ըսթերցողները կը յիշեն թէ անցեալներս բլուր մը փլած եւ հողը ցեխի հեղեղի վերածուելով, մէկ քանի գիւղակներ թաղելէ յետոյ, սկսեր էր քալել դէպի Շաթլառ-Շաթլառդարձեալ կը գտնուի նոյն վտանգին տակ։ Վերջերս տեղացող առատ անձրեւները հաւաքուած են տափարակի փոսի մը մէջ, ուր ցեխի հեղեղը կանգ էր առեր եւ վախ կայ որ Նորէն շարժի։ Շաթլառի շրջակայ վայրերուն մէջ հողը տեղ տեղ ճեղքուած է. ճեղքերէն ջուր կը ժայթքէ, կազմելով Նոր ու վտանգաւոր հեղեղներ։

ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐ ԿԸ ԲԱԽԻՆ

ՈՒԹՍՈՒՆ ՎԻՐԱՒՈՐ

Նախորդ իրիկուն ծանր արկած մը պատահեցաւ Փարիզի փապուղիներուն մէջ, այն պահուն իսկ, երբ գործը ձգողը Մէթրօ կը վազէ, ստեղծելով մեծ խուժում մը։

Մէթրոյի կառախումբ մը կանգ էր առեր Պասթիյլի կայարանը, Վէնսէնի ուղղութեամբ, երբ յանկարծ ուժգնօրէն ցնցուեցաւ Մէն փոլէն եկող եւ Վէնսէն ուղղուող կառախումբի մը բախումէն։

Բախումին սաստկութենէն կառքեր փշրուեցան ու պահ մը կայարանը լեցուեցաւ վիրաւորներու աղաղակներով։ Անմիջապէս տեղին վրայ, օգնութիւններ կազմակերպուեցան եւ ծանրօրէն վիրաւոր 7 անձեր փոխադրուեցան հիւանդանոց, մինչ մնացեալները 73 հոգի Նախնական դարմանները վերջ, դարձան իրենց բնակարանները։

Արկածին պատճառներուն մասին, քննութիւն կը կատարուի։

ԱՒՍՏՐԻԱ՝ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութիւնը հրաւէր ուղղած է Աւստրիոյ որ յառաջիկայ նստաշրջանին՝ աւստրեւ-գերման մաքսային համաձայնութեան վիճաբանութեան առթիւ իր Ներկայացուցիչը ղրկէ։

Աւստրիոյ կողմէ Ներկայ պիտի ըլլայ արտաքին Նախարարը Շօպէր։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՇԻՆԻ՞Չ ԹԷ ՔԱՆԴԻՉ ՎԷՃ

Մեզի նման քաղաքական ճակատագիր եւ ընկերային վիճակ ունեցող ժողովուրդի մը մէջ անխուսափելի են վէճերը, այլեւ անհրաժեշտ, որպէսզի վերջ գտնեն խարխափումները։ Եթէ բնականոն պայմաններու մէջ ապրող մարդիկ անգամ չեն կրնար բոլորովին հրաժարիլ վէճերէ, քանի որ կարծիքներու տարբերութիւնը միշտ ալ կայ ու կը մնայ, քիչ մը աւելի՛ մեծ չափով վէճերու արծարծումը մեր մէջ բնաւ պէտք չէ զարմացնէ որեւէ մէկը։

Իւրաքանչիւր վիճաբանութեան առթիւ մեր կարծիքը յայտնելու համար անհրաժեշտ է որոշել թէ ան շինի՞չ է։ Այս կարգի վէճերն են միայն ցանկալի, որովհետեւ այդ պարագային միայն կարծիքներու բախումէն լոյս եւ ճշմարտութիւն կը ելլէ։

Այս տեսակէտէն մեկնելով է որ, կ'ուզենք շօշափել այս խնդիրը, օգտուելով վիճաբանութեան մը առթիւ ստեղծուած գրականութենէ մը, որ իր ըսկիզբը առած է Փարիզ եւ շարունակութիւնը կը զարգացնէ Ամերիկայի մէջ։ Թերեւս վաղը ծանօթանանք որ նոյն գրականութիւնը իր թեւերը տարածեր է նաեւ ուրիշ գաղութներու հորիզոններուն վրայ։

Խօսքը կը վերաբերի Մ. Պէշիկթաշլեանի գրականութեան առթիւ ծագած Ա. Զօպանեանի եւ փրոֆ. Ն. Աղոնցի վէճին։

∴

Ինչպէ՞ս է ծագեր վէճը։

Քանի մը տարի է ի վեր Փարիզի մէջ գոյութիւն ունի Գրական Միութիւն մը՝ իր Ակումբով, որուն նպատակն է դասախօսութիւններու եւ զրոյցներու միջոցով ստեղծել գաղափարական ներդաշնակութիւն։ Շեշտուած է որ Միութիւնը «աղանդաւոր» չէ։

Մ. Պէշիկթաշլեանի մասին խօսեր է Օհան Կարօ։ Փակման խօսքը վիճակեր է փրոֆ. Ն. Աղոնցի, որ փորձեր է լրացնել կարեւոր պակաս մը, «թէ Պէշիկթաշլեան ի՞նչ տեղ է բռնում հայ նորագոյն գրականութեան պատմութեան մէջ» (էջ 79 «Հայրենիք» ամսագիր ապրիլ)։

Իր խօսքերը առաջ են բերեր քննադատական որոշ վերաբերում։ Փրոֆ. Ն. Աղոնց «մոլորութեան» արդիւնք է համարեր «Յառաջ»ի տեղեկատուութիւնը եւ փափաքեր է լուսաբանել գայթակղեալ մտքերը։ Ահա այդ լուսաբանութեան էութիւնը իր իսկ խօսքերով.—

«Ի՞նչ ենք համեմատել Պէշիկթաշլեանի եւ Աբովեանի մէջ եւ ի՞նչ ենք գտել՝ Ուրիշ ոչինչ քան այն որ Պէշիկթաշլեանի գրականութիւնը յետ է Աբովեանից։ Այս ժամանակագրական յարաբերութիւն է եւ անվիճելի» (էջ 80)։

Ո՛չ։ Ժամանակագրական յարաբերութիւն չկայ այդտեղ, ո՛չ ալ գոյութիւն ունի շփոթում ժամանակի եւ որակի, ինչպէս փրոֆ. Ն. Աղոնց կը վերագրէ «Յառաջ»ի տեղեկատուին եւ Ա. Զօպանեանի։ Այս կ'ապացուցուի՝ ամէնէն առաջ փրոֆ. Ն. Աղոնցի կողմէ բանաձեւուած սկզբնական հարցադրութեամբ՝ Պէշիկթաշլեան ի՞նչ տեղ է բռնում հայ նորագոյն գրականութեան պատմութեան մէջ։ Այս հարցումին պատասխանուած չըլլար, եթէ ըսենք «Պէշիկթաշլեան ժամանակով յետոյ կուգայ Աբովեանէն»։ Այս բացատրութիւնը երկրորդաբար կամ տասներորդաբար կրնայ լրացնել գլխաւոր միտքը, որ անշուշտ որակին պիտի վերաբերի։

Ճիշդ է որ փրոֆ. Ն. Աղոնցի լեզուն ունի երբեմն արտառոց ասութիւններ եւ բառերու տարօրինակ գործածութիւն, բայց վերոյիշեալ նախադասութիւնը՝ իր բառերու դասաւորութեամբ եւ մտքերու շարայարութեամբ ո՛չ մէկ կասկած կրնայ յարուցանել ընթերցողի մտքին մէջ, թէ խօսքը որակին չի վերաբերիր։ Նոյնիսկ փրոֆ. Ն. Աղոնցի լուսաբանութենէն յետոյ՝ մարդ չի կրնար այդ նախադասութիւնը հասկնալ իր բացատրածին պէս։

Եւ բնականօրէն մարդ կուգայ այն եզրակացութեան թէ՝ փրոֆ. Ն. Աղոնց ոչ թէ կը բացատրէ կամ կը հերքէ, այլ կը նահանջէ կամ կը հաստատէ։

Այս համոզումը կը զօրանայ նաեւ յօդուածին այն մասով, որ կը վերաբերի Մ. Պէշիկթաշլեանի գրականութեան վերլուծումին։ Մեր նպատակը չէ ի հարկէ այս մասին ըստ էութեան խօսիլ։

∴

Մինչեւ այստեղ վէճը կը դառնայ այնպէս թէ այնպէս Մ. Պէշիկթաշլեանի գրականութեան շուրջը։ Դժբախտութիւնն այն է որ վէճը այդտեղ չի վերջանար։

«Պէշիկթաշեանը միայն բանաստեղծ չէր, այլեւ հասարակական գործիչ, այլեւ առաջինն անհատ։ Մեր դասախօսը Գ. Օհան Կարօն ուշադրութեան առաւ թէ մէկը եւ թէ միւսը» (էջ 89)։

Ամէն մարդ որոշ չափով «հասարակական» գործիչ է, իբր ընկերութեան մը անդամ, հոգաբարձու, թաղական, թղթակից, դասախօս եւ այլն։ Բայց ասոնք արժէք ունին միայն իրենց ժամանակին եւ միջավայրին համար։ Պէշիկթաշլեանն ալ ունեցեր է նման հանրային գործունէութիւն, որ պայմաններու բերումով տեղական ու սահմանափակ արժէքէն դուրս չէ ելեր։ Պէշիկթաշլեանի գրականութեան մասին խօսողը՝ ամբողջական դիմագծութիւն մը տալու համար, բնականօրէն պիտի յիշատակէ անոր այդ կարգի գործունէութիւնն ալ համառօտակի։ Մինչեւ այստեղ ոչինչ կայ անսովոր։

Տարօրինակութիւնը կը սկսի այնտեղ ուր պատահաբար սկսած գրական վէճի մը կը վերածուի նաեւ քաղաքականի, այն ալ անթաղրեալ հիմերու վրայ։

Այս վէճն ալ սկսեր է անկէ որ Փրոֆ. Ն. Աղոնց Պէշիկթաշլեանը համեմատեր է Նալբանդեանցի հետ՝ ըստ երեւոյթին իբր հանրային (հասարակական) գործիչ։

Ահա ձեզի համեմատութիւն մը որուն համար բաւարար եզրեր չկան, քանի որ Մ. Պէշիկթաշլեան իբր հանրային գործիչ նկատառութեան արժանի դէմք մը չէ։

Հակառակ ասոր, Ա. Զօպանեան ծանրացեր է այս նիւթին վրայ, Պէշիկթաշլեանի մօտ գտնելով քաղաքական առաւելութիւններ՝ իբր Կիլիկեան Հայաստանի կողմնակից, եւ վէճը դնելով անձնական-համոզումական գետնի վրայ։

Աւելցուցէք ասոր վրայ նաեւ այն որ Ա. Զօպանեան այս վէճը փոխադրեր է Ամերիկա՝ այս մասին յօդուածներ ղրկելով Պաստոնի «Պայքար» օրաթերթին, որուն խմբագրութիւնը հրատարակեր է այդ յօդուածաշարքը, առանց անդրադառնալու թէ որքան տեղին է այդ՝ ըստ բովանդակութեան ու ձեւի։

Նոյն ճամբան բռներ է փրոֆ. Ն. Աղոնց՝ իր յօդուածը ղրկելով «Հայրենիք» ամսագրին եւ գրականին հետ խառնելով նաեւ քաղաքական վէճ։ Դեռ աւելին, իր յօդուածին կէսէն աւելին նուիրեր է վիճաբանութեան, երկրորդական գծի վրայ ձգելով բուն նիւթը,— Մ. Պէշիկթաշլեանի գրականութիւնը։

Եւ մարդ ակամայ կը հարցնէ Գրական Միութիւնը այսպէ՞ս պիտի ստեղծէ գաղափարական ներդաշնակութիւն։

Պատասխանը պիտի ըլլայ մէկ մեծ ՈՉ։

Եւ այդ ո՛չ միայն անոր համար որ Մ. Պէշիկթաշլեանի նման զուտ գրական արժէք ներկայացնող մէկու մը անունը խառնուեր է նաեւ քաղաքական խնդիրներու, առանց բաւարար տուեալի, այլ եւ այն պատճառով որ այսպիսով հակուած է ցոյց տրուիլ տարբեր խնդիրներ իրար խառնելու եւ ցանկալի ներդաշնակութիւնը դժուարացնելու։

Չէ՞ որ այս ընթացքով «Գրական Միութիւնը» կ'երթայ դէպի աղանդաւորութիւն, մինչ ան «աղանդաւոր» չէ։ Ա. Զօպանեան կրնայ առաջին օրէն «աղանդաւոր» նկատած ըլլալ այդ «Միութիւնը» եւ հիմա ալ կըրնայ ճգնիլ ապացուցանել այդ, իբր զուտ ենթակայական տեսութիւնները գտնել կարծելով նաեւ Պէշիկթաշլեանի մօտ, բայց մի՞թէ փրոֆ. Ն. Աղոնց անգգալաբար պիտի տարուէր այդ ուղիէն եւ պիտի մտնէր «աղանդաւորական»ին հետ նաեւ հատուածական վէճի։

Ո՛չ։ Այդ պէտք չէ ըլլայ։ Պէտք չէ ըլլայ ոչ միայն Մ. Պէշիկթաշլեանի գրավէճին առթիւ, այլ մինչեւ իսկ Ա. Ահարոնեանի մասին խօսուած ու գրուած ատեն, թէեւ ո՛չ ոք կ'ուրանայ որ Ա. Ահարոնեան գրականին հետ նաեւ քաղաքական դէմք է։

Ըսել կ'ուզենք որ առիթը ներկայացած պարագային գրական եւ քաղաքական մարզերը պէտք է զատուին, որովհետեւ 1. մէկու մը գրական եւ քաղաքական գործունէութիւնները տարբեր ծաւալ ու արժէք կրնան ունենալ, եւ 2. գրական արժէքին շուրջ համաձայնողները կրնան տարակարծիք ըլլալ, երբ կարգը քաղաքական գործունէութեան գնահատումին կուգայ։

Ներդաշնակութիւն ստեղծելու ձգտումը եւ գրական դէմքի մը շուրջը ծագած վէճին երկարատեւ տրուած ընթացքը՝ դժբախտաբար խոտոր կը համեմատին այս պարագային։

∴

Եւ վերջապէս վիճելու ձեւը։

Ա. Զօպանեան փրոֆ. Ն. Աղոնցին կը վերագրէ խորական ոգի՝ հատուածական հիմերու վրայ։ Իր կարծիքով Կովկասահայերը ընդունակ են միայն «գաղջ ու սխալ բաներու»։

Փրոֆ. Ն. Աղոնց «Յառաջ»ի տեղեկատուն կը կոչէ «հոգեւոր գլուխ», «ծանծաղամիտ», իսկ Ա. Զօպանեանի հասցէին կը նետէ «արեւմտահայ եւ լեւոնշական հայրենասէր, գաւառացի զբօսանք կատարող, քմահաճ, մակերեսային, լեւանտացի, խորհրդային ենթադրեալ բարեկամներին ընծայաբերութիւն ընող՝ որպէս վկայական հաւատարմութեան» եւն։

Ընդունինք որ փաստերու վրայ հիմնուած եւ առաջնորդողի դերին լրջութիւնը ունեցող մարդիկ՝ այս ձեւով ու այսպիսի լեզուով չեն վիճիր։

∴

Դառնալու համար նորէն մեր հարցումին՝ շինի՞չ թէ քանդիչ վէճ, կուգանք հետեւեալ եզրակացութեան.

Մ. Պէշիկթաշլեանի գրականութեան շուրջը ծագած վէճը շատ հեռու է շինիչ ըլլալէ, որովհետեւ՝

1. Վիճող կողմերը նիւթի սահմաններէն դուրս ելած են։
2. Գրական վէճին խառնած են քաղաքական խնդիրներ՝ առանց շօշափելի հիմքի։
3. Անձնականութեան եւ հատուածականութեան մեծ տեղ տուած են։
4. Վիճած են անթոյլատրելի ձեւով ու լեզուով։
5. Անտեղիօրէն արած են քաղաքական գետնի վրայ տիրող հակասականութիւնները, հետեւաբար՝ փոխանակ ներդաշնակութիւն մտցնելու փոխյարաբերութեանց մէջ, աւելի խորացուցած են խրամատը։

Հեռո՛ւ նման վէճերէ,

ՏՈՔԹ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԹՈՒՐՔ ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆԲԱՐՈՅՈՒԹԻՒՆ

ՀԱԼԷՊ.— Վերջերս, Թուրքիոյ մօտիկ թէ հեռաւոր վայրերէն եկող Թուրքեր կը պատմեն, թէ կուսակալանիստ քաղաքին մէջ արեւմուտքէն վերջ դուրս ելլել բացարձակ յանդգնութիւն է։ Անցորդը, կը կողոպտուի, ընդդիմանալու փորձ ըրած պարագային իր մեղքը կը քաշէ եաթաղանի եւ հրացանի հարուածներուն տակ։

Թուրքիա ներկայիս կը գալարուի տնտեսական շատ վատթար պայմաններու տակ։ Ո՛չ գործ կայ, ո՛չ հաց եւ ո՛չ ալ հագուստ-կապուստ։ Վայրենացած վիճակ մը կը պարզէ Թուրք ժողովուրդը։ Տնտեսական այս աննպաստ պայմաններուն հետեւանքով է, որ «թալաֆալականութիւնը» թեւեր առած կը քալէ. իրարու դէմ նիզակ ճօճել, ամէն գիշեր 4 5 ոճիրներ կը գործուին։ Զօրաւորը կը ճնշէ միշտ տկարը. ոսկի մը ունեցողը ապահով չէ իր կեանքին վրայ։

Արդէն իսկ անբարոյացած Թուրքիոյ մէջ ամէն աւելի «անբարոյական կենցաղ մը երբեք ստեղծուած չէ», կ'ըսեն Թուրք ճամբորդները։ Այդ Թուրքերը երբ կը տեսնեն Սուրիոյ մէջ տիրող ազատութիւնը, անդորրութիւնը, առեւտուրը, երանի կուտան այս ժողովուրդին։ Էնկիւրիէն դրկուած լիազօր պաշտօնատարները մինչեւ ուղն ու ծուծը կը քամեն Թուրք ժողովուրդին արիւնը, ճնշելով զայն տուրքերու ծանրութեան տակ։ Թուրք կինը երբեք տարբերութիւն չունի եւրոպացի կնոջմէ մը իր հագուստ-կապուստով եւ գլխարկովը. Թուրք վաւաշոտ կիներու եւ այրերու մէջ այնքան զարգացեր է ազատ պոռնկութիւնը, որ ամբողջ շրջաններ պոռնկանոցի վերածուած են։ Ասոր իբր արդիւնք բազմացած են ֆրանկախտը եւ այլ վեներական հիւանդութիւններ։

Հակայ քաղաք մը (Մարաշ) աւերակներու կոյտի մը վերածուած է. 12 տարուան ընթացքին քար քարի վրայ չէ դրուած։ Կը բնակին կանգուն մնացած բնակարաններու մէջ. եթէ անոնց փլելու վտանգը ներկայացնեն, կը փոխադրուին աւելի տոկուն շէնքի մը մէջ, մինչեւ որ ան ալ հասնի նախորդին աստիճանին։

Թուրքիոյ մէջ ամէն ինչ ալա Թուրքա կ'ընթանայ։ Զուիցերիական օրէնքն ալ յարմարցուած է «ալա Թուրքա» առաձգական օրէնքներու։

Անատոլուի մէջ հայ կամ յոյն մնացած չըլլալով, այսօր վիճակ կը գնեն իրենք իրենց վրայ թէ՛ կողոպտելու եւ թէ՛ անխնայ սպաննելու համար իրար։

Վանէն եկած Թուրք առեւտրական մը կը պատմէր.

— «Վա՛ն, զուք հոս հրեշտակներու գիրկին մէջն էք, իսկ մեր՝ Թուրք հայրենիքին մէջ մարդ բռնական յանդուգն՝ ըլլալու է գիշեր ատեն դրացիի մը տունը այցելութեան երթալու։ Գիշերը մեր տուներուն մէջ հանգիստ քնանալու իրաւունքէն իսկ զրկուած ենք։ Աւազակները կամ ժանտարմները կէս գիշերին կուգան, տանդ դուռը կը զարնեն, կը կողոպտեն ունեցած հարստութիւնդ եւ... կինդ ու աղջիկդ։ Երբե՛ք մի երազէք Թուրքիան»։

Վանեցի Թուրքին այս խօսքերը կը հրամցնենք «Արեւ»ի խմբագիր Գ. Վ. Թէքէեանի, ըստ այնմ ուժ տալու համար իր երեւակայութեան եւ որոճալու Թուրքեւհայ մերձեցման նախագծերու պատրաստութեան մասին... ինչպէս երբեմն, Հայը եւ Յոյնն էին Թուրք միւթէֆալլիպէրի փորը կշտացնողը եւ գանձը պարպողները. մէկ խօսքով քրիստոնեան առատ բլայն էր Թուրքին, նոյնը հիմա կը շարունակուի հարազատէ հարազատ։ Թուրք աղքատը եղած է վաշխառու Թուրքին բալան եւ ստրուկը։ Տեսած եմ այս երկու դասակարգն ալ։ Առաջինը եւրոպական մաքուր հագուստ կապուստով, ձեռքը գաւազանով, Թուրքի ամբարտաւան կեցուածքով, իսկ բայց Թուրքը անոր կողքին հագած է կեղտոտ շալվար, մէջքին գօտի մը, կօշիկը կապոյ մը, գլուխն ալ «քասքեթ» մը նոյնքան աղտոտ։ Ասոնք կուգան սահմանագլուխ, անշուշտ մեծամասնութիւնը առաջին դասակարգէն, իսկ փոքրամասնութիւնը՝ վաշխառու դասակարգը, Քէմալի փողը հնչեցնող ամենակարող քծնողներ։

Քէմալի կառավարութիւնը շատ ալ կարեւորութիւն չի տար հին մտայնութեամբ թրծուած Թուրքերուն, որոնք սահմանագլուխը հագին՝ թէ մէկ երկու քայլ ներս մտած, անմիջապէս կը նետեն գլխարկը եւ ֆէսն ու ճերմակ փաթթոցը մէջտեղ կը հանեն «էլհամտուլլահ» մը ըսելով։ Ան ձեռք առած է նոր սերունդը, կերտելու համար ապագայ Թրքութիւնը, ամէն տեղ, գիւղ թէ քաղաք։ Ուժ կուտայ դպրոցներու, մարմնակրթական միութեանց, քաղաքացի դասախօսութեանց, որոնք ծանօթ են «Թուրք օճաղը» անունով. (այժմ լուծուած՝ Խալքի մէջ)։ Յառաջ երկու տարի առաջ հարցարաններ բացած էր, հասկնալու համար իր ընթերցողներուն կարծիքը՝ Թուրքիոյ ներքին փոփոխութեանց մասին։ Ներկայացնելով Թուրքիոյ ներքին փոփոխութիւնները, չենք կրնար անտես առնել նոր Թուրք սերունդին մէջ կատարուած լուրջ աշխատանքները։ Ինչպէս կը պատմէր ճամբորդը, նոր հասակ նետուած Թուրք պատանի երիտասարդութիւնը աւելի՛ խիզախ եւ աւելի՛ անգութ է դէպի Թուրքազգային սովորութիւնները եւ դէպի Թուրք ժողովուրդը։

ՔԻՉ ՄԸՆ ԱԼ ՄԵՐ ՄԱՍԻՆ

Մեր հանելիք հետեւութիւնը կը կայանայ ուրեմն մէկ բանէ.

— Ուշադրութիւն ընել դպրոցներուն վրայ, ձեռքէ չհանել նոր սերունդը, օժտելով զայն ազգային առողջ դաստիարակութեան բարիքներով։ Այս սիւնակներուն մէջ շատ գրուած եւ յաճախ ալ կը գրուի այդ մասին, եւ սակայն բոլոր լաւագոյն բաղձանքները մնացած են մեռեալ ծրագիր։ Գործնական ոչ մէկ քայլ. հակառակ թիւով աշակերտութիւն ունինք ամբողջ Սուրիոյ մէջ, անշնորհ շէնքերու մէջ եւ անպատրաստ ուսուցիչներու ձեռքին տակ։ Հալէպի մէջ աչքի զարնող միայն մէկ հատիկ վարժարան ունինք, Հայկազեան անունով։ Սակայն ներկայ շէնքը, պիտանի եւ աշակերտութեան թիւը խոտոր կը համեմատին։ Դասարաններ կան, որոնք կը պարունակեն 45 55 աշակերտներ։ Վճարումները չափազանց ողորմելի են։ Անտեսուած է մարմնակրթանքը։ Զըգինք միւս վարժարանները, որոնք փոշիներու մէջ թաղուած են։ Այս անմխիթար կացութիւնը անտեսելով, 2-3000 ոսկիով եկեղեցի մը շինած են նոր գիւղի մը մէջ։

Նոյն վիճակը կը շարունակուի ամէն տեղ։ Սերունդ մը կը փճանայ փոշիներու մէջ, գրասեղանի չգոյութեան երեսէն աշակերտները գետին կծկուած եւ կամ ծռած կը կատարեն իրենց գրաւոր պարտականութիւնը, վրայ տալով առողջութիւնը։

Քիչ մը ամէն տեղ մեր երիտասարդութիւնը արթնցած կ'երեւի։ Զգելով հիները իրենց բանկալին մէջ, ծրագիրներ կը մշակէ հրապարակ իջնելու իր եւ իր փոքրիկ եղբայր-քոյրերուն ճակատագիրը ափին մէջ առնելու համար։

Մաղթելի էր որ այդ նոր ժամը ծաւալէր խոր քունի մէջ թաղուած Սուրիոյ հայ երիտասարդութեան մէջ ալ։ Տասնհինգ հազար աշակերտութիւն մը ամիսը 1,50 ֆրանքով դաստիարակելու յաւակնութիւնն ունեցող Բարեգործականը չէ որ պիտի փրկէ քեզ կորուստէ, ո՛վ հայ երիտասարդութիւն, շարժէ։ Եւ ոչ ալ տէրտէր, առաջնորդ, եպիսկոպոս եւ կամ կաթողիկոսներդ։ Անոնք իրենց դասակարգային շահերուն պաշտպանն են, քեզ միշտ իրենց ափին մէջ ունենալու իբրեւ կթան կով։ Տգէտ քահանայ մը, ըսէ, չաքարցի վարդապետ մը, [illegible] ճաններու բաժնուած կղերականութեան կը ձգտի քեզ տեսնել տառապած, բարի քրիստոնեայ, ալ համբուրողներ, հլու ծառաներ։

Հակայական ազգային հարստութիւններ երկա՛ր դարեր իրենց ձեռքերուն մէջ կեցընացուցին։ Մինչեւ այսօր նոյնը տակաւին կը շարունակուի, եւ սերունդներ կը կորսուին իրենց աչքին առջեւ։

ՄՆԱԿ

ԱՊՐԻԼ 11Ի ԱՌԹԻՒ

Սրէկ նկարագրած էինք Ապրիլ 11)24ի ոգահանդէսը, կազմակերպուած՝ Զ. Ռ. Միութեան կողմէ։

Ջանանք տալ այժմ արտասանուած ճառերուն ամփոփումը։

Հ. Յ. Դ. փարիզի կոմիտէն ներկայացուցիչ ընկ. Աշոտ Արծրունիի խօսքը.—

Այսօր մեր ազգային սուգի օրն է։ Եւ այսօրուան օրը, [illegible] մարդ պարտաւոր է մոռանալ իր կուսակցական կիրքն ու անձնական հաշիւները ու երկիւղածութեամբ ծունկի գալ մեր բազմահազար [illegible] թաղ սուրբ շիրիմների առաջ։

Ոչ լաց ու ոչ էլ ողբալ։

Չէ՞ որ վաղուց են ցամաքել մեր քոյրերի ու մայրերի արցունքները։ Եւ ո՞ր հայ հեղինակի գրիչն է, որ դարերի ու տարիների ընթացքին [illegible] ողբացել հայկական վիշտը...

Մենք լաւագոյն կերպով յարգած կը լինենք մեր սուրբ նահատակների յիշատակը, եթէ անծուր կապուած մնանք նրանց ուխտին ձգած գաղափարներին։

Նախ եւ առաջ, մենք, ողջ մնացածներս, պէտք է խորապէս [illegible] մակենք այն գիտակցութեամբ, որ մեր նահատակ հայրերը, մայրերը, քոյրերն ու եղբայրները [illegible] ընկան յանուն մէկ մեծ գաղափարի. այն է՝ ազատագրել մեր հայրենիքը թշնամու անարգ լուծից։ Հետեւաբար, մեր գերագոյն պարտականութիւնն է շարունակել ընկածների պայքարը, կուրծքով [illegible] նրանց գաղափարները եւ ջանք [illegible] խնայել իրականացնելու այդ գաղափարները։

Երկրորդ, մենք պէտք է [illegible] յիշենք, որ 16 տարի առաջ, մեր թշնամին սկսեց իրականացնել իր գլխաւոր ծրագիրը եւ ձեռնարկեց Հայերի բնաջնջումը, խտրութիւն չդնելով ոչ հայ կուսակցութիւնների ու դաւանանքների եւ ոչ էլ հասակի ու սեռի միջեւ։ Նրա համար [illegible] թիւնը ազգովին թշնամի էր եւ ազգովին էլ ուզեց ոչնչացնել մեզ [illegible] Մենք էլ պէտք է ազգովին գիտակցենք այդ, եւ համախմբելով մեր ազգային բոլոր ուժերը [illegible] միասնաբար ու ազգովին պայքարենք մեր թշնամու դէմ։

Երրորդ, մենք չպէտք է մոռանանք, որ նրանք, ովքեր իրենց պայքարի ծանապարհին, [illegible] որպէս Հայեր։ Մնալով հաւատարիմ Աւարայրի դաշտում ընկած 1036 նահատակների աւանդութեանը, [illegible] ժողովուրդը դիմադրեց [illegible] մինչեւ վերջին շունչ [illegible] հայ կոչումից։ Եւ որպէսզի [illegible] լինենք մեր նահատակների յիշատակին [illegible] մեր պարտականութիւնն է [illegible]

...մեր պաշտպանել նոյն ասանկա... ու աւելի բարձր պահել այդ ... մնալ որպէս Հայ, պահ... հայ լեզուն ու զարգացնել ... մշակոյթը, խորացնել ... ոգին եւ ուժեղօրէն ... Հայկական Դատը, ... որով պարտաւոր ենք ... մենք բոլորս միասին։ Մեր ... պարտականութիւնն է հայ անունը ... անպատուութեամբ չեն տանել ... ինչպէս անբծու... որ դուրս ենք բերել այն ան...

Մեր ծնծաղոյն վրէժը լուծած ... ու վերջնականապէս կը ... այն ժամանակ միայն, ... երիտասարդական արիւնի ... ոսկորների շաղա... կը կառուցանենք այն հոյակապ ... որի վրայ եռագոյն տառե... կը գրին «Միացեալ եւ ան... Հայաստան»։ Իսկ մինչ այդ, ... ժողովուրդն ․իր ճեռեղներով ... հանգիստ ունենալ չի կա...

...Նոսէրիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն Հ. Սահակ Տէր Մով... եան եւս խօսեցաւ հետեւեալ...—

Մեր ծնծաղոյն եղեռնին դաշինը ... պարագային «Այնպէս մը չպիտի ... որ 50 տարի հայ ժողովուրդը ... իր մէջքը շտկել»։

Բայց ահա արդէն 10 տարի յե... հայ ժողովուրդը ոտքի կանգնած ... եւ կորովի։ Ու կը ... թէ պիտի գտնէ իր ան... հայրենիքը։ Բայց հաւաքական ... է միայն, որ մեզ կրնայ հաս... մեր խոէ... Դոյութիւն չու... քաղաքակրթութիւն, մարդասի... րութիւն, բառեր, որոնց համար խաբ... Ինչ որ պէտք է գոյու... ունենայ, հայ միտքին, հայ ... կազմակերպութիւնն է, որ... ուժական ըլլայ մեր անկա... թիւնը մեր հայրենիքին մէջ։ Զա... ստիղծել հաւաքական աշխա... Եւ այն որ կը յանգին ըսել ... հայութիւնը միացած չէ, փառ է ... մեր թշնամին։ Կազմակերպուիլ ... ըլլալ, մեզի կարեւոր ... առաքինութիւններ են ասոնք։ Մեր ցեղը ունի առաքինութիւն մը, ... ուրիշ ոչ մէկ ցեղ ունի, իսկ ա... թիւն մը, որ ուրիշ ցեղեր ... եւ մենք չունինք, ատիկա հա... ուժի գիտակցութիւնն է։ ... մշակել այդ առաքինու... մեր մէջ»։

...ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Անգործներու թիւը սկսած է ... Զուիցերիոյ մէջ։ Նուազումը ... բաղդարարներէն ... ժամագործութենէն։ Անգ... անգործներու թիւը ցոյց ... 26886, այս ամիս ի... 19919ի։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 26 Ապրիլ.— Գաղութս, որ գրեթէ ֆրանսահայ գաղութներուն մէջ առաջին տեղերէն մէկը կը գրաւէ իր 4000է աւելի բնակչութեամբ, իր մէջ կը բովանդակէ նաեւ երիտասարդ տարր մը, որ սակայն մօտ 4 տարիէ ի վեր անգործութեան դատապարտուած էր։ Վերջերս յանկարծ, իր բոլոր ուժերը համախմբելով իջաւ ասպարէզ, եւ կազմեց Երիտասարդաց Երկսեռ Միութիւն մը։

Միութիւնը սկիզբէն ունէր 12 անդամ, այսօր ունի արդէն մօտ 40 անդամ։ Այս Միութեան նպատակն է բարձր պահել հայ մշակոյթը գաղութիս մէջ։ Միութիւնը իր պաշտօնական բացումը պիտի կատարէ 9 մայիս շաբաթ իրիկուն ներկայացումով մը, տեղւոյս Թաղապետարանի սրահին մէջ։

⁂ Նորակազմ Ե. Մ. Միութիւնը, հակառակ իր պաշտօնական բացումը կատարած չըլլալուն, նախաձեռնարկ եղաւ Ապրիլ 11-24ի սգատօնը տօնելու շաբաթ իրիկուն նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան Ենթակոմիտէին, Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչին եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղւոյս մասնաճիւղերուն։

Հանդէսին բացումէն առաջ վայրկեան առաջ սկաուտական խումբ մը տողանցքով մուտք գործեց սրահէն ներս։ Կոկիկ բազմութիւն մը ներկայ էր սկիզբէն։

Ժամը 9ին օրուան նախագահ Գ. Յ. Արքմեան համառօտ կերպով սգահանդէսին նշանակութիւնը բացատրելէ յետոյ, ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգանքի հրաւիրեց։ Միութեան երգչախումբը երգեց «Մ՛վ Մեծասքանչ դու լեզու»։

Երիտասարդաց Միութեան կողմէ խօսեցաւ Գ. Ս. Ուզունեան, որ երիտասարդներու կողմէ կատարուած աշխատանքները գնահատելէ յետոյ աւելցուց.— «Թուրք բարբարոսներէն ամենավայրագը Թալէաթ, 1914ին հետեւեալը յայտարարեց. «Այս ազգին գլխուն այնպիսի փորձանք մը պիտի բերեմ, որ յիսուն տարի խելքը գլուխը չգայ»: Հետեւաբար, բաւ, մենք պէտք է ուժ տանք այսպիսի երիտասարդական ձեռնարկներու, որոնք մեր ազգին կորիզը կը կազմեն, որպէս զի շանսատակ Թալէաթներու ուխտը չիրականանայ եւ մեր ժողովուրդը երեւայ միշտ կենսունակ..»

Երկրորդ բանախօսն էր ընկ. Ճաւարշ Նարդունի, որ ըսաւ թէ «ազգերու մէջ տօները այն դերն ունին, ինչ դեր որ ունին բառերը ճառոյ մէջ։ Ազգերը կ'արտայայտուին իրենց տօներով եւ մեր Ապրիլ Տասնըմէկի տօնն ալ այնպիսի բառ մըն է, որ խոշոր նշանակութիւն ունի։ Չի նշանակեր միայն սուգի մը յիշատակը, որովհետեւ Ապրիլի եղեռնական ամսուն սկսան նաեւ մեր ազատագրութիւնները, անկախութեան կռիւները։ Ուրեմն Ապրիլ Տասնըմէկը կը նշանակէ նաեւ անկախութեան կռիւի մը յիշատակը։ Հայ քաղաքական միտքը մինչեւ 1915 որոշակի չէր բանաձեւած իր մեծ ցանկութիւնը, շատ քիչ գաղափար ունէինք հայրենիքի մասին։ Արդարեւ մինչեւ այդ շրջանը, մենք չէինք գիտեր թէ ի՞նչ կ'ուզէինք, — բարենորոգո՞ւմ թէ անկախութիւն։ Ապրիլ Տասնըմէկը եկաւ հաստատելու մեր քաղաքական միտքը, որ այնուհետեւ բանաձեւեց ցանկութիւնը.— Ազատ եւ անկախ Հայաստան։ Ապրիլ Տասնըմէկը օրրանն է հայրենիքի գաղափարին»։

Գ. Նախագահը իր փակման խօսքին մէջ ըսաւ. «Ես, Պուլկարիա եղած ատեն, կը կարծէի որ, ֆրանսահայ գաղութները ամէն տարի մէջ մեզմէ շատ աւելի բարձր են, սակայն գոնէ Ալֆորվիլի համար կրնամ ըսել որ յառաջ են, որովհետեւ Պուլկարիոյ մէջ, ուր առաւել թիւով հայութիւն մը ունինք, կայ հայկական դպրոց հոգ չէ թէ վարձու, մինչդեռ հոս որ չորս հազարէ աւելի հայութիւն կայ, ոչ միայն դպրոց չունի, այլեւս գրադարան մը։

Այսօր արդէն կազմուած է այս միութիւնը, անդամակցինք առանց կուսակցական եւ սեռի խտրութեան»

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Ա.Ե.Հ. Կ. Խաչին կողմէ Տիկին Մաճառ եւ Օրիորդ Նորաշխարհեան, Տիկին Էլիզ Խաչիկեան, իսկ Ե. Ե. Միութեան երգիչ խումբը մէջ ընդ մէջ երգեց եւ Գ. Գ. Տաղրեան եւ Դըեարեան արտասանութիւններ ըրին եւ Գ. Գ. Տայեան, Սիմոն մեներգեցին։

Ալֆորվիլի հոգեւոր հովիւը փակումէն առաջ խօսեցաւ խրատական մը եւ կարդաց «պահպանիչ» մը։

ՑԱՍՄԻԿ

ՊՈՎԱՐԻԶՄ

Ֆլօպէրի «Մատամ Պօվարի»ին մասին շատ բան է գրուած։ Հեղինակ մը մասնաւոր ուսումնասիրութեամբ մը այդ վէպէն կը հանէր տեսակ մը վարդապետութիւն, «պօվարիզմ»։ Ի՞նչ կ'ուսուցանէ այս վարդապետութիւնը։ Յաճախ ճանկամարդ աղջիկները այնպիսի դաստիարակութիւն մը կը ստանան, որ երեւակայական ամուսիններ կ'երազեն։ Ու երբ ամուսնութիւնը զիրենք կը դնէ բոլորովին տարբեր բայց իրական գետնի վրայ, կը սկսի հոգեկան տագնապ մը։ Վէպերու մէջ անցած պատմութիւնները այն աղջիկներուն, որոնք հարսանեկան առագաստին տակ պժգանք մը կը զգան յանկարծ եւ ընդվզում մը ցոյց կուտան։

Այնքան նուիրական եւ սուրբ կը նկատեն իրենց մարմինը, որ ատելութիւն մը կը ծնի արուին դէմ։ Եւ այս տագնապը ի վերջոյ կը յանգի յաճախ ահաւոր եղերերգութեան։ Ուրեմն, պօվարիզմ կը նշանակէ հոգեկան այն վիճակը, որ կը ստեղծուի երբ ամուսնացող դեռատի զոյգերը իրենց իտէալական կրթութեամբ եւ գերիրական ճաշակով կը բախին սովորական երեւոյթներուն։ Ուստի, պօվարիզմի քննադատները կը յանձնարարեն աղջիկները դաստիարակել ոչ թէ բանաստեղծութեամբ, հեքեաթներով, երազներով, այլ իրական կեանքի արտայայտութիւններով եւ սեռային հարցի [illegible] տեղեկութիւններով, որպէսզի, երբ ամուսնանան, չզայթակղին եւ իրենց «ճերմակ միրը չխնայելու» չմղուին։

ԹՐՔԱԿԱՆ «ԿԱՆԱՆՉ ԳԻՐՔԸ»

ՀԱՅԵՒՔԻՒՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Երէկ գրեցինք թէ Թուրք կառավարութիւնը հրատարակած է «Կանանչ Գիրք» մը, հայեւքիւրտ գործակցութեան վերաբերեալ.

Գրքին առաջին մասին մէջ փաստացի տեղեկութիւններ կան թէ ինչպէս կարգ մը պետութիւններ միամիտ ազգեր քաղաքական գործիք դարձուցած են եւ թէ ինչպէս այս քաղաքականութիւնը սնանկացած է այլեւս, ճշմարտութիւնը հասկցուած ըլլալով։

Կը խօսուի արաբական ըմբոստութեան մասին, մինչդեռ հիմա «անոնց հեծեծանքները կը լսուին իրենց անդունդին մէջէն։ Ուրիշներու կարգին մէջ կը բերուի «Էլքապիս» թերթին մէկ գրութիւնը ուր կ'ըսուի թէ «շահագործողները մեզ Թուրքիայէն բոլորովին անջատելու համար հիմա ալ Թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ հայ տարրեր կը գետեղեն։ Բայց ուշ կամ կանուխ այս երկու ազգերը պիտի միանան»։

Գրքին համաձայն, այս Միութեան կազմութենէն յետոյ եւ Շէյխ Սայիտի ապստամբութենէն վերջ Թուրքիայէն փախած կարգ մը դաւաճաններ Բէգվաննուպի գայմագամ Սէյիտ Թահայի միջոցաւ Միջագետքի [illegible] ներկայացած եւ առաջին ժողովը գումարած են։ Երկրորդ ժողովը դարձեալ Սէյիտ Թահայի տունը եղած է, անգլիական առաջարկները քննելու համար։ Այս ժողովին մասնակցած են Շէյխ Սայիտի տղան Ալի Րիզա, Իհսան Նուրի, Րաշիդ, Խունուսցի Մէհմէտ Էմին, Սէյիտ Թահայի եղբայրը՝ Սէյիտ Մուսլիհիտին, Շէմտինան շրջանակի Հէքիմի ցեղապետին տղան, Պալիք ցեղին պետ Մէհմէտ աղա եւ Մոնքուրի ցեղին ներկայացուցիչը։

Այս ժողովին մէջ որոշուած է՝ 1. Իրաքէն Շէմտինան շրջանակը 2. Պարսկաստանէն Ճէլալի շրջանակը։ 3. Սուրիայէն Ուրֆա շրջանակը, երեք տեղերէ յարձակում գործել Թուրքիոյ վրայ։

Փարիզի մէջ գումարուած ժողովի մը մէջ ալ Սուրիոյ Քիւրտերէն Գիզարի աշիրէթին պետերէն Հիւսնի, Իրաքի Քիւրտերէն նշանաւոր Շէրիֆ փաշա, տոքթ. Շիւքրի Մէհմէտ Քիւրտերը ներկայացուցած են, իսկ Բուրէն փաշա, Փափազեան, Պօղոս Նուպար, Ա. Խատիսեան, Ահարոնեան ալ Հայերը ներկայացուցած են։

Այս ժողովին որոշման համաձայն, Կիլիկիոյ եւ Երեւանի շրջաններուն մէջ երկու Հայաստան եւ անոնց միջեւ ալ Քիւրտիստան մը պիտի կազմուէր։ Հայերը, այս որոշման շուրջ խորհրդակցելու համար առաջարկեր են Երկրորդ համաժողով մը գումարել Պէյրութի մէջ։ Այս համաժողովին մէջ Հայերն ու Քիւրտերը չեն համաձայնած եւ ընդդիմադիր հոսանք մը առաջ եկած է։

Գիրքը յետոյ կը պատմէ թէ Արարատի շարժումը ի՞նչպէս պատրաստուեցաւ, ու շարժումը զսպուելէն վերջ պատահած դէպքերը կը բացատրէ։ Գիրքը մէջ կը բերէ նաեւ թէ «Քիւրտերը բոլորովին արիական են. այսինքն ցեղով մեզմէ ըլլալէ զատ լեզուով ու բարքերով ալ Թուրք են»։

ԴԱՐՁԵԱԼ ԼՔԵԱԼ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Շարունակենք տալ տեղեկութիւններ Ռուսիոյ լքեալ երախաներուն մասին, որոնք տէրն են Փեթրոկրատի եւ Մոսկուայի փողոցներուն։

«Պրավդա» կը գրէ (7 ապրիլ).

Սարովի գործարան-դպրոցին մէջ, ուր զետեղուած են բազմաթիւ լքեալ երախաներ, անպակաս են կռիւներն ու գինովութեան դէպքերը։ Նախ ամբողջ կարասիները կողոպուտի կ'ենթարկուին ամէն օր։

Վերջերս ոստիկանութիւնը գիւղացիներէն գրաւեց առարկաներ, որոնք 35,000 րուբլի արժէքով (455,000 ֆրանք), կը պատկանէին դպրոցին։ Շրջակայքի գիւղացիները բոլորն ալ հագուած են գինուորական համազգեստներ, որոնք կը տրուին միայն դպրոցին աշակերտներուն։ Ահա այդ աշակերտներն են, որ մեղսակից են այս գործին մէջ։ Զանգուածային փախուստներ կը կազմակերպեն անոնք յաճախ։ Անցեալ տարի փախան 3000 հոգի։

Այս ամէնը կը նշանակեն թէ լքեալ երախաներու հարցին լուծման մասին ամէն կարգադրութիւն ձախող է։

Գերման թղթակից մը կը գրէ «Ֆոսիշէ Զայթունկ»ի մէջ (8 մարտ).—

«Անցեալ տարի գարնան երբ կը ճամբորդէի Ռուսիոյ մէջ, քանի մը անգամ հանդիպեցայ լքեալ երախաներու խումբերու։ Գիշեր մը, մեր շոգեկառքը կանգ առաւ Սթալինկրատի մէջ, Չէի կրնար քնանալ, որովհետեւ սարսափելի տաք կ'ընէր եւ ձուկին հոտը անհանդուրժելի էր։ Յանկարծ ճիչ մը լսեցի, եւ քիչ յետոյ տեսայ խումբ մը պատանիներ, 30—40 հոգի, ցնցոտիներ հագած, որոնք կը փորձէին մագլցիլ վակոնին վրայ։

Ճամբորդները վայրագ կերպով վար կը ձգէին զանոնք։ Թիֆլիսէն մինչեւ Երեւան, մեր վակոններուն վրայ կը պտըտէին այս լքեալ երախաները։ Երկար ժամերով կը դիտէի զանոնք։ Շատ խոր տպաւորութիւն մը ձգեցին վրաս։ Օր մը Պաթումի մէջ պտոյտի մը ընթացքին հանդիպեցայ այս տղոց։ Վրաս յարձակեցան, բայց կրցայ հեռանալ։ Գիշեր մըն ալ չուանով եւ կարթով շոգեկառքի վակոններէն թռցուցին ընկերոջս զգեստները»։

Լքեալ երախաներու ահաւոր կացութեան մասին յօդուածներ ու գիրքեր գրած են Մաքս Հօտան, Սառաինկեր, Զէնզինով։ Բոլորն ալ կ'ողբան «յեղափոխութեան ծաղիկներուն» վրայ։ Անոնք, այդ տղաքը, պատառոտուն լաթեր հագած, գլուխը ոջիլով ծեփուած, մարմինը աղտի մէջ կորսուած, պայթած կոյուղիի մը պէս գարշահոտ, կ'ապրին զազրելի։

Մաքս Հօտան կը հաստատէ թէ բոլշեւիկները, չկարենալով գլուխ ելլել, երբեմն կ'առաջարկեն գնդակահարել բոլոր լքեալ երախաները, որպէսզի արմատապէս լուծուի այս հարցը։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գերմանական վիճակագրութեան մը համաձայն, Գերմանիոյ մէջ անձնասպանութիւն կատարած են 16.036 հոգի, ուրեմն օրական 44 անձնասպանութիւն, (12,239ը այր եւ 3.797ը կին):

Հարիւր հազար բնակչութեան մէջ 39 հոգի անձնասպան, Ֆրանսայի մէջ հարիւր հազար բնակչութենէն 16 հոգի, եւ Անգլիոյ մէջ հարիւր հազար բնակչութենէն 12 հոգի անձնասպան կ'ըլլան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՄԵՆՔ» պարբերական գրականութեան եւ արուեստի, զոր կը վարեն խումբ մը երիտասարդ հայ գրողներ։ Առաջին այս թիւով, որ կը բովանդակէ 64 էջէ, հրատարակիչ գրողները կը ներկայացնեն իրենց գրական տեսակէտները։ Պարբերականը ունի նաեւ ընդարձակ բաժին մը տեղեկատուութեան հայ եւ օտար գրական հորիզոններէն։

Տարեկան բաժնեգինը Ֆրանսա 40 ֆրանք, արտասահման 2 տոլար։ Դիմել H. Sarkissian, 261 Fbg. St. Martin, Paris.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

...ԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

...ԼՏՐՋԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հիւսէյին Հիլմի փաշայի հեռագիրը.—

— «Համաձայն կայս. հրամանին, քննութիւնները յառաջ կը տարուին ...իւ երեք նահանգներուն մէջ, եղերելի մահափորձին առթիւ։ Ոստիկանութեան տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ երկու անձեր, Աշոտ Զիլֆիճեան եւ Ա... Գրիգորեան, ինչպէս եւ Հաքիփեան անուն կինը, որոնք սպանեալ Քրիստափորի ընկերներն են, Գալաթի Ռուսական ... մեկնած են յուլիս 8էն առաջ։ ... 3—4 օր Սելանիկ մնալով, նորէն Պոլիս դարձած են տարբեր անուններով եւ կեղծ անցագիրներով։ Կը կարծուի թէ ասոնք բուն կոմիտէճիներն ... մահափորձին հեղինակները։

«Գաղտնի ոստիկանութեան տեղեկութեան համաձայն, Աշոտ Զիլֆիճեան ... տարեկան մարդ մըն է, միջահասակ եւ սեւ աչքերով. իսկ Արամ ... իբր 25 տարեկան, անպեխ, վայելչակազմ եւ պայծառ հասակով։ ... կոչուած կինը հազիւ երեսուն տարու կայ, նիհար է, բայց դէմ... շատ գեղեցիկ, նման անգլիացի աղջկան մը։ Կը խօսի ռուսերէն, գերմաներէն եւ քիչ մըն ալ ֆրանսերէն։ Ոստիկանութիւնը իմացած է թէ ասոնք ... երթալով, իջած են (կամ պիտի իջնեն) Մեծ կղզի, պանդոկի մը ... մօտ։

«Հաղորդելով այս տեղեկութիւնները, կը սպասեմ ձեր հրահանգներուն։

... ծառայ Հիւսէյին Հիլմի»։

Այս հեռագրին վրայ, Ապտիւլ Համիտ հրամայեց անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել յիշեալ երեք անձերու մասին։ Անմիջապէս հրահանգներ տրուեցան։ Ոստիկանութեան նախարարը, երկաթուղիներու քննիչը եւ նաւային ճամբորդներու վերատեսչութեան պաշտօնեաները, խիստ խուզարկութիւններ կատարեցին բոլոր կայարաններուն եւ նաւամատոյցներուն մէջ։ Մասնաւոր հրահանգներ տրուեցան նաեւ կղզիներու գայմագամին։

Այս քննութիւններով եւ հետապնդումներով կարելի չեղաւ գտնել յիշեալ երեք անձերուն հետքը։ Միայն հասկցուեցաւ որ երկու այրեր եւ կին մը, որոնք Սելանիկէն կուգային, իջած են Չեքմէճէի կայարանը եւ յետոյ անհետացած։ Ոստիկանութիւնը հաստատած էր թէ այս անձերը տոմսակ ունէին մինչեւ Սիրքէճի (Պոլիս)։

Երբ այս պարագան հաղորդուեցաւ Սուլթանին, Ն. Վեհափառութիւնը վճռապէս համոզուեցաւ թէ ո՛րքան անկատար է երկրին ոստիկանութիւնը եւ հրամայեց ամբողջովին վերակազմել զայն։ Ասոր վրայ էր որ պատրաստուեցաւ ծանօթ կանոնագիրը։ Պօլսոյ ֆրանսական դեսպանին միջոցաւ, խնդրուեցաւ Փարիզի ոստիկանական փոխ վերատեսուչ Գ. Պօնէնէ՝ տեղեկագիր մը պատրաստել ծրագրուած վերակազմութեան մասին։ Յետոյ ալ Գ. Պօնէն Պոլիս հրաւիրուեցաւ։ Երբ հասաւ, յանձնաժողով մը կազմուեցաւ անդամակցութեամբ ոստիկանական նախարար Շէֆիք փաշայի, Բէրայի կառավարիչ Համտի պէյի, Եանքօ Վիթինոսի եւ Նազիֆ Սիւրուրի պէյի։ Այս յանձնաժողովն էր որ կազմեց 1323 օգոստոս 4ի ոստիկանական կանոնագիրը, որ կը բաղկանայ 167 յօդուածներէ։

Գ. Պօնէն խորհուրդ տուած էր ստեղծել թաղային մասնաւոր ոստիկանութիւն մը, բայց այս ծրագիրը մերժուեցաւ, նկատի ունենալով ծախքերը։ Գ. Պօնէնի կարծիքով, այս մասնաւոր ոստիկանութիւնը իւրաքանչիւր թաղի մէջ պիտի կցուէր Ծերոց ժողովին, երբեք թաղ չպիտի փոխէր, պիտի ճանչնար թաղին բոլոր հաստատուն կամ անցորդ բնակիչները, եւ կեդրոնական ոստիկանութեան պիտի մատնանշէր բոլոր կասկածելի մարդիկը։

Թէեւ, համաձայն կանոնագրին, 35 գաղտնի ոստիկան յատկացուեցաւ ոստիկանական նախարարութեան, 20 գաղտնի եւ չորս քաղաքային՝ Բերայի կառավարչութեան, 15 քաղաքային ոստիկան եւ երկու գաղտնի ոստիկան Պոլսոյ, բայց անբաւական էր այս թիւը, նկատի առնելով Պոլսոյ նահանգին տարածութիւնը եւ ներս մտնելու յարմարութիւնները։

Բայց մեր ոստիկանութիւնը աւելի վերջը կատարելապէս վերակազմուելով, դարձաւ այն պատուական ոստիկանութիւնը որով կը հպարտանանք իրաւամբ։

* * *

Էտուար Ժօռիս յայտարարեց թէ ակնարկուած ռուս աղջիկը կը բնակէր Տէր եւ Տիկին Բիփի տունը, Տիկին Տրվոյի դպրոցին մօտերը տուն մը, Նէմէնիժի փողոց, թէ օդափոխութեան եկած էր քանի մը ամսուան համար։ Օրիորդը նախապէս իջած է Քրոքէր պանդոկը, բայց չհաւնելով կերակուրներուն, յարկաբաժին մը վարձած էր Մուրատեան ափարթըմանին մէջ, յետոյ անհանգիստ ըլլալով, Տիկին Ժօռիս սկսած է խնամել զայն։ Այդ միջոցին ճանչցած է Սամուէլ Ֆայլին անուն ռուսահպատակ մարդ մը, որուն անցագրին վրայ օրիորդը նշանակուած էր իբրեւ իր կինը։ Բազմաթիւ այցելուներ կուգային Սամուէլ Ֆայլինի մօտ։

Ամիս մը վերջ, Սամուէլ Ֆայլին իր վարձքի հաշիւը փակելով, յայտարարած է որ իրենք ամփոփուած պիտի մեկնին, քանի որ իր աղջիկը չկրցաւ օգտուիլ Պոլսէն։ Բիփս եւ տիկին Բիփս ալ այդ օրերուն Եւրոպա մեկնելու պատրաստուելով կը մեկնին Պոլսէն, միայն թէ տիկին Բիփս Վիեննայէն տիկին Ժօռիսին բարեւ կը ղրկէ քարտով մը։

(Շար.)

կազմութիւնը յանձնել Մալինոֆի եւ վստահեցուց Թագաւորը թէ ժողովրդավարները իրենց աջակցութիւնը պիտի տան անոր։

Թագաւորը կրկին Մալինոֆի յանձնեց դահլիճին կազմութիւնը։

Մալինոֆ յայտնեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ սահմանուած է դահլիճը կազմելու հոգը՝ համաձայն Թագաւորին կողմէ եղած թելադրութիւններու եւ թէ պիտի ջանայ գործը գլուխ հանել ըստ այդ թելադրութիւններուն։

Նաւային համաձայնութեան շուրջ

Գրեր էինք թէ ֆրանսական կառավարութիւնը այն ատեն միայն պիտի կրնայ որոշում մը տալ Նաւային բանակցութեանց մասին, երբ ի ձեռին ունենայ Իտալիոյ պատասխանը։ Այսու հանդերձ, Անգլիոյ պատասխանն արդէն իր կարեւորութեամբ, կը բաւէ նոր բարդութիւն մը ստեղծելու։

Երեք պետութեանց միջեւ անհամաձայնութիւնը բացորոշ է։ Ֆրանսա կը պնդէ թէ վերապահած է նոր մարտանաւեր շինելու իրաւունքը. այդ նաւերը տեղը պիտի բռնեն հին նաւերու եւ պիտի գործեն 1936ի վերջաւորութեան։ Իսկ այդ պարագային ալ, իր իրաւունքը պիտի օգտագործէ 1935ի սկիզբը տեղի ունենալիք նոր վիճաբանութիւններէ եւ փոխադարձ համաձայնութենէ յետոյ։

Անգլիա կը պնդէ թէ Ֆրանսա հրաժարած էր նոր նաւերու շինութենէն 1936էն վերջ, բայց կրնայ իր իրաւունքին վերստացումը պահանջել, նոր վիճաբանութեան մը ընթացքին։ Անգլիական թերթ մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Անգլիոյ պատասխանին մասին։ Անգլիա դիտել կուտայ թէ՝ ա) Ֆրանսայի առաջարկները ո՛չ մէկ կերպով փոփոխութեան կ'ենթարկեն կացութիւնը, քանի որ Ֆրանսա կը պնդէ թէ իրաւունք ունի 1935ին եւ 1936ին ձեռնարկելու նոր մարտանաւերու շինութեան, փոխարինելու համար հիները, մինչդեռ Անգլիա չի կրնար նոյնը ընել, համաձայն 1930ի Լոնտոնի համաձայնութեան։ բ) Անգլիոյ արտաքին նախարարին Հէնտըրսընի Հռոմ այցելութեան պահուն, Իտալիա ընդունեց ֆրանսական նաւային ուժերու գերակշռութիւն մը, զոյութիւն ունեցող մարտանաւերէն բաղկացած, բայց համաձայն ֆրանսական ծրագրին, այս գերակշռութիւնը պիտի կազմուէր նոր շինուելիք մարտանաւերով։

Իտալեւռուս նոր համաձայնութիւն

Ամենէ մը ի վեր, Հռոմի մէջ բանակցութիւններ կը կատարուէին Իտալիոյ ելեւմտական նախարարութեան եւ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան միջեւ, առեւտրական նոր համաձայնութեան մը կնքման համար։ Այս բանակցութեանց նպատակն էր լրացնել եւ ընդլայնել առեւտրական նախորդ համաձայնութիւնը՝ կնքուած վերջին օգոստոս 2ին։ Բանակցութիւնները յաջողութեամբ վերջացած ըլլալով, համաձայնութիւնը կնքուեցաւ երկուշաբթի օր 27 ապրիլին, երկու կողմերու ներկայացուցիչներու միջեւ։

Այս նոր համաձայնութեամբ, Մոսկուայի կառավարութիւնը յանձն կ'առնէ Իտալիայէն գնումներ կատարել 350 միլիոն լիրի արժէքով ապրանք։ Գնումներու 100ին 75ը երաշխաւորուած է իտալական կառավարութեան կողմէ։ Ռուսիա գլխաւորաբար պիտի գնէ ելեկտրական եւ երկրագործական մեքենաներ, սաւառնակներ, նաւեր եւայլն։

Ն. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ՝

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէն վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական վայրը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՇԽԱՆ ենթակոմիտէն այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական վայրը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆ ԼՈՒ Ակնունի ենթակոմիտէն այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Այս ժողովներուն ներկաները պիտի ըլլայ կամիտէն։

ԵՐԵԿՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ ՌՈՒՍ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ BALMONTի

Վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին

Hôtel Majestic, 19 Ave. Kléber. Փարիզ

Հովանաւորութեամբ՝ Փրօֆէսէօր EMILE HAUMARTի

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Biothérapeutique 131 Rue Cambronne, métro Vaugirard

Կը խօսի՝ Կ. Ճասունի, նիւթ ունենալով «Յ. Պարոնեանի կեանքն ու գործը»։

ՕՐ. ՊԱՅԾԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
Սէն Լու (Մարսէյլ)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը։ Կը խօսի ընկեր Օհան Կարօ։

ԳԱՐԻԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 7.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Գաւ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

— Գ. Խաչիկ Ջերմակեան կը փնտռէ իր եղբայրը Ասօ Ջերմակեան։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Գրադարանը վարձքով կուտայ գիտական, վիպական, գրական ամէն տեսակ գիրքեր։ Ամիսը՝ 2 ֆրանք, շաբաթը՝ 1 ֆր.։

Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. Եշ. եւ Ուրբաթ երեկոները ժամը 7—8.30, դիմել՝ 11 Rue Dunoir, Lyon.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ա. Թ. ՊԷՐՃՈՐ.— «Յուսաբեր»ի հասցէն —Journal «Houssaper», B. P. 868, Le Caire (Egypte).

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ձ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի վարժարանին մէջ, Ֆլորիա ճաշարան, վաղը հինգշաբթի իրիկուն տեղի կ'ունենայ խորհրդակցութիւն մը Սուրիոյ եւ Յունաստանի որբերուն մասին։ Ներկայ պէտք է ըլլան միայն Փարիզի եւ շրջակայից մեր մասնաճիւղերուն վարչութիւնները։ Ներկայ պիտի ըլլայ Գ. Վահան Փափազեան։

Ն. Հ. ՍՊԱՐԱՊԵՏ
ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութիւնը պատիւ ունի յայտնելու որ, յառաջիկայ կիրակի, 3 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, տեղի կ'ունենայ մեծ սգահանդէս Petit Journalի սրահին մէջ (մէթրօ՝ Cadet).

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ Ն. Հ. ՍՊԱՐԱՊԵՏ ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

մեռած 19 փետր. 1931ին, Թիֆլիզ

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Անարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Գոգոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հասանջան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի ագահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Զէփնի գիւղէն Յարութիւն Կէօվշէնեան որ քանի մը օր առաջ կը գտնուէր հետեւեալ հասցէին՝ chez M. Davian, Les Peronneries, au Boulay, Indre et Loire. Մեկնած է առանց տալու իր հասցէն։ Իմացնել՝ Յովհաննէս Վ. Վարդանեանի, 113 Bld. Rodin, Issy les Moulineaux, Seine

Ծախու խանութ

Մօրիս Սէն Պէնօի մէջ (Լիոնէն 14 քիլոմեթր հեռու) ծախու է նպարավաճառի խանութ մը 4 սենեակներով եւ cave։ Մուտքը՝ Րիւ Նասիօնալ մեծ փողոցէն։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Յովհաննէս Գասպարեանի, rue de la Liberté, Pont de Cheruy, Isère.

MONDE

Միջազգային մեծ շաբաթաթերթ՝ գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ ընկերային տեղեկութեանց

Կը հրատարակուի ամէն ուրբաթ։ Գին 1.50 ֆրանք, տարեկան բաժնեգին 50 ֆր., վեցամսեայ՝ 25 ֆրանք (Ֆրանսայի համար)։

Հասցէ.— «Administration de Monde», 50 Rue Etienne Marcel, Paris (2e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ԱՊՐԻԼ 1931

30 AVRIL 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1557

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԵՐԱԶ ՄԸ

Քաղաքական օրկան է «Յառաջ»ը, բայց քաղաքական խնդիրներ չպիտի յուզենք Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի պարագային։

Ապահովաբար չկայ ժողովուրդ մը որ այնքան առատ եւ այնքան աժան արտադրէ քաղաքագէտ կոչուած ապրանքէն։ Կատարեալ «Տըմփինկ»։

Գ. Կիւլպէնկեան ալ ունի քաղաքական համոզումներ որոնց ամփոփումը կարելի է բանաձեւել այսպէս.—«Հանգիստ ձգեցէք այս ժողովուրդը»։

Արդ. որպէսզի հանգիստ մնայ ժողովուրդը, պէտք է որ անհանգիստ ըլլայ «Բարի Գալուստ»ը։

Անհանգիստ՝ այն պատկերին առջեւ որ փռուած է ամէնուն աչքին առջեւ։ Որուն ամէնէն ցցուն երեւոյթները հայու կ'երեւան մեր մամուլին մէջ։

×

Երեք տարի առաջ, Գ. Կիւլպէնկեանի մտերիմները կամ խորհրդականները տեսակ մը խորհրդաւորութեամբ աւետեցին թէ՝ «Բարի Գալուստ»ը մէկ միլիոն տոլար (25,000,000 ֆրանք) տրամադրած է, ազգային-մշակութային ձեռնարկներու համար։

Աւետիսը այնքան տարիքոտ էր եւ լուրջ, որքան զայն տարածող անձերը։ (Ի հարկին անուններն ալ կուտանք, եթէ կը հաւանին)։

Դեռ աւելի մանրամասնելով, գիտենք որ Գ. Կիւլպէնկեան պայման դրած էր նկատի չունենալ ո՛ր եւ է գումար, վարկի որեւէ սահման, եւ անմիջապէս պատրաստել ամփոփ ծրագիր մը։

Պատրաստուեցաւ ծրագիրը եւ յանձնուեցաւ առանց յապաղման։ Տեղի ունեցան խորհրդակցութիւններ։ Լուրը արձանագրուեցաւ թերթերու մէջ ալ։

Եթէ չենք սխալիր, այս բոլորը տեղի կ'ունենային ամառ օր մը։

«Բարի Գալուստ»ը առաջարկած էր լաւ մը ուսումնասիրել բոլոր մանրամասնութիւնները, գտնել ձեւ մը՝ սեփականատիրութեան, բարոյական անձնաւորութեան համար։ Իսկ ինքը օգափոխութեան երթալով, աշնան պիտի վերադառնար եւ ընթացք պիտի տար գործին։

Չորրորդ աշունն է որ կուգայ։ Իսկ Գ. Կիւլպէնկեանի յանձնառութիւնը դարձած է միջ-ամառնային երազ մը...

Բարեմիտներ պիտի ըսեն.— Գ. Կիւլպէնկեան խրած ըլլալով միջազգային բարդ գործառնութեանց լաբիւրինթոսին մէջ, ժամանակ չի գտներ, չի կրնար զբաղիլ այսպիսի «մանրամասնութիւններով»։

Իսկապէ՞ս։ Բայց ե՞րբ, ո՞ր թուականին, օրուան ո՞ր ժամուն պիտի գտնէ այդ ժամանակը։

Զուր է այս մեղադրանքը։

Միլիոնատէրը եթէ ՈՒԶԷ, ժամանակն ալ կը գտնէ, միջոցն ալ։

Ի՞նչպէս եղաւ որ, տարիներով քէն պահելէ յետոյ, մինչեւ Բարեգործականի գործերով հետաքրքրուելու, շաբաթը քանի մը անգամ գրասենեակ երթեւեկելու, երբ իր ծերունի հօրեղբօր՝ հանգուցեալ Գասպար Կիւլպէնկեանի հետ անգամ ժամադրութեամբ կը խօսէր։ Միշտ անհամբեր։ Ձեռքը բռնած [illegible] եւ ժամացոյցը։

Այդ երանելի ժամանակը ո՛րքան աժան է Փանի եւ Փարիզի մէջ։ Եւ գիտենք որ Գ. Կիւլպէնկեան վարժուած է ատոր կանուխ գործի ձեռնարկելու, անգլիական կարգապահութեամբ։

×

Այդ մէկ միլիոն տոլարը— քսանըհինգ միլիոն ֆրանք— ինչո՞ր առերողական պահանջին չպիտի բաւէր, ներկայ պայմաններուն մէջ։— Տեղաւորում գաղթականներու։ Ցանց մը 50-100 դպրոցներու, շէնքերով միասին։ Դարմանատուն։ Արհեստանոց։ Հրատարակութիւններ եւն.։ Բաժնեցէք ինչպէս որ կուզէք։

Ամէնէն անմիջական եւ տարրական պահանջները նկատի առնելով, կարելի էր Կիւլպէնկեանի վայել գործեր մէջտեղ հանել։

«Բարի Գալուստ»ը վարժուած է «քոլոսալ» գործերու — ինչպէս պիտի ըսէին Գերմանացիները։ Այդ յանձնառութեան օրերուն, երբ Պոլսոյ «Իքթիսատ Մէճմուասի»ն գրեց թէ Թուրքիոյ Ազգ. Դրամատան հաստատութեան պիտի ժամանակցի նաեւ Գ. Գ. Կիւլպէնկեան, հինգ միլիոն ստեռլինով, հայ միլիոնատէրը իր գործակատարին միջոցաւ ըսել տուաւ թէ չի կրնար մտնել այդքան փոքր գործերու մէջ, թէ Լեհաստանը [illegible] միլիոնի ծրագիր առաջարկած է եւն.։

Ինչո՞ւ այս հակասութիւնը։ «Քոլոսալ»՝ տառը, միջազգային հրապարակի վրայ։ Գաճաճ, մանրամաճառ՝ երբ հարցը գործ ունի հայ ժողովուրդի բարիքին հետ։

Կ'ըսեն թէ Գ. Կիւլպէնկեանը երկարաբանութիւն չի սիրեր, եւ կը հաւատայ միայն ամփոփ, գործնական ծրագիրներու։

Բարի՛։ Աչքի առջեւ ունի արդէն ծրագիր մը, մէկ միլիոն տոլարի սահմանին մէջ։

Փոխա՞ծ միտքը։ Ծրագիրէ՞ն ետ կեցած է, թէ դրամական յանձնառութենէն։

Եթէ առաջինն է, եւ մէկ միլիոնը կը մնայ տրամադրելի ինչպէս է ժամանակ, ներկայացնենք անհրաժեշտ, գործնական, ամփոփ ծրագիրներ, ինչքան որ կ'ուզէ։ Իր իսկ ձեռքով գործածելու պայմանով։

Շ.

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ

ՏԱՍԸ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐՈՒ ԳԼՈՒԽՆԵՐԸ ԿՏՐԵԼՈՎ ԷՆԿԻՒՐԻ ԿԸ ՂՐԿԵՆ ԹՂԹԱՏԱՐՈՎ

35.000 ԶԻՆՈՒՈՐ ՇԱՐԺՄԱՆ ՄԷՋ

«Ազդակ»ի Թղթակիցը կը գրէ Ապրիլ 8 Թուականով.—

Քրտ. խլրտումները սկսած են տարածուիլ ամբողջ սահմանակից շրջաններու մէջ, անցած Մարտի սկիզբէն ի վեր։ Եթէ օդերը քիչ մը թոյլատու ըլլային, մինչեւ հիմա նոր եւ մեծ բախումներու լուրերը պիտի ստանայինք։

Այսու ամենայնիւ, լուրջ շարժումներ սկսած են տեղի ունենալ ամէն կողմ։ Թուրք կառավարութիւնը արդէն գործի ձեռնարկած է։ Քանի մը շաբաթ առաջ Սէվէրէկի շրջանին մէջ Փուճալց գիւղը ղրկուած է 25 հոգինոց զինուորներու ջոկատ մը, կարգ մը ձերբակալութիւններ ընելու համար։

Հազիւ զինուորները մտած, երբ պաշտօնական գործողութիւններու սկսած էին, կ'ապստամբի ժողովուրդը եւ կը յարձակի զինուորներուն վրայ։ Զօրաւոր ընդհարում մը տեղի կ'ունենայ, որու միջոցին զինուորներէն 10 հոգի կը սպաննուին եւ մնացածներն ալ հազիւ կը փախչին։

Այս պարտութենէն յետոյ Թուրք հրամանատարութիւնը ամբողջ Սէվէրէկի գունդը ղրկած է Փուճալ [illegible] բռնօրէն ծեծելէ եւ սպաննելէ վերջ գիւղացիներէն շատերը, բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարած է։

Ցեղապետ քիւրտ Հասան Աղան կը գտնուի ձերբակալուածներուն մէջ։ Սակայն ամբողջ այդ շրջանի քրտութիւնը պատրաստուած է ապստամբելու, եթէ Հասան Աղան չարձակուի։ Մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը խոստացած է ազատ արձակել զայն։

Ուրիշ ձերբակալութիւններ կատարուած են նաեւ Տիարպէքիրի շրջաններուն մէջ։ Ծանօթ ցեղապետներ Բոմանցի Էմին, Պըշէրիքցի Հըզօ, Սիլիվանցի Ալի, Հասան պէյ, Ձարզընցի Հիւսէյին, Հազրօցի Նաթի պէյ եւ ուրիշներ ձերբակալուած եւ Տիարպէքիր տարուած են, ուր այժմ կը գտնուին հսկողութեան տակ։ Ասոնց մէջ կան նաեւ Սէրտին փաշայի երեք տղաքները։

Նախորդ ապստամբութեան շրջանին կախաղան հանուած Շէյխ Շէմսէտտինի երկու տղաքը, իրենց 300 մարդիկներով լեռները ապաստանած են Տիարպէքիրի մօտերը։ Եօթներորդ զօրաբանակը ամբողջութեամբ արշաւած է անոնց վրայ եւ կռիւի բռնուած անոնց հետ։

Բազմաթիւ կռուոցներ տալէ յետոյ, զինուորները կրցած են ապստամբներուն մէկ մասը սպաննել եւ մնացածներէն ալ շատերը գերի առնել։ Սպաննուածներէն 10 հոգիին գլուխները կտրած եւ զմռսուած վիճակի մէջ թղթատարով Էնկիւրի ղրկած են։ Այս 10 գլուխները անցած են Միւալիմիէի կայարանէն։

Ճէզիրէէի Շըրնագ կոչուած մասին մէջ քիւրտ յայտնի պետերէն Մըգնիս պէյ Շէմտինանի կողմերը անցնելով, զօրաւոր կազմակերպութիւն մը յառաջ բերած եւ ապստամբութիւն յայտարարած է։

Տիգրանակերտէն մեծ ուժեր ղրկուած են անոնց դէմ եւ պաշարման տակ առած զանոնք։ Սուրիական սահման անոնց փախուստը արգիլելու համար, սահմանի վրայ կեդրոնացուած են մեծ թիւով զինուորներ։ Սակայն կը կարծուի որ Մըգնիս պէյ աւելի ներսերը թափանցելով, ամառէն առաջ ընդարձակ ապստամբութիւն մը պիտի յառաջացնէ։

Թուրքերը անվերջ զէնք եւ զինամթերք կը փոխադրեն այս սահմանային շրջանները եւ ժողովուրդը շարունակ կը զինեն։ Իրենց վստահելի կարծած բոլոր Քիւրտերը մէկ կողմէ կը զինեն եւ միւս կողմէ ալ դրամով կը կաշառեն անոնց պետերը։ Իբրեւ ապահովութիւն այդ աշիրէթներու հաւատարմութեան, Թուրք կառավարութիւնը բանակէն տասնապետներ եւ սպաներ կը ղրկէ անոնց մէջ, իբր թէ կազմակերպելու համար զանոնք արտաքին յարձակումներու դէմ։

Մարտինի մէջ արդէն շարժումները սկսած են չէթէական ձեւով։ Օրէ օր կը շատնայ թիւը, ապստամբներու միջեւ արդէն սկսած է զօրաւոր բախում մը։

Սասունի ապստամբները վերջերս սկսած են ընդլայնել իրենց սահմանները։ Ինչպէս յայտնի է, Սասուն շատոնց ապստամբ է եւ քաղաքի մէջ ոչ ոք կը գտնուի, բացի զինուորներէ եւ քանի մը պաշտօնեաներէ, որոնց ընտանիքները աւելի ներսերը կը գտնուին։ Հոն եւս սկսած են զինուորական կեդրոնացումները։ Էնկիւրիէն եւ միւս նահանգներէն մօտ 5000 զինուորներ ղրկուած են Սասունի վրայ։ Տէրսիմի վրայ եւս նոր ուժեր ղրկել սկսած են։ Կ'ըսուի թէ հոն եւս ծայր տուած են ապստամբական շարժումներ։

Թուրքերը ոչ մէկ տեղ փոքրաթիւ զինուորներ չեն պահեր։ Գլխաւոր քաղաքներու մէջ կը կեդրոնացնեն իրենց ուժերը եւ կը պահեն համախումբ։ Մինչեւ հաշուով, այժմ, Թուրք կառավարութիւնը քրտական նահանգներու մէջ 35,000է աւելի պատրաստ ուժ մը ունի։ Զինուորները սահմանափակ գծած են եւ չեն ուզեր կռուիլ, մանաւանդ այդ ցուրտին ու ձիւնին, շատ աղքատիկ եւ թշուառ վիճակ մը ունին։ Տնտեսապէս արդէն այդ շրջանները միշտ զրկուած են եւ տխուր վիճակ մը կը ներկայացնեն։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ ՍՈՒՐԻԱ

Անատոլուի խորերէն նոր գաղթականներ սկսան ապաստանիլ սուրիական սահման, առանց բացառութեան բոլորն ալ մերկ եւ անօթի: Ճամբան կողոպտուած են եւ ձիւնէն ու ցուրտէն ընկճուած: Առհասարակ Գամըշլը կուգան անոնք եւ օգնութիւն կը խնդրեն: 50 - 60 ընտանիքներ արդէն հասած են եւ դեռ կը սպասուին ուրիշներ:

Դժբախտաբար Գամըշլըի մէջ ազգային զօրեղ կազմակերպութիւն մը կամ Նպաստի մարմին մը չկայ, զանոնք խնամելու եւ տեղաւորելու համար: Ազգային Խնամատարութիւնն է որ քիչ մը օժանդակութիւն ցոյց կուտայ անոնց հանդէպ, սակայն շնորհիւ իր գործակատարին անխըղճութեան, այդ օգնութիւնն ալ գլացուիլ սկսած է այժմ։ Պէտք է անմիջական նպաստ հասցնել:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերը կը յարձակին Քիլիսի վրայ?

Քիլիս հրատարակուող «Քիլիս» թերթը կը գրէ որ 25 հոգինոց աւազակախումբ մը, որոնք քիւրտ կը կարծուին եւ կը բնակին սուրիական սահմաններուն վրայ, յարձակեցան Քիլիսի գիւղերուն վրայ եւ յառաջացան վեց քիլոմեթր դէպի թրքական հող։ Քիլիսէն կարեւոր ուժեր ղրկուեցան եւ երկար ընդհարումէ մը վերջ աւազակները ստիպուեցան փախչիլ։ Հինգ հոգի սպաննուած են երկու կողմէ։

Ռուսիա եւ Թուրքիա Եւրոպայի մէջ

Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբի յառաջիկայ նիստին (մայիս 15) մասնակցութեան առթիւ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ տուած պատասխանները կը զբաղեցնեն Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը։ Յանձնախումբին կարեւոր անդամներէն մէկը մեկնեցաւ Փարիզ, կարգ մը դժուարութիւններ հարթելու մտադրութեամբ եւ կարգ մը տեղեկութիւններ տալու համար Ֆրանսայի արտաքին նախարարին Գ. Պրիանի՝ որ միեւնոյն ատեն նախագահն է Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին։

Ժընեւի մէջ, Ազգ. Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը կը սպասէ այս խօսակցութեան ելքին, պատրաստելու համար Խորհրդ. Ռուսիոյ տրուելիք պատասխանը։

Պոլշեւիկեան «Իզվեստիա» անդրադառնալով Ռուսիոյ ուղղուած մասնակցութեան հրաւէրին, կը գրէ.— Եթէ անկարելի է Եւրոպայի կազմակերպութեան վերաբերեալ հարցերը լուծել առանց Խորհրդ. Միութեան եւ Թուրքիոյ, պէտք է, ուրեմն այս երկիրներուն տալ բոլոր հարցերու վճռաբանութեան մասնակցելու հնարաւորութիւն եւ այն ատեն, պէտք է նաեւ մասնակցին բնականաբար աշխատանքի եղանակներու վճռաբանութեան։ Եթէ կարելի է Եւրոպան կազմակերպել առանց Խորհրդ. Միութեան, որեւէ պատճառ չկայ ուրեմն, «ինքնիրեն եւ ուրիշներուն հետ խաղ խաղալու, պայմանաւոր հրաւէրով մը որուն թուականը չէ ճշդուած, վճռելու համար օրակարգի մը շուրջ որ նոյնպէս չէ ճշդուած»։

Նաւային համաձայնութեան շուրջ

Ֆրանսայի Նախարարաց Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ լսեց արտաքին նախարարին զեկոյցը նաւային համաձայնութեան շուրջ կատարուած բանակցութեանց մասին։ Ինչպէս գրեր էինք, իտալական կառավարութիւնը տակաւին տուած չէ իր պատասխանը ֆրանսական վերջին առաջարկներուն։

Իտալական մամուլը թէեւ չափաւոր լեզու մը կը գործածէ, սակայն հաւանական չի թուիր որ Իտալիա ընդունի մարտ 1ի համաձայնութեան Ֆրանսայի տուած մեկնաբանումը։

Պուլկարիոյ նախարարական տագնապը

Պուլկարիոյ Նախարարական տագնապը տակաւին չգտաւ իր ելքը՝ կուսակցական հիմնարկութեանց հետեւանքով։ Ինչպէս գրեր էինք, Թագաւորին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, նախորդ վարչապետը Լիափչէֆ, Զանքոֆի հրաժարումէն յետոյ, խորհուրդ տուեր էր դահլիճին կազմութիւնը յանձնել Մալինոֆի, որ ընդունեց էր, Թագաւորին թելադրութիւնները իրականացնելու մտադրութեամբ։

Մալինոֆ անմիջապէս տեսակցութիւն մը ունեցաւ Լիափչէֆի հետ, որմէ խնդրեց իր կուսակցութեան մասնակցութիւնը։ Լիափչէֆ տակաւին չէ պատասխանած։

Դժուարութիւնները ամէնէն աւելի կը ծագին ներքին նախարարութեան շուրջ։ Թէեւ Զանքոֆի ձախողութենէն յետոյ կրքերը քիչ մը մեղմացած ըլլալ կը թուին եւ երկու գլխաւոր կուսակցութիւնները որոնք կրնան իշխանութեան ղեկը ձեռք առնել, համկցած են թէ երկրին շահը կը պահանջէ որ իրենց տեսակէտներուն միջեւ միացման եզր մը գտնեն։ Այս տրամադրութիւններուն մէջ, կը կարծուի թէ Մալինոֆ պիտի յաջողի դահլիճը կազմել։

Եգիպտոսի ընտրական պայքարը

Կառավարութիւնը որոշեց երեք մասի բաժնել առաջին կարգի ընտրութիւնները, չխճողելու համար ընտրական գործողութիւններով զբաղող պաշտօնեաներու աշխատանքը։ Որոշեց նաեւ ընտրութեանց առթիւ կարգը պահպանելու համար, ամէն միջոցի դիմել։ Սակայն մեծ խռովութեան վտանգ մը կայ մայիս 1ի համար։ Այդ օր Վաֆտի եւ Ազատական կուսակցութեան պետերը մտադրած են խմբովին երթալ Թանթա եւ անկից յետոյ կատարել ընտրական պայքարի պտոյտներ ամբողջ նահանգին մէջ։

Իսկ վարչապետը՝ Սըտքը փաշա, ծանօթ ըլլալով ընդդիմադիրներու այս որոշման, Վաֆտի ղեկավար եւ նախորդ վարչապետ Նահաս փաշայի ուղղուած նամակով մը ազդարարեց թէ՝ որովհետեւ այդ պտոյտները կրնան խռովարարական ցոյցերու տեղի տալ եւ ընտրութիւնները խափանելու յանգիլ, պէտք չէ որ խմբովին երթան Թանթա կամ ուրիշ որ եւ է տեղ։

Վարչապետին այս նամակին կը պատասխանէ Նահաս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՓԱՍՏԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ընթերցողներու մտքին մէջ թարմ է անշուշտ Ուսթրիքի սնանկութեան առթիւ շատ մը նախկին նախարարներու եւ ներկայ ծերակուտականներու եւ երեսփոխաններու մեղսակցութեան ամբաստանութիւնները։ Այդ առթիւ, կազմուեցաւ խորհրդարանային հարցաքննիչ ատեան մըր բաւական ժամանակ աղմըկալի նիւթեր գումարեցինք, եւ վերջը-վերջը որոշեց դատի տալ ամբաստանեալներէն գլխաւորները։

Աճագին տարբերութիւն կայ սովորական դատարանի մը եւ խորհրդարանային հարցաքննական ատեանի մը մէջ։ Դատարանն իրաւունք կու տայ ամբաստանեալին փաստաբանի մը ներկայութեան խօսիլ եւ դատաւորներն որ քաղաքական կեանքին հետ գործ չունին, համեմատաբար անաչառ են եւ գերծ որեւէ կուսակցական կամ այլ նկատումներէ. մինչդեռ Խորհրդարանի կազմած ատեանը կը բաղկանայ կուսակցական երեսփոխաններէ, որոնց յանձնուած է ուրիշ երեսփոխանի մը մէկ գործունէութիւնը դատել, աւելի ճիշդ դատափետել։

Ուսթրիքի դատին առթիւ շատ մը տխուր դէպքեր մէջտեղ ելան, որովհետեւ ատեանը հարցաքննութեան ենթարկեց նաեւ շատ մը պետական պաշտօնեաներ եւ բարձր դատակարգին պատկանող անհատներ եւ հրատարակութեան տուաւ հարցաքննութիւնները։ Վերջիններս բռնադատուած էին մանրամասնութեամբ պատմել իրենց անձնական հարստութեանց յանձնանձան եղանակը, ըրած ծախսերը կամ շահերը եւ նշաւակ ըլլալ հանրային դատապարտանքին։

Մինչեւ իսկ Պանք տը Ֆրանսի կառավարիչը հարցաքննութեան կանչուեցաւ եւ դրամատան այժմեան տնօրէնն ալ տեղեկութիւններ հարցուեցան զինքի բաժնին գործառնութեանց մասին. Ինչ որ աւելի տարօրինակ էր, քանի մը ձախակողմեան երեսփոխաններ այդ առթիւ տնտեսագիտական դասեր տալու ելան Պանք տը Ֆրանսի վարիչներուն...։

Խորհրդարանայինդրութիւնն ստեղծուած օրէն խուլ բայց ուժգին պայքար մը կայ պարզ քաղաքացիին եւ երեսփոխանական ժողովի փաստաբան-անդամներուն միջեւ, որոնցմէ, ճշմարտապէս գոնէ հարիւր հոգի կը գտնուին։

Քաղաքացին կը խորհի թէ երեսփոխանն իրաւունք պէտք չէ ունենայ փաստաբանութիւն ընելու, քանի որ կրնայ չարաչար գործածել իր դիրքին ազդեցութիւնը եւ վնասել արդարութեան անաչառ կիրառման, իսկ երեսփոխանն ալ կը պատասխանէ թէ իր իրաւունքն է գործ մը, արհեստ մը, ապրելու միջոց մը ունենալ քանի որ երեսփոխանութիւնը կենսատու պաշտօն մը չէ...

Ի՞նչ պատահած էր Ուսթրիքի խնդրին ժամանակ։ Այդ սեղանաւորը կը փափաքէր իտալական արժեթուղթ մը ներմուծել Ֆրանսական սակարանին մէջ. այդպիսով բնականաբար Ֆրանսական դրամագլխի մաս մը պիտի յատկացուէր այդ արժեթղթերուն, որոնք կը ներկայացնէին իտալական ճարտարարուեստ մը։ Հազարաւոր նման թուղթեր կան սակարանին մէջ, բայց որոնց իւրաքանչիւրն արտօնուած է նախարարական որոշումով մը, օտար անարժէք թուղթերու ֆրանսական դրամագլուխը չվտանգելու կանխահոգութեամբ։

Ուսթրիք կրցած էր զանազան միջոցներով— խոստովանելի կամ ոչ— սիրաշահիլ այլեւայլ պաշտօնեաներ, նախարարի քարտուղար եւ մինչեւ իսկ նախարար մը եւ արտօնութիւն ստանալ այդ արժեթուղթը սակարան ներմուծելու։ Եթէ ընկերութեան գործը յաջող ըլլար եւ արժեթուղթի գինը անկում չունենար, ոչ ոք ըսելիք մը պիտի ունենար, բայց տնտեսական տագնապին պատճառաւ ընկերութիւնը (Snia Viscosa) աճագին վնասներու ենթարկուեցաւ եւ արժեթուղթերը թաւալոր կործանեցան. հետեւանքը յայտնի է.—

Վնասուողներն իրաւունք ունէին անշուշտ իրենց դժբախտութեանց պատճառները փնտռելու եւ քաւութեան նոխազներ ընել արտօնող նախարարը եւ ընդունելութեան թեր արտայայտուող պաշտօնեաները։ Մէկ տարիէ հետէ շատ ու շատ արժեթուղթեր կորսնցուցին իրենց արժէքին կէսն եւ աւելին, բայց երբ խնդրին մէջ քաղաքական եւ կուսակցական ոխեր եւ առնչութիւններ չկան, հանրային վնասն որեւէ արժէք չունի։ Բաւական է կարդալ խորհրդարանական յանձնաժողովի նիստերու տեղեկագրութիւնները, համոզուելու համար թէ կուսակցական վայրագ առնչութիւնները մինչեւ ուր կրնան հասնիլ...։

Խնդիրն իր ընդհանուր կողմէն քննելով, տեսնենք թէ արդա՞ր է որ փաստաբան մը երեսփոխան ընտրուածին պէս, դադրի իր գործը շարունակելէ, երբ միւս կողմէն գործարանատէրը, վաճառականը, բժիշկը, սեղանաւորը եւայլն, միեւնոյն պայմաններուն մէջ կը շարունակեն իրենց գործը։

Տարակոյս չկայ թէ հազուադէպ է որ երեսփոխան մը կամ ծերակուտական մը իր ընտրութենէն յետոյ նոր գործարան մը հաստատէ, կամ վարժանատուն մը բանայ կամ դրամատուն մը հիմնէ, մինչդեռ փաստաբան մը երեսփոխան ընտրուելուն պէս յաճախորդները կը բազմապատկուին, խորհրդակցութիւն ուզողներու թիւը կ'աւելնայ մանաւանդ մեծ հաստատութեանց կողմէ։ Հարկաւ մէկ օրէն միւսը փաստաբանը երեսփոխան ընտրուելով իր գիտութեան եւ ծանօթութեանց պաշարը չաւելցուց այլ ուրիշ գործօն մը եկաւ բարելաւելու փաստաբանին դիրքը։

Երեսփոխանին հմայքը օգտագործելու միջոց մը կայ այժմ իր ծանօթներուն եւ յաճախորդներուն տրամադրութեան տակ...

Ուրիշ տարբերութիւն մըն ալ կայ վաճառականին, բժշկին, սեղանաւորին եւ փաստաբանին միջեւ։ Առաջինները իրենց գործը հրապարակաւ կը տեսնեն. գաղտնի խորհրդակցութիւն, բանակցութիւն, ազդեցութիւն եւայլն, չկայ. մինչդեռ փաստաբանն իր յաճախորդը կ'ընդունի իր գրասենեակին եւ կամ մասնաւոր ընդունարանին մէջ...

Երբ ընտրող մը իր քուէն կու տայ սեղանաւորի մը կամ վաճառականի մը, գիտէ թէ այդ սեղանաւորը կամ վաճառականը ինչ շահեր պիտի պաշտպանէ կամ ինչ գոյնի մարդիկ են եւ արդար է որ Խորհրդարանին մէջ ամէն դասակարգի շահերը պաշտպանող ներկայացուցիչներ գտնուին, բայց պէտք է որ այս ամէնը հրապարակային եւ ազատ ըլլայ։ Պէտք է ընտրողը գիտնայ թէ իր ընտրած մարդը ի՛նչ կը խորհի, ի՛նչ կը գործէ եւ ի՛նչ տեսակ շահեր կը պաշտպանէ։

Միեւնոյնը չէ դժբախտաբար փաստաբան երեսփոխանի պարագան։ Ընտրողը չի գիտեր թէ իր ընտրած փաստաբանը ինչ յաճախորդ ընդունած է, ինչ խորհուրդներ տուած եւ ինչ դիմումներ կատարած է։ Միջոց չունի գտնելու իր ձեռնասունը։ Չի կրնար գիտնալ թէ իր ընտրածին ո՛ եւ է մէկ դիմումը, գիտողութիւնը, կամ քուէն անկեղծ են թէ ոչ։

Ստիպուած է վստահիլ։ Եւ սակայն ընդհանուր քուէարկութեան դրութիւնը չի կրնար հաշտուիլ այդ անորոշութեան հետ։ Չի բաւեր միայն ընտրական պայքարի ժամանակ խօսուած ճառը։

Եւ ահա փաստաբան-երեսփոխանի այդ խորհրդաւոր դիրքէն է որ կը ծագին խորհրդարանական վարչաձեւի դէմ ուղղուած քննադատութիւնները, որոնց մէջ արդարներն ալ կան, անարդարներն ալ, իրաւացիներն ալ, անիրաւներն ալ։

Ընդունելի պիտի ըլլար որ երեսփոխան-փաստաբան մը պաշտպանէր Ուսթրիքի դատը, ինչպէս Վալտէք-Ռուսօ պաշտպանեց Էյֆէլը։ Դատավարութիւնը հրապարակային է եւ փաստաբանը դատաւորներուն եւ հանրութեան կը խօսի բացէն եւ ոչ գաղտնի։ Կրնայ մինչեւ իսկ պաշտպանել աւազակ մը, մարդասպան մը, բաւական է որ ամէն մարդ գիտնայ թէ ինչ կ'ըսէ եւ ինչ կը շահի։ Փաստաբանը իր յաճախորդի ծառան, պաշտօնեան, վճարեալ ստորադասը չէ, թէեւ կը գանձէ իր վարձքը, իր իրաւունքը։

Բայց խորհուրդ հարցնելը գաղտնի կ'ըլլայ։ Չի գիտցուիր թէ խորհրդատուն որո՞ւն կողմն է եւ ի՞նչ խորհուրդներ կու տայ.— Ուսթրիքի դատին առթիւ տեսնուեցաւ թէ վճարման ինչ ձեւեր կան, որոնք կը կորսնցնեն դրամի տատացողի հետքը. անուններու սկզբնատառերը կը գրուին միայն եւ կամ պարզապէս ծախքի հաշուոյն կ'անցնին համեմատաբար փոքր գումարները։ Եւ պարզ է թէ ամենախոշոր գումարներն ալ կարելի է մասերու բաժնելով պզտիկցնել...։ Տեսնուեցան փաստաբաններ որ վարձքի ձեւին տակ տասնեակ հազարաւոր ֆրանքներ ստացած են իբր թոշակ, ինչ որ անոնց ազատութիւնը կապանքելու բնոյթն ունի եւ զիրենք կը դասէ վճարող հաստատութեան պաշտօնեաներու խումբին մէջ։ Փաստաբան երեսփոխանը մաս կը կազմէ վարչական մարմնին եւ բնականաբար պատասխանատուութեան իր բաժինը կ'ունենայ, եթէ գործը կաղայ կամ հաստատութիւնը խորտակի։

Ի՞նչ միջոց կայ այս կացութիւնը բարեփոխելու։ Անկարելի է արգիլել փաստաբաններու ընտրութիւնն իբր երեսփոխան. անկարելի է արգիլել որ երեսփոխան փաստաբանն իր գործը շարունակէ։ Բայց կարելի է որոշ օրէնքներով սահմանափակել անոնց իրաւունքը. արգիլել անոնց խորհրդակցութիւնները ընկերութեանց հետ եւն. Հրապարակային դատավարութիւն, որչափ որ կ'ուզեն, բայց գաղտնի խորհրդակցութիւն, ո՛չ։ Կասկած արթնցնողը խաւարն է, մութ լոյսի մէջ ամէն բան ներելի է, թէեւ վերջիվերջոյ ոչ մէկ վարչաձեւ կրնայ բոլոր թերութիւնները մէկ օրէն միւսը ջնջել, որչափ ատեն որ Մամոնան կը տիրապետէ իր աշխարհը թագով...

Մ. Տ.

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԳԵՍՏԸ

«Մարնինկ Փոսթ»ի կը հեռագրեն Ռիկայէն թէ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ պայքար մը կը մղուի ընդունիլ տալու համար նոր համազգեստ մը։

Ռուսական թերթ մը կը գրէ թէ մայիս մէկին ցուցադրութեան պիտի դրուին այդ զգեստները, որոնց ձեւը հետեւեալն է.— Տաբատները լայն են իրենց վերի մասին մէջ, սեղմուած ծունկերուն վրայ, մէջքին վրայ գօտիով մը բռնուած, եւ գրպանի տեղ երկու քովերէն երկու տոպրակ կախուած։

Վերարկուն կարճ է, ուսերը լայն։ Շապիկը կուրծքը բաց, ա լա Տանթոն։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԸ

Ներկայի կառավարութիւնը որոշած է 70 միլիոն լէյի խնայողութիւն մը ընել՝ կրճատելով նախարարութեան ծախքերը։ Ելեւմտացոյցը հաւասարակշռելու համար, խնայողութեան նոր միջոցներ կ'ուսումնասիրէ կառավարութիւնը։

ՄԱՄՈՒԹԻՆ ԱԿՌԱՆԵՐԸ

Տիւսէլտորֆի մօտ գերեզմանատան մը մէջ խումբ մը գործաւորներ, երբ պեղումներ կը կատարէին գտան մամութի ակռայ մը, մօտ մէկ մեդր երկար։ Այս մամութը կ'ապրէր 50.000 տարի առաջ։

ԱՊՐԻԼ 11Ի ԱՌԹԻՒ

Կիրակի օրուան սգահանդէսին, ընկ. Մ. Գուլումճեան հետեւեալ ճառը խօսեցաւ ի դիմաց Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէին.—

Եթէ չհաշուենք Վասպուրականը, Ե. Գարահիսարը, Զէյթունը, Ուրֆան, Ֆընտըճագը, կարիճ Սուէտիան, Մշոյ դաշտի ժողովուրդին հերոսական սխրագործութիւնը, Սասնոյ եւ լեռնային Կիլիկիոյ կայծկլտումները, Մնացեալ բովանդակ հայութիւնը մնաց առանց դիմադրութեան։

Ապրիլ 24ին Թրքութիւնը ինքզինքը եւ իր պատմութիւնը գերազանցեց ոճիրի յաղթական զօրութեամբ եւ գործադրական սառնութեամբ։

Սխալ կամ ճիշդ, ծուռ կամ շիտակ, կանուխ շարժած թէ ուշ մնացած, միեւնոյն է եւ տեղը չէ, այսօր չէ որ պիտի ճշդուի մեր պատմական զարթօնքի ուղղութիւնը։ Հայութիւնը 100 տարիէ ի վեր իբրեւ կրաւորական գործիք թէ ներգործական ազդակ, իր դիրքը ճշդած էր նահանջող օսմանեան կայսրութեան հանդէպ։ Արդէն յաջողած էր Սան Ստեֆանոյէն Պերլին դատ ստեղծել։

1878էն 1915 այդ դատը արիւնոտ դիմայեղութիւններ կրեց. երբեմն յուսադրիչ, յաճախ վհատեցուցիչ, սակայն միշտ հերոսական յեղաշրջումներով։

Հարիւրամեայ մեր վերածնութեան, Օսմ. կայսրութենէն մեր հոգեկան բաժանման առաջին փուլը դարձաւ Պերլին (1878)։ Պերլինը ոչ թէ վախճանակէտ էր, այլ պարզապէս անկիւնադարձ։ Այդ անկիւնադարձին անմիջապէս հետեւեցաւ փոթորկալից հայ յեղափոխութիւնը։ Յեղափոխութիւն ներքին կեանքի, տեսակէտի, հոգեբանութեան, որոնք ստեղծեցին զէնքի դիմելու անհրաժեշտութեան գաղափարը։ Յեղափոխութիւնը գիտէր։ Սկսաւ ցեղին զարթօնքը։ Արիւնաշատ եւ զոհառատ պայքարը քաղաքականօրէն ձեւ ու մարմին առնելու, ցեղային հին ու պատմականացած դիւցազնատիպերը վերակերտելով։

Ու թուեցաւ, աւա՜ղ անապատային կրկներեւոյթի պահուն ու անողոք խաբէութեամբ թուեցաւ որ հայ յեղափոխութիւնը հասած է իր վախճանակէտին, բերելով 1908ի Օսմ. ազատաբեր սահմանադրութիւնը։

Իրականին մէջ 1908ը վախճանակէտ մը չէր այլ մեկնակէտ մը, սկիզբ մը դէպի ազգային - քաղաքական ինքնավարութիւն անցնելու։

1908էն, 1909ի Կիլիկեան եղեռնէն յետոյ հայ յեղափոխութիւնը աւելի շատ ուժ տուաւ քաղաքական եւ մշակութային ճակատին։ Նորէն հրապարակ կուգայ հայկական դատը, որուն մէջ գործօն դեր կը ստանձնեն կրկին հայ կղերն ու հայ պուրժուազին, ճիշդ ինչպէս 1878ին Պերլինի նախօրեակին։

Գէորգ Ե. կաթողիկոսը բեմ կը հրաւիրէ Պօղոս Նուպարը։ Վերջինը կ'ընդունի եւ կ'աշխատի 61րդ յօդուածը փոշիներու տակէն երեւան հանել։ Հօֆը կարին կը հասնի ու պատերազմը կը պայթի։ Հօֆը կը վռնտուի եւ Ալեքսանդրէթէն նաւ կը դրուի. Իթթիհատի այս մեծագոյն «ելոյթ»ը՝ դեռ մելանը թաց՝ միջազգային յանձնառութիւն դրժելու՝ արդէն ազդանշանն էր գալիքին։

Մեր ցեղին միահամուռ ճիգը.— Ներսէս Վարժապետեան, Պէշիկթաշլեան, Խրիմեան, Նարպէյ, Ձերազ, Րաֆֆի, Նալբանդեան, Ժիրայր, Մուրատ, Փորթուգալեան, Քրիստափոր, Ռոստոմ, Զաւարեան, Գէորգ Ե. կաթողիկոս, Պօղոս Նուպար փաշա, Աղաթօն պէյ, նոյնիսկ Արշակ Չօպանեան, Վահան Թէքէեան, Լեւոն Մկրտիչեան — բազմադակ ցեղը իր բոլոր դասակարգերով եւ զանազան ուղղութիւններով կը ձգտէր ինքնորոշուելու։ Թուրքը պատասխանեց կոտորելով, Ապրիլեան եղեռնով. մեր ու Թրքութեան ներքին զուսպ թշնամանքը, ցեղային կռիւի փոխուեցաւ։ Ապրիլը ոչ թէ սպաննեց խուճապը, այլ մեզի ինքնագործունէութեան։ Ապրիլէն յետոյ կառուց կողմերը անակնկալներ ունեցան, Յաջողութիւններ եւ ձախողութիւններ։ Ապրիլով ոչ ոք ընկճուեցաւ ու տեղի տուաւ։ Ապրիլը ջրդեղեց մեր հաւատքը եւ հզօրագոյն ուխտ մը մը դրաւ բոլորին վրայ։ Հայ յեղափոխութիւնը զէնքը կրկին վերցուց։ Հայ «պուրժուազին» անտարբեր չմնաց, Պօղոս Նուպար փաշան, իր ամբողջ ուժը նուիրեց հայկական լեգէոնին որ Կիլիկիան պիտի փրկէր։

Ապրելու վճռական կամքին ու զանգուածային գոյամարտին արձագանգը առինք Սեւրէն։ Սեւրը սակայն պատրանքի ուժը անգամ չունեցաւ ու ծնաւ նոր Ապրիլը՝ Լօզանը՝ աւելի ահաւոր, աւելի մահաշունչ։ Հոն էր որ Թրքութիւնը յաղթեց եւ մեր համակ արիւն, համակ ոսկոր, նշխար դատին վրայ դրաւ մահու տապանաքար մը։

Առաջին Ապրիլը ամբողջ ցեղը ընդունեց հաւատքով ու քաջութեամբ, երկրորդ Ապրիլը՝ ընդունեցինք սարսափահար եւ պառակտուելով։

Լօզանէն յետոյ, նոր Ապրիլեան եղեռնով ահա այսօրուան մեր վիճակը։ Յեղափոխական տարրերը մտան երկունքի մէջ։

Պօղոս Նուպար փաշան (հայ պուրժուազին) յուսահատեցաւ, ընկճուեցաւ եւ քաշուելով քաղաքական կեանքէն՝ ինքզինք նուիրեց բարեգործութեան։ Անցեալ տարի վախճանեցաւ Գէորգ կաթողիկոսը ինքզինք նուիրեց աղօթքի եւ գոհացաւ իր ստորագրութեան կցելով նշանակալից ածական մը՝ «Գէորգ վշտալի»։ Ամէն ժողովուրդի մէջ եղածին պէս մեր ժողովուրդին մէջ ալ գոյութիւն ունեցող լքումն ու գորշ զանգուածը որ ընդունակ է միայն միայն ծափերու, ձախողանքէն շլմուած, սկսաւ պատասխանատուներ փնտռել, ու մարդկային տխեղծական հոգին ինքզինք կրկնելով մեր գորշ զանգուածին մէջ, մնաց գահիճը եւ ինկաւ զոհին վրայ։

Ահա երկրորդ Ապրիլէն յետոյ (Լօզան) դատարկ, սկզբնական վիճաբանութիւններով [illegible] կը շարունակուի մեր ներքին բարոյական կեանքի քայքայման գործողութիւնը։

Այսօրուան հաւաքոյթը եւ այս առիթով բովանդակ գաղթաշխարհի մէջ տեղի ունեցող հաւաքոյթները վկայ որ Լօզանով ալ փակուած չէ Հայոց հարցը, մէկ միլիոն նահատակներու կտակը։

Որդիները աւելի արիւն ունին այսօր. եթէ հայերը արիւնաքամ յոգնած են մէկ միլիոնին զաւակները կուզեն ապրիլ։ Անոնք հաւատարիմ ու հարազատ են մեր ցաւին, հաւատարիմ ու հաւատաւոր մեր ցեղային ուխտին։ Ո՞րն է սակայն այն ընդհանուր Ուխտը որուն մասին շատ կը խօսինք եւ սակայն չենք տեսներ։ Այդ ուխտը — հայկական դատին հետապնդումը —կար մինչեւ երկրորդ ապրիլը, Լօզանը։ Այն ատեն զինուորականը, պուրժուան, կղերը, բանւորն ու գիւղացին որոշապէս կերպով համերաշխ եղան, նոյն ուղղութիւններով միեւնոյն թերախին վարելով։ Այսօր այդ զարկերը չկայ։ Երկրորդ ապրիլը նահանջողական ու պարտուողական թուլութեամբ համակեց մեզ։

Ցեղին ուխտը պիտի նորոգել, երբորդ եղեռնէն յետոյ լքուած քաղաքական ու յեղափոխական զոյգ ճակատները վերանորոգելով գործի։

Ապրիլեան եղեռնէն ու եղեռներէն յետոյ արմատապէս յեղաշրջուած է ամբողջ տիեզերքը, արտաքնապէս եւ թէ ներքնապէս։ Պիտի փոխուի եւ արմատապէս պիտի փոխուին նաեւ մեր կեանքը, մեր ըմբռնումները, մեր զէնքերն ու մեթոտները։

Ներկայ պառակտումի ու կեդրոնախոյս կացութեան դէմ, կռիւը պիտի սկսի անողոք, անողորմ դաժանութեամբ։ Նահատակներուն որդիները հասած, հասակ նետած եւ
համախմբ... գարձած են։ Հայ...
իրենց սրբազան ժառանգն է...
պէս պիտի միջամտեն մեր կեա...
Պիտի հաւաքեն ու համախմբ...
վերապրող ցեղին բոլոր կոր...
թիւնները։ Ոչ մէկ ուժ պիտի...
մարշեն։ Անոնցմէն յետոյ մասնի...
տեղն ունին։

Մանարոսի եւ Սեվրի բոլ...
Թափեց Թրքութիւնը «Միջազ...
լի»ով։ Մենք պարտուեցանք...
սարը Միլլի»ին հակադրելու...
Լօզանէն յետոյ չունեցանք...
բազան «Ազգային Ուխտը»...
միլիոն մեռնողները սատակ...
ծնն մեր տեսաքանդ ամբ...
թիւնը։ Թող այս օր միա...
կեդրոնացման, համադրական...
Ուխտի, նուիրումի որը պա...
իբրեւ մեծ զանգակ հնչելէ...
կարգապահութեան հրաւէր...
վիճակին մէջ ուր՝ մենք կը գտ...
Հայը իրաւունք չունի վհատ...
ծարանելու։

Բոլոր դաշնագիրներուն...
սարսիլ սկսած եթէ, մօտ մէկ...
Տաճկահայ վերապրողները,...
նային իրենց նիւթական ու բար...
կան բոլոր ուժերը համախմբ...
միացնելէն առաջ կը սարսեն...
Լօզանին։

Թող այսօրուան նշանա...
դառնայ Ազգային հզօր Մի...
մը, Ազգային Աճաւոր Ուխտ...
Ափ մը հող մեր միլիոն ան...
թաղման նահատակներուն...
վերջապէս ափ մը հող մեր...
անհայրենիք զաւթականութի...
տեղ հաւաքելու համար։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵ... ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹ...

Երկու շաբաթէն մայի...
Ֆրանսա պիտի ընտրէ իր հա...
տութեան նոր նախագահը...
թիւ տանք հետեւեալ տեղեկ...
ները։

1875ի Ֆրանսայի սահմ...
կան օրէնքի 2րդ յօդուածը կը...
մայրէ։—

Հանրապետութեան նա...
գահը կ'ընտրուի քուէներու...
ցարձակ մեծամասնութիւն...
բակոյտի եւ երեսփ. ժողով...
րոնք կը միանան իբր...
ժողով. Նախագահը կ'ըն...
տարուան համար եւ վերը...
լի է։

Արդի նախագահը ընտր...
1924 յունիս 13ին. շրջանը...
նայ 1931 յունիս 13ին։

Ֆրանսական սահմ...
օրէնքին 3րդ յօդուածը կը...
մայրէ։—

Հանրապետութեան նա...
գահին իշխանութեան օրին...
վերջաւորութենէն առ...
մէկ ամիս առաջ, Ծերակոյտ...
երեսփ. ժողովը կը միանա...
իբր Ազգ. ժողով. ծնունդ...
համար նոր Նախագահի...
րութիւն։

Եթէ միաւէր չուղղու...
տարեալ իրաւամբ այս...
քուէը տեղի կ'ունենայ...
նութեան լրացումէն 15 օր...
ցած։

Այս յօդուածներու...
մը խնդրոյ առարկայ եղա...
երբ կը վերջանար նախագա...
պէտ շրջանը։ Այս առթիւ...
մը հետեւեալ ծանօթութի...
կուտայ.—

Էմիլ Լուպէ հանրապետ...
նախագահ ընտրուած էր...
փետր. 18ին։ Այն ատեն...
ծագեր թէ յարգած ըլլալ...
սահմանադրութեան տրամադր...
կը բաւէ՞ր Ազգ. ժողովը...
1906 յունուար 18ին։ Ընդ...
թէ օրէնքին տրամադր...
«մէկ ամիս առաջ», որ...
նոր «առնուազն» բացատր...
թոյլ չէր տար ժամանակ...
կարճեցնել «օրէն» հաշուով...
պէտք էր լայնօրէն մէկ...
հաշուել նոր ընտրութեան...
կանէն մինչեւ Նախորդ...
իշխանութեան լրացման...
Օրինական ամիսը 30 օր...

հաշուի մէջ չէր կրնար ծանել այն պարագան թէ յունուարը կը բաղկանայ 31 օրերէ։ Գործող Նախագահին իշխանութիւնը կը սկսէր 1906 յունուար 18էն, այն սկզբունքով թէ ժամանակամիջոցները կը հաշուուին քանիերորդով։ Որով, նախագահական հրովարտակը Ազգ. ժողովը կը հրաւիրէր յունուար 17ի համար։

Այս կարգադրութեան համար ալ նախապէս կարծիքը առնուած էր Ծերակոյտի նախագահներուն։

Այս մեկնաբանութեան եւ նախընթացներուն հետեւելու համար ալ, Ազգ. ժողովը այս տարի պիտի հրաւիրուի Մայիս 13ին, ինչպէս կը գրէին թերթերը։

Ազգ. Ժողովը հրաւիրող նախագահական հրովարտակը հաւանաբար պաշտօնաթերթին մէջ լոյս կը տեսնէ ժողովի գումարումէն տասն օր առաջ, թոյլ տալու համար որ անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք առնուին։

1879էն ի վեր հինգերորդ անգամն է որ նախագահ մը ամբողջովին կը լրացնէ իր շրջանը։

Առաջինն եղաւ Ժիւլ Գրէվի, որ իր նախագահական եօթ տարին լրացնելէ վերջ, կրկին ընտրուեցաւ։ Հանրապետութեան հաստատումէն յետոյ, ուրիշ ո՛չ մէկ նախագահ կրկին դրած է իր թեկնածութիւնը, թէեւ սպայագան յստակօրէն նախատեսուած է սահմանադրութեան մէջ։

Նախագահութեան իրենց շրջանը ամբողջ լրացուցած են նաեւ Էմիլ Լուպէ, Արման Ֆալիէռ եւ Ռ. Փուանքարէ։

Փօլ Տէշանէլ որ յաջորդած էր Փուանքարէի, 1920 յունուար 17ին, նոյն տարին իսկ հրաժարական տուաւ առողջական պատճառներով։ Ազգ. ժողովը բացառիկ նիստի մը մէջ ընտրեց Ալեքսանտր Միլրան, որ տիրող կառավարութեան հետ գանազան վէճերուն հետեւանքով՝ ստիպուեցաւ իր հրաժարականը տալ 1924 յունիս 11ին։ Այս առթիւ էր որ կ'ընտրուէր Գ. Կասթոն Տումէրկ։

Ո՞վ պիտի ընտրուի այս տարի։

Շատ են այն հոսանքները որոնք ջերմօրէն կը փափաքին որ հանրապետութեան արդի նախագահը կրկին դնէ իր թեկնածութիւնը։ Եւ անհաշտ բացայայտ է թէ առաջին քուէարկութեամբ իսկ, կրնայ ապահովել իր վերընտրութիւնը։

Բայց, Գ. Կասթոն Տումէրկ, քանիցս եւ հրապարակաւ յայտնեց թէ բացարձակապէս կը մերժէ իր թեկնածութիւնը։ Որով հրապարակը ազատ է եւ դատելով թերթերու արտայայտութիւններէն, թեկնածուներու թափուն կամ բացայայտ արշաւ մըն է որ սկսած է արդէն։

Շատ կը խօսուի արտաքին նախարարին Գ. Պրիանի մասին, որ կրնայ հաւանաբար ապահովել ձախակողմեան քուէները։ Բայց աջակողմը որ ազդի ի բաւին դէմ է անոր թեկնածութեան եւ բաւական զօրաւոր է, բուռն պայքար կը մղէ արդէն անոր դէմ։ Մասնաւորաբար երկու թերթեր, մէկը «Լ'Էմի տիւ Փէօփլը» Քօթիի թերթը, որ չանցնիր որ զայն վարկաբեկելու ձգտող գրութիւն մը չթխէ։

Միւսը քաղաքական շաբաթաթերթ մը Je suis partout, ամէն թիւի մէջ պարտք սեպած է երեք սիւնակ յատկացնել Պրիանի։ Եւ այս շաբաթներէ ի վեր, հակառակ որ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը թեկնածութիւն դնելու խօսք չէ ըրած, կ'երեւի իր բարեկամներն են որ կ'աշխատին զայն բարձրացնել նախագահական աթոռը։ Իսկ չարաճճի ակնարկութեամբ մը, կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ աջակողմեան մաս մը երեսփոխաններ ու ծերակուտականներ՝ իրենց քուէն սիրով պիտի տան Պրիանի, արտաքին նախարարութիւնը փրկելու... համար անոր տիրական ներկայութենէն...։

Նախագահական թեկնածուներու մէջ կը գտնուին նաեւ Փօլ Փէնլըվէ, ծերակոյտի նախագահը՝ Ժումէր, Մէօրթ-է-Մօզէլի ծերակուտականը որ կը վայելէ Փուանքարէի պաշտպանութիւնը, Լէօն Պէռնար դատական նախարարը։

Փէնլըվէ իր թեկնածութիւնը դրեր էր արդէն 1924ին եւ համեմատական մեծամասնութիւն շահեր էր առաջին քուէարկութեամբ։ Երկրորդ քուէարկութեան սակայն, բացարձակ մեծամասնութիւնը ապահովեր էր արդի նախագահը։

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ՁԱՅՆԵՐ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ԼԵՌՆԵՐԷՆ

ՈՐԲԵՐԸ ԽՈՏ ՈՒՏԵԼ ՍԿՍԱՆ...

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցողներուն համար նորութիւն չէ Մակեդոնիոյ գիւղերուն մէջ ցրուած որբերու պարագան։ Անոնք չկրցան գանձել իրենց տարիներու արիւն-քրտինքին արդիւնքը։ Միւս կողմէ, համատարած անգործութիւնը թոյլ չի տար գործ գտնել։ Եւ ահա շատերը դատապարտուած են անօթութեան, բառին տառական իմաստով։ Զանոնք վերջնապէս փրկելու միջոցները ուսումնասիրած ատեն, անհրաժեշտ է ձեռք ձեռքի տալ եւ հացագին մը ճարել։ Կիրակի օրուան սգահանդէսին, Զ. Ռ. Մ.ը կրցաւ շօշափելի գումար մը հաւաքել, հինգ վայրկեանի մէջ, ժողովուրդը կուտայ միշտ։ Իսկ ի՞նչ կը բանին բարեգործականը, Հայր. Միութիւնները եւ միւս կազմակերպուած օրկանները…

Մինչեւ հիմա հրատարակեցինք մէկը միւսէն աւելի սրտաճմլիկ մանրամասնութիւններ։ Սելանիկի «Հորիզոն»ը Ապրիլ 23ի թիւին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ նամակները, Նիկրիթայի եւ Ցէմիրհիսարի շրջաններէն (Սերէզի գաւառ).—

Չրփիսթա գիւղ

Նիկրիթան, իր շրջակայ գիւղերով կը համրէ 300ի մօտ հայ բնակիչներ, որոնց 100ը չափահաս որբեր են։ Ասոնց բոլորը, քանի մը տարի, գէշ աղէկ ապրեցան, աշխատելով եւ ճարելով իրենց ապրուստը։

Այսօր սակայն, ամիսներէ ի վեր, այս բնակիչները կեցած են անելի մը առջեւ, տիրող ընդհանուր գործազրկութեան եւ տնտեսական տագնապին պատճառով, որ մասնաւորապէս կը ծանրացնէ անոնց վիճակը։

Եւ, անել այս վիճակին առջեւ շուարած, անոնցմէ շատեր թափառականի ցուպն ի ձեռին, ճամբայ կ'ելլեն նոր բայց չգտնուելիք բախտը որոնելու համար։ Ոմանք Դրամա կը մեկնին, ուրիշներ՝ Անկխիսթա, Սէրէզ, Սելանիկ եւ այլ տեղեր։

Շատերը ծխախոտի մշակներ ու գործաւորներ են. անցեալ տարի աշխատեցան, բայց իրենց այդ աշխատանքին փոխարէն, չկրցան մինչեւ անգամ իրենց փորը կշտացնել։ Եւ հիմա, ամիսներու յուսահատեցուցիչ անգործութենէն յետոյ, պարտատէր մնալով իրենց գործատէրերուն, կը հեռանան անծանօթ ուղղութիւններով։

Թշուառութիւնը համատարած է։ Անօթութիւնը, բառին ամբողջական առումով, մոռած է բազմաթիւ տուներէ ներս։ Շատեր կան, որոնք նկանակ մը հաց գնելու կարողութիւնն իսկ չունին։ Մեզմէ շատերը, ցերեկները դաշտերը կ'երթան, խոտ ու բանջար հաւաքելու եւ առանց իւղի զանոնք խաշելով ուտելու համար։ Ատոր իսկ, երբեմն դժուար կը գտնեն…

Զատկի օրն էր։ Կ'անցնէի բարեկամի մը տան առջեւէն։ Ներսը տեսայ դրանը քով նստած եւ թաղուած խորունկ մտածումի եւ մտատանջութեան մէջ։ «Ի՞նչ կ'ընէք, ի՞նչ կ'ուտէք»ը այլ եւս սովորական հարցում կարգ անցած է։ Բարեկամս սկսաւ իր բախտէն գանգատիլ եւ դառնութիւնը գուշս տալ։ «Ա՛յ, աստանկ Զատիկը եկած չըլլար։ Բայց ան, քանի որ տանս մէջ, կինս ու զաւակներս, պատառ մը չոր հացի անգամ կարօտ կը մնան։ Որքա՛ն դժուար է խօսք հասկցնել փոքրիկներուն, որոնք առտուընէ մինչեւ իրիկուն, իրենց մօրը փէշին փակած հաց կ'ուզեն... Եղբա՛յր, թէ՛ մը կանաչ ու խաշած խոտով եւ քիչ մըն ալ «մըսըր»ի ալիւրէ «մալէզ»ով օ՞ր կ'անցուի…»։

Ինչպէ՛ս սիրտ տայի բարեկամիս, որուն բախտակից են մեզմէ շատերը…

Ինչպէս պիտի ընենք այսպէս եւ ո՛ւր պիտի երթայ ատոր ծայրը, ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը…

Պատասխանող մը կա՞յ այս հարցումներուն, որոնք հոգի կը սպառեն…։

Խոսրով Բէխեան

***

Մանտրաքի գիւղ

…Ներկայիս, յուսալքումը համակած է մեզ։ Որովհետեւ ամենօրեայ անձկութեան մը մէջ կը չարչրուինք։ Ապագան անստոյգ է։ Գործազուրկ չափահաս որբերու թիւը շատ է։ Իսկ հոս-հոն գործ ունեցողներն ալ վաղը անգործ մնալու դատապարտուած են։ Այստեղ աշխատող քանի մը հայերուս ալ երկաթուղային տնօրէնութեան կողմէ ազդարարուեցաւ «մինչեւ մայիսի 14ը քաղաքացիութեան թուղթ ներկայացնել», այլապէս գործէ պիտի հանուինք։

Անցեալ տարիներուն, աշխատանքի բազմաթիւ դռներ բաց էին չափահաս որբերուն առջեւ, որոնք մասնաւորաբար կը գոհանային իրենց աշխատավարձութեամբ։ Այժմ սակայն այդպէս չէ, որովհետեւ, անցեալին մէջ, մեզի գործ տուող գիւղացիներն ալ անգործ են այսօր։

Երբ գործ փնտռելու համար դիմում կ'ընես օրինակի համար Մօնթ-Ալէն ընկերութեան, պաշտօնեային առաջին հարցումը կ'ըլլայ.— «Ի՞նչ ազգէ ես։ Հայ բառը լսելուն՝ արդէն կը պահանջէ քաղաքացիութեան վկայագիր։ Եթէ ունիս՝ կնստես եւ գործ կը ստանաս. իսկ եթէ չունիս՝ պարտաւոր ես եկած ճամբովդ ետ դառնալ։

Մեր անչափահաս որբութեան շրջանին իսկ այսպիսի նեղութեանց չէինք մատնուած. որովհետեւ բնաւ այսքան անհասոյր չէր եղած մեր թշուառութիւնն ու անտիրութիւնը։

Չկա՞յ արդեօք ձեռք մը, որպէսզի մեղմացուէր չափահաս որբերուն ենթարկուած այս տագնապը։ Ազգային վերին մարմինները չպիտի՞ խորհին մեր վիճակին մասին, որ այնքան ծանր է եւ սպառնական։

Երուանդ Յովհաննէսեան

ՋՈՐ. ՆԱԶԱՐԲԵԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ինչպէս յայտարարուած է գ. էջին մէջ, յառաջիկայ կիրակի օր տեղի կ'ունենայ սգահանդէս մը՝ Հ. Հ. Սպարապետ՝ Զօր. Նազարբէկեանի յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հայ Սպաներու Միութեան։

Կը մասնակցին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, Ա. Ե. Կարմիր Խաչը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Զ. Ռ. Մ.ը եւ ուրիշ Միութիւններ եւ Մարմիններ։

Անշուշտ հասարակութիւնը պիտի փութայ իր յարգանքի պարտականութիւնը կատարել հանդէպ հանգուցեալ Սպարապետին, որ իր հասուն տարիքին մէջ իսկ տրամադրեց իր տաղանդը յանուն հայրենիքի փրկութեան։

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Բժշկական Միութեան առողջապահական դասերու շարքը կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենայ ամէն ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Սօսիէթէ Սավանթի սրահներուն մէջ (28 Րիւ Սէրփանթ)։

Առաջին դասախօսութեան վրայ «Յառաջ»ի թղթակիցը տուաւ արդէն պէտք եղած տեղեկութիւնները։ Ատիկա Միութեան Տնօրէնականին տօնն էր։ Երկրորդը կատարուեցաւ 17 ապրիլի ուրբաթ երեկոյ մեծ ամֆիթատրոնին մէջ։ Սրահը պզտիկ կուգար բազմութեան։ Ֆրանսացի հանրածանօթ փրոֆէսէօրներ Աշառ ու Պրէնոոյ նախագահեցին երեկոյթին։ Ֆրանսացի շատ մը բժիշկներ, բնաւանդներ, հայ ծառայութականներ ու բժիշկներ, թերթերու ներկայացուցիչներ ներկայ էին։ Բժշկական Միութեան նախագահը Տօքթ. Քօլոլեան շնորհակալութեան յուզուած խօսքեր ըրաւ եւ հայ բժիշկներուն երախտագիտութիւնը յայտնեց ֆրանսական բժշկական համալսարանին ու ֆրանսական բժշկութեան ու գիտութեան։

Տօքթ. Մանուէլեան խօսեցաւ յետոյ ժառանգական սիֆիլիզի մասին եւ իր ըրած գիւտերուն վրայ Լէնթիթիւ Փասթէօրի մէջ։ Այս տեղեկութիւնները գիտական նորութիւններ էին։ Ներկայ բժիշկները շատ հետաքրքրուեցան ու խնդրեցին որ այդ դասախօսութիւնը կրկնուի։

Բանախօսութենէն յետոյ, Բժշկական Միութեան նախագահը պատուոյ հրաւիրեալները եւ խմեց առաջին բաժակը Ֆրանսայի կենաց, իրեն պատասխանեցին ներկայ ֆրանսացի գիտունները եւ բարեկամները «կեցցէ Հայաստան» պոռալով։

Երրորդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ 24 ապրիլին, դարձեալ ուրբաթ երեկոյ Գ. Գ. Նորատունկեանի նախագահութեամբ։

Տօքթ. Թորգոմեան խօսեցաւ Ստեփան փաշա Ասլանեանի մասին։ 1845էն մինչեւ 1890 Պոլսոյ ազգային կեանքին վրայ տուաւ լայն տեղեկութիւններ։ Յիշեց Ազգային Սահմանադրութեան ծնունդը, Տօքթ. Սէրվիչէնի կատարած դերը, անոր գործունէութիւնը։ Կարդաց ու ցոյց տուաւ Թրիմեան Հայրիկի մէկ նամակը, որ գրկուած էր Ստեփան փաշայի։

Տօքթ. Քօլօլեան եւ Գ. Բամպուքեան խօսեցան յետոյ իրենց կարգին եւ իրենց անձնական յիշատակները տուին Ստեփան փաշայի մասին։

Գ. Նորատունկեան փակեց դասախօսութիւնը սիրուն բանախօսութեամբ մը։

Բժշկական Միութեան դասերը պիտի շարունակուին ամէն ուրբաթ։ Յառաջիկային եւս դասախօսները պիտի գան խօսիլ իրենց պատրաստած նիւթերուն մասին։ Փարիզի հայ գաղութը պէտք է ներկայ ըլլայ այս դասերուն, եթէ կ'ուզէ օգտուիլ եւ առողջ ապրիլ։

Գ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐՈՒՆ

Կեդր. Վարչութեան Նոր Արաբկիրի լիազօր ներկայացուցիչ ընկեր Վարդանեանի Փարիզ ներկայութիւնը առիթ եղաւ վերաթափումի եւ նոր խանդավառութեան։ Ընկերոջ նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ ընդհ. ժողով մը՝ ուր մեր Թուլուզ(?)թեան շարժառիթներու մասին երկարօրէն վիճաբանելէ վերջ, ընտրուեցաւ նոր Վարչութիւն մը՝ նոր թափով գործին զարկ տալու համար։

Նոյն առթիւ ընկերը իր ընդարձակ տեղեկատուութեամբ տուաւ մանրամասն քաջալերող լուրեր Նոր Արաբկիրի կառուցման եւ շինարար գործունէութեանց մասին, գոհունակութեամբ շեշտելով մինչ յարդ ձեռք բերուած արդիւնքներու մասին, որոնց համար ամէն Արաբկիրցի կարող է հրճուիլ։

Ի՞նչ եղած է Փարիզի Արաբկիրցիներու մասնակցութեան բաժինը մեծ գործին։

Մեզմէ իւրաքանչիւրը լա՛ւ գիտէ թէ եղած է դժբախտաբար շատ նիհար։

Մեր ունեցած բաւարարար թիւը, բարոյական թէ նիւթական արժէքները եւ ձեռնհաս ուժերը կրնան լաւագոյն երաշխիքը ըլլալ բեղմնաւոր աշխատութեան։

Ինչո՞ւ այս քար անտարբերութիւնը։

Ինչո՞ւ այս դատապարտելի վիճակը։

Նոր Արաբկիրը ստեղծուած է, մասնաւորապէս հիւրընկալելու համար հին Արաբկիր այրողները, շատեր արդէն փրկութեան հանգրուանին հասած են, բայց տակաւին կլ ման եօթը հարիւր թշուառներ անոնք պէտք է դուրս հանել դժոխքէն, փոխադրել Նոր Արաբկիր եւ հայթայթել բնակարան ու աշխատութիւն։

Գործը կը պահանջէ, հերոսական ճիգ, որուն պէտք է լծուի ամէն խղճի տէր հերոսական Արաբկիրցի գոհաբերութեան պատրաստակամ ոգիով։

Ա. Փարիզի Մասնաճիւղի Վարչ.

Յ. Գ.— Կը խնդրուի ձեզմէ մասնաւորապէս որ ջանաք Վարչութեանս անծանօթ Արաբկիրցիներու հասցէներ գտնել եւ ուղարկել հետեւեալ հասցէով A. Der-Mikaélian, 1 rue Brodelet Gagny (S. et O.)։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՁՈՄԱՐՎՈՒ (կեսարիա)։ Գրեց Արիս Կ. Գալֆաեան։ Հրատ. Զոմախլուի Նպաստամատոյց Ընկերութեան Ազգագրական եւ պատմական տեղեկութիւններ։ Գին՝ 1,50 տոլար։ Տպ. Կոչնակ, Նիւ Եորք։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԸԼՏԸԶԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամիս մը վերջ Րիֆա եւ իր կինը կը վերադառնան Պոլիս եւ կը բնակին Բոյեալի պանդոկին մէջ։ Ժոռխի տուած տեղեկութեանց համաձայն, Րիֆա իր մօտ եկող կարգ մը բարեկամներուն հետ երկար ատեն գաղտնի կը տեսակցէր։

Անոնց մէջ ամէնէն յայտնին էր երկայնահասակ, կարճ եւ ցանցառ պեխերով եւ անմօրուս, չոր երեսով, զունաթափ երիտասարդ մը որ իբր թէ Րիֆաի քարտուղարն էր։ Նոյնիսկ Րիֆաի բացակայութեան միջոցին այդ երիտասարդը Րիֆաի սենեակը կը յաճախէր ուրիշ մեծ պեխերով մարդու մը հետ։

Վերջէն, մահափորձի գործուած օրը առտուն, Րիֆա եւ իր տիկինը, իրենց իրենց մօտ գտնուող ռուս աղջկան հիւանդութիւնը առարկելով, կը յայտնեն թէ հարկադրուած են գիւղ մը երթալ եւ յանկարծ կ'անհետանան։

Տիկին Րիֆա այդքան անճապարանքով երթալու ատեն մառախոզ փոքր թուղթի մը վրայ երկտող մը գրած եւ յայտնած էր թէ երեք օրէն պիտի վերադառնան, որով հաւերը տանտիրոջ յանձնուին։ Այս թուղթը սեղանի վրայ ձգած էր։

Ոստիկանութիւնը այս թուղթը ձեռք ձգելէ վերջ, շատ նեղեց Ժոռխը եւ ուզեց հասկնալ այդ գրութեան նշանակութիւնը, սակայն Ժոռխ ըսաւ որ ինք ալ չի գիտեր։ Ծարդ Րիֆաի տան մէջ երբեք հաւ տեսած չէ։

Հարցաքննիչ դատաւորը հարցուց.

— Ձեր այնքան մտերիմ բարեկամին՝ Րիֆաի մասին ձեր գիտցածները կ'ըսէ՞ք.

— Րիֆա ծայրայեղ մտածումներու տէր մարդ մըն էր եւ անոր կենցաղը, այնքան առատաձեռն ապրուստը զարմանք կը պատճառէր։ Ամբարափորձի գիշերը ժամը մէկի ատենները Րիֆաին քով գացի եւ ժամու մը չափ միասին գտնուելէ վերջ, ան գործ ունիմ ըսելով ներողութիւն խնդրեց եւ վեր ելաւ։ Ես տիկին Րիֆաի եւ օրիորդ Ռուբինայի հետ վարը սենեակին մէջ մնացի եւ հազիւ ժամը 4ին տուն վերադարձայ։ Այդ գիշեր Րիֆա շատ զբաղած էր եւ վարը գտնուած միջոցին խելքը ամբողջութեամբ վերի սենեակին հետ կապուած էր։ Վերէն եկող ձայներէն այնպէս կը կռահէի որ հոն երեք հոգի կը գտնուէին որոնք ռուսերէն կը խօսէին։ Հետեւեալ օրը կէսօրին երբ Րիֆաին հանդիպեցայ, զայն շատ յոգնած եւ տխուր գտայ։ 15 վայրկեանի չափ քովը մնալէ վերջ պաշտօնատեղիս գացի եւ իրիկուան ժամանակ իմացայ Եըլտըզի դէպքը։ Լուր առնելու համար երբ դուրս ելայ, նորէն հանդիպեցայ Րիֆաին տունը, սակայն զայն չգտայ. գտնուողները ըսաւ որ կէսօրէն վերջ մեկնած են եւ դեռ չեն վերադարձած։ Իսկ տանտէրը ըսաւ որ օրիորդ Ռուբինայի անհանգստութեան պատճառաւ գիւղ գացին, երեք օրէն պիտի վերադառնան։

Շարունակելով իր խոստովանութիւնները, Ժոռխ ըսաւ.

— Րիֆաին քով գացող եկող եւ տեսնուող մարդուն անունը «Քարլօ» կը կարծէի եւ ինծի ըսած էին որ Րիֆաին քարտուղարն է։ Օր մը երբ ան Րիֆաին նամակ մը կուտար, պահարանին վրայ տեսայ «Սիլվիօ Րիչի» անունը։ Օր մըն ալ Րիֆա գրպանէն տետրակ մը կը հանէր։ Սիլվիօ Րիչի գրուած թուղթ մը տեսնելով, ենթադրեցի որ Քարլօն՝ բուն Սիլվիօ Րիչի կոչուած մարդն է։

«Քարլօ կոչուած այս մարդուն մօրուքն ու պեխերը բնականէն չէին։ Ձայնը տկար էր եւ աչքերը սեւ էին։ Ջղային տկարութեան հետեւանքով արագ արագ կը բանար կը գոցէր աչքերը։

«Րիֆա առաջին անգամ Պոլիս գալուն, պտոյտի համար վարձուած կառք մը ունէր։ Վերջին գալէն յետոյ ինչ տեսակ կառք նստիլը չաներ։ Իր տան մէջ տիկին եւ օրիորդ Րիֆաէն զատ մարդ չկար։ Թէեւ սպասուհի մը պէտք ունէին, սակայն չվստահելով հրաժարեցան։ Րիֆա միշտ ֆրանսական սափր կը ծախսէր։

Օր մը Րիֆա, Սամուէլ եւ Ռուբինա Ֆային յայտարարեցին թէ դժգոհ են իրենց բնակած տունէն եւ պիտի փոխեն։ Գացին տեսնելու տուն մը որ կը գտնուէր Պէշիկթաշ-Օրթաքէօյ պողոտային վրայ եւ ունէր ինը սենեակ։ Որովհետեւ ամիսը ինը ոսկի կը պահանջուէր, Ժոռխ յայտարարեց թէ չի կրնար այդքան դրամ վճարել։ Անոնք պնդեցին, ըսելով թէ իր կինը շատ յաճախորդներ պիտի ունենայ, բայց տիկինը մերժեց, ըսելով թէ մահ մէտականներու թաղ է։

Երբ հարցուցին Ժոռխի թէ իր կինը ինչո՞ւ այդքան համակրանք ցոյց կուտայ իրեն համար ալ կասկածելի երեւցած այդ մարդոց, յայտարարեց թէ կինը դրամը շատ կը սիրէր եւ կը հաւատար անոնց փայլուն խոստումներուն։

Տիկին Ժոռխ արդէն մեկնած էր Պոլսէն, տիկին Րիֆաի հետ, հետ ունենալով 40 ոսկի եւ պայուսակ մը։ Ժոռխ մինչեւ Չէքմէճէի կայարանը ընկերացած էր անոր։

Երբ հարցուցին Ժոռխի թէ ո՛ւր է կինը, պատասխանեց թէ չի գիտեր եւ անհամբեր լուրի կը սպասէր։ Աւելցուց թէ շատ կը սիրէր կինը եւ ծնաւ ... Հոգ է լուր չառնելուն համար։

(Շար.)

փաշա եւ կը յայտնէ թէ ընտրական պայքար մղելու իրաւունքէն չպիտի հրաժարին ինք եւ իր հետեւորդները։

Կառավարութիւնը շատ խիստ միջոցներու դիմած է արդէն։ Գահիրէի կայարանը պիտի գրաւուի զինուորական ուժերու կողմէ։ Գլխաւոր ճամբաները պիտի պահպանուին ոստիկանութեան կողմէ ինչպէս նաեւ կամուրջները, արգիլելու համար Վաֆտի եւ ազատական կուսակցութեան անդամներուն անցքը։ Այս վերջինները որոշած են անպայման մեկնիլ Թանթա։ Մեկնողներու թիւը կը հաշուուի մօտ 500 հոգի։

Սպանիոյ Հանրապետութեան շուրջ

Սպանիոյ հանրապետական կառավարութիւնը ձեռնարկեց դատարաններու եւ բանակի վերակազմութեան։ Մասնաւոր հրովարտակով մը ջնջուած կը յայտարարուին ազնուապետական տիտղոսները։

Ամէնէն աւելի անգործութեան հարցն է որ կը մտահոգէ կառավարութիւնը, մանաւանդ որ Հանրապետութեան հռչակումէն վերջ, հարուստ միապետականները որոնք կարգ մը մեծ շինութիւններու ձեռնարկած էին, դադրեցնել տուին ամէն աշխատանք, աւելցնելով անգործներու թիւը։

Սէվիլի մէջ, անգործները մտահոգութիւն պատճառեցին ժողովուրդին։ Բազմաթիւ խումբեր ներկայացան քաղաքապետարան, գործ կամ հաց պահանջելու։ Ցեռոյ քաղաքին գլխաւոր շուկային մէջ, խանութէ խանութ պտտելով ուտելիք պահանջեցին։ Խանութպաններէն շատեր վախնալով կողոպուտէ կամ խռովութիւններէ, փակեցին խանութները։ Գտնուեցան վաճառականներ ալ որ ուտելիք եւ դրամ բաշխեցին։

Ռումանիոյ բոլշեւիկեան լրտեսութիւնը

ՊՈՒՔՐԷՇ, 27 ապրիլ.— Այս առտու պատերազմական ատեանին առջեւ սկսաւ դատավարութիւնը, բոլշեւիկեան լրտեսական կազմակերպութեան գործակալներուն դէմ։ Ասոնք ձերբակալուած էին անցեալ Հոկտեմբեր 17ին, երկար պրպըտումներէ եւ քննութիւններէ յետոյ։

35 ամբաստանեալներ, որոնց 3ը կին եւ 2ը սպայ, կը դատուին պատերազմական ատեանին կողմէ։ Այս դատին վերաբերեալ թուղթերը այնքան շատ են, որ պէտք եղաւ զանոնք զետեղել բազմաթիւ սեղաններու վրայ։

Դատավարութիւնը պիտի տեւէ մէկ շաբթու չափ։

Բոլշեւիկ լրտեսի մը ձերբակալումը

Սթրազպուրկի լրտեսական գործը տակաւին չվերջացած, Փարիզի ընդհ. ապահովութեան գործակալները յաջողեցան ձերբակալել վտանգաւոր լրտես մը, որ կը գործէր ի հաշիւ Ռուսիոյ եւ որ երկար ատենէ ի վեր կը փնտռուէր։

Թերթերը կը գրեն թէ հասարակ լրտես մը չէ այս ձերբակալուածը որ իբր թէ կը կոչուի Ալպարէ, այլ շատ կարեւոր եւ Ֆրանսայի համար շատ վտանգաւոր լրտեսական ձեռնարկներ կատարած մէկը. որ կը ջանար, զանազան շրջանակներու հետ յարաբերութիւն մշակելով, ձեռք անցընել ֆրանսական զինարաններու եւ պաշտպանութեան վերաբերեալ գաղտնիքներ, եւ միւս կողմէ կը կազմակերպէր լրտեսական ցանց մը, որ կը դիւրացնէր իր գործը, քաղելով երկրորդական տեղեկութիւններ։

Ոստիկանութիւնը մէկ տարիէն աւելի էր որ, կը փնտռէր այս անձը որ գիտէր հրաշալի կերպով ծպտուիլ եւ բազմաթիւ կեղծ անցագրերով բեռնաւոր, կը յաջողէր փախուստ տալ այն պահուն որ կը յուսային զինքը բռնել։ Այս ձերբակալման հետեւանքով, կարգ մը խուզարկութիւններ կատարուեցան Լիոնի, Նանթի եւ Մարսէյլի մէջ։ Խուզարկութեանց ընթացքին, գտնուեցան այս անձին վերաբերեալ կարգ մը թուղթեր, որոնք քննութեան համար ղրկուեցան Փարիզ։

Պէյրութի եւ Դամասկոսի պոյքոթը

Պէյրութի եւ Դամասկոսի մէջ, հանրակառքի եւ ելեկտրականութեան ընկերութեան դէմ պոյքոթը կը շարունակուի հետզհետէ սաստկանալով։Մինչեւ իսկ հարցը փոխադրուած է Երեսփ. ժողով, ուր կառավարութիւնը խիստ քննադատութեան ենթարկուած է, ընկերութեան հետ իր կնքած համաձայնութեան հետեւանքով։

Դամասկոսի մէջ իբր բողոք, ժողովուրդը դադրեցաւ գործածելէ ելեկտրական լոյս եւ յարձակում գործեց հանրակառքերուն վրայ, ինչպէս նաեւ գծերուն վրայ զետեղեց զանազան առարկաներ, խափանելու համար երթեւեկը։

Ելեկտրականութեան եւ հանրակառքի ընկերութիւնը սկսած է բանակցութիւններ վարել կառավարութեան հետ, գիներու շուրջ յարմար համաձայնութեան մը գալու համար։

Այսուհանդերձ պոյքոթը կը տարածուի եւ վախ կայ որ Հոմս քաղաքն ալ պոյքոթ յայտարարէ։

Այս պոյքոթին առթիւ, կառավարութիւնը դադրեցուցեր էր երեք թերթեր, դրգռիչ յօդուածներ հրատարակած ըլլալու մեղադրանքով։

Կառավարութեան այս խստութեան դէմ բողոքելու համար, Պէյրութի գրաշարները գործադուլ յայտարարեցին։

Հայ համայնավարներ

Զօրաշայեր,որոնքՊէյրութիպոյքոթիցոյցերուն առթիւձերբակալուածներուն մէջ կը գտնուէին, դատավարութեան միջոցին ատուած են միւս բանտարկեալներէն։ Անոնք իբրեւ համայնավարներ պիտի դատուին եւ պիտի ստանան իրենց պատիժները։

Իտալացիները կը ջարդե՞ն

Ափրիկեան Տրիպոլսոյ մէջ. Իտալացիներու կողմէ մահմետականներու վրայ կատարուած ջարդերուն դէմ բողոքելու, համար Դամասկոսի բոլոր խանութները փակ մնացած են օր մը։ Հերքելու համար ջարդելու այն լուրերը, որոնք գրգռած են Դամասկոսի բնիկ տարրերը. իտալական հիւպատոսը երեւելիներուն առաջարկեց պատուիրակութիւն մը ղրկել եւ տեղին վրայ քննել թէ որքա՞ն ճիշդ են այդ զրոյցները։

Անցեալ ուրբաթ, Պէյրութի բոլոր մզկիթներուն մէջ, աղօթքներ արտասանուեցան ափրիկեան Տրիպոլսոյ մէջ իտալացիներու կողմէ ջարդուած իսլամներու համար։

Պատերուն վրայ փակցուած յայտարարութիւններ կը պարսաւէին իտալացիներու կողմէ կատարուած խժդժութիւնները։ Իսլամ բնակչութեան կողմէ բողոքի հեռագիրներ ուղղուեցան Ազգերու Դաշնակցութեան։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

տախպողարար ժողովի կը հրաւիրէ՝

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէն այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական վայրը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՇԽԱՆ ենթակոմիտէն վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական վայրը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆ ԼՈՒ Ակնունի ենթակոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ կոմիտէն։

Հ. Հ. ՍՊԱՐԱՊԵՏ ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութիւնը պատիւ ունի յայտնելու որ, յառաջիկայ կիրակի, 3 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, տեղի կ'ունենայ մեծ սգահանդէս Petit Journalի սրահին մէջ (մէթրօ' Cadet).

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ Հ. Հ. ՍՊԱՐԱՊԵՏ ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

Մեռած 19 փետր. 1931ին, Թիֆլիզ

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէն Պոլա-Քոլոնպի մասնաճիւղին կողմէ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Պոլա Քոլոնպի Թաղապետական սրահներուն մէջ (Rue des Halles)

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Կէս գիշերէ վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր, ընտիր ճազ պանտ, (Jaz Taverne). *ճոխ պիւֆէ խիստ աժան։*

ՄՈՒՏՔ 7.50 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակց. միջոցներ.— Gare St. Lazareէն շոգեկառք իջնել՝ *Պոլա Քոլոնպ,* Port Clichyէն *հանրակառք թիւ 40, իջնել՝* Bourguignons.

Տոմսերը նախապէս հայթայթելու համար դիմել՝ Սահակ Մեսրոպ Դպրոցին, 71 Rue Charles-Chefson *եւ Պ. Գ. Յովհաննէսեանի,* 2 Rue Victor Hugo, Պոլա Քոլոնպ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ ԲՆՆԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Փոստի ծախքով 6 Ֆր. *Գին 5 ֆրանք*

Դիմել Լ. Գեւոնեանի «Յառաջ»ի խմբագրատունը

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲԻ ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins. *Կարեւոր օրակարգ։*

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա Ցաշարանը: կը խօսի ընկեր Օհան Կարօ:

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՊԻԼՖՈՐԻ Վարդան խումբի ընկերները եւ արձանագրուիլ փափաքողները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։

Դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները.

ՑՈՒՑԱՏԵՍԸ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին մէջ, Ֆլորիա ճաշարան, վաղը Հինգշաբթի իրիկուն տեղի կ'ունենայ խորհրդակցութիւն մը Սուրիոյ եւ Յունաստանի որբերուն մասին։ Ներկայ պէտք է ըլլան միայն Փարիզի եւ շրջակայից

մեր մասնաճիւղերուն վարչութիւնները։ Ներկայ պիտի ըլլայ Պ. Վահան Փափազեան։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Կ. Խաչի, Փարիզի Հայ Ցիկնանց Միութեան եւ Փարիզի հայ բժշկական միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle G.ի մէջ:

Նիւթ Ա.— Առողջապահութեան պէտքը. ընդհ. տեսութիւն կը խօսի Տօքթ. Գ. Քոլոլեան։

Բ. Ցղի կնոջ առողջապահութիւնը՝ կը խօսի Տօքթ. Կ. Խանճեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մ. Կիւրճեան եւ իր աղջիկը Օր. Հ. Կիւրճեան եւ իրենց պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Կրընոպլի Հայ Ազգ. Միութեան, Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Կրընոպլը 25 Ապրիլ 1931

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Յ. Կիւրճեանի մահուան առթիւ, հետեւեալ նուէրները՝ Տիկին Ա. Օհանեան (Beaurepaire, Isére). *Օր. Հ. Կիւրճեան 50 ֆրանք։*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Փիէռ Մոզէն, Կ. Յ.—55։
Թուլուզ, Մ. Մ.— 50։
Տէսին, Յ. Պ.— 35։
Կրընոպլը, Յ. Գ. 20։
Անիէռ, Ա. Շ.— 140:
Փաթրաս, Տ. Գ.— 100։
Մարթիկ, Խ. Ա.— 140։
Տէսին, Պօտ.— 600։
Պէյֆօռ, Յ. Ո.— 35։
Լա Ռօշէլ, Ա. Մ.— 35։
Փանէրի, Ն. Յ.— 113։
Ռոման, Խ. Կ.— 96։
Գահիրէ, Գ. Մ.— 1 անգլ.։
Մարսէյլ, Գ. Վ.— 10։
Փոն Սէն Թ'Էսփրի, Յ. Գ.— 15։
Պուէնոս Այրէս, Մ. Թ.—550 Ֆր. եւ 3 տոլար։
Պելկրատ, Յ. Զ.— 200։
Ֆուրք, Ե. Պ.— 38։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Զէփնի գիւղէն Յարութիւն Կէվչէնեան որ քանի մը օր առաջ կը գտնուէր հետեւեալ հասցէին՝ chez M. Davian, Les Peronneries, au Boulay, Indre et Loire *մեկնած է առանց տալու իր հասցէն։ Իմացնել՝ Յովհաննէս Ղազարեանի,* 113 Bld. Rod'n, Issy les Moulineaux, Seine

— Պ. Խաչիկ Ճերմակեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աւօ Ճերմակեան: Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան: